

การพัฒนารูปแบบการบริหารงานวิชาการของโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลาม
จังหวัดชายแดนภาคใต้เพื่อสร้างผู้เรียนสู่ความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์
Development of Academic Affairs Administration Model of Islamic
Private Schools in Southern Border Provinces
to Make Learners Perfect Men

ยุทธนา เกื้อกุล
Yuttana Kuakul

วิทยานิพนธ์นี้สำหรับการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาปรัชญาดุษฎีบัณฑิต
สาขาวิชาอิสลามศึกษา
มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์

A Thesis Submitted in Fulfillment of the Requirements for the Degree of
Doctor of Philosophy in Islamic Studies
Prince of Songkla University

2560

ลิขสิทธิ์ของมหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์

ชื่อวิทยานิพนธ์   การพัฒนารูปแบบการบริหารงานวิชาการของโรงเรียนเอกชนสอนศาสนา
 อิสลามจังหวัดชายแดนภาคใต้เพื่อสร้างผู้เรียนสู่ความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์
 ผู้เขียน   นายยุทธนา เกื้อกุล
 สาขาวิชา   อิสลามศึกษา

อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก

คณะกรรมการสอบ

.....
 (ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.นิเลาะ แวอุเซ็ง)

.....ประธานกรรมการ
 (ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.จารุวัจน์ สองเมือง)

.....กรรมการ
 (ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.นิเลาะ แวอุเซ็ง)

.....กรรมการ
 (รองศาสตราจารย์ ดร.อิบรอฮีม ณรงค์รักษาเขต)

.....กรรมการ
 (รองศาสตราจารย์ ดร.ผ่องศรี วาณิชย์ศุภวงศ์)

.....กรรมการ
 (ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.มุฮัมมัดสกรี มั่นยูนู)

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ อนุมัติให้รับวิทยานิพนธ์ฉบับนี้
 สำหรับการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาอิสลามศึกษา

.....
 (รองศาสตราจารย์ ดร.ธีระพล ศรีชนะ)

คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

ขอรับรองว่า ผลงานวิจัยนี้มาจากการศึกษาวิจัยของนักศึกษาเอง และได้แสดงความขอบคุณบุคคลที่มีส่วนช่วยเหลือแล้ว

ลงชื่อ.....

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.นิเลาะ แวอูเซ็ง)

อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก

ลงชื่อ.....

(นายยุทธนา เกื้อกุล)

นักศึกษา

Prince of Songkla University
Pattani Campus

ข้าพเจ้าขอรับรองว่า ผลงานวิจัยนี้ไม่เคยเป็นส่วนหนึ่งในการอนุมัติปริญญาในระดับใดมาก่อน
และไม่ได้ถูกใช้ในการยื่นขออนุมัติปริญญาในขณะนี้

ลงชื่อ.....

(นายยุทธนา เกื้อกุล)

นักศึกษา

Prince of Songkla University
Pattani Campus

ชื่อวิทยานิพนธ์	การพัฒนาารูปแบบการบริหารงานวิชาการของโรงเรียนเอกชนสอนศาสนา อิสลามจังหวัดชายแดนภาคใต้เพื่อสร้างผู้เรียนสู่ความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์
ผู้เขียน	นายยุทธนา เกื้อกุล
สาขาวิชา	อิสลามศึกษา
ปีการศึกษา	2559

บทคัดย่อ

การบริหารงานวิชาการเป็นหัวใจของพันธกิจการบริหารสถานศึกษาโดยเฉพาะในบริบทจังหวัดชายแดนภาคใต้ การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาสภาพ ปัญหา และแนวทางการบริหารงานวิชาการ และเพื่อนำเสนอรูปแบบการบริหารงานวิชาการของโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามจังหวัดชายแดนภาคใต้เพื่อสร้างผู้เรียนสู่ความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ โดยใช้กรอบแนวคิดการบริหารงานวิชาการ 12 ด้าน แนวคิดกระบวนการบริหารแบบ PDCA และแนวคิดการพัฒนารูปแบบเก็บรวบรวมข้อมูลโดยใช้แบบสอบถามกับโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลาม จำนวน 197 โรงเรียน และสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญจากจำนวน 5 โรงเรียน วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้สถิติเชิงบรรยาย ทำการสังเคราะห์ ตรวจสอบ และประเมินร่างรูปแบบด้านความเหมาะสมและความเป็นไปได้ตามบริบทเพื่อปรับปรุงให้สมบูรณ์และนำไปใช้ได้จริง

ผลการวิจัยพบว่า โรงเรียนได้มีการดำเนินการเกี่ยวกับการบริหารงานวิชาการในแต่ละด้านและภาพรวมทั้ง 12 ด้าน อยู่ในระดับมาก มีปัญหาหลักที่สำคัญ คือ โรงเรียนยังขาดการบริหารจัดการที่ดีด้านหลักสูตรอิสลามศึกษา เทคนิคการสอน สื่อการสอนอิสลามศึกษา และแหล่งการเรียนรู้ยังขาดความหลากหลาย การนิเทศและแนะแนวขาดความต่อเนื่อง ขาดความรู้ด้านการวิจัยที่ถูกต้องและการวัดผลประเมินผลไม่ได้เป็นไปตามสภาพจริง การส่งเสริมความเข้มแข็งด้านวิชาการยังขาดความหลากหลายและไม่ครอบคลุมองค์กรต่าง ๆ และมีแนวทางการบริหารงานวิชาการที่มุ่งเน้นการอบรมเชิงปฏิบัติการด้านการพัฒนาหลักสูตรอิสลามศึกษา เทคนิคการสอน สื่อการสอนอิสลามศึกษา แหล่งการเรียนรู้ การนิเทศและการแนะแนว การวิจัยและการวัดผลประเมินผลตามสภาพจริง และการส่งเสริมความเข้มแข็งด้านวิชาการที่ครอบคลุมองค์กรต่าง ๆ ทั้งในและต่างประเทศ และโรงเรียนควรมีการกำหนดแผนงานระยะสั้นและระยะยาว แต่งตั้งคณะทำงาน มีการประเมินและติดตามการบริหารงานวิชาการครอบคลุมทุกด้านอย่างต่อเนื่อง และมีรูปแบบการบริหารงานวิชาการที่เหมาะสมในการสร้างผู้เรียนสู่ความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ที่ประกอบด้วยองค์ประกอบสำคัญ 3 ส่วน คือ 1) หลักการและวัตถุประสงค์ 2) โครงสร้างและสาระสำคัญ และ 3) การนำไปสู่การปฏิบัติและเงื่อนไขความสำเร็จ รูปแบบดังกล่าวนี้ขับเคลื่อนด้วยกระบวนการบริหารงานแบบ PDCA ในมิติงาน

วิชาการ 5 ด้าน ที่มีความสัมพันธ์กัน ได้แก่ 1) **การพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา** มีความเกี่ยวข้องกับการจัดทำหลักสูตรที่ปฏิบัติได้จริงตามวิถีชีวิตของมุสลิม มุ่งเน้นความรู้คู่คุณธรรม สอดคล้องกับความถนัดของผู้เรียนและบริบทเพื่อให้ผู้เรียนสามารถพัฒนาตนเองและรู้ทันการเปลี่ยนแปลงของสังคม 2) **การพัฒนากระบวนการเรียนรู้ สื่อ นวัตกรรม และเทคโนโลยีเพื่อการศึกษา** มีความเกี่ยวข้องกับการจัดกระบวนการเรียนการสอนที่เชื่อมโยงทั้งโลกดunya (โลกปัจจุบัน) และ *อาคิเราะฮฺ* (โลกหน้า) สามารถปฏิบัติได้จริงในการดำเนินชีวิตประจำวัน การใช้สื่อ นวัตกรรม และเทคโนโลยีที่ส่งผลอันดีงามต่อผู้เรียนในด้านจิตใจและจิตวิญญาณสอดคล้องกับหลักคำสอนของศาสนา 3) **การวิจัยและการวัดและประเมินผลทางการศึกษา** มีความเกี่ยวข้องกับการทำวิจัยเพื่อแก้ปัญหาการจัดการเรียนการสอนและพฤติกรรมของผู้เรียน การวัดและประเมินผลที่หลากหลายครอบคลุมด้านความรู้ เจตคติ และการปฏิบัติอย่างเป็นระบบและตามสภาพจริง 4) **การนิเทศและการแนะนำการศึกษา** มีความเกี่ยวข้องกับการนิเทศการเรียนการสอนอย่างต่อเนื่อง การแนะนำด้านการศึกษาต่อ ทักษะชีวิต และอาชีพ และ 5) **การส่งเสริมความเข้มแข็งด้านวิชาการ** มีความเกี่ยวข้องกับการส่งเสริมให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมกับผู้บริหารและครูในการจัดกิจกรรมส่งเสริมความรู้วิชาการแก่ชุมชน การเปิดโอกาสให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการพัฒนางานวิชาการ การสร้างความสัมพันธ์ที่ดีกับชุมชน การสร้างเครือข่ายการส่งเสริมความรู้ทางวิชาการแก่ชุมชน การส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต และการประสานความร่วมมือในการพัฒนาวิชาการกับสถานศึกษาและองค์กรอื่นทั้งในและต่างประเทศ

Thesis Title	Development of Academic Affairs Administration Model of Islamic Private Schools in Southern Border Provinces to Make Learners Perfect Men
Author	Mr. Yuttana Kuakul
Major Program	Islamic Studies
Academic Year	2016

ABSTRACT

Academic affairs administration is the core business of school administration especially in the context of southern border provinces. This research aimed to examine the present states, problems encountered and ways and means for academic affairs administration and to propose a model of academic affairs administration towards making learners perfect men based on the emerging concept of 12 areas of academic affairs administration, the concept of PDCA working process, and the concept of model development. Data were collected using questionnaires with 197 Islamic private schools and interviews with keyed informants from 5 schools. Data then were analyzed based on descriptive statistics and developed into the model through the examination and refinement of its feasibility and suitability within the studied context prior to real implementation.

The result of the study indicates the schools are in high level of performance in overall and in each aspect of academic affairs administration. The crucial problems encountered concern less effectiveness in curriculum implementation, teaching methods, and instructional media. Rather, lack of learning resources, in-service supervision and counseling, knowledge in research and authentic assessment, academic enhancement, and participation from concerned stakeholders mark other significant problems. The proposed ways and means to tackle these problems are among others providing workshop on Islamic studies curriculum development and implementation, pedagogy, and media. Giving support to learning resources, supervision and counseling, measurement and evaluation, academic enhancement and stakeholder involvement is necessary. Schools also need to have

short and long term plan, set up steering committee, and constantly follow-up the academic affairs implementation through authentic measurement and evaluation. In addition, the suitable model of academic affairs administration that could make learners perfect men consists of 3 important components: 1) objective and principles, 2) axis and structure, and 3) implementation with conditions leading to its success. This model should be geared up by PDCA working process in connection with 5 aspects of academic affairs administration. They are 1) **development of school-based curriculum** which is concerned with the curriculum that is practical to Muslim ways of life, well-balanced between knowledge and ethics, and compatible with learners' competence and learning context in order for them to keep abreast with the changing society, 2) **development of technology, innovation, media and learning process** which is related to the learning process that links between this world and hereafter and enables learners to translate it into real practice in their daily life. In addition, the use of technology, innovation and media should be based on religious teaching so that it could result in positive character of learners' mind and spirit, 3) **educational research and measurement and evaluation** which are concerned with research conduct to improve teaching and learning and to solve learners' behaviors. As to measurement and evaluation, it is necessary to be systematic and authentic, covering cognitive, affective and psychomotor aspects of learners, 4) **supervision and counseling** which are concerned with continuity in in-service supervision and life skills, studying, and profession guidance counseling, and 5) **academic enhancement** that is concerned with schools' personnel involvement in organizing activities to help strengthen the community in regard to related knowledge, providing chance for the community to take part in academic affairs development, creating good relationship with community, setting up academic network for the community, supporting life-long learning, and coordinating with schools and other institutions to help improve schools' academic work.

موضوع البحث	تطوير نموذج الإدارة الأكاديمية في المدارس الأهلية في محافظات الحدودية الجنوبية لبناء الطلاب نحو الإنسان الكامل.
الباحث	يوتنا كواكول
التخصص	الدراسات الإسلامية
العام الدراسي	2016 م.

مستخلص البحث

الإدارة الأكاديمية من أهم إدارة الشؤون المدرسية، وذلك في محافظات الحدودية الجنوبية خاصة. يهدف هذا البحث إلى دراسة ظروف في إدارة الأكاديمية في المدارس الأهلية في محافظات الحدودية الجنوبية ومشاكلها و طرق حلها، وتقديم نموذج الإدارة الأكاديمية في المدارس الأهلية المذكورة لبناء الطلاب نحو الإنسان الكامل، ويستند الإطار النظري لبحث يتكون من إدارة الأكاديمية على أساس 12 مجالات، وعملية الإدارية باستخدام PDCA ، ونموذج الإدارة الأكاديمية. والباحث قد جمع المعلومات، ثم تحليل الاستبيان من 197 مدارس أهلية إسلامية في محافظات الحدودية الجنوبية واستخدام الباحث بمقابلة خمس من المدارس المذكورة التي تسجل هدفها لبناء الطلاب نحو الإنسان الكامل، وقد تم استقراء البيانات وتحليلها لإنجاد نموذج الإدارة الأكاديمية في المدارس الأهلية في محافظات الحدودية الجنوبية لبناء الطلاب نحو الإنسان الكامل، رصد وتقييم نموذج الإدارة الأكاديمية وملاءمتها ومناسبتها مع طبيعة المدارس الإسلامية الأهلية. وأخذ الاقتراحات من المقترحين لاصلاح نموذج الإدارة الأكاديمية ويمكن استخدامها في الممارسة العملية.

ومن نتيجة البحث هي أن المدارس الإسلامية قد اجريت إدارتها الأكاديمية على وجه العموم وجميع المجالات أنها على المستوى العالي، وتجد أن هناك مشكلة في إدارة منهج الإسلامي، وتكنولوجيا التعليم، ووسائل الاعلام الإسلامي، وعدم وجود الموارد التعليمية المتنوعة، وعدم الاستمرار في الإشراف والتوجيه التربوي، وعدم الفهم الصحيح في علم البحث، وعدم النظر إلى الظروف الواقعية في التقييم، وعدم التنوع في تعزيز تقوية الأكاديمية. وأما من أهم طرق حلها وهي أن يقوم بورشة عمل في إدارة منهج الإسلامي، وتكنولوجيا التعليم، ووسائل الاعلام الإسلامي، والموارد التعليمية المتنوعة، والإشراف والتوجيه التربوي، والبحث والتقييم على حسب الظروف الواقعية، وتعزيز تقوية الأكاديمية مع المؤسسات التعليمية والمنظمات الأخرى في الداخل البلاد خارجها، وتخطط المدارس الإسلامية بمشروع

مدى القصير والطويل، وتعيين الموظفين، ومتابعة مستمرة في كل مجالات الأكاديمية. أما بالنسبة نموذج الإدارة الأكاديمية في المدارس الأهلية في محافظات الحدودية الجنوبية لبناء الطلاب نحو الإنسان الكامل، يتكون من ثلاثة عناصر: (1) المبادئ و الأهداف (2) الهيكل والمحتوى (3) الطرق إلى تطبيق وعمل وشروط للنجاح ، ويحتوي على التفاصيل التالية : (1) **تطوير المناهج المدرسي** ، حيث يجب أن يكون هذا المنهج منهجاً عملياً يستطيع الطلاب أن يطبق في حياتهم اليومية، ويتفق مع استعدادهم ويناسبهم في المنطقة الحدودية الجنوبية، والتركيز على كل من المعرفة و السلوكية، يمكن أن يطور أنفسهم و يفهم التغيرات الاجتماعية. (2) **تطوير عملية التعليم والتعلم**، ووسائل الاعلام والابتكار و التكنولوجيا: وبالنسبة عملية التعليم والتعلم يجب الربط بين الحياة الدنياوي والأخروي، ويستطيع الطلاب أيضاً أن يطبق أعمالهم في حياتهم اليومية، أما في ناحية تطوير وسائل الاعلام والابتكار و التكنولوجيا، تمكن بإعطاء أثر حسنا في عقولهم وروحهم، بما يتفق بالعقيدة الإسلامية. (3) **البحوث والتقييم ونقل التعليم**: أما البحث يقوم على حل مشكلة التعليم وسلوكيات الطلاب، وأم التقييم يجب أن ينوع في استخدام آلات التقييم، مشتملاً على مجال المعرفي، والحركي ، والوجداني. (4) **الإشراف والتوجيه التربوي**: بالنسبة في ناحية الإشراف التربوي يجب أن يعزز على عملية التدريس التي يمكن أن تؤثر الطلاب أثراً حسناً في سلوك الطلاب ، و يمارس في الإشراف التربوي، وأما في ناحية التوجيه التربوي، يجب أن يرشد الطلاب بإكمال دراستهم والمهارات والمهن المتنوعة. (5) **تعزيز تقوية الأكاديمية**: يشجع الطلاب على مشاركتهم في الأنشطة الأكاديمية في المجتمع مع المدراء والمعلمين وإعطاء الفرصة لأعضاء المجتمع في مشاركتهم في التطوير الأكاديمي، والمدارس يجب أن تبني علاقة جيدة، وشبكة تعليمية لتعزيز الأكاديمية في المجتمع، وتعزيز التعليمية مدى الحياة ، و التعاون في تطوير الأكاديمية مع المؤسسات التعليمية والمنظمات الأخرى في الداخل البلاد وخارجها.

กิตติกรรมประกาศ

บรรดาการสรรเสริญทั้งหมดนั้นเป็นเอกสิทธิ์ของอัลลอฮ์ ﷻ ผู้ทรงอภิบาลแห่งสากลจักรวาล และขอความสันติสุขจงประสบแด่ท่านนบีมุฮัมมัด ﷺ ผู้ซึ่งเป็นผู้ชี้แนะสู่แนวทางที่เที่ยงตรงและเป็นแบบอย่างอันดีงามแก่มวลมนุษยชาติ

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จลุล่วงได้ด้วยความรู้ความโปรดปรานและการอนุเมติจากเอกองค์อัลลอฮ์ ﷻ และด้วยความช่วยเหลือจากบรรดาคณาจารย์ผู้ทรงคุณวุฒิทุกท่าน

ขอขอบคุณผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. นิเลาะ แวกูเซ็ง อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก ที่ท่านได้เสียสละเวลาอันมีค่าด้วยการให้คำปรึกษา คำแนะนำ ความช่วยเหลือ และตรวจทานแก้ไขวิทยานิพนธ์เป็นอย่างดี ทำให้ผู้วิจัยสามารถดำเนินการวิจัยจนเสร็จสมบูรณ์

ขอขอบคุณรองศาสตราจารย์ ดร. อิบรอฮีม ณรงค์รักษาเขต รองศาสตราจารย์ ดร. ผ่องศรี วาณิชยศุภวงศ์ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. จารุวัจน์ สองเมือง และผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. มุฮัมมัดสกรี มัณญู ที่ให้เกียรติเป็นกรรมการสอบวิทยานิพนธ์ และกรุณาให้คำปรึกษา คำแนะนำแก้ไข และเพิ่มเติม ทำให้วิทยานิพนธ์ฉบับนี้มีความสมบูรณ์มากขึ้น

ขอขอบคุณบรรดาคณาจารย์ผู้ทรงคุณวุฒิภาควิชาอิสลามศึกษาทุกท่านที่ได้ประสิทธิประสาทวิชาความรู้ ฝึกฝนทักษะ กระบวนการคิด อบรมตักเตือน และคอยให้กำลังใจตลอดช่วงระยะเวลาการศึกษาดุซุฎบัณฑิตครั้งนี้ ขอขอบคุณบุคลากรวิทยาลัยอิสลามศึกษาทุกท่านที่คอยช่วยเหลือและอำนวยความสะดวกในการติดต่อประสานงานกับทางวิทยาลัย และขอขอบคุณบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ ที่ได้มอบทุนอุดหนุนเพื่อการทำวิจัยครั้งนี้

ขอขอบคุณบิดามารดา ญาติ พี่น้อง เหล่ามิตรสหาย และภริยาผู้ที่คอยเป็นกำลังใจและให้ความช่วยเหลืออย่างดียิ่ง ขอขอบคุณครอบครัวดอเลาะที่คอยให้การสนับสนุนทุกอย่างมาด้วยดีตลอด และนอกจากนี้ผู้วิจัยขอขอบคุณพี่น้องมุสลิมินและมุสลิมัตทุกท่านที่มีส่วนช่วยทำให้วิทยานิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จลุล่วงไปด้วยดี

สุดท้าย ขอเอกองค์อัลลอฮ์ ﷻ โปรดทรงอภัยในความผิดพลาดต่างๆ ที่พึงมี และตอบแทนความดีงามแก่ผู้วิจัย ครอบครัว ตลอดจนजनคนละบุคคลต่างๆ ที่มีส่วนร่วมในวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ ขอพระองค์อัลลอฮ์ ﷻ โปรดทรงประทานความรัก ความเมตตาและความปลอดภัยแก่บุคคลดังกล่าวด้วยเทอญ

ยุทธนา เกื้อกุล

ตารางเปรียบเทียบพยัญชนะอาหรับ - ไทย
วิทยาลัยอิสลามศึกษา ฉบับปรับปรุง 2558

พยัญชนะอาหรับ	คำอ่าน	พยัญชนะไทย
ء, ا	อะลีฟ/ ฮัมซะฮฺ	อ ในกรณีเป็นพยัญชนะ และ ฮ ในกรณีเป็นตัวสะกดสุดท้าย
ب	บ่า	บ
ت	ต่า	ต
ث	ซ่า	ซ
ج	ญีม	ญ (จัญ ในกรณีเป็นตัวสะกด)
ح	ฮ่า	ฮ
خ	ค่อ	ค
د	ดาด	ด
ذ	ซาด	ซ
ر	ร่อ	ร
ز	ซัย	ซ
س	ซีน	ส มีข้อยกเว้น เช่น มุซา อีซา ยาซีน เป็นต้น
ش	ชีน	ช
ص	ศอด	ศ
ض	ฎอด	ฎ
ط	ฏอ	ฏ
ظ	ศอ	ศ
ع	อัยน	อ
غ	ฮัยน	ฮ
ف	ฟ่า	ฟ
ق	กอฟ	ก
ك	กาฟ	ก

พยัญชนะอาหรับ	คำอ่าน	พยัญชนะไทย
ل	ลาม	ล
م	มีม	ม
ن	นูน	น
هـ	ฮาฮ์	ฮ ในกรณีเป็นพยัญชนะ และ ฮ ในกรณีเป็นตัวสะกดสุดท้าย
و	วาว	ว
ي	ยาฮ์	ย
الفتحة	อัลฟัตฮะฮฺ อ่านสระข้างบน	~ (ในกรณีมีตัวสะกด เช่น มัรวาน อาดัม ฯ) ะ, -ะะ อี ในกรณีมีตัวสะกด) ละสระในบางกรณี เช่น อะลี้ บะนี ฯ)
الكسرة	อัลกัศเราะฮฺ อ่านสระข้างล่าง	~
الضمة	อัฎฎุมมะฮฺ อ่านสระข้างหน้า	~
الفتحة الممدودة	อัลฟัตฮะฮฺ อัลมัมดูดะฮฺ	~ (อ ในกรณีมีตัวสะกด เช่น อัลฟา ร็อบ ฯ)
الكسرة الممدودة	อัลกัศเราะฮฺ อัลมัมดูดะฮฺ	~
الضمة الممدودة	อัฎฎุมมะฮฺ อัลมัมดูดะฮฺ	~
ال-الشمسية	อลีฟ ลาม ฮัจซิมชียะฮฺ	อัล-ตามด้วยพยัญชนะตัวแรกของคำต่อไป เช่น ฮัดดีน อัฎฎีน ฯ
ال-القمرية	อะลีฟ ลาม อัลเกาะมะรียะฮฺ	อัล ตามด้วยคำต่อไปโดยไม่ต้องเว้นวรรค เช่น อัลกูรอาน อัลลอฮฺ อัลอิสลาม ฯ
ة	ตาฮ์มัรบูฎะฮฺ	ฮ์ เป็นเสียงเดียวกับ ฮ กรณีอ่านหยุดเป็นเสียง ฮ์ กรณีอ่านต่อเนื่องเป็นเสียง ต
ي	ยาฮ์ มุค็อฟพะพะฮฺ	อ่านและสะกดตามการเขียน เช่น ฟิ
ي	ยาฮ์ นิสบะฮฺ หรือ ยาฮ์ มุซัคตะดะฮฺ	สะกดยาฮ์สองตัว เช่น ยยะ อัชฮาฟิอียะฮฺ

ตารางปริวรรตพยัญชนะอาหรับ - อังกฤษ

ใช้ตามระบบที่ใช้โดยห้องสมุดรัฐสภาอเมริกา (Library of Congress), USA.

พยัญชนะอาหรับ	คำอ่าน	พยัญชนะอังกฤษ
ا	อลีฟ	a
ب	บอ	b
ء	ฮัมซะฮ์	'a, 'i, 'u
ت	ตอ	t
ث	ซอ	th
ج	ญีม	j
ح	ฮอ	h
خ	คอ	kh
د	ดอล	d
ذ	ซาล	dh
ر	รอ	r
ز	ซาย	z
س	ซีน	s
ش	ซีน	sh
ص	ศอด	s
ض	ฎอด	d
ط	ฏอ	t
ظ	ซอ	z
ع	อัยน	'a, 'i, 'u
غ	ฆอยน	gh
ف	ฟา	f
ق	กอฟ	q
ك	กาฟ	k

พยัญชนะอาหรับ	คำอ่าน	พยัญชนะอังกฤษ
ل	ลาม	l
م	มีม	m
ن	นูน	n
هـ	ฮ่าฮ์	h
و	วาว	w
ي	ย่าฮ์	y
ة، ة	ตาฮ์	h,t
(الفتحة)	_ا , اِ , اَ	a ,ay, aw
(الفتحة الممدودة)	_ا	ā
(الكسرة)	_ا	i
(الكسرة الممدودة)	_ا	ī
(الضمة)	_ا	u
(الضمة الممدودة)	_ا	ū
ال-الشمسية		al-_ (al-Tirmidhiy)
ال-القمرية		al-_ (al-'Islāmiyah)
الكسرة المشددة		iyy
الضمة المشددة		uww

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อ.....	(5)
ABSTRACT.....	(7)
المستخلص.....	(9)
กิตติกรรมประกาศ.....	(11)
ตารางปรัวรรตพัญชนะอาหรับ-ไทย.....	(12)
ตารางปรัวรรตพัญชนะอาหรับ-อังกฤษ.....	(14)
สารบัญ.....	(16)
สารบัญตาราง.....	(19)
สารบัญแผนภาพ.....	(27)
บทที่	
1. บทนำ.....	1
1.1 ความเป็นมาของปัญหาและปัญหา.....	1
1.2 อัลกุรอาน และอัลหะดีษที่เกี่ยวข้อง.....	6
1.3 วัตถุประสงค์ของการวิจัย.....	16
1.4 คำถามเพื่อการวิจัย.....	16
1.5 กรอบแนวคิดการวิจัย.....	16
1.6 ขอบเขตของการวิจัย.....	20
1.7 ความสำคัญและประโยชน์ของการวิจัย.....	20
1.8 ข้อตกลงเบื้องต้น.....	21
1.9 นิยามศัพท์เฉพาะ.....	22
1.10 ลำดับขั้นตอนในการเสนอผลการวิจัย.....	23
2. เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	25
2.1 โรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลาม.....	25
2.2 แนวคิดการบริหารสถานศึกษา.....	38
2.3 แนวคิดการบริหารงานวิชาการ.....	57
2.3.1 การพัฒนาหลักสูตร.....	67
2.3.2 การพัฒนากระบวนการเรียนรู้.....	83
2.3.3 การวัดผล ประเมินผล และเทียบโอนผลการเรียน.....	94

สารบัญ (ต่อ)

	หน้า
2.3.4 การวิจัยเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษา.....	98
2.3.5 การพัฒนาสื่อ นวัตกรรม และเทคโนโลยีเพื่อการศึกษา.....	102
2.3.6 การพัฒนาแหล่งการเรียนรู้.....	107
2.3.7 การนิเทศการศึกษา.....	110
2.3.8 การแนะแนวการศึกษา.....	114
2.3.9 การพัฒนาระบบการประกันคุณภาพการศึกษา.....	116
2.3.10 การส่งเสริมความรู้วิชาการแก่ชุมชน.....	122
2.3.11 การประสานความร่วมมือในการพัฒนาวิชาการกับสถานศึกษา และองค์กรอื่น ๆ.....	124
2.3.12 การส่งเสริมและสนับสนุนงานวิชาการแก่บุคคล ครอบครั้ว องค์กร หน่วยงาน และสถาบันอื่นที่จัดการศึกษา.....	126
2.4 กระบวนการบริหาร.....	129
2.4.1 การวางแผน (Plan).....	130
2.4.2 การปฏิบัติ (Do).....	135
2.4.3 การตรวจสอบ (Check).....	141
2.4.4 การปรับปรุง (Action).....	146
2.5 แนวคิดเรื่องความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์.....	160
2.5.1 การศรัทธา (อิมาน).....	161
2.5.2 การทำความดี (อิบาดะฮ์).....	162
2.5.3 คุณธรรมจริยธรรม (อัศลาหฺ).....	167
2.5.4 สติปัญญา.....	172
2.5.5 จิตใจและจิตวิญญาณ.....	175
2.5.6 ร่างกาย.....	178
2.5.7 สังคม.....	187
2.5.8 ทักษะด้านอาชีพ.....	190
2.6 แนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนารูปแบบ.....	194
2.7 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	207

สารบัญ (ต่อ)

	หน้า
3. วิธีดำเนินการวิจัย.....	215
3.1 ขั้นตอนที่ 1.....	217
3.2 ขั้นตอนที่ 2.....	218
3.3 ขั้นตอนที่ 3.....	223
3.4 ขั้นตอนที่ 4.....	224
3.5 ขั้นตอนที่ 5.....	227
4. ผลการวิจัย.....	228
ตอนที่ 1 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลจากเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	228
ตอนที่ 2 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลจากแบบสอบถามและการสัมภาษณ์.....	232
ตอนที่ 3 ข้อค้นพบที่ใช้เป็นฐานในการสร้างรูปแบบ.....	348
ตอนที่ 4 รูปแบบการบริหารงานวิชาการของโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลาม จังหวัดชายแดนภาคใต้เพื่อสร้างผู้เรียนสู่ความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์.....	355
5. สรุปผลการวิจัยและข้อเสนอแนะ.....	396
5.1 สรุปผลการวิจัย.....	396
5.2 อภิปรายผล.....	412
5.3 ข้อเสนอแนะ.....	422
บรรณานุกรม.....	426
ภาคผนวก.....	455
ภาคผนวก ก. สำเนาหนังสือขอความอนุเคราะห์.....	456
ภาคผนวก ข. รายนามผู้ทรงคุณวุฒิ.....	462
ภาคผนวก ค. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย.....	472
ภาคผนวก ง. ถอดเทปการสัมภาษณ์โรงเรียน.....	507
ภาคผนวก จ. ถอดเทปการประชุมร่างการพัฒนารูปแบบ.....	569
ภาคผนวก ฉ. แบบประเมินเพื่อตรวจสอบรูปแบบการวิจัย.....	581
ภาคผนวก ช. ผลการวิเคราะห์ข้อมูลการประชุมร่างการพัฒนารูปแบบ.....	593
ภาคผนวก ฌ. นิพนธ์ต้นฉบับ.....	602
ประวัติผู้เขียน.....	625

สารบัญตาราง

ตารางที่	หน้า
1 จำนวนโรงเรียน ครู และนักเรียนโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามจังหวัด ชายแดนภาคใต้ ปีการศึกษา 2555.....	32
2 การสังเคราะห์งานวิจัยของการบริหารงานวิชาการ.....	60
3 ข้อมูลจำแนกตามเพศ อายุ วุฒิการศึกษา ตำแหน่งปัจจุบัน ระยะเวลาที่เคยดำรง ตำแหน่งผู้บริหารโรงเรียน ที่ตั้งโรงเรียน จำนวนนักเรียน จำนวนครู จำนวนห้องเรียน และการเข้าร่วมประชุม อบรม สัมมนา และศึกษาดูงานเกี่ยวกับการบริหารงานวิชาการ ของโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามจังหวัดชายแดนภาคใต้เพื่อสร้างผู้เรียนสู่ความเป็น มนุษย์ที่สมบูรณ์.....	233
4 ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับการปฏิบัติของสภาพการบริหารงานวิชาการ ของโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามจังหวัดชายแดนภาคใต้ จำนวน 12 ด้าน.....	236
5 ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับการปฏิบัติของสภาพการบริหารงานวิชาการของ โรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามจังหวัดชายแดนภาคใต้ในด้านการพัฒนาหลักสูตร สถานศึกษา.....	237
6 ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับการปฏิบัติของสภาพการบริหารงานวิชาการของ โรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามจังหวัดชายแดนภาคใต้ในด้านการพัฒนากระบวนการ เรียนรู้.....	238
7 ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับการปฏิบัติของสภาพการบริหารงานวิชาการของ โรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามจังหวัดชายแดนภาคใต้ในด้านการวัดผล ประเมินผล และเทียบโอนผลการเรียน.....	239
8 ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับการปฏิบัติของสภาพการบริหารงานวิชาการของ โรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามจังหวัดชายแดนภาคใต้ในด้านการวิจัยเพื่อพัฒนาคุณภาพ การศึกษา.....	240
9 ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับการปฏิบัติของสภาพการบริหารงานวิชาการของ โรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามจังหวัดชายแดนภาคใต้ในด้านการพัฒนาสื่อ นวัตกรรม และ เทคโนโลยีเพื่อการศึกษา.....	242
10 ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับการปฏิบัติของสภาพการบริหารงานวิชาการของ โรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามจังหวัดชายแดนภาคใต้ในด้านการพัฒนาแหล่งเรียนรู้.....	243

สารบัญตาราง (ต่อ)

ตารางที่	หน้า
11 ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับการปฏิบัติของสภาพการบริหารงานวิชาการของ โรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามจังหวัดชายแดนภาคใต้ในด้านการนิเทศการศึกษา.....	244
12 ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับการปฏิบัติของสภาพการบริหารงานวิชาการของ โรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามจังหวัดชายแดนภาคใต้ในด้านการแนะแนวการศึกษา.....	245
13 ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับการปฏิบัติของสภาพการบริหารงานวิชาการของ โรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามจังหวัดชายแดนภาคใต้ในด้านการพัฒนาระบบการประกัน คุณภาพการศึกษา.....	246
14 ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับการปฏิบัติของสภาพการบริหารงานวิชาการของ โรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามจังหวัดชายแดนภาคใต้ในด้านการส่งเสริมความรู้วิชาการ แก่ชุมชน.....	247
15 ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับการปฏิบัติของสภาพการบริหารงานวิชาการของ โรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามจังหวัดชายแดนภาคใต้ในด้านการประสานความร่วมมือใน การพัฒนาวิชาการกับสถานศึกษาและองค์กรอื่น.....	248
16 ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับการปฏิบัติของสภาพการบริหารงานวิชาการของ โรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามจังหวัดชายแดนภาคใต้ในด้านการส่งเสริมและสนับสนุน งานวิชาการแก่บุคคล ครอบครัว องค์กร หน่วยงาน และสถาบันอื่นที่จัดการศึกษา.....	249
17 ปัญหาและแนวทางการบริหารวิชาการของโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามจังหวัด ชายแดนภาคใต้ด้านการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา.....	251
18 ปัญหาและแนวทางการบริหารวิชาการของโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามจังหวัด ชายแดนภาคใต้ด้านการพัฒนากระบวนการเรียนรู้.....	252
19 ปัญหาและแนวทางการบริหารวิชาการของโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามจังหวัด ชายแดนภาคใต้ด้านการวัดผล ประเมินผล และเทียบโอนผลการเรียน.....	254
20 ปัญหาและแนวทางการบริหารวิชาการของโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามจังหวัด ชายแดนภาคใต้ด้านการวิจัยเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษา.....	255
21 ปัญหาและแนวทางการบริหารวิชาการของโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามจังหวัด ชายแดนภาคใต้ด้านการพัฒนาสื่อ นวัตกรรมและเทคโนโลยีเพื่อการศึกษา.....	256

สารบัญตาราง (ต่อ)

ตารางที่	หน้า
22 ปัญหาและแนวทางการบริหารวิชาการของโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามจังหวัด ชายแดนภาคใต้ด้านการพัฒนาแหล่งการเรียนรู้.....	258
23 ปัญหาและแนวทางการบริหารวิชาการของโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามจังหวัด ชายแดนภาคใต้ด้านการนิเทศการศึกษา.....	259
24 ปัญหาและแนวทางการบริหารวิชาการของโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามจังหวัด ชายแดนภาคใต้ด้านการแนะแนวการศึกษา.....	261
25 ปัญหาและแนวทางการบริหารวิชาการของโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามจังหวัด ชายแดนภาคใต้ด้านการพัฒนาระบบการประกันคุณภาพการศึกษา.....	262
26 ปัญหาและแนวทางการบริหารวิชาการของโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามจังหวัด ชายแดนภาคใต้ด้านการส่งเสริมความรู้ทางวิชาการแก่ชุมชน.....	264
27 ปัญหาและแนวทางการบริหารวิชาการของโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามจังหวัด ชายแดนภาคใต้ด้านการประสานความร่วมมือในการพัฒนาวิชาการกับสถานศึกษา และองค์กรอื่น ๆ.....	266
28 ปัญหาและแนวทางการบริหารวิชาการของโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามจังหวัด ชายแดนภาคใต้ด้านการส่งเสริมและสนับสนุนงานวิชาการแก่บุคคล ครอบครั้ว องค์กร หน่วยงานและสถาบันอื่นที่จัดการศึกษา.....	267
29 ข้อมูลจำนวนและร้อยละของการบริหารจัดการเกี่ยวกับขอบข่ายการบริหารงานของ โรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามจังหวัดชายแดนภาคใต้.....	270
30 ข้อมูลจำนวนและร้อยละของการบริหารจัดการเกี่ยวกับลักษณะการบริหารจัดการศึกษา ของโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามจังหวัดชายแดนภาคใต้.....	271
31 ข้อมูลจำนวนและร้อยละของการบริหารจัดการเกี่ยวกับสภาพการบริหารจัดการศึกษา ของโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามจังหวัดชายแดนภาคใต้เพื่อสร้างผู้เรียนสู่ความเป็น มนุษย์ที่สมบูรณ์.....	271
32 ข้อมูลจำนวนและร้อยละการประชุมชี้แจงประชาสัมพันธ์ให้บุคลากรทราบเกี่ยวกับนโยบาย การบริหารงานของโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามจังหวัดชายแดนภาคใต้เพื่อสร้าง ผู้เรียนสู่ความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์.....	273

สารบัญตาราง (ต่อ)

ตารางที่	หน้า
33 ข้อมูลจำนวนและร้อยละการจัดทำแผนปฏิบัติการประจำปีของโรงเรียนที่มีโครงการและกิจกรรมในการบริหารงานวิชาการของโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามจังหวัดชายแดนภาคใต้เพื่อสร้างผู้เรียนสู่ความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์.....	273
34 ข้อมูลจำนวนและร้อยละการอบรมพัฒนาบุคคลที่เกี่ยวข้องกับโรงเรียนในการจัดการเรียนการสอนตามหลักสูตรของโรงเรียนเพื่อสร้างผู้เรียนสู่ความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ของโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามจังหวัดชายแดนภาคใต้.....	274
35 จำนวนและร้อยละข้อมูลและสารสนเทศเพื่อการบริหารจัดการงานวิชาการตามหลักสูตรของโรงเรียนเพื่อสร้างผู้เรียนสู่ความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ของโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามจังหวัดชายแดนภาคใต้.....	275
36 จำนวนและร้อยละคำสั่งแต่งตั้งคณะกรรมการบริหารงานวิชาการตามหลักสูตรของโรงเรียนเพื่อสร้างผู้เรียนสู่ความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ ในโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามจังหวัดชายแดนภาคใต้.....	276
37 ข้อมูลจำนวนและร้อยละการจัดวางระบบบริหารงานวิชาการในโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามจังหวัดชายแดนภาคใต้.....	276
38 ข้อมูลจำนวนและร้อยละการเปิดโอกาสให้บุคคลเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดทำหลักสูตรสถานศึกษาของโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามจังหวัดชายแดนภาคใต้.....	277
39 ข้อมูลจำนวนและร้อยละการจัดกิจกรรมในด้านการเรียนการสอนเพื่อสร้างผู้เรียนสู่ความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ของโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามจังหวัดชายแดนภาคใต้.....	278
40 ข้อมูลจำนวนและร้อยละการจัดเครือข่ายพัฒนางานวิชาการเกี่ยวกับการเรียนการสอนของโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามจังหวัดชายแดนภาคใต้เพื่อสร้างผู้เรียนสู่ความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์.....	279
41 ข้อมูลจำนวนและร้อยละการอบรมพัฒนาเกี่ยวกับการเรียนการสอนแก่ผู้บริหารและครูของโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามจังหวัดชายแดนภาคใต้.....	280
42 ข้อมูลจำนวนและร้อยละการจัดทำระเบียบการวัดและประเมินผลของโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามจังหวัดชายแดนภาคใต้.....	281
43 ข้อมูลจำนวนและร้อยละการอบรมพัฒนาเกี่ยวกับการวัดและประเมินผลแก่ผู้บริหารและครูของโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามจังหวัดชายแดนภาคใต้.....	282

สารบัญตาราง (ต่อ)

ตารางที่	หน้า
44 ข้อมูลจำนวนและร้อยละการประเมินผลการเรียนรู้ของผู้เรียนที่ได้คะแนนผลสัมฤทธิ์ต่ำสุด และผ่านน้อยที่สุดของโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามจังหวัดชายแดนภาคใต้.....	283
45 ข้อมูลจำนวนและร้อยละการวัดและประเมินผลในชั้นเรียนในแต่ละกลุ่มสาระวิชาที่ครูละเลย ไม่ค่อยปฏิบัติกัน หรือปฏิบัติน้อยที่สุดของโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามจังหวัดชายแดนภาคใต้.....	283
46 ข้อมูลจำนวนและร้อยละการสนับสนุนทรัพยากรในการบริหารจัดการงานวิชาการเพื่อสร้างผู้เรียนสู่ความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ของโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามจังหวัดชายแดนภาคใต้.....	285
47 ข้อมูลจำนวนและร้อยละการนิเทศเกี่ยวกับการเรียนการสอนเพื่อสร้างผู้เรียนสู่ความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ของโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามจังหวัดชายแดนภาคใต้.....	285
48 ข้อมูลจำนวนและร้อยละการจัดเครือข่ายในการบริหารจัดการเรียนการสอนเพื่อสร้างผู้เรียนสู่ความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ของโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามจังหวัดชายแดนภาคใต้.....	286
49 ข้อมูลจำนวนและร้อยละการจัดกิจกรรมเสริมสร้างความเข้มแข็งทางวิชาการกับกลุ่มเครือข่ายภายในโรงเรียนของโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามจังหวัดชายแดนภาคใต้.....	287
50 ข้อมูลจำนวนและร้อยละการสนับสนุนทางด้านวิชาการขององค์กรเอกชน ชุมชน และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามจังหวัดชายแดนภาคใต้.....	288
51 ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับความคิดเห็นคุณลักษณะของผู้เรียนในโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามจังหวัดชายแดนภาคใต้ จำนวน 8 ด้าน.....	289
52 ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับความคิดเห็นคุณลักษณะความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ของผู้เรียนในโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามจังหวัดชายแดนภาคใต้ ในด้านการศรัทธา (อีมาน).....	290
53 ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับความคิดเห็นคุณลักษณะความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ของผู้เรียนในโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามจังหวัดชายแดนภาคใต้ ในด้านการทำความดี (อิบาดะฮ์).....	291
54 ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับความคิดเห็นคุณลักษณะความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ของผู้เรียนในโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามจังหวัดชายแดนภาคใต้ ในด้านคุณธรรมริยธรรม (อัคลาภ).....	292

สารบัญตาราง (ต่อ)

ตารางที่	หน้า
55 ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับความคิดเห็นคุณลักษณะความเป็นมนุษย์ ที่สมบูรณ์ของผู้เรียนในโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามจังหวัดชายแดนภาคใต้ ในด้านสติปัญญา.....	293
56 ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับความคิดเห็นคุณลักษณะความเป็นมนุษย์ ที่สมบูรณ์ของผู้เรียนในโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามจังหวัดชายแดนภาคใต้ ในด้านจิตใจ (นัฟส) และจิตวิญญาณ (รูห).....	294
57 ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับความคิดเห็นคุณลักษณะความเป็นมนุษย์ ที่สมบูรณ์ของผู้เรียนในโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามจังหวัดชายแดนภาคใต้ ในด้านร่างกาย.....	294
58 ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับความคิดเห็นคุณลักษณะความเป็นมนุษย์ ที่สมบูรณ์ของผู้เรียนในโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามจังหวัดชายแดนภาคใต้ ในด้านสังคม.....	295
59 ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับความคิดเห็นคุณลักษณะความเป็นมนุษย์ ที่สมบูรณ์ของผู้เรียนในโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามจังหวัดชายแดนภาคใต้ ในทักษะด้านอาชีพ.....	296
60 ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับการบริหารวิชาการของ ของโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามจังหวัดชายแดนภาคใต้ที่มีผลต่อการสร้างผู้เรียน สู่ความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์.....	297
61 แนวทางการบริหารวิชาการของโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามจังหวัดชายแดนภาคใต้ เพื่อสร้างผู้เรียนสู่ความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ในด้านการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา.....	299
62 แนวทางการบริหารวิชาการของโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามจังหวัดชายแดนภาคใต้ เพื่อสร้างผู้เรียนสู่ความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ในด้านการพัฒนากระบวนการเรียนรู้.....	300
63 แนวทางการบริหารวิชาการของโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามจังหวัดชายแดนภาคใต้ เพื่อสร้างผู้เรียนสู่ความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ในด้านการวัดผล ประเมินผล และเทียบโอน ผลการเรียน.....	301

สารบัญตาราง (ต่อ)

ตารางที่	หน้า
64 แนวทางการบริหารวิชาการของโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามจังหวัดชายแดนภาคใต้ เพื่อสร้างผู้เรียนสู่ความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ในด้านการวิจัยเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษา.....	302
65 แนวทางการบริหารวิชาการของโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามจังหวัดชายแดนภาคใต้ เพื่อสร้างผู้เรียนสู่ความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ในด้านการพัฒนาสื่อ นวัตกรรมและเทคโนโลยี เพื่อการศึกษา.....	303
66 แนวทางการบริหารวิชาการของโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามจังหวัดชายแดนภาคใต้ เพื่อสร้างผู้เรียนสู่ความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ในด้านการพัฒนาแหล่งการเรียนรู้.....	303
67 แนวทางการบริหารวิชาการของโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามจังหวัดชายแดนภาคใต้ เพื่อสร้างผู้เรียนสู่ความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ในด้านการนิเทศการศึกษา.....	304
68 แนวทางการบริหารวิชาการของโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามจังหวัดชายแดนภาคใต้ เพื่อสร้างผู้เรียนสู่ความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ในด้านการแนะแนวการศึกษา	305
69 แนวทางการบริหารวิชาการของโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามจังหวัดชายแดนภาคใต้ เพื่อสร้างผู้เรียนสู่ความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ในด้านการพัฒนาระบบการประกันคุณภาพการศึกษา.....	306
70 แนวทางการบริหารวิชาการของโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามจังหวัดชายแดนภาคใต้ เพื่อสร้างผู้เรียนสู่ความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ในด้านการส่งเสริมความรู้ทางวิชาการ แก่ชุมชน.....	307
71 แนวทางการบริหารวิชาการของโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามจังหวัดชายแดนภาคใต้ เพื่อสร้างผู้เรียนสู่ความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ในด้านการประสานความร่วมมือในการพัฒนา วิชาการกับสถานศึกษาและองค์กรอื่น ๆ.....	308
72 แนวทางการบริหารวิชาการของโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามจังหวัดชายแดนภาคใต้ เพื่อสร้างผู้เรียนสู่ความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ในด้านการส่งเสริมและสนับสนุนงานวิชาการ แก่บุคคล ครอบครัว องค์กร หน่วยงานและสถาบันอื่นที่จัดการศึกษา.....	309
73 องค์ประกอบของรูปแบบการบริหารงานวิชาการของโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลาม จังหวัดชายแดนภาคใต้เพื่อสร้างผู้เรียนสู่ความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์	348
74 ผลการพิจารณาปรับรูปแบบการบริหารงานวิชาการของโรงเรียนเอกชนสอนศาสนา อิสลามจังหวัดชายแดนภาคใต้เพื่อสร้างผู้เรียนสู่ความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์.....	355

สารบัญตาราง (ต่อ)

ตารางที่	หน้า
75 องค์ประกอบของรูปแบบการบริหารงานวิชาการของโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลาม จังหวัดชายแดนภาคใต้เพื่อสร้างผู้เรียนสู่ความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์.....	357
76 รูปแบบการบริหารงานวิชาการของโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามจังหวัดชายแดน ภาคใต้เพื่อสร้างผู้เรียนสู่ความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ในด้านการพัฒนาหลักสูตร สถานศึกษา.....	368
77 รูปแบบการบริหารงานวิชาการของโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามจังหวัดชายแดน ภาคใต้เพื่อสร้างผู้เรียนสู่ความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ในด้านการพัฒนากระบวนการ การเรียนรู้ สื่อ นวัตกรรม และเทคโนโลยีเพื่อการศึกษา.....	372
78 รูปแบบการบริหารงานวิชาการของโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามจังหวัดชายแดน ภาคใต้เพื่อสร้างผู้เรียนสู่ความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ในด้านการวิจัยและการวัดผล ประเมินผลทางการศึกษา.....	377
79 รูปแบบการบริหารงานวิชาการของโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามจังหวัดชายแดน ภาคใต้เพื่อสร้างผู้เรียนสู่ความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ในด้านการนิเทศ และการแนะแนวการศึกษา.....	382
80 รูปแบบการบริหารงานวิชาการของโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามจังหวัดชายแดน ภาคใต้เพื่อสร้างผู้เรียนสู่ความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ในด้านการส่งเสริมความเข้มแข็ง ด้านวิชาการ.....	387

สารบัญแผนภาพ

แผนภาพที่	หน้า
1 กรอบแนวคิดในการวิจัย.....	19
2 โครงสร้างการบริหารงานของโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลาม.....	34
3 โครงสร้างการบริหารองค์กรในสมัยท่านนบีมุฮัมมัด ﷺ.....	140
4 กระบวนการควบคุมเพื่อการบริหารองค์กร (T.Q.M.) ที่ปฏิบัติโดยอุมัร <small>رضي الله عنه</small>	146
5 กระบวนการบริหารวงจร PDCA.....	158
6 รูปแบบเชิงระบบและสถานการณ์ (Systems/Contingency Model) ของ Brown and Moberg.....	200
7 ขั้นตอนการดำเนินการวิจัย.....	216
8 รูปแบบการบริหารงานวิชาการของโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามจังหวัด ชายแดนภาคใต้เพื่อสร้างผู้เรียนสู่ความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ (ฉบับร่างที่ 1).....	354
9 รูปแบบการบริหารงานวิชาการของโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามจังหวัด ชายแดนภาคใต้เพื่อสร้างผู้เรียนสู่ความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ (ฉบับร่างที่ 2).....	366
10 รูปแบบการบริหารงานวิชาการของโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามจังหวัด ชายแดนภาคใต้เพื่อสร้างผู้เรียนสู่ความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์.....	367
11 กระบวนการบริหาร PDCA ของการพัฒนากระบวนการบริหารงานวิชาการของโรงเรียน เอกชนสอนศาสนาอิสลามจังหวัดชายแดนภาคใต้เพื่อสร้างผู้เรียนสู่ความเป็นมนุษย์ ที่สมบูรณ์.....	393

ชื่อวิทยานิพนธ์	การพัฒนาารูปแบบการบริหารงานวิชาการของโรงเรียนเอกชนสอนศาสนา อิสลามจังหวัดชายแดนภาคใต้เพื่อสร้างผู้เรียนสู่ความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์
ผู้เขียน	นายยุทธนา เกื้อกุล
สาขาวิชา	อิสลามศึกษา
ปีการศึกษา	2559

บทคัดย่อ

การบริหารงานวิชาการเป็นหัวใจของพันธกิจการบริหารสถานศึกษาโดยเฉพาะในบริบทจังหวัดชายแดนภาคใต้ การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาสภาพ ปัญหา และแนวทางการบริหารงานวิชาการ และเพื่อนำเสนอรูปแบบการบริหารงานวิชาการของโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามจังหวัดชายแดนภาคใต้เพื่อสร้างผู้เรียนสู่ความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ โดยใช้กรอบแนวคิดการบริหารงานวิชาการ 12 ด้าน แนวคิดกระบวนการบริหารแบบ PDCA และแนวคิดการพัฒนารูปแบบเก็บรวบรวมข้อมูลโดยใช้แบบสอบถามกับโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลาม จำนวน 197 โรงเรียน และสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญจากจำนวน 5 โรงเรียน วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้สถิติเชิงบรรยาย ทำการสังเคราะห์ ตรวจสอบ และประเมินร่างรูปแบบด้านความเหมาะสมและความเป็นไปได้ตามบริบทเพื่อปรับปรุงให้สมบูรณ์และนำไปใช้ได้จริง

ผลการวิจัยพบว่า โรงเรียนได้มีการดำเนินการเกี่ยวกับการบริหารงานวิชาการในแต่ละด้านและภาพรวมทั้ง 12 ด้าน อยู่ในระดับมาก มีปัญหาหลักที่สำคัญ คือ โรงเรียนยังขาดการบริหารจัดการที่ดีด้านหลักสูตรอิสลามศึกษา เทคนิคการสอน สื่อการสอนอิสลามศึกษา และแหล่งการเรียนรู้ยังขาดความหลากหลาย การนิเทศและแนะแนวขาดความต่อเนื่อง ขาดความรู้ด้านการวิจัยที่ถูกต้องและการวัดผลประเมินผลไม่ได้เป็นไปตามสภาพจริง การส่งเสริมความเข้มแข็งด้านวิชาการยังขาดความหลากหลายและไม่ครอบคลุมองค์กรต่าง ๆ และมีแนวทางการบริหารงานวิชาการที่มุ่งเน้นการอบรมเชิงปฏิบัติการด้านการพัฒนาหลักสูตรอิสลามศึกษา เทคนิคการสอน สื่อการสอนอิสลามศึกษา แหล่งการเรียนรู้ การนิเทศและการแนะแนว การวิจัยและการวัดผลประเมินผลตามสภาพจริง และการส่งเสริมความเข้มแข็งด้านวิชาการที่ครอบคลุมองค์กรต่าง ๆ ทั้งในและต่างประเทศ และโรงเรียนควรมีการกำหนดแผนงานระยะสั้นและระยะยาว แต่งตั้งคณะทำงาน มีการประเมินและติดตามการบริหารงานวิชาการครอบคลุมทุกด้านอย่างต่อเนื่อง และมีรูปแบบการบริหารงานวิชาการที่เหมาะสมในการสร้างผู้เรียนสู่ความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ที่ประกอบด้วยองค์ประกอบสำคัญ 3 ส่วน คือ 1) หลักการและวัตถุประสงค์ 2) โครงสร้างและสาระสำคัญ และ 3) การนำไปสู่การปฏิบัติและเงื่อนไขความสำเร็จ รูปแบบดังกล่าวนี้ขับเคลื่อนด้วยกระบวนการบริหารงานแบบ PDCA ในมิติงาน

วิชาการ 5 ด้าน ที่มีความสัมพันธ์กัน ได้แก่ 1) **การพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา** มีความเกี่ยวข้องกับการจัดทำหลักสูตรที่ปฏิบัติได้จริงตามวิถีชีวิตของมุสลิม มุ่งเน้นความรู้คู่คุณธรรม สอดคล้องกับความถนัดของผู้เรียนและบริบทเพื่อให้ผู้เรียนสามารถพัฒนาตนเองและรู้ทันการเปลี่ยนแปลงของสังคม 2) **การพัฒนากระบวนการเรียนรู้ สื่อ นวัตกรรม และเทคโนโลยีเพื่อการศึกษา** มีความเกี่ยวข้องกับการจัดกระบวนการเรียนการสอนที่เชื่อมโยงทั้งโลก *ดunya* (โลกปัจจุบัน) และ *อาคิเราะฮ์* (โลกหน้า) สามารถปฏิบัติได้จริงในการดำเนินชีวิตประจำวัน การใช้สื่อ นวัตกรรม และเทคโนโลยีที่ส่งผลอันดีงามต่อผู้เรียนในด้านจิตใจและจิตวิญญาณสอดคล้องกับหลักคำสอนของศาสนา 3) **การวิจัยและการวัดและประเมินผลทางการศึกษา** มีความเกี่ยวข้องกับการทำวิจัยเพื่อแก้ปัญหาการจัดการเรียนการสอนและพฤติกรรมของผู้เรียน การวัดและประเมินผลที่หลากหลายครอบคลุมด้านความรู้ เจตคติ และการปฏิบัติอย่างเป็นระบบและตามสภาพจริง 4) **การนิเทศและการแนะแนวการศึกษา** มีความเกี่ยวข้องกับการนิเทศการเรียนการสอนอย่างต่อเนื่อง การแนะแนวด้านการศึกษาต่อ ทักษะชีวิต และอาชีพ และ 5) **การส่งเสริมความเข้มแข็งด้านวิชาการ** มีความเกี่ยวข้องกับการส่งเสริมให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมกับผู้บริหารและครูในการจัดกิจกรรมส่งเสริมความรู้วิชาการแก่ชุมชน การเปิดโอกาสให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการพัฒนางานวิชาการ การสร้างความสัมพันธ์ที่ดีกับชุมชน การสร้างเครือข่ายการส่งเสริมความรู้ทางวิชาการแก่ชุมชน การส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต และการประสานความร่วมมือในการพัฒนาวิชาการกับสถานศึกษาและองค์กรอื่นทั้งในและต่างประเทศ

Thesis Title	Development of Academic Affairs Administration Model of Islamic Private Schools in Southern Border Provinces to Make Learners Perfect Men
Author	Mr. Yuttana Kuakul
Major Program	Islamic Studies
Academic Year	2016

ABSTRACT

Academic affairs administration is the core business of school administration especially in the context of southern border provinces. This research aimed to examine the present states, problems encountered and ways and means for academic affairs administration and to propose a model of academic affairs administration towards making learners perfect men based on the emerging concept of 12 areas of academic affairs administration, the concept of PDCA working process, and the concept of model development. Data were collected using questionnaires with 197 Islamic private schools and interviews with keyed informants from 5 schools. Data then were analyzed based on descriptive statistics and developed into the model through the examination and refinement of its feasibility and suitability within the studied context prior to real implementation.

The result of the study indicates the schools are in high level of performance in overall and in each aspect of academic affairs administration. The crucial problems encountered concern less effectiveness in curriculum implementation, teaching methods, and instructional media. Rather, lack of learning resources, in-service supervision and counseling, knowledge in research and authentic assessment, academic enhancement, and participation from concerned stakeholders mark other significant problems. The proposed ways and means to tackle these problems are among others providing workshop on Islamic studies curriculum development and implementation, pedagogy, and media. Giving support to learning resources, supervision and counseling, measurement and evaluation, academic enhancement and stakeholder involvement is necessary. Schools also need to have

short and long term plan, set up steering committee, and constantly follow-up the academic affairs implementation through authentic measurement and evaluation. In addition, the suitable model of academic affairs administration that could make learners perfect men consists of 3 important components: 1) objective and principles, 2) axis and structure, and 3) implementation with conditions leading to its success. This model should be geared up by PDCA working process in connection with 5 aspects of academic affairs administration. They are 1) **development of school-based curriculum** which is concerned with the curriculum that is practical to Muslim ways of life, well-balanced between knowledge and ethics, and compatible with learners' competence and learning context in order for them to keep abreast with the changing society, 2) **development of technology, innovation, media and learning process** which is related to the learning process that links between this world and hereafter and enables learners to translate it into real practice in their daily life. In addition, the use of technology, innovation and media should be based on religious teaching so that it could result in positive character of learners' mind and spirit, 3) **educational research and measurement and evaluation** which are concerned with research conduct to improve teaching and learning and to solve learners' behaviors. As to measurement and evaluation, it is necessary to be systematic and authentic, covering cognitive, affective and psychomotor aspects of learners, 4) **supervision and counseling** which are concerned with continuity in in-service supervision and life skills, studying, and profession guidance counseling, and 5) **academic enhancement** that is concerned with schools' personnel involvement in organizing activities to help strengthen the community in regard to related knowledge, providing chance for the community to take part in academic affairs development, creating good relationship with community, setting up academic network for the community, supporting life-long learning, and coordinating with schools and other institutions to help improve schools' academic work.

موضوع البحث	تطوير نموذج الإدارة الأكاديمية في المدارس الأهلية في محافظات الحدودية الجنوبية لبناء الطلاب نحو الإنسان الكامل.
الباحث	يوتنا كواكول
التخصص	الدراسات الإسلامية
العام الدراسي	2016 م.

مستخلص البحث

الإدارة الأكاديمية من أهم إدارة الشؤون المدرسية، وذلك في محافظات الحدودية الجنوبية خاصة. يهدف هذا البحث إلى دراسة ظروف في إدارة الأكاديمية في المدارس الأهلية في محافظات الحدودية الجنوبية ومشاكلها و طرق حلها، وتقديم نموذج الإدارة الأكاديمية في المدارس الأهلية المذكورة لبناء الطلاب نحو الإنسان الكامل، ويستند الإطار النظري لبحث يتكون من إدارة الأكاديمية على أساس 12 مجالات، وعملية الإدارية باستخدام PDCA ، ونموذج الإدارة الأكاديمية. والباحث قد جمع المعلومات، ثم تحليل الاستبيان من 197 مدارس أهلية إسلامية في محافظات الحدودية الجنوبية واستخدام الباحث بمقابلة خمس من المدارس المذكورة التي تسجل هدفها لبناء الطلاب نحو الإنسان الكامل، وقد تم استقراء البيانات وتحليلها لإنجاد نموذج الإدارة الأكاديمية في المدارس الأهلية في محافظات الحدودية الجنوبية لبناء الطلاب نحو الإنسان الكامل، رصد وتقييم نموذج الإدارة الأكاديمية وملاءمتها ومناسبتها مع طبيعة المدارس الإسلامية الأهلية. وأخذ الاقتراحات من المقترحين لاصلاح نموذج الإدارة الأكاديمية ويمكن استخدامها في الممارسة العملية.

ومن نتيجة البحث هي أن المدارس الإسلامية قد اجريت إدارتها الأكاديمية على وجه العموم وجميع المجالات أنها على المستوى العالي، وتجد أن هناك مشكلة في إدارة منهج الإسلامي، وتكنولوجيا التعليم، ووسائل الاعلام الإسلامي، وعدم وجود الموارد التعليمية المتنوعة، وعدم الاستمرار في الإشراف والتوجيه التربوي، وعدم الفهم الصحيح في علم البحث، وعدم النظر إلى الظروف الواقعية في التقييم، وعدم التنوع في تعزيز تقوية الأكاديمية. وأما من أهم طرق حلها وهي أن يقوم بورشة عمل في إدارة منهج الإسلامي، وتكنولوجيا التعليم، ووسائل الاعلام الإسلامي، والموارد التعليمية المتنوعة، والإشراف والتوجيه التربوي، والبحث والتقييم على حسب الظروف الواقعية، وتعزيز تقوية الأكاديمية مع المؤسسات التعليمية والمنظمات الأخرى في الداخل البلاد خارجها، وتخطط المدارس الإسلامية بمشروع

مدى القصير والطويل، وتعيين الموظفين، ومتابعة مستمرة في كل مجالات الأكاديمية. أما بالنسبة نموذج الإدارة الأكاديمية في المدارس الأهلية في محافظات الحدودية الجنوبية لبناء الطلاب نحو الإنسان الكامل، يتكون من ثلاثة عناصر: (1) المبادئ و الأهداف (2) الهيكل والمحتوى (3) الطرق إلى تطبيق وعمل وشروط للنجاح ، ويحتوي على التفاصيل التالية : (1) **تطوير المناهج المدرسي** ، حيث يجب أن يكون هذا المنهج منهجاً عملياً يستطيع الطلاب أن يطبق في حياتهم اليومية، ويتفق مع استعدادهم ويناسبهم في المنطقة الحدودية الجنوبية، والتركيز على كل من المعرفة و السلوكية، يمكن أن يطور أنفسهم و يفهم التغيرات الاجتماعية. (2) **تطوير عملية التعليم والتعلم**، ووسائل الاعلام والابتكار و التكنولوجيا: وبالنسبة عملية التعليم والتعلم يجب الربط بين الحياة الدنياوي والأخروي، ويستطيع الطلاب أيضاً أن يطبق أعمالهم في حياتهم اليومية، أما في ناحية تطوير وسائل الاعلام والابتكار و التكنولوجيا، تمكن بإعطاء أثر حسنا في عقولهم وروحهم، بما يتفق بالعقيدة الإسلامية. (3) **البحوث والتقييم ونقل التعليم**: أما البحث يقوم على حل مشكلة التعليم وسلوكيات الطلاب، وأم التقييم يجب أن ينوع في استخدام آلات التقييم، مشتملاً على مجال المعرفي، والحركي ، والوجداني. (4) **الإشراف والتوجيه التربوي**: بالنسبة في ناحية الإشراف التربوي يجب أن يعزز على عملية التدريس التي يمكن أن تؤثر الطلاب أثراً حسناً في سلوك الطلاب ، و يمارس في الإشراف التربوي، وأما في ناحية التوجيه التربوي، يجب أن يرشد الطلاب بإكمال دراستهم والمهارات والمهن المتنوعة. (5) **تعزيز تقوية الأكاديمية**: يشجع الطلاب على مشاركتهم في الأنشطة الأكاديمية في المجتمع مع المدراء والمعلمين وإعطاء الفرصة لأعضاء المجتمع في مشاركتهم في التطوير الأكاديمي، والمدارس يجب أن تبني علاقة جيدة، وشبكة تعليمية لتعزيز الأكاديمية في المجتمع، وتعزيز التعليمية مدى الحياة ، و التعاون في تطوير الأكاديمية مع المؤسسات التعليمية والمنظمات الأخرى في الداخل البلاد وخارجها.

กิตติกรรมประกาศ

บรรดาการสรรเสริญทั้งหมดนั้นเป็นเอกสิทธิ์ของอัลลอฮ์ ﷻ ผู้ทรงอภิบาลแห่งสากลจักรวาล และขอความสันติสุขจงประสบแด่ท่านนบีมุฮัมมัด ﷺ ผู้ซึ่งเป็นผู้ชี้แนะสู่แนวทางที่เที่ยงตรงและเป็นแบบอย่างอันดีงามแก่มวลมนุษยชาติ

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จลุล่วงได้ด้วยความรู้ความโปรดปรานและการอนุเมติจากเอกองค์อัลลอฮ์ ﷻ และด้วยความช่วยเหลือจากบรรดาคณาจารย์ผู้ทรงคุณวุฒิทุกท่าน

ขอขอบคุณผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. นิเลาะ แวกูเซ็ง อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก ที่ท่านได้เสียสละเวลาอันมีค่าด้วยการให้คำปรึกษา คำแนะนำ ความช่วยเหลือ และตรวจทานแก้ไขวิทยานิพนธ์เป็นอย่างดี ทำให้ผู้วิจัยสามารถดำเนินการวิจัยจนเสร็จสมบูรณ์

ขอขอบคุณรองศาสตราจารย์ ดร. อิบรอฮีม ณรงค์รักษาเขต รองศาสตราจารย์ ดร. ผ่องศรี วาณิชยศุภวงศ์ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. จารุวัจน์ สองเมือง และผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. มุฮัมมัดสกรี มัณญู ที่ให้เกียรติเป็นกรรมการสอบวิทยานิพนธ์ และกรุณาให้คำปรึกษา คำแนะนำ แก้ไข และเพิ่มเติม ทำให้วิทยานิพนธ์ฉบับนี้มีความสมบูรณ์มากขึ้น

ขอขอบคุณบรรดาคณาจารย์ผู้ทรงคุณวุฒิภาควิชาอิสลามศึกษาทุกท่านที่ได้ประสิทธิประสาทวิชาความรู้ ฝึกฝนทักษะ กระบวนการคิด อบรมตักเตือน และคอยให้กำลังใจตลอดช่วงระยะเวลาการศึกษาดุซุฎบัณฑิตครั้งนี้ ขอขอบคุณบุคลากรวิทยาลัยอิสลามศึกษาทุกท่านที่คอยช่วยเหลือและอำนวยความสะดวกในการติดต่อประสานงานกับทางวิทยาลัย และขอขอบคุณบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ ที่ได้มอบทุนอุดหนุนเพื่อการทำวิจัยครั้งนี้

ขอขอบคุณบิดามารดา ญาติ พี่น้อง เหล่ามิตรสหาย และภริยาผู้ที่คอยเป็นกำลังใจ และให้ความช่วยเหลืออย่างดียิ่ง ขอขอบคุณครอบครัวดอเลาะที่คอยให้การสนับสนุนทุกอย่างมาด้วยดีตลอด และนอกจากนี้ผู้วิจัยขอขอบคุณพี่น้องมุสลิมินและมุสลิมัตทุกท่านที่มีส่วนช่วยทำให้วิทยานิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จลุล่วงไปด้วยดี

สุดท้าย ขอเอกองค์อัลลอฮ์ ﷻ โปรดทรงอภัยในความผิดพลาดต่างๆ ที่พึงมี และตอบแทนความดีงามแก่ผู้วิจัย ครอบครัว ตลอดจนजनคนละบุคคลต่างๆ ที่มีส่วนร่วมในวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ ขอพระองค์อัลลอฮ์ ﷻ โปรดทรงประทานความรัก ความเมตตาและความปลอดภัยแก่บุคคลดังกล่าวด้วยเทอญ

ยุทธนา เกื้อกุล

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อ.....	(5)
ABSTRACT.....	(7)
المستخلص.....	(9)
กิตติกรรมประกาศ.....	(11)
ตารางปรัวรรตพัญชนะอาหรับ-ไทย.....	(12)
ตารางปรัวรรตพัญชนะอาหรับ-อังกฤษ.....	(14)
สารบัญ.....	(16)
สารบัญตาราง.....	(19)
สารบัญแผนภาพ.....	(27)
บทที่	
1. บทนำ.....	1
1.1 ความเป็นมาของปัญหาและปัญหา.....	1
1.2 อัลกุรอาน และอัลหะดีษที่เกี่ยวข้อง.....	6
1.3 วัตถุประสงค์ของการวิจัย.....	16
1.4 คำถามเพื่อการวิจัย.....	16
1.5 กรอบแนวคิดการวิจัย.....	16
1.6 ขอบเขตของการวิจัย.....	20
1.7 ความสำคัญและประโยชน์ของการวิจัย.....	20
1.8 ข้อตกลงเบื้องต้น.....	21
1.9 นิยามศัพท์เฉพาะ.....	22
1.10 ลำดับขั้นตอนในการเสนอผลการวิจัย.....	23
2. เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	25
2.1 โรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลาม.....	25
2.2 แนวคิดการบริหารสถานศึกษา.....	38
2.3 แนวคิดการบริหารงานวิชาการ.....	57
2.3.1 การพัฒนาหลักสูตร.....	67
2.3.2 การพัฒนากระบวนการเรียนรู้.....	83
2.3.3 การวัดผล ประเมินผล และเทียบโอนผลการเรียน.....	94

สารบัญ (ต่อ)

	หน้า
2.3.4 การวิจัยเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษา.....	98
2.3.5 การพัฒนาสื่อ นวัตกรรม และเทคโนโลยีเพื่อการศึกษา.....	102
2.3.6 การพัฒนาแหล่งการเรียนรู้.....	107
2.3.7 การนิเทศการศึกษา.....	110
2.3.8 การแนะแนวการศึกษา.....	114
2.3.9 การพัฒนาระบบการประกันคุณภาพการศึกษา.....	116
2.3.10 การส่งเสริมความรู้วิชาการแก่ชุมชน.....	122
2.3.11 การประสานความร่วมมือในการพัฒนาวิชาการกับสถานศึกษา และองค์กรอื่น ๆ.....	124
2.3.12 การส่งเสริมและสนับสนุนงานวิชาการแก่บุคคล ครอบครั้ว องค์กร หน่วยงาน และสถาบันอื่นที่จัดการศึกษา.....	126
2.4 กระบวนการบริหาร.....	129
2.4.1 การวางแผน (Plan).....	130
2.4.2 การปฏิบัติ (Do).....	135
2.4.3 การตรวจสอบ (Check).....	141
2.4.4 การปรับปรุง (Action).....	146
2.5 แนวคิดเรื่องความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์.....	160
2.5.1 การศรัทธา (อิมาน).....	161
2.5.2 การทำความดี (อิบาดะฮฺ).....	162
2.5.3 คุณธรรมจริยธรรม (อัศลาหฺ).....	167
2.5.4 สติปัญญา.....	172
2.5.5 จิตใจและจิตวิญญาณ.....	175
2.5.6 ร่างกาย.....	178
2.5.7 สังคม.....	187
2.5.8 ทักษะด้านอาชีพ.....	190
2.6 แนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนารูปแบบ.....	194
2.7 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	207

สารบัญ (ต่อ)

	หน้า
3. วิธีดำเนินการวิจัย.....	215
3.1 ขั้นตอนที่ 1.....	217
3.2 ขั้นตอนที่ 2.....	218
3.3 ขั้นตอนที่ 3.....	223
3.4 ขั้นตอนที่ 4.....	224
3.5 ขั้นตอนที่ 5.....	227
4. ผลการวิจัย.....	228
ตอนที่ 1 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลจากเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	228
ตอนที่ 2 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลจากแบบสอบถามและการสัมภาษณ์.....	232
ตอนที่ 3 ข้อค้นพบที่ใช้เป็นฐานในการสร้างรูปแบบ.....	348
ตอนที่ 4 รูปแบบการบริหารงานวิชาการของโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลาม จังหวัดชายแดนภาคใต้เพื่อสร้างผู้เรียนสู่ความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์.....	355
5. สรุปผลการวิจัยและข้อเสนอแนะ.....	396
5.1 สรุปผลการวิจัย.....	396
5.2 อภิปรายผล.....	412
5.3 ข้อเสนอแนะ.....	422
บรรณานุกรม.....	426
ภาคผนวก.....	455
ภาคผนวก ก. สำเนาหนังสือขอความอนุเคราะห์.....	456
ภาคผนวก ข. รายงานผู้ทรงคุณวุฒิ.....	462
ภาคผนวก ค. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย.....	472
ภาคผนวก ง. ถอดเทปการสัมภาษณ์โรงเรียน.....	507
ภาคผนวก จ. ถอดเทปการประชุมร่างการพัฒนาารูปแบบ.....	569
ภาคผนวก ฉ. แบบประเมินเพื่อตรวจสอบรูปแบบการวิจัย.....	581
ภาคผนวก ช. ผลการวิเคราะห์ข้อมูลการประชุมร่างการพัฒนาารูปแบบ.....	593
ภาคผนวก ฉ. นิพนธ์ต้นฉบับ.....	602
ประวัติผู้เขียน.....	625

สารบัญตาราง

ตารางที่	หน้า
1 จำนวนโรงเรียน ครู และนักเรียนโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามจังหวัด ชายแดนภาคใต้ ปีการศึกษา 2555.....	32
2 การสังเคราะห์งานวิจัยของการบริหารงานวิชาการ.....	60
3 ข้อมูลจำแนกตามเพศ อายุ วุฒิการศึกษา ตำแหน่งปัจจุบัน ระยะเวลาที่เคยดำรง ตำแหน่งผู้บริหารโรงเรียน ที่ตั้งโรงเรียน จำนวนนักเรียน จำนวนครู จำนวนห้องเรียน และการเข้าร่วมประชุม อบรม สัมมนา และศึกษาดูงานเกี่ยวกับการบริหารงานวิชาการ ของโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามจังหวัดชายแดนภาคใต้เพื่อสร้างผู้เรียนสู่ความเป็น มนุษย์ที่สมบูรณ์.....	233
4 ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับการปฏิบัติของสภาพการบริหารงานวิชาการ ของโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามจังหวัดชายแดนภาคใต้ จำนวน 12 ด้าน.....	236
5 ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับการปฏิบัติของสภาพการบริหารงานวิชาการของ โรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามจังหวัดชายแดนภาคใต้ในด้านการพัฒนาหลักสูตร สถานศึกษา.....	237
6 ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับการปฏิบัติของสภาพการบริหารงานวิชาการของ โรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามจังหวัดชายแดนภาคใต้ในด้านการพัฒนากระบวนการ เรียนรู้.....	238
7 ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับการปฏิบัติของสภาพการบริหารงานวิชาการของ โรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามจังหวัดชายแดนภาคใต้ในด้านการวัดผล ประเมินผล และเทียบโอนผลการเรียน.....	239
8 ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับการปฏิบัติของสภาพการบริหารงานวิชาการของ โรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามจังหวัดชายแดนภาคใต้ในด้านการวิจัยเพื่อพัฒนาคุณภาพ การศึกษา.....	240
9 ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับการปฏิบัติของสภาพการบริหารงานวิชาการของ โรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามจังหวัดชายแดนภาคใต้ในด้านการพัฒนาสื่อ นวัตกรรม และ เทคโนโลยีเพื่อการศึกษา.....	242
10 ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับการปฏิบัติของสภาพการบริหารงานวิชาการของ โรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามจังหวัดชายแดนภาคใต้ในด้านการพัฒนาแหล่งเรียนรู้.....	243

สารบัญตาราง (ต่อ)

ตารางที่	หน้า
11 ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับการปฏิบัติของสภาพการบริหารงานวิชาการของ โรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามจังหวัดชายแดนภาคใต้ในด้านการนิเทศการศึกษา.....	244
12 ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับการปฏิบัติของสภาพการบริหารงานวิชาการของ โรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามจังหวัดชายแดนภาคใต้ในด้านการแนะแนวการศึกษา.....	245
13 ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับการปฏิบัติของสภาพการบริหารงานวิชาการของ โรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามจังหวัดชายแดนภาคใต้ในด้านการพัฒนาระบบการประกัน คุณภาพการศึกษา.....	246
14 ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับการปฏิบัติของสภาพการบริหารงานวิชาการของ โรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามจังหวัดชายแดนภาคใต้ในด้านการส่งเสริมความรู้วิชาการ แก่ชุมชน.....	247
15 ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับการปฏิบัติของสภาพการบริหารงานวิชาการของ โรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามจังหวัดชายแดนภาคใต้ในด้านการประสานความร่วมมือใน การพัฒนาวิชาการกับสถานศึกษาและองค์กรอื่น.....	248
16 ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับการปฏิบัติของสภาพการบริหารงานวิชาการของ โรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามจังหวัดชายแดนภาคใต้ในด้านการส่งเสริมและสนับสนุน งานวิชาการแก่บุคคล ครอบครัว องค์กร หน่วยงาน และสถาบันอื่นที่จัดการศึกษา.....	249
17 ปัญหาและแนวทางการบริหารวิชาการของโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามจังหวัด ชายแดนภาคใต้ด้านการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา.....	251
18 ปัญหาและแนวทางการบริหารวิชาการของโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามจังหวัด ชายแดนภาคใต้ด้านการพัฒนากระบวนการเรียนรู้.....	252
19 ปัญหาและแนวทางการบริหารวิชาการของโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามจังหวัด ชายแดนภาคใต้ด้านการวัดผล ประเมินผล และเทียบโอนผลการเรียน.....	254
20 ปัญหาและแนวทางการบริหารวิชาการของโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามจังหวัด ชายแดนภาคใต้ด้านการวิจัยเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษา.....	255
21 ปัญหาและแนวทางการบริหารวิชาการของโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามจังหวัด ชายแดนภาคใต้ด้านการพัฒนาสื่อ นวัตกรรมและเทคโนโลยีเพื่อการศึกษา.....	256

สารบัญตาราง (ต่อ)

ตารางที่	หน้า
22 ปัญหาและแนวทางการบริหารวิชาการของโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามจังหวัด ชายแดนภาคใต้ด้านการพัฒนาแหล่งการเรียนรู้.....	258
23 ปัญหาและแนวทางการบริหารวิชาการของโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามจังหวัด ชายแดนภาคใต้ด้านการนิเทศการศึกษา.....	259
24 ปัญหาและแนวทางการบริหารวิชาการของโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามจังหวัด ชายแดนภาคใต้ด้านการแนะแนวการศึกษา.....	261
25 ปัญหาและแนวทางการบริหารวิชาการของโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามจังหวัด ชายแดนภาคใต้ด้านการพัฒนาระบบการประกันคุณภาพการศึกษา.....	262
26 ปัญหาและแนวทางการบริหารวิชาการของโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามจังหวัด ชายแดนภาคใต้ด้านการส่งเสริมความรู้ทางวิชาการแก่ชุมชน.....	264
27 ปัญหาและแนวทางการบริหารวิชาการของโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามจังหวัด ชายแดนภาคใต้ด้านการประสานความร่วมมือในการพัฒนาวิชาการกับสถานศึกษา และองค์กรอื่น ๆ.....	266
28 ปัญหาและแนวทางการบริหารวิชาการของโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามจังหวัด ชายแดนภาคใต้ด้านการส่งเสริมและสนับสนุนงานวิชาการแก่บุคคล ครอบครั้ว องค์กร หน่วยงานและสถาบันอื่นที่จัดการศึกษา.....	267
29 ข้อมูลจำนวนและร้อยละของการบริหารจัดการเกี่ยวกับขอบข่ายการบริหารงานของ โรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามจังหวัดชายแดนภาคใต้.....	270
30 ข้อมูลจำนวนและร้อยละของการบริหารจัดการเกี่ยวกับลักษณะการบริหารจัดการศึกษา ของโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามจังหวัดชายแดนภาคใต้.....	271
31 ข้อมูลจำนวนและร้อยละของการบริหารจัดการเกี่ยวกับสภาพการบริหารจัดการศึกษา ของโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามจังหวัดชายแดนภาคใต้เพื่อสร้างผู้เรียนสู่ความเป็น มนุษย์ที่สมบูรณ์.....	271
32 ข้อมูลจำนวนและร้อยละการประชุมชี้แจงประชาสัมพันธ์ให้บุคลากรทราบเกี่ยวกับนโยบาย การบริหารงานของโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามจังหวัดชายแดนภาคใต้เพื่อสร้าง ผู้เรียนสู่ความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์.....	273

สารบัญตาราง (ต่อ)

ตารางที่	หน้า
33 ข้อมูลจำนวนและร้อยละการจัดทำแผนปฏิบัติการประจำปีของโรงเรียนที่มีโครงการและกิจกรรมในการบริหารงานวิชาการของโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามจังหวัดชายแดนภาคใต้เพื่อสร้างผู้เรียนสู่ความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์.....	273
34 ข้อมูลจำนวนและร้อยละการอบรมพัฒนาบุคคลที่เกี่ยวข้องกับโรงเรียนในการจัดการเรียนการสอนตามหลักสูตรของโรงเรียนเพื่อสร้างผู้เรียนสู่ความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ของโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามจังหวัดชายแดนภาคใต้.....	274
35 จำนวนและร้อยละข้อมูลและสารสนเทศเพื่อการบริหารจัดการงานวิชาการตามหลักสูตรของโรงเรียนเพื่อสร้างผู้เรียนสู่ความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ของโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามจังหวัดชายแดนภาคใต้.....	275
36 จำนวนและร้อยละคำสั่งแต่งตั้งคณะกรรมการบริหารงานวิชาการตามหลักสูตรของโรงเรียนเพื่อสร้างผู้เรียนสู่ความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ ในโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามจังหวัดชายแดนภาคใต้.....	276
37 ข้อมูลจำนวนและร้อยละการจัดวางระบบบริหารงานวิชาการในโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามจังหวัดชายแดนภาคใต้.....	276
38 ข้อมูลจำนวนและร้อยละการเปิดโอกาสให้บุคคลเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดทำหลักสูตรสถานศึกษาของโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามจังหวัดชายแดนภาคใต้.....	277
39 ข้อมูลจำนวนและร้อยละการจัดกิจกรรมในด้านการเรียนการสอนเพื่อสร้างผู้เรียนสู่ความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ของโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามจังหวัดชายแดนภาคใต้.....	278
40 ข้อมูลจำนวนและร้อยละการจัดเครือข่ายพัฒนางานวิชาการเกี่ยวกับการเรียนการสอนของโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามจังหวัดชายแดนภาคใต้เพื่อสร้างผู้เรียนสู่ความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์.....	279
41 ข้อมูลจำนวนและร้อยละการอบรมพัฒนาเกี่ยวกับการเรียนการสอนแก่ผู้บริหารและครูของโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามจังหวัดชายแดนภาคใต้.....	280
42 ข้อมูลจำนวนและร้อยละการจัดทำระเบียบการวัดและประเมินผลของโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามจังหวัดชายแดนภาคใต้.....	281
43 ข้อมูลจำนวนและร้อยละการอบรมพัฒนาเกี่ยวกับการวัดและประเมินผลแก่ผู้บริหารและครูของโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามจังหวัดชายแดนภาคใต้.....	282

สารบัญตาราง (ต่อ)

ตารางที่	หน้า
44 ข้อมูลจำนวนและร้อยละการประเมินผลการเรียนรู้ของผู้เรียนที่ได้คะแนนผลสัมฤทธิ์ต่ำสุด และผ่านน้อยที่สุดของโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามจังหวัดชายแดนภาคใต้.....	283
45 ข้อมูลจำนวนและร้อยละการวัดและประเมินผลในชั้นเรียนในแต่ละกลุ่มสาระวิชาที่ครูละเลย ไม่ค่อยปฏิบัติกัน หรือปฏิบัติน้อยที่สุดของโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามจังหวัดชายแดนภาคใต้.....	283
46 ข้อมูลจำนวนและร้อยละการสนับสนุนทรัพยากรในการบริหารจัดการงานวิชาการเพื่อสร้างผู้เรียนสู่ความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ของโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามจังหวัดชายแดนภาคใต้.....	285
47 ข้อมูลจำนวนและร้อยละการนิเทศเกี่ยวกับการเรียนการสอนเพื่อสร้างผู้เรียนสู่ความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ของโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามจังหวัดชายแดนภาคใต้.....	285
48 ข้อมูลจำนวนและร้อยละการจัดเครือข่ายในการบริหารจัดการเรียนการสอนเพื่อสร้างผู้เรียนสู่ความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ของโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามจังหวัดชายแดนภาคใต้.....	286
49 ข้อมูลจำนวนและร้อยละการจัดกิจกรรมเสริมสร้างความเข้มแข็งทางวิชาการกับกลุ่มเครือข่ายภายในโรงเรียนของโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามจังหวัดชายแดนภาคใต้.....	287
50 ข้อมูลจำนวนและร้อยละการสนับสนุนทางด้านวิชาการขององค์กรเอกชน ชุมชน และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามจังหวัดชายแดนภาคใต้.....	288
51 ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับความคิดเห็นคุณลักษณะของผู้เรียนในโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามจังหวัดชายแดนภาคใต้ จำนวน 8 ด้าน.....	289
52 ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับความคิดเห็นคุณลักษณะความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ของผู้เรียนในโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามจังหวัดชายแดนภาคใต้ ในด้านการศรัทธา (อีมาน).....	290
53 ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับความคิดเห็นคุณลักษณะความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ของผู้เรียนในโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามจังหวัดชายแดนภาคใต้ ในด้านการทำความดี (อิบาดะฮ์).....	291
54 ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับความคิดเห็นคุณลักษณะความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ของผู้เรียนในโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามจังหวัดชายแดนภาคใต้ ในด้านคุณธรรมริยธรรม (อัคลาภ).....	292

สารบัญตาราง (ต่อ)

ตารางที่	หน้า
55 ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับความคิดเห็นคุณลักษณะความเป็นมนุษย์ ที่สมบูรณ์ของผู้เรียนในโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามจังหวัดชายแดนภาคใต้ ในด้านสติปัญญา.....	293
56 ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับความคิดเห็นคุณลักษณะความเป็นมนุษย์ ที่สมบูรณ์ของผู้เรียนในโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามจังหวัดชายแดนภาคใต้ ในด้านจิตใจ (นัฟส) และจิตวิญญาณ (รูห).....	294
57 ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับความคิดเห็นคุณลักษณะความเป็นมนุษย์ ที่สมบูรณ์ของผู้เรียนในโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามจังหวัดชายแดนภาคใต้ ในด้านร่างกาย.....	294
58 ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับความคิดเห็นคุณลักษณะความเป็นมนุษย์ ที่สมบูรณ์ของผู้เรียนในโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามจังหวัดชายแดนภาคใต้ ในด้านสังคม.....	295
59 ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับความคิดเห็นคุณลักษณะความเป็นมนุษย์ ที่สมบูรณ์ของผู้เรียนในโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามจังหวัดชายแดนภาคใต้ ในทักษะด้านอาชีพ.....	296
60 ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับการบริหารวิชาการของ ของโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามจังหวัดชายแดนภาคใต้ที่มีผลต่อการสร้างผู้เรียน สู่ความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์.....	297
61 แนวทางการบริหารวิชาการของโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามจังหวัดชายแดนภาคใต้ เพื่อสร้างผู้เรียนสู่ความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ในด้านการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา.....	299
62 แนวทางการบริหารวิชาการของโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามจังหวัดชายแดนภาคใต้ เพื่อสร้างผู้เรียนสู่ความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ในด้านการพัฒนากระบวนการเรียนรู้.....	300
63 แนวทางการบริหารวิชาการของโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามจังหวัดชายแดนภาคใต้ เพื่อสร้างผู้เรียนสู่ความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ในด้านการวัดผล ประเมินผล และเทียบโอน ผลการเรียน.....	301

สารบัญตาราง (ต่อ)

ตารางที่	หน้า
64 แนวทางการบริหารวิชาการของโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามจังหวัดชายแดนภาคใต้ เพื่อสร้างผู้เรียนสู่ความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ในด้านการวิจัยเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษา.....	302
65 แนวทางการบริหารวิชาการของโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามจังหวัดชายแดนภาคใต้ เพื่อสร้างผู้เรียนสู่ความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ในด้านการพัฒนาสื่อ นวัตกรรมและเทคโนโลยี เพื่อการศึกษา.....	303
66 แนวทางการบริหารวิชาการของโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามจังหวัดชายแดนภาคใต้ เพื่อสร้างผู้เรียนสู่ความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ในด้านการพัฒนาแหล่งการเรียนรู้.....	303
67 แนวทางการบริหารวิชาการของโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามจังหวัดชายแดนภาคใต้ เพื่อสร้างผู้เรียนสู่ความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ในด้านการนิเทศการศึกษา.....	304
68 แนวทางการบริหารวิชาการของโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามจังหวัดชายแดนภาคใต้ เพื่อสร้างผู้เรียนสู่ความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ในด้านการแนะแนวการศึกษา	305
69 แนวทางการบริหารวิชาการของโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามจังหวัดชายแดนภาคใต้ เพื่อสร้างผู้เรียนสู่ความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ในด้านการพัฒนาระบบการประกันคุณภาพการศึกษา.....	306
70 แนวทางการบริหารวิชาการของโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามจังหวัดชายแดนภาคใต้ เพื่อสร้างผู้เรียนสู่ความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ในด้านการส่งเสริมความรู้ทางวิชาการ แก่ชุมชน.....	307
71 แนวทางการบริหารวิชาการของโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามจังหวัดชายแดนภาคใต้ เพื่อสร้างผู้เรียนสู่ความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ในด้านการประสานความร่วมมือในการพัฒนา วิชาการกับสถานศึกษาและองค์กรอื่น ๆ.....	308
72 แนวทางการบริหารวิชาการของโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามจังหวัดชายแดนภาคใต้ เพื่อสร้างผู้เรียนสู่ความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ในด้านการส่งเสริมและสนับสนุนงานวิชาการ แก่บุคคล ครอบครัว องค์กร หน่วยงานและสถาบันอื่นที่จัดการศึกษา.....	309
73 องค์ประกอบของรูปแบบการบริหารงานวิชาการของโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลาม จังหวัดชายแดนภาคใต้เพื่อสร้างผู้เรียนสู่ความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์	348
74 ผลการพิจารณาปรับรูปแบบการบริหารงานวิชาการของโรงเรียนเอกชนสอนศาสนา อิสลามจังหวัดชายแดนภาคใต้เพื่อสร้างผู้เรียนสู่ความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์.....	355

สารบัญตาราง (ต่อ)

ตารางที่	หน้า
75 องค์ประกอบของรูปแบบการบริหารงานวิชาการของโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลาม จังหวัดชายแดนภาคใต้เพื่อสร้างผู้เรียนสู่ความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์.....	357
76 รูปแบบการบริหารงานวิชาการของโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามจังหวัดชายแดน ภาคใต้เพื่อสร้างผู้เรียนสู่ความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ในด้านการพัฒนาหลักสูตร สถานศึกษา.....	368
77 รูปแบบการบริหารงานวิชาการของโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามจังหวัดชายแดน ภาคใต้เพื่อสร้างผู้เรียนสู่ความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ในด้านการพัฒนากระบวนการ การเรียนรู้ สื่อ นวัตกรรม และเทคโนโลยีเพื่อการศึกษา.....	372
78 รูปแบบการบริหารงานวิชาการของโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามจังหวัดชายแดน ภาคใต้เพื่อสร้างผู้เรียนสู่ความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ในด้านการวิจัยและการวัดผล ประเมินผลทางการศึกษา.....	377
79 รูปแบบการบริหารงานวิชาการของโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามจังหวัดชายแดน ภาคใต้เพื่อสร้างผู้เรียนสู่ความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ในด้านการนิเทศ และการแนะแนวการศึกษา.....	382
80 รูปแบบการบริหารงานวิชาการของโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามจังหวัดชายแดน ภาคใต้เพื่อสร้างผู้เรียนสู่ความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ในด้านการส่งเสริมความเข้มแข็ง ด้านวิชาการ.....	387

สารบัญแผนภาพ

แผนภาพที่	หน้า
1 กรอบแนวคิดในการวิจัย.....	19
2 โครงสร้างการบริหารงานของโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลาม.....	34
3 โครงสร้างการบริหารองค์กรในสมัยท่านนบีมุฮัมมัด ﷺ.....	140
4 กระบวนการควบคุมเพื่อการบริหารองค์กร (T.Q.M.) ที่ปฏิบัติโดยอุมัร <small>رضي الله عنه</small>	146
5 กระบวนการบริหารวงจร PDCA.....	158
6 รูปแบบเชิงระบบและสถานการณ์ (Systems/Contingency Model) ของ Brown and Moberg.....	200
7 ขั้นตอนการดำเนินการวิจัย.....	216
8 รูปแบบการบริหารงานวิชาการของโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามจังหวัด ชายแดนภาคใต้เพื่อสร้างผู้เรียนสู่ความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ (ฉบับร่างที่ 1).....	354
9 รูปแบบการบริหารงานวิชาการของโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามจังหวัด ชายแดนภาคใต้เพื่อสร้างผู้เรียนสู่ความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ (ฉบับร่างที่ 2).....	366
10 รูปแบบการบริหารงานวิชาการของโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามจังหวัด ชายแดนภาคใต้เพื่อสร้างผู้เรียนสู่ความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์.....	367
11 กระบวนการบริหาร PDCA ของการพัฒนากระบวนการบริหารงานวิชาการของโรงเรียน เอกชนสอนศาสนาอิสลามจังหวัดชายแดนภาคใต้เพื่อสร้างผู้เรียนสู่ความเป็นมนุษย์ ที่สมบูรณ์.....	393

ตารางเปรียบเทียบพยัญชนะอาหรับ - ไทย
วิทยาลัยอิสลามศึกษา ฉบับปรับปรุง 2558

พยัญชนะอาหรับ	คำอ่าน	พยัญชนะไทย
ء , ا	อะลีฟ/ ฮัมซะฮฺ	อ ในกรณีเป็นพยัญชนะ และ ฮ์ ในกรณีเป็นตัวสะกดสุดท้าย
ب	บ่า	บ
ت	ต่า	ต
ث	ซ่า	ซ
ج	ญีม	ญ (จัญ ในกรณีเป็นตัวสะกด)
ح	ฮ่า	ฮ
خ	ค่อ	ค
د	ดาด	ด
ذ	ซาด	ซ
ر	ร่อ	ร
ز	ซัย	ซ
س	ซีน	ส มีข้อยกเว้น เช่น มูซา อีซา ยาซีน เป็นต้น
ش	ชีน	ช
ص	ศอด	ศ
ض	ฎอด	ฎ
ط	ฏอ	ฏ
ظ	ศอ	ศ
ع	อัยน	อ
غ	ฮัยน	ฮ
ف	ฟ่า	ฟ
ق	กอฟ	ก
ك	กาฟ	ก

พยัญชนะอาหรับ	คำอ่าน	พยัญชนะไทย
ل	ลาม	ล
م	มีม	ม
ن	นูน	น
هـ	ฮาฮ์	ฮ ในกรณีเป็นพยัญชนะ และ ฮ ในกรณีเป็นตัวสะกดสุดท้าย
و	วาว	ว
ي	ยาฮ์	ย
الفتحة	อัลฟัตสะฮฺ อ่านสระข้างบน	~ (ในกรณีมีตัวสะกด เช่น มัรวาน อาดัม ฯ) ะ, -ะะ อี ในกรณีมีตัวสะกด) ละสระในบางกรณี เช่น อะลี้ บะนี ฯ)
الكسرة	อัลกัศเราะฮฺ อ่านสระข้างล่าง	~
الضمة	อัฎฎุมมะฮฺ อ่านสระข้างหน้า	~
الفتحة الممدودة	อัลฟัตสะฮฺ อัลมัมดูดะฮฺ	~ (อ ในกรณีมีตัวสะกด เช่น อัลฟา ร็อบ ฯ)
الكسرة الممدودة	อัลกัศเราะฮฺ อัลมัมดูดะฮฺ	~
الضمة الممدودة	อัฎฎุมมะฮฺ อัลมัมดูดะฮฺ	~
ال-الشمسية	อลีฟ ลาม อัซซิมชียะฮฺ	อั-ตามด้วยพยัญชนะตัวแรกของคำต่อไป เช่น อัดดีน อัฎฎีน ฯ
ال-القمرية	อะลีฟ ลาม อัลเกาะมะรียะฮฺ	อัล ตามด้วยคำต่อไปโดยไม่ต้องเว้นวรรค เช่น อัลกูรอาน อัลลอฮฺ อัลอิสลาม ฯ
ة	ตาอ์มัรบูฎะฮฺ	ฮ์ เป็นเสียงเดียวกับ ฮ กรณีอ่านหยุดเป็นเสียง ฮ์ กรณีอ่านต่อเนื่องเป็นเสียง ต
ي	ยาฮ์ มุค็อฟพะพะฮฺ	อ่านและสะกดตามการเขียน เช่น ฟิ
ي	ยาฮ์ นิสบะฮฺ หรือ ยาฮ์ มุซัดดะฮฺ	สะกดยาฮ์สองตัว เช่น ยยะ อัซซาฟิอียะฮฺ

ตารางเปรียบเทียบพยัญชนะอาหรับ - อังกฤษ

ใช้ตามระบบที่ใช้โดยห้องสมุดรัฐสภาอเมริกา (Library of Congress), USA.

พยัญชนะอาหรับ	คำอ่าน	พยัญชนะอังกฤษ
ا	อลีฟ	a
ب	บอ	b
ء	ฮัมซะฮฺ	'a, 'i, 'u
ت	ตอ	t
ث	ซอ	th
ج	ญีม	j
ح	ฮอ	h
خ	คอ	kh
د	ดอล	d
ذ	ซาล	dh
ر	รอ	r
ز	ซาย	z
س	ซีน	s
ش	ชีน	sh
ص	ศอด	s
ض	ฎอด	d
ط	ฏอ	t
ظ	ซอ	z
ع	อัยน	'a, 'i, 'u
غ	ฆอยน	gh
ف	ฟา	f
ق	กอฟ	q
ك	กาฟ	k

พยัญชนะอาหรับ	คำอ่าน	พยัญชนะอังกฤษ
ل	ลาม	l
م	มีม	m
ن	นูน	n
هـ	ฮ่าฮ์	h
و	วาว	w
ي	ย่าฮ์	y
ة، ة	ตาฮ์	h,t
(الفتحة)	_ا , اِ , اَ	a ,ay, aw
(الفتحة الممدودة)	_ا	ā
(الكسرة)	_ا	i
(الكسرة الممدودة)	_ا	ī
(الضمة)	_ا	u
(الضمة الممدودة)	_ا	ū
ال-الشمسية		al-_ (al-Tirmidhiy)
ال-القمرية		al-_ (al-'Islāmiyah)
الكسرة المشددة		iyy
الضمة المشددة		uww

บทที่ 1

บทนำ

1.1 ความเป็นมาของปัญหาและปัญหา

จังหวัดชายแดนภาคใต้อันประกอบไปด้วย จังหวัดนราธิวาส ปัตตานี ยะลา สตูล และสงขลา (อำเภอเทพา นาทวี จะนะ และสะบ้าย้อย) มีประชากรส่วนใหญ่นับถือศาสนาอิสลาม มีขนบธรรมเนียมประเพณี วิถีชีวิต ภาษา และวัฒนธรรมที่แตกต่างจากประชาชนส่วนอื่นของประเทศ โดยเฉพาะในเรื่องของการศึกษา พบว่า โรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามมีบทบาทสำคัญในการส่งเสริมและสนับสนุนให้เยาวชนมุสลิมได้ศึกษาเรียนรู้ทั้งทางโลกและทางธรรม ในขณะเดียวกันหน่วยงานทางการศึกษามีความพยายามที่จะจัดการศึกษาให้เป็นที่ไปตามวัตถุประสงค์ในการศึกษาเรียนรู้ดังกล่าว เนื่องจากมีความตระหนักว่า การจัดการศึกษาให้สอดคล้องกับขนบธรรมเนียมประเพณี วัฒนธรรม ค่านิยม และอัตลักษณ์ในพื้นที่นั้น ควรจัดการศึกษาที่ประกอบไปด้วยวิชาสามัญและศาสนา โดยอิสลามมิได้แยกความรู้ระหว่างทางโลกและทางธรรมออกจากกัน เนื่องจากมุสลิมต้องอาศัยความรู้ทั้งสองประเภทเพื่อปฏิบัติควบคู่กันไป

การจัดการศึกษาในโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามจังหวัดชายแดนภาคใต้ ควรจัดการศึกษาให้สอดคล้องกับหลักการจัดการศึกษาอย่างสมดุลทั้งทางเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม โรงเรียนควรจัดอบรมพัฒนาผู้รับใบอนุญาต ผู้จัดการ และผู้อำนวยการให้เป็นมืออาชีพ ดำเนินการบริหารบุคลากรให้เป็นมืออาชีพ ดำเนินการตามหลักบริหารที่มีประสิทธิผล จัดกระบวนการเรียนรู้และกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนตามวิถีอิสลาม มีการพัฒนาครูและบุคลากรสายสนับสนุนการสอนให้เป็นมืออาชีพ มีการพัฒนาผู้เรียนเป็นรายบุคคล มีการพัฒนาหลักสูตรและการจัดการเรียนการสอนที่เหมาะสมกับวัยของผู้เรียน และจัดทำหลักสูตรบูรณาการระหว่างสามัญและศาสนา จัดตั้งศูนย์สื่อเพื่อส่งเสริมครูทุกคนให้ได้ใช้สื่อ กำหนดให้ผู้บริหารและครูมีผลงานวิจัย กำหนดเป้าหมายการพัฒนาคุณภาพการจัดการศึกษา มีศึกษานิเทศก์ และมีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างโรงเรียน (ฟาริด เตมะหมัด, 2549 ; นินาวาลย์ ปานากาเซ็ง แมงกาจิ, 2551 ; ชุมศักดิ์ อินทร์รักษ์ และคณะ, 2553 ; มุหามัดรุษานี บากา, 2554)

การจัดการศึกษาของโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามที่ได้เสนอแนะข้างต้น สอดคล้องกับพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 หมวด 1 มาตรา 6 การจัดการศึกษาต้องเป็นไปเพื่อพัฒนาคนไทยให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ทั้งร่างกาย จิตใจ สติปัญญา ความรู้ และคุณธรรม มีจริยธรรมและวัฒนธรรมในการดำรงชีวิต สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, 2545) ซึ่งถือเป็นเป้าหมายหลัก

ในการพัฒนาศักยภาพเยาวชนคนไทยให้มีค่านิยมที่ดี ปลูกจิตสำนึกและเสริมสร้างพื้นฐานจิตใจของเด็กให้เป็นคนที่สมบูรณ์ มีจิตใจที่เที่ยงมั่งคั่งเพื่อพ่อแม่ มีเมตตา รู้จักเสียสละเพื่อส่วนรวม รู้จักแบ่งปัน และเป็นผู้ให้ที่ดี มีจิตสำนึกในด้านคุณธรรม มีความซื่อสัตย์ มีความรอบรู้เหมาะสมแก่วัย ดำเนินชีวิตด้วยความอดทน มีความเพียร มีสติปัญญา และความรอบคอบ ตลอดจนเป็นผู้มีสุขภาพอนามัยที่ดี เพื่อให้ชีวิตมีความสุขพร้อมที่จะรับการเปลี่ยนแปลงของสังคมและสิ่งแวดล้อมอย่างรวดเร็ว

การจัดการศึกษาตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติข้างต้น มีความสอดคล้องกับแนวคิดการจัดการศึกษาเพื่อสร้างผู้เรียนสู่ความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ในโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามจังหวัดชายแดนภาคใต้ โดยมีเป้าหมายในการสร้างผู้เรียนให้มีคุณลักษณะของความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ในอิสลาม จำนวน 8 ด้านหลัก ดังนี้ 1) การศรัทธา (อีมาน) 2) การทำความดี (อิบาดะฮฺ) 3) คุณธรรมจริยธรรม (อัคลาก) 4) สติปัญญา 5) จิตใจ (นัฟส) และจิตวิญญาณ (รูหฺ) 6) ร่างกาย 7) สังคม และ 8) ทักษะด้านอาชีพ (al-Zintānī, 1993 ; Al-Husein Jarnū Mahmūd Jalū. 1994 ; Muḥammad Nūr Bin ‘Abd al-Ḥāfiẓ Suwaid, 1995 ; ‘Abdullah Nāsih ‘Ulwān, 1996 ; Muḥammad al-Saiyid Muḥammad Yūsuf, 1997 ; al-Nahlāwi, 1999 ; ‘Amīn ‘Abū Lawī. 1999 ; al-Hāzimī, Khālid Hāmid, 2000 ; Sālem Bin Sa‘īd Bin Musfir Bin Jabbar, 2001 ; al-Tahhān, Mustafā Muḥammad, 2002 ; ‘Aḥmad Farīd, 2004) ดังนั้น การสร้างผู้เรียนเพื่อให้เกิดคุณลักษณะทั้ง 8 ด้าน ข้างต้น จึงเป็นโอกาสและความท้าทายของผู้บริหารในการบริหารงานวิชาการของโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามให้เป็นที่ปฏิบัติตามวัตถุประสงค์ของการจัดการศึกษาอิสลาม ดังที่นเาะ แวอูเซ็ง (2559) ได้กล่าวว่า “การบริหารการศึกษาในอิสลาม มีวัตถุประสงค์หลัก เพื่อการภักดีต่ออัลลอฮ์ ﷻ และยังเกี่ยวข้องกับการจัดการเรียนการสอน ซึ่งโรงเรียนจะต้องจัดหลักสูตรที่สามารถตอบสนองผู้เรียนในทุกๆ ด้าน ไม่ว่าจะเป็นด้านสติปัญญา ทักษะสมัยใหม่ บุคลิกภาพ คุณธรรมจริยธรรม รวมถึงความสามารถในการประกอบอาชีพ ซึ่งถือว่ามี ความสำคัญในโลกปัจจุบัน”

การบริหารสถานศึกษา เป็นกิจกรรมที่ต้องดำเนินการในการส่งเสริมและสนับสนุนบุคลากรให้เกิดกระบวนการเรียนรู้อย่างเป็นระบบและต่อเนื่อง โดยมุ่งเน้นคุณภาพของผู้เรียน และส่งเสริมการจัดการเรียนรู้ที่ยึดผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง (Child Centered Students) เปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้แสดงความสามารถตามศักยภาพและตามความเหมาะสม เพื่อให้ผู้เรียนมีพัฒนาการตามเป้าหมายทางการศึกษาที่ต้องการ (สัมมา รุณิธย์, 2556 : 96) โดยในปัจจุบันพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และแก้ไขเพิ่มเติม พ.ศ. 2545 มาตรา 39 ได้กำหนดให้กระทรวงศึกษาธิการกระจายอำนาจการบริหารออกเป็น 4 ด้าน คือ 1) การบริหารงานวิชาการ 2) การบริหารงานงบประมาณ 3) การบริหารงานบุคคล และ 4) การบริหารทั่วไป การบริหารงานของโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามทั้ง 4 ด้านข้างต้น มีภารกิจหลักในการส่งเสริม สนับสนุน และ

พัฒนาผู้เรียนสู่ความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ โดยเฉพาะด้านการบริหารงานวิชาการ ดังที่ปรียาพร วงศ์อนุตรโรจน์ (2542) ได้กล่าวว่า “หน้าที่ที่สำคัญที่สุดของการบริหารจัดการสถานศึกษาทุกระดับ ต่างต้องการสร้างผู้เรียนที่มีคุณภาพเป็นสำคัญ เพื่อให้เกิดผู้เรียนที่มีคุณลักษณะอันพึงประสงค์ตามที่ หลักสูตรกำหนดและเป็นนักเรียนในอุดมคติที่คาดหวังไว้ตามบริบทโลกที่เปลี่ยนแปลงไปทุกขณะ ทำให้ทุกองค์การต้องเผชิญหน้ากับความเสี่ยงในรูปแบบต่าง ๆ ซึ่งล้วนเป็นผลมาจากปรากฏการณ์ โลกาภิวัตน์ ซึ่งการพัฒนาคนให้มีคุณลักษณะอันพึงประสงค์นั้น ผู้บริหารสถานศึกษาสามารถทำได้ ผ่านการบริหารวิชาการ”

การบริหารงานวิชาการเป็นงานหลักของการบริหารโรงเรียน เปรียบเสมือนหัวใจของ โรงเรียน มาตรฐานและคุณภาพของโรงเรียนมักจะพิจารณาจากผลงานด้านวิชาการเป็นสำคัญ เนื่องจากงานวิชาการเกี่ยวกับหลักสูตรการจัดการเรียนการสอนเพื่อพัฒนาสติปัญญา ความรู้ ความสามารถของนักเรียน และการบริหารงานวิชาการเป็นหัวใจสำคัญในการปฏิรูปการศึกษา ซึ่ง จะต้องขับเคลื่อนลงสู่สถานศึกษาโดยทันที มีแนวทางในการนิเทศติดตาม ส่งเสริมสนับสนุน ประสิทธิภาพในการทำงานทั้งในด้านคุณภาพและมาตรฐานการศึกษา ระบบประกันคุณภาพ การ ปฏิรูปหลักสูตร ปฏิรูปการเรียนรู้ แหล่งเรียนรู้ที่ดี เพื่อสร้างความเข้มแข็งของสถานศึกษาอย่างต่อเนื่อง ดังที่กระทรวงศึกษาธิการ (2546) ได้กำหนดขอบข่ายการบริหารงานวิชาการเพื่อให้การบริหารสถานศึกษามีความคล่องตัว รวดเร็วและสอดคล้องกับความต้องการของผู้เรียน สถานศึกษา และสังคม (ชุมชน) รวมทั้งการมีส่วนร่วมของผู้มีส่วนเกี่ยวข้องทั้งหมด 12 ด้าน ได้แก่ 1) งานพัฒนา หลักสูตร 2) งานพัฒนากระบวนการเรียนรู้ 3) งานวัดผล ประเมินผล และเทียบโอนผลการเรียน 4) การวิจัยเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษา 5) การพัฒนาสื่อ นวัตกรรมและเทคโนโลยีเพื่อการศึกษา 6) การพัฒนาแหล่งการเรียนรู้ 7) การนิเทศการศึกษา 8) งานแนะแนวการศึกษา 9) การพัฒนาระบบ การประกันคุณภาพการศึกษา 10) การส่งเสริมความรู้ทางวิชาการแก่ชุมชน 11) การประสานความร่วมมือในการพัฒนาวิชาการกับสถานศึกษาและองค์กรอื่น ๆ และ 12) การส่งเสริมและสนับสนุนงาน วิชาการแก่บุคคล ครอบครัว องค์กร หน่วยงานและสถาบันอื่นที่จัดการศึกษา

จากการศึกษางานวิจัยเกี่ยวกับการบริหารงานวิชาการของโรงเรียนเอกชนสอน ศาสนาอิสลามจังหวัดชายแดนภาคใต้ พบว่า โรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามมีจุดอ่อนอยู่หลาย ประการ อาทิ การที่ผู้บริหารขาดความรู้และประสบการณ์ในด้านการบริหารจัดการ ทำให้ยังไม่เข้าใจ ระบบและเงื่อนไขต่าง ๆ ที่ทางรัฐและกระทรวงศึกษาธิการกำหนด ส่งผลถึงการประสานงานระหว่าง โรงเรียนกับหน่วยงานที่ดูแลการศึกษาในพื้นที่และระดับรัฐ (บัณฑิตย สมะฮะฮุน และคณะ : 2549) ในขณะที่คุณภาพการศึกษาของโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ โดย ส่วนใหญ่อยู่ในระดับที่ควรปรับปรุงโดยเร่งด่วนถึงพอใช้ในทุกปัจจัยคุณภาพ จึงส่งผลให้การ ดำเนินงานในด้านอื่น ไม่ว่าจะเป็นงานวิชาการ งานธุรการ งานบุคลากร งานอาคารสถานที่ งาน

กิจการนักเรียน และงานสัมพันธ์ชุมชน ไม่ได้มีการพัฒนาไปในทิศทางและลักษณะที่ควรจะเป็น และมีสภาพการดำเนินงานวิชาการโดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง ยกเว้นงานวัดผล ประเมินผลและการเทียบโอนผลการเรียน และงานประกันคุณภาพภายในและมาตรฐานการศึกษาที่พบว่ามีการดำเนินงานในระดับมาก (นาวาลย์ ปานากาแข็ง, 2544 ; ฟาริต เตชะมาหมัด, 2549 ;)

ในขณะเดียวกัน งานวิจัยของซุเมศักดี อินทร์รักษ์ และคณะ (2553) ได้ทำการวิจัยเรื่อง การพัฒนาคุณภาพการจัดการศึกษาตามวิถีอิสลามในโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามเพื่อบูรณาภาพสังคมในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ พบว่า ปัญหาอุปสรรคที่โรงเรียนส่วนใหญ่ประสบอยู่ในปัจจุบัน ได้แก่ คุณภาพการศึกษาที่เกิดจากระบบการบริหารจัดการ ระบบการจัดการเรียนรู้ และระบบการจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน ส่งผลให้ผู้เรียนส่วนใหญ่มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนในระดับที่ไม่น่าพอใจ

นอกจากนั้น โรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ยังประสบปัญหาในด้านการบริหารจัดการ การจัดการเรียนการสอน การนำหลักสูตรไปใช้ และกิจกรรมเสริมหลักสูตร ผู้นิเทศขาดความรู้และประสบการณ์ในการนิเทศงานวิชาการ ขาดคู่มือและเครื่องมือเกี่ยวกับการนิเทศที่ทันสมัย ครูอิสลามศึกษาไม่เข้าใจเกี่ยวกับการจัดกิจกรรมการสอน การเขียนแผนการจัดการเรียนรู้ การใช้สื่อประกอบการเรียนการสอน และการวัดประเมินผลตามสภาพจริง ผู้เรียนขาดจิตสำนึกและไม่เห็นคุณค่าของคุณธรรมจริยธรรม และผู้ปกครองไม่ค่อยเอาใจใส่เรื่องการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรม (อับดุลลาตีฟ การ์รี, 2550 ; อฮมัดซาคี มาหามะ, 2551 ; มุมีน๊ะห์ บุงอตาหยง, 2552 ; อัสมาวาตี ดอเลาะ, 2554 ; มุหามัดรุษานี บากา, 2554)

สำหรับสภาพการบริหารงานวิชาการของโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามจังหวัดชายแดนภาคใต้ในปัจจุบัน สรุปลงโดยภาพรวมแล้ว เป็นการบริหารโดยแยกส่วนระหว่างการบริหารงานวิชาการด้านศาสนาและสามัญ ซึ่งการจัดการเรียนการสอนด้านศาสนาจะใช้หลักสูตรอิสลามศึกษา พุทธศักราช 2546 และการจัดการเรียนการสอนด้านสามัญใช้หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 สำหรับโครงสร้างเวลาเรียน ส่วนใหญ่จะเรียนวิชาศาสนาในภาคเช้า และเรียนวิชาสามัญในภาคบ่าย ส่วนบางโรงเรียนจะเรียนวิชาศาสนาและสามัญสลับกันทั้งภาคเช้าและภาคบ่าย ดังนั้น การมาปฏิบัติหน้าที่การสอนของครูที่สอนศาสนาและสามัญจึงไม่ตรงกัน ถึงแม้บางโรงเรียนอาจจะจัดเวลาให้ครูมาปฏิบัติหน้าที่การสอนและเลิกสอนในเวลาเดียวกัน แต่การบริหารงานวิชาการของโรงเรียนก็ยังขาดความเป็นเอกภาพและขาดความเชื่อมโยงความรู้ระหว่างรายวิชาศาสนาและสามัญ ครูสอนรายวิชาสามัญส่วนใหญ่ไม่นำความรู้อิสลามศึกษาไปประยุกต์ใช้ในการสอน ส่วนครูสอนรายวิชาศาสนา (อุสตาซ) ไม่นำความรู้สามัญไปประยุกต์ใช้ในการสอน โรงเรียนจึงมีครูที่สามารถประยุกต์ใช้ความรู้ศาสนาและสามัญให้เป็นศาสตร์เดียวกันค่อนข้างน้อย การจัดกระบวนการเรียนรู้ทั้งรายวิชาศาสนาและสามัญส่วนใหญ่จะมุ่งเน้นให้ผู้เรียนมีคุณลักษณะเด่นด้านสติปัญญา

เพื่อให้ผู้เรียนสามารถสอบผ่านเกณฑ์การประเมินในแต่ละระดับชั้นและสามารถสอบเข้าศึกษาต่อในระดับที่สูงขึ้น ส่วนคุณลักษณะด้านการศรัทธา การทำความดี คุณธรรมจริยธรรม จิตใจและจิตวิญญาณ ร่างกาย สังคม และทักษะด้านอาชีพ จะเป็นคุณลักษณะที่เกิดขึ้นโดยตรงในแต่ละรายวิชาที่สอนเป็นการเฉพาะ จึงทำให้สามารถเข้าใจได้ว่าการสร้างคุณลักษณะของผู้เรียนดังกล่าวมีการแยกส่วนในรายวิชาศาสนาและสามัญ หรือโรงเรียนอาจจะไม่ได้กำหนดนโยบาย วัตถุประสงค์ และเป้าหมายในการบริหารงานวิชาการเพื่อสร้างผู้เรียนสู่ความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์อย่างเป็นรูปธรรม นอกจากนี้ ครูยังขาดทักษะด้านการจัดกระบวนการเรียนรู้เพื่อเชื่อมโยงความรู้ให้ผู้เรียนมีคุณลักษณะของความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ครบทั้ง 8 ด้าน ดังนั้น จึงส่งผลให้การบริหารงานวิชาการเพื่อสร้างผู้เรียนสู่ความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ตามเจตนารมณ์ของพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติและตามคุณลักษณะของความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ในอิสลามไม่บรรลุตามเป้าหมายที่วางไว้

จากงานวิจัยเกี่ยวกับการบริหารงานวิชาการของโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามดังกล่าวข้างต้น พบว่า กลุ่มประชากรส่วนใหญ่จะเป็นกลุ่มโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ ประกอบด้วย จังหวัดนราธิวาส ปัตตานี และยะลา ซึ่งยังไม่ครอบคลุมกลุ่มประชากรโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามในจังหวัดสตูลและสงขลา (อำเภอเทพา นาทวี จะนะ และสะบ้าย้อย) กอปรกับงานวิจัยที่ผ่านมาเป็นการศึกษาขอบข่ายการบริหารงานวิชาการของโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามจังหวัดชายแดนภาคใต้ที่ไม่ครอบคลุมตามขอบข่ายการบริหารงานวิชาการของกระทรวงศึกษาธิการ จำนวน 12 ด้าน (กระทรวงศึกษาธิการ : 2546)

สำหรับสภาพการบริหารงานวิชาการของโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามจังหวัดชายแดนภาคใต้ในปัจจุบัน ชี้ให้เห็นว่า มีปัญหาและอุปสรรคที่จะต้องหาแนวทางในการปรับปรุงแก้ไขให้ดีขึ้น ดังนั้น ปัจจัยสำคัญที่จะทำให้การบริหารงานวิชาการของโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามจังหวัดชายแดนภาคใต้สามารถสร้างผู้เรียนสู่ความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ทั้ง 8 ด้าน ได้นั้น ควรคำนึงถึงการบริหารงานวิชาการที่มีความเป็นเอกภาพและเชื่อมโยงความรู้ระหว่างรายวิชาศาสนาและสามัญ มาตรฐานว่าจะมีการใช้หลักสูตรอิสลามศึกษา พุทธศักราช 2546 และหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 และควรคำนึงถึงการส่งเสริม สนับสนุน และพัฒนาครูผู้สอนให้มีทักษะในการประยุกต์ใช้ศาสตร์ทางโลกและทางธรรมตามธรรมชาติของแต่ละรายวิชา โดยผู้บริหาร ครู และบุคลากรของโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามจังหวัดชายแดนภาคใต้และชุมชนรอบสถานศึกษาร่วมกันสร้างผู้เรียนให้มีคุณลักษณะครบทั้ง 8 ด้าน อย่างเป็นรูปธรรม

การบริหารงานวิชาการของโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามจังหวัดชายแดนภาคใต้เพื่อสร้างผู้เรียนสู่ความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ถือว่าเป็นมิติใหม่สำหรับการจัดการศึกษาในพื้นที่ ดังนั้น การมีนโยบาย เป้าหมาย วัตถุประสงค์ และรูปแบบที่ชัดเจน จะมีส่วนทำให้การบริหารงานวิชาการของโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามจังหวัดชายแดนภาคใต้เกิดขึ้นอย่างมีประสิทธิภาพและ

ประสิทธิผล เป้าหมายหลักของการบริหารงานวิชาการในโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลาม ได้แก่ การเป็นสถานศึกษาแห่งการเรียนรู้ที่มีความเป็นเลิศทางวิชาการ การสร้างผู้เรียนเพื่อการภักดีต่ออัลลอฮ์ ﷻ การสร้างผู้เรียนที่มีความสุขกับการเรียนรู้อย่างต่อเนื่องและตลอดชีวิต การสร้างผู้เรียนเพื่อสั่งสมความรู้และทุนปัญญาควบคู่คุณธรรม และการสร้างผู้เรียนให้มีความพร้อมที่จะเปลี่ยนแปลงและมีคุณลักษณะอันพึงประสงค์ตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติและคุณลักษณะของความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ในอิสลาม

จากที่มาและความสำคัญของการวิจัยที่ได้กล่าวมาข้างต้น ทำให้ผู้วิจัยเห็นถึงความจำเป็นที่จะต้องศึกษาสภาพ ปัญหา และแนวทางการบริหารงานวิชาการของโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามจังหวัดชายแดนภาคใต้ เพื่อเป็นวัตถุประสงค์ตั้งต้นในการเชื่อมโยงสู่การพัฒนา รูปแบบการบริหารงานวิชาการของโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามจังหวัดชายแดนภาคใต้เพื่อสร้างผู้เรียนสู่ความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ และศึกษาแนวคิดต่าง ๆ เกี่ยวกับการบริหารงานวิชาการของโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามเพื่อนำมาเป็นแนวทางในการพัฒนา รูปแบบการบริหารงานวิชาการของโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามจังหวัดชายแดนภาคใต้เพื่อสร้างผู้เรียนสู่ความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ ดังนั้น การมีรูปแบบการบริหารงานวิชาการของโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามเพื่อสร้างผู้เรียนสู่ความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ จะมีส่วนช่วยในการบริหารงานวิชาการของโรงเรียนให้มีประสิทธิภาพและประสิทธิผลเพิ่มสูงขึ้น และใช้เป็นข้อมูลประกอบการพิจารณาตัดสินใจของผู้บริหารสถานศึกษาในการนำรูปแบบการบริหารงานวิชาการของโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามจังหวัดชายแดนภาคใต้เพื่อสร้างผู้เรียนสู่ความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ไปใช้ในโรงเรียน เพื่อเป็นประโยชน์ต่อโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามในการสร้างผู้เรียนให้มีคุณภาพและเป็นผู้สืบทอดบนหน้าแผ่นดินในการช่วยเหลือสังคมและประเทศชาติต่อไป

1.2 อักรอนและอัลหะดีษที่เกี่ยวข้อง

การศึกษาวิจัยเรื่อง การพัฒนารูปแบบการบริหารงานวิชาการของโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามจังหวัดชายแดนภาคใต้เพื่อสร้างผู้เรียนสู่ความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ ผู้วิจัยขอเสนอส่วนหนึ่งจากหลักฐานอักรอนและอัลหะดีษที่เกี่ยวข้องดังต่อไปนี้

1.2.1 อักรอนที่เกี่ยวข้อง

1.2.1.1 อิสลามให้ความสำคัญอย่างยิ่งกับการศึกษา โดยเฉพาะอายะฮ์แรกที่ถูกประทานแก่ท่านนบีมุฮัมมัด ﷺ ซึ่งถือว่าเป็นอายะฮ์ที่มีความเกี่ยวข้องกับงานวิชาการด้านทักษะการคิด พูด อ่าน และเขียน โดยอยู่ในขอบข่ายของการบริหารงานวิชาการด้านการพัฒนากระบวนการ

เรียนรู้ และบ่งบอกถึงการสร้างผู้เรียนสู่ความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ในด้านการศรัทธา จิตใจ จิตวิญญูณ และสติปัญญา ดังที่อิบนุ กะษีร (Ibn Kathīr, 1988 : 4/564) ได้กล่าวว่า “นับว่าเป็นความเมตตาและความโปรดปรานครั้งแรกที่พระองค์อัลลอฮ์ ﷻ ได้ทรงประทานให้แก่ปวงบ่าว ซึ่งพระองค์ทรงตกเตือนให้มนุษย์ตระหนักว่าพวกเขาถูกบังเกิดจากก้อนเลือด และทรงสอนพวกเขาในสิ่งที่พวกเขาไม่รู้และให้วิชาความรู้แก่พวกเขา ซึ่งเป็นลักษณะพิเศษที่มนุษย์มีเหนือบรรดามลาอิกะฮ์ และบางครั้งความรู้จะฝังลึกอยู่ในสมอง ในขณะที่บางครั้งติดอยู่ที่ลิ้น และบางครั้งอยู่ที่การเขียนด้วยปลายนิ้ว กล่าวคือ จากความคิด คำพูด และการเขียน” ดังที่พระองค์อัลลอฮ์ ﷻ ได้ตรัสว่า

﴿ أَقْرَأَ بِأَسْمِ رَبِّكَ الَّذِي خَلَقَ ۝ خَلَقَ الْإِنْسَانَ مِنْ عَلَقٍ ۝ أَقْرَأُ وَرَبُّكَ

الْأَكْرَمُ ۝ الَّذِي عَلَّمَ بِالْقَلَمِ ۝ عَلَّمَ الْإِنْسَانَ مَا لَمْ يَعْلَمْ ۝ ﴾

(العلق : 5-1)

ความว่า “จงอ่านด้วยพระนามของพระผู้อภิบาลของเจ้าผู้ทรงสร้าง ผู้ทรงบังเกิดมนุษย์จากก้อนเลือด จงอ่านเถิด และพระผู้อภิบาลของเจ้านั้นผู้ทรงเอื้อเพื่อแผ่แผ่ผู้ทรงสอนการใช้ปากกา ผู้ทรงสอนมนุษย์ในสิ่งที่เขาไม่รู้” (อัลอะลัก : 1-5)

1.2.1.2 อัลกุรอานได้กล่าวถึงความสำคัญเกี่ยวกับการศึกษาหาความรู้ โดยเฉพาะผู้ที่มีความรู้สามารถเข้าถึงหลักการศรัทธาอย่างบริสุทธิ์ใจต่อพระองค์อัลลอฮ์ ﷻ สามารถเข้าถึงคุณลักษณะอันสูงส่งของพระองค์ และยังสามารถเข้าถึงหิกมะฮ์ (วิทย์ปัญญา) ในการสร้างจักรวาลอันวิจิตรของพระองค์ เป็นการบ่งบอกถึงการสร้างผู้เรียนสู่ความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ในด้านการศรัทธา การทำความดี จิตใจ จิตวิญญูณ และสติปัญญา มีความเกี่ยวข้องกังานวิชาการที่เชื่อมโยงกับทักษะด้านการคิดใคร่ครวญที่ต้องการวัดและประเมินผลระหว่างบรรดาผู้รู้และผู้ไม่รู้ และบรรดาผู้รู้ที่น้อยมดิดกว่าและประเสริฐกว่าบรรดาผู้ที่ไม่รู้อย่างแน่นอน ดังที่พระองค์อัลลอฮ์ ﷻ ตรัสว่า

﴿ أَمَّنْ هُوَ قَنِيتُ ءِآنَاءَ اللَّيْلِ سَاجِدًا وَقَائِمًا مَحْدَرُ الْآخِرَةِ وَيَرْجُوا

رَحْمَةَ رَبِّهِ ۗ قُلْ هَلْ يَسْتَوِي الَّذِينَ يَعْلَمُونَ وَالَّذِينَ لَا يَعْلَمُونَ ۗ إِنَّمَا

يَتَذَكَّرُ أُولُو الْأَلْبَابِ ۝ ﴾ (الزمر : 9)

ความว่า “ผู้ที่เขาเป็นผู้กักตุนในยามค้าสิน ในสภาพของผู้สุญุด และผู้ยี่นละหมาดโดยที่เขาหวังเกรงต่อโลกอาคิเราะฮฺ และหวังความเมตตาของพระเจ้าของเขา (จะเหมือนผู้ตั้งภาคีต่ออัลลอฮฺ กระนั้นหรือ?) จงกล่าวเถิด (มุฮัมมัด) บรรดาผู้รู้และบรรดาผู้ไม่รู้ จะเท่าเทียมกันหรือ? แท้จริงบรรดาผู้มึสติปัญญาเท่านั้นที่จะใคร่ครวญ” (อัซซุมัร : 9)

1.2.1.3 อิสลามให้ความสำคัญกับการจัดการศึกษาอย่างต่อเนื่องและตลอดชีวิต โดยอัลกุรอานได้กล่าวถึงกระบวนการจัดการเรียนการสอน ซึ่งเป็นกระบวนการจัดการเรียนการสอนที่ประกอบไปด้วยผู้สอนและผู้เรียน โดยผู้สอน (ผู้รู้) ทำหน้าที่ในการถ่ายทอดความรู้ให้แก่ผู้เรียน ส่วนผู้เรียน (ผู้ไม่รู้) มีหน้าที่ในการศึกษาหาความรู้ที่ครอบคลุมทั้งศาสตร์ทางโลกและทางธรรม ดังนั้นมุสลิมคนหนึ่งสามารถเป็นทั้งผู้รู้และผู้ไม่รู้ได้ในเวลาเดียวกัน ชี้ให้เห็นถึงกระบวนการในการสร้างผู้เรียนสู่ความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ในภาพรวมทั้ง 8 ด้าน โดยผ่านกระบวนการตั้งคำถามเพื่อการเรียนรู้ที่ครอบคลุมศาสตร์ทางโลกและทางธรรม ดังที่พระองค์อัลลอฮฺ ﷻ ตรัสว่า

﴿ وَمَا أَرْسَلْنَا مِنْ قَبْلِكَ إِلَّا رَجَالًا نُوحِيَ إِلَيْهِمْ فَسَلُّوا أَهْلَ
الذِّكْرِ إِنْ كُنْتُمْ لَا تَعْلَمُونَ ﴾ (النحل : 43)

ความว่า “และเราได้ส่งผู้ใดมาก่อนหน้าเจ้า นอกจากเป็นผู้ชายที่เราได้วะฮฺยูแก่พวกเขา ดังนั้นพวกเจ้าจงถามบรรดาผู้รู้ หากพวกเขาเจ้าไม่รู้” (อันนะฮล : 43)

1.2.1.4 อิสลามให้ความสำคัญกับการส่งเสริมและสนับสนุนงานวิชาการเพื่อสร้างผู้เรียนสู่ความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ โดยเฉพาะคุณลักษณะเด่นของมนุษย์ในด้านสติปัญญา ดังที่อัลลอฮฺ ﷻ ทรงสร้างมนุษย์ซึ่งเป็นมัคลุก (สิ่งถูกสร้าง) ที่สมบูรณ์ที่สุดในจักรวาล และมนุษย์ก็เป็นผู้นำในกลุ่มมัคลุกดังกล่าว และพระองค์ทรงประสงค์ให้มนุษย์เป็นผู้แทนของพระองค์บนหน้าแผ่นดิน (Alī 'Aḥmad Madkūr, 1987 : 181) ดังที่พระองค์ตรัสว่า

﴿ وَإِذْ قَالَ رَبُّكَ لِلْمَلٰٓئِكَةِ اِنِّىْ جَاعِلٌ فِى الْاَرْضِ خَلِيْفَةً ۗ قَالُوْۤا اَتَجْعَلُ فِيْهَا مَنْ يُفْسِدُ فِيْهَا وَيَسْفِكُ الدِّمَآءَ وَنَحْنُ نُسَبِّحُ بِحَمْدِكَ وَنُقَدِّسُ لَكَ ۗ قَالَ اِنِّىْۤ اَعْلَمُ مَا لَا تَعْلَمُوْنَ ﴿۳۰﴾ ﴾ (البقرة : 30)

ความว่า “และจงรำลึกถึงขณะที่พระเจ้าของเจ้าได้ตรัสแก่มลาอิกะฮฺว่า แท้จริงข้าจะให้เป็นผู้แทนคนหนึ่งในโลก มลาอิกะฮฺได้ทูลขึ้นว่า พระองค์จะทรงให้มีขึ้นในโลกซึ่งผู้ที่บ่อนทำลายหรือ ทั้ง ๆ ที่พวกข้าพระองค์ให้ความบริสุทธิ์ พร้อมด้วยการสรรเสริญพระองค์ และเทิดทูนความบริสุทธิ์ในพระองค์ พระองค์ตรัสว่า แท้จริงข้ารู้ยิ่งในสิ่งที่พวกเจ้าไม่รู้”

(อัลบะเกาะเราะฮฺ : 30)

1.2.1.5 อิสลามให้ความสำคัญกับการใช้สื่อในการจัดการเรียนการสอน โดยอัลกุรอานได้กล่าวถึงงานวิชาการที่เชื่อมโยงกับสื่อการเรียนการสอน ซึ่งเป็นสื่อประเภทแรกที่พระองค์อัลลอฮ์ ﷻ ทรงกล่าวถึงในอัลกุรอาน นั่นคือ ปากกา โดยพระองค์ทรงนำปากกามาเป็นสื่อในการสาบาน เพื่อให้มนุษย์ทั้งหลายได้หันมาสนใจและให้ความสำคัญกับการขีดเขียน เฉกเช่นเดียวกับการรู้จักการอ่าน และทรงสาบานด้วยสิ่งที่พวกเขาขีดเขียนเป็นตัวหนังสือหรือเป็นรูปร่างต่าง ๆ โดยในปัจจุบันครอบคลุมถึงเครื่องพิมพ์ดีดและเครื่องคอมพิวเตอร์ เพราะเป็นอุปกรณ์ที่นำไปสู่การให้ความรู้ เช่นเดียวกับเครื่องขีดเขียน ดังที่พระองค์ตรัสว่า

﴿ ن وَالْقَلَمِ وَمَا يَسْطُرُوْنَ ﴿۱﴾ ﴾

(القلم : 1)

ความว่า “นูน ขอสาบานด้วยปากกา และสิ่งที่พวกเขาขีดเขียน”

(อัลเกาะลิม : 1)

อายะฮฺข้างต้นชี้ให้เห็นว่าปากกาและเครื่องขีดเขียนเป็นสื่อที่มีความสำคัญอย่างยิ่งเกี่ยวกับการศึกษาหาความรู้ ดังที่อัสซุหัยลีย์ (al-Zuhaili, 1991 : 30/45) ได้กล่าวว่า “การสาบานด้วยปากกาและสิ่งที่ขีดเขียนเป็นสื่อที่บ่งบอกถึงความโปรดปรานอันยิ่งใหญ่ เพราะทั้งสองสิ่งนั้นเป็นสิ่ง

ที่มนุษย์ต้องใช้หลังจากเสร็จสิ้นการพูดและการอธิบาย ทั้งสองสิ่งเป็นแนวทางในการให้การศึกษา และการเผยแพร่ความรู้ระหว่างกลุ่มชน ประชาชาติ และบุคคล และเป็นหลักฐานที่บ่งบอกถึงความเจริญและความฉลาดของประชาชาติ”

1.2.2 อัลหะดีษที่เกี่ยวข้อง

1.2.2.1 งานวิชาการเป็นงานที่เกี่ยวข้องโดยตรงกับการศึกษา เพราะการศึกษาเปรียบเสมือนเป็นเทียนส่องทางเพื่อสร้างผู้เรียนสู่ความผาสุกและได้รับความโปรดปรานจากพระองค์อัลลอฮ์ ﷻ และทำให้ผู้เรียนสามารถทราบแนวทางในการทำความดีเพื่อเป็นเสบียงแก่ผู้เรียนในวันแห่งการตัดสิน นอกจากนี้ การศึกษานับว่าเป็นรากฐานของการสร้างผู้เรียนให้มีคุณลักษณะสู่ความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ ดังนั้น ท่านนบีมุฮัมมัด ﷺ จึงกำหนดให้การศึกษาเป็นสิ่งที่จำเป็น (ฟัรฎู) เหนือมุสลิมทุกคน ครอบคลุมทั้งชายและหญิง ดังที่ท่านนบี ﷺ ได้กล่าวว่า

((طَلَبُ الْعِلْمِ فَرِيضَةٌ عَلَى كُلِّ مُسْلِمٍ))

(رواه ابن ماجه : ... حديث رقم 224)

ความว่า “การศึกษาหาความรู้เป็นฟัรฎู (จำเป็น) เหนือมุสลิมทุกคน”

(บันทึกโดย Ibn Majah : ส่วนหนึ่งของหะดีษหมายเลข 224)

อิสลามส่งเสริมและสนับสนุนให้ผู้เรียนศึกษาหาความรู้ และต้องศึกษากันอย่างจริงจัง มิใช่ศึกษาเพียงเพื่อหวังผลประโยชน์อะไรบางอย่าง โดยไม่มีความบริสุทธิ์ใจ ผู้ที่ศึกษาหาความรู้จะต้องมีความอ่อนน้อมถ่อมตนและให้ความเคารพต่อครูผู้สอน พระองค์อัลลอฮ์ ﷻ ทรงยกย่องผู้ที่ออกเดินทางไปแสวงหาความรู้ ซึ่งเขาจะอยู่ในหนทางของพระองค์จนกว่าเขาจะเดินทางกลับ ดังที่ท่านนบีมุฮัมมัด ﷺ ได้กล่าวว่า

((مَنْ خَرَجَ فِي طَلَبِ الْعِلْمِ كَانَ فِي سَبِيلِ اللَّهِ حَتَّى يَرْجِعَ))

(رواه الترمذي : 2648)

ความว่า “ผู้ใดก็ตามที่ได้ออกเดินทางไปศึกษาหาความรู้ เขาจะอยู่ในหนทางของอัลลอฮ์ จนกว่าเขาจะเดินทางกลับ”

(บันทึกโดย al-Tirmidhiy : 2648)

การศึกษาหาความรู้เป็นการทำความดี และผู้ที่ศึกษาหาความรู้ด้วยความบริสุทธิ์ใจ เพื่ออัลลอฮ์ ﷻ ทำให้เขามีความยำเกรงต่อพระองค์ มีความเป็นสิริมงคลในการดำเนินชีวิต ทำให้มีความผูกพันระหว่างมนุษย์กับอัลลอฮ์ ﷻ และมีความเชื่อมโยงระหว่างโลกนี้และโลกหน้า และระหว่างสิ่งที่ถูกสร้างบนชั้นฟ้าและแผ่นดิน เป็นการชี้ให้เห็นว่า ความรู้เป็นสัญลักษณ์อันยิ่งใหญ่ในอิสลาม ดังนั้น ผู้เรียนทุกคนจึงต้องใช้ความพยายามในการศึกษาหาความรู้ เพื่อสร้างรากฐานสู่ความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ให้ครอบคลุมทุกด้าน ดังนั้น เมื่อมีความรู้แล้วก็สามารถนำไปปฏิบัติ และหาโอกาสเผยแพร่ศาสนาอิสลามต่อไป ดังที่ท่านนบีมุฮัมมัด ﷺ ได้ยกฐานะนักรของผู้ที่ศึกษาหาความรู้ว่า

((مَنْ سَلَكَ طَرِيقًا يَبْتَغِي فِيهِ عِلْمًا سَلَكَ اللَّهُ بِهِ طَرِيقًا إِلَى الْجَنَّةِ
وَأَنَّ الْمَلَائِكَةَ لَتَضَعُ أَجْنِحَتَهَا رِضَاءً لِطَالِبِ الْعِلْمِ وَإِنَّ الْعَالِمَ
لَيَسْتَعْفِرُ لَهُ مَنْ فِي السَّمَوَاتِ وَمَنْ فِي الْأَرْضِ حَتَّى الْحَيَاتُ فِي الْمَاءِ
وَفَضْلُ الْعَالِمِ عَلَى الْعَابِدِ كَفَضْلِ الْقَمَرِ عَلَى سَائِرِ الْكَوَاكِبِ إِنَّ
الْعُلَمَاءَ وَرَثَةُ الْأَنْبِيَاءِ إِنَّ الْأَنْبِيَاءَ لَمْ يُورَثُوا دِينَارًا وَلَا دِرْهَمًا إِنَّمَا وَرَثُوا
الْعِلْمَ فَمَنْ أَخَذَ بِهِ أَخَذَ بِهَذَا بَحْظٍ وَافِرٍ))

(رواه الترمذي : 2682)

ความว่า “ผู้ใดก็ตามที่อยู่บนหนทางแห่งการศึกษาหาความรู้นั้น พระองค์อัลลอฮ์ ﷻ จะนำเขาไปสู่หนทางแห่งสวรรค์ และแท้จริงบรรดาโมลาอิกะฮ์จะกางปีกยินดีสำหรับผู้ที่ศึกษาหาความรู้ และผู้ที่ศึกษาหาความรู้ทุกสิ่งในชั้นฟ้าและแผ่นดินจะวิงวอนขอให้เขาได้รับการอภัยโทษ แม้กระทั่งปลาที่อยู่ในน้ำก็จะขอภัยโทษให้แก่เขา และผู้ที่มีความรู้นั้นย่อมประเสริฐกว่าบรรดาผู้ทำความภักดี เสมือนกับดวงจันทร์ท่ามกลางหมู่ดาว และแท้จริงบรรดาผู้มีการศึกษา คือทายาทบรรดานบี แท้จริงบรรดานบีไม่ได้ให้มรดกเป็นดิรฮัมและดีนาร์ แต่พวกเขาให้มรดกที่เป็นความรู้ ดังนั้น ผู้ใดที่รับความรู้ เขาก็จะได้รับด้วยส่วนแบ่งอันล้ำค่าที่สุด”

(บันทึกโดย al-Tirmidhiy : 2682)

1.2.2.2 การสร้างผู้เรียนสู่ความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ด้านคุณธรรมจริยธรรมเป็นคุณลักษณะที่จำเป็นสำหรับผู้เรียนที่จะต้องนำแบบอย่างของท่านนบีมุฮัมมัด ﷺ มาปฏิบัติในการดำเนินชีวิตประจำวัน ท่านนบีมุฮัมมัด ﷺ แบบอย่างที่ดีงามทุกด้าน ไม่ว่าจะเป็นแบบอย่างในด้านการเผยแผ่ (ตะอวะฮฺ) เศรษฐกิจ สังคม การเมือง การศึกษา ศาสนา และครอบครัว เป็นต้น

ท่านนบีมุฮัมมัด ﷺ เป็นคนพูดน้อยแต่ชอบฟัง จะพูดแต่เรื่องที่เป็นสาระและเรื่องที่สำคัญ สงบเสงี่ยมให้เกียรติผู้คนที่ไป และเป็นคนพูดจริงเสมอ จนได้สมญานามว่า “อัลอะมีน” ซึ่งแปลว่า ผู้ซื่อสัตย์มาตั้งแต่วัยเด็ก เป็นผู้ที่ควบคุมอารมณ์ได้ทุกสภาพการณ์ ใจบุญ เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ เป็นมิตรกับทุกคน เป็นคนตัดสินใจได้เด็ดขาดไม่ลังเล ใครก็ตามที่ติดต่อกับท่าน จะประทับใจจากคุณสมบัติเหล่านี้ (อิหมรอน มะลูลิม, 2546 : 73) ดังที่ท่านนบีมุฮัมมัด ﷺ ได้กล่าวว่า

((إِنَّمَا بُعِثْتُ لِأَتَمِّمَ صَالِحَ الْأَخْلَاقِ))

(رواه أحمد : 8932)

ความว่า “แท้จริงแล้ว ฉันได้ถูกแต่งตั้งมาเพื่อที่ฉันจะได้ทำให้เกิดความสมบูรณ์ในด้านมารยาทอันดีงาม”

(บันทึกโดย 'Ahmad : 8932)

และท่านนบีมุฮัมมัด ﷺ ได้กล่าวอีกว่า

((أَكْمَلُ الْمُؤْمِنِينَ إِيمَانًا أَحْسَنُهُمْ خُلُقًا وَخَيْرًاكُمْ خَيْرًاكُمْ لِنِسَائِهِمْ خُلُقًا))

(رواه الترمذي : 1162)

ความว่า “บรรดามุอมีนที่มีการศรัทธาที่สมบูรณ์ คือ บุคคลที่จรรยา มารยาทของพวกเขาดีงาม และผู้ที่ดีที่สุดในหมู่พวกเขาคือผู้ที่มีมารยาทที่ดีที่สุดต่อบรรดาสตรีของพวกเขา”

(บันทึกโดย al-Tirmidhiy : 1162)

จรรยา มารยาทอันดีงามยังเป็นการงานที่ดีที่หนักที่สุดบนตาชั่งแห่งความดีงามในวันแห่งการตัดสิน ดังนั้น หากผู้ใดมีมารยาทที่เลวทราม และมีการกระทำไม่ดี แน่แน่นอนชีวิตของเขาก็ย่อมไม่ประสบความสำเร็จ ดังที่ท่านนบีมุฮัมมัด ﷺ ได้กล่าวว่า

((مَا شَيْءٌ أَثْقَلُ فِي مِيزَانِ الْمُؤْمِنِ يَوْمَ الْقِيَامَةِ مِنْ خُلُقٍ حَسَنٍ وَإِنَّ
اللَّهَ لَيُبْغِضُ الْفَاحِشَ الْبَدِيءَ))

(رواه الترمذي : 2002)

ความว่า “ไม่มีอะไรที่จะหนักบนตาชั่งของบ่าวในวันกิยามะฮ์ยิ่งกว่าจรรยา มารยาทที่ดีงาม และแท้จริงพระองค์อัลลอฮ์ ﷻ ทรงรังเกียจผู้ที่มีมารยาทที่เลวทราม อีกทั้งใช้วาจาที่ลามก”

(บันทึกโดย al-Tirmidhiy : 2002)

1.2.2.3 การสร้างผู้เรียนสู่ความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ตามหลักการอิสลาม เป็นการสร้างคุณลักษณะของผู้เรียนที่ครอบคลุมหลักการอิสลาม 3 ประการ ประกอบด้วย อีमान อิสลาม และอิฮฺसान โดยหลักการอีมานจะครอบคลุมคุณลักษณะด้านการศรัทธาและด้านจิตใจและจิตวิญญาณ ส่วนหลักการอิสลามจะเน้นการปฏิบัติและปฏิสัมพันธ์ที่ครอบคลุมด้านการทำความดี สังคม สติปัญญา และทักษะด้านอาชีพ และอิฮฺसानจะเน้นด้านคุณธรรมจริยธรรมทั้งภายในและภายนอก เมื่อผู้เรียนได้ปฏิบัติตามหลักการดังกล่าว จะทำให้ผู้เรียนมีคุณลักษณะที่สมบูรณ์ตามหลักการอิสลามทุกด้าน ดังมีรายงานจากท่านอับู ฮุรَيْرَةَ ระบุว่า

((كَانَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَوْمًا بَارِرًا لِلنَّاسِ فَأَتَاهُ رَجُلٌ فَقَالَ يَا رَسُولَ اللَّهِ مَا الْإِيمَانُ قَالَ أَنْ تُؤْمِنَ بِاللَّهِ وَمَلَائِكَتِهِ وَكِتَابِهِ وَلِقَائِهِ وَرُسُلِهِ وَتُؤْمِنَ بِالْبَعْثِ الْآخِرِ قَالَ يَا رَسُولَ اللَّهِ مَا الْإِسْلَامُ قَالَ الْإِسْلَامُ أَنْ تَعْبُدَ اللَّهَ وَلَا تُشْرِكَ بِهِ شَيْئًا وَتُقِيمَ الصَّلَاةَ الْمَكْتُوبَةَ وَتُؤَدِّيَ الزَّكَاةَ الْمَفْرُوضَةَ وَتَصُومَ رَمَضَانَ قَالَ يَا رَسُولَ اللَّهِ مَا الْإِحْسَانُ قَالَ أَنْ تَعْبُدَ اللَّهَ كَأَنَّكَ تَرَاهُ فَإِنَّكَ إِنْ لَا تَرَاهُ فَإِنَّهُ يَرَاكَ قَالَ يَا رَسُولَ اللَّهِ مَتَى السَّاعَةُ قَالَ مَا الْمَسْئُولُ عَنْهَا بِأَعْلَمَ مِنَ السَّائِلِ وَلَكِنْ سَأَحْدِثُكَ عَنْ أَشْرَاطِهَا إِذَا وَلَدَتْ الْأُمَّةُ رَبَّهَا فَذَاكَ مِنْ أَشْرَاطِهَا وَإِذَا كَانَتْ الْعُرَاةُ الْحُفَاةُ رُؤُوسَ النَّاسِ فَذَاكَ مِنْ أَشْرَاطِهَا وَإِذَا تَطَاوَلَ رِعَاءُ الْبَنِيَانِ فَذَاكَ مِنْ أَشْرَاطِهَا فِي خَمْسٍ لَا يَعْلَمُهُنَّ إِلَّا اللَّهُ ثُمَّ تَلَا صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ ﴿ إِنَّ اللَّهَ عِنْدَهُ عِلْمُ السَّاعَةِ وَيُنزِّلُ الْغَيْثَ وَيَعْلَمُ مَا فِي الْأَرْحَامِ وَمَا تَدْرِي

نَفْسٌ مَادَا تَكْسِبُ غَدًا وَمَا تَدْرِي نَفْسٌ بِأَيِّ أَرْضٍ تَمُوتُ إِنَّ اللَّهَ عَلِيمٌ خَبِيرٌ ﴿٩﴾ قَالَ ثُمَّ أَدْبَرَ الرَّجُلُ فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ زُودُوا عَلَيَّ الرَّجُلَ فَأَخَذُوا لِيَرُدُّوهُ فَلَمْ يَرَوْا شَيْئًا فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ هَذَا جِبْرِيلُ جَاءَ لِيُعَلِّمَ النَّاسَ دِينَهُمْ))
(رواه مسلم : 9)

ความว่า “มีครั้งหนึ่งท่านเราะสูล ﷺ กำลังอยู่ร่วมกับผู้คน ทันใดนั้นมีชายคนหนึ่งมาหาท่าน ชายดังกล่าวถามท่านว่า โอ้ท่านเราะสูลลุลลอฮ ﷺ อีมานคืออะไร? ท่านนบี ﷺ ตอบว่า อีมาน คือ การศรัทธาต่ออัลลอฮ ต่อมวลมลาอิกะฮของพระองค์ ต่อบรรดาคัมภีร์ของพระองค์ ศรัทธาว่าจะไปพบกับพระองค์ ศรัทธาต่อบรรดาเราะสูลของพระองค์ และศรัทธาต่อการฟื้นคืนชีพในวันอาคิเราะฮ (โลกหน้า) เขายังถามต่อไปว่า โอ้ท่านเราะสูลลุลลอฮ ﷺ อิสลามคืออะไร? ท่านเราะสูล ﷺ ตอบว่า อิสลามคือ การกราบไหว้ต่ออัลลอฮและไม่ตั้งภาคีใด ๆ ต่อพระองค์ การละหมาดฟัรฎู การจ่ายซะกาตที่จำเป็น (วาญิบ) และการถือศีลอดในเดือนเราะมะฎอน ชายคนเดิมได้ถามขึ้นอีกว่า โอ้ท่านเราะสูลลุลลอฮ ﷺ อิฮสานคืออะไร? ท่านเราะสูล ﷺ ตอบว่า การทำความเคารพภักดีต่ออัลลอฮประหนึ่งท่านเห็นพระองค์ แต่ความเป็นจริงท่านไม่เห็นพระองค์ แต่ให้คิดว่าพระองค์ทรงเห็นท่าน เขาได้ถามอีกว่า โอ้ท่านเราะสูลลุลลอฮ ﷺ วันกิยามะฮ (วันสิ้นโลก) จะเกิดขึ้นเมื่อใด? ท่านเราะสูล ﷺ ตอบว่า สำหรับวันกิยามะฮนั้นผู้ถูกถามมิได้รู้มากไปกว่าผู้ถาม แต่ฉันจะกล่าวถึงสัญญาณของวันกิยามะฮซึ่งได้แก่ การที่ทาสหญิงให้กำเนิดบุตรแก่นายของนาง ถือเป็นสัญญาณประการหนึ่ง การที่คนยากจนและเท้าเปื้อนของคนที่ทั่วไปกลายเป็นผู้นำ ถือเป็นอีกสัญญาณหนึ่ง และการที่คนเลี้ยงสัตว์แข่งขันกันสร้างอาคาร (เป็นคนฟุ่มเฟือยและมั่งคั่ง) ก็เป็นอีกสัญญาณหนึ่ง นอกจากนี้ยังมีสัญญาณอีกห้าประการที่ไม่มีใครรู้ นอกจากอัลลอฮ ﷻ ท่านเราะสูล ﷺ ได้อ่านอายะฮอัลกุรอานความว่า “แท้จริงอัลลอฮนั้น ความรู้แห่งวันอวสานมีอยู่ ณ

พระองค์ และพระองค์ทรงประทานฝนหลังลงมา และพระองค์ทรงรอบรู้สิ่งที่อยู่ในมดลูก (ก่อนที่จะจุด) และไม่มีชีวิตใดรู้สิ่งที่มีนั้น จะมาหาได้ในวันรุ่งขึ้น และไม่มีชีวิตใดรู้ว่า ณ แผ่นดินใดมันจะตาย แท้จริงอัลลอฮ์นั้นเป็นผู้ทรงรอบรู้อย่างละเอียดถี่ถ้วน” (ลูกมาน : 34) เขาเล่าอีกว่า ต่อมาชายดังกล่าวได้ออกไป ท่านเราะฮูสูล ﷺ กล่าวว่า จงไปเรียกชายคนนั้นมาเถิด บรรดาเศาะหาบะฮ์พยายามตามหาชายดังกล่าว แต่ไม่พบเขา ท่านเราะฮูสูล ﷺ จึงกล่าวว่า เขาคือ มลาอิกะฮ์ญิบรีล ﷺ มาสอนมนุษย์ในเรื่องศาสนาของพวกเขา”

(บันทึกโดย Muslim : 9)

จากหลักฐานอัลกุรอานและหะดีษข้างต้น ชี้ให้เห็นว่ามีความเกี่ยวข้องกับงานวิชาการที่เชื่อมโยงสู่การสร้างผู้เรียนสู่ความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ ซึ่งในการสร้างผู้เรียนให้เกิดคุณลักษณะของความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ได้นั้น ต้องกระทำผ่านงานวิชาการที่มีพื้นฐานด้านความรู้เป็นหลัก ถ่ายทอดผ่านกระบวนการจัดการเรียนรู้ที่ครอบคลุมศาสตร์ทางโลกและศาสตร์ทางธรรม โดยมีเป้าหมายเพื่อสร้างผู้เรียนสู่ความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ภายใต้หลักการของอิสลาม 3 ประการ ประกอบด้วย อีมาน อิสลาม และอิหฺसान การสร้างผู้เรียนสู่ความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ตามที่ปรากฏในหลักฐานอัลกุรอาน “ขณะที่อัลลอฮ์ ﷻ ได้ตรัสแก่บรรดามลาอิกะฮ์ว่าพระองค์จะให้มนุษย์คนหนึ่ง ในพิภพ นั่นคือ ท่านนบีนอาดัม ﷺ และพระองค์ทรงสอนนบีนอาดัม ﷺ ในสิ่งที่เขาไม่รู้เกี่ยวกับรายชื่อต่าง ๆ” เป็นกระบวนการเรียนการสอนที่ชี้ให้เห็นว่ามีความเชื่อมโยงสู่การสร้างผู้เรียนสู่ความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ด้านการศรัทธาและสติปัญญา โดยมีองค์ประกอบของการสอน คือ พระองค์อัลลอฮ์ ﷻ เป็นผู้สอน ท่านนบีนอาดัม ﷺ เป็นผู้เรียน และรายชื่อต่าง ๆ เป็นเนื้อหาการสอน ส่วนหลักฐานที่ปรากฏในหะดีษ ซึ่งเป็นการสนทนาระหว่างมลาอิกะฮ์ญิบรีล ﷺ (ผู้สอน) และท่านนบีมุฮัมมัด ﷺ (ผู้เรียน) เป็นการสร้างผู้เรียนสู่ความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ครอบคลุมเนื้อหาเกี่ยวกับคุณลักษณะมนุษย์ที่สมบูรณ์ภายใต้หลักการของอิสลาม 3 ประการ โดยกระบวนการเรียนการสอนที่ปรากฏในหะดีษข้างต้น เป็นวิธีการสอนโดยการตั้งคำถามเพื่อต้องการหาคำตอบ ดังนั้น คำตอบในหะดีษข้างต้นมีเนื้อหาที่ครอบคลุมคุณลักษณะด้านอีมาน อิสลาม อิหฺसान และวันกียามะฮ์ (วันสิ้นโลก) ทำให้สามารถเข้าใจได้ว่าอิสลามมีแนวทางในการดำเนินชีวิตที่ต้องอาศัยหลักการอีมาน อิสลาม และอิหฺसान และมุสลิมทุกคนต้องดำเนินชีวิตตามหลักการดังกล่าว โดยเริ่มต้นด้วยขั้นตอนการวางแผน (Plan) ครอบคลุมเนื้อหาเกี่ยวกับหลักการอีมาน อิสลาม และอิหฺसान ต่อมาเข้าสู่ขั้นตอนการปฏิบัติ (Do) ตามแผนที่วางไว้ ต่อมาเข้าสู่ขั้นตอนการตรวจสอบและประเมินตนเอง (Check) ว่า

บรรลุผลหรือไม่บรรลุผลตามเป้าหมายที่วางไว้ ดังนั้น หากไม่บรรลุผลตามเป้าหมายที่วางไว้ จึงเข้าสู่ขั้นตอนการปรับปรุงแก้ไข (Action) เพื่อให้การดำรงชีวิตเป็นไปตามครรลองของอิสลาม หากมุสลิมทุกคนได้ปฏิบัติตามขั้นตอนดังกล่าว มุสลิมทุกคนสามารถสะสมเสบียงความดีงามในขณะที่มีชีวิตอยู่ในโลกนี้ได้อย่างมีคุณภาพ และเป็นหลักประกันให้กับตัวเขาเองในการเตรียมความพร้อมสู่การได้สวนของพระองค์อัลลอฮ์ ﷻ ในวันแห่งการตัดสิน ดังนั้น การสร้างผู้เรียนสู่ความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ภายใต้หลักการอิสลามจึงมีความสำคัญและมีความจำเป็นเพื่อผู้เรียนทุกคนจะได้รับความพึงพอใจจากพระองค์อัลลอฮ์ ﷻ ทั้งโลกนี้และโลกหน้า

1.3 วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1.3.1 เพื่อศึกษาสภาพ ปัญหา และแนวทางการบริหารงานวิชาการของโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามจังหวัดชายแดนภาคใต้เพื่อสร้างผู้เรียนสู่ความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์

1.3.2 เพื่อนำเสนอรูปแบบการบริหารงานวิชาการของโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามจังหวัดชายแดนภาคใต้เพื่อสร้างผู้เรียนสู่ความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์

1.4 คำถามเพื่อการวิจัย

1.4.1 สภาพปัจจุบัน ปัญหา และแนวทางการบริหารงานวิชาการของโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามจังหวัดชายแดนภาคใต้เป็นอย่างไร

1.4.2 สภาพการบริหารงานวิชาการของโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามจังหวัดชายแดนภาคใต้เพื่อสร้างผู้เรียนสู่ความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ควรเป็นอย่างไร

1.4.3 รูปแบบการบริหารงานวิชาการของโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามจังหวัดชายแดนภาคใต้เพื่อสร้างผู้เรียนสู่ความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ควรเป็นอย่างไร

1.5 กรอบแนวคิดในการวิจัย

กรอบแนวคิดในการวิจัยครั้งนี้ ได้จากการศึกษา วิเคราะห์และสังเคราะห์แนวคิด ทฤษฎี เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ดังนี้

1. การบริหารงานวิชาการ 12 ด้าน (กระทรวงศึกษาธิการ, 2546 : 32) ได้แก่
  - 1) งานพัฒนาหลักสูตร 2) งานพัฒนากระบวนการเรียนรู้ 3) งานวัดผล ประเมินผล และเทียบโอนผล

การเรียน 4) การวิจัยเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษา 5) การพัฒนาสื่อ นวัตกรรมและเทคโนโลยีเพื่อการศึกษา 6) การพัฒนาแหล่งการเรียนรู้ 7) การนิเทศการศึกษา 8) งานแนะแนวการศึกษา 9) การพัฒนาระบบการประกันคุณภาพการศึกษา 10) การส่งเสริมความรู้ทางวิชาการแก่ชุมชน 11) การประสานความร่วมมือในการพัฒนาวิชาการกับสถานศึกษาและองค์กรอื่น ๆ และ 12) การส่งเสริมและสนับสนุนงานวิชาการแก่บุคคล ครอบครัวยุ วัง องค์กร หน่วยงานและสถาบันอื่นที่จัดการศึกษา

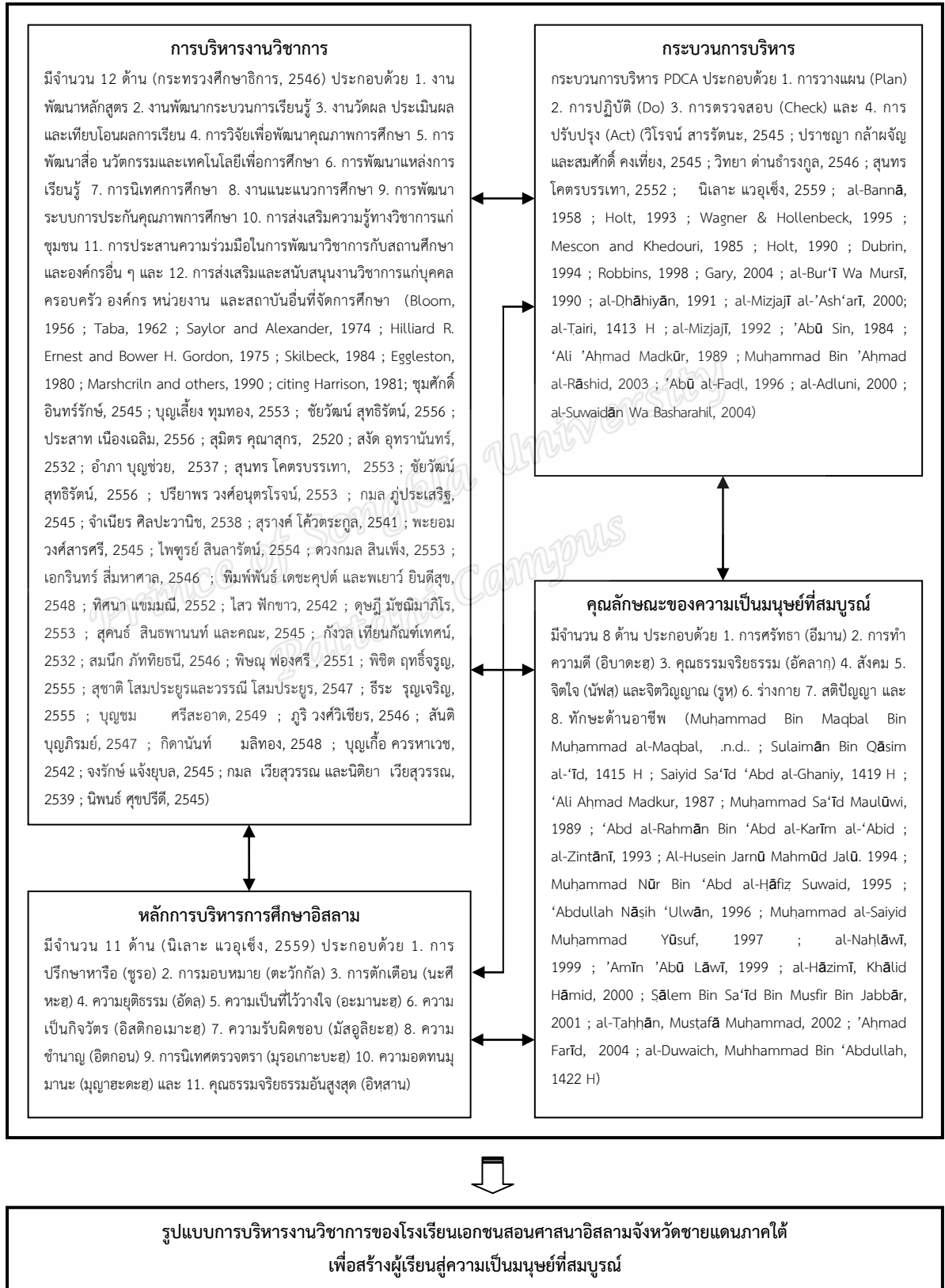
2. คุณลักษณะความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ หมายถึง ผู้เรียนที่มีคุณลักษณะความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ตามความมุ่งหมายของการจัดการศึกษาที่กำหนดไว้ในพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 และ (ฉบับที่ 3) พ.ศ. 2553 มาตรา 6 กำหนดไว้ว่า “ การจัดการศึกษาต้องเป็นไปเพื่อพัฒนาคนไทยให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ทั้งร่างกายและจิตใจ สติปัญญา ความรู้และคุณธรรม มีจริยธรรมและวัฒนธรรมในการดำรงชีวิต สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นอย่างมีเหตุผล ” และเพื่อให้สอดคล้องกับแนวคิดความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์สำหรับผู้เรียนในโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามจังหวัดชายแดนภาคใต้ ผู้วิจัยจึงได้แบ่งมนุษย์ที่สมบูรณ์ออกเป็น 8 ด้านหลักที่สำคัญดังนี้ 1) การศรัทธา (อีมาน) 2) การทำความดี (อิบาดะฮฺ) 3) คุณธรรมจริยธรรม (อัคลาก) 4) สติปัญญา 5) จิตใจ (นัฟส) และจิตวิญญาณ (รูห) 6) ร่างกาย 7) สังคม และ 8) ทักษะด้านอาชีพ (Muhammad Bin Maqbal Bin Muhammad al-Maqbal, .n.d.. ; Sulaimān Bin Qāsim al-‘Td, 1415 H ; Saiyid Sa‘Td ‘Abd al-Ghaniy, 1419 H ; ‘Ali ‘Ahmad Madkūr, 1987 ; Muhammad Sa‘Td Maulūwi, 1989 ; ‘Abd al-Rahmān Bin ‘Abd al-Karīm al-‘Abid ; al-Zintānī, 1993 ; Al-Hūsein Jarnū Mahmūd Jālū. 1994 ; Muhammad Nūr Bin ‘Abd al-Hāfiz Suwaid, 1995 ; ‘Abdullah Nāsih ‘Ulwān, 1996 ; Muhammad al-Saiyid Muhammad Yūsuf, 1997 ; al-Nahlawī, 1999 ; ‘Amīn ‘Abū Lāwī. 1999 ; al-Hāzimī, Khālid Hāmid, 2000 ; Ṣālem Bin Sa‘Td Bin Musfir Bin Jabbār, 2001 ; al-Tahhān, Mustafā Muhammad, 2002 ; ‘Ahmad Farīd, 2004)

3. กระบวนการบริหาร ผู้วิจัยใช้กรอบกระบวนการบริหาร PDCA ประกอบด้วย 1) การวางแผน (Plan) 2) การปฏิบัติ (Do) 3) การตรวจสอบ (Check) และ 4) การปรับปรุง (Act) มาใช้ควบคุมการบริหารงานวิชาการของโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามจังหวัดชายแดนภาคใต้ เพื่อสร้างผู้เรียนสู่ความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ โดยมีขอบข่ายงานวิชาการ 12 ด้าน และนำหลักการบริหารการศึกษาอิสลาม มาใช้ในการบริหารจัดการ ประกอบด้วย 1) การปรึกษาหารือ (ชูรอ) 2) การมอบหมาย (ตะวักกัล) 3) การตักเตือน (นะซีหะฮฺ) 4) ความยุติธรรม (อัดล) 5) ความเป็นที่ไว้วางใจ (อะมานะฮฺ) 6) ความเป็นกิจวัตร (อิสติกอมาฮฺ) 7) ความรับผิดชอบ (มัสอูลียะฮฺ) 8) ความชำนาญ (อิตกอน) 9) การนิเทศตรวจตรา (มูรอเกาะบะฮฺ) 10) ความอดทนมุมานะ (มูญาฮะดะฮฺ) และ 11) คุณธรรมจริยธรรมอันสูงสุด (อิหसान)

4. การพัฒนารูปแบบ ผู้วิจัยได้ใช้กรอบแนวคิด ดังนี้ 1) รูปแบบ ประกอบด้วย ความ เป็นมาและความหมายของรูปแบบ ประเภทของรูปแบบ องค์ประกอบของรูปแบบ และการประเมิน รูปแบบ และ 2) การพัฒนารูปแบบ ประกอบด้วย องค์ประกอบของการพัฒนารูปแบบ และขั้นตอน ของการพัฒนารูปแบบ

Prince of Songkla University
Pattani Campus

แผนภาพที่ 1 กรอบแนวคิดการวิจัยเรื่องการพัฒนา รูปแบบการบริหารงานวิชาการของโรงเรียน
เอกชนสอนศาสนาอิสลามจังหวัดชายแดนภาคใต้เพื่อสร้างผู้เรียนสู่ความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์

1.6 ขอบเขตของการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยกำหนดขอบเขตของการวิจัยดังนี้

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง ผู้วิจัยกำหนดโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามจังหวัดชายแดนภาคใต้ จำนวน 197 โรงเรียน ประกอบด้วย โรงเรียนในสังกัดสำนักงานการศึกษาเอกชนจังหวัดนราธิวาส ปัตตานี ยะลา สตูล และสงขลา (อำเภอเทพา นาทวี จะนะ และสะบ้าย้อย) สังกัดสำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการศึกษาเอกชน สำนักงานปลัดกระทรวง กระทรวงศึกษาธิการ ตามข้อมูลสารสนเทศของสำนักงานการศึกษาเอกชนจังหวัดชายแดนภาคใต้ ปีการศึกษา 2555

2. ผู้ให้ข้อมูล ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษา หัวหน้าฝ่ายวิชาการ รองหัวหน้าฝ่ายวิชาการ และครูที่รับผิดชอบฝ่ายวิชาการ

3. ตัวแปรที่ศึกษาในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ การบริหารงานวิชาการของโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามจังหวัดชายแดนภาคใต้เพื่อสร้างผู้เรียนสู่ความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ ซึ่งมี 12 ด้าน ได้แก่ 1) การพัฒนาหลักสูตร 2) การพัฒนากระบวนการเรียนรู้ 3) การวัดผล ประเมินผล และเทียบโอนผลการเรียน 4) การวิจัยเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษา 5) การพัฒนาสื่อ นวัตกรรมและเทคโนโลยีเพื่อการศึกษา 6) การพัฒนาแหล่งการเรียนรู้ 7) การนิเทศการศึกษา 8) งานแนะแนวการศึกษา 9) การพัฒนาระบบการประกันคุณภาพการศึกษา 10) การส่งเสริมความรู้ทางวิชาการแก่ชุมชน 11) การประสานความร่วมมือในการพัฒนาวิชาการกับสถานศึกษาและองค์กรอื่น ๆ และ 12) การส่งเสริมและสนับสนุนงานวิชาการแก่บุคคล ครอบครัว องค์กร หน่วยงานและสถาบันอื่นที่จัดการศึกษา

1.7 ความสำคัญและประโยชน์ของการวิจัย

1.7.1 ได้ทราบสภาพปัจจุบัน ปัญหา และแนวทางการบริหารงานวิชาการของโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามจังหวัดชายแดนภาคใต้เพื่อสร้างผู้เรียนสู่ความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์

1.7.2 ได้รูปแบบการบริหารงานวิชาการของโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามจังหวัดชายแดนภาคใต้เพื่อให้ผู้บริหารสถานศึกษาใช้เป็นแนวทางในการบริหารงานวิชาการเพื่อสร้างผู้เรียนสู่ความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์

1.7.3 ได้รูปแบบการบริหารงานวิชาการของโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามจังหวัดชายแดนภาคใต้เพื่อให้ผู้บริหารสถานศึกษาในโรงเรียนเอกชนและสถานศึกษาอื่น ๆ นำไปประยุกต์ใช้เป็นแนวทางในการบริหารงานวิชาการเพื่อสร้างผู้เรียนสู่ความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์

1.7.4 ได้รูปแบบการบริหารงานวิชาการของโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลาม จังหวัดชายแดนภาคใต้เพื่อเป็นแนวทางในการพัฒนา ส่งเสริม และสนับสนุนการบริหารงานด้าน วิชาการของโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามจังหวัดชายแดนภาคใต้ให้กับหน่วยงานทางการศึกษา ทั้งภาครัฐและเอกชน

1.7.5 ใช้เป็นแนวทางในการสร้างผู้เรียนให้มีคุณลักษณะที่สมบูรณ์ในด้านต่าง ๆ ที่ สอดคล้องกับพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติและหลักการอิสลาม (อิสลาม อี้มาน และอิหฺซาน) เพื่อสร้างผู้เรียนให้มีคุณภาพและเป็นผู้สืบทอดบนหน้าแผ่นดินในการช่วยเหลือสังคมและประเทศชาติ

1.8 ข้อตกลงเบื้องต้น

ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยใช้รูปแบบการอ้างอิงตัวบทอัลกุรอานและอัลหะดีษ ดังนี้

1. อัลกุรอาน

ใช้รูปแบบการอ้างอิงตัวบทอัลกุรอาน (ชื่อสูเราะฮฺ : หมายเลขอายะฮฺ) ต่อท้าย ตัวบทและความหมาย ตัวอย่างเช่น (10 : الإسراء) และ (อัลอิสรออ : 10) หมายถึง สูเราะฮฺอัลอิสรออ อายะฮฺที่ 10

2. อัลหะดีษ

สำหรับตำราหะดีษที่ปรากฏในงานวิจัยเล่มนี้ จะเป็นตำราหะดีษที่สำคัญ ทั้ง 6 เล่ม หรือที่เรียกว่า (كتب الستة) ประกอบด้วย 1) ตำราเศาะฮิหฺอัลบุคอรีย (صحیح البخاری) 2) ตำราเศาะฮิหฺมุสลิม (صحیح مسلم) 3) ตำราสุนันอบู ดาวูด (سنن أبو داود) 4) ตำราสุนัน อันนะสออี (سنن النسائي) 5) ตำราสุนันอัตติรมิซีย (سنن الترمذي) และ 6) ตำราสุนันอิบนุ มาญะฮฺ (سنن ابن ماجه) รวมทั้งตำราหะดีษมุสนัดของอิมาม อะหมัด (مسند الإمام أحمد) และตำรา อัลมุวัฏฏะฮฺของอิมามมาลิก (الموطأ) ใช้รูปแบบการอ้างอิงตัวบทอัลหะดีษ (ผู้บันทึกหะดีษ : หมายเลขหะดีษ) ตัวอย่างเช่น (บันทึกโดย Muslim : 250) หมายถึง หะดีษบทนี้ปรากฏอยู่ในเศาะฮิหฺ มุสลิม หะดีษที่ 250

สัญลักษณ์ที่ใช้ในการวิจัย

ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยใช้สัญลักษณ์ ดังนี้

1. การอ้างอิงตัวบทอัลกุรอาน จะระบุอายุะฮ์ในวงเล็บที่มีสัญลักษณ์ $\langle \dots \rangle$ ส่วนชื่อสุเราะฮ์และหมายเลขอายุะฮ์ จะระบุภายในวงเล็บต่อท้ายตัวบทและความหมาย (.....)
2. การอ้างอิงตัวบทอัลหะดีษ จะระบุตัวบทหะดีษในวงเล็บคู่ ($(\dots)$) ส่วนผู้บันทึกหะดีษและหมายเลขหะดีษ จะระบุภายในวงเล็บต่อท้ายตัวบทและความหมาย (.....)
3. เครื่องหมาย “.....” เป็นเครื่องหมายที่ใช้สำหรับการแปลความหมายของตัวบทอัลกุรอานและอัลหะดีษ ตลอดจนคำพูดของนักวิชาการที่นำมาอ้างอิง
4. สัญลักษณ์ ﷻ เป็นภาษาอาหรับที่มาจากคำว่า “สุบฮานะฮ์ วะตะอาลา” ซึ่งมีความหมายว่า “พระองค์ทรงมหาบริสุทธิ์และสูงส่งยิ่ง” เป็นคำสุภาพที่ชาวมุสลิมใช้กล่าวยกย่องและสรรเสริญพระองค์อัลลอฮ์ หลังจากที่ได้เอย่านามพระองค์
5. สัญลักษณ์ ﷺ เป็นภาษาอาหรับที่มาจากคำว่า “ศ็อลลัลลอฮุ อะลัยฮิ วะสลัลัม” ซึ่งมีความหมายว่า “ขออัลลอฮ์ ﷻ ทรงประทานพรอันประเสริฐและความสันติแก่ท่าน” เป็นคำสุภาพที่ชาวมุสลิมใช้กล่าวยกย่องท่านนบีมุฮัมมัด ﷺ หลังจากที่ได้เอย่านามของท่าน
6. สัญลักษณ์ ﷺ เป็นภาษาอาหรับที่มาจากคำว่า “เราะฎียัลลอฮูอันฮู” ซึ่งมีความหมายว่า “ขออัลลอฮ์ ﷻ ทรงพอพระทัยแก่เขา” เป็นคำสุภาพที่ชาวมุสลิมใช้กล่าวเพื่อให้เกียรติท่านเศาะหาบะฮ์จำนวน 1 ท่าน ผู้ซึ่งได้ใช้ชีวิตร่วมสมัยกับท่านนบีมุฮัมมัด ﷺ
7. สัญลักษณ์ ﷺ เป็นภาษาอาหรับที่มาจากคำว่า “เราะฎียัลลอฮูอันฮุม” ซึ่งมีความหมายว่า “ขออัลลอฮ์ ﷻ ทรงพอพระทัยแก่พวกเขา” เป็นคำสุภาพที่ชาวมุสลิมใช้กล่าวให้เกียรติบรรดาเศาะหาบะฮ์จำนวนหลายท่าน ซึ่งพวกเขาได้ใช้ชีวิตร่วมสมัยกับท่านนบีมุฮัมมัด ﷺ

1.9 นิยามศัพท์เฉพาะ

1. การบริหารงานวิชาการ หมายถึง กระบวนการดำเนินงานตามกรอบงานวิชาการของสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน จำนวน 12 ด้าน ได้แก่ 1) การพัฒนาหลักสูตร 2) การพัฒนากระบวนการเรียนรู้ 3) การวัดผล ประเมินผล และเทียบโอนผลการเรียน 4) การวิจัยเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษา 5) การพัฒนาสื่อ นวัตกรรมและเทคโนโลยีเพื่อการศึกษา 6) การพัฒนาแหล่งการเรียนรู้ 7) การนิเทศการศึกษา 8) งานแนะแนวการศึกษา 9) การพัฒนาระบบการประกันคุณภาพการศึกษา 10) การส่งเสริมความรู้ทางวิชาการแก่ชุมชน 11) การประสานความร่วมมือในการพัฒนา

วิชาการกับสถานศึกษาและองค์กรอื่น ๆ และ 12) การส่งเสริมและสนับสนุนงานวิชาการแก่บุคคล ครอบครัว องค์กร หน่วยงานและสถาบันอื่นที่จัดการศึกษา

2. กระบวนการบริหาร หมายถึง ขั้นตอนการดำเนินงานกิจกรรมของผู้บริหาร ซึ่งเป็นลำดับขั้นในการบริหารงานอย่างมีแบบแผนที่แสดงให้เห็นถึงโครงสร้างของการบริหาร ขอบข่ายของงาน และกิจกรรมทางการบริหารวิชาการ ซึ่งประกอบด้วยกระบวนการบริหาร PDCA ได้แก่ 1) การวางแผน (Plan) 2) การปฏิบัติ (Do) 3) การตรวจสอบ (Check) และ 4) การปรับปรุง (Act)

3. การพัฒนารูปแบบ หมายถึง กระบวนการในการพัฒนาการบริหารงานวิชาการ ในโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามจังหวัดชายแดนภาคใต้เพื่อสร้างผู้เรียนสู่ความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ ซึ่งประกอบด้วย 5 ขั้นตอน ได้แก่ 1) การศึกษาองค์ความรู้ที่เกี่ยวข้อง 2) การกำหนดหลักการและองค์ประกอบของรูปแบบ 3) การร่างรูปแบบ 4) การประเมินรูปแบบ และ 5) การปรับปรุงและการพัฒนารูปแบบ

4. โรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลาม หมายถึง โรงเรียนในระบบแห่งพระราชบัญญัติโรงเรียนเอกชน พ.ศ. 2550 โดยดำเนินการจัดการเรียนการสอนวิชาอิสลามศึกษา ควบคู่วิชาสามัญ โดยกำหนดจุดมุ่งหมาย วิธีการศึกษา หลักสูตร ระยะเวลาของการศึกษา การวัดและประเมินผล ซึ่งเป็นเงื่อนไขของการสำเร็จการศึกษาที่แน่นอน

5. จังหวัดชายแดนภาคใต้ หมายถึง จังหวัดชายแดนภาคใต้ของประเทศไทยที่มีพรมแดนติดกับประเทศมาเลเซีย ประชากรส่วนใหญ่ใช้ภาษามลายูท้องถิ่นและนับถือศาสนาอิสลาม ได้แก่ จังหวัดนราธิวาส ปัตตานี ยะลา สตูล และสงขลา (อำเภอนาทวี เทพา สะบ้าย้อย และจะนะ)

6. มนุษย์ที่สมบูรณ์ หมายถึง มีความสมบูรณ์ในด้านการศรัทธา (อีมาน) การทำความดี (อิบาดะฮ์) คุณธรรมจริยธรรม (อัศลาหฺ) สติปัญญา จิตใจและจิตวิญญาณ ร่างกาย สังคม และทักษะด้านอาชีพ ซึ่งสามารถดำรงชีวิตอยู่ร่วมกับผู้อื่นอย่างมีเหตุผล

1.10 ลำดับขั้นตอนในการเสนอรายงานการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยขอนำเสนอรายงานการวิจัย โดยแบ่งการนำเสนอออกเป็น 5 บท คือ

บทที่ 1 บทนำ นำเสนอความเป็นมาของปัญหาและปัญหา วัตถุประสงค์ของการวิจัย คำถามเพื่อการวิจัย กรอบแนวคิดในการวิจัย ขอบเขตของการวิจัย ความสำคัญและประโยชน์ของการวิจัย ข้อตกลงเบื้องต้น นิยามศัพท์เฉพาะ และลำดับขั้นตอนในการเสนอผลการวิจัย

บทที่ 2 เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เป็นการนำเสนอเนื้อหาของแนวคิด หลักการ วรรณกรรมและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

บทที่ 3 วิธีดำเนินการวิจัย เป็นการนำเสนอรายละเอียดและขั้นตอนการวิจัย วัตถุประสงค์ ขั้นตอน วิธีการ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ประชากร เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ตัวแปรที่ใช้ในการวิจัย และการวิเคราะห์ข้อมูล

บทที่ 4 ผลการวิจัย เป็นการนำเสนอผลการวิเคราะห์ สังเคราะห์ และแปลผลข้อมูล ตามขั้นตอนการวิจัย และการนำเสนอรูปแบบการบริหารงานวิชาการของโรงเรียนเอกชนสอนศาสนา อิสลามจังหวัดชายแดนภาคใต้เพื่อสร้างผู้เรียนสู่ความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์

บทที่ 5 สรุปผลการวิจัยและข้อเสนอแนะ เป็นการนำเสนอเนื้อหาโดยสรุปภาพรวม ของการวิจัย ประกอบด้วยวัตถุประสงค์ ขั้นตอน วิธีการ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ประชากร เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ตัวแปรที่ใช้ในการวิจัย และการวิเคราะห์ข้อมูล การอภิปรายผล ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติ และข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

Prince of Songkla University
Pattani Campus

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การวิจัยเรื่อง การพัฒนารูปแบบการบริหารงานวิชาการของโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามจังหวัดชายแดนภาคใต้เพื่อสร้างผู้เรียนสู่ความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ ผู้วิจัยได้ศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง โดยเรียบเรียงนำเสนอเป็น 7 หัวข้อ ดังนี้

- 2.1 โรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลาม
- 2.2 แนวคิดการบริหารสถานศึกษา
- 2.3 แนวคิดการบริหารงานวิชาการ
- 2.4 กระบวนการบริหาร
- 2.5 แนวคิดเรื่องความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์
- 2.6 แนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนารูปแบบ
- 2.7 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

2.1 โรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลาม

2.1.1 ความเป็นมาของโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลาม

โรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามเป็นโรงเรียนเอกชนตามมาตรา 15(1) และ 15(2) แห่งพระราชบัญญัติโรงเรียนเอกชน พ.ศ. 2525 (พระราชบัญญัติโรงเรียนเอกชน, 2525 : 1) ปัจจุบันเป็นโรงเรียนเอกชนในระบบแห่งพระราชบัญญัติโรงเรียนเอกชน พ.ศ. 2550 โดยดำเนินการจัดการเรียนการสอนวิชาอิสลามศึกษาควบคู่วิชาสามัญ ได้กำหนดจุดมุ่งหมาย วิธีการศึกษา หลักสูตร ระยะเวลาของการศึกษา การวัดและประเมินผล ซึ่งเป็นเงื่อนไขของการสำเร็จการศึกษาที่แน่นอน (พระราชบัญญัติโรงเรียนเอกชน, 2550 : 2)

โรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามเป็นสถาบันการศึกษาที่มีพัฒนาการอันยาวนาน เป็นที่รู้จักกันดีในนาม “ปอเนาะ” ตั้งอยู่กระจัดกระจายในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ โดยเฉพาะจังหวัดยะลา ปัตตานี และนราธิวาส ดำเนินการสอนและบริหารจัดการโดยโต๊ะครู ส่วนหลักสูตรการเรียนการสอนอาศัยความชำนาญเฉพาะทางของโต๊ะครู ระยะเวลาของการศึกษาในระบบปอเนาะไม่มีการกำหนดที่แน่นอนว่าเมื่อใดจึงจะสำเร็จการศึกษา เนื้อหาวิชาที่ใช้สอนเป็นวิชาศาสนาเพียงอย่างเดียว การเรียนการสอนใช้ภาษามลายู ไม่มีการสอนวิชาสามัญและภาษาไทย ต่อมารัฐจึงพิจารณาปรับปรุงปอเนาะโดยกำหนดให้มีการส่งเสริมและปรับปรุงปอเนาะเป็นครั้งแรกในปี พ.ศ. 2504 โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อให้ปอเนาะมาจดทะเบียนโดยความสมัครใจ เพื่อปรับปรุงให้ปอเนาะเป็นสถานศึกษาศาสนาที่มีสภาพดีขึ้น มีการสอดแทรกวิชาภาษาไทยและวิชาชีพ ต่อมาปอเนาะก็ได้แปรสภาพเป็น

โรงเรียนราษฎร์สอนศาสนาอิสลามในปี พ.ศ. 2526 เพื่อให้สอดคล้องกับพระราชบัญญัติของโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลาม พ.ศ. 2525 (อารง สุทธาศาสน์, 2519 ; สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาเอกชน, 2528 ; โมหัมหมัด अबดุลกาเดร์, 2530 ; เรวดี กระโหมวงศ์ และคณะ, 2546 ; และอิบราฮีม ณรงค์รักษาเขต และนุমান หะยีมะแซ, 2553)

การแปรสภาพของปอเนาะเป็นโรงเรียนราษฎร์สอนศาสนาอิสลามในปี พ.ศ. 2508 มีผลสืบเนื่องจากการที่กระทรวงศึกษาธิการได้วางโครงการพัฒนาการศึกษาทั่วประเทศในปี พ.ศ. 2501 โดยแบ่งการศึกษาออกเป็น 12 ภาค ในส่วนของภาคการศึกษา 2 ได้มอบหมายให้จังหวัดยะลาทำหน้าที่รับผิดชอบดูแลการพัฒนาการศึกษาในจังหวัดชายแดนภาคใต้ โดยคณะกรรมการการพัฒนาการศึกษาในครั้งนี้ได้มุ่งประเด็นการพิจารณาเกี่ยวกับการศึกษาในรูปแบบของ “ปอเนาะ” ผลการพิจารณาดังกล่าวได้มีความเห็นพ้องกันว่า ปอเนาะมีระบบการจัดการศึกษาที่ล้ำหลัง และมีผลต่อความมั่นคงของชาติบ้านเมือง (ประกิจ ประจนปัจจนึก, 2516 ; รุ่ง แก้วแดง, 2511) คณะกรรมการพัฒนาการศึกษาจึงมีข้อตกลงในการจัดระเบียบว่าด้วยการปรับปรุง “ปอเนาะ” โดยมีวัตถุประสงค์ 4 ประการ คือ 1) เพื่อให้ปอเนาะจดทะเบียน อันหมายถึง การยอมรับแนวทางการปรับปรุงการศึกษาในอนาคต 2) เพื่อปรับปรุงอาคาร สถานศึกษา และบริเวณ จัดทำถนนเข้าสู่ปอเนาะ และจัดทำป้ายชื่อปอเนาะ 3) เพื่อปรับปรุงการเรียนการสอนและหลักสูตร โดยจัดสอนให้เป็นชั้น จัดสอนภาษาไทยและจัดสอนวิชาชีพตามความต้องการและความพร้อม และ 4) เพื่อจัดให้มีการประเมินผลการสอนชั้นตัวประกอบ กระทรวงศึกษาธิการจะมอบให้จังหวัดและภาคการศึกษา 2 ดำเนินการ (สำนักผู้ตรวจราชการประจำเขตตรวจราชการที่ 12, 2547a)

ผลการประชุมสัมมนาดังกล่าว รัฐได้หันมาให้ความสำคัญต่อการพัฒนาปอเนาะเป็นกรณีพิเศษ และได้กำหนดนโยบายต่าง ๆ เป็นระยะ ๆ ดังนี้

ระยะที่ 1 พ.ศ. 2504 – 2508 ระยะการออกระเบียบว่าด้วยการปรับปรุงส่งเสริมปอเนาะและให้ปอเนาะยื่นเรื่องขอจดทะเบียน

กระทรวงศึกษาธิการได้ประกาศใช้ระเบียบกระทรวงศึกษาธิการว่าด้วยการปรับปรุงส่งเสริมปอเนาะในภาคการศึกษา 2 พ.ศ. 2504 โดยมีสาระสำคัญของระเบียบ ดังนี้

1. ปอเนาะใดที่มีความสนใจที่จะปรับปรุงกิจการให้ยื่นเรื่องขอจดทะเบียนต่อทางราชการ
2. ปอเนาะใดที่จัดกิจการด้านการสอนได้ดี จะได้รับการอุดหนุนจากกระทรวงศึกษาธิการ
3. ให้ปอเนาะที่จดทะเบียนแล้ว จัดการเรียนการสอนตามหลักสูตร ทั้งวิชาศาสนา สามัญ และวิชาชีพ (กระทรวงศึกษาธิการ, 2504)

ผลจากการใช้ระเบียบนี้ ปรากฏว่าเมื่อสิ้นปี พ.ศ. 2507 มีปอเนาะภายใต้การดูแลของภาคการศึกษา 2 ได้มาจดทะเบียนกับทางราชการ จำนวน 171 แห่ง ซึ่งรัฐบาลได้ส่งเสริม สนับสนุน และให้การช่วยเหลือด้านอาคารสถานที่ หลักสูตรการสอน และการวัดผลประเมินผล โดยให้เป็นไปตาม

ระเบียบกระทรวงศึกษาธิการ ว่าด้วยการปรับปรุงส่งเสริมปอเนาะในภาคการศึกษา 2 พ.ศ. 2504 ทุกประการ (อิบราฮีม ณรงค์รักษาเขต และนุমান หะยีมะแซ, 2553)

ระยะที่ 2 พ.ศ. 2509 – พ.ศ. 2511 ระยะการแปรสภาพปอเนาะเป็นโรงเรียนราษฎร์สอนศาสนาอิสลาม

ในปี พ.ศ. 2508 รัฐบาลได้อนุมัติให้ปอเนาะที่ได้จดทะเบียนแล้วตั้งแต่ปี พ.ศ. 2504 - 2508 ได้แปรสภาพเป็นโรงเรียนราษฎร์สอนศาสนาอิสลาม ตามพระราชบัญญัติโรงเรียนราษฎร์ พ.ศ. 2497 เพื่อที่จะควบคุมและปรับปรุงให้ปอเนาะเป็นสถานศึกษาศาสนาให้มีสภาพที่ดีขึ้น โดยมีการปรับปรุงการเรียนการสอน จัดให้มีอาคารเรียนเอกเทศ สอนวิชาศาสนาควบคู่กับวิชาสามัญเท่านั้น จึงจะได้รับการส่งเสริมและสนับสนุนจากรัฐ ในขณะที่เดียวกันรัฐก็ได้ห้ามจัดตั้งปอเนาะขึ้นใหม่ตามข้อเสนอของสภาความมั่นคงแห่งชาติ จึงทำให้ปอเนาะในเขตจังหวัดชายแดนภาคใต้และจังหวัดพัทลุง นครศรีธรรมราช พังงา กระบี่ ตรัง ธารนง และภูเก็ต เข้ามาเป็นโรงเรียนราษฎร์สอนศาสนาอิสลาม ตามพระราชบัญญัติโรงเรียนราษฎร์ พ.ศ. 2497 และสนับสนุนโครงการอุดหนุนโรงเรียนราษฎร์สอนศาสนาอิสลาม ของกระทรวงศึกษาธิการ พ.ศ. 2513 เพื่อส่งเสริมและสนับสนุนการเรียนการสอนทั้งวิชาศาสนาและสามัญให้มีประสิทธิภาพ (ประกิจ ประจันปัจฉนิก, 2516 ; ประสงค์ งามสมัน, 2519 ; และวินิจ สังขรัตน์, 2544)

การที่มีมติรัฐมนตรีได้ห้ามการจัดตั้งปอเนาะขึ้นใหม่ตามข้อเสนอแนะของสภาความมั่นคงแห่งชาติดังกล่าว มิได้ทำให้ปอเนาะจังหวัดชายแดนภาคใต้ต้องยุติดำเนินการจัดตั้งและหยุดทำการสอนแต่อย่างใด อาจเป็นเพราะการเรียนการสอนอิสลามเป็นวิถีชีวิตอันเป็นเป้าหมายหลักและแก่นแท้แห่งชีวิตของมุสลิมจังหวัดชายแดนภาคใต้ กอปรกับอิสลามถือว่าการศึกษาคือหาความรู้เป็นสิ่งจำเป็น (วาญิบ) เหนือมุสลิมทุกคน และสถานที่การจัดการเรียนการสอนที่มีบทบาทมากที่สุด ในสมัยดังกล่าวคือปอเนาะ ในขณะที่เดียวกัน สถาบันศึกษาปอเนาะก็ยังมีบทบาทสำคัญต่อสังคมมุสลิมอย่างมากในปัจจุบัน ดังนั้น การห้ามมิให้จัดตั้งปอเนาะและหยุดทำการสอน ผู้วิจัยมองว่าคงกำหนดได้ในเชิงนามธรรมเท่านั้น แต่ในเชิงรูปธรรมที่เกิดขึ้นจริงในสังคมการเรียนรู้แห่งอิสลาม เป็นสิ่งที่ต้องอยู่คู่กับวิถีชีวิตของมุสลิมตลอดไป ไม่ว่าจะเป็นการจัดตั้งปอเนาะหรือไม่ได้จัดตั้งก็ตาม อาจจะสามารถกล่าวได้ว่าเป็นสังคมนามธรรมแห่งชีวิตของมุสลิมทุกคน

การดำเนินการแปรสภาพปอเนาะเป็นโรงเรียนราษฎร์สอนศาสนาอิสลาม คณะรัฐมนตรีได้อนุมัติให้กระทรวงศึกษาธิการดำเนินการให้การอุดหนุนแก่โรงเรียนราษฎร์สอนศาสนาอิสลามภาคใต้ ภายใต้โครงการปรับปรุงปอเนาะให้เป็นโรงเรียนราษฎร์ โดยเริ่มตั้งแต่ พ.ศ. 2508 – 2517 มีสาระที่สำคัญ ดังนี้

1. ให้เงินจำนวนหนึ่งในปีแรกที่ขอจัดตั้ง

2. ให้ครูช่วยสอนวิชาสามัญ โดยใช้เกณฑ์จำนวนนักเรียน คือ 1) นักเรียน 50 – 149 คน ให้ครู 1 คน 2) นักเรียน 150 – 229 คน ให้ครู 2 คน และ 3) นักเรียน 300 – 499 คน ให้ครู 3 คน
3. ให้เงินทุนทุกปี
4. ให้มีการผ่อนผันเรื่องคุณสมบัติบางประการของเจ้าของ ผู้จัดการ ครูใหญ่และครู โดยผ่อนผัน ไม่ต้องเป็นไปตามพระราชบัญญัติโรงเรียนราษฎร์

การดำเนินงานปรับปรุงพอเหมาะให้เป็นโรงเรียนราษฎร์สอนศาสนาอิสลามของทางราชการ อาจแบ่งได้ 2 ระยะ คือ ระยะที่หนึ่งเป็นการดำเนินงานแปรสภาพพอเหมาะให้เป็นโรงเรียนราษฎร์ เพื่อให้มาอยู่ในความควบคุมของทางราชการตามพระราชบัญญัติโรงเรียนราษฎร์ ส่วนระยะที่สองเป็นการเร่งรัดปรับปรุงคุณภาพการเรียนการสอนและการบริหารจัดการโรงเรียน พร้อมทั้งให้การอุดหนุนทางการเงิน การจัดส่งครูไปช่วยสอนวิชาสามัญ การให้อุปกรณ์การเรียนการสอน การนิเทศการศึกษา การปรับปรุงหลักสูตรแบบเรียนทั้งวิชาศาสนาและวิชาสามัญ และอื่น ๆ (เรวดี กระโหมวงค์ และคณะ, 2546)

อย่างไรก็ตาม หลังจากเหตุการณ์ปล้นปืนเมื่อวันที่ 4 มกราคม 2547 พอเหมาะได้รับความสนใจจากภาครัฐอีกครั้ง โดยเฉพาะมีการกล่าวหาว่าพอเหมาะเป็นแหล่งก่อความไม่สงบดังที่เคยเกิดขึ้นในอดีต รัฐจึงได้มีความพยายามที่จะจัดระเบียบพอเหมาะอีกครั้ง จึงเปิดโอกาสให้พอเหมาะได้จดทะเบียนด้วยความสมัครใจ และจากการจดทะเบียนพอเหมาะ ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2547 จนถึงปัจจุบัน จึงถือเป็นมิติใหม่ของการศึกษาในระบบพอเหมาะ และคำว่า “พอเหมาะ” ในอดีตได้ถูกเปลี่ยนเป็นชื่อใหม่ว่า “สถาบันศึกษาพอเหมาะ” ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2547 เป็นต้นมา

จึงสามารถจะสรุปได้ว่า จากเหตุการณ์ความไม่สงบในปี พ.ศ. 2502 และปี พ.ศ. 2547 เป็นสัญญาณที่บ่งบอกให้รู้ว่ารัฐต้องเข้ามามีบทบาทในการส่งเสริม สนับสนุน และดูแลสถาบันศึกษาพอเหมาะอย่างจริงจัง ดังนั้น นับตั้งแต่ปี พ.ศ. 2547 – พ.ศ. 2551 สถาบันศึกษาพอเหมาะจึงได้อยู่ภายใต้การกำกับดูแลของกลุ่มส่งเสริมการศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาในแต่ละจังหวัด ต่อมาในปลายปี พ.ศ. 2551 จนถึงปัจจุบัน ก็ได้โอนการกำกับดูแล ส่งเสริม และสนับสนุนไปยังสำนักงานการศึกษาเอกชน ซึ่งเป็นหน่วยงานที่รับผิดชอบสถาบันศึกษาพอเหมาะโดยตรง จัดตั้งขึ้นตามประกาศมติคณะรัฐมนตรี เมื่อวันที่ 19 พฤศจิกายน 2551 รับทราบรายงานผลการประชุมของคณะกรรมการเขตพัฒนาพิเศษเฉพาะกิจจังหวัดชายแดนภาคใต้ (กพต.) ในคราวประชุมครั้งที่ 3/2551 เมื่อวันที่ 4 พฤศจิกายน 2551 ในเรื่องการบูรณาการขับเคลื่อนยุทธศาสตร์การพัฒนาการศึกษาในจังหวัดชายแดนภาคใต้ มีมติให้จัดตั้งสำนักงานการศึกษาเอกชนจังหวัดและสำนักงานการศึกษาเอกชนอำเภอ เป็นหน่วยงานสังกัดสำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการ อาศัยอำนาจตามความในมาตรา 12 แห่งพระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการ กระทรวงศึกษาธิการ พ.ศ. 2546 กระทรวงศึกษาธิการจึงจัดตั้งสำนักงานการศึกษาเอกชนจังหวัดในจังหวัดยะลา ปัตตานี นราธิวาส สตูล และสงขลา และสำนักงาน

การศึกษาเอกชนอำเภอในทุกอำเภอของจังหวัดยะลา ปัตตานี นราธิวาส มีฐานะเป็นสำนักภายใน สำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการ

ระยะที่ 3 พ.ศ. 2512 – พ.ศ. 2514 ระยะการปรับปรุงส่งเสริมโรงเรียนราษฎร์สอนศาสนาอิสลาม

การปรับปรุงส่งเสริมโรงเรียนราษฎร์สอนศาสนาอิสลามในระยะนี้ เป็นการสนับสนุนควบคู่กับการปรับปรุงระบบการเรียนการสอนและพัฒนาคุณภาพการศึกษาในโรงเรียนราษฎร์สอนศาสนาอิสลามให้มีคุณภาพและมีประสิทธิภาพอีกระดับหนึ่ง โดยจัดให้มีอาคารเรียนเป็นเอกเทศ มีการสอนวิชาสามัญควบคู่กับวิชาศาสนา และด้านอาชีพ (สำนักผู้ตรวจราชการประจำเขตตรวจราชการที่ 12, 2548)

ระยะที่ 4 พ.ศ. 2515 – พ.ศ. 2519 ระยะการปรับปรุงส่งเสริมและการประกาศใช้โครงการอุดหนุนโรงเรียนราษฎร์สอนศาสนาอิสลาม

โรงเรียนราษฎร์สอนศาสนาอิสลามที่ได้แปรสภาพแล้วจะได้รับการพัฒนาและส่งเสริมให้เป็นสถานศึกษาที่มีการสอนวิชาสามัญควบคู่วิชาศาสนา และด้านอาชีพ ซึ่งรัฐบาลได้มีนโยบาย ดังนี้

1. นโยบาย พ.ศ. 2512 ได้กำหนดนโยบายด้านการศึกษาไว้ว่า ส่งเสริมการศึกษาของเด็กไทยมุสลิมให้สูงขึ้น และควรจัดทำโครงการปรับปรุงการศึกษาเฉพาะจังหวัดชายแดนภาคใต้
2. นโยบาย พ.ศ. 2519 กำหนดนโยบายไว้ว่า ควรดำเนินการปรับปรุงส่งเสริมโรงเรียนราษฎร์สอนศาสนาอิสลาม และเร่งการศึกษาสามัญและอาชีวศึกษาให้สามารถรับเด็กไทยมุสลิมในจังหวัดชายแดนภาคใต้เข้าเรียนได้มากขึ้น

ในขณะเดียวกัน กระทรวงศึกษาธิการได้ประกาศใช้โครงการอุดหนุนโรงเรียนราษฎร์สอนศาสนาอิสลาม พ.ศ. 2513 โดยโรงเรียนราษฎร์สอนศาสนาอิสลามจะได้รับการอุดหนุนด้านการเงิน การส่งครูไปช่วยสอนวิชาสามัญ และการอุดหนุนวัสดุอุปกรณ์ จนถึงสิ้นปี 2519 (สำนักผู้ตรวจราชการประจำเขตตรวจราชการที่ 12, 2548)

ระยะที่ 5 พ.ศ. 2520 – พ.ศ. 2524 ระยะการพัฒนาโรงเรียนราษฎร์สอนศาสนาอิสลาม

มีการประกาศใช้โครงการอุดหนุนโรงเรียนราษฎร์สอนศาสนาอิสลาม พ.ศ. 2520 – 2524 โดยการอุดหนุนด้วยการให้เงิน ครูผู้สอน อุปกรณ์ และวิทยากรสงเคราะห์ และมีการเปลี่ยนแปลงหลักสูตรวิชาสามัญ จากหลักสูตรประถมศึกษาปีที่ 5 – 7 เป็นหลักสูตรการศึกษาผู้ใหญ่ระดับ 3 – 4 และหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้น พุทธศักราช 2521 (สำนักผู้ตรวจราชการประจำเขตตรวจราชการที่ 12, 2548)

การที่รัฐได้ส่งเสริมและสนับสนุนและให้ความช่วยเหลือโรงเรียนราษฎร์สอนศาสนาอิสลามในด้านงบประมาณ ครูผู้สอน สื่อการเรียนการสอน และอาคารสถานที่ มีวัตถุประสงค์หลัก เพื่อสร้างความสันติสุขและความมั่นคงภายในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ กอปรกับเพื่อจัดระบบการจัด

การศึกษาในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ให้มีคุณภาพและประสิทธิภาพทัดเทียมในภูมิภาคอื่น ๆ ของประเทศ

ระยะที่ 6 พ.ศ. 2525 – พ.ศ. 2529 ระยะการพัฒนาโรงเรียนราษฎร์สอนศาสนาอิสลาม เป็นโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลาม

กระทรวงศึกษาธิการได้ออกพระราชบัญญัติโรงเรียนเอกชน พุทธศักราช 2525 ให้โรงเรียนราษฎร์ที่จัดตั้งตามกฎหมายว่าด้วยโรงเรียนราษฎร์เป็นโรงเรียนเอกชนตามพระราชบัญญัตินี้ ดังนั้น โรงเรียนราษฎร์สอนศาสนาอิสลาม จึงเป็น “โรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลาม” และได้เปลี่ยนชื่อตำแหน่งเจ้าของโรงเรียนเป็นผู้รับใบอนุญาต ได้มีการปรับปรุงส่งเสริมโรงเรียน เพื่อให้โรงเรียนสามารถสอนวิชาสามัญได้อย่างมีคุณภาพ และให้โรงเรียนปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมแก่นักเรียน โดยยังคงไว้ซึ่งการอุดหนุนด้านการเงิน บุคลากร วัสดุอุปกรณ์ และวิทยากรสงเคราะห์ (นิอาเรฟ ระเด่นอาหมัด, มปป.)

ระยะที่ 7 พ.ศ. 2530 – พ.ศ. 2534 เป็นระยะการพัฒนาที่มีแนวโน้มการเพิ่มขึ้นของจำนวนนักเรียนและครูสอนวิชาสามัญในโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลาม แต่ในส่วนของโรงเรียนประเภทสอนศาสนาอย่างเดียวมีแนวโน้มลดลง ด้านอาคารสถานที่และคุณภาพการศึกษาได้รับการพัฒนาที่ดีขึ้น รัฐได้ทำเกณฑ์มาตรฐานโรงเรียนเอกชน ตามมาตรา 15 (2) ประเภทการศึกษานอกโรงเรียน เป็นโรงเรียนมาตรา 15 (1) ประเภทสามัญ แห่งพระราชบัญญัติโรงเรียนเอกชน พ.ศ. 2525 โดยรัฐยังคงให้การอุดหนุนในด้านการเงิน บุคลากร อุปกรณ์การสอน และวิทยากรสงเคราะห์ และให้โรงเรียนที่เปิดสอนตามหลักสูตรการศึกษาผู้ใหญ่ระดับ 4 เปลี่ยนมาสอนตามหลักสูตรการศึกษานอกโรงเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้น พุทธศักราช 2530 แทน

ระยะที่ 8 พ.ศ. 2535 – พ.ศ. 2539 เป็นระยะที่รัฐได้เปลี่ยนวิธีการให้การอุดหนุน โดยแบ่งโรงเรียนออกเป็น 2 ประเภท ดังนี้

1. โรงเรียนประเภทมาตรา 15 (2) เป็นโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามที่จัดการศึกษาตามหลักสูตรของกระทรวงศึกษาธิการ จัดรูปแบบการศึกษาเป็นการศึกษานอกโรงเรียน โดยรัฐยังคงให้การอุดหนุนด้านการเงิน บุคลากร และวัสดุอุปกรณ์ โดยมุ่งเน้นการอุดหนุนรายปี

2. โรงเรียนประเภทมาตรา 15 (1) เป็นโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามที่เปลี่ยนสภาพจากโรงเรียนประเภท 15 (2) เป็นโรงเรียนที่จัดการศึกษาตามหลักสูตรของกระทรวงศึกษาธิการ จัดเป็นรูปแบบการศึกษาในระบบโรงเรียน ประเภท 15 (1) โดยคิดอัตราส่วนครูต่อนักเรียน 1 : 25 และจ่ายเงินอุดหนุนตามรายหัวของนักเรียน

จากระยะการเปลี่ยนแปลงข้างต้น พอจะสรุปได้ว่า การแปรสภาพจากปอเนาะเป็นโรงเรียนราษฎร์สอนศาสนาอิสลามในปี พ.ศ. 2508 และการแปรสภาพจากโรงเรียนราษฎร์สอนศาสนาอิสลามเป็นโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามในปี พ.ศ. 2525 นั้น นับเป็นการเปลี่ยนแปลงที่

รัฐต้องใช้ความพยายามอย่างสูง กอปรกับต้องใช้ยุทธศาสตร์แห่งการเปลี่ยนแปลงครั้งสำคัญในประวัติศาสตร์การศึกษาในจังหวัดชายแดนภาคใต้ และเป็นการเปลี่ยนแปลงที่ทำให้รัฐได้ทราบว่า การจัดการศึกษาในจังหวัดชายแดนภาคใต้ต้องจัดการศึกษาวิชาสามัญควบคู่ไปกับวิชาศาสนา ซึ่งการเรียนรู้อิสลามเป็นพื้นฐานหลักของมุสลิมทุกคน ผู้วิจัยจึงมีความเห็นว่า การเปลี่ยนแปลงดังกล่าวเป็นการเปลี่ยนแปลงที่สอดคล้องกับเจตนารมณ์ของอิสลามที่มุ่งเน้นการศึกษาทั้งทางโลกและทางธรรม ดังที่ อะหมัด ชะละบี (Shalabi, 1954 : 48 อ้างถึงใน อิบราฮีม ณรงค์รัชกาเขต, 2546 : 13) ได้เขียนไว้ในหนังสือ “History of Muslim Education” ว่า “เมื่อท่านนบีมุฮัมมัด ﷺ ได้เดินทางถึงเมืองมะดีนะฮ์ มัสญิดของท่านถูกสร้างขึ้นที่อัลมิมบัต และในมัสญิดแห่งนี้ท่านเคยสอนบรรดาเศาะหาบะฮ์ ﷺ ของท่านเกี่ยวกับความรู้ทางศาสนาและทางโลก”

ปัจจุบันโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามจัดเป็นโรงเรียนเอกชนในระบบ โดยได้กำหนดขอบข่ายการบริหารงานในสถานศึกษาไว้ 4 ด้าน คือ 1) การบริหารงานวิชาการ 2) การบริหารงานงบประมาณ 3) การบริหารงานบุคคล และ 4) การบริหารงานทั่วไป (กระทรวงศึกษาธิการ, 2546 : 32) และได้กำหนดขอบข่ายการบริหารงานวิชาการเพื่อให้การบริหารสถานศึกษามีความคล่องตัว รวดเร็วและสอดคล้องกับความต้องการของผู้เรียน สถานศึกษาและสังคม (ชุมชน) รวมทั้งการมีส่วนร่วมของผู้มีส่วนเกี่ยวข้องทั้งหมด 12 ด้าน ได้แก่ 1) งานพัฒนาหลักสูตร 2) งานพัฒนากระบวนการเรียนรู้ 3) งานวัดผล ประเมินผล และเทียบโอนผลการเรียน 4) การวิจัยเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษา 5) การพัฒนาสื่อ นวัตกรรมและเทคโนโลยีเพื่อการศึกษา 6) การพัฒนาแหล่งการเรียนรู้ 7) การนิเทศการศึกษา 8) งานแนะแนวการศึกษา 9) การพัฒนาระบบการประกันคุณภาพการศึกษา 10) การส่งเสริมความรู้ทางวิชาการแก่ชุมชน 11) การประสานความร่วมมือในการพัฒนาวิชาการกับสถานศึกษาและองค์กรอื่น ๆ และ 12) การส่งเสริมและสนับสนุนงานวิชาการแก่บุคคล ครอบครัวยุติธรรม หน่วยงานและสถาบันอื่นที่จัดการศึกษา (กระทรวงศึกษาธิการ, 2546 : 32)

การบริหารจัดการตามระเบียบการบริหารของกระทรวงศึกษาธิการดังกล่าว เป็นการบริหารงานที่สามารถเทียบเคียงกับการบริหารโรงเรียนของรัฐเกือบทุกรูปแบบ ถึงแม้ว่าโดยภาพรวมอาจจะมีความแตกต่างกันด้านคุณภาพ แต่หากมีการปรับแผนการพัฒนากิจการศึกษามีระบบโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามก็จะเป็นสถาบันการศึกษาที่มีคุณภาพและประสิทธิภาพเทียบเคียงโรงเรียนของรัฐได้ อาจจะต้องอาศัยความร่วมมือจากหลายฝ่ายทั้งภาครัฐและเอกชน อย่างไรก็ตาม ปัจจุบันการศึกษานอกระบบก็ยังคงมีอยู่ โดยรัฐได้จัดให้สถาบันศึกษาปอเนาะและศูนย์การศึกษาอิสลามประจำมัสยิด (ตาดีกา) เป็นสถาบันการศึกษานอกระบบ โดยเฉพาะการศึกษาในสถาบันศึกษาปอเนาะ เป็นการจัดการศึกษาที่มุ่งเน้นการศึกษาศาสนาเป็นหลัก แต่มีการศึกษาสามัญ (การศึกษา นอกโรงเรียน) และวิชาชีพรวมอยู่ด้วย นับเป็นการเปิดทางเลือกให้ผู้เรียนสามารถเลือกเรียนตามสาขา การเรียนที่ตนเองถนัด ซึ่งมีทั้งโรงเรียนในระบบและนอกระบบ เป็นการบูรณาการการศึกษาอิสลามที่

มีสองระบบในเวลาเดียวกัน และเป็นการจัดการศึกษาที่เหมาะสมกับบริบทและอัตลักษณ์ของประชาชนในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ นับเป็นโอกาสและความท้าทายของรัฐในการจัดการศึกษาให้ดียิ่งขึ้นต่อไปในอนาคต อย่างไรก็ตาม สำนักงานการศึกษาเอกชนจังหวัดชายแดนภาคใต้¹ ได้สำรวจจำนวนโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามจังหวัดชายแดนภาคใต้ จำนวนนักเรียน และครู ประจำปีการศึกษา 2555 พบว่าจำนวนโรงเรียนที่เปิดสอนศาสนาควบคูวิชาสามัญ มีจำนวน 197 โรงเรียน จำนวนครู 11,879 คน และจำนวนนักเรียน 149,107 คน ซึ่งจำแนกตามกลุ่มสำนักงานการศึกษาเอกชนจังหวัดได้ดังนี้

ตารางที่ 1 จำนวนโรงเรียน ครู และนักเรียนโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามจังหวัดชายแดนภาคใต้ ปีการศึกษา 2555

สำนักงานการศึกษาเอกชน	โรงเรียน (โรง)	ครู (คน)	นักเรียน (คน)
นราธิวาส	49	3,825	36,000
ปัตตานี	65	4,426	54,900
ยะลา	41	2,098	36,227
สงขลา	26	1,048	14,843
สตูล	16	482	7,137
รวม	197	11,879	149,107

2.1.2 โครงสร้างการบริหารงานของโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลาม

โรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามเป็นสถาบันการศึกษาที่ตั้งอยู่กระจัดกระจายในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ ซึ่งอยู่ภายใต้การกำกับ ดูแลและส่งเสริมของสำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการศึกษาเอกชน (สช.) สังกัดสำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการ โดยสำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการศึกษาเอกชน เป็นต้นสังกัดของโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามจังหวัดชายแดนภาคใต้ เป็นผู้กำหนดนโยบายการจัดการศึกษา ครอบคลุมภารกิจงาน ด้านบุคลากร แผนงาน งบประมาณ วิชาการ กิจกรรมนักเรียน อาคารสถานที่ และความสัมพันธ์กับชุมชน ซึ่งเป็นภารกิจงานที่อยู่ภายใต้กรอบงาน 4 ด้านของกระทรวงศึกษาธิการ คือ 1) การบริหารงานวิชาการ 2) การบริหารงานงบประมาณ 3) การบริหารงานบุคคล และ 4) การบริหารงานทั่วไป ส่วนการบริหารงานวิชาการมีสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (สพฐ.) เป็นผู้กำหนดนโยบายหลักด้านวิชาการ โดยมีทั้งหมด 12 ด้าน ได้แก่ (กระทรวงศึกษาธิการ, 2546 : 32) 1) งานพัฒนาหลักสูตร 2) งานพัฒนากระบวนการเรียนรู้ 3) งานวัดผล ประเมินผล และเทียบโอนผลการเรียน 4) การวิจัยเพื่อพัฒนา

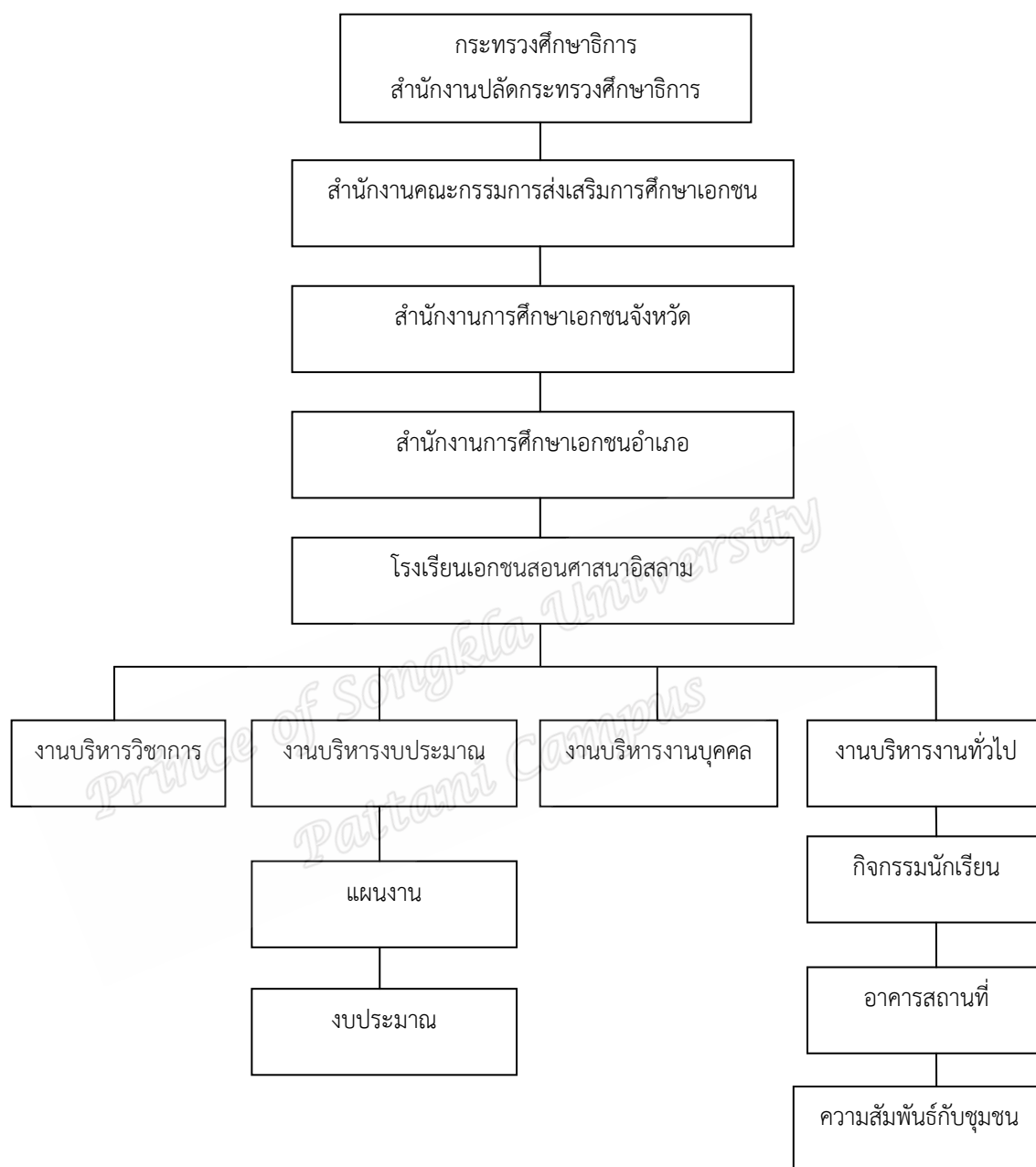
¹ ข้อมูลสารสนเทศ สำนักงานการศึกษาเอกชน กลุ่มจังหวัดชายแดนภาคใต้ 2555 – 2556

คุณภาพการศึกษา 5) การพัฒนาสื่อ นวัตกรรมและเทคโนโลยีเพื่อการศึกษา 6) การพัฒนาแหล่งการเรียนรู้ 7) การนิเทศการศึกษา 8) งานแนะแนวการศึกษา 9) การพัฒนาระบบการประกันคุณภาพการศึกษา 10) การส่งเสริมความรู้ทางวิชาการแก่ชุมชน 11) การประสานความร่วมมือในการพัฒนาวิชาการกับสถานศึกษาและองค์กรอื่น ๆ และ 12) การส่งเสริมและสนับสนุนงานวิชาการแก่บุคคล ครอบครัว องค์กร หน่วยงานและสถาบันอื่นที่จัดการศึกษา

สำหรับโครงสร้างการบริหารงานของโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลาม จะมีโครงสร้างการบริหารงาน ดังแผนภาพที่ 2

Prince of Songkla University
Pattani Campus

แผนภาพที่ 2 โครงสร้างการบริหารงานของโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลาม

ที่มา : (กระทรวงศึกษาธิการ, 2546 : 97)

จากแผนภาพที่ 2 ชี้ให้เห็นว่า โครงสร้างการบริหารงานของโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลาม แบ่งออกเป็น 4 งานหลัก คือ 1) การบริหารงานวิชาการ 2) การบริหารงานงบประมาณ 3) การบริหารงานบุคคล และ 4) การบริหารงานทั่วไป โดยการบริหารงานงบประมาณ ประกอบไปด้วย ด้านแผนงานและงบประมาณ ส่วนการบริหารงานทั่วไป ประกอบไปด้วย งานด้านกิจกรรมนักเรียน อาคารสถานที่ และความสัมพันธ์กับชุมชน ฯลฯ โดยอยู่ภายใต้การบริหารงานตามลำดับ คือ สำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการ สำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการศึกษาเอกชน สำนักงานการศึกษาเอกชนจังหวัด และสำนักงานการศึกษาเอกชนอำเภอ

2.1.3 การจัดการเรียนการสอนและหลักสูตรในโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลาม

โรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามมีระบบการจัดการเรียนการสอนทั้งวิชาสามัญและศาสนาควบคู่กันไป โรงเรียนบางโรงเรียนจะจัดให้มีการเรียนการสอนศาสนาในภาคเช้า และเรียนวิชาสามัญในภาคบ่าย ส่วนบางโรงเรียนจะจัดการเรียนการสอนแบบบูรณาการหลักสูตร โดยจัดให้มีการเรียนการสอนที่ละกันไประหว่างการเรียนการสอนวิชาสามัญและศาสนา มีครูผู้สอน 2 ประเภท คือ ครูสอนวิชาศาสนา หรือเรียกว่า “อุstadax” และครูสอนวิชาสามัญหรือวิชาชีวะ บางโรงเรียนก็จะมีครูข้าราชการและพนักงานราชการครูที่รัฐส่งไปช่วยสอน ปัจจุบันมีโรงเรียนจำนวนหลายโรงเรียนได้จ้างครูต่างชาติมาเป็นครูสอนภาษาต่างประเทศ โดยเฉพาะครูต่างชาติ สัญชาติฟิลิปปินส์ ส่วนใหญ่โรงเรียนจะจ้างให้สอนวิชาภาษาอังกฤษ ทั้งนี้เพื่อเตรียมความพร้อมของนักเรียนในการเข้าสู่ประชาคมอาเซียน และเนื่องด้วยโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามจัดให้มีการเรียนการสอนทั้งวิชาสามัญและศาสนาควบคู่กันไป จึงทำให้วันหยุดประจำสัปดาห์ของแต่ละโรงเรียนไม่เหมือนกัน โดยบางโรงเรียนจะหยุดทำการสอนเพียง 1 วัน คือ วันศุกร์ ส่วนบางโรงเรียนจะหยุดทำการสอน 2 วัน คือ วันศุกร์และวันเสาร์

สำหรับหลักสูตรที่ใช้ในโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามในปัจจุบัน คือ หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 และหลักสูตรอิสลามศึกษา พุทธศักราช 2546 โดยโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามมีวิวัฒนาการหลักสูตรของกระทรวงศึกษาธิการนับตั้งแต่พอเนาะได้แปรสภาพเป็นโรงเรียนราษฎร์สอนศาสนาอิสลามและเป็นโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามตามลำดับ ดังนี้

2.1.3.1 หลักสูตรสามัญ

2.1.3.1.1 หลักสูตรระดับมัธยมศึกษาตอนต้น พุทธศักราช 2521

2.1.3.1.2 หลักสูตรระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย พุทธศักราช 2524

2.1.3.1.3 หลักสูตรการศึกษานอกโรงเรียน ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น พุทธศักราช

2.1.3.1.4 หลักสูตรระดับมัธยมศึกษาตอนต้น พุทธศักราช 2521 และหลักสูตรระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย (ฉบับปรับปรุง พุทธศักราช 2533)

2.1.3.1.5 หลักสูตรมัธยมศึกษาบูรณาการ พุทธศักราช 2535

2.1.3.1.6 หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544

2.1.3.1.7 หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551

2.1.3.2 หลักสูตรอิสลามศึกษา

2.1.3.2.1 หลักสูตรอิสลามศึกษา พุทธศักราช 2523 มี 3 ระดับ คือ ระดับตอนต้น (อิบติดาอียะฮฺ) ใช้เวลาเรียน 4 ปี ระดับตอนกลาง (มุตะวัสสิฎฺเฆาะฮฺ) ใช้เวลาเรียน 3 ปี และระดับตอนปลาย (ฆานะวียะฮฺ) ใช้เวลาเรียน 3 ปี

2.1.3.2.2 หลักสูตรอิสลามศึกษา พุทธศักราช 2535 ใช้ได้เพียง 2 ระดับ คือ ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น ใช้เวลาเรียน 3 ปี และระดับมัธยมศึกษาตอนกลาง ใช้เวลาเรียน 3 ปี ส่วนตอนปลาย (ฆานะวียะฮฺ) ยังคงใช้หลักสูตรอิสลามศึกษา พุทธศักราช 2523

2.1.3.2.3 หลักสูตรอิสลามศึกษา พุทธศักราช 2540 ใช้ได้เพียง 2 ระดับ คือ ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น ใช้เวลาเรียน 3 ปี และระดับมัธยมศึกษาตอนกลาง ใช้เวลาเรียน 3 ปี ส่วนตอนปลาย (ฆานะวียะฮฺ) ยังคงใช้หลักสูตรอิสลามศึกษา พุทธศักราช 2523

2.1.3.2.4 หลักสูตรอิสลามศึกษา 2546 มี 3 ระดับ คือ ระดับตอนต้น (อิบติดาอียะฮฺ) ใช้เวลาเรียน 6 ปี ระดับตอนกลาง (มุตะวัสสิฎฺเฆาะฮฺ) ใช้เวลาเรียน 3 ปี และระดับตอนปลาย (ฆานะวียะฮฺ) ใช้เวลาเรียน 3 ปี เป็นหลักสูตรที่สอดคล้องกับหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน โดยใช้เวลาเรียนรวมทั้งหมด 12 ปี

ส่วนระเบียบและหลักสูตรปอเนาะที่ใช้ก่อนการแปรสภาพจากปอเนาะเป็นโรงเรียนราษฎร์สอนศาสนาอิสลามและเปลี่ยนเป็นโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลาม มี 2 หลักสูตร คือ 1) ระเบียบกระทรวงศึกษาธิการว่าด้วยการปรับปรุงส่งเสริมปอเนาะในเขตภาคการศึกษา 2 พุทธศักราช 2504 ได้แบ่งออกเป็น 3 ระดับ คือ ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น (อิบติดาอียะฮฺ) ใช้เวลาเรียน 4 ปี ระดับมัธยมศึกษาตอนกลาง (มุตะวัสสิฎฺเฆาะฮฺ) ใช้เวลาเรียน 3 ปี และระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย (ฆานะวียะฮฺ) ใช้เวลาเรียน 2 ปี (กระทรวงศึกษาธิการ, 2504 : 11) 2) หลักสูตรอิสลามศึกษา พุทธศักราช 2513 เป็นหลักสูตรที่ใช้สำหรับนักเรียนโรงเรียนราษฎร์สอนศาสนาอิสลามในภาคการศึกษา 2 ที่ผ่านการศึกษาภาคบังคับ ระดับประถมศึกษาแล้ว ใช้เวลาเรียน 4 ปี (ศูนย์พัฒนาการศึกษา ภาคการศึกษา 2, 2513 : มปป.)

2.1.3.3 ประเภทของโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลาม

โรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามตามพระราชบัญญัติโรงเรียนเอกชน พ.ศ. 2550 ได้บัญญัติโรงเรียนเอกชนออกเป็นโรงเรียนเอกชนในระบบและโรงเรียนเอกชนนอกระบบ ซึ่งโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามจัดอยู่ในโรงเรียนเอกชนทั้งในระบบและนอกระบบ และสามารถจำแนกโรงเรียนเอกชนที่มีการจัดการเรียนการสอนอิสลามศึกษาทั้งในและนอกระบบ ได้ 4 ลักษณะ คือ

1. โรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามควบคู่วิชาสามัญ เป็นโรงเรียนที่จัดการเรียนการสอนตามหลักสูตรของกระทรวงศึกษาธิการ โดยปัจจุบันใช้หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 และหลักสูตรอิสลามศึกษา พุทธศักราช 2546

2. โรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามประเภทการกุศล เป็นโรงเรียนที่จัดการศึกษาแก่บุคคลที่มีลักษณะพิเศษหรือผิดปกติทางร่างกาย สติปัญญา หรือจิตใจ เป็นโรงเรียนที่จัดการเรียนการสอนในลักษณะโรงเรียนการกุศล หรือโรงเรียนการศึกษาสงเคราะห์ เป็นโรงเรียนที่จัดการเรียนการสอนตามหลักสูตรของกระทรวงศึกษาธิการ โดยปัจจุบันใช้หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 และหลักสูตรอิสลามศึกษา พุทธศักราช 2546

3. โรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามประเภทสามัญ เป็นโรงเรียนที่จัดการเรียนการสอนตามหลักสูตรของกระทรวงศึกษาธิการ โดยปัจจุบันใช้หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 และหลักสูตรอิสลามศึกษา พุทธศักราช 2546

4. โรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามนอกระบบ เป็นโรงเรียนที่สอนวิชาศาสนาเพียงอย่างเดียว โดยบางแห่งผู้เรียนที่สนใจจะศึกษาวิชาสามัญและวิชาชีพ ก็สามารถไปศึกษาตามสถานศึกษาต่าง ๆ ได้ตามความเหมาะสม

สำหรับการวิจัยเรื่อง รูปแบบการบริหารงานวิชาการของโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามจังหวัดชายแดนภาคใต้เพื่อสร้างผู้เรียนสู่ความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ ผู้วิจัยขอศึกษากรณีโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามในระบบที่เปิดทำการสอนทั้งวิชาสามัญและวิชาศาสนา ลักษณะที่ 1, 2 และ 3 เท่านั้น

จากที่กล่าวมาข้างต้น พอจะสรุปได้ว่า โรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามมีวิวัฒนาการมาจาก “ปอเนาะ” ซึ่งเป็นสถาบันการศึกษาที่อยู่คู่กับชุมชนมาอย่างช้านาน ต่อมาระหว่างปี พ.ศ. 2504 – 2508 เป็นช่วงระยะเวลาการออกระเบียบว่าด้วยการปรับปรุงส่งเสริมปอเนาะ และให้ปอเนาะยื่นเรื่องขอจดทะเบียน จึงมีปอเนาะส่วนใหญ่ได้มาจดทะเบียน แต่มีปอเนาะบางแห่งไม่ได้จดทะเบียนตามคำประกาศ สำหรับปอเนาะที่ได้จดทะเบียนกับทางรัฐ รัฐได้ดำเนินการแปรสภาพปอเนาะดังกล่าวเป็นโรงเรียนราษฎร์สอนศาสนาอิสลาม ต่อมาในปี พ.ศ. 2525 โรงเรียนราษฎร์สอนศาสนาอิสลามก็ได้เปลี่ยนมาเป็นโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามจนถึงปัจจุบัน หลักสูตรที่ใช้ในการจัดการเรียนการสอนในโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลาม โรงเรียนได้ใช้หลักสูตรแกนกลาง

การศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 และหลักสูตรอิสลามศึกษาพุทธศักราช 2546 ส่วนประเภทของโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลาม แบ่งออกเป็น 4 ลักษณะ คือ 1) โรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามควบคู่วิชาสามัญ 2) โรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามประเภทการกุศล 3) โรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามประเภทสามัญ และ 4) โรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามนอกระบบ

2.2 แนวคิดการบริหารสถานศึกษา

2.2.1 ความหมายของการบริหารสถานศึกษา

การบริหารสถานศึกษา หมายถึง การให้บริการสาธารณะของรัฐที่จัดการศึกษาและจัดกิจกรรมการเรียนการสอนของสถานศึกษาตามหลักการให้บริการของรัฐอย่างเสมอภาคต่อเนื่องและมีการปรับปรุงเปลี่ยนแปลงให้ทันกับความต้องการของผู้ใช้บริการอยู่เสมอ (กระทรวงศึกษาธิการ, 2546 : 21-22)

การบริหารการศึกษา หมายถึง การดำเนินงานของกลุ่มบุคคลที่จัดกิจกรรมทางการศึกษาของโรงเรียนให้เป็นไปตามจุดมุ่งหมายของหลักสูตร โดยทำให้นักเรียนมีการพัฒนาด้านสติปัญญา อารมณ์ จิตใจ ร่างกาย และสังคม ผ่านกระบวนการวางแผน การวินิจฉัยสั่งการ การควบคุม เพื่อให้ นักเรียนมีคุณภาพ มีความรู้ ความสามารถ และมีคุณลักษณะอันพึงประสงค์ตามเจตนารมณ์ของการศึกษา เป็นสมาชิกที่ดีของสังคมและสามารถดำรงชีวิตอย่างมีความสุขตามสมควรแก่อัตภาพของตน (วิลาวัลย์ ไพโรจน์, 2540 ; มนัส พลายุ้ม, 2540 ; วิไล ธนวิวัฒน์, 2541 ; สัมมา รณิธย์, 2556)

การบริหารสถานศึกษา คือ การบริหารจัดการศึกษาแนวใหม่มุ่งให้สังคมทุกส่วนร่วมกันรับผิดชอบการจัดการศึกษาต่อเนื่องตลอดชีวิต โดยมีเครือข่ายแหล่งการเรียนรู้และการกระจายอำนาจให้สถานศึกษา มีความคล่องตัวและตัดสินใจดำเนินงานในขอบเขตที่รับผิดชอบ โดยให้ประชาชนองค์กรต่าง ๆ มีส่วนร่วมในเรื่องต่าง ๆ อย่างเหมาะสม โดยมีตัวชี้วัดที่บ่งบอกถึงควมมีประสิทธิภาพในการศึกษาของสถานศึกษา (วิโรจน์ สารรัตนะ, 2542 ; สุรพล พุฒคำ, 2544)

ในขณะเดียวกัน ปรียาพร วงศ์อนุตรโรจน์ (2544 : 8) ได้กล่าวว่า การบริหารสถานศึกษา เป็นภารกิจหลักของผู้บริหารที่จะต้องกำหนดแบบแผน วิธีการและขั้นตอนต่าง ๆ ในการปฏิบัติงานไว้อย่างมีระบบ มีวิธีการบริหารที่เหมาะสมและมีประสิทธิภาพ จะต้องใช้ศาสตร์และศิลป์ในการบริหาร โดยอาศัยการทำงานเป็นทีม เพื่อที่จะให้งานบรรลุจุดมุ่งหมายตามที่วางไว้ทุกประการ

ส่วนธีระ รุญเจริญ (2545 : 11-12) ได้กล่าวว่า การบริหารสถานศึกษา เป็นการจัดการศึกษาที่ต้องอาศัยผู้บริหารสถานศึกษาและบุคลากรทางการศึกษามีอาชีพ เพื่อให้การบริหารสถานศึกษาดำเนินไปตามวัตถุประสงค์และสอดคล้องกับพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ ดังนั้นผู้บริหารสถานศึกษาจึงมีบทบาทอย่างยิ่งในการบริหารสถานศึกษาให้บรรลุวัตถุประสงค์ตามที่ได้วางไว้

นอกจากนี้ ฮอย และมิสเกล (Hoy and Miskel, 2001 : 170) ได้อธิบายว่า การบริหารโรงเรียน เป็นการบริหารบุคลากรทางการศึกษา ครู นักเรียน เพื่อให้เกิดความร่วมมือในการปฏิบัติงานให้บุคคลทั้ง 3 กลุ่มเห็นด้วย และดำเนินการตามข้อตกลงที่วางไว้ และพึงยึดปฏิบัติโดยเคร่งครัด

จากความหมายของการบริหารสถานศึกษาดังกล่าว พอจะสรุปได้ว่า การบริหารสถานศึกษา หมายถึง การดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ ร่วมกันอย่างเป็นระบบ มีวิธีการบริหารที่เหมาะสมและมีประสิทธิภาพ เพื่อให้บริการทางการศึกษาให้แก่สมาชิกในสังคมตามวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ อย่างมีคุณภาพและดำรงชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข

2.2.2 ความสำคัญของการบริหารสถานศึกษา

การบริหารสถานศึกษา เป็นกระบวนการที่มีความสำคัญอย่างยิ่งต่อการจัดการศึกษาของสังคมและประเทศชาติ ต้องอาศัยความเป็นมืออาชีพของผู้บริหารและผู้ที่มีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา หากสถานศึกษาใดมีระบบการบริหารที่มีประสิทธิผลและประสิทธิภาพ ก็ย่อมทำให้ผลิตผู้เรียนที่มีคุณภาพ จึงทำให้ส่งผลถึงความเจริญก้าวหน้าของสังคมและประเทศชาติไปด้วย ดังนั้นการบริหารสถานศึกษาจึงมีความสำคัญ ดังที่นักวิชาการได้ให้ความสำคัญของการบริหารสถานศึกษาไว้ดังนี้

การบริหารสถานศึกษามีความสำคัญ เนื่องจากเป็นภารกิจหลักของผู้บริหารที่จะต้องกำหนดแบบแผน และเทคนิคต่าง ๆ โดยนำทั้งศาสตร์และศิลป์ที่มีประสิทธิภาพเหมาะสมกับองค์กรมาใช้ เพื่อให้ผู้เกี่ยวข้องทุกฝ่ายร่วมกันดำเนินการ เอื้ออำนวยให้ผู้เรียนได้รับการศึกษาที่ถูกต้องและมีคุณภาพจากการศึกษา บรรลุตามเป้าหมายที่วางไว้ของสถานศึกษานั้น ๆ ซึ่งเป็นการพัฒนาการศึกษาของคนในชาติ (สัมมา รัตนชัย, 2553 : 94) การบริหารงานนั้นจะต้องใช้ศาสตร์และศิลป์ ต้องอาศัยการทำงานเป็นทีมที่ร่วมกันทำงานให้ประสบความสำเร็จ ผู้ร่วมงานแต่ละคนมีความแตกต่างกันทั้งในด้านสติปัญญา ความสามารถ ความถนัดและความต้องการที่ไม่เหมือนกัน จึงเป็นหน้าที่ของผู้บริหารที่จะเป็นผู้นำเทคนิควิธีและกระบวนการการบริหารที่เหมาะสมมาใช้ให้เกิดประสิทธิภาพและบรรลุเป้าหมายของสถานศึกษา (ปรียาพร วงศ์อนุตรโรจน์, 2544 : 8) และในการจัดการศึกษามีความจำเป็นต้องอาศัยผู้บริหารการศึกษาและผู้บริหารสถานศึกษามีอาชีพและเป็นผู้นำทางวิชาการ ซึ่งจำเป็นต้องมีสมรรถภาพทั้งความรู้ ทักษะ และมีคุณธรรม จริยธรรม ตลอดทั้งจรรยาบรรณวิชาชีพ จึงจะนำไปสู่ความสำเร็จอย่างแท้จริง (ธีระ รุญเจริญ, 2545 : 8)

2.2.3 หลักการบริหารสถานศึกษา

การบริหารสถานศึกษาให้เกิดประสิทธิภาพและบรรลุตามเป้าหมายที่วางไว้ ต้องอาศัยแนวทางหรือเงื่อนไขที่ผู้บริหารสถานศึกษาควรคำนึงถึงดังนี้ (กระทรวงศึกษาธิการ, 2546)

1. การรวบรวมและจัดระบบข้อมูลสารสนเทศให้เป็นปัจจุบัน การบริหารแนวใหม่ จำเป็นอย่างยิ่งที่ผู้บริหารจะต้องบริหารและตัดสินใจโดยอาศัยข้อมูลมากกว่าสามัญสำนึก

2. วางแผนและดำเนินงานตามแผนที่วางไว้ การวางแผนมีส่วนช่วยให้ผู้บริหารมีทิศทางในการบริหารตามลำดับความสำคัญเร่งด่วนของปัญหาและนโยบายการบริหาร

3. ศึกษากฎหมาย กฎ และระเบียบที่เกี่ยวข้อง การบริหารสถานศึกษาที่เป็นนิติบุคคล ผู้บริหาร มีอำนาจบริหารอย่างมีอิสระ ขณะเดียวกันก็รับผิดชอบต่อผลการตัดสินใจของตนอย่างเต็มที่

4. การบริหารและการตัดสินใจโดยองค์คณะบุคคล การศึกษาเป็นบริการกิจการสาธารณะที่มีผู้เกี่ยวข้องและได้รับผลจากการบริการจำนวนมาก

5. จัดระบบบัญชีให้ครบถ้วนถูกต้อง ถึงแม้ว่าผู้บริหารจะมีอำนาจอิสระในการบริหาร และตัดสินใจก็ตาม แต่อำนาจอิสระนั้นมิใช่เป็นไปโดยปราศจากการควบคุมตรวจสอบของทางราชการ โดยเฉพาะด้านการเงินของสถานศึกษา ทั้งในช่วงก่อนใช้ ระหว่างใช้ และหลังใช้

จากเงื่อนไขทั้ง 5 ประการดังกล่าว นับเป็นสิ่งที่จำเป็นสำหรับผู้บริหารสถานศึกษาที่จะต้องจัดให้มีขึ้นในสถานศึกษา เพื่อให้การบริหารและการตัดสินใจของผู้บริหารมีประสิทธิภาพและบรรลุผลตามเจตนารมณ์ของสถานศึกษา

สัมมา รุจิรย์ (2556 : 95) กล่าวว่า ในการบริหารการศึกษาจะให้เกิดประสิทธิภาพ และบรรลุตามเป้าหมายที่วางไว้นั้น ผู้บริหารจะต้องมีหลักการบริหารที่มีประสิทธิภาพ เนื่องจากผู้บริหารต้องเป็นผู้รับผิดชอบ เพื่อให้มีการปฏิบัติงานอย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผลเป็นไปตามเป้าหมายขององค์กร หลักการบริหารการศึกษา ประกอบด้วย

1. การวางเป้าหมาย และวัตถุประสงค์ชัดเจน
2. การวางแผน และนำเทคนิคในการบริหารงาน
3. การจัดโครงสร้าง และวางระบบงาน
4. การใช้ทรัพยากร และค่าใช้จ่ายที่คุ้มค่า
5. การใช้อำนาจในการสั่งการ และควบคุม
6. การประเมินผลเพื่อปรับปรุงงาน

สอดคล้องกับแนวคิดของปรียาพร วงศ์อนุตรโรจน์ (2542) กล่าวว่า ผู้บริหารสถานศึกษาควรคำนึงถึงหลักการบริหารดังนี้

1. มีเป้าหมายและวัตถุประสงค์ของสถานศึกษาที่ชัดเจน โดยผู้บริหารต้องเข้าใจถึงเป้าหมายของสถานศึกษาว่าเป็นไปในทิศทางใด จึงจะจัดงาน จัดคน จัดเงิน จัดวัสดุอุปกรณ์ได้เหมาะสม

2. ต้องมีเทคนิควิธีการในการบริหารงาน การบริหารงานทุกประเภทต้องมีเทคนิควิธีการ ขั้นตอนและกระบวนการ งานที่สมควรมีระบบ มีความรอบคอบ จึงจะทำให้งานดำเนินไปด้วยดี

3. มีการประเมินผล เมื่อได้ดำเนินกิจการใด ควรจะได้มีการประเมินผลและติดตามผล เพื่อจะได้เป็นแนวทางในการปรับปรุงงานได้ดีขึ้น การทำงานที่ขาดการประเมินผล จะไม่ช่วยในการพัฒนาสถานศึกษา

ปราชญา กล้าผจญ และสมศักดิ์ คงเที่ยง (2545 : 21-22) กล่าวว่า หลักการบริหารสถานศึกษามี 9 ประการ คือ

1. ความเข้าใจในการนำนโยบายไปปฏิบัติการ (Policy)
- 2.ใช้อำนาจหน้าที่ในการปฏิบัติงาน (Authority)
3. มีความสามารถในการคาดคะเน และจัดทำแผนงาน (Planning)
4. ความสามารถในการจัดโครงสร้างและระบบงาน (Organizing)
5. ความสามารถในการจัดบุคลากรลงในหน่วยงาน (Stuffing)
6. ความสามารถในการอำนวยความสะดวก การเป็นผู้นำ (Directing)
7. การร่วมมือประสานงาน ประชาสัมพันธ์ (Coordinating)
8. ความสามารถในการจัดทำรายงานผลการปฏิบัติงาน (Reporting)
9. ความสามารถในการจัดการควบคุมทรัพยากร ค่าใช้จ่ายในการบริหารงาน (Reporting)

ชาญชัย อาจิมสมาจาร (2550 : 44-45) กล่าวว่า หลักการบริหารการศึกษาประกอบด้วย

1. การตั้งวัตถุประสงค์ (Purposing) การตั้งวัตถุประสงค์ทำให้มองเห็นทิศทางการทำงาน เพื่อบรรลุเป้าหมายตามที่วางไว้

2. การวางแผน (Planning) การวางแผนเป็นการเลือกแนวทางในการปฏิบัติงาน เป็นการกำหนดสิ่งที่จะต้องดำเนินการให้ประสบความสำเร็จ จะช่วยประหยัดเวลาในการทำงานและประหยัดงบประมาณ และทำให้เพิ่มประสิทธิภาพและประสิทธิผล

3. การจัดองค์การ (Organizing) ประกอบด้วย โครงสร้างของหน่วยงานและกระบวนการขององค์การในฐานะเป็นโครงสร้าง เป็นรูปแบบของความสัมพันธ์ ทำให้มองเห็นโครงสร้างการปฏิบัติของบุคลากรและแบ่งหน้าที่งานอย่างชัดเจน

จากหลักการบริหารสถานศึกษาข้างต้น พอจะสรุปได้ว่า หลักการบริหารสถานศึกษาควรประกอบด้วย การกำหนดเป้าหมายและวัตถุประสงค์ (Purposing) การวางแผน (Planning)

การจัดองค์การ (Organizing) การสั่งการ (Directing) การควบคุม (Controlling) การใช้ทรัพยากร และค่าใช้จ่าย (Budgeting) และการประเมินผล (Evaluation)

2.2.4 ขอบข่ายการบริหารสถานศึกษา

การบริหารสถานศึกษา เป็นกิจกรรมที่ต้องดำเนินการในการส่งเสริมและสนับสนุนบุคลากรให้เกิดกระบวนการเรียนรู้อย่างเป็นระบบและต่อเนื่อง ผู้บริหารสถานศึกษาต้องตระหนักว่าทุกกิจกรรมที่มีการบริหารจัดการต้องเน้นให้เกิดคุณภาพตามเป้าหมาย เป็นที่พึงพอใจของทุกฝ่าย โดยมุ่งเน้นคุณภาพของผู้เรียน และส่งเสริมการจัดการเรียนรู้ที่ยึดผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง (Child Centered Students) เปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้แสดงความสามารถตามศักยภาพ และตามความเหมาะสม เพื่อให้ผู้เรียนมีพัฒนาการตามเป้าหมายทางการศึกษาที่ต้องการ (สัมมา รุณิธย์, 2556 : 96)

พนัส หันนาคินทร์ (2544 : 42) ได้แบ่งขอบข่ายการบริหารโรงเรียนออกเป็น 3 ฝ่าย ดังนี้

1. ฝ่ายวิชาการ มีหน้าที่ การจัดการด้านการเรียนส่วนรวม เช่น การจัดการสอน การจัดครูเข้าสอน การจัดหนังสือเรียนและอุปกรณ์การเรียน การดำเนินการวัดและประเมินผลการศึกษา แก่ผู้ปกครองและออกไปสำคัญรับรองการจบการศึกษาของนักเรียน
2. ฝ่ายธุรการ มีหน้าที่ การจัดการในเรื่องที่สนับสนุนให้งานต่าง ๆ ของโรงเรียนดำเนินไปด้วยความสะดวกเรียบร้อย เช่น งานสารบรรณ งานการเงิน งานทะเบียนวัสดุ การจัดซื้อวัสดุ ครุภัณฑ์ให้หน่วยงานต่าง ๆ เป็นต้น
3. ฝ่ายบริหารนักเรียน ได้แก่ งานช่วยเหลือให้บริการแก่นักเรียน ควบคุมความประพฤติและระเบียบวินัยของนักเรียน การจัดเรื่องอาหารกลางวัน การจัดนันทนาการและการแนะแนวเบื้องต้น

จันทรานี สงวนนาม (2551 : 40) กล่าวว่า ผู้บริหารสถานศึกษาควรจัดลำดับความสำคัญของการบริหารสถานศึกษา โดยเรียงตามลำดับความสำคัญ ออกเป็น 6 งาน คือ

- อันดับ 1 การบริหารงานวิชาการ
- อันดับ 2 การบริหารงานบุคคล
- อันดับ 3 การบริหารงานกิจกรรมนักเรียน
- อันดับ 4 การบริหารงานธุรการ การเงินและพัสดุ
- อันดับ 5 การบริหารงานอาคารสถานที่
- อันดับ 6 การบริหารงานความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน

แคมป์เบลล์ และคณะ (Campbell and others, 1983 : 116) ได้แบ่งงานบริหารสถานศึกษาออกเป็น 6 งาน คือ 1) งานด้านหลักสูตรและการสอน 2) งานการบริหารบุคลากร 3) งาน

บริหารกิจการนักเรียน 4) งานอาคารสถานที่ 5) งานด้านงบประมาณและงานธุรการ และ 6) งานความสัมพันธ์กับชุมชน

คิมบรอกและนันเนอรี (Kimbroug and Nunnery, 1983 : 164) ได้แบ่งงานบริหารสถานศึกษาออกเป็น 8 งาน คือ 1) งานการพัฒนาองค์กรและচারงไว้ซึ่งองค์กร 2) งานบริหารหลักสูตรและการสอน 3) งานบริหารธุรกิจการศึกษา 4) งานธุรการ 5) งานบริหารบุคคล 6) งานกิจการนักเรียน 7) งานสร้างภาวะผู้นำในด้านความสัมพันธ์กับชุมชน และ 8) งานด้านการประเมินผลการวิจัยและสร้างความเชื่อถือจากประชาชน

แรมเซเยอร์ และคณะ (Ramseyer and Others, 1995 : 18) ได้สรุปขอบข่ายการบริหารงานสถานศึกษาไว้ 8 งาน คือ 1) งานพัฒนาการสอนและหลักการการสอน 2) งานธุรการการเงิน และการบริการต่าง ๆ ของโรงเรียน 3) งานเป็นผู้นำชุมชนในท้องถิ่น 4) งานบุคคล 5) งานอาคารสถานที่ 6) งานบริหารจัดการรับส่งนักเรียน 7) งานจัดระบบบริหารจัดการโรงเรียนให้ถูกต้อง และ 8) งานปกครองดูแลนักเรียน

จากขอบข่ายการบริหารสถานศึกษา พอจะสรุปได้ว่า ภาระงานการบริหารสถานศึกษาประกอบด้วย 6 งาน คือ งานวิชาการ งานบุคลากร งานกิจการนักเรียน งานธุรการการเงิน งานอาคารสถานที่ และงานสัมพันธ์ชุมชน ในปัจจุบันพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และแก้ไขเพิ่มเติม พ.ศ. 2545 มาตรา 39 ได้กำหนดให้กระทรวงศึกษาธิการกระจายอำนาจการบริหารออกเป็น 4 ด้าน คือ 1) การบริหารงานวิชาการ 2) การบริหารงานงบประมาณ 3) การบริหารงานบุคคล และ 4) การบริหารทั่วไป โดยมีการบริหารงานโดยสรุปในแต่ละด้านดังนี้

2.2.4.1 การบริหารงานวิชาการ

การบริหารงานวิชาการ เป็นหัวใจหลักของการบริหาร เป็นหัวใจของการจัดการศึกษา ซึ่งทั้งผู้บริหารโรงเรียน คณะครู และผู้มีส่วนเกี่ยวข้องทุกฝ่าย ต้องมีความรู้ความเข้าใจ ให้ความสำคัญและมีส่วนร่วมในการวางแผน กำหนดแนวทางปฏิบัติ การประเมินผล และการปรับปรุงแก้ไขอย่างเป็นระบบต่อเนื่อง งานวิชาการของโรงเรียนประกอบด้วยงานหลักสูตรและการจัดการเรียนการสอนเป็นหลัก ซึ่งโรงเรียนจะต้องสร้างหลักสูตรของตนเอง เรียกว่า หลักสูตรสถานศึกษา ดังนั้นครูจะต้องทำหน้าที่ในการสร้างและพัฒนาหลักสูตร การนำหลักสูตรไปใช้ การออกแบบการจัดการเรียนรู้ (กระทรวงศึกษาธิการ, 2552 : 9) สอดคล้องกับปรียาพร วงศ์อนุตรโรจน์ (2544 : 25) กล่าวว่า ความสำเร็จของสถานศึกษาอยู่ที่การบริหารงานวิชาการ ซึ่งงานวิชาการมีขอบข่ายกว้างขวางครอบคลุมตั้งแต่การวางแผนเกี่ยวกับงานวิชาการ การจัดดำเนินงานเกี่ยวกับการเรียนการสอน การจัดบริการการสอนและการจัดการวัดและประเมินผล รวมทั้งการติดตามผล

1. ความหมายของการบริหารงานวิชาการ

การบริหารงานวิชาการเป็นงานที่สำคัญสำหรับผู้บริหารสถานศึกษา โดยเฉพาะอย่างยิ่งเป็นงานที่จะต้องปรับปรุงคุณภาพการเรียนการสอน ซึ่งเป็นจุดมุ่งหมายหลักของสถานศึกษาและเป็นเครื่องชี้วัดความสำเร็จและความสามารถของผู้บริหาร ดังที่นักวิชาการได้ให้ความหมายของการบริหารงานวิชาการที่แตกต่างกัน ดังนี้

การบริหารงานวิชาการ หมายถึง การบริหารกิจกรรมทุกชนิดที่เกี่ยวกับการเรียนการสอนในโรงเรียนให้ได้ผลดีและมีประสิทธิภาพ และให้เกิดประโยชน์สูงสุดกับนักเรียน โดยเป็นการบริหารวิชาการด้านหลักสูตร การจัดการเรียนรู้ การนิเทศการสอน และการทำวิจัย เป็นต้น โดยมีผู้บริหารและครู ซึ่งมีส่วนเกี่ยวข้องอย่างใกล้ชิดในการส่งเสริมงานวิชาการ (วินิจ เกตุขำ, 2546 ; ปรียาพร วงศ์อนุตรโรจน์, 2553 ; Gordon, 1983 ; Forest and Kinser, 2002 ; Fry, Ketteridge and Marshall, 2009)

วิกค์ เฟอร์ลอง และไฮเบอร์เกอร์ (Vick, Furlong and Heiberger, 2008 : 7) กล่าวว่า การบริหารวิชาการ หมายถึง การวางแผนงานที่ต้องรับผิดชอบในการติดตามงานที่เกี่ยวข้องกับวิชาการทั้งหมด ซึ่งเป็นงานที่ใหญ่กว่าการบริหารงานอย่างอื่น

เยาวพา เดชะคุปต์ (2542 : 68) กล่าวว่า การบริหารวิชาการ หมายถึง การจัดประสบการณ์เพื่อเตรียมเด็กให้พัฒนาทั้งทางร่างกาย อารมณ์ สังคม และสติปัญญาไปพร้อม ๆ กัน ซึ่งการจัดประสบการณ์ดังกล่าว จะต้องครอบคลุมถึงการศึกษาหลักสูตรหรือแนวการจัดประสบการณ์ การจัดการกิจกรรมประจำวัน การนิเทศ และการประเมินความพร้อม

กระทรวงศึกษาธิการ (2546ข : 33) ได้ให้ความหมายไว้ว่า งานวิชาการ เป็นภารกิจหลักของสถานศึกษาที่พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 ที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 3) พ.ศ. 2553 ให้สถานศึกษาดำเนินการได้โดยอิสระ คล่องตัว สอดคล้องกับความต้องการของผู้เรียน สถานศึกษา ชุมชน ท้องถิ่น และการมีส่วนร่วมจากผู้มีส่วนได้ส่วนเสียทุกฝ่าย ให้สามารถพัฒนาคุณภาพนักเรียน ชุมชน ท้องถิ่นได้อย่างมีคุณภาพ

2. ความสำคัญของการบริหารงานวิชาการ

การบริหารงานวิชาการเป็นงานหลักของการบริหารโรงเรียน เปรียบเสมือนหัวใจของโรงเรียน มาตรฐานและคุณภาพของโรงเรียนมักจะพิจารณาจากผลงานด้านวิชาการเป็นสำคัญ เนื่องจากงานวิชาการเกี่ยวกับหลักสูตรการจัดการเรียนการสอนเพื่อพัฒนา สติปัญญา ความรู้ ความสามารถของนักเรียน การบริหารงานวิชาการจึงเป็นงานที่สำคัญสำหรับผู้บริหารโรงเรียนที่จะต้องให้ความสนใจและใช้เวลาในการบริหารให้มากกว่างานด้านอื่น (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2546 : 33) กอปรกับการบริหารงานวิชาการเป็นหัวใจสำคัญ

ในการปฏิรูปการศึกษา ซึ่งจะต้องขับเคลื่อนลงสู่สถานศึกษาโดยทันที มีแนวทางในการนิเทศติดตาม ส่งเสริมสนับสนุนประสิทธิภาพในการทำงานทั้งในด้านคุณภาพและมาตรฐานการศึกษา ระบบประกันคุณภาพการปฏิรูปหลักสูตร ปฏิรูปการเรียนรู้ แหล่งเรียนรู้ที่ดี เพื่อสร้างความเข้มแข็งของสถานศึกษาอย่างต่อเนื่อง (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2546 : 6)

จากความสำคัญของการบริหารงานวิชาการดังกล่าว สรุปได้ว่า การบริหารงานวิชาการเป็นภารกิจหลักของผู้บริหารที่จะต้องดำเนินการเป็นลำดับแรก ถือเป็นหัวใจของการบริหารโรงเรียน เพื่อดำเนินการให้โรงเรียนบรรลุตามวัตถุประสงค์ที่วางไว้ โดยให้มีความพร้อมด้านการเรียนการสอนและผลิตนักเรียนให้มีความรู้ มีคุณธรรม เป็นคนดี คนเก่ง และมีความสุข และพัฒนาตัวเองสู่ระดับนานาชาติ

3. หลักการการบริหารงานวิชาการ

การบริหารงานวิชาการเป็นงานหลักที่สำคัญในสถานศึกษา ดังนั้น เพื่อให้การบริหารงานวิชาการมีคุณภาพ มีประสิทธิภาพและประสิทธิผล จึงต้องมีหลักการและวิธีการดำเนินงานที่มีความชัดเจน ดังที่ปรียาพร วงศ์อนุตรโรจน์ (2542 : 9) ได้กล่าวถึงหลักการบริหารงานวิชาการไว้ว่า ต้องมีเป้าหมายหลักและวัตถุประสงค์ของสถานศึกษาที่ชัดเจน ต้องมีเทคนิควิธีการในการบริหารงานวิชาการ มีการประเมินผลงานทางวิชาการ

ส่วนบรูส์ (Bruce, 1978) ได้กล่าวถึงหลักการบริหารงานวิชาการไว้ 2 ประการ คือ

1. หลักแห่งประสิทธิภาพ (Efficiency) หมายถึง การได้ผลผลิตเพิ่มขึ้น โดยไม่เพิ่มการลงทุน นั่นคือ นักเรียนสามารถสำเร็จการศึกษาตามกำหนดของหลักสูตร โดยไม่ออกกลางคัน เรียนเกินเวลาและช้ากว่ากำหนด

2. หลักแห่งประสิทธิผล (Effectiveness) ผลผลิตได้ตามจุดหมายที่วางไว้ นั่นคือ นักเรียนมีคุณภาพตามจุดมุ่งหมายของหลักสูตร มีความรู้ความสามารถ ทักษะ คุณธรรม และการจัดการได้

ดังนั้น หลักการในการบริหารงานวิชาการให้ประสบความสำเร็จและบรรลุวัตถุประสงค์ตามที่สถานศึกษาได้วางไว้นั้น สถานศึกษาต้องมีเป้าหมายและวัตถุประสงค์ที่ชัดเจนและมีเทคนิคที่เหมาะสมในการบริหารจัดการ โดยต้องยึดหลักประสิทธิภาพ ประสิทธิผล และมีการประเมินผลด้านการบริหารงานวิชาการของสถานศึกษาอย่างสม่ำเสมอ เพื่อปรับปรุงและพัฒนาการบริหารงานวิชาการให้มีความก้าวหน้าต่อไป

การบริหารงานวิชาการให้ประสบความสำเร็จและมีคุณภาพต้องอาศัยความสามารถและประสบการณ์ของผู้บริหารเป็นสำคัญ ผู้บริหารจึงมีบทบาทและมีหน้าที่หลักในการ

วางแผนการบริหารงานวิชาการ ผู้บริหารจึงควรมีหลักการวางแผนการบริหารงานวิชาการดังนี้ (Thomas J.Segiovanni and others, 1980 : 267-268)

1. ผู้บริหารควรมีความรับผิดชอบการวางแผนงานทุกระดับ นับตั้งแต่ งานวิชาการระดับสถานศึกษา ระดับคณะ ตลอดจนครอบคลุมถึงการเรียนการสอนของครูอาจารย์ โดยการจัดให้มีการประชุมปรึกษาหารือ หรือระหว่างผู้บริหารและคณะครูอาจารย์ เพื่อจะได้วางแผนการบริหารงานได้ถูกต้อง

2. ผู้บริหารควรมีส่วนร่วมในการวางแผนงานร่วมกับกลุ่มงานต่าง ๆ และ คณะครูอาจารย์ในสถานศึกษา

3. ผู้บริหารควรมีทักษะในการวางแผน นับเป็นสิ่งจำเป็นสำหรับผู้บริหาร ที่จะต้องเป็นผู้ที่มีความรู้ความสามารถและมีทักษะในการวางแผนและสามารถชี้แนะแก่ครูอาจารย์ได้

4. ผู้บริหารควรเข้าใจการวางแผนการบริหารงาน ซึ่งการวางแผนเป็น กระบวนการที่สำคัญในการบริหารงานต่าง ๆ ให้สำเร็จลุล่วงไปด้วยดี

การบริหารงานวิชาการ มีข้อบ่งชี้การบริหารเพื่อให้การบริหาร สถานศึกษามีความคล่องตัว รวดเร็วและสอดคล้องกับความต้องการของผู้เรียน สถานศึกษาและสังคม (ชุมชน) รวมทั้งการมีส่วนร่วมของผู้มีส่วนเกี่ยวข้องรวมทั้งหมด 12 ด้าน ดังต่อไปนี้ (กระทรวงศึกษาธิการ, 2546 ; ภาวดี อนันต์นาวิ, 2555 ; สัมมา รัตนชัย, 2556)

1. การพัฒนาหลักสูตร ประกอบด้วย 1) การวิเคราะห์หลักสูตร แกนกลางระดับประเทศที่ได้กำหนดเกี่ยวกับมาตรฐานการเรียนรู้และสาระการเรียนรู้ 2) การวิเคราะห์ สภาพแวดล้อม และประเมินสถานภาพสถานศึกษาเพื่อกำหนดวิสัยทัศน์ ภารกิจ เป้าหมาย คุณลักษณะที่พึงประสงค์ โดยการมีส่วนร่วมของทุกฝ่าย รวมทั้งคณะกรรมการสถานศึกษา 3) จัดทำ โครงสร้างหลักสูตรและสาระต่าง ๆ ที่กำหนดให้มีในหลักสูตรสถานศึกษาที่สอดคล้องกับวิสัยทัศน์ เป้าหมายและคุณลักษณะอันพึงประสงค์ โดยพยายามบูรณาการเนื้อหาสาระ ทั้งในกลุ่มสาระการ เรียนรู้เดียวกันและระหว่างกลุ่มสาระการเรียนรู้ตามความเหมาะสม 4) นำหลักสูตรไปใช้ในการจัดการ เรียนการสอน และบริหารจัดการการใช้หลักสูตรให้เหมาะสม 5) นิเทศการใช้หลักสูตร 6) ติดตามและ ประเมินผลการใช้หลักสูตร และ 7) ปรับปรุงและพัฒนาหลักสูตรตามความเหมาะสม

2. การพัฒนากระบวนการเรียนรู้ ประกอบด้วย 1) การรวบรวม วิเคราะห์ และกำหนดกิจกรรมการเรียนการสอนที่เหมาะสมกับหน่วยการเรียนรู้ที่กำหนด โดยคำนึงถึง กิจกรรมที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ 2) ส่งเสริมให้ครูจัดกระบวนการเรียนรู้ โดยจัดเนื้อหาสาระและ กิจกรรมให้สอดคล้องกับความสนใจ ความถนัดของผู้เรียน ฝึกทักษะกระบวนการคิด การจัดการ การ เผชิญสถานการณ์ การประยุกต์ใช้ความรู้เพื่อป้องกันและแก้ปัญหา การเรียนรู้จากประสบการณ์จริง และการปฏิบัติจริง การส่งเสริมให้รักการอ่านและใฝ่รู้อย่างต่อเนื่อง การผสมผสานความรู้ต่าง ๆ ให้

สมดุลกัน ปลูกฝังคุณธรรม ค่านิยมที่ดีงาม และคุณลักษณะอันพึงประสงค์ที่สอดคล้องกับเนื้อหาสาระ กิจกรรม ทั้งนี้โดยจัดบรรยากาศ สิ่งแวดล้อมและแหล่งเรียนรู้ให้เอื้อต่อการจัดกระบวนการเรียนรู้และการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นหรือเครือข่ายผู้ประกอบการ ชุมชน ท้องถิ่นเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการเรียน การสอนตามความเหมาะสม 3) การกำหนดวิธีการประเมินผลการเรียนในแต่ละหน่วยการเรียนรู้หรือ รายวิชาตามแนวคิดในปัจจุบันต้องการให้มีการประเมินผลการเรียนตามสภาพจริง 4) การจัดทำ แผนการจัดการเรียนรู้และการควบคุมดูแลและส่งเสริมให้มีการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนตาม แผนการสอน โดยการเยี่ยมชั้นเรียนหรือการประชุมปรึกษาหารือกันเป็นระยะ และ 5) การร่วมมือ แก้ปัญหาที่เกิดขึ้นระหว่างการเรียนการสอนโดยการนิเทศภายในการพัฒนาบุคลากร การส่งเสริมด้าน สื่อการเรียนการสอนและการแสวงหาความช่วยเหลือจากแหล่งภายนอกสถานศึกษา

3. การวัดผล ประเมินผล และเทียบโอนผลการเรียน ประกอบด้วย

1) การวิเคราะห์มาตรฐานการเรียนรู้ของหน่วยการเรียนรู้ รายวิชาและกิจกรรมการเรียนการสอน รวมทั้งการร่วมกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน เพื่อการพิจารณาในการเตรียมการขั้นต่อไป ทั้งนี้ต้องคำนึงถึงตัว บ่งชี้ที่กำหนดในมาตรฐานการเรียนรู้ 2) การกำหนดวิธีการและสร้างเครื่องมือที่ใช้ในการวัดและ ประเมินผลการเรียนรู้และการเตรียมการในการสร้างเครื่องมือและกำหนดวิธีการที่เป็นระบบ 3) การ ควบคุมดูแลและส่งเสริมให้มีการประเมินผลการเรียนตามวิธีการและเครื่องมือที่ได้กำหนดไว้ รวมทั้ง การดูแลให้มีการบันทึกผลการเรียนการสอน การบันทึก การสังเกตและการรวบรวมผลงานของ นักเรียนตามช่วงเวลาที่กำหนดไว้อย่างสม่ำเสมอ 4) การจัดทำหลักฐานการศึกษาที่กระทรวง กรม หน่วยงานต้นสังกัดได้กำหนดไว้ 5) การนำผลการประเมินไปใช้ในการแก้ไขข้อบกพร่องของผู้เรียนแต่ ละคนอย่างสม่ำเสมอ และ 6) การกำหนดรูปแบบระยะเวลาการรายงานผลการเรียนรู้ การรายงาน ผู้ปกครองระหว่างปีและการรายงานผลของสถานศึกษาปลายปีต่อสาธารณชนและหน่วยงานต้นสังกัด

4. การวิจัยเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษา ประกอบด้วย 1) ศึกษา วิเคราะห์ และวิจัย การบริหาร การจัดการและการพัฒนาคุณภาพงานวิชาการในภาพรวมของ สถานศึกษา 2) ส่งเสริมให้ครูศึกษา วิเคราะห์ และวิจัย เพื่อพัฒนาคุณภาพการเรียนรู้ให้แก่กลุ่ม สาระการเรียนรู้ 3) ประสานความร่วมมือในการศึกษา วิเคราะห์และวิจัย ตลอดจนการเผยแพร่ผลงาน การวิจัยหรือพัฒนาคุณภาพการเรียนการสอน และงานวิชาการกับสถานศึกษา บุคคล ครอบครั วองค์กร หน่วยงานและสถาบันอื่น

5. การพัฒนาสื่อ นวัตกรรมและเทคโนโลยีเพื่อการศึกษา ประกอบด้วย

1) ศึกษาและวิเคราะห์ความจำเป็นในการใช้สื่อและเทคโนโลยีเพื่อการจัดการเรียนการสอนและการ บริหารงานวิชาการ 2) ส่งเสริมให้ครูผลิต พัฒนาสื่อ และนวัตกรรมการเรียนการสอน 3) จัดหาสื่อและ เทคโนโลยีเพื่อใช้ในการจัดการเรียนการสอนและการพัฒนางานด้านวิชาการ 4) ประสานความร่วมมือ ในการผลิต จัดหา และพัฒนาสื่อและการใช้สื่อ นวัตกรรม และเทคโนโลยีเพื่อการจัดการเรียนการ

สอน และการบริหารงานวิชาการกับสถานศึกษา บุคคล ครอบครัว องค์กร หน่วยงาน และสถาบันอื่น และ 5) การประเมินผลการพัฒนาการใช้สื่อ นวัตกรรมและเทคโนโลยีเพื่อการศึกษา

6. การพัฒนาแหล่งการเรียนรู้ ประกอบด้วย 1) สำรวจแหล่งเรียนรู้ที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาคุณภาพการศึกษาทั้งในสถานศึกษา ชุมชน และท้องถิ่น 2) จัดทำเอกสารเผยแพร่แหล่งการเรียนรู้แก่ครู สถานศึกษาอื่น บุคคล ครอบครัว องค์กร หน่วยงาน และสถาบันอื่นที่จัดการศึกษาในบริเวณใกล้เคียง 3) จัดตั้งและพัฒนาแหล่งการเรียนรู้ รวมทั้งพัฒนาให้เกิดองค์ความรู้ และประสานความร่วมมือสถานศึกษาอื่น บุคคล ครอบครัว องค์กร หน่วยงาน และสถาบันสังคมอื่นที่จัดการศึกษาในการจัดตั้ง ส่งเสริม และพัฒนาแหล่งเรียนรู้ที่ใช้ร่วมกัน และ 4) ส่งเสริมและสนับสนุนให้ครูใช้แหล่งเรียนรู้ทั้งในและนอกโรงเรียน ในการจัดกระบวนการเรียนรู้ โดยครอบคลุม ภูมิปัญญาท้องถิ่น

7. การนิเทศการศึกษา ประกอบด้วย 1) จัดระบบการนิเทศงานวิชาการ และการเรียนการสอนภายในสถานศึกษา 2) ดำเนินการนิเทศงานวิชาการและการเรียนการสอนในรูปแบบหลากหลายและเหมาะสมกับสถานศึกษา 3) ประเมินผลการจัดระบบและกระบวนการนิเทศการศึกษาในสถานศึกษา 4) ติดตามและประสานกับหน่วยงานที่รับผิดชอบ เพื่อพัฒนาระบบและกระบวนการนิเทศงานวิชาการและการเรียนการสอนของสถานศึกษา และ 5) การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ และประสบการณ์การจัดระบบนิเทศการศึกษาในสถานศึกษากับสถานศึกษาอื่นหรือเครือข่ายการนิเทศการศึกษา

8. งานแนะแนวการศึกษา ประกอบด้วย 1) จัดระบบการแนะแนวทางวิชาการและวิชาชีพในสถานศึกษา โดยเชื่อมโยงกับระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนและกระบวนการเรียนการสอน 2) ดำเนินการแนะแนวการศึกษา โดยความร่วมมือของครูทุกคนในสถานศึกษา 3) ติดตามและประเมินผลการจัดการระบบและกระบวนการแนะแนวการศึกษาในสถานศึกษา และ 4) ประสานความร่วมมือและแลกเปลี่ยนเรียนรู้ และประสบการณ์ด้านการแนะแนวศึกษากับสถานศึกษา หรือเครือข่ายการแนะแนว

9. การพัฒนาระบบการประกันคุณภาพการศึกษา ประกอบด้วย 1) จัดระบบโครงสร้างองค์กรให้รองรับการจัดระบบการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา 2) กำหนดเกณฑ์การประเมิน เป้าหมายความสำเร็จของสถานศึกษาตามมาตรฐานการศึกษาและตัวชี้วัดของกระทรวง เป้าหมายความสำเร็จของหน่วยงานที่รับผิดชอบสถานศึกษา หลักเกณฑ์และวิธีการประเมินของสำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา 3) วางแผนการพัฒนาคุณภาพการศึกษาตามระบบการประกันคุณภาพการศึกษาให้บรรลุผลตามเป้าหมายความสำเร็จของสถานศึกษา 4) ดำเนินการพัฒนาตามแผนและติดตาม ตรวจสอบ และประเมินคุณภาพภายใน เพื่อปรับปรุงพัฒนาอย่างต่อเนื่อง 5) ประสานความร่วมมือกับสถานศึกษา และหน่วยงานอื่นในการ

ปรับปรุง และพัฒนาระบบประกันคุณภาพภายใน และการพัฒนาคุณภาพการศึกษาตามระบบการประกันคุณภาพการศึกษา 6) ประสานงานกับหน่วยงานที่รับผิดชอบสถานศึกษาโดยตรง เพื่อการประเมินคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษาตามระบบการประกันคุณภาพการศึกษา และ 7) ประสานงานกับสำนักงานรับรองมาตรฐานการศึกษาและประเมินคุณภาพการศึกษาในการประเมินสถานศึกษาเพื่อเป็นฐานในการพัฒนาอย่างเป็นระบบและต่อเนื่อง

10. การส่งเสริมความรู้ทางวิชาการแก่ชุมชน ประกอบด้วย 1) การศึกษาและสำรวจความต้องการ สนับสนุนงานวิชาการแก่ชุมชน 2) จัดให้ความรู้ เสริมสร้างความคิด และเทคนิค ทักษะทางวิชาการ เพื่อการพัฒนาทักษะวิชาชีพ และคุณภาพชีวิตของประชาชนในชุมชน และท้องถิ่น 3) การส่งเสริมให้ประชาชนในชุมชนและท้องถิ่น เข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมทางวิชาการของสถานศึกษาและที่จัดโดยบุคคล ครอบครัว องค์กร หน่วยงาน และสถาบันอื่นที่จัดการศึกษา และ 4) ส่งเสริมให้มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ประสบการณ์ระหว่างบุคคล ครอบครัว ชุมชน และท้องถิ่น

11. การประสานความร่วมมือในการพัฒนาวิชาการกับสถานศึกษา และองค์กรอื่น ประกอบด้วย 1) ประสานความร่วมมือและให้ความช่วยเหลือในการพัฒนาวิชาการกับสถานศึกษาของรัฐ เอกชน และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ทั้งที่จัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน และระดับอุดมศึกษา ทั้งบริเวณใกล้เคียงหน่วยงานที่รับผิดชอบสถานศึกษาและหน่วยงานต่างพื้นที่ และ 2) สร้างเครือข่ายความร่วมมือในการพัฒนาวิชาการกับองค์กรต่าง ๆ ทั้งภายในประเทศ และต่างประเทศ

12. การส่งเสริมและสนับสนุนงานวิชาการแก่บุคคล ครอบครัว องค์กร หน่วยงานและสถาบันอื่นที่จัดการศึกษา ประกอบด้วย 1) สำรวจและศึกษาข้อมูลการจัดการศึกษารวมทั้งความต้องการในการได้รับการสนับสนุนด้านวิชาการของบุคคล ครอบครัว องค์กร หน่วยงาน และสถาบันสังคมอื่นที่จัดการศึกษา 2) ส่งเสริม สนับสนุนการพัฒนาวิชาการและการพัฒนาคุณภาพการเรียนรู้ในการจัดการศึกษาของบุคคล ครอบครัว องค์กร หน่วยงาน และสถาบันสังคมอื่นที่จัดการศึกษา และ 3) จัดให้มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ในการจัดการศึกษาของบุคคล ครอบครัว องค์กร หน่วยงาน และสถาบันสังคมอื่นที่จัดการศึกษา

การบริหารงานวิชาการจึงเป็นงานหลัก ส่วนการบริหารงานบุคลากร การบริหารงานงบประมาณ และการบริหารทั่วไป เป็นงานรองที่ช่วยให้งานหลักมีประสิทธิภาพและประสิทธิผลมากยิ่งขึ้น เป้าหมายสูงสุดของการบริหารงานวิชาการคือการมุ่งพัฒนาคุณภาพของผู้เรียนให้เป็นที่ไปตามเจตนารมณ์ของการศึกษา คือ เป็นผู้มีความสมบูรณ์ทั้งทางด้านสติปัญญา ร่างกาย จิตใจ อารมณ์ และคุณธรรมจริยธรรม ตลอดจนจรรยาบรรณในการดำเนินชีวิต โดยสามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข และสำหรับขอบข่ายการบริหารงานวิชาการทั้ง 12 ด้าน ดังที่ได้กล่าวมาข้างต้น ผู้วิจัยจะเสนอเป็นรายละเอียดปลีกย่อยในหัวข้อแนวคิดการบริหารวิชาการต่อไป

2. การบริหารงานบุคคลากร

การบริหารงานบุคคลากรในสถานศึกษาในสถานศึกษา เป็นภารกิจหลักที่มุ่งส่งเสริมและสนับสนุนให้สถานศึกษาสามารถปฏิบัติงานเพื่อตอบสนองภารกิจของสถานศึกษา โดยการดำเนินงานด้านการบริหารงานด้านบุคคลากรให้เกิดความคล่องตัว อิสระ และอยู่ภายใต้กฎหมาย ระเบียบ หลักธรรมาภิบาล ข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษา ควรได้รับการพัฒนาให้มีความรู้ ความสามารถและขวัญกำลังใจ ได้รับการยกย่อง เชิดชูเกียรติ มีความมั่นคงและก้าวหน้าในวิชาชีพ ส่งผลต่อการพัฒนาคุณภาพการศึกษาของผู้เรียนเป็นสำคัญ (กระทรวงศึกษาธิการ, 2546 : 52 - 53)

กระทรวงศึกษาธิการ (2546 : 52-53) ได้กำหนดขอบข่ายของการบริหารงานด้านบุคคลากรไว้ ดังต่อไปนี้

1. การวางแผนอัตรากำลังและการกำหนด ประกอบด้วย 1) การวิเคราะห์และวางแผนอัตรากำลังคน 2) การกำหนดตำแหน่ง และ 3) การเลื่อนตำแหน่งบุคลากรทางการศึกษาและวิทยฐานะข้าราชการครู

2. การสรรหาและบรรจุแต่งตั้ง ประกอบด้วย 1) ดำเนินการสรรหาเพื่อบรรจุบุคคลเข้ารับราชการครูและบุคลากรทางการศึกษาในสถานศึกษา กรณีได้รับมอบอำนาจจากอนุกรรมการข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษา เขตพื้นที่การศึกษา เขตพื้นที่การศึกษา 2) การจ้างลูกจ้างประจำและลูกจ้างชั่วคราว 3) การแต่งตั้ง ย้าย โอนข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษา 4) การบรรจุกลับเข้ารับราชการ และ 5) การรักษาราชการแทนและรักษาการในตำแหน่ง

3. การเสริมสร้างประสิทธิภาพในการปฏิบัติราชการ ประกอบด้วย 1) การพัฒนาข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษา 2) การเลื่อนขั้นเงินเดือนข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษา 3) การเพิ่มค่าจ้างลูกจ้างประจำและลูกจ้างชั่วคราว 4) การดำเนินการเกี่ยวกับบัญชีถือจ่ายเงินเดือน 5) เงินวิทยฐานะและค่าตอบแทนอื่น ๆ 6) งานทะเบียนประวัติ 7) งานเครื่องราชอิสริยาภรณ์ 8) การขอมิบัติประจำตัวเจ้าหน้าที่ของรัฐ และ 9) งานขอหนังสือรับรองงานและขออนุญาตให้ข้าราชการไปต่างประเทศ งานขออนุญาตลาอุปสมบท งานขอพระราชทานเพลิงศพ การลาศึกษาต่อ ยกย่องเชิดชูเกียรติและให้ได้รับวิทยพัฒน์และการจัดสวัสดิการ ดำเนินการตามกฎหมาย ระเบียบ หลักเกณฑ์ และวิธีการที่เกี่ยวข้อง

4. วินัยและการรักษาวินัย ประกอบด้วย 1) กรณีผิดวินัยไม่ร้ายแรง เป็นอำนาจหน้าที่ของผู้บริหารสถานที่ 2) กรณีความผิดวินัยร้ายแรง เป็นอำนาจของผู้มีอำนาจสั่งบรรจุและแต่งตั้งตามมาตรา 53 แห่งกฎหมายระเบียบข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษา 3) การอุทธรณ์ 4) การร้องทุกข์ และ 5) การเสริมสร้างและการป้องกันการกระทำผิดวินัย

5. งานออกจากราชการ ประกอบด้วย 1) การลาออกจากราชการ 2) การให้ออกจากราชการกรณีไม่พันทดลองปฏิบัติหน้าที่ราชการ หรือไม่ผ่านการเตรียมความพร้อม และพัฒนาอย่างเข้มต่ำกว่าเกณฑ์ที่คณะกรรมการครูและบุคลากรทางการศึกษา (ก.ค.ศ.) กำหนด 3) การออกจากราชการกรณีขาดคุณสมบัติทั่วไป 4) การให้ออกจากราชการไว้ก่อน 5) การให้ออกจากราชการเพราะเหตุรับราชการนานหรือเหตุทดแทน 6) กรณีมีมลทินมัวหมอง และ 7) กรณีได้รับโทษจำคุก โดยคำสั่งของศาลหรือรับโทษจำคุก โดยพิพากษาถึงที่สุดให้จำคุกในความผิดที่ได้กระทำโดยประมาทหรือความผิดลหุโทษ

การบริหารงานบุคลากรมีความสำคัญเป็นลำดับที่สองรองจากการบริหารงานวิชาการ (จันทราณี สงวนนาม, 2551 : 40) หากสถานศึกษาใดประกอบไปด้วยบุคลากรทางการศึกษาที่เป็นมืออาชีพ คือ มีความรู้ความสามารถ มีความรับผิดชอบ มีคุณธรรมและจรรยาบรรณที่เหมาะสมกับการจัดการศึกษา ย่อมส่งผลให้สถานศึกษาแห่งนั้นทั้งมีคุณภาพและประสิทธิภาพในการสร้างคน ซึ่งเป็นทรัพยากรที่สำคัญที่สุดในการพัฒนาประเทศชาติ จึงเป็นการบริหารที่สร้างโอกาสและความท้าทายของผู้บริหารสถานศึกษา เนื่องจากบุคลากรที่อยู่ในสถานศึกษามีความหลากหลาย มีความแตกต่างด้านแนวคิดและมุมมอง ผู้บริหารจึงต้องมีการบริหารงานบุคลากรที่มีความหลากหลาย มีความเป็นมืออาชีพ สอดคล้องกับบริบทของแต่ละสถานศึกษา จึงจะทำให้การบริหารประสบความสำเร็จตามเป้าหมายที่กำหนดไว้

3. การบริหารงานงบประมาณ

การบริหารงานด้านงบประมาณของสถานศึกษาควรมุ่งเน้นความเป็นอิสระในการบริหารจัดการให้มีความคล่องตัว โปร่งใส ตรวจสอบได้ ยึดหลักการบริหารที่มุ่งเน้นผลสัมฤทธิ์และบริหารงบประมาณแบบมุ่งเน้นผลงาน ให้มีการจัดหาผลประโยชน์จากทรัพย์สินของสถานศึกษา รวมทั้งจัดหารายได้จากการบริการมาใช้บริหารจัดการ เพื่อประโยชน์ทางการศึกษา ส่งผลให้เกิดคุณภาพที่ดีขึ้นต่อผู้เรียน (กระทรวงศึกษาธิการ, 2546 : 23)

การบริหารงานด้านงบประมาณ มีขอบข่ายการบริหารที่สำคัญ ดังนี้ (กระทรวงศึกษาธิการ, 2546 : 23-24 ; สัมมา รุชนีธย์ 2556 : 100)

1. การจัดตั้งงบประมาณ ประกอบด้วย การจัดระบบข้อมูลสารสนเทศ และดัชนีชี้วัดความสำเร็จ การวิเคราะห์แผนกลยุทธ์และพัฒนานโยบายทางการศึกษาให้เชื่อมโยงกับดัชนีชี้วัดความสำเร็จ การจัดทำแผนกลยุทธ์หรือแผนการพัฒนาศึกษา และการวิเคราะห์ความเหมาะสมในการเสนอของบประมาณ

2. การบริหารการจัดสรรงบประมาณในสถานศึกษา ประกอบด้วย การขออนุมัติแผนการใช้ การจัดสรรงบประมาณการบริหารการเงิน ได้แก่ การเบิก การรับ การเก็บ

การจ่าย และการนำส่งเงิน การบริหารการบัญชี ได้แก่ การทำบัญชี การทำทะเบียนการเงิน การรายงาน การติดตามตรวจสอบการใช้จ่ายเงิน และการรายงานผลการใช้งบประมาณ

3. การตรวจสอบติดตามและประเมินประสิทธิภาพการใช้งบประมาณ ประกอบด้วย การกำหนดแผนการตรวจสอบค่าใช้จ่าย การตรวจสอบวิเคราะห์ประเมินความเพียงพอและประสิทธิภาพของการควบคุมภายใน การตรวจสอบระบบ การดูแลรักษาและความปลอดภัยของทรัพย์สิน การวิเคราะห์การประเมินคุณภาพการปฏิบัติงาน ประสิทธิภาพ ประสิทธิผล ความประหยัดและคุ้มค่าในการใช้ทรัพยากรของหน่วยงาน

4. การบริหารการระดมทรัพยากรและการจัดการสินทรัพย์ ประกอบด้วย การจัดการทรัพยากร การระดมทรัพยากร การจัดหารายได้และผลประโยชน์ กองทุน กุ๊ยมเพื่อการศึกษา กองทุนสวัสดิการเพื่อการศึกษา และการจัดหาผลประโยชน์จากสินทรัพย์

5. การบริหารการเงินและงบประมาณการเบิกเงินจากกองคลัง การรับเงิน การเก็บรักษาเงิน การจ่ายเงิน การนำส่งเงิน และการกันเงินไว้เบิกเหลือในปี

6. การบริหารงานบัญชี ประกอบด้วย การจัดทำบัญชีการเงิน การจัดทำรายงานทางการเงินและงบประมาณการเงิน การจัดทำและจัดหาแบบพิมพ์บัญชี การทำทะเบียนการเงินและการรายงานผลการใช้งบประมาณ

7. การบริหารงานพัสดุและครุภัณฑ์ ประกอบด้วย การกำหนดคุณลักษณะเฉพาะของครุภัณฑ์ การควบคุมดูแลบำรุงรักษาและจำหน่ายพัสดุ การจัดซื้อจัดจ้าง การเปลี่ยนแปลงแก้ไขรายการ การสั่งซื้อ สั่งจ่าย และการนำส่งเงิน

สรุปว่า การบริหารงบประมาณในสถานศึกษาเป็นการวางแผนการดำเนินงานเกี่ยวกับรายรับและรายจ่ายในการใช้งบประมาณและสินทรัพย์ โดยมีการควบคุมการบริหารจัดการและวางแผนทางการเงินตามกฎเกณฑ์ที่วางไว้ รวมทั้งการระดมทรัพยากร การรายงานผลการใช้งบประมาณ เพื่อความโปร่งใสและสามารถตรวจสอบได้ บรรลุวัตถุประสงค์ตามกิจกรรมแผนงาน โครงการที่สถานศึกษาและผู้เกี่ยวข้องร่วมกันกำหนดให้เกิดประสิทธิภาพประสิทธิผลและยังประโยชน์สูงสุดต่อนักเรียน

4. การบริหารงานทั่วไป

การบริหารงานทั่วไปเป็นงานที่เกี่ยวข้องกับการจัดระบบบริหารองค์กร ให้บริการและบริหารงานอื่น ๆ ให้บรรลุผลตามมาตรฐาน คุณภาพและเป้าหมายที่กำหนดไว้ โดยมีบทบาทหลักในการส่งเสริม สนับสนุน และอำนวยความสะดวกต่าง ๆ ในการให้บริการการศึกษาทุกรูปแบบ มุ่งพัฒนาสถานศึกษาให้ใช้นวัตกรรมและเทคโนโลยีอย่างเหมาะสม ส่งเสริมในการบริหาร และการจัดการศึกษาของสถานศึกษา ตามหลักการบริหารที่มุ่งเน้นผลสัมฤทธิ์ของงานเป็นหลัก

โดยเน้นความโปร่งใส ความรับผิดชอบที่ตรวจสอบได้ ตลอดจนการมีส่วนร่วมของบุคคล ชุมชน และองค์กรที่เกี่ยวข้อง เพื่อให้การจัดการศึกษามีประสิทธิภาพและประสิทธิผล

การบริหารงานทั่วไปเป็นงานที่เกี่ยวข้องกับการจัดระบบบริหารองค์กร ให้การบริหารงานอื่น ๆ บรรลุผลตามเป้าหมายที่วางไว้ โดยมีขอบข่ายการบริหารที่สำคัญ ดังนี้ (กระทรวงศึกษาธิการ, 2546 : 65-73)

1. การดำเนินงานธุรการ ประกอบด้วย 1) ศึกษาวิเคราะห์สภาพงาน ธุรการของสถานศึกษา และระเบียบ กฎหมาย แนวปฏิบัติที่เกี่ยวข้อง 2) วางแผนออกแบบระบบงาน ธุรการ ลดขั้นตอนการดำเนินงานให้มีประสิทธิภาพ โดยอาจนำระบบเทคโนโลยีมาใช้ในการดำเนินงาน ให้เหมาะสม 3) จัดบุคลากรรับผิดชอบและพัฒนาให้มีความรู้ ความสามารถในการปฏิบัติงานธุรการ ตามระบบที่กำหนดไว้ 4) จัดหาระบบ hardware และ software ให้สามารถรองรับการปฏิบัติงาน ด้านธุรการได้ตามระบบที่กำหนดไว้ 5) ดำเนินการงานธุรการตามระบบที่กำหนดไว้ โดยยึดหลักความ ถูกต้อง รวดเร็ว ประหยัด และคุ้มค่า และ 6) ติดตาม ประเมินผลและปรับปรุงงานธุรการให้มี ประสิทธิภาพ

2. งานเลขานุการคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ประกอบด้วย 1) รวบรวมข้อมูล ประมวล วิเคราะห์และสังเคราะห์ข้อมูลที่จะใช้ในการประชุมคณะกรรมการ สถานศึกษาขั้นพื้นฐาน 2) สนับสนุนข้อมูล รับทราบหรือดำเนินการตามมติของคณะกรรมการ สถานศึกษา 3) ดำเนินงานด้านธุรการในการจัดประชุมคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน 4) จัดทำ รายงานการประชุมและแจ้งมติที่ประชุมให้ผู้ที่เกี่ยวข้องเพื่อรับทราบดำเนินการหรือถือปฏิบัติแล้วแต่ กรณี และ 5) ประสานการดำเนินงานตามมติประชุมในเรื่องการอนุมัติ อนุญาต สั่งการเร่งรัด การดำเนินการและรายงานผลการดำเนินการให้คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานทราบ

3. การพัฒนาระบบเครือข่ายข้อมูลสารสนเทศ ประกอบด้วย 1) สำรวจ ระบบเครือข่ายข้อมูลสารสนเทศ 2) จัดทำทะเบียนเครือข่ายข้อมูลสารสนเทศ 3) จัดระบบฐานข้อมูล ของสถานศึกษา เพื่อใช้ในการบริหารภายในสถานศึกษาให้สอดคล้องกับระบบฐานข้อมูลของเขตพื้นที่ การศึกษา 4) พัฒนาคู่มือสำหรับผู้รับผิดชอบระบบเครือข่ายข้อมูลสารสนเทศให้มีความรู้ความสามารถ และทักษะในการปฏิบัติงาน 5) จัดระบบเครือข่ายข้อมูลสารสนเทศกับสถานศึกษาอื่น เขตพื้นที่ การศึกษา และส่วนกลาง 6) นำเสนอและเผยแพร่ข้อมูลสารสนเทศเพื่อการบริหาร การบริการ และการประชาสัมพันธ์ และ 7) ประเมินและประสานงานระบบเครือข่ายข้อมูลสารสนเทศ และปรับปรุงพัฒนาเป็นระยะ ๆ

4. การประสานงานและพัฒนาเครือข่ายการศึกษา ประกอบด้วย 1) จัด ให้มีระบบการประสานงานและเครือข่ายการศึกษา 2) พัฒนาคู่มือให้มีความรู้ ความสามารถในการพัฒนาเครือข่ายการศึกษา 3) ประสานงานกับเครือข่ายการศึกษา เพื่อแสวงหาความร่วมมือ

และความช่วยเหลือเพื่อส่งเสริมและสนับสนุนงานการศึกษาของสถานศึกษา 4) เผยแพร่ข้อมูลให้กับเครือข่ายการศึกษาให้บุคลากรในสถานศึกษาและผู้มีส่วนเกี่ยวข้องทราบ 5) กำหนดแผนโครงการหรือกิจกรรม เพื่อการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างเครือข่ายการศึกษาที่เกี่ยวข้องกับสถานศึกษา และ 6) ให้ความร่วมมือและสนับสนุนทางวิชาการแก่เครือข่ายการศึกษาของสถานศึกษาและสำนักงานการศึกษาเอกชนอย่างต่อเนื่อง

5. การจัดระบบการบริหารและพัฒนาองค์กร ประกอบด้วย การจัดระบบการบริหารและการพัฒนาองค์กร

6. งานเทคโนโลยีเพื่อการศึกษา ประกอบด้วย 1) สำรวจข้อมูลด้านเทคโนโลยีเพื่อการศึกษาของสถานศึกษา 2) วางแผนกำหนดนโยบายและแนวทางการนำนวัตกรรมและเทคโนโลยีเพื่อการศึกษาไปใช้ในการบริหารและพัฒนาการศึกษาของสถานศึกษา 3) ระดมจัดหาเทคโนโลยีเพื่อการศึกษาให้งานด้านต่าง ๆ ของสถานศึกษา 4) สนับสนุนให้บุคลากรนำนวัตกรรมและเทคโนโลยีเพื่อการศึกษาไปใช้ในการบริหารและพัฒนาการศึกษา 5) ส่งเสริมให้มีการพัฒนาบุคลากรให้มีความรู้ความสามารถและทักษะในการผลิต รวมทั้งการใช้เทคโนโลยีที่เหมาะสมอย่างมีคุณภาพและประสิทธิภาพ 6) ส่งเสริมให้มีการวิจัยและพัฒนาเทคโนโลยีเพื่อการศึกษา และ 7) ติดตามประเมินผลการใช้เทคโนโลยีเพื่อการศึกษา เพื่อให้เกิดการใช้ที่คุ้มค่าและเหมาะสมกับกระบวนการเรียนรู้

7. การส่งเสริมสนับสนุนด้านวิชาการ งบประมาณ บุคลากรและบริหารทั่วไป ประกอบด้วย 1) สำรวจปัญหาความต้องการของด้านวิชาการ งบประมาณ บุคลากรและการบริหารทั่วไป 2) จัดระบบส่งเสริม สนับสนุนและอำนวยความสะดวกในการบริหารงานด้านวิชาการ งบประมาณ บุคลากรและการบริหารทั่วไป 3) จัดหาสื่อวัสดุอุปกรณ์และเทคโนโลยีที่เหมาะสมเพื่อสนับสนุนและอำนวยความสะดวกในการปฏิบัติงานทุกด้าน 4) ติดตาม ประเมินผล การสนับสนุนและอำนวยความสะดวกในการปฏิบัติงานของบุคลากรในด้านต่าง ๆ และ 5) นำผลการประเมินมาปรับปรุงแก้ไข เพื่อให้การสนับสนุนและอำนวยความสะดวกด้านต่าง ๆ ให้มีความยืดหยุ่น คล่องตัวและมีประสิทธิภาพ

8. การบริหารจัดการสถานที่และสภาพแวดล้อม ประกอบด้วย 1) กำหนดแนวทางการวางแผนการบริหารจัดการอาคารสถานที่และสภาพแวดล้อมของสถานศึกษา 2) บำรุง ดูแลและพัฒนาอาคารสถานที่และสภาพแวดล้อมของสถานศึกษาให้อยู่ในสภาพที่มั่นคงปลอดภัย เหมาะสม พร้อมทั้งจะใช้ประโยชน์ 3) ติดตามและตรวจสอบการใช้อาคารสถานที่และสภาพแวดล้อมของสถานศึกษาเพื่อให้เกิดความคุ้มค่าและเอื้อประโยชน์ต่อการเรียนรู้ และ 4) สรุปประเมินผลและรายงานการใช้อาคารสถานที่และสภาพแวดล้อมของสถานศึกษา

9. การจัดทำสำมะโนผู้เรียน ประกอบด้วย 1) ประสานงานกับชุมชน และท้องถิ่นในการสำรวจข้อมูล จำนวนนักเรียนที่จะเข้ารับบริการทางการศึกษาในเขตบริการของสถานศึกษา 2) จัดทำสำมะโนผู้เรียนที่จะเข้ารับบริการทางการศึกษาของสถานศึกษา 3) จัดระบบข้อมูลสารสนเทศจากการสำมะโนผู้เรียน เพื่อให้สามารถนำข้อมูลมาใช้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ และ 4) เสนอข้อมูลสารสนเทศการสำมะโนผู้เรียนให้เขตพื้นที่การศึกษาทราบ

10. การรับนักเรียน ประกอบด้วย 1) กำหนดแผนการรับนักเรียนของสถานศึกษา โดยประสานงานกับสำนักงานการศึกษาเอกชนจังหวัด 2) ดำเนินการรับนักเรียนตามแผนที่กำหนด 3) ร่วมมือกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ชุมชน ในการติดตามช่วยเหลือนักเรียนที่มีปัญหาในการเข้าเรียน และ 4) ประเมินผลและรายงานผลการรับเด็กเข้าเรียนให้สำนักงานการศึกษาเอกชนจังหวัดทราบ

11. การส่งเสริมและการประสานงานการจัดการศึกษาในระบบนอกระบบและตามอัธยาศัย ประกอบด้วย 1) สำรวจความต้องการในการเข้ารับบริการการศึกษาทุกรูปแบบ ทั้งในระบบ นอกระบบ และการศึกษาตามอัธยาศัย 2) กำหนดแนวทางและความเชื่อมโยงในการจัดการศึกษาและพัฒนาการศึกษาของสถานศึกษาทั้งการศึกษาในระบบ นอกระบบ และการศึกษาตามอัธยาศัย ตามความต้องการของผู้เรียนและสอดคล้องกับบริบทในพื้นที่ 3) ดำเนินการจัดการศึกษาในรูปแบบใดรูปแบบหนึ่ง หรือทั้งสามรูปแบบตามความเหมาะสมและศักยภาพของสถานศึกษา 4) ประสานเชื่อมโยง ประสานความร่วมมือและส่งเสริมสนับสนุนการจัดการศึกษาของบุคคล ชุมชน องค์กร หน่วยงานและสถาบันสังคมอื่นที่จัดการศึกษา และ 5) ติดตามประเมินผลการส่งเสริมและประสานงานการจัดการศึกษาทั้งในระบบ นอกระบบและตามอัธยาศัย เพื่อปรับปรุงแก้ไขพัฒนาให้มีประสิทธิภาพต่อไป

12. การส่งเสริมกิจการนักเรียน ประกอบด้วย 1) วางแผนกำหนดแนวทางการส่งเสริมการจัดกิจกรรมนักเรียนของสถานศึกษา โดยสนับสนุนให้นักเรียนได้มีส่วนร่วมในกระบวนการวางแผน 2) ดำเนินการจัดกิจกรรมนักเรียนและส่งเสริมสนับสนุนให้นักเรียนได้มีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรมอย่างหลากหลายตามความถนัดและความสนใจของนักเรียน 3) จัดกิจกรรมให้ผู้เรียนได้เรียนรู้จากประสบการณ์จริง ฝึกการปฏิบัติให้ผู้เรียน คิดเป็น ทำเป็น รักการอ่านและเกิดการใฝ่รู้อย่างต่อเนื่อง และ 4) สรุปและประเมินผลเพื่อปรับปรุงแก้ไข การส่งเสริมกิจการนักเรียน เพื่อให้การจัดกิจกรรมเกิดคุณค่าและประโยชน์ต่อผู้เรียนอย่างแท้จริง

13. การประชาสัมพันธ์ ประกอบด้วย 1) ศึกษาความต้องการในการเผยแพร่ข่าวสารข้อมูลและผลการปฏิบัติงานของสถานศึกษา รวมทั้งความต้องการในการได้รับข่าวสารข้อมูลทางการศึกษาของชุมชน 2) วางแผนการประชาสัมพันธ์ของสถานศึกษา โดยการมีส่วนร่วมของบุคคล ชุมชน องค์กร สถาบันและสื่อมวลชนในท้องถิ่น 3) จัดให้มีเครือข่ายการประสานงาน

ประชาสัมพันธ์ 4) พัฒนาบุคลากรที่รับผิดชอบงานประชาสัมพันธ์ให้มีความรู้ ความสามารถในการดำเนินการประชาสัมพันธ์ผลงานของสถานศึกษา 5) สร้างกิจกรรมการประชาสัมพันธ์ในหลากหลายรูปแบบ โดยยึดหลักการมีส่วนร่วมของเครือข่ายประชาสัมพันธ์ และ 6) ติดตาม และประเมินผลการประชาสัมพันธ์ เพื่อให้ทราบถึงผลที่ได้รับและนำไปดำเนินการปรับปรุงแก้ไขพัฒนาให้เหมาะสมต่อไป

14. การส่งเสริม สนับสนุนและประสานการจัดการศึกษาของบุคคล ชุมชน องค์กรและหน่วยงานอื่น ประกอบด้วย 1) กำหนดแนวทางการส่งเสริม สนับสนุน และประสานการจัดการศึกษาของบุคคล ชุมชน องค์กรและหน่วยงานอื่น 2) ให้คำปรึกษา แนะนำ ส่งเสริม สนับสนุนและประสานงานความร่วมมือในการจัดการศึกษาร่วมกับบุคคล ชุมชน องค์กร หน่วยงาน และสถาบันสังคมอื่นที่จัดการศึกษา

15. การจัดระบบการควบคุมภายในหน่วยงาน ประกอบด้วย 1) วิเคราะห์สภาพปัจจุบันปัญหาตามโครงสร้างและภารกิจสถานศึกษา 2) วิเคราะห์ความเสี่ยงของการดำเนินงาน กำหนดปัจจัยเสี่ยง และจัดลำดับความเสี่ยง 3) กำหนดมาตรการในการป้องกันความเสี่ยงในการดำเนินงานของสถานศึกษา 4) วางแผนการจัดระบบการควบคุมภายในสถานศึกษา 5) ให้บุคลากรที่เกี่ยวข้องทุกฝ่ายนำมาตราการป้องกันความเสี่ยงไปใช้ในการควบคุมการดำเนินงานตามภารกิจ 6) ดำเนินการควบคุมตามหลักเกณฑ์ มาตรการและวิธีการที่สำนักงานตรวจเงินแผ่นดิน กำหนด 7) ประเมินผลการดำเนินการควบคุมภายในตามมาตรการที่กำหนด และ 8) รายงานผลการประเมินการควบคุมภายใน

16. งานบริการสาธารณะ ประกอบด้วย 1) จัดให้มีระบบการบริการสาธารณะ 2) จัดระบบข้อมูลข่าวสารของสถานศึกษาเพื่อให้บริการต่อสาธารณะ 3) ให้บริการข้อมูลข่าวสารและบริการอื่น ๆ แก่สาธารณชน ตามความเหมาะสมและศักยภาพของสถานศึกษา 4) พัฒนาระบบการให้บริการแก่สาธารณะให้มีประสิทธิภาพและเกิดความพึงพอใจแก่ผู้มารับบริการ 5) ประเมินความพึงพอใจงานบริการสาธารณะจากผู้มาขอรับบริการ และ 6) นำผลการประเมินมาปรับปรุงแก้ไข พัฒนาระบบงานบริการสาธารณะ

17. งานที่ไม่ได้ระบุไว้ในงานอื่น ๆ ประกอบด้วย 1) จัดให้มีบุคลากรรับผิดชอบงานตามความเหมาะสมและศักยภาพของผู้ปฏิบัติงาน 2) ให้ผู้ที่รับผิดชอบงานวางแผนการปฏิบัติงานและดำเนินงานให้เสร็จสิ้นตามภารกิจที่ได้รับมอบหมาย 3) กำกับ และติดตามการดำเนินงานของผู้ที่ได้รับมอบหมาย และ 4) ประเมินผลการปฏิบัติงานของผู้ที่ได้รับมอบหมาย

จากขอบข่ายการบริหารงานทั่วไป สรุปได้ว่าการบริหารงานทั่วไปเป็นการบริหารงานในสถานศึกษาตามขอบข่ายงานที่กระทรวงศึกษาธิการได้กำหนดไว้ข้างต้นให้บรรลุผลตามมาตรฐาน คุณภาพ และเป้าหมายที่วางไว้ โดยการบริหารงานทั่วไปเป็นขอบข่ายงานที่ส่งเสริมและสนับสนุนการบริหารงานวิชาการ การบริหารงานบุคลากร และการบริหารงานงบประมาณ ให้มี

ประสิทธิภาพและประสิทธิผลในสถานศึกษาเพิ่มมากขึ้นและผลิตรายเรียนให้มีคุณภาพสู่สังคมและระดับนานาชาติ

สรุปได้ว่า การบริหารสถานศึกษาทั้ง 4 งาน ที่ได้กล่าวมาข้างต้น เป็นภารกิจหลักของผู้บริหารและบุคลากรทางการศึกษาต้องร่วมมือกันปฏิบัติงานที่ได้รับมอบหมายเพื่อนำพาสถานศึกษาไปสู่เป้าหมายตามวัตถุประสงค์และมาตรฐานการจัดการศึกษาของชาติ และมีเป้าหมายหลักในการบริหารด้านการพัฒนาผู้เรียนให้เป็นคนดี คนเก่ง และมีสุข และดำรงตนให้เท่าทันการเปลี่ยนแปลงของโลก

2.3 แนวคิดการบริหารงานวิชาการ

งานวิชาการเป็นงานหลักหรือเป็นภารกิจของสถานศึกษาที่พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 ที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 3) พ.ศ. 2553 มุ่งให้กระจายอำนาจในการบริหารจัดการไปให้สถานศึกษาให้มากที่สุด ด้วยเจตนารมณ์ที่จะให้สถานศึกษาดำเนินการได้โดยอิสระ คล่องตัว รวดเร็ว สอดคล้องกับความต้องการของผู้เรียน สถานศึกษา ชุมชน ท้องถิ่น และการมีส่วนร่วมจากผู้มีส่วนได้ส่วนเสียทุกฝ่าย ซึ่งจะเป็นปัจจัยสำคัญให้สถานศึกษามีความเข้มแข็งในการบริหารและการจัดการ สามารถพัฒนาหลักสูตรและกระบวนการเรียนรู้ ตลอดจนการวัดผลประเมินผล รวมทั้งการวัดปัจจัยเกื้อหนุนการพัฒนาคุณภาพนักเรียน ชุมชน ท้องถิ่น ได้อย่างมีคุณภาพและประสิทธิภาพ

การบริหารงานวิชาการเป็นงานที่สำคัญสำหรับผู้บริหารสถานศึกษา เนื่องจากการบริหารวิชาการเกี่ยวข้องกับกิจกรรมทุกชนิดในสถานศึกษา โดยเฉพาะเกี่ยวกับการเรียนการสอนและการปรับปรุงคุณภาพการเรียนการสอน ซึ่งเป็นจุดมุ่งหมายหลักของสถานศึกษาและเป็นเครื่องชี้วัดความสำเร็จและความสามารถของผู้บริหาร (ปรียาพร วงศ์อนุตรโรจน์, 2542) ผู้บริหารสถานศึกษา จึงต้องตระหนักและเข้าใจในหลักการบริหารจัดการศึกษาที่มุ่งเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ส่งเสริมให้ผู้เรียนได้พัฒนาตามธรรมชาติและเต็มตามศักยภาพสอดคล้องกับความสนใจและความถนัดของผู้เรียน โดยคำนึงถึงความแตกต่างระหว่างบุคคล มีระบบการจัดการเรียนการสอนด้วยวิธีการหลากหลาย เพื่อส่งผลให้สถานศึกษามีคุณภาพและมีมาตรฐานเทียบเคียงระดับนานาชาติ

การบริหารงานวิชาการ มีขอบข่ายการบริหารเพื่อให้การบริหารสถานศึกษามีความคล่องตัว รวดเร็วและสอดคล้องกับความต้องการของผู้เรียน สถานศึกษาและสังคม (ชุมชน) รวมทั้งการมีส่วนร่วมของผู้มีส่วนเกี่ยวข้องรวมทั้งหมด 12 ด้าน ได้แก่ 1) งานพัฒนาหลักสูตร 2) งานพัฒนากระบวนการเรียนรู้ 3) งานวัดผล ประเมินผล และเทียบโอนผลการเรียน 4) การวิจัยเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษา 5) การพัฒนาสื่อ นวัตกรรมและเทคโนโลยีเพื่อการศึกษา 6) การพัฒนาแหล่งการเรียนรู้ 7) การนิเทศการศึกษา 8) งานแนะแนวการศึกษา 9) การพัฒนาระบบการประกันคุณภาพ

การศึกษา 10) การส่งเสริมความรู้ทางวิชาการแก่ชุมชน 11) การประสานความร่วมมือในการพัฒนาวิชาการกับสถานศึกษาและองค์กรอื่น ๆ และ 12) การส่งเสริมและสนับสนุนงานวิชาการแก่บุคคล ครอบครัว องค์กร หน่วยงานและสถาบันอื่นที่จัดการศึกษา (กระทรวงศึกษาธิการ, 2546 ; ภาวดี อนันต์นาวิ, 2555 ; สัมมา รัตนธัญ, 2556)

ปรียาพร วงศ์อนุตรโรจน์ (2542) ได้กำหนดขอบข่ายการบริหารงานวิชาการ ประกอบด้วย 1) การวางแผนงานวิชาการ 2) การดำเนินงานเกี่ยวกับการเรียนการสอน 3) การบริหารเกี่ยวกับการเรียนการสอน และ 4) การวัดและการประเมินผล

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ (2543 : 16) ได้กำหนดขอบข่ายการบริหารงานวิชาการ ประกอบด้วย 1) การบริหารงานวิชาการให้สอดคล้องกับจุดหมายของหลักสูตร ธรรมนูญโรงเรียนหรือแผนยุทธศาสตร์ และแผนปฏิบัติการ 2) การจัดการเรียนการสอนโดยยึดผู้เรียนเป็นสำคัญหรือศูนย์กลางแห่งการเรียนรู้ 3) การนำสื่อ นวัตกรรม และเทคโนโลยีมาใช้ในการเรียนการสอน 4) การจัดกิจกรรมส่งเสริมหลักสูตรและแหล่งเรียนรู้ เพื่อบริการและสนับสนุนการเรียนการสอน 5) การดำเนินการด้านการวัดและประเมินผลการเรียนรู้ตามสภาพจริงของนักเรียน 6) การจัดกิจกรรมสอนซ่อมเสริม และ 7) การให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการจัดการเรียนการสอนโดยใช้แหล่งเรียนรู้ในชุมชน และภูมิปัญญาท้องถิ่น

กมล สุตประเสริฐ (2545 : 104-106) ได้กำหนดขอบข่ายการบริหารงานวิชาการ ประกอบด้วย 1) การพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา 2) การพัฒนากระบวนการเรียนรู้ 3) การวัดผล ประเมินผล และการเทียบโอนผลการเรียน 4) การประกันคุณภาพภายในและมาตรฐานการศึกษา 5) การพัฒนาและใช้สื่อและเทคโนโลยีเพื่อการศึกษา 6) การพัฒนาและส่งเสริมให้มีแหล่งเรียนรู้ 7) การวิจัยเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษา และ 8) การส่งเสริมชุมชนให้มีความเข้มแข็งทางวิชาการ

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (2550 : 18) ได้กำหนดขอบข่ายการบริหารงานวิชาการ ประกอบด้วย 1) การพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา 2) การพัฒนากระบวนการเรียนรู้ 3) การวัดผลประเมินผล และการเทียบโอนผลการเรียน 4) การประกันคุณภาพภายในและมาตรฐานการศึกษา 5) การพัฒนาและการใช้สื่อเทคโนโลยีเพื่อการศึกษา 6) การพัฒนาและส่งเสริมให้มีแหล่งเรียนรู้ 7) การวิจัยเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษา และ 8) การส่งเสริมชุมชนให้มีความรู้เข้มแข็งทางวิชาการ

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (2550 : 28-29) ได้กำหนดขอบข่ายการบริหารงานวิชาการ ประกอบด้วย 1) การพัฒนาหรือดำเนินการเกี่ยวกับการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น 2) การวางแผนงานด้านวิชาการ 3) การจัดการเรียนการสอนในสถานศึกษา 4) การพัฒนาหลักสูตรของสถานศึกษา 5) การพัฒนากระบวนการเรียนรู้ 6) การวัดผลประเมินผลและดำเนินการเทียบโอนผลการเรียน 7) การวิจัยเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษาในสถานศึกษา 8) การพัฒนาและ

ส่งเสริมให้มีแหล่งเรียนรู้ 9) การนิเทศการศึกษา 10) การแนะแนว 11) การพัฒนาระบบประกันคุณภาพภายในและมาตรฐานการศึกษา 12) การส่งเสริมให้ชุมชนมีความเข้มแข็งทางวิชาการ 13) การประสานความร่วมมือในการพัฒนาวิชาการกับสถานศึกษาและองค์กรอื่น 14) การส่งเสริมและสนับสนุนงานวิชาการแก่บุคคล ครอบครัว องค์กร หน่วยงานสถานประกอบการและสถาบันอื่นที่จัดการศึกษา 15) การจัดระเบียบและแนวปฏิบัติเกี่ยวกับงานด้านวิชาการของสถานศึกษา 16) การคัดเลือกหนังสือแบบเรียนเพื่อใช้ในสถานศึกษา และ 17) การพัฒนาและใช้สื่อเทคโนโลยีเพื่อการศึกษา

ดังนั้น จากที่กล่าวมาข้างต้น พอจะสรุปได้ว่า ขอบข่ายการบริหารงานวิชาการ หมายถึง กิจกรรมต่าง ๆ ในโรงเรียนที่ทำให้เกิดการเรียนรู้และสามารถนำพาสถานศึกษาให้บรรลุถึงจุดมุ่งหมายของการศึกษาตามที่ได้วางไว้ โดยในแต่ละสถานศึกษาสามารถที่จะกำหนดขอบข่ายการบริหารงานวิชาการที่เหมาะสมกับบริบทของสถานศึกษา ซึ่งสามารถสรุปขอบข่ายการบริหารงานวิชาการได้ดังนี้ 1) การบริหารและการพัฒนาหลักสูตร 2) บทบาทและหน้าที่ของผู้บริหารงานวิชาการ 3) การจัดงานวิชาการในสถานศึกษา 4) การพัฒนากระบวนการจัดการเรียนรู้ 5) การพัฒนาแหล่งเรียนรู้ 6) การพัฒนาสื่อและนวัตกรรมการเรียนการสอน 7) การวิจัยเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษา 8) การนิเทศภายในสถานศึกษา 9) การวัดและประเมินผล 10) การประกันคุณภาพการศึกษา 11) การส่งเสริมและสนับสนุนงานวิชาการ

สำหรับการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยใช้ขอบข่ายการบริหารงานวิชาการของกระทรวงศึกษาธิการ (2546) จำนวน 12 ด้าน ได้แก่ 1) งานพัฒนาหลักสูตร 2) งานพัฒนากระบวนการเรียนรู้ 3) งานวัดผล ประเมินผล และเทียบโอนผลการเรียน 4) การวิจัยเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษา 5) การพัฒนาสื่อ นวัตกรรมและเทคโนโลยีเพื่อการศึกษา 6) การพัฒนาแหล่งการเรียนรู้ 7) การนิเทศการศึกษา 8) งานแนะแนวการศึกษา 9) การพัฒนาระบบการประกันคุณภาพการศึกษา 10) การส่งเสริมความรู้ทางวิชาการแก่ชุมชน 11) การประสานความร่วมมือในการพัฒนาวิชาการกับสถานศึกษาและองค์กรอื่น ๆ และ 12) การส่งเสริมและสนับสนุนงานวิชาการแก่บุคคล ครอบครัว องค์กร หน่วยงานและสถาบันอื่นที่จัดการศึกษา โดยผู้วิจัยได้ศึกษาและสังเคราะห์งานวิจัยและบทความที่เกี่ยวข้องกับการบริหารงานวิชาการในประเทศไทย โดยมีหลักเกณฑ์การคัดเลือกงานวิจัย คือ 1) เป็นงานวิจัยที่ตีพิมพ์ในเว็บไซต์ Thailis และเว็บไซต์ฐานข้อมูลวิจัยจังหวัดชายแดนภาคใต้ 2) เป็นงานวิจัยที่ได้กล่าวถึงการบริหารงานวิชาการโดยภาพรวมทั้งประเทศ โดยมีได้จำกัดเพียงงานวิจัยในจังหวัดชายแดนภาคใต้ 3) เป็นงานวิจัยที่ได้กล่าวถึงขอบข่ายการบริหารวิชาการตั้งแต่ 3 ด้านขึ้นไปตามขอบข่ายการบริหารงานวิชาการของกระทรวงศึกษาธิการ จำนวน 12 ด้าน และ 4) เป็นงานวิจัยในประเทศไทยตั้งแต่ปี 2546-2555

จากหลักเกณฑ์การคัดเลือกงานวิจัยดังกล่าวข้างต้น ได้กล่าวถึงขอบข่ายการบริหารงานวิชาเป็นรายด้าน ดังตารางต่อไปนี้

ตารางที่ 2 การสังเคราะห์งานวิจัยของการบริหารงานวิชาการ

ร.ก.	เรื่อง	การพัฒนาหลักสูตร	การพัฒนากระบวนการเรียนรู้	การวัดผล ประเมินผล และเทียบโอนผลการเรียน	การวิจัยเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษา	การพัฒนาสื่อ นวัตกรรม และเทคโนโลยีเพื่อการศึกษา	การพัฒนาแหล่งเรียนรู้	การนิเทศการศึกษา	การแนะแนวการศึกษา	การพัฒนากระบวนการภายในสถานศึกษา	การส่งเสริมความรู้ด้านวิชาการแก่ชุมชน	การประสานความร่วมมือในการพัฒนาวิชาการกับสถานศึกษาอื่น	การส่งเสริมและสนับสนุนงานวิชาการแก่บุคคล ครอบครัว องค์กร หน่วยงานและสถาบันอื่นที่จัดการศึกษา
1	การบริหารงานวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาศรีสะเกษ เขต 1 (2555)	✓	✓	✓									
2	การบริหารงานวิชาการของโรงเรียนในอำเภอคูระบุรี เขตพื้นที่การศึกษาพังงา (วารสารศึกษาศาสตร์ ปีที่ 22 ฉบับที่ 1 เดือนตุลาคม 2553 – มกราคม 2554)	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓		✓	✓	✓	✓
3	การบริหารงานวิชาการของโรงเรียนปัญญานุกูลจังหวัดเชียงราย (2553)	✓	✓	✓	✓	✓	✓			✓			✓
4	การบริหารงานวิชาการของโรงเรียนลูกรักเชียงใหม่ของ อำเภอเชียงใหม่ จังหวัดเชียงราย (2553)	✓	✓	✓				✓					
5	การบริหารงานวิชาการของสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดเทศบาลเมืองสมุทรสงคราม จังหวัดสมุทรสงคราม (2553)	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓
6	การบริหารงานวิชาการตามพระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการ กระทรวงศึกษาธิการ พ.ศ. 2546 ของโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาขอนแก่น เขต 1 (2548)	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓
7	การพัฒนาการบริหารงานวิชาการของคณะเทคโนโลยีอุตสาหกรรม มหาวิทยาลัยราชภัฏ (2551)	✓	✓	✓	✓					✓			

ตารางการสังเคราะห์งานวิจัยของการบริหารงานวิชาการ (ต่อ)

ที่	เรื่อง	การพัฒนาหลักสูตร	การพัฒนากระบวนการเรียนรู้	การวัดผล ประเมินผล และเทียบโอนผลการเรียน	การวิจัยเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษา	การพัฒนาสื่อ นวัตกรรม และเทคโนโลยีเพื่อการศึกษา	การพัฒนาแหล่งเรียนรู้	การนิเทศการศึกษา	การแนะแนวการศึกษา	การพัฒนาระบบประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา	การส่งเสริมความรู้ด้านวิชาการแก่ชุมชน	การประสานความร่วมมือในการพัฒนาวิชาการกับสถานศึกษาอื่น	การส่งเสริมและสนับสนุนงานวิชาการแก่บุคคล องค์กร หน่วยงานและสถาบันอื่นที่จัดการศึกษา
28	การบริหารงานวิชาการของสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน (2547)	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓
29	การบริหารงานวิชาการที่ส่งผลต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนในโรงเรียนระดับประถมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาระยะปี (2547)	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓					
30	การบริหารงานวิชาการอย่างมีคุณภาพของผู้บริหารโรงเรียนมัธยมศึกษา จังหวัดสุพรรณบุรี (2547)	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓
31	การพัฒนากลยุทธ์การบริหารงานวิชาการในโรงเรียนครูไม่ครบชั้น (วารศึกษาศาสตร์ ปีที่ 23 มิ.ย. - ก.ย. 2555)	✓				✓	✓			✓			✓
32	ความสัมพันธ์ระหว่างการบริหารงานของผู้บริหารกับการปฏิบัติงานวิชาการของครู ตามทัศนะของครูในโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามในจังหวัดปัตตานี (2554)	✓	✓	✓		✓				✓			
33	การพัฒนารูปแบบการบริหารงานวิชาการสำหรับโรงเรียนขนาดเล็ก (2553)	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓		✓
34	การศึกษาการดำเนินงานวิชาการของโรงเรียนในกลุ่มจุฬาราชวิทยาลัย สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (2547)	✓	✓	✓	✓	✓							

ตารางการสังเคราะห์งานวิจัยของการบริหารงานวิชาการ (ต่อ)

ที่	เรื่อง	การพัฒนาหลักสูตร	การพัฒนากระบวนการเรียนรู้	การวัดผล ประเมินผล และเทียบโอนผลการเรียน	การวิจัยเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษา	การพัฒนาสื่อ นวัตกรรม และเทคโนโลยีเพื่อการศึกษา	การพัฒนาแหล่งเรียนรู้	การนิเทศการศึกษา	การแนะแนวการศึกษา	การพัฒนาระบบประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา	การส่งเสริมความรู้ด้านวิชาการแก่ชุมชน	การประสานความร่วมมือในการพัฒนาวิชาการกับสถานศึกษาอื่น	การส่งเสริมและสนับสนุนงานวิชาการแก่บุคคล ครอบครัวยุ วังองค์กร หน่วยงานและสถาบันอื่นที่จัดการศึกษา
35	การศึกษาการบริหารงานวิชาการโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา สังกัดสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ กลุ่ม 1 (2553)	✓	✓	✓		✓							
36	การบริหารงานวิชาการศูนย์การศึกษาพิเศษประจำจังหวัดชัยภูมิ ปีการศึกษา 2554	✓	✓	✓	✓			✓		✓			
37	แนวทางการบริหารงานวิชาการเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษาของโรงเรียนพนมเบญจา สังกัดเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 13 (2553)	✓	✓	✓			✓	✓			✓		
38	ประสิทธิภาพและประสิทธิผลการบริหารงานวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษาในโครงการหนึ่งอำเภอ หนึ่งโรงเรียนในฝันในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ (วารสารศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี ปีที่ 17 ฉบับที่ 2 ก.ค. - ธ.ค. 2549)	✓	✓	✓			✓			✓			
39	การพัฒนารูปแบบการบริหารงานวิชาการของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย (2549)	✓	✓	✓	✓	✓	✓						
40	ศึกษามีส่วนร่วมในการบริหารโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามของผู้บริหารและครู สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาเอกชนจังหวัดสงขลา (2546)	✓	✓	✓		✓	✓	✓	✓				

ตารางการสังเคราะห์งานวิจัยของการบริหารงานวิชาการ (ต่อ)

ที่.	เรื่อง	การพัฒนาหลักสูตร	การพัฒนากระบวนการเรียนรู้	การวัดผล ประเมินผล และเทียบโอนผลการเรียน	การวิจัยเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษา	การพัฒนาสื่อ นวัตกรรม และเทคโนโลยีเพื่อการศึกษา	การพัฒนาแหล่งเรียนรู้	การนิเทศการศึกษา	การแนะแนวการศึกษา	การพัฒนากระบวนการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา	การส่งเสริมความรู้ด้านวิชาการแก่ชุมชน	การประสานความร่วมมือในการพัฒนาวิชาการกับสถานศึกษาอื่น	การส่งเสริมและสนับสนุนงานวิชาการแก่บุคคล ครอบครัวยุติธรรม องค์กร หน่วยงานและสถาบันอื่นที่จัดการศึกษา
41	การศึกษาทักษะการบริหารกับการปฏิบัติงานวิชาการตามกระบวนการ PDCA ของผู้บริหารโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลาม จังหวัดยะลา (2554)	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓		
42	แนวปฏิบัติที่เป็นเลิศในการบริหารงานวิชาการของสถานศึกษาขั้นพื้นฐานขนาดเล็ก (2552)	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓
43	รูปแบบการบริหารงานวิชาการของโรงเรียนสังกัดกรุงเทพมหานคร (2554)	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓
44	การพัฒนารูปแบบการบริหารงานวิชาการของสถานศึกษาขั้นพื้นฐานเพื่อเตรียมผู้เรียนสู่ความเป็นพลเมืองโลก (2554)	✓	✓	✓		✓		✓					
รวม		43	42	42	30	37	32	32	21	29	25	18	22
ค่าร้อยละ		97.72	95.45	95.45	68.18	84.09	72.72	72.72	47.72	65.90	56.81	40.90	50.00

จากตารางข้างต้น พบว่า มีงานวิจัยและบทความวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการบริหารงานวิชาการในประเทศไทยรวมทั้งหมด 44 เรื่อง โดยได้แบ่งแยกเป็นรายด้าน ดังนี้ 1) การพัฒนาหลักสูตร

มีจำนวน 43 งานวิจัย คิดเป็นร้อยละ 97.2 2) งานพัฒนากระบวนการเรียนรู้ มีจำนวน 42 งานวิจัย คิดเป็นร้อยละ 95.45 3) งานวัดผล ประเมินผล และเทียบโอนผลการเรียน มีจำนวน 42 งานวิจัย คิดเป็นร้อยละ 95.45 4) การวิจัยเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษา มีจำนวน 30 งานวิจัย คิดเป็นร้อยละ 68.18 5) การพัฒนาสื่อ นวัตกรรมและเทคโนโลยีเพื่อการศึกษา มีจำนวน 37 งานวิจัย คิดเป็นร้อยละ 84.09 6) การพัฒนาแหล่งการเรียนรู้ มีจำนวน 32 งานวิจัย คิดเป็นร้อยละ 72.72 7) การนิเทศการศึกษา มีจำนวน 32 งานวิจัย คิดเป็นร้อยละ 72.72 8) งานแนะแนวการศึกษา มีจำนวน 21 งานวิจัย คิดเป็นร้อยละ 47.72 9) การพัฒนาระบบการประกันคุณภาพการศึกษา มีจำนวน 29 งานวิจัย คิดเป็นร้อยละ 65.90 10) การส่งเสริมความรู้ทางวิชาการแก่ชุมชน มีจำนวน 25 งานวิจัย คิดเป็นร้อยละ 56.81 11) การประสานความร่วมมือในการพัฒนาวิชาการกับสถานศึกษาและองค์กรอื่น ๆ มีจำนวน 18 งานวิจัย คิดเป็นร้อยละ 40.90 และ 12) การส่งเสริมและสนับสนุนงานวิชาการแก่บุคคล ครอบครัวย องค์กร หน่วยงานและสถาบันอื่นที่จัดการศึกษา มีจำนวน 22 งานวิจัย คิดเป็นร้อยละ 50.00 โดยค่าร้อยละที่มากที่สุดได้แก่ งานการพัฒนาหลักสูตร ร้อยละ 97.2 รองลงมาเป็นงานพัฒนากระบวนการเรียนรู้ และงานวัดผล ประเมินผล และเทียบโอนผลการเรียน ซึ่งมีร้อยละ 95.45 เท่ากัน รองลงมาเป็นงานการพัฒนาสื่อ นวัตกรรมและเทคโนโลยีเพื่อการศึกษา ร้อยละ 84.09 รองลงมาเป็นงานการพัฒนาแหล่งการเรียนรู้ และการนิเทศการศึกษา ซึ่งมีร้อยละ 72.72 เท่ากัน รองลงมาเป็นงานการวิจัยเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษา ร้อยละ 68.18 รองลงมาเป็นงานการพัฒนาระบบการประกันคุณภาพการศึกษา ร้อยละ 65.90 รองลงมาเป็นงานการส่งเสริมความรู้ทางวิชาการแก่ชุมชน ร้อยละ 56.81 รองลงมาเป็นงานการส่งเสริมและสนับสนุนงานวิชาการแก่บุคคล ครอบครัวย องค์กร หน่วยงานและสถาบันอื่นที่จัดการศึกษา ร้อยละ 50.00 รองลงมาเป็นงานแนะแนวการศึกษา ร้อยละ 47.72 และลำดับสุดท้ายเป็นงานการประสานความร่วมมือในการพัฒนาวิชาการกับสถานศึกษาและองค์กรอื่น ๆ ร้อยละ 40.90

ดังนั้น จากความสำคัญดังกล่าวข้างต้น ผู้วิจัยจึงขอเสนอขอขยายการบริหารงานวิชาการตามขอขยายการบริหารวิชาการของกระทรวงศึกษาธิการ โดยสอดคล้องกับการสังเคราะห์งานวิจัยในประเทศไทย จำนวน 12 ด้าน ดังนี้

2.3.1. การพัฒนาหลักสูตร

หลักสูตร ถือเป็นหัวใจของการจัดการศึกษา เพราะเป็นเครื่องมือสำคัญในการกำหนดแนวทางการจัดการศึกษา เพื่อที่จะพัฒนาผู้เรียนให้มีทักษะพื้นฐานในการดำรงชีวิตอยู่ในสังคม การจัดการศึกษาที่ดีจึงควรมีความสอดคล้องกับสภาพชีวิตและสังคมของผู้เรียน หลักสูตรจึงจำเป็นต้องปรับปรุงหรือพัฒนาให้มีความทันสมัยต่อการเปลี่ยนแปลงของสังคมในปัจจุบันและอนาคต

อยู่เสมอ กระบวนการพัฒนาหลักสูตรจึงมีความสำคัญอย่างยิ่งต่อการจัดการศึกษา (ชัยวัฒน์ สุทธิรัตน์, 2556 : 73)

การพัฒนาหลักสูตรเป็นการปรับปรุงแก้ไขหรือเปลี่ยนแปลงหลักสูตร ในการวางแผนพัฒนาหลักสูตรนั้นต้องคำนึงถึงสังคม ปรัชญาการศึกษา และผู้เรียน ตลอดจนกระบวนการเรียนรู้ บุคคลที่ทำหน้าที่วางแผนพัฒนาหลักสูตรจะต้องประกอบด้วยบุคคลหลายฝ่ายร่วมมือร่วมใจกัน นับตั้งแต่ นักการศึกษา นักวิชาการ นักวิจัย ผู้บริหาร ครูผู้สอน ผู้ปกครอง ชุมชน และนักพัฒนาหลักสูตร เพื่อที่จะให้กระบวนการพัฒนาหลักสูตรดำเนินไปจนบรรลุผลสูงสุด (บุญเลี้ยง ทุมทอง, 2554 : 165) ดังนั้น คุณสมบัติที่สำคัญของหลักสูตรคือ หลักสูตรต้องมีการปรับเปลี่ยนตามความต้องการและความเปลี่ยนแปลงของสังคม การพัฒนาหลักสูตรจึงเป็นกิจกรรมที่เกิดขึ้นอย่างต่อเนื่องตลอดเวลาที่สภาพสังคมเปลี่ยนแปลงไป

1. ความหมายของการพัฒนาหลักสูตร

การพัฒนาหลักสูตรเป็นภารกิจที่สำคัญและกว้างขวางในแวดวงวิชาการ จึงมีนักวิชาการที่ให้ความหมายของการพัฒนาหลักสูตรที่มีความหมายหลากหลาย ดังนี้

ทาบ (Taba, 1962 : 454) ได้กล่าวว่า การพัฒนาหลักสูตร หมายถึง การเปลี่ยนแปลงและปรับปรุงหลักสูตรเดิมให้ได้ผลดียิ่งขึ้น ทั้งในด้านการกำหนดจุดมุ่งหมาย การจัดเนื้อหาวิชา การเรียนการสอน การวัดผลและประเมินผลอื่น ๆ เพื่อให้บรรลุจุดมุ่งหมายอันใหม่ตามที่ได้วางไว้

เซย์เลอร์ และอเล็กซานเดอร์ (Saylor and Alexander : 1974) ได้ให้ความหมายของการพัฒนาหลักสูตรว่า หมายถึง การจัดทำหลักสูตรเดิมที่มีอยู่แล้วให้ดีขึ้น หรือเป็นการจัดทำหลักสูตรใหม่โดยไม่มีหลักสูตรเดิมอยู่ก่อน การพัฒนาหลักสูตรอาจหมายถึงการสร้างเอกสารอื่นสำหรับนักเรียนด้วย

สกิลเบ็ก (Skilbeck, 1984 : 2) ได้ให้ความหมายของการพัฒนาหลักสูตรโรงเรียนว่า หมายถึง การวางแผน การออกแบบ การนำไปใช้ และการประเมินผล การกำหนดการเรียนรู้ของนักเรียน ดำเนินการโดยสถานศึกษา เน้นการตัดสินใจร่วมกันระหว่างบุคลากรภายในสถานศึกษา ไม่ใช่กำหนดจากบุคคลภายนอก และเอ็กเกิลสตัน (Eggleston, 1980 : 7) ได้ให้ความหมายของการพัฒนาหลักสูตรว่าเป็นการพัฒนาหลักสูตรให้มีความสอดคล้องกับสภาพและความต้องการของนักเรียนในแต่ละโรงเรียน โดยมีการวางแผนในการนำไปใช้และประเมินผลร่วมกัน มีการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรของสถานศึกษา เป็นพันธกิจร่วมกันระหว่างโรงเรียนและชุมชน ครูได้แสดงศักยภาพอย่างเต็มที่ เป็นหลักสูตรที่โรงเรียนได้รับประโยชน์ โรงเรียนเป็นผู้ทำให้เกิดผลสัมฤทธิ์มากกว่าเป็นเพียงเจ้าของหลักสูตร นอกจากนี้ (Marshcriln and others, 1990 : 48 ; citing Harrison, 1981)

ได้ให้ความหมายของการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาว่า 1) เป็นแผนงานที่สามารถปรับเปลี่ยนได้ 2) เป็นสิ่งที่นำไปปฏิบัติได้จริงและมีผลเกิดขึ้นกับบุคคลที่เกี่ยวข้องจริง และ 3) เป็นประสบการณ์ที่ผู้เกี่ยวข้องได้รับทราบ

ส่วนชุมศักดิ์ อินทร์รักษ์ (2545 : 35) กล่าวว่า การพัฒนาหลักสูตร หมายถึง ความพยายามจัดประสบการณ์ต่าง ๆ ให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ตรงตามจุดประสงค์ที่กำหนดไว้ ให้ผู้เรียนได้เรียนรู้และพัฒนาตนเองตามที่พึงประสงค์ของสังคม

จากความหมายที่กล่าวมา พอจะสรุปได้ว่า การพัฒนาหลักสูตร หมายถึง การดำเนินการเพื่อให้ได้มาซึ่งแผนประสบการณ์ หรือแผนการจัดการเรียนการสอนที่เกิดจากการตัดสินใจร่วมกัน ระหว่างบุคลากรของสถานศึกษา เพื่อกำหนดการเรียนรู้ของนักเรียนที่ประกอบด้วย จุดประสงค์ เนื้อหาสาระ การจัดการเรียนการสอน กิจกรรมและสื่อต่าง ๆ รวมทั้งการวัดและประเมินผล

2. หลักการพัฒนาหลักสูตร

การพัฒนาหลักสูตรเป็นกระบวนการที่มีขั้นตอนการพัฒนาอย่างเป็นระบบ ซึ่งการที่จะพัฒนาหลักสูตรให้มีคุณภาพนั้นต้องคำนึงถึงหลักการพัฒนาหลักสูตร ดังนี้ (บุญเลี้ยง ทุมทอง, 2553 : 168 ; ชัยวัฒน์ สุทธิรัตน์, 2556 : 75-76)

1. การพัฒนาหลักสูตรจำเป็นต้องมีผู้นำที่เชี่ยวชาญและมีความสามารถในการพัฒนาหลักสูตรเป็นอย่างดี
2. การพัฒนาหลักสูตรจำเป็นต้องได้รับความร่วมมือและการประสานงานอย่างดีจากบุคคลที่เกี่ยวข้องทุกระดับ
3. การพัฒนาหลักสูตรจำเป็นต้องมีการดำเนินการเป็นระบบระเบียบแบบแผนต่อเนื่องกันไป เริ่มตั้งแต่การวางจุดมุ่งหมายในการพัฒนาหลักสูตรจนถึงการประเมินผลการพัฒนาหลักสูตร ในการดำเนินงานจะต้องคำนึงถึงจุดเริ่มต้นในการเปลี่ยนแปลงว่า การพัฒนาหลักสูตรที่จุดใด จะเป็นการพัฒนาส่วนย่อยหรือการพัฒนาทั้งระบบ และจุดดำเนินการอย่างไรในขั้นต่อไป การพัฒนาหลักสูตรในแต่ละขั้นตอนดังกล่าวเป็นสิ่งที่ผู้มีหน้าที่ในการพัฒนาหลักสูตรจะต้องร่วมมือกันพิจารณาอย่างรอบคอบ และดำเนินการอย่างมีระเบียบแบบแผนที่ละขั้นตอน
4. การพัฒนาจะต้องรวมถึงผลงานต่าง ๆ ทางด้านหลักสูตรที่ได้สร้างขึ้นใหม่อย่างมีประสิทธิภาพ ไม่ว่าจะเป็นเอกสารหลักสูตร เนื้อหาวิชา การทำการทดสอบหลักสูตรการนำไปใช้หรือการจัดการเรียนการสอน
5. การพัฒนาหลักสูตรที่มีประสิทธิภาพจะต้องมีการฝึกฝนอบรมครูประจำการให้มีความเข้าใจในหลักสูตรใหม่ ความคิดใหม่ แนวทางการจัดการเรียนการสอนตามหลักสูตรใหม่

6. การพัฒนาหลักสูตรจะต้องคำนึงถึงประโยชน์ในด้านการพัฒนาจิตใจและทัศนคติของผู้เรียนด้วย

3. ความสำคัญและความจำเป็นของการพัฒนาหลักสูตร

จากการประกาศใช้พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 และ (ฉบับที่ 3) พ.ศ. 2553 ได้กำหนดแนวการจัดการศึกษาในมาตรา 22 ว่า การจัดการศึกษาต้องยึดหลักว่าผู้เรียนทุกคนมีความสามารถเรียนรู้และพัฒนาตนเองได้ และถือว่าผู้เรียนมีความสำคัญที่สุด กระบวนการจัดการศึกษาต้องส่งเสริมให้ผู้เรียนสามารถพัฒนาตามธรรมชาติและเต็มตามศักยภาพ และในมาตรา 23 กำหนดว่า การจัดการศึกษา ทั้งการศึกษาในระบบ การศึกษานอกระบบ และการศึกษาตามอัธยาศัย ต้องเน้นความสำคัญทั้งความรู้ คุณธรรม กระบวนการเรียนและบูรณาการตามความเหมาะสมของแต่ละระดับการศึกษาในเรื่องต่อไปนี้ (1) ความรู้เรื่องเกี่ยวกับตัวเอง และความสัมพันธ์ของตนเองกับสังคม ได้แก่ ครอบครัว ชุมชน ชาติ และสังคมโลก รวมถึงความรู้เกี่ยวกับประวัติศาสตร์ความเป็นมาของสังคมไทยและระบบการเมืองการปกครองในระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข (2) ความรู้และทักษะด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี รวมทั้งความรู้ความเข้าใจและประสบการณ์เรื่องการจัดการ การบำรุงรักษาและการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอย่างสมดุลยั่งยืน (3) ความรู้เกี่ยวกับศาสนา ศิลปะ วัฒนธรรม การกีฬา ภูมิปัญญาไทย และการประยุกต์ใช้ภูมิปัญญา (4) ความรู้ และทักษะด้านคณิตศาสตร์ และด้านภาษา เน้นการใช้ภาษาไทยอย่างถูกต้อง และ (5) ความรู้ และทักษะในการประกอบอาชีพและการดำรงชีวิตอย่างมีความสุข และในมาตรา 24 กำหนดว่า การจัดกระบวนการเรียนรู้ ให้สถานศึกษาและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องดำเนินการดังต่อไปนี้ (1) จัดเนื้อหาสาระและกิจกรรมให้สอดคล้องกับความสนใจและความถนัดของผู้เรียน โดยคำนึงถึงความแตกต่างระหว่างบุคคล (2) ฝึกทักษะ กระบวนการคิด การจัดการ การเผชิญสถานการณ์ และการประยุกต์ความรู้มาใช้เพื่อป้องกันและแก้ไขปัญหา (3) จัดกิจกรรมให้ผู้เรียนได้เรียนรู้จากประสบการณ์จริง ฝึกการปฏิบัติให้ทำได้ คิดเป็น ทำเป็น รักการอ่านและเกิดการใฝ่รู้อย่างต่อเนื่อง (4) จัดการเรียนการสอนโดยผสมผสานสาระความรู้ด้านต่าง ๆ อย่างได้สัดส่วนสมดุลกัน รวมทั้งปลูกฝังคุณธรรม ค่านิยมที่ดีงามและคุณลักษณะอันพึงประสงค์ไว้ในทุกวิชา (5) ส่งเสริมสนับสนุนให้ผู้สอนสามารถจัดบรรยากาศ สภาพแวดล้อม สื่อการเรียน และอำนวยความสะดวก เพื่อให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้และมีความรอบรู้ รวมทั้งสามารถใช้การวิจัยเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการเรียนรู้ ทั้งนี้ผู้สอนและผู้เรียนอาจเรียนรู้ไปพร้อมกันจากสื่อการเรียนการสอนและแหล่งวิทยาการประเภทต่าง ๆ และ (6) จัดการเรียนรู้ให้เกิดขึ้นได้ทุกเวลาทุกสถานที่ มีการประสานความร่วมมือกับบิดามารดา ผู้ปกครอง และบุคคลในชุมชนทุกฝ่าย เพื่อร่วมกันพัฒนาผู้เรียนตามศักยภาพ

จากข้อกำหนดในมาตรา 22, 23 และ 24 ของพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 และ (ฉบับที่ 3) พ.ศ. 2553 นำมาสู่การกำหนดคุณภาพมาตรฐานของผู้จบหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน ซึ่งกระทรวงศึกษาธิการ (2551 : 3) กำหนดไว้ในหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 ดังนี้

1. มีคุณธรรม จริยธรรม และค่านิยมที่พึงประสงค์ เห็นคุณค่าของตนเอง มีวินัยและปฏิบัติตนตามหลักธรรมของพระพุทธศาสนา หรือศาสนาที่ตนเองนับถือ ยึดหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

2. มีความรู้ ความสามารถในการสื่อสาร การคิด การแก้ปัญหา การใช้เทคโนโลยี และมีทักษะชีวิต

3. มีสุขภาพกายและสุขภาพจิตที่ดี มีสุขนิสัย และรักการออกกำลังกาย

4. มีความรักชาติ มีจิตสำนึกในความเป็นพลเมืองไทยและพลโลก ยึดมั่นในวิถีชีวิต และการปกครองตามระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข

5. มีจิตสำนึกในการอนุรักษ์วัฒนธรรมและภูมิปัญญาไทย การอนุรักษ์และพัฒนาสิ่งแวดล้อม มีจิตสาธารณะที่มุ่งทำประโยชน์และสร้างสิ่งที่ดีงามในสังคม และอยู่ร่วมกันในสังคมอย่างมีความสุข

ดังนั้น จากข้อกำหนดในมาตรา 22, 23 และ 24 ของพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 3) พ.ศ. 2553 พอจะสรุปได้ว่า การพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษามีความสำคัญและมีความจำเป็นที่จะต้องมีการปรับปรุงและเปลี่ยนแปลงตามความเหมาะสมสอดคล้องกับบริบทของผู้เรียน ชุมชน และสังคม เพื่อมุ่งพัฒนาผู้เรียนทุกคนให้เป็นมนุษย์ที่มีความสมดุลทั้งทางด้านร่างกาย ความรู้ คุณธรรม มีจิตสำนึกในความเป็นพลเมืองไทยและพลเมืองโลก ยึดมั่นในการปกครองตามระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข มีความรู้และทักษะพื้นฐาน รวมทั้งเจตคติที่จำเป็นต่อการศึกษาต่อ การประกอบอาชีพและการศึกษาตลอดชีวิต โดยมุ่งเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญบนพื้นฐานความเชื่อว่าทุกคนสามารถเรียนรู้และพัฒนาตนเองได้เต็มตามศักยภาพ

4. กระบวนการในการพัฒนาหลักสูตร

การพัฒนาหลักสูตรเป็นกระบวนการหรือขั้นตอนของการตัดสินใจหาทางเลือกการเรียนการสอนที่เหมาะสมเข้าด้วยกันจนเป็นระบบที่สามารถปฏิบัติได้ นักพัฒนาหลักสูตรต้องคำนึงถึงภูมิหลังขององค์ประกอบต่าง ๆ อย่างละเอียดและรอบคอบก่อนตัดสินใจเลือกทางใดทางหนึ่ง และเมื่อตัดสินใจเลือกแล้วก็ต้องคำนึงถึงผลลัพธ์ที่เกิดขึ้น ซึ่งจะมีผลกระทบต่อสิ่งอื่น ๆ (ประสาทเนืองเฉลิม, 2556 : 9) กระบวนการพัฒนาหลักสูตรจึงเป็นกระบวนการวางแผนและพัฒนา

ประสบการณ์การเรียนรู้ต่าง ๆ ที่จะก่อให้เกิดประโยชน์และประสิทธิภาพสูงสุดต่อผู้เรียน ดังที่ (Taba, 1962 : 345-425 อ้างถึงในประสาธน์ เนิ่งเฉลิม, 2556 : 10-12) ได้เสนอกระบวนการพัฒนาหลักสูตรที่ตอบสนองความต้องการของผู้เรียน ซึ่งประกอบด้วย 7 ขั้นตอน ดังนี้

1. การวินิจฉัยความต้องการของผู้เรียน ต้องเริ่มจากการวิเคราะห์สภาพปัญหาการเรียนการสอน จุดบกพร่องและภูมิหลังของผู้เรียน จึงทำให้ผู้สอนทราบสภาพปัญหาและความต้องการที่แท้จริงของผู้เรียน เพื่อที่จะได้นำข้อมูลเกี่ยวกับผู้เรียนมาประมวลและทำการวิเคราะห์แนวทางแก้ไข ปัญหา ซึ่งการวินิจฉัยความต้องการของผู้เรียนอาจทำได้โดยการสังเกตทั้งภายในห้องเรียนและนอกห้องเรียน การสัมภาษณ์บุคคลที่เกี่ยวข้องกับผู้เรียน หรือแม้แต่การพูดคุยถามประเด็นที่ผู้เรียนสนใจ

2. การกำหนดจุดมุ่งหมาย ซึ่งการกำหนดจุดมุ่งหมายจะช่วยให้นักพัฒนาหลักสูตรได้แสวงหาแนวทางในการจัดเนื้อหาสาระ และการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนให้ใกล้เคียงกับความต้องการ

3. การเลือกเนื้อหา เนื้อหาที่กำหนดในแต่ละหัวข้อจะต้องมาจากจุดมุ่งหมายที่กำหนดไว้ โดยส่วนใหญ่การคัดเลือกเนื้อหาสาระมักมาจากองค์ความรู้ต่าง ๆ และงานวิจัยทางการศึกษาร่วมสมัย เนื้อหามักได้รับการเรียบเรียงจากเรื่องที่ยากไปหาเรื่องที่ยาก เป็นเนื้อหาที่ผู้เรียนควรรู้ และเป็นประโยชน์ต่อการดำเนินชีวิต

4. การเรียงลำดับเนื้อหา โดยส่วนใหญ่มักเรียงลำดับเนื้อหา ก่อนหลังตามลำดับความยากง่าย และความลึกซึ้งของเนื้อหาที่แปรผันตามความพร้อมของวัยผู้เรียน บางเนื้อหาสาระอาจสลับกันได้ เช่น วิทยาศาสตร์ แต่บางเนื้อหาต้องเรียงลำดับก่อน - หลัง เช่น คณิตศาสตร์และภาษาไทย

5. การเลือกประสบการณ์การเรียนรู้ นักพัฒนาหลักสูตรจะต้องเลือกประสบการณ์การเรียนรู้ที่เหมาะสมกับผู้เรียน โดยจำเป็นที่จะต้องมียุทธศาสตร์อันเกิดจากสภาพปัญหาการเรียนการสอน หรือจากการศึกษาค้นคว้าเพิ่มเติม เพื่อที่จะได้มีการพัฒนานวัตกรรมการเรียนการสอนและทดลองใช้กับผู้เรียน ซึ่งการพัฒนาและทดลองใช้นวัตกรรมการเรียนการสอนนี้จะต้องอาศัยศาสตร์หรือกระบวนการทางการวิจัยสังคมศาสตร์

6. การเรียงลำดับประสบการณ์การเรียนรู้ นักพัฒนาหลักสูตรจะต้องหาวิธีการที่จัดและเรียงลำดับให้กิจกรรมการเรียนรู้มีความผสมกลมกลืนกันอย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งปกติจะพบว่าการเรียงลำดับประสบการณ์การเรียนรู้มักเริ่มจากขั้นเตรียม ขั้นนำ ขั้นสอน และขั้นสรุป ส่วนกระบวนการจัดการเรียนการสอนที่อิงประสบการณ์และทฤษฎีทางการสอนก็จะมีการประยุกต์ขั้นการสอนลึกลงไปให้มีความละเอียดมากขึ้น

7. การกำหนดรูปแบบของการประเมินผลและแนวทางในการปฏิบัติตามจุดมุ่งหมาย ซึ่งนักพัฒนาหลักสูตรจะต้องคำนึงถึงการที่จะบรรลุจุดมุ่งหมายของหลักสูตรนั้นควรทำอย่างไร

รูปแบบการประเมินผลที่ดี คือ การที่ผู้สอนใช้เทคนิควิธีการสอนที่หลากหลาย เหมาะสมกับรูปแบบการเรียนรู้ของผู้เรียน การประเมินผลการเรียนรู้จะเป็นสิ่งที่ช่วยบ่งชี้ว่าหลักสูตรได้รับการดำเนินการตอบสนองเป็นไปตามจุดมุ่งหมายมากน้อยเพียงไร ควรปรับปรุงวิธีการจัดหลักสูตรและการเรียนการสอนอย่างไรให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น บางครั้งอาจใช้ประเมินหลักสูตรเพื่อพิจารณาว่าจะดำเนินการต่อหรืองดใช้หลักสูตรนั้น

การพัฒนาหลักสูตรเป็นกระบวนการต่อเนื่องตั้งแต่การจัดทำหลักสูตรฉบับร่าง ทดลองใช้ จัดทำหลักสูตรฉบับจริง ปรับปรุงกระบวนการใช้ และปรับปรุงตัวหลักสูตร ซึ่งอาจจะต้องหมุนเวียนกระทำซ้ำต่อเนื่องจนกว่าจะเปลี่ยนหลักสูตรทั้งหมดให้มีความเหมาะสมกับการเปลี่ยนแปลงของสังคม การพัฒนาหลักสูตรแบ่งออกเป็นขั้นตอนใหญ่ 4 ขั้นตอน ดังนี้ (ประสาท เนื่องเฉลิม, 2556 : 12-14 ; บุญเลี้ยง ทุมทอง, 2553 : 178)

ขั้นตอนที่ 1 ขั้นเตรียมการ ข้อมูลที่สำคัญ คือ ความจำเป็นและความต้องการของสังคมที่มีต่อการจัดการศึกษาประเภทและระดับนั้น ๆ ปรัชญาการศึกษาทำให้สามารถเตรียมการสร้างหลักสูตรได้เหมาะสม แนวคิดทางจิตวิทยาจะช่วยนำทางให้จัดหลักสูตรได้เหมาะสมสอดคล้องกับธรรมชาติของผู้เรียน

ขั้นตอนที่ 2 ขั้นจัดทำและวางแผนการใช้หลักสูตร จากการประมวลความรู้โดยใช้ข้อมูลจากขั้นที่แล้วผนวกกับความรู้ ความคิดของผู้เชี่ยวชาญด้านเนื้อหาวิชา นักทฤษฎีการสอน ซึ่งจะช่วยในการกำหนดหลักการ จุดหมาย และโครงสร้างของเนื้อหาวิชา รวมทั้งลักษณะของการจัดประสบการณ์การเรียนการสอน สิ่งที่ต้องคำนึงถึงคือ องค์ประกอบของการใช้หลักสูตร ความเข้าใจและการยอมรับของผู้บริหารสถานศึกษา ความพร้อมของหน่วยงานสนับสนุน ซึ่งการวางแผนในเรื่องเหล่านี้จะช่วยทำให้ทราบสภาพความพร้อมและสามารถแก้ปัญหาได้ล่วงหน้าอย่างเป็นระบบ

ขั้นตอนที่ 3 ขั้นดำเนินการใช้หลักสูตรหรือกระบวนการเรียนการสอนหรือวิธีการ เพื่อให้การเรียนการสอนเป็นไปตามจุดมุ่งหมายของหลักสูตรอย่างมีประสิทธิภาพ จำเป็นจะต้องจัดหาและปรับปรุงกระบวนการสอน การจัดชั้นเรียน การใช้อุปกรณ์ การวัดผลประเมินผล และการจัดกิจกรรมเสริมทางวิชาการ ตลอดจนการสอนซ่อมเสริม ให้การนำหลักสูตรไปใช้เกิดประโยชน์สูงสุด

ขั้นตอนที่ 4 ขั้นตรวจสอบผลของการใช้หลักสูตร เป็นการประเมินคุณค่าของหลักสูตรว่ามีคุณภาพเป็นอย่างไร ความมุ่งหมายเป็นอย่างไร เนื้อหาวิชาและประสบการณ์ตรงกับ ความมุ่งหมายหรือไม่ การเรียนการสอนมีปัญหาและอุปสรรคอะไรบ้าง และการประเมินผลเป็นอย่างไร ควรจะแก้ไขจุดหมายของหลักสูตรอย่างไร หรือควรรหาทางปรับปรุงกระบวนการใช้หลักสูตรหรือไม่

หลักสูตรเมื่อได้รับการพัฒนาและนำมาทดลองใช้ จำเป็นที่จะต้องได้รับการประเมินเพื่อปรับหรือตัดสินใจผลการใช้หลักสูตร การประเมินหลักสูตรใด ๆ โดยทั่วไปแล้วจะมีจุดมุ่งหมาย

คล้ายคลึงกันอยู่ 3 ประการสำคัญ คือ 1) เพื่อหาคุณค่าของหลักสูตร โดยดูว่าหลักสูตรที่จัดขึ้นสามารถตอบสนองตามวัตถุประสงค์ที่หลักสูตรนั้นต้องการหรือไม่ 2) เพื่อตัดสินใจว่าการวางเค้าโครงรูปแบบระบบของหลักสูตร ตลอดจนการบริหารงาน การสอนตามหลักสูตร เป็นไปในทางที่ถูกต้องหรือไม่ และ 3) เพื่อวัดว่าคุณภาพของผู้เรียนนั้นเป็นอย่างไร หลักสูตรที่ดีย่อมได้รับการสะท้อนผ่านการเรียนการสอนว่าพิมพ์เขียวที่ได้เตรียมไว้นั้น เมื่อนำมาปฏิบัติในระดับห้องเรียนแล้วสามารถเปลี่ยนแปลงคุณลักษณะของผู้เรียนได้ตามที่กำหนดไว้ตามจุดมุ่งหมายมากน้อยเพียงไร และเกิดการพัฒนายังไง การติดตามการเปลี่ยนแปลงเหล่านี้ นักการศึกษานิยมใช้การวิจัยเป็นเครื่องมือในการทดลองและเครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล

5. การนำหลักสูตรไปใช้

เมื่อดำเนินการพัฒนาหลักสูตรเสร็จสมบูรณ์แล้ว ขั้นตอนต่อมาคือการนำหลักสูตรที่พัฒนาขึ้นไปสู่กระบวนการสอนในห้องเรียน การนำหลักสูตรไปใช้เป็นขั้นตอนสำคัญของการพัฒนาหลักสูตร เป็นการดำเนินงานที่เกี่ยวข้องกับบุคคลหลายฝ่าย ตั้งแต่ระดับกระทรวงศึกษาธิการสู่ระดับสถานศึกษา โดยในแต่ละฝ่ายมีความรับผิดชอบในการนำหลักสูตรไปใช้ที่แตกต่างกัน นับตั้งแต่ขั้นการวางแผน การเตรียมการในการประชาสัมพันธ์หลักสูตร การเตรียมบุคลากรที่เกี่ยวข้อง การนำหลักสูตรไปใช้ และการวัดผลประเมินผลการนำหลักสูตรไปใช้ หากสถานศึกษาได้ดำเนินการตามขั้นตอนข้างต้น สถานศึกษาสามารถมีหลักสูตรสถานศึกษาที่มีคุณภาพและมีประสิทธิภาพสูงสุดตรงตามความมุ่งหมายของหลักสูตรทุกประการ

5.1 ความหมายของการนำหลักสูตรไปใช้

การนำหลักสูตรไปใช้เป็นกระบวนการแปลงหลักสูตรสู่กระบวนการสอนในห้องเรียน เป็นงานที่มีขอบเขตกว้างขวาง นักการศึกษาจึงให้ความหมายของคำว่า การนำหลักสูตรไปใช้แตกต่างกันดังนี้

สุมิตร คุณาสุกร (2520 : 130) ได้กล่าวว่า การนำหลักสูตรไปใช้เป็นกระบวนการที่ทำให้หลักสูตรกลายเป็นการปฏิบัติจริง และเป็นขั้นตอนหนึ่งในกระบวนการพัฒนาหลักสูตรและมีกิจกรรมที่กระทำได้ คือ 1) การแปลงหลักสูตรไปสู่การสอน 2) การจัดปัจจัยและสภาพต่าง ๆ ภายในโรงเรียนให้บรรลุเป้าหมายของหลักสูตร และ 3) การสอนของครู

สังต์ อุทรานันท์ (2532 : 260) ได้ให้ความเห็นเกี่ยวกับการนำหลักสูตรไปใช้ว่าเป็นขั้นตอนของการนำหลักสูตรไปสู่การเรียนการสอนในห้องเรียน ได้แก่ การจัดเอกสารประกอบหลักสูตร การเตรียมบุคลากร การบริหารและบริการหลักสูตร และการนิเทศการใช้หลักสูตร

อำภา บุญช่วย (2537 : 20) ได้ให้ทัศนะว่า การนำหลักสูตรไปใช้ หมายถึง กระบวนการจัดกิจกรรมและประสบการณ์เรียนรู้ ให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ตามจุดมุ่งหมายของ หลักสูตร หลักสูตรจะไม่มีคามหมายใด ๆ หากผู้มีหน้าที่จัดการศึกษาปล่อยไว้ให้เป็นเพียงข้อความ อยู่ในคู่มือหลักสูตร กิจกรรมการเรียนการสอนจะเกิดขึ้นก็ต่อเมื่อมีการนำหลักสูตรไปใช้

บุญเลี้ยง ทุมทอง (2553 : 263) กล่าวว่า การนำหลักสูตรไปใช้ หมายถึง การ ดำเนินงานและกิจกรรมต่าง ๆ ในอันที่จะทำให้หลักสูตรที่สร้างขึ้นดำเนินไปสู่การปฏิบัติเพื่อให้บรรลุ เป้าหมาย นับแต่การเตรียมบุคลากร อาคาร สถานที่ วัสดุอุปกรณ์ สภาพแวดล้อม และการจัดการ เรียนการสอนในโรงเรียน

สุนทร โคตรบรรเทา (2553 : 102) ได้ให้ความเห็นว่าการนำหลักสูตรไปใช้เป็นส่วนสำคัญของการพัฒนาหลักสูตร เป็นการนำเอาการเปลี่ยนแปลงที่คาดหวังไปสู่ความจริง กล่าวให้ เข้าใจง่ายคือกิจกรรมหลักสูตรคือ กิจกรรมการเปลี่ยนแปลง

ชัยวัฒน์ สุทธิรัตน์ (2556 : 259) กล่าวว่า การนำหลักสูตรไปใช้ เป็นการแปลง หลักสูตรไปสู่การปฏิบัติจริงในห้องเรียน ซึ่งประกอบไปด้วยงานที่สำคัญ คือ การบริหารและบริการ หลักสูตร งานดำเนินการเรียนการสอนตามหลักสูตร และงานสนับสนุนและส่งเสริมการใช้หลักสูตร

จากความหมายของการนำหลักสูตรไปใช้ข้างต้น พอจะสรุปได้ว่า การนำ หลักสูตรไปใช้ หมายถึง การดำเนินงานในการนำหลักสูตรที่สร้างขึ้นไปสู่กระบวนการการเรียนการสอนตามสถานการณ์จริงในห้องเรียน เพื่อให้บรรลุเป้าหมายตามเจตนารมณ์ของหลักสูตรที่ได้วางไว้

5.2 หลักการที่สำคัญในการนำหลักสูตรไปใช้

การนำหลักสูตรไปใช้ มีหลักการที่สำคัญ ดังนี้ (บุญเลี้ยง ทุมทอง, 2554 : 266-267)

1. จะต้องมีการวางแผนและเตรียมการในการนำหลักสูตรไปใช้ โดยผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับหลักสูตรควรจะได้ศึกษาวิเคราะห์ ทำความเข้าใจหลักสูตรที่จะนำไปใช้ให้มีความเข้าใจตรงกัน เพื่อให้การปฏิบัติเป็นไปในทำนองเดียวกัน
2. จะต้องมืองค์คณะบุคคลทั้งส่วนกลางและส่วนท้องถิ่นที่จะต้องทำหน้าที่ประสานงานกันเป็นอย่างดีในแต่ละขั้นตอนของการนำหลักสูตรไปใช้
3. การนำหลักสูตรไปใช้จะต้องดำเนินการอย่างเป็นระบบเป็นไปตามขั้นตอนที่วางแผนและเตรียมการไว้
4. การนำหลักสูตรไปใช้จะต้องคำนึงถึงปัจจัยสำคัญที่จะช่วยให้การนำหลักสูตรไปใช้ประสบความสำเร็จได้ ปัจจัยต่าง ๆ เหล่านี้ก็คือ งบประมาณ วัสดุอุปกรณ์ เอกสารหลักสูตรต่าง ๆ ตลอดจนสถานที่ต่าง ๆ ที่จะเป็นแหล่งให้ความรู้ประสบการณ์ต่าง ๆ

5. ครูเป็นบุคลากรที่สำคัญที่สุดในการนำหลักสูตรไปใช้ ดังนั้นครูจะต้องได้รับการพัฒนาอย่างเต็มที่และจริงจัง เริ่มตั้งแต่การอบรมให้ความรู้ ความเข้าใจทักษะ และเจตคติเกี่ยวกับการใช้หลักสูตรอย่างเข้มแข็ง การให้การสนับสนุนปัจจัยต่าง ๆ แก่ครู ได้แก่ การติดตามประเมินผลการปฏิบัติการสอนของครูอย่างเป็นระบบ และการพัฒนาตัวครูเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการสอน การเผยแพร่เอกสารการสอนที่เป็นประโยชน์ การพาไปทัศนศึกษา การเชิญวิทยากรมาให้ความรู้ และการสร้างขวัญกำลังใจในการปฏิบัติงาน ฯลฯ

6. ควรจัดตั้งให้มีหน่วยงานที่มีผู้อำนวยการพิเศษ ทำหน้าที่นี้เทศ ติดตามผลการนำหลักสูตรไปใช้ และควรปฏิบัติงานร่วมกับครูอย่างใกล้ชิด

7. หน่วยงานและบุคลากรในฝ่ายต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการนำหลักสูตรไปใช้ไม่ว่าจะเป็นส่วนกลางหรือท้องถิ่น ต้องปฏิบัติงานในบทบาทหน้าที่ของตนเองที่รับผิดชอบอย่างเต็มที่ และเต็มความสามารถ ลักษณะเช่นนี้จะเป็นตัวบ่งชี้ว่าการนำหลักสูตรไปใช้จะประสบความสำเร็จหรือล้มเหลว

8. การนำหลักสูตรไปใช้สำหรับผู้ที่มีบทบาทเกี่ยวข้องทุกฝ่าย ทุกหน่วยงาน จะต้องมีการติดตามและประเมินผลเป็นระยะ ๆ ซึ่งจะต้องกำหนดไว้ในแผนปฏิบัติการ ทั้งนี้ เพื่อจะได้นำข้อมูลต่าง ๆ มาประเมิน วิเคราะห์ เพื่อพัฒนาการนำหลักสูตรไปใช้ให้มีประสิทธิภาพดียิ่งขึ้น

จากที่กล่าวมาข้างต้น พอจะสรุปได้ว่า การนำหลักสูตรไปใช้ให้ประสบความสำเร็จได้นั้น จะต้องมีการวางแผนและการเตรียมการอย่างเป็นระบบ นับตั้งแต่การนำหลักสูตรไปใช้ในด้านวิธีการ สื่อ การประเมินผล การจัดการอบรมผู้ที่จะไปพัฒนาครู การอบรมผู้ใช้หลักสูตรในท้องถิ่น การนำหลักสูตรไปใช้ของครู และการติดตามประเมินผลการใช้หลักสูตรของครู เป็นต้น โดยสถานศึกษาจะต้องมีความพร้อมด้านงบประมาณ วัสดุอุปกรณ์ และเอกสารหลักสูตรต่าง ๆ ให้แก่ครู เนื่องจากครูเป็นบุคลากรที่สำคัญที่สุดในการนำหลักสูตรไปใช้ ครูจึงต้องได้รับการพัฒนาอย่างเต็มที่และครอบคลุมทุกทักษะในการเป็นครูอย่างมืออาชีพ ดังนั้น การนำหลักสูตรไปใช้ของสถานศึกษาจะประสบความสำเร็จหรือล้มเหลว ต้องอาศัยความสามารถและความรับผิดชอบอย่างเต็มที่ของหน่วยงานและบุคลากรที่รับผิดชอบต่อสถานศึกษา และมีการวางแผนการปฏิบัติงานที่ชัดเจน เพื่อปรับปรุงและพัฒนาหลักสูตรให้มีประสิทธิภาพต่อไป

5.3 องค์ประกอบของการนำหลักสูตรไปใช้

การนำหลักสูตรไปใช้เกี่ยวข้องกับการจัดทำหลักสูตรขึ้นใหม่ โดยการแทนที่หลักสูตรที่มีอยู่เดิม มีวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนาหลักสูตรให้มีความเหมาะสมกับสถานการณ์ในปัจจุบันที่เปลี่ยนแปลงไป จึงจำเป็นต้องมีการปรับเปลี่ยนบางสิ่งบางอย่างที่เกี่ยวข้องกับหลักสูตร เช่น การ

ปรับเปลี่ยนพฤติกรรมของผู้บริหารและครู ขอบเขตการเรียนรู้ของผู้เรียน และการจัดตารางเรียน เป็นต้น และองค์ประกอบที่สำคัญของการนำหลักสูตรไปใช้มีดังนี้

1. การวางแผน (Planning) การนำหลักสูตรใหม่เข้าแทนที่หลักสูตรเดิม จะประสบความสำเร็จได้หรือไม่ขึ้นอยู่กับองค์การวางแผนในการใช้หลักสูตร ได้แก่ การประชาสัมพันธ์หลักสูตร และการเตรียมบุคลากร การเตรียมวัสดุอุปกรณ์ เตรียมระบบการบริหารจัดการหลักสูตร และการเตรียมชุมชนท้องถิ่น เป็นต้น

2. การเปลี่ยนแปลง (Change) การนำหลักสูตรไปใช้ จะเกี่ยวข้องกับการเปลี่ยนแปลงหลายส่วน ซึ่งส่วนใหญ่มนุษย์ต้องการเปลี่ยนแปลง แต่ในขณะเดียวกันมักกลัวการเปลี่ยนแปลง โดยเฉพาะการเปลี่ยนแปลงที่มาเร็วหรือถ้ารู้สึกว่ามี การควบคุมหรือมีอิทธิพลต่อการเปลี่ยนแปลงนั้นน้อย มนุษย์จึงเคยชินกับการรักษาสถานภาพเดิม และชอบแก้ไขเปลี่ยนแปลงในพฤติกรรมใหม่แบบค่อยเป็นค่อยไป (สุนทร โคตรบรรเทา, 2553 : 87) การเปลี่ยนแปลงจะดำเนินไปได้ด้วยดี หากมีการส่งเสริมสิ่งที่สำคัญ (หรรษา นิลวิเชียร, 2547 : 137) ได้แก่ 1) ความเข้าใจธรรมชาติของการเปลี่ยนแปลง 2) มีการวางแผนและความร่วมมือของผู้ที่เกี่ยวข้อง 3) มีระบบการสร้างขวัญและกำลังใจ 4) มีกระบวนการนำการเปลี่ยนแปลงไปสู่การปฏิบัติ 5) มีบรรยากาศขององค์กรที่โปร่งใสและมีสิ่งแวดล้อมที่เกื้อหนุนต่อการเปลี่ยนแปลง 6) มีการสนับสนุนด้านทรัพยากร 7) มีข้อบ่งชี้ของการเปลี่ยนแปลงที่ชัดเจนคือไม่มากหรือเร็วเกินไป 8) การประเมินผลจะต้องไม่คาดหวังผลสำเร็จที่เร็วเกินไป และ 9) มีคณะทำงานที่มีความตั้งใจและความสามารถ

3. ความร่วมมือ (Co-operative) ความร่วมมือของบุคลากรที่เกี่ยวข้องทุกฝ่าย เป็นสิ่งสำคัญต่อความสำเร็จในการนำหลักสูตรไปใช้ โดยเฉพาะบทบาทของครูในการทำความเข้าใจ และปฏิบัติงานตามหลักสูตรใหม่ จะส่งผลต่อความสำเร็จในการนำหลักสูตรไปใช้

4. การสื่อสาร (Communication) การเปลี่ยนแปลงการใช้หลักสูตรต้องอาศัยระบบการสื่อสารที่ทำให้เกิดความเข้าใจระหว่างกัน ผู้บริหารสถานศึกษา ครู และคณะทำงานด้านหลักสูตรต้องมีการประชุมพบปะและสนทนากันอย่างต่อเนื่อง เพื่อความสำเร็จในการนำหลักสูตรไปใช้ การสื่อสารมีช่องทางที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการ และควรใช้ทั้งสองช่องทางตามแต่ละโอกาสที่เหมาะสม และปัจจุบันช่องทางการสื่อสารโดยการใช้เครือข่ายคอมพิวเตอร์ก็เป็นประโยชน์และมีประสิทธิภาพมาก การสื่อสารสามารถทำได้หลายระดับ ได้แก่ การสื่อสารในแนวตั้งทั้งจากบนสู่ล่าง และจากล่างไปสู่บน (upward or downward) และการสื่อสารในแนวนอนระหว่างกลุ่มเพื่อนครู การสื่อสารในองค์กรสามารถทำได้หลายวิธี เช่น การเยี่ยมเยียนพูดคุยกับคณะครู บันทึกข้อความ จดหมาย การบรรยายหรือรายงานผลการวิจัย การประชุมเชิงปฏิบัติการ กล้องแสดงความคิดเห็น และสำรวจความคิดเห็นของคณะครู เป็นต้น นอกจากนี้ สุนทร โคตรบรรเทา (2553 : 90) ได้กล่าวว่า การสื่อสารเป็นปรากฏการณ์ที่ซับซ้อน เป็นการส่งข้อเท็จจริง แนวคิด ค่านิยม ความรู้สึก และ

เจตคติจากบุคคลหนึ่งหรือกลุ่มหนึ่งไปยังบุคคลอื่นหรือกลุ่มอื่น ดังนั้น ผู้เชี่ยวชาญหลักสูตรต้องแน่ใจว่าเครือข่ายการสื่อสารต้องสมบูรณ์แบบและช่องทางในการสื่อสารต้องเกิดขึ้นในทุกระดับของระบบสถานศึกษา ระบบที่ดีมีประสิทธิผล ต้องไม่แข็งกร้าวหรือเข้มงวดจนเกินไป แต่ให้สมาชิกกลุ่มประชากรต่าง ๆ มีโอกาสและช่องทางในการสื่อสาร และภารตี อนันต์นาวิ (2555 : 151-152) กล่าวว่า ลักษณะของการติดต่อสื่อสารที่ดี มีดังนี้ 1) เรื่องที่ถ่ายทอดจะต้องมีลักษณะกระจ่างแจ่มชัด เข้าใจง่าย ไม่ใช้ถ้อยคำคลุมเครือหรือแปลความหมายได้หลายทาง 2) ตรวจสอบวัตถุประสงค์ที่แท้จริงของการติดต่อสื่อสารแต่ละครั้ง 3) พิจารณาเตรียมการก่อนที่จะติดต่อสื่อสารให้เหมาะสมกับสิ่งแวดล้อมบรรยากาศของที่ประชุมความสัมพันธ์ในองค์การ ขนบธรรมเนียมประเพณี และแนวทางที่เคยทำมา 4) พึงระมัดระวังน้ำเสียง อากัปกริยาและคำพูดที่มีความหมายกำกวมและกระทบกระเทือนอารมณ์ผู้ฟัง 5) การติดต่อสื่อสารที่ดีจะต้องมีลักษณะมุ่งใจ เข้าใจความต้องการไว้ตอบสนองความต้องการของบุคคลในหน่วยงาน 6) พิจารณาความต้องการ ทักษะ ขององค์การให้่องแท้ เพราะการให้ข้อมูลและข่าวสารเกี่ยวกับองค์การแต่ละแห่งไม่เหมือนกัน 7) ต้องจัดการติดต่อสื่อสารให้ดำเนินไปด้วยความสะดวกรวดเร็ว จัดทำให้อต่อเนื่องและดำเนินไปด้วยความสม่ำเสมอทั้งหน่วยงาน จัดให้มีความสะดวก ทั้งการติดต่อสื่อสารจากบนลงล่างและการติดต่อจากล่างไปบน และ 8) สายการเดินทางของข่าวสาร ควรเป็นแนวตรงที่สุดเท่าที่สามารถจะทำได้ ลักษณะที่ดีของข่าวสารควรเป็นข่าวสารที่เป็น การพูด ควรจะมีลักษณะการใช้คำพูดด้วยอารมณ์แจ่มใส วางสีหน้าท่าทางในลักษณะที่น่านิยมและสอดคล้องกับเรื่องที่พูด เสียงพอดิ ฯลฯ

5. การสนับสนุน (Support) การนำหลักสูตรไปใช้จำเป็นต้องมีปัจจัยเกื้อหนุนต่าง ๆ เช่น วัสดุอุปกรณ์ เวลา ทรัพยากร งบประมาณ และการบริการต่าง ๆ เป็นต้น โดยเฉพาะการสนับสนุนด้านงบประมาณ โดยเงินมีความจำเป็นสำหรับซื้ออุปกรณ์และสนับสนุนทางด้านมนุษย์ซึ่งมักถูกมองข้ามสำหรับความพยายามในการนำหลักสูตรไปใช้ แต่เงินอย่างเดียวไม่ใช่คำตอบ สาขาวิชาการศึกษาจำเป็นต้องมีการปฏิรูปและมีโครงการใหม่ ซึ่งเสียค่าใช้จ่ายเป็นจำนวนมาก มีการกำหนดโดยผู้เชี่ยวชาญที่ทราบว่าจะอะไรดีที่สุดและล้มเหลว สิ่งปรุ่่งแต่งที่ขาดไปคือความศรัทธา ซึ่งเป็นศรัทธาในตัวคนและระบบการสนับสนุนที่คนต้องการ (สุนทร โคตรบรรเทา, 2553 : 97)

นอกจากองค์ประกอบที่กล่าวมาแล้ว องค์ประกอบที่เกี่ยวข้องกับการนำหลักสูตรไปใช้ยังรวมถึง การกระจายอำนาจ การแลกเปลี่ยนวิสัยทัศน์ การเสริมแรง การให้รางวัล การควบคุมจำนวนบุคลากร การควบคุมทรัพยากร และการสร้างเครือข่ายภายนอก

5.4 บุคคลที่เกี่ยวข้องกับการนำหลักสูตรไปใช้

การนำหลักสูตรไปใช้ให้ประสบความสำเร็จและสามารถตรวจสอบติดตามการประเมินผลหลักสูตรให้มีประสิทธิผลและประสิทธิภาพนั้น ต้องอาศัยความสามารถและความร่วมมือ

ของผู้บริหารโรงเรียน ครูผู้สอน ศึกษานิเทศก์ ชุมชน และหน่วยงานต่าง ๆ ที่ดูแลสถานศึกษา โดยมีรายละเอียดผู้ที่เกี่ยวข้องกับการนำหลักสูตรไปใช้ดังนี้ (บุญเลี้ยง ทุมทอง, 2554 : 284-285)

1. นักวิชาการ ซึ่งได้แก่ ศึกษานิเทศก์ หรือนักวิชาการที่ทำหน้าที่พัฒนาหลักสูตรมีบทบาทในการส่งเสริมการใช้หลักสูตรดังนี้ 1) ช่วยพัฒนาครูให้มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการใช้หลักสูตร และดำเนินการเรียนการสอนตามเจตนารมณ์ของหลักสูตร 2) ทำการนิเทศและติดตามผลการใช้หลักสูตรในหน่วยงานที่ใช้หลักสูตร และ 3) ให้การสนับสนุนและส่งเสริมการดำเนินการใช้หลักสูตร โดยการให้บริการวัสดุหลักสูตร และให้กำลังใจแก่ผู้นำหลักสูตรไปใช้

2. ผู้บริหารโรงเรียน ควรมีบทบาทในการส่งเสริมและสนับสนุนการใช้หลักสูตรดังนี้ 1) ทำความเข้าใจเกี่ยวกับหลักสูตรที่โรงเรียนใช้อยู่อย่างชัดเจน 2) ให้บริการวัสดุและสื่อการเรียนการสอนชนิดต่าง ๆ แก่ครู และ 3) ดำเนินการนิเทศและติดตามผลการใช้หลักสูตรภายในโรงเรียนอย่างสม่ำเสมอ 4) กระตุ้นและส่งเสริมครูในการใช้หลักสูตรอย่างถูกต้อง เช่น การจัดอบรมหรือจัดประชุมสัมมนา เป็นต้น และ 5) ให้กำลังใจและบำรุงขวัญแก่ครูผู้ใช้หลักสูตรอย่างมีประสิทธิภาพเพื่อเป็นแบบอย่างแก่ครูคนอื่น ๆ

3. หัวหน้าหมวดวิชาหรือหัวหน้าสาขาวิชา ควรจะดำเนินการส่งเสริมการใช้หลักสูตรดังนี้ 1) ศึกษารายละเอียดและทำความเข้าใจเกี่ยวกับหลักสูตรที่ตนเองรับผิดชอบอย่างชัดเจน 2) ช่วยวางแผนและจัดทำแผนการเรียนการสอนที่สอดคล้องกับหลักสูตรที่ตนเองรับผิดชอบ 3) จัดหาวัสดุหลักสูตร และสื่อการเรียนการสอนและให้บริการแก่ครูคนอื่นที่อยู่ภายในสายเดียวกัน 4) ดำเนินการนิเทศและติดตามผลการใช้หลักสูตรที่อยู่ในความรับผิดชอบของตนเองอย่างสม่ำเสมอ และ 5) ประสานงานการใช้หลักสูตรกับหมวดวิชาอื่น หรือสาขาวิชาอื่นเพื่อให้การใช้หลักสูตรในโรงเรียนเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ

4. ครูผู้สอน ในฐานะเป็นผู้ใช้หลักสูตรโดยตรงมีส่วนที่จะช่วยสนับสนุนให้การใช้หลักสูตรภายในโรงเรียนเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพดังนี้ 1) ศึกษาหลักสูตรเพื่อสร้างความเข้าใจเกี่ยวกับหลักสูตรที่ตนเองใช้อยู่อย่างกระจ่างชัด 2) ปรับปรุงหลักสูตรที่ใช้อยู่ให้มีความเหมาะสมกับสภาพและความต้องการของท้องถิ่น 3) สอนให้ถูกต้องกับเจตนารมณ์ของหลักสูตรที่ใช้อยู่ 4) พยายามคิดค้นหาวิธีการที่เหมาะสมหรือวิธีการที่มีประสิทธิภาพและนำมาใช้ และ 5) บุคลากรอื่น ๆ ภายในโรงเรียน นักเทคโนโลยีทางการศึกษา นักวัดผลและนักแนะแนว ฯลฯ ต่างก็มีบทบาทในการสนับสนุนและส่งเสริมการใช้หลักสูตรโดยปฏิบัติหน้าที่ที่ตนรับผิดชอบอย่างเต็มที่ และให้ความช่วยเหลือหรือให้บริการแก่ครูผู้ใช้หลักสูตรอย่างเต็มที่

นอกจากนี้ ผู้ปกครองและชุมชนก็มีบทบาทในการส่งเสริมและสนับสนุนการใช้หลักสูตรในด้านการจัดหางบประมาณ การจัดหาวัสดุอุปกรณ์ สื่อการเรียนรู้ สนับสนุนการใช้แหล่ง

เรียนรู้ภูมิปัญญาในชุมชน ตลอดจนช่วยประชาสัมพันธ์เผยแพร่เพื่อสร้างความเข้าใจเกี่ยวกับหลักสูตรให้แก่ประชาชนในชุมชน

6. การบริหารจัดการหลักสูตร

การบริหารหลักสูตรเป็นการดำเนินงานเกี่ยวกับหลักสูตรเพื่อให้เป็นไปตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ โดยมีการเตรียมการเกี่ยวกับหลักสูตร ได้แก่ การวางแผนเกี่ยวกับการใช้หลักสูตร โดยการตรวจสอบหลักสูตรแม่บทก่อนนำไปใช้ การประชาสัมพันธ์หลักสูตร การเตรียมความพร้อมด้านต่าง ๆ เช่น บุคลากร อาคารสถานที่ งบประมาณ การจัดหาวัสดุอุปกรณ์ การจัดทำโครงการสอน เป็นต้น (ปรียาพร วงศ์อนุตรโรจน์, 2553 : 49) ดังนั้น สถานศึกษาจึงมีหน้าที่สำคัญในการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา การวางแผนและดำเนินการใช้หลักสูตร การเพิ่มพูนคุณภาพการใช้หลักสูตรด้วยการวิจัยและพัฒนา การปรับปรุงและพัฒนาหลักสูตร จัดทำระเบียบการวัดและประเมินผล ในการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาต้องพิจารณาให้สอดคล้องกับหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐานและรายละเอียดที่เขตพื้นที่การศึกษา หรือหน่วยงาน ต้นสังกัดอื่น ๆ ในระดับท้องถิ่นได้จัดทำเพิ่มเติม รวมทั้งสถานศึกษาสามารถเพิ่มเติมในส่วนที่เกี่ยวกับสภาพปัญหาในชุมชนและสังคม ภูมิปัญญาท้องถิ่น และความต้องการของผู้เรียน โดยทุกภาคส่วนเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา (กระทรวงศึกษาธิการ, 2551 : 33)

กมล ภูประเสริฐ (2545 : 9-10) กล่าวว่า การบริหารหลักสูตร ได้แก่ การวิเคราะห์หลักสูตรแกนกลางระดับประเทศ ซึ่งได้กำหนดเกี่ยวกับมาตรฐานการเรียนรู้และสาระการเรียนรู้ทั้ง 8 กลุ่มสาระ การวิเคราะห์หลักสูตรแกนกลางมีประโยชน์ต่อสถานศึกษา โดยการช่วยให้บุคลากรของสถานศึกษาได้ศึกษาหลักสูตรแกนกลางโดยละเอียด เพื่อการจัดทำมาตรฐานการเรียนรู้และสาระการเรียนรู้รายปีและรายภาคเรียนต่อไป และยังสามารถช่วยให้สถานศึกษามีแนวทางในการจัดทำมาตรฐานการเรียนรู้และสาระการเรียนรู้ที่เหมาะสมกับชุมชนและท้องถิ่นของตนดังนี้

1. การกำหนดมาตรฐานการเรียนรู้และสาระการเรียนรู้ โดยเฉพาะในส่วนที่เกี่ยวข้องกับสภาพแวดล้อม ทรัพยากร สภาพการดำรงชีวิตและปัญหาต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับชุมชนและท้องถิ่นโดยตรง แต่เนื่องจากมาตรฐานการเรียนรู้ในหลักสูตรแกนกลางจะเขียนไว้ค่อนข้างจะครอบคลุม ดังนั้น อาจกำหนดเฉพาะสาระการเรียนรู้เฉพาะท้องถิ่นที่จำแนกตามช่วงชั้น

2. การจัดทำหลักสูตรสถานศึกษา เป็นการนำผลในข้อ 1 มาจัดทำเป็นหลักสูตรสถานศึกษา โดยการกำหนดมาตรฐานการเรียนรู้และสาระการเรียนรู้เป็นรายปี กำหนดเวลาเรียนให้เหมาะสม สำหรับระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 – มัธยมศึกษาปีที่ 3 ส่วนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 – มัธยมศึกษาปีที่ 6 จะต้องกำหนดมาตรฐานการเรียนรู้และสาระการเรียนรู้เป็นรายภาค และกำหนดหน่วยกิตให้เหมาะสม

3. การจัดทำหน่วยการเรียนรู้โดยเฉพาะในระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 – มัธยมศึกษาปีที่ 3 ต้องนำเอกสารสาระการเรียนรู้ตามข้อ 1 ที่เกี่ยวเนื่องกันมาบูรณาการเป็นหน่วยการเรียนรู้ย่อย ๆ เพื่อสะดวกแก่การจัดการเรียนการสอนที่สัมพันธ์กัน แต่หน่วยการเรียนรู้จะประกอบด้วยมาตรฐานการเรียนรู้ สาระการเรียนรู้และเวลาเรียน ซึ่งเมื่อรวมทุกหน่วยการเรียนรู้เข้าด้วยกันจะสมบูรณ์ตามหลักสูตรที่กำหนดไว้เป็นรายภาคหรือรายปี แต่ในระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 – มัธยมศึกษาปีที่ 6 ต้องทำเป็นรายวิชา นอกจากนั้นยังต้องดำเนินงานอื่น ๆ ตามที่กำหนดด้วย

การบริหารจัดการหลักสูตรมีหน่วยงานต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องในแต่ละระดับ ตั้งแต่ระดับชาติ ระดับท้องถิ่น จนถึงระดับสถานศึกษา โดยในระดับชาติ มีบทบาทหน้าที่และความรับผิดชอบในการพัฒนา สนับสนุน ส่งเสริม การใช้และพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาและการจัดการเรียนการสอนของสถานศึกษามีประสิทธิภาพสูงสุด อันจะส่งผลให้การพัฒนาคุณภาพผู้เรียนบรรลุตามมาตรฐานการเรียนรู้ที่กำหนดไว้ในระดับชาติ ส่วนระดับท้องถิ่น ได้แก่ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา และหน่วยงานต้นสังกัดอื่น ๆ เป็นหน่วยงานที่มีบทบาทในการขับเคลื่อนคุณภาพการจัดการศึกษา เป็นตัวกลางที่จะเชื่อมโยงหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐานที่กำหนดในระดับชาติให้สอดคล้องกับสภาพและความต้องการของท้องถิ่น เพื่อนำไปสู่การจัดทำหลักสูตรของสถานศึกษา ส่งเสริมการใช้และพัฒนาหลักสูตรในระดับสถานศึกษาให้ประสบความสำเร็จ และสถานศึกษามีหน้าที่สำคัญในการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา โดยต้องพิจารณาให้สอดคล้องกับหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน และรายละเอียดที่เขตพื้นที่การศึกษา หรือหน่วยงานต้นสังกัดอื่น ๆ ในระดับท้องถิ่นได้จัดทำเพิ่มเติม รวมทั้งสถานศึกษาสามารถเพิ่มเติมในส่วนที่เกี่ยวกับสภาพปัญหาในชุมชนและสังคม ภูมิปัญญาท้องถิ่น และความต้องการของผู้เรียน โดยทุกภาคส่วนเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา (กระทรวงศึกษาธิการ, 2551 : 35)

สงัด อุทรานันท์ (2532 : 263-267) กล่าวว่า งานบริหารและบริการหลักสูตร มีขอบเขตของงาน คือ

1. งานเตรียมบุคลากรผู้ใช้หลักสูตร เพื่อให้เข้าใจจุดหมาย หลักการ โครงสร้าง แนวการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนและวิธีวัดผลประเมินผลของหลักสูตร การเตรียมบุคลากรอาจทำได้หลายวิธี เช่น การอบรมสัมมนา การเผยแพร่ประชาสัมพันธ์ การประสานงานกับหน่วยงานผลิตครูในการเตรียมนักศึกษาครู การอบรมครูประจำการ การประชุมชี้แจงหลักสูตรต่อชุมชนและผู้ปกครองนักเรียน ตลอดจนเผยแพร่เอกสารทางวิชาการต่าง ๆ ในท้องที่ที่รับผิดชอบ

2. การจัดครูเข้าสอนตามหลักสูตร โดยจะต้องพิจารณาอยู่ 2 ประการ คือ การคัดเลือกบุคลากรที่เหมาะสม โดยพิจารณาความรู้ความสามารถ ความถนัด อารมณ์ นิสัยใจคอ หากมีการจัดผู้สอนที่จบในสาขาวิชาที่ตรงกับวิชาที่สอนจะเป็นผลดีที่สุดต่อผู้เรียน ซึ่งต้องมีการเตรียม

บุคลากรก่อนทำการสอน โดยการประชุมอบรมเชิงปฏิบัติการเพื่อชี้แจงให้เข้าใจในหลักสูตรและการจัดการเรียนการสอนที่ถูกต้องก่อนเปิดภาคเรียน

3. การบริหารและบริการวัสดุหลักสูตร เป็นภารกิจของหน่วยงานส่วนกลางและสถานศึกษาเองที่จะต้องดำเนินการบริหารและบริการสื่อหลักสูตร ได้แก่ เอกสารหลักสูตร สื่อการเรียนการสอน และเครื่องมือวัดประเมินผล รวมทั้งจัดเตรียมงบประมาณสนับสนุนการผลิตสื่อต่าง ๆ แก่ผู้สอนให้ไปถึงผู้ใช้หลักสูตรหรือผู้สอนให้ครบและทันตามกำหนดเวลาของแต่ละภาคเรียน

4. การบริการหลักสูตรภายในโรงเรียน ได้แก่ การจัดสิ่งอำนวยความสะดวกให้แก่ผู้สอน เช่น การให้บริการห้องเรียนเฉพาะวิชา อาทิ ห้องเรียนวิทยาศาสตร์ ห้องเรียนคอมพิวเตอร์ ห้องเรียนทางภาษา ห้องเรียนพุทธศาสนา ห้องแนะแนว ห้องปฏิบัติการวิชาการงานอาชีพ ห้องสมุด สื่อการเรียนการสอน เครื่องมือวัดประเมินผล ซึ่งเป็นหน้าที่ของผู้บริหารสถานศึกษาที่จะต้องพยายามจัดให้มีขึ้นรวมทั้งชี้แนะแหล่งวิชาการจากบุคคลและหน่วยงานต่าง ๆ ภายนอกโรงเรียนด้วย

นอกจากนี้ ปรียาพร อนุตรโรจน์วงศ์ (2542 : 43) กล่าวว่า การบริหารหลักสูตรได้นำกระบวนการการบริหารงานมีประโยชน์ต่อการทำงาน ดังนี้

1. ช่วยให้การบริหารหลักสูตรสะดวกและรวดเร็วขึ้น เพราะมองเห็นงาน ปัญหาของ ความซ้ำซ้อน และสามารถมอบหมายงานได้ถูกต้อง
2. ช่วยให้ผู้บริหารสามารถนำเทคนิคต่าง ๆ มาใช้ในการปรับปรุงการทำงานให้ทันกับความเปลี่ยนแปลงและความก้าวหน้าของงาน
3. ช่วยให้สถานศึกษาได้ขยายเติบโตและก้าวหน้า มองเห็นปัญหา ทำให้งานบรรลุวัตถุประสงค์ได้ตามที่วางไว้
4. ช่วยส่งเสริมตัวบุคคลในการทำงาน การจัดหน่วยงาน การบริหารงาน ได้งานเหมาะกับบุคคล เพื่อให้บุคคลปฏิบัติหน้าที่ด้วยความเต็มใจ
5. ช่วยให้ผู้บริหารได้ใช้ความคิดสร้างสรรค์ กระตุ้นให้บุคคลในองค์การทำงานอย่าง มีอิสระมีความคิดริเริ่ม
6. ช่วยในการจัดหมวดหมู่ของงาน ให้เป็นไปตามความเหมาะสม และรวดเร็ว
7. ช่วยให้มีการประเมินผลและติดตามผลการปฏิบัติงาน

จากการนำหลักสูตรไปใช้ที่ได้กล่าวมาทั้งหมด พอจะสรุปได้ว่า การนำหลักสูตรไปใช้เป็นการแปลงหลักสูตรไปสู่การสอนในห้องเรียน เป็นกระบวนการที่ต้องอาศัยความร่วมมือจากบุคคลหลายฝ่าย และเป็นกิจกรรมที่มีขั้นตอนการปฏิบัติหลายขั้นตอน วิธีการของกระบวนการนำหลักสูตรไปใช้ จึงเป็นหัวใจหลักสำคัญของการพัฒนาหลักสูตร เพราะฉะนั้นผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการนำหลักสูตรไปใช้ ควรศึกษาและทำความเข้าใจเกี่ยวกับการนำหลักสูตรไปใช้ให้ถ่องแท้ เพื่อให้การใช้หลักสูตรมีประสิทธิภาพและประสิทธิผลตามจุดมุ่งหมายที่กำหนดไว้ทุกประการ

2.3.2 การพัฒนากระบวนการเรียนรู้

การเรียนรู้เป็นกระบวนการที่สำคัญยิ่งต่อการดำรงชีวิตของมนุษย์ทุกคน เนื่องด้วยการเรียนรู้ทำให้มนุษย์ได้รับประสบการณ์อันเป็นประโยชน์ สามารถนำไปประยุกต์ใช้ในการดำเนินชีวิตอย่างมีความสุข การเรียนรู้สามารถเกิดขึ้นได้ทั้งภายนอกและภายในระบบโรงเรียน การเรียนรู้จึงเป็นกิจกรรมและกระบวนการที่เกิดขึ้นอย่างต่อเนื่องและครอบคลุมช่วงเวลายาวนานตลอดชีวิตของบุคคลทุกเพศทุกวัย (บุญเลี้ยง ทุมทอง, 2556 : 5) การเรียนรู้ที่นั่นเกิดได้ทุกหนทุกแห่งในการดำเนินชีวิตประจำวัน อาจเกิดขึ้นได้จากการลองผิดลองถูก เกิดจากการวางเงื่อนไขความสัมพันธ์ระหว่างประสบการณ์เดิมกับสิ่งใหม่ ๆ เกิดจากการเลียนแบบ หรือเกิดจากความต้องการเป็นแรงผลักดัน เพื่อให้เกิดความอยากรู้อยากเห็น และเมื่อเกิดการอยากรู้อยากเห็นแล้วก็จะลงมือกระทำการต่าง ๆ อาจเกิดปัญหาหรือข้อผิดพลาดต่าง ๆ ผู้เรียนก็ได้ใช้การเรียนรู้เพื่อเป็นข้อมูลในการนำไปใช้ในหนทางที่ถูกต้อง (จำเนียร ศิลปะวานิช, 2538 : 62) ดังนั้น การเรียนรู้ของผู้เรียนในการใช้ชีวิตประจำวันสามารถเรียนรู้ได้จากการดูแบบอย่างของคนในครอบครัว อาทิ พ่อ แม่ พี่น้อง เรียนรู้ได้จากสังคมภายนอก และสังคมภายในโรงเรียน โดยเฉพาะรูปแบบการสอนของครูในห้องเรียน อาจต้องอาศัยการทดลองให้ปฏิบัติจริง การเรียนรู้ที่ได้รับของผู้เรียนในแต่ละคนจึงมีความแตกต่างกัน เนื่องจากผู้เรียนแต่ละคนก็มีประสบการณ์การเรียนรู้และความสามารถที่ต่างกัน การเรียนรู้โดยการปฏิบัติจริงจะทำให้ผู้เรียนสามารถเรียนรู้ได้อย่างเต็มความสามารถและความรู้จะฝังแน่นอยู่ในสมองของผู้เรียน เป็นการสร้างกระบวนการเรียนรู้ที่ถูกต้องและมีประสิทธิภาพ

2.3.2.1 ความหมายของการเรียนรู้

การเรียนรู้ หมายถึง พฤติกรรมที่ถูกเปรียบเทียบระหว่างก่อนเรียนและหลังเรียนเกิดการเปลี่ยนแปลง ถ้าเกิดการเปลี่ยนแปลงแสดงว่าได้มีการรับความรู้ใหม่เข้ามา (จำเนียร ศิลปะวานิช, 2538 : 63)

การเรียนรู้ หมายถึง กระบวนการที่ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลง จากพฤติกรรมเดิมไปเป็นพฤติกรรมใหม่ที่ค่อนข้างถาวร เป็นผลที่ได้จากประสบการณ์ ผลจากการตอบสนองตามธรรมชาติที่เกิดขึ้นโดยบังเอิญ เป็นการเปลี่ยนแปลงทั้งความรู้ ความรู้สึก และทักษะ (Hilliard R. Ernest and Bower H. Gordon, 1975 : 2 ; ปรียาพร วงศ์อนุตรโรจน์, 2542 : 72)

การเรียนรู้ หมายถึง การเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมอันเนื่องมาจากประสบการณ์หรือกิจกรรมที่จัดขึ้น โดยผ่านการปฏิสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อมหรือการฝึกหัด รวมทั้งเปลี่ยนแปลงความรู้ของผู้เรียน และพฤติกรรมที่เปลี่ยนแปลงนี้จะต้องเป็นพฤติกรรมที่ค่อนข้างถาวร ไม่ใช่เป็นพฤติกรรมที่

เกิดจากผู้เรียนมีวุฒิภาวะหรือได้รับยาเสพติดหรือได้รับอุบัติเหตุ (สุรางค์ โคว์ตระกูล, 2541 : 187 ; พะยอม วงศ์สารศรี, 2545 : 70)

นอกจากนี้ (บุญเลี้ยง ทุมทอง, 2556 : 6) ได้ให้ความหมายของการเรียนรู้ว่าเป็นการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมไปในทางที่ดีจากการเลียนแบบ ถ่ายโอน หรือกระทำอย่างซ้ำ ๆ กัน โดยการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมนั้นเป็นผลมาจากสิ่งแวดล้อม ประสบการณ์ หรือการฝึกฝนที่แต่ละบุคคลเผชิญและได้รับ

จากความหมายที่กล่าวมาข้างต้น พอจะสรุปได้ว่า การเรียนรู้ หมายถึง กระบวนการเปลี่ยนแปลงจากพฤติกรรมเดิมไปสู่พฤติกรรมใหม่ อันเนื่องมาจากการเรียนรู้ผ่านสิ่งแวดล้อม หรือการฝึกฝน และประสบการณ์ที่ได้รับ และพฤติกรรมนั้นจะต้องเป็นพฤติกรรมที่ค่อนข้างถาวรติดตัวไปตลอด

2.3.2.2 แนวคิดการจัดกระบวนการเรียนรู้

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 ที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 และ (ฉบับที่ 3) พ.ศ. 2553 ได้กำหนดแนวทางการจัดกระบวนการเรียนรู้ ในมาตรา 24 ไว้ดังนี้

1. จัดเนื้อหาสาระและกิจกรรมให้สอดคล้องกับความสนใจและความถนัดของผู้เรียน โดยคำนึงถึงความแตกต่างระหว่างบุคคล
2. ฝึกทักษะ กระบวนการคิด การจัดการ การเผชิญสถานการณ์ และการประยุกต์ความรู้มาใช้เพื่อป้องกันและแก้ไขปัญหา
3. จัดกิจกรรมให้ผู้เรียนได้เรียนรู้จากประสบการณ์จริง ฝึกการปฏิบัติให้ทำได้ คิดเป็น ทำเป็น รักการอ่านและเกิดการใฝ่รู้อย่างต่อเนื่อง
4. จัดการเรียนการสอนโดยผสมผสานสาระความรู้ด้านต่าง ๆ อย่างได้สัดส่วนสมดุลกัน รวมทั้งปลูกฝังคุณธรรม ค่านิยมที่ดีงามและคุณลักษณะอันพึงประสงค์ในทุกวิชา
5. ส่งเสริมสนับสนุนให้ผู้สอนสามารถจัดบรรยากาศ สภาพแวดล้อม สื่อการเรียน และอำนวยความสะดวกเพื่อให้ผู้เรียนเกิดการเรียนและมีความรอบรู้ รวมทั้งสามารถใช้การวิจัยเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการเรียนรู้ ทั้งนี้ ผู้สอนและผู้เรียนอาจเรียนรู้ไปพร้อมกันจากสื่อการเรียนการสอนและแหล่งวิทยาการประเภทต่าง ๆ
6. จัดการเรียนรู้ให้เกิดขึ้นได้ทุกเวลาทุกสถานที่ มีการประสานความร่วมมือกับบิดามารดา ผู้ปกครอง และบุคคลในชุมชนทุกฝ่าย เพื่อร่วมกันพัฒนาผู้เรียนตามศักยภาพ

นอกจากนี้ในหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 (กระทรวงศึกษาธิการ, 2551 : 23) ได้ให้ความสำคัญกับการจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนสำคัญ ผู้เรียน

จะต้องอาศัยกระบวนการเรียนรู้ที่หลากหลาย เป็นเครื่องมือที่จะนำพาตนเองไปสู่เป้าหมายของหลักสูตร กระบวนการเรียนรู้ที่จำเป็นสำหรับผู้เรียน อาทิ กระบวนการเรียนรู้แบบบูรณาการ กระบวนการสร้างความรู้ กระบวนการคิด กระบวนการทางสังคม กระบวนการเผชิญสถานการณ์และแก้ปัญหา กระบวนการเรียนรู้จากประสบการณ์จริง กระบวนการปฏิบัติ ลงมือทำจริง กระบวนการวิจัย กระบวนการเรียนรู้ของตนเอง กระบวนการพัฒนาลักษณะนิสัย ซึ่งกระบวนการเหล่านี้เป็นแนวทางในการจัดการเรียนรู้ที่ผู้เรียนควรได้รับการฝึกฝน พัฒนา เพราะจะสามารถช่วยให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ได้ดี บรรลุเป้าหมายของหลักสูตร ดังนั้น ผู้สอนจึงจำเป็นต้องศึกษาทำความเข้าใจในกระบวนการเรียนรู้ต่าง ๆ เพื่อให้สามารถเลือกใช้ในการจัดการกระบวนการเรียนรู้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยผู้สอนต้องทราบจุดมุ่งหมายของการเรียนรู้ ดังที่บลูม (Bloom, 1956) ได้จำแนกพฤติกรรมออกเป็น 3 ด้าน คือ 1) ด้านสติปัญญา (Cognitive Domain) เป็นความสามารถทางด้านสมองในการคิดเกี่ยวกับสิ่งต่าง ๆ ซึ่งมีพฤติกรรมแยกย่อยเป็น 6 ชั้น คือ ความรู้ ความจำ ความเข้าใจ การนำไปใช้ การวิเคราะห์ การสังเคราะห์ และการประเมินค่า 2) ด้านจิตใจหรือความรู้สึก (Affective Domain) เป็นความสามารถในการรู้สึกต่อสิ่งต่าง ๆ รวมถึงทัศนคติ ความเชื่อถือหรือค่านิยม โดยมีพฤติกรรมที่แยกย่อยออกเป็น 5 ชั้น คือ การรับรู้ การให้ความสนใจและตอบสนอง การประเมินและสร้างคุณค่า การจัดระบบ และการสร้างลักษณะนิสัย และ 3) ด้านทักษะหรือการปฏิบัติ (Psychomotor Domain) เป็นความสามารถในด้านการปฏิบัติหรือการเคลื่อนไหวร่างกาย แยกเป็นพฤติกรรมย่อย 5 ชั้น คือ การเลียนแบบ การทำตามแบบ การหาความถูกต้อง การทำอย่างต่อเนื่อง และการทำโดยธรรมชาติ ส่วนบุญเลี้ยง หุมทอง (2556 : 8) ได้แบ่งประเภทของการเรียนรู้โดยภาพรวมเป็น 2 ประเภท คือ 1) การเรียนรู้ด้วยตนเอง และ 2) การเรียนรู้จากสถาบันการศึกษา

จากที่กล่าวมาข้างต้น พอจะสรุปได้ว่า แนวทางในการจัดการเรียนรู้ในสถานศึกษาต้องยึดหลักว่าผู้เรียนทุกคนมีความสามารถเรียนรู้และพัฒนาตนเองได้ และถือว่าผู้เรียนมีความสำคัญที่สุด ต้องส่งเสริมให้ผู้เรียนสามารถพัฒนาตามธรรมชาติและเต็มตามศักยภาพ โดยจัดกิจกรรมให้สอดคล้องกับความถนัด ความสนใจของผู้เรียน ฝึกทักษะกระบวนการคิด การจัดการเผชิญสถานการณ์ การประยุกต์ความรู้มาใช้ ฝึกปฏิบัติจริง พร้อมทั้งปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรม ค่านิยมและคุณลักษณะอันพึงประสงค์ จัดบรรยากาศสภาพแวดล้อม สื่อการเรียน เพื่อส่งเสริมและปลูกฝังผู้เรียนให้มีความสนใจต่อการเรียนรู้ตลอดเวลา ทั้งขณะที่ผู้เรียนอยู่ในและนอกสถานศึกษา นอกจากนี้สถานศึกษาต้องส่งเสริมการจัดการกระบวนการเรียนการสอนให้มีประสิทธิภาพ โดยการส่งเสริมให้ครูผู้สอนทำวิจัยเพื่อพัฒนากระบวนการเรียนรู้ สถานศึกษาจึงควรบริหารการจัดการเรียนรู้ โดยเริ่มต้นจากการวางแผนการจัดการเรียนรู้ การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ การประเมินผลการเรียนรู้ และการปรับปรุงการพัฒนาการจัดการเรียนรู้ เพื่อมุ่งพัฒนาให้ผู้เรียนเป็นคนดี คนเก่ง และมีความสุข

2.3.2.3 หลักการของการพัฒนากระบวนการเรียนรู้

การศึกษาเป็นกระบวนการพัฒนาชีวิตบุคคลและสังคมให้มีคุณภาพ มีความเจริญงอกงาม ซึ่งจะเป็นปัจจัยสำคัญยิ่งในการพัฒนาประเทศอย่างยั่งยืน สามารถพึ่งตนเองได้ และสามารถแข่งขันในระดับนานาชาติ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540 และพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 ที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 และ (ฉบับที่ 3) พ.ศ. 2553 กำหนดหลักการในการจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาสังคมไทยให้เป็นสังคมแห่งความรู้ หรือสังคมแห่งการเรียนรู้ เพื่อให้คนไทยทั้งปวงได้รับโอกาสเท่าเทียมกันทางการศึกษา พัฒนาคนให้มีการเรียนรู้อย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต อันเป็นเงื่อนไขไปสู่สังคมเศรษฐกิจฐานความรู้ที่พึงประสงค์ ให้คนไทยมีคุณภาพชีวิตและสังคมบูรณาการอย่างสมดุลระหว่างปัญญาธรรม คุณธรรม และวัฒนธรรม มุ่งสร้างพื้นฐานที่ดีในวัยเด็ก ปลูกฝังความเป็นสมาชิกที่ดีของสังคมตั้งแต่วัยการศึกษาขั้นพื้นฐาน และพัฒนาความรู้ความสามารถเพื่อการทำงานที่มีคุณภาพ (ดวงกมล สิ้นเพ็ง, 2553 : 2) และหลักการจัดกระบวนการเรียนรู้ตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 และ (ฉบับที่ 3) พ.ศ. 2553 ระบุไว้ในมาตรา 24 ว่า ครูต้องให้ความสำคัญกับผู้เรียน ผู้เรียนเป็นเสมือนภารกิจหลักที่ครูต้องดูแลและให้ความสำคัญกับการเรียนรู้ของผู้เรียน และจัดให้มีการเรียนรู้ตลอดเวลา ภายใต้สิ่งแวดล้อมตามสภาพ และเปิดโอกาสให้นักเรียนได้รับการศึกษาอย่างเท่าเทียม โดยเชื่อว่าทุกคนสามารถพัฒนาได้ โดยการพัฒนานั้นต้องเป็นไปตามธรรมชาติ ครูจึงต้องจัดการศึกษาให้สอดคล้องกับธรรมชาติของผู้เรียน ส่งเสริมให้ผู้เรียนเติบโตเต็มที่เต็มตามศักยภาพของตนเอง (ไพฑูริย์ สิ้นลาร์ตัน, 2554 : 87-88)

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (2547 : 8-9) ได้เสนอแนะวิธีการพัฒนากระบวนการเรียนรู้ไว้ดังนี้ 1) พัฒนาคุณภาพการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ 2) วิจัยและพัฒนาการจัดการเรียนรู้ เพื่อให้นักเรียนมีทักษะกระบวนการคิดอย่างเป็นระบบ 3) ส่งเสริมนิสัยรักการอ่านและยกระดับความสามารถในการอ่าน 4) สร้างรูปแบบการจัดการศึกษาปฐมวัยและการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานเพื่อเป็นต้นแบบ 5) ส่งเสริมและพัฒนาด้านการศึกษาพิเศษ โดยเน้นรูปแบบการเรียนร่วม 6) พัฒนาแหล่งเรียนรู้ทั้งในและนอกสถานศึกษา ประสานสถานประกอบการชุมชน เพื่อใช้เป็นแหล่งเรียนรู้ 7) พัฒนาระบบประกันคุณภาพภายในสถานศึกษาเพื่อรองรับการประเมินคุณภาพภายนอก นอกจากนี้ การพัฒนาผู้เรียนให้มีคุณลักษณะอันพึงประสงค์นั้น ครูต้องมีความรักเมตตา และเอาใจใส่ต่อผู้เรียน ดำเนินการสอนอย่างเป็นระบบ โดยยึดผู้เรียนเป็นศูนย์กลางแห่งการเรียนรู้ เน้นฝึกปฏิบัติจริง สอดคล้องกับ ดวงกมล สิ้นเพ็ง (2553 : 2) ได้กล่าวว่า การจัดการศึกษาของชาติมีเป้าหมายในการพัฒนาคนไทยทุกคนให้เป็นคนดี คนเก่ง และมีความสุข โดยมีการพัฒนาที่เหมาะสมกับช่วงวัย พัฒนาคนตามธรรมชาติ และเต็มตามศักยภาพ ตรงตามความต้องการ ทั้งในด้านสุขภาพร่างกาย และจิตใจ ให้มีกำลังกายกำลังใจที่สมบูรณ์ มีความรู้และทักษะที่จะเป็นและเพียงพอ

ในการดำรงชีวิตและพัฒนาสังคม มีทักษะการเรียนรู้ด้วยตนเอง รักที่จะเรียนรู้ สามารถปรับตัวได้ มีมนุษยสัมพันธ์ที่ดี มีทักษะทางสังคม มีความรับผิดชอบ มีคุณธรรม มีจิตสาธารณะและจิตสำนึกในเกียรติภูมิของความเป็นไทย รักแผ่นดินไทย เป็นสมาชิกที่ดีของชุมชนและสังคมในฐานะพลเมืองไทย และพลเมืองโลก

จากที่กล่าวมาทั้งหมด พอจะสรุปได้ว่า การพัฒนากระบวนการเรียนรู้ มีวัตถุประสงค์หลักในการพัฒนาผู้เรียนให้เป็นคนดี คนเก่ง และมีความสุข โดยใช้กระบวนการเรียนรู้ที่หลากหลายของครูผู้สอน ครูจึงต้องมีกระบวนการสอนที่เป็นระบบ สอดคล้องกับธรรมชาติของผู้เรียน มุ่งพัฒนาผู้เรียนให้เกิดการเรียนรู้ คิดเป็น ทำเป็น รักการอ่านและเกิดการใฝ่รู้อย่างต่อเนื่อง

2.3.2.4 การจัดการกระบวนการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ

ตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 และ (ฉบับที่ 3) พ.ศ. 2553 กล่าวไว้ในมาตรา 22 ว่า การจัดการศึกษาต้องยึดหลักว่า ผู้เรียนทุกคนมีความสามารถเรียนรู้และพัฒนาตนเองได้ และถือว่าผู้เรียนมีความสำคัญที่สุด กระบวนการจัดการศึกษาต้องส่งเสริมให้ผู้เรียนสามารถพัฒนาตามธรรมชาติและเต็มตามศักยภาพ และในมาตรา 24 ได้กล่าวถึงการจัดการกระบวนการเรียนรู้ให้สถานศึกษาและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ดำเนินการดังนี้

1. จัดเนื้อหาสาระและกิจกรรมให้สอดคล้องกับความสนใจและความถนัดของผู้เรียน โดยคำนึงถึงความแตกต่างระหว่างบุคคล
2. ฝึกทักษะ กระบวนการคิด การจัดการ การเผชิญสถานการณ์ และการประยุกต์ความรู้มาใช้เพื่อป้องกันและแก้ไขปัญหา
3. จัดกิจกรรมให้ผู้เรียนได้เรียนรู้จากประสบการณ์จริง ฝึกการปฏิบัติให้ทำได้ คิดเป็น ทำเป็น รักการอ่านและเกิดการใฝ่รู้อย่างต่อเนื่อง
4. จัดการเรียนการสอนโดยผสมผสานสาระความรู้ด้านต่าง ๆ อย่างได้สัดส่วนสมดุลกัน รวมทั้งปลูกฝังคุณธรรม ค่านิยมที่ดีงามและคุณลักษณะอันพึงประสงค์ในทุกวิชา
5. ส่งเสริมสนับสนุนให้ผู้สอนสามารถจัดบรรยากาศ สภาพแวดล้อม สื่อการเรียน และอำนวยความสะดวกเพื่อให้ผู้เรียนเกิดการเรียนและมีความรอบรู้ รวมทั้งสามารถใช้การวิจัยเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการเรียนรู้ ทั้งนี้ ผู้สอนและผู้เรียนอาจเรียนรู้ไปพร้อมกันจากสื่อการเรียนการสอนและแหล่งวิทยาการประเภทต่าง ๆ
6. จัดการเรียนรู้ให้เกิดขึ้นได้ทุกเวลาทุกสถานที่ มีการประสานความร่วมมือกับบิดามารดา ผู้ปกครอง และบุคคลในชุมชนทุกฝ่าย เพื่อร่วมกันพัฒนาผู้เรียนตามศักยภาพ

นอกจากนี้ มาตรฐานการศึกษาแห่งชาติ มาตรฐานที่ 2 ด้านการจัดกระบวนการเรียนรู้ที่มุ่งพัฒนาผู้เรียนเป็นสำคัญ ระบุว่าผู้เรียนได้เห็นแบบอย่างที่ดี ได้ฝึกการคิด ได้เรียนรู้จากประสบการณ์ตรงที่หลากหลายตรงตามความต้องการ และมีความสุขในการเรียนรู้ ครูอาจารย์รู้จักผู้เรียนเป็นรายบุคคล เตรียมการสอนและใช้สื่อที่ผสมผสานความรู้สากลกับภูมิปัญญาไทย จัดบรรยากาศเอื้อต่อการเรียนรู้ จัดหาและพัฒนาแหล่งเรียนรู้ที่หลากหลาย และพัฒนาความคิดของผู้เรียนอย่างเป็นระบบและสร้างสรรค์

ตัวบ่งชี้ตามมาตรฐานที่ 2 ที่สำคัญประการหนึ่งคือ การจัดหลักสูตรการเรียนรู้ และสภาพแวดล้อมที่ส่งเสริมให้ผู้เรียนได้พัฒนาตามธรรมชาติ และเต็มตามศักยภาพ ได้แก่ มีการจัดหลักสูตรที่หลากหลายตามความเหมาะสมของกลุ่มผู้เรียนทุกระบบ สอดคล้องตามความต้องการของผู้เรียนและท้องถิ่น สนับสนุนการพัฒนาศักยภาพของผู้เรียน ผู้เรียนมีโอกาสเข้าถึงหลักสูตรต่าง ๆ ที่จัดไว้อย่างทั่วถึง สภาพแวดล้อมเอื้อต่อการเรียนรู้ สื่อเพื่อการเรียนรู้ และการให้บริการเทคโนโลยีสารสนเทศทุกรูปแบบที่เอื้อต่อการเรียนรู้ด้วยตนเอง และการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม

ดังนั้น เพื่อให้ผู้เรียนมีคุณภาพตามที่สังคมต้องการ คือ ได้เด็กเก่ง ดี และมีมีความสุข การเรียนการสอนเพื่อตอบสนองความต้องการของหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน ดังนี้ (เอกรินทร์ สีมหาศาล, 2546 : 263-264)

1. การจัดการเรียนการสอนจะต้องให้สอดคล้องกับสภาพความต้องการของท้องถิ่น โดยมุ่งจัดการเรียนการสอนให้ผู้เรียนได้เรียนรู้สิ่งต่าง ๆ ที่สอดคล้องกับสภาพแวดล้อมทางด้านเศรษฐกิจ สังคม การเมือง และความเป็นอยู่ของคนในท้องถิ่น

2. การจัดการเรียนการสอนจะต้องสนองตอบความต้องการ ความถนัด ความสามารถ และความสนใจของผู้เรียน โดยคำนึงถึงความแตกต่างระหว่างบุคคลของผู้เรียน เพื่อเป็นการส่งเสริมความสามารถเฉพาะของบุคคล นำความรู้ไปใช้ในการดำเนินชีวิตอย่างเป็นสุขและมีคุณภาพชีวิตที่ดี

3. การจัดการเรียนการสอนต้องเน้นกระบวนการเรียนรู้สู่การปฏิบัติ เพื่อพัฒนากระบวนการทำงาน กระบวนการคิดอย่างเป็นระบบ รู้จักวางแผนการทำงานก่อนการลงมือปฏิบัติจริง สามารถปฏิบัติงานอย่างเป็นขั้นตอน มีการประเมินผลระหว่างการทำงานตลอดเวลา เพื่อปรับปรุงแก้ไขข้อบกพร่องที่อาจเกิดขึ้นได้อย่างทันต่อเหตุการณ์

4. การจัดการเรียนการสอนต้องเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ มุ่งเน้นการจัดการเรียนการสอนให้ผู้เรียนได้ศึกษาค้นคว้าด้วยตนเอง ปฏิบัติกิจกรรมเป็นรายบุคคล รายกลุ่ม เพื่อส่งเสริมให้ผู้เรียนมีบทบาท มีส่วนร่วมในการวางแผนการเรียน การสร้างความรู้ และการปฏิบัติกิจกรรม

จากที่กล่าวมาข้างต้น พอจะสรุปได้ว่า การจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ เป็นวิธีการสำคัญที่สามารถสร้างและพัฒนาผู้เรียนให้เกิดคุณลักษณะต่าง ๆ ตามที่ต้องการ

โดยส่งเสริมให้ผู้เรียนสามารถเรียนรู้สิ่งต่าง ๆ ที่สอดคล้องกับสภาพแวดล้อมทางด้านเศรษฐกิจ สังคม การเมือง และความเป็นเอกลักษณ์ในท้องถิ่น เรียนในสิ่งที่ตอบสนองความถนัดและความสนใจของผู้เรียนที่หลากหลาย มุ่งเน้นการเรียนรู้สู่การปฏิบัติ ส่งเสริมให้ผู้เรียนรู้จักเรียนรู้ด้วยตนเอง มีการประเมินผลการเรียนรู้อย่างเป็นระบบ เพื่อพัฒนาศักยภาพของผู้เรียนให้เป็นคนดี เก่ง และมีความสุข

2.3.2.4.1 ความหมายของการจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ

การเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง เป็นการจัดการเรียน การสอนที่เน้นให้ผู้เรียนสร้างความรู้ใหม่ สร้างสิ่งประดิษฐ์ใหม่ โดยใช้กระบวนการทางปัญญา (กระบวนการคิด) กระบวนการทางสังคม (กระบวนการกลุ่ม) ผู้เรียนสามารถนำความรู้ไปประยุกต์ใช้ได้ โดยครูมีบทบาทเป็นอำนวยความสะดวกในการจัดประสบการณ์การเรียนรู้ให้ผู้เรียน (พิมพ์พันธ์ เดชะคุปต์ และเพยาว์ ยินดีสุข, 2548)

ทิศนา ขัมมณี (2552 : 120) กล่าวว่า การจัดการเรียนการสอน โดยให้ผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง เป็นการจัดการเรียนการสอนที่ยึดผู้เรียนเป็นตัวตั้ง โดยคำนึงถึงความเหมาะสมกับผู้เรียนและประโยชน์สูงสุดที่ผู้เรียนควรได้รับ และมีการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่เปิดโอกาสให้ผู้เรียนมีบทบาทสำคัญในการเรียนรู้ ได้มีส่วนร่วมในกิจกรรมการเรียนรู้อย่างตื่นตัวและได้ใช้ กระบวนการเรียนรู้ต่าง ๆ อันจะนำผู้เรียนไปสู่การเกิดการเรียนรู้ที่แท้จริง

นอกจากนี้ บุญเลี้ยง ทุมทอง (2556 : 270) กล่าวว่า การจัด กิจกรรมการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ หมายถึง การจัดกิจกรรมที่ให้โอกาสผู้เรียนมีส่วนร่วม กิจกรรมมากที่สุดด้วยความมุ่งหวังที่จะทำให้ผู้เรียนได้พัฒนากระบวนการเรียนคิดสร้างสรรค์ความรู้ได้ ด้วยตนเอง โดยมีปฏิสัมพันธ์แบบมีส่วนร่วมกับผู้สอนและผู้เรียนด้วยกัน เพื่อพัฒนากาย อารมณ์ สังคม และสติปัญญา ในบริบทที่มีอยู่และเกิดขึ้นตามสภาพจริง และพัฒนาศักยภาพในการเรียนรู้ที่จะ คิดวิเคราะห์ วิพากษ์วิจารณ์ วางแผน และตัดสินใจแก้ปัญหาได้ด้วยตนเองเพื่อการเรียนรู้ตลอดชีวิตที่จะ ทำให้คุณภาพของชีวิตดีขึ้น

จากที่กล่าวมาข้างต้น พอจะสรุปได้ว่า การจัดการเรียนรู้ที่เน้น ผู้เรียนเป็นสำคัญ หมายถึง การจัดการเรียนรู้ที่เปิดโอกาสให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในการเรียนรู้มากที่สุด ซึ่งเป็นการพัฒนาทางด้านร่างกาย อารมณ์ สังคม และสติปัญญา ตลอดจนการคิดวิเคราะห์ วางแผน และแก้ปัญหาได้ด้วยตนเองเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้เรียนให้ดีขึ้น โดยครูมีบทบาทหลักสำคัญใน การอำนวยความสะดวกและชี้แนะผู้เรียนตามความเหมาะสม

2.3.2.4.2 แนวคิดการจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ

แนวคิดในการจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ มีแนวคิดจากปรัชญา Constructivism ที่เชื่อว่าการเรียนรู้เป็นกระบวนการที่เกิดขึ้นภายในผู้เรียน ผู้เรียนเป็นผู้สร้างความรู้จากการสัมพันธ์ระหว่างสิ่งที่พบเห็นกับความรู้ความเข้าใจที่มีอยู่เดิม เป็นปรัชญาที่มีข้อสันนิษฐานว่าความรู้ไม่สามารถแยกออกจากความอยากรู้ ความรู้ได้มาจากการสร้างเพื่ออธิบายแนวคิด Constructivism เน้นให้ผู้เรียนสร้างความรู้ ผ่านกระบวนการคิดด้วยตนเอง โดยผู้สอนไม่สามารถช่วยผู้เรียนปรับเปลี่ยนโครงสร้างทางปัญญาได้ โดยจัดสภาพการณ์ให้ผู้เรียนเกิดความขัดแย้งทางปัญญา (Cognitive Structure) ของผู้เรียนได้ แต่ผู้สอนสามารถช่วยผู้เรียนปรับเปลี่ยนโครงสร้างทางปัญญาได้ โดยจัดสภาพการณ์ให้ผู้เรียนเกิดความขัดแย้งทางปัญญา และเกิดภาวะไม่สมดุลขึ้น (Unequilibrium) ซึ่งเป็นสถานะที่ประสบการณ์ใหม่ไม่สอดคล้องกับประสบการณ์เดิม ผู้เรียนต้องพยายามปรับข้อมูลใหม่กับประสบการณ์ที่มีอยู่เดิม แล้วสร้างเป็นความรู้ใหม่ (สไวทักซาว, 2542 : 5) ดังนั้น การใช้แนวคิด Constructivism ในการจัดการเรียนการสอนผู้สอนต้องพยายามเชื่อมโยงเนื้อหาความรู้ให้เข้ากับประสบการณ์เดิมของผู้เรียนและเป้าหมายของผู้เรียน จึงอาจกล่าวได้ว่า การสอนตามแนวคิด เป็นการสอนที่ให้ผู้เรียนสามารถสร้างสรรค์ความรู้ด้วยตนเอง โดยการจัดการศึกษาที่เอื้อต่อการเรียนรู้ไม่ว่าจะเป็นบรรยากาศในการเรียนรู้ สภาพแวดล้อมที่เอื้ออำนวย ผู้เรียนมีโอกาสเลือกและวางแผนในการเรียนรู้ด้วยตนเองที่ก่อให้เกิดความพึงพอใจในการเรียน โดยที่การจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญเกิดขึ้นจากพื้นฐานความเชื่อที่ว่า การจัดการศึกษามีเป้าหมายสำคัญที่สุด คือ การจัดการให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้สูงสุดตามกำลังหรือศักยภาพของแต่ละคน (ดุชฎี มัชฌิมภาโร, 2553 : 4-5)

ความจริงแล้ว ประเทศไทยได้มีแนวคิดการจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญมาตั้งแต่ในสมัยสงครามโลกครั้งที่ 2 แล้ว เพียงแต่อาจจะยังมีความเข้าใจคลาดเคลื่อนเกี่ยวกับแนวคิด teacher-centered ซึ่งแนวคิดนี้ได้รวมลักษณะของการจัดการเรียนการสอนแบบเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญเข้าไว้แล้ว หากครูเข้าใจหลักและกระบวนการสอนที่มุ่งให้เกิดผลกับผู้เรียนเป็นสำคัญ ดังนั้น การจัดการเรียนการสอนเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ จึงเป็นสิ่งที่ไม่เบ็ดเสร็จในตัวเอง และไม่เป็นหนึ่งเดียวที่จะใช้ได้ในทุกอย่าง การจัดการศึกษาจะต้องมีความยืดหยุ่นและชัดเจนขึ้น เมื่อนำแนวคิดต่าง ๆ มาปรับใช้ในกระบวนการของการพัฒนาหลักสูตรและกระบวนการจัดการเรียนการสอน (ไพฑูริย์ สีนลรัตน์, 2554 : 67-68)

การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ เป็นหัวใจของการปฏิรูประบบและกระบวนการเรียนรู้ที่มุ่งให้ผู้เรียนเรียนเพื่อรู้ ทำได้ และอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข เพื่อศักยภาพและคุณภาพของชีวิตและสังคม การปฏิรูประบบและกระบวนการเรียนรู้มีความสำคัญและมีความจำเป็นอย่างยิ่งต่อการศึกษา ครูผู้สอนต้องตระหนักว่าตัวเองเป็นหัวใจของการ

ปฏิรูปและช่วยกันพัฒนาให้เกิดการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญให้ได้ โดยให้มีการพัฒนาแบบค่อยเป็นค่อยไป จนสามารถทำให้เพิ่มพูนมากขึ้นตามลำดับ (บุญเลี้ยง ทุมทอง, 2556 : 269) ในขณะเดียวกัน สุคนธ์ สินธพานนท์ และคณะ (2545 : 19-20) ได้กล่าวว่า กระบวนการเรียนรู้ตามความหมายที่คณะอนุกรรมการปฏิรูปการเรียนรู้ได้สรุปว่า กระบวนการเรียนรู้ หมายถึง แนวทางที่จะได้มาซึ่งความรู้จากการคิด วิเคราะห์วางแผน ปฏิบัติจริง ปรับปรุงให้เหมาะสม สรุปและสร้างความรู้ด้วยตนเอง กระบวนการเรียนรู้มีหลายลักษณะ บุคคลอาจจะมีกระบวนการเรียนรู้ที่แตกต่างกัน การเรียนเนื้อหาสาระต่างกันก็ใช้กระบวนการเรียนรู้ที่ต่างกันอย่าง การจัดกระบวนการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ จึงมีองค์ประกอบที่สำคัญคือ 1) ทุกฝ่ายมีส่วนร่วมในทุกขั้นตอน 2) มุ่งประโยชน์สูงสุดแก่ผู้เรียน 3) ผู้เรียนได้พัฒนาเต็มตามศักยภาพ 4) ผู้เรียนมีทักษะในการแสวงหาความรู้จากแหล่งเรียนรู้ที่หลากหลาย และ 5) ผู้เรียนสามารถนำความรู้ไปใช้ได้ในชีวิตจริง นอกจากนี้ ทิศนา แคมมณี (2552 : 119) ได้กล่าวว่า แนวคิดการจัดการเรียนการสอนโดยยึดผู้เรียนเป็นศูนย์กลางนั้น เริ่มมาตั้งแต่มีการใช้คำว่า “instruction” หรือ “การเรียนการสอน ” แทนคำว่า “teaching” หรือ “การสอน” โดยมีแนวคิดว่า ในการสอนครูต้องคำนึงถึงการเรียนรู้ของผู้เรียนเป็นสำคัญและช่วยให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ด้วยวิธีการต่าง ๆ มิใช่เพียงการถ่ายทอดความรู้เท่านั้น เช่น การให้ผู้เรียนได้เรียนรู้โดยการกระทำ (learning by doing) แต่เนื่องจากการเรียนการสอนโดยยึดครูเป็นศูนย์กลาง เป็นวิธีที่สะดวกและง่ายกว่า รวมทั้งครูมีความเคยชินกับการปฏิบัติแบบเดิม ประกอบกับไม่ได้รับการสนับสนุนส่งเสริมให้ปฏิบัติตามแนวคิดใหม่อย่างเพียงพอ การสอนโดยครูเป็นศูนย์กลางจึงยังคงยึดครองอำนาจอยู่อย่างเหนียวแน่นมาจนปัจจุบัน

จากที่กล่าวมา พอจะสรุปได้ว่า การจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนสำคัญ เป็นกระบวนการเรียนรู้ที่มุ่งเน้นในการส่งเสริมและสนับสนุนให้ผู้เรียนช่วยเหลือตนเองมากที่สุดเพื่อให้ได้มาซึ่งความรู้และประสบการณ์ ส่วนผู้สอนมีหน้าที่ในการกำกับ ดูแล ส่งเสริม และควบคุมกระบวนการเรียนรู้ของผู้เรียน นอกจากนี้ผู้สอนเป็นผู้ที่มีบทบาทสำคัญในการจัดกระบวนการเรียนรู้ให้บรรลุวัตถุประสงค์ของหลักสูตรและบรรลุตามเจตนารมณ์ของพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ ผู้สอนจะต้องออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้ให้เหมาะสมกับผู้เรียนและสอดคล้องกับสภาพจริง มีวิธีการสอนที่หลากหลาย และนำมาออกแบบในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ทั้งในและนอกห้องเรียน และสามารถนำความรู้มาปฏิบัติได้จริง เพื่อให้ผู้เรียนได้รับประสบการณ์จากการเรียนรู้และพัฒนาผู้เรียนให้เป็นคนเก่ง ดี และมีสุข

2.3.2.4.3 หลักการจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ

การจัดการเรียนการสอนโดยให้ผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง เป็นการจัดการเรียนการสอนที่ยึดผู้เรียนเป็นตัวตั้ง โดยคำนึงถึงความเหมาะสมกับผู้เรียนและประโยชน์สูงสุดที่

ผู้เรียนควรได้รับ และมีการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่เปิดโอกาสให้ผู้เรียนมีบทบาทสำคัญในการเรียนรู้ ได้มีส่วนร่วมในกิจกรรมการเรียนรู้อย่างตื่นตัวและได้ใช้กระบวนการเรียนรู้ต่าง ๆ อันจะนำผู้เรียนไปสู่ การเกิดการเรียนรู้ที่แท้จริง ดังนั้น การมีส่วนร่วมอย่างตื่นตัวที่จะช่วยให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ที่แท้จริง ได้ดี ควรเป็นการตื่นตัวที่เป็นไปอย่างรอบด้านทั้งทางด้านกาย สติปัญญา สังคม และอารมณ์ เพราะ พัฒนาการทั้ง 4 ด้าน มีความสัมพันธ์ต่อกันและกัน และส่งผลต่อการเรียนรู้ของผู้เรียน ดังรายละเอียด ต่อไปนี้ (ทิตินา แคมมณี, 2552 : 20)

1. การมีส่วนร่วมอย่างตื่นตัวทางกาย (active participation : physical) คือ การให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในกิจกรรมการเรียนรู้ที่ช่วยให้ผู้เรียนได้เคลื่อนไหวร่างกาย ทำกิจกรรมต่าง ๆ ที่หลากหลาย เหมาะสมกับวัย วุฒิภาวะของผู้เรียน เพื่อช่วยให้ร่างกายและ ประสบการณ์รับรู้ตื่นตัว พร้อมทั้งจะรับรู้และเรียนรู้ได้ดี

2. การมีส่วนร่วมอย่างตื่นตัวทางปัญญา (active participation : intellectual) คือ การให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในกิจกรรมการเรียนรู้ที่ช่วยให้ผู้เรียนได้มีการเคลื่อนไหว ทางสติปัญญาหรือสมอง ได้คิด ได้กระทำโดยใช้ความคิด เป็นการใช้สติปัญญาของตนสร้างความหมาย ความเข้าใจในสิ่งที่เรียนรู้

3. การมีส่วนร่วมอย่างตื่นตัวทางอารมณ์ (active participation : emotional) คือ การให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในกิจกรรมการเรียนรู้ที่ช่วยให้ผู้เรียนได้มีการเคลื่อนไหวทาง อารมณ์หรือความรู้สึก เกิดความรู้สึกต่าง ๆ อันจะช่วยให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ที่ดีในเรื่องที่เรียนรู้ อารมณ์และความรู้สึกของบุคคลจะช่วยให้การเรียนรู้มีความหมายต่อตนเองและต่อการปฏิบัติมากขึ้น

4. การมีส่วนร่วมอย่างตื่นตัวทางสังคม (active participation : social) คือ การให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในกิจกรรมการเรียนรู้ที่ช่วยให้ผู้เรียนมีการเคลื่อนไหวทางสังคม หรือมีการปฏิสัมพันธ์ทางสังคมกับผู้อื่นและสิ่งแวดล้อมรอบตัว เนื่องจากการเรียนรู้เป็นกระบวนการ ทางสังคม การได้แลกเปลี่ยนเรียนรู้จากกันและกัน จะช่วยขยายขอบเขตของการเรียนรู้ของบุคคลให้ กว้างขึ้น และการเรียนรู้จะเป็นกระบวนการที่สนุก มีชีวิตชีวามากขึ้น หากผู้เรียนได้มีโอกาส ปฏิสัมพันธ์กับผู้อื่น

จากพัฒนาการทั้ง 4 ด้าน พอจะสรุปได้ว่า หลักการจัดการเรียนรู้ ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ต้องจัดการเรียนรู้ที่ตอบสนองความต้องการของผู้เรียนทั้ง 4 ด้าน จะขาดด้าน ใดด้านหนึ่งไม่ได้ เพราะจะทำให้พัฒนาการของผู้เรียนไม่สมบูรณ์ ครูผู้สอนจึงต้องจัดการเรียนการสอน ไปสู่การเรียนรู้อย่างตื่นตัว เพื่อนำไปสู่การเกิดการเรียนรู้อย่างแท้จริง โดยมีการดำเนินการ 2 ประการ สำคัญคือ 1) ครูต้องคิดจัดเตรียมกิจกรรมและประสบการณ์ที่จะเอื้อให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมอย่างตื่นตัว และได้ใช้กระบวนการเรียนรู้ที่เหมาะสมเพื่อนำไปสู่การเกิดการเรียนรู้อย่างแท้จริงตามจุดประสงค์ ที่ตั้งไว้ และ 2) ในขณะที่ดำเนินกิจกรรมการเรียนการสอน ครูควรลดบทบาทของตนเองลงและ

เปลี่ยนแปลงบทบาทจากการถ่ายทอดความรู้ไปเป็นผู้อำนวยความสะดวก ช่วยให้ผู้เรียนดำเนินกิจกรรมการเรียนรู้ได้อย่างราบรื่นและมีประสิทธิภาพ

ทิสนา แคมมณี (2552) และบุญเลี้ยง ทุมทอง (2556) ได้กำหนดหลักการจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ดังนี้ 1) หลักการเรียนรู้โดยยึดครูเป็นสำคัญ (Teacher Centered Instruction) โดยมีการจัดการเรียนรู้โดยตรง (Direct Instruction) ประกอบด้วย การจัดการเรียนรู้ทางตรงแบบใช้ผลการวิจัย (Research Based Direct Instruction) และการจัดการเรียนรู้ทางตรงแบบใช้ทฤษฎีการเรียนรู้ (Learning Theory-Based Direct Instruction) 2) หลักการจัดการเรียนรู้โดยยึดผู้เรียนเป็นสำคัญ (Student-Centered Instruction) ประกอบด้วย 2.1) แบบเน้นตัวผู้เรียน 2.2) แบบเน้นความรู้ความสามารถ 2.3) แบบเน้นประสบการณ์ 2.4) แบบเน้นปัญหา 2.5) แบบเน้นทักษะกระบวนการ และ 2.6) แบบเน้นบูรณาการ

2.3.2.4.4 บทบาทของผู้บริหารในการจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ

ผู้บริหารมีบทบาทสำคัญในการส่งเสริมและสนับสนุนให้ครูจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ เนื่องจากครูเป็นบุคลากรหลักและมีบทบาทสำคัญที่สุดในการจัดการเรียนการสอน ดังนั้น ผู้บริหารโรงเรียนมีบทบาทสำคัญในการบริหารครู ดังนี้ (ดุขฎิ มัชฌิมภาวิโร, 2553 : 168-171)

1. บทบาทในการสนับสนุนสิ่งอำนวยความสะดวกต่าง ๆ ซึ่งครอบคลุมถึงการสนับสนุนสิ่งที่เอื้อต่อบรรยากาศการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ คือ 1) การพัฒนาหลักสูตร 2) การจัดหาแหล่งการเรียนรู้ 3) การวิจัยในชั้นเรียน 4) การจัดหาสื่อ วัสดุ อุปกรณ์ และเครื่องมือเครื่องใช้ 5) การจัดสรรงบประมาณสนับสนุน 6) การเผยแพร่ผลงาน และ 7) การให้ขวัญและกำลังใจ

2. บทบาทในการสนับสนุนการนิเทศการจัดการเรียนการสอน ซึ่งผู้บริหารสถานศึกษาสามารถจัดกิจกรรมนิเทศเพื่อพัฒนาครูให้ปฏิบัติหน้าที่ได้อย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผลดังนี้ 1) การปรึกษาหารือและสร้างความตระหนักในการนิเทศการจัดการเรียนการสอน 2) การวางแผนการนิเทศการจัดการเรียนการสอน 3) การดำเนินการนิเทศการจัดการเรียนการสอน และ 4) การประเมินผลการนิเทศการจัดการเรียนการสอน

3. บทบาทในการกำกับ ติดตาม และประเมินผล ซึ่งผู้บริหารโรงเรียนสามารถดำเนินการได้ดังนี้ 1) การสร้างความตระหนักในความสำคัญของการกำกับ ติดตาม และประเมินผล 2) การวางแผนกำกับ ติดตาม และประเมินผล 3) การดำเนินการกำกับ ติดตาม และประเมินผล และ 4) การสรุปผลการดำเนินการ

จากที่กล่าวมาทั้งหมด พอจะสรุปได้ว่า การจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ผู้บริหารสถานศึกษาและครูต้องเข้าใจว่าผู้เรียนทุกคนมีพื้นฐานความรู้ที่แตกต่างกัน แต่ทุกคนสามารถเรียนรู้ได้เท่าเทียมกัน และการเรียนรู้เกิดได้ทุกที่ ทุกเวลา และทุกสถานการณ์ ดังนั้น ครูผู้สอน ซึ่งเป็นผู้ที่มีบทบาทหลักสำคัญในการจัดการเรียนการสอน ต้องพยายามออกแบบการจัดการเรียนรู้ที่มีความหลากหลาย เหมาะกับความต้องการของผู้เรียนในแต่ละวัย เพื่อให้ผู้เรียนสามารถนำความรู้ไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน

2.3.3 การวัดผล ประเมินผล และเทียบโอนผลการเรียน

การจัดการเรียนการสอนมีองค์ประกอบที่สำคัญ 3 ประการ คือ จุดมุ่งหมายของการเรียน การจัดกิจกรรมการเรียนการสอน และการวัดและการประเมินผล (ปรียาพร วงศ์อนุตรโรจน์, 2542 : 165) การวัดผลและประเมินผลการเรียนรู้เป็นกระบวนการพัฒนาคุณภาพผู้เรียน โดยใช้ผลการประเมินเป็นข้อมูลและสารสนเทศที่แสดงพัฒนาการ ความก้าวหน้าและความสำเร็จทางการเรียนของผู้เรียน ตลอดจนข้อมูลที่เป็นประโยชน์ต่อการส่งเสริมให้ผู้เรียนเกิดการพัฒนาและเรียนรู้อย่างเต็มศักยภาพ (กระทรวงศึกษาธิการ, 2551 : 26) การวัดผลประเมินผลที่ส่งผลสะท้อนการเรียนรู้อย่างแท้จริงต่อผู้เรียน ประกอบไปด้วย 3 ด้าน คือ 1) ด้านพุทธิพิสัย (Cognitive Domain) เป็นการวัดการสังเคราะห์และการประเมินค่า 2) จิตพิสัย (Affective Domain) เป็นการวัดการพัฒนาการตั้งแต่การรับรู้ การตอบสนอง การสร้างคุณค่า การจัดระบบและการสร้างคุณลักษณะนิสัย และ 3) ด้านทักษะพิสัย (Psychomotor Domain) เป็นการวัดทางทักษะหรือการฝึกปฏิบัติต่าง ๆ ให้เกิดความชำนาญและนำไปปฏิบัติได้จริง จุดมุ่งหมายของการวัดผลทั้ง 3 ด้าน จะต้องดำเนินไปพร้อม ๆ กัน จึงจะทำให้เกิดผลต่อผู้เรียนอย่างแท้จริง สอดคล้องกับพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 และ (ฉบับที่ 3) พ.ศ. 2553 ระบุให้สถานศึกษาจัดการประเมินผู้เรียนโดยพิจารณาจากพัฒนาการของผู้เรียน ความประพฤติ การสังเกตพฤติกรรมการเรียน การร่วมกิจกรรมและการทดสอบควบคู่ไปในกระบวนการเรียนการสอนตามความเหมาะสมของแต่ละรูปแบบการศึกษา ดังนั้น การประเมินผลผู้เรียน จึงต้องประเมินเพื่อพัฒนาผู้เรียนทั้งด้านความรู้ ทักษะด้านต่าง ๆ คุณธรรมจริยธรรม และคุณลักษณะอันพึงประสงค์ การประเมินผลการเรียนรู้จึงต้องใช้วิธีการที่หลากหลาย เพื่อให้สอดคล้องกับสิ่งที่ผู้สอนต้องการประเมิน

2.3.3.1 ความหมายของการวัดผล และประเมินผล

การวัด (Measurement) หมายถึง กระบวนการที่กำหนดปริมาณหรือคุณภาพเป็นตัวเลขหรือสัญลักษณ์ให้กับสิ่งหนึ่งสิ่งใดตามวิธีการหรือเครื่องมือที่กำหนดขึ้น เช่น การนับจำนวนและความถี่ของสิ่งหนึ่งสิ่งใด หรือการใช้เครื่องมือทางวิทยาศาสตร์ หรือการใช้เครื่องมือทาง

สังคมศาสตร์ ไปเก็บเครื่องมือจากกลุ่มเป้าหมายให้ออกมาเป็นตัวเลข (กังวล เทียนกัณฑ์เทศน์, 2532 ; ปรียาพร วงศ์อนุตรโรจน์, 2542 ; สมนึก ภัททิยธนี, 2546 ; พิษณุ พงศ์ศรี , 2551 ; และพิชิต ฤทธิจรรย์, 2555)

การประเมินผล (Evaluation) เป็นการพิจารณาตัดสินหรือลงความเห็นเกี่ยวกับคุณภาพ คุณค่า ความจริงและการกระทำของสิ่งหนึ่งสิ่งใด โดยอาศัยข้อมูลหรือรายละเอียดจากการวัด การสังเกต การตรวจผลงาน การสัมภาษณ์ หรือการทดสอบประกอบการพิจารณา (กังวล เทียนกัณฑ์เทศน์, 2532 ; ปรียาพร วงศ์อนุตรโรจน์, 2542 ; สมนึก ภัททิยธนี, 2546 ; พิษณุ พงศ์ศรี, 2551 ; พิชิต ฤทธิจรรย์, 2555)

จากที่กล่าวมา พอจะสรุปได้ว่า การวัดผลและประเมินผล หมายถึง กระบวนการตัดสินหรือชี้ขาดคุณค่าของสิ่งหนึ่งสิ่งใด โดยนำผลจากการวัดมาเปรียบเทียบกับเกณฑ์ที่กำหนดไว้

2.3.3.2 หลักการวัดผลและประเมินผล

การวัดผลและประเมินผลของผู้เรียน สถานศึกษาต้องรับผิดชอบในการวัดผลและประเมินผลให้เป็นไปอย่างเหมาะสม มีคุณภาพ และมีประสิทธิภาพ ให้ผลของการประเมินผลถูกต้องตามสภาพความรู้ความสามารถที่แท้จริงของผู้เรียน สถานศึกษาจะต้องมีการจัดการอย่างเป็นระบบและมีกระบวนการปฏิบัติงานที่มีคุณภาพ สามารถรองรับการประเมินภายในและการประเมินภายนอกตามระบบการประกันคุณภาพการศึกษาได้ จึงต้องอาศัยหลักการวัดผลและประเมินผลการเรียนรู้ไว้ดังนี้ (เอกรินทร์ สัมหาศาล, 2546 : 77-78) 1) สถานศึกษาเป็นผู้รับผิดชอบการประเมินผล การเรียนของผู้เรียน โดยเปิดโอกาสให้ทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องมีส่วนร่วม 2) การวัดผลและประเมินผล การเรียนต้องสอดคล้องและครอบคลุมมาตรฐานการศึกษาที่กำหนดในหลักสูตร 3) การประเมินผล การเรียนต้องประกอบด้วย การประเมินผลเพื่อพัฒนาผู้เรียน ปรับปรุงการจัดการเรียนการสอน และการประเมินเพื่อตัดสินผลการเรียน 4) ผู้สอนต้องประเมินผลด้วยวิธีการที่หลากหลาย และเหมาะสมกับสิ่งที่ต้องการประเมินตามธรรมชาติของรายวิชาและระดับช่วงชั้นของผู้เรียน 5) สถานศึกษาต้องจัดให้มีการประเมินความสามารถของผู้เรียนในด้านการอ่าน การคิด วิเคราะห์ และการเขียนสื่อความในแต่ละช่วงชั้น การประเมินคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้เรียนในแต่ละช่วงชั้น และการประเมินคุณภาพผู้เรียนในระดับชาติในแต่ละช่วงชั้น 7) สถานศึกษาต้องเปิดโอกาสให้ผู้เรียนหรือผู้ปกครอง ตรวจสอบผลของการประเมินผล การเรียนได้ตลอดเวลา และ 8) สถานศึกษาต้องจัดให้มีการเทียบโอนผลการเรียนระหว่างสถานศึกษา และรูปแบบการศึกษาต่าง ๆ ที่ผู้เรียนผ่านการศึกษามาแล้ว สอดคล้องกับสมนึก ภัททิยธนี (2546 : 16-17) ได้กล่าวถึงหลักการวัดผลเบื้องต้น ดังนี้ 1) ต้องวัดให้ตรงกับจุดมุ่งหมายของการเรียนการสอน 2) เลือกใช้เครื่องมือวัดที่ดีและเหมาะสม 3) ระวังความคลาดเคลื่อนหรือความผิดพลาดของการวัด 4) ประเมินผลการวัดให้ถูกต้อง และ 5) ใช้ผลการ

วัดให้คุ้มค่า นอกจากนี้ยังสอดคล้องกับแนวการวัดผลและประเมินผลที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญของ เอกรินทร์ สีมหาศาล (2546 : 77-78) ที่ยึดหลักสำคัญ 3 ประการ คือ 1) ต้องใช้เครื่องมือหลากหลาย ในการวัด เช่น การใช้แบบสังเกตพฤติกรรม แบบวัดคุณลักษณะ แบบสอบถาม แบบสัมภาษณ์ แบบ ตรวจผลงาน แบบประเมินทักษะกระบวนการ แบบประเมินการฝึกทักษะการพูด การเขียน การอ่าน การฟัง และแบบทดสอบ เป็นต้น 2) ต้องเก็บรวบรวมข้อมูลการวัด เช่น จากผู้สอน จากเพื่อนในชั้น เรียน จากเพื่อนร่วมกลุ่มทำงาน จากผู้ปกครอง จากบุคคลที่เกี่ยวข้องกับกิจกรรม เช่น ผู้ให้สัมภาษณ์ และจากการสะท้อนของผู้เรียนเอง และ 3) ต้องวัดผลให้ครบทุกด้าน โดยวัดความสามารถของผู้เรียน วัดความดีหรือความประพฤติของผู้เรียน วัดความสุขของผู้เรียน และต้องเก็บรวบรวมอย่างเป็นระบบ

2.3.3.3 ระดับของการวัดผลและประเมินผล

การวัดและการประเมินผลของผู้เรียนต้องอยู่บนหลักฐาน 2 ประการ คือ การประเมินเพื่อพัฒนาผู้เรียน และเพื่อตัดสินผลการเรียน ในการพัฒนาคุณภาพการเรียนรู้ของผู้เรียนให้ประสบความสำเร็จนั้น ผู้เรียนจะต้องได้รับการพัฒนาและประเมินตามตัวชี้วัดเพื่อให้บรรลุ ตามมาตรฐานการเรียนรู้ สะท้อนสมรรถนะสำคัญ และคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้เรียน ซึ่งเป็น เป้าหมายหลักในการวัดและประเมินผลการเรียนรู้ แบ่งออกเป็น 4 ระดับ (กระทรวงศึกษาธิการ, 2551 : 26-27) ดังต่อไปนี้

1. การประเมินผลระดับชั้นเรียน เป็นการประเมินผลการเรียนรู้และ พัฒนาการของผู้เรียนระหว่างเรียน โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อตรวจสอบว่าผู้เรียนมีพัฒนาการ ความก้าวหน้าในการเรียนรู้ อันเป็นผลมาจากการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนหรือไม่เพียงใด ดังนั้น การประเมินจึงต้องใช้วิธีการที่หลากหลาย เน้นการปฏิบัติให้สอดคล้องและเหมาะสมกับสาระการ เรียนรู้ กระบวนการเรียนรู้ของผู้เรียน และสามารถดำเนินการอย่างต่อเนื่องควบคู่ไปในกิจกรรมการ เรียนรู้ของผู้เรียน เช่น การซักถาม การสังเกต การตรวจการบ้าน การประเมินโครงงาน การประเมิน ชิ้นงาน/ภาระงาน แฟ้มสะสมงาน การใช้แบบทดสอบ ฯลฯ โดยผู้สอนเป็นผู้ประเมินเองหรือเปิด โอกาสให้ผู้เรียนประเมินตนเอง เพื่อนประเมินเพื่อน และผู้ปกครองร่วมประเมิน

2. การประเมินผลระดับสถานศึกษา เป็นการประเมินเพื่อตรวจสอบ ความก้าวหน้าของผู้เรียนเป็นรายปี/รายภาค สถานศึกษาสามารถนำผลการเรียนรู้ของผู้เรียนใน สถานศึกษาเปรียบเทียบกับเกณฑ์ระดับชาติและระดับเขตพื้นที่การศึกษา เพื่อเป็นข้อมูลในการ ปรับปรุงพัฒนาการเรียนการสอนและคุณภาพของผู้เรียนให้เป็นที่ไปตามมาตรฐานการเรียนรู้ตาม หลักสูตร รวมทั้งนำผลการประเมินไปพิจารณาตัดสินผลการเรียน ตลอดจนนำผลไปจัดทำแผนพัฒนา คุณภาพการศึกษาของสถานศึกษาตามแนวทางการประกันคุณภาพการศึกษา และรายงานผล

การศึกษาต่อคณะกรรมการสถานศึกษา สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ผู้ปกครองและชุมชน

3. การประเมินผลระดับเขตพื้นที่การศึกษา เป็นการประเมินการศึกษา ตามมาตรฐานการเรียนรู้ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน เพื่อใช้เป็นข้อมูลพื้นฐานในการ พัฒนาคุณภาพการศึกษาของเขตพื้นที่การศึกษา ดำเนินการโดยเขตพื้นที่การศึกษา หรือด้วยความ ร่วมมือกับหน่วยงานต้นสังกัดและหรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

4. การประเมินผลระดับชาติ สถานศึกษาต้องจัดให้ผู้เรียนทุกคนในชั้น ประถมศึกษาปีที่ 3 ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 และชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 เข้ารับการ ประเมินคุณภาพระดับชาติตามที่กระทรวงศึกษาธิการกำหนด ผลจากการประเมินใช้เป็นข้อมูลในการ เทียบเคียงคุณภาพการศึกษาในระดับต่าง ๆ เพื่อนำไปใช้ในการวางแผนยกระดับคุณภาพการจัด การศึกษา ตลอดจนเป็นข้อมูลสนับสนุนการตัดสินใจในระดับนโยบายของประเทศ

สถานศึกษาจึงต้องจัดทำระเบียบว่าด้วยการวัดและประเมินผลการเรียน ของสถานศึกษาให้สอดคล้องและเป็นไปตามหลักเกณฑ์และแนวปฏิบัติที่เป็นข้อกำหนดของหลักสูตร แกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน เพื่อให้บุคลากรที่เกี่ยวข้องทุกฝ่ายถือปฏิบัติร่วมกัน

2.3.3.4 การเทียบโอนผลการเรียน

การเทียบโอนผลการเรียน เป็นการนำผลการเรียนซึ่งเป็นความรู้ ทักษะ และประสบการณ์ของผู้เรียนในการศึกษาในระบบ การศึกษานอกระบบ และการศึกษาตาม อัจฉริยะมาประเมินเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรใดหลักสูตรหนึ่ง

แนวทางการดำเนินการเทียบโอนผลการเรียน ให้เป็นไปตามระเบียบ ของกระทรวงศึกษาธิการว่าด้วยการเทียบโอนผลการเรียน ดังนี้

1. ผู้ขอเทียบโอนต้องขึ้นทะเบียนเป็นนักเรียน หรือนักศึกษาของ สถานศึกษาใดสถานศึกษาหนึ่ง โดยสถานศึกษาดังกล่าวดำเนินการเทียบโอนผลการเรียนในภาคแรกที่ ขึ้นทะเบียนเป็นนักเรียนหรือนักศึกษา ยกเว้นกรณีมีเหตุผลจำเป็น

2. จำนวนหมวดวิชา รายวิชา จำนวนหน่วยการเรียนรู้ที่จะรับเทียบโอน และอายุของผลการเรียนที่จะนำมาเทียบโอน ให้อยู่ในดุลยพินิจของคณะกรรมการบริหารหลักสูตร และวิชาการของสถานศึกษา ทั้งนี้ เมื่อเทียบโอนแล้วผู้ขอเทียบโอนต้องมีเวลาเรียนอยู่ในสถานศึกษาที่ รับเทียบโอนไม่น้อยกว่า 1 ภาคเรียน

3. ในกรณีมีเหตุผลจำเป็นระหว่างเรียน ผู้เรียนสามารถแจ้งความจำนง ขอไปศึกษาบางรายวิชาในสถานศึกษาอื่น แล้วนำผลมาเทียบโอนได้ โดยความเห็นชอบของ คณะกรรมการบริหารหลักสูตรและวิชาการของสถานศึกษา

4. การเทียบโอนผลการเรียนให้ดำเนินการในรูปของคณะกรรมการเทียบโอนผลการเรียน จำนวนไม่น้อยกว่า 3 คน แต่ไม่เกิน 5 คน

5. การเทียบโอนให้ดำเนินการ ดังนี้ 5.1) กรณีผู้ขอเทียบโอนมีผลการเรียนมาจากหลักสูตรต่าง ๆ ให้นำหมวดวิชา รายวิชาที่มีจุดประสงค์และเนื้อหาสอดคล้องกันไม่น้อยกว่าร้อยละ 60 มาเทียบโอนผลการเรียนได้ และพิจารณาให้ระดับผลการเรียนให้สอดคล้องกับหลักสูตรที่รับเทียบโอน และ 5.2) กรณีการเทียบโอนความรู้ ทักษะ และประสบการณ์ ให้พิจารณาจากเอกสาร หลักฐาน (ถ้ามี) โดยให้มีการประเมินด้วยเครื่องมือที่หลากหลาย และให้ระดับผลการเรียนตามเกณฑ์การประเมินผลการเรียนของหลักสูตรที่รับเทียบโอน

สถานศึกษาสามารถเทียบโอนผลการเรียนของผู้เรียนในกรณีต่าง ๆ ได้แก่ การย้ายสถานศึกษา การเปลี่ยนรูปแบบการศึกษา การย้ายหลักสูตร การออกกลางคันและขอกลับเข้ารับการศึกษาต่อ การศึกษาจากต่างประเทศและขอเข้าศึกษาต่อในประเทศ

2.3.4 การวิจัยเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษา

การวิจัยเป็นกระบวนการที่สำคัญอย่างยิ่งในการพัฒนาการเรียนการสอนในสถานศึกษา สอดคล้องกับพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 ที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 และ (ฉบับที่ 3) พ.ศ. 2553 ในมาตรา 24 (5) ได้ระบุให้สถานศึกษาส่งเสริมให้ครูผู้สอนสามารถใช้การวิจัยเพื่อพัฒนากระบวนการเรียนรู้ ส่วนมาตรา 30 ได้ระบุให้สถานศึกษาพัฒนากระบวนการเรียนการสอนที่มีประสิทธิภาพ รวมทั้งส่งเสริมให้ผู้สอนสามารถวิจัยเพื่อพัฒนาการเรียนรู้ที่เหมาะสมกับผู้เรียนในแต่ละระดับการศึกษา และมาตรา 67 ยังได้ระบุให้รัฐต้องส่งเสริมให้มีการวิจัยและพัฒนาการผลิตและการพัฒนาเทคโนโลยีเพื่อการศึกษา รวมทั้งการติดตามตรวจสอบและประเมินผลการใช้เทคโนโลยีเพื่อการศึกษา เพื่อให้เกิดการใช้ที่คุ้มค่าและเหมาะสมกับกระบวนการเรียนรู้ของคนไทย นอกจากนี้ เพื่อให้งานการวิจัยและพัฒนาเทคโนโลยีทางการศึกษาได้ดำเนินไปอย่างสะดวกและได้ผลสมบูรณ์ยิ่งขึ้น มาตรา 68 ยังได้กล่าวถึงแนวนโยบายในการปฏิบัติด้วยว่า “หลักเกณฑ์ และวิธีการจัดสรรเงินกองทุนเพื่อการผลิต การวิจัย และพัฒนาเทคโนโลยีเพื่อการศึกษาให้เป็นไปตามที่กำหนดในกฎกระทรวง”

จากพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติที่ได้บัญญัติไว้ข้างต้น ชี้ให้เห็นว่ารัฐได้ให้ความสำคัญกับการวิจัยทางการศึกษา และให้สถานศึกษาส่งเสริมครูผู้สอนให้ยึดกระบวนการวิจัยในการจัดกระบวนการเรียนรู้ จึงอาจกล่าวได้ว่า การวิจัยทางการศึกษาเป็นกระบวนการที่มีจุดมุ่งหมายสำคัญในการพัฒนาคุณภาพผู้เรียน เป็นจุดมุ่งหมายปลายทางของหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 การวิจัยทางการศึกษาจึงเป็นเครื่องมืออันสำคัญยิ่งในการช่วยพัฒนา

การศึกษาทุกระดับตั้งแต่ระดับการศึกษาปฐมวัยไปจนกระทั่งอุดมศึกษา ไม่ว่าจะเป็นการศึกษาในระบบ นอกระบบ หรือการศึกษาตามอัธยาศัยก็ตาม

2.3.4.1 ความหมายของการวิจัย

การวิจัย หมายถึง การศึกษาค้นคว้าทางวิชาการอย่างมีระเบียบแบบแผนและเป็นระบบ เพื่อให้ได้มาซึ่งข้อมูลหรือหลักการบางอย่างที่เป็นองค์ความรู้หรือข้อเท็จจริงในมิติใหม่ที่ไม่เหมือนก่อน และเป็นวิธีการหรือกระบวนการแก้ปัญหาแบบใหม่ที่เชื่อถือได้ อันจะนำไปสู่ความก้าวหน้าทางวิชาการ (สุชาติ โสภประยูรและวรรณี โสภประยูร, 2547)

2.3.4.2 ความสำคัญของการวิจัย

การวิจัยเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษามีความจำเป็นและมีความสำคัญต่อผู้บริหารในการดำเนินการกิจของโรงเรียน โดยมีสภาพและปัญหาการวิจัยหลายประการ (ธีระ รุญเจริญ, 2555 : 375) ดังนี้ 1) ปริมาณการวิจัยในโรงเรียนยังมีจำนวนน้อย ส่วนมากจะเน้นไปทางการขอเลื่อนขั้นหรือตำแหน่ง 2) บุคลากรส่วนมากคิดว่า การวิจัยเป็นสิ่งที่ปฏิบัติในระดับอุดมศึกษา 3) ผู้บริหารโรงเรียนและครูจำนวนมากยังคิดว่า การวิจัยปฏิบัติปกติมีมากอยู่แล้ว จึงไม่มีเวลาในการทำวิจัย และการวิจัยไม่ค่อยมีประโยชน์และไม่คุ้มค่า 4) ผู้บริหารโรงเรียนและครูยังขาดความรู้ในการวิจัย จึงไม่ค่อยกล้าทำวิจัย และ 5) การขาดการสนับสนุน ส่งเสริม และพัฒนาของหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ดังนั้น จากสภาพและปัญหาที่ได้กล่าวมาข้างต้น การวิจัยจึงมีความสำคัญและมีความจำเป็น ดังนี้ 1) การวิจัยเป็นการแก้ปัญหาในชีวิตประจำวันอย่างมีแบบแผน ผู้บริหารโรงเรียนจึงต้องแสวงหาเทคนิคในการบริหารจัดการที่เหมาะสมและมีประสิทธิภาพ ส่วนครูก็ต้องแสวงหาแนวทางในการจัดการเรียนการสอนให้สอดคล้องกับธรรมชาติและศักยภาพของนักเรียนแต่ละคน 2) การใช้แนวทางการวิจัยจะนำไปสู่การฝึกฝนในการแก้ปัญหาอย่างเป็นระบบ และนำไปสู่ความเชื่อถือได้มากขึ้น 3) การวิจัยจะนำไปสู่การพัฒนา “ความมีเหตุ มีผล” สามารถได้รับคำตอบที่พิสูจน์ได้ 4) การวิจัยเป็นการฝึกความคิดได้อย่างแตกฉานมีระบบแบบแผนและขั้นตอนที่ชัดเจน 5) ผลการวิจัยจะนำไปสู่การพัฒนาของการบริหาร และการจัดการศึกษาได้อย่างยั่งยืนและมีประสิทธิภาพ และมีประสิทธิผลในการดำเนินการ และ 6) การวิจัยมีคุณค่า ดังนี้ 6.1) ทำให้ผู้บริหารโรงเรียนและครูได้ทราบข้อเท็จจริง เพื่อนำมาปรับปรุงหรือพัฒนาภารกิจที่รับผิดชอบได้ดียิ่งขึ้น 6.2) เปิดโอกาสให้มีการศึกษาค้นคว้าวิทยาการใหม่ ๆ 6.3) เป็นการแก้ปัญหาต่าง ๆ ได้ตรงจุดประหยัดเวลาและงบประมาณ 6.4) ช่วยวางแผนการดำเนินงานแต่ละอย่างได้ถูกต้องและประสบความสำเร็จ 6.5) กระตุ้นความตระหนัก และความสนใจอย่างมีชีวิตชีวา และ 6.6) ส่งเสริมการสร้างผลงานเพื่อความก้าวหน้าของโรงเรียนและตนเอง สอดคล้องกับ บุญชม ศรีสะอาด (2549 : 17) ได้

กล่าวถึงหลักการแก้ปัญหาและพัฒนาผู้เรียน ดังนี้ 1) ผู้สอนต้องมีความจริงจัง และมุ่งมั่นในการช่วยเหลือผู้เรียน มีความเมตตากรุณาอย่างสูง มีความสุขที่ได้ช่วยพัฒนาผู้เรียนและภาคภูมิใจที่แก้ปัญหาผู้เรียนได้ 2) ต้องคำนึงถึงผลดีที่เกิดขึ้นกับผู้เรียนในระยะยาว 3) ผู้เรียนต้องมีความเข้าใจ และเห็นความสำคัญของการแก้ปัญหาของตน ครูผู้วิจัยต้องค้นหาวิธีการเทคนิคที่จะช่วยให้ผู้เรียนที่มีปัญหาเข้าใจสภาพปัญหาของตน เห็นความจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องแก้ไขปัญหาดังกล่าว และ 4) ต้องศึกษาในเรื่องที่จะทำการวิจัยอย่างถ่องแท้ เพื่อมิให้เกิดความผิดพลาด

2.3.4.3 บทบาทของผู้บริหารกับการวิจัย

ผู้บริหารสถานศึกษามีบทบาทสำคัญในการนำนโยบายการวิจัยเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษาไปปฏิบัติจริงภายในโรงเรียน โดยมีวัตถุประสงค์หลักเพื่อพัฒนาคุณภาพการเรียนของผู้เรียนให้มีคุณภาพ โดยผู้บริหารโรงเรียนมีบทบาทเกี่ยวกับการวิจัย (ธีระ รุญเจริญ, 2555 : 377-378) ดังนี้ 1) ฐานะผู้นำการวิจัย 1.1) สร้างบรรยากาศการวิจัยในโรงเรียน โดยกำหนดการวิจัยให้เป็นนโยบายที่สำคัญอย่างหนึ่งของโรงเรียนและจัดนิทรรศการและเผยแพร่ผลงานวิจัยของครูและนักเรียน 1.2) จัดให้มีหน่วยงานและคณะกรรมการวิจัยประจำโรงเรียน 1.3) จัดหาทุนการวิจัย โดยการจัดทำงบประมาณประจำปีและแสวงหาแหล่งทุนต่าง ๆ มาใช้ 1.4) จัดการฝึกอบรมการวิจัยให้แก่ครู เพื่อไปใช้วิจัยในชั้นเรียนได้ดียิ่งขึ้น 1.5) ส่งบุคลากรไปร่วมศึกษาอบรมและกิจกรรมการวิจัยเท่าที่โอกาสอำนวยและให้นำมาเสนอเผยแพร่แก่บุคลากรอื่น 1.6) จัดดำเนินการวิจัยโดยตนเอง อย่างน้อยเข้าร่วมเป็นผู้วิจัยในโครงการต่าง ๆ 1.7) ให้รางวัลแก่ครูและนักเรียนที่มีผลการวิจัยดีในรูปแบบต่าง ๆ 2) ฐานะนักวิจัย 2.1) พัฒนาศักยภาพตนเองในการวิจัย โดยการศึกษาต่อระดับที่สูงขึ้น หรือเข้าร่วมฝึกอบรมการวิจัยอย่างต่อเนื่อง 2.2) เป็นหัวหน้าโครงการวิจัยเกี่ยวกับการบริหารและการจัดการศึกษา อย่างน้อยร่วมเป็นผู้วิจัย 2.3) เสนอผลการวิจัยทั้งในด้านเอกสารและการนำเสนอผลการวิจัยในการประชุมทางวิจัย (Symposium)

2.3.4.4 การวิจัยในชั้นเรียน (Classroom Action Research)

การวิจัยในชั้นเรียนเป็นการวิจัยเชิงปฏิบัติการที่ดำเนินการโดยครูหรือคณะครู อาจารย์ผู้สอนวิชาการหนึ่ง ๆ ร่วมกันทำการศึกษาค้นคว้าหรือวิเคราะห์และสังเคราะห์ปัญหาต่าง ๆ ของเด็กนักเรียนภายในห้องเรียนของตน เพื่อนำผลหรือคำตอบมาเป็นแนวทางในการแก้ไขปัญหาที่กำลังเผชิญอยู่ (สุชาติ โสมประยูรและวรรณ โสมประยูร, 2547 : 18) ไม่ว่าจะเป็นด้านพฤติกรรมของผู้เรียน เช่น ปัญหาหนีเรียน ปัญหาท้อถอยในห้องเรียน ปัญหาทำผิดกฎ ระเบียบ ข้อบังคับของโรงเรียน ปัญหาทะเลาะวิวาท ก้าวร้าว ปัญหาการปรับตัวเข้าหาเพื่อนไม่ได้ ปัญหาการพูดโกหก

ปัญหาการขโมยของ ปัญหาการเล่นการพนัน ปัญหาการใช้สารเสพติด หรือปัญหาด้านการเรียน เช่น ปัญหาการอ่าน และปัญหาการเรียนคณิตศาสตร์ (บุญชม ศรีสะอาด, 2549) เป็นต้น

การวิจัยในชั้นเรียนเป็นการวิจัยเชิงปฏิบัติการ ซึ่งมีความสำคัญและความจำเป็น (ธีระ รุญเจริญ, 2555 : 388) ดังนี้ 1) ให้โอกาสครูในการสร้างองค์ความรู้ ทักษะการทำวิจัย การประยุกต์ใช้ การตระหนักถึงทางเลือกที่สามารถเป็นไปได้และเปลี่ยนแปลงโรงเรียนได้ดีขึ้น 2) เป็นการสร้างชุมชนแห่งการเรียนรู้ นอกเหนือจากการเปลี่ยนแปลงหรือสะท้อนผลการทำงาน 3) เป็นประโยชน์ต่อผู้ปฏิบัติโดยตรง เนื่องจากช่วยพัฒนาตนเองด้านวิชาชีพ 4) ช่วยทำให้เกิดการพัฒนาอย่างต่อเนื่องและเกิดการเปลี่ยนแปลงในองค์กร 5) เป็นการวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการมีส่วนร่วมของผู้ปฏิบัติในการวิจัย ทำให้กระบวนการวิจัยมีความเป็นประชาธิปไตย ทำให้เกิดการยอมรับในความรู้ของผู้ปฏิบัติ 6) ช่วยตรวจสอบวิธีการทำงานของครูที่มีประสิทธิผล และ 7) ทำให้ครูเป็นผู้นำการเปลี่ยนแปลง (Change Agent)

ภุริ วงศ์วิเชียร (2546) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง ปัจจัยที่มีผลต่อแรงจูงใจในการทำวิจัยในชั้นเรียนของครูผู้สอนโรงเรียนประถมศึกษาจังหวัดสงขลา พบว่า ครูเห็นประโยชน์ในการทำวิจัยในชั้นเรียนและมีความสัมพันธ์ในทางบวกกับแรงจูงใจในการทำวิจัยของครู พยากรณ์แรงจูงใจในการทำวิจัยในชั้นเรียนของครู ได้แก่ การเล็งเห็นความสำคัญของครู การสนับสนุนจากผู้บริหาร ส่วนลัทธิดีดี แพรสายทาง (2548) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง แนวทางการส่งเสริมการวิจัยในชั้นเรียนของครูในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน อำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี พบว่า ผู้บริหารควรกำหนดเป็นนโยบายในการทำวิจัยในชั้นเรียนและกำกับติดตามอย่างต่อเนื่อง ควรให้การยอมรับและยกย่องครูที่ทำวิจัยในชั้นเรียน รวมทั้งควรส่งเสริมสนับสนุนให้ครูได้มีการเผยแพร่ผลงานวิจัยในชั้นเรียนของตน และควรสนับสนุนให้ครูทำงานเป็นทีม และควรสนับสนุนให้ครูได้มีการพัฒนางานวิจัยในชั้นเรียนของตนเพื่อให้เกิดการพัฒนางานในหน้าที่ครู และธนิดา ธนะสิริรุ่งกุล (2548) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง ความสัมพันธ์ระหว่างปัญหากับความต้องการในการดำเนินการวิจัยในชั้นเรียนของครูผู้สอน สังกัดสำนักงานการศึกษา จังหวัดบุรีรัมย์ พบว่า ความต้องการของครูเรียงลำดับจากมากไปหาน้อย ได้แก่ ให้ขวัญกำลังใจและงบประมาณสนับสนุน ควรจัดการอบรมอย่างต่อเนื่อง มีการติดตามผล และควรจัดนิทรรศการผลงานการวิจัยเพื่อให้ครูได้เผยแพร่ผลงานของครู ควรจัดที่ปรึกษาในการทำวิจัยให้ครู และให้ครูทำงานวิจัยคู่กับการเรียนการสอนและใช้เวลาในการทำวิจัยแก่ครูอย่างเต็มที่

จากแนวคิดและงานวิจัยข้างต้น สรุปได้ว่า การวิจัยในชั้นเรียนเป็นเครื่องมือที่สำคัญของผู้บริหารและครูผู้สอนในการพัฒนาคุณภาพผู้เรียนร่วมกัน โดยผู้บริหารต้องมีหน้าที่หลักในการส่งเสริมสนับสนุน ให้คำแนะนำ กระตุ้นและให้กำลังใจแก่ครูผู้ทำวิจัยในชั้นเรียน และช่วยหางบประมาณสนับสนุน เพื่อให้ครูมีกำลังใจในการพัฒนากระบวนการเรียนรู้ที่ประสบอยู่ในห้องเรียนและโรงเรียน โดยใช้กระบวนการวิจัยเข้ามาช่วยและสามารถพัฒนาผู้เรียนให้มีคุณภาพ ส่วนครูผู้สอน

ต้องทราบสภาพปัญหาของผู้เรียนและสามารถปรับปรุงแก้ไขผู้เรียนได้ตรงจุด จนทำให้ผู้เรียนมีการพัฒนาตนเองได้อย่างเต็มศักยภาพ

2.3.5 การพัฒนาสื่อ นวัตกรรมและเทคโนโลยีเพื่อการศึกษา

หัวใจของการบริหารการศึกษาก็คืองานวิชาการ ในขณะที่งานวิชาการก็เป็นเส้นเลือดใหญ่ที่ทำให้หัวใจทำหน้าที่ได้อย่างสมบูรณ์และส่งผลไปยังการเรียนการสอน โดยการเรียนการสอนมีองค์ประกอบที่สำคัญอยู่ 3 ประการ คือ ผู้สอน (ครู อาจารย์) ผู้เรียน (นักเรียน นักศึกษา) และ สื่อการเรียนการสอน (สันติ บุญภิรมย์, 2547 : 96) สื่อการเรียนการสอนนับว่ามีบทบาทสำคัญอย่างมากในการจัดการเรียนการสอนตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน เนื่องจากเป็นตัวกลางที่ช่วยให้การสื่อสารระหว่างผู้สอนและผู้เรียนดำเนินไปได้อย่างมีประสิทธิภาพ ช่วยให้ผู้เรียนเข้าใจความหมายของเนื้อหาบทเรียนได้ตรงกับที่ผู้สอนต้องการ ดังนั้น ก่อนการสอนทุกครั้งครูจึงต้องเลือกใช้สื่อให้ตรงกับวัตถุประสงค์ของการสอนและจัดประสบการณ์การเรียนรู้ให้กับผู้เรียนได้ โดยต้องมีการวางแผนอย่างเป็นระบบ เพื่อให้กระบวนการเรียนการสอนดำเนินไปได้อย่างมีประสิทธิภาพ (กิดานันท์ มลิทอง, 2548 : 99) ส่วนเทคโนโลยีเพื่อศึกษาก็มีความสำคัญอย่างมากเช่นกัน เป็นกระบวนการต่าง ๆ ที่เอื้อต่อการเรียนรู้ เพิ่มคุณภาพในการสอน และช่วยให้การสื่อสารกับผู้เรียนกระจำง้างยิ่งขึ้น โดยใช้กระบวนการเฉพาะหรือเทคโนโลยีพิเศษเพื่อการสอนให้เหมาะสมกับรูปแบบการเรียนรู้ของผู้เรียนแต่ละคนหรือผู้เรียนเองอาจเป็นผู้เลือกสรรกระบวนการหรือเทคโนโลยีเพื่อให้เหมาะสมกับความต้องการและเอื้ออำนวยความสะดวกในการเรียนของตน ดังนั้น เทคโนโลยีทางการศึกษาจึงเป็นตัวช่วยและสนับสนุนการเรียนการสอนเพื่อให้ทั้งผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ได้สูงสุดและผู้สอนสามารถทำการสอนได้อย่างมีประสิทธิภาพสูงสุดเช่นกัน (กิดานันท์ มลิทอง, 2548 : 9)

2.3.5.1 ความหมายของสื่อ นวัตกรรม และเทคโนโลยีการศึกษา

สื่อการสอน หมายถึง ตัวกลางที่ช่วยในการส่งข้อมูลประเภทต่าง ๆ จากผู้สอนไปยังผู้เรียนเพื่อให้ผู้สอนและผู้เรียนสามารถสื่อสารกันได้ตรงตามวัตถุประสงค์ของการเรียนการสอน (อำภา บุญช่วย, 2537 ; ปรียาพร วงศ์อนุตรโรจน์, 2542 ; กิดานันท์ มลิทอง, 2548)

นวัตกรรม หมายถึง แนวความคิดการปฏิบัติหรือการนำสิ่งใหม่ ๆ ที่ยอมรับในวงการศึกษาเข้ามาเปลี่ยนแปลงเพิ่มเติมวิธีการที่ทำอยู่เดิมให้ทันสมัย เพื่อใช้ให้ได้ผลดียิ่งขึ้น (บุญเกื้อ ควรหาเวช, 2542 ; กิดานันท์ มลิทอง, 2543 ; จงรักษ์ แจ้ยุบล, 2545) ส่วนนวัตกรรมทางการศึกษา หมายถึง กระบวนการ แนวคิด แนวทาง หรือวิธีการใหม่ ๆ ทางการศึกษาที่จะช่วยให้การศึกษาและการเรียนการสอนมีประสิทธิภาพดียิ่งขึ้น ผู้เรียนสามารถเกิดการเรียนรู้ได้อย่างรวดเร็วและมี

ประสิทธิผลสูงกว่าเดิม ทำให้เกิดแรงจูงใจและประหยัดเวลาในการเรียน (กิตานันท์ มลิทอง, 2542 ; ทิศนา แชนมณี, 2552)

เทคโนโลยีการศึกษา หมายถึง การนำความรู้ ความคิด และวิธีการทาง วิทยาศาสตร์มาประยุกต์ใช้อย่างเป็นระบบเพื่อทำให้ผู้เรียนบรรลุเป้าหมายของการศึกษาตามปรัชญา นโยบาย และแผนการศึกษาชาติด้วยการใช้ทรัพยากรที่มีอยู่อย่างประหยัดที่สุด (กมล เวียสุวรรณและ นิตยา เวียสุวรรณ, 2539 ; นิพนธ์ ศุขปรีดี, 2545)

2.3.5.2 ความสำคัญและประโยชน์ของสื่อ นวัตกรรม และเทคโนโลยีการศึกษา

สื่อการเรียนการสอนเป็นองค์ประกอบหนึ่งที่สำคัญต่อการเรียนการสอน นอกเหนือจากผู้สอนและผู้เรียน ดังนั้น สื่อการเรียนการสอนที่ผู้สอนและผู้เรียนได้นำมาใช้ประกอบ ในการเรียนการสอน จึงมีความสำคัญและประโยชน์ (สันติ บุญภิรมย์, 2547 : 97-98) ดังนี้

1. สื่อการเรียนการสอนกับประโยชน์ของผู้เรียน ได้แก่ 1.1) ช่วยกระตุ้นและ เร้าความสนใจของผู้เรียน ให้ติดตามเนื้อหาสาระตั้งแต่ต้นจนกระทั่งจบ 1.2) ช่วยให้ผู้เรียนมีความรู้ ความเข้าใจตามสื่อที่นำเสนอ 1.3) ช่วยให้ผู้เรียนสามารถจดจำและประทับใจความรู้สึกไว้ได้นาน 1.4) ช่วยทำให้ผู้เรียนมีความเข้าใจในเนื้อหาสาระได้ถูกต้องและรวดเร็ว 1.5) ช่วยแก้ปัญหาความ แตกต่างระหว่างผู้เรียนได้ 1.6) ช่วยก่อให้เกิดความสามัคคีในหมู่คณะระหว่างผู้เรียนกับผู้เรียนด้วยกัน และระหว่างผู้สอนกับผู้เรียน 1.7) ช่วยให้ผู้เรียนได้เรียนรู้อย่างมีประสิทธิภาพ 1.8) ช่วยให้ผู้เรียน มีโลกทัศน์กว้างขวางทางการศึกษา และ 1.9) ช่วยให้ผู้เรียนได้เกิดความคิดริเริ่มและความคิด สร้างสรรค์ ส่งผลต่อความเจริญก้าวหน้าของผู้เรียน

2. สื่อการเรียนการสอนกับประโยชน์ของผู้สอน ได้แก่ 2.1) ช่วยให้ผู้สอนเกิด ความเชื่อมั่นและมีความพร้อมในการสอน 2.2) ช่วยลดภาระในการบรรยายลงได้มาก โดยผู้เรียน สามารถทำความเข้าใจจากสื่อ 2.3) ช่วยให้ผู้สอนมีความกระตือรือร้นในการผลิตสื่อรูปแบบใหม่ ๆ ตามความเหมาะสม 2.4) ช่วยให้ผู้สอนมีความเชี่ยวชาญในการใช้สื่อชนิดต่าง ๆ ตามความเหมาะสม และ 2.5) ช่วยส่งเสริมให้ผู้สอนคนอื่น ๆ ในโรงเรียนมีความตื่นตัวที่จะนำเอาสื่อมาใช้ประกอบในการ สอนของตนเอง

สำหรับประเทศไทย รัฐบาลได้ตระหนักถึงความสำคัญกับเทคโนโลยี การศึกษา โดยบรรจุไว้ในหมวด 9 ของพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 เพื่อให้ สถาบันการศึกษาต่าง ๆ ดำเนินการใช้เทคโนโลยีการศึกษาอย่างเต็มสมรรถภาพ และรัฐบาลยังเน้น การใช้ไอซีทีเพื่อปฏิรูปการเรียนรู้ให้มีคุณภาพดีกว่าเดิม ดังจะเห็นตัวอย่างได้จากหลายโครงการ (กิตานันท์ มลิทอง, 2548 : 21) ดังนี้ 1) โครงการศึกษาสายสามัญด้วยระบบทางไกลผ่านดาวเทียม โดยใช้โรงเรียนวังไกลกังวลเป็นสถานที่ใช้ในการเรียนการสอนและถ่ายทอดสดผ่านดาวเทียมไปยัง

โรงเรียนเครือข่ายทั่วประเทศ 2) โครงการหนึ่งอำเภอหนึ่งโรงเรียนในฝัน โดยคัดเลือกอำเภอละ 1 โรงเรียน ให้มีการใช้ไอซีทีเป็นสื่อหรือเครื่องมือในการพัฒนาการเรียนการสอน 3) สถาบันการศึกษาต่าง ๆ ในระดับอุดมศึกษา เช่น จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย และมหาวิทยาลัยรามคำแหงได้จัดให้มีหลักสูตรอีเลิร์นนิ่งเพื่อเป็นมหาวิทยาลัยออนไลน์ 4) โครงการห้องเรียนไอที เพื่ออบรมให้นักเรียนได้พัฒนาความรู้และทักษะในการใช้คอมพิวเตอร์และการสื่อสารบนอินเทอร์เน็ต และ 5) โครงการสร้างความรู้บนเว็บ เพื่อเป็นแหล่งการเรียนรู้และแหล่งการค้นหาความรู้

2.3.5.3 ประเภทของสื่อ นวัตกรรม และเทคโนโลยีการศึกษา

สื่อการเรียนการสอนมิใช่เป็นเพียงวัสดุอุปกรณ์ที่มนุษย์ใช้เทคโนโลยีประดิษฐ์ขึ้นมาเท่านั้น แต่ทุกสิ่งทุกอย่างที่มีอยู่ในโลกสามารถนำมาใช้เป็นการสอนได้ทั้งสิ้น ไม่ว่าจะเป็นทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม เช่น แร่ธาตุ หิน แหล่งน้ำ ฯลฯ สิ่งมีชีวิตทั้งคน สัตว์ พืชพันธุ์ไม้ต่าง ๆ หรือสิ่งที่สร้างสรรค์ขึ้นโดยฝีมือมนุษย์ หรือแม้แต่เทคนิควิธีการ เช่น การแสดง การจัดนิทรรศการ การสาธิต ฯลฯ สิ่งเหล่านี้นำมาเป็นการสอนเพื่อผลแห่งการเรียนรู้ได้ทั้งสิ้น (กิดานันท์ มลิทอง, 2548 : 101) สื่อต่าง ๆ เหล่านี้เป็นตัวกลางส่งผ่านข้อมูลสารสนเทศจากผู้สอนไปยังผู้เรียน นักวิชาการได้จำแนกประเภทของสื่อต่าง ๆ (กมล เวียสุวรรณ และนิตยา เวียสุวรรณ, 2539 ; ปรียาพร วงศ์อนุตรโรจน์, 2542 ; กิดานันท์ มลิทอง, 2548 ; สันติ บุญภิรมย์, 2552) ดังนี้

1. สื่อโสตทัศน เป็นสื่อที่นับได้ว่าเป็นจุดเริ่มของสื่อการเรียนการสอน โดยเป็นสื่อที่ถ่ายทอดข้อมูลการเรียนรู้ด้วยเสียงและภาพ สื่อที่ใช้กันมาตั้งแต่ดั้งเดิม เช่น หนังสือตำราเรียน ภาพ ของจริง ของจำลอง ฯลฯ ส่วนสื่อโสตทัศนที่ใช้กันอย่างแพร่หลายในปัจจุบัน ได้แก่ 1) สื่อใช้เครื่องฉาย (Projected materials and equipment) เช่น เครื่องฉายข้ามศีรษะ เครื่องฉายสไลด์ เครื่องฉายภาพยนตร์ เครื่องเล่นวีดีโอและวีซีดี เป็นต้น 2) สื่อไม่ใช้เครื่องฉาย (Nonprojected materials) ได้แก่ 1) สื่อภาพ (Illustrative materials) วัสดุลายเส้น และวัสดุมีทรง เช่น ภาพกราฟฟิก กราฟ แผนภาพ แผนที่ ของจริง ของจำลอง ฯลฯ 2) กระดานสาธิต (Demonstration boards) เช่น กระดานชอล์ก กระดานนิเทศ กระดานแม่เหล็ก กระดานผ้าสำลี ฯลฯ และ 3) กิจกรรม (Activities) การศึกษานอกสถานที่ การจัดนิทรรศการ การจัดสถานการณ์จำลอง เป็นต้น

2. สื่อแบ่งตามประสบการณ์การเรียนรู้ เป็นสื่อที่พัฒนาโดยเอ็ดการ์ เดล (Edgar Dale, 1969 : 42-43) ประกอบด้วย 3 ส่วน คือ การเรียนรู้โดยการกระทำ การเรียนรู้ด้วยภาพ และการเรียนรู้ด้วยนามธรรม โดยสร้างเป็น “กรวยประสบการณ์” (Cone of Experience) เพื่อเป็นแนวทางในการอธิบายความสัมพันธ์ระหว่างสื่อโสตทัศนประเภทต่าง ๆ เกี่ยวกับประสบการณ์การเรียนรู้ ดังนี้ 1) ประสบการณ์ตรง เป็นการเรียนรู้ที่ให้ผู้เรียนได้พบกับสถานการณ์จริงด้วยการเห็นสัมผัสจับต้อง ลิ้มรส ได้ยิน และได้กลิ่น เช่น สัมผัสขนสัตว์เพื่อรับรู้ความอ่อนนุ่ม รับประทานมะนาว

เพื่อรับรู้รสเปรี้ยว ฯลฯ หรือด้วยการกระทำของตนเอง เช่น การจัดดอกไม้ การทำสวนครัว ทำกับข้าว เป็นต้น 2) ประสบการณ์รอง เป็นการเรียนรู้ที่ผู้เรียนได้เรียนจากสิ่งที่ใกล้เคียงความเป็นจริงที่สุด เนื่องจากไม่สามารถนำของจริงมาได้ เช่น หุ่นจำลองชนิดต่าง ๆ 3) ประสบการณ์นาฏกรรมหรือการแสดง เป็นการแสดงบทบาทสมมติหรือการแสดงละครถึงเหตุการณ์ที่ผ่านมาในอดีต เป็นการจำลองสถานการณ์ เช่น การแสดงแสงสีเสียง 4) การสาธิต เป็นการแสดงให้ผู้เรียนได้ชม และพิจารณาสังเกต โดยมีคำอธิบายการกระทำเป็นลำดับขั้นตอน เช่น การตัดเย็บเสื้อผ้า การปรุงอาหาร 5) การศึกษานอกสถานที่ เป็นการให้ผู้เรียนพบเห็นและเรียนรู้จากประสบการณ์ภายนอกสถานที่ เช่น เยี่ยมชมอุทยานประวัติศาสตร์เพื่อดูวัตถุและสถานที่โบราณ ไปสวนสัตว์เพื่อดูสัตว์นานาชนิด ฯลฯ 6) นิทรรศการ เป็นการจัดแสดงสิ่งของต่าง ๆ การจัดป้ายนิเทศ ฯลฯ เพื่อให้สาระประโยชน์และความรู้แก่ผู้เรียน โดยผู้เรียนได้ไปชมและอ่านสาระสำคัญต่าง ๆ จึงทำให้เกิดการเรียนรู้ได้ เช่น การจัดนิทรรศการยาเสพติด การจัดนิทรรศการโรคเอดส์ 7) โทรทัศน์ เป็นสื่อการเรียนการสอนที่ให้ทั้งภาพและเสียง สามารถเคลื่อนไหวได้ และให้ความรู้กับผู้เรียนได้ ทั้งที่เป็นโทรทัศน์การศึกษาและโทรทัศน์การสอน 8) ภาพยนตร์ เป็นภาพเคลื่อนไหวและเสียงที่บันทึกเรื่องราวเหตุการณ์ลงบนแผ่นฟิล์ม (ในปัจจุบันเป็นการใช้แผ่นวีซีดี/ดีวีดี) เพื่อให้ผู้เรียนได้รับประสบการณ์ทั้งภาพและเสียง 9) การบันทึกเสียง วิทยุ และภาพนิ่ง เป็นสื่อการเรียนการสอนที่ให้ประสบการณ์ในด้านการฟัง หรือการดูภาพกับผู้เรียน เช่น แผ่นเสียง แผ่นซีดี เทปบันทึกเสียง รวมถึงวิทยุเพื่อการศึกษา และภาพนิ่งชนิดต่าง ๆ เช่น รูปภาพ สไลด์ ภาพวาด เป็นต้น 10) ทัศนสัญลักษณ์ เป็นการนำเสนอสัญลักษณ์แทนความเป็นจริงของสิ่งต่าง ๆ อาจจะเป็นข้อมูลที่ต้องการให้เรียนรู้ หรือพวกวัสดุกราฟิกทุกชนิด เช่น แผนภูมิ แผนภาพ กราฟ หรือเครื่องหมายต่าง ๆ เป็นต้น และ 11) วจนสัญลักษณ์ เป็นสัญลักษณ์ในลักษณะที่เกี่ยวกับตัวหนังสือในภาษาเขียนและเสียงของคำพูดในภาษาพูด ซึ่งสามารถทำให้ผู้เรียนได้รับประสบการณ์มากที่สุด

3. สื่อแบ่งตามทรัพยากรการเรียนรู้ เป็นสื่อที่ โดแนลด์ พี. อีลี (Donald P. Ely, 1972 : 36-43) ได้จำแนกสื่อการเรียนการสอนตามทรัพยากรการเรียนรู้ (Learning Resources) โดยยึดหลักการแบ่งตามวัตถุประสงค์ เพื่อจุดมุ่งหมายทางการศึกษาและเพื่อการประยุกต์ใช้ในการเรียนการสอน ซึ่งได้จำแนกไว้ 5 รูปแบบ ได้แก่ 1) คน (People) หมายถึง บุคคลสองประเภท ประเภทแรก คือ คนที่มีหน้าที่ในการอำนวยความสะดวกทางการศึกษาเพื่อให้การจัดการศึกษาบรรลุไปตามจุดมุ่งหมายของการศึกษา ได้แก่ ครู ผู้บริหาร ผู้แนะนำการศึกษา ผู้ช่วยสอนหรือผู้ที่อำนวยความสะดวกด้านต่าง ๆ เพื่อให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ ส่วนประเภทที่สอง คือ คนที่อยู่นอกระบบโรงเรียน สามารถช่วยเสริมในการเรียนรู้ได้ โดยการเชิญมาเป็นวิทยากรในฐานะเป็นผู้เชี่ยวชาญในด้านต่าง ๆ เช่น นักการเมือง นักธุรกิจ ช่างซ่อมรถยนต์ เป็นต้น 2) วัสดุ (Materials) หมายถึง วัสดุการศึกษาที่มีการบรรจุเนื้อหาบทเรียนไว้เสร็จสรรพ เช่น หนังสือ สไลด์ แผนที่ แผ่นซีดี เป็นต้น

3) อาคารสถานที่ (Setting) หมายถึง ตัวตึก ที่ว่าง สิ่งแวดล้อม ฯลฯ สถานที่สำคัญในการศึกษา ได้แก่ ติ๊กเรียน และสถานที่อื่น ๆ ที่ออกแบบมาเพื่อการเรียนการสอนโดยรวม เช่น ห้องสมุด หอประชุม ฯลฯ และสถานที่ต่าง ๆ ในชุมชน เช่น โรงงาน ตลาด สถานที่ทางประวัติศาสตร์ พิพิธภัณฑ์ เป็นต้น

4) เครื่องมือและอุปกรณ์ (Tools and Equipment) หมายถึง เครื่องมือเครื่องใช้ด้านโสตทัศนูปกรณ์ และอื่น ๆ ที่นำมาประกอบหรืออำนวยความสะดวกในการเรียนการสอน เช่น เครื่องฉายข้ามศีรษะ เครื่องถ่ายเอกสาร เครื่องคอมพิวเตอร์ เป็นต้น และ 5) กิจกรรม (Activities) หมายถึง การดำเนินงานที่จัดเพื่อร่วมกับทรัพยากรอื่น ๆ หรืออาจจะเป็นเทคนิควิธีการพิเศษ เพื่อการเรียนการสอน เช่น การสอนแบบโปรแกรม เกม และการจำลอง การจัดทัศนศึกษา เป็นต้น

2.3.5.4 หลักการใช้สื่อการสอน

การสอนในแต่ละครั้งผู้สอนต้องวางแผนและตัดสินใจว่าจะใช้สื่อการสอนประเภทใด การสอนเพื่อให้ผู้เรียนสามารถเรียนรู้จากการถ่ายทอดเนื้อหาของสื่อที่ดีที่สุด ผู้สอนจำเป็นต้องมีหลักในการใช้สื่อการสอนตามลำดับ (กิดานันท์ มลิทอง, 2548 : 114-115) ดังนี้

- 1) เตรียมตัวผู้สอน ผู้สอนต้องตรวจสอบให้แน่ชัดว่าสื่อที่ผู้สอนต้องการใช้ในการสอนนั้นมีเนื้อหาที่ครบถ้วนหรือไม่เพียงใด หากมีเนื้อหาบกพร่องในส่วนใดก็สามารถเพิ่มเติมเนื้อหาส่วนนั้นได้ตามความเหมาะสม
- 2) เตรียมจัดสภาพแวดล้อม เป็นการจัดเตรียมวัสดุ เครื่องมือ และอุปกรณ์ที่จำเป็นต้องใช้ให้พร้อม ตลอดจนต้องเตรียมสถานที่หรือห้องเรียนให้อยู่ในสภาพที่เหมาะสม
- 3) เตรียมพร้อมผู้เรียน เป็นการให้ความคิดรวบยอดแก่ผู้เรียนว่าเนื้อหาในสื่อเป็นอย่างไร เพื่อให้ผู้เรียนเตรียมพร้อมในการฟัง ดู หรืออ่านเนื้อหาจากสื่อให้เข้าใจได้ดีและสามารถจับประเด็นสำคัญของเนื้อหาได้
- 4) การใช้สื่อ ผู้สอนต้องใช้สื่อให้เหมาะสมกับขั้นตอนที่เตรียมไว้แล้ว เพื่อให้การสอนดำเนินไปอย่างราบรื่น และต้องควบคุมการเสนอสื่อให้ถูกต้อง และ
- 5) การประเมินติดตามผล หลังจากผู้สอนได้เสนอสื่อไปแล้ว ควรมีการประเมินและติดตามผล โดยให้ผู้เรียนตอบคำถาม อภิปราย หรือเขียนรายงาน เพื่อเป็นการทดสอบผู้เรียนว่าเข้าใจบทเรียนและเรียนรู้จากสื่อที่เสนอไปนั้นอย่างถูกต้องหรือไม่ เพื่อผู้สอนจะได้ทราบจุดบกพร่องในการสอนและดำเนินการปรับปรุงแก้ไขต่อไป

จากที่กล่าวมาทั้งหมดข้างต้น พอจะสรุปได้ว่า การพัฒนาสื่อ นวัตกรรมและเทคโนโลยีการศึกษา นับได้ว่าเป็นบทบาทสำคัญของบุคลากรทางการศึกษา ทั้งในและนอกสถานศึกษา ทั้งยังเป็นการบ่งบอกให้รู้ว่า ผู้บริหารการศึกษาทุกระดับและทุกประเภทต้องให้ความสนใจอย่างจริงจังต่อความเจริญก้าวหน้าของการศึกษา โดยเฉพาะผู้บริหารสถานศึกษา ต้องให้ความสำคัญอย่างยิ่งต่อการบริหารงานวิชาการ ด้านการพัฒนาสื่อ นวัตกรรมและเทคโนโลยีการศึกษา โดยการส่งเสริมและสนับสนุนให้คณะครูอาจารย์ได้ใช้สื่อในการประกอบการสอนและพัฒนาการสอน

ให้มีความหลากหลาย เพื่อพัฒนาผู้เรียนให้เกิดการเรียนรู้และประสบการณ์ที่หลากหลาย สามารถนำไปใช้ในการดำเนินชีวิตประจำวันได้

2.3.6 การพัฒนาแหล่งการเรียนรู้

ตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 และ (ฉบับที่ 3) พ.ศ. 2553 มาตรา 25 ได้กำหนดว่า รัฐต้องส่งเสริมการดำเนินงานและการจัดตั้งแหล่งเรียนรู้ตลอดชีวิตทุกรูปแบบ ได้แก่ ห้องสมุดประชาชน พิพิธภัณฑ์ หอศิลป์ สวนสัตว์ สวนสาธารณะ สวนพฤกษศาสตร์ อุทยานวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี ศูนย์การกีฬาและนันทนาการ แหล่งข้อมูล และแหล่งการเรียนรู้อื่นอย่างพอเพียงและมีประสิทธิภาพ สอดคล้องกับส่ววิทย์ มูลคำ และอรทัย มูลคำ (2545 : 107-108) ได้กล่าวว่า แหล่งเรียนรู้ดังกล่าวครอบคลุมถึงสถาบันของชุมชนที่มีอยู่แล้วในชีวิตและการทำมาหากินในชุมชน สถานที่หรือสถาบันที่รัฐและประชาชนจัดตั้งขึ้น สื่อเทคโนโลยีที่มีอยู่ในโรงเรียนและชุมชน สื่อเอกสารสิ่งพิมพ์ต่าง ๆ ที่มีอยู่ในโรงเรียนและชุมชน และบุคคลที่มีความรู้ต่าง ๆ ในชุมชน ในขณะที่รุ่ง แก้วแดง (2546 : 156-157) ได้กล่าวว่า แหล่งเรียนรู้ในชุมชนต้องจัดให้สอดคล้องกับหลักสูตรของผู้เรียน เช่น วัดเป็นแหล่งเรียนรู้ด้านศาสนาและศิลปะ ป่าไม้เป็นแหล่งเรียนรู้ด้านชีววิทยาและสิ่งแวดล้อม โบราณสถานและพิพิธภัณฑ์เป็นแหล่งเรียนรู้ด้านประวัติศาสตร์และโบราณคดี สถานีอนามัยเป็นแหล่งเรียนรู้ด้านสาธารณสุข องค์การบริหารส่วนตำบลเป็นแหล่งเรียนรู้ด้านการปกครอง เป็นต้น

2.3.6.1 ความหมายของแหล่งเรียนรู้

แหล่งเรียนรู้ หมายถึง ศูนย์ที่ประกอบด้วยข้อมูล ข่าวสาร ความรู้ และกิจกรรมที่มีกระบวนการเรียนรู้ ซึ่งแตกต่างจากกระบวนการเรียนการสอนที่มีครูเป็นผู้สอนหรือศูนย์กลางการเรียนรู้ เป็นการเรียนรู้ที่มีกำหนดเวลาเรียนยืดหยุ่นสอดคล้องกับความต้องการและความพร้อมของผู้เรียน การประเมินและการวัดผลการเรียนมีลักษณะเฉพาะที่สร้างขึ้นให้เหมาะสมกับการเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง ซึ่งไม่จำเป็นต้องเป็นรูปแบบเดียวกันกับการประเมินผลในห้องเรียน (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, 2546 : 54)

2.3.6.2 ความสำคัญและประโยชน์ของการใช้แหล่งเรียนรู้

การนำแหล่งเรียนรู้ในชุมชนและท้องถิ่นมาใช้ประกอบการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ สามารถช่วยให้ครูและนักเรียนมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับชุมชนและท้องถิ่นมากขึ้น ซึ่งเป็นการแลกเปลี่ยนระหว่างการนำความรู้จากโรงเรียนไปใช้ในชุมชนและนำความรู้จากแหล่งต่าง ๆ ในชุมชนและท้องถิ่นกลับไปใช้ในชั้นเรียน เป็นการเพิ่มพูนประสบการณ์ในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้

การสอนให้กว้างขวางและน่าสนใจมากยิ่งขึ้น จึงทำให้แหล่งเรียนรู้มีความสำคัญและมีประโยชน์ในการประกอบกิจกรรมการเรียนรู้ ดังนี้ 1) ผู้เรียนได้รับประสบการณ์ตรง และได้รับการพัฒนาทักษะทางสังคม 2) ช่วยทำให้สาระการเรียนรู้ดึงดูดใจผู้เรียน สนุกสนาน และน่าสนใจ 3) ช่วยทำให้ผู้สอนและผู้เรียนมีความรู้เกี่ยวกับท้องถิ่นและชุมชน และสามารถนำสาระที่ได้รับจากชุมชนและท้องถิ่นมาใช้ประโยชน์ในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ 4) ช่วยแก้ปัญหาให้ผู้สอนเกี่ยวกับการขาดแคลนทรัพยากรทางการศึกษาต่าง ๆ 5) เปิดโอกาสให้สังคมได้มีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาตามแนวทางปฏิรูปการศึกษา 6) ช่วยส่งเสริมความสัมพันธ์ระหว่างการจัดการเรียนรู้และชีวิตความเป็นอยู่ของชุมชนและท้องถิ่นกับชีวิตประจำวันของผู้เรียน ซึ่งผู้เรียนสามารถนำมาประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันได้ 7) ฝึกให้ผู้เรียนเกิดความคุ้นเคยกับสภาพแวดล้อมรอบตัว สามารถปรับตัวให้เข้ากับสภาพแวดล้อมได้ และผู้เรียนได้สัมผัสกับสังคมอย่างแท้จริง 8) ช่วยสร้างความเข้าใจที่ดีในด้านเศรษฐกิจ สังคม ศาสนา และวัฒนธรรม และสร้างเอกภาพและภราดรภาพในสังคม 9) ช่วยให้ผู้เรียนมีโลกทัศน์ที่กว้างขึ้นและได้รับประสบการณ์ตรงตามหลักสูตรและจุดมุ่งหมายของการศึกษา และ 10) ช่วยให้โรงเรียนและชุมชนมีความใกล้ชิดกันมากขึ้น เกิดความร่วมมือระหว่างกันและช่วยกันแก้ปัญหาที่จะเกิดขึ้นกับผู้เรียนร่วมกัน (พจนีย์ เทียมศักดิ์, 2543 ; ประจักษ์ บุญอารีย์, 2544 ; ชัยวัฒน์ บุญทริก, 2544 ; Shaver, 1991 ; Mani, 1994)

2.3.6.3 ประเภทของแหล่งเรียนรู้

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (2547 : 1-4) ได้จัดประเภทของแหล่งเรียนรู้ไว้ 2 ประเภท คือ 1) จัดตามลักษณะของแหล่งเรียนรู้ ได้แก่ แหล่งเรียนรู้ตามธรรมชาติ แหล่งเรียนรู้ที่มนุษย์สร้างขึ้นและบุคคล และ 2) จัดตามแหล่งที่ตั้งของแหล่งเรียนรู้ ได้แก่ แหล่งเรียนรู้ในโรงเรียน และแหล่งเรียนรู้ในชุมชน โดยสามารถแยกรายละเอียดได้ ดังนี้ 1) แหล่งเรียนรู้ภายในโรงเรียน ประกอบไปด้วย ร้านค้าสหกรณ์ แปลงเกษตร โปรแกรมสำเร็จรูป ฯลฯ ส่วนแหล่งเรียนรู้ที่สำคัญที่สุดในโรงเรียนคือ ห้องสมุด และ 2) แหล่งเรียนรู้ภายนอกโรงเรียน ประกอบไปด้วยแหล่งเรียนรู้ที่มีอยู่ในชุมชนและธรรมชาติ โดยแหล่งเรียนรู้ที่มีอยู่ในชุมชน ประกอบไปด้วยสถาบันของชุมชนที่มีอยู่แล้วและสามารถมองเห็นได้ในการดำเนินชีวิตประจำวัน เช่น วัด โบสถ์ วิหาร ศาลาการเปรียญในวัด ตลาด ร้านขายของ ลำคลอง ป่า ฯลฯ หรือสถาบันที่รัฐและประชาชนจัดตั้งขึ้น เช่น อุทยานการศึกษาในวัดและในชุมชน ศูนย์ศิลปาชีพ ศูนย์หัตถกรรมชุมชน หอสมุด ฯลฯ หรือสื่อเทคโนโลยีที่มีอยู่ในโรงเรียนและชุมชน เช่น วิทยุทัศน์ ภาพสไลด์ โปรแกรมสำเร็จรูป ภาพยนตร์ หุ่นจำลอง ของจริง ฯลฯ หรือสื่อเอกสารสิ่งพิมพ์ต่าง ๆ ที่มีอยู่ในโรงเรียนและชุมชน เช่น หนังสือสารานุกรม วารสาร ตำรายาพื้นบ้าน ฯลฯ หรือบุคคลที่มีความรู้ด้านต่าง ๆ ในชุมชน เช่น ผู้นำทางศาสนา เกษตรกร ศิลปิน ผู้นำชุมชน ปราชญ์ชาวบ้าน ฯลฯ ส่วนแหล่งเรียนรู้ในธรรมชาติ

ประกอบด้วย สิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติ เช่น ภูเขา แม่น้ำ ป่าไม้ ต้นไม้ สวน ไร่นา ดิน หิน ทราย ฯลฯ หรือมนุษย์และสัตว์ต่าง ๆ เช่น บุคคลต่าง ๆ และสัตว์ทุกชนิด เป็นต้น (สุวิทย์ มูลคำ และอรทัย มูลคำ, 2545)

2.3.6.4 การพัฒนาห้องสมุดให้เป็นแหล่งเรียนรู้

ห้องสมุดเป็นศูนย์รวมของวิชาการทั้งปวง เป็นแหล่งรวมหนังสือ เอกสาร สิ่งพิมพ์และวัสดุอุปกรณ์ต่าง ๆ และให้บริการวัสดุสารสนเทศ ความรู้ ข้อมูลข่าวสารต่าง ๆ เป็นสถานที่สำคัญสำหรับผู้สอนในการศึกษาค้นคว้าเพื่อใช้ประโยชน์ในการจัดการเรียนการสอน และเป็นประโยชน์สำหรับผู้เรียนในการค้นคว้าหาความรู้เพิ่มเติมและทำรายงานตามที่ครูได้มอบหมายและสามารถค้นหาความรู้ด้านอื่น ๆ อีกมากมายที่ผู้เรียนสนใจ นอกจากนี้ห้องสมุดยังเป็นสถานที่ปลูกฝังให้ทุกคนได้รักการอ่านและการใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์ และเรียนรู้วิถีทางการต่าง ๆ ได้ด้วยตนเอง โดยเฉพาะผู้เรียนแล้ว เป็นการส่งเสริมนิสัยให้ใฝ่รู้ใฝ่เรียน และมีนิสัยรักการอ่าน เพื่อพัฒนาผู้เรียนให้เป็นคนดี คนเก่ง และมีความสุข

ห้องสมุดเป็นส่วนที่ช่วยส่งเสริมด้านวิชาการให้กับสถานศึกษา เป็นแหล่งที่ครู อาจารย์และนักเรียนนักศึกษาได้ศึกษาค้นคว้า การดำเนินการพัฒนาให้ทันสมัยจึงควรจะควบคู่ไปกับการบริการ ดังนั้น การพัฒนาห้องสมุดจึงควรดำเนินการ ดังนี้ 1) การพัฒนาด้านเทคนิค ได้แก่ การนำเครื่องมือต่าง ๆ มาใช้เพื่อแบ่งเบาภาระงานในห้องสมุด เช่น การนำคอมพิวเตอร์มาใช้ในการอำนวยความสะดวกต่าง ๆ ทำให้การบริการสะดวกและรวดเร็วมากขึ้น 2) การพัฒนาด้านบริการ โดยครอบคลุมการบริการการให้ยืมหนังสือนอกเวลา และการบริการให้ยืมหนังสือต่างห้องสมุด 3) การพัฒนาด้านบุคคล จัดให้มีการศึกษาและพัฒนาบุคลากรต่าง ๆ ของเจ้าหน้าที่ที่ปฏิบัติงานในห้องสมุด เพื่อให้มีความรู้ความสามารถในการให้บริการดำเนินไปด้วยดี 4) การประชาสัมพันธ์ห้องสมุด เป็นการประชาสัมพันธ์ให้ความรู้เกี่ยวกับกิจกรรมส่งเสริมการอ่านและการใช้ห้องสมุด ตลอดจนการตื่นตัวและการเห็นคุณค่าของการใช้ห้องสมุด รวมทั้งการเพิ่มปริมาณและการใช้บริการห้องสมุด (ปรียาพร วงศ์อนุตรโรจน์, 2542 : 205)

จากที่กล่าวมาทั้งหมด พอจะสรุปได้ว่า ห้องสมุดมีความสำคัญต่อสถานศึกษา เป็นแหล่งรวบรวมข้อมูลสารสนเทศต่าง ๆ เพื่อให้บริการแก่ครูอาจารย์และนักเรียนนักศึกษา และบุคคลทั่วไปได้ศึกษาค้นคว้าและหาความรู้ การใช้บริการห้องสมุดเป็นประจำจะทำให้ผู้อ่านมีวิสัยทัศน์ที่กว้างไกล มองเห็นความสำคัญของการอ่าน ทำให้ใฝ่รู้ใฝ่เรียน มีนิสัยรักการอ่าน เมื่ออ่านเป็นประจำก็ทำให้มีความรู้เพิ่มมากขึ้น และหากสามารถเผยแพร่ความรู้ที่ได้ศึกษาค้นคว้าดังกล่าวได้ก็ถือว่าเป็นการช่วยเหลือสังคมและประเทศชาติ

2.3.7 การนิเทศการศึกษา

การนิเทศการศึกษาเป็นการแสดงถึงการปรับปรุงสถานการณ์ทางการเรียนการสอน (Teaching-learning situation) และเงื่อนไขที่มีผลต่อการสอน โดยเฉพาะการจัดการศึกษาในปัจจุบัน มีการเปลี่ยนแปลงไปตามสภาพแวดล้อมของสังคม ความก้าวหน้าทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี ตลอดจนระบบการจัดการศึกษา การจัดการเรียนการสอนในสถานศึกษาจึงต้องแปรเปลี่ยนไปตามระบบการศึกษา ดังนั้น การเรียนการสอนในโรงเรียนจึงเป็นหน้าที่หลักของครู ซึ่งครูต้องใช้เวลาทุ่มเทกับการสอนนักเรียน ส่งผลทำให้โอกาสในการศึกษาค้นคว้า และนำความรู้ใหม่ ๆ มาใช้ในการปฏิบัติงาน มีค่อนข้างจำกัด จึงทำให้มีกิจกรรมหนึ่งในการบริหารการศึกษาที่เกี่ยวกับงานวิชาการโดยเฉพาะ คือ การนิเทศการศึกษา ซึ่งผู้ที่ทำหน้าที่ในการนิเทศการศึกษา หรืออาจจะเรียกว่า “ศึกษานิเทศก์” สามารถช่วยเหลือผู้บริหารได้มาก ทั้งที่เกี่ยวกับการเรียนการสอนและงานอื่น ๆ (ปรียาพร วงศ์อนุตรโรจน์, 2542 ; ชุมศักดิ์ อินทร์รักษ์, 2545 ; สันติ บุญภิรมย์, 2547)

2.3.7.1 ความหมายของการนิเทศการศึกษา

การนิเทศการศึกษา หมายถึง กระบวนการจัดการบริหารการศึกษาร่วมกับครู และบุคลากรทางการศึกษาด้วยความช่วยเหลือ แนะนำ ส่งเสริมให้เกิดการปรับปรุงการเรียนการสอนของครู และเพิ่มคุณภาพของบทเรียนให้เป็นที่มาของจุดหมายของการศึกษา เพื่อพัฒนาให้นักเรียนให้มีคุณภาพอย่างเต็มศักยภาพ พร้อมทั้งจัดให้มีกิจกรรมอื่น ๆ ควบคู่ไปด้วย เช่น กิจกรรมการเสริมสร้างขวัญและกำลังใจ กิจกรรมมนุษยสัมพันธ์ (ไพโรจน์ กลิ่นกุหลาบ, 2542 ; ปรียาพร วงศ์อนุตรโรจน์, 2542 ; ชุมศักดิ์ อินทร์รักษ์, 2545 ; สันติ บุญภิรมย์, 2547)

2.3.7.2 ความสำคัญและความจำเป็นของการนิเทศการศึกษา

ในยุคโลกาภิวัตน์มีการเปลี่ยนแปลงในด้านต่าง ๆ เกิดขึ้นอย่างรวดเร็ว อาทิ ด้านเศรษฐกิจ สังคม การเมือง วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี รวมทั้งนวัตกรรมต่าง ๆ สถานศึกษาในฐานะเป็นหน่วยงานหลักที่รับผิดชอบด้านการจัดการศึกษา จึงจำเป็นต้องมีการพัฒนาและปรับปรุงโรงเรียนให้เท่าทันการเปลี่ยนแปลงในแต่ละยุคสมัย การนิเทศการศึกษาจึงมีความสำคัญและมีความจำเป็น ดังนี้ 1) การนิเทศการศึกษามีความสำคัญต่อระบบการศึกษา กล่าวคือ เมื่อสังคมมีการเปลี่ยนแปลง หลักสูตรการศึกษา ก็ต้องมีการเปลี่ยนแปลงในด้านเนื้อหาให้สอดคล้องเหมาะสมกับสภาพสังคม ผู้บริหารและผู้นิเทศจึงมีบทบาทอย่างยิ่งต่อการเปลี่ยนแปลงดังกล่าว โดยต้องเผยแพร่แนวคิดใหม่ ๆ ให้ครูผู้สอนดำเนินการสอนอย่างมีประสิทธิภาพ การนิเทศยังช่วยให้เกิดมาตรฐานการศึกษา เพราะเป็นการควบคุมดูแลระบบการศึกษาและการเรียนการสอนในโรงเรียน ดังนั้น หากพบข้อบกพร่องใด ๆ ในโรงเรียนก็มีการช่วยเหลือ แนะนำ และแก้ปัญหาต่าง ๆ จนได้มาตรฐานตามที่

ต้องการ และ 2) การนิเทศการศึกษาช่วยให้โรงเรียนมีความพร้อมในด้านต่าง ๆ มากยิ่งขึ้น อาทิ การนิเทศด้านเทคนิคการสอนของครู การเป็นผู้นำ การจัดการเรียนการสอน การช่วยเหลือเด็กที่มีปัญหา ในด้านการเรียน เพื่อเพิ่มผลสัมฤทธิ์ทางการศึกษาของนักเรียน และช่วยเหลือในการจัดกิจกรรมที่มีความหลากหลายและน่านวัตกรรมใหม่ ๆ มาเผยแพร่แก่ครู (เยาวพา เตชะคุปต์, 2542 : 86-87) สอดคล้องกับ วิจิตร วรุตบางกูร และคณะ (2542 : 87) ได้กล่าวถึงความจำเป็นที่จะต้องมีการนิเทศ การศึกษาอันเนื่องมาจากเหตุผลโดยสรุป ดังนี้ 1) สภาพสังคมมีการเปลี่ยนแปลงตลอดเวลา การศึกษาจึงต้องมีการเปลี่ยนแปลงให้สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงของสังคมเช่นกัน 2) การนิเทศ การศึกษาจะช่วยทำให้ครูมีความรู้ที่ทันสมัยตลอดเวลา เนื่องจากความรู้ในปัจจุบันมีการเพิ่มสาขาวิชา ต่าง ๆ อยู่เสมอ แนวคิดการจัดการเรียนการสอนก็ต้องเพิ่มขึ้นตามไปด้วย 3) การแก้ไขปัญหาและ อุปสรรคต่าง ๆ ในการเรียนการสอน จำเป็นต้องได้รับการแนะนำและช่วยเหลือจากผู้ชำนาญการด้าน นิเทศ จึงจะทำให้การแก้ปัญหาต่าง ๆ สำเร็จลุล่วงไปด้วยดี และ 4) การศึกษาของประเทศไม่สามารถ ที่จะรักษามาตรฐานไว้ได้ หากปราศจากการควบคุมดูแลด้วยการนิเทศการศึกษา นอกจากนี้ ปรียาพร วงศ์อนุตรโรจน์ (2542) และรุ่งชัชดาพร เวหะชาติ (2552) ได้กล่าวถึงความจำเป็นของการ นิเทศ ดังนี้ 1) ศึกษาพิเศษก็มีจำนวนจำกัด ไม่สามารถนิเทศได้ทั่วถึง และเจาะลึกถึงการเรียนการสอน ในห้องเรียน 2) การจัดศึกษาพิเศษก็ไม่เพียงพอให้ครบตามสาขาในวิชาชีพความชำนาญ 3) การนิเทศ ภายในสถานศึกษาเป็นการพัฒนาและปรับปรุงคุณภาพการศึกษา และเป็นการใช้ทรัพยากรใน สถานศึกษาให้เกิดประโยชน์สูงสุด 4) การนิเทศการศึกษาสามารถสร้างความใกล้ชิดคุ้นเคยกันและ เกิดสัมพันธ์ภาพที่ดีต่อกัน และ 5) การประสานงานในสถานศึกษาจะมีความสะดวกและมีการ ประชาสัมพันธ์อย่างทั่วถึง

จากที่กล่าวมา พอจะสรุปได้ว่า การนิเทศการศึกษา เป็นการช่วยเหลือ แนะนำ ส่งเสริมครูผู้สอนให้ได้ปฏิบัติหน้าที่การสอนของตนเองให้ประสบความสำเร็จ เนื่องจาก การนิเทศการศึกษาเป็นการปฏิบัติงานที่ต้องอาศัยศาสตร์และศิลป์ เพื่อให้คณะครูเกิดความศรัทธาและ เชื่อมั่นในความสามารถของผู้นิเทศ และพร้อมปฏิบัติตาม เพื่อเป้าหมายที่เหมือนกัน คือ การพัฒนา ผู้เรียนให้มีความรู้ ความสามารถ และมีทักษะครบถ้วน ตามหลักสูตรที่ได้กำหนดไว้ในแต่ละระดับและ ประเภทของการศึกษา

2.3.7.3 ความมุ่งหมายของการนิเทศการศึกษา

การศึกษาเป็นกิจกรรมหนึ่งที่มีความสำคัญที่สุดในการพัฒนามนุษย์ให้บรรลุ ไปตามวัตถุประสงค์ การที่จะทำให้การศึกษาเป็นไปตามความต้องการดังกล่าว ผู้บริหารสถานศึกษา ต้องใช้การนิเทศการศึกษาเข้าไปช่วยเหลือในรูปแบบต่าง ๆ ให้สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงของ สังคม ดังนั้น ความมุ่งหมายของการนิเทศภายในสถานศึกษา (ปรียาพร วงศ์อนุตรโรจน์, 2542 ;

สมคิด บางโม, 2544 ; ชุมศักดิ์ อินทร์รักษ์, 2545) มีดังนี้ 1) เพื่อช่วยเหลือ สนับสนุน ให้คำแนะนำ เกี่ยวกับการจัดการเรียนการสอน พัฒนาปรับปรุงกระบวนการเพื่อให้มีประสิทธิภาพและประสิทธิผล ทางการเรียนของนักเรียน 2) เพื่อช่วยเหลือครูผู้สอนให้เข้าใจหลักสูตรในแต่ละระดับ สามารถนำไป จัดการเรียนการสอนให้เหมาะสมกับนักเรียน 3) เพื่อพัฒนาครูผู้สอนให้มีความรู้ ทักษะ และ ประสบการณ์อันจะนำไปใช้ในการจัดการเรียนการสอน โดยผ่านกระบวนการประชุม อบรม สัมมนา และปฏิบัติการเพิ่มพูนความรู้และทักษะอยู่เสมอ 4) เพื่อส่งเสริมขวัญและกำลังใจในการปฏิบัติงาน ของครู 5) เพื่อแนะนำครูผู้สอนใหม่ และการจัดการปฐมนิเทศในการเริ่มต้นเปิดภาคเรียน 6) เพื่อช่วย เสริมสร้างครูผู้สอนให้มีคุณลักษณะความเป็นผู้นำ 7) เพื่อแบ่งเบาภาระความรับผิดชอบให้บุคลากรแต่ ละฝ่ายรับผิดชอบร่วมกัน 8) เพื่อช่วยแก้ปัญหาต่าง ๆ ให้กับครูผู้สอน 9) เพื่อช่วยในการ ประชาสัมพันธ์ความเข้าใจระหว่างสถานศึกษากับชุมชนหรือผู้ปกครองเกี่ยวกับความเคลื่อนไหวทาง การศึกษาและการจัดกิจกรรมของสถานศึกษา และ 10) เพื่อให้บรรลุเป้าหมายของการจัดการเรียน การสอนในสถานศึกษา

2.3.7.4 หลักการสำคัญของการนิเทศภายในสถานศึกษา

หลักการนิเทศภายในสถานศึกษา เป็นแนวปฏิบัติที่ผู้นิเทศต้องนำไปปฏิบัติ ขณะทำการนิเทศ และเพื่อให้การนิเทศภายในสถานศึกษาบรรลุผลตามความมุ่งหมายที่วางไว้อย่างมี ประสิทธิภาพ ผู้นิเทศต้องมีหลักการนิเทศภายในสถานศึกษา ดังนี้

1. การนิเทศควรมีการบริหารงานอย่างเป็นระบบและมีการวางแผนการ ดำเนินงานเป็นโครงการ
2. การนิเทศต้องถือหลักการมีส่วนร่วมในการทำงาน มีความเป็น ประชาธิปไตย และเคารพในความคิดเห็นของผู้อื่น
3. การนิเทศเป็นงานสร้างสรรค์ เป็นการแสวงหาความสามารถพิเศษของแต่ละบุคคลให้แต่ละบุคคลได้แสดงออก และพัฒนาความสามารถเหล่านั้นได้อย่างเต็มที่
4. การนิเทศเป็นการแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นจากการเรียนการสอนของครูผู้สอน โดยครูได้เรียนรู้ว่าปัญหาของตนเองเป็นอย่างไร และจะมีวิธีการแก้ปัญหานั้นอย่างไร
5. การนิเทศเป็นการสร้างสภาพแวดล้อมในการทำงานให้ดีขึ้น และสร้าง มนุษย์สัมพันธ์ที่ดีต่อการทำงาน
6. การนิเทศเป็นการสร้างความผูกพันและความมั่นคงต่องานอาชีพ รวมทั้ง ความมั่นใจในความสามารถของตนเอง ทำให้มีความพึงพอใจในการทำงาน
7. การนิเทศเป็นการพัฒนาและส่งเสริมวิชาชีพครู ทำให้เกิดความรู้สึกร ักภูมิใจในการเป็นครู

จากหลักการนิเทศการศึกษาที่กล่าวไว้ข้างต้น พอจะสรุปได้ว่า การนิเทศการศึกษา เป็นการสนับสนุนส่งเสริม กระตุ้นให้ครู และผู้มีส่วนได้ส่วนเสียจากการจัดการศึกษาทุกฝ่ายในการร่วมมือร่วมใจปฏิรูปวิธีการจัดการเรียนการสอนและวิธีการบริหารจัดการศึกษาที่มุ่งสู่ความสำเร็จตามมาตรฐานต่าง ๆ ของโรงเรียนและบุคลากรของโรงเรียนให้มีการพัฒนาสู่ระดับที่สูงขึ้น และคงรักษาระดับดังกล่าวไว้อย่างต่อเนื่อง

2.3.7.5 การบริหารการนิเทศภายในสถานศึกษา

กมล ภูประเสริฐ (2545 : 13-14) กล่าวว่า การบริหารการนิเทศภายในสถานศึกษา ได้แก่ การจัดให้มีการดำเนินงานดังนี้ 1) การทำความเข้าใจเกี่ยวกับการนิเทศภายใน ที่มีหลักการให้บุคลากรทุกคนร่วมกันรับผิดชอบในการนำสถานศึกษาไปสู่มาตรฐานการศึกษา เพื่อให้สถานศึกษาสามารถพึ่งตนเองได้ในทางวิชาการ ครูแต่ละคนเป็นผู้นิเทศและเป็นผู้รับการนิเทศตามความสามารถเฉพาะตัวในแต่ละด้าน 2) การกำหนดวิธีการและระยะเวลาการนิเทศภายใน โดยใช้วิธีการแบบกัลยาณมิตร เช่น การแลกเปลี่ยนประสบการณ์และความคิด การแลกเปลี่ยนความรู้ความเข้าใจจากการอ่าน ค้นคว้า การเข้าร่วมประชุม อบรม สัมมนา และการปฏิบัติการในระดับต่าง ๆ เป็นต้น 3) การควบคุมดูแลและส่งเสริมให้มีการดำเนินการนิเทศภายในอย่างสม่ำเสมอ และ 4) การร่วมกันแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้น และถือว่าเป็นปัญหาของสถานศึกษา สอดคล้องกับฐะปะนีย์ นาครทรรพ (2526 : 21) ได้กล่าวถึงการดำเนินงานบริหารการนิเทศในสถานศึกษา ดังนี้ 1) การปฐมนิเทศครูใหม่ เกี่ยวกับระเบียบปฏิบัติในสถานศึกษา ระเบียบวิธีสอนและแผนงานรวมของสถานศึกษา 2) การประชุมครู โดยเฉพาะหัวหน้าแผนกวิชาเป็นผู้นำประชุมและนิเทศงานการเรียนการสอน 3) การประชุมครูทั้งสถานศึกษา เพื่อวางแผนงานร่วมกันและรับมอบงานที่ปฏิบัติ 4) การจัดให้หัวหน้าแผนกหรือคณะวิชาสังเกตการสอน ตรวจสอบบันทึกการสอนและนิเทศการสอนแก่ครูในแผนกวิชาหรือคณะวิชาเป็นรายบุคคล 5) การจัดประชุมปฏิบัติการในวันหยุดราชการ เพื่อปรับปรุงการเรียนการสอน 6) การส่งเสริมความรู้ของครู เพื่อให้เกิดพัฒนาการทางวิชาชีพ 7) การประชุมปลายภาค เพื่อประเมินผลการเรียนการสอนตลอดปี 8) การจัดสัมมนาครูแผนกหรือคณะวิชาต่าง ๆ ร่วมกับกลุ่มสถานศึกษา เพื่อเพิ่มพูนความรู้และแลกเปลี่ยนความคิดเห็นทางการศึกษา 9) การประชุมเพื่อปรับปรุงโครงการสอนและจัดทำแผนการสอนวิชาต่าง ๆ 10) การวิเคราะห์วิจัยเกี่ยวกับการสอน 11) การประชุมพิจารณาคัดเลือกหนังสืออ่านประกอบวิชาต่าง ๆ ที่อาจค้นได้จากหนังสือในห้องสมุด และ 12) การประชุมคณะกรรมการบริหารสถานศึกษา

จากที่กล่าวมา พอจะสรุปได้ว่า การนิเทศการศึกษาเป็นหน้าที่หลักของผู้บริหารในการกำกับ ดูแล และเอาใจใส่ในการจัดการเรียนการสอนของครู การนิเทศเป็นวิธีการที่สามารถควบคุมและดูแลการเรียนการสอนได้ดีที่สุด เนื่องจากการนิเทศเป็นการค้นหาศักยภาพของครู

กระตุ้นให้ครูเกิดความคิดสร้างสรรค์ในการหาแนวทางที่ดีที่สุดมาทำการสอน ทำให้ครูรับผิดชอบงานมากขึ้น ผู้บริหารจึงควรพบปะครูเป็นรายบุคคลและประชุมครูอย่างสม่ำเสมอ มีการเยี่ยมชั้นเรียน จัดให้มีการสาธิตหรือการประชุมเชิงปฏิบัติการ การปฏิบัติร่วมกับครูในชั้นเรียน และการประชุมอบรมครูอย่างต่อเนื่อง

2.3.8. การแนะแนวการศึกษา

การแนะแนวการศึกษาเป็นงานหลักสำคัญอีกงานหนึ่งในการบริหารงานวิชาการที่ส่งเสริมและพัฒนาความสามารถของผู้เรียนให้เหมาะสมตามความแตกต่างระหว่างบุคคล สามารถค้นพบและพัฒนาศักยภาพของผู้เรียน เสริมสร้างทักษะชีวิต วุฒิภาวะทางอารมณ์ การเรียนรู้ในเชิงพหุปัญญา และการสร้างสัมพันธภาพที่ดี ครูผู้สอนทุกคนจึงต้องทำหน้าที่แนะแนวให้คำปรึกษาในด้านชีวิตของนักเรียน การศึกษาต่อและการพัฒนาตนเองสู่โลกอาชีพและการมีงานทำ (กรมวิชาการ, 2545 : 2) กระทรวงศึกษาธิการได้เสนอแนะแนวทางในการปฏิบัติการแนะแนวการศึกษาไว้ดังนี้ 1) จัดระบบการแนะแนวทางวิชาการและวิชาชีพภายในสถานศึกษา โดยเชื่อมโยงกับระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน และกระบวนการเรียนการสอน 2) ดำเนินการแนะแนวการศึกษา โดยความร่วมมือของครูทุกคนในสถานศึกษา 3) ติดตามและประเมินผลการจัดการระบบและกระบวนการแนะแนวการศึกษาในสถานศึกษา และ 4) ประสานความร่วมมือและแลกเปลี่ยนเรียนรู้ และประสบการณ์ด้านการแนะแนวการศึกษา กับสถานศึกษาหรือเครือข่ายการแนะแนวภายในเขตพื้นที่การศึกษา (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2546 : 33-38)

2.3.8.1 ความหมายของการแนะแนวการศึกษา

การแนะแนวการศึกษา หมายถึง กระบวนการช่วยเหลือและชี้แนะนักเรียนให้รู้จักและเข้าใจตนเอง ทั้งภายในและภายนอกห้องเรียน เพื่อให้สามารถปรับตัวและดำรงอยู่ในสังคมได้อย่างถูกต้องและมีความสุข และส่งเสริมให้นักเรียนได้พัฒนาสูงสุดตามศักยภาพของแต่ละคนทุก ๆ ด้าน (ภาวิดา ธาราศรีสุทธิ, 2550 ; รุ่งรัชดากร เวหะชาติ, 2552)

2.3.8.2 จุดมุ่งหมายและหลักการของการแนะแนวการศึกษา

กระทรวงศึกษาธิการ (2542 : 21-22) ได้กำหนดเป้าหมายของการแนะแนวการศึกษาไว้ 4 ข้อ คือ 1) ส่งเสริมสมรรถภาพทางการเรียนให้ประสบความสำเร็จ 2) ส่งเสริมให้นักเรียนรู้จักวางแผนด้านการศึกษาเป็นปัจจุบันและอนาคตอย่างมีประสิทธิภาพ 3) ช่วยเหลือนักเรียนให้สามารถปรับตัวทางด้าน การเรียนอย่างดี และ 4) ส่งเสริมลักษณะนิสัยใฝ่รู้ใฝ่เรียนแก่นักเรียน เพื่อให้มีความก้าวหน้าทางด้าน การเรียนและชีวิต ในขณะที่พนม ลิมอารีย์ (2548 : 11) ได้กล่าวถึง

หลักการที่สำคัญของการแนะแนวการศึกษาให้ได้ผลดีและมีประสิทธิภาพมี 10 ประการ ดังนี้

- 1) การจัดบริการแนะแนวให้กับนักเรียนในสถานศึกษา ต้องจัดด้วยความเสมอภาคและเท่าเทียมกัน
- 2) การจัดบริการแนะแนวให้มีการปฏิบัติอย่างเป็นระบบและต่อเนื่อง
- 3) ผู้ทำงานแนะแนวต้องยอมรับความแตกต่างระหว่างบุคคลของนักเรียนและลักษณะเฉพาะตัวของแต่ละคน
- 4) การแนะแนวเป็นกระบวนการปรับพฤติกรรมและพัฒนาการของมนุษย์ จึงต้องใช้กลยุทธ์ที่มีความหลากหลาย
- 5) ผู้ดำเนินการแนะแนวต้องเคารพสิทธิและเสรีภาพของบุคคลแต่ละคน
- 6) การแนะแนวเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการศึกษา จึงควรสอดแทรกให้อยู่ในกระบวนการจัดการเรียนรู้ของสถานศึกษา
- 7) ผู้ทำงานด้านแนะแนวต้องเป็นผู้ที่มีความชำนาญการด้านแนะแนว
- 8) ผู้ทำงานด้านแนะแนวต้องเป็นผู้ที่มีมนุษยสัมพันธ์ดี มีความเป็นประชาธิปไตย ยอมรับฟังความเห็นของผู้อื่น และทำงานร่วมกับผู้อื่นได้ดี
- 9) การจัดบริการแนะแนวที่มีประสิทธิภาพต้องได้รับความร่วมมือจากบุคคลหลายฝ่าย และ
- 10) ผู้ทำงานแนะแนวต้องเป็นผู้ที่เก็บรักษาความลับได้ นอกจากนี้ ภาวิตา ธาราศรีสุทธิ (2550 : 218) ได้กล่าวถึงขอบข่ายงานบริการการแนะแนว 5 ประการ ดังนี้ 1) บริการรวบรวมข้อมูลหรือสำรวจนักเรียนเป็นรายบุคคล 2) บริการสนเทศ 3) บริการให้คำปรึกษา 4) บริการจัดวางบุคคล และ 5) บริการติดตามผล และกระทรวงศึกษาธิการ (2546) ได้กล่าวถึงการแนะแนวในสถานศึกษามีขอบข่ายสาระสำคัญ 3 ด้าน ดังนี้ 1) การแนะแนวการศึกษามุ่งหวังให้ผู้เรียนพัฒนาการเรียนได้เต็มศักยภาพ มีนิสัยใฝ่รู้ใฝ่เรียน และวางแผนการเรียนได้อย่างมีประสิทธิภาพ 2) การแนะแนวด้านอาชีพช่วยให้ผู้เรียนรู้จักโลกของงานที่หลากหลาย มีเจตคติที่ดีในการทำงาน ได้รับประสบการณ์ และฝึกงานตามความถนัดและความสนใจของตนเอง และ 3) การแนะแนวเพื่อพัฒนาบุคลิกภาพ ช่วยให้ผู้เรียนเห็นความสำคัญของตัวเองและผู้อื่น มีมนุษยสัมพันธ์ที่ดี เข้าใจสิ่งแวดล้อมและสามารถปรับตัวให้ดำรงชีวิตอยู่ในสังคมอย่างมีความสุข

2.3.8.2 ประโยชน์ของการจัดบริการแนะแนวในโรงเรียน

การจัดบริการแนะแนวในโรงเรียน หากโรงเรียนสามารถให้บริการแก่นักเรียนได้อย่างมีประสิทธิภาพ จะเกิดประโยชน์ ดังนี้ 1) ช่วยให้นักเรียนได้รู้จักและเข้าใจตนเองอย่างถ่องแท้ ทำให้สามารถปรับตัวอยู่ในสังคมได้เป็นอย่างดี รู้จักเลือกและตัดสินใจได้อย่างฉลาดและเหมาะสม สามารถแก้ปัญหาต่าง ๆ ที่ตนประสบได้อย่างมีประสิทธิภาพ สามารถวางแผนอนาคตของตนเองและสามารถนำตนเองไปสู่เป้าหมายชีวิตตามที่วางไว้ และช่วยส่งเสริมนักเรียนให้มีการพัฒนาทุกด้านของชีวิต 2) ช่วยให้คณะครูได้รู้จักนักเรียนเป็นรายบุคคล เข้าใจว่านักเรียนทุกคนมีความแตกต่างกันในด้านต่าง ๆ เช่น สติปัญญา สภาพร่างกาย ความถนัด ความสนใจ ค่านิยม ทำให้ทางโรงเรียนสามารถจัดการเรียนการสอนและกิจกรรมต่าง ๆ ได้อย่างเหมาะสม 3) ช่วยให้บิดามารดาและผู้ปกครองของนักเรียนรู้จักและเข้าใจเด็กของตนดีขึ้น ยอมรับสภาพความเป็นจริงเกี่ยวกับบุตรหลานของตนในฐานะ

ที่เป็นบุคคลคนหนึ่งซึ่งแตกต่างจากบุคคลอื่น ๆ และให้ความร่วมมือกับทางโรงเรียนในการส่งเสริมพัฒนาบุตรหลานของตน และ 4) ช่วยให้ประเทศชาติได้ประชากรที่มีคุณภาพ ไม่เป็นผู้ที่จะก่อให้เกิดปัญหาสังคมและช่วยเพิ่มพูนเศรษฐกิจของประเทศ เนื่องจากเด็กได้เรียนและได้ประกอบอาชีพที่สอดคล้องกับความสามารถ ความถนัด และความสนใจของตนเอง (พนม ลีมาอารีย์, 2548 : 14)

จากที่กล่าวมาทั้งหมดข้างต้น พอจะสรุปได้ว่า การแนะแนวการศึกษาเป็นขอบข่ายของงานวิชาการที่สำคัญอย่างยิ่งในสถานศึกษา ช่วยส่งเสริมผู้เรียนให้มีสมรรถภาพทางการเรียน รู้จักวางแผนด้านการศึกษา มีนิสัยใฝ่รู้ใฝ่เรียน มีความสามารถปรับตัวในการอยู่กับสังคมภายในและนอกโรงเรียน และพัฒนาทุกด้านของการดำเนินชีวิตส่งผลให้นักเรียนอยู่ในสังคมอย่างมีความสุข

2.3.9 การพัฒนาระบบการประกันคุณภาพการศึกษา

การประกันคุณภาพการศึกษา เป็นกระบวนการทางการศึกษาที่จะช่วยสร้างความสำเร็จและความพึงพอใจให้กับผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้อง ได้แก่ ผู้ปกครอง ประชาชน และสังคมว่าสามารถจัดการศึกษาได้อย่างมีคุณภาพ และเป็นที่ยอมรับของสังคม สามารถผลิตผู้ที่มีความรู้ ความสามารถ เจตคติ ค่านิยม คุณธรรม จริยธรรม ฉะนั้นปัจจัยและกระบวนการจัดการศึกษาในโรงเรียนให้มีความมาตรฐานจึงเป็นเงื่อนไขที่สำคัญ (ภาวิดา ธาราศรีสุทธิ, 2550 : 192) การประกันคุณภาพการศึกษายังเป็นกระบวนการที่จะผลักดันให้สถาบันการศึกษามุ่งมั่นพัฒนาผลผลิตให้เข้าสู่เกณฑ์มาตรฐาน และสร้างความมั่นใจให้กับสาธารณชนได้ว่าผลผลิตเหล่านั้นมีคุณภาพจริงมั่นใจได้ว่าจะเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์และอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข (ชุมศักดิ์ อินทร์รักษ์, 2545 : 117)

2.3.9.1 ความหมายของการประกันคุณภาพการศึกษา

การประกันคุณภาพการศึกษา หมายถึง กระบวนการพัฒนาคุณภาพการบริหารจัดการเรียนการสอนของโรงเรียนอย่างมีคุณภาพและเป็นระบบตรงตามมาตรฐานทางการศึกษาและสร้างความมั่นใจให้กับสังคมว่าการจัดการศึกษามีคุณภาพและเกิดประโยชน์สูงสุดต่อผู้เรียน ประกอบด้วย การประกันคุณภาพภายในและการประกันคุณภาพภายนอก (เข็มทอง ศิริแสงเลิศ, 2540 ; สงบ ลักษณะ, 2542 ; อุทุมพร จามรมาน, 2543 ; สมคิด พรหมจ้อย และสุพักตร์ พิบูลย์, 2544 ; ชุมศักดิ์ อินทร์รักษ์, 2545 ; สันติ บุญภิรมย์, 2547)

2.3.9.2 ความสำคัญของการประกันคุณภาพการศึกษา

การจัดการศึกษาที่มีคุณภาพย่อมทำให้ทรัพยากรมนุษย์มีศักยภาพ มีคุณภาพ และมีประสิทธิภาพ สังคมที่มีประชากรมีคุณธรรมนำความรู้ย่อมส่งผลต่อความเจริญก้าวหน้าของ

ประเทศไทย ดังนั้น ต้องอาศัยมาตรฐานที่กำหนดขึ้นอย่างมีทิศทางและเป้าหมายที่พึงประสงค์ การประกันคุณภาพการศึกษาจึงมีความสำคัญ ดังนี้ (ชุมศักดิ์ อินทร์รักษ์, 2545 : 118)

1. ทำให้สถานศึกษามีแนวทางการปฏิบัติงานและพัฒนาอย่างมีทิศทาง และมีเป้าหมายที่ชัดเจน
2. ทำให้ผู้เรียนมีคุณภาพตามเกณฑ์มาตรฐานที่กำหนด เพราะมีการจัดประกันคุณภาพทั้งปัจจัยตัวป้อน กระบวนการ และผลผลิต
3. ทำให้สถานศึกษามีระบบการบริหารที่มีคุณภาพ ประกอบด้วย การควบคุม การตรวจสอบ และการประเมินคุณภาพ
4. ทำให้สถานศึกษาบริหารงานอย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล และประหยัดทรัพยากรการบริหาร
5. ทำให้สาธารณชนรับรู้ข้อมูลข่าวสารของสถานศึกษาอย่างโปร่งใสและสามารถเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาสถานศึกษาของชุมชนได้

จึงสามารถสรุปได้ว่า การประกันคุณภาพการศึกษามีความสำคัญและมีประโยชน์อย่างยิ่งต่อสถานศึกษา และมีความจำเป็นต้องมีการประกันคุณภาพอย่างต่อเนื่อง เพื่อให้ได้มาตรฐานที่พึงประสงค์และต้องพัฒนาไปสู่มาตรฐานสูงสุด และต้องรักษามาตรฐานให้คงที่ไว้ตลอดไปด้วย

2.3.9.3 มาตรฐานและการประกันคุณภาพการศึกษา

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติการศึกษา พ.ศ. 2542 ที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 และ (ฉบับที่ 3) พ.ศ. 2553 ได้บัญญัติไว้ในหมวด 6 เรื่อง มาตรฐานและการประกันคุณภาพ ตั้งแต่มาตรา 47 – 51 ซึ่งมีรายละเอียดของเนื้อหาที่สำคัญดังนี้ (จรัส นองมาก, 2544 : 5-13)

มาตรา 47 ได้กล่าวถึงความสำคัญของระบบการประกันคุณภาพที่จะนำมาใช้เพื่อประกันคุณภาพ และมาตรฐานของสถานศึกษา ระบบการประกันคุณภาพมีสองลักษณะ คือ การประกันคุณภาพภายใน และการประกันคุณภาพภายนอก ซึ่งรายละเอียดในเรื่องของระบบ หลักเกณฑ์ และวิธีการประกันคุณภาพการศึกษาให้เป็นไปตามที่กำหนดในกฎกระทรวง

มาตรา 48 การประกันคุณภาพภายในเป็นเรื่องของสถานศึกษาและหน่วยงานต้นสังกัด การดำเนินงานของสถานศึกษา อาจแยกกล่าวเป็นข้อ ๆ ได้ดังนี้ 1) ต้องจัดให้มีระบบการประกันคุณภาพ 2) ต้องดำเนินการต่อเนื่องเป็นส่วนหนึ่งของการบริหารปกติ และ 3) ต้องจัดทำรายงานประจำปีเสนอต่อหน่วยงานต้นสังกัด หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง และเปิดเผยต่อสาธารณชน เพื่อนำไปสู่การพัฒนา และการเตรียมรับการประเมินภายนอก

มาตรา 49 การประเมินคุณภาพสถานศึกษาจากองค์กรภายนอกจะดำเนินการโดยสำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา ซึ่งเป็นองค์การมหาชน มีหน้าที่พัฒนาเกณฑ์วิธีการปฏิบัติ และดำเนินการให้มีการตรวจสอบคุณภาพของสถานศึกษา ซึ่งสถานศึกษาทุกแห่งจะต้องได้รับการประเมินอย่างน้อยหนึ่งครั้งในรอบห้าปี (เกณฑ์กำหนดเวลาการประเมินในรอบแรก ตามที่กำหนดในบทเฉพาะกาล มาตรา 72 ให้มีการประเมินภายนอกครั้งแรก ภายในหกปี นับตั้งแต่ พ.ร.บ. การศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 มีผลบังคับใช้)

สำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษาจะต้องจัดทำ รายงานผลการประเมินสถานศึกษา เสนอหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง และสาธารณชนทราบ ซึ่งทำให้ สถานศึกษาทราบข้อมูลว่าควรปรับปรุงในด้านใดบ้าง และต้นสังกัดที่รับผิดชอบสถานศึกษาจะต้อง ส่งเสริมและสนับสนุนในเรื่องใดบ้างอย่างไร

มาตรา 50 เป็นบทบังคับให้สถานศึกษาสนับสนุนการดำเนินงานของ สำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษาเกี่ยวกับการประเมินคุณภาพภายนอก ตามที่กำหนดในมาตรา 49 กล่าวคือ สถานศึกษาจะต้องจัดเตรียมเอกสารหลักฐาน บุคลากรใน โรงเรียน กรรมการสถานศึกษา นักเรียน ผู้ปกครองนักเรียนและผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับสถานศึกษา เพื่อให้ข้อมูลในส่วนที่เกี่ยวกับกิจกรรมการประเมินคุณภาพภายนอก ตามที่สำนักงานรับรองมาตรฐาน และประเมินคุณภาพการศึกษา หรือบุคคล หรือหน่วยงานที่สำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมิน คุณภาพการศึกษามอบหมายให้เป็นผู้ประเมินสถานศึกษาร้องขอ

มาตรา 51 การประเมินผลการดำเนินงานของสถานศึกษา โดยสำนักงาน รับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษาในแต่ละมาตรฐานจะมีเกณฑ์เพื่อพิจารณาว่าคุณภาพ อยู่ในระดับใด หากประเมินแล้ว บางด้านยังไม่ผ่านเกณฑ์ ผู้ประเมินก็จะเสนอแนะให้สถานศึกษานั้น ปรับแก้ เพราะหากปล่อยไว้จะเกิดผลเสียหายต่อสถานศึกษาและบุคลากรในสถานศึกษา

จากมาตราทั้งหมดที่กล่าวมาข้างต้น พอจะสรุปได้ว่า มาตรา 47 เป็นการ กล่าวนำในเรื่องระบบการประกันคุณภาพภายในและระบบการประกันคุณภาพภายนอก เพื่อมุ่ง พัฒนาคุณภาพและมาตรฐานการศึกษา มาตรา 48 กล่าวถึงการประกันคุณภาพภายใน ซึ่งเป็นเรื่อง ของหน่วยงานต้นสังกัดและสถานศึกษา มาตรา 49 กล่าวถึงการประกันคุณภาพภายนอก เป็นอำนาจ หน้าที่ของสำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา (องค์การมหาชน) มาตรา 50 ให้ อำนาจแก่สำนักงานรับรองมาตรฐานและการประเมินคุณภาพการศึกษา ในการขอข้อมูลและเอกสาร หลักฐานต่าง ๆ จากสถานศึกษา เพื่อประโยชน์ในการประเมินภายนอก และมาตรา 51 เป็นบทบังคับ สถานศึกษาให้ปรับปรุง แก้ไข ส่วนที่ยังดำเนินการไม่บรรลุตามเกณฑ์มาตรฐานที่กำหนด ทั้งนี้ เพื่อมุ่ง พัฒนาคุณภาพการศึกษาและต่อเนื่องเป็นเป้าหมายสำคัญ

2.3.9.4 ระบบการประกันคุณภาพการศึกษา

การประกันคุณภาพการศึกษาแบ่งออกเป็น 2 ลักษณะ คือ การประกันคุณภาพภายในและการประกันคุณภาพภายนอก

2.3.9.4.1 การประกันคุณภาพภายใน

1. ความหมายของการประกันคุณภาพภายใน

การประกันคุณภาพภายใน หมายถึง ระบบการประเมินผลและติดตามตรวจสอบคุณภาพและมาตรฐานการศึกษาของสถานศึกษาจากภายใน โดยบุคลากรของสถานศึกษานั้นเอง หรือโดยหน่วยงานต้นสังกัดที่มีหน้าที่ดูแลสถานศึกษานั้น (พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ)

2. หลักการประกันคุณภาพภายใน

โรงเรียนจะต้องพัฒนาระบบประกันคุณภาพภายในให้เป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการบริหารจัดการศึกษา โดยอาศัยหลักการดังนี้ (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, 2543 : 11) 1) เป้าหมายสำคัญของการประกันคุณภาพการศึกษาคือการพัฒนาผู้เรียน 2) การประกันคุณภาพการศึกษาเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการบริหาร และ 3) ถือว่าบุคลากรทุกคนรวมทั้งที่เกี่ยวข้อง เช่น คณะกรรมการสถานศึกษา มีหน้าที่ร่วมรับผิดชอบในการประกันคุณภาพตั้งแต่การวางแผน การติดตามประเมินผล การพัฒนาปรับปรุง การช่วยคิด ช่วยทำ ช่วยผลักดัน ฯลฯ

3. กระบวนการประกันคุณภาพ

กระบวนการโดยทั่วไปมี 3 ขั้นตอน (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, 2543 : 7) ประกอบด้วย 1) การควบคุมคุณภาพ เป็นการกำหนดมาตรฐานคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษา เพื่อพัฒนาสถานศึกษาให้เข้าสู่มาตรฐาน 2) การตรวจสอบคุณภาพ เป็นการตรวจสอบและติดตามผลการดำเนินงานของสถานศึกษาให้เป็นไปตามมาตรฐานที่กำหนด และ 3) การประเมินคุณภาพ เป็นการประเมินคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษา โดยสถานศึกษาและหน่วยงานต้นสังกัดในระดับเขตพื้นที่การศึกษาฯ และระดับกระทรวง

นอกจากนี้ กระบวนการประกันคุณภาพภายในตามแนวคิดของหลักการบริหารที่เป็นกระบวนการครบวงจร (PDCA) ประกอบด้วย 4 ขั้นตอน

ขั้นตอนที่ 1 การร่วมกันวางแผน (Planning)

ขั้นตอนที่ 2 การร่วมกันปฏิบัติตามแผน (Doing)

ขั้นตอนที่ 3 การร่วมกันตรวจสอบ (Checking)

ขั้นตอนที่ 4 การร่วมกันปรับปรุง (Action)

2.3.9.4.2 การประกันคุณภาพภายนอก

สำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา (สมศ.) ซึ่งจัดตั้งโดยพระราชกฤษฎีกา พ.ศ. 2543 ตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 โดยเป็นองค์กรมหาชน เพราะเป็นกิจการบริหารสาธารณะ และมีหน้าที่ 6 ประการ คือ 1) พัฒนาระบบการประกันคุณภาพภายนอก 2) พัฒนามาตรฐานและเกณฑ์สำหรับประเมิน 3) ให้การรับรองผู้ประเมินภายนอก 4) กำกับดูแล กำหนดมาตรฐาน และให้การรับรองมาตรฐานการประเมินคุณภาพภายนอก 5) พัฒนาและฝึกอบรมผู้ประเมินภายนอก จัดทำหลักสูตรการฝึกอบรมและสนับสนุนให้องค์กรเอกชน องค์กรวิชาชีพ หรือวิชาการเข้ามามีส่วนร่วม และ 6) จัดการประเมินคุณภาพและมาตรฐานการศึกษาประจำปีเสนอต่อคณะรัฐมนตรี หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง และสาธารณชน

1. ความหมายของการประกันคุณภาพภายนอก

การประกันคุณภาพภายนอก หมายถึง การประเมินผลและการติดตามตรวจสอบคุณภาพและมาตรฐานการศึกษาของสถานศึกษาจากภายนอก โดยสำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษาหรือบุคคลหรือหน่วยงานภายนอกที่สำนักงานดังกล่าวรับรอง เพื่อเป็นการประกันคุณภาพและให้มีการพัฒนาคุณภาพและมาตรฐานการศึกษาของสถานศึกษา (พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ)

2. หลักการสำคัญของการประกันคุณภาพภายนอก

2.1 มุ่งให้การพัฒนาคุณภาพการศึกษา ไม่มุ่งตัดสิน จับผิด หรือให้คุณให้โทษ

2.2 ยึดหลักความเที่ยงตรง เป็นธรรม โปร่งใส มีหลักฐาน ข้อมูลตามสภาพความเป็นจริงและมีความรับผิดชอบที่ตรวจสอบได้

2.3 มุ่งสร้างความสมดุลระหว่างเสรีภาพทางการศึกษากับจุดมุ่งหมายและหลักการศึกษาของชาติโดยมีเอกภาพในเชิงนโยบาย หลากหลายการปฏิบัติ สถานศึกษาสามารถกำหนดเป้าหมายเฉพาะและพัฒนาคุณภาพการศึกษาให้เต็มศักยภาพของสถานศึกษาและผู้เรียน

2.4 มุ่งส่งเสริมและประสานงานในลักษณะกัลยาณมิตร มากกว่าการกำกับและควบคุม

2.5 ส่งเสริมการมีส่วนร่วมในการประเมินคุณภาพ และพัฒนาการจัดการศึกษาจากทุกฝ่าย

3. วัตถุประสงค์ของการประกันคุณภาพภายนอก

การประกันคุณภาพภายนอกมีวัตถุประสงค์ที่สำคัญ คือ (ธีระ รุญเจริญ, 2555 : 86)

3.1 เพื่อตรวจสอบ ยืนยันสภาพจริงในการดำเนินงานของสถานศึกษาและประเมินคุณภาพการศึกษาตามมาตรฐานการศึกษาอย่างมีประสิทธิภาพ ตามกรอบแนวทางและวิธีการที่สำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษากำหนดและสอดคล้องกับระบบการประกันคุณภาพภายใน

3.2 เพื่อให้ได้ข้อมูลซึ่งช่วยสะท้อนให้เห็นจุดแข็งจุดอ่อนของสถานศึกษา เจาะลึกของความสำเร็จและสาเหตุของปัญหา

3.3 เพื่อช่วยเสนอแนะแนวทางปรับปรุงและพัฒนาคุณภาพการศึกษา

3.4 เพื่อส่งเสริมให้มีการพัฒนาคุณภาพและประกันคุณภาพภายในอย่างต่อเนื่อง

3.5 เพื่อรายงานผลการประเมินคุณภาพและมาตรฐานการศึกษาของสถานศึกษาต่อหน่วยงานที่เกี่ยวข้องและสาธารณชน

4. แนวทางการดำเนินการทั่วไป

การประเมินคุณภาพภายนอก เป็นการประเมินสถานศึกษาทุกระดับ ทุกสังกัด รวมทั้งโรงเรียนนานาชาติ (อาจสามารถขอเทียบการประเมิน) ใช้ผู้ประเมินภายนอก ซึ่งอาจเป็นบุคคลหรือหน่วยงานที่มีคุณสมบัติประเมินภายนอกและสำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา (สมศ.) รับรอง มีขั้นตอนหลักในการประเมิน ประกอบไปด้วย 3 ขั้นตอน คือ 1) ขั้นตอนก่อนการตรวจเยี่ยมสถานศึกษา 2) ขั้นตอนระหว่างการตรวจเยี่ยมสถานศึกษา และ 3) ขั้นตอนหลังการตรวจเยี่ยมสถานศึกษา ส่วนเกณฑ์ที่ใช้ในการตัดสินคุณภาพในระดับพื้นฐาน ประกอบไปด้วย 3 ระดับ ได้แก่ 1) ระดับ 3 (ดี) หมายความว่า ผลการประเมินได้มาตรฐานคุณภาพในระดับดี 2) ระดับ 2 (ผ่านเกณฑ์ขั้นต่ำ) หมายความว่า ผลการประเมินได้มาตรฐานคุณภาพระดับผ่าน หรือได้ผลต่ำกว่าเกณฑ์มาตรฐาน แต่มีร่องรอยของความพยายาม และ 3) ระดับ 1 (ควรปรับปรุง) หมายความว่า ผลการประเมินไม่ผ่านเกณฑ์ขั้นต่ำ “มีร่องรอยของความพยายาม” อนึ่ง การประกันคุณภาพภายนอกที่มีประสิทธิภาพนั้น กระบวนการประกันคุณภาพภายในของสถานศึกษาจำเป็นต้องได้รับความร่วมมือจากชุมชน ผู้ปกครอง คณะกรรมการโรงเรียน องค์กรต่าง ๆ ในเขตพื้นที่การศึกษา เข้ามาร่วมคิด ร่วมทำ ร่วมผลักดันให้สถานศึกษามีคุณภาพ เนื่องจากประชาชนทุกคน ตั้งแต่ นักเรียน นิสิต นักศึกษา ครู อาจารย์ ผู้บริหารสถานศึกษา ผู้ปกครอง ชุมชน ตลอดจนองค์กรหน่วยงานของรัฐและเอกชน จะได้รับผลประโยชน์จากการจัดการศึกษาที่มีคุณภาพ มีกระบวนการที่คอยจะรักษาคุณภาพ และมีการปรับปรุงให้มีมาตรฐานที่ดีขึ้นอย่างต่อเนื่อง จึงเป็นกระบวนการที่สำคัญในการสร้างคนที่มีคุณภาพให้แก่ประเทศชาติ (ธีระ รุญเจริญ, 2555 : 86-89)

จากที่กล่าวมาทั้งหมด พอจะสรุปได้ว่า การประกันคุณภาพการศึกษามีความสำคัญอย่างยิ่งต่อสถานศึกษา เป็นส่วนหนึ่งของการบริหารงานวิชาการให้มีคุณภาพ ซึ่งสถานศึกษาทุกแห่งต้องจัดให้มีขึ้น เพื่อสร้างความเชื่อมั่น ความศรัทธาให้กับผู้เรียนและผู้ที่เกี่ยวข้องทั่วไป และเป็นหลักประกันทางการศึกษาว่าสถานศึกษาได้จัดการศึกษาให้มีคุณภาพอยู่ในระดับใดตามเกณฑ์การประเมินของสำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา (องค์การมหาชน) เป็นภารกิจที่สถานศึกษาต้องกระทำอย่างต่อเนื่องและมีการพัฒนาที่ดีขึ้นอย่างต่อเนื่อง หากสถานศึกษาใดไร้ซึ่งความสามารถ ความล้มเหลวทางการศึกษาก็จะตามมา ดังนั้น หลักการที่สำคัญยิ่งของการประกันคุณภาพการศึกษา ผู้บริหารสถานศึกษาต้องมีความสามารถในการจัดทำมาตรฐานการศึกษาในระยะเริ่มต้น แล้วการดำเนินการในขั้นต่อไป ก็มักจะเกิดขึ้นตามมา โดยมีเป้าหมายเพื่อมุ่งสู่คุณภาพการจัดการศึกษาของสถานศึกษาต่อไป

2.3.10 การส่งเสริมความรู้ทางวิชาการแก่ชุมชน

ตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 และ (ฉบับที่ 3) พ.ศ. 2553 มาตรา 29 ได้กำหนดให้สถานศึกษาร่วมกับบุคคล ครอบครัวยุวมชน องค์กรชุมชน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เอกชน องค์กรเอกชน องค์กรวิชาชีพ สถาบันศาสนา สถานประกอบการ และสถาบันสังคมอื่น ส่งเสริมความเข้มแข็งของชุมชนโดยจัดกระบวนการเรียนรู้ภายในชุมชน เพื่อให้ชุมชนมีการจัดการศึกษา อบรม มีการแสวงหาความรู้ ข้อมูล ข่าวสาร และรู้จักเลือกสรรภูมิปัญญาและวิทยาการต่าง ๆ เพื่อพัฒนาชุมชนให้สอดคล้องกับสภาพปัญหาและความต้องการ รวมทั้งหาวิธีการสนับสนุนให้มีการแลกเปลี่ยนประสบการณ์การพัฒนาระหว่างชุมชน

จากพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติข้างต้น ชี้ให้เห็นว่าสถานศึกษามีบทบาทสำคัญอย่างยิ่งในการจัดการศึกษาร่วมกับบุคคล ครอบครัวยุวมชน องค์กรชุมชน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เอกชน องค์กรเอกชน องค์กรวิชาชีพ สถาบันศาสนา สถานประกอบการ และสถาบันสังคมอื่น เพื่อส่งเสริมความเข้มแข็งในชุมชน โดยเฉพาะโรงเรียนเปรียบเสมือนองค์กรแห่งการเรียนรู้ หรือชุมชนแห่งการเรียนรู้ เป็นองค์การที่ให้บริการที่ผูกพันกับเรื่องการสอนและการเรียนรู้เป็นหลัก เป้าหมายสุดท้าย (Ultimating Goal) ของโรงเรียนก็คือการเรียนรู้ของนักเรียน (Student Learning) เป็นองค์การที่เกี่ยวข้องกับความเจริญก้าวหน้า การขยายศักยภาพและสร้างสรรค์นวัตกรรมใหม่อย่างต่อเนื่อง เป็นองค์การหรือชุมชนที่ไม่เคยอึดตัว โดยเชื่อว่าความรู้จะมีใช้เป็นเพียงสิ่งที่มีไว้เพื่อการชิมชั้บหรือการสะสมเท่านั้น แต่จะเป็นสิ่งที่ทำให้เกิดขึ้นมาใหม่ได้ ดังนั้น ในบรรดาองค์การประเภทต่าง ๆ โรงเรียนจึงควรเป็นองค์การแห่งการเรียนรู้มากกว่าองค์การประเภทใด ๆ (Hoy and Miskel , 2001 ; Ubben et., 2001 ; ธีระ รุญเจริญ, 2555) สอดคล้องกับวิโรจน์ สารรัตนะ (2546 : 11) กล่าวว่า องค์กรแห่งการเรียนรู้เป็นองค์การที่สมาชิกในองค์กรมีความตื่นตัวและมีแรงบันดาลใจ

ที่จะพัฒนาศักยภาพของตนเองอย่างต่อเนื่อง มีความคิดริเริ่มที่จะสร้างสรรค์สิ่งแปลก ๆ ใหม่ ๆ ให้เกิดขึ้นกับองค์กร ซึ่งการที่จะทำให้โครงการบรรลุผลตามสภาพดังกล่าวนี้ จะต้องมีการคิดอย่างเป็นระบบ จึงจะทำให้การพัฒนาโรงเรียนเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ ต้องประกอบไปด้วย 10 ระบบย่อย ดังนี้ 1) ความมีประสิทธิภาพของโรงเรียน 2) ความเป็นองค์การวิชาชีพ 3) การตัดสินใจร่วมและวิสัยทัศน์ร่วม 4) กลุ่มบริหารตนเองและการติดต่อสื่อสาร 5) การตั้งใจเพื่อสร้างสรรค์ 6) ผู้นำแห่งการเปลี่ยนแปลง 7) วัฒนธรรมและบรรยากาศองค์การเชิงสร้างสรรค์ 8) การบริหารเพื่อการเปลี่ยนแปลงและนวัตกรรม 9) การบริหารหลักสูตรและการสอน และ 10) การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์

การที่จะสร้างโรงเรียนให้เป็นองค์การแห่งการเรียนรู้ให้มีประสิทธิภาพและประสิทธิผล หลักการสร้างมนุษยสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนและชุมชนก็มีความสำคัญ ผู้บริหารโรงเรียนจะต้องสร้างมนุษยสัมพันธ์กับบุคลากรภายในโรงเรียนและบุคคลในชุมชนรอบโรงเรียน ผู้บริหารควรคำนึงถึงหลัก 6 ประการ (ธีระ รุญเจริญ, 2555 : 276) คือ 1) ผู้บริหารทุกระดับควรถือว่า โรงเรียนเป็นของประชาชน 2) ผู้บริหารการศึกษาควรอยู่ใกล้ชิดกับประชาชน หากถูกเชิญให้เข้าร่วมงานทางวัฒนธรรมและศาสนาก็ควรเข้าร่วม 3) ควรเปิดโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วมเห็นกิจการของโรงเรียนตามสมควร 4) ควรแนะนำให้ครูออกไปพบปะกับผู้ปกครองของนักเรียนตามสถานการณ์อันฉวย 5) ช่วยส่งเสริมและพัฒนาชาวบ้านให้มีการศึกษาทั้งด้านวิชาสามัญและวิชาชีพ และ 6) เมื่อได้รับการช่วยเหลือทางการเงินมายังโรงเรียน ควรให้เกียรติแก่ผู้ให้โดยวิธีการอย่างใดอย่างหนึ่ง เช่น ประกาศให้ชุมชนทราบ เป็นต้น สอดคล้องกับจำเนียร ศิลปะวานิช (2538 : 241-242) ที่ได้กล่าวถึงความสำคัญและความจำเป็นในการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนและชุมชนดังนี้ 1) เพื่อให้ประชาชนเข้าใจจุดมุ่งหมายในการดำเนินงานต่าง ๆ ของโรงเรียน 2) เพื่อให้ประชาชนมีส่วนร่วมและเป็นส่วนหนึ่งของโรงเรียน 3) เพื่อให้ประชาชนสนับสนุนและช่วยเหลือโรงเรียน 4) เพื่อให้ประชาชนเห็นภาพพจน์ของครู และ 5) เพื่อให้เด็กในชุมชนมีความเจริญงอกงามและมีความประพฤติดี

โรงเรียนเป็นสถาบันของสังคมและชุมชนเพื่ออบรมสั่งสอนให้แก่บุตรหลาน เมื่อลูกหลานเติบโตได้ศึกษาเล่าเรียนและสำเร็จการศึกษาในระดับที่สูงขึ้นก็ต้องนำความรู้และประสบการณ์มาพัฒนาถิ่นเกิด จึงจำเป็นต้องอาศัยอยู่ในชุมชน ดังนั้น การจัดการศึกษาจึงต้องอาศัยการมีส่วนร่วมของสังคมและชุมชน สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ (2543 : 15-16) ได้กล่าวถึงบทบาทของชุมชนที่มีส่วนในการจัดการศึกษาดังนี้ 1) การมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาและส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้ของผู้เรียนทั้งที่บ้าน โรงเรียน และแหล่งเรียนรู้ต่าง ๆ 2) กำหนดนโยบายและเป้าหมายในการจัดการศึกษาแก่สถานศึกษา 3) การประชาสัมพันธ์สนับสนุนกิจกรรมทางการศึกษา ร่วมสร้างความรู้ความเข้าใจและเจตคติที่ถูกต้องแก่ผู้เรียน ครู ผู้ปกครองและผู้ที่เกี่ยวข้องอื่น ๆ ไปสู่การปฏิบัติร่วมกัน และ 4) การตรวจสอบและประเมินผล การปฏิบัติงานของ

โรงเรียน การพัฒนาการจัดการเรียนการสอนของครูและผลสัมฤทธิ์ของนักเรียน ตลอดจนการปรับปรุงบรรยากาศและสิ่งแวดล้อมภายในโรงเรียน ดังนั้น ผู้บริหารสถานศึกษาจึงมีบทบาทสำคัญในการนำชุมชนและสังคมเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาของโรงเรียนให้มีคุณภาพและมีการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง สอดคล้องกับงานวิจัยของวิสุทธิ วิจิตรพัชรภรณ์ (2547 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาเรื่อง การพัฒนารูปแบบการจัดการศึกษาแบบกระจายอำนาจในการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานตามแนวทางพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 พบว่า การพัฒนาคุณภาพการศึกษา ผู้บริหารโรงเรียนควรบริหารโดยการกระจายอำนาจไปยังบุคคลที่เกี่ยวข้องตามอำนาจหน้าที่ที่กฎหมายกำหนดหรือระเบียบที่โรงเรียนกำหนด โดยทุกฝ่ายร่วมกันเสนอแนะแนวทางปฏิบัติในการพัฒนาโรงเรียนและมีการแบ่งหน้าที่การรับผิดชอบที่ชัดเจน

2.3.11 การประสานความร่วมมือในการพัฒนาวิชาการกับสถานศึกษาและองค์กรอื่น ๆ

ในการจัดการศึกษาจำเป็นต้องให้ประชาชน องค์กรทั้งภาครัฐและเอกชนเข้ามามีส่วนร่วม ซึ่งนับว่าเป็นแนวทางหนึ่งในการปรับปรุงและเสริมสร้างการปฏิบัติงานในองค์กรให้มีประสิทธิภาพ เพราะการประสานความร่วมมือซึ่งกันและกันจะทำให้มีความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน เป็นที่ยอมรับกันว่า โรงเรียนที่มีประสิทธิภาพและมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูงนั้นจะต้องมีความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียน บ้าน และชุมชนเป็นอย่างดี ดังนั้นการประสานความร่วมมือในการพัฒนาวิชาการกับสถานศึกษาและองค์กรอื่น จึงจำเป็นอย่างยิ่งที่สถานศึกษาต้องดำเนินการ ซึ่งปัจจัยที่สนับสนุนส่งเสริมการประสานความร่วมมือในการพัฒนาวิชาการกับสถานศึกษาและองค์กรอื่น สิ่งที่สำคัญที่สุดก็คือ การมีส่วนร่วม และที่สำคัญก็คือ ผู้บริหารโรงเรียนจะต้องเห็นความสำคัญและสนองนโยบายของรัฐในเรื่องนี้ ผู้บริหารต้องมีมนุษยสัมพันธ์และสร้างความสัมพันธ์กับสถานศึกษาและองค์กรอื่น ๆ ให้แน่นแฟ้น เพื่อเป็นการประสานความร่วมมือทางด้านวิชาการกับสถาบันอื่น กล่าวโดยภาพรวมก็คือ การแลกเปลี่ยนความรู้ทางวิชาการนั่นเอง ซึ่งถือว่าเป็นสิ่งที่ดีสำหรับการศึกษาในยุคปัจจุบัน เพราะการศึกษามีการพัฒนาอย่างไม่หยุดยั้ง การร่วมมือกันในการศึกษานั้น ย่อมเป็นสิ่งดีกับทุก ๆ ฝ่าย โดยเฉพาะกับตัวของนักเรียนเอง ซึ่งการประสานความร่วมมือในการพัฒนาวิชาการกับสถานศึกษาอื่นนั้น สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (2547) ได้ให้ข้อเสนอแนะไว้ดังนี้

- 1) ประสานความร่วมมือ ช่วยเหลือในการพัฒนาวิชาการกับสถานศึกษาของรัฐ เอกชน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ทั้งที่จัดการศึกษาขั้นพื้นฐานและระดับอุดมศึกษา ทั้งบริเวณใกล้เคียงภายในเขตพื้นที่การศึกษา ต่างเขตพื้นที่การศึกษา
- 2) สร้างเครือข่ายความร่วมมือในการพัฒนาวิชาการกับองค์กรต่าง ๆ ทั้งภายในประเทศและต่างประเทศ สอดคล้องกับงานวิจัยของวราวุธ คำภูษา (2542) ได้ศึกษาเรื่อง กระบวนการประสานงานการใช้ทรัพยากรของกลุ่มโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานประถมศึกษาจังหวัดสกลนคร พบว่า การดำเนินงานในด้านการจัดทำแผนโครงการส่งเสริมวิชาการ

ชุมชน การเชื่อมโยงเครือข่ายวิชาการของกลุ่มโรงเรียนเพื่อบริการชุมชน การแสวงหาความร่วมมือระหว่างโรงเรียนในกลุ่ม และการเผยแพร่ผลงานของครูและนักเรียนอยู่ในระดับมาก ข้อเสนอแนะในการแก้ปัญหาที่คือควรจัดบริการและหมุนเวียนให้โรงเรียนภายในกลุ่มใช้ทรัพยากรร่วมกัน และมีการปรึกษาหารือกันอยู่เสมอ ส่วนศิริกาญจน์ โกสุมภ์ (2542) ได้ศึกษาเรื่อง การมีส่วนร่วมของชุมชนและโรงเรียนเพื่อการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน พบว่า สิ่งที่สำคัญมากที่สุดในการกำหนดกระบวนการและแบบแผนของการมีส่วนร่วมของชุมชนและโรงเรียนในการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานที่สำคัญที่สุดคือการกำหนดเป้าหมายและความหมายของการมีส่วนร่วมตรงกันระหว่างผู้ที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาในชุมชน คือ ผู้นำชุมชน ผู้บริหารโรงเรียน คณะกรรมการโรงเรียน คณะครูและผู้ปกครองนักเรียน และสุชาติ คงเจริญ (2544) ได้ศึกษาเรื่อง ความสามารถในการบริหารตามเกณฑ์มาตรฐานการบริหารโรงเรียนของผู้บริหารโรงเรียน สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดฉะเชิงเทรา พบว่า ด้านการประสานความร่วมมือเพื่อพัฒนาคุณภาพการจัดการศึกษาอยู่ในระดับมาก นอกจากนี้ ไพฑูรย์ จันตะเกา (2545) ได้ศึกษาเรื่อง การดำเนินงานตามเกณฑ์มาตรฐานการบริหารโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษา อำเภอบางน้ำเปรี้ยว จังหวัดฉะเชิงเทรา พบว่า มีการประสานงานด้านความร่วมมือของทุกฝ่ายเพื่อพัฒนาคุณภาพการจัดการศึกษาของโรงเรียนอยู่ในระดับมาก และอำพร สุนทรธรรม (2545) ได้ศึกษาเรื่อง แนวทางการให้ชุมชนมีส่วนร่วมต่อการปฏิบัติงานวิชาการในโรงเรียนประถมศึกษา พบว่า การมีส่วนร่วมของชุมชนในงานวิชาการโดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง แนวทางในการให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมต่องานวิชาการประกอบด้วย การร่วมคิด การร่วมวางแผน การร่วมปฏิบัติ การร่วมประเมินผลและการร่วมกันใช้ผลประโยชน์ในงานวิชาการ ด้านงานหลักสูตรและการนำหลักสูตรไปใช้ ด้านงานวัสดุประกอบหลักสูตร และสื่อการเรียนการสอน ด้านการเรียนการสอน ด้านการวัดผลประเมินผล ด้านงานห้องสมุด และด้านงานนิเทศภายใน ในขณะที่ศิริพร เมฆวิทยา (2548) ได้ศึกษาเรื่อง การบริหารงานวิชาการของโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาสระแก้ว เขต 1 พบว่า ด้านการประสานความร่วมมือในการพัฒนาวิชาการกับสถานศึกษาอื่นอยู่ในระดับมาก และโรงเรียนขนาดใหญ่มีการดำเนินงานมากกว่าโรงเรียนขนาดเล็ก และวัลภา พงษ์พันธ์ (2548) ได้ศึกษาเรื่อง ความต้องการและแนวทางการพัฒนาในการจัดการศึกษาระดับประถมศึกษาของโรงเรียนเอกชนในเขตพื้นที่การศึกษาระยองเขต 1 พบว่า การพัฒนาคุณภาพการจัดการศึกษาปัจจัยสำคัญประการหนึ่งก็คือ การประสานงานเพื่อพัฒนาคุณภาพการจัดการศึกษาของผู้เกี่ยวข้อง

จากวรรณกรรมและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการประสานความร่วมมือในการพัฒนาวิชาการกับสถานศึกษาอื่นที่กล่าวมาข้างต้น ชี้ให้เห็นถึงบทบาทหน้าที่ของผู้บริหารสถานศึกษาในการบริหารจัดการในด้านการประสานความร่วมมือกับสถานศึกษาอื่นในด้านการพัฒนาวิชาการให้มี

คุณภาพ เพื่อส่งผลต่อคุณภาพการจัดการศึกษาในโรงเรียนและส่งผลสัมฤทธิ์ที่มีประสิทธิภาพของผู้เรียน

2.3.12 การส่งเสริมและสนับสนุนงานวิชาการแก่บุคคล ครอบครัว องค์กร หน่วยงานและสถาบันอื่นที่จัดการศึกษา

สถานศึกษามีหน้าที่และบทบาทสำคัญในการส่งเสริมและสนับสนุนงานวิชาการแก่บุคคล ครอบครัว องค์กร หน่วยงานและสถาบันอื่นที่จัดการศึกษา โดยเฉพาะการจัดการศึกษาในโลกปัจจุบัน ซึ่งเป็นโลกแห่งการพัฒนาและการเปลี่ยนแปลงอย่างมากทางด้านเทคโนโลยีสารสนเทศและคมนาคม สถานศึกษาทุกแห่งสามารถที่จะส่งเสริมและสนับสนุนงานวิชาการระหว่างกันได้อย่างสะดวกและรวดเร็ว โดยเฉพาะงานวิชาการเป็นภารกิจหลักของสถานศึกษาที่พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 และ (ฉบับที่ 3) พ.ศ. 2553 มุ่งให้กระจายอำนาจในการบริหารจัดการไปสู่สถานศึกษาให้มากที่สุด ด้วยเจตนารมณ์ที่จะให้สถานศึกษาดำเนินการได้โดยอิสระ คล่องตัว รวดเร็ว สอดคล้องกับความต้องการของผู้เรียน สถานศึกษา ชุมชน ท้องถิ่น และการมีส่วนร่วมจากผู้มีส่วนได้ส่วนเสียทุกฝ่าย ซึ่งจะเป็ปัจจัยสำคัญทำให้สถานศึกษา มีความเข้มแข็งในการบริหารและการจัดการ สามารถพัฒนาหลักสูตรและกระบวนการเรียนรู้ ตลอดจนการวัดผล ประเมินผล รวมทั้งการวัดปัจจัยเกื้อหนุน การพัฒนาคุณภาพนักเรียน ชุมชน ท้องถิ่น ได้อย่างมีคุณภาพและมีประสิทธิภาพ นอกจากนี้ พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 และ (ฉบับที่ 3) พ.ศ. 2553 มาตรา 29 ได้กำหนดให้สถานศึกษาร่วมกับบุคคล ครอบครัว ชุมชน องค์กรชุมชน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เอกชน องค์กรเอกชน องค์กรวิชาชีพ สถาบันศาสนา สถานประกอบการ และสถาบันสังคมอื่น ส่งเสริมความเข้มแข็งของชุมชนโดยจัดกระบวนการเรียนรู้ภายในชุมชน เพื่อให้ชุมชนมีการจัดการศึกษาอบรม มีการแสวงหาความรู้ ข้อมูล ข่าวสาร และรู้จักเลือกสรรภูมิปัญญาและวิทยาการต่าง ๆ เพื่อพัฒนาชุมชนให้สอดคล้องกับสภาพปัญหาและความต้องการ รวมทั้งหาวิธีการสนับสนุนให้มีการแลกเปลี่ยนประสบการณ์การพัฒนาระหว่างชุมชน ในขณะเดียวกัน สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (กระทรวงศึกษาธิการ, 2547) ได้ให้ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการปฏิบัติดังนี้

- 1) สสำรวจและศึกษาข้อมูลการจัดการศึกษารวมทั้งความต้องการในการได้รับการสนับสนุนด้านวิชาการของบุคคล ครอบครัว องค์กร หน่วยงาน และสถาบันสังคมอื่นที่จัดการศึกษา
- 2) ส่งเสริมสนับสนุนการพัฒนาวิชาการและการพัฒนาคุณภาพการเรียนรู้ในการจัดการศึกษาของบุคคล ครอบครัว องค์กร หน่วยงาน และสถาบันอื่นที่จัดการศึกษา และ
- 3) จัดให้มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ในการจัดการศึกษาของบุคคล ครอบครัว องค์กร หน่วยงาน และสถาบันสังคมอื่นที่จัดการศึกษา

นอกจากนี้ ชุมชนก็มีบทบาทในการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา (กระทรวงศึกษาธิการ, 2542) ดังนี้

1) การมีส่วนร่วมในการจัดและส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้ของผู้เรียนทั้งที่บ้านและที่โรงเรียน รวมทั้งเป็นแหล่งเรียนรู้ต่าง ๆ 2) การกำหนดนโยบาย เป้าหมายในการจัดการศึกษาแก่สถานศึกษา 3) การประชาสัมพันธ์สนับสนุนกิจกรรมทางการศึกษา ร่วมสร้างความรู้ ความเข้าใจ และเจตคติที่ถูกต้องแก่ผู้เรียน ครู ผู้ปกครอง และผู้เกี่ยวข้องอื่น ๆ นำไปสู่การมีส่วนร่วมในการปฏิบัติ 4) การเป็นผู้สนับสนุนทรัพยากรและบุคลากรในการจัดการศึกษา และ 5) การตรวจสอบการจัดการศึกษา เป็นการตรวจสอบจากผลการปฏิบัติงานของโรงเรียน ในเรื่องการวัดผลการปฏิบัติ การพัฒนาตนเองของครู และนักเรียน การปรับปรุงบรรยากาศการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ การบริการและการปฏิบัติงานของโรงเรียน

จากการศึกษาวรรณกรรมและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการส่งเสริมและสนับสนุนงานวิชาการแก่บุคคล ครอบครัว องค์กร หน่วยงาน และสถาบันอื่นที่จัดการศึกษา มีนักรักศึกษาได้ศึกษาในประเด็นที่เกี่ยวข้อง ประกอบด้วย ชูศักดิ์ ชาญช่าง (2544) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง พฤติกรรมผู้บริหารที่ส่งผลต่อการมีส่วนร่วมของคณะกรรมการโรงเรียนประถมศึกษา พบว่า ผู้บริหารที่จะส่งเสริมและสนับสนุนการศึกษาแก่ชุมชนต้องดำเนินการด้วยการสร้างแรงจูงใจให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมกับทางโรงเรียนแล้วให้ความรู้แก่ชุมชน และโรงเรียนต้องกำหนดเป้าหมายด้านการส่งเสริมสนับสนุนการศึกษาแก่ชุมชน ส่วนอำนาจ สุนทรธรรม (2545) ได้ศึกษาเรื่อง แนวทางการให้ชุมชนมีส่วนร่วมต่อการปฏิบัติงานวิชาการในโรงเรียนประถมศึกษา พบว่า แนวทางการมีส่วนร่วมของชุมชนต่อการปฏิบัติงานวิชาการ ซึ่งประกอบด้วย การร่วมคิด การร่วมวางแผน การร่วมปฏิบัติ การร่วมประเมินผลและการร่วมรับผลประโยชน์ในงานวิชาการด้านงานหลักสูตรและการนำหลักสูตรไปใช้ ด้านงานวัสดุประกอบหลักสูตร และสื่อการเรียนการสอน ด้านการเรียนการสอน ด้านการวัดประเมินผล ด้านงานห้องสมุด ด้านงานนิเทศภายในและด้านงานอบรมทางวิชาการอยู่ในระดับปานกลาง เพราะคณะกรรมการส่วนใหญ่มีวุฒิทางการศึกษาอยู่ในระดับประถมศึกษา ซึ่งทำให้ไม่กล้าที่จะแสดงความคิดเห็น ในขณะที่สัญญา ทองจินดา (2546) ได้ศึกษาเรื่อง องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่มีความสัมพันธ์ต่อการปฏิบัติงานของครูประจำศูนย์การเรียนชุมชนในภูมิภาคตะวันตก พบว่า การให้คำปรึกษา แนะนำและส่งเสริมความรู้ทุกประเภทในศูนย์การเรียนชุมชน และการจัดกิจกรรมตามแผนการที่วางไว้จะทำให้ผู้เรียนมีความรู้มากขึ้น การประสานงานกับบุคคล หน่วยงาน ทั้งภาครัฐและเอกชน ตลอดจนผู้รู้และภูมิปัญญาท้องถิ่นในการดำเนินงานในรูปของเครือข่ายการเรียนรู้อื่นๆ มีการปฏิบัติอยู่ในระดับมาก นอกจากนี้ อรรถพร ผดุงศักดิ์ชัยกุล (2547) ได้ศึกษาเรื่อง การมีส่วนร่วมและแนวทางการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษาของโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา จังหวัดฉะเชิงเทรา พบว่า แนวทางการเสริมสร้างความรู้แก่ชุมชนในด้านการศึกษา ได้แก่ ให้ความรู้เรื่องบริหารจัดการการปฏิรูปการศึกษาแก่ชุมชน จัดกิจกรรมร่วมกับชุมชน และให้บุคลากรในชุมชนที่มีความรู้เข้ามาเป็นกรรมการโรงเรียน จัดอบรมให้ความรู้ด้านวิชาการแก่ชุมชน สร้าง

สัมพันธ์ภาพอันดีระหว่างโรงเรียนกับชุมชน ส่วนอติษฐ์ ภูติษฐ์จุลเศรษฐ์ (2548) ได้ศึกษาเรื่อง มิติการมีส่วนร่วมของชุมชนที่ส่งผลต่อคุณภาพการศึกษาด้านความพึงพอใจของชุมชนของโรงเรียนในสังกัดเทศบาลสมุทรปราการ พบว่า การสร้างความรู้ความเข้าใจในการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษา มีการดำเนินการคือ ร่วมตัดสินใจ ร่วมดำเนินการ ร่วมรับผลประโยชน์ และร่วมประเมินผล ในขณะสำเร็จ ศรีวิชัยมูล (2549) ได้ศึกษาเรื่อง การจัดกิจกรรมเพื่อบริการชุมชนของกลุ่มโรงเรียนประถมศึกษาในจังหวัดเชียงราย พบว่า ประธานกลุ่มโรงเรียนเห็นด้วยกับการเข้าร่วมกิจกรรมของชุมชน โดยเฉพาะกิจกรรมวันสำคัญต่าง ๆ ในรอบปี เพราะกิจกรรมเหล่านี้สามารถสร้างความเข้าใจอันดีต่อชุมชน และได้ให้การสนับสนุนอาคารสถานที่ การให้ความรู้แก่ชุมชนในรูปแบบต่าง ๆ เช่น เสียงตามสาย ประกาศของโรงเรียน และการให้การอบรมความรู้ด้านต่าง ๆ แก่ชุมชน ทำให้ประชาชนมีความรู้กว้างขวาง สามารถช่วยเหลือผู้อื่นได้อีกด้วย ส่วนอภิชัย กุลชา (2549) ได้ศึกษาเรื่อง ความพึงพอใจของผู้ปกครองนักเรียนที่มีต่อการจัดการเรียนการสอนของโรงเรียนมัธยมศึกษาในจังหวัดสมุทรปราการ พบว่า ผู้บริหารโรงเรียนต้องพัฒนาการเรียนการสอนให้ผู้ปกครองมีความพึงพอใจ สร้างความสัมพันธ์กับผู้ปกครองให้มากขึ้น โดยให้ผู้ปกครองมีส่วนร่วมในการจัดการเรียนการสอนมากขึ้น จัดคณะทำงานผู้ปกครองเข้ามาช่วยในการจัดการศึกษาของโรงเรียน มีการประชุมให้ความรู้ด้านการจัดการเรียนการสอนแก่ผู้ปกครองมากขึ้น และชาญณรงค์ โพธิ์สุขเกษม (2550) ได้ศึกษาเรื่อง การมีส่วนร่วมของประชาชนที่มีต่อจุดปฏิบัติการเรียนรู้วิทย์ชุมชนเพื่อชุมชน ตำบลพระประโทน อำเภอมะเมือง จังหวัดนครปฐม พบว่า ประชาชนมีส่วนร่วมที่มีต่อจุดปฏิบัติการเรียนรู้วิทย์ชุมชนในระดับน้อยที่สุด องค์กรภาคเอกชนไม่เห็นความสำคัญของการเผยแพร่ความรู้ทางวิทย์ชุมชน ขาดความร่วมมือและมีส่วนร่วมในการดำเนินงานระดับน้อยที่สุด นอกจากนี้ ประชาชนขาดการศึกษา ไม่มีความรู้ และไม่รู้ว่าจะเข้าร่วมได้อย่างไร ต้องการให้รัฐจัดการให้ความรู้เผยแพร่ประชาสัมพันธ์ให้ชุมชนทราบอย่างสม่ำเสมอ

จากการศึกษาวรรณกรรมและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการส่งเสริมและสนับสนุนงานวิชาการแก่บุคคล ครอบครัว องค์กร หน่วยงาน สถานประกอบการและสถาบันอื่นที่จัดการศึกษา สรุปได้ว่า แนวทางการบริหารจัดการของสถานศึกษาให้มีคุณภาพ เกิดประสิทธิผลและประสิทธิภาพ ต้องอาศัยความร่วมมือและการมีส่วนร่วมของทุกฝ่าย โดยใช้กระบวนการประชุมแลกเปลี่ยนเรียนรู้ การประชาสัมพันธ์ การจัดนิทรรศการให้ความรู้ และการอบรมให้ความรู้แก่บุคคล ครอบครัว หน่วยงาน องค์กร สถานประกอบการ และสถาบันอื่นที่จัดการศึกษา ซึ่งการดำเนินการดังกล่าวต้องอาศัยวิธีการแบบค่อยเป็นค่อยไป และมีวิธีการที่หลากหลาย ต้องใช้ศาสตร์และศิลป์ในการบริหารจัดการให้ประสบความสำเร็จ อันส่งผลที่ดีต่อระบบการจัดการศึกษาสืบไป

2.4 กระบวนการบริหาร

การบริหารเป็นกระบวนการที่ต้องอาศัยศาสตร์และศิลป์ของผู้บริหารในการนำพาองค์กรเพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ตามที่วางไว้ได้อย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล โดยอาศัยกระบวนการวางแผน การจัดองค์การ การนำและบังคับบัญชา และการควบคุม ซึ่งจะทำให้งานดำเนินไปได้ได้อย่างเรียบร้อยและกระบวนการเหล่านี้ล้วนเกี่ยวข้องกับสัมพันธ์กันอย่างใกล้ชิด (วิโรจน์ สารรัตน์, 2545 ; ปราชญา กล้าผจญและสมศักดิ์ คงเที่ยง, 2545 ; วิทยา ตำนธำรงกุล, 2546 ; สุนทร โคตรบรรเทา, 2552 ; Holt, 1993 ; Wagner & Hollenbeck, 1995) สำหรับกระบวนการบริหารและการจัดการในอิสลามมีแหล่งที่มาหลักจากอัลกุรอานและสุนนะฮ์ โดยเฉพาะองค์กรอิสลามนั้นมิได้มีวัตถุประสงค์เพื่อองค์กรอย่างเดียวเท่านั้น หากแต่ยังเป็นสื่อสำคัญในการทำให้บรรลุวัตถุประสงค์ขององค์กร กล่าวคือ คำว่า “องค์กร” ในอิสลาม มิได้มีความหมายเฉพาะแค่เพียงชื่อขององค์กรและหน่วยงานต่าง ๆ เท่านั้น แต่ยังมีความหมายครอบคลุมถึงกลุ่มชน สังคม และประเทศชาติ องค์กรที่ดีจึงเป็นองค์กรที่มีความพร้อมทุกด้านของการบริหารจัดการ มีการยกระดับการพัฒนาสู่ความเป็นเลิศ ดังนั้น หน้าที่สำคัญขององค์กรถึงแม้ว่าจะมีการติดต่อประสานงานกับองค์กรอื่น ๆ แต่องค์กรอิสลามยังมีคุณลักษณะพิเศษเฉพาะและมีคุณธรรมจริยธรรมในการปฏิบัติงานที่แตกต่างจากองค์กรอื่นที่มีใช่อิสลาม (al-Bur‘T Wa Mursī, 1990 : 170) อย่างไรก็ตาม ผู้วิจัยมองว่ากระบวนการบริหารจัดการขององค์กรอิสลามและองค์กรการบริหารทั่วไปมีกรอบการบริหารงานที่ไม่ค่อยมีความแตกต่างกันนัก โดยใช้กรอบกระบวนการบริหาร (Management Process) ของนักบริหาร (Mescon and Khedouri, 1985 ; Holt, 1990 ; Dubrin, 1994 ; Robbins, 1998 ; Gary, 2004 ; al-Bur‘T Wa Mursī, 1990 ; al-Dhāhiyān, 1991 ; al-Mizjajī al-‘Ash‘arī, 2000) ซึ่งได้แบ่งกระบวนการบริหารหลักออกเป็น 4 ประการ คือ การวางแผน (Planning) การจัดองค์การ (Organizing) การนำ (Leading) และการควบคุม (Controlling) กระบวนการบริหารดังกล่าวสอดคล้องกับ al-Bur‘T Wa Mursī (1990 : 170) ซึ่งได้กล่าวว่า “กระบวนการบริหารองค์กร เป็นกระบวนการบริหารที่ต้องอาศัยความพร้อมและความสมบูรณ์แบบของกระบวนการบริหารจัดการในองค์กร โดยเริ่มต้นการปฏิบัติงานด้วยการวางแผนเพื่อให้บรรลุตามวัตถุประสงค์ที่วางไว้ ต่อมาก็ก้าวสู่ขั้นการจัดองค์การ ที่ต้องดำเนินการตามแผนที่ได้วางไว้อย่างเป็นระบบ ตามหน้าที่และความรับผิดชอบของทุกคนที่ได้รับมอบหมาย ต่อมาเข้าสู่ขั้นการชี้แนะและการสั่งการตามอำนาจของผู้นำองค์กร โดยเป็นการชี้แนะและสั่งการในช่วงของระยะเวลา รูปแบบ ปริมาณ และคุณภาพที่เหมาะสม ต่อมาก็เข้าสู่ขั้นการควบคุมและดูแลอย่างเป็นระบบ เพื่อเตรียมการสู่การปรับปรุงและแก้ไขให้มีการพัฒนาต่อไป” ดังนั้น การดำเนินการตามกระบวนการบริหารในองค์กรจึงมีความสำคัญและมีความจำเป็นอย่างยิ่ง

สำหรับงานวิจัยฉบับนี้ ผู้วิจัยได้นำกระบวนการ PDCA มาใช้ควบคุมการบริหารงานวิชาการของโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามจังหวัดชายแดนภาคใต้เพื่อสร้างผู้เรียนสู่ความเป็น

มนุษย์ที่สมบูรณ์ โดยเป็นการบริหารงานวิชาการที่ต้องอาศัยกระบวนการวิเคราะห์ SWOT (SWOT Analysis) ของโรงเรียนเป็นลำดับแรกก่อน ประกอบด้วย 1) Strengths – จุดแข็งหรือข้อได้เปรียบ 2) Weaknesses – จุดอ่อนหรือข้อเสียเปรียบ 3) Opportunities - โอกาสที่จะดำเนินการได้ และ 4) Threats - อุปสรรค ข้อจำกัด หรือปัจจัยที่คุกคามการดำเนินงานของโรงเรียน ขึ้นต่อมาเป็นการดำเนินการวางแผน ลงมือปฏิบัติ ประเมินตรวจสอบ และดำเนินการปรับปรุงให้เหมาะสม โดยในการวางแผน ต้องจัดลำดับขั้นตอนให้ชัดเจน ประกอบด้วย สิ่งที่ต้องปฏิบัติ วัตถุประสงค์ กลุ่มเป้าหมาย วิธีการดำเนินงาน สถานที่ดำเนินการ และผลที่คาดว่าจะได้รับ เมื่อวางแผนทุกอย่างดีแล้ว ลำดับต่อไปเป็นขั้นตอนการปฏิบัติตามแผนที่วางไว้ทุกประการ ปรับเปลี่ยนกระบวนการปฏิบัติตามความเหมาะสม ต่อมาเป็นการประเมินผลการปฏิบัติงานตามแผนที่วางไว้ว่ามีประสิทธิภาพและประสิทธิผลมากน้อยเพียงใด อาจบันทึกไว้เพื่อสะดวกในการนำมาปรับปรุงและแก้ไขข้อบกพร่องต่าง ๆ และขั้นตอนสุดท้ายเป็นการปรับปรุงและแก้ไขข้อบกพร่องต่าง ๆ ให้เกิดประสิทธิภาพและประสิทธิผล โดยในขั้นตอนสุดท้ายอาจจะประสบความสำเร็จตามแผนที่วางไว้หรืออาจจะมีข้อบกพร่องที่ควรปรับปรุง ผู้บริหารต้องดำเนินการปรับปรุงและแก้ไข และกระทำเป็นวงจรการบริหารคุณภาพจนประสบความสำเร็จและบรรลุวัตถุประสงค์ตามเป้าหมายที่วางไว้ทุกประการ

กระบวนการบริหาร PDCA ซึ่งประกอบด้วย Plan (วางแผน) Do (ปฏิบัติ) Check (ตรวจสอบ) และ Act (การปรับปรุงแก้ไข) เป็นกระบวนการบริหารที่ได้เผยแพร่อย่างกว้างขวางในปี 1950 โดย Edwards W. Deming นักบริหารส่วนใหญ่ได้เรียกวงจรนี้ว่า “วงจร Deming” โดยวงจร Deming เป็นวงจรการบริหารที่สามารถนำไปประยุกต์ใช้ได้อย่างหลากหลาย นับตั้งแต่การบริหารกิจการต่าง ๆ การดำเนินชีวิตของบุคคลให้ประสบความสำเร็จ การทำงานให้มีประสิทธิภาพและประสิทธิผล และการบริหารงานในองค์กรของรัฐและเอกชนทั้งในและต่างประเทศ

โครงสร้างการบริหารงานให้ประสบความสำเร็จ มีประสิทธิภาพและมีประสิทธิผลตามวงจร PDCA ประกอบด้วย 4 ขั้นตอน โดยมีรายละเอียดในแต่ละด้านดังนี้

2.4.1 ขั้นตอนการวางแผน (Planning)

เป็นการกำหนดเป้าหมาย/วัตถุประสงค์ในการดำเนินงานวิธีการและขั้นตอนที่จำเป็น เพื่อให้การดำเนินงานบรรลุเป้าหมาย การวางแผนจะต้องทำความเข้าใจกับเป้าหมาย/วัตถุประสงค์ให้ชัดเจน เป้าหมายที่กำหนดต้องเป็นไปตามนโยบาย วิสัยทัศน์และพันธกิจขององค์กรเพื่อก่อให้เกิดการพัฒนาที่เป็นไปในแนวทางเดียวกันทั่วทั้งองค์กร การวางแผนในบางด้านอาจจำเป็นต้องกำหนดมาตรฐานของวิธีการทำงานหรือเกณฑ์มาตรฐานต่าง ๆ ไปพร้อมกันด้วยข้อกำหนดที่เป็นมาตรฐานนี้จะช่วยให้การวางแผนมีความสมบูรณ์ยิ่งขึ้น เพราะใช้เป็นเกณฑ์ในการตรวจสอบการปฏิบัติงานให้เป็นไปตามมาตรฐานที่ได้ระบุไว้ในแผน การวางแผนช่วยให้ผู้บริหารรับรู้สภาพปัจจุบันและการ

เปลี่ยนแปลงที่จะเกิดขึ้นในอนาคตโดยอาศัยประสบการณ์ ทักษะ และความรู้ที่แต่ละคนสั่งสมมาอย่างลงตัว

การวางแผน หมายถึง กระบวนการคิดและการจัดการของปัจเจกบุคคลและกลุ่มคน ในการวางแผนการปฏิบัติงานในอนาคตให้บรรลุตามวัตถุประสงค์ที่วางไว้ด้วยความประสงค์ของอัลลอฮ์ ﷻ โดยมีการมอบหมาย (ตะวักกัล) งานต่าง ๆ ต่อพระองค์ และศรัทธาต่อกฎการกำหนดสภาพการณ์ของพระองค์ในผลของการปฏิบัติงานต่าง ๆ ที่เกิดขึ้น (al-Bannā, 1958 ; al-Tairi, 1413 H ; al-Bur‘ī Wa Mursī, 1990 ; al-Dhāhiyān, 1991 ; al-Mizjajī al-‘Ash‘arī, 2000)

การเปลี่ยนแปลงในโลกปัจจุบันเป็นการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นอย่างรวดเร็ว การคิดและการวางแผนอย่างรอบคอบสามารถเชื่อมระหว่างปัญหาปัจจุบันและผลที่จะเกิดขึ้นในอนาคต นับเป็นสิ่งสำคัญสำหรับสถาบันการศึกษา การวางแผนจึงเป็นกิจกรรมที่ต้องให้ความสำคัญ กระบวนการวางแผนจะต้องรวมถึงการพิจารณาเกี่ยวกับสิ่งอำนวยความสะดวกต่าง ๆ ที่มีอยู่ อาทิ ทรัพยากรมนุษย์ บุคลากร และงบประมาณ โดยจะต้องมั่นใจว่าองค์ประกอบต่าง ๆ เหล่านี้มีการอยู่ร่วมกันอย่างลงตัว

อัลกุรอานได้กล่าวถึงการวางแผนในด้านต่าง ๆ มากมาย ดังที่ได้กล่าวถึงด้านเศรษฐกิจอย่างเป็นระบบของนบียูซุฟ عليه السلام เพื่อรักษาชีวิตของชาวอียิปต์ให้รอดพ้นจากวิกฤติอันน่ากลัว โดยเฉพาะความสามารถในการทำนายอย่างชาญฉลาดของท่าน การวางแผนอย่างแยบยลของนบียูซุฟ عليه السلام ได้ปรากฏอยู่ในอัลกุรอาน ดังที่อัลลอฮ์ ﷻ ได้ตรัสว่า

﴿ قَالَ تَزْرَعُونَ سَبْعَ سِنِينَ دَأَبًا فَمَا حَصَدْتُمْ فَذَرَوْهُ فِي سُنْبُلِهِ إِلَّا قَلِيلًا مِمَّا تَأْكُلُونَ ﴿٤٧﴾ ثُمَّ يَأْتِي مِنْ بَعْدِ ذَلِكَ سَبْعٌ شِدَادٌ يَأْكُلْنَ مَا قَدَّمْتُمْ لَهُنَّ إِلَّا قَلِيلًا مِمَّا مَحْصَنُونَ ﴿٤٨﴾ ثُمَّ يَأْتِي مِنْ بَعْدِ ذَلِكَ عَامٌ فِيهِ يُغَاثُ النَّاسُ وَفِيهِ يَعْرِضُونَ ﴿٤٩﴾﴾ (يوسف : 47-49)

ความว่า “เขากล่าวว่า พวกท่านจะเพาะปลูก 7 ปีต่อเนื่องกัน สิ่งที่พวกท่านเก็บเกี่ยวได้จงปล่อยมันไว้ในรวงของมัน เว้นแต่ส่วนน้อยที่พวกท่านจะกินมัน หลังจากนั้น 7 ปีแห่งความแร้นแค้นจะติดตามมา มันจะกินสิ่งที่พวกท่านสะสมไว้สำหรับมัน นอกจากส่วนน้อยนี้พวกท่านจะเก็บไว้ทำพันธุ์ หลังจากนั้น ปีที่มวลชนจะได้รับฝนติดตามมา และในปีนั้น พวกเขาจะได้ค้ำองุ่น (ยูซุฟ : 47-49)

จากอายะฮ์ข้างต้น Samī ‘Abd al-Rahmān (n.d. : 153-156) ได้กล่าวว่า “นักตีฟสิริส่วนใหญ่ได้ลงความเห็นในช่วงความสมบูรณ์ของธรรมชาติจะเกิดขึ้นติดต่อกันนาน 7 ปี

และช่วงที่แห้งแล้งจะมาเยือนในอีก 7 ปีต่อมา นบียุสฟู رضي الله عنه จึงมีแนวคิดในการบริหารจัดการระบบการอุปโภคและบริโภคของประชาชนในประเทศอียิปต์ตามความจำเป็นและห้ามมิให้ฟุ่มเฟือย เพื่อที่จะนำสิ่งอุปโภคบริโภคที่หลงเหลือไปใช้ใน ช่วงที่ความแห้งแล้งจะมาเยือนในช่วง 7 ปีหลัง นับเป็นการบริหารจัดการอย่างชาญฉลาดของท่าน โดยมีการคำนวณให้มีความสอดคล้องกันระหว่างผลผลิตที่ได้รับและสิ่งที่จำเป็นจะต้องใช้จ่ายไป”

และส่วนหนึ่งจากรูปแบบการวางแผนในอัลกุรอาน โดยพระองค์อัลลอฮ์ ﷻ ทรงบัญชาให้ท่านนบีมุฮัมมัด ﷺ ลุกขึ้นมาประกาศเชิญชวนสู่อิสลาม และให้ละทิ้งการกราบไหว้รูปปั้น ดังที่พระองค์ได้ตรัสว่า

﴿يَا أَيُّهَا الْمَدْيَنِيُّ ۝۱ قُمْ فَأَنْذِرْ ۝۲ وَرَبَّكَ فَكَبِّرْ ۝۳ وَثِيَابَكَ فَطَهِّرْ ۝۴ وَالرُّجْزَ فَاهْجُرْ ۝۵﴾ (المدثر : 1 - 5)

ความว่า “โอผู้ห่มกายเอ๋ย จงลุกขึ้น แล้วประกาศตักเตือน และแต่พระเจ้าของเจ้า จงให้ความเกรียงไกร (ต่อพระองค์) และเสื้อผ้าของเจ้า จงทำให้สะอาด และสิ่งสกปรกก็จงหลบหลีกให้ห่างเสีย”

(อัลมุดดัษชิร : 1-5)

และพระองค์ได้บัญชาให้ท่านนบีมุฮัมมัด ﷺ ประกาศเชิญชวนสู่อิสลามอย่างเปิดเผย หลังจากที่ประกาศเชิญชวนแบบลับเป็นระยะเวลา 3 ปี ณ บ้านของฮัรกอหม บิน อบี ฮัรกอหม ดังที่พระองค์ได้ตรัสว่า

﴿فَأَصْدَعْ بِمَا تُؤْمَرُ وَأَعْرِضْ عَنِ الْمُشْرِكِينَ ۝﴾ (الحجر : 94)

ความว่า “ดังนั้น จงประกาศอย่างเปิดเผยในสิ่งที่เจ้าถูกบัญชา และจงผินหลังให้พวกมุชริกีน” (อันหิจญร : 94)

และพระองค์ยังได้บัญชาให้ท่านนบีมุฮัมมัด ﷺ เริ่มต้นประกาศเชิญชวนกับครอบครัวและญาติใกล้ชิด เพราะทำให้พวกเขาเชื่อและศรัทธาได้เร็วกว่ากลุ่มอื่น ดังที่พระองค์ได้ตรัสว่า

﴿وَأَنْذِرْ عَشِيرَتَكَ الْأَقْرَبِينَ ۝۱۱۵ وَأَخْفِضْ جَنَاحَكَ لِمَنِ اتَّبَعَكَ مِنَ الْمُؤْمِنِينَ ۝۱۱۶﴾ (الشعراء : 214-215)

ความว่า “จงตักเตือนวงศาคนญาติของเจ้าที่ใกล้ชิด และจงลด
ปีกของเจ้าแก่บรรดาผู้ศรัทธา” (อิซซอระรออ : 214-215)

ส่วนการวางแผนในสุนนะฮ์มีการกำหนดแผนปฏิบัติงานต่าง ๆ มากมาย ตาม
ภาระหน้าที่ที่รับผิดชอบอย่างเต็มความสามารถและสิ้นสุดลงด้วยการมอบหมายการงานต่าง ๆ ต่อ
พระองค์อัลลอฮ์ ﷻ เพียงผู้เดียว ดังที่ท่านนบี ﷺ ได้กล่าวว่า

((لَا يُلَدِّعُ الْمُؤْمِنُ مِنْ جُحْرِ وَاحِدٍ مَرَّتَيْنِ)) (البخاري : 5782)

ความว่า “มุอมีนไม่ควรทำความผิดในเรื่องเดียวกันจำนวนสอง
ครั้งสองครา” (บันทึกโดย al-Bukhariy : 5782)

หะดีษข้างต้นชี้ให้เห็นว่า การวางแผนปฏิบัติงานควรคำนึงถึงเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นใน
อดีต และควรระมัดระวังมิให้ความผิดพลาดเกิดขึ้นซ้ำแล้วซ้ำเล่าในอนาคต ควรมีการปรับปรุงและมี
การเปลี่ยนแปลงระบบการทำงานให้ดีขึ้น

และท่านนบีมุฮัมมัด ﷺ ได้สอนสะอูดุ บิน อบี วัฏกอค เกี่ยวกับการวางแผนใน
อนาคต ดังที่ท่านสะอูดุ บิน อบี วัฏกอค ได้เล่าว่า

((كَانَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَغُودُ بِي عَامَ حَجَّةِ الْوَدَاعِ مِنْ
وَجَعٍ اشْتَدَّ بِي فَقُلْتُ إِنِّي قَدْ بَلَغَ بِي مِنَ الْوَجَعِ وَأَنَا دُو مَالٍ وَلَا يَرِينِي
إِلَّا ابْنَةٌ أَفَأَتَصَدَّقُ بِثُلُثِي مَالِي قَالَ لَا فَقُلْتُ بِالشَّطْرِ فَقَالَ لَا ثُمَّ قَالَ
الثُّلُثُ وَالثُّلُثُ كَثِيرٌ أَوْ كَثِيرٌ إِنَّكَ أَنْ تَذَرَ وَرَثَتَكَ أَغْنِيَاءَ خَيْرٌ مِنْ أَنْ
تَذَرَهُمْ عَالَةً يَتَكَفَّمُونَ النَّاسَ ...)) (البخاري : 1234)

ความว่า “ท่านเราะฮ์สูล ﷺ ได้มาเยี่ยมเยียนฉันในปีหัจญ์อำลา
ขณะที่ฉันเจ็บป่วยอย่างหนัก ฉันได้กล่าวแก่ท่านเราะฮ์สูล ﷺ ว่า ฉัน
กำลังได้รับความเจ็บป่วยอย่างหนัก ในขณะที่ฉันมีทรัพย์สิน
มากมาย โดยไม่มีผู้ใดเป็นผู้รับมรดกนอกจากลูกสาวของฉัน โอ้
ท่านเราะฮ์สูล ﷺ ฉันจะต้องบริจาคทรัพย์สินของฉันจำนวนเศษสอง
ส่วนสามของทรัพย์สินทั้งหมดที่ฉันมีอยู่กระนั้นหรือ ? ท่านเราะฮ์สูล
ﷺ ตอบว่า ไม่ หรือฉันบริจาคจำนวนครึ่งหนึ่งจากทรัพย์สินทั้งหมด
ของฉัน ท่านเราะฮ์สูล ﷺ ตอบว่า ไม่ หรือฉันบริจาคจำนวนเศษหนึ่ง

ส่วนสามจากทรัพย์สินทั้งหมดของฉันทัน ท่านเราะฮ์สูล ﷺ กล่าวว่า การบริจาคเศษหนึ่งส่วนสามนั้นถือว่ายิ่งมาก เจ้าต้องละทิ้งมรดกของเจ้าให้ผู้อยู่เบื้องหลังมีความมั่งคั่งดีกว่าให้พวกเขาอยู่อย่างยากจนขัดสนซึ่งต้องเพียรขอจากมนุษย์”

(บันทึกโดย al-Bukhāriy : 1234)

หะดีษข้างต้นชี้ให้เห็นว่าการวางแผนในการสำรองทรัพย์สินนั้นเป็นสิ่งสำคัญและเป็นสิ่งที่จำเป็น (วาญิบ) ที่มนุษย์ต้องปฏิบัติ โดยมนุษย์ต้องอาศัยความสามารถและความพยายามของตัวเอง ก่อนที่จะมอบหมายกิจการต่าง ๆ ให้กับพระองค์อัลลอฮ์ ﷻ เพื่อให้พวกเขาดำรงชีวิตอยู่ในโลกอย่างง่ายง่ายและหลีกเลี่ยงจากการขอบริจาคทานจากเพื่อนมนุษย์ ซึ่งอิสลามไม่ส่งเสริมและสนับสนุนให้ดำเนินชีวิตด้วยการขอผู้อื่น ผู้ที่เป็นมือบอนยอมดีกว่ามือล่าง ดังนั้น การวางแผนในอนาคตจึงมีความสำคัญและมีความจำเป็นในการดำเนินชีวิตของมนุษย์ที่ไม่สามารถหลีกเลี่ยงได้

การวางแผนของท่านเราะฮ์สูล ﷺ ประกอบไปด้วยการวางแผนในสมัยมักกะฮ์และมะดีนะฮ์ โดยการวางแผนในนครมักกะฮ์นั้น ท่านเราะฮ์สูล ﷺ ได้เริ่มต้นด้วยการประกาศเชิญชวนสู่อิสลามแบบลับ ต่อมาก็ได้ประกาศเชิญชวนแบบเปิดเผย การอพยพไปยังประเทศหะบะชะฮ์ (อับสีเลีย) การทำสนธิสัญญาครั้งแรกและครั้งที่สอง การอพยพไปยังเมืองยัษริบ ส่วนการวางแผนในนครมะดีนะฮ์ ท่านเราะฮ์สูล ﷺ ได้ให้ความสำคัญกับการสร้างประเทศ เริ่มต้นด้วยการสร้างมัสญิดกุบวา สร้างมัสญิดอันนะบะวีย สร้างความเป็นพี่น้องระหว่างมุฮัฎริบีนและอันศอรฺ และออกพระราชบัญญัติบริหารนครมะดีนะฮ์ การดำเนินการตามแผนของท่านเราะฮ์สูล ﷺ อาศัยการปฏิบัติที่ค่อยเป็นค่อยไป และอาศัยความอดทนเป็นพื้นฐานหลัก มีความรับผิดชอบต่อหน้าที่และมอบหมายการทำงานต่าง ๆ ต่อพระองค์อัลลอฮ์ ﷻ เพียงผู้เดียว

การวางแผนในองค์กรและหน่วยงานอิสลามเป็นพื้นฐานหลักที่ทำให้สังคมอิสลามบรรลุวัตถุประสงค์ในการพัฒนาให้มีประสิทธิภาพ โดยมีข้อควรคำนึงถึงที่สำคัญดังนี้ 1) องค์กรอิสลามถือว่าเป็นเครื่องมือที่สำคัญในการสร้างคุณประโยชน์ให้แก่บรรดามุสลิมและช่วยให้สังคมสามารถขับเคลื่อนไปสู่ความเจริญและทำให้เกิดสันติสุข 2) การวางแผนในองค์กรอิสลามทำให้เกิดการพัฒนาบนหน้าแผ่นดินตามคำบัญชาของพระองค์อัลลอฮ์ ﷻ ที่ทรงบังเกิดมนุษย์มาจากดินและให้พวกเขาพำนักอยู่บนแผ่นดิน 3) ต้องมีความเป็นวิชาการในการวางแผนและคาดหวังว่าสามารถทำให้บรรลุเป้าหมายได้ และ 4) ต้องมีเป้าหมายที่ชัดเจนและมีการตั้งเจตนาอย่างแท้จริง ดังนั้น การวางแผนจึงมีความจำเป็นที่ทุกองค์กรจะต้องปฏิบัติและพยายามวางแผนให้สอดคล้องกับจุดอ่อนและจุดแข็งขององค์กร (al-Bur'ī Wa Mursī, 1990 : 174-178)

ดังนั้น การบริหารจัดการในสถานศึกษา ต้องมีการวางแผนด้านการบริหารงาน วิชาการให้เป็นระบบ ครอบคลุมการบริหารงานวิชาการทั้ง 12 ด้าน เพื่อให้การบริหารงานวิชาการใน ด้านต่าง ๆ มีประสิทธิภาพและประสิทธิผลตามแผนที่วางไว้ทุกประการ

2.4.2 ขั้นตอนการปฏิบัติ (Doing)

เป็นการปฏิบัติให้เป็นไปตามแผนที่ได้กำหนดไว้ ซึ่งก่อนที่จะปฏิบัติงานใดๆ จำเป็นต้อง ศึกษาข้อมูลและเงื่อนไขต่าง ๆ ของสภาพงานที่จะลงมือปฏิบัติให้ถ่องแท้ก่อน ในกรณีที่เป็นงาน ประจำที่เคยปฏิบัติหรือเป็นงานเล็กน้อยอาจใช้วิธีการเรียนรู้ ศึกษาค้นคว้าด้วยตนเอง แต่ถ้าเป็นงานใหม่ หรืองานใหญ่ที่ต้องใช้บุคลากรจำนวนมากอาจต้องจัดให้มีการฝึกอบรม ก่อนที่จะปฏิบัติจริง การ ปฏิบัติจะต้องดำเนินการไปตามแผน วิธีการ และขั้นตอน ที่ได้กำหนดไว้และจะต้องเก็บรวบรวมและ บันทึกข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับการปฏิบัติงานไว้ด้วยเพื่อใช้เป็นข้อมูลในการดำเนินงานในขั้นตอนต่อไป

การปฏิบัติงานให้ประสบความสำเร็จและมีความชัดเจนต้องอาศัยผู้บริหารในการ แบ่งภาระงานสู่ระบบย่อยและแบ่งความรับผิดชอบให้กับผู้ปฏิบัติ โดยมีโครงสร้างการปฏิบัติงานที่ ชัดเจนตามความเปลี่ยนแปลงที่สอดคล้องกับสภาพแวดล้อม เศรษฐกิจ และสังคม การจัดการแบ่ง ภาระงานจึงทำให้ผู้ปฏิบัติงานรู้หน้าที่ความรับผิดชอบของตนเองและมีการปรับปรุงสู่การปฏิบัติงานที่ ดีขึ้นตามลำดับ (al-Bur'ī Wa Mursī, 1990 ; al-Dhāhiyān, 1991 ; al-Mizājī al-'Ash'arī, 2000)

การแบ่งโครงสร้างการปฏิบัติงานต้องอาศัยพื้นฐานหลักของศาสนาและอะกีดะฮ์ที่ สมบูรณ์ ดังที่พระองค์อัลลอฮ์ ﷻ ได้ตรัสว่า

﴿ أَفَمَنْ أَسَّسَ بُنْيَانَهُ عَلَىٰ تَقْوَىٰ مِنَ اللَّهِ وَرِضْوَانٍ خَيْرٍ أَمْ مَنْ
 أَسَّسَ بُنْيَانَهُ عَلَىٰ شَفَا جُرْفٍ هَارٍ فَأَنْهَارَ بِهِ فِي نَارٍ جَهَنَّمَ ۗ وَاللَّهُ لَا
 يَهْدِي الْقَوْمَ الظَّالِمِينَ ﴿١٠٩﴾ (التوبة : 109)

ความว่า “ผู้ที่วางรากฐานอาคารของเขาบนความยำเกรงต่ออัลลอฮ์ และบนความโปรดปรานนั้น ดีกว่าหรือว่าผู้ที่วางรากฐานอาคารของ เขาบนริมขอบเหวที่จะพังทลายลง แล้วมันก็พัง นำเขาลงไปในนรก และอัลลอฮ์นั้นจะไม่ชี้แนะทางแก่กลุ่มคนที่อธรรม” (อัตเตาบะฮ์ : 109)

เมื่อผู้ปฏิบัติงานมีพื้นฐานความยำเกรงและมีอะกีตะฮฺที่เข้มแข็งแล้วการปฏิบัติงานในองค์กรจึงต้องอาศัยความร่วมมือและมีความรักความเมตตาต่อกันเสมือนเป็นเรือนร่างเดียวกัน ดังที่ท่านเราะสูล ﷺ ได้กล่าวว่า

((تَرَى الْمُؤْمِنِينَ فِي تَرَاحِيهِمْ وَتَوَادُّهِمْ وَتَعَاطُفِهِمْ كَمَثَلِ الْجَسَدِ إِذَا اشْتَكَى عُضْوًا تَدَاعَى لَهُ سَائِرُ جَسَدِهِ بِالسَّهْرِ وَالْحُمَى))
(رواه البخاري : 6019)

ความว่า “เปรียบเทียบความเมตตา ความรัก และความผูกพันของผู้ศรัทธา ประหนึ่งดังเรือนร่างเดียวกัน หากอวัยวะส่วนหนึ่งส่วนใดเจ็บปวดส่วนที่เหลือทั้งหมดก็ทำให้เจ็บปวดไปด้วย โดย การอดหลับและอดนอน” (บันทึกโดย al-Bukhāriy : 6019)

หะดีษบทนี้ ชี้ให้เห็นว่าท่านนบีมุฮัมมัด ﷺ ได้เปรียบเทียบความรัก ความเมตตา และความผูกพันของบรรดาผู้ศรัทธา ประหนึ่งดังเรือนร่างเดียวกัน การทำงานในองค์กรก็เช่นกัน ต้องมีความรักและความเมตตาต่อกัน พยายามทำความดีต่อกัน ติดต่อเชื่อมสัมพันธ์โดยไม่ตัดขาดจากกัน และหากใครเดือดร้อนและได้รับความลำบากก็ต้องช่วยเหลือซึ่งกันและกัน การปฏิบัติดังกล่าวสามารถทำให้องค์กรมีความเป็นเอกภาพและมีความสันติสุข

โครงสร้างการปฏิบัติงานในองค์กรต้องมีความชัดเจนและมีการแบ่งงานตามความถนัดของแต่ละคน ผู้ปฏิบัติงานต้องทราบหน้าที่และกรอบงานของตน และพยายามปฏิบัติตามหน้าที่ที่ได้รับมอบหมายโดยมิให้ขาดตกบกพร่อง และหากสามารถช่วยเหลืองานอื่นในองค์กรได้ก็ถือว่าเป็นสิ่งที่ดีเพื่อป้องกันมิให้ความผิดพลาดเกิดขึ้นในองค์กร ผู้ปฏิบัติงานทุกคนจึงต้องมีความฉลาดและมองเป้าหมายขององค์กรว่าจะมีแนวโน้มไปทางไหนและนอกจากภาระงานของตนแล้วผู้ปฏิบัติงานสามารถช่วยเหลือการงานอย่างอื่นได้ตามความเหมาะสม โดยมิให้งานในหน้าที่หลักที่รับผิดชอบเกิดความบกพร่อง ดังนั้น ทุกครั้งที่มีการปฏิบัติงาน ผู้ปฏิบัติงานต้องมีการตั้งเจตนาที่ดีในการปฏิบัติต่าง ๆ เพื่อให้ได้รับความพึงพอใจจากพระองค์อัลลอฮ์ ﷻ และได้รับผลตอบแทนที่ดีจากพระองค์

อิสลามให้ความสำคัญกับการบริหารงานในองค์กรนับตั้งแต่ยุคเริ่มต้นของการประกาศเชิญชวนสู่อิสลาม และให้ความสำคัญกับการจัดการแบบค่อยเป็นค่อยไปที่ละขั้นตอนเกี่ยวกับโครงสร้างของการประกาศเชิญชวน โดยท่านเราะสูล ﷺ ได้ประกาศเชิญชวนครอบครัวเป็นลำดับแรก ต่อมาก็เผยแพร่สู่บรรดาเศาะหาบะฮ์ ﷺ และเครือญาติใกล้ชิด ต่อมาก็ได้เผยแพร่ไปยังเผ่าต่างๆ ในตลาดและฤดูการประกอบพิธีหัจญ์ ต่อมาก็ได้ขยายไปยังเมืองที่อยู่ใกล้นครมักกะฮ์ จนกระทั่งเริ่มต้นการจัดการองค์กรอิสลามอย่างเป็นทางการเมื่อท่านเราะสูล ﷺ ได้เดินทางไปยังนครมะดีนะฮ์ โดยท่านได้สร้างมัสญิดกุบวาและมัสญิดอันนะบะวียะฮ์ สร้างความเป็นพี่น้องแห่งอิสลาม

ระหว่างมุฮาญีรีนและอันศอรฺ และออกพระราชบัญญัติบริหารนครมะดีนะฮฺ เป็นต้น (al-Bur'it Wa Mursi, 1990 : 180)

ผู้บริหารในองค์กรอิสลามมีหน้าที่หลักในการบริหารจัดการให้การปฏิบัติงานต่างๆ ในองค์กรสำเร็จลุล่วงไปด้วยดี โดยมีได้ใช้อำนาจในการบริหารจัดการ แต่ใช้ระบบการประชุม การจัดการ การเรียนรู้ และประสบการณ์ ผู้บริหารองค์กรต้องบริหารจัดการแบบค่อยเป็นค่อยไปและมีความยุติธรรมในการแบ่งงานและการแต่งตั้งผู้ปฏิบัติหน้าที่ เนื่องจากการปฏิบัติงานของผู้บังคับบัญชาในองค์กรนั้น พวกเขาเหล่านั้นมีความรู้ความสามารถที่แตกต่างกัน การมอบหมายให้ผู้ปฏิบัติงานในแต่ละตำแหน่งจึงต้องใช้หลักการบริหารจัดการที่ดีและมีความยุติธรรมโปร่งใส และสามารถตรวจสอบได้ ดังที่พระองค์อัลลอฮฺ ﷻ ได้ตรัสว่า

﴿ وَهُوَ الَّذِي جَعَلَكُمْ خَلَائِفَ الْأَرْضِ وَرَفَعَ بَعْضَكُمْ فَوْقَ بَعْضٍ دَرَجَاتٍ لِيُبْلِغَكُمْ فِي مَا آتَاكُمْ إِنَّ رَبَّكَ سَرِيعُ الْعِقَابِ وَإِنَّهُ لَغَفُورٌ رَحِيمٌ ﴿١٦٥﴾ (الأنعام : 165)

ความว่า “และพระองค์นั้นคือผู้ที่ทรงให้พวกเจ้าเป็นผู้สืบแทนในแผ่นดิน และได้ทรงเชิดชูบางคนของพวกเจ้าเหนือกว่าอีกบางคนหลายชั้น เพื่อที่พระองค์จะทรงทดสอบพวกเจ้าในสิ่งที่พระองค์ได้ทรงประทานแก่พวกเจ้า แท้จริงพระเจ้าของเจ้านั้น เป็นผู้รวดเร็วในการลงโทษและแท้จริงพระองค์นั้นเป็นผู้ทรงภัยโทษผู้ทรงเอ็นดูเมตตา” (อัลอันอาม : 165)

และพระองค์ยังตรัสอีกว่า

﴿ أَهُمْ يَقْسِمُونَ رَحْمَتَ رَبِّكَ نَحْنُ قَسَمْنَا بَيْنَهُمْ مَعِيشَتَهُمْ فِي الْحَيَاةِ الدُّنْيَا وَرَفَعْنَا بَعْضَهُمْ فَوْقَ بَعْضٍ دَرَجَاتٍ لِيَتَّخِذَ بَعْضُهُمْ بَعْضًا سَخِرِيًّا وَرَحْمَتُ رَبِّكَ خَيْرٌ مِّمَّا يَجْمَعُونَ ﴿٣٢﴾ (الزخرف : 32)

ความว่า “พวกเขาเป็นผู้แบ่งปันความเมตตาแห่งพระเจ้าของเจ้า กระนั้นหรือ เราต่างหากที่ เป็นผู้จัดสรรการทำมาหากินของพวกเขา ระหว่างพวกเขาในการมีชีวิตอยู่ในโลกนี้ และเราได้เชิดชูบางคนในหมู่พวกเขาเหนือกว่าอีกบางคนหลายชั้น เพื่อบางคนในหมู่

พวกเขาจะได้เอาอีกบางคนมาใช้งาน และความเมตตาของ
พระเจ้านั้นดียิ่งกว่าที่พวกเขาสะสมไว้” (อชชูครุฟ : 32)

นอกจากนี้พระองค์ยังได้ตรัสอีกว่า

﴿ قَبْدًا بِأَوْعِيَّتِهِمْ قَبْلَ وِعَاءِ أَخِيهِ ثُمَّ اسْتَخْرَجَهَا مِنْ وِعَاءِ أَخِيهِ
كَذَلِكَ كِدْنَا لِيُوسُفَٰٓ مَا كَانَ لِيَأْخُذَ أَخَاهُ فِي دِينِ الْمَلِكِ إِلَّا أَنْ
يَشَاءَ اللَّهُ نَرْفَعُ دَرَجَاتٍ مَّن نَّشَاءُ وَفَوْقَ كُلِّ ذِي عِلْمٍ عَلِيمٌ ﴿٧٦﴾

(يوسف : 76)

ความว่า “ตั้งนั้น เขาได้เริ่มค้นในยามของพวกเขาก่อนยามของ
น้องชายของเขา แล้วเขาก็ได้เอามันออกมาจากยามของน้องชาย
ของเขา เช่นนั้นแหละเราได้ให้ยูสุฟใช้กลอุบาย เขาจะเอาน้องชาย
ของเขาไว้ไม่ได้ในศาสนาของกษัตริย์ นอกจากว่าอัลลอฮ์จะทรง
ประสงค์ เราจะเชิดชูฐานะหลายชั้นแก่ผู้ที่เราประสงค์ และเหนือ
ทุก ๆ ผู้ที่มีความรู้คือผู้ทรงรอบรู้” (ยูสุฟ : 76)

การบริหารจัดการแบบค่อยเป็นค่อยไปจึงมีความจำเป็นและผู้บริหารต้องทราบถึง
ความแตกต่างระหว่างบุคคลและพยายามให้พวกเขาได้ปฏิบัติงานอย่างมีความสุขและยึดมั่นกับองค์กร
การที่องค์กรมีผู้ปฏิบัติงานที่มีความรู้ความสามารถนับเป็นจุดดีและจุดได้เปรียบขององค์กร อิสลาม
ไม่ได้ห้ามความสามารถและความแตกต่างระหว่างบุคคล เพราะบรรดานบีและเราะสุลของอัลลอฮ์ ﷺ
ก็ยังมี ความแตกต่างเช่นกัน ดังที่พระองค์ได้ตรัสว่า

﴿ وَرَبُّكَ أَعْلَمُ بِمَنْ فِي السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ وَلَقَدْ فَضَّلْنَا بَعْضَ
الَّتَّيِّبِينَ عَلَىٰ بَعْضٍ ۖ وَءَاثَيْنَا دَاوُدَ زُورًا ﴿٥٥﴾ (الإسراء : 55)

ความว่า “และพระเจ้าของเจ้าทรงรู้ดียิ่งถึงสิ่งที่อยู่ในชั้นฟ้าทั้งหลาย
และแผ่นดิน และโดยแน่นอนเราได้เลือกนบีบางคนให้ดีเด่นกว่าอีก
บางคน และเราได้ให้ซะบุรแก่ดาวูด” (อัลอิสรออ : 55)

และพระองค์ยังได้ตรัสอีกว่า

﴿ تِلْكَ الرُّسُلُ فَضَّلْنَا بَعْضَهُمْ عَلَىٰ بَعْضٍ مِّنْهُمْ مَّن كَلَّمَ اللَّهُ

وَرَفَعَ بَعْضُهُمْ دَرَجَاتٍ ... ﴿البقرة : 253﴾

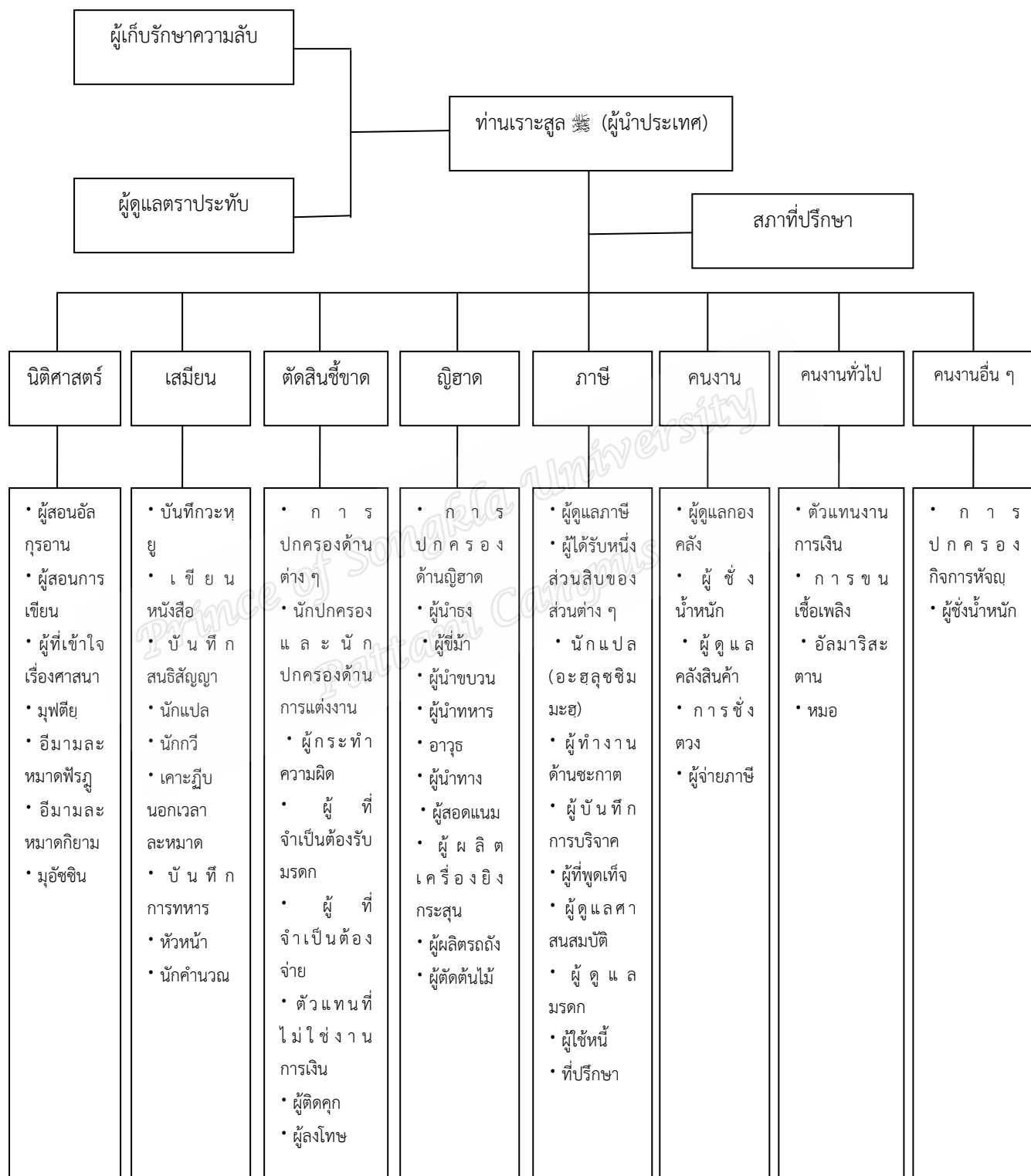
ความว่า “บรรดาเราะสุลเหล่านั้น เราได้ให้บางคนในหมู่พวกเขา
ดีเด่นกว่าอีกบางคน ในหมู่พวกเขานั้น ผู้ที่อัลลอฮ์ตรัสด้วย และได้
ทรงยกบางคนในหมู่พวกเขาขึ้นหลายชั้น...” (อัลบะเกาะเราะฮฺ :
253)

ดังนั้น ผู้บริหารองค์กรจึงมีบทบาทสำคัญในการจัดการองค์กรให้ดำเนินไปอย่างมี
ประสิทธิภาพและเป็นเอกภาพ ดังที่ al-Mizjajī (1992 : 10-11) ได้กล่าวถึงบทบาทที่สำคัญในการ
จัดการองค์กรให้ก้าวสู่ความเป็นเลิศดังนี้ 1) ต้องคอยรักษาจิตวิญญาณแห่งความสามัคคีระหว่างกลุ่ม
ผู้ปฏิบัติงานในองค์กร และให้ห่างไกลจากเรื่องที่น่าไปสู่ความบาดหมางใจระหว่างกัน 2) ปฏิบัติการ
งานต่าง ๆ ที่ไม่ขัดกับทบบัญญัติของศาสนา 3) ปฏิบัติงานในองค์กรที่ประกอบไปด้วยสามประการ
หลักที่สำคัญ คือ บุคคล งบประมาณ และศาสตร์และศิลป์ (ความสามารถ) ในการปฏิบัติงาน ภายใต้
การอิมานะฮ์ต่อพระองค์อัลลอฮ์ ﷻ เพียงองค์เดียว 4) ต้องปฏิบัติงานให้บรรลุวัตถุประสงค์ตามที่ได้
วางไว้ และ 5) ปฏิบัติงานตามบทบาทของระบบการบริหารจัดการตามหลักการอิสลาม

ท่านเราะสุล ﷺ เป็นแบบอย่างที่ดียิ่งในการบริหารจัดการและการประสานงานอย่าง
เป็นระบบ ดังที่ท่านได้วางระบบในการอพยพ (หิจญเราะฮฺ) ไปยังนครมะดีนะฮ์ดังนี้ 1) ดำเนินการ
ให้อะลีญ์ ﷺ นอนแทนท่าน ณ เตี้ยนอนของท่านในค้ำคินที่ท่านอพยพ 2) ให้อับดู บักร ﷺ เป็นสหาย
ร่วมเดินทางไปกับท่าน 3) ให้อับดุลเลาะฮฺ บิน อีรกีอฎู นำทางออกจากเมืองมักกะฮ์ 4) ให้
อับดุลเลาะฮฺ บิน อบี บักร ทำหน้าที่สอดส่องดูแลความคืบหน้าของกลุ่มกูรัยซุเพื่อรายงานให้ท่านเราะ
สุล ﷺ และอับดู บักร ﷺ รับทราบ 5) ให้อัสมาอฺ บินตฺ อบี บักร ทำหน้าที่ส่งอาหาร ณ ถ้ำที่ท่านกำลัง
หลบภัย 6) ให้อามิรฺ บิน พุฮัยเราะฮฺ ทำหน้าที่เลี้ยงแพะในตอนกลางวัน และนำสัตว์ไปยังถ้ำในตอน
เย็น เพื่อให้ท่านเราะสุล ﷺ และอับดู บักร ﷺ จะได้ดื่มนมและลบรอยเท้าของอับดุลเลาะฮฺและ
อัสมาอฺด้วยรอยเท้าของแพะ และ 7) ท่านเราะสุล ﷺ และอับดู บักร ﷺ ได้พำนักในถ้ำเป็นระยะเวลา
3 วัน ต่อมาก็ได้เดินทางไปยังกูปาออย่างปลอดภัยและได้รับการต้อนรับอย่างดี

จากจุดเริ่มต้นจนกระทั่งจุดสิ้นสุดในการอพยพของท่านเราะสุล ﷺ และอับดู บักร
ﷺ ชี้ให้เห็นว่า เป็นบทเรียนอันทรงคุณค่าสำหรับผู้บริหารองค์กรอิสลามทุกคนเพื่อที่จะนำมาเป็น
แบบอย่างในด้านการบริหารจัดการและการประสานงานอย่างเป็นระบบ กระบวนการจัดการและ
การประสานงานต่าง ๆ ของท่านเราะสุล ﷺ ดำเนินไปอย่างราบรื่นและไม่ทำให้เกิดปัญหาแต่อย่างใด
เนื่องจากท่านได้มีการวางแผนในการจัดการไว้เป็นอย่างดี พร้อมได้ปฏิบัติตามแผนที่วางไว้ และได้
มอบหมายการทำงานต่าง ๆ แต่พระองค์อัลลอฮ์ ﷻ เพียงผู้เดียว

แผนภาพที่ 3 โครงสร้างการบริหารองค์กรในสมัยท่านนบีมุฮัมมัด ﷺ

ที่มา : al-Dhahiyān (1991 : 116)

2.4.3 ขั้นตอนการตรวจสอบ (Checking)

เป็นขั้นตอนการเพื่อประเมินผลว่ามีการปฏิบัติตามตามแผน หรือไม่มีปัญหาเกิดขึ้นในระหว่างการปฏิบัติงานหรือไม่ ขั้นตอนนี้มีความสำคัญ เนื่องจากในการดำเนินงานใด ๆ มักจะเกิดปัญหาแทรกซ้อนที่ทำให้การดำเนินงานไม่เป็นไปตามแผนอยู่เสมอ ซึ่งเป็นอุปสรรค ต่อประสิทธิภาพ และคุณภาพของการทำงาน การติดตาม การตรวจสอบ และการประเมินปัญหาจึงเป็นสิ่งสำคัญที่ต้องกระทำควบคู่ไปกับการดำเนินงาน เพื่อจะได้ทราบข้อมูลที่เป็นประโยชน์ในการปรับปรุงคุณภาพของการทำงานต่อไปในการตรวจสอบ และการประเมินการปฏิบัติงานจะต้องตรวจสอบด้วยว่าการปฏิบัตินั้น เป็นไปตามมาตรฐานที่กำหนดไว้หรือไม่ทั้งนี้เพื่อเป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาคุณภาพของงาน

การตรวจสอบ เป็นการประเมินและติดตามการปฏิบัติงานต่าง ๆ ในองค์กรอย่างเป็นระบบ เริ่มตั้งแต่การวางแผนและเข้าสู่การปฏิบัติงานในองค์กร โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อการปรับปรุง และแก้ไขกระบวนการทำงานต่าง ๆ ให้ดียิ่งขึ้นตามลำดับ เป็นการปฏิบัติตามหน้าที่ที่ได้รับมอบหมายและความรับผิดชอบของแต่ละส่วน (‘Abū Sin, 1984 ; al-Bur‘ī Wa Mursī, 1990 ; al-Dhāhiyān, 1991 ; al-Mizjājī al-‘Ash‘arī, 2000)

กระบวนการบริหารจัดการองค์กรจะยังไม่ประสบความสำเร็จ หากขาดการตรวจสอบและประเมินติดตาม การประเมินการบริหารจัดการองค์กรในอิสลามมีหลายด้าน คือ การประเมินของพระองค์อัลลอฮ์ ﷻ แก่มนุษย์และกิจการงานต่าง ๆ การประเมินของผู้บังคับบัญชาแก่ผู้ใต้บังคับบัญชา การประเมินของประชาชนต่อผู้นำของเขา เป็นต้น การประเมินองค์กรอิสลามจึงเป็นการประเมินที่ครอบคลุมและสมบูรณ์ (al-Bur‘ī Wa Mursī, 1990 ; al-Dhāhiyān, 1991 ; al-Mizjājī al-‘Ash‘arī, 2000) ดังนี้

1. การประเมินจากเบื้องบน เป็นการประเมินโดยพระองค์อัลลอฮ์ ﷻ แก่บรรดาสิ่งถูกสร้างต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นมนุษย์และสิ่งต่าง ๆ รอบตัวมนุษย์ ดังที่พระองค์อัลลอฮ์ ﷻ ได้ตรัสว่า

﴿...وَكَانَ اللَّهُ عَلَىٰ كُلِّ شَيْءٍ رَّقِيبًا ﴿٥٢﴾﴾ (الأحزاب : 52)

ความว่า “...และอัลลอฮ์นั้นเป็นผู้ทรงเฝ้ามองทุกสิ่งทุกอย่าง”

(อัลอะหซาบ : 52)

และพระองค์อัลลอฮ์ ﷻ ได้ตรัสว่า

﴿... إِنَّ اللَّهَ كَانَ عَلَيْكُمْ رَقِيبًا ﴿١﴾﴾ (النساء : 1)

ความว่า “...แท้จริงอัลลอฮฺทรงสอดส่องดูพวกเจ้าอยู่เสมอ”
(อันนิสาอ : 1)

ดังนั้น ทุก ๆ พฤติกรรม การกระทำ และคำพูดของมนุษย์จะถูกควบคุมและสอดส่องดูแลอย่างละเอียด ดังที่พระองค์อัลลอฮฺ ﷻ ได้ตรัสว่า

﴿ مَا يَلْفِظُ مِنْ قَوْلٍ إِلَّا لَدَيْهِ رَقِيبٌ عَتِيدٌ ﴾ (ق : 18)

ความว่า “ไม่มีคำพูดคำใดที่เขากล่าวออกมา เว้นแต่ใกล้ ๆ เขานั้นมี (มะลัก) ผู้เฝ้าติดตาม ผู้เตรียมพร้อม (ที่จะบันทึก)” (กอฟ : 18)

จากที่กล่าวมา พอจะสรุปได้ว่า พระองค์อัลลอฮฺ ﷻ เป็นผู้ทรงมีอานุภาพในการประเมินและเฝ้าติดตามโลกนี้ทั้งหมด ซึ่งการประเมินและตรวจสอบของพระองค์กว้างขวางอย่างไม่มีขอบเขตจำกัด การประเมินของพระองค์ดังกล่าว เป็นการผลักดันให้มุอฺมินพัฒนาตัวเองสู่ความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์และมีความเป็นเลิศทุกด้าน

2. การประเมินตนเอง เป็นการประเมินและคอยระวังคำพูดและการกระทำต่างๆ ของมนุษย์ให้รอดพ้นจากการทำความผิดต่างๆ ซึ่งการตรวจสอบตัวเองและเป็นการประเมินตนเองอย่างสม่ำเสมอทำให้มนุษย์อยู่ในการทำความดีอยู่เสมอและห่างไกลจากการทำความผิดบาป ดังที่ท่านเราะฮฺลุส ﷻ ได้กล่าวว่า

((الْكَيْسُ مَنْ دَانَ نَفْسَهُ ، وَعَمِلَ لِمَا بَعْدَ الْمَوْتِ))

(رواه البخاري : 198)

ความว่า “ผู้ที่ฉลาดคือผู้ที่มีการตรวจสอบตนเองและเตรียมเสียบียงหลังความตาย” (บันทึกโดย al-Bukhāriy : 198)

พระองค์อัลลอฮฺ ﷻ ได้ตรัสว่า

﴿ وَأَنْ لَيْسَ لِلْإِنْسَانِ إِلَّا مَا سَعَى ﴿٣٩﴾ وَأَنَّ سَعْيَهُ سَوْفَ يُرَى ﴿٤٠﴾
ثُمَّ يُجْزَاهُ الْجَزَاءَ الْأَوْفَى ﴿٤١﴾ ﴾ (النجم : 39-41)

ความว่า “และมนุษย์จะไม่ได้อะไรเลย นอกจากสิ่งที่เขาได้ ขวนขวายเอาไว้ และแท้จริงการขวนขวายของเขาก็จะให้เห็นในไม่

ข้า แล้วเขาก็จะได้รับการตอบแทนด้วยการตอบแทนที่ครบถ้วนสมบูรณ์” (อัลนัจญม : 39-41)

และพระองค์อัลลอฮ์ ﷻ ได้ตรัสอีกว่า

﴿ وَكُلَّ إِنْسَانٍ أَلْزَمْنَاهُ طَبِيرَهُ فِي عُنُقِهِ ۗ وَنُخْرِجُ لَهُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ كِتَابًا يَلْقَاهُ مِنْشُورًا ﴿١٣﴾ أَقْرَأُ كِتَابَكَ كَفَىٰ بِنَفْسِكَ الْيَوْمَ عَلَيْكَ حَسِيبًا ﴿١٤﴾ (الإسراء : 13-14)

ความว่า “และมนุษย์ทุกคน เราได้ให้ภาระงานของเขาแขวนติดไว้ที่คอของเขา และในวันกิยามะฮฺเราจะเอาบันทึกรายงานมาให้เขาพบมัน ในสภาพที่กางแผ่ เจ้าจงอ่านบันทึกของเจ้า พอเพียงเจ้าแล้ววันนี้ที่ จะเป็นผู้ชำระบัญชีของตัวเอง” (อัลอิสรออ : 13-14)

ดังนั้น มนุษย์ทุกคนต้องหมั่นตรวจสอบตนเองอยู่เสมอ ครอบคลุมทั้งคำพูดและการกระทำต่าง ๆ โดยเฉพาะคำพูดต้องพยายามพูดในสิ่งที่ดีและหากพูดไปแล้วทำให้คนรอบข้างรู้สึกไม่ดีก็ควรจะนิ่งเสีย และหมั่นทำความดี ตั้งเจตนาที่ดีในการทำงาน และเป็นแบบอย่างที่ดีให้กับคนรอบข้าง

3. การประเมินโดยองค์กร

การประเมินโดยองค์กรเป็นการปฏิบัติหน้าที่ของผู้บังคับบัญชาในการประเมินตรวจสอบ และติดตามการปฏิบัติงานของผู้ใต้บังคับบัญชา โดยใช้ระบบบริหารจัดการเป็นทีม มีความรัก ความเมตตา และความสามัคคีในการปฏิบัติงาน ดังที่ท่านเราะฮ์ลุส ﷻ ได้กล่าวว่า

((مَثَلُ الْقَائِمِ عَلَى حُدُودِ اللَّهِ وَالْوَاقِعِ فِيهَا كَمَثَلِ قَوْمٍ اسْتَهَمُوا عَلَى سَفِينَةٍ ، فَأَصَابَ بَعْضُهُمْ أَعْلَاهَا ، وَبَعْضُهُمْ أَسْفَلَهَا ، فَكَانَ الَّذِينَ فِي أَسْفَلِهَا إِذَا اسْتَقُوا مِنَ الْمَاءِ مَرُّوا عَلَى مَنْ فَوْقَهُمْ ، فَقَالُوا : لَوْ أَنَّا خَرَقْنَا فِي نَصِيبِنَا خَرْقًا ، وَلَمْ نُؤْذِ مَنْ فَوْقَنَا ، فَإِنْ يَتْرَكُوهُمْ وَمَا أَرَادُوا هَلَكُوا جَمِيعًا ، وَإِنْ أَخَذُوا عَلَى أَيْدِيهِمْ بَجَحُوا وَبَحُوا جَمِيعًا))
(رواه البخاري : 2686)

ความว่า “อุปมาผู้ที่ปฏิบัติงานตามขอบเขตของอัลลอฮ์ (ทำในสิ่งที่พระองค์อัลลอฮ์ทรงใช้และละเว้นสิ่งที่พระองค์ทรงห้าม) และสิ่งที่เกิดขึ้นจริงในการปฏิบัติงานนั้น เปรียบเสมือนกลุ่มชนหนึ่งที่รวมอาศัยอยู่บนเรือลำเดียวกันและกลุ่มชนส่วนหนึ่งที่อยู่ชั้นบนและอยู่

ชั้นล่างได้ประสพภัยอันตราย สำหรับกลุ่มคนที่อยู่ชั้นล่างเมื่อพวกเขาได้รับความหายนะ ก็จะทำให้เกิดภัยอันตรายกับกลุ่มคนที่อยู่ชั้นบน พวกเขาได้กล่าวว่า หากพวกเราได้เจาะเรือเพียงในส่วนของพวกเขา (ชั้นล่าง) และไม่ได้ทำให้รบกวนกลุ่มคนที่อยู่ชั้นบน และหากทิ้งพวกเขาไว้อย่างนั้นพวกเขาก็จะได้รับความพินาศ และหากไม่ได้ขุดเจาะเรือก็จะทำให้พวกเขาปลอดภัยและทำให้ปลอดภัยทั้งหมด” (บันทึกโดย al-Bukhāriy : 2686)

การประเมินและตรวจสอบองค์กรในอิสลามมิได้มีวัตถุประสงค์ในประเมินและตรวจสอบเพื่อการปรับปรุงและแก้ไขข้อผิดพลาดเพียงอย่างเดียว แต่เป็นการประเมินและคอยระวังมิให้เกิดข้อผิดพลาดต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในองค์กร นอกจากนี้การประเมินในองค์กรมิได้ตรวจสอบและติดตามเพียงการทำงานของผู้ใต้บังคับบัญชาเท่านั้น แต่ยังขยายไปสู่การวางระบบและระเบียบต่างๆ ที่เหมาะสมในการทำงานภายในองค์กร ดังนั้น ผู้นำจึงต้องวางระบบในการปฏิบัติงานต่างๆ ให้ครอบคลุมทั้งคุณยาและอาคิเราะฮ์

4. การประเมินโดยประชาชน

การปฏิบัติงานในองค์กรเป็นการปฏิบัติงานของสมาชิกภายในองค์กรประจำแผนกและฝ่ายต่างๆ เป็นองค์กรที่มีชีวิตในสังคม โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อทำให้เกิดประชาชาติอิสลามที่ดีเลิศและเพื่อทำให้พระนามของอัลลอฮ์สูงส่ง มีความยุติธรรม อิสรภาพ และเสมอภาค ดังนั้น การบริหารในองค์กรจึงต้องน้อมรับการประเมินและการตรวจสอบจากสังคมภายนอก หากองค์กรมีความผิดพลาดในการบริหารงาน สังคมก็สามารถตักเตือนและชี้แนะสู่แนวทางที่ถูกต้อง ดังที่พระองค์อัลลอฮ์ ﷻ ได้ตรัสว่า

﴿ وَالْمُؤْمِنُونَ وَالْمُؤْمِنَاتُ بَعْضُهُمْ أَوْلِيَاءُ بَعْضٍ يَأْمُرُونَ بِالْمَعْرُوفِ وَيَنْهَوْنَ عَنِ الْمُنْكَرِ وَيُقِيمُونَ الصَّلَاةَ وَيُؤْتُونَ الزَّكَاةَ وَيُطِيعُونَ اللَّهَ وَرَسُولَهُ أُولَئِكَ سَيَرْحَمُهُمُ اللَّهُ إِنَّ اللَّهَ عَزِيزٌ حَكِيمٌ ﴿٧١﴾ ﴾

(التوبة : 71)

ความว่า “และบรรดามุอมีนชายและบรรดามุอมีนหญิงนั้น บางส่วนของพวกเขาต่างเป็นผู้ช่วยเหลืออีกบางส่วน ซึ่งพวกเขาจะใช้ให้ปฏิบัติในสิ่งที่ชอบและห้ามปรามในสิ่งที่ไม่ชอบ และพวกเขาดำรงไว้ซึ่งการละหมาดและจ่ายซะกาต และรักดีต่ออัลลอฮ์ และเราะสูลของพระองค์ คนเหล่านี้แหละอัลลอฮ์จะทรงเอ็นดูเมตตาแก่พวกเขา

แท้จริงอัลลอฮ์นั้นเป็นผู้ทรงเดชานุภาพ ผู้ทรงปรีชาญาณ”

(อิตเตาบะฮฺ : 71)

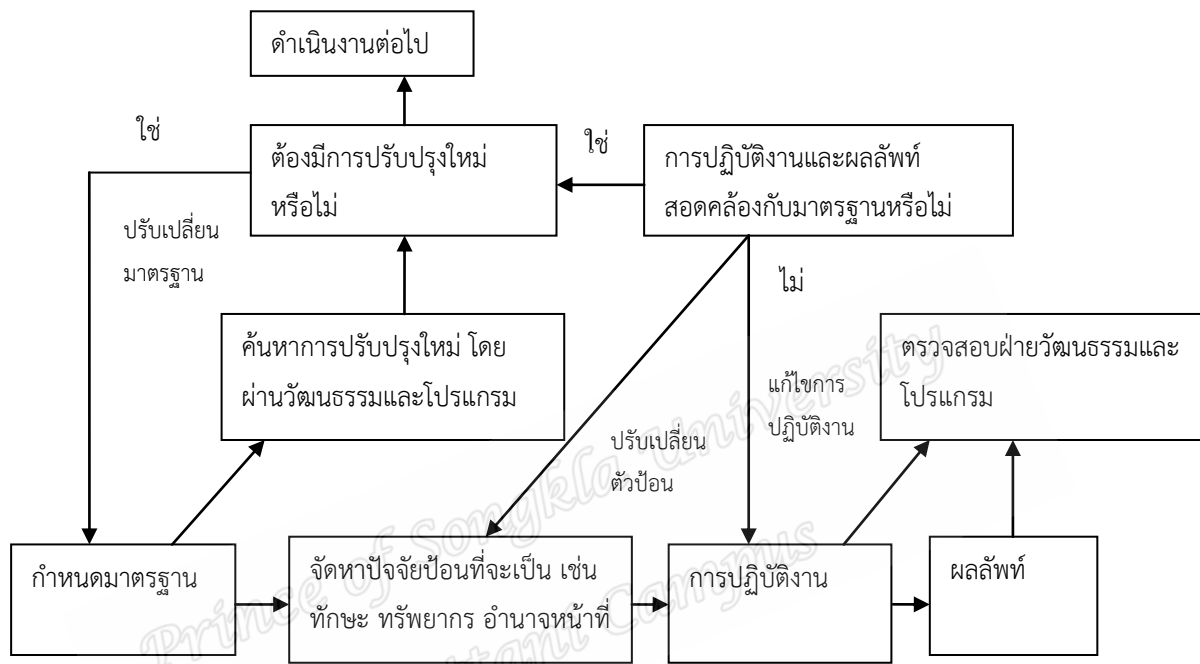
ดังนั้น การปฏิสัมพันธ์ในสังคมอิสลามด้วยการปฏิบัติในสิ่งที่ชอบและห้ามปรามในสิ่งที่ไม่ชอบส่งผลทำให้ทุกคนมีการตรวจสอบตนเอง มีการตักเตือนและชี้แนะซึ่งกันและกัน และให้ความสำคัญกับการปฏิสัมพันธ์ระหว่างองค์กรและสังคม พึ่งพาอาศัยต่อกันและกันเสมือนเป็นเรือนร่างเดียวกัน และหากสังคมเห็นองค์การดำเนินการในสิ่งที่ไม่ดีผิดพลาดในการบริหารจัดการองค์การ สังคมก็ต้องเร่งแก้ไขและปรับปรุงให้ดีขึ้น ดังที่ท่านเราะฮูล ﷺ ได้กล่าวว่า

((مَنْ رَأَى مِنْكُمْ مُنْكَرًا فَلْيَعِزِّزْهُ بِيَدِهِ، فَإِنْ لَمْ يَسْتَطِعْ فَبِلِسَانِهِ، فَإِنْ لَمْ يَسْتَطِعْ فَبِقَلْبِهِ، وَذَلِكَ أَضْعَفُ الْإِيمَانِ)) (رواه مسلم : 34)

ความว่า “ผู้ใดเห็นใครประพฤติผิดบัญญัติก็จงเปลี่ยนแปลงเขาด้วยมือของเขา หากไม่สามารถทำได้ก็จงตักเตือนเขาด้วยลิ้น และหากไม่สามารถทำได้ก็จงตักเตือนภายในใจ และการตักเตือน (ภายในใจ) ดังกล่าวถือว่าเป็นผู้ที่มีการศรัทธาที่อ่อนแอที่สุด” (บันทึกโดย Muslim : 34)

อุมร์ บิน อัลค็อฏฏอบ رضي الله عنه เป็นแบบอย่างที่ดียิ่งในด้านการประเมินการปฏิบัติงานของผู้ใต้บังคับบัญชาในองค์กร ท่านมีความเด็ดขาดในการตัดสินใจ หากผู้ใดไม่ปฏิบัติตามหน้าที่ที่ได้รับมอบหมาย ท่านก็จะดำเนินการปลดพ้นที่และแต่งตั้งคนอื่นทำหน้าที่แทน หรือบางครั้งหากคนเดิมทำหน้าที่ดีอยู่แล้ว แต่ยังมีอีกคนที่ทำหน้าที่ได้ดีกว่า ท่านก็จะแต่งตั้งคนที่ทำหน้าที่ได้ดีกว่าดำเนินการปฏิบัติงานแทน เพื่อแก้ไขการปฏิบัติงานในองค์กรให้ดียิ่งขึ้น ดังที่ท่านได้กำหนดกระบวนการประเมินโดยสรุปดังนี้ 1) มีการกำหนดมาตรฐานของงานที่ชัดเจน 2) มีการจัดสรรบ่อน้ำ อำนวยความสะดวกและทักษะ และอำนาจหน้าที่ 3) มีการค้นหาวิธีการปรับปรุงการปฏิบัติงาน รวมทั้งกำหนดมาตรฐานของงานอย่างต่อเนื่อง การค้นหาอาจกระทำโดยผ่านกระบวนการศึกษาวัฒนธรรมที่พึงประสงค์ หรือโดยวิธีการจัดทำโปรแกรมที่ออกแบบเฉพาะ 4) มีการตรวจสอบผลการปฏิบัติงานเปรียบเทียบกับมาตรฐาน โดยอาจตรวจสอบจากวัฒนธรรมของความมุ่งมั่นและความผูกพันที่มีอยู่ หรือจากกิจกรรมบางอย่างที่ได้รับการออกแบบเฉพาะ เช่น การวัดและประเมินผล การควบคุมคุณภาพเชิงสถิติ และการสำรวจลูกค้า เป็นต้น 5) หากการปฏิบัติงานไม่ได้ผลตามที่มาตรฐานกำหนด ต้องมีการแก้ไขและปรับปรุง 6) หากการปฏิบัติงานได้ผลตามที่มาตรฐานกำหนด ควรศึกษาความเป็นไปได้ในการปรับปรุงและพัฒนาต่อไป และ 7) หากพบวิธีการปรับปรุงกระบวนการทำงาน การกำหนดกลไกตรวจสอบเพื่อ

การแก้ไขข้อผิดพลาดที่เกิดจากวิธีการดังกล่าวเป็นสิ่งที่ควรกระทำ การแก้ไขอาจกระทำในส่วนของการปฏิบัติงานที่ดำเนินอยู่ ตัวบ่งชี้ หรือในส่วนของมาตรฐานที่กำหนด ควรระลึกอยู่เสมอว่า มาตรฐานเป็นสิ่งที่ต้องมีการเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา เพราะมาตรฐานจะถูกเปลี่ยนทุกครั้งเมื่อค้นพบวิธีการปรับปรุง

แผนภาพที่ 4 กระบวนการควบคุมเพื่อการบริหารองค์การ (T.Q.M.) ที่ปฏิบัติโดยอุมร์ ﷺ

จากที่กล่าวมาข้างต้น ชี้ให้เห็นว่า ผู้นำองค์กรจะต้องให้ความสำคัญกับการกำหนดหน้าที่และบทบาทของผู้ใต้บังคับบัญชาอย่างชัดเจน และต้องมั่นใจว่ามีคุณสมบัติเหมาะสมเพียงพอที่จะปฏิบัติหน้าที่ดังกล่าว จึงทำให้พวกเขามีความรับผิดชอบและพร้อมที่จะได้รับการตรวจสอบผ่านกระบวนการประเมิน โดยผู้นำต้องตรวจสอบว่าพวกเขาได้ปฏิบัติหน้าที่ตามที่ได้กำหนดไว้หรือไม่เพียงใด และหากปฏิบัติหน้าที่อย่างดีตามที่ได้รับมอบหมายและเป็นไปตามวัตถุประสงค์ขององค์กร ก็ถือว่าประสบผลสำเร็จและสามารถขับเคลื่อนองค์กรไปได้ แต่หากบกพร่องในการปฏิบัติงานก็ต้องการปรับปรุงแก้ไขให้ดีขึ้นต่อไป

2.4.4 ขั้นตอนการปรับปรุง (Action)

เป็นขั้นตอนการของการแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นหลังจากได้ทำการตรวจสอบแล้ว การปรับปรุงอาจเป็นการแก้ไขแบบเร่งด่วนเฉพาะหน้า หรือการค้นหาสาเหตุที่แท้จริงของปัญหา เพื่อ

ป้องกันไม่ให้เกิดปัญหาซ้ำรอยเดิม การปรับปรุงอาจนำไปสู่การกำหนดมาตรฐานของวิธีการทำงานที่ต่างจากเดิมเมื่อมีการดำเนินงานตามวงจร PDCA ในรอบใหม่ข้อมูลที่ได้จากการปรับปรุงจะช่วยให้การวางแผนมีความสมบูรณ์และมีคุณภาพเพิ่มขึ้นได้ด้วย

การปรับปรุงและเปลี่ยนแปลงกระบวนการทำงานต่าง ๆ ในองค์กรให้มีประสิทธิภาพและประสิทธิผลเพิ่มมากขึ้น นับเป็นสิ่งที่สำคัญและมีความจำเป็นเพื่อสร้างความก้าวหน้าขององค์กร โดยการเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ ในองค์กรจำเป็นต้องอาศัยผู้บริหารและผู้ปฏิบัติงานบังคับบัญชาาร่วมกันปรับปรุงและเปลี่ยนแปลง ดังที่พระองค์อัลลอฮ์ ﷻ ได้ตรัสว่า

﴿...إِنَّ اللَّهَ لَا يُغَيِّرُ مَا بِقَوْمٍ حَتَّىٰ يُغَيِّرُوا مَا بِأَنْفُسِهِمْ...﴾ (الرعد : 11)

ความว่า “...แท้จริงอัลลอฮ์จะมีทรงเปลี่ยนแปลงสภาพของชนกลุ่มใด จนกว่าพวกเขาจะเปลี่ยนแปลงสภาพของพวกเขาเอง”
(อิรเราะฮุด : 11)

อายะฮ์ข้างต้น ชี้ให้เห็นว่า พระองค์อัลลอฮ์ ﷻ ทรงกำชับให้ประชาชาติอิสลามพึงตระหนักว่า ประเด็นการปรับปรุงและเปลี่ยนแปลงต้องอาศัยมนุษย์ที่จะเปลี่ยนแปลงด้วยตัวของพวกเขาเองเท่านั้น โดยผ่านเพื่อนพ้องและสหายที่อยู่ใกล้ชิด เพราะสามารถส่งผลโดยตรงต่อการปรับปรุงและการเปลี่ยนแปลง ดังที่พระองค์อัลลอฮ์ ﷻ ยังได้ตรัสอีกว่า

﴿ذٰلِكَ بِأَنَّ لِلّٰهِ لَمْ يَكْ مُغَيِّرًا نِّعْمَةً أَنْعَمَهَا عَلَىٰ قَوْمٍ حَتَّىٰ يُغَيِّرُوا مَا بِأَنْفُسِهِمْ وَأَنَّ اللَّهَ سَمِيعٌ عَلِيمٌ﴾ (الأنفال : 53)

ความว่า “นั่นก็เพราะว่า อัลลอฮ์มิได้ทรงเป็นผู้เปลี่ยนแปลงความกรุณาใด ๆ ที่พระองค์ทรงประทานแก่กลุ่มชนหนึ่งกลุ่มชนใด จนกว่าพวกเขาจะได้เปลี่ยนแปลงสิ่งที่อยู่ในตัวของพวกเขาเอง และแท้จริงอัลลอฮ์นั้นเป็นผู้ทรงได้ยินผู้ทรงรอบรู้” (อัลอัมฟาละ : 53)

จากอายะฮ์ข้างต้น อะลีย มัดกูร์ (‘Alī ‘Aḥmad Madkūr : 1989) ได้กล่าวว่า “แท้จริงแล้วการปรับปรุงและการเปลี่ยนแปลงทางด้านสังคมเป็นกระบวนการที่จะต้องอาศัยแรงผลักดันจากภายใน (จิตใจ) โดยเป็นการเปลี่ยนแปลงด้านการยึดมั่น (อะกีดะฮ์) การเป็นแบบอย่างและค่านิยม หากไม่มีการเปลี่ยนแปลงประการดังกล่าวข้างต้น ทำให้เกิดการต่อต้านกับพฤติกรรมภายนอก ทั้งในส่วนของบุคคลและสังคม และมุฮัมมัด อิรเราะฮิด (Muḥammad Bin ‘Aḥmad al-

Rashid : 2003) ได้ให้ความหมายในลักษณะเดียวกันว่า “การปรับปรุงและการเปลี่ยนแปลงสู่แนวทางที่ดีหรือแนวทางที่ไม่ดีนั้น เป็นสิ่งที่ต้องอาศัยความสามารถของมนุษย์ในการเลือกประการใด ประการหนึ่งจาก 2 ประการ คือ ต้องการทางนำ ความดี และสิ่งที่ดี หรือต้องการการหลงผิด ความชั่ว และสิ่งที่ชั่ว” ดังนั้น การปรับปรุงและการเปลี่ยนแปลงตนเองจึงต้องอาศัยความคิด ความเข้าใจ และการเอนเอียงของมนุษย์ และดำเนินไปตามกฎสภาวการณ์ของอัลลอฮ์ ﷻ ดังที่พระองค์ได้ตรัสว่า

﴿ وَاللَّيْلِ إِذَا يَغْشَاهَا ۚ وَالنَّهَارِ إِذَا تَجَلَّىٰ سَائِلًا ۚ وَالسَّمَاءِ وَمَا بَنَنَاهَا ۚ وَالْأَرْضِ وَمَا طَحَّاهَا ۚ وَنَفْسٍ وَمَا سَوَّاهَا ۚ ﴾ (الشمس : 4-7)

ความว่า “และด้วยเวลากลางคืนเมื่อปกคลุมมัน และด้วยชั้นฟ้า และที่พระองค์ทรงสร้างมัน และด้วยแผ่นดิน และที่พระองค์ทรงแผ่มัน และด้วยชีวิต และที่พระองค์ทรงทำให้มันสมบูรณ์ ” (อัซซัมสุ : 4-7)

ดังนั้น เมื่อใดก็ตามที่พบว่าการปฏิบัติงานไม่เป็นไปตามมาตรฐาน ผู้บริหารจำเป็นต้องปรับปรุงแก้ไขข้อบกพร่อง มิฉะนั้นจะทำให้กระบวนการประเมินและตรวจสอบจะไร้ผล การปรับปรุงงานให้สอดคล้องกับมาตรฐานเป็นสิ่งจำเป็น กระบวนการประเมินและตรวจสอบจะเป็นตัวชี้วัดให้เห็นถึงระดับมาตรฐานว่าต่ำเกินไปหรือสูงเกินไป การปรับปรุงแก้ไขจึงต้องสอดคล้องกับมาตรฐาน การทำงานย่อมมีข้อผิดพลาด แต่ไม่ควรผิดพลาดหลายครั้ง เพราะผู้ปฏิบัติงานต้องเรียนรู้จากข้อผิดพลาด และต้องปฏิบัติหน้าที่ที่รับผิดชอบอย่างเต็มความสามารถและสิ้นสุดลงด้วยการมอบหมายการทำงานต่าง ๆ ต่อพระองค์อัลลอฮ์ ﷻ เพียงผู้เดียว ดังที่ท่านนบี ﷺ ได้กล่าวว่า

((لَا يُلْدَغُ الْمُؤْمِنُ مِنْ جُحْرٍ وَاحِدٍ مَرَّتَيْنِ)) (رواه البخاري : 5782)

ความว่า “มุอิมินไม่ควรทำความผิดในเรื่องเดียวกันจำนวนสองครั้งสองครา” (บันทึกโดย al-Bukhāriy : 5782)

หะดีษข้างต้นชี้ให้เห็นว่า การปฏิบัติงานในองค์กรให้มีประสิทธิภาพและประสิทธิผลนั้น ผู้บริหารในองค์กรต้องระมัดระวังมิให้เกิดข้อผิดพลาดซ้ำหลายครั้ง โดยเฉพาะความผิดพลาดในเรื่องเดียวกัน ผู้บริหารจึงต้องมีการปรับปรุงและเปลี่ยนแปลงระบบการทำงานให้ดีขึ้น และมีระบบการบริหารจัดการที่ชัดเจน โปร่งใส และสามารถตรวจสอบได้

นอกจากนี้การเปลี่ยนแปลงระบบการทำงานให้ดีขึ้นถือเป็นการส่งเสริมและสนับสนุนให้ผู้ปฏิบัติงานเชิงชวนสู่การทำหน้าที่และละเว้นความชั่ว เพราะผู้ที่เชิญชวนผู้คนสู่การทำหน้าที่นั้น พระองค์อัลลอฮ์ ﷻ ทรงตอบแทนผลบุญแก่เขาเช่นเดียวกับผู้ที่กระทำความดีดังกล่าว ดังที่ท่านนบี มุฮัมมัด ﷺ ได้กล่าวว่า

((مَنْ دَلَّ عَلَىٰ خَيْرٍ فَلَهُ مِثْلُ أَجْرِ فَاعِلِهِ))

(رواه مسلم : ... 1893)

ความว่า “ผู้ใดชี้แนะไปสู่การทำหน้าที่ ผู้นั้นก็จะได้รับผลตอบแทนเช่นเดียวกับผลตอบแทนของผู้กระทำความดีนั้น”

(บันทึกโดย Muslim : ... 1893)

และมีรายงานจากท่านอับู ฮุรَيْرَةَ ร่าฮะฮ์ ว่า ท่านนบีมุฮัมมัด ﷺ ได้กล่าวว่า

((مَنْ دَعَا إِلَىٰ هُدًى كَانَ لَهُ مِنَ الْأَجْرِ مِثْلُ أُجُورِ مَنْ تَبِعَهُ لَا يَنْقُصُ ذَلِكَ مِنْ أُجُورِهِمْ شَيْئًا وَمَنْ دَعَا إِلَىٰ ضَلَالَةٍ كَانَ عَلَيْهِ مِنَ الْإِثْمِ مِثْلُ آثَامِ مَنْ تَبِعَهُ لَا يَنْقُصُ ذَلِكَ مِنْ آثَامِهِمْ شَيْئًا))

(رواه مسلم : 2674)

ความว่า “บุคคลใดที่เชิญชวนไปสู่ทางนำ เขาจะได้รับผลบุญประดุจดั่งผลบุญของผู้ที่ปฏิบัติตามเขา โดยไม่ทำให้ผลบุญของพวกเขาลดหย่อนแม้แต่น้อย และบุคคลใดที่เชิญชวนไปสู่การหลงผิด เขาจะได้รับโทษประดุจดั่งโทษของผู้ที่ปฏิบัติตามเขา โดยไม่ทำให้โทษของพวกเขาลดหย่อนแม้แต่น้อย”

(บันทึกโดย Muslim : 2674)

อย่างไรก็ดี สำหรับขั้นตอนการปรับปรุงแก้ไข (Action) เพื่อให้เกิดการบริหารจัดการในองค์กรให้ดีขึ้นตามลำดับ โดยเฉพาะในบริบทของโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามจังหวัดชายแดนภาคใต้ ผู้วิจัยมองว่า คุณลักษณะของผู้บริหารโรงเรียนในการนำพาองค์กรโดยใช้กระบวนการบริหาร PDCA ต้องอาศัยผู้นำที่มีคุณลักษณะตามแบบฉบับอิสลาม และบริหารจัดการแบบอิสลาม ดังนั้น กระบวนการบริหารโดยการนำ (Leading) จึงมีความจำเป็นและเป็นส่วนช่วยเสริมทำให้กระบวนการ PDCA มีประสิทธิภาพและประสิทธิผลในการปฏิบัติงานเพิ่มมากขึ้น

การนำ (Leading) เป็นศาสตร์และศิลป์ของผู้บังคับบัญชาในการให้คำแนะนำ คำตักเตือน คำสั่ง และระเบียบต่าง ๆ ทั้งด้วยวาจาและการบันทึกที่กำหนดโดยผู้บังคับบัญชามอบหมายให้ผู้ใต้บังคับบัญชาดำเนินการปฏิบัติโดยอาศัยหลักการปฏิบัติที่มีคุณธรรมจริยธรรม มีวัตถุประสงค์หลักเพื่อให้การปฏิบัติงานในองค์กรบรรลุเป้าหมายตามที่ได้วางไว้ (al-Bur‘t Wa Mursī, 1990 ; al-Dhāhiyān, 1991 ; al-Mizjājī, 2000)

การนำและการตรวจสอบในองค์กรมีความสำคัญและมีความจำเป็นสำหรับผู้บริหารในการนำองค์กรให้ประสบความสำเร็จ ซึ่งต้องอาศัย 2 ประการหลักที่สำคัญ (al-Bur‘t Wa Mursī, 1990 ; al-Dhāhiyān, 1991 ; al-Mizjājī al-‘Ash‘arī, 2000) ดังนี้

1. อะกีตะฮฺ

กระบวนการนำในองค์กรผู้นำต้องมีอะกีตะฮฺที่เข้มแข็งเป็นพื้นฐานหลักในองค์กรและเป็นแบบอย่างให้กับผู้ใต้บังคับบัญชา ดังที่พระองค์อัลลอฮ์ ﷺ ได้ตรัสว่า

﴿ وَلَتَكُنْ مِنْكُمْ أُمَّةٌ يَدْعُونَ إِلَى الْخَيْرِ وَيَأْمُرُونَ بِالْمَعْرُوفِ وَيَنْهَوْنَ عَنِ الْمُنْكَرِ وَأُولَئِكَ هُمُ الْمُفْلِحُونَ ﴾ ﴿١٤﴾ (آل عمران : 104)

ความว่า “และจงให้มีขึ้นจากพวกเจ้า ซึ่งคณะหนึ่งที่จะเชิญชวนไปสู่ความดี และใช้ให้กระทำการที่ชอบ และห้ามมิให้กระทำการที่มีชอบ และชนเหล่านี้แหละพวกเขาคือผู้ได้รับความสำเร็จ”

(อาละอิมรอน : 104)

และพระองค์ยังได้ตรัสอีกว่า

﴿ كُنْتُمْ خَيْرَ أُمَّةٍ أُخْرِجَتْ لِلنَّاسِ تَأْمُرُونَ بِالْمَعْرُوفِ وَتَنْهَوْنَ عَنِ الْمُنْكَرِ وَتُؤْمِنُونَ بِاللَّهِ ﴾ ﴿١١٠﴾ (آل عمران : 110)

ความว่า “พวกเจ้านั้นเป็นประชาชาติที่ดียิ่งซึ่งถูกอุบัติขึ้นสำหรับมนุษยชาติ โดยที่พวกเจ้าใช้ให้ปฏิบัติสิ่งที่ชอบและห้ามมิให้ปฏิบัติสิ่งที่มีชอบ และศรัทธาต่ออัลลอฮ์” (อาละอิมรอน : 110)

ดังนั้น การนำในองค์กรจึงเป็นการป้องกันหลักการของศาสนาและป้องกันอะกีตะฮฺและคุณธรรมจริยธรรมอิสลาม เพราะการมีอะกีตะฮฺที่เข้มแข็งทำให้เกิดความสันติในองค์กร ผู้นำจึง

ต้องเป็นแบบอย่างที่ดีให้กับผู้ใต้บังคับบัญชา เป็นผู้นำที่สามารถนำองค์กรไปสู่ความสำเร็จตามเป้าหมายที่วางไว้ การมีอะกิตะฮฺที่เข้มแข็งนั้นเป็นคุณลักษณะพิเศษในการนำดังนี้

1. มีเอกภาพในการบัญชา

การนำองค์กรที่มีความเป็นเอกภาพต้องมีผู้นำเพียงคนเดียวในการตัดสินใจกิจการงานต่าง ๆ ส่งผลทำให้เกิดความสะดวกและคล่องตัวในการบริหารจัดการ ดังที่ท่านเราะฮูล ﷺ ได้กล่าวว่

((إِذَا خَرَجَ ثَلَاثَةٌ فِي سَفَرٍ فَلْيُؤَمِّرُوا أَحَدَهُمْ)) (رواه أبو داود :

(2608)

ความว่า “เมื่อมีกลุ่มบุคคล จำนวน 3 คนได้ออกเดินทาง สูเจ้าจงเลือกผู้นำหนึ่งคนจากกลุ่มพวกเขา” (บันทึกโดย 'Abu Dawūd : 2608)

พระองค์อัลลอฮ์ ﷻ ได้ตรัสว่า

﴿ ثُمَّ جَعَلْنَاكَ عَلَىٰ شَرِيعةٍ مِّنَ الْأَمْرِ فَاتَّبِعْهَا وَلَا تَتَّبِعْ أَهْوَاءَ الَّذِينَ لَا يَعْلَمُونَ ﴾ (الجاثية : 18)

ความว่า “แล้วเราได้ตั้งเจ้าให้อยู่บนแนวทางหนึ่งในเรื่องของศาสนาที่แท้จริง ดังนั้น จงปฏิบัติตามแนวทางนั้น และอย่าได้ปฏิบัติตามอารมณ์ต่ำของบรรดาผู้ไม่รู้” (อัลญาซียะฮฺ : 18)

และพระองค์อัลลอฮ์ ﷻ ได้ตรัสอีกว่า

﴿ شَرَعَ لَكُمْ مِنَ الدِّينِ مَا وَصَّىٰ بِهِ نُوحًا وَالَّذِي أَوْحَيْنَا إِلَيْكَ وَمَا وَصَّيْنَا بِهِ إِبْرَاهِيمَ وَمُوسَىٰ وَعِيسَىٰ أَنْ أَقِيمُوا الدِّينَ وَلَا تَتَفَرَّقُوا فِيهِ كَبُرَ عَلَى الْمُشْرِكِينَ مَا تَدْعُوهُمْ إِلَيْهِ اللَّهُ يَجْتَبِي إِلَيْهِ مَنْ يَشَاءُ وَيَهْدِي إِلَيْهِ مَنْ يُنِيبُ ﴾ (شورى : 13)

ความว่า “พระองค์ได้ทรงกำหนดศาสนาแก่พวกเจ้าเช่นเดียวกับที่พระองค์ได้ทรงบัญชาแก่นูหฺและที่เราได้วะฮฺยูแก่เจ้าก็เช่นเดียวกับที่เราได้บัญชาแก่อิบรอฮีม และมุซา และอีซาว่า พวกเจ้าจงดำรงศาสนาไว้ให้มั่นคง และอย่าแตกแยกกันในเรื่องของศาสนา แต่เป็น

เรื่องใหญ่แก่พวกตั้งภาคีที่เจ้าเรียกร้อง เชิญชวนพวกเขาไปสู่ศาสนา
นั้น อัลลอฮฺทรงเลือกสำหรับพระองค์ผู้ที่พระองค์ทรงประสงค์ และ
ทรงชี้แนะทางสู่พระองค์แก่ผู้ที่ผินหน้าสู่พระองค์” (ซูรอ : 13)

2. มีการประชุม (ซูรอ) ก่อนที่ออกคำสั่งและระเบียบต่าง ๆ

ผู้นำที่มีความชำนาญการและมีประสบการณ์ในการบริหารจัดการ ต้องจัดให้มีการ
ประชุมกับผู้ใต้บังคับบัญชาในเรื่องสำคัญต่าง ๆ เป็นประจำ เพื่อให้ได้ข้อสรุปที่เหมาะสมและสามารถ
นำองค์กรไปสู่จุดหมายที่วางไว้ การประชุมจึงมีความจำเป็นดังที่พระองค์อัลลอฮฺ ﷻ ได้ตรัสว่า

﴿فَبِمَا رَحْمَةٍ مِّنَ اللَّهِ لِنْتَ لَهُمْ وَلَوْ كُنْتَ فَظًّا غَلِيظَ الْقَلْبِ
لَانْفَضُّوا مِنْ حَوْلِكَ فَاعْفُ عَنْهُمْ وَاسْتَغْفِرْ لَهُمْ وَشَاوِرْهُمْ فِي الْأَمْرِ
فَإِذَا عَزَمْتَ فَتَوَكَّلْ عَلَى اللَّهِ إِنَّ اللَّهَ يُحِبُّ الْمُتَوَكِّلِينَ ﴿١٥٩﴾﴾
(آل عمران : 159)

ความว่า “เนื่องด้วยความเมตตาจากอัลลอฮฺนั่นเอง เจ้า (มุฮัมมัด)
จึงได้สุภาพอ่อนโยนแก่พวกเขา และถ้าหากเจ้าเป็นผู้ประพฤติดุร้าย
ซ้ำ และมีใจแข็งกระด้างแล้วไซ้ร้ แน่نونพวกเขาที่ย่อมแยกตัว
ออกไปจากรอบ ๆ เจ้ากันแล้ว ดังนั้น จงอภัยให้แก่พวกเขาเถิด และ
จงขออภัยให้แก่พวกเขาด้วย และจงปรึกษาหารือกับพวกเขาใน
กิจการทั้งหลาย ครั้งเมื่อเจ้าได้ตัดสินใจแล้วก็จงมอบหมายแต่อัลลอ
ฮฺเถิด แท้จริงอัลลอฮฺทรงรักใคร่ผู้มอบหมายทั้งหลาย”

(อาละอิมรอน : 159)

3. ความรับผิดชอบต่อหน้าที่

ผู้นำมีหน้าที่ต้องรับผิดชอบทั้งหมดของผู้ใต้บังคับบัญชา ส่วนผู้ใต้บังคับบัญชาก็
ต้องรับผิดชอบต่อหน้าที่ที่ได้รับมอบหมายทั้งหมดเช่นกัน ดังที่อับดุลเลาะฮฺ บิน อุมร์ رضي الله عنه เล่าว่า ท่าน
เราะฮฺสูล ﷺ ได้กล่าวว่า

((كُلُّكُمْ رَاعٍ وَكُلُّكُمْ مَسْئُولٌ عَنْ رَعِيَّتِهِ الْإِمَامُ رَاعٍ وَمَسْئُولٌ عَنْ رَعِيَّتِهِ
وَالرَّجُلُ رَاعٍ فِي أَهْلِهِ وَهُوَ مَسْئُولٌ عَنْ رَعِيَّتِهِ وَالْمَرْأَةُ رَاعِيَةٌ فِي بَيْتِ
رَوْحِهَا وَمَسْئُولَةٌ عَنْ رَعِيَّتِهَا وَالْحَادِمُ رَاعٍ فِي مَالِ سَيِّدِهِ وَمَسْئُولٌ عَنْ
رَعِيَّتِهِ قَالَ وَحَسِبْتُ أَنْ قَدْ قَالَ وَالرَّجُلُ رَاعٍ فِي مَالِ أَبِيهِ وَمَسْئُولٌ عَنْ

رَعِيَّتِهِ وَكُلُّكُمْ رَاعٍ وَمَسْئُولٌ عَنْ رَعِيَّتِهِ)) (رواه البخاري : 853)

ความว่า “ท่านทั้งหลายมีหน้าที่ต้องรับผิดชอบและท่านทั้งหลายจะถูกสอบสวนเกี่ยวกับการปฏิบัติหน้าที่ของท่าน ผู้นำมีหน้าที่ต้องรับผิดชอบและจะต้องถูกสอบสวนจากหน้าที่ของเขา สามีมมีหน้าที่ต้องรับผิดชอบต่อครอบครัวในบ้านของเขาและจะต้องถูกสอบสวนจากหน้าที่ของเขา และภรรยา มีหน้าที่ต้องรับผิดชอบในบ้านของสามี และจะต้องถูกสอบสวนจากหน้าที่ของเธอ และผู้รับใช้มีหน้าที่ต้องรับผิดชอบทรัพย์สินของเจ้านาย และจะต้องถูกสอบสวนจากหน้าที่ของเขา และลูกชายมีหน้าที่ดูแลทรัพย์สินของบิดา และเขาจะต้องถูกสอบสวนจากหน้าที่ของเขา ดังนั้นท่านทั้งหลายมีหน้าที่ต้องรับผิดชอบและท่านทั้งหลายจะต้องถูกสอบสวนเกี่ยวกับการปฏิบัติหน้าที่ของท่าน” (บันทึกโดย al-Bukhāriy : 853)

การปฏิบัติหน้าที่ของผู้นำและผู้ใต้บังคับบัญชา ตลอดจนการกระทำทั้งหมดในการดำเนินชีวิตของเขาจะต้องถูกตรวจสอบและถูกบันทึกทั้งสิ้น ดังที่พระองค์อัลลอฮ์ ได้ตรัสว่า

﴿وَلَا تَقْفُ مَا لَيْسَ لَكَ بِهِ عِلْمٌ إِنَّ السَّمْعَ وَالْبَصَرَ وَالْفُؤَادَ كُلُّ أُولَئِكَ كَانَ عَنْهُ مَسْئُولًا ﴿٣٦﴾﴾ (الإسراء : 36)

ความว่า “และอย่าติดตามสิ่งที่เจ้าไม่มีความรู้ในเรื่องนั้น แท้จริงหูและตา และหัวใจ ทุกสิ่งเหล่านั้นจะถูกสอบสวน” (อัลอิสรออ : 36)

4. คุณแลความเป็นมนุษยธรรมในการนำองค์กร

การนำและการบริหารจัดการในองค์กรต้องอาศัยความรักและความเมตตาความเป็นพี่น้อง ความเป็นเอกภาพ ความสามัคคี ต้องเอาใจเขามาใส่ใจเรา และให้เกียรติซึ่งกันและกัน ดังที่พระองค์อัลลอฮ์ ﷻ ได้ตรัสว่า

﴿فَبِمَا رَحْمَةٍ مِنَ اللَّهِ لِنْتَ لَهُمْ وَلَوْ كُنْتَ فَظًّا غَلِيظَ الْقَلْبِ لَأَنْفَضُوا مِنْ حَوْلِكَ فَاعْفُ عَنْهُمْ وَاسْتَغْفِرْ لَهُمْ وَشَاوِرْهُمْ فِي الْأَمْرِ فَإِذَا عَزَمْتَ فَتَوَكَّلْ عَلَى اللَّهِ إِنَّ اللَّهَ يُحِبُّ الْمُتَوَكِّلِينَ ﴿١٥٩﴾﴾ (آل عمران : 159)

ความว่า “เนื่องด้วยความเมตตาจากอัลลอฮ์นั่นเอง เจ้า (มุฮัมมัด) จึงได้สุภาพอ่อนโยนแก่พวกเขา และถ้าหากเจ้าเป็นผู้ประพฤติน่าเกลียด ขี้ขลาด และมีใจแข็งกระด้างแล้วไซ้ร้ แน่แน่นอนพวกเขาก็ย่อมแยกตัวออกไปจากรอบ ๆ เจ้ากันแล้ว ดังนั้น จงอภัยให้แก่พวกเขาเถิด และจงขออภัยให้แก่พวกเขาด้วย และจงปรึกษาหารือกับพวกเขาในกิจการทั้งหลาย ครั้นเมื่อเจ้าได้ตัดสินใจแล้วก็จงมอบหมายแด่อัลลอฮ์เถิด แท้จริงอัลลอฮ์ทรงรักใคร่ผู้มอบหมายทั้งหลาย”

(อาละอิมรอน : 159)

ผู้นำจึงต้องมีความฉลาดหลักแหลมในการสร้างความเอกภาพและความปรองดองเกี่ยวกับระบบการทำงานในองค์กร อย่าให้เกิดความขัดแย้งในองค์กรที่นำไปสู่ความบั่นทอนจิตใจและส่งผลให้การปฏิบัติงานไม่เป็นไปตามวัตถุประสงค์ที่วางไว้ ดังนั้น การปฏิบัติงานในองค์กรจึงต้องอาศัยความประนีประนอมและเข้าใจซึ่งกันและกัน และมีความสามัคคีปรองดองในการทำมาความดีและละเว้นความชั่ว ดังที่พระองค์อัลลอฮ์ ﷻ ได้ตรัสว่า

﴿وَالْمُؤْمِنُونَ وَالْمُؤْمِنَاتُ بَعْضُهُمْ أَوْلِيَاءُ بَعْضٍ يَأْمُرُونَ بِالْمَعْرُوفِ وَيَنْهَوْنَ عَنِ الْمُنْكَرِ وَيُقِيمُونَ الصَّلَاةَ وَيُؤْتُونَ الزَّكَاةَ وَيُطِيعُونَ اللَّهَ وَرَسُولَهُ أُولَئِكَ سَيَرْحَمُهُمُ اللَّهُ إِنَّ اللَّهَ عَزِيزٌ حَكِيمٌ ﴿٧١﴾﴾

(التوبة : 71)

ความว่า “และบรรดามุฮัมมัดและบรรดามุฮัมมัดหญิงนั้น บางส่วนของพวกเขาต่างเป็นผู้ช่วยเหลืออีกบางส่วน ซึ่งพวกเขาจะใช้ให้ปฏิบัติในสิ่งที่ชอบและห้ามปรามในสิ่งที่ไม่ชอบ และพวกเขาดำรงไว้ซึ่งการละหมาดและจ่ายซะกาต และรักดีต่ออัลลอฮ์ และเราะสูลุลของพระองค์ คนเหล่านี้แหละอัลลอฮ์จะทรงเอ็นดูเมตตาแก่พวกเขา แท้จริงอัลลอฮ์นั้นเป็นผู้ทรงเดชานุภาพ ผู้ทรงปรีชาญาณ”

(อัตเตาบะฮ์ : 71)

2. ความสามารถและประสบการณ์

ผู้นำในองค์กรต้องพิจารณาไตร่ตรองความสามารถและประสบการณ์ของผู้ใต้บังคับบัญชาในการมอบหมายให้ปฏิบัติงานตรงกับความสามารถและตรงกับตำแหน่งที่เขาสามารถปฏิบัติได้ ดังที่พระองค์อัลลอฮ์ ﷻ ได้ตรัสว่า

﴿ لَا يُكَلِّفُ اللَّهُ نَفْسًا إِلَّا وُسْعَهَا لَهَا مَا كَسَبَتْ وَعَلَيْهَا مَا
 اكْتَسَبَتْ رَبَّنَا لَا تُؤَاخِذْنَا إِنْ نَسِينَا أَوْ أَخْطَأْنَا رَبَّنَا وَلَا تَحْمِلْ
 عَلَيْنَا إِصْرًا كَمَا حَمَلْتَهُ عَلَى الَّذِينَ مِنْ قَبْلِنَا رَبَّنَا وَلَا تُحَمِّلْنَا مَا لَا
 طَاقَةَ لَنَا بِهِ ۗ وَاعْفُ عَنَّا وَارْحَمْنَا أَنْتَ مَوْلَانَا فَانصُرْنَا
 عَلَى الْقَوْمِ الْكَافِرِينَ ﴾ (البقرة : 286)

ความว่า “อัลลอฮ์จะไม่ทรงบังคับชีวิตหนึ่งชีวิตใดนอกจากตาม
 ความสามารถของชีวิตนั้นเท่านั้น ชีวิตนั้นจะได้รับการตอบแทนดีใน
 สิ่งที่เขาได้แสวงหาไว้ และชีวิตนั้นจะได้รับการลงโทษในสิ่งชั่วที่เขา
 ได้แสวงหาไว้ โอ้พระเจ้าของพวกเรา โปรดอย่าเอาโทษแก่เราเลย
 หากพวกเราลืมหือผิดพลาดไป โอ้พระเจ้าของพวกเรา โปรดอย่าได้
 บรรทุกภาระหนักใด ๆ แก่พวกเรา เช่นเดียวกับที่พระองค์ได้ทรง
 บรรทุกมันแก่บรรดาผู้ที่อยู่ก่อนหน้าพวกเรามาแล้ว โอ้พระเจ้าของ
 พวกเรา โปรดอย่าให้พวกเราแบกสิ่งที่ไม่มีกำลังใด ๆ แก่พวกเราที่
 จะแบกมันได้ และโปรดได้ทรงอภัยแก่พวกเราและยกโทษให้แก่
 พวกเรา และเมตตาแก่พวกเราด้วยเถิด พระองค์นั้น คือ ผู้ปกครอง
 ของพวกเรา ดังนั้น โปรดได้ทรงช่วยเหลือพวกเราให้ได้รับชัยชนะ
 เหนือกลุ่มชนที่ปฏิเสธศรัทธาด้วยเถิด” (อัลบะเกาะเราะฮฺ : 286)

เมื่อผู้นำได้เลือกผู้ใต้บังคับบัญชาที่มีความสามารถและประสิทธิภาพตรงกับตำแหน่ง
 และหน้าที่การงานแล้ว ผู้นำก็ต้องเลือกผู้ใต้บังคับบัญชาที่มีความยำเกรงและมีศานาและมีความ
 สำนวนตน ดังที่พระองค์อัลลอฮ์ ﷻ ได้ตรัสว่า

﴿ التَّائِبُونَ الْعَبِيدُونَ الْحَمِيدُونَ الْمَنَّانُونَ الرَّاكِعُونَ السَّاجِدُونَ
 الْأَمْرُونَ بِالْمَعْرُوفِ وَالنَّاهُونَ عَنِ الْمُنْكَرِ وَالْحَافِظُونَ لِحُدُودِ اللَّهِ
 وَبَشِّرِ الْمُؤْمِنِينَ ﴾ (التوبة : 112)

ความว่า “บรรดาผู้กลับเนื้อกลับตัว ผู้กระทำการอิบาดะฮ์ ผู้กล่าว
 คำสรรเสริญ ผู้เดินทางเพื่อต่อสู้หรือแสวงหาวิชาความรู้ ผู้รู้กฏ ผู้
 สัจยุติ ผู้กำชับให้ทำความดี ผู้ห้ามปรามให้ละเว้นความชั่ว และ
 บรรดาผู้รักษาขอบเขตของอัลลอฮ์และจงแจ้งข่าวดีแก่บรรดาผู้
 ศรัทธาเถิด” (อัตเตาบะฮฺ : 112)

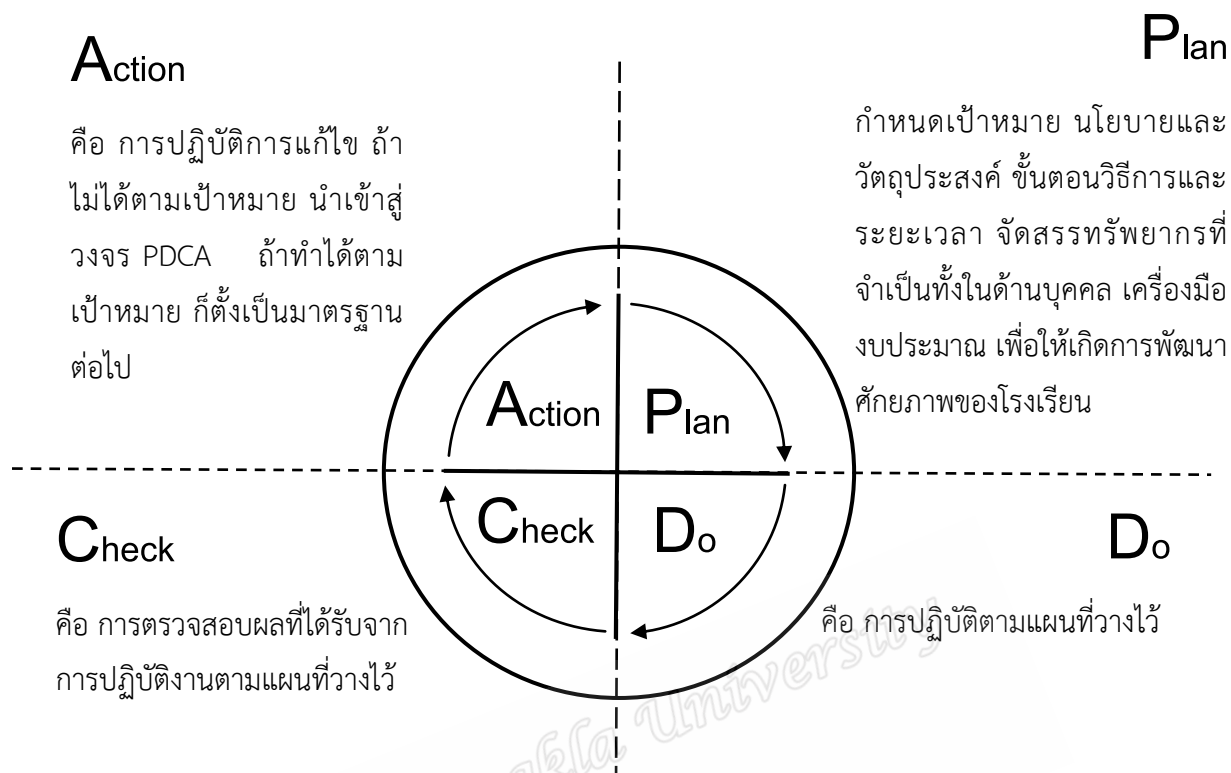
ดังนั้น เมื่อผู้ใต้บังคับบัญชามีความสามารถและประสบการณ์ตรงตามหน้าที่การงานแล้ว ผู้นำเองก็ต้องมีความสามารถและประสบการณ์ในการนำองค์กรเช่นกัน โดยต้องมีคุณลักษณะพื้นฐานที่สำคัญ (al-Bur‘ī Wa Mursī, 1990 ; al-Dhahiyān, 1991 ; ‘Abū al-Fadl, 1996 ; al-Adluni, 2000 ; al-Mizjājī, 2000 ; al-Suwaidān Wa Basharahil, 2004) ดังนี้ 1) ต้องมีความอดทนและสามารถต่อสู้กับปัญหาและอุปสรรคต่าง ๆ ได้ ดังที่อัลกุรอานได้กล่าวถึงข้อดีของการอดทนไว้มากมาย เช่นในสุเราะฮฺ (ฮุด : 115 ; อันนะฮฺล : 127 ; อัลกะฮฺฟ : 28 ; กุฮฺฟา : 130 ; อีรฺรุม : 60 ; ศอด : 17 ; ซอฟ : 55, 77 ; อัลเกาะลัม : 48 ; กุฮฺฟ : 39 ; อัลมุซซิมมิล : 10 ; อะหฺกอฟ : 35 ; อัลมะอาริจญ : 5 ; อัลมุคตษิร : 7 ; อัลญุญ : 48) 2) ต้องมีคุณธรรมจริยธรรมสูงส่งและแบบอย่างที่ดีงาม เช่น ความมีสัจจะ ความเป็นที่ไว้วางใจ (อะมานะฮฺ) ความบริสุทธิ์ใจ (อิกลาศ) ความยุติธรรม การให้อภัย การเสียสละ การอดทน การระงับความโกรธ ความแข็งแกร่ง ความกล้าหาญ ความเมตตา ความสามัคคี เป็นต้น 3) ต้องเป็นการนำที่มีข้อมูลที่ถูกต้องและมีหลักฐานที่เชื่อถือได้ 4) ต้องออกระเบียบการบริหารต่าง ๆ ภายในระยะเวลาที่เหมาะสม และผู้ใต้บังคับบัญชาสามารถปรับตัวได้ทัน 5) ต้องมีความมุ่งหมายในการนำและควบคุมเพื่อบรรลุวัตถุประสงค์ขององค์กร มิใช่เพื่อผลประโยชน์ส่วนตัวของผู้นำ และ 6) ต้องมีความยุติธรรมในการนำองค์กร ไม่เข้าข้างครอบครัวและญาติใกล้ชิด

ส่วน al-Mizjājī al-‘Ash‘arī (2000 : 280-283) ได้กล่าวถึงเงื่อนไขในการนำองค์กรของผู้นำ ดังนี้ 1) ต้องเป็นการนำที่อยู่ในหลักการและบทบัญญัติของอิสลาม 2) ต้องเป็นการนำที่เหมาะสมกับสติปัญญาและความสามารถของผู้ใต้บังคับบัญชา 3) ต้องเป็นการนำที่ผู้ใต้บังคับบัญชาปฏิบัติแล้วไม่เกิดอันตรายต่อตนเองและส่วนรวม 4) ต้องเป็นการนำที่สอดคล้องระหว่างงานที่มอบหมายและคุณลักษณะเฉพาะตัวของผู้ใต้บังคับบัญชา 5) ต้องเป็นการนำที่ดำเนินไปตามวัตถุประสงค์ขององค์กร และ 6) ผู้ออกคำสั่งและระเบียบต่าง ๆ หากเกิดพบข้อผิดพลาดหลังจากที่ได้ดำเนินการปฏิบัติแล้วต้องมีการปรับปรุงแก้ไขอย่างเร่งด่วน นอกจากนี้ al-Mizjājī al-‘Ash‘arī (2000) ได้กล่าวถึงการประสานงานในองค์กรที่ทำให้ประสบความสำเร็จดังนี้ 1) ต้องมีความร่วมมือในการทำความดีและละเว้นความชั่ว 2) ต้องเชื่อวัตถุประสงค์ปลายทางและทำงานเป็นทีมเพื่อบรรลุวัตถุประสงค์ดังกล่าว 3) ต้องมีผู้นำที่มีประสิทธิภาพและเอาจริงเอาจัง 4) ต้องมีข้อมูลสารสนเทศที่เพียงพอในการปฏิบัติงาน 5) ต้องมีการติดต่อสื่อสารภายในองค์กรที่มีประสิทธิภาพ และ 6) มีการประเมินติดตามอย่างสม่ำเสมอ

จากที่กล่าวมาทั้งหมด พอจะสรุปได้ว่า ผู้นำมีความสำคัญและมีความจำเป็นอย่างยิ่งในการนำองค์กร การดำเนินกิจการต่าง ๆ จะประสบความสำเร็จหรือล้มเหลวก็อยู่ที่ผู้นำองค์กร ดังนั้น ผู้นำองค์กรอิสลาม จึงต้องเป็นผู้นำที่มีอะกีดะฮฺเข้มแข็ง ศรัทธามั่นต่อพระองค์อัลลอฮฺ ﷻ มีความรู้ ความสามารถ และประสบการณ์ในการทำงาน สามารถเป็นแบบอย่างที่ดีให้กับ

ผู้ใต้บังคับบัญชา สร้างความรัก ความเมตตา และความสามัคคีในองค์กร รู้หน้าที่และมีความรับผิดชอบต่อองค์กรสูง ปฏิบัติหน้าที่อย่างจริงจังและรับทราบว่าการทำงานต่าง ๆ ของตัวเองต้องถูกตรวจสอบจากพระองค์อัลลอฮ์ ﷻ ตลอดเวลา และจะต้องได้รับผลตอบแทนทั้งดีและชั่วในวันแห่งการตัดสิน

สรุปโดยภาพรวมแล้ว การบริหารงานในองค์กร ส่วนใหญ่มีการนำหลักการปฏิบัติงาน PDCA เสมอ โดยมีการดำเนินกิจกรรมบางกิจกรรมที่ครบวงจร ในขณะที่บางกิจกรรมอาจจะไม่ครบวงจร ตามลักษณะงานและสภาพแวดล้อมในการทำงาน ในแต่ละองค์กรจะมีวงจร PDCA อยู่หลาย ๆ วง วงใหญ่สุด คือ วงที่มีวิสัยทัศน์และแผนยุทธศาสตร์ขององค์กรเป็นแผนงาน (P) แผนงานวงใหญ่อาจครอบคลุมระยะเวลาต่อเนื่องกันหลายปีจึงจะบรรลุผล การจะผลักดันให้วิสัยทัศน์และแผนยุทธศาสตร์ขององค์กรปรากฏเป็นจริงได้จะต้องปฏิบัติ (P) โดยนำแผนยุทธศาสตร์มากำหนดเป็นแผนการปฏิบัติงานประจำปีของหน่วยงานต่าง ๆ ขององค์กร แผนการปฏิบัติงานประจำปีจะก่อให้เกิดวงจร PDCA ของหน่วยงานขึ้นใหม่ หากหน่วยงานมีขนาดใหญ่ มีบุคลากรที่เกี่ยวข้องจำนวนมาก ก็จะต้องแบ่งกระจาย ความรับผิดชอบไปยังหน่วยงานต่าง ๆ ทำให้เกิดวงจร PDCA เพิ่มขึ้นอีกหลาย ๆ วงโดยมีความเชื่อมโยงและซ้อนกันอยู่ การปฏิบัติงานของหน่วยงาน ทั้งหมดจะรวมกันเป็น (D) ขององค์กร นั้น ซึ่งองค์กรจะต้องทำการติดตามตรวจสอบ (C) และแก้ไขปรับปรุงจุดที่เป็นปัญหาหรืออาจต้องปรับแผนใหม่ ในแต่ละปี (A) เพื่อให้วิสัยทัศน์และแผนยุทธศาสตร์ระยะยาวนั้นปรากฏเป็นจริงและทำให้การดำเนินงานบรรลุเป้าหมายและวัตถุประสงค์รวมขององค์กรได้อย่างมีประสิทธิภาพและมีคุณภาพ รายละเอียดดังแผนภาพต่อไปนี้

แผนภาพที่ 5 กระบวนการบริหารวงจร PDCA

อย่างไรก็ดี นอกจากจะใช้กระบวนการบริหาร PDCA ในการบริหารงานวิชาการในแต่ละด้านแล้ว การนำหลักการบริหารการศึกษาอิสลามมาใช้ในการบริหารงานวิชาการก็มีความสำคัญเช่นเดียวกัน ซึ่งประกอบด้วย 1) การปรึกษาหารือ (ซุรอ) 2) การมอบหมาย (ตะวักกัล) 3) การตักเตือน (นะซีหะฮฺ) 4) ความยุติธรรม (อัดล) 5) ความเป็นที่ไว้วางใจ (อะมานะฮฺ) 6) ความเป็นกิจวัตร (อิสติกอมะฮฺ) 7) ความรับผิดชอบ (มัสอูลียะฮฺ) 8) ความชำนาญ (อิตกอน) 9) การนิเทศตรวจตรา (มูรอเกาะบะฮฺ) 10) ความอดทนมุมานะ (มุญาฮะดะฮฺ) และ 11) คุณธรรมจริยธรรมอันสูงสุด (อิหฺसान) ภายใต้กรอบหลักของอิสลามที่ครอบคลุม อิสลาม อี้มาน และอิหฺसान โดยมีรายละเอียดการประยุกต์ใช้ในแต่ละด้านดังนี้ (นิเลาะ แวอุเซ็ง : 2559)

1. การปรึกษาหารือ (ซุรอ) : สามารถนำไปใช้ได้ในทุกกระบวนการดำเนินงานที่ต้องอาศัยหน้าที่ทางการบริหาร เช่น การวางแผน การจัดโครงสร้าง การนำ การตัดสินใจสั่งการ การควบคุม เป็นต้น โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อหาทางออกของปัญหาและเพิ่มประสิทธิภาพการดำเนินงานของสถานศึกษา

2. การมอบหมาย (ตะวักกัล) : สามารถนำไปใช้ในทุกขั้นตอนของกระบวนการวางแผนและการปฏิบัติงานทางการศึกษา ผู้บริหารมุสลิมต้องมีการเตรียมการที่ดี และมีความคาดหวังของการปฏิบัติงานให้ประสบความสำเร็จโดยการมอบหมายกิจการงานต่าง ๆ ต่อพระองค์อัลลอฮ์ ﷻ

3. การตักเตือน (นะซีหะฮฺ) : สามารถนำไปใช้ในทุกระบวนการของการดำเนินงานของสถานศึกษาหรือหน่วยงานทางการศึกษา เพราะนะซีหะฮฺเป็นการส่งข้อมูลป้อนกลับในเชิงสร้างสรรค์และผูกมัดกับความรู้สึกที่มาจากหลักคำสอนอิสลาม ทำให้การบริหารในสถานศึกษาดำเนินไปอย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล

4. ความยุติธรรม (อัดล) : สามารถนำไปใช้ในการตัดสินใจในกระบวนการของแต่ละองค์ประกอบย่อยของระบบการบริหารการศึกษา ซึ่งผลของการตัดสินใจจะส่งผลทั้งต่อตนเอง ผู้อื่น และอัลลอฮฺ ﷻ หากตัดสินใจอย่างเป็นธรรมจะเป็นแรงจูงใจและนำพาสถานศึกษาสู่การบรรลุเป้าหมาย

5. ความเป็นที่ไว้วางใจ (อะมานะฮฺ) : สามารถนำไปใช้ในกระบวนการทำงานที่ต้องอาศัยผู้รับผิดชอบต่อหน้าที่อย่างหนักแน่นและเชื่อถือได้ มีความเหมาะสมกับตำแหน่งและมีความสามารถในการปฏิบัติหน้าที่ที่รับผิดชอบ หากไม่แล้วจะทำให้เกิดความเสียหายในองค์กรได้

6. ความเป็นกิจวัตร (อิสติกอมาฮฺ) : สามารถนำไปใช้ได้กับทุกระบวนการบริหารโดยมุ่งเน้นกระบวนการบริหารงานที่มีความต่อเนื่องและยืนหยัดในการปฏิบัติ บ่อยครั้งที่การดำเนินงานต่าง ๆ ไม่สามารถดำเนินการได้อย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผลเนื่องจากขาดความต่อเนื่องและกระทำเป็นประจำ

7. ความรับผิดชอบ (มัสอูลียะฮฺ) : มีความเกี่ยวข้องกับข้อตกลงหรือกรอบภาระงานของผู้ปฏิบัติงานในสถานศึกษา เป็นแนวปฏิบัติเพื่อสะดวกในการประเมินติดตามของผู้บริหาร และผู้ปฏิบัติหน้าที่การงานต่าง ๆ ต้องระลึกเสมอว่าความรับผิดชอบของแต่ละคนนั้นจะต้องถูกบันทึกและสอบสวนจากอัลลอฮฺ ﷻ ในทุกกิจการงาน

8. ความชำนาญ (อิตกอน) : มีความเกี่ยวข้องโดยตรงกับคุณภาพในเชิงการผลิตของหน่วยงาน ผู้บริหารมุสลิมต้องปฏิบัติงานด้วยความชำนาญที่ต้องอาศัยในส่วนของศาสตร์และศิลป์ มีการพัฒนาตนเองอย่างสม่ำเสมอ โดยเฉพาะด้านความเป็นผู้นำมืออาชีพ รวมถึงการให้ความสำคัญต่อจรรยาบรรณวิชาชีพ

9. การนิเทศตรวจตรา (มูรอเกาะบะฮฺ) : มีความเกี่ยวข้องกับกระบวนการควบคุมตรวจสอบในทุกระบวนการดำเนินงานทางการบริหารการศึกษา เพื่อให้ผลการดำเนินงานในสถานศึกษามีประสิทธิภาพและประสิทธิผล และต้องระลึกเสมอว่า กระบวนการนิเทศตรวจตราจะเกิดขึ้นได้ทั้งในส่วนของผู้บริหารและผู้อยู่ใต้บังคับบัญชา เนื่องจากทุกกิจการงานที่ได้ปฏิบัตินั้นจะต้องถูกตรวจสอบจากอัลลอฮฺ ﷻ อย่างแน่นอน

10. ความอดทนมุมานะ (มุญาฮะดะฮฺ) : สามารถใช้กับทุกระบวนการบริหาร โดยเฉพาะผู้บริหารมุสลิมจำเป็นต้องแสดงออกให้เป็นที่ประจักษ์แก่มวลสมาชิกในองค์กรว่า เขามีความพยายามที่จะนำองค์กรอย่างอดทนและไม่ย่อท้อต่ออุปสรรค มีความมุ่งมั่นต่อความสำเร็จของ

งาน และควรใช้หลักของความพยายาม อดทนมุมานะอย่างต่อเนื่องและบริสุทธิ์ใจต่ออัลลอฮฺ ﷻ ในทุกกิจการงานที่เกี่ยวข้องกับการบริหารการศึกษา

11. คุณธรรมจริยธรรมอันสูงสุด (อิหฺसान) : มีความเกี่ยวข้องกับการปฏิบัติงานของบุคคลใดบุคคลหนึ่งในองค์กร โดยเป็นรูปแบบหนึ่งของการทำความเคารพภักดีเสมือนว่าเขาได้เห็นอัลลอฮฺ ﷻ มาตรฐานว่าเขาไม่สามารถมองเห็นพระองค์ แต่พระองค์ทรงเห็นการกระทำของเขาเป็นจริยธรรมในการปฏิบัติงานที่มุ่งสู่การควบคุมตนเองมิให้กระทำในสิ่งที่ไม่ดีซึ่งผลเสียต่อหน่วยงานทั้งในที่ลับและที่แจ้ง ผู้บริหารมุสลิมควรพัฒนาโปรแกรมเพื่อยกระดับจิตวิญญาณของผู้ใต้บังคับบัญชา ผู้สอน และผู้เรียนให้มีความตระหนักในเรื่องอิหฺसान และควรสร้างให้เป็นหนึ่งในวัฒนธรรมของสถานศึกษา อันจะนำมาซึ่งความสำเร็จอย่างยั่งยืน

2.5 แนวคิดเรื่องความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์

มนุษย์ที่สมบูรณ์ตามความมุ่งหมายของการจัดการศึกษาที่กำหนดไว้ในพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 และ (ฉบับที่ 3) พ.ศ. 2553 มาตรา 6 กำหนดไว้ว่า “ การจัดการศึกษาต้องเป็นไปเพื่อพัฒนาคนไทยให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ทั้งร่างกายและจิตใจ สติปัญญา ความรู้และคุณธรรม มีจริยธรรมและวัฒนธรรมในการดำรงชีวิต สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นอย่างมีเหตุผล ”

การจัดการศึกษา โดยผ่านกระบวนการจัดการเรียนรู้ให้แก่ผู้เรียน เพื่อให้ผู้เรียนเป็นมนุษย์ที่มีความสมบูรณ์ทั้งร่างกาย จิตใจ อารมณ์ สังคม และสติปัญญา หรือการสร้างผู้เรียนให้เป็นคนดี คนเก่งและมีความสุขนั้น ผู้ที่มีภารกิจในการจัดการกระบวนการการเรียนรู้มีความจำเป็นจะต้องรู้และเข้าใจองค์ประกอบความเป็นคนดี คนเก่ง และมีความสุข ซึ่งอาจนิยามความหมายได้ดังนี้

- 1) คนเก่ง คือผู้ที่มีความสามารถด้านหนึ่งด้านใดหรือหลาย ๆ ด้าน หรือมีความสามารถพิเศษเฉพาะทางที่แสดงออกถึงความสามารถได้อย่างเป็นที่ประจักษ์เมื่อนำมา เปรียบเทียบกับบุคคลอื่น ๆ เช่น ความสามารถด้านการคิด ภาษา คณิตศาสตร์ ศิลปะ ดนตรี กีฬา ความเป็นผู้นำ การรู้จักตนเอง เป็นต้น
- 2) คนดี คือผู้ที่มีคุณลักษณะที่พึงประสงค์ทั้งในด้านพฤติกรรมที่แสดงออกและด้านจิตใจ เช่น เป็นคนที่มีคุณธรรม มีเหตุผล รู้หน้าที่ รับผิดชอบ มีวินัย ซื่อสัตย์ เสียสละ มีค่านิยมประชาธิปไตย ประกอบด้วยการเห็นคุณค่าของตนเองและผู้อื่น การเคารพความคิดเห็นและสิทธิของผู้อื่น ทำหน้าที่ของตนเองอย่างสมบูรณ์ เคารพกติกาสังคมและสามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข และ
- 3) มีความสุข คือผู้ที่มีความสมดุลในวิถีชีวิต เช่น มีร่างกายที่แข็งแรง สมบูรณ์ มีจิตใจที่ร่าเริงแจ่มใส มีความรัก ความอบอุ่น มีความสงบสุข สันติ ไม่เบียดเบียนผู้อื่น ใช้สติปัญญาในการวางแผนและคิดแก้ปัญหาในการดำรงชีวิต และสามารถดำรงตนอยู่ในสังคมได้อย่างปกติสุข

(<http://courseware.rmutl.ac.th/courses/42/unit1501.htm>)

เพื่อให้สอดคล้องกับแนวคิดความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 ข้างต้น และเพื่อให้สอดคล้องกับแนวคิดความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์สำหรับผู้เรียนในโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามจังหวัดชายแดนภาคใต้ ผู้วิจัยจึงขอนำเสนอคุณลักษณะของมนุษย์ที่สมบูรณ์ตามแบบฉบับอิสลามออกเป็น 8 ด้านหลักที่สำคัญ ดังนี้ 1) การศรัทธา (อีมาน) 2) การทำความดี (อิบาดะฮฺ) 3) คุณธรรมจริยธรรม (อัคลาก) 4) สติปัญญา 5) จิตใจ (นัฟส) และจิตวิญญาณ (รูห) 6) ร่างกาย 7) สังคม และ 8) ทักษะด้านอาชีพ(Muḥammad Bin Maqbal Bin Muḥammad al-Maqbal, .n.d.. ; Sulaimān Bin Qāsim al-‘Īd, 1415 H ; Saiyid Sa‘Īd ‘Abd al-Ghaniy, 1419 H ; ‘Ali Aḥmad Madkur, 1987 ; Muḥammad Sa‘Īd Maulūwi, 1989 ; ‘Abd al-Rahmān Bin ‘Abd al-Karīm al-‘Abid ; al-Zintānī, 1993 ; Al-Husein Jarnū Mahmūd Jalū. 1994 ; Muḥammad Nūr Bin ‘Abd al-Hāfiẓ Suwaid, 1995 ; ‘Abdullah Nāsih ‘Ulwān, 1996 ; Muḥammad al-Saiyid Muḥammad Yūsuf, 1997 ; al-Naḥḥāwī, 1999 ; ‘Amīn ‘Abū Lāwī, 1999 ; al-Hāzimī, Khālid Hāmid, 2000 ; Ṣālem Bin Sa‘Īd Bin Musfir Bin Jabbar, 2001 ; al-Taḥḥān, Mustafā Muḥammad, 2002 ; ‘Aḥmad Farīd, 2004) โดยมีรายละเอียดในแต่ละด้านดังนี้

2.5.1 การศรัทธา (อีมาน)

การศรัทธาเป็นหลักการพื้นฐานสำหรับมุสลิมทุกคนที่จะต้องยึดมั่นและศรัทธาต่อพระองค์อัลลอฮ์ ﷻ และห่างไกลจากการตั้งภาคี (ชิริก) ต่อพระองค์ ศรัทธาต่อบรรดามลาอิกะฮฺ บรรดาคัมภีร์ บรรดาเราะซูล วันกียามะฮฺ (วันสิ้นโลก) และศรัทธาต่อเกาะอูออและเกาะดร์ (กฎสภาวการณ) ดังนั้น การศรัทธาจึงมีความสำคัญและมีความจำเป็นเสมือนเป็นหลักการพื้นฐานของการศึกษา (Abū al-‘Alā al-Maudūdī อ้างถึงใน al-Naḥḥāwī, ‘Abd al-Rahmān, 1999 ; al-Hāzimī, Khālid Hāmid, 2000) ดังนี้ 1) การศรัทธาเป็นสิ่งที่ยึดติดแน่นภายในหัวใจและมีได้เลือนลางหายไปไหน 2) ทำให้เกิดความสงบขึ้นภายในจิตใจและมีจิตใจที่เข้มแข็ง ไม่เอนเอียงสู่การคล้อยตามไปสู่สิ่งที่ไม่ดี 3) การศรัทธามีได้เกิดผลดีกับมนุษย์ทุกคน โดยเฉพาะการศรัทธาที่หลงผิดและงมงายในบางศาสนา ดังนั้น จึงต้องเป็นการศรัทธาที่ถูกต้องตามหลักการอิสลาม 4) การศรัทธาทำให้การใช้ชีวิตของผู้ศรัทธาดำเนินไปอย่างเป็นระบบและมีความพร้อมทุกด้าน 5) การศรัทธาที่ถูกต้องเป็นเหตุผลสำคัญในการตอบรับการกระทำทำความดี 6) การศรัทธาทำให้มีคุณธรรมจริยธรรมแข็งแกร่งและมั่นคง 7) การศรัทธาทำให้เกิดการสืบทอด (เคาะลีฟะฮฺ) บนหน้าแผ่นดิน 7) อัลลอฮ์ ﷻ ทรงช่วยเหลือผู้ที่ศรัทธาและทรงชี้แนะพวกเขา 8) ผู้ศรัทธาจะได้รับการยกย่องและมีเกียรติอย่างสูง 9) ผู้ศรัทธาจะได้รับชัยชนะและประสบความสำเร็จ และ 10) ผู้ศรัทธาจะได้รับความปลอดภัย

ส่วนอัญญาหะหาน (al-Tahhān, Mustafā Muḥammad, 2002 : 76) ได้กล่าวว่า ด้านอะกีตะฮฺ (การศรัทธา) เป็นด้านที่มีความสำคัญมากกว่าด้านอื่น ๆ เพราะเป็นพื้นฐานหลักของ ศาสนาและการสร้างประชาชาติ ทั้งนี้ หากประชาชาติใดมีการศรัทธาที่เข้มแข็งก็จะทำให้ประชาชาตินั้นมีความเข้มแข็งตามไปด้วย ดังนั้น การศรัทธาที่เข้มแข็งจึงเป็นพื้นฐานหลักที่สำคัญในการสร้างประชาชาติของท่านนบีมุฮัมมัด ﷺ

อัดดูวัยช (al-Duwaich, Muḥammad Bin ‘Abdullah, 1422 H) ได้กล่าวถึงจุดประสงค์ทั่วไปที่ทำให้โอฆานของเยาวชนมีความเพิ่มพูนและเข้มแข็ง ดังนี้ 1) การอ่าน ท่องจำ และปฏิบัติตามอัลกุรอาน 2) การคิดไตร่ตรองเกี่ยวกับการสร้างของพระองค์อัลลอฮฺ ﷻ 3) จัดให้มีสถานที่แห่งการรำลึกถึงพระองค์อัลลอฮฺ ﷻ 4) การตักเตือน 5) การให้ความร่วมมือในการทำความดี 6) การรู้จักพระนามและคุณลักษณะของพระองค์อัลลอฮฺ ﷻ 7) การรำลึกถึงความตายและวันสิ้นโลก 8) การแข่งขันกันในการทำความดี 9) การเป็นแบบอย่างที่ดี และ 10) การเรียนรู้แนวทางการดำเนินชีวิตของชนรุ่นก่อน (สะลัฟ) และ al-Duwaich ยังได้กล่าวถึงจุดประสงค์หลักที่ทำให้โอฆานของเยาวชนมีความเพิ่มพูนและเข้มแข็ง ดังนี้ 1) การฝึกฝนให้มีความรู้สึกถึงความยิ่งใหญ่ของพระองค์อัลลอฮฺ ﷻ ภายในจิตใจ 2) ทำจิตใจให้ศรัทธาต่อพระองค์อัลลอฮฺ ﷻ เพียงองค์เดียวเท่านั้น 3) ฝึกความยำเกรงให้เกิดขึ้นภายในจิตใจ 4) ฝึกให้จิตใจมุ่งมั่น (มูรอเกาะบะฮฺ) ต่ออัลลอฮฺ ﷻ 5) ดูแลการทำงานต่าง ๆ ของหัวใจ 6) ปฏิบัติสิ่งที่เป็นฟิรฎูต่าง ๆ 7) ห่างไกลจากความชั่วต่าง ๆ 8) การสำรวมตน (วะเราะฮฺ) และห่างไกลจากความคลุมเครือ และ 9) ปฏิบัติสิ่งที่เป็นสุนัตต่าง ๆ

ท่านนบีมุฮัมมัด ﷺ ได้ให้ความสำคัญกับการศรัทธาของเยาวชน ดังที่ท่านได้สั่งเสียแก่เยาวชนในด้านการศรัทธา (Sulaimān Bin Qāsim al-‘īd, 1415 H : 204-212) ดังนี้ 1) จงคอยหมั่นรักษาอัลลอฮฺ และพระองค์จะทรงหมั่นรักษาท่าน 2) จงกราบไหว้อัลลอฮฺเหมือนกับท่านเห็นพระองค์ 3) จงใช้ชีวิตอยู่ในโลกดุนยาเหมือนกับท่านเป็นคนแปลกหน้าหรือคนเดินทาง 4) จงมีความละเอียดต่ออัลลอฮฺอย่างแท้จริง และ 5) จงยำเกรงต่ออัลลอฮฺไม่ว่าท่านจะอยู่ ณ สถานที่แห่งใด และสุลัยมาน อัลอีด (Sulaimān Bin Qāsim al-‘īd, 1415 H : 228-236) ได้กล่าวถึงการป้องกันและรักษาการศรัทธาของเยาวชนให้รอดพ้นจากความชั่วต่าง ๆ ดังนี้ 1) ส่งเสริมให้ยึดมั่นต่ออัลกุรอานและสุนนะฮฺ 2) ห้ามไปสถานที่ที่ทำให้เกิดการกระทำความชั่ว 3) ห้ามมิให้อยู่ในสภาวะแห่งความคลุมเครือ 4) ห้ามมิให้ขอตำแหน่งสำหรับผู้ที่ไม่มีความสามารถ และ 5) ส่งเสริมให้ริบเร่งในการทำความดีก่อนที่ความชั่วจะมาถึง

2.5.2 การทำความดี (อิบาดะฮฺ)

การทำความดี (อิบาดะฮฺ) เป็นการแสดงความนอบน้อมถ่อมตนต่ออัลลอฮฺ ﷻ ด้วยการปฏิบัติตามคำสั่งใช้และละเว้นคำสั่งห้ามของพระองค์ด้วยใจที่เปี่ยมด้วยความรักและเทิดทูนต่อ

พระองค์ การทำความดีมิได้มีความหมายเพียงการละหมาด การจ่ายซะกาต การถือศีลอด และการประกอบพิธีหัจญ์ แต่ครอบคลุมถึงความหมายคำพูดและการกระทำต่าง ๆ ทั้งภายนอกและภายใน เพื่อความพึงพอใจจากอัลลอฮ์ เช่น การพูดจริง การรักษาอะมานะฮ์ (เป็นที่ไว้วางใจ) การทำความดีต่อบิดามารดา การเชื่อมสัมพันธ์ระหว่างเครือญาติ การรักษาสัญญา การทำความดีและละเว้นความชั่ว การต่อสู้ (ญิฮาด) กับพวกปฏิเสธศรัทธาและพวกกลับกลอก (มุนาฟิก) การทำดีต่อเพื่อนบ้าน คนยากจน ชัดสน และบ่าวไพร่ และสัตว์ การขอพร และการรำลึกถึงอัลลอฮ์ ﷻ เป็นต้น ก็ถือว่าเป็นการทำความดี (อิบนุ ตัยมียะฮ์, 1983 : 4)

การทำความดีตามบทบัญญัติอิสลามที่พระองค์อัลลอฮ์ ﷻ ทรงตอบรับ มี 2 ประการ (al-Ghāmidiy, 1994 : 1/34) คือ

1. ต้องมีความบริสุทธิ์ใจ (อิดลาศ) ดังที่พระองค์อัลลอฮ์ ﷻ ได้ตรัสว่า

﴿ إِنَّا أَنْزَلْنَا إِلَيْكَ الْكِتَابَ بِالْحَقِّ فَاعْبُدِ اللَّهَ مُخْلِصًا لَهُ الدِّينَ ۗ أَلَا لِلَّهِ الدِّينُ الْخَالِصُ ... ﴾ (الزمر : 2-3)

ความว่า “แท้จริงเราได้ประทานคัมภีร์มายังเจ้าด้วยสัจธรรม ดังนั้น เจ้าจงเคารพภักดีต่ออัลลอฮ์โดยเป็นผู้มีความบริสุทธิ์ใจในศาสนาต่อพระองค์ พึงทราบเถิด การอิบาดะฮ์โดยบริสุทธิ์ใจนั้นเป็นของอัลลอฮ์ เพียงพระองค์เดียว...” (อัสซุมัร : 2-3)

อิบนุกะษีร (Ibn Kathīr, 1983 : 6/78) ได้อรรถาธิบายอายะฮ์ข้างต้นว่า “อัลลอฮ์ ﷻ มิทรงรับการทำงานใด ๆ นอกจากผู้ที่ปฏิบัติการทำงานดังกล่าวได้ปฏิบัติด้วยความบริสุทธิ์ใจเพื่ออัลลอฮ์ ﷻ เพียงองค์เดียวเท่านั้น ไม่มีสิ่งใดเป็นภาคีสำหรับพระองค์”

ท่านเราะฮ์ลุส ﷺ ได้กล่าวเกี่ยวกับการตั้งเจตนา (เนียต) ว่า

((إِنَّمَا الْأَعْمَالُ بِالنِّيَّاتِ، وَإِنَّمَا لِكُلِّ امْرِئٍ مَا نَوَى، فَمَنْ كَانَتْ هِجْرَتُهُ إِلَى اللَّهِ وَرَسُولِهِ فَهِيَ حُرَّةٌ إِلَى اللَّهِ وَرَسُولِهِ، وَمَنْ كَانَتْ هِجْرَتُهُ لِدُنْيَا يُصِيبُهَا أَوْ امْرَأَةٍ يَنْكِحُهَا فَهِيَ حُرَّةٌ إِلَى مَا هَا جَرَ إِلَيْهِنَّ))
(رواه البخاري : 4682)

ความว่า “แท้จริง ทุก ๆ กิจการงานขึ้นอยู่กับที่ตั้งเจตนา และแท้จริง สำหรับทุกคนนั้นคือสิ่งที่เขาได้มีเจตนาไว้ ดังนั้น ผู้ใดที่การอพยพของเขามีเจตนาเพื่ออัลลอฮ์ และเราะฮ์ลุสของพระองค์ ดังนั้น

การอพยพของเขานั้นไปสู่อัลลอฮ์ และเราะฮ์สูลของพระองค์ และผู้ใดซึ่งการอพยพของเขาเพื่อโลกดุนยา หรือเพื่อผู้หญิงที่เขาจะแต่งงานด้วย ดังนั้นการอพยพของเขานั้นไปสู่สิ่งที่เขาตั้งเป้าหมายไว้” (บันทึกโดย al-Bukhāri : 4682)

2. ต้องถูกต้องตามบทบัญญัติ (อัลอิตติบาอ) โดยการปฏิบัติตามแนวทางของท่านนบี มุฮัมมัด ﷺ ดังที่พระองค์อัลลอฮ์ ﷻ ได้ตรัสว่า

﴿... وَمَا آتَاكُمُ الرَّسُولُ فَخُذُوهُ وَمَا نَهَاكُمْ عَنْهُ فَانْتَهُوا...﴾

(الحشر : 7...)

ความว่า “...และอันใดที่เราะฮ์สูลได้นำมายังพวกเจ้าก็จงยึดเอาไว้ และอันใดเล่าที่ท่านได้ห้ามพวกเจ้าก็จงละเว้นเสีย ...”

(อัลหัชฎ : ส่วนหนึ่งของอายะฮ์ที่ 7)

ท่านเราะฮ์สูล ﷺ ได้กล่าวว่า

((تَرَكْتُ فِيكُمْ أَمْرَيْنِ لَنْ تَضِلُّوا مَا تَمَسَّكْتُم بِهِمَا كِتَابَ اللَّهِ وَسُنَّةَ نَبِيِّهِ))

(رواه مالك في الموطأ : 1395)

ความว่า “ฉันได้ทิ้งไว้สำหรับพวกท่านสองประการ หากพวกท่านยึดมั่นไว้อย่างเหนียวแน่นมั่นคง พวกท่านก็จะไม่หลงทาง นั่นคือคัมภีร์ของอัลลอฮ์ (อัลกุรอาน) และแบบฉบับนบีของพระองค์ (สุนนะฮ์) ”

(บันทึกโดย Malek ใน al-Muwatt'a : 1395)

การทำความดีมีความสำคัญอย่างยิ่งต่อมนุษย์ เพราะพระองค์อัลลอฮ์ ﷻ มิได้สร้างนุญและมนุษย์อย่างไร้เป้าหมาย พระองค์มิได้สร้างพวกเขาเพื่อให้มากิน ดื่ม และหลงระเริงกับโลกดุนยา หากแต่ทรงสร้างพวกเขาด้วยจุดหมายอันยิ่งใหญ่ เพื่อให้พวกเขาทำความดี (อิบาดะฮ์) ต่อพระองค์ กราบไหว้ต่อพระองค์ เติบโตขึ้นสรรเสริญเยินยอพระองค์ด้วยการกระทำสิ่งที่พระองค์ทรงใช้และละเว้นสิ่งที่พระองค์ทรงห้าม ตลอดจนวางตัวอยู่ในขอบเขตที่พระองค์ทรงกำหนด ไม่ทำความรักดี (อิบาดะฮ์) ต่อสิ่งอื่นใดนอกเหนือจากพระองค์ ดังที่พระองค์ได้ตรัสว่า

﴿... وَمَا أَمْرُوا إِلَّا لِيَعْبُدُوا اللَّهَ مُخْلِصِينَ لَهُ الدِّينَ حُنَفَاءَ وَيُقِيمُوا

الصَّلَاةَ وَيُؤْتُوا الزَّكَاةَ وَذَلِكَ دِينُ الْقَيِّمَةِ ﴿٥﴾﴾ (البينة : 5)

ความว่า “และพวกเขามีได้ถูกบัญชาให้กระทำอื่นใดนอกจากเพื่อเคารพภักดีต่ออัลลอฮฺ เป็นผู้มีเจตนาบริสุทธิ์ในการภักดีต่อพระองค์ เป็นผู้อยู่ในแนวทางที่เที่ยงตรงและดำรงการละหมาด และจ่ายซะกาต และนั่นแหละคือศาสนาอันเที่ยงธรรม” (อัลบัยยีนะฮฺ : 5)

และพระองค์ยังตรัสอีกว่า

﴿ وَمَا خَلَقْتُ الْجِنَّ وَالْإِنْسَ إِلَّا لِيَعْبُدُونِ ﴿٥٦﴾ ﴾

(الذاريات : 56)

ความว่า “และที่ข้าไม่ได้สร้างญินและมนุษย์ขึ้นเพื่อจุดประสงค์ใด เว้นแต่เพื่อให้พวกเขาทำอิบาดะฮฺต่อข้าเท่านั้น”

(อัซซารียาต : 56)

ดังนั้น เป้าหมายหลักที่พระองค์อัลลอฮฺ ﷻ ทรงสร้างมนุษย์ เพื่อบัญชาให้พวกเขาทำความดีต่อพระองค์ มิใช่สร้างพวกเขาเพื่อให้ทำตามความคิดและอารมณ์ของพวกเขา แต่มนุษย์บางกลุ่มหลงลืมกับเป้าหมายดังกล่าว จึงทำให้พวกเขาละเลยกับการทำความดีต่อพระองค์ มีพฤติกรรมที่เปลี่ยนไป ขาดคุณธรรมจริยธรรม ดังนั้น เมื่อพวกเขา ยิ่งห่างต่อการทำความดีต่อพระองค์ พวกเขาก็ยิ่งมีพฤติกรรมที่เปลี่ยนไป และเมื่อพวกเขาได้ทำความดีต่อพระองค์ ก็ทำให้พวกเขามีความใกล้ชิดกับพระองค์ ดังนั้น ความสัมพันธ์ระหว่างการทำความดีและพฤติกรรมของมนุษย์จึงเป็นความสัมพันธ์ที่ผลักใส่ต่อกัน (al-Hāzimī, Khalid Hāmid, 2000 : 118)

ส่วนหะดีษของท่านนบีมุฮัมมัด ﷺ ซึ่งได้กล่าวถึงความสำคัญเกี่ยวกับการปฏิบัติศาสนกิจที่สำคัญในอิสลามประกอบไปด้วย 5 ประการ ดังที่ท่านเราะฮ์ลุส ﷺ ได้กล่าวว่า

((بُنِيَ الْإِسْلَامُ عَلَى خَمْسٍ شَهَادَةِ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَأَنَّ مُحَمَّدًا عَبْدُهُ وَرَسُولُهُ وَإِقَامَ الصَّلَاةِ وَإِيتَاءَ الزَّكَاةِ وَحَجَّ الْبَيْتِ وَصَوْمَ رَمَضَانَ)) (رواه مسلم : 16)

ความว่า “อิสลามวางอยู่บนหลัก 5 ประการ คือ ปฏิญาณว่าไม่มีพระเจ้าอื่นใดนอกจากอัลลอฮฺ และมุฮัมมัดเป็นบ่าวและศาสนทูตของพระองค์ การละหมาด การจ่ายซะกาต การบำเพ็ญหัจญ์ และการถือศีลอดในเดือนเราะมะฎอน” (บันทึกโดย Muslim : 16)

จากหะดีษข้างต้น ชี้ให้เห็นว่าท่านเราะสูล ﷺ ได้ให้ความสำคัญกับการทำความดีที่เป็นพื้นฐานหลักในอิสลาม เนื่องจากการทำความดี เป็นการแสดงออกถึงความนอบน้อมอย่างที่สุด หรือรู้สึกให้ความสำคัญอย่างสูงสุดต่อผู้ทรงถูกเคารพภักดี อิบาตะฮฺเป็นดั่งบันไดที่เชื่อมความสัมพันธ์ระหว่างสรรพสิ่งที่ถูกสร้าง (มัลกุก) กับพระผู้ทรงสร้าง และยังมีผลอันลึกซึ้งสู่การปฏิบัติของบ่าวที่พึงมีต่อสิ่งถูกสร้างต่าง ๆ เหล่านี้ด้วย

การทำความดีมีจุดประสงค์ที่สำคัญ (al-Nahḷawī, 1999 : 55-59) ดังนี้ 1) ทำให้เกิดความสัมพันธ์ระหว่างพระเจ้าและบ่าว 2) ทำให้ปฏิบัติความดีถูกต้องตามหลักการ และ 3) สามารถทำละหมาดฟัรฎูเป็นกลุ่ม (ญะมาอะฮฺ)

การทำความดีทำให้เกิดผลดีต่อผู้ปฏิบัติ ('Amīn 'Abū Lawī, 1999 : 52 ; al-Hāzimī, 2000 : 119-132) ดังนี้ 1) ทำให้เกิดความอดทนและมีความตั้งใจอย่างแน่วแน่ 2) ทำให้เกิดความสามัคคีและมีการเชื่อมสัมพันธ์ 3) ทำให้มีการฝึกฝนปฏิบัติในสิ่งที่ดีต่าง ๆ 4) ทำให้ป้องกันจากการหลงผิดและงมงาย 5) ทำให้มีการคิดไตร่ตรองอย่างรอบคอบ 6) ทำให้ฝึกฝนตัวเองให้มีเกียรติ 7) ทำให้เป็นชนกลุ่มเดียวกัน ภายใต้อะกีดะฮฺ (หลักการศรัทธา) เดียวกัน 8) ทำให้มีจิตวิญญาณที่เข้มแข็ง และ 9) ทำให้จิตใจมีชีวิตชีวาด้วยการเตาบะฮฺ (การกลับตน)

ท่านนบีมุฮัมมัด ﷺ ได้ให้ความสำคัญกับการปลูกฝังเยาวชนจากกลุ่มของบรรดาเศาะหาบะฮฺ โดยท่านได้สอนพวกเขาให้ปฏิบัติความดีด้วยวิธีการที่ถูกต้องตามหลักการอิสลาม (Sulaimān Bin Qāsim al-'Td, 1415 H : 267-279) ดังนี้ 1) การสอนแบบตัวต่อตัว (ตัลกีน) 2) การสอนโดยการฝึกฝนและปฏิบัติ 3) การสอนแบบใช้คำถาม และ 4) การสอนโดยการมอบหมายให้บรรดาเศาะหาบะฮฺทำหน้าที่สอนแทน (อันนียาบะฮฺ)

ท่านนบีมุฮัมมัด ﷺ ยังมีแนวทางที่เป็นลักษณะโดดเด่นเฉพาะในการสอนเยาวชนเกี่ยวกับการทำความดี (Sulaimān Bin Qāsim al-'Td, 1415 H : 267-279) ดังนี้ 1) สอนด้วยความอ่อนโยนและเมตตา 2) สอนให้ดำเนินไปที่ละขั้นตอน 3) สอนทั้งภาคทฤษฎีและปฏิบัติ 4) สอนตามโอกาสที่เหมาะสม 5) สอนให้รู้ถึงสิทธิที่พึงปฏิบัติตามแนวทางสายกลาง และ 6) สอนให้รู้ถึงความครอบคลุมของหลักการแห่งการทำความดี

นอกจากนี้ท่านนบีมุฮัมมัด ﷺ ยังได้สั่งเสียกับเยาวชนในการทำความดี (Sulaimān Bin Qāsim al-'Td, 1415 H : 280-288) ดังนี้ 1) ต้องฉวยโอกาสในการทำความดี 2) ต้องเพิ่มเสถียรภาพการทำความดีด้วยการทำสิ่งที่เป็นสุนัต (นะวาฟิล) 3) ส่งเสริมให้ห่างไกลจากสิ่งต้องห้าม (มะฮาริม) ต่าง ๆ 4) การรำลึกถึงอัลลอฮฺ (ชิกรฺ) เป็นประจำ 5) สุกญุดให้มาก และ 6) การทำความดีอย่างสม่ำเสมอ

จากที่กล่าวมาทั้งหมด พอจะสรุปได้ว่า การทำความดีเป็นหลักการพื้นฐานของอิสลามที่จำเป็นต้องปฏิบัติด้วยความบริสุทธิ์ใจและตามแบบอย่างของท่านนบีมุฮัมมัด ﷺ เพื่อจะได้รับ

การตอบรับจากพระองค์อัลลอฮ์ ﷻ การทำความดีมีระดับที่แตกต่างกันในแต่ละคน ผู้ที่ทำความดีมาก トラซังของเขาก็จะหนัก และมีผลบุญมากมาย และจะได้รับรางวัลสวรรค์เป็นการตอบแทน ดังนั้น การทำความดี ต้องอาศัยความพยายามและความอดทน และการปฏิบัติอย่างสม่ำเสมอจนกว่าจะกลับคืนสู่ความเมตตาของพระองค์อัลลอฮ์ ﷻ โดยเฉพาะการปลูกฝังในการทำความดีแก่ผู้เรียนนับเป็นสิ่งที่จำเป็น (วาญิบ) หลังจากที่ผู้เรียนมีความศรัทธาอยู่ในใจแล้วก็ต้องปฏิบัติควบคู่กันไปด้วย จึงจะทำให้ผู้เรียนเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ตามแบบฉบับอิสลาม

2.5.3 คุณธรรมจริยธรรม (อัคลาq)

คำว่า “คุณธรรมจริยธรรม” ในภาษาอาหรับตรงกับคำว่า “อัคลาq” (أخلاق) ซึ่งผันมาจากรากศัพท์คำว่า “คุลqน” (خُلِقَ) หมายถึง อุปนิสัย จรรยา มารยาท (บินมุสลิม, ม.ป.ป. : 114) ความประพฤติ ธรรมชาติ หรือสันดาน ดังนั้น “วิชาจริยธรรม” เป็นสาขาวิชาปัญญาในด้านการปฏิบัติ และมีชื่อเรียกอีกอย่างหนึ่งว่า “วิทยปัญญาด้านมารยาท” (al-Munjid Fi al-Lughah wa al-‘Ilam, 1988 : 194)

ท่านนบีมุฮัมมัด ﷺ เป็นแบบฉบับอันดีงามแก่มวลประชาชาติ ทุกคำพูด การกระทำ และการยอมรับของท่านเป็นสิ่งที่บรรดาเศาะหาบะฮ์ ﷺ และประชาชาติอิสลามในยุคต่อมานำมาประพฤติปฏิบัติตาม ดังที่พระองค์อัลลอฮ์ ﷻ ได้ตรัสว่า

﴿ لَقَدْ كَانَ لَكُمْ فِي رَسُولِ اللَّهِ أُسْوَةٌ حَسَنَةٌ لِّمَن كَانَ يَرْجُوا اللَّهَ
وَالْيَوْمَ الْآخِرَ وَذَكَرَ اللَّهَ كَثِيرًا ﴾ (الأحزاب : 21)

ความว่า “โดยแน่นอนในเราะฮ์สุลของอัลลอฮ์มีแบบฉบับอันดีงามสำหรับพวกเจ้าแล้วสำหรับผู้ที่ยัง (จะพบ) อัลลอฮ์และวันอาคีเราะฮ์ และรำลึกถึงอัลลอฮ์อย่างมาก” (อัลอะหซาบ : 21)

และพระองค์อัลลอฮ์ ﷻ ตรัสอีกว่า

﴿ وَإِنَّكَ لَعَلَىٰ خُلُقٍ عَظِيمٍ ﴾ (القلم : 4)

ความว่า “และแท้จริงเจ้า (มุฮัมมัด) นั้นอยู่บนคุณธรรมอันยิ่งใหญ่” (อัลเกาะลัม : 4)

ท่านเราะฮ์สุล ﷺ ได้กล่าวว่า

((إِنَّمَا بُعِثْتُ لِأَتَمِّمَ صَالِحَ الْأَخْلَاقِ)) (رواه أحمد : 8932)

ความว่า “แท้จริงแล้ว ฉันได้ถูกแต่งตั้งมาเพื่อที่ฉันจะได้ทำให้เกิดความสมบูรณ์ในด้านมารยาทอันดีงาม” (บันทึกโดย 'Ahmad : 8932)

และท่านเราะสูล ﷺ ยังได้กล่าวอีกว่า

((أَكْمَلُ الْمُؤْمِنِينَ إِيمَانًا أَحْسَنُهُمْ خُلُقًا وَخَيْرُكُمْ خَيْرُكُمْ لِنِسَائِهِمْ)) (رواه الترمذي : 1162)

ความว่า “บรรดามุอิมินที่มีการศรัทธาที่สมบูรณ์ คือ บุคคลที่จรรยา มารยาทของพวกเขาดีงาม และผู้ที่ดีที่สุดในหมู่พวกเขาคือผู้ที่มีมารยาทที่ดีที่สุดต่อบรรดาสตรีของพวกเขา”

(บันทึกโดย al-Tirmidhiy : 1162)

จากอายะฮ์อัลกุรอานและหะดีษข้างต้น ชี้ให้เห็นว่าท่านเราะสูล ﷺ เป็นแบบอย่างที่ดีงามทุกด้าน ไม่ว่าจะเป็นแบบอย่างในด้านการเผยแผ่ (ตะอวะฮฺ) เศรษฐกิจ สังคม การเมือง การศึกษา ศาสนา และครอบครัว เป็นต้น ท่านเราะสูล ﷺ ให้ความสำคัญอย่างยิ่งกับการประกาศเชิญชวนสู่อิสลาม ถึงแม้ท่านจะถูกกลั่นแกล้งต่าง ๆ นา ๆ จากชาวกุรัยช ญ นครมักกะฮฺ แต่ท่านก็ไม่รู้สึกย่อท้อต่ออุปสรรค และไม่เคยนึกโกรธเกลียดพวกเขา มีหน้าซำยังขอพรต่อพระองค์อัลลอฮฺ ﷻ มิให้ลงโทษพวกเขา เนื่องจากพวกเขาไม่รู้ ท่านเป็นแบบอย่างในด้านการค้าขาย ไม่ทุจริต หลอกลวง และคดโกง ท่านสนับสนุนให้หารายได้โดยซื่อสัตย์สุจริต แม้รายได้ที่ได้มานั้นจะคูน้อยนิดก็ตาม ท่านเราะสูล ﷺ เป็นผู้ที่มองสังคมและการเมืองในภาพรวมอย่างละเอียดอ่อน เข้าใจและเข้าถึงความต้องการของผู้ที่อยู่ภายใต้การปกครองของท่าน โดยเฉพาะการกำหนดระเบียบในสังคม ท่านได้พิจารณาถึงความยุติธรรมและความเสมอภาคภายในสังคมเป็นพื้นฐานหลัก

ท่านเราะสูล ﷺ เป็นคนพูดน้อยแต่ชอบฟัง จะพูดแต่เรื่องที่เป็นสาระและเรื่องที่สำคัญ สงบเสถียรให้เกียรติผู้คนทั่วไป และเป็นคนพูดจริงเสมอ จนได้สมญานามว่า “อัลอะมีน” ซึ่งแปลว่า ผู้ซื่อสัตย์มาตั้งแต่วัยเด็ก เป็นผู้ที่ควบคุมอารมณ์ได้ทุกสภาพ ใจบุญ เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ เป็นมิตรกับทุกคน เป็นคนตัดสินใจได้เด็ดขาดไม่ลังเล ใครก็ตามที่ติดต่อกับท่าน จะประทับใจจากคุณสมบัติเหล่านี้ (อิมรอน มะลูลีม, 2546 : 76)

จรรยาบรรณที่ยังเป็นงาน (อะมัล) ที่หนักที่สุดบนตาชั่งแห่งความดีงามในวัน กิยามะฮฺ ดังนั้น หากผู้ใดมีมารยาทที่เลวทราม และมีการกระทำที่ไม่ดี แน่แน่นอนชีวิตของเขาก็ย่อม ก้าวหน้าไปไม่ได้ ดังที่ท่านเราะสูล ﷺ ได้กล่าวว่า

((مَا شَيْءٌ أَثْقَلُ فِي مِيزَانِ الْمُؤْمِنِ يَوْمَ الْقِيَامَةِ مِنْ خُلُقٍ حَسَنٍ وَإِنَّ
اللَّهَ لَيَبْغِضُ الْفَاحِشَ الْبَدِيءِ)) (رواه الترمذي : 2002)

ความว่า “ไม่มีอะไรที่จะหนักบนตาชั่งของบ่าวในวันกิยามะฮฺยิ่ง กว่าจรรยาบรรณที่ดีงาม และแท้จริงพระองค์อัลลอฮฺ ﷻ ทรง รังเกียจผู้ที่มีมารยาทที่เลวทราม อีกทั้งใช้วาจาที่ลามก”

(บันทึกโดย al-Tirmidhiy : 2002)

Muhammad Bin Maqbal (n.d. : 82-85) ได้กล่าวว่า การปลูกฝังอัคลาก (มารยาท) ให้แก่ผู้เรียนมีความสำคัญ ดังนี้ 1) การปลูกฝังผู้เรียนให้มีอัคลากที่ดีเป็นเป้าหมายหลักของ ครูที่จะต้องดำเนินการสอนทุกคาบในโรงเรียน ครูจึงต้องมีวิธีการสอนที่สอดแทรกอัคลากอย่าง สม่่าเสมอ และเป็นแบบอย่างที่ดีให้กับผู้เรียน (Muhammad Bin 'Aḥmad al-Ṣāliḥ, 1403 H : 265-266) 2) การปลูกฝังอัคลากต้องกระทำควบคู่ไปกับการทำความดี (อิบาดะฮฺ) เนื่องจากการทำความดี ต่าง ๆ จะทำให้ผู้เรียนมีอัคลากที่ดี อาทิ การทำละหมาด เป็นการปลูกฝังผู้เรียนให้ห่างไกลจากความ ชั่วร้ายและสิ่งที่ไม่ดีต่าง ๆ การจ่ายซะกาต ทำให้ผู้เรียนมีความรู้สึกเมตตาสงสารคนยากจนและ ทำให้ผูกสัมพันธ์อันดีงามระหว่างพี่น้องมุสลิม การถือศีลอด ทำให้ผู้เรียนฝึกความอดทนและทำให้ ควบคุมอารมณ์ของตนเองจากสิ่งที่ไม่ดีทั้งหลาย เป็นต้น 3) การปลูกฝังอัคลากในมุมมองของอิสลาม มิได้เจาะจงเฉพาะเพียงประชาชาติใดประชาชาติหนึ่งเท่านั้น หรือเพียงแค่ศาสนาใดศาสนาหนึ่งเท่านั้น แต่เป็นสิ่งจำเป็นของทุก ๆ สังคม เป็นการชี้ให้เห็นว่าความสัมพันธ์ระหว่างอัคลากและศาสนามี ความสัมพันธ์อันแน่นแฟ้นที่ไม่สามารถแยกออกจากกันได้ และ 4) อิสลามให้ความสำคัญอย่างยิ่งใน ด้านการปลูกฝังผู้เรียนให้มีอัคลากที่ดีงาม โดยผ่านกระบวนการบ่มเพาะอันเป็นแบบอย่างที่ดี ได้แก่ บ้าน โรงเรียน สังคม และสิ่งแวดล้อมต่าง ๆ เพื่อจะทำให้ผู้เรียนได้เลียนแบบอัคลากที่ดี เป็นเยาวชนที่ ดี และเป็นประชาชาติที่มีคุณภาพ สอดคล้องกับ 'Aḥmad Muhammad al-Maqāriy (1409 H : 260) ได้กล่าวว่า การปลูกฝังอัคลากมีความสำคัญเนื่องจากเป็นหลักการสำคัญพื้นฐานที่มนุษย์จะต้อง ใช้ในการดำเนินชีวิตอย่างถูกต้องตามแนวทางที่พระองค์อัลลอฮฺ ﷻ ทรงเลือกแล้วสำหรับเขา

al-Tahhān (2002 : 100-102) ได้กล่าวถึงคุณลักษณะพิเศษของอัคลาก ดังนี้ 1) พฤติกรรมของอัคลากมิได้เป็นเพียงแค่การกระทำภายนอกเท่านั้น แต่รวมถึงพฤติกรรมภายในจิตใจ เช่น การตั้งใจ ความต้องการ และเป้าหมายต่าง ๆ 2) อิสลามกำหนดให้อัคลากมีความสัมพันธ์ที่

กว้างขวาง โดยมีได้จำกัดเพียงความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับพี่น้องของเขา แต่รวมถึงความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับอัลลอฮ์ ความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับพี่น้องของเขา และความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับสัตว์ 3) คุณค่าอัคลากในมุมมองของอิสลามมิได้หมายถึงคุณค่าเพียงบางส่วนที่มีการเปลี่ยนแปลงจากบุคคลหนึ่งไปสู่อีกบุคคลหนึ่ง และจากสังคมหนึ่งไปสู่อีกสังคมหนึ่ง ต่อมาก็จะเป็นการเปลี่ยนแปลงจากระยะเวลาหนึ่งไปสู่อีกระยะเวลาหนึ่ง แต่หมายถึงคุณค่าที่เพิ่มขึ้นอย่างยั่งยืนและจำเป็นตลอดระยะเวลาที่มนุษย์อาศัยอยู่ในโลก 4) คุณค่าของอัคลากมีหลายด้าน ประกอบไปด้วย ด้านสังคม จิตใจ เศรษฐกิจ การเมือง และจิตวิญญาณ 5) อัคลากมีความครอบคลุมทุกด้านเกี่ยวกับคุณธรรมจริยธรรมอิสลาม ประกอบไปด้วย ด้านการให้เกียรติซึ่งกันและกัน ด้านการปฏิสัมพันธ์ ด้านการเมืองการปกครอง ด้านเศรษฐกิจ และด้านการศึกษา 6) ความหมายของอัคลากมิได้เจาะจงเฉพาะการปลูกฝังด้านอัคลากเท่านั้น แต่มีผลโดยรวมต่อการปลูกฝังด้านอื่น ๆ เช่นกัน สอดคล้องกับ al-Zintānī (1993 : 740-743) ที่ได้กล่าวว่า คุณลักษณะพิเศษของอัคลากตามแบบอย่างของท่านนบี มุฮัมมัด ﷺ คือ 1) มีความครอบคลุมในด้านปัจเจกบุคคล ครอบครัว สังคม และการอยู่ร่วมกับสัตว์ 2) มีความเหมาะสมระหว่างชีวิตในโลกนี้และโลกหน้า ระหว่างร่างกายและจิตใจ และให้สิทธิต่าง ๆ ตามขอบเขตที่เหมาะสม 3) มีความเป็นกลาง ไม่เอนเอียงไปด้านใดด้านหนึ่ง หรือมีความสุดโต่ง และ 4) มีความเป็นจริงสอดคล้องกับธรรมชาติของมนุษย์ โดยไม่ทำให้มนุษย์เกิดความลำบากและมีอุปสรรคมาขวางกั้น เป็นการรักษาความสมดุลของชีวิตมนุษย์

อัคลากในอิสลามสามารถจำแนกออกเป็น 2 คุณลักษณะ (al-Zintānī, 1993 : 688-739 ; al-Hāzimī, Khālid Hāmid, 2000 : 137-138) คือ 1) คุณลักษณะที่น่ายกย่อง (الأخلاق المحمودة) หมายถึง คุณลักษณะที่ดี มีเจตนาที่ดี สอดคล้องกับแนวทางอิสลาม ประกอบไปด้วยคุณลักษณะที่สำคัญ ได้แก่ ความบริสุทธิ์ใจ (อิกลาศ) คุณธรรม (อิหฺसान) ความสม่ำเสมอ ความยำเกรง ความละเอียด ความเป็นที่ไว้วางใจ (อะมานะฮ์) ความเมตตา ความสุภาพ ความสัจจะ ความอดทน การนอบน้อมถ่อมตน ความยกย่อง ความประหยัด ความยุติธรรม ความกล้า การเชื่อมสัมพันธ์ การตัดเตือน การปกปิดความลับ ความนอบน้อม และความพอเพียง และ 2) คุณลักษณะที่น่าตำหนิ (الأخلاق المذمومة) หมายถึง คุณลักษณะต่าง ๆ ที่ไม่ได้อยู่ในแนวทางอิสลาม ประกอบด้วยคุณลักษณะที่สำคัญ ได้แก่ ความชั่วร้าย ขาดความไว้วางใจ การหลอกลวง การอาฆาตเคঁน การอธรรม การโกหก การโอ้อวด การตระหนี่ ความฟุ่มเฟือย การกลับกลอก การสอดแนม การสงสัย การนินทา การกล่าวร้าย การอิจฉาริษยา การตำหนิ การลำพอง การเย่อหยิ่ง และการหลงผิด

การปลูกฝังอัคลากให้แก่ผู้เรียนมีความสำคัญอย่างยิ่ง เพื่อให้ผู้เรียนได้เจริญเติบโตด้วยบุคลิกภาพแห่งอิสลาม พบกับความผาสุกทั้งโลกนี้และโลกหน้า ดังที่ Salem Bin Sa‘d Bin Musfir Bin Jabbar (2001 : 236-237) ได้กล่าวถึงแนวทางการปลูกฝังอัคลากของผู้เรียน ดังนี้ 1) ฝึกฝนให้มีการปฏิบัติอัคลากที่ดีงามอย่างสม่ำเสมอ และต้องมีความอดทนถึงแม้ว่าจะมีอุปสรรคมา

ขวางกันมากมายก็ตาม 2) ต้องอาศัยอยู่ในสภาพแวดล้อมที่ดี 3) มีแบบอย่างที่ดี 4) ต้องอยู่ในสังคมอิสลาม 5) ต้องใช้อำนาจอิสลามในการปกครอง ส่วน al-Hāzimī (2000 : 110) ได้กล่าวถึงวิธีการสร้างผู้เรียนให้มีอัคลาก ดังนี้ 1) ให้ความสำคัญกับความแตกต่างระหว่างบุคคล 2) กำหนดให้มีขั้นตอนในการปลูกฝังอัคลาก และ 3) เมื่อสัญญาว่าจะมีอัคลากที่ดีงามต้องตั้งใจทำให้ได้ โดยต้องอาศัยความอดทนและความพยายามที่จะฝ่าฟันไปให้ได้

จากแนวทางการปลูกฝังและวิธีการสร้างผู้เรียนให้มีอัคลากข้างต้น ทำให้เกิดผลสะท้อนที่ดีต่อผู้เรียน (Sālem Bin Sa'īd Bin Musfir Bin Jabbar, 2001 : 237) ดังนี้ 1) ฟังพอใจและยอมปฏิบัติตามคำบัญชาของพระองค์อัลลอฮ์ ﷻ 2) ให้เกียรติต่อมนุษย์และบุคลิกภาพของเขา 3) ทำให้ขัดเกลาคิดใจและพัฒนาความรู้สึกที่ดี 4) ทำให้มีความต้องการอย่างแรงกล้าในการปฏิบัติในสิ่งที่ดี 5) ได้รับความนิยามที่ดีและเป็นประโยชน์ 6) ทำให้จิตวิญญาณที่ไม่ดีถูกถอดถอนออกไป แลกกับจิตวิญญาณที่ดีเข้ามาแทนที่ 7) ช่วยให้อัคลากดั้งเดิมของผู้เรียนปรากฏออกมาด้วยพฤติกรรมที่เขาได้แสดงออกในสังคม 8) หมั่นรักษาอัคลากที่ดีและห่างไกลจากอัคลากที่ไม่ดี 9) มีความพยายามในการชวนชวายอัคลากที่ดี และ 10) ทำให้รักและเชื่อมั่นต่อสังคม

ท่านเราะฮูสูล ﷺ เป็นแบบอย่างอันดีงามด้านอัคลากในการคลุกคลีกับเยาวยชน (Sulaimān Bin Qāsim al-'īd, 1415 H : 306-313) ดังนี้ 1) มีความเมตตาและสงสารพวกเขา 2) ยิ้มแย้มเสมอและต้อนรับพวกเขาอย่างดียิ่ง 3) ให้คำมั่นสัญญาและมอบผลกำไรแก่พวกเขา 4) ให้เกียรติในสิทธิของพวกเขา 5) เรียกชื่อพวกเขาด้วยชื่อที่พวกเขารักมากที่สุด 6) ปลอดภัยเมื่อพวกเขาโศกเศร้าและเสียใจ 7) นั่งยานพาหนะพร้อมกับพวกเขา 8) ช่วยเหลือพวกเขาในเรื่องต่าง ๆ และ 9) เยี่ยมเยียนพวกเขาเมื่อพวกเขาเจ็บป่วย

นอกจากนี้ ท่านเราะฮูสูล ﷺ ได้สั่งเสียให้เยาวยชนได้เล็งเห็นถึงความสำคัญเกี่ยวกับอัคลาก (Sulaimān Bin Qāsim al-'īd, 1415 H : 326-335) ดังนี้ 1) ต้องคบหาสมาคมกับเพื่อนที่เป็นมุอิมิน (ผู้ศรัทธา) เท่านั้น ดังที่อิมามอัลฆะซาลี (al-Ghazālī, n.d. : 2/150) ได้กล่าวถึงการคบหาเพื่อนมี 5 ประเภท คือ ต้องเป็นเพื่อนที่ฉลาด มีอัคลากที่ดีงาม ไม่เป็นคนชั่ว (ฟาสิก) ไม่เป็นคนอูตริ (บิตอะฮฺ) และเป็นคนที่ไม่ให้ความสำคัญกับโลกดุนยา 2) จงมีอัคลากที่ดีงามต่อเพื่อนมนุษย์ 3) จงรักษาลิ้นของเจ้าให้ดี โดยการพูดในสิ่งที่ดีหรือนิ่งเสีย 4) จงมองสตรีเพศเพียงครั้งเดียวเท่านั้นและจงอย่ามองเป็นครั้งที่สอง 5) จงรับประทานอาหารด้วยมือขวา และ 6) จงยกชายเสื้อผ้าของเจ้าให้สูงจากตาตุ่มทั้งสอง

จากที่กล่าวมาทั้งหมด พอจะสรุปได้ว่า อัคลาก (คุณธรรมจริยธรรม) เป็นหลักการพื้นฐานของศาสนาอีกประการหนึ่งที่ต้องอยู่ควบคู่ไปกับการศรัทธาและการทำความดี (อิบาดะฮฺ) หากขาดสิ่งใดสิ่งหนึ่งจากทั้งสามประการ ก็จะทำให้ศาสนาของมุสลิมไม่สมบูรณ์ อัคลากสามารถจำแนกออกเป็นมี 2 คุณลักษณะ คือ คุณลักษณะที่น่ายกย่อง และคุณลักษณะที่น่าตำหนิ ท่านเราะฮูสูล ﷺ

เป็นแบบอย่างที่ดีในด้านอัคลาก เพราะอัคลากของท่านเป็นอัคลากแห่งอัลกุรอาน ดังนั้น ผู้ใดที่มีอัคลากที่ดีงามจึงเป็นผู้ที่ท่านรักมากที่สุด และจะได้อยู่ใกล้ชิดกับท่านในวันแห่งการฟื้นคืนชีพ

2.5.4 สติปัญญา

การปลูกฝังผู้เรียนด้านสติปัญญา เป็นการสร้างความคิดทุกด้านที่เป็นประโยชน์ต่อผู้เรียน ครอบคลุมความรู้ด้านศาสนา ด้านวิชาการและทางโลก จนทำให้ผู้เรียนมีความพร้อมด้านความคิดที่ประกอบไปด้วยทางวิชาการและวัฒนธรรม (‘Abdullah Nāsih ‘Ulwān, 1996 : 250) ความรู้ด้านศาสนาเป็นกุญแจไขสู่ความดีทั้งปวง ทำให้ผู้เรียนทราบว่าสิ่งใดที่อัลลอฮ์ ﷻ ทรงใช้และสิ่งใดที่พระองค์ทรงห้าม และสามารถจำแนกระหว่างความดีและความชั่ว (al-Mawardī, 1986) ความรู้ที่ประเสริฐที่สุดคือความรู้ด้านศาสนา ผู้ใดที่มีความรู้ด้านศาสนาเขาก็จะได้รับทางนำ ส่วนผู้ใดที่ไม่มีความรู้ด้านศาสนาเขาก็จะหลงผิด ดังนั้น มนุษย์ที่ไม่มีความรู้ด้านศาสนาเขาก็จะไม่รู้สิ่งที่ดีที่ปรากฏอยู่ในโลกดุนยาและอาคิเราะฮฺ ส่วนผู้ที่มีความรู้ด้านศาสนาเขาก็จะรู้คุณประโยชน์ที่มีอยู่ในโลกดุนยาและอาคิเราะฮฺ เขาจึงเลือกทำความดีและละทิ้งความชั่ว (al-Nahḥāwī, 1994 : 77)

อิสลามได้ให้ความสำคัญกับการรักษาสติปัญญา เพราะสติปัญญาเป็นสิ่งอันประเสริฐที่พระองค์อัลลอฮ์ ﷻ ทรงสร้างความแตกต่างระหว่างมนุษย์และสิ่งถูกสร้างอื่น ๆ และด้วยสติปัญญาทำให้มนุษย์ต้องรับผิดชอบต่อหน้าที่ที่ได้รับมอบหมายบนหน้าแผ่นดิน อิสลามจึงได้กำหนดแนวทางในการรักษาสติปัญญาให้สมบูรณ์ดังนี้ 1) ห้ามดื่มสิ่งมีเมาและเสพสิ่งเสพติดให้โทษต่าง ๆ ที่ทำให้สมองของมนุษย์เกิดความบกพร่องและไม่สามารถปฏิบัติหน้าที่ได้ 2) อิสลามได้กำหนดบทลงโทษสำหรับผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับสิ่งมีเมาหรือสิ่งเสพติด ตั้งแต่ผู้ผลิตจำหน่าย ผู้สนับสนุน ผู้ซื้อผู้ขาย เจ้าของกิจการ พนักงาน ล้วนได้รับผลตอบแทนเท่าเทียมกัน 3) อิสลามได้อบรมสั่งสอนและสร้างจิตสำนึกให้มนุษย์ที่มีสติปัญญาสมบูรณ์เข้าใจสัจธรรม คิดและปฏิบัติในสิ่งที่ดีและถูกต้อง 4) อิสลามได้ส่งเสริมให้มนุษย์สร้างความสมบูรณ์แก่สติปัญญาทั้งทางร่างกายและชีวภาพ 5) อิสลามได้ยกฐานะและให้เกียรติผู้ที่มีปัญญาเป็นเลิศ 6) อิสลามสอนให้มนุษย์ปลดปล่อยสติปัญญาจากการถูกรอบงำทางความคิดที่ผิดเพี้ยน งมงาย และหลงผิด 7) อิสลามได้ฝึกฝนสติปัญญาเพื่อให้เกิดผลและรับรู้ถึงสัจธรรมผ่านกระบวนการ 2 ประการ คือ 7.1) การเอาหลักการที่ถูกต้องมาคิดไตร่ตรองและใคร่ครวญเพื่อให้เกิดความเชื่อมั่นในสัจธรรม และ 7.2) การเชิญชวนให้พิจารณาไตร่ตรองถึงการสร้างสรรพสิ่งต่าง ๆ ของอัลลอฮ์ เพื่อให้เกิดความมั่นใจในความยิ่งใหญ่ของอัลลอฮ์มากยิ่งขึ้น 8) อิสลามได้สั่งให้พิจารณาไตร่ตรองในความบริสุทธิ์แห่งบทบัญญัติอิสลามและวิหยปัญญา (หิกมะฮฺ) ของบทบัญญัติดังกล่าว 9) อิสลามได้สั่งให้มนุษย์ใช้สติปัญญาในการคิดไตร่ตรองถึงลักษณะกายภาพของจักรวาลและใช้เป็นประโยชน์ในการสร้างอารยธรรมอันสูงสุด และ 10) อิสลามได้เปิดโอกาสให้มนุษย์ใช้สติปัญญาในการวินิจฉัยปัญหาทางศาสนาที่มีได้มีตัวบทบัญญัติไว้เป็นที่ประจักษ์ในกรณีดังนี้ 10.1) การวินิจฉัย

ค้นหาเกี่ยวกับความมุ่งหมายหรือเจตนารมณ์ของบทบัญญัตินั้น ๆ และ 10.2) การวินิจฉัยปัญหาธรรมศาสตร์ทางศาสนา เพื่อให้ครอบคลุมและสามารถบังคับใช้ได้ทุกยุคทุกสมัยโดยผ่านวิธีการเทียบเคียงตัวบท การคำนึงผลประโยชน์สาธารณะเป็นสำคัญ (มัสลิน มาหะมะ, ม.ป.ป. : 179-181)

การเรียนรู้ในวัยเด็กนับเป็นการเรียนรู้ที่มีความสำคัญ เนื่องจากเด็กในวัยนี้สามารถที่จะต่อสู้และฟันฝ่ากับอุปสรรคต่าง ๆ นานา ๆ ไปได้ มีสมองที่ชาญฉลาด มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ที่แตกฉาน และมีความเข้าใจที่ลุ่มลึก สามารถที่จะเรียนรู้ศาสตร์ประเภทต่าง ๆ ได้เป็นอย่างดี ('Abd al-Ghaniy al-Khatib, 1402 H : 142)

การไม่ส่งเสริมและสนับสนุนให้เด็กได้เรียนรู้สิ่งที่เป็นในเรื่องศาสนา นับเป็นการทรมาณพวกเขาอย่างรุนแรง โดยเฉพาะผู้ที่เปี่ยมบิตามารดาและผู้ปกครองของเด็ก การปล่อยปละละเลยการเรียนรู้เกี่ยวกับเรื่องศาสนาตั้งกล่าวมิได้สร้างคุณประโยชน์แก่เด็ก และไม่ได้สร้างคุณประโยชน์แก่บิดามารดาเช่นกัน ดังที่บิดามารดาได้ตำหนิลูกของพวกเขาว่าพวกเขาเหล่านั้นเนรคุณต่อบิดามารดา ส่วนพวกเขาก็ได้กล่าวตอบโต้ว่า โอ้ บิดาของฉัน ท่านได้เนรคุณต่อฉันเมื่อฉันยังเป็นเด็กและ ณ วันนี้ ฉันก็ได้เนรคุณท่านเมื่อท่านได้ย่างเข้าสู่วัยชรา (Ibn al-Qaiyim al-Jauziyah, n.d. : 80)

มนุษย์ทุกคนถูกสร้างมาด้วยความอ่อนแอและโง่เขลา วัยเด็กจึงเป็นวัยที่สำคัญต่อการเรียนรู้ และต้องมีผู้คอยดูแลและขัดเกลาอย่างดี จนทำให้เขามีการพัฒนาด้านการเรียนรู้และมีประสบการณ์เพิ่มขึ้นทีละขั้นตามความสามารถของแต่ละคน ดังนั้น การอบรมสั่งสอนและการชี้แนะทำให้เด็กห่างไกลจากการหลงผิดและบรรลุปเป้าหมายอันสูงส่งที่วางไว้ (Muhammad Bin Maqbal Bin Muhammad al-Maqbal, n.d. : 106-107)

อิสลามฝึกฝนในการสร้างพลังอันมั่นคงด้านสติปัญญาผ่านวิธีการที่ชี้ให้เห็นถึงหลักฐานแห่งความเป็นจริง 2 ประการ คือ 1) การวางหลักการแห่งอิสลามที่ถูกต้องในด้านสติปัญญา และ 2) การฝึกฝนด้านสติปัญญา โดยการคิดไตร่ตรองการสร้างของพระองค์อัลลอฮ์ที่มหัศจรรย์และดำเนินไปอย่างเป็นระบบ 'Alīy 'Aḥmad Madkūr, 1987 : 221-222)

การปลูกฝังผู้เรียนด้านสติปัญญา มีวัตถุประสงค์ที่สำคัญ ('Amīn 'Abū Lawī, 1999 : 54-55 ; al-Zintānī, 1993 : 536-538) ดังนี้ 1) ปลูกฝังด้านอะกีดะฮ์ให้ฝังแน่นภายในจิตใจ เพื่อเป็นเกราะกำบังอะกีดะฮ์ (หลักการศรัทธา) ที่เสียหายต่าง ๆ มิให้เข้ามาทำลายจิตใจ 2) ต่อต้านอุตริกรรม การหลงผิด งมงาย และความคิดที่ไม่ดีเข้ามาสู่ตัวผู้เรียน 3) ส่งเสริมผู้เรียนด้านความรู้อิสลาม 4) ส่งเสริมผู้เรียนให้รู้แนวทางการแก้ปัญหาและอุปสรรคต่าง ๆ ที่เกิดขึ้น 5) ช่วยเหลือผู้เรียนด้านการอ่าน เขียน คิด และวิเคราะห์ เพื่อช่วยให้ผู้เรียนเกิดการพัฒนาด้านความคิดและสติปัญญา 6) ค้นหาความพร้อมและความสามารถด้านสติปัญญาของผู้เรียน 7) ทำให้ผู้เรียนสามารถเลือกเรียนสาขาเฉพาะทางและกิจกรรมต่าง ๆ ที่ตัวเองชอบและสนใจ 8) เตรียมความพร้อม ความสามารถและ

ความสนใจด้านสติปัญญาของผู้เรียน ให้มีความครอบคลุมและความสมบูรณ์ 9) ช่วยเหลือผู้เรียนในการเพิ่มขีดความสามารถด้านการเรียนรู้อย่างสม่ำเสมอ 10) พัฒนาผู้เรียนให้มีความคิดด้านบวก โดยไม่ยึดติดกับประเพณีและวัฒนธรรมที่หลงผิดและงมงาย และ 11) พัฒนาผู้เรียนให้มีความสามารถในการคิดค้นและประดิษฐ์ชิ้นงานตามหลักการอิสลาม

ผู้สอนต้องมีวิธีการปลูกฝังผู้เรียนด้านสติปัญญา (Muhammad Bin Maqbal Bin Muhammad al-Maqbal, n.d. : 107-108) ดังนี้ 1) ปลูกฝังผู้เรียนด้วยการพูดคุยสนทนาแบบตัวต่อตัวเหมาะสมกับสติปัญญาและความสามารถของผู้เรียน 2) ส่งเสริมผู้เรียนในด้านการอ่าน เพื่อเป็นเครื่องมือในการศึกษาหาความรู้ ควรจัดเตรียมห้องสมุด และหนังสือที่เหมาะสมกับวัยของเด็ก 3) เลือกเพื่อนที่ดีในการคบค้าสมาคม มีการพฤติปฏิบัติตามหลักคำสอนของศาสนา 4) สร้างบรรยากาศที่เหมาะสมภายในบ้านและส่งเสริมให้เด็กได้มีอิสระในการถามและสนทนา 5) ส่งเสริมเด็กให้เล่นของเล่นและสื่อต่าง ๆ ที่ส่งผลต่อพัฒนาการของเด็กด้านสติปัญญา

การปลูกฝังเด็กด้านสติปัญญาต้องอาศัยการดูแลเอาใจใส่ของผู้ปกครองและครูผู้สอนอย่างดียิ่ง การปล่อยปละละเลยพวกเขา ทำให้มีผลกระทบในเชิงพฤติกรรมการเรียนรู้ของพวกเขาในอนาคต ดังนั้น ผู้ปกครองของเด็กและครูผู้สอน ต้องช่วยกันปลูกฝังผู้เรียนด้านสติปัญญาอย่างเต็มความสามารถตามบทบาทและหน้าที่ที่รับผิดชอบของแต่ละคน เพราะอิสลามให้ความสำคัญกับการรับผิดชอบงานที่ได้รับมอบหมายและหน้าที่ของทุกคนจะต้องถูกสอบสวนในวันอาคีเราะฮ์

การปลูกฝังผู้เรียนด้านสติปัญญาต้องอาศัยกระบวนการถ่ายทอดและบ่มเพาะของบิดามารดาและครูผู้สอน โดยบิดามารดาต้องเลือกครูผู้สอนที่ดีเพื่อเป็นกระบอกน้ำให้กับจิตใจและสติปัญญาของเด็ก ดังนั้น เมื่อครูผู้สอนเป็นคนดีก็จะส่งผลทำให้ผู้เรียนเป็นเด็กดีตามไปด้วย โดยมีหลักการพื้นฐานในการปลูกฝังผู้เรียนด้านสติปัญญา (Muhammad Nūr Bin ‘Abd al-Hāfīz Suwaid, 1995 : 219-239 ; Muhammad Nūr Bin ‘Abd al-Hāfīz Suwaid, 2001 : 228-229) ดังนี้ 1) ปลูกฝังเด็กให้รักการศึกษาหาความรู้และมีมารยาทในการศึกษาหาความรู้ 2) ปลูกฝังเด็กให้ท่องจำอัลกุรอานและอัลหะดีษตามความเหมาะสมกับสติปัญญา 3) บิดามารดาต้องเลือกผู้สอนและสถานที่เรียนที่ดีแก่เด็ก เพราะเด็กต้องอยู่กับครูผู้สอนเป็นเวลานาน เด็กจึงสามารถรับสิ่งที่ดีจากครูผู้สอน 4) สอนเด็กให้มีความชำนาญวิชาภาษาอาหรับ เพื่อเป็นเครื่องมือในการแสวงหาศาสตร์ต่าง ๆ 5) สอนเด็กให้มีความชำนาญภาษาต่างประเทศ เพื่อจะได้รับรู้แนวคิดและกระบวนการคิดต่าง ๆ ตลอดจนวัฒนธรรมของชาวต่างประเทศ 6) ชี้แนะและส่งเสริมเด็กตามความต้องการและตามธรรมชาติการเรียนรู้ของพวกเขา 7) สร้างห้องสมุดภายในบ้านส่งผลที่ดีต่อการปลูกฝังเด็กด้านสติปัญญา 8) เล่าเรื่องการศึกษาหาความรู้ของชนรุ่นก่อน (สะลัฟ) ให้เด็กฟัง เช่น การศึกษาหาความรู้ในช่วงวัยเด็กของสุฟยาน บิน อุยัยนะฮ์ มอลิก บิน อะนัส อิมามอะหมัด บิน ฮันบัล อิมามอะบียุสฟ อิมามมุฮัมมัด บิน อัลหะสัน อัชชะบานีย อิมามอิบนุ อัลญะฮีย และอิมามอิบนุ สีน่า เป็นต้น

9) ฝึกฝนให้เด็กมีความคิดที่ไม่ชักนำไปสู่ความชั่วและให้ระลึกพระองค์อัลลอฮ์ ﷻ อย่างสม่ำเสมอ
 10) ส่งเสริมให้เด็กได้มีการประชุมและแสดงความคิดเห็น 11) ส่งเสริมให้เด็กกล้าพูดและกล้าแสดงออกทางความคิด และอ้างอิงหลักฐานด้วยความชัดเจน และ 12) ปลุกฝังคุณลักษณะของความรู้สึกและระลึกถึงความโปรดปรานที่อัลลอฮ์ทรงประทานและไตร่ตรองทุกสิ่งทุกอย่างรอบตัว

จากที่กล่าวมาทั้งหมดข้างต้น พอจะสรุปได้ว่า การปลุกฝังผู้เรียนด้านสติปัญญาเป็นคุณลักษณะหนึ่งที่มีความสำคัญอย่างยิ่งในการสร้างผู้เรียนให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ ซึ่งการเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์นั้นต้องมีความโดดเด่นด้านความคิด วิเคราะห์และสังเคราะห์ ที่ถือว่าเป็นความโปรดปรานที่พระองค์อัลลอฮ์ ﷻ ทรงประทานแก่มนุษย์เท่านั้น โดยมีได้ประทานแก่สิ่งที่ถูกสร้างอื่น ๆ เป็นการยกฐานะขึ้นและให้เกียรติแก่มนุษย์ในการเป็นตัวแทนบนหน้าแผ่นดินของพระองค์ และประกาศเชิญชวนสู่อิสลาม

2.5.5 จิตใจ (นัฟส) และจิตวิญญาณ (รูก)

นักวิชาการอิสลามได้ให้ความหมายของจิตใจ สติปัญญา และจิตวิญญาณ เสมือนกันว่ามีความหมายเดียวกันในบางครั้ง และมีความหมายที่แตกต่างกันในบางครั้ง (al-Tahhān, 2002 : 58) ดังที่อิสลามได้ให้ความสำคัญกับการปลุกฝังผู้เรียนด้านจิตใจ โดยจิตใจนั้นมีความสัมพันธ์โดยตรงกับรูก (วิญญาณ) เป็นแหล่งกำเนิดอันทรงพลังของมนุษย์ เป็นแหล่งแห่งรักมีที่มีการเชื่อมสัมพันธ์กับพระองค์อัลลอฮ์ ﷻ เป็นขุมพลังที่ไร้ขีดจำกัด ซึ่งมีความแตกต่างกับพลังของร่างกายและสติปัญญาที่มีขอบเขตจำกัด และต้องอาศัยเวลาและสถานที่เข้ามาเกี่ยวข้อง (Muhammad Qutub, 1403 H : 41) การปลุกฝังผู้เรียนด้านจิตใจ เป็นการปลุกฝังให้มีความกล้าแสดงออก กล้าเปิดเผย และรู้สึกถึงความสมบูรณ์ รักการทำความดีกับผู้อื่น ระวังความโกรธ และมีอุปนิสัยที่ดีงามในด้านจิตใจ ('Abdullah Nāsih 'Ulwan, 1996 : 299) ดังนั้น การให้ความสำคัญในด้านจิตใจ มีความสำคัญและมีความจำเป็น เพื่อสร้างบุคลิกภาพของผู้เรียนให้มีความสมบูรณ์ เพราะใครก็ตามมีคุณลักษณะอันน่ายกย่องและสรรเสริญก็ควรนำมาเป็นแบบอย่าง ทำให้การใช้ชีวิตมีความมีความสุขทั้งโลกนี้และโลกหน้า สำหรับโลกนี้ทำให้ง่ายต่อการปฏิสัมพันธ์กับผู้อื่น ส่วนโลกหน้าเขาก็จะได้รับชัยชนะ (Yūsuf Mustafā al-Qādi, 1401 H : 176) ดังที่ท่านนบีมุฮัมมัด ﷺ ได้กล่าวเกี่ยวกับความสำคัญของจิตใจว่า

((وَإِنَّ فِي الْجَسَدِ مُضْغَةً إِذَا صَلَحَتْ صَلَحَ الْجَسَدُ كُلُّهُ، وَإِذَا فَسَدَتْ

فَسَدَ الْجَسَدُ كُلُّهُ أَلَا وَهِيَ الْقَلْبُ)) (رواه البخاري : 52)

ความว่า “พึงรู้เถิดว่า แท้จริงแล้ว ในร่างกายเรานั้น มีเนื้อก้อนหนึ่ง ถ้าหากว่าเนื้อก้อนนั้นดี ร่างกายก็จะดีตามไปด้วย และถ้าหากว่า

เนื้อก้อนนั้นไม่ดี ร่างกายของเราก็จะไม่ดีไปด้วย เนื้อก้อนนั้นก็คือ หัวใจนั่นเอง” (บันทึกโดย al-Bukhāri : 52)

และหัวใจยังเป็นที่บ่มเพาะสำหรับอีมานและความยำเกรง หรือเป็นที่สำหรับการ ปฏิเสธ (กุฟร) การกลับกลอก (นิฟาถ) และการตั้งภาคี (ชิรค) ท่านนบี ﷺ ได้กล่าวว่า

((التَّقْوَى هَاهُنَا وَوَيْشِيرُ إِلَى صَدْرِهِ ثَلَاثَ مَرَّاتٍ)) ((رواه مسلم : 32))

ความว่า “ความยำเกรง (ตักวา) นั้นอยู่ที่นี้ และท่านได้ชี้ไปที่หน้าอก จำนวนสามครั้งด้วยกัน” (บันทึกโดย Muslim : 32)

การทำงานของจิตใจนั้นดีกว่าการทำงานของร่างกายหรืออวัยวะต่าง ๆ ดังนี้ 1) หากการทำงานของจิตใจบกพร่องอาจทำให้การทำงานของร่างกายบกพร่องตามไปด้วยหรืออาจจะทำให้การทำงานดังกล่าวเสียไป เช่น การไอ้อวด (ริยาอ) ในการทำความดี 2) การงานของจิตใจนั้นเป็นรากฐานของการทำงานต่าง ๆ ฉะนั้นหากเราไม่ตั้งเจตนาแล้วการงานนั้นก็จะมีไม่บังเกิดผล 3) การงานของจิตใจเป็นสาเหตุให้ได้รับชั้นที่สูงส่งในสวรรค์ เช่น ความสมถะพอเพียง 4) การงานของจิตใจสามารถทำให้ได้ผลบุญมากหรือน้อย หรืออาจจะไม่ได้รับผลบุญแต่อย่างใด เช่น การละหมาดอย่างนอนบ่นและสงบนิ่ง (คุซอ) 5) การงานของจิตใจจะได้รับผลตอบแทนเหลือคณานับ เช่น การเศาะบ์ (อดทน) เป็นต้น

al-Zintānī (1993 : 640-642) ได้กล่าวถึงจุดประสงค์ของการปลูกฝังผู้เรียนด้านจิตใจ ดังนี้ 1) ทำให้มีความสามารถในการควบคุมอารมณ์ ความกดดัน ความต้องการ และอารมณ์ใฝ่ต่ำ โดยไม่ทำให้เกิดความเสียหายต่อความสัมพันธ์กับผู้อื่น 2) ทำให้สามารถควบคุมจิตใจและความรู้สึก ไม่แพ้ใจตัวเอง และตกอยู่ภายใต้อารมณ์ของตนเอง 3) ทำให้มีความสามารถในการปรับตัวอย่างถูกต้องระหว่างความต้องการภายในและระหว่างสภาพแวดล้อมภายนอก อาจจะไปประกอบไปด้วยศาสนา คุณธรรมจริยธรรม วัฒนธรรม หรือเศรษฐกิจ 4) ทำให้มีการพัฒนาความต้องการของมนุษย์ มีความมั่นใจในตัวเอง มีจิตใจเข้มแข็ง ทำให้ดำรงอยู่ในคุณธรรมจริยธรรมที่ส่งผลอันดีงามต่อจิตใจ 5) ทำให้ป้องกันตัวเองให้รอดพ้นจากความกังวลและการหลงผิด สามารถแก้ปัญหาต่าง ๆ ได้ และยอมรับจุดด้อยของตัวเอง 6) เป็นข้อชี้แนะแก่บุคคลเพื่อนำไปรักษาโรคที่เกิดจากจิตใจ เมื่อหายจากโรคดังกล่าวแล้ว เขาก็จะกลับคืนสู่ชีวิตใหม่ที่มองโลกในแง่ดี ให้ความสำคัญด้านจิตวิญญาณ คุณธรรมจริยธรรม และสังคม และ 7) ป้องกันความว่างเปล่าของจิตวิญญาณ โดยการนำเอาอีมานที่ศรัทธามั่นต่ออัลลอฮ์ ﷻ มาช่วยเยียวยาจิตใจให้เกิดความสงบสุขและปลอดภัย

ผู้สอนที่มีความรับผิดชอบในการปลูกฝังผู้เรียนด้านจิตใจ ต้องเข้าใจธรรมชาติของเด็ก และสามารถนำพาพวกเขาไปสู่เป้าหมายสูงสุดตามที่ได้วางไว้ ผู้สอนต้องเข้าใจว่าผู้เรียนแต่ละคน

มีคุณลักษณะ พฤติกรรม และความสามารถที่แตกต่างกัน ดังนั้น ครูผู้สอนจึงต้องมีวิธีการปลูกฝังผู้เรียนด้านจิตใจที่มีความหลากหลาย สอดคล้องกับความต้องการของผู้เรียน ('Abd al-Rahmān al-Bānī, 1403 H : 41-42)

ส่วน Muhammad Bin Maqbal Bin Muhammad al-Maqbal (n.d. : 112-117) ได้กล่าวถึงหน้าที่ของผู้สอนในการปลูกฝังเยาวชนด้านจิตใจ ดังนี้ 1) ต้องเรียกชื่อของเด็กด้วยชื่อที่ดี และไพเราะ ไม่ว่าจะเป็นเพศชายหรือเพศหญิง 2) ต้องให้ความยุติธรรมและความเสมอภาค 3) ต้องให้เกียรติและชมเชย 4) ต้องให้ความรักและความอ่อนโยน 5) ต้องให้ความปลอดภัยและความสงบสุข และ 6) ต้องให้กำลังใจและทำงานให้ประสบความสำเร็จ สอดคล้องกับ Muḥammad Nūr Bin 'Abd al-Hafiz Suwaid (1995 : 179-205) ได้กล่าวถึงการปลูกฝังเด็กด้านอารมณ์และจิตใจ ดังนี้ 1) การให้ความรักและความเมตตา 2) การหยอกล้อและการสร้างความสบายใจ 3) การให้ของรางวัลเพื่อเป็นกำลังใจ 4) การลูบศีรษะอย่างอ่อนโยนแสดงความรัก 5) การต้อนรับด้วยความอบอุ่น 6) หากเด็กหลงทาง ต้องรีบตามหาอย่างเร่งด่วน 7) การให้ความสำคัญในการดูแลเด็กผู้หญิงและเด็กกำพร้า สำหรับเด็กผู้หญิง ต้องให้การดูแลพวกเขาด้วยการระงับอารมณ์การโมโหโกรธาและให้ความเสมอภาคและความยุติธรรมเหมือนกับเด็กชาย ส่วนเด็กกำพร้า ต้องดูแลรักษาทรัพย์สินและการประกอบธุรกิจที่เพิ่มพูนจากทรัพย์สินดังกล่าว และ 8) รักเด็กด้วยความพอดี ไม่ตามใจเด็กและไม่เคร่งครัดมากเกินไป

ส่วนการปลูกฝังผู้เรียนด้านรุห (จิตวิญญาณ) เป็นการปลูกฝังผู้เรียนให้มีจิตวิญญาณที่เข้มแข็งและปลูกฝังอีมาน (การศรัทธา) สำหรับผู้เรียน และขัดเกลาอารมณ์และจิตใจ และชี้แนะพฤติกรรมต่าง ๆ ผ่านกระบวนการอันทรงพลังของคุณค่าแห่งจิตวิญญาณและคุณธรรมอันสูงส่ง มีแหล่งที่มาจากการศรัทธาต่อพระองค์อัลลอฮฺ ﷻ การศรัทธาต่อบรรดามลาอิกะฮฺ บรรดาคัมภีร์ บรรดาเราะสุล วันกียามะฮฺ และการกำหนดกฎสภาวะความดีและความชั่ว (al-Zintānī, 1993 : 326 ; Yūsuf Mustafā al-Qādī Wa Miqdād Yāljin, 1401 H : 310-311)

al-Zintānī (1993 : 409-412) ได้กล่าวถึงจุดประสงค์ของการปลูกฝังผู้เรียนด้านจิตวิญญาณ ดังนี้ 1) ปลูกฝังอะกีดะฮฺ (หลักการศรัทธา) และการศรัทธาต่ออัลลอฮฺ ﷻ ที่ถูกต้อง 2) การชี้แนะสู่การทำความดีต่ออัลลอฮฺ ﷻ เพียงองค์เดียวเท่านั้น 3) การปลูกฝังการศรัทธาต่อบรรดามลาอิกะฮฺและบรรดาคัมภีร์ต่าง ๆ ของอัลลอฮฺ บรรดาเราะสุลและบรรดานบี วันอาคิเราะฮฺ และการกำหนดสภาวะความดีและความชั่ว หลังจากที่ได้ศรัทธาอย่างเข้มแข็งต่ออัลลอฮฺ ﷻ 4) ขัดเกลารุห (จิตวิญญาณ) ของมุอฺมิน และชำระล้างจิตใจ เพื่อให้เอนเอียงสู่หลักการของศาสนาโดยธรรมชาติที่ศรัทธาต่ออัลลอฮฺ 5) ปลูกฝังมุอฺมินให้มีความรักต่ออัลลอฮฺ ﷻ และเราะสุล ﷺ และปฏิบัติตามแนวทางของเราะสุล ﷺ 6) ปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมอันดีงาม 7) ปลูกฝังให้มีรุห (จิตวิญญาณ) ที่มีการเสียสละและการให้ 8) ปลูกฝังให้ใช้อีมานที่เข้มแข็งเป็นป้อมปราการป้องกันอารมณ์ใฝ่ต่ำและความสุขด้านวัตถุนิยม และ al-Zintānī (1993 : 395-409) ยังได้กล่าวถึงผลสะท้อนที่ได้รับจากการ

ปลูกฝังผู้เรียนด้านจิตวิญญาณดังนี้ 1) มีความบริสุทธิ์ใจต่ออัลลอฮ์ ﷻ 2) การมอบหมายตนต่ออัลลอฮ์ (ตะวักกัล) 3) การปฏิบัติความดีอย่างสม่ำเสมอ และ 4) การทำในสิ่งที่อัลลอฮ์ ﷻ ทรงใช้และละเว้นในสิ่งที่พระองค์ทรงห้าม นอกจากนี้ al-Zintānī (1993 : 345-394) ยังได้กล่าวถึงสิ่งสำคัญที่ต้องยึดมั่นในการปลูกฝังผู้เรียนด้านจิตวิญญาณ คือ การศรัทธาต่อพระองค์อัลลอฮ์ ﷻ การศรัทธาต่อบรรดามลาอิกะฮ์ บรรดาคัมภีร์ต่าง ๆ ของอัลลอฮ์ บรรดาเราะซูล วันกียามะฮ์ และการกำหนดกฎสถานะความดีและความชั่ว และการทำความดีต่อพระองค์อัลลอฮ์เพียงองค์เดียวเท่านั้น ประกอบไปด้วย การละหมาด การถือศีลอด การจ่ายซะกาต และการละหมาดฟัรฎู 5 เวลา เป็นต้น สอดคล้องกับ al-Tahhān (2002 : 50-52) ได้กล่าวถึงความสำคัญของการปลูกฝังผู้เรียนด้านจิตวิญญาณในการสร้างบุคลิกภาพที่สมบูรณ์ ต้องประกอบไปด้วย 1) การศรัทธาต่ออัลลอฮ์และวันอาคิเราะฮ์ และ 2) ต้องปฏิบัติตามมารยาทอิสลามและปฏิบัติศาสนกิจต่าง ๆ ที่เป็นฟัรฎู (บังคับ) และยึดมั่นในหุกม (ข้อห้ามและข้อใช้) สอดคล้องกับอิมามฆะซาลีย์ (n.d. : 113) ได้กล่าวว่า เด็กต้องเรียนวิชาอัลอะกิดะฮ์ (หลักการศรัทธา) ตั้งแต่เยาว์วัย ต่อมาก็มีความรู้เพิ่มขึ้นเรื่อย ๆ ทีละน้อย เมื่อโตขึ้นก็สามารถใช้วิธีการท่องจำ ทำความเข้าใจ และยึดมั่น ซึ่งเป็นวิธีการปลูกฝังเด็กที่ถูกต้อง สอดคล้องกับ Muḥammad Bin Maqbal Bin Muḥammad al-Maqbal (n.d. : 70-80) ได้กล่าวว่า การปลูกฝังด้านจิตวิญญาณแก่ผู้เรียน ครูผู้สอนต้องปลูกฝังด้านอะกิดะฮ์ (หลักการศรัทธา) เป็นลำดับแรก เป็นการปูทางให้พวกเขาได้คิดไตร่ตรองในการสร้างบรรดาชั้นฟ้าและแผ่นดินของอัลลอฮ์ ﷻ ปลูกฝังด้านการปฏิบัติศาสนกิจ การอ่านและท่องจำอัลกุรอาน การรำลึกถึงอัลลอฮ์ ﷻ การมองเห็นพระองค์อยู่ในสายตา (มูรอเกาะบะฮ์) และการกล่าวถึงสวรรค์และนรก การปลูกฝังประการดังกล่าวข้างต้น ครูผู้สอนต้องใช้วิธีการสอนที่หลากหลาย โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อให้สิ่งที่พวกเขาได้ศึกษาติดฝังแน่นอยู่ในจิตใจและจิตวิญญาณของแต่ละคน

จากที่กล่าวมาทั้งหมด พอจะสรุปได้ว่า การปลูกฝังด้านจิตใจ อารมณ์ และจิตวิญญาณ ต้องมีพื้นฐานหลักจากการศรัทธาต่อพระองค์อัลลอฮ์ ﷻ อย่างเข้มแข็งและยึดมั่นอย่างแท้จริง และมีความบริสุทธิ์ใจ เพื่อเป็นโล่หั่นแข็งแกร่งป้องกันผู้ศรัทธาให้รอดพ้นจากความชั่ว การหลงผิด อารมณ์ใฝ่ต่ำ และความลุ่มหลงในโลกดุนยา การศรัทธาจึงเป็นพื้นฐานหลักที่จะทำให้ผู้ศรัทธาได้รับความปลอดภัยทั้งโลกนี้และโลกหน้า

2.5.6 ร่างกาย

การปลูกฝังผู้เรียนด้านร่างกาย เป็นกระบวนการรักษาและพัฒนาร่างกายให้มีความพร้อมและสามารถปฏิบัติงานต่าง ๆ ได้อย่างมีประสิทธิภาพ เช่น สามารถทำการภักดีต่อพระองค์อัลลอฮ์ ﷻ (al-Hāzimī, 2000 : 195)

หน้าที่ของผู้ดูแลเด็กต้องให้ความสำคัญกับการปลูกฝังผู้เรียนด้านร่างกายดังนี้

- 1) ต้องให้แต่งงานกับชาวต่างชาติ เพื่อให้เด็กที่เกิดมามีร่างกายที่แข็งแรง ปลอดภัยจากโรคต่าง ๆ
- 2) ผู้ที่เป็นมารดาต้องดูแลลูกตั้งแตอยู่ในครรภ์ เพื่อมิให้เป็นเหยื่อที่ถูกล่อลวงของชัยฏอน
- 3) ต้องมีการตะหุญิก (ให้ลิ้มรสอินทผลัม) ช่วงที่มีการทำอะกิเกาะฮฺ (เป็นการปฏิบัติสำหรับเด็กแรกเกิดในช่วง 7 วันแรก) ทำให้สุขภาพปากและลิ้นมีความแข็งแรง เพื่อตีมนมมารดา
- 4) ผู้ที่เป็นมารดาต้องดูแลด้านร่างกายของลูก โดยให้ตีมนมในช่วง 2 ปีแรก จะทำให้เด็กมีความแข็งแรงด้านร่างกาย
- 6) การขลิบอวัยวะเพศ ทำให้ร่างกายสะอาดและสามารถรักษาสุขภาพร่างกายได้ดี
- 7) การใช้จ่ายเงินเพื่อการอุปโภคบริโภคอย่างเหมาะสม ไม่ขาดสารอาหารที่จำเป็นต่อร่างกาย และ
- 8) การตัด/โกนผม

Muhammad Bin Maqbal Bin Muhammad al-Maqbal (n.d. : 90-101)

อันนะหลาวีและมุฮัมมัดนุร (al-Nahlawī, 1994 : 116-117 ; Muhammad Nūr Bin ‘Abd al-Hāfiẓ Suwaid, 1995 : 209-215) ได้กล่าวถึงธรรมชาติของเด็กที่จะต้องออกกำลังกายเพื่อพัฒนาร่างกายให้มีความแข็งแรง ทำให้สมองปลอดโปร่ง มีผลอย่างยิ่งต่อกระบวนการเรียนรู้ของเด็ก ทำให้เด็กฉลาดและคิดได้เร็ว ดังนั้น เด็กจึงต้องมีพื้นฐานหลักสำคัญในการพัฒนาด้านร่างกาย ดังนี้

- 1) ต้องเรียนว่ายน้ำ ยิงธนู และขี่ม้า
- 2) จัดให้มีการแข่งขันกีฬาในกลุ่มของเด็ก
- 3) ผู้ใหญ่ต้องพยายามจัดกิจกรรมให้มีการเล่นกับเด็ก และ
- 4) ต้องจัดกิจกรรมให้เด็กได้เล่นกับเพื่อนของเขา

สอดคล้องกับ al-Tahhān (2002 : 45-50) ได้กล่าวถึงความสำคัญของร่างกาย ดังนี้

- 1) ร่างกายเป็นเครื่องมือที่สำคัญสำหรับมนุษย์ในการปฏิบัติงานและทำกิจกรรมต่าง ๆ
- 2) ร่างกายเป็นอวัยวะหลักที่ช่วยส่งเสริมในการทำมาค้าขายและละเว้นความชั่ว เช่น การเอาสิ่งกีดขวางออกจากทางเท้า การละหมาด การถือศีลอด การประกอบพิธีหัจญ์ เป็นต้น
- 3) ความแข็งแรงของร่างกายส่งผลที่ตึงามต่อความแข็งแรงภายในจิตใจ เช่น การระงับความโกรธ
- 4) ต้องไม่บั่นทอนร่างกายด้วยสาเหตุประการใด ๆ ทั้งสิ้น เพราะอัลลอฮฺให้สิทธิที่เหมาะสมแก่ร่างกาย
- 5) ต้องห่างไกลจากโรคติดต่อและโรคระบาดต่าง ๆ ที่ทำให้เกิดโทษต่อร่างกาย
- 6) ต้องทำความสะอาดร่างกายและออกกำลังกายอย่างสม่ำเสมอ
- 7) ต้องรับประทานอาหารพออิ่ม ซึ่งสอดคล้องกับ ‘Amīn ‘Abū Lāwī (1999 : 260-266) ได้กล่าวถึงสิทธิของร่างกายที่จะต้องดูแลรักษา ดังนี้

- 1) ต้องมีการกินและการตีมนมตามความเหมาะสม
- 2) ต้องนอนพักผ่อนให้เพียงพอ
- 3) ให้เด็กดำรงชีวิตในทางสายกลาง
- 4) การออกกำลังกาย และ
- 5) ต้องระวังโรคติดต่อ

อิสลามได้ให้ความสำคัญกับการปลูกฝังผู้เรียนด้านร่างกาย โดยมีวัตถุประสงค์หลักที่สำคัญดังนี้

- 1) ส่งเสริมให้มีการรับประทานอาหารที่มีประโยชน์ต่อร่างกาย
- 2) ให้ความสำคัญกับการทำความสะอาดร่างกายและสุขภาพพลานามัย
- 3) ส่งเสริมให้มีการออกกำลังกายประเภทต่าง ๆ อย่างเพียงพอ
- 4) ต้องพักผ่อนร่างกายให้เพียงพอและอย่าหักโหมจนเกินความพอดี
- 5) ให้ความสำคัญกับกิจกรรมการพักผ่อนหย่อนใจที่ไม่ทำให้เกิดโทษต่อร่างกายและผิดหลักการของศาสนา
- 6) ส่งเสริมให้มี

การรักษาสุขภาพ 7) ส่งเสริมให้รู้วิธีการรักษาโรคร้ายไข้เจ็บ 8) ส่งเสริมให้ใช้ความแข็งแรงของร่างกายตามที่ศาสนาสั่งใช้และไม่ใช้ไปในทางที่ผิด 9) สามารถปฏิบัติความดีต่าง ๆ ได้ และ 10) ทำให้จิตใจเบิกบานและมีความสุข (al-Zintānī, 1993 : 307-309 ; al-Hazimī, 2000 : 195-199 ; Salem Bin Sa'īd Bin Musfir Bin Jabbār, 2001 : 238-239)

จากที่กล่าวมาทั้งหมด พอจะสรุปได้ว่า การปลูกฝังผู้เรียนด้านร่างกายให้มีความแข็งแรงส่งผลที่ดีต่อการปฏิบัติความดีต่าง ๆ โดยเฉพาะอิสลามได้ส่งเสริมและสนับสนุนให้ประชาชาติได้เล็งเห็นความสำคัญต่อการออกกำลังกาย เพราะสติปัญญาที่ดีนั้นต้องมาจากร่างกายที่แข็งแรง และมุอิมินที่แข็งแรงนั้นทรงเป็นผู้ที่ประเสริฐและเป็นที่ยกย่อง ณ พระองค์อัลลอฮฺ ﷻ มากกว่ามุอิมินที่อ่อนแอ ท่านเราะฮ์ลุล ﷺ เป็นแบบอย่างที่ดีงามในการรักษาสุขภาพร่างกายให้มีความแข็งแรง ดังที่ท่านได้ทำการแข่งขันขี่ม้ากับบรรดาเศาะหาบะฮ์ ﷺ และวิ่งแข่งกับท่านหญิงอาอิชะฮ์ เราะฮ์ลุลลอฮ์ อันฮา จนทำให้ผลัดกันแพ้และผลัดกันชนะ และท่านเคาะลีฟะฮ์อุมัยร บิน อัลค็อฏฏอบ ﷺ ได้ส่งหนังสือไปยังข้าหลวงแคว้นต่าง ๆ ในสมัยการปกครองของท่าน โดยสั่งให้พวกเขาสอนผู้เรียนด้านการขี่ม้า ว่ายน้ำ และยิงธนู

เมื่ออิสลามได้ให้ความสำคัญกับการปลูกฝังผู้เรียนด้านร่างกาย ดังนั้น การป้องกันร่างกายให้ห่างไกลจากโรคร้ายไข้เจ็บจึงมีความสำคัญ โดยเฉพาะการปลูกฝังผู้เรียนให้มีหน้าที่รับผิดชอบในการดูแลรักษาสุขภาพร่างกายและจิตใจที่พระองค์อัลลอฮ์ ﷻ ทรงประทานให้เป็นอย่างดี โดยไม่ทำให้เกิดความบกพร่องและเกิดอันตรายใด ๆ ทั้งปวง การรักษาสุขภาพร่างกายเป็นหน้าที่จำเป็น (วาญิบ) สำหรับมนุษย์ทุกคน เพื่อรักษาสุขภาพให้เป็นปรกติอยู่เสมอ สามารถปฏิบัติความดีต่อพระองค์อัลลอฮ์ ﷻ ตลอดเวลา มนุษย์เมื่อมีสุขภาพดีต้องแสดงความขอบคุณต่อพระองค์ที่ทรงประทานสุขภาพดีมาให้ และหากประสบกับทุกข์ภัยหรือเกิดอาการเจ็บไข้ไม่สบายก็ต้องอดทนและรีบเร่งในการทำหน้าที่เยียวยารักษาและขออุอาอิให้หายเป็นปรกติ เพื่อที่จะสามารถทำความภักดีต่ออัลลอฮ์ ﷻ ต่อไป เพราะมนุษย์ถูกสร้างมาเพื่อทำความดีต่อพระองค์ ดังนั้น มุอิมินที่แข็งแรงจึงประเสริฐกว่าและเป็นที่ยกย่องแก่อัลลอฮ์มากกว่ามุอิมินที่อ่อนแอและดีกว่าทุกความดี

อิสลามมีคำสอนที่ครอบคลุมทั้งโลกคุณยาและอาคิเราะฮ์ มิใช่ศาสนาที่มุ่งเน้นเพียงโลกคุณยาอย่างเดียว มิใช่หมกมุ่นอยู่กับบรรทัดและความสะดวกสบายในโลกนี้จนเกินขอบเขต อิสลามเป็นศาสนาที่ยึดแนวทางสายกลาง มีความพอดี ดังนั้นอิสลามจึงสั่งให้ปฏิบัติด้วยความเสมอภาคระหว่างร่างกายและจิตใจ หากมุสลิมมัวแต่หมกมุ่นกับทางโลกมากเกินไปอิสลามก็สอนให้นึกถึงความต้องการด้านจิตใจโดยสั่งให้ทำการภักดีต่ออัลลอฮ์ ﷻ ดังที่พระองค์ได้ตรัสว่า

﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ ءَامَنُوا إِذَا نُودِيَ لِلصَّلَاةِ مِنْ يَوْمِ الْجُمُعَةِ فَاسْعَوْا إِلَىٰ ذِكْرِ اللَّهِ وَذَرُوا الْبَيْعَ ذَلِكُمْ خَيْرٌ لَكُمْ إِنْ كُنْتُمْ تَعْلَمُونَ ﴿٩﴾﴾
(الجمعة : 9)

ความว่า “โอ้อับรรดาผู้ศรัทธาเอ๋ย เมื่อได้มีเสียงร้องเรียก (อะซาน) เพื่อทำละหมาดในวันศุกร์ก็จงรีบเร่งไปสู่การรำลึกถึงอัลลอฮ์ และจงละทิ้งการค้าขายเสีย นั้นเป็นการดีกว่าสำหรับพวกเจ้าหากพวกเจ้ารู้” (อัลญุมอะฮ์ : 9)

เมื่อมุสลิมมัวแต่หมกมุ่นอยู่แต่เรื่องการทำอียาตะฮ์ (การงานที่แสดงถึงความภักดีต่ออัลลอฮ์) ก็ให้เขาคำนึงถึงสภาพความต้องการของร่างกายด้วย ดังที่อัลลอฮ์ ﷻ ตรัสว่า

﴿فَإِذَا قُضِيَتِ الصَّلَاةُ فَانْتَشِرُوا فِي الْأَرْضِ وَابْتَغُوا مِنْ فَضْلِ اللَّهِ وَاذْكُرُوا اللَّهَ كَثِيرًا لَعَلَّكُمْ تُفْلِحُونَ ﴿١٠﴾﴾ (الجمعة : 10)

ความว่า “ต่อเมื่อการละหมาดได้สิ้นสุดลงแล้ว ก็จงแยกย้ายกันไปตามแผ่นดิน และจงแสวงหาความโปรดปรานของอัลลอฮ์และจงรำลึกถึงอัลลอฮ์ให้มาก ๆ เพื่อว่าพวกเจ้าจะได้รับชัยชนะ”

(อัลญุมอะฮ์ : 10)

อิสลามได้ยกย่องคนที่ยึดเอาสองลักษณะดังกล่าวข้างต้น อัลลอฮ์ ﷻ ตรัสว่า

﴿رِجَالٌ لَا تُلْهِمُهُمْ تِجَارَةٌ وَلَا بَيْعٌ عَنْ ذِكْرِ اللَّهِ وَإِقَامِ الصَّلَاةِ وَإِيتَاءِ الزَّكَاةِ يَخَافُونَ يَوْمًا تَتَقَلَّبُ فِيهِ الْقُلُوبُ وَالْأَبْصَارُ ﴿٣٧﴾﴾ (النور : 37)

ความว่า “บรรดาผู้ที่การค้าและการขายมิได้ทำให้พวกเขาหันห่างออกจากการรำลึกถึงอัลลอฮ์และการดำรงละหมาด และการจ่ายซะกาต เพราะพวกเขากลัววันที่หัวใจและสายตาจะเหลือกลานในวันนั้น” (อันนุร : 37)

อิสลามห้ามทำในสิ่งที่เลวและเป็นอันตรายต่อมนุษย์ในทุกด้าน อาทิ ด้านสมอง ด้านร่างกาย ทรัพย์สิน เงินทอง หรือสังคม ดังนั้น อิสลามได้สร้างจิตวิญญาณของมนุษย์เพื่อให้ใช้ในหนทางสู่การทำความภักดีต่ออัลลอฮ์ และเพื่อให้ปฏิบัติตามบทบัญญัติแห่งอิสลาม บุคคลใดก็ตามย่อมไม่มีสิทธิที่จะทำลายมันเด็ดขาด นอกจากตามสิทธิความชอบธรรมที่อิสลามกำหนด และอัลลอฮ์ได้สร้างร่างกายมาพร้อมกับจิตวิญญาณอย่างสมบูรณ์ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อให้จิตวิญญาณทำการภักดีอัลลอฮ์ผ่านเรือนร่างที่อัลลอฮ์ทรงสร้างมา อัลลอฮ์ตรัสว่า

﴿لَقَدْ خَلَقْنَا الْإِنْسَانَ فِي أَحْسَنِ تَقْوِيمٍ ﴿٤﴾﴾ (التين : 4)

ความว่า : “โดยแน่นอนเราได้บังเกิดมนุษย์มาในรูปแบบที่สวยงามยิ่ง” (อัตตีน : 4)

ด้วยเหตุดังกล่าว อัลลอฮ์ ﷻ ทรงบังคับให้มนุษย์รักษาสุขภาพร่างกายและเอาใจใส่อย่างดีให้อยู่ในขอบเขตของศาสนา โดยกำหนดให้มีการปฏิบัติดังนี้ 1) ทำความสะอาดร่างกาย 2) รักษาความสะอาดอยู่เสมอ เช่น การล้างมือ ก่อนและหลังรับประทานอาหาร การทำความสะอาดปากและฟันหลังรับประทานอาหาร 3) การรับประทานอาหารและเครื่องดื่มที่มีประโยชน์ 4) ห้ามรับประทานอาหารหรือเสพสิ่งที่สกปรกและไม่บริสุทธิ์ เช่น สัตว์ที่ตายโดยไม่เชือด เลือด สุกร สุรายาเสพติด และบุหรี่ ทั้งนี้ก็เพื่อรักษาสุขภาพร่างกายของมนุษย์ 5) เล่นกีฬาที่มีประโยชน์ เช่น มวยปล้ำ ดังที่ครั้งหนึ่งท่านเราะฮ์มุลลอฮ์ ﷺ แข่งเล่นมวยปล้ำกับเศาะหาบะฮ์ท่านหนึ่งที่ชื่อรูกานะฮ์ ท่านสามารถเอาชนะเขาได้ 6) เยียวยาร่างกายเมื่อเจ็บป่วยหรือเป็นไข้ และ 7) การดูแลสุขภาพด้านจิตใจ อัลลอฮ์ ﷻ ได้สั่งให้กระทำการภักดีต่อพระองค์ ตามที่พระองค์ทรงใช้ ทั้งนี้ เพื่อเป็นอาหารสำหรับจิตวิญญาณของมนุษย์ ซึ่งช่วยขัดเกลาจิตใจให้ออกห่างจากความกังวลใจที่จะเกิดผลเสียต่อสุขภาพ

อิสลามถือว่าการไม่เอาใจใส่ต่อสุขภาพและไม่ให้สิทธิแก่มันอย่างพอเพียงไม่ว่าจะเป็นในด้านอาหาร การพักผ่อน การผ่อนคลายทางเพศอย่างถูกต้องตามที่ศาสนากำหนดเป็นสิ่งต้องห้ามทั้งสิ้น รายงานโดยอะนะส บิน มาลิก رضي الله عنه กล่าวว่า

((جَاءَ ثَلَاثَةٌ رَهْطٍ إِلَى بَيْوتِ أَزْوَاجِ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَسْأَلُونَ عَنْ عِبَادَةِ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ، فَلَمَّا أُخْبِرُوا كَأَنَّهُمْ تَقَالُوهَا، فَقَالُوا وَأَيْنَ نَحْنُ مِنَ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَدْ غَفَرَ لَهُ مَا تَقَدَّمَ مِنْ ذَنْبِهِ وَمَا تَأَخَّرَ، قَالَ أَحَدُهُمْ: أَمَا أَنَا فَإِنِّي أَصَلِّي اللَّيْلَ أَبَدًا، وَقَالَ آخَرُ: أَنَا أَصُومُ الدَّهْرَ وَلَا أَفْطِرُ، وَقَالَ آخَرُ: أَنَا أَعْتَرِلُ النِّسَاءَ فَلَا

أَتَزَوَّجُ أَبَدًا، فَجَاءَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ إِلَيْهِمْ فَقَالَ:
 "أَنْتُمْ الَّذِينَ قُلْتُمْ كَذًا وَكَذَا، أَمَا وَاللَّهِ إِنِّي لَأَخْشَاكُمْ لِلَّهِ وَأَتْقَاكُمْ لَهُ،
 لِكَيْيَ أَصُومُ وَأُفْطِرُ، وَأُصَلِّي وَأُزْفِدُ، وَأَتَزَوَّجُ النِّسَاءَ، فَمَنْ رَغِبَ عَنِّي
 سُنِّيَ فَلَيْسَ مِنِّي" ((رواه البخاري : 4776))

ความว่า “มีบุคคลสามคนมาที่บ้านภรรยาของท่านเราะฮูล ﷺ เพื่อ
 สอบถามเกี่ยวกับการเป็นอยู่ของท่าน ครั้นเมื่อพวกเขาได้ทราบ
 คำตอบ พวกเขาต่างพูดคุยกันประหนึ่งว่าการปฏิบัติ (อะมัล) ของ
 ท่านนบีที่พวกเขาได้ยินนั้นเป็นการงานที่เล็กน้อยมาก พวกเขาจึง
 กล่าวว่า พวกเราจะเทียบกับท่านเราะฮูล ﷺ ได้อย่างไรกัน เพราะ
 ท่านนั้นได้รับการอภัยโทษจากอัลลอฮ์ทั้งที่ผ่านมาและที่จะเกิดขึ้น
 ในบั้นปลายแล้ว ดังนั้น บุคคลหนึ่งในจำนวนพวกเขา กล่าวว่า ฉัน
 จะละหมาดตลอดคืน อีกคนกล่าวว่า ฉันจะถือศีลอดตลอดปีจะไม่มี
 วันไหนที่ฉันไม่ถือศีลอดเป็นอันขาด คนต่อไปกล่าวว่า ฉันจะไม่เข้า
 ใกล้ผู้หญิงและจะไม่แต่งงานตลอดไป ทันทิที่ท่านเราะฮูล ﷺ ผ่าน
 มาได้ยิน ท่านกล่าวว่า “พวกท่านได้กล่าวเช่นนั้น ฟังรู้เถิดว่า ฉัน
 ขอสาบานด้วยพระนามของอัลลอฮ์ ฉันคือคนที่ยำเกรงต่อพระองค์
 มากกว่าพวกท่าน แต่ฉันนั้นถือศีลอดแล้วก็ละศีลอด ฉันละหมาด
 และฉันก็นอนหลับพักผ่อน และฉันได้แต่งงาน ใครก็ตามที่ไม่ปฏิบัติ
 ตามแบบอย่างของฉัน ถือว่าเขาไม่ใช่พวกฉัน”

(บันทึกโดย al-Bukhāriy : 4776)

Muhammad Nūr Bin ‘Abd al-Hāfiẓ Suwaid (1995 : 242-256) ได้กล่าวถึงการ
 ดูแลรักษาสุขภาพของท่านเราะฮูล ﷺ แก่เด็กเพื่อป้องกันมิให้เกิดอาการเจ็บไข้ได้ป่วย ดังนี้
 1) ส่งเสริมให้เด็กได้ออกกำลังกายด้วยการเล่นกีฬาว่ายน้ำ ยิงธนู ชีม้า และมวยปล้ำ 2) ฝึกฝนเด็กให้
 ทำความสะอาดฟัน 3) ให้ความสำคัญในการรักษาความสะอาดและตัดเล็บ 4) ปฏิบัติตามสุนนะฮ์ของ
 ท่านเราะฮูล ﷺ ในการกินและดื่ม 5) ฝึกฝนให้เด็กนอนตะแคงด้านขวา 6) สอนเด็กให้รักษาโรคภัยไข้
 เจ็บแบบธรรมชาติ เช่น การนวดตามส่วนต่าง ๆ ของร่างกาย 7) ฝึกเด็กให้นอนพักผ่อนหลังจาก
 ละหมาดอิซาอและตื่นนอนตอนรุ่งอรุณเพื่อละหมาดศุบฮ์ 8) ดูแลเด็กมิให้เป็นโรคกระเพาะอาหาร
 และ 9) การปิดเป่าเด็กด้วยสุเราะฮ์อัลกุรอานเพื่อป้องกันจากการอิจฉาริษยาและการกระชิบกระชาบ
 ของญิน ส่วนการรักษาผู้ป่วยตามแบบอย่างของท่านเราะฮูล ﷺ มีดังนี้ 1) เมื่อเด็กไม่สบาย ต้องรีบ

ดำเนินการรักษาอย่างเร่งด่วน 2) ส่งเสริมและสนับสนุนให้เย็บเย็บเด็กที่ป่วย เพื่อสร้างกำลังใจแก่เด็ก 3) การรักษาด้วยไม้มหอม (อัลอูด อัลอินดีย และอัลสุอูฏ) 4) รักษาด้วยการกรอกเลือดและการเดินออกกำลังกาย 5) การรักษาด้วยการขูดเอาและการปิดเป่า 6) การรักษาผู้ที่ได้รับผลกระทบจากการอิจฉาริษยา และ 7) ห้ามแขวนสิ่งต่าง ๆ ตามร่างกายของเด็กนอกจากอัลกุรอานและอัลหะดีษ

ท่านเราะสูล ﷺ ขอต่ออัลลอฮ์ทั้งยามเช้าและยามบ่ายที่จะให้มีความสุขทั้งในโลกนี้และโลกหน้า ทั้งแก่ตัวท่านเอง ครอบครัว ทรีพัสสิน และท่านยังได้ส่งเสริมให้บรรดาเศาะหาบะฮ์ ﷺ ได้ปฏิบัติเช่นเดียวกัน ดังหะดีษของอับดุลลอฮ์ บิน อุมร์ ﷺ กล่าวว่า

((لَمْ يَكُنْ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَدْعُ هُوَ لَاءِ الدَّعَوَاتِ حِينَ يُمْسِي وَحِينَ يُصْبِحُ : اللَّهُمَّ إِنِّي أَسْأَلُكَ الْعَافِيَةَ فِي الدُّنْيَا وَالْآخِرَةِ، اللَّهُمَّ إِنِّي أَسْأَلُكَ الْعَفْوَ وَالْعَافِيَةَ فِي دِينِي وَدُنْيَايَ وَأَهْلِي وَمَالِي...)) (رواه أبو داود : 5074)

ความว่า “ท่านเราะสูล ﷺ ไม่เคยละเลยที่จะกล่าวคำเหล่านี้ทั้งยามเช้าและยามเย็นว่า โอ้อัลลอฮ์ ข้าพระองค์ขอให้มีความสุขปลอดภัยทั้งในดุนยาและอาคิเราะฮ์ โอ้อัลลอฮ์ ข้าพระองค์ขอให้มีความสุขความปลอดภัยในศาสนา ดุนยา ครอบครัว และทรีพัสสินของข้าพระองค์ด้วยเถิด ...”

(บันทึกโดย 'Abu Dāwūd : 5074)

ท่านเราะสูล ﷺ ได้บอกไว้ว่ามนุษย์ส่วนใหญ่จะไม่คอยให้ความสนใจ และมักจะปล่อยไหลต่อความโปรดปรานอันนี้ ดังที่ท่านได้กล่าวว่า

((نِعْمَتَانِ مَعْبُودٌ فِيهِمَا كَثِيرٌ مِنَ النَّاسِ الصَّحَّةُ وَالْفَرَاغُ))

(رواه البخاري : 6412)

ความว่า “ความโปรดปรานสองประการที่ผู้คนส่วนใหญ่ไม่เห็นคุณค่า นั่นคือ การมีสุขภาพที่ดี และการมีเวลาว่าง”

(บันทึกโดย al-Bukhāriy : 6412)

ท่านนบี ﷺ ได้ชี้แนะประชาชาติของท่านให้รีบฉกฉวยโอกาสในขณะที่ยังมีสุขภาพพลานามัยที่แข็งแรงก่อนที่จะประสบกับการเจ็บป่วย ดังหะดีษอับนุ อับบาส ﷺ กล่าวว่า

((اِغْتَنِمَ خَمْسًا قَبْلَ خَمْسٍ ... وَذَكَرَ مِنْهَا : صِحَّتَكَ قَبْلَ سَعْمِكَ)) (رواه الحاكم : برقم 7844، وصححه الألباني في صحيح الجامع الصغير : 1077)

ความว่า “ท่านจงฉกฉวยโอกาสทำประการก่อนที่อีกห้าประการจะ มาประสบ ... และหนึ่งจากห้าประการดังกล่าว คือ การมีสุขภาพที่ดี ก่อนที่การเจ็บป่วยจะมาเยือน” (บันทึกโดย al-Hakim : 7844 al-Hakim กล่าวว่า เป็นหะดีษเศาะฮี้หฺบนเงื่อนไขของอัลบุดคอรีและ มุสลิม แต่ท่านทั้งสองไม่ได้รายงานไว้ในตำรา และอัลอัลบานีย วิจัยนัยว่าเป็นหะดีษเศาะฮี้หฺ ในเศาะฮี้หฺ อัลญามิอ 1/244 : 1077)

จากที่กล่าวมาข้างต้น พอจะสรุปได้ว่า การปลูกฝังผู้เรียนด้านการรักษาสุขภาพเป็น สิ่งสำคัญ บิดามารดาและครูผู้สอนต้องพยายามเอาใจใส่และอบรมสั่งสอนเด็กให้ฝึกฝนการรักษา สุขภาพตั้งแต่ยังเล็ก โดยมีการแบ่งเวลาให้มีความเหมาะสมในด้านการเรียน การเล่น การกินการดื่ม การทำอิบาดะฮฺ และการพักผ่อน เป็นต้น โดยไม่เอนเอียงไปด้านใดด้านหนึ่ง เช่น เล่นมากเกินไป เรียนมากเกินไป หรือทำอิบาดะฮฺมากเกินไป หรือมีการพักผ่อนมากเกินไปจนทำให้เกิดโรคภัย หาก เด็กได้รับการอบรมสั่งสอนและมีการปลูกฝังตั้งแต่ยังเล็ก เขาก็จะเติบโตเป็นผู้ใหญ่ที่มีสุขภาพร่างกาย แข็งแรง ส่งผลต่อประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานต่าง ๆ ส่งผลต่อการมีจิตใจที่ดี มีสติปัญญาดี มองโลก ในแง่ดี สื่อสารต่อคนรอบข้างได้ดี เป็นแบบอย่างที่ดี จึงทำให้เขาสามารถดำรงตนอยู่ในสังคมได้ดีและ สร้างประโยชน์ต่อสังคมและประเทศชาติ

นอกจากนี้แล้ว ผู้วิจัยมีความเห็นว่า เมื่ออิสลามให้ความสำคัญเกี่ยวกับการปลูกฝัง ผู้เรียนด้านการรักษาสุขภาพร่างกายแล้ว การปลูกฝังผู้เรียนด้านเพศศึกษาก็มีความจำเป็นและ เชื่อมโยงกับการรักษาสุขภาพร่างกาย โดยการปลูกฝังผู้เรียนด้านเพศ เป็นการถ่ายทอดความรู้และ ประสบการณ์ที่ดีแก่ผู้เรียนเกี่ยวกับเรื่องเพศ และการป้องกันด้านอารมณ์ เพื่อให้ผู้เรียนได้รับความรู้ เกี่ยวกับเรื่องเพศ และมีพฤติกรรมตามแบบฉบับอิสลาม (Muhammad Mahdī al-'Istanbūlī, 1402 H : 17 ; 'Abdullah Nāsih 'Ulwān, 1996 : 499)

การปลูกฝังผู้เรียนเกี่ยวกับเรื่องเพศ พบว่าพ่อแม่และผู้สอนส่วนใหญ่ไม่ค่อยให้ ความสำคัญกับเรื่องดังกล่าว และมองว่าเป็นเรื่องที่ควรปกปิด จึงทำให้ผู้เรียนเข้าใจผิดและได้รับความรู้ที่ไม่ถูกต้อง ดังนั้น ผู้สอนต้องให้ความสำคัญกับเรื่องดังกล่าวและมองว่าเป็นเรื่องสำคัญของ ศาสนา โดยผ่านการพูดคุยและอาศัยวิทยปัญญา (Muhammad Mahdī al-'Istanbūlī, 1402 H : 11-15) การปลูกฝังผู้เรียนเกี่ยวกับเรื่องเพศผู้สอนควรปลูกฝังด้วยวิธีการที่สำคัญดังนี้ 1) อบรมสั่งสอน ตามระดับสติปัญญาที่เหมาะสมและควรระมัดระวังเรื่องการพูดคุยสนทนาที่ตรงไปตรงมาจนเกินควร

และส่งเสริมให้ตอบปัญหาที่เด็กถามตามความจริง โดยไม่ต้องให้เด็กรอคอยคำตอบ ซึ่งทำให้เด็กมีมุมมองที่ไม่ดีในเรื่องดังกล่าว 2) อบรมสั่งสอนเด็กในเรื่องมารยาทการขออนุญาตเข้าบ้าน เข้าห้อง และสถานที่ต่าง ๆ โดยเฉพาะหลังจากที่เด็กบรรลุนิติภาวะแล้ว เพื่อเป็นการป้องกันสิ่งที่ไม่ดีเกิดขึ้นในครอบครัวและสังคม 3) ต้องคอยระวังผู้เรียนมิให้เกิดความสัมพันธ์ทางเพศก่อนวัยอันควร ซึ่งในเรื่องดังกล่าวเป็นการกระทำที่ต้องห้ามและไม่ส่งเสริมให้มีการปฏิบัติอย่างเด็ดขาด เพราะผิดหลักศาสนา ดังนั้น ผู้สอนและบิดามารดา ตลอดจนผู้ปกครองควรปฏิบัติดังนี้ 3.1) ปลูกฝังเด็กให้รักอัลลอฮ์และยำเกรงต่อพระองค์ สอนวิธีการควบคุมอารมณ์ตนเองและหมั่นทำความดีต่าง ๆ สิ่งที่สำคัญที่สุดคือการละหมาด เพราะการละหมาดสามารถป้องกันมิให้กระทำความชั่วและสิ่งที่ไม่เลวทรามต่าง ๆ 3.2) อบรมสั่งสอนเด็กและเยาวชนในการใช้เวลาให้เป็นประโยชน์และมีให้ไปหมกหมุ่นกับเรื่องที่ไม่เป็นประโยชน์ 3.3) ต้องแยกที่นอนระหว่างลูกชายและลูกหญิง หลังจากที่เด็กเข้าสู่วัยบรรลุนิติภาวะแล้ว 3.4) คบหาเพื่อนที่ดี ทำให้ส่งผลที่ดีงามต่อพฤติกรรม มารยาท และกิริยาต่าง ๆ 3.5) อบรมสั่งสอนเด็กในเรื่องการมองเพศตรงข้าม โดยส่งเสริมให้มองต่ำและปกปิดเอาเราะฮ์ (สิ่งที่ไม่ควรเปิดเผยสำหรับชายและหญิง) และให้ห่างไกลจากการมองเพศตรงข้ามและการคบหาสมาคมระหว่างกันที่ไม่ถูกต้องตามบทบัญญัติของศาสนา นอกจากนี้ก็ห้ามดูสื่อภาพและเรื่องเล่าต่าง ๆ ที่ส่งผลต่อการกระทำผิดหลักการอิสลาม 3.6) ป้องกันเด็กจากผลสะท้อนที่ได้รับจากสื่อต่าง ๆ เช่น โทรทัศน์ วีดีโอ สื่อลามกต่าง ๆ โดยเฉพาะผู้ปกครองต้องไม่เป็นแบบอย่างที่ไม่ดีแก่เด็ก เช่น ซื้อวีดีโอ หนังสือ และสื่อที่ไม่ดีต่าง ๆ เอามาเก็บไว้ในบ้าน 4) สอนเด็กเกี่ยวกับเรื่องหุญมเมื่อเข้าสู่วัยบรรลุนิติภาวะ เช่น การอาบน้ำวาญิบสำหรับเด็กชายและเด็กหญิง โดยสอนถึงสาเหตุของการอาบน้ำ คุณลักษณะของการอาบน้ำ และวิธีการต่าง ๆ ของการอาบน้ำ 5) ให้รีบแต่งงานเมื่อมีความพร้อมตามบทบัญญัติอิสลาม และ 6) อบรมสั่งสอนเด็กเกี่ยวกับการมีเพศสัมพันธ์ที่ต้องห้ามในอิสลาม (ซินา) และผลร้ายที่เกิดขึ้น โดยการอบรมสั่งสอนในตอนต้นอายุของสุเราะฮ์อันนุร (Muḥammad Maḥdī al-'Istanbūlī, 1402 H ; Muḥammad Bin Maqbal Bin Muḥammad al-Maqbal, n.d. ; Muḥammad Nūr Bin 'Abd al-Ḥāfiẓ Suwaid, 1995 ; 'Abdullah Nāsiḥ 'Ulwān, 1996)

'Amīn 'Abū Lawī (1999 : 266-272) ได้กล่าวถึงการปลูกฝังผู้เรียนเกี่ยวกับเรื่องเพศว่า เมื่อเด็กเข้าสู่วัยบรรลุนิติภาวะ อายุระหว่าง 10 - 15 ปี พ่อแม่ต้องแยกที่นอนระหว่างพี่น้องชายและหญิง พ่อต้องสอนสิ่งที่จำเป็นสำหรับลูกชายที่จะต้องเรียนรู้เกี่ยวกับธรรมชาติความเปลี่ยนแปลงทางด้านร่างกายและวิธีการอาบน้ำวาญิบแก่ลูกชาย ส่วนแม่ก็ต้องอบรมสั่งสอนสิ่งที่จำเป็นต่าง ๆ ในฐานะเป็นลูกสาว ตลอดจนอบรมสั่งสอนวิธีการอาบน้ำวาญิบ และพอเริ่มต้นเข้าสู่อายุระหว่าง 15 - 21 ปี ซึ่งเป็นวัยหนุ่มมีสติสัมปชัญญะ และต้องถูกบันทึกบาปและบุญที่เขาได้กระทำ พ่อแม่ที่ดีต้องแสดงความเป็นเพื่อนและเป็นที่ปรึกษาให้กับลูก และพ่อแม่ต้องมีวิธีการในการปลูกฝังลูกด้วย 2 ประการหลักที่สำคัญ คือ 1) การควบคุมอารมณ์ในการดูแลลูกอย่างใกล้ชิด สิ่งที่สำคัญที่สุด

คือ ต้องอดทนและอ่อนโยนต่อลูก และ 2) ต้องมีระบบการคิดไตร่ตรองอย่างถี่ถ้วนในการอบรมสั่งสอนและแก้ปัญหาต่าง ๆ ตามโอกาสและสถานการณ์ที่เหมาะสม

จากที่กล่าวมาข้างต้น พอจะสรุปได้ว่า การปลูกฝังเด็กเกี่ยวกับเรื่องเพศมีความสำคัญและมีความจำเป็นอย่างมาก โดยเฉพาะการดูแลเด็กท่ามกลางโลกปัจจุบันที่ไร้พรมแดนทางการสื่อสาร มีสื่อ นวัตกรรม และเทคโนโลยีต่าง ๆ เกิดขึ้นมากมาย จึงทำให้สื่อดังกล่าวสามารถดึงดูดใจเด็กให้เอนเอียงไปสู่การมีเพศสัมพันธ์ก่อนวัยอันควร และยุคปัจจุบันมองว่าการคบหาระหว่างชายหญิงเป็นเรื่องปรกติของวัยรุ่น ทั้งที่เป็นเรื่องที่มีมิติทางจิตวิทยาของศาสนา การป้องกันในเรื่องนี้เป็นหน้าที่ของพ่อแม่และครูผู้สอนต้องร่วมมือกันสอดส่องดูแลพฤติกรรมของเด็กทั้งที่บ้านและโรงเรียน การดูแลเด็กที่บ้านก็ต้องมอบหน้าที่ให้กับพ่อแม่ในการอบรมสั่งสอนลูกชายและหญิงตามความแตกต่างของแต่ละวัย พยายามให้ลูกอยู่ในสายตาอย่างใกล้ชิด และการคบหาเพื่อนของลูกก็มีความสำคัญมากเช่นกัน ส่วนครูก็ต้องพยายามเน้นย้ำมิให้เด็กมีเพศสัมพันธ์ในวัยเรียน เพราะจะทำให้เด็กเสียอนาคต โดยเฉพาะโรงเรียนส่วนใหญ่ในปัจจุบันได้มีมาตรการไล่เด็กออกจากโรงเรียนในกรณีเกิดเรื่องชู้สาว จึงทำให้เด็กขาดโอกาสทางการศึกษาและมองไม่เห็นอนาคต ผู้เป็นพ่อแม่ก็พลอยลำบากใจไปกับลูก

2.5.7 สังคม

การพัฒนาด้านสังคม เป็นกระบวนการเปลี่ยนแปลงของคนใดคนหนึ่งภายในสังคม ซึ่งได้รับประสบการณ์ตรงจากการติดต่อสัมพันธ์กับสมาชิกภายในสังคมและได้รับการปลูกฝังค่านิยม ประเพณี และวัฒนธรรมที่เขาได้อาศัยอยู่ในสังคมดังกล่าว ดังนั้น การพัฒนาด้านสังคมจึงเป็นการติดต่อสัมพันธ์อันแน่นแฟ้นเกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงบุคลิกภาพของบุคคล วิธีการติดต่อเชื่อมสัมพันธ์กับผู้อื่น ประเภทของการติดต่อสัมพันธ์ และแนวทางการใช้ชีวิตของเขาในสถานการณ์และปัญหาต่าง ๆ ที่เขาต้องพบเจอกับการใช้ชีวิตในสังคมและบทบาทของเขาในการเป็นสมาชิกที่ดีคนหนึ่งในสังคม การพัฒนาด้านสังคมของแต่ละคนจะไม่เกิดความสมบูรณ์ นอกจากต้องมีการพัฒนาไปพร้อมๆ กับการพัฒนาด้านจิตวิญญาณ สติปัญญา จิตใจ อารมณ์ และ ร่างกาย (al-Zintānī, 1993 : 766)

อัลซันตานีย์ (al-Zintānī, 1993 : 767-779) ได้กล่าวถึงปัจจัยสำคัญที่ทำให้ผู้เรียนเกิดการพัฒนาด้านสังคมดังนี้ 1) มีสุขภาพร่างกายและจิตใจที่สมบูรณ์ ห่างไกลจากโรคภัยไข้เจ็บและสิ่งที่น่าตำหนิต่าง ๆ มีความมั่นใจในตัวเอง และสามารถเข้ากับกลุ่มกับเพื่อน ๆ ได้ดี 2) มีความฉลาดหลักแหลม เป็นปัจจัยสำคัญที่ส่งผลทำให้ผู้เรียนประสบความสำเร็จในการติดต่อสัมพันธ์กับผู้อื่นในสังคม และเป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้ประสบความสำเร็จด้านการดำเนินชีวิตในอนาคต 3) มีครอบครัวที่มีแนวทางในการบ่มเพาะและปลูกฝังผู้เรียนในด้านสังคม ให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ประเพณี วัฒนธรรม ค่านิยม ศาสนา คุณธรรมจริยธรรม การติดต่อสัมพันธ์กับบิดามารดา พี่น้อง และเครือญาติ เป็นต้น

4) มีการศึกษา เพราะการศึกษามีผลโดยตรงต่อการพัฒนาด้านสังคมของผู้เรียน เป็นการเปิดโลกทัศน์ของผู้เรียนให้กว้างขวางในด้านการติดต่อสัมพันธ์กับผู้อื่น โดยมีครูบาอาจารย์คอยชี้แนะและสนับสนุน การศึกษาทำให้ผู้เรียนได้เรียนรู้การติดต่อสัมพันธ์กับครู ผู้อำนวยการ คณะกรรมการโรงเรียน ชมรม และสมาคมต่าง ๆ เป็นต้น 5) การคบหาเพื่อน ผู้เรียนต้องมีการติดต่อสัมพันธ์กับเพื่อนในห้องเรียน สโมสร โรงเรียน การเข้าค่าย และทัศนศึกษา เป็นต้น โดยผู้เรียนได้เรียนรู้ประสบการณ์ต่าง ๆ ด้วยการเลียนแบบพฤติกรรมของเพื่อน อิสลามจึงส่งเสริมและสนับสนุนให้คบหาเพื่อนที่ดี 6) สังคม ผู้เรียนจำเป็นต้องใช้ชีวิตอยู่ในสังคม มีประเพณี วัฒนธรรม และค่านิยมต่าง ๆ ที่หลากหลาย จนทำให้ผู้เรียนเกิดกระบวนการซึมซับจากพฤติกรรมต่าง ๆ ดังนั้น หากสังคมดีก็จะทำให้ผู้เรียนมีพฤติกรรมที่ดี แต่หากสังคมไม่ดีก็จะทำให้ผู้เรียนได้รับผลกระทบที่ไม่ดีตามไปด้วย นับเป็นสังคมน่ากลัวที่อาจหลีกเลี่ยงได้ และ 7) ความต้องการส่วนบุคคล ผู้เรียนเมื่อเติบโตขึ้นก็จะมีการพัฒนาด้านสติปัญญา มีความคิดความอ่านที่กว้างไกล สามารถแยกแยะชั่วดีได้ ดังนั้น ความคิดต่าง ๆ เหล่านี้จะถูกบ่มเพาะมาจากครอบครัว โรงเรียน และสังคม หากผู้เรียนได้รับการปลูกฝังในสิ่งที่ดี ผู้เรียนก็จะเจริญเติบโตเป็นเด็กที่มีความสุขทั้งโลกนี้และโลกหน้า

จากที่กล่าวมาทั้งหมด พอจะสรุปได้ว่า ปัจจัยสำคัญในการปลูกฝังผู้เรียนให้มีความสมบูรณ์ในด้านสังคม ต้องประกอบไปด้วย การมีสุขภาพสมบูรณ์แข็งแรง มีจิตใจดีงาม มีความฉลาด มีครอบครัวที่อบอุ่น ส่งเสริมให้มีการศึกษาหาความรู้ คบหาเพื่อนที่ดี อยู่ในสังคมที่ดี จึงทำให้มีความคิดความอ่านที่ดี ทราบเป้าหมายที่ชัดเจนของตนเอง และสามารถดำรงชีวิตอยู่ในสังคมอย่างชาญฉลาด สร้างความสุขและประโยชน์แก่คนที่อยู่รอบข้าง

การปลูกฝังด้านสังคมมีความสำคัญต่อผู้เรียนดังนี้ 1) ความจริงแล้วเด็กเหมือนกับสิ่งที่ถูกสร้าง (มัลลุก) อื่น ๆ ทั่วไป ไม่สามารถอาศัยอยู่เพียงลำพังได้ แต่ด้วยความที่เขาเป็นสิ่งที่ถูกสร้างของสังคม จึงต้องมีบทบาทการใช้ชีวิตในสังคม ยิ่งมีอายุเพิ่มมากขึ้น บทบาทของเขาก็ยิ่งเพิ่มมากขึ้นตามไปด้วย ดังนั้น การเข้าร่วมกิจกรรมของเด็กจึงต้องอาศัยสังคมนอกห้องเรียนที่อาจประกอบไปด้วย ประเพณี วัฒนธรรม และค่านิยม ที่แตกต่างกันในแต่ละสังคม เพื่อส่งเสริมให้เด็กมีประสบการณ์ชีวิตที่หลากหลาย จึงต้องมีสังคมในการพัฒนาพวกเขา (Yusuf al-Qadī, 1401 H : 11-12) 2) การใกล้ชิดผู้เรียนเป็นการช่วยพัฒนาด้านสังคมแก่ผู้เรียน ทำให้พวกเขาได้รับประเพณี วัฒนธรรม และค่านิยมที่ละชั้น จนทำให้พวกเขาซึมซับกับบทบัญญัติอิสลามจนกลายเป็นมนุษย์ที่ดี (Yusuf Mustafā al-Qadī Wa Miqdād Yāljin, 1401 H : 166) และ 3) การที่มนุษย์อยู่เพียงลำพังคนเดียว อาจทำให้เขาหลงผิด จนทำให้ไม่สามารถคบหาสมาคมกับกลุ่มคนใหญ่ได้ ดังนั้น มนุษย์ต้องเข้าใจสภาพของตัวเองและความเหมาะสม เพื่อให้สามารถเข้าร่วมกับผู้อื่นได้ มีความสามัคคี จึงจะทำให้เกิดเป็นสังคมที่ดีมีกลุ่มคนที่แท้จริง และเป็นความต้องการของสังคม (Muḥammad Qutub, 1403 H : 164-165)

การปลูกฝังผู้เรียนด้านสังคม มีวัตถุประสงค์ที่สำคัญดังนี้ 1) ทำให้ผู้เรียนมีความสมบูรณ์และความพร้อมด้านสังคม มุ่งเน้นความเป็นกลางในทุก ๆ ด้านของชีวิต 2) ทำให้ผู้เรียนมีความพร้อมในการพัฒนาด้านสังคม มีความรับผิดชอบต่อสังคม และมีมุมมองการพัฒนาชีวิตในด้านบวก และยกระดับการพัฒนาสู่แนวทางที่ดีขึ้นตามลำดับ 3) ทำให้เกิดความสมดุลระหว่างชีวิตส่วนตัวและสังคม 4) พัฒนาตัวเองในการช่วยเหลือสังคมให้เกิดสันติสุข 5) สร้างความสัมพันธ์ในสังคมให้ปลอดภัย และทราบถึงสิทธิต่าง ๆ ที่พึงปฏิบัติ 6) ทำให้ได้รับมารยาทในสังคมที่ทำให้เกิดความสัมพันธ์อันแน่นแฟ้นเหมือนดังเป็นครอบครัวเดียวกัน มีความสัมพันธ์ฉันท์พี่น้อง มีความรัก ความสามัคคี และทำให้เกิดความสุขในสังคม 7) เพื่อปลูกฝังผู้เรียนให้รู้สึกถึงการเป็นประชาชาติอิสลาม ทำในสิ่งที่พระองค์อัลลอฮ์ ﷻ ทรงบัญชา และละเว้นในสิ่งที่พระองค์ทรงห้าม 8) เพื่อปลูกฝังผู้เรียนให้เข้าใจบทบัญญัติอิสลามที่เกี่ยวข้องกับความเป็นอยู่ในสังคม เช่น มารยาทต่าง ๆ ที่สำคัญ ได้แก่ มารยาทในการกินการดื่ม การเดิน การนั่ง การนอน และมารยาทต่อผู้อาวุโส เด็ก ครู เพื่อน และมารยาทอื่น ๆ เป็นต้น และ 9) เพื่อชี้แนะแนวทางให้ผู้เรียนมีแนวคิดในการพัฒนาประชาชาติอิสลามตามความสามารถของแต่ละคนที่จะทำได้ (al-Zintānī, 1993 : 826-827 ; 'Amīn 'Abū Lawī, 1999 : 61-64)

ส่วนมุฮัมมัดนูร (Muhammad Nūr Bin 'Abd al-Hāfiz Suwaid, 1995 : 143-152) ได้กล่าวถึงหลักการพื้นฐานของผู้เรียนด้านสังคม ดังนี้ 1) ให้นำพาพวกเขาเข้าสู่สังคมของผู้ใหญ่ ดังที่อุมร์ บิน อัลค็อฏฏอบ ได้นำลูกชายของเขาเข้าพบท่านเราะสูล ﷺ 2) ขอความช่วยเหลือให้พวกเขาไปทำธุระจำเป็นบางอย่าง ดังที่ท่านเราะสูล ﷺ ได้ส่งอานัส บิน มาลิก ไปทำธุระที่สำคัญบางอย่างของท่าน 3) สอนพวกเขาให้มีการทักทายด้วยสลาม ดังที่ท่านเราะสูล ﷺ ได้ให้สลามแก่บรรดาเด็ก ๆ ทั้งหลายเมื่อท่านพบเจอ 4) สอนพวกเขาให้เยี่ยมเยียนผู้ป่วย ดังที่ท่านเราะสูล ﷺ ได้เยี่ยมเยียนเด็กชาวยิว และได้ชักชวนให้เขาเข้ารับอิสลาม 5) สอนพวกเขาให้เลือกคบหาเพื่อน เพราะเพื่อนมีส่วนสำคัญอย่างยิ่งต่อการเป็นแบบอย่างที่ดีสำหรับพวกเขา 6) สอนให้พวกเขาเข้าใจเรื่องการซื้อขาย ดังที่ท่านเราะสูล ﷺ ได้ขอคุดอให้กับเด็กน้อยคนหนึ่งที่กำลังก่อกวนกับการค้าขาย 7) นำพวกเขาไปร่วมงานพิธีมงคลสมรสและงานเลี้ยงต่าง ๆ ที่เหมาะสม เพื่อจะได้เรียนรู้พิธีการที่สำคัญต่างๆ ในสังคม และ 8) นำพวกเขาไปนอนค้างคืนที่บ้านญาติสนิทและเป็นคนดี เพื่อสอนพวกเขาให้เรียนรู้การใช้ชีวิตร่วมกับผู้อื่น และสอนให้พวกเขาสร้างความคุ้นเคยและสนิทสนมระหว่างเครือญาติ สอดคล้องกับ Muhammad Bin Maqbal Bin Muhammad al-Maqbal (.n.d. : 125-132) ได้กล่าวถึงสิ่งจำเป็นสำหรับผู้สอนที่จะต้องปลูกฝังผู้เรียนด้านสังคม ดังนี้ 1) ฝึกฝนให้พวกเขาหมั่นทำความดี (อิบาดะฮฺ) เช่น การละหมาดฟิรฎู 5 เวลาที่มีสติ อดอาหารมุฮอฮฺ (วันศุกร์) สัปดาห์ละครั้ง ถือศีลอด เป็นต้น นอกจากนี้ต้องอบรมสั่งสอนผู้เรียนให้ชอบกับการเข้าสังคม และเข้าใจสิทธิและขอบเขตต่าง ๆ ในการเข้าสังคม 2) ปลูกฝังผู้เรียนให้มีความอ่อนโยนต่อเพื่อนฝูง เพื่อสร้างความสามัคคี การเสียสละ ความเมตตา และการให้อภัย และห่างไกลจากสิ่งทีก่อให้เกิดความเดือดร้อนต่อคนอื่นทั้งทางด้านร่างกาย

ทรัพย์สิน ชื่อเสียง และเกียรติยศ 3) ฝึกฝนผู้เรียนให้มีความกล้าหาญและกล้าแสดงออก 4) ฝึกฝนผู้เรียนให้ระวังสิทธิของผู้อื่น เช่น สิทธิต่อบิดามารดา พี่น้องเครือญาติ เพื่อนบ้าน ครูบาอาจารย์ มิตรสหาย และผู้สูงอายุ และ 5) ฝึกฝนผู้เรียนให้มุ่งเน้นเกี่ยวกับมารยาทในสังคม เช่น มารยาทในการกิน การดื่ม การให้สลาม การขออนุญาต การอยู่ในห้องประชุม การพูดจา การล้อเล่น การแสดงความยินดี การเยี่ยมเยียนผู้ป่วย การแสดงความเสียใจ การจาม และการหาว เป็นต้น นอกจากนี้ 'Alī Khalīl Mustafā 'Abū al-'Ināin (1980 : 207-208) ได้กล่าวถึงวิธีการปลูกฝังความเป็นเลิศในด้านสังคม ดังนี้ 1) ต้องให้ความสำคัญกับครอบครัวโดยรวม และต้องให้ความสำคัญกับผู้เป็นมารดา โดยเฉพาะ เพราะทั้งครอบครัวและมารดามีบทบาทสำคัญในการปลูกฝังเด็กและเยาวชน 2) ต้องให้ความสำคัญกับเด็กและเยาวชน เพราะพวกเขาจะเป็นกำลังสำคัญต่อสังคมอิสลามในอนาคต ดังนั้นเยาวชนจึงจำเป็นต้องช่วยเหลือประชาชาติ 3) ต้องสร้างเศรษฐกิจให้กับมนุษย์ และสร้างให้พวกเขามีศักยภาพในการผลิต 4) ต้องสร้างบทบาททางการเมืองให้กับมนุษย์ เพื่อเป็นกระบอกเสียงให้กับสังคมทำหน้าที่ต่อต้านในสิ่งที่ไม่ดี รักษาความสงบสุข และความเป็นที่ไว้วางใจในสังคม และ 5) สร้างมนุษย์ให้มีความเป็นสากล และเป็นสมาชิกในสังคมโลก

จากที่กล่าวมาทั้งหมด พอจะสรุปได้ว่า การปลูกฝังผู้เรียนให้มีความสมบูรณ์ในด้านสังคม มีความสำคัญอย่างมาก เพราะความเป็นจริงที่เกิดขึ้นในโลก ผู้เรียนไม่สามารถใช้ชีวิตอยู่อย่างโดดเดี่ยวได้ สังคมบังคับเขาให้เข้ามามีส่วนร่วมตามวัน เวลาและโอกาสต่าง ๆ ที่เหมาะสม ขึ้นอยู่กับประเพณี วัฒนธรรม และค่านิยมในแต่ละสังคม หากผู้เรียนได้อยู่ในสังคมที่ดี มีผู้นำที่ให้ความสำคัญกับการพัฒนาสังคมให้เป็นสังคมที่ปกครองโดยการทำให้พระองค์อัลลอฮฺ ﷻ ทรงใช้และละเว้นในสิ่งที่พระองค์ทรงห้าม สังคมดังกล่าวก็จะเป็นสังคมที่สามารถปลูกฝังสิ่งที่ดีแก่ผู้เรียนและทำให้พัฒนาตัวเองสู่การเป็นประชาชาติที่มีคุณภาพและทำให้เกิดความสุขทั้งโลกนี้และโลกหน้า

2.5.8 ทักษะด้านอาชีพ

การปลูกฝังผู้เรียนเกี่ยวกับทักษะด้านอาชีพ เป็นการฝึกฝนผู้เรียนให้มีหน้าที่รับผิดชอบการงานต่าง ๆ ของตนเอง ทั้งที่บ้านและที่โรงเรียน พ่อแม่และครูผู้สอนมีหน้าที่ต้องรับผิดชอบในการส่งเสริมผู้เรียนให้รู้ว่าต้องทำหน้าที่อะไรบ้างและต้องหมั่นคอยกระตุ้นเตือนอยู่เสมอ โดยการทำงานต่าง ๆ เหมาะสมและสอดคล้องกับสติปัญญาและความพร้อมของผู้เรียน

อิสลามให้ความสำคัญกับการปลูกฝังผู้เรียนในการทำงานและให้ห่างไกลจากความเกียจคร้าน เพราะการทำงานทุกอย่างพระองค์อัลลอฮฺ ﷻ ทรงตอบแทนตามหน้าที่และความรับผิดชอบของแต่ละคน ไม่มีการอธรรมแต่อย่างใด ดังนั้น ผู้ใดที่มีความพยายามและอดทนเขาก็จะได้รับในสิ่งที่เขาปฏิบัติ อิสลามส่งเสริมให้ประชาชาติขยันทำงานและไม่ส่งเสริมให้มีการขอบริจาคทาน เพราะการกินดี อยู่ดี และการมีฐานะดีต้องมาจากการขวนขวายและขยันขันแข็งในการทำงานทั้งสิ้น

ดั่งที่อิสลามได้ส่งเสริมประชาชาติให้เห็นความสำคัญของการปฏิบัติงาน (al-Hāzimī, 2000 : 176-180) ดังนี้ 1) เพื่อสนองความต้องการของประชาชาติ ดั่งที่สมัยท่านนบีมุฮัมมัด ﷺ มีการประกอบอาชีพเกิดขึ้นมากมาย เช่น การค้าขาย การตัดเย็บเสื้อผ้า การทอผ้า และงานไม้ เป็นต้น 2) การทำงานเป็นเครื่องมือที่ไม่ทำให้เกิดความยากจน เพราะท่านเราะสูล ﷺ ได้ขอให้ห่างไกลจากความยากจน และ 3) การทำงานทำให้ไม่ต้องขอจากผู้อื่น และเป็นการยกเกียรติให้กับตัวเอง เพื่อป้องกันมิให้สังคมประณามว่าเกียจคร้านทำงาน สอดคล้องกับที่บรรดานบีก็ให้ความสำคัญกับการทำงาน ดั่งที่นบิตาวูด ﷺ เป็นช่างทำเสื้อเกราะ นบิอาดัม ﷺ เป็นเกษตรกร นบีนูหฺ ﷺ เป็นช่างไม้ และนบิอิद्रิส ﷺ เป็นช่างตัดเย็บ เป็นต้น ส่วนบรรดาเศาะหาบะฮฺ ﷺ ก็ได้ทำงานเช่นกัน ดั่งที่อับดุลเราะหฺมาน บิน เอาฟุ เป็นพ่อค้า และในสมัยของท่านเราะสูล ﷺ เขาได้บริจาคทรัพย์สินจำนวนครึ่งหนึ่งของเขา โดยเป็นจำนวนเงิน 4 แสนดีนาร์ ต่อมาก็ได้บริจาคอีก 4 หมื่นดีนาร์ และต่อมาก็ได้บริจาคอีก 4 หมื่นดีนาร์ ต่อมาท่านก็ได้นำมา จำนวน 500 ตัว เพื่อใช้ในหนทางของอัลลอฮฺ และต่อมาก็ได้นำสัตว์พาหนะ จำนวน 500 ตัว เพื่อใช้ในหนทางของอัลลอฮฺ ซึ่งทรัพย์สมบัติของท่านส่วนใหญ่ได้มาจากการค้าขาย ส่วนบรรดาอะละหมาก็ได้ให้ความสำคัญกับการทำงานเฉกเช่นเดียวกับบรรดานบีและเศาะหาบะฮฺ ดั่งที่อิมามอบู หะนีฟะฮฺได้ประกอบอาชีพค้าขายผ้าไหมและผ้าขนสัตว์ ณ เมืองกุฟะฮฺ ประเทศอิรัก และดั่งมีรายงานจากท่านอะนัส บิน มาลิก ﷺ เล่าว่า

((أَنَّ رَجُلًا مِنَ الْأَنْصَارِ أَتَى النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَسْأَلُهُ فَقَالَ : " أَمَا فِي بَيْتِكَ شَيْءٌ؟ " قَالَ بَلَى جَلَسُنُ نَلْبَسُنُ بَعْضُهُ وَنَبْسُطُ بَعْضُهُ وَقَعْبُ نَشْرَبُ فِيهِ مِنَ الْمَاءِ " قَالَ : " ائْتِنِي بِهِمَا " قَالَ : " فَأَتَاهُ بِهِمَا " فَأَخَذَهُمَا رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ بِيَدِهِ وَقَالَ : " مَنْ يَشْتَرِي هَذَيْنِ؟ " قَالَ رَجُلٌ : " أَنَا أَخَذَهُمَا بِدَرَاهِمٍ " قَالَ : " مَنْ يَرِيدُ عَلَى دَرَاهِمٍ؟ " مَرَّتَيْنِ أَوْ ثَلَاثًا قَالَ رَجُلٌ : " أَنَا أَخَذَهُمَا بِدَرَاهِمِينَ " فَأَعْطَاهُمَا إِيَّاهُ وَأَخَذَ الدَّرَاهِمِينَ وَأَعْطَاهُمَا الْأَنْصَارِيَّ وَقَالَ : " اشْتَرِ بِأَحَدِهِمَا طَعَامًا فَانْبُدْهُ إِلَى أَهْلِكَ وَاشْتَرِ بِالْآخَرَ قَدُومًا فَاتِنِي بِهِ " فَأَتَاهُ بِهِ فَشَدَّ فِيهِ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ عُودًا بِيَدِهِ ثُمَّ قَالَ لَهُ : " اذْهَبْ فَاحْتَطَبْ وَبِعْ وَلَا أَرَيْتَكَ خَمْسَةَ عَشَرَ يَوْمًا " فَذَهَبَ الرَّجُلُ يَخْتَطِبُ وَيَبِيعُ فَجَاءَ وَقَدْ أَصَابَ عَشْرَةَ دَرَاهِمٍ فَاشْتَرَى بِبَعْضِهَا تَوْبًا وَبِبَعْضِهَا

طَعَامًا فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ : " هَذَا خَيْرٌ لَكَ
 مِنْ أَنْ بَجِيءَ الْمَسْأَلَةَ نُكْتَةً فِي وَجْهِكَ يَوْمَ الْقِيَامَةِ " ((
 (رواه أبو داود : 1641...)

ความว่า “มีชายชาวอันศอรคนหนึ่งได้ไปหาท่านนบีมุฮัมมัด ﷺ เพื่อขอบริจาคจากท่าน ท่านนบีมุฮัมมัด ﷺ จึงได้ถามเขาว่า “ที่บ้านของเจ้ามีสิ่งใดบ้าง?” ชายคนนั้นตอบว่า “มีผ้าอานม้า 1 ผืน ซึ่งพวกเราใช้ห่มส่วนหนึ่งและใช้ปูอีกส่วนหนึ่ง และมีแก้ว 1 ใบ ซึ่งพวกเราใช้ดื่มน้ำ” ท่านนบีมุฮัมมัด ﷺ ได้กล่าวว่า “จงนำทั้งสองสิ่งมาให้ฉัน” แล้วชายคนนั้นก็นำทั้งสองสิ่งมาให้ท่านนบีมุฮัมมัด ﷺ ท่านนบีมุฮัมมัด ﷺ จึงได้นำทั้งสองสิ่งด้วยมือของท่าน แล้วท่านได้ถามว่า “ใครต้องการซื้อทั้งสองสิ่งนี้บ้าง?” ชายคนหนึ่งได้ตอบว่า “ฉันจะซื้อทั้งสองสิ่งนั้นด้วยราคา 1 ดิรฮัม” ท่านนบีมุฮัมมัด ﷺ ถามต่อว่า “ใครบ้างที่ต้องการให้ราคาเพิ่มจาก 1 ดิรฮัม” โดยท่านได้กล่าว 2 หรือ 3 ครั้ง ชายคนหนึ่งกล่าวว่า “ฉันจะซื้อทั้งสองสิ่งด้วยราคา 2 ดิรฮัม” ท่านนบีมุฮัมมัด ﷺ จึงขายชายดังกล่าว แล้วนำเงิน 2 ดิรฮัม ไปให้ชาวอันศอร และท่านได้กล่าวว่า “จงนำเงิน 1 ดิรฮัม ไปซื้ออาหารให้แก่ครอบครัวของเจ้า ส่วนอีก 1 ดิรฮัมที่เหลือ เจ้าจงไปซื้อขวาน 1 ด้าม และจงมาหาฉันพร้อมกับขวาน” ชายคนนั้นก็มา (หลังจากที่ซื้อขวานแล้ว) แล้วท่านนบีมุฮัมมัด ﷺ ก็จับขวานด้ามนั้นอย่างกระชับมือ และได้กล่าวแก่ชายผู้นั้นว่า “จงออกไปตัดฟัน แล้วนำเอาไปขาย และจงอย่าให้ฉันเห็นหน้าเจ้าภายในระยะเวลา 15 วัน” ชายคนนั้นก็ได้ออกไปตัดฟันและนำเอาไปขาย และได้มาหาท่านนบีมุฮัมมัด ﷺ โดยที่เขาขายฟันได้ 10 ดิรฮัม เขาได้ซื้อเสื้อผ้าส่วนหนึ่ง และได้ซื้ออาหารอีกส่วนหนึ่ง ท่านนบีมุฮัมมัด ﷺ ได้กล่าวแก่เขาว่า “การกระทำดังกล่าวดีกว่าที่เจ้าไปขอบริจาค แล้วมีเครื่องหมายประทับบนใบหน้าของเจ้าในวันกิยามะฮฺ”

(บันทึกโดย 'Abu Dāwūd : ส่วนหนึ่งของหะดีษ 1641)

จากตัวอย่างที่กล่าวมาข้างต้น เป็นการชี้ให้เห็นว่าบรรดานบี บรรดาอุละมาอ และ บรรดาเศาะหาบะฮ์ได้ให้ความสำคัญกับการประกอบอาชีพ ดังนั้น ประชาชาติอิสลามทุกคนก็ต้องให้ความสำคัญกับการประกอบอาชีพ ตามแบบอย่างปฏิบัติโดยบรรดานบี บรรดาเศาะหาบะฮ์ และ บรรดาอุละมาอต่าง ๆ ที่ได้เคยปฏิบัติมาแล้ว สำหรับผู้เรียนก็เช่นกัน พ่อแม่และครูผู้สอนต้องมีความพยายามและเอาใจใส่ในการปลูกฝังผู้เรียนด้านอาชีพและการทำงาน ฝึกฝนพวกเขาให้ช่วยเหลือบิดามารดาในการทำงานหาเลี้ยงชีพ ช่วยเหลือสังคม และช่วยเหลือกิจกรรมต่าง ๆ ในโรงเรียน หรืออาจจะ ฝึกฝนและอบรมเด็กให้พวกเขาหารายได้ด้วยตนเองระหว่างเรียน เช่น การปลูกผักสวนครัวและการประดิษฐ์สิ่งของต่าง ๆ แล้วนำไปขายเป็นเงินรายได้ ช่วยแบ่งเบาภาระค่าใช้จ่ายของพ่อแม่ได้ พวกเขาจะได้เรียนรู้การอดทนและความยากลำบากในการทำงาน และเป็นการปลูกฝังให้ผู้เรียนรับทราบว่าการที่พ่อแม่ดูแลลูกมิใช่เป็นเรื่องง่าย แต่ต้องอาศัยความอดทนและความพยายามอย่างมาก และเป็น การปลูกฝังพวกเขาให้มีความกตัญญูทวดที่ต่อบิดามารดาอีกทางหนึ่งด้วย

จากที่กล่าวมาทั้งหมด พอจะสรุปได้ว่า คุณลักษณะทั้ง 8 ด้านหลักที่สำคัญในการสร้างผู้เรียนสู่ความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์นั้น ต้องอาศัยศาสตร์และศิลป์ของบิดามารดา ผู้ปกครอง ครูผู้สอน และองค์กรต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องในการปลูกฝังและบ่มเพาะพวกเขาให้มีความพร้อมในแต่ละด้าน การมองพัฒนาการทั้ง 8 ด้านหลักสำคัญดังกล่าว ต้องมองอย่างเป็นระบบและครอบคลุมทุกด้าน มิได้มุ่งเน้นด้านใดด้านหนึ่งเป็นการเฉพาะ ซึ่งอาจทำให้ผู้เรียนขาดความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ได้ บิดามารดา และครูผู้สอนต้องอบรมสั่งสอนพวกเขาด้วยความบริสุทธิ์ใจ (อิกลาศ) และหวังความพึงพอใจจากพระองค์อัลลอฮ์ ﷻ ตามกรอบและความรับผิดชอบของแต่ละคนที่ได้รับมอบหมาย ต้องพยายามทำให้ดีที่สุดเท่าที่สามารถจะทำได้ การปลูกฝังผู้เรียนให้เป็นคนมีคุณภาพเพียงหนึ่งคน นับเป็นการต่อยอดในการสร้างตัวแทน (เคาะลีฟะฮ์) บนหน้าแผ่นดินได้อีกหลายคน และเป็น การสืบทอดอย่างนั้นโดยไม่มีจุดสิ้นสุด トラบไตที่มีการปลูกฝังและสั่งสอนลูกตามแนวทางของอิสลาม ดังนั้น การหล่อหลอมและปลูกฝังเด็กให้มีคุณภาพและมีชีวิตที่เป็นสุขทั้งโลกนี้และโลกหน้า นับเป็นการสร้างมนุษย์ให้มีคุณภาพ และได้รับผลตอบแทนจากพระองค์อัลลอฮ์ ﷻ อย่างเหลือคณานับ เปรียบเสมือนเขาได้สร้างฐานความรู้อันมั่นคงยั่งยืนและรอคอยวันแห่งการเก็บเกี่ยวในหลุมฝังศพ (กุบูร) ก่อนที่พระองค์อัลลอฮ์ ﷻ จะตรวจสอบบัญชีของเขาในวันแห่งการฟื้นคืนชีพ และกว่าจะถึงวันเวลาดังกล่าว เขาก็คงได้รับผลบุญอันมากมายเหลือล้นจากความดีที่เขาได้ปฏิบัติในการปลูกฝังและบ่มเพาะลูกสู่คุณลักษณะที่สำคัญดังกล่าวเพื่อสร้างผู้เรียนสู่ความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์

2.6 แนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนารูปแบบ

2.6.1 รูปแบบ

2.6.1.1 ความเป็นมาและความหมายของรูปแบบ

คำว่า โมเดล แบบจำลองหรือหุ่นจำลอง เป็นคำที่ใช้กันแพร่หลาย โดยเฉพาะอย่างยิ่งในกลุ่มวิชาการสาขาที่เกี่ยวข้องกับเศรษฐกิจและการบริหาร โมเดลหรือตัวแบบนี้มาจากคำในภาษาอังกฤษว่า “Model” ส่วนคำที่ใช้กันในภาษาไทยนั้น ยังไม่ได้กำหนดชัดเจนว่าจะใช้คำใด ทั้งนี้ ลักษณะคำที่ใช้เรียกนั้นส่วนใหญ่จะแตกต่างกันตามลักษณะวิธีอ้างอิงแหล่งที่มาและที่ใช้ แล้วบัญญัติศัพท์ใหม่ขึ้นเรียกว่า สูตรเศรษฐมิติ ส่วนสูตรเศรษฐมิติจะเป็นสาขาใด ก็เติมชื่อสาขาที่เกี่ยวข้องลงไป อาทิ สูตรเศรษฐมิติของการศึกษา สูตรเศรษฐมิติทางวิศวกรรมศาสตร์หรือนักวิชาการ บางท่านเรียกว่า โมเดล ทักษะศัพท์ในภาษาอังกฤษ (อุทัย บุญประเสริฐ, 2516 : 25)

ความหมายของคำว่า รูปแบบ (Model) ที่ใช้กันมีหลายอย่าง เช่น ในสาขาวิชาโสตทัศนศึกษา เรียกว่า หุ่นจำลอง หมายถึง การจำลองแบบลักษณะที่เป็นสามมิติคล้ายคลึงหรือเหมือนกับของจริงต่างกันที่ขนาด นอกจากนี้วงการศึกษา วิทยาศาสตร์ แพทยศาสตร์และวิศวกรรม ก็เรียกว่า หุ่นจำลอง เพราะช่วยให้เข้าใจสภาพที่แท้จริงของสิ่งนั้นได้อย่างลึกซึ้ง เช่น โลก ระบบ สุริยจักรวาล อวัยวะภายในของคน ส่วนประกอบเครื่องจักรกล และลักษณะของโมเลกุล ส่วนในด้านบริหารนั้นนิยมเรียกว่า รูปแบบหรือต้นแบบ (เพลินใจ พลุกษชาติรัตน์, 2549 : 132) ทั้งนี้ มีนักวิชาการได้ให้ความหมายไว้หลายทัศนะ ดังนี้

คำว่า “รูปแบบ” หมายถึง สิ่งที่เป็นโครงสร้างของความเกี่ยวข้องระหว่างหน่วยงานต่าง ๆ หรือชุดของปัจจัยหรือตัวแปรต่าง ๆ หรือองค์ประกอบที่สำคัญในเชิงความสัมพันธ์หรือเหตุผลซึ่งกันและกัน เพื่อช่วยให้เข้าใจข้อเท็จจริง หรือปรากฏการณ์ในเรื่องใดเรื่องหนึ่งโดยเฉพาะ ดังนั้น โมเดลจึงมีมากกว่า 1 มิติ หลายตัวแปร (Keeves, 1988 : 559 ; อุทัย บุญประเสริฐ, 2516 : 31 ; อุทุมพร จามรมาน, 2541 : 22)

คำว่า “รูปแบบ” หมายถึง แบบจำลองอย่างง่ายหรือย่อส่วนของปรากฏการณ์ต่าง ๆ ที่ผู้เสนอรูปแบบได้ศึกษาและพัฒนาขึ้น เพื่อแสดงหรืออธิบายปรากฏการณ์ให้เข้าใจง่ายขึ้น และควรแสดงความสัมพันธ์ของตัวแปรหรือปัจจัยต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกันด้วย ตลอดจนอาจใช้เป็นแนวทางในการดำเนินการอย่างใดอย่างหนึ่งต่อไป (กรรณิกา เจิมเทียนชัย, 2538 ; ศุภลักษณ์ เศษระพานิช, 2544 ; เมตตา นกเกตู, 2546 ; นางชัตติยา ด้วงสำราญ, 2552)

ทิศนา แคมมณี (2552 : 220) ได้กล่าวถึงความหมายของรูปแบบว่าเป็นรูปธรรมของความคิดที่เป็นนามธรรม ซึ่งบุคคลแสดงออกมาในลักษณะใดลักษณะหนึ่ง เช่น

เป็นคำอธิบาย เป็นแผนผังไดอะแกรม หรือแผนภาพ เพื่อช่วยให้ตนเองและบุคคลอื่นสามารถเข้าใจได้ชัดเจนขึ้น

ถวัลย์รัฐ วรเทพพิพิงษ์ (2540 : 11) กล่าวว่า รูปแบบ หมายถึง ลักษณะที่พึงปรารถนา ซึ่งมีลักษณะเป็นอุดมคติหรือเกิดขึ้นได้ยากในโลกของความเป็นจริง โดยเฉพาะอย่างยิ่งสิ่งที่เราอยากได้กับความสามารถที่จะหาสิ่งที่ต้องการ ซึ่งแตกต่างกันมาก เช่น เมืองในอุดมคติ

ในพจนานุกรมการศึกษา (Dictionary of Education) ซึ่งบรรณาธิการโดย Good V. Cater (1973 : 79) ได้รวบรวมความหมายของรูปแบบไว้ 4 ความหมาย ได้แก่

1. เป็นแบบอย่างของสิ่งใดสิ่งหนึ่งเพื่อเป็นแนวทางในการสร้างหรือทำซ้ำ
2. เป็นตัวอย่างเพื่อการเลียนแบบ เช่น ตัวอย่างในการออกเสียงภาษาต่างประเทศ เพื่อให้ผู้เรียนเลียนแบบ เป็นต้น
3. เป็นแผนภูมิหรือรูปสามมิติ ซึ่งเป็นตัวแทนของสิ่งใดสิ่งหนึ่ง หรือหลักการหรือแนวคิด
4. เป็นชุดของปัจจัยหรือตัวแปรที่มีความสัมพันธ์ซึ่งกันและกัน ซึ่งรวมเป็นตัวประกอบและเป็นสัญลักษณ์ทางระบบสังคม อาจเขียนออกมาเป็นสูตรทางคณิตศาสตร์ หรือบรรยายเป็นภาษาก็ได้

ในพจนานุกรม Contemporary English ของ Longman (1987 : 668) ได้ให้ความหมายของรูปแบบไว้ 5 ความหมาย แต่โดยสรุปแล้วจะมี 3 ลักษณะใหญ่ ๆ ได้แก่

1. รูปแบบ หมายถึง สิ่งซึ่งเป็นแบบย่อส่วนจากของจริง ซึ่งตรงกับความหมายของภาษาไทยว่า แบบจำลองของสิ่งใดสิ่งหนึ่ง เช่น บ้านจำลอง หรือเรือจำลอง เป็นต้น
2. รูปแบบ หมายถึง คนหรือสิ่งของที่สามารถนำมาใช้เป็นแบบอย่างในการดำเนินงานได้ เช่น ครูแบบอย่าง นักเดินแบบ หรือแม่แบบในการวาดภาพศิลปะ เป็นต้น
3. รูปแบบ หมายถึง แบบหรือรุ่นของผลิตภัณฑ์ต่าง ๆ เช่น เครื่องคอมพิวเตอร์รุ่น 468x เป็นต้น

Robert John Mcleod Guttural (1998 : 102) ได้กล่าวว่า รูปแบบ หมายถึง การพรรณนาถึงความจริงอย่างใดอย่างหนึ่งด้วยเจตนาที่จะให้เข้าใจง่าย โดยพรรณนาให้อยู่ในรูปแบบแผนภูมิ ซึ่งแสดงให้เห็นส่วนประกอบที่สำคัญ ๆ ของโครงสร้างหรือกระบวนการอย่างใดอย่างหนึ่ง รวมทั้งความสัมพันธ์ระหว่างส่วนประกอบเหล่านั้น

ราช (Raj) (1996 : 241) ได้ให้ความหมายของคำว่า รูปแบบ ไว้ 2 ความหมาย ดังนี้

1. รูปแบบ คือ รุ่ยย่อของความจริงของปรากฏการณ์ ซึ่งแสดงด้วยข้อความจำนวน หรือ ภาพ โดยการลดทอนเวลา ความพอเหมาะ และกาลเทศะ ทำให้เข้าใจความจริงของปรากฏการณ์ได้ดียิ่งขึ้น

2. รูปแบบ คือ ตัวแทนของการใช้แนวคิดของโปรแกรมที่กำหนดเฉพาะจำลองของสภาพความเป็นจริงที่สร้างขึ้นจากการลดทอนเวลาและเทศะ พิจารณาวามีสิ่งใดบ้างที่จะต้องนำมาศึกษาเพื่อใช้แทนแนวความคิดหรือปรากฏการณ์ใดปรากฏการณ์หนึ่ง โดยอธิบายความสัมพันธ์ขององค์ประกอบต่าง ๆ ของรูปแบบนั้น ๆ

สไตน์เนอร์ (Styner) อ้างถึงในกูด (Good) ได้กล่าวว่า รูปแบบคือ สิ่งของสิ่งหนึ่งที่คล้ายคลึงกับสิ่งของอีกสิ่งหนึ่ง และได้จำแนกความหมายเป็น 2 ลักษณะ คือ

1. โมเดลเชิงกายภาพ (Physical Models) แบ่งออกเป็น 2 ลักษณะ ดังนี้

1.1 โมเดลของสิ่งใดสิ่งหนึ่ง (model-of) เช่น โมเดลหรือแบบจำลองเครื่องบินเอฟ 16 ลำเล็ก ๆ ที่สร้างจำลองมาจากเครื่องบิน เอฟ 16 เป็นต้น

1.2 โมเดลเพื่อสิ่งใดสิ่งหนึ่ง (model-for) เช่น โมเดลหรือแบบจำลองที่ลอกแบบไว้ เพื่อใช้เป็นต้นแบบผลิตเครื่องบิน เอฟ 16 เราต้องสร้างโมเดลหรือแบบจำลองชนิดนี้ขึ้นมา ก่อน เพื่อจะได้นำไปเป็นต้นแบบผลิตเครื่องบิน เอฟ 16 จริง เป็นต้น

2. โมเดลเชิงแนวความคิดของสิ่งใดสิ่งหนึ่ง (Conceptual Models) คือ โมเดลหรือแบบจำลองที่สร้างขึ้นโดยจำลองมาจากทฤษฎีที่มีอยู่แล้ว

2.1 โมเดลเชิงแนวความคิดของสิ่งใดสิ่งหนึ่ง (Conceptual model-of) คือ แบบจำลองหรือโมเดลที่สร้างขึ้นโดยจำลองมาจากทฤษฎีที่มีอยู่แล้ว

2.2 โมเดลเชิงแนวความคิดเพื่อสิ่งใดสิ่งหนึ่ง (Conceptual model-for) คือ แบบจำลองหรือโมเดลที่สร้างขึ้นเพื่อใช้อธิบายทฤษฎี

ฮุสเซน และโพสเลย์เวย์ (Husen and Postlethwaite) (1975 : 137-138) กล่าวว่า รูปแบบมีความหมายที่แตกต่างจากทฤษฎี เพราะรูปแบบไม่ใช่ข้อเท็จจริงที่ได้พิสูจน์แล้ว รูปแบบยังเป็นส่วนหนึ่งที่ผู้วิจัยพยายามวิเคราะห์ความสัมพันธ์ที่เกี่ยวข้องกันขององค์ประกอบอย่างเป็นระบบ ด้วยวิธีทางวิทยาศาสตร์เพื่อที่จะนำเสนอรูปแบบมาใช้ประโยชน์

จากการศึกษาความหมายของ รูปแบบ สรุปได้ว่า รูปแบบ หมายถึง

1. แบบอย่างหรือตัวอย่างของสิ่งใดสิ่งหนึ่ง เพื่อเป็นแนวทางในการสร้างหรือทำซ้ำหรือลอกเลียนแบบในอนาคต

2. สิ่งที่เป็นโครงสร้างของความเกี่ยวข้องระหว่างหน่วยงานต่าง ๆ หรือชุดของปัจจัยหรือตัวแปรต่าง ๆ หรือองค์ประกอบที่สำคัญในเชิงความสัมพันธ์หรือเหตุผลซึ่งกันและกัน เพื่อช่วยให้เข้าใจข้อเท็จจริง หรือปรากฏการณ์ในเรื่องใดเรื่องหนึ่งโดยเฉพาะ

3. แบบจำลองอย่างง่ายหรือย่อส่วนของปรากฏการณ์ต่าง ๆ ที่ผู้เสนอรูปแบบได้ศึกษาและพัฒนาขึ้น เพื่อแสดงหรืออธิบายปรากฏการณ์ให้เข้าใจง่ายขึ้น และควรแสดงความสัมพันธ์ของตัวแปรหรือปัจจัยต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกันด้วย ตลอดจนอาจใช้เป็นแนวทางในการดำเนินการดำเนินการอย่างใดอย่างหนึ่งต่อไป

2.6.1.2 ประเภทของรูปแบบ

นักวิชาการได้จำแนกประเภทของรูปแบบไว้หลายแนวทาง ซึ่งแตกต่างกันไปตามลักษณะและความสำคัญของศาสตร์นั้น ๆ ด้วยเหตุดังกล่าวการจำแนกประเภทของรูปแบบจึงมีหลายประเภท ดังนี้

Keeves (1988 : 561 – 565) ได้แบ่งประเภทของรูปแบบที่ใช้ในทางการศึกษาออกเป็น 4 ประเภท โดยยึดแนวทางของแคปแลนและทัตสุโอกะ (Caplan and Tutsuoka) ซึ่งเป็นการแบ่งตามลักษณะการเขียนรูปแบบ ดังนี้

1. รูปแบบเชิงเปรียบเทียบ (Analogue Model) เป็นรูปแบบความคิดที่แสดงออกในลักษณะของการเปรียบเทียบสิ่งต่าง ๆ อย่างน้อยสองสิ่งขึ้นไปในลักษณะรูปธรรม เพื่อใช้อธิบายสร้างความเข้าใจสิ่งที่เป็นนามธรรม รูปแบบลักษณะนี้ที่ใช้กันมากทางด้านวิทยาศาสตร์กายภาพ สังคมศาสตร์ และพฤติกรรมศาสตร์

2. รูปแบบเชิงภาษา (Semantic Model) เป็นรูปแบบความคิดที่แสดงออกผ่านทางการใช้ภาษาด้วยการพูดและการเขียน เพื่อใช้อธิบายโครงสร้างทางความคิด องค์ประกอบและความสัมพันธ์ขององค์ประกอบของปรากฏการณ์ต่าง ๆ รูปแบบลักษณะนี้ที่ใช้กันมากทางด้านศึกษาศาสตร์

3. รูปแบบเชิงคณิตศาสตร์ (Mathematic Model) เป็นรูปแบบความคิดที่แสดงออกผ่านทางสมการ หรือสูตรทางคณิตศาสตร์ เพื่อเป็นสื่อในการแสดงความสัมพันธ์ของตัวแปรต่าง ๆ ส่วนมากจะเกิดขึ้นหลังจากได้รูปแบบเชิงภาษาแล้ว รูปแบบลักษณะนี้นิยมใช้ในด้านจิตวิทยาและทางด้านการศึกษา

4. รูปแบบเชิงสาเหตุ (Causal Model) เป็นรูปแบบความคิดที่แสดงให้เห็นถึงความสัมพันธ์เชิงสาเหตุและผลระหว่างตัวแปรต่าง ๆ ของสถานการณ์หรือปัญหาใด ๆ โดยใช้เทคนิควิเคราะห์วิถีเส้นทาง จะช่วยให้เข้าใจและสามารถศึกษารูปแบบเชิงภาษาที่มีตัวแปรสลับซับซ้อนได้ดี รูปแบบลักษณะนี้นิยมใช้ในการศึกษา

สไตเนอร์ (Steiner, 1988 : 108) ได้จำแนกรูปแบบออกเป็น 2 ประเภท คือ

1. รูปแบบเชิงปฏิบัติ (Ethical Model or Model – of) เป็นการประเมิน

สภาวะชุมชนแบบมีส่วนร่วม รูปแบบประเภนี้เป็นแบบจำลองทางกายภาพ เช่น แบบจำลองรถยนต์ เครื่องบินภาพจำลอง

2. รูปแบบเชิงทฤษฎี (Theoretical Model or Model - for) เป็นแบบจำลองที่สร้างขึ้นจากกรอบความคิดที่มีทฤษฎีเป็นฐาน ตัวทฤษฎีเองไม่ใช่รูปแบบหรือแบบจำลองเป็นตัวช่วยให้เกิดรูปแบบที่มีโครงสร้างต่าง ๆ สัมพันธ์กัน

Smith and other (1980, อ้างถึงในประสิทธิ์ เขียวศรี, 2544 : 115) ได้จำแนกประเภทรูปแบบออกเป็น 2 ประเภท คือ

1. รูปแบบเชิงกายภาพ (Physical Model) ได้แก่

1.1 รูปแบบคล้ายจริง (Iconic Model) มีลักษณะคล้ายของจริง เช่น เครื่องบินจำลอง หุ่นไล่กา หุ่นร้านตัดเสื้อผ้า เป็นต้น

1.2 รูปแบบเสมือนจริง (Analog Model) มีลักษณะคล้ายปรากฏการณ์จริง เช่น การทดลองทางเคมีในห้องปฏิบัติการก่อนจะทำการทดลองจริง เครื่องบินจำลองที่บินได้หรือเครื่องบินฝึกบิน เป็นต้น แบบจำลองชนิดนี้มีความใกล้เคียงความจริงกว่าแบบแรก

2. รูปแบบเชิงสัญลักษณ์ (Symbolic Model) ได้แก่

2.1 รูปแบบข้อความ (Verbal Model) หรือแบบจำลองเชิงคุณภาพ (Qualitative model) รูปแบบชนิดนี้พบมากที่สุด เป็นการใช้อธิบายปฏิกิริยาโดยการอธิบายโดยย่อ เช่น คำพรรณนาลักษณะงาน คำอธิบายรายวิชา เป็นต้น

2.2 รูปแบบทางคณิตศาสตร์ (Mathematical Model) หรือรูปแบบเชิงปริมาณ เช่น สมการและโปรแกรมเชิงเส้น เป็นต้น

จากการศึกษาประเภทของรูปแบบ สรุปได้ว่า รูปแบบนั้นมีหลายประเภท การนำรูปแบบในแต่ละประเภทไปใช้นั้น ควรเป็นรูปแบบที่ผ่านการวิเคราะห์แล้วว่าเหมาะสมกับปรากฏการณ์ที่กำลังทำการศึกษา ทั้งนี้ เพื่อมิให้เกิดความสับสนซับซ้อนมากเกินไปและยากต่อความเข้าใจ รูปแบบจึงมิใช่การอธิบายหรือบรรยายปรากฏการณ์อย่างละเอียดทุกแง่มุม แต่มีความสอดคล้องกับสภาพความเป็นจริงของปรากฏการณ์ที่ศึกษาและสามารถนำไปใช้หาข้อสรุปเพื่ออธิบายทำนาย หรือควบคุมปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นได้อย่างถูกต้อง

2.6.1.3 องค์ประกอบของรูปแบบ

อุทัย บุญประเสริฐ (2516 : 32) ได้กล่าวถึงองค์ประกอบของรูปแบบว่า รูปแบบ เป็นสิ่งที่อำนวยความสะดวกมาก แต่มีข้อคิดว่าต้องใช้ให้ถูกกับงานในแต่ละลักษณะ จึงไม่อาจจะกำหนดให้เป็นหลักเกณฑ์แน่นอนตายตัวได้

บาร์โตและฮาร์ทแมน (Bardo and Hartman, 1982 : 9) ได้ให้ทรรศนะเกี่ยวกับองค์ประกอบของรูปแบบไว้ว่า การที่จะระบุว่า รูปแบบใดรูปแบบหนึ่งจะต้องประกอบด้วยรายละเอียดมากน้อยเพียงใดจึงจะเหมาะสม และรูปแบบนั้นควรจะมียังองค์ประกอบอะไรบ้าง ไม่ได้มีข้อกำหนดที่แน่นอน ทั้งนี้ ขึ้นอยู่กับปรากฏการณ์นั้น ๆ

Keeves (1997 : 386 – 387 อ้างถึงใน ทิศนา ขมมณี, 2552 : 220) ได้กล่าวว่า รูปแบบโดยทั่วไปควรมีองค์ประกอบที่สำคัญ ดังนี้

1. รูปแบบจะต้องนำไปสู่การทำนาย (Prediction) ผลที่ตามมาซึ่งสามารถพิสูจน์ทดสอบได้ กล่าวคือ สามารถนำไปสร้างเครื่องมือเพื่อไปพิสูจน์ทดสอบได้

2. โครงสร้างของรูปแบบจะต้องประกอบไปด้วยความสัมพันธ์เชิงสาเหตุ (Causal Relationship) ซึ่งสามารถใช้อธิบายปรากฏการณ์/เรื่องนั้นได้

3. รูปแบบจะต้องสามารถช่วยสร้างจินตนาการ (Imagination) ความคิดรวบยอด (Concept) และความสัมพันธ์ (Interrelations) รวมทั้งช่วยขยายขอบเขตของการสืบเสาะความรู้

4. รูปแบบควรจะประกอบด้วยความสัมพันธ์เชิงโครงสร้าง (Structural Relationships) มากกว่า ความสัมพันธ์เชิงเชื่อมโยง (Associative Relationships)

บราวน์และโมเบิร์ก (Brown and Moberg, 1980 : 16-17) ได้ทำการสังเคราะห์องค์ประกอบของรูปแบบ พบว่า รูปแบบส่วนใหญ่ประกอบด้วย

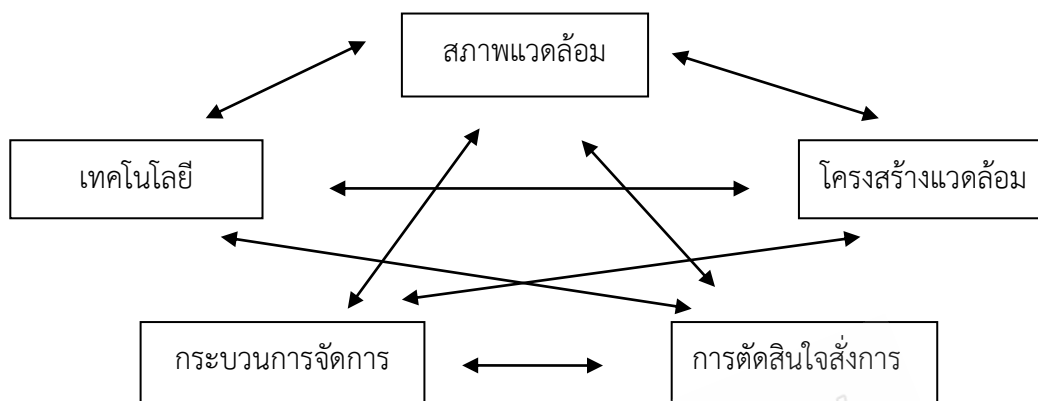
1. สภาพแวดล้อม (Environment)

2. เทคโนโลยี (Technology)

3. โครงสร้าง (Structure)

4. กระบวนการจัดการ (Management Process) และการตัดสินใจสั่งการ (Decision Making)

รูปแบบการศึกษาและการทำความเข้าใจเกี่ยวกับการจัดองค์กรและการบริหารของ Brown and Moberg มีลักษณะดังแผนภูมิ ดังนี้

แผนภาพที่ 6 รูปแบบเชิงระบบและสถานการณ์ (Systems/Contingency Model)

ของ Brown and Moberg

ที่มา : Brown and Moberg (1980 : 17)

โดยสรุปจากการศึกษากรณีตัวอย่างของรูปแบบจากเอกสารหรืองานวิจัยพบว่า การกำหนดองค์ประกอบของรูปแบบว่า จะต้องมียุคประกอบอะไรบ้าง อย่างไร จำนวนเท่าใด มีลักษณะเป็นอย่างไร มีโครงสร้างและความสัมพันธ์อย่างไรนั้น ไม่มีหลักเกณฑ์ที่แน่นอนตายตัว ขึ้นอยู่กับลักษณะเฉพาะของปรากฏการณ์ที่ศึกษาเป็นสำคัญ หรือจะออกแบบแนวคิด ทฤษฎี และหลักการพื้นฐานในการกำหนดรูปแบบแต่ละรูปแบบนั้น ๆ เป็นหลัก ทั้งนี้ รูปแบบจะต้องมีตัวแปรผันที่แสดงให้เห็นถึงความสัมพันธ์ที่เป็นเหตุเป็นผลกัน และความสัมพันธ์เหล่านั้นสามารถตอบวัตถุประสงค์ของการสร้างรูปแบบดังกล่าว โดยใช้ข้อมูลต่าง ๆ ที่เชื่อถือได้ พิสูจน์ได้ และเป็นที่ยอมรับกันทั่วไปในแวดวงวิชาการ

2.6.1.4 คุณลักษณะที่ดีของรูปแบบ

คีฟส์ (Keeves, 1988 : 560) กล่าวว่า รูปแบบที่ใช้ประโยชน์ได้ ควรจะมีข้อกำหนด (Requirement) 4 ประการ คือ

1. รูปแบบควรประกอบด้วยความสัมพันธ์อย่างมีโครงสร้าง (Structural Relationship) มากกว่าความสัมพันธ์ที่เกี่ยวข้องกันแบบรวม ๆ (Associative Relationship)
2. รูปแบบควรใช้เป็นแนวทางในการพยากรณ์ผลที่จะเกิดขึ้น ซึ่งสามารถตรวจสอบได้โดยการสังเกต ซึ่งสามารถที่จะทดสอบรูปแบบบนพื้นฐานข้อมูลเชิงประจักษ์ได้

3. รูปแบบควรระบุหรือชี้ให้เห็นถึงกลไกเชิงเหตุผลของเรื่องที่ศึกษา ดังนั้น นอกจากรูปแบบจะเป็นเครื่องมือในการพยากรณ์ได้แล้ว ควรใช้อธิบายปรากฏการณ์ได้ด้วย

4. รูปแบบควรเป็นเครื่องมือในการสร้างมโนทัศน์ใหม่ และสร้างความสัมพันธ์ของตัวแปรในลักษณะใหม่ ซึ่งเป็นการขยายในเรื่องที่กำลังศึกษา

2.6.1.5 การประเมินรูปแบบ

การประเมินรูปแบบหรือการทดสอบรูปแบบก็มีความสำคัญยิ่ง เพราะเป็นการตรวจสอบรูปแบบนั้น ๆ ว่ามีคุณภาพ ประสิทธิภาพ ประสิทธิผล เทียบตรง เชื่อถือได้เพียงใด โดยปกติแล้วการวิจัยทางสังคมศาสตร์และพฤติกรรมศาสตร์มักจะประเมินรูปแบบด้วยวิธีการทางสถิติ ผลของการประเมินรูปแบบจะนำไปสู่การยอมรับหรือปฏิเสธรูปแบบนั้น ๆ และนำไปสู่การสร้างทฤษฎีใหม่ต่อไป (เพลินใจ พุทธชาติรัตน์, 2549 : 136)

อุทุมพร จามรมาน (2541 : 22) ได้กล่าวว่า จุดมุ่งหมายที่สำคัญของการสร้างรูปแบบก็คือ การทดสอบ หรือตรวจสอบรูปแบบนั้นด้วยข้อมูลเชิงประจักษ์ การตรวจสอบรูปแบบมีหลายวิธี ซึ่งอาจจะใช้การวิเคราะห์จากหลักฐานเชิงคุณลักษณะ (Qualitative) และเชิงปริมาณ (Quantitative) โดยการตรวจสอบรูปแบบจากหลักฐานเชิงคุณลักษณะ ซึ่งอาจใช้ผู้เชี่ยวชาญเป็นผู้ตรวจสอบ ส่วนการตรวจสอบโมเดล (Model) จากหลักฐานเชิงปริมาณใช้เทคนิคเชิงสถิติ ซึ่งการตรวจสอบรูปแบบควรตรวจสอบคุณลักษณะ 2 อย่าง คือ

1. การตรวจสอบความมากน้อยของความสัมพันธ์ ความเกี่ยวข้อง และเหตุผลการระหว่างตัวแปร

2. การประมาณค่าพารามิเตอร์ของความสัมพันธ์ดังกล่าว ซึ่งการประมาณค่านี้สามารถประมาณข้ามกาลเวลา กลุ่มตัวอย่างหรือสถานที่ได้ (Across time, Samples, Sites) หรืออ้างอิงจากกลุ่มตัวอย่างไปหาประชากรได้ โดยผลการตรวจสอบสามารถนำไปสู่คำตอบ 2 ข้อ คือ การสร้างรูปแบบใหม่ และการปรับปรุงหรือพัฒนารูปแบบเดิม

Joint Committee on Standards for Educational Evaluation (Maduas, Scriven and Stufflebeam, 1983 : 399 – 402 อ้างถึงใน เพลินใจ พุทธชาติรัตน์, 2549 : 136) ได้เสนอแนวทางการประเมินรูปแบบ ดังนี้

1. มาตรฐานด้านความเป็นไปได้ เป็นลักษณะการประเมินความเป็นไปได้
2. มาตรฐานด้านความเป็นประโยชน์ เป็นลักษณะการประเมินการสอนตอบต่อความต้องการของผู้ใช้รูปแบบ

3. มาตรฐานด้านความเหมาะสม เป็นลักษณะการประเมินความเหมาะสมทั้งในด้านกฎหมายและคุณธรรม

4. มาตรฐานด้านความถูกต้องครอบคลุม เป็นลักษณะการประเมินความน่าเชื่อถือ และได้เนื้อหาครอบคลุม ครบถ้วนตามความต้องการที่กำหนดไว้อย่างแท้จริง

Eisner (1976 : 192 – 193) ได้เสนอแนวคิดในการประเมินรูปแบบโดยใช้ผู้ทรงคุณวุฒิ ซึ่งมีวิธีการที่แตกต่างจากการดำเนินการเชิงวิทยาศาสตร์หรือเชิงปริมาณ เนื่องจากการศึกษาในบางเรื่องต้องการความละเอียดอ่อนมากกว่าตัวเลขที่นำมาพิจารณาสรุป ดังนั้นจึงได้เสนอแนวทางการประเมินรูปแบบโดยผู้ทรงคุณวุฒิไว้ ดังนี้

1. การประเมินโดยแนวทางนี้จะเน้นการวิเคราะห์อย่างลึกซึ้งเฉพาะในประเด็นที่ถูกนำมาพิจารณา ซึ่งไม่จำเป็นต้องเกี่ยวข้องกับวัตถุประสงค์หรือผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการตัดสินใจเสมอไป แต่อาจจะผสมผสานปัจจัยต่าง ๆ ในการพิจารณาเข้าด้วยกัน ตามวิจรรย์ญาณของผู้ทรงคุณวุฒิ เพื่อให้ได้ข้อสรุปเกี่ยวกับคุณภาพ ประสิทธิภาพและความเหมาะสมของสิ่งที่จะทำการประเมิน

2. รูปแบบการประเมินที่เป็นความเฉพาะทางในเรื่องที่จะประเมิน โดยพัฒนาจากแบบวิจารณ์งานศิลปะ ที่มีความละเอียดอ่อนลึกซึ้งและต้องอาศัยผู้เชี่ยวชาญระดับสูงมาเป็นผู้วินิจฉัย แนวคิดนี้ได้นำมาประยุกต์ในวงการอุดมศึกษา ซึ่งนิยมนำรูปแบบนี้มาใช้ในเรื่องที่ต้องการความลึกซึ้งและความเชี่ยวชาญเฉพาะทางสูง

3. รูปแบบที่ใช้ตัวบุคคล คือ ผู้ทรงคุณวุฒิเป็นเครื่องมือในการประเมิน โดยให้ความเชื่อถือกับผู้ทรงคุณวุฒิที่เที่ยงธรรมและมีดุลยพินิจที่ดี มาตรฐานและเกณฑ์มาจากประสบการณ์และความชำนาญของผู้ทรงคุณวุฒินั้น ๆ

4. เป็นรูปแบบที่ยอมให้ความยืดหยุ่นในกระบวนการทำงานของผู้ทรงคุณวุฒิตามความต้องการและความถนัดของแต่ละคน ตั้งแต่การกำหนดประเด็นสำคัญ การบ่งชี้ข้อมูลที่ต้องการ การเก็บรวบรวม การประเมินผล การวินิจฉัยข้อมูล ตลอดจนวิธีการนำเสนอ ทั้งนี้ การเลือกผู้ทรงคุณวุฒิจะเน้นที่สถานภาพทางวิชาชีพ ประสบการณ์ และความน่าเชื่อถือ (High Credit) ของวิชาชีพนั้น ๆ เป็นสำคัญ

อย่างไรก็ตาม การประเมินรูปแบบนั้นต้องพิจารณาถึงความเหมาะสม ความเป็นไปได้ และสอดคล้องกับการศึกษางานวิจัยหรือวิทยานิพนธ์ แต่โดยปกติแล้วในการวิจัยทางสังคมศาสตร์และพฤติกรรมศาสตร์ จะทำการประเมินรูปแบบด้วยวิธีการทางสถิติหรือวิธีการเชิงปริมาณ ซึ่งต้องคำนึงถึงความถูกต้องของข้อมูลตัวเลข ส่วนบางเรื่องที่ต้องการความละเอียดอ่อน อาจจะประเมินโดยแนวทางที่เน้นการวิเคราะห์อย่างลึกซึ้ง โดยเฉพาะการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยจะใช้การตรวจสอบความคิดเห็นของผู้ทรงคุณวุฒิที่มีต่อรูปแบบการพัฒนาโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลาม เพื่อสร้างผู้เรียนสู่ความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ และจากผู้บริหาร รวมทั้งผู้ทรงคุณวุฒิที่มีความเชี่ยวชาญในเรื่องที่เกี่ยวข้อง เพื่อให้ได้รูปแบบที่เหมาะสมต่อไป

2.6.2 การพัฒนารูปแบบ

การพัฒนาไม่ว่าจะเป็นการพัฒนารูปแบบใดหรือการพัฒนาในลักษณะใด จำเป็นต้องมีการกล่าวถึงการพัฒนาในภาพรวม หมายถึง การพัฒนาหน่วยงานหรือองค์กรก่อนเป็นเบื้องต้น ทั้งนี้เพราะการพัฒนาเป็นลักษณะของการปรับปรุง เปลี่ยนแปลงวิธีการหรือรูปแบบของบุคคลหรือหน่วยงาน เพื่อให้การดำเนินงานเกิดประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น อีกทั้งเป็นการเพิ่มผลผลิตโดยใช้งบประมาณและบุคลากรอย่างจำกัด ซึ่งเป็นงานที่กระทำอย่างต่อเนื่อง เพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดในการบริหารจัดการ โดยมีจุดมุ่งหมายที่จะบรรลุร่วมกัน (เกษม วัฒนชัย, 2545 : 12) ดังนี้

1. มีการรู้จักและประสานงานกัน (Consciously Coordinated) หมายถึง การมีบุคลากรและทรัพยากรต่าง ๆ ที่อยู่ด้วยกัน กำลังดำเนินกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกัน โดยแบ่งเป็นชั้นระดับหรือหน้าที่ในการปฏิบัติงานร่วมกัน

2. มีลักษณะเป็นหน่วยทางสังคม (Social Entity) หมายถึง การเป็นหน่วยงานที่มีการรวมเอาบุคคล หรือกลุ่มบุคคลเข้าร่วมกิจกรรมซึ่งมีความเกี่ยวข้องซึ่งกันและกัน เพื่อให้กลุ่มสามารถร่วมกิจกรรมที่สร้างสรรค์เพื่อให้งานประสบผลสำเร็จ

3. มีลักษณะแบ่งแยกอย่างชัดเจน (Identifiable Boundary) คือ กลุ่มดังกล่าวจะรวมตัวกัน และมีการสร้างสัญลักษณ์ มีกฎเกณฑ์ร่วมกัน

4. มีความผูกพันที่ต่อเนื่อง (Continuing Bond) หมายถึง การมีกลุ่มบุคคลของหน่วยงานหรือองค์กร ซึ่งเป็นสมาชิกที่มีการเข้าและออกอยู่ตลอดเวลา โดยมีคนส่วนใหญ่เป็นกลุ่มหลักที่จะทำงานในองค์กรให้มีประสิทธิภาพ

5. มีเป้าหมายที่ชัดเจน (Goals) หมายถึง การมีจุดหมายร่วมกันในการปฏิบัติงานขององค์กรให้บรรลุเป้าหมายที่ตั้งไว้ โดยยึดเป้าหมายขององค์กรมากกว่าเป้าหมายส่วนบุคคล

การพัฒนารูปแบบใดรูปแบบหนึ่ง ต้องอาศัยการศึกษาค้นคว้าแนวความคิด ทฤษฎี ผลการศึกษาหรืองานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ซึ่งจะช่วยให้สามารถกำหนดองค์ประกอบหรือตัวแปรต่าง ๆ รวมทั้งลักษณะความสัมพันธ์ระหว่างองค์ประกอบ โดยต้องใช้หลักของเหตุผลเป็นรากฐานสำคัญ และการศึกษาค้นคว้ามากจะเป็นประโยชน์ต่อการพัฒนารูปแบบอย่างยิ่ง ดังนั้น รูปแบบที่พัฒนาควรมีความเหมาะสมและชัดเจนตามบริบทในเรื่องที่กำลังศึกษา ด้วยเหตุนี้ผู้วิจัยจึงได้นำแนวคิด หลักการ และทฤษฎีเกี่ยวกับรูปแบบการพัฒนาที่เกี่ยวข้อง เพื่อวิเคราะห์สรุปเป็นข้อมูลในการพัฒนารูปแบบในครั้งนี้

2.6.2.1 องค์ประกอบของการพัฒนารูปแบบ

องค์ประกอบของรูปแบบที่พัฒนาขึ้นนั้น มีลักษณะที่คล้ายกันในภาพรวม แต่จะแตกต่างกันในรายละเอียดปลีกย่อย ดังที่นักวิชาการได้กล่าวถึงดังต่อไปนี้

ประสิทธิ์ เขียวศรี (2544) ได้ทำการวิจัยเรื่อง การนำเสนอแบบจำลองการพัฒนาภาวะผู้นำของผู้บริหารโรงเรียนที่บริหารโดยใช้โรงเรียนเป็นฐาน โดยได้กำหนดองค์ประกอบของรูปแบบที่พัฒนาขึ้นไว้ 8 องค์ประกอบ คือ

1. หลักการพื้นฐานของรูปแบบ
2. วัตถุประสงค์ของรูปแบบ
3. วิธีการพัฒนาคุณลักษณะภาวะผู้นำ
4. การดำเนินการพัฒนา
5. การประเมินผลหลังการพัฒนา
6. การปฏิบัติงานจริงและการทำวิจัยเชิงปฏิบัติการ
7. การนำเสนอผลการวิจัย
8. การประเมินผลและการติดตามผล

นิเวศน์ อุดมรัตน์ (2548) ได้ทำการวิจัยเรื่อง รูปแบบของการบริหารจัดการโรงเรียนเอกชนระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานในประเทศไทย โดยได้กำหนดองค์ประกอบของรูปแบบการบริหารการศึกษาไว้ 7 องค์ประกอบ คือ

1. คุณลักษณะของผู้บริหารสถานศึกษา
2. โครงสร้างการบริหารการศึกษา
3. การบริหารงานบุคคล
4. การพัฒนาหลักสูตร
5. การบริหารกิจการนักเรียน
6. การจัดระบบเทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อการบริหารและการจัดการการเรียนการสอน
7. การบริหารการเงินและทรัพย์สิน

ปิยะนาถ บุญมีพิพิธ (2551) ได้ทำการวิจัยเรื่อง การพัฒนารูปแบบการจัดการความรู้ของสถานศึกษา โดยได้กำหนดองค์ประกอบของรูปแบบการบริหารจัดการความรู้ไว้ 10 องค์ประกอบ คือ

1. ความสมัครใจ
2. การสร้างทีมงาน
3. การให้ความรู้

4. การสื่อสาร
5. การเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม
6. การวางแผน
7. การเตรียมการตามกระบวนการจัดการความรู้
8. การนิเทศติดตามผล
9. การวัดและประเมินผล
10. การยกย่องชมเชยและการให้รางวัล

2.6.2.2 ขั้นตอนของการพัฒนารูปแบบ

พลสุข หิงคานนท์ (2540 : 18 - 19) ได้ทำการวิจัยเรื่องการพัฒนาแบบ
การจัดองค์การวิทยาลัยพยาบาล กระทรวงสาธารณสุข ได้กำหนดขั้นตอนการพัฒนาไว้ 5 ขั้นตอน คือ

ขั้นที่ 1 การศึกษาเอกสารที่เกี่ยวข้องเพื่อกำหนดกรอบการวิจัย

ขั้นที่ 2 การศึกษาสภาพและปัญหาของการจัดองค์การของวิทยาลัยพยาบาล

ในปัจจุบัน โดยใช้แบบวิเคราะห์เอกสาร แบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง แบบสอบถาม

ขั้นที่ 3 การสร้างรูปแบบการจัดองค์การของวิทยาลัยพยาบาล กระทรวง
สาธารณสุขขั้นต้น

ขั้นที่ 4 การทดสอบความเหมาะสม ความเป็นไปได้ในการนำรูปแบบการจัด
องค์การไปปฏิบัติจริง โดยการสัมมนาเพื่อประมวลความคิดเห็นของผู้ทรงคุณวุฒิ

ขั้นที่ 5 การปรับปรุงแก้ไขและพัฒนารูปแบบการจัดองค์การของวิทยาลัย
พยาบาล กระทรวงสาธารณสุข

เพลินใจ พฤกษชาติรัตน์ (2549 : 11) ได้ทำการวิจัยเรื่องการพัฒนาแบบ
การพัฒนาภาวะผู้นำของผู้อำนวยการสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ได้กำหนดขั้นตอนการพัฒนาไว้
6 ขั้นตอน ดังต่อไปนี้

ขั้นที่ 1 การกำหนดกรอบแนวคิดในการวิจัย

ขั้นที่ 2 การวิเคราะห์งานในตำแหน่งผู้อำนวยการสำนักงานเขตพื้นที่
การศึกษา

ขั้นที่ 3 การศึกษาบทบาท พฤติกรรมและคุณลักษณะผู้นำของผู้อำนวยการ
สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา

ขั้นที่ 4 การสร้างรูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำของผู้อำนวยการสำนักงาน
เขตพื้นที่การศึกษา

ขั้นที่ 5 การประเมินความเหมาะสมและความเป็นไปได้ของรูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำของผู้บริหารสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา

ขั้นที่ 6 การปรับปรุงและนำเสนอรูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำของผู้บริหารสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา

สงวนพงศ์ ชวนชม (2545 : 7) ได้ทำการวิจัยเรื่องการพัฒนาแบบการบริหารงานวิชาการของมหาวิทยาลัยวงษ์ชวลิตกุล ได้กำหนดขั้นตอนการพัฒนาไว้ 3 ขั้นตอน คือ

ขั้นตอนที่ 1 ศึกษาข้อมูลทั่วไปเกี่ยวกับสภาพและปัญหาการบริหารงานวิชาการ โดยมีรายละเอียดการศึกษา คือ 1) ศึกษาปัจจัยที่เป็นเงื่อนไขต่อการบริหารงานวิชาการในระดับอุดมศึกษา 2) ศึกษาแนวคิด ทฤษฎี ในการบริหารงานวิชาการ จากเอกสาร ตำรา บทความ และผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง 3) ศึกษาสภาพและปัญหาการบริหารงานวิชาการของมหาวิทยาลัยวงษ์ชวลิตกุล และ 4) ศึกษาแบบการบริหารงานวิชาการในมหาวิทยาลัยไทย

ขั้นตอนที่ 2 การพัฒนาแบบการบริหารงานวิชาการ โดยการใช้เทคนิคเดลฟาย (Delphi Technique)

ขั้นตอนที่ 3 การทดสอบความเป็นไปได้ของการพัฒนาแบบการบริหารงานวิชาการของมหาวิทยาลัยวงษ์ชวลิตกุล

พระราชปริยัติ (สฤชต์ ประธาตุ) (2549 : 74) ได้ทำการวิจัยเรื่องการพัฒนาแบบการบริหารงานวิชาการของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้กำหนดขั้นตอนการพัฒนาไว้ 3 ขั้นตอน คือ

ขั้นตอนที่ 1 ศึกษาสภาพปัจจุบันและเกณฑ์มาตรฐานหลักสูตรของทบวงมหาวิทยาลัยฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2543 ในสภาพจุดเด่น จุดด้อย และเอกลักษณ์เฉพาะของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย (มจร.) เพื่อใช้เป็นรากฐานในการสร้างแบบสอบถาม

ขั้นตอนที่ 2 สร้างแบบสอบถามให้ครบ 4 ด้าน (ด้านโครงสร้างการบริหารงานวิชาการ ด้านการบริหารบุคลากรด้านวิชาการ ด้านหลักสูตรและการวัดผลประเมินผล และด้านการบริหารวิชาการ) เพื่อนำไปสอบถามความคิดเห็นของผู้บริหาร อาจารย์ และนิสิต เพื่อสรุปเป็นแบบสอบถามความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญ ในกรณีที่มีผู้เชี่ยวชาญ บางท่านมีความเห็นออกนอกพิสัยควอไทล์ ก็จะขอคำยืนยันว่าจะยังคิดเห็นเช่นเดิมหรือเปลี่ยนความคิดเห็นใหม่ ให้เป็นไปตามความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญส่วนใหญ่ (โดยพิจารณาจากค่าพิสัยควอไทล์)

ขั้นตอนที่ 3 เมื่อได้รับความเห็นจากขั้นตอนที่ 2 แล้ว นำความคิดเห็นเหล่านั้นมาประมวลสร้างแบบการบริหารงานวิชาการเพื่อเสนอต่อคณะกรรมการพิจารณาอีกครั้งหนึ่ง

นิเวศน์ อุดมรัตน์ (2548) ได้ทำการวิจัยเรื่องรูปแบบการบริหารจัดการโรงเรียนเอกชนระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน ได้กำหนดขั้นตอนการพัฒนาไว้ 3 ขั้นตอน คือ

ขั้นตอนที่ 1 การวิเคราะห์องค์ประกอบของรูปแบบการบริหารจัดการโรงเรียนเอกชนระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน

ขั้นตอนที่ 2 การสร้างรูปแบบการบริหารจัดการโรงเรียนเอกชนระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน

ขั้นตอนที่ 3 การประเมินรูปแบบการบริหารจัดการโรงเรียนเอกชนระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน

จากการศึกษาการพัฒนารูปแบบต่าง ๆ และการพัฒนาโดยทั่วไป มีขั้นตอนการดำเนินการหลัก 2 ขั้นตอน คือ ขั้นตอนการพัฒนารูปแบบและขั้นการทดสอบประสิทธิภาพของรูปแบบนั้น ๆ ซึ่งแต่ละขั้นตอนจะแสดงรายละเอียดปลีกย่อยตามกรอบแนวคิดที่เป็นพื้นฐานในการพัฒนารูปแบบ ซึ่งอาจสรุปกระบวนการพัฒนารูปแบบได้ 5 ขั้นตอน คือ 1) การศึกษาองค์ความรู้ที่เกี่ยวข้อง 2) การกำหนดหลักการและองค์ประกอบของรูปแบบ 3) การร่างรูปแบบ 4) การประเมินรูปแบบ และ 5) การปรับปรุงและการพัฒนารูปแบบ

การศึกษารูปแบบและการพัฒนารูปแบบไม่ว่าจะเป็นศาสตร์ทางด้านบริหาร สังคมศาสตร์ เศรษฐศาสตร์ รัฐประศาสนศาสตร์ หรือศาสตร์อื่น ๆ ล้วนมีประโยชน์แต่จะมีมากหรือน้อยเพียงใดก็ขึ้นอยู่กับลักษณะของการศึกษาและวิธีการนำไปใช้ ซึ่งจะต้องใช้ให้เหมาะสมสอดคล้องเป็นไปตามหลักเหตุผลและข้อสมมติฐานเบื้องต้นในการศึกษา ด้วยเหตุนี้ การพัฒนารูปแบบให้มีคุณภาพนั้นจะต้องมีความรู้ความเข้าใจแนวคิดที่เกี่ยวข้องอย่างชัดเจนในเรื่องรูปแบบ องค์ประกอบของรูปแบบ ลักษณะที่ดีของรูปแบบ ตลอดจนการพัฒนาและการประเมินรูปแบบที่มีคุณภาพ ซึ่งต้องอาศัยความรู้ความชำนาญและความเชี่ยวชาญ จึงจะทำให้บรรลุวัตถุประสงค์ของการศึกษาและก่อให้เกิดประโยชน์ในการดำเนินงานในศาสตร์ต่าง ๆ ได้อย่างมีประสิทธิภาพและเกิดประสิทธิผลต่อองค์การ

2.7 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การวิจัยเรื่อง การพัฒนารูปแบบการบริหารงานวิชาการของโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามจังหวัดชายแดนภาคใต้เพื่อสร้างผู้เรียนสู่ความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ ผู้วิจัยได้สืบค้นเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับเรื่องมนุษย์ที่สมบูรณ์ โดยขอแนะนำเสนอประเด็นหลัก 2 ประเด็น คือ 1) บทความและงานวิจัยของนักวิชาการต่างประเทศ และ 2) บทความและงานวิจัยของนักวิชาการไทย โดยมีรายละเอียดดังนี้

2.7.1 บทความและงานวิจัยของนักวิชาการต่างประเทศ

มีนักวิชาการได้แสดงทัศนะเกี่ยวกับเรื่องความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ ดังนี้

2.7.1.1 Muḥaiyuddīn Ibn al-‘Arabī (1990) ได้กล่าวว่า มนุษย์ที่สมบูรณ์ประกอบไปด้วยประการสำคัญ ดังนี้ 1) เป็นศูนย์รวมของคุณลักษณะแห่งความเป็นสัจธรรมและความเป็นโลก เนื่องจากโลกมีความเป็นสัจธรรมแห่งการสร้างของพระองค์อัลลอฮฺ ﷻ ดังนั้น มนุษย์ที่สมบูรณ์นั้นก็คือมนุษย์ที่เป็นศูนย์รวมแห่งความเป็นจริงต่าง ๆ ในโลกและบ่งบอกถึงความเป็นจริงแห่งการสร้างของพระองค์อัลลอฮฺ ﷻ เพราะการเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์เป็นเครื่องที่แสดงให้เห็นถึงการสร้างของอัลลอฮฺที่สมบูรณ์ และความปรีชาญาณของพระองค์ 2) เป็นผู้ที่ได้รับความเมตตาอันยิ่งใหญ่เหนือกว่าสิ่งถูกสร้างทั้งหมด เพราะได้อยู่ภายใต้ร่มเงาของอัลลอฮฺ ﷻ บนหน้าแผ่นดิน 3) เป็นผู้ที่นำพาความอ่อนเร้นของพระเจ้าในคำว่า “จงเป็น” (กุน) 4) ผู้ที่เป็นเสาหลักของฟากฟ้า หากไม่มีมนุษย์ที่สมบูรณ์แล้ว ฟากก็จะสลายอย่างไม่เป็นระเบียบ 5) ผู้ที่เป็นอาภรณ์แห่งสัจธรรม และไม่มีอะไรที่สวยงามมากไปกว่านั้นอีกแล้ว และ 6) เป็นผู้ที่มีระดับความยากจนและร่ำรวย คือ มีระดับความยากจนต่ออัลลอฮฺและร่ำรวยต่อโลก

2.7.1.2 Muḥammad Mutawallī al-Sh‘arāwī (n.d.) ได้กล่าวว่า บรรดามุสลิมต้องมีความรักและมีความใกล้ชิดกับประเด็นหลัก 2 ประการ ดังนี้ 1) ความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ของท่านนบี มุฮัมมัด ﷺ โดยท่านเป็นแบบอย่างทุกด้านในการดำเนินชีวิต ซึ่งเป็นแนวทางจากพระองค์อัลลอฮฺ ﷻ และ 2) การอพยพ (หิจญเราะฮฺ) ของท่านเราะสูลุลลอฮฺ ﷺ เพื่อเตรียมความพร้อมในการประกาศเชิญชวนสู่อิสลาม

2.7.1.3 คุณลักษณะความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ หมายถึง ผู้เรียนที่มีคุณลักษณะความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ตามความมุ่งหมายของการจัดการศึกษาที่กำหนดไว้ในพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 และ (ฉบับที่ 3) พ.ศ. 2553 มาตรา 6 กำหนดไว้ว่า “ การจัดการศึกษาต้องเป็นไปเพื่อพัฒนาคนไทยให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ทั้งร่างกายและจิตใจ สติปัญญา ความรู้และคุณธรรม มีจริยธรรมและวัฒนธรรมในการดำรงชีวิต สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นอย่างมีเหตุผล ” และเพื่อให้สอดคล้องกับแนวคิดความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์สำหรับผู้เรียนในโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามจังหวัดชายแดนภาคใต้ ผู้วิจัยจึงได้แบ่งมนุษย์ที่สมบูรณ์ออกเป็น 8 ด้านหลักที่สำคัญดังนี้ 1) การศรัทธา (อีมาน) 2) การทำความดี (อิบาดะฮฺ) 3) คุณธรรมจริยธรรม (อัคลาก) 4) สติปัญญา 5) จิตใจ (นัฟส) และจิตวิญญาณ (รูหฺ) 6) ร่างกาย 7) สังคม และ 8) ทักษะด้านอาชีพ (Muḥammad Bin Maqbal Bin Muḥammad al-Maqbal, .n.d.. ; Sulaimān Bin Qāsim al-‘Tid, 1415 H ; Saiyid Sa‘Tid ‘Abd al-Ghaniy, 1419 H ; ‘Ali ‘Aḥmad Madkūr, 1987 ; Muḥammad Sa‘Tid Maulūwi, 1989 ; ‘Abd al-Rahmān Bin ‘Abd al-Karīm al-‘Aābid ; al-Zintānī, 1993 ; Al-Husein Jarnū Mahmūd Jālū. 1994 ; Muḥammad Nūr Bin

'Abd al-Hāfīz Suwaid, 1995 ; 'Abdullah Nāṣih 'Ulwān, 1996 ; Muḥammad al-Saiyid Muḥammad Yūsuf, 1997 ; al-Nahlāwī, 1999 ; 'Amīn 'Abū Lāwī. 1999 ; al-Hāzimī, Khalid Hāmid, 2000 ; Sālem Bin Sa'īd Bin Musfir Bin Jabbār, 2001 ; al-Tahḥān, Mustafā Muḥammad, 2002 ; 'Aḥmad Farīd, 2004)

2.7.2 บทความและงานวิจัยของนักวิชาการไทย

มีนักวิชาการได้แสดงทัศนะเกี่ยวกับเรื่องความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ ดังนี้

2.7.2.1 นักวิชาการในบทความรักลูก ได้นำเสนอ 6 Q สู่ความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ ตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 ที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 3) พ.ศ. 2553 ดังนี้ ([http : //www.seal2thai.org/sara/sara206.htm](http://www.seal2thai.org/sara/sara206.htm))

1. IQ : Intelligence Quotient ความฉลาดทางสติปัญญา เป็นความสามารถในการคิด วิเคราะห์ การคำนวณ การใช้เหตุผล การเชื่อมโยง ปัจจัยที่มีผลต่อ IQ ส่วนหนึ่งเป็นสิ่งที่มนุษย์ไม่สามารถควบคุมได้คือพันธุกรรม ส่วนที่สามารถควบคุมได้ คือภาวะโภชนาการ สภาพแวดล้อมที่ดีและเหมาะสม จะเห็นว่ามนุษย์สามารถควบคุม IQ ได้เพียงส่วนหนึ่งเท่านั้น ต่างจาก Q อื่น ๆ ซึ่งสามารถควบคุมได้ง่ายกว่า เพราะเกี่ยวข้องกับการอบรมเลี้ยงดูโดยตรง ปัจจุบันนักวิจัยยืนยันว่า IQ มีส่วนเกี่ยวข้องกับความสำเร็จในชีวิต เช่น การทำงาน การเรียนแค่ 20% เท่านั้น

2. EQ : Emotional Quotient ความฉลาดทางอารมณ์ เป็นความสามารถในการรับรู้ เข้าใจอารมณ์ตนเองและผู้อื่น สามารถควบคุมอารมณ์และยับยั้งชั่งใจตนเองและแสดงออกอย่างเหมาะสม รู้จักเอาใจเขามาใส่ใจเรา รู้จักรอคอย รู้จักกฎเกณฑ์ระเบียบวินัย มีจิตใจร่าเริงแจ่มใส มองโลกในแง่ดี สามารถปรับตัวเข้ากับสังคม สถานการณ์รอบข้างได้ดี มีความคิดสร้างสรรค์ กระตือรือร้น มีแรงจูงใจ อยากรประสบความสำเร็จ เห็นคุณค่าและเชื่อมั่นในตนเอง รายงานการศึกษาหลายชิ้นสรุปตรงกันว่า คนที่ประสบความสำเร็จในชีวิตและอาชีพการงาน ซึ่งมีชื่อเสียงเป็นที่รู้จักทั่วไปล้วนแต่มี EQ ดีทั้งสิ้น และสิ่งที่น่าดีใจก็คือ EQ สามารถปรับเปลี่ยนเรียนรู้และพัฒนาขึ้นได้ ด้วยเหตุนี้จึงมีคนส่วนใหญ่หันมาให้ความสำคัญกับ EQ กัน ความจริงแล้ว EQ ค่อนข้างกว้างมาก น่าจะเป็นหัวข้อใหญ่ที่ครอบคลุม Q ต่างๆ ได้ทั้งหมด และพ่อแม่น่าจะได้ประโยชน์มากที่สุด แต่ทั้งนี้ก็ขึ้นอยู่กับว่าจะลงรายละเอียดในประเด็นต่าง ๆ มากน้อยแค่ไหน เพราะมีคนส่วนใหญ่พอพูดถึง EQ ก็มักจะเข้าใจว่าเป็นเด็กอารมณ์ดี จนอาจมองข้ามรายละเอียดบางประเด็นที่มีประโยชน์กับเด็ก เช่น การปลูกฝังกฎเกณฑ์ระเบียบวินัย เด็กจะสามารถควบคุมตัวเองได้เมื่อพ่อแม่มีระเบียบวินัยให้รู้จักควบคุมอารมณ์ โดยไม่ตามใจในเรื่องที่ไม่ถูกต้อง ซึ่งพบความสัมพันธ์ว่า เด็กที่พ่อแม่สอนเรื่องระเบียบวินัยที่ดีงาม มักจะเป็นเด็กซึ่งมี EQ ดีตามมา

3. CQ : Creativity Quotient ความฉลาดในการริเริ่มสร้างสรรค์ มีความคิดจินตนาการหรือแนวคิดใหม่ ๆ ในรูปแบบต่าง ๆ เช่น การเล่นเกม งานศิลปะ การประดิษฐ์สิ่งของ CQ จะสัมพันธ์กับเรื่องการเล่น ถ้าเด็กได้เล่นอย่างอิสระตามความชอบและเหมาะสมกับวัย เด็กก็จะมีความคิดสร้างสรรค์ การปลูกฝังเรื่องนี้จึงอยู่ที่พ่อแม่มีเวลาเล่นและทำกิจกรรมที่ส่งเสริมจินตนาการกับลูก เช่น การเล่นเกม การหยิบจับของใกล้ตัวมาเป็นของเล่น การเล่านิทาน เป็นต้น

4. MQ : Moral Quotient ความฉลาดทางศีลธรรม จริยธรรม คือมีความประพฤติดี รู้จักผิดชอบ มีความซื่อสัตย์ รับผิดชอบ มีจริยธรรม เป็นแนวคิดที่มุ่งตอบคำถามว่าการที่เรามีคนที่ IQ ดี EQ สูง แต่ถ้ามีระดับคุณธรรมจริยธรรมต่ำก็อาจใช้ความฉลาดไปในทางที่ไม่ถูกต้องก็เป็นได้ MQ จึงเน้นเรื่องการปลูกฝังความดีงามให้กับเด็ก ซึ่งตรงกับหลักศาสนาหลายศาสนาที่สอนให้คนเป็นคนดี เด็กที่มี MQ ดีมักเป็นเด็กเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ เห็นอกเห็นใจผู้อื่นและเมื่อโตขึ้นจะเป็นคนที่เข้ากับคนอื่นได้ง่าย การที่เด็กจะมี MQ เกิดขึ้นได้นั้นต้องเริ่มต้นจากการที่เด็กรู้จักถูกผิด สิ่งไหนควรทำไม่ควรทำ ซึ่งจะใช้วิธีการบอกด้วยคำพูดอย่างเดียวไม่ได้ ต้องแสดงให้เห็นอย่างสม่ำเสมอ ควบคู่ไปกับการสอนด้วยจึงจะได้ผล

5. PQ : Play Quotient ความฉลาดที่เกิดจากการเล่น เกิดจากความเชื่อที่ว่าการเล่นพัฒนาความสามารถของเด็กได้หลายด้าน ทั้งพัฒนาการด้านร่างกาย ความเฉลียวฉลาด ความคิดสร้างสรรค์ อารมณ์และสังคม PQ จึงเน้นให้พ่อแม่เล่นกับลูก ถึงกับมีคำพูดที่ว่าพ่อแม่เป็นอุปกรณ์การเล่นที่ดีที่สุดของลูก การที่พ่อแม่ให้ลูกขี่คอ เล่นจ๊ะเอ๋ เล่นซ่อนหา เล่านิทาน สามารถสร้างเสริมพัฒนาการได้ดีกว่าของเล่นพัฒนาการแพง ๆ เพราะนอกจากพัฒนาการด้านร่างกายและสติปัญญาที่เกิดขึ้นแล้ว ลูกยังได้รับความรู้สึกอบอุ่น มีความสุขไปพร้อมกับคำสอน หลักคิดต่าง ๆ ที่สอดแทรกระหว่างที่เล่นด้วย

6. AQ : Adversity Quotient ความฉลาดในการแก้ไขปัญหาคือมีความยืดหยุ่นสามารถปรับตัวในการเผชิญปัญหาได้ดี และพยายามหาหนทางแก้ไขปัญหา เอาชนะอุปสรรคความยากลำบากด้วยตัวเอง ไม่ย่อท้อง่าย

2.7.2.2 สู่พัฒนา เดชาติวงศ์ ณ อยุธยา (วารสารเกลิยวสัมพันธ์ ปีที่ 27ฉบับที่ 2) ได้กล่าวถึงมนุษย์ที่สมบูรณ์มีสิ่งที่จะต้องทำ 5 ประการ คือ 1) จงปฏิบัติต่อสิ่งมีชีวิตทั้งคน สัตว์และพืช ซึ่งรวมทั้งตัวท่านเองด้วยความเมตตา ด้วยสติ และด้วยปัญญา 2) จงมีความอ่อนน้อมถ่อมตนและเคารพในศักดิ์ศรีของผู้อื่น ไม่ว่าเขาจะมีสถานภาพดีกว่าท่านเพียงใด 3) จงหมั่นพิจารณาสำรวจตนเอง (มี self - introspection) อย่างสม่ำเสมอ เพื่อพัฒนาบุคลิกภาพของตน 4) จงปฏิบัติหน้าที่ของท่านอย่างดีที่สุด ทั้งด้านการงาน ครอบครัว สังคม ประเทศชาติ และมนุษยชาติ เท่าที่ศักยภาพของท่านและสถานการณ์แวดล้อมในขณะนั้น ๆ จะเอื้ออำนวยให้ได้ และ 5) จงทำประโยชน์เพื่อผู้อื่นและเพื่อสังคมส่วนรวมบ้าง โดยไม่หวังสิ่งตอบแทนแม้แต่คำขอบคุณ ปล่อยให้สิ่งตอบแทนเป็นเพียงผลพลอยได้

ซึ่งหากจะเกิดขึ้นก็เป็นไปเองตามธรรมชาติ (มิใช่เป็น primary motivation ของท่าน) แล้วท่านจะมีความสุขอย่างแท้จริง (<http://img28.imageshack.us/img28/2998/image0012c.jpg>)

2.7.2.3 กิ่งแก้ว ทรัพย์พระวงศ์ (2556) ได้กล่าวว่า พุทธศาสนาเชื่อว่าการประพฤติตนตามหลักธรรมต่าง ๆ อย่างสม่ำเสมอ จะทำให้มนุษย์พัฒนาตนสู่ความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ โดยประกอบไปด้วยหลักธรรม 5 ประการ คือ 1) ศรัทธา ความเชื่อมั่นว่าความจริง ความดีงาม และกฎเกณฑ์แห่งผลมีอยู่ตามธรรมชาติ 2) ศีล หมายถึง การปฏิบัติตนอยู่ในศีลธรรม ทำให้เกิดความสงบงามในคุณธรรมแห่งตน 3) สุตะ หมายถึง สิ่งที่ได้สดับจากการอ่าน การเล่าเรียน หรือได้พบเห็น ทำให้รู้วิธีดำเนินชีวิตที่ดีงามพร้อมก็นำไปปฏิบัติ 4) จาคะ หมายถึง การสละหรือการให้โดยไม่หวังผลตอบแทนแก่ตน และ 5) ปัญญา หมายถึง ความรู้ชัด หยั่งรู้เหตุผล รู้วิธีดับทุกข์ หรือรู้เท่าทันโลกและชีวิต ดังนั้น ความเป็นมนุษย์จะมีคุณค่าอย่างสมบูรณ์เมื่อเป็นคนดี มีคุณธรรม โดยผ่านกระบวนการ ชัดเกล้าทางสังคมจากสถาบัน ต่าง ๆ ในสังคม อาทิ ครอบครัว เพื่อน การศึกษา ศาสนา และสื่อประเภทต่าง ๆ ทำหน้าที่ปลูกฝัง อบรมชัดเกล้า เพื่อพัฒนาสติปัญญาของคนให้รู้จักคิด วิเคราะห์ ใช้เหตุผล และมีคุณธรรมต่าง ๆ ในการดำเนินชีวิต และรู้จักผิดชอบชั่วดีสำหรับการอยู่ร่วมกันในสังคมอย่างมีความสุข แต่สภาพปัจจุบันค่านิยมของคนส่วนใหญ่เน้นวัตถุนิยมและบริโภคนิยมมากเกินไป ทำให้เกิดความบกพร่องในด้านคุณธรรม โดยเฉพาะการขาดความเมตตา การไม่เคารพกติกาของสังคม และการละเมิดสิทธิของผู้อื่นสะท้อนให้เห็นว่า การสร้างความเป็นมนุษย์ยังมีความบกพร่องและไม่สมบูรณ์

2.7.2.4 กิตติชัย สุชาติโนบล (2552) ได้กล่าวว่า แนวการจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาผู้เรียนให้เข้าถึงโพธิปัญญาและความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ มีปัจจัยหลักที่สำคัญที่เอื้อต่อความสำเร็จ ความศรัทธาของครูและนักเรียน โดยยึดมั่นในหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาที่ว่าด้วยเรื่องของความจริง ความดีงาม ผู้ที่ได้พบและได้ปฏิบัติตนตามหลักธรรมที่ดีงามแล้ว ก่อให้เกิดความเข้าใจและปฏิบัติตนตามจนทำให้เห็นชัด เนื่องจากเกิดผลแก่ตนและเปลี่ยนพฤติกรรมการเรียน และวิถีชีวิตของตนเองในเรื่องกระบวนการเรียนรู้ มีความระมัดระวังตนเอง กระตือรือร้น ตั้งใจในการเรียนรู้ และมีการพิจารณาใคร่ครวญสิ่งที่เรียนรู้อยู่เสมอ ผู้เรียนจึงประสบความสำเร็จในการเรียนรู้ นอกจากนี้ ในการจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาผู้เรียนให้เข้าถึงโพธิปัญญาและความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์นั้น การเป็นแบบอย่างที่ดีของครูผู้สอนมีความสำคัญที่ส่งผลต่อการประพฤติปฏิบัติตนของผู้เรียนทั้งในห้องเรียนและนอกห้องเรียน โดยเฉพาะในเรื่องความเป็นกัลยาณมิตร และความเป็นพรหมของครูผู้สอนที่ทำหน้าที่จัดการเรียนรู้ให้กับผู้เรียน ต้องมีความเด่นชัดในการประพฤติปฏิบัติตน และต้องมีคุณลักษณะเป็นผู้มีกัลยาณมิตรใกล้ชิดผู้เรียน เป็นบุคคลที่มีความรู้ความเข้าใจสาระการเรียนรู้ และสามารถเชื่อมโยงหลักธรรมที่เป็นกระบวนการเรียนรู้ มีการสอดแทรกคุณธรรมจริยธรรมให้กับผู้เรียน อบรมบ่มนิสัย ชัดเกล้าผู้เรียน โดยการทำให้ดูเป็นตัวอย่าง ซึ่งพฤติกรรมและกิจกรรมที่ครูผู้สอนปฏิบัติ ผู้เรียนจะได้สังเกตพฤติกรรมและซึมซับพฤติกรรมในการปฏิบัติกิจกรรมต่าง ๆ ของครูผู้สอนที่ตรงกับสิ่งที่ครูบอกกล่าวอย่างชื่นชม

และศรัทธา เช่น สอนให้ผู้เรียนเป็นผู้ตรงต่อเวลา ครูผู้สอนก็ต้องตรงต่อเวลา เลิกเรียนตรงเวลา การจัดการเรียนการสอนให้ผู้เรียนตั้งใจเรียน ครูต้องเตรียมสื่ออุปกรณ์ที่เข้าใจและสามารถกระตุ้นความสนใจในการเรียนของผู้เรียน ดังนั้น คุณธรรมเหล่านี้ที่ครูผู้สอนแสดงให้ผู้เรียนได้เห็นเด่นชัดจากความประพฤติที่ดีงามที่เป็นปรกติจากชีวิตประจำวันของครูผู้สอน ทำให้ผู้เรียนมั่นใจในความประพฤติที่ดีงาม พร้อมทั้งจะปฏิบัติตามด้วยความเต็มใจ การที่ครูผู้สอนมีลักษณะที่ดีงาม โดยการทำให้ดู อยู่ให้เห็น เป็นให้ปรากฏ ดงามด้วยกริยามารยาทที่ดีงาม จะทำให้เห็นความเป็นตัวตนและความประพฤติของผู้เรียนได้รับการพัฒนาไปในทางที่ดีอย่างชัดเจน ส่งผลให้การจัดการศึกษาเป็นไปเพื่อพัฒนาผู้เรียนให้เข้าถึงโพธิปัญญาและความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์อย่างแท้จริง

2.7.2.5 พระพรหมมังคลาจารย์ (2550) ได้กล่าวถึงมรดกธรรม 5 ดี สู่ความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ คือ 1) คิดดี : ใคร่ครวญก่อนแล้วค่อยทำ 2) พูดดี : การกล่าววาจาดีเป็นมงคลอันอุดม 3) ทำดี : วันคืนล่วงไป ๆ เราทำอะไรอยู่ 4) คบคนดี : เมื่อคบคนดีที่ดีกว่า ตัวเองก็ดีขึ้นมาฉับพลัน และ 5) ไปสู่สถานที่ดี : ตั้งอยู่ในธรรม ไม่ต้องกลัวปรโลก

2.7.2.6 สุขาดา นันทะไชย (ม.ป.ป.) ได้กล่าวว่า การศึกษาเพื่อพัฒนามนุษย์ที่สมบูรณ์ คือการให้ความสำคัญของจิตตปัญญาศึกษา เพราะเป็นการศึกษาที่เน้นการพัฒนาจิตใจและปัญญาอย่างแท้จริง เป็นการเรียนรู้เพื่อการเปลี่ยนแปลงที่มุ่งเน้นการพัฒนาด้านในและการเปลี่ยนแปลงขั้นพื้นฐานในตนเองอย่างลึกซึ้ง การเปลี่ยนแปลงในตนเอง สำนึกส่วนรวม ความสัมพันธ์กับธรรมชาติ ซึ่งเป็นการเข้าถึงความจริง ความเป็นหนึ่งเดียวของสรรพสิ่ง ความดี ความรัก ความเมตตา จิตสำนึกต่อส่วนรวม ความงาม และความเข้าใจอย่างลึกซึ้ง อย่างไรก็ตาม ต้องคำนึงถึงว่าจิตตปัญญาศึกษาเป็นกระบวนการพัฒนาเรียนรู้ที่จะต้องใช้เวลา ต้องอาศัยความต่อเนื่อง และมีระยะเวลาที่ต้องรอคอย จึงต้องไม่ทอดทิ้งที่จะร่วมใจดำเนินการจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาสู่ความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ สอดคล้องกับประเวศ วะสี (2551) มีความเห็นว่า จิตตปัญญาศึกษา เป็นการศึกษาที่ทำให้เข้าใจด้านในของตัวเอง รู้ตัวเข้าถึงความจริง ทำให้เปลี่ยนมุมมองเกี่ยวกับโลกและผู้อื่น เกิดความเป็นอิสระ ความสุข ปัญญา และความรักอันไพศาลต่อเพื่อนมนุษย์และสรรพสิ่ง หรืออีกนัยหนึ่ง เกิดความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์

2.7.2.7 จิรัฐกาล พงศ์ภรเธียร (2545) ได้ทำการวิจัยเรื่อง การพัฒนารูปแบบโรงเรียนที่เน้นความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ของนักเรียน ผลการวิจัยพบว่า สำหรับด้านวิชาการ มีผลสรุปดังนี้ 1) ด้านหลักสูตร การจัดหลักสูตรของโรงเรียนมีลักษณะเปิดกว้างมีความชัดเจนและลึกซึ้งในปรัชญาการศึกษา เชื่อมโยงสรรพวิชาสู่วิถีชีวิตที่เป็นจริง และคำนึงถึงความแตกต่างระหว่างผู้เรียน 2) ด้านการจัดการกระบวนการเรียนรู้ ครูต้องจัดการเรียนรู้ให้เด็กได้ลงมือทำด้วยตนเอง สร้างบรรยากาศการเรียนรู้ด้วยความรักความเมตตา ช่วยเหลือเกื้อกูลระหว่างครูกับศิษย์และเพื่อนต่อเพื่อน ให้ผู้ปกครอง ชุมชน และผู้เรียนมีส่วนร่วมในการจัดกระบวนการเรียนรู้ จัดการเรียนการสอนโดยบูรณาการสาระความรู้ด้านต่าง ๆ อย่างผสมผสานกลมกลืนกับวิถีชีวิต ใช้คำพูดด้านบวกกับผู้เรียน เป็นต้น และ 3) ด้านการประเมินผล

เน้นการประเมินตามสภาพจริง ใช้วิธีการหลากหลายในการประเมิน นำผลการประเมินมาพัฒนางานของผู้สอน มีเกณฑ์การประเมินที่มีความชัดเจน เป็นมาตรฐานไม่เฉพาะเนื้อหาความรู้ แต่ครอบคลุมถึงอุปนิสัยหรือทักษะที่เกิดขึ้นจากการได้ฝึกฝนปฏิบัติ เป็นต้น

2.7.2.8 นางนัตตา ชื่นแสงเนตร์ (2550) ได้ทำการวิจัยเรื่อง การศึกษาเพื่อความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ของโรงเรียนสัตยาไส ผลการวิจัย พบว่า การศึกษาต้องเป็นเครื่องมือในการยกระดับจิตใจให้กับผู้เรียน สามารถพัฒนาอุปนิสัยที่ดีงาม พร้อมทั้งปลูกฝังคุณค่าความเป็นมนุษย์ทั้ง 5 ประการ คือ สัตยะ (ความจริง) ธรรมะ (ความประพฤติชอบ) สันติ (ความสงบสุข) เปรมมา (ความรักความเมตตา) และอหิงสา (ความไม่เบียดเบียน) ให้กับผู้เรียน จนทำให้ผู้เรียนสามารถเปลี่ยนแปลงสู่การเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ และได้มีการแปรไปสู่กระบวนการปฏิบัติ โดยการจัดระบบการเรียนรู้จากภายในโดยใช้จิตใจเป็นเครื่องมือในการเรียนรู้เพื่อยกระดับจิตใจให้กับผู้เรียน การจัดการเรียนการสอนในโรงเรียนเน้นการผสมผสานความรู้ควบคู่ไปกับการบูรณาการคุณธรรมจริยธรรม ครูต้องมีความรักความเมตตาอย่างแท้จริงต่อผู้เรียน เป็นผู้กระตุ้นผู้เรียนให้นำคุณค่าแห่งความเป็นมนุษย์ของแต่ละคนไปสู่ความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์และเป็นมนุษย์ที่ปฏิบัติตนให้เป็นประโยชน์ต่อสังคมส่วนใหญ่

2.7.2.9 เทิดศักดิ์ ผลจันทร์ (2550) ได้ทำการวิจัยเรื่อง แนวทางการจัดการศึกษาที่เหมาะสมในการพัฒนานิสิตแพทย์สู่ความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ ผลการวิจัยพบว่า การให้โอกาสผู้เรียนสัมผัสกับชีวิตคนในชุมชน เป็นการปูพื้นฐานให้ผู้เรียนเข้าใจสภาพความเป็นอยู่ของชุมชนก่อนการศึกษาเนื้อหาวิชาทางการแพทย์ เพราะชีวิตทุกคนมีความเชื่อมโยงกับผู้คน สังคมและสิ่งแวดล้อม การพัฒนาผู้เรียนสู่ความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์มีกิจกรรมของหลักสูตรที่ชัดเจน ทั้งเวลา เนื้อหา และการวัดผล ประเมินผล หลักสูตรควรมีความหลากหลายในด้านต่าง ๆ ของมนุษย์ ไม่ควรมีเนื้อหาความรู้มากเกินไป การจัดการเรียนการสอนควรเน้นให้มีการสัมผัสกับประสบการณ์จริง และมีผลสะท้อนกลับต่อผู้เรียน (Reflection) โดยรูปแบบการจัดการเรียนการสอนที่จะช่วยให้เกิดผลสะท้อนกลับต่อผู้เรียนได้ดี ควรเน้นการเรียนรู้ด้วยตนเอง (Self Directed Learning) การเรียนเป็นกลุ่มย่อย (Small Group Discussion) และเรียนรู้จากปัญหา (Problem-based Learning) การวัดและประเมินผล ควรประเมินครบทุกด้าน ทั้ง กาย จิต สังคม และปัญญา

2.7.2.10 เทพกัญญา พูลนวล (2553) ได้ทำการวิจัยเรื่อง ผลการใช้วิธีสอนตามแนวคิดจิตตปัญญาศึกษา ที่มีต่อความสามารถในการสื่อสารภาษาไทย พฤติกรรมความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์และความสุขในการเรียนรู้ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 พบว่า การสอนโดยใช้วิธีสอนตามแนวคิดจิตตปัญญาศึกษาส่งผลต่อประสิทธิภาพของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ดังนี้ 1) มีความสามารถในการใช้ภาษาไทยหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 2) มีพฤติกรรมความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์หลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 และ 3) นักเรียนมีความสุขในการเรียนรู้ในระดับมาก

2.7.2.11 พระมหาพยุหศักดิ์ ธมฺมิวิสุทฺธิเมธี (2555) ได้ทำการวิจัยเรื่อง การศึกษาวิเคราะห์ มนุษย์ที่สมบูรณ์ตามแนวพุทธปรัชญา ผลการวิจัยพบว่า แนวคิดมนุษย์ที่สมบูรณ์ตามแนวปรัชญานั้น จะต้องรู้จักสิ่งที่เป็นประโยชน์และมีโทษประโยชน์ มีความคิดอย่างมีเหตุผล รู้จักเลือกสิ่งที่เป็นประโยชน์ รู้จักปฏิบัติหน้าที่ตนให้ดี เป็นคนดี ชีวิตของมนุษย์ผู้นั้นก็จะสมบูรณ์ มนุษย์จะต้องฝึกฝนพัฒนาด้านความ ประพฤติทางกายและวาจา ฝึกฝนพัฒนาด้านจิตใจ และฝึกฝนพัฒนาด้านปัญญา เพื่อให้ถึงธรรมชาติที่เป็นองค์ประกอบแห่งชีวิตมนุษย์ คือ การถึง “ภาวะพิเศษของมนุษย์” ได้แก่ การบรรลุธรรม การตรัสรู้ การรู้แจ้งแห่งสังขารธรรม

มนุษย์ที่สมบูรณ์ตามแนวพุทธปรัชญานั้น พบว่า มนุษย์จะต้องเป็นผู้ที่มีความสมบูรณ์ทางจิตใจสูง เป็นผู้ที่งดเว้นจากการทำความชั่ว ทำสิ่งที่มีประโยชน์ให้แก่ตนและสังคม ปฏิบัติตนให้เป็นอยู่อย่างมีความสุขทั้งทางกาย ทางจิตใจ มีสติปัญญา และแก้ปัญหาของสังคมให้มีความสงบสุขได้ เป็นผู้ที่อยู่เหนือปัญหาทั้งทางโลกและทางธรรม เป็นมนุษย์ที่เต็มเปี่ยมแห่งความเป็นมนุษย์ หมายความว่า เป็นมนุษย์ที่ไม่มีปัญหา มีความเยือกเย็น ทั้งในแง่ของวัตถุ ร่างกาย จิตใจ และมีการสงเคราะห์เพื่อนมนุษย์

วิธีการปฏิบัติตามหลักการสำคัญในการส่งเสริมและพัฒนาให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์สามารถสรุปหลักการสำคัญได้ 6 ประการ ได้แก่ 1) ต้องศึกษาหลักธรรมแต่ละข้อให้เข้าใจอย่างถ่องแท้ 2) ต้องนำเอาหลักธรรมแต่ละข้อที่ศึกษาเข้าใจดีแล้วมาระลึกไว้ในใจเสมอ 3) ต้องนำหลักธรรมแต่ละข้อมาพิจารณาในการนำมาปฏิบัติตามให้ถูกต้อง 4) ต้องมีความอดทน อุทิศเวลา พยายาม และบากบั่นในการประพฤติตามหลักธรรมแต่ละข้อ 5) ต้องหมั่นสร้างความคิดอันเป็นกุศลที่ยังไม่เกิดให้เกิดขึ้น และหมั่นรักษาความคิดที่เกิดขึ้นแล้วให้คงอยู่ และ 6) ต้องหมั่นเพียรละบาปอันเป็นอกุศลที่เกิดขึ้นแล้วให้หมดไป และไม่ให้บาปอันเป็นอกุศลที่ยังไม่เกิดขึ้นให้เกิดขึ้น เมื่อทำได้เช่นนี้แล้ว มนุษย์ก็จะกลายเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ได้

จากการศึกษางานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับเรื่องมนุษย์ที่สมบูรณ์ พบว่า เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องส่วนใหญ่ได้กล่าวถึงคุณลักษณะของมนุษย์ที่สมบูรณ์ ประกอบไปด้วยด้านหลักที่สำคัญ คือ ด้านความศรัทธาเชื่อมั่น การปฏิบัติความดี ด้านคุณธรรมจริยธรรม สังคม ร่างกาย จิตใจ จิตวิญญาณ อารมณ์ ความรู้สึก ความรู้ สติปัญญา การคิดวิเคราะห์ การคำนวณ การใช้เหตุผล การจินตนาการ การริเริ่มสร้างสรรค์ การให้และการบริจาค สุขภาพ เพศ อาชีพ เป็นต้น ซึ่งคุณลักษณะดังกล่าวข้างต้น ผู้วิจัยจะนำมาใช้เป็นกรอบในการบริหารงานวิชาการของโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามจังหวัดชายแดนภาคใต้เพื่อสร้างผู้เรียนสู่ความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์

บทที่ 3

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่องการพัฒนาารูปแบบการบริหารงานวิชาการของโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามจังหวัดชายแดนภาคใต้เพื่อสร้างผู้เรียนสู่ความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาสภาพ ปัญหา และแนวทางการบริหารงานวิชาการของโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามจังหวัดชายแดนภาคใต้ และนำเสนอรูปแบบการบริหารงานวิชาการของโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามจังหวัดชายแดนภาคใต้เพื่อสร้างผู้เรียนสู่ความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ โดยมีการดำเนินงานตามขั้นตอนการวิจัยดังต่อไปนี้

ขั้นตอนที่ 1 การกำหนดกรอบแนวคิดในการวิจัย

ขั้นตอนที่ 2 ศึกษาสภาพการบริหารงานวิชาการของโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามจังหวัดชายแดนภาคใต้เพื่อสร้างผู้เรียนสู่ความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์

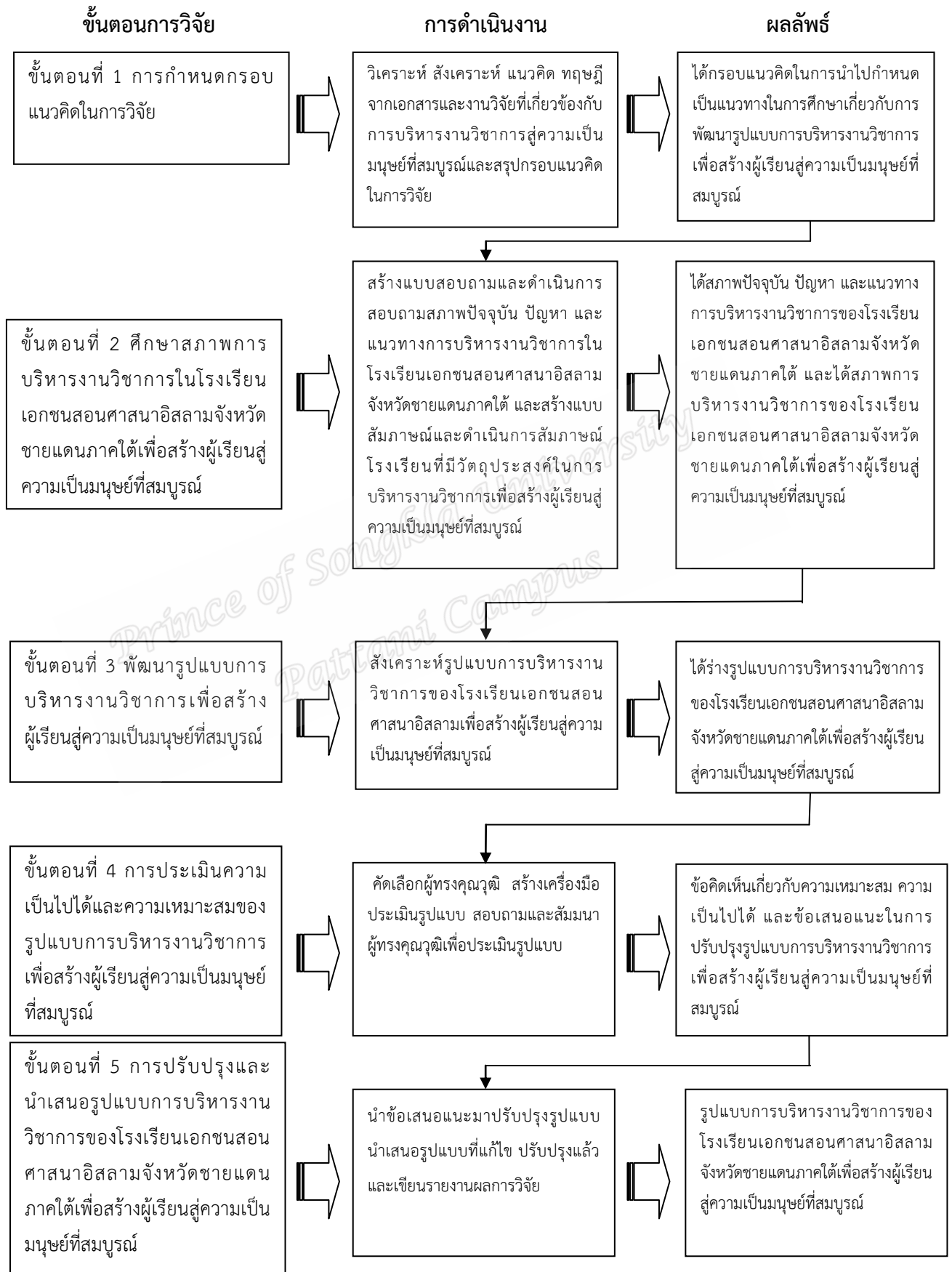
ขั้นตอนที่ 3 พัฒนารูปแบบการบริหารงานวิชาการเพื่อสร้างผู้เรียนสู่ความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ โดยนำผลของขั้นตอนที่ 1 และ 2 มาใช้เป็นแนวทางในการร่างเป็นรูปแบบการบริหารงานวิชาการเพื่อสร้างผู้เรียนสู่ความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์

ขั้นตอนที่ 4 ประเมินความเหมาะสมและความเป็นไปได้ของรูปแบบการบริหารงานวิชาการของโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามจังหวัดชายแดนภาคใต้เพื่อสร้างผู้เรียนสู่ความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์

ขั้นตอนที่ 5 ปรับปรุงและนำเสนอรูปแบบการบริหารงานวิชาการของโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามจังหวัดชายแดนภาคใต้เพื่อสร้างผู้เรียนสู่ความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ เป็นงานวิจัยฉบับสมบูรณ์

ขั้นตอนการวิจัยดังกล่าวสามารถนำเสนอเป็นแผนภาพซึ่งมีรายละเอียดเกี่ยวกับขั้นตอน การดำเนินงาน และผลลัพธ์ที่ได้ในแต่ละขั้นตอน ดังต่อไปนี้

แผนภาพที่ 7 ขั้นตอนการดำเนินการวิจัย

ในแต่ละขั้นตอนของการวิจัย มีรายละเอียดในการดำเนินการดังต่อไปนี้

ขั้นตอนที่ 1 การกำหนดกรอบแนวคิดในการวิจัย

การวิจัยในขั้นนี้เป็นการศึกษาเพื่อกำหนดกรอบแนวคิดของการวิจัยโดยได้ดำเนินการดังนี้

1.1 ศึกษาหลักการ แนวคิด ทฤษฎี และรายงานผลการวิจัยที่เกี่ยวข้องจากหนังสือ ตำรา เอกสาร ผลงานวิจัย และเอกสารทางวิชาการดังนี้

1.1.1 คุณลักษณะความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ตามความมุ่งหมายของการจัดการศึกษาที่กำหนดไว้ในพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 และ (ฉบับที่ 3) พ.ศ. 2553 มาตรา 6 กำหนดไว้ว่า “การจัดการศึกษาต้องเป็นไปเพื่อพัฒนาคนไทยให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ทั้งร่างกายและจิตใจ สติปัญญา ความรู้และคุณธรรม มีจริยธรรมและวัฒนธรรมในการดำรงชีวิต สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นอย่างมีเหตุผล” และตามแนวคิดความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ในบริบทโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามจังหวัดชายแดนภาคใต้ ซึ่งประกอบด้วย 8 ด้านหลัก ประกอบด้วย 1) การศรัทธา (อีมาน) 2) การทำความดี (อิบาดะฮ์) 3) คุณธรรมจริยธรรม (อัคลาก) 4) สติปัญญา 5) จิตใจ (นัฟส) และจิตวิญญาณ (รูห) 6) ร่างกาย 7) สังคม และ 8) ทักษะด้านอาชีพ (Muhammad Bin Maqbal Bin Muhammad al-Maqbal, .n.d.. ; Sulaimān Bin Qāsim al-‘Td, 1415 H ; Saiyid Sa‘Td ‘Abd al-Ghaniy, 1419 H ; ‘Ali ‘Ahmad Madkūr, 1987 ; Muḥammad Sa‘Td Maulūwi, 1989 ; ‘Abd al-Rahmān Bin ‘Abd al-Karīm al-‘Abid ; al-Zintānī, 1993 ; Al-Husein Jarnū Mahmūd Jalū. 1994 ; Muḥammad Nūr Bin ‘Abd al-Ḥāfiẓ Suwaid, 1995 ; ‘Abdullah Nāsih ‘Ulwān, 1996 ; Muḥammad al-Saiyid Muḥammad Yūsuf, 1997 ; al-Nahḷawī, 1999 ; ‘Amīn ‘Abū Lāwī. 1999 ; al-Ḥāzimī, Khālid Ḥamid, 2000 ; Sālem Bin Sa‘Td Bin Musfir Bin Jabbar, 2001 ; al-Taḥḥān, Mustafā Muḥammad, 2002 ; ‘Ahmad Farīd, 2004)

1.1.2 แนวคิดการบริหารในสถานศึกษาตามที่พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 ที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 3) พ.ศ. 2553 ได้กำหนดขอบข่ายการบริหารงานในสถานศึกษาไว้ 4 ด้าน คือ 1) การบริหารงานวิชาการ 2) การบริหารงานงบประมาณ 3) การบริหารงานบุคคล และ 4) การบริหารงานทั่วไป (กระทรวงศึกษาธิการ, 2546 : 32)

1.1.3 การบริหารงานวิชาการในสถานศึกษา ประกอบด้วยกรอบการบริหารงานวิชาการของกระทรวงศึกษาธิการ (2546:32) ซึ่งมีทั้งหมด 12 ด้าน ได้แก่ 1) การ

พัฒนาหลักสูตร 2) การพัฒนากระบวนการเรียนรู้ 3) การวัดผล ประเมินผล และเทียบโอนผลการเรียน 4) การวิจัยเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษา 5) การพัฒนาสื่อ นวัตกรรมและเทคโนโลยีเพื่อการศึกษา 6) การพัฒนาแหล่งการเรียนรู้ 7) การนิเทศการศึกษา 8) งานแนะแนวการศึกษา 9) การพัฒนาระบบการประกันคุณภาพการศึกษา 10) การส่งเสริมความรู้ทางวิชาการแก่ชุมชน 11) การประสานความร่วมมือในการพัฒนาวิชาการกับสถานศึกษาและองค์กรอื่น ๆ และ 12) การส่งเสริมและสนับสนุนงานวิชาการแก่บุคคล ครอบครัวย องค์กร หน่วยงานและสถาบันอื่นที่จัดการศึกษาที่เกี่ยวข้องกับการบริหารงานวิชาการในสถานศึกษา

1.1.4 รูปแบบและการพัฒนารูปแบบ ประกอบด้วยสาระเกี่ยวกับความเป็นมาและความหมายของรูปแบบ ประเภทของรูปแบบ องค์ประกอบของรูปแบบ คุณลักษณะที่ดีของรูปแบบ การประเมินรูปแบบ องค์ประกอบของการพัฒนารูปแบบ และขั้นตอนของการพัฒนารูปแบบ

1.1.5 งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนารูปแบบและการพัฒนาการบริหารงานวิชาการ การวิเคราะห์และสังเคราะห์ สรุปรวบรวมข้อมูลที่ได้จากการวิจัยเพื่อกำหนดกรอบแนวคิดในการวิจัย

1.2 นำกรอบแนวคิดในการวิจัยเสนออาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์เพื่อพิจารณาความเหมาะสมและให้ข้อเสนอแนะ โดยเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบวิเคราะห์เอกสารที่ผู้วิจัยได้สร้างขึ้นเพื่อศึกษาและสังเคราะห์เอกสารเพื่อกำหนดกรอบแนวคิดในการวิจัย

1.3 การปรับปรุงกรอบแนวคิดในการวิจัยตามข้อเสนอแนะของอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ เพื่อให้ได้กรอบแนวคิดในการวิจัยที่สมบูรณ์

1.4 นำกรอบแนวคิดที่ได้ไปใช้ในการร่างแบบสอบถามเกี่ยวกับสภาพปัญหา และแนวทางการบริหารงานวิชาการของโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลาม รวมทั้งสภาพการบริหารงานวิชาการที่นำไปสู่การสร้างผู้เรียนสู่ความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์

ขั้นตอนที่ 2 ศึกษาสภาพการบริหารงานวิชาการของโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามจังหวัดชายแดนภาคใต้เพื่อสร้างผู้เรียนสู่ความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์

การศึกษาในขั้นนี้แบ่งออกเป็น 2 ขั้นตอนดังนี้

2.1 การศึกษาเชิงปริมาณ

การศึกษาเชิงปริมาณโดยใช้แบบสอบถามในการเก็บข้อมูลเกี่ยวกับสภาพปัจจุบัน ปัญหา และแนวทางการบริหารงานวิชาการในโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามจังหวัดชายแดนภาคใต้เพื่อสร้างผู้เรียนสู่ความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์มีรายละเอียดดังนี้

2.1.1 ประชากรในการวิจัย

ประชากรหรือหน่วยที่ใช้ในการวิเคราะห์สำหรับการวิจัยนี้ คือโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามจังหวัดชายแดนภาคใต้ ในจังหวัดยะลา ปัตตานี นราธิวาส สตูล และ 4 อำเภอของจังหวัดสงขลา ได้แก่ อำเภอเทพา อำเภोजะนะ อำเภอนาทวี และอำเภอบำลือ จำนวนทั้งสิ้น 197 โรงเรียน (ข้อมูล ณ วันที่ 1 ตุลาคม 2555) โดยกำหนดผู้แทนที่ให้ข้อมูลต่อโรงเรียนจำนวน 3 คน ได้แก่ ผู้บริหาร หัวหน้าฝ่ายวิชาการ และรองหัวหน้าฝ่ายวิชาการ รวมทั้งสิ้น 591 คน

2.1.2 เครื่องมือการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลได้แก่ แบบสอบถาม ซึ่งมีทั้งหมด 5 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 สอบถามเกี่ยวกับข้อมูลทั่วไปและสถานภาพของผู้ตอบแบบสอบถาม

ตอนที่ 2 สอบถามเกี่ยวกับสภาพ ปัญหา และแนวทางการบริหารงานวิชาการของโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามจังหวัดชายแดนภาคใต้ จำนวน 12 ด้าน คำถามมีลักษณะเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) 5 ระดับ ตามวิธีของลิเคิร์ต (Likert) (Rensis Likert, อ้างถึงใน พวงรัตน์ ทวีรัตน์, 2531 : 296) โดยกำหนดค่าคะแนนของช่วงน้ำหนักจากน้อยที่สุด (1) ถึงมากที่สุด (5)

ตอนที่ 3 สอบถามสภาพทั่วไปของโรงเรียน

ตอนที่ 4 สอบถามเกี่ยวกับคุณลักษณะของความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ จำนวน 8 ด้าน คำถามมีลักษณะเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) 5 ระดับ ตามวิธีของลิเคิร์ต (Likert) (Rensis Likert, อ้างถึงใน พวงรัตน์ ทวีรัตน์, 2531 : 296) โดยกำหนดค่าคะแนนของช่วงน้ำหนักจากน้อยที่สุด (1) ถึงมากที่สุด (5)

ตอนที่ 5 สอบถามเกี่ยวกับแนวทางการบริหารงานวิชาการของโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามจังหวัดชายแดนภาคใต้เพื่อสร้างผู้เรียนสู่ความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์

2.1.3 การสร้างและตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ

1) ศึกษาเอกสารงานวิจัยและเครื่องมือการวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการบริหารงานวิชาการ (บุญส่ง หาญพานิช, 2546 ; เพลินใจ พฤษชาติรัตน์, 2549 ; พูนภัทรา พูลผล, 2554) เพื่อนำมาเป็นแนวทางในการจัดทำร่างแบบสอบถาม จากนั้นให้อาจารย์ที่ปรึกษาพิจารณาตรวจสอบ แก้ไขและให้ข้อเสนอแนะเพิ่มเติม แล้วทำการปรับปรุงแก้ไขตามข้อเสนอแนะของอาจารย์ที่ปรึกษา

2) นำร่างแบบสอบถามเสนอผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 5 คน

ประกอบด้วย ผู้บริหารระดับสูงที่เกี่ยวข้องกับการบริหารจัดการโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามจังหวัดชายแดนภาคใต้ จำนวน 1 คน ผู้บริหารการศึกษาที่มีประสบการณ์ในการบริหารหน่วยงานทางการศึกษา จำนวน 2 คน และ นักวิชาการด้านการบริหารการศึกษา จำนวน 2 คน เพื่อตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity) โดยพิจารณาจากค่าดัชนีความสอดคล้องระหว่างข้อคำถามและวัตถุประสงค์ (Item – Objective Congruence Index : IOC) ซึ่งกำหนดไว้ที่ระดับ 0.60 – 1.00 ผลการวิเคราะห์ พบว่า แต่ละข้อมีค่าดัชนีความสอดคล้องผ่านเกณฑ์ที่กำหนด ซึ่งเป็นการแสดงว่าแบบสอบถามมีความตรงเชิงเนื้อหา

3) นำแบบสอบถามไปทดลองใช้กับกลุ่มผู้บริหาร หัวหน้าฝ่ายวิชาการ และรองหัวหน้าฝ่ายวิชาการในโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามจังหวัดชายแดนภาคใต้ที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 30 คน เพื่อหาความเชื่อมั่นของแบบสอบถาม (Reliability) ได้ค่าสัมประสิทธิ์แอลฟา (Coefficient of Alpha) ภาพรวมทั้ง 12 ด้านของแบบสอบถามเกี่ยวกับสภาพปัญหา และแนวทางการบริหารงานวิชาการของโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามจังหวัดชายแดนภาคใต้ที่ระดับ 0.984 และภาพรวมทั้ง 8 ด้านของแบบสอบถามเกี่ยวกับคุณลักษณะของความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ที่ระดับ 0.977

2.1.4 การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยได้เก็บรวบรวมข้อมูลโดยการส่งแบบสอบถามพร้อมกับหนังสือขอความร่วมมือตอบแบบสอบถามจากบัณฑิตวิทยาลัยส่งไปยังผู้แทนนักวิชาการศึกษา และนักวิชาการอิสลามศึกษา สังกัดสำนักงานการศึกษาเอกชนจังหวัดยะลา ปัตตานี นราธิวาส สตูล และ 4 อำเภอของจังหวัดสงขลา ทั้งนี้ได้ขอความอนุเคราะห์ในการจัดส่งแบบสอบถามคืนผู้วิจัยโดยตรง โดยให้เวลาตอบแบบสอบถาม 4 สัปดาห์ และได้โทรศัพท์ติดตามเก็บรวบรวมข้อมูลกลับมาโดยใช้เวลาประมาณ 12 สัปดาห์ ได้รับแบบสอบถามคืนกลับมา 370 ฉบับ คิดเป็นร้อยละ 62.60

2.1.5 การวิเคราะห์ข้อมูล

ในขั้นนี้ผู้วิจัยประมวลผลและวิเคราะห์ข้อมูลต่างๆ โดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูป ประมวลผลด้วยคอมพิวเตอร์ สถิติที่ใช้ในการวิจัยได้แก่ ค่าความถี่ (f) ค่าร้อยละ (%) ค่าเฉลี่ย ($\bar{x}$) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D) ดังนี้

1) ข้อมูลทั่วไปและสถานภาพของผู้ตอบแบบสอบถาม
(ตอนที่ 1) วิเคราะห์ข้อมูลโดยการแจกแจงความถี่และค่าร้อยละ

2) ข้อมูลสภาพ ปัญหา และแนวทางการบริหารงานวิชาการของโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามจังหวัดชายแดนภาคใต้ (ตอนที่ 2) วิเคราะห์โดยการหาค่าเฉลี่ย และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน โดยกำหนดความหมายในการการแปลผลค่าเฉลี่ยดังนี้ (พวงรัตน์ ทวีรัตน์, 2531 : 296)

1.00–1.49 หมายถึง ปฏิบัติน้อยที่สุด

1.50–2.49 หมายถึง ปฏิบัติน้อย

2.50–3.49 หมายถึง ปฏิบัติปานกลาง

3.50–4.49 หมายถึง ปฏิบัติมาก

4.50–5.00 หมายถึง ปฏิบัติมากที่สุด

3) ข้อมูลสภาพทั่วไปของโรงเรียน (ตอนที่ 3) ทำการวิเคราะห์ด้วยการหาค่าความถี่และค่าร้อยละ

4) ข้อมูลระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับการบริหารวิชาการของโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามจังหวัดชายแดนภาคใต้ที่มีผลต่อการสร้างผู้เรียนสู่ความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ (ตอนที่ 4) ทำการวิเคราะห์ด้วยการหาค่าเฉลี่ยและค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน โดยกำหนดความหมายในการการแปลผลค่าเฉลี่ยดังนี้ (พวงรัตน์ ทวีรัตน์, 2531 : 296)

1.00–1.49 หมายถึง ปฏิบัติน้อยที่สุด

1.50–2.49 หมายถึง ปฏิบัติน้อย

2.50–3.49 หมายถึง ปฏิบัติปานกลาง

3.50–4.49 หมายถึง ปฏิบัติมาก

4.50–5.00 หมายถึง ปฏิบัติมากที่สุด

5) ข้อมูลแนวทางการบริหารวิชาการของโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามจังหวัดชายแดนภาคใต้เพื่อสร้างผู้เรียนสู่ความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ (ตอนที่ 5) ทำการวิเคราะห์เนื้อหาและหาความถี่และร้อยละ และนำเสนอข้อรายการต่าง ๆ ที่มีความถี่สูงสุดไปสู่ความถี่ต่ำสุด

2.2 การศึกษาเชิงคุณภาพ

การศึกษาเชิงคุณภาพโดยใช้การสัมภาษณ์ในการเก็บข้อมูลเกี่ยวกับสภาพการบริหารงานวิชาการของโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามจังหวัดชายแดนภาคใต้เพื่อสร้างผู้เรียนสู่ความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ มีรายละเอียดดังนี้

2.2.1 กลุ่มเป้าหมาย

กลุ่มเป้าหมายที่ใช้ในการสัมภาษณ์เป็นโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามจังหวัดชายแดนภาคใต้ จำนวน 5 โรงเรียน โดยใช้วิธีเลือกแบบเจาะจง ได้แก่ 1) โรงเรียนธรรมวิทยามูลนิธิ อำเภอเมืองยะลา จังหวัดยะลา 2) โรงเรียนศาสนูปถัมภ์ อำเภอเมืองปัตตานี จังหวัดปัตตานี 3) โรงเรียนอัสตดร์กียะห์อิสลามียะห์ อำเภอเมืองนราธิวาส จังหวัดนราธิวาส

4) โรงเรียนจริยธรรมศึกษามูลนิธิ อำเภोजะนะ จังหวัดสงขลา และ 5) โรงเรียนดารุลมาอาเรฟมูลนิธิ อำเภอกวนโดน จังหวัดสตูล และทำการเลือกผู้ให้ข้อมูลในการสัมภาษณ์แบบเจาะจงจากโรงเรียนละ 3 คน ประกอบด้วย ผู้อำนวยการ หัวหน้าฝ่ายวิชาการ และรองหัวหน้าฝ่ายวิชาการ รวมทั้งหมด 15 คน ตามเกณฑ์ที่กำหนดดังนี้

2.2.1.1 เกณฑ์การเลือกกลุ่มเป้าหมายผู้ให้สัมภาษณ์

- 1) มีคุณวุฒิทางการศึกษาไม่น้อยกว่าปริญญาโท สาขาบริหารการศึกษาหรือสาขาอื่นที่เกี่ยวข้อง และ/หรือ และ
- 2) ดำรงตำแหน่งหัวหน้าฝ่ายวิชาการหรือรองหัวหน้าฝ่ายวิชาการไม่น้อยกว่า 2 ปี และปัจจุบันยังคงดำรงตำแหน่งดังกล่าวอยู่ หรือผู้ที่ทำหน้าที่ในฝ่ายวิชาการ

2.2.1.2 เกณฑ์การเลือกโรงเรียน

- 1) เป็นโรงเรียนที่มีชื่อเสียงและได้รับการยอมรับในจังหวัด และ/หรือ
- 2) เป็นโรงเรียนที่เคยได้รับรางวัลพระราชทาน และ/หรือ
- 3) เป็นโรงเรียนที่เคยได้รับรางวัลชนะเลิศในการแข่งขันทักษะทางวิชาการในงานมหกรรมวิชาการจังหวัดชายแดนภาคใต้ ณ สำนักงานศึกษาธิการภาค 12 (ปัจจุบันเปลี่ยนชื่อเป็นสำนักงานศึกษาธิการภาค 8) และ/หรือ
- 4) เป็นโรงเรียนต้นแบบที่มีโรงเรียนอื่นมาศึกษาดูงาน โดยเฉพาะด้านการบริหารจัดการทั่วไปและการบริหารงานวิชาการ และ/หรือ
- 5) เป็นโรงเรียนที่มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนเฉลี่ยสูงและนักเรียนส่วนใหญ่ได้มีโอกาสศึกษาต่อในระดับอุดมศึกษาทั้งในและต่างประเทศ

2.2.2 เครื่องมือการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บข้อมูลเป็นแบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง (Structure Interview) มีประเด็นคำถามที่ครอบคลุมการบริหารงานวิชาการของโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามจังหวัดชายแดนภาคใต้เพื่อสร้างผู้เรียนสู่ความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์

2.2.3 การสร้างและการตรวจสอบเครื่องมือ

- 1) กำหนดประเด็นหลักในการสัมภาษณ์ตามกรอบแนวคิดการวิจัย รวมถึงการระบุนายการข้อมูลที่ต้องการของแต่ละประเด็น
- 2) จัดทำร่างแบบสัมภาษณ์และรายการข้อคำถามแต่ละประเด็น

3) ตรวจสอบคุณภาพของแบบสัมภาษณ์ โดยอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์พิจารณาตรวจสอบความตรงตามเนื้อหาและการใช้ภาษา จากนั้นปรับปรุงแก้ไขตามข้อเสนอแนะของอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์

4) นำแบบสัมภาษณ์ไปทดลองสัมภาษณ์ผู้บริหารหัวหน้าฝ่ายวิชาการ และรองหัวหน้าฝ่ายวิชาการ ที่ไม่ใช่กลุ่มเป้าหมาย จำนวน 5 คน เพื่อตรวจสอบความตรงเชิงผิว (Face Validity) โดยการพิจารณาถึงความชัดเจน ความครอบคลุม และความเข้าใจต่อข้อความ เพื่อให้ได้คำตอบที่มีความน่าเชื่อถือและเป็นจริง

5) แก้ไขและปรับปรุงแบบสัมภาษณ์ตามข้อเสนอแนะเพื่อนำไปจัดทำเป็นฉบับสมบูรณ์ต่อไป

2.2.4 การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยได้ติดต่อขอความร่วมมือจากผู้ให้สัมภาษณ์ แล้วนัดหมายเพื่อทำการสัมภาษณ์ด้วยตนเอง โดยผู้ให้สัมภาษณ์แต่ละท่านเป็นผู้กำหนด วัน เวลา และสถานที่ในการให้สัมภาษณ์ การเก็บรวบรวมข้อมูลใช้แบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้างที่สร้างขึ้น และทำการบันทึกการสัมภาษณ์ไว้ด้วยเครื่องบันทึกเสียง

2.2.5 การวิเคราะห์ข้อมูล

นำข้อมูลจากการสัมภาษณ์ที่ได้มาตรวจสอบความถูกต้องและความครบถ้วน จากนั้นใช้วิธีการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) สรุปสาระสำคัญและความสอดคล้องของแนวคิดในภาพรวม จากนั้นนำมาสรุปเรียบเรียงตามประเด็นที่กำหนดไว้

ขั้นตอนที่ 3 พัฒนารูปแบบการบริหารงานวิชาการเพื่อสร้างผู้เรียนสู่ความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์

การพัฒนารูปแบบการบริหารงานวิชาการของโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามจังหวัดชายแดนภาคใต้เพื่อสร้างผู้เรียนสู่ความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ ได้ดำเนินงาน ดังนี้

3.1 กำหนดโครงสร้าง องค์ประกอบ ความสัมพันธ์และกิจกรรมในแต่ละขั้นตอนการดำเนินงานของรูปแบบ รวมทั้งกำหนดรายละเอียดในขั้นตอนการพัฒนา (Keeves : 1988) โดยใช้ผลการวิจัยในขั้นตอนที่ 1 และขั้นตอนที่ 2 เพื่อนำข้อมูลทั้งหมดมาเรียบเรียงสังเคราะห์ออกเป็นร่างรูปแบบการบริหารงานวิชาการของโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามจังหวัดชายแดนภาคใต้เพื่อสร้างผู้เรียนสู่ความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์

3.2 กำหนดขอบข่ายเนื้อหาเกี่ยวกับการบริหารงานวิชาการของโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามจังหวัดชายแดนภาคใต้เพื่อสร้างผู้เรียนสู่ความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ จำนวน 12 ด้าน โดยการวิเคราะห์ขอบข่ายเนื้อหาในขั้นตอนที่ 1 และขั้นตอนที่ 2 และนำมาสรุปเป็นความ

เรียงในแต่ละข้อตามกรอบงานวิชาการ จำนวน 12 ด้าน

3.3 ร่างรูปแบบการบริหารงานวิชาการของโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามจังหวัดชายแดนภาคใต้เพื่อสร้างผู้เรียนสู่ความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ โดยนำผลการวิเคราะห์ข้อมูลในขั้นตอนที่ 1 และขั้นตอนที่ 2 มากำหนดเป็นส่วนประกอบสำคัญของรูปแบบ ประกอบด้วย 1) ที่มาของรูปแบบ 2) องค์ประกอบของรูปแบบ และ 3) แนวทางการนำรูปแบบไปใช้ เงื่อนไขและข้อจำกัดของการใช้รูปแบบ

3.4 นำร่างรูปแบบการบริหารงานวิชาการของโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามจังหวัดชายแดนภาคใต้เพื่อสร้างผู้เรียนสู่ความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ที่จัดทำขึ้นเสนอให้อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ ก่อนนำไปประเมินความเหมาะสมและความเป็นไปได้ของรูปแบบในขั้นตอนต่อไป

ขั้นตอนที่ 4 การประเมินความเหมาะสมและความเป็นไปได้ของรูปแบบการบริหารงานวิชาการของโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามจังหวัดชายแดนภาคใต้เพื่อสร้างผู้เรียนสู่ความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์

การดำเนินการวิจัยในขั้นนี้ เป็นการศึกษาค้นคว้าความคิดเห็นเกี่ยวกับความเหมาะสมและความเป็นไปได้ของร่างรูปแบบการบริหารงานวิชาการของโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามจังหวัดชายแดนภาคใต้ โดย 1) การประเมินด้วยแบบประเมิน 2) การประเมินโดยการประชุมผู้ทรงคุณวุฒิ (Connoisseurship) และ 3) การยืนยัน ซึ่งมีรายละเอียดการดำเนินงานดังนี้

4.1 การประเมินร่างรูปแบบด้วยแบบประเมิน

การประเมินร่างรูปแบบใช้เครื่องมือที่เป็นแบบประเมินสอบถามผู้ทรงคุณวุฒิโดยมีรายละเอียดดังนี้

4.1.1 ผู้ทรงคุณวุฒิ

คัดเลือกผู้ทรงคุณวุฒิโดยใช้วิธีเลือกแบบเจาะจงจำนวน 17 คน แบ่งออกเป็น 3 กลุ่ม ได้แก่ 1) ผู้บริหาร หัวหน้าฝ่ายวิชาการ และรองหัวหน้าฝ่ายวิชาการของโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามจังหวัดชายแดนภาคใต้ จำนวน 4 คน 2) ผู้บริหาร หัวหน้าฝ่ายวิชาการ และรองหัวหน้าฝ่ายวิชาการในโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามจังหวัดชายแดนภาคใต้ที่ใช้ในการสัมภาษณ์ในขั้นตอนที่ 2.2 จำนวน 5 คน และ 3) ผู้บริหารหรือนักวิชาการที่ปฏิบัติงานทั้งภายในและภายนอกโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลาม ซึ่งเป็นผู้มีความรู้ความสามารถและประสบการณ์ในการบริหารงานวิชาการของโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลาม จำนวน 8 คน โดย

กำหนดหลักเกณฑ์ในการเลือก ดังนี้

- 1) มีคุณวุฒิทางการศึกษาไม่น้อยกว่าปริญญาโท สาขาวิชาบริหารการศึกษาหรือสาขาอื่นที่เกี่ยวข้อง และ/หรือ
- 2) เป็นผู้บริหารการศึกษาที่มีประสบการณ์ในการบริหารหน่วยงานทางการศึกษา ไม่น้อยกว่า 2 ปี และ/หรือ
- 3) เป็นผู้บริหารหรือนักวิชาการที่ปฏิบัติงานทั้งภายในและภายนอกโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลาม ซึ่งเป็นผู้มีความรู้ความสามารถและประสบการณ์ในการบริหารงานวิชาการของโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลาม ทั้งนี้เป็นผู้ที่เหมาะสมในการให้ข้อคิดเห็นเกี่ยวกับการพัฒนารูปแบบการบริหารงานวิชาการของโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลาม จังหวัดชายแดนภาคใต้เพื่อสร้างผู้เรียนสู่ความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์

4.1.2 เครื่องมือในการเก็บข้อมูล

เครื่องมือที่ใช้เป็นแบบประเมินความเหมาะสมและความเป็นไปได้ของร่างรูปแบบการบริหารงานวิชาการของโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามจังหวัดชายแดนภาคใต้เพื่อสร้างผู้เรียนสู่ความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ ซึ่งได้จากการสังเคราะห์ข้อมูลจากแบบสอบถามและการสัมภาษณ์ นำมาประมวลเป็นร่างแบบประเมินความเหมาะสมและความเป็นไปได้ของรูปแบบการบริหารงานวิชาการ ซึ่งประกอบด้วย 3 ตอน คือ

ตอนที่ 1 ข้อมูลส่วนบุคคล

ตอนที่ 2 แบบประเมินความคิดเห็นเกี่ยวกับ

ความเหมาะสมและความเป็นไปได้ของรูปแบบการบริหารงานวิชาการของโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามจังหวัดชายแดนภาคใต้เพื่อสร้างผู้เรียนสู่ความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ ลักษณะข้อคำถามเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ โดยกำหนดการแปลงผลค่าคะแนนจากน้อยที่สุด (1) ถึงมากที่สุด (5)

4.1.3 การเก็บรวบรวมข้อมูล

1) ขอนหนังสือจากบัณฑิตวิทยาลัยถึงผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 17 คน เพื่อขอความอนุเคราะห์และขอความร่วมมือในการกรอกข้อมูลในแบบประเมิน

2) ส่งแบบประเมินร่างรูปแบบการบริหารงานวิชาการของโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามจังหวัดชายแดนภาคใต้เพื่อสร้างผู้เรียนสู่ความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ไปยังผู้ทรงคุณวุฒิทางไปรษณีย์และด้วยตนเอง โดยกำหนดเวลาประมาณ 4 สัปดาห์ ได้กลับคืนมาทั้งหมด คิดเป็นร้อยละ 100

4.1.4 การวิเคราะห์ข้อมูล

ใช้วิธีการประมวลผลและวิเคราะห์ข้อมูลในด้านข้อมูล

ส่วนบุคคล ความเหมาะสมและความเป็นไปได้ของร่างรูปแบบการบริหารงานวิชาการของโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามจังหวัดชายแดนภาคใต้เพื่อสร้างผู้เรียนสู่ความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ ดังนี้

1) ข้อมูลสถานภาพทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้ความถี่ (f) และร้อยละ (%)

2) ข้อมูลความเหมาะสมและความเป็นไปได้ของร่างรูปแบบการบริหารงานวิชาการของโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามจังหวัดชายแดนภาคใต้เพื่อสร้างผู้เรียนสู่ความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้ค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D) โดยกำหนดค่าคะแนนของคำตอบหรือตัวเลือกแต่ละระดับจากความเหมาะสมและความเป็นไปได้ที่น้อยที่สุด (1) ถึงความเหมาะสมและความเป็นไปได้มากที่สุด (5) และแปลความหมายของค่าเฉลี่ยที่ได้ กำหนดเป็น 5 ระดับ ดังนี้ (พวงรัตน์ ทวีรัตน์, 2531 : 296)

1.00–1.49 หมายถึง ค่าระดับน้อยที่สุด

1.50–2.49 หมายถึง ค่าระดับน้อย

2.50–3.49 หมายถึง ค่าระดับปานกลาง

3.50–4.49 หมายถึง ค่าระดับมาก

4.50–5.00 หมายถึง ค่าระดับมากที่สุด

3) การพิจารณาว่า ร่างรูปแบบการบริหารงานวิชาการของโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามจังหวัดชายแดนภาคใต้เพื่อสร้างผู้เรียนสู่ความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ตามองค์ประกอบ 12 ด้าน มีความเหมาะสมและความเป็นไปได้ นั้น จะต้องเป็นไปตามเกณฑ์ที่กำหนดดังนี้

3.1) ค่าเฉลี่ยคะแนนระดับความเหมาะสมและความเป็นไปได้อยู่ในระดับ มากถึงมากที่สุด (3.50–5.00) และ

3.2) ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานคะแนนระดับความเหมาะสมและความเป็นไปได้ อย่างใดอย่างหนึ่งไม่เกิน 1.00 หรือไม่เกิน 1.00 ทั้งสองค่า

4.2 การประเมินโดยการประชุมผู้ทรงคุณวุฒิ (Connoisseurship)

การประเมินร่างรูปแบบโดยการประชุมผู้ทรงคุณวุฒิมีวัตถุประสงค์ เพื่อให้ผู้ทรงคุณวุฒิได้ร่วมกันพิจารณาความเหมาะสมและความเป็นไปได้ของร่างรูปแบบการบริหารงานวิชาการของโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามจังหวัดชายแดนภาคใต้เพื่อสร้างผู้เรียนสู่ความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ ได้ดำเนินการดังนี้

1) ทำการติดต่อนัดหมายวัน เวลา และสถานที่เพื่อดำเนินการประชุมกลุ่มผู้ทรงคุณวุฒิ

2) จัดประชุมผู้ทรงคุณวุฒิในวันที่ 26 พฤศจิกายน 2559 โดยใช้

เวลาในการประชุม 3 ชั่วโมง มีผู้ทรงคุณวุฒิเข้าร่วม จำนวน 17 คน พร้อมด้วยผู้สังเกตการณ์

3) ผู้วิจัยเป็นผู้ดำเนินการประชุมและมีอาจารย์ที่ปรึกษาเป็นผู้ช่วยให้ข้อมูลในประเด็นสำคัญๆ โดยในการดำเนินการประชุม ได้มีการขออนุญาตเพื่อทำการบันทึกเทป

4) ผู้วิจัยนำข้อเสนอแนะที่ได้จากที่ประชุมไปปรับใช้เพื่อให้ร่างการบริหารงานวิชาการของโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามจังหวัดชายแดนภาคใต้เพื่อสร้างผู้เรียนสู่ความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์มีความสมบูรณ์ต่อไป

4.3 การยืนยัน

หลังจากได้นำข้อเสนอแนะจากที่ประชุมผู้ทรงคุณวุฒิไปปรับปรุงแก้ไข ผู้วิจัยได้คัดเลือกผู้ทรงคุณวุฒิจากกลุ่มเดิม จำนวน 9 คน เพื่อยืนยันร่างรูปแบบการบริหารงานวิชาการของโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามจังหวัดชายแดนภาคใต้เพื่อสร้างผู้เรียนสู่ความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์อีกครั้ง โดยผู้วิจัยได้นำร่างรูปแบบไปให้กับผู้ทรงคุณวุฒิด้วยตนเอง ตามวันเวลาที่นัดหมาย จากนั้น ผู้วิจัยได้นำข้อมูลที่ได้มาสรุปและนำเสนอตามขั้นตอนต่อไป

ขั้นตอนที่ 5 ปรับปรุงและนำเสนอรูปแบบการบริหารงานวิชาการของโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามจังหวัดชายแดนภาคใต้เพื่อสร้างผู้เรียนสู่ความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์

การวิจัยในขั้นนี้เป็นการนำผลที่ได้จากการศึกษาในขั้นตอนที่ 4 มาปรับปรุงแก้ไขรูปแบบให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น โดยมีวิธีการดำเนินงาน ดังนี้

5.1 นำผลจากการสรุปข้อคิดเห็น ข้อเสนอแนะและการวิพากษ์ของผู้ทรงคุณวุฒิที่ได้จากการประเมินความเหมาะสมและความเป็นไปได้ของรูปแบบ มาปรับปรุง แก้ไขและพัฒนาให้ได้รูปแบบการบริหารงานวิชาการของโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามจังหวัดชายแดนภาคใต้เพื่อสร้างผู้เรียนสู่ความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ที่มีความเหมาะสมและเป็นไปได้เชิงปฏิบัติ

5.2 นำรูปแบบการบริหารงานวิชาการของโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามจังหวัดชายแดนภาคใต้เพื่อสร้างผู้เรียนสู่ความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ที่ปรับปรุงแก้ไข แล้วนำเสนออาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์พิจารณา ตรวจสอบและให้ข้อเสนอแนะ จากนั้นดำเนินการแก้ไข ปรับปรุงและพัฒนาตามข้อเสนอแนะของอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์

5.3 นำเสนอรูปแบบการบริหารงานวิชาการของโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามจังหวัดชายแดนภาคใต้เพื่อสร้างผู้เรียนสู่ความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ฉบับสมบูรณ์

บทที่ 4

ผลการวิจัย

การพัฒนา รูปแบบการบริหารงานวิชาการของโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามจังหวัดชายแดนภาคใต้เพื่อสร้างผู้เรียนสู่ความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาสภาพปัญหา และแนวทางการบริหารงานวิชาการของโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามจังหวัดชายแดนภาคใต้และเพื่อนำเสนอรูปแบบการบริหารงานวิชาการของโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามจังหวัดชายแดนภาคใต้เพื่อสร้างผู้เรียนสู่ความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ โดยดำเนินการวิจัยครอบคลุมโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามจังหวัดชายแดนภาคใต้ ประกอบด้วยกลุ่มตัวอย่างโรงเรียนในจังหวัดยะลาราชธิวาส ปัตตานี สงขลา และสตูล สำหรับการดำเนินการวิจัย ผู้วิจัยได้ศึกษาจากเอกสาร กรณีศึกษา การสัมภาษณ์ผู้บริหารสถานศึกษา หัวหน้าฝ่ายวิชาการ และรองหัวหน้าฝ่ายวิชาการ การรวบรวมข้อมูลจะเป็นการรวบรวมข้อมูลเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ การนำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูลตามขั้นตอนการดำเนินการวิจัยเพื่อตอบคำถามในการวิจัย โดยผู้วิจัยนำเสนอแยกเป็น 4 ตอน ตามลำดับดังต่อไปนี้

ตอนที่ 1 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลจากเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ตอนที่ 2 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลจากแบบสอบถามและการสัมภาษณ์

ตอนที่ 3 ข้อค้นพบที่ใช้เป็นฐานในการสร้างรูปแบบ

ตอนที่ 4 รูปแบบการบริหารงานวิชาการของโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามจังหวัดชายแดนภาคใต้เพื่อสร้างผู้เรียนสู่ความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์

ตอนที่ 1 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลจากเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การนำเสนอผลการวิเคราะห์เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องในการบริหารงานวิชาการของโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามจังหวัดชายแดนภาคใต้เพื่อสร้างผู้เรียนสู่ความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ สามารถสังเคราะห์แนวคิดที่สำคัญได้ดังนี้

1.1 การบริหารงานวิชาการ 12 ด้าน (กระทรวงศึกษาธิการ, 2546) มีการจัดทำหลักสูตรสถานศึกษาที่สอดคล้องกับวิสัยทัศน์ เป้าหมายและคุณลักษณะที่พึงประสงค์ มีการวางแผนการใช้หลักสูตรของสถานศึกษา โดยให้ชุมชนและองค์กรท้องถิ่นมีส่วนร่วมในการปรับปรุงพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น มีการนำหลักสูตรไปใช้และบริหารการใช้หลักสูตร การนิเทศ ติดตาม และการประเมินผลการใช้หลักสูตรของสถานศึกษา รวมทั้งการปรับปรุงและพัฒนาหลักสูตร มีการจัดทำคู่มือ/แนวทางการจัดทำหลักสูตรสถานศึกษา การจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนและกิจกรรมแนะแนว การจัดทำคู่มือการพัฒนา สื่อ การเรียนรู้ การวัดและประเมินผลการเรียน และการวิจัยเพื่อพัฒนาการเรียนรู้

ตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน มีการพัฒนากระบวนการเรียนรู้ สื่อ นวัตกรรม เทคโนโลยี และ แหล่งการเรียนรู้ที่หลากหลาย มีการวิจัยเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษา โดยมีการประสานงานกับ หน่วยงานที่เกี่ยวข้องทั้งภายในและภายนอกสถานศึกษา มีการวัดผล ประเมินผล ที่สอดคล้องกับ มาตรฐานการเรียนรู้และตัวชี้วัด โดยเน้นการประเมินตามสภาพจริง และมีการเทียบโอนผลการเรียน ตามแนวทางที่กระทรวงศึกษาธิการกำหนด มีการนิเทศการเรียนการสอนด้วยวิธีการที่หลากหลาย และเหมาะสม มีการดำเนินการแนะแนวการศึกษาโดยอาศัยความร่วมมือของบุคลากรและครูทุกคน ในสถานศึกษา มีการประสานความร่วมมือแลกเปลี่ยนเรียนรู้เครือข่ายการแนะแนวกับสถานศึกษาอื่น และมีการส่งเสริมความเข้มแข็งด้านวิชาการทั้งภายในและภายนอกสถานศึกษา

1.2 กระบวนการบริหาร ใช้กระบวนการบริหาร PDCA ประกอบด้วย 1) การวางแผน (Plan) เป็นการกำหนดเป้าหมาย/วัตถุประสงค์ในการดำเนินงาน วิธีการและขั้นตอนที่จำเป็น เพื่อให้การดำเนินงานบรรลุเป้าหมาย 2) การปฏิบัติ (Do) การปฏิบัติจะต้องดำเนินการไปตามแผน วิธีการ และขั้นตอน ที่ได้กำหนดไว้และจะต้องเก็บรวบรวมและบันทึกข้อมูลที่เกี่ยวข้องไว้เพื่อใช้เป็น ข้อมูลในการดำเนินงานในขั้นตอนต่อไป 3) การตรวจสอบ (Check) เป็นขั้นตอนประเมินผลว่ามีการ ปฏิบัติงานตามแผนที่วางไว้ หรือไม่มีปัญหาเกิดขึ้นในระหว่างการปฏิบัติงาน ต้องกระทำควบคู่ไปกับการ ดำเนินงาน เพื่อเป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาคุณภาพของงาน และ 4) การปรับปรุง (Act) เป็นขั้นตอนการของการแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นหลังจากได้ทำการตรวจสอบแล้ว เป็นการแก้ไขแบบ เร่งด่วนเฉพาะหน้า หรือการค้นหาสาเหตุที่แท้จริงของปัญหา เพื่อป้องกันไม่ให้เกิดปัญหาซ้ำรอยเดิม การปรับปรุงอาจนำไปสู่การกำหนดมาตรฐานของวิธีการ ทำงานที่ต่างจากเดิมเมื่อมีการดำเนินงาน ตามวงจร PDCA ในรอบใหม่ ข้อมูลที่ได้จากการปรับปรุงจะช่วยให้การวางแผนมีความสมบูรณ์และมี คุณภาพเพิ่มขึ้นได้ด้วย นอกจากนี้ ผู้วิจัยได้นำหลักการบริหารการศึกษาอิสลาม มาใช้เสริมในการ ดำเนินงานตามวงจร PDCA ประกอบด้วย 1) การปรึกษาหารือ (ซุรอ) 2) การมอบหมาย (ตะวักกัล) 3) การตักเตือน (นะซีหะฮฺ) 4) ความยุติธรรม (อัดล) 5) ความเป็นที่ไว้วางใจ (อะมานะฮฺ) 6) ความเป็น กิจวัตร (อิสติกอมาฮฺ) 7) ความรับผิดชอบ (มัสอูลียะฮฺ) 8) ความชำนาญ (อิตกอน) 9) การนิเทศตรวจ ตรา (มูรอเกาะบะฮฺ) 10) ความอดทนมุมานะ (มุลญาฮะดะฮฺ) และ 11) คุณธรรมจริยธรรมอันสูงสุด (อิหฺसान) ภายใต้กรอบหลักของอิสลามที่ครอบคลุม อิสลาม อีमान และอิหฺसान

1.3 คุณลักษณะของความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ มนุษย์ที่สมบูรณ์ตามความมุ่งหมาย ของการจัดการศึกษาที่กำหนดไว้ในพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไข เพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 และ (ฉบับที่ 3) พ.ศ. 2553 มาตรา 6 กำหนดไว้ว่า “ การจัดการ ศึกษาต้องเป็นไปเพื่อพัฒนาคนไทยให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ทั้งร่างกายและจิตใจ สติปัญญา ความรู้และ คุณธรรม มีจริยธรรมและวัฒนธรรมในการดำรงชีวิต สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นอย่างมีเหตุผล ” เพื่อให้ สอดคล้องกับแนวคิดความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542

ข้างต้น และเพื่อให้สอดคล้องกับแนวคิดความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์สำหรับผู้เรียนในโรงเรียนเอกชน สอนศาสนาอิสลามจังหวัดชายแดนภาคใต้ ผู้วิจัยขอนำผลการสังเคราะห์มนุษย์ที่สมบูรณ์ตามแบบ ฉบับอิสลามออกเป็น 8 ด้านหลักที่สำคัญ ดังนี้ 1) การศรัทธา (อีมาน) เป็นการปลูกฝังให้ผู้เรียนยึดมั่น ด้วยหัวใจ พุดด้วยลิ้น และกระทำด้วยร่างกาย ประกอบด้วย การศรัทธาต่ออัลลอฮ์ การศรัทธาต่อ บรรดามลาอิกะฮ์ การศรัทธาต่อบรรดาศาสนทูต การศรัทธาต่อวัน อาคิเราะฮ์ และการศรัทธาต่อกฎสวรรค์ทั้งสี่และชั่วมาจากอัลลอฮ์ 2) การทำความดี (อิบาดะฮ์) เป็นการปลูกฝังให้ผู้เรียนแสดงความนอบน้อมถ่อมตนต่ออัลลอฮ์ ﷻ ด้วยการปฏิบัติตามคำสั่งใช้และ ละเว้นคำสั่งห้ามของพระองค์ด้วยใจที่เปี่ยมด้วยความรักและเทิดทูนต่อพระองค์ เช่น การละหมาด การจ่ายซะกาต การถือศีลอด และการประกอบพิธีหัจญ์ เป็นต้น 3) คุณธรรมจริยธรรม (อัคลาก) เป็นการปลูกฝังให้ผู้เรียนมีจรรยาบรรณอันดีงามตามแบบฉบับของอิสลาม เพื่อสร้างแบบแผนอันดีงาม ในการดำเนินชีวิตของผู้เรียนให้มีความสมบูรณ์มากที่สุด 4) สติปัญญา เป็นการปลูกฝังผู้เรียนให้มีความคิด วิเคราะห์ ครอบคลุมความรู้ด้านศาสนา ด้านวิชาการและทางโลก จนทำให้ผู้เรียนมีความ พร้อมด้านการคิดในทุกแง่มุมของชีวิต 5) จิตใจ (นัฟส) และจิตวิญญาณ (รูห) เป็นการปลูกฝังผู้เรียน ให้มีจิตใจที่ตั้งงามและจิตวิญญาณที่เข้มแข็ง ปลูกฝังอีมาน (การศรัทธา) ชัดเกลอาารมณฺ์และจิตใจ และ ชี้นะพะฤติกรรมต่าง ๆ ผ่านกระบวนการปลูกฝังอันทรงพลังของคุณค่าแห่งจิตวิญญาณและคุณธรรม อันสูงส่ง 6) ร่างกาย เป็นการปลูกฝังผู้เรียนให้มีหน้าที่รับผิดชอบในการดูแลและพัฒนาาร่างกายให้มีความพร้อมและสามารถปฏิบัติงานต่าง ๆ ได้อย่างมีประสิทธิภาพ เช่น สามารถทำการภักดีต่อ พระองค์อัลลอฮ์ ﷻ ได้ตลอดชีวิต 7) สังคม เป็นการปลูกฝังให้ผู้เรียนเป็นสมาชิกที่ดีคนหนึ่งในสังคม มีการติดต่อเชื่อมสัมพันธ์กับผู้อื่นตามแบบอย่างอิสลาม สามารถดำรงชีวิตอยู่ในสังคมอย่างชาญฉลาด สร้างความสุขและประโยชน์แก่คนที่อยู่รอบข้าง และ 8) ทักษะด้านอาชีพ เป็นการฝึกฝนผู้เรียนให้มีความพร้อมและรับผิดชอบในอาชีพและการงานต่าง ๆ ของตนเอง ทั้งที่บ้าน ชุมชน และโรงเรียน โดยการทำงาน ต่าง ๆ เหมาะสมและสอดคล้องกับสติปัญญาและความพร้อมของพวกเขา ‘Alīy ‘Aḥmad Madkūr, 1987 ; Muḥammad Sa‘īd Maulūwī, 1989 ; ‘Abd al-Rahmān Bin ‘Abd al-Karīm al-‘Aābid ; al-Zintānī, 1993 ; Al-Husein Jarnū Mahmūd Jālū. 1994 ; Muḥammad Nūr Bin ‘Abd al-Ḥāfiẓ Suwaid, 1995 ; ‘Abdullah Nāṣih ‘Ulwān, 1996 ; Muḥammad al-Saiyid Muḥammad Yūsuf, 1997 ; al-Nahlāwī, 1999 ; ‘Amīn ‘Abū Lāwī. 1999 ; al-Hāzimī, Khālid Hāmid, 2000 ; Sālem Bin Sa‘īd Bin Musfir Bin Jabbār, 2001 ; al-Taḥḥān, Mustafā Muḥammad, 2002 ; ‘Aḥmad Farīd, 2004)

1.4 การพัฒนารูปแบบ โดยรูปแบบเป็นแบบอย่างหรือตัวอย่างของสิ่งใดสิ่งหนึ่ง เพื่อเป็นแนวทางในการสร้างหรือทำซ้ำหรือลอกเลียนแบบในอนาคต และเป็นโครงสร้างของความสัมพันธ์ระหว่างหน่วยงานต่าง ๆ หรือชุดของปัจจัยหรือตัวแปรต่าง ๆ หรือองค์ประกอบที่สำคัญใน

เชิงความสัมพันธ์หรือเหตุผลซึ่งกันและกัน เพื่อช่วยให้เข้าใจข้อเท็จจริง หรือปรากฏการณ์ในเรื่องใดเรื่องหนึ่งโดยเฉพาะ รูปแบบนั้นมีหลายประเภท การนำรูปแบบในแต่ละประเภทไปใช้นั้น ควรเป็นรูปแบบที่ผ่านการวิเคราะห์แล้วว่าเหมาะกับปรากฏการณ์ที่กำลังทำการศึกษา ทั้งนี้ เพื่อมิให้เกิดความสับสนซับซ้อนมากเกินไปและยากต่อความเข้าใจ รูปแบบจึงมิใช่การอธิบายหรือบรรยายปรากฏการณ์อย่างละเอียดทุกแง่ทุกมุม แต่มีความสอดคล้องกับสภาพความเป็นจริงของปรากฏการณ์ที่ศึกษาและสามารถนำไปใช้หาข้อสรุปเพื่ออธิบาย ทำนาย หรือควบคุมปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นได้อย่างถูกต้อง

การกำหนดองค์ประกอบของรูปแบบว่า จะต้องมียุคประกอบอะไรบ้าง อย่างไร จำนวนเท่าใด มีลักษณะเป็นอย่างไร มีโครงสร้างและความสัมพันธ์อย่างไรนั้น ไม่มีหลักเกณฑ์ที่แน่นอนตายตัว ขึ้นอยู่กับลักษณะเฉพาะของปรากฏการณ์ที่ศึกษาเป็นสำคัญ หรือจะออกแบบแนวคิด ทฤษฎี และหลักการพื้นฐานในการกำหนดรูปแบบแต่ละรูปแบบนั้น ๆ เป็นหลัก ทั้งนี้ รูปแบบจะต้องมีตัวแปรผันที่แสดงให้เห็นถึงความสัมพันธ์ที่เป็นเหตุเป็นผลกัน และความสัมพันธ์เหล่านั้นสามารถตอบวัตถุประสงค์ของการสร้างรูปแบบดังกล่าว โดยใช้ข้อมูลต่าง ๆ ที่เชื่อถือได้ พิสูจน์ได้ และเป็นที่ยอมรับกันทั่วไปในแวดวงวิชาการ

การประเมินรูปแบบนั้นต้องพิจารณาถึงความเหมาะสม ความเป็นไปได้ และสอดคล้องกับการศึกษางานวิจัยหรือวิทยานิพนธ์ แต่โดยปกติแล้วในการวิจัยทางสังคมศาสตร์และพฤติกรรมศาสตร์ จะทำการประเมินรูปแบบด้วยวิธีการทางสถิติหรือวิธีการเชิงปริมาณ ซึ่งต้องคำนึงถึงความถูกต้องของข้อมูลตัวเลข ส่วนบางเรื่องที่ต้องการความละเอียดอ่อน ก็อาจจะประเมินโดยแนวทางที่เน้นการวิเคราะห์อย่างลึกซึ้ง โดยเฉพาะการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยจะใช้การตรวจสอบความคิดเห็นของผู้ทรงคุณวุฒิที่มีต่อรูปแบบการบริหารงานวิชาการของโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลาม เพื่อสร้างผู้เรียนสู่ความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ และจากผู้บริหาร รวมทั้งผู้ทรงคุณวุฒิที่มีความเชี่ยวชาญในเรื่องที่เกี่ยวข้อง เพื่อให้ได้รูปแบบที่เหมาะสม

การพัฒนาแบบใดรูปแบบหนึ่ง ต้องอาศัยการศึกษาค้นคว้าแนวความคิด ทฤษฎี ผลการศึกษาหรืองานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ซึ่งจะช่วยให้สามารถกำหนดองค์ประกอบหรือตัวแปรต่าง ๆ รวมทั้งลักษณะความสัมพันธ์ระหว่างองค์ประกอบ โดยต้องใช้หลักของเหตุผลเป็นรากฐานสำคัญ และการศึกษาค้นคว้ามักจะเป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาแบบอย่างยิ่ง ดังนั้น รูปแบบที่พัฒนาควรมีความเหมาะสมและชัดเจนตามบริบทในเรื่องที่กำลังศึกษา ด้วยเหตุนี้ผู้วิจัยจึงได้นำแนวคิด หลักการ และทฤษฎีเกี่ยวกับรูปแบบการพัฒนาที่เกี่ยวข้อง เพื่อวิเคราะห์สรุปเป็นข้อมูลในการพัฒนาแบบ โดยจากการศึกษาการพัฒนาแบบต่าง ๆ และการพัฒนาโดยทั่วไป มีขั้นตอนการดำเนินการหลัก 2 ขั้นตอน คือ ขั้นตอนการพัฒนาแบบและขั้นการทดสอบประสิทธิผลของรูปแบบนั้น ๆ ซึ่งแต่ละขั้นตอนจะแสดงรายละเอียดปลีกย่อยตามกรอบแนวคิดที่เป็นพื้นฐานในการพัฒนาแบบ ซึ่งอาจสรุปกระบวนการพัฒนาแบบได้ 5 ขั้นตอน คือ 1) การศึกษาองค์ความรู้ที่เกี่ยวข้อง 2) การกำหนด

หลักการและองค์ประกอบของรูปแบบ 3) การร่างรูปแบบ 4) การประเมินรูปแบบ และ 5) การปรับปรุงและการพัฒนารูปแบบ

จากผลการศึกษาข้างต้น ซึ่งประกอบด้วย แนวคิดการบริหารงานวิชาการ 12 ด้าน (กระทรวงศึกษาธิการ, 2546) แนวคิดกระบวนการบริหาร PDCA และแนวคิดคุณลักษณะความเป็นมนุษย์สมบูรณ์ 8 ด้าน โดยผู้บริหาร หัวหน้าฝ่ายวิชาการ รองหัวหน้าฝ่ายวิชาการ และผู้ที่เกี่ยวข้องกับการบริหารงานวิชาการของโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามจังหวัดชายแดนภาคใต้สามารถขับเคลื่อนการบริหารงานวิชาการเพื่อสร้างผู้เรียนสู่ความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ ผ่านกระบวนการบริหาร PDCA และนำหลักการบริหารการศึกษาอิสลาม จำนวน 11 ด้าน มาใช้เสริมในการดำเนินงานตามวงจร PDCA เพื่อให้ดำเนินงานด้านการบริหารงานวิชาการมีประสิทธิภาพและประสิทธิผลเพิ่มมากขึ้น และสามารถดำเนินการตามกระบวนการของการพัฒนารูปแบบ จึงทำให้ได้กรอบแนวคิดในการนำไปกำหนดเป็นแนวทางในการศึกษาเกี่ยวกับการพัฒนารูปแบบการบริหารงานวิชาการของโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามจังหวัดชายแดนภาคใต้เพื่อสร้างผู้เรียนสู่ความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์

ตอนที่ 2 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลจากแบบสอบถามและการสัมภาษณ์

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลจากแบบสอบถามและการสัมภาษณ์ ผู้วิจัยขอแบ่งการนำเสนอออกเป็น 2 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 2.1 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลจากแบบสอบถาม

การนำเสนอผลการวิเคราะห์สภาพปัจจุบัน ปัญหา และแนวทางการบริหารงานวิชาการของโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามจังหวัดชายแดนภาคใต้ ผู้วิจัยใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง (Judgement sampling) โดยใช้กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 591 คน ได้แบบสอบถามกลับคืนมา 370 ฉบับ คิดเป็นร้อยละ 62.60 มีรายละเอียดสถานภาพของผู้ตอบแบบสอบถาม ระดับการปฏิบัติตามขอบข่ายงานวิชาการ จำนวน 12 ด้าน ปัญหาและแนวทางการบริหารงานวิชาการตามขอบข่ายงานวิชาการในโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามจังหวัดชายแดนภาคใต้ สภาพและแนวทางการบริหารงานวิชาการเพื่อสร้างผู้เรียนสู่ความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ ดังนี้

2.1.1 ข้อมูลทั่วไปและสถานภาพของผู้ตอบแบบสอบถาม

การวิเคราะห์สถานภาพของผู้ตอบแบบสอบถาม โดยมีจำนวนและร้อยละของผู้ตอบแบบสอบถาม จำแนกตามเพศ อายุ วุฒิการศึกษา ตำแหน่งปัจจุบัน ระยะเวลาที่เคยดำรงตำแหน่งผู้บริหารโรงเรียน ที่ตั้งโรงเรียน จำนวนนักเรียน จำนวนครู จำนวนห้องเรียน และการเข้าร่วมประชุมอบรม สัมมนา และศึกษาดูงานเกี่ยวกับการบริหารงานวิชาการของโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามจังหวัดชายแดนภาคใต้เพื่อสร้างผู้เรียนสู่ความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ ปรากฏตามตารางที่ 3 ดังนี้

ตารางที่ 3 ข้อมูลจำแนกตามเพศ อายุ วุฒิการศึกษา ตำแหน่งปัจจุบัน ระยะเวลาที่เคยดำรงตำแหน่งผู้บริหารโรงเรียน ที่ตั้งโรงเรียน จำนวนนักเรียน จำนวนครู จำนวนห้องเรียน และการเข้าร่วมประชุม อบรม สัมมนา และศึกษาดูงานเกี่ยวกับการบริหารงานวิชาการของโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามจังหวัดชายแดนภาคใต้เพื่อสร้างผู้เรียนสู่ความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์

เพศ	จำนวน (คน)	ร้อยละ
ชาย	161	43.5
หญิง	204	55.1
รวม	370	100.0
อายุ	จำนวน (คน)	ร้อยละ
30 ปี หรือ ต่ำกว่า	77	20.8
31 – 40 ปี	181	48.9
41 – 50 ปี	84	22.7
51 ปี ขึ้นไป	25	6.8
รวม	370	100.0
วุฒิการศึกษา	จำนวน (คน)	ร้อยละ
ต่ำกว่าปริญญาตรี	8	2.2
ปริญญาตรี	295	79.7
ปริญญาโท	66	17.8
ปริญญาเอก	1	0.3
รวม	370	100.0
ตำแหน่งปัจจุบัน	จำนวน (คน)	ร้อยละ
ผู้อำนวยการ	82	22.2
รองผู้อำนวยการ	52	14.1
รักษาราชการแทน	11	3.0
อื่นๆ (หัวหน้าและรองฝ่ายวิชาการและครู)	225	60.8
รวม	370	99.5
ระยะเวลาที่ดำรงตำแหน่งผู้บริหาร	จำนวน (คน)	ร้อยละ
1 – 5 ปี	109	29.5
6 – 10 ปี	125	33.8
11 – 15 ปี	45	12.2

16 ปี ขึ้นไป	39	10.5
รวม	370	100.0
ที่ตั้งโรงเรียน	จำนวน (คน)	ร้อยละ
ยะลา	111	30.0
ปัตตานี	64	17.3
นราธิวาส	116	31.4
สงขลา	33	8.9
สตูล	46	12.4
รวม	370	100.0
จำนวนนักเรียน	$\bar{x} = 520.57$; S.D.=572.65 (min=0-max=4070) (n=370)	
จำนวนครู	$\bar{x} = 43.00$; S.D.=37.516 (min=10-max=287) (n=353)	
จำนวนห้องเรียน	$\bar{x} = 17.54$; S.D.=572.65 (min=0-max=101) (n=349)	
การเข้าร่วมประชุม อบรม สัมมนา	จำนวน (คน)	ร้อยละ
● ไม่เคย	130	35.1
● เคย	240	64.9
จำนวน (ครั้ง)		
1. 1-2	103	27.8
2. 3-4	65	17.6
3. 5-6	58	15.7
4. 7-8	14	3.8
รวมเป็นเวลา (วัน)		
1. 1 วัน	2	0.5
2. 2 วัน	18	4.9
3. 3 วัน	12	3.2
4. 4 วัน	34	9.2
5. 5 วัน	16	4.3
6. มากกว่า 5 วัน	158	42.7

จากตารางที่ 3 พบว่า สถานภาพของผู้ตอบแบบสอบถาม จำนวน 370 คน เป็นเพศหญิงมากกว่าเพศชาย คือ ร้อยละ 43.5 เป็นเพศชาย และร้อยละ 55.1 เป็นเพศหญิง มีอายุระหว่าง

31 – 40 ปี มากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 48.9 รองลงมาคืออายุระหว่าง 41 – 50 ปี คิดเป็นร้อยละ 22.7 และอายุ 30 ปี หรือต่ำกว่า คิดเป็นร้อยละ 22.2 และมีอายุ 51 ปี ขึ้นไป น้อยที่สุด ร้อยละ 6.8 มีวุฒิการศึกษาปริญญาตรี มากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 79.7 รองลงมาคือวุฒิปริญญาโท ต่ำกว่าปริญญาตรี และปริญญาเอกน้อยที่สุด คิดเป็นร้อยละ 17.8, 2.2 และ .3 ตามลำดับ ดำรงตำแหน่งเป็นหัวหน้าฝ่ายวิชาการและรองหัวหน้าฝ่ายวิชาการมากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 60.8 รองลงมาดำรงตำแหน่งผู้อำนวยการ ผู้อำนวยการ และรักษาราชการแทนน้อยที่สุด คิดเป็นร้อยละ 22.2, 14.1 และ 3.0 ตามลำดับ มีระยะเวลาดำรงตำแหน่งผู้บริหารโรงเรียนระหว่าง 6 – 10 ปี มากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 33.8 รองลงมาดำรงตำแหน่งระหว่าง 1 – 5 ปี , 11 – 15 ปี และ 16 ปี ขึ้นไป น้อยที่สุด คิดเป็นร้อยละ 29.5, 12.5 และ 10.5 ตามลำดับ เป็นโรงเรียนที่ตั้งอยู่ในจังหวัดนครราชสีมา มากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 31.4 รองลงมาเป็นจังหวัดยะลา สตูล ปัตตานี และสงขลान้อยที่สุด คิดเป็นร้อยละ 30.0, 17.3, 12.4 และ 8.9 ตามลำดับ มีจำนวนนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 – มัธยมศึกษาปีที่ 6 ($\bar{x}$ = 520.57; S.D.=572.65) จำนวนครูปัจจุบัน (รวมอัตราจ้าง) ($\bar{x}$ = 43.00; S.D.=37.516) และจำนวนนักเรียน ($\bar{x}$ = 17.54; S.D.=572.65) ไม่เคยเข้าร่วมอบรม สัมมนา ศึกษาดูงานเกี่ยวกับการบริหารงานวิชาการในโรงเรียนเพื่อสร้างผู้เรียนสู่ความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ จำนวน 130 คน คิดเป็นร้อยละ 35.1 และเคยเข้าร่วมประชุม อบรม สัมมนา ศึกษาดูงานเกี่ยวกับการบริหารงานวิชาการในโรงเรียนเพื่อสร้างผู้เรียนสู่ความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ จำนวน 240 คน คิดเป็นร้อยละ 64.9 เข้าร่วมประชุมในภาพรวมจำนวน 1-2 ครั้ง มากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 27.8 รองลงมา เข้าร่วมประชุม 3-4 ครั้ง, 5-6 ครั้ง และ 7-8 ครั้ง คิดเป็นร้อยละ 17.6, 15.7 และ 3.8 ตามลำดับ และเข้าร่วมประชุมในภาพรวม มากกว่า 5 วัน มากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 42.7 รองลงมา จำนวน 4 วัน, 2 วัน, 5 วัน และ 3 วัน คิดเป็นร้อยละ 9.2, 4.9 และ 4.2 ตามลำดับ

2.1.2 สภาพการบริหารงานวิชาการของโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลาม จังหวัดชายแดนภาคใต้ตามขอบข่ายงานวิชาการ จำนวน 12 ด้าน

การวิเคราะห์ข้อมูลสภาพการบริหารวิชาการของโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลาม จังหวัดชายแดนภาคใต้ตามขอบข่ายงานวิชาการ จำนวน 12 ด้าน ประกอบด้วย 1) การพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา 2) การพัฒนากระบวนการเรียนรู้ 3) การวัดผล ประเมินผล และเทียบโอนผลการเรียน 4) การวิจัยเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษา 5) การพัฒนาสื่อ นวัตกรรมและเทคโนโลยีเพื่อการศึกษา 6) การพัฒนาแหล่งการเรียนรู้ 7) การนิเทศการศึกษา 8) การแนะแนวการศึกษา 9) การพัฒนาระบบการประกันคุณภาพการศึกษา 10) การส่งเสริมความรู้ทางวิชาการแก่ชุมชน 11) การประสานความร่วมมือในการพัฒนาวิชาการกับสถานศึกษาและองค์กรอื่น ๆ และ 12) การส่งเสริมและ

สนับสนุนงานวิชาการแก่บุคคล ครอบครัว องค์กร หน่วยงานและสถาบันอื่นที่จัดการศึกษา ปรากฏดังตารางที่ 4 ดังนี้

ตารางที่ 4 ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับการปฏิบัติของสภาพการบริหารงานวิชาการของโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามจังหวัดชายแดนภาคใต้ จำนวน 12 ด้าน

ขอบข่ายงานวิชาการ	ระดับการปฏิบัติ		
	$\bar{x}$	S.D.	ระดับ
1. การพัฒนาหลักสูตร	3.68	.722	มาก
2. การพัฒนากระบวนการเรียนรู้	3.83	.819	มาก
3. การวัดผล ประเมินผล และเทียบโอนผลการเรียน	3.71	.705	มาก
4. การวิจัยเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษา	3.29	.988	ปานกลาง
5. การพัฒนาสื่อ นวัตกรรมและเทคโนโลยีเพื่อการศึกษา	3.37	.869	ปานกลาง
6. การพัฒนาแหล่งการเรียนรู้	3.50	.817	มาก
7. การนิเทศการศึกษา	3.49	.841	ปานกลาง
8. การแนะแนวการศึกษา	3.68	1.007	มาก
9. การพัฒนาระบบการประกันคุณภาพการศึกษา	3.61	.759	มาก
10. การส่งเสริมความรู้ทางวิชาการแก่ชุมชน	3.59	.808	มาก
11. การประสานความร่วมมือในการพัฒนาวิชาการกับสถานศึกษาและองค์กรอื่น ๆ	3.57	.820	มาก
12. การส่งเสริมและสนับสนุนงานวิชาการแก่บุคคล ครอบครัว องค์กร หน่วยงานและสถาบันอื่นที่จัดการศึกษา	3.49	.923	ปานกลาง
รวม	3.57	.697	มาก

จากตารางที่ 4 พบว่า สภาพการบริหารงานวิชาการงานวิชาการของโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามจังหวัดชายแดนภาคใต้ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า ด้านการพัฒนากระบวนการเรียนรู้ มีระดับการปฏิบัติมากที่สุด ($\bar{x} = 3.83$, S.D. = .819) รองลงมา ด้านการวัดผล ประเมินผล และเทียบโอนผลการเรียน ($\bar{x} = 3.71$, S.D. = .705) ด้านการพัฒนาหลักสูตร ($\bar{x} = 3.68$, S.D. = .722) ด้านการแนะแนวการศึกษา ($\bar{x} = 3.68$, S.D. = 1.007) ด้านการพัฒนาระบบการประกันคุณภาพการศึกษา ($\bar{x} = 3.61$, S.D. = .759) ด้านการส่งเสริมความรู้ทางวิชาการแก่ชุมชน ($\bar{x} = 3.59$, S.D. = .808) ด้านการประสานความร่วมมือในการพัฒนาวิชาการกับสถานศึกษาและองค์กรอื่น ๆ ($\bar{x} = 3.57$, S.D. = .820) ด้านการพัฒนาแหล่งการเรียนรู้ ($\bar{x} =$

3.50, S.D. = .817) ด้านการส่งเสริมและสนับสนุนงานวิชาการแก่บุคคล ครอบครัว องค์กร หน่วยงานและสถาบันอื่นที่จัดการศึกษา ($\bar{x}$ = 3.49, S.D. = .923) ด้านการนิเทศการศึกษา ($\bar{x}$ = 3.49, S.D. = .841) และด้านการพัฒนาสื่อ นวัตกรรมและเทคโนโลยีเพื่อการศึกษา ($\bar{x}$ = 3.37, S.D. = .869) ตามลำดับ และด้านที่มีระดับการปฏิบัติที่น้อยที่สุด คือ ด้านการวิจัยเพื่อพัฒนาคุณภาพ การศึกษา ($\bar{x}$ = 3.29, S.D. = .988)

เมื่อพิจารณาการบริหารงานวิชาการของโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามจังหวัด ชัยแดนภาคใต้เป็นรายด้าน ปรากฏผลดังนี้

1. การบริหารงานวิชาการของโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามจังหวัด ชัยแดนภาคใต้ในด้านการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา ปรากฏผลดังตารางที่ 5

ตารางที่ 5 ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับการปฏิบัติของสภาพการ บริหารงานวิชาการของโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามจังหวัดชัยแดนภาคใต้ในด้านการพัฒนา หลักสูตรสถานศึกษา

ด้านการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา	ระดับการปฏิบัติ		
	$\bar{x}$	S.D.	ระดับ
1. การจัดทำหลักสูตรสถานศึกษาที่สอดคล้องกับวิสัยทัศน์ เป้าหมายและคุณลักษณะที่พึงประสงค์ได้อย่างเหมาะสมและวางแผนการใช้หลักสูตรของสถานศึกษา โดยให้ชุมชนและองค์กร ท้องถิ่นมีส่วนร่วมในการปรับปรุงพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น	3.75	.778	มาก
2. การนำหลักสูตรไปใช้และบริหารการใช้หลักสูตรตามความ เหมาะสม	3.82	.784	มาก
3. การนิเทศ ติดตาม และการประเมินผลการใช้หลักสูตรของ สถานศึกษา รวมทั้งการปรับปรุงและพัฒนาหลักสูตรตามความ เหมาะสม	3.72	.840	มาก
4. การจัดทำคู่มือ/แนวทางการจัดทำหลักสูตรสถานศึกษา การจัด กิจกรรมพัฒนาผู้เรียนและกิจกรรมแนะแนว	3.70	.842	มาก
5. การจัดทำคู่มือการพัฒนา สื่อ การเรียนรู้ การวัดและประเมินผล การเรียน และการวิจัยเพื่อพัฒนาการเรียนรู้อยู่ตามหลักสูตร การศึกษาขั้นพื้นฐาน	3.54	.849	มาก
รวม	3.68	.722	มาก

จากตารางที่ 5 พบว่า สภาพการบริหารงานวิชาการงานวิชาการของโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามจังหวัดชายแดนภาคใต้ด้านการพัฒนาหลักสูตรในภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า การนำหลักสูตรไปใช้และบริหารการใช้หลักสูตรตามความเหมาะสม มีระดับการปฏิบัติมากที่สุด ($\bar{x} = 3.82$, S.D. = .784) รองลงมาการจัดทำหลักสูตรสถานศึกษาที่สอดคล้องกับวิสัยทัศน์ เป้าหมายและคุณลักษณะที่พึงประสงค์ได้อย่างเหมาะสมและวางแผนการใช้หลักสูตรของสถานศึกษา โดยให้ชุมชนและองค์กรท้องถิ่นมีส่วนร่วมในการปรับปรุงพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น ($\bar{x} = 3.75$, S.D. = .778) การนิเทศ ติดตาม และการประเมินผลการใช้หลักสูตรของสถานศึกษา รวมทั้งการปรับปรุงและพัฒนาหลักสูตรตามความเหมาะสม ($\bar{x} = 3.72$, S.D. = .840) และการจัดทำคู่มือ/แนวทางการจัดทำหลักสูตรสถานศึกษา การจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนและกิจกรรมแนะแนว ($\bar{x} = 3.70$, S.D. = .842) ตามลำดับ และข้อที่มีระดับการปฏิบัติน้อยที่สุด คือ การจัดทำคู่มือการพัฒนา สื่อ การเรียนรู้ การวัดและประเมินผลการเรียน และการวิจัยเพื่อพัฒนาการเรียนรู้ตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน ($\bar{x} = 3.54$, S.D. = .849)

2. การบริหารงานวิชาการของโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามจังหวัดชายแดนภาคใต้ในด้านการพัฒนากระบวนการเรียนรู้ ปรากฏผลดังตารางที่ 6

ตารางที่ 6 ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับการปฏิบัติของสภาพการบริหารงานวิชาการของโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามจังหวัดชายแดนภาคใต้ในด้านการพัฒนากระบวนการเรียนรู้

ด้านการพัฒนากระบวนการเรียนรู้	ระดับการปฏิบัติ		
	$\bar{x}$	S.D.	ระดับ
1. การส่งเสริมให้ครูจัดทำแผนการจัดการเรียนรู้ตามสาระและหน่วยการเรียนรู้ โดยเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ	4.00	.767	มาก
2. การส่งเสริมให้ครูจัดกระบวนการเรียนรู้ จัดบรรยากาศสิ่งแวดล้อมและแหล่งเรียนรู้ที่เอื้อต่อการจัดการเรียนการสอน	3.82	.874	มาก
3. การพัฒนาครูให้มีทักษะและสามารถจัดการเรียนรู้ได้อย่างหลากหลาย	3.96	.820	มาก
4. การจัดห้องเรียน สถานที่ อุปกรณ์ สื่อ เครื่องมือเครื่องใช้ตามความพร้อมของสถานศึกษาได้อย่างมีประสิทธิภาพ	3.54	.871	มาก
5. การนิเทศการเรียนการสอนโดยร่วมมือช่วยเหลือกันแบบ	3.74	.916	มาก

ด้านการพัฒนากระบวนการเรียนรู้	ระดับการปฏิบัติ		
	$\bar{x}$	S.D.	ระดับ
กัลยาณมิตร เพื่อพัฒนาการเรียนการสอนร่วมกันตามความเหมาะสม			
รวม	3.83	.819	มาก

จากตารางที่ 6 พบว่า สภาพการบริหารงานวิชาการงานวิชาการของโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามจังหวัดชายแดนภาคใต้ด้านการพัฒนากระบวนการเรียนรู้ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า การส่งเสริมให้ครูจัดทำแผนการจัดการเรียนรู้ตามสาระและหน่วยการเรียนรู้ โดยเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ มีระดับการปฏิบัติมากที่สุด ($\bar{x} = 4.00$, S.D. = .767) รองลงมา การพัฒนาครูให้มีทักษะและสามารถจัดการเรียนรู้ได้อย่างหลากหลาย ($\bar{x} = 3.96$, S.D. = .820) การส่งเสริมให้ครูจัดกระบวนการเรียนรู้ จัดบรรยากาศ สิ่งแวดล้อมและแหล่งเรียนรู้ที่เอื้อต่อการจัดการเรียนการสอน ($\bar{x} = 3.82$, S.D. = .874) และการนิเทศการเรียนการสอนโดยร่วมมือช่วยเหลือกันแบบกัลยาณมิตร เพื่อพัฒนาการเรียนการสอนร่วมกันตามความเหมาะสม ($\bar{x} = 3.74$, S.D. = .916) ตามลำดับ และข้อที่มีระดับการปฏิบัติน้อยที่สุด คือ การจัดห้องเรียน สถานที่ อุปกรณ์ สื่อ เครื่องมือเครื่องใช้ตามความพร้อมของสถานศึกษาได้อย่างมีประสิทธิภาพ ($\bar{x} = 3.54$, S.D. = .871)

3. การบริหารงานวิชาการของโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามจังหวัดชายแดนภาคใต้ในด้านการวัดผล ประเมินผล และเทียบโอนผลการเรียน ปรากฏผลดังตารางที่ 7

ตารางที่ 7 ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับการปฏิบัติของสภาพการบริหารงานวิชาการของโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามจังหวัดชายแดนภาคใต้ในด้านการวัดผล ประเมินผล และเทียบโอนผลการเรียน

ด้านการวัดผล ประเมินผล และเทียบโอนผลการเรียน	ระดับการปฏิบัติ		
	$\bar{x}$	S.D.	ระดับ
1. การส่งเสริมให้ครูจัดทำแผนการวัดผลและดำเนินการวัดผลและประเมินผลแต่ละรายวิชาให้สอดคล้องกับมาตรฐานการเรียนรู้และตัวชี้วัด โดยเน้นการประเมินตามสภาพจริง	3.86	.811	มาก
2. การส่งเสริมให้มีการพัฒนาครูด้านการวัดผลและประเมินผล	3.64	.897	มาก

ด้านการวัดผล ประเมินผล และเทียบโอนผลการเรียน	ระดับการปฏิบัติ		
	$\bar{x}$	S.D.	ระดับ
เช่น จัดให้มีการประชุมเชิงปฏิบัติการด้านเทคนิคการออกข้อสอบ การให้คะแนน การประเมินผลข้อสอบ และการรายงานผล			
3. การส่งเสริมให้ครูสามารถพัฒนาเครื่องมือวัดผลประเมินผลให้ได้มาตรฐานด้วยวิธีการที่หลากหลาย	3.59	.910	มาก
4. การเทียบโอนความรู้ ทักษะ ประสบการณ์ และผลการเรียนจากสถานศึกษา สถานประกอบการ และอื่น ๆ ตามแนวทางที่กระทรวงศึกษาธิการกำหนด	3.52	.902	มาก
5. การจัดทำรายงานการวัดผลการเรียนรู้และการออกหลักฐานแสดงผลการจบการศึกษา	3.96	.858	มาก
รวม	3.71	.705	มาก

จากตารางที่ 7 พบว่า สภาพการบริหารงานวิชาการงานวิชาการของโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามจังหวัดชายแดนภาคใต้ด้านการวัดผล ประเมินผล และเทียบโอนผลการเรียน ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า การจัดทำรายงานการวัดผลการเรียนรู้และการออกหลักฐานแสดงผลการจบการศึกษา มีระดับการปฏิบัติมากที่สุด ($\bar{x} = 3.96$, S.D. = .858) รองลงมา การส่งเสริมให้ครูจัดทำแผนการวัดผลและดำเนินการวัดผลและประเมินผลแต่ละรายวิชาให้สอดคล้องกับมาตรฐานการเรียนรู้และตัวชี้วัด โดยเน้นการประเมินตามสภาพจริง ($\bar{x} = 3.86$, S.D. = .811) การส่งเสริมให้มีการพัฒนาครูด้านการวัดผลและประเมินผล ($\bar{x} = 3.64$, S.D. = .894) และการส่งเสริมให้ครูสามารถพัฒนาเครื่องมือวัดผลประเมินผลให้ได้มาตรฐานด้วยวิธีการที่หลากหลาย ($\bar{x} = 3.59$, S.D. = .910) ตามลำดับ และข้อที่มีระดับการปฏิบัติต่ำที่สุด คือ การเทียบโอนความรู้ ทักษะ ประสบการณ์ และผลการเรียนจากสถานศึกษา สถานประกอบการ และอื่น ๆ ตามแนวทางที่กระทรวงศึกษาธิการกำหนด ($\bar{x} = 3.52$, S.D. = .902)

4. การบริหารงานวิชาการของโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามจังหวัดชายแดนภาคใต้ในด้านการวิจัยเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษา ปรากฏผลดังตารางที่ 8

ตารางที่ 8 ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับการปฏิบัติของสภาพการบริหารงานวิชาการของโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามจังหวัดชายแดนภาคใต้ในด้านการวิจัยเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษา

ด้านการวิจัยเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษา	ระดับการปฏิบัติ		
	$\bar{x}$	S.D.	ระดับ
1. การศึกษา วิเคราะห์ วิจัย การบริหารจัดการ และการพัฒนาคุณภาพงานวิชาการในสถานศึกษา	3.48	.840	ปานกลาง
2. การส่งเสริมสนับสนุนและอำนวยความสะดวกให้ครูและบุคลากรศึกษาวิเคราะห์ วิจัย เพื่อพัฒนาคุณภาพการเรียนรู้ให้ครอบคลุมทุกด้าน	3.50	.890	มาก
3. การจัดให้มีหน่วยงานเฉพาะในสถานศึกษาทำหน้าที่หลักในการจัดหาทุนการวิจัยและดำเนินการวิจัยเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษา	3.16	1.060	ปานกลาง
4. การประสานความร่วมมือในการศึกษาวิเคราะห์ วิจัย เพื่อพัฒนาคุณภาพการเรียนรู้และงานวิชาการกับองค์กรอื่น	3.29	1.008	ปานกลาง
5. การเผยแพร่ผลงานการวิจัยเพื่อพัฒนาคุณภาพการเรียนรู้และงานวิชาการแก่ผู้ที่เกี่ยวข้อง	3.18	1.051	ปานกลาง
รวม	3.29	.988	ปานกลาง

จากตารางที่ 8 พบว่า สภาพการบริหารงานวิชาการงานวิชาการของโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามจังหวัดชายแดนภาคใต้ด้านการวิจัยเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษา ในภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า การส่งเสริมสนับสนุนและอำนวยความสะดวกให้ครูและบุคลากรศึกษาวิเคราะห์ วิจัย เพื่อพัฒนาคุณภาพการเรียนรู้ให้ครอบคลุมทุกด้าน มีระดับการปฏิบัติมากที่สุด ($\bar{x} = 3.50$, S.D. = .890) รองลงมา การศึกษา วิเคราะห์ วิจัย การบริหารจัดการ และการพัฒนาคุณภาพงานวิชาการในสถานศึกษา ($\bar{x} = 3.48$, S.D. = .840) การประสานความร่วมมือในการศึกษาวิเคราะห์ วิจัย เพื่อพัฒนาคุณภาพการเรียนรู้และงานวิชาการกับองค์กรอื่น ($\bar{x} = 3.29$, S.D. = 1.008) และการเผยแพร่ผลงานการวิจัยเพื่อพัฒนาคุณภาพการเรียนรู้และงานวิชาการแก่ผู้ที่เกี่ยวข้อง ($\bar{x} = 3.18$, S.D. = 1.051) ตามลำดับ และข้อที่มีระดับการปฏิบัติน้อยที่สุด คือ การจัดให้มีหน่วยงานเฉพาะในสถานศึกษาทำหน้าที่หลักในการจัดหาทุนการวิจัยและดำเนินการวิจัยเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษา ($\bar{x} = 3.16$, S.D. = 1.060)

5. การบริหารงานวิชาการของโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามจังหวัดชายแดนภาคใต้ในด้านการพัฒนาสื่อ นวัตกรรม และเทคโนโลยีเพื่อการศึกษา ปรากฏผลดังตารางที่ 9

ตารางที่ 9 ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับการปฏิบัติของสภาพการ
บริหารงานวิชาการของโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามจังหวัดชายแดนภาคใต้ในด้านการพัฒนาสื่อ
นวัตกรรม และเทคโนโลยีเพื่อการศึกษา

ด้านการพัฒนาสื่อ นวัตกรรม และเทคโนโลยีเพื่อการศึกษา	ระดับการปฏิบัติ		
	$\bar{x}$	S.D.	ระดับ
1. การศึกษา สํารวจ วิเคราะห์ความจำเป็นในการใช้สื่อ นวัตกรรม และเทคโนโลยีเพื่อการศึกษา	3.45	.887	ปานกลาง
2. การส่งเสริมให้ครูผลิต พัฒนาสื่อและนวัตกรรมการเรียนการสอน	3.62	.978	มาก
3. การจัดการเรียนการสอนโดยการนำเทคโนโลยีมาช่วยในการเรียนการสอนให้มีคุณภาพและประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น เช่น การศึกษาทางไกล, E-Library, Internet เป็นต้น	3.41	.985	ปานกลาง
4. การจัดให้มีศูนย์สื่อ นวัตกรรม และศูนย์เทคโนโลยีเพื่อการศึกษาในสถานศึกษา	3.23	1.048	ปานกลาง
5. การวางแผน พัฒนา กำกับ ติดตามการใช้สื่อ นวัตกรรมและเทคโนโลยีเพื่อการศึกษาอย่างมีประสิทธิภาพ	3.32	.966	ปานกลาง
รวม	3.37	.869	ปานกลาง

จากตารางที่ 9 พบว่า สภาพการบริหารงานวิชาการงานวิชาการของโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามจังหวัดชายแดนภาคใต้ด้านการพัฒนาสื่อ นวัตกรรม และเทคโนโลยีเพื่อการศึกษา ในภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า การส่งเสริมให้ครูผลิต พัฒนาสื่อ และนวัตกรรมการเรียนการสอน มีระดับการปฏิบัติมากที่สุด ($\bar{x} = 3.62$, S.D. = .978) รองลงมา การศึกษา สํารวจ วิเคราะห์ความจำเป็นในการใช้สื่อ นวัตกรรมและเทคโนโลยีเพื่อการศึกษา ($\bar{x} = 3.45$, S.D. = .887) การจัดการเรียนการสอนโดยการนำเทคโนโลยีมาช่วยในการเรียนการสอนให้มีคุณภาพและประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น ($\bar{x} = 3.41$, S.D. = .985) และการวางแผน พัฒนา กำกับ ติดตามการใช้สื่อ นวัตกรรมและเทคโนโลยีเพื่อการศึกษาอย่างมีประสิทธิภาพ ($\bar{x} = 3.32$, S.D. = .966) ตามลำดับ และข้อที่มีระดับการปฏิบัติน้อยที่สุด คือ การจัดให้มีศูนย์สื่อ นวัตกรรม และศูนย์เทคโนโลยีเพื่อการศึกษาในสถานศึกษา ($\bar{x} = 3.23$, S.D. = 1.048)

6. การบริหารงานวิชาการของโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามจังหวัดชายแดนภาคใต้ในด้านการพัฒนาแหล่งเรียนรู้ ปรากฏผลดังตารางที่ 10

ตารางที่ 10 ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับการปฏิบัติของสภาพการบริหารงานวิชาการของโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามจังหวัดชายแดนภาคใต้ในด้านการพัฒนาแหล่งเรียนรู้

ด้านการพัฒนาแหล่งเรียนรู้	ระดับการปฏิบัติ		
	$\bar{x}$	S.D.	ระดับ
1. การสำรวจแหล่งเรียนรู้ที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาคุณภาพการศึกษาทั้งภายในและภายนอกสถานศึกษา	3.59	.825	มาก
2. การส่งเสริมและอำนวยความสะดวกให้ครูได้ใช้แหล่งเรียนรู้ทั้งภายในและภายนอกสถานศึกษาในการจัดกระบวนการเรียนรู้	3.70	.873	มาก
3. การเผยแพร่แหล่งเรียนรู้แก่ครูในสถานศึกษาอื่นและองค์กรอื่น ๆ ในบริเวณใกล้เคียง	3.52	.940	มาก
4. การจัดตั้งและพัฒนาแหล่งเรียนรู้โดยประสานความร่วมมือกับสถานศึกษาอื่นในการจัดกิจกรรมเพื่อพัฒนาแหล่งเรียนรู้ร่วมกัน	3.39	.996	ปานกลาง
5. การวางแผน พัฒนา กำกับ ติดตามการใช้แหล่งเรียนรู้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ	3.38	.941	ปานกลาง
รวม	3.50	.817	มาก

จากตารางที่ 10 พบว่า สภาพการบริหารงานวิชาการของโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามจังหวัดชายแดนภาคใต้ด้านการพัฒนาแหล่งเรียนรู้ ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า การส่งเสริมและอำนวยความสะดวกให้ครูได้ใช้แหล่งเรียนรู้ทั้งภายในและภายนอกสถานศึกษาในการจัดกระบวนการเรียนรู้ มีระดับการปฏิบัติมากที่สุด ($\bar{x} = 3.70$, S.D. = .873) รองลงมา การสำรวจแหล่งเรียนรู้ที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาคุณภาพการศึกษาทั้งภายในและภายนอกสถานศึกษา ($\bar{x} = 3.59$, S.D. = .825) การเผยแพร่แหล่งเรียนรู้แก่ครูในสถานศึกษาอื่นและองค์กรอื่น ๆ ในบริเวณใกล้เคียง ($\bar{x} = 3.52$, S.D. = .940) และการจัดตั้งและพัฒนาแหล่งเรียนรู้โดยประสานความร่วมมือกับสถานศึกษาอื่นในการจัดกิจกรรมเพื่อพัฒนาแหล่งเรียนรู้ร่วมกัน ($\bar{x} = 3.41$, S.D. = .985) ตามลำดับ และข้อที่มีระดับการปฏิบัติน้อยที่สุด คือ การวางแผน พัฒนา กำกับ ติดตามการใช้แหล่งเรียนรู้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ ($\bar{x} = 3.38$, S.D. = .941)

7. การบริหารงานวิชาการของโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามจังหวัดชายแดนภาคใต้ในด้านการนิเทศการศึกษา ปรากฏผลดังตารางที่ 11

ตารางที่ 11 ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับการปฏิบัติของสภาพการบริหารงานวิชาการของโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามจังหวัดชายแดนภาคใต้ในด้านการนิเทศการศึกษา

ด้านการนิเทศการศึกษา	ระดับการปฏิบัติ		
	$\bar{x}$	S.D.	ระดับ
1. การจัดระบบการนิเทศงานวิชาการและการเรียนการสอนภายในสถานศึกษา	3.69	.930	มาก
2. การดำเนินการนิเทศการเรียนการสอนงานวิชาการและการเรียนการสอนภายในสถานศึกษาด้วยวิธีการที่หลากหลายและเหมาะสม	3.55	.919	มาก
3. การพัฒนาระบบการนิเทศภายในสถานศึกษา	3.51	.943	มาก
4. การประสานความร่วมมือแลกเปลี่ยนเรียนรู้การนิเทศการศึกษากับสถานศึกษาอื่น	3.34	.980	ปานกลาง
5. ติดตามประสานงานกับหน่วยงานต้นสังกัดเพื่อพัฒนาระบบและกระบวนการนิเทศงานวิชาการและการเรียนการสอนของสถานศึกษา	3.42	.996	ปานกลาง
รวม	3.49	.841	ปานกลาง

จากตารางที่ 11 พบว่า สภาพการบริหารงานวิชาการงานวิชาการของโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามจังหวัดชายแดนภาคใต้ด้านการนิเทศการศึกษา ในภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า การจัดระบบการนิเทศงานวิชาการและการเรียนการสอนภายในสถานศึกษา มีระดับการปฏิบัติมากที่สุด ($\bar{x} = 3.69$, S.D. = .930) รองลงมา การดำเนินการนิเทศการเรียนการสอนงานวิชาการและการเรียนการสอนภายในสถานศึกษาด้วยวิธีการที่หลากหลายและเหมาะสม ($\bar{x} = 3.55$, S.D. = .919) การพัฒนาระบบการนิเทศภายในสถานศึกษา ($\bar{x} = 3.51$, S.D. = .943) และติดตามประสานงานกับหน่วยงานต้นสังกัดเพื่อพัฒนาระบบและกระบวนการนิเทศงานวิชาการและการเรียนการสอนของสถานศึกษา ($\bar{x} = 3.42$, S.D. = .996) ตามลำดับ และข้อที่มีระดับการปฏิบัติน้อยที่สุด คือ การประสานความร่วมมือแลกเปลี่ยนเรียนรู้การนิเทศการศึกษากับสถานศึกษาอื่น ($\bar{x} = 3.34$, S.D. = .980)

8. การบริหารงานวิชาการของโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามจังหวัดชายแดนภาคใต้ในด้านการแนะแนวการศึกษา ปรากฏผลดังตารางที่ 12

ตารางที่ 12 ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับการปฏิบัติของสภาพการบริหารงานวิชาการของโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามจังหวัดชายแดนภาคใต้ในด้านการแนะแนวการศึกษา

ด้านการแนะแนวการศึกษา	ระดับการปฏิบัติ		
	$\bar{x}$	S.D.	ระดับ
1. การจัดระบบการแนะแนวและนำข้อมูลระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนมาเป็นแนวทางในการวางแผนการแนะแนวทางวิชาการและกระบวนการเรียนการสอน	3.73	.821	มาก
2. การดำเนินการแนะแนวการศึกษาโดยอาศัยความร่วมมือของครูทุกคนในสถานศึกษา	3.86	.922	มาก
3. การติดตามและประเมินผลการจัดระบบและกระบวนการแนะแนวการศึกษาในสถานศึกษา	3.74	.822	มาก
4. การประสานความร่วมมือแลกเปลี่ยนเรียนรู้เครือข่ายการแนะแนวกับสถานศึกษาอื่น	3.56	.975	มาก
5. การประเมินผลการแนะแนวและนำไปใช้อย่างเหมาะสม	3.59	.922	มาก
รวม	3.68	1.007	มาก

จากตารางที่ 12 พบว่า สภาพการบริหารงานวิชาการงานวิชาการของโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามจังหวัดชายแดนภาคใต้ด้านการแนะแนวการศึกษา ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า การดำเนินการแนะแนวการศึกษาโดยอาศัยความร่วมมือของครูทุกคนในสถานศึกษา มีระดับการปฏิบัติมากที่สุด ($\bar{x} = 3.86$, S.D. = .922) รองลงมา การติดตามและประเมินผลการจัดระบบและกระบวนการแนะแนวการศึกษาในสถานศึกษา ($\bar{x} = 3.74$, S.D. = .822) การจัดระบบการแนะแนวและนำข้อมูลระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนมาเป็นแนวทางในการวางแผนการแนะแนวทางวิชาการและกระบวนการเรียนการสอน ($\bar{x} = 3.73$, S.D. = .821) และการประเมินผลการแนะแนวและนำไปใช้อย่างเหมาะสม ($\bar{x} = 3.59$, S.D. = .922) ตามลำดับ และข้อที่มี

ระดับการปฏิบัติที่น้อยที่สุด คือ การประสานความร่วมมือแลกเปลี่ยนเรียนรู้เครือข่ายการแนะแนวกับสถานศึกษาอื่น ($\bar{X} = 3.56$, S.D. = .975)

9. การบริหารงานวิชาการของโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามจังหวัดชายแดนภาคใต้ในด้านการพัฒนาระบบการประกันคุณภาพการศึกษา ปรากฏผลดังตารางที่ 13

ตารางที่ 13 ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับการปฏิบัติของสภาพการบริหารงานวิชาการของโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามจังหวัดชายแดนภาคใต้ในด้านการพัฒนาระบบการประกันคุณภาพการศึกษา

ด้านการพัฒนาระบบการประกันคุณภาพการศึกษา	ระดับการปฏิบัติ		
	$\bar{x}$	S.D.	ระดับ
1. การจัดระบบโครงสร้างองค์การรองรับการจัดระบบประกันคุณภาพ	3.56	.970	มาก
2. การกำหนดเกณฑ์การประเมินตามมาตรฐานการศึกษาและกำหนดเป้าหมายความสำเร็จของสถานศึกษาตามมาตรฐานการศึกษาและเป้าหมายความสำเร็จของหน่วยงานต้นสังกัด	3.74	.855	มาก
3. การวางแผนการดำเนินงาน ติดตาม ตรวจสอบการพัฒนาคุณภาพการศึกษาตามระบบประกันคุณภาพการศึกษาเพื่อให้มีการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง	3.65	.856	มาก
4. การประสานความร่วมมือกับสถานศึกษาและหน่วยงานอื่นในการปรับปรุงและพัฒนาระบบประกันคุณภาพการศึกษา	3.57	.938	มาก
5. การประสานงานกับหน่วยงานต้นสังกัด สำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษาเพื่อพัฒนางานวิชาการของสถานศึกษาอย่างต่อเนื่อง	3.63	.893	มาก
รวม	3.61	.759	มาก

จากตารางที่ 13 พบว่า สภาพการบริหารงานวิชาการงานวิชาการของโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามจังหวัดชายแดนภาคใต้ด้านการพัฒนาระบบการประกันคุณภาพการศึกษาในภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า การกำหนดเกณฑ์การประเมินตามมาตรฐานการศึกษาและกำหนดเป้าหมายความสำเร็จของสถานศึกษาตามมาตรฐานการศึกษาและเป้าหมายความสำเร็จของหน่วยงานต้นสังกัด มีระดับการปฏิบัติมากที่สุด ($\bar{X} = 3.74$, S.D. = .855)

รองลงมา การวางแผนการดำเนินงาน ติดตาม ตรวจสอบการพัฒนาคุณภาพการศึกษาตามระบบประกันคุณภาพการศึกษาเพื่อให้มีการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง ($\bar{x} = 3.65$, S.D. = .856) การประสานงานกับหน่วยงานต้นสังกัด สำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษาเพื่อพัฒนางานวิชาการของสถานศึกษาอย่างต่อเนื่อง ($\bar{x} = 3.63$, S.D. = .893) และการประสานความร่วมมือกับสถานศึกษาและหน่วยงานอื่นในการปรับปรุงและพัฒนาระบบประกันคุณภาพการศึกษา ($\bar{x} = 3.57$, S.D. = .938) ตามลำดับ และข้อที่มีระดับการปฏิบัติที่น้อยที่สุด คือ การจัดระบบโครงสร้างองค์กรรองรับการจัดระบบประกันคุณภาพ ($\bar{x} = 3.56$, S.D. = .970)

10. การบริหารงานวิชาการของโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามจังหวัดชายแดนภาคใต้ในด้านการส่งเสริมความรู้วิชาการแก่ชุมชน ปรากฏผลดังตารางที่ 14

ตารางที่ 14 ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับการปฏิบัติของสภาพการบริหารงานวิชาการของโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามจังหวัดชายแดนภาคใต้ในด้านการส่งเสริมความรู้วิชาการแก่ชุมชน

ด้านการส่งเสริมความรู้วิชาการแก่ชุมชน	ระดับการปฏิบัติ		
	$\bar{x}$	S.D.	ระดับ
1. การศึกษา สำนวจความต้องการและกำหนดนโยบายในการส่งเสริมและสนับสนุนงานวิชาการแก่ชุมชน	3.55	.931	มาก
2. การจัดให้มีหน่วยงานในสถานศึกษาทำหน้าที่หลักในการส่งเสริมและสนับสนุนงานวิชาการแก่ชุมชน	3.45	.927	ปานกลาง
3. การจัดกิจกรรมให้ความรู้ทางวิชาการเพื่อพัฒนาทักษะวิชาชีพและคุณภาพชีวิตแก่ชุมชน	3.49	.972	ปานกลาง
4. การส่งเสริมให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมงานวิชาการของสถานศึกษา	3.59	.951	มาก
5. การส่งเสริมให้ผู้บริหาร ครูและนักเรียนเข้าร่วมกิจกรรมของชุมชนตามโอกาสต่าง ๆ ที่เหมาะสม	3.79	.902	มาก
6. การส่งเสริมให้ผู้นำชุมชน ผู้นำศาสนา องค์กรภาครัฐและเอกชน และผู้ปกครองเข้าร่วมกิจกรรมภายในสถานศึกษาตามโอกาสต่าง ๆ ที่เหมาะสม	3.79	.912	มาก
รวม	3.59	.808	มาก

จากตารางที่ 14 พบว่า สภาพการบริหารงานวิชาการงานวิชาการของโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามจังหวัดชายแดนภาคใต้ด้านการส่งเสริมความรู้วิชาการแก่ชุมชน ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า การส่งเสริมให้ผู้นำชุมชน ผู้นำศาสนา องค์กรภาครัฐ และเอกชน และผู้ประกอบการเข้าร่วมกิจกรรมภายในสถานศึกษาตามโอกาสต่าง ๆ ที่เหมาะสม ($\bar{x} = 3.79$, S.D. = .912) รองลงมา การส่งเสริมให้ผู้บริหาร ครูและนักเรียนเข้าร่วมกิจกรรมของชุมชนตามโอกาสต่าง ๆ ที่เหมาะสม ($\bar{x} = 3.79$, S.D. = .902) การส่งเสริมให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมงานวิชาการของสถานศึกษา ($\bar{x} = 3.59$, S.D. = .951) การศึกษา สำรวจความต้องการและกำหนดนโยบายในการส่งเสริมและสนับสนุนงานวิชาการแก่ชุมชน ($\bar{x} = 3.55$, S.D. = .931) และการจัดกิจกรรมให้ความรู้ทางวิชาการเพื่อพัฒนาทักษะวิชาชีพและคุณภาพชีวิตแก่ชุมชน ($\bar{x} = 3.49$, S.D. = .942) ตามลำดับ และข้อที่มีระดับการปฏิบัติที่น้อยที่สุด คือ การจัดให้มีหน่วยงานในสถานศึกษาทำหน้าที่หลักในการส่งเสริมและสนับสนุนงานวิชาการแก่ชุมชน ($\bar{x} = 3.45$, S.D. = .927)

11. การบริหารงานวิชาการของโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามจังหวัดชายแดนภาคใต้ในด้านการประสานความร่วมมือในการพัฒนาวิชาการกับสถานศึกษาและองค์กรอื่น ปรากฏผลดังตารางที่ 15

ตารางที่ 15 ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับการปฏิบัติของสภาพการบริหารงานวิชาการของโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามจังหวัดชายแดนภาคใต้ในด้านการประสานความร่วมมือในการพัฒนาวิชาการกับสถานศึกษาและองค์กรอื่น

ด้านการประสานความร่วมมือในการพัฒนาวิชาการกับสถานศึกษาและองค์กรอื่น	ระดับการปฏิบัติ		
	$\bar{x}$	S.D.	ระดับ
1. การวางแผนร่วมกับครูในการประสานความร่วมมือกับสถานศึกษาอื่นเพื่อพัฒนางานวิชาการของสถานศึกษา	3.56	.910	มาก
2. การประสานความร่วมมือและช่วยเหลือการพัฒนาวิชาการกับสถานศึกษาอื่นทั้งในระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานและระดับอุดมศึกษา	3.50	.878	มาก
3. การสร้างเครือข่ายความร่วมมือกับองค์กรต่าง ๆ เพื่อพัฒนางานวิชาการได้อย่างเหมาะสม	3.49	.917	ปานกลาง
4. การนำบุคลากรไปศึกษาดูงานการบริหารงานวิชาการในสถานศึกษาอื่นเพื่อสร้างมุมมองที่ดีในการพัฒนาการศึกษาของตน	3.62	.909	มาก

ด้านการประสานความร่วมมือในการพัฒนาวิชาการกับ สถานศึกษาและองค์กรอื่น	ระดับการปฏิบัติ		
	$\bar{x}$	S.D.	ระดับ
5. การให้ผู้เรียนเข้าร่วมการแข่งขันทักษะทางวิชาการและเข้าร่วมงานวิชาการในสถานศึกษาอื่นตามโอกาสต่าง ๆ ที่เหมาะสม	3.82	.898	มาก
รวม	3.57	.820	มาก

จากตารางที่ 15 พบว่า สภาพการบริหารงานวิชาการงานวิชาการของโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามจังหวัดชายแดนภาคใต้ด้านการพัฒนาระบบการประกันคุณภาพการศึกษาในภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า การให้ผู้เรียนเข้าร่วมการแข่งขันทักษะทางวิชาการและเข้าร่วมงานวิชาการในสถานศึกษาอื่นตามโอกาสต่าง ๆ ที่เหมาะสม มีระดับการปฏิบัติมากที่สุด ($\bar{x} = 3.82$, S.D. = .898) รองลงมา การนำบุคลากรไปศึกษาดูงานการบริหารงานวิชาการในสถานศึกษาอื่นเพื่อสร้างมุมมองที่ดีในการพัฒนาการศึกษาของตน ($\bar{x} = 3.62$, S.D. = .909) การวางแผนร่วมกับครูในการประสานความร่วมมือกับสถานศึกษาอื่นเพื่อพัฒนางานวิชาการของสถานศึกษา ($\bar{x} = 3.56$, S.D. = .910) และการประสานความร่วมมือและช่วยเหลือการพัฒนาวิชาการกับสถานศึกษาอื่นทั้งในระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานและระดับอุดมศึกษา ($\bar{x} = 3.50$, S.D. = .878) ตามลำดับ และข้อที่มีระดับการปฏิบัติต่ำที่สุด คือ การสร้างเครือข่ายความร่วมมือกับองค์กรต่าง ๆ เพื่อพัฒนางานวิชาการได้อย่างเหมาะสม ($\bar{x} = 3.49$, S.D. = .917)

12. การบริหารงานวิชาการของโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามจังหวัดชายแดนภาคใต้ในด้านการส่งเสริมและสนับสนุนงานวิชาการแก่บุคคล ครอบครัว องค์กร หน่วยงาน และสถาบันอื่นที่จัดการศึกษา ปรากฏผลดังตารางที่ 16

ตารางที่ 16 ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับการปฏิบัติของสภาพการบริหารงานวิชาการของโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามจังหวัดชายแดนภาคใต้ในด้านการส่งเสริมและสนับสนุนงานวิชาการแก่บุคคล ครอบครัว องค์กร หน่วยงาน และสถาบันอื่นที่จัดการศึกษา

การส่งเสริมและสนับสนุนงานวิชาการแก่บุคคล ครอบครัว องค์กร หน่วยงาน และสถาบันอื่นที่จัดการศึกษา	ระดับการปฏิบัติ		
	$\bar{x}$	S.D.	ระดับ
1. การจัดองค์กรในการประสานความร่วมมือในการพัฒนาวิชาการและสนับสนุนด้านวิชาการของบุคคล ครอบครัว องค์กร หน่วยงาน และสถาบันอื่นที่จัดการศึกษา	3.52	.881	มาก

การส่งเสริมและสนับสนุนงานวิชาการแก่บุคคล ครอบครั วงศ์กร หน่วยงาน และสถาบันอื่นที่จัดการศึกษา	ระดับการปฏิบัติ		
	$\bar{x}$	S.D.	ระดับ
2. การกำหนดนโยบายและวางแผนในการประสานความร่วมมือ และสนับสนุนด้านวิชาการของบุคคล ครอบครั วงศ์กร หน่วยงาน และสถาบันอื่นที่จัดการศึกษา	3.53	.931	มาก
3. การสร้างเครือข่ายและประสานความร่วมมือช่วยเหลือในการ พัฒนาวิชาการกับสถานศึกษาและองค์กรอื่น	3.53	.931	มาก
4. การติดตามประเมินผลการประสานความร่วมมือและสนับสนุน ด้านวิชาการของบุคคล ครอบครั วงศ์กร หน่วยงาน และสถาบัน อื่นที่จัดการศึกษา	3.52	.908	มาก
รวม	3.49	.923	ปานกลาง

จากตารางที่ 16 พบว่า สภาพการบริหารงานวิชาการงานวิชาการของโรงเรียน
เอกชนสอนศาสนาอิสลามจังหวัดชายแดนภาคใต้ด้านการพัฒนาระบบการประกันคุณภาพการศึกษา
ในภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า การกำหนดนโยบายและวางแผนใน
การประสานความร่วมมือและสนับสนุนด้านวิชาการของบุคคล ครอบครั วงศ์กร หน่วยงาน และ
สถาบันอื่นที่จัดการศึกษา ($\bar{x} = 3.53$, S.D. = .931) และการสร้างเครือข่ายและประสานความ
ร่วมมือช่วยเหลือในการพัฒนาวิชาการกับสถานศึกษาและองค์กรอื่น ($\bar{x} = 3.53$, S.D. = .931) มี
ระดับการปฏิบัติมากที่สุด รองลงมา การติดตามประเมินผลการประสานความร่วมมือและสนับสนุน
ด้านวิชาการของบุคคล ครอบครั วงศ์กร หน่วยงาน และสถาบันอื่นที่จัดการศึกษา ($\bar{x} = 3.52$, S.D.
= .908) และข้อที่มีระดับการปฏิบัติน้อยที่สุด คือ การจัดองค์กรในการประสานความร่วมมือในการ
พัฒนาวิชาการและสนับสนุนด้านวิชาการของบุคคล ครอบครั วงศ์กร หน่วยงาน และสถาบันอื่นที่
จัดการศึกษา ($\bar{x} = 3.52$, S.D. = .881)

2.1.3 ปัญหาและแนวทางการบริหารงานวิชาการของโรงเรียนเอกชนสอน ศาสนาอิสลามจังหวัดชายแดนภาคใต้ตามขอบข่ายงานวิชาการ จำนวน 12 ด้าน

การวิเคราะห์ปัญหาและแนวทางการบริหารวิชาการของโรงเรียนเอกชนสอนศาสนา
อิสลามจังหวัดชายแดนภาคใต้ตามขอบข่ายงานวิชาการ จำนวน 12 ด้าน ประกอบด้วย 1) การพัฒนา
หลักสูตรสถานศึกษา 2) การพัฒนากระบวนการเรียนรู้ 3) การวัดผล ประเมินผล และเทียบโอนผล
การเรียนรู้ 4) การวิจัยเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษา 5) การพัฒนาสื่อ นวัตกรรมและเทคโนโลยีเพื่อ
การศึกษา 6) การพัฒนาแหล่งการเรียนรู้ 7) การนิเทศการศึกษา 8) การแนะแนวการศึกษา 9) การ

พัฒนาระบบการประกันคุณภาพการศึกษา 10) การส่งเสริมความรู้ทางวิชาการแก่ชุมชน 11) การประสานความร่วมมือในการพัฒนาวิชาการกับสถานศึกษาและองค์กรอื่น ๆ และ 12) การส่งเสริมและสนับสนุนงานวิชาการแก่บุคคล ครอบครัวย องค์กร หน่วยงานและสถาบันอื่นที่จัดการศึกษา ปรากฏผลดังนี้

1. ปัญหาและแนวทางการบริหารวิชาการของโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามจังหวัดชายแดนภาคใต้ด้านการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา ปรากฏผลดังตารางที่ 17 ดังนี้

ตารางที่ 17 ปัญหาและแนวทางการบริหารวิชาการของโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามจังหวัดชายแดนภาคใต้ด้านการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา

ปัญหา	ความถี่	ร้อยละ	แนวทาง
1. การพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา			1. การพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา
1. ผู้บริหารและครูไม่มีความเชี่ยวชาญในการพัฒนาหลักสูตร โดยเฉพาะหลักสูตรอิสลามศึกษา	27	21.09	1. ควรจัดให้มีการอบรมหลักสูตรแก่ผู้บริหารและครูอย่างน้อยปีละ 2 ครั้ง 2. ควรจัดให้มีการอบรมหลักสูตรอิสลามศึกษาแก่ผู้บริหารและครูอย่างต่อเนื่อง 3. ควรมีการประเมินและติดตามอย่างต่อเนื่อง
2. มีการจัดการเรียนการสอนที่ไม่สอดคล้องกับหลักสูตรอิสลามศึกษา	25	19.53	1. ควรจัดให้มีการอบรมครูศาสนา (อุstadha) เกี่ยวกับหลักสูตรและการนำหลักสูตรไปใช้ 2. ควรจัดให้มีแบบเรียนสอดคล้องกับหลักสูตรอิสลามศึกษา
3. ขาดผู้เชี่ยวชาญด้านหลักสูตร	23	17.96	1. ควรจัดให้มีการอบรมบุคลากรที่ดูแลด้านหลักสูตรในโรงเรียนทั้งด้านศาสนาและสามัญ 2. หน่วยงานที่รับผิดชอบจัดส่งศึกษานิเทศก์ดูแลด้านหลักสูตรและให้ความช่วยเหลืออย่างใกล้ชิด
4. หลักสูตรและการจัดการเรียนการสอนบางกลุ่มสาระยังไม่สอดคล้องกับท้องถิ่นเท่าที่ควร	21	16.40	1. ควรจัดหลักสูตรให้เหมาะสมกับท้องถิ่น 2. ควรให้ศึกษานิเทศก์ช่วยกำกับ ดูแล และแนะนำโรงเรียนต้นสังกัด
5. หลักสูตรไม่สอดคล้องกับเวลาเรียน	17	13.28	ควรมีการบริหารโครงสร้างเวลาเรียนทั้งด้านสามัญและศาสนาให้สอดคล้องตามหลักสูตร
6. ชุมชนและองค์กรส่วนท้องถิ่นยังไม่มีส่วนร่วมในการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา	15	11.71	1. ควรให้ชุมชนและองค์กรส่วนท้องถิ่นมีส่วนร่วมในการจัดทำหลักสูตรสถานศึกษา 2. ให้ทุกฝ่ายมีส่วนร่วมในการพัฒนาหลักสูตร
รวม	128	100	

จากตารางที่ 17 ปัญหาการบริหารงานวิชาการงานวิชาการของโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามจังหวัดชายแดนภาคใต้ด้านการพัฒนาหลักสูตรพบว่า ปัญหาด้านผู้บริหารและครูไม่มีความเชี่ยวชาญในการพัฒนาหลักสูตร โดยเฉพาะหลักสูตรอิสลามศึกษา มากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 21.09 โดยมีแนวทางการแก้ปัญหา คือ 1) ควรจัดให้มีการอบรมหลักสูตรแก่ผู้บริหารและครูอย่างน้อยปีละ 2 ครั้ง 2) ควรจัดให้มีการอบรมหลักสูตรอิสลามศึกษาแก่ผู้บริหารและครูอย่างต่อเนื่อง และ 3) ควรมีการประเมินและติดตามอย่างต่อเนื่อง รองลงมาปัญหาด้านการจัดการเรียนการสอนที่ไม่สอดคล้องกับหลักสูตรอิสลามศึกษา คิดเป็นร้อยละ 19.53 โดยมีแนวทางการแก้ปัญหา คือ 1) ควรจัดให้มีการอบรมครูศาสนา (อูstad) เกี่ยวกับหลักสูตรและการนำหลักสูตรไปใช้ และ 2) ควรจัดให้มีแบบเรียนสอดคล้องกับหลักสูตรอิสลามศึกษา และปัญหาที่พบน้อยที่สุด คือ ปัญหาด้านชุมชนและองค์กรส่วนท้องถิ่นยังไม่มีส่วนร่วมในการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา คิดเป็นร้อยละ 11.71 โดยมีแนวทางการแก้ปัญหา คือ 1) ควรให้ชุมชนและองค์กรส่วนท้องถิ่นมีส่วนร่วมในการจัดทำหลักสูตรสถานศึกษา และ 2) ให้ทุกฝ่ายมีส่วนร่วมในการพัฒนาหลักสูตร

2. ปัญหาและแนวทางการบริหารวิชาการของโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามจังหวัดชายแดนภาคใต้ด้านการพัฒนากระบวนการเรียนรู้ ปรากฏผลดังตารางที่ 18 ดังนี้

ตารางที่ 18 ปัญหาและแนวทางการบริหารวิชาการของโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามจังหวัดชายแดนภาคใต้ด้านการพัฒนากระบวนการเรียนรู้

ปัญหา	ความถี่	ร้อยละ	แนวทาง
2. การพัฒนากระบวนการเรียนรู้			2. การพัฒนากระบวนการเรียนรู้
1. ครูขาดเทคนิคการสอนที่หลากหลาย	27	26.21	1. จัดอบรมเทคนิคการสอนที่หลากหลายตามธรรมชาติของรายวิชา 2. ควรมีการนิเทศติดตามการสอนของครูอย่างต่อเนื่อง
2. กระบวนการเรียนรู้ไม่มีความหลากหลาย	21	20.38	1. ควรจัดกระบวนการเรียนรู้ที่มีความหลากหลายเหมาะกับบริบทของโรงเรียน 2. ควรมีการติดตามการจัดกระบวนการเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง
3. ขาดงบประมาณที่ใช้ในการจัดการเรียนการสอน	17	16.50	1. ควรจัดสรรงบประมาณเฉพาะด้านการจัดการเรียนการสอน 2. ควรให้ความสำคัญในการจัดสรรงบประมาณ

ปัญหา	ความถี่	ร้อยละ	แนวทาง
2. การพัฒนากระบวนการเรียนรู้			2. การพัฒนากระบวนการเรียนรู้
4. ครูขาดความรู้ในการจัดการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21	15	14.56	ด้านการจัดการเรียนการสอนมาเป็นลำดับแรก ควรมีการจัดอบรมการจัดการเรียนการสอนในศตวรรษที่ 21
5. ขาดการเขียนแผนการจัดการเรียนรู้	9	8.73	ส่งเสริมและสร้างความตระหนักให้มีการเขียนแผนการจัดการเรียนรู้ทั้งครูสอนศาสนาและสามัญ
6. จัดการเรียนรู้ไม่สอดคล้องตามแผนการจัดการเรียนรู้	9	8.73	1. ชี้แนะให้มีการสอนตามแผนการจัดการเรียนรู้ที่วางไว้ 2. มีการนิเทศติดตามการเรียนการสอนอย่างต่อเนื่อง
7. เวลาการจัดการเรียนการสอนไม่เพียงพอ (ศาสนาและสามัญ)	5	4.85	1. ควรมีการบูรณาการจัดการเรียนการสอนระหว่างกลุ่มสาระสามัญและศาสนา 2. ควรมีการจัดกิจกรรมเพิ่มเติมตามความเหมาะสมนอกเวลาเรียน
รวม	103	100	

จากตารางที่ 18 ปัญหาการบริหารงานวิชาการงานวิชาการของโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามจังหวัดชายแดนภาคใต้ด้านการพัฒนากระบวนการเรียนรู้พบว่า ปัญหาด้านครูขาดเทคนิคการสอนที่หลากหลาย มากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 26.21 โดยมีแนวทางการแก้ปัญหา คือ 1) จัดอบรมเทคนิคการสอนที่หลากหลายตามธรรมชาติของรายวิชา และ 2) ควรมีการนิเทศติดตามการสอนของครูอย่างต่อเนื่อง รองลงมาปัญหาด้านกระบวนการเรียนรู้ไม่มีความหลากหลาย คิดเป็นร้อยละ 20.38 โดยมีแนวทางการแก้ปัญหา คือ 1) ควรจัดกระบวนการเรียนรู้ที่มีความหลากหลายเหมาะกับบริบทของโรงเรียน และ 2) ควรมีการติดตามการจัดกระบวนการเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง และปัญหาที่พบน้อยที่สุด คือ ปัญหาด้านเวลาการจัดการเรียนการสอนไม่เพียงพอ (ศาสนาและสามัญ) คิดเป็นร้อยละ 4.85 โดยมีแนวทางการแก้ปัญหา คือ 1) ควรมีการบูรณาการจัดการเรียนการสอนระหว่างกลุ่มสาระสามัญและศาสนา และ 2) ควรมีการจัดกิจกรรมเพิ่มเติมตามความเหมาะสมนอกเวลาเรียน

3. ปัญหาและแนวทางการบริหารวิชาการของโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามจังหวัดชายแดนภาคใต้ด้านการวัดผล ประเมินผล และเทียบโอนผลการเรียน ปรากฏผลดังตารางที่ 19 ดังนี้

ตารางที่ 19 ปัญหาและแนวทางการบริหารวิชาการของโรงเรียนเอกชนสอนศาสนา
อิสลามจังหวัดชายแดนภาคใต้ด้านการวัดผล ประเมินผล และเทียบโอนผลการเรียน

ปัญหา	ความถี่	ร้อยละ	แนวทาง
3. การวัดผล ประเมินผล และเทียบโอน ผลการเรียน			3. การวัดผล ประเมินผล และเทียบโอนผล การเรียน
1. ไม่มีคลังเก็บข้อสอบ	15	25.86	1. จัดให้มีคลังเก็บข้อสอบ 2. มีการแยกรายวิชาสามัญและศาสนา 3. มีเจ้าหน้าที่รับผิดชอบโดยตรง
2. การวัดผลประเมินผลไม่ได้เป็นไปตาม สภาพจริงของผู้เรียน	10	17.24	1. จัดอบรมการวัดผลประเมินผลให้เป็นไป ตามสภาพจริงของผู้เรียน 2. ควรมีการวัดผลประเมินผลที่ครอบคลุม ทักษะต่าง ๆ ของผู้เรียน
3. การวัดผลประเมินผลไม่ส่งผลต่อยอด ในการสอบวัด O-net	9	15.51	1. ควรจัดอบรมครูเกี่ยวกับเครื่องมือวัดผล และประเมินผลที่ส่งผลต่อผู้เรียนในการสอบ วัดผล O-net 2. ควรเป็นแบบทดสอบที่เน้นการคิด วิเคราะห์ สังเคราะห์ และสามารถนำไปใช้ใน การดำเนินชีวิตประจำวันได้
4. ขาดการประเมินอย่างต่อเนื่อง	7	12.06	ควรมีการประเมินอย่างต่อเนื่อง
5. ขาดความรู้เรื่องการวัดผลประเมินผล	7	12.06	จัดอบรมความรู้เรื่องการวัดผลประเมินผล
6. ขาดเครื่องมือวัดผลประเมินผลด้วย วิธีการที่หลากหลาย	5	8.62	จัดอบรมการวัดผลประเมินผลที่หลากหลาย และตามสภาพจริง
7. ข้อสอบไม่ได้มาตรฐาน	5	8.62	1. จัดอบรมครูเกี่ยวกับการวัดผลประเมินผล ตามมาตรฐานและตัวชี้วัด 2. ควรผลติข้อสอบที่มุ่งการคิด วิเคราะห์ สังเคราะห์ และการนำไปใช้
รวม	58	100	

จากตารางที่ 19 ปัญหาการบริหารงานวิชาการงานวิชาการของโรงเรียนเอกชนสอน
ศาสนาอิสลามจังหวัดชายแดนภาคใต้ด้านการวัดผล ประเมินผล และเทียบโอนผลการเรียนพบว่า
ปัญหาด้านการไม่มีคลังเก็บข้อสอบ มากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 25.86 โดยมีแนวทางการแก้ปัญหา คือ
1) จัดให้มีคลังเก็บข้อสอบ 2) มีการแยกรายวิชาสามัญและศาสนา และ 3) มีเจ้าหน้าที่รับผิดชอบ
โดยตรง รองลงมาปัญหาด้านการวัดผลประเมินผลไม่ได้เป็นไปตามสภาพจริงของผู้เรียน คิดเป็นร้อย

ละ 17.24 โดยมีแนวทางการแก้ปัญหา คือ 1) จัดอบรมการวัดผลประเมินผลให้เป็นไปตามสภาพจริงของผู้เรียน และ 2) ควรมีการวัดผลประเมินผลที่ครอบคลุมทักษะต่าง ๆ ของผู้เรียน และปัญหาที่พบน้อยที่สุด คือ ปัญหาด้านการขาดเครื่องมือวัดผลประเมินผลด้วยวิธีการที่หลากหลาย และข้อสอบไม่ได้มาตรฐาน คิดเป็นร้อยละ 8.62 โดยมีแนวทางการแก้ปัญหา คือ 1) จัดอบรมการวัดผลประเมินผลที่หลากหลายและตามสภาพจริง 2) จัดอบรมครูเกี่ยวกับการวัดผลประเมินผลตามมาตรฐานและตัวชี้วัด และ 3) ควรผลิตข้อสอบที่มุ่งการคิด วิเคราะห์ สังเคราะห์ และการนำไปใช้

4. ปัญหาและแนวทางการบริหารวิชาการของโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามจังหวัดชายแดนภาคใต้ด้านการวิจัยเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษา ปรากฏผลดังตารางที่ 20 ดังนี้

ตารางที่ 20 ปัญหาและแนวทางการบริหารวิชาการของโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามจังหวัดชายแดนภาคใต้ด้านการวิจัยเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษา

ปัญหา	ความถี่	ร้อยละ	แนวทาง
4. การวิจัยเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษา			4. การวิจัยเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษา
1. ขาดความรู้ด้านการวิจัยที่ถูกต้อง	27	27.83	1. จัดอบรมเชิงปฏิบัติการด้านการวิจัย 2. ควรมีการจัดสัมมนาเผยแพร่ความรู้ด้านวิจัยในชั้นเรียน 3. ส่งเสริมให้มีการแก้ปัญหาด้านการบริหารงานวิชาการด้วยกระบวนการวิจัย
2. ทำการวิจัยแล้ว แต่ยังไม่แก้ปัญหาไม่ได้	17	17.52	1. ควรมีการปรับปรุงงานวิจัยและนำมาแก้ปัญหาให้ตรงจุด 2. พยายามหาจุดบกพร่องในการแก้ปัญหา
3. ครูผู้สอนขาดทักษะในการทำวิจัยในชั้นเรียน	15	15.46	ควรจัดอบรมเชิงปฏิบัติการเกี่ยวกับการทำวิจัยในชั้นเรียน
4. ขาดบุคลากรที่ให้ความรู้เรื่องการวิจัย	13	13.40	ควรจัดสรรบุคลากรอบรมเรื่องการวิจัยตามโอกาสต่าง ๆ ที่อำนวย
5. ขาดการทำวิจัยในชั้นเรียน	9	9.27	ควรมีการทำวิจัยในชั้นเรียนในการแก้ปัญห การเรียนการสอน
6. งานวิจัยไม่มีความต่อเนื่อง	9	9.27	ควรกำหนดเวลาที่แน่นอนในการทำวิจัยเพื่อพัฒนาการเรียนการสอน
7. ทำวิจัยเพื่อส่งเสริมความก้าวหน้าของผู้บริหาร มีใช้ผู้เรียน	7	7.21	ควรส่งเสริมให้มีการทำวิจัยเพื่อพัฒนาการบริหารงานวิชาการของโรงเรียน

ปัญหา	ความถี่	ร้อยละ	แนวทาง
4. การวิจัยเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษา			4. การวิจัยเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษา ความสามารถของผู้บริหาร ครู และผู้เรียน
รวม	97	100	

จากตารางที่ 20 ปัญหาการบริหารงานวิชาการงานวิชาการของโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามจังหวัดชายแดนภาคใต้ด้านการวิจัยเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษาพบว่า ปัญหาด้านการขาดความรู้ด้านการวิจัยที่ถูกต้อง มากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 27.83 โดยมีแนวทางการแก้ปัญหา คือ 1) จัดอบรมเชิงปฏิบัติการด้านการวิจัย 2) ควรมีการจัดสัมมนาเผยแพร่ความรู้ด้านวิจัยในชั้นเรียน และ 3) ส่งเสริมให้มีการแก้ปัญหาด้านการบริหารงานวิชาการด้วยกระบวนการวิจัย รองลงมาปัญหาด้านการทำการวิจัยแล้ว แต่ยังไม่แก้ปัญหาไม่ได้ คิดเป็นร้อยละ 17.52 โดยมีแนวทางการแก้ปัญหา คือ 1) ควรมีการปรับปรุงงานวิจัยและนำมาแก้ปัญหาให้ตรงจุด และ 2) พยายามหาจุดบกพร่องในการแก้ปัญหา และปัญหาที่พบน้อยที่สุด คือ ปัญหาด้านการทำวิจัยเพื่อส่งเสริมความก้าวหน้าของผู้บริหาร มิใช่ผู้เรียน คิดเป็นร้อยละ 7.21 โดยมีแนวทางการแก้ปัญหา คือ ควรส่งเสริมให้มีการทำวิจัยเพื่อพัฒนาการบริหารงานวิชาการของโรงเรียน ความสามารถของผู้บริหาร ครู และผู้เรียน

5. ปัญหาและแนวทางการบริหารวิชาการของโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามจังหวัดชายแดนภาคใต้ด้านการพัฒนาสื่อ นวัตกรรมและเทคโนโลยีเพื่อการศึกษา ปรากฏผลดังตารางที่ 21 ดังนี้

ตารางที่ 21 ปัญหาและแนวทางการบริหารวิชาการของโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามจังหวัดชายแดนภาคใต้ด้านการพัฒนาสื่อ นวัตกรรมและเทคโนโลยีเพื่อการศึกษา

ปัญหา	ความถี่	ร้อยละ	แนวทาง
5. การพัฒนาสื่อ นวัตกรรมและเทคโนโลยีเพื่อการศึกษา			5. การพัฒนาสื่อ นวัตกรรมและเทคโนโลยีเพื่อการศึกษา
1. สื่อการสอนไม่หลากหลาย โดยเฉพาะสื่อการสอนด้านอิสลามศึกษา	29	23.96	1. ควรจัดหาสื่อการสอนที่มีความหลากหลาย 2. ควรเตรียมงบประมาณสนับสนุนในการจัดซื้อสื่อและผลิตสื่อที่มีความหลากหลาย 3. จัดเตรียมห้องเก็บสื่อที่มีความหลากหลายครอบคลุมทักษะต่าง ๆ ของผู้เรียน

ปัญหา	ความถี่	ร้อยละ	แนวทาง
5. การพัฒนาสื่อ นวัตกรรมและเทคโนโลยีเพื่อการศึกษา			5. การพัฒนาสื่อ นวัตกรรมและเทคโนโลยีเพื่อการศึกษา
2. ขาดงบประมาณสนับสนุนในการผลิตสื่อ	27	22.31	1. โรงเรียนควรเตรียมงบประมาณเฉพาะในแต่ละปีเพื่อใช้ในการผลิตสื่อที่มีคุณภาพและใช้ได้ยาวนาน 2. รัฐควรสนับสนุนงบประมาณในการจัดซื้อสื่อและผลิตสื่อที่มีความหลากหลาย
3. ไม่ค่อยมีสื่อและเทคโนโลยีที่ทันสมัย	21	17.35	รัฐควรส่งเสริมและสนับสนุนด้านสื่อนวัตกรรม และเทคโนโลยีที่ทันสมัยตามความเหมาะสม
4. บุคลากรส่วนใหญ่ใช้สื่อสำเร็จรูป	15	12.39	ควรจัดอบรมเทคนิคการผลิตสื่อที่ทันสมัยและประหยัด
5. ครูขาดทักษะการใช้สื่อและผลิตสื่อ	13	10.74	1. จัดอบรมทักษะการใช้สื่อและผลิตสื่อ 2. ควรใช้อุปกรณ์ในการผลิตสื่อที่ประหยัดและคุ้มค่า
6. สื่อไม่เพียงพอต่อจำนวนผู้เรียน	11	9.09	1. ควรเตรียมงบประมาณสนับสนุนในการจัดซื้อสื่อและผลิตสื่อที่มีความหลากหลาย 2. ใช้ห้องใหญ่ เรียนรู้ร่วมกัน
7. สถานที่และวัสดุไม่เพียงพอ	5	4.13	ควรจัดสรรงบประมาณในการจัดซื้อสื่อและเทคโนโลยี
รวม	121	100	

จากตารางที่ 21 ปัญหาการบริหารงานวิชาการงานวิชาการของโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามจังหวัดชายแดนภาคใต้ด้านการพัฒนาสื่อ นวัตกรรมและเทคโนโลยีเพื่อการศึกษาพบว่าปัญหาด้านสื่อการสอนไม่หลากหลาย โดยเฉพาะสื่อการสอนด้านอิสลามศึกษา มากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 23.96 โดยมีแนวทางการแก้ปัญหา คือ 1) ควรจัดหาสื่อการสอนที่มีความหลากหลาย 2) ควรเตรียมงบประมาณสนับสนุนในการจัดซื้อสื่อและผลิตสื่อที่มีความหลากหลาย และ 3) จัดเตรียมห้องเก็บสื่อที่มีความหลากหลายครอบคลุมทักษะต่าง ๆ ของผู้เรียน รองลงมาปัญหาด้านการขาดงบประมาณสนับสนุนในการผลิตสื่อ คิดเป็นร้อยละ 22.31 โดยมีแนวทางการแก้ปัญหา คือ 1) โรงเรียนควรเตรียมงบประมาณเฉพาะในแต่ละปีเพื่อใช้ในการผลิตสื่อที่มีคุณภาพและใช้ได้ยาวนาน และ 2) รัฐควรสนับสนุนงบประมาณในการจัดซื้อสื่อและผลิตสื่อที่มีความหลากหลาย และปัญหาที่

พบน้อยที่สุด คือ ปัญหาด้านสถานที่และวัสดุไม่เพียงพอ คิดเป็นร้อยละ 4.13 โดยมีแนวทางการแก้ปัญหา คือ ควรจัดสรรงบประมาณในการจัดซื้อสื่อและเทคโนโลยี

6. ปัญหาและแนวทางการบริหารวิชาการของโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามจังหวัดชายแดนภาคใต้ด้านการพัฒนาแหล่งการเรียนรู้ ปรากฏผลดังตารางที่ 22 ดังนี้

ตารางที่ 22 ปัญหาและแนวทางการบริหารวิชาการของโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามจังหวัดชายแดนภาคใต้ด้านการพัฒนาแหล่งการเรียนรู้

ปัญหา	ความถี่	ร้อยละ	แนวทาง
6. การพัฒนาแหล่งการเรียนรู้			6. การพัฒนาแหล่งการเรียนรู้
1. แหล่งการเรียนรู้มีน้อยมาก	17	22.07	1. ควรจัดให้มีแหล่งการเรียนรู้ในโรงเรียนที่เพียงพอ 2. ควรนำนักเรียนศึกษาแหล่งเรียนรู้นอกสถานที่
2. โรงเรียนขาดหนังสือใหม่ ๆ ห้องคอมพิวเตอร์ ห้องวิทยาศาสตร์ และห้องเรียนภาษา	13	16.88	โรงเรียน หน่วยงานต้นสังกัด และหน่วยงานภายนอกควรมีการสำรวจและให้การช่วยเหลือด้านงบประมาณสนับสนุน
3. งบประมาณไม่เพียงพอ	11	14.28	1. โรงเรียนควรเตรียมงบประมาณเฉพาะในแต่ละปีเพื่อใช้ในการพัฒนาแหล่งการเรียนรู้ 2. รัฐควรสนับสนุนงบประมาณในการพัฒนาแหล่งการเรียนรู้
4. แหล่งการเรียนรู้ไม่หลากหลาย	9	11.68	1. จัดหางบประมาณสนับสนุนในการพัฒนาแหล่งการเรียนรู้ 2. ควรจัดให้มีแหล่งเรียนรู้ที่หลากหลาย
5. มีแหล่งเรียนรู้แต่ไม่ได้ใช้งาน	9	11.68	1. ส่งเสริมให้ครูได้ใช้แหล่งเรียนรู้ที่มีอยู่อย่างหลากหลาย 2. มุ่งเน้นการใช้งานอย่างคุ้มค่า
6. ขาดการอบรมเกี่ยวกับความสำคัญของแหล่งการเรียนรู้	7	9.09	1. ควรจัดอบรมเกี่ยวกับแหล่งการเรียนรู้ 2. ผู้บริหารควรให้ความสำคัญกับการใช้แหล่งการเรียนรู้ที่หลากหลาย
7. ไม่ค่อยมีโอกาสได้ใช้แหล่งการเรียนรู้	5	6.49	1. ควรกำหนดปฏิทินการใช้แหล่งการเรียนรู้ที่ชัดเจน

ปัญหา	ความถี่	ร้อยละ	แนวทาง
6. การพัฒนาแหล่งการเรียนรู้			6. การพัฒนาแหล่งการเรียนรู้
8. สภาพของแหล่งการเรียนรู้ไม่พร้อมที่จะใช้งาน	3	3.89	2. ควรให้ความสำคัญกับการใช้แหล่งการเรียนรู้ที่หลากหลาย ควรมีการดูแลอย่างสม่ำเสมอและพร้อมจะใช้งาน
9. แหล่งการเรียนรู้ที่เป็นธรรมชาติถูกละเลย	3	3.89	สำรวจแหล่งการเรียนรู้ธรรมชาติรอบสถานศึกษาและพัฒนาให้เป็นแหล่งการเรียนรู้แก่ผู้เรียน
รวม	77	100	

จากตารางที่ 22 ปัญหาการบริหารงานวิชาการงานวิชาการของโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามจังหวัดชายแดนภาคใต้ด้านการพัฒนาแหล่งการเรียนรู้พบว่า ปัญหาด้านแหล่งการเรียนรู้มีน้อยมากอยู่ในความถี่ มากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 22.07 โดยมีแนวทางการแก้ปัญหา คือ 1) ควรจัดให้มีแหล่งการเรียนรู้ในโรงเรียนที่เพียงพอ และ 2) ควรนำนักเรียนศึกษาแหล่งเรียนรู้นอกสถานที่ ร่องลงมาปัญหาด้านโรงเรียนขาดหนังสือใหม่ ๆ ห้องคอมพิวเตอร์ ห้องวิทยาศาสตร์ และห้องเรียนภาษา คิดเป็นร้อยละ 16.88 โดยมีแนวทางการแก้ปัญหา คือ โรงเรียน หน่วยงานต้นสังกัด และหน่วยงานภายนอกควรมีการสำรวจและให้การช่วยเหลือด้านงบประมาณสนับสนุน และปัญหาที่พบน้อยที่สุด คือ ปัญหาด้านสภาพของแหล่งการเรียนรู้ไม่พร้อมที่จะใช้งานและแหล่งการเรียนรู้ที่เป็นธรรมชาติถูกละเลย คิดเป็นร้อยละ 3.89 โดยมีแนวทางการแก้ปัญหา คือ ควรมีการดูแลอย่างสม่ำเสมอและพร้อมจะใช้งานและสำรวจแหล่งการเรียนรู้ธรรมชาติรอบสถานศึกษาและพัฒนาให้เป็นแหล่งการเรียนรู้แก่ผู้เรียน

7. ปัญหาและแนวทางการบริหารวิชาการของโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามจังหวัดชายแดนภาคใต้ด้านการนิเทศการศึกษา ปรากฏผลดังตารางที่ 23 ดังนี้

ตารางที่ 23 ปัญหาและแนวทางการบริหารวิชาการของโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามจังหวัดชายแดนภาคใต้ด้านการนิเทศการศึกษา

ปัญหา	ความถี่	ร้อยละ	แนวทาง
7. การนิเทศการศึกษา			7. การนิเทศการศึกษา
1. ขาดการนิเทศอย่างต่อเนื่อง	18	23.07	1. ควรมีการนิเทศและติดตามอย่างน้อยภาค

ปัญหา	ความถี่	ร้อยละ	แนวทาง
7. การนิเทศการศึกษา			7. การนิเทศการศึกษา
			การศึกษาละ 2 ครั้ง
2. ขาดผู้เชี่ยวชาญด้านการนิเทศ	17	21.79	2. ควรมีปฏิทินการนิเทศในแต่ละภาคการศึกษา 1. สร้างความเข้าใจเกี่ยวกับงานนิเทศและจัดให้มีการอบรม 2. ผู้บริหารควรสร้างความตระหนักแก่ครูและบุคลากรในด้านการนิเทศการศึกษา 3. หน่วยงานต้นสังกัดจัดส่งศึกษานิเทศก์เข้าเยี่ยมโรงเรียนอย่างต่อเนื่อง
3. ขาดการนิเทศอิสลามศึกษา	13	16.66	1. ควรจัดให้มีศึกษานิเทศก์ด้านอิสลามศึกษาโดยเฉพาะ 2. ควรให้ความสำคัญในการนิเทศด้านหลักสูตรและกระบวนการจัดการเรียนการสอนแบบบูรณาการ
4. การนิเทศยังไม่ครอบคลุมทุกระดับ	11	14.10	ควรกำหนดให้มีการนิเทศครอบคลุมทุกระดับชั้นสามัญและศาสนา
5. การนิเทศยังไม่เป็นระบบ	7	8.97	ควรจัดระบบการนิเทศการศึกษาและมีขั้นตอนการปฏิบัติอย่างต่อเนื่อง
6. ขาดงบประมาณในการนิเทศตลอดปี	7	8.97	1. จัดสรรงบประมาณเฉพาะในด้านการนิเทศการศึกษา 2. ควรขอความช่วยเหลือจากภาครัฐและเอกชนในการสนับสนุนงบประมาณด้านการนิเทศการศึกษาตามความเหมาะสม
7. ขาดบุคลากรด้านการนิเทศ	5	6.41	1. ควรจัดให้มีศึกษานิเทศก์เข้าเยี่ยมโรงเรียนอย่างต่อเนื่อง 2. อบรมครูและบุคลากรด้านการนิเทศการศึกษา 3. แต่งตั้งคำสั่งให้ครูและบุคลากรทำหน้าที่ในการนิเทศการศึกษา
รวม	78	100	

จากตารางที่ 23 ปัญหาการบริหารงานวิชาการงานวิชาการของโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามจังหวัดชายแดนภาคใต้ด้านการนิเทศการศึกษาพบว่า ปัญหาด้านการขาดการนิเทศ

อย่างต่อเนื่อง มากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 23.07 โดยมีแนวทางการแก้ปัญหา คือ 1) ควรมีการนิเทศและติดตามอย่างน้อยภาคการศึกษาละ 2 ครั้ง และ 2) ควรมีปฏิทินการนิเทศในแต่ละภาคการศึกษา รองลงมาปัญหาด้านการขาดผู้เชี่ยวชาญด้านการนิเทศ คิดเป็นร้อยละ 21.79 โดยมีแนวทางการแก้ปัญหา คือ 1) สร้างความเข้าใจเกี่ยวกับงานนิเทศและจัดให้มีการอบรม 2) ผู้บริหารควรสร้างความตระหนักแก่ครูและบุคลากรในด้านการนิเทศการศึกษา และ 3) หน่วยงานต้นสังกัดจัดส่งศึกษานิเทศก์เข้าเยี่ยมโรงเรียนอย่างต่อเนื่อง และปัญหาที่พบน้อยที่สุด คือ ปัญหาด้านการขาดบุคลากรด้านการนิเทศ คิดเป็นร้อยละ 6.41 โดยมีแนวทางการแก้ปัญหา คือ 1) ควรจัดให้มีศึกษานิเทศก์เข้าเยี่ยมโรงเรียนอย่างต่อเนื่อง 2) อบรมครูและบุคลากรด้านการนิเทศการศึกษา และ 3) แต่งตั้งคำสั่งให้ครูและบุคลากรทำหน้าที่ในการนิเทศการศึกษา

8. ปัญหาและแนวทางการบริหารวิชาการของโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามจังหวัดชายแดนภาคใต้ด้านการแนะแนวการศึกษา ปราชญ์ผลดังตารางที่ 24 ดังนี้

ตารางที่ 24 ปัญหาและแนวทางการบริหารวิชาการของโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามจังหวัดชายแดนภาคใต้ด้านการแนะแนวการศึกษา

ปัญหา	ความถี่	ร้อยละ	แนวทาง
8. การแนะแนวการศึกษา			8. การแนะแนวการศึกษา
1. ครูแนะแนวมุ่งงานมากและต้องรับผิดชอบงานอื่นนอกเหนือจากงานแนะแนว	15	26.78	1. ครูแนะแนวควรวางแผนล่วงหน้าเพื่อเตรียมพร้อมในการจัดกิจกรรมต่าง ๆ แก่ผู้เรียน 2. จัดให้มีผู้รับผิดชอบโดยตรงที่ไม่ส่งผลกระทบต่อการสอนหรืออาจจะลดคาบสอน 3. ควรมีบุคลากรที่รับผิดชอบงานแนะแนวโดยตรงจำนวน 1-2 คน
2. ขาดการแนะแนวในการศึกษาต่อต่างประเทศ	13	23.21	1. ควรมีครูแนะแนวโดยตรงด้านการศึกษาต่อในต่างประเทศ 2. ควรจัดให้มีการแนะแนวในการศึกษาต่อต่างประเทศ โดยเฉพาะในประเทศตะวันออกกลาง
3. ไม่ครอบคลุมการส่งเสริมความสามารถที่หลากหลาย	9	16.07	ควรแนะแนวให้ทั่วถึงและครอบคลุมทั้งด้านการศึกษา อาชีพ และการศึกษาต่อในระดับที่สูงขึ้น

ปัญหา	ความถี่	ร้อยละ	แนวทาง
8. การแนะแนวการศึกษา			8. การแนะแนวการศึกษา
4. ขาดความต่อเนื่องในการแนะแนว	7	12.5	ควรมีการวางแผนการแนะแนวอย่างต่อเนื่อง ในระยะสั้นและระยะยาว
5. ขาดข้อมูลข่าวสารที่เป็นปัจจุบัน	7	12.5	ดำเนินการประสานและแลกเปลี่ยนข้อมูล ข่าวสารใหม่ ๆ ร่วมหน่วยงานและองค์กร ทางการศึกษาอื่น
6. ขาดความรู้เรื่องแนะแนว	5	8.92	1. จัดอบรมเรื่องการแนะแนวการศึกษา 2. ประเมินและติดตามเป็นระยะ ๆ 3. ควรจัดให้มีการอบรมเกี่ยวกับแนะแนว การศึกษาอย่างน้อยปีการศึกษาละ 1-2 ครั้ง
รวม	56	100	

จากตารางที่ 24 ปัญหาการบริหารงานวิชาการงานวิชาการของโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามจังหวัดชายแดนภาคใต้ด้านการแนะแนวการศึกษาพบว่า ปัญหาด้านครูแนะแนวมีงานมากและต้องรับผิดชอบงานอื่นนอกเหนือจากงานแนะแนว มากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 26.78 โดยมีแนวทางการแก้ปัญหา คือ 1) ครูแนะแนวควรวางแผนล่วงหน้าเพื่อเตรียมพร้อมในการจัดกิจกรรมต่าง ๆ แก่ผู้เรียน 2) จัดให้มีผู้รับผิดชอบโดยตรงที่ไม่ส่งผลกระทบต่อการสอนหรืออาจลดคาบสอน และ 3) ควรมีบุคลากรที่รับผิดชอบงานแนะแนวโดยตรงจำนวน 1-2 คน รองลงมาปัญหาด้านการขาดการแนะแนวในการศึกษาต่อต่างประเทศ คิดเป็นร้อยละ 23.21 โดยมีแนวทางการแก้ปัญหา คือ 1) ควรมีครูแนะแนวโดยตรงด้านการศึกษาต่อในต่างประเทศ และ 2) ควรจัดให้มีการแนะแนวในการศึกษาต่อต่างประเทศ โดยเฉพาะในประเทศตะวันออกกลาง และปัญหาที่พบน้อยที่สุด คือ ปัญหาด้านการขาดความรู้เรื่องแนะแนว คิดเป็นร้อยละ 8.92 โดยมีแนวทางการแก้ปัญหา คือ 1) จัดอบรมเรื่องการแนะแนวการศึกษา 2) ประเมินและติดตามเป็นระยะ ๆ และ 3) ควรจัดให้มีการอบรมเกี่ยวกับแนะแนวการศึกษาอย่างน้อยปีการศึกษาละ 1-2 ครั้ง

9. ปัญหาและแนวทางการบริหารวิชาการของโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามจังหวัดชายแดนภาคใต้ด้านการพัฒนาระบบการประกันคุณภาพการศึกษา ปรากฏผลดังตารางที่ 25 ดังนี้

ตารางที่ 25 ปัญหาและแนวทางการบริหารวิชาการของโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามจังหวัดชายแดนภาคใต้ด้านการพัฒนาระบบการประกันคุณภาพการศึกษา

ปัญหา	ความถี่	ร้อยละ	แนวทาง
9. การพัฒนาระบบการประกันคุณภาพการศึกษา			9. การพัฒนาระบบการประกันคุณภาพการศึกษา
1. การเปลี่ยนแปลงบุคลากรบ่อย	17	19.54	1. ควรมีแนวทางในการสร้างความมั่นคงแก่บุคลากรในโรงเรียน 2. ควรกำหนดระยะเวลาการลาออกของบุคลากรให้ชัดเจน 3. สร้างทีมงานให้ทุกคนสามารถปฏิบัติหน้าที่การพัฒนาระบบประกันคุณภาพการศึกษาแทนกันได้
2. บุคลากรยังไม่เห็นความสำคัญของงานประกัน คิดว่าเป็นภาระมากกว่า	15	17.24	1. ปรับทัศนคติบุคลากรในสถานศึกษาให้เข้าใจและเห็นความสำคัญของการประกันคุณภาพการศึกษา 2. สร้างความตระหนักด้วยการแจ้งข้อดีและข้อดีของการพัฒนางานประกันคุณภาพการศึกษา
3. การประกันคุณภาพไม่สอดคล้องกับบริบทของโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลาม	13	14.94	ควรปรับมาตรฐานและตัวบ่งชี้ให้สอดคล้องกับบริบทของโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลาม
4. ไม่ค่อยมีการเก็บหลักฐานในการทำกิจกรรมต่าง ๆ	13	14.94	สร้างระบบหรือใช้โปรแกรมเพื่อเก็บข้อมูลด้านต่าง ๆ ในสถานศึกษา
5. ขาดระบบประกันคุณภาพการศึกษา	13	14.94	ควรสร้างความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับระบบประกันคุณภาพการศึกษา
6. ยังขาดความร่วมมือจากทุกฝ่าย	9	10.34	สร้างความตระหนักและประชาสัมพันธ์ให้ทุกฝ่ายได้มีส่วนร่วมในการทำหน้าที่ประกันคุณภาพการศึกษา
7. บุคลากรขาดความรู้เรื่องประกันคุณภาพการศึกษา	7	8.04	1. อบรมและให้ความรู้เรื่องการประกันคุณภาพการศึกษา 2. สร้างความตระหนักและให้ความสำคัญด้านการประกันคุณภาพการศึกษา
รวม	87	100	

จากตารางที่ 25 ปัญหาการบริหารงานวิชาการงานวิชาการของโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามจังหวัดชายแดนภาคใต้ด้านการพัฒนาระบบการประกันคุณภาพการศึกษาพบว่า

ปัญหาด้านการเปลี่ยนแปลงบุคลากรบ่อย มากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 19.54 โดยมีแนวทางการแก้ปัญหา คือ 1) ควรมีแนวทางในการสร้างความมั่นคงแก่บุคลากรในโรงเรียน 2) ควรกำหนดระยะเวลาการลาออกของบุคลากรให้ชัดเจน และ 3) สร้างทีมงานให้ทุกคนสามารถปฏิบัติหน้าที่การพัฒนาระบบประกันคุณภาพการศึกษาแทนกันได้ รองลงมาปัญหาด้านบุคลากรยังไม่เห็นความสำคัญของงานประกัน คิดว่าเป็นภาระมากกว่า คิดเป็นร้อยละ 17.24 โดยมีแนวทางการแก้ปัญหา คือ 1) ปรับทัศนคติบุคลากรในสถานศึกษาให้เข้าใจและเห็นความสำคัญของการประกันคุณภาพการศึกษา และ 2) สร้างความตระหนักด้วยการแจ้งข้อดีและข้อดีของการพัฒนางานประกันคุณภาพการศึกษา และปัญหาที่พบน้อยที่สุด คือ บุคลากรขาดความรู้เรื่องประกันคุณภาพการศึกษา คิดเป็นร้อยละ 8.04 โดยมีแนวทางการแก้ปัญหา คือ 1)อบรมและให้ความรู้เรื่องการประกันคุณภาพการศึกษา และ 2) สร้างความตระหนักและให้ความสำคัญด้านการประกันคุณภาพการศึกษา

10. ปัญหาและแนวทางการบริหารวิชาการของโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามจังหวัดชายแดนภาคใต้ด้านการส่งเสริมความรู้ทางวิชาการแก่ชุมชน ปรากฏผลดังตารางที่ 26 ดังนี้

ตารางที่ 26 ปัญหาและแนวทางการบริหารวิชาการของโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามจังหวัดชายแดนภาคใต้ด้านการส่งเสริมความรู้ทางวิชาการแก่ชุมชน

ปัญหา	ความถี่	ร้อยละ	แนวทาง
10. การส่งเสริมความรู้ทางวิชาการแก่ชุมชน			10. การส่งเสริมความรู้ทางวิชาการแก่ชุมชน
1. วิธีการยังไม่หลากหลายและไม่ครอบคลุมกลุ่มเป้าหมาย	11	21.15	1. สำรวจความต้องการของชุมชนและให้ครอบคลุมกลุ่มเป้าหมาย 2. มุ่งเน้นการพบปะและการให้ความรู้แก่ชุมชน
2. ชุมชนรอบสถานศึกษาขาดการศึกษา	9	17.30	1. ควรส่งเสริมความรู้วิชาการแก่ชุมชนและด้านอาชีพ 2. ควรส่งเสริมความรู้วิชาการศาสนาในหมู่บ้านและชุมชน 3. จัดให้มีการบรรยายธรรมในเช้าวันศุกร์
3. ไม่มีการจัดทำโครงการและกิจกรรม	7	13.46	1. ควรจัดโครงการและกิจกรรม โดยประชาสัมพันธ์ให้ชุมชนทราบ 2. จัดโครงการส่งเสริมด้านวิชาการอย่างน้อยปีละ 3-4 ครั้ง

ปัญหา	ความถี่	ร้อยละ	แนวทาง
10. การส่งเสริมความรู้ทางวิชาการแก่ชุมชน			10. การส่งเสริมความรู้ทางวิชาการแก่ชุมชน
4. ขาดคณะทำงานในการส่งเสริมงานวิชาการแก่ชุมชน	7	13.46	1. แต่งตั้งคณะทำงานและร่วมแรงร่วมใจในการทำงานเพื่อชุมชน 2. คณะทำงานควรมีผู้แทนของโรงเรียนชุมชน และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น
5. การจัดนิทรรศการในชุมชนมีน้อย	5	9.61	1. ควรจะมีการจัดนิทรรศการในชุมชนรอบสถานศึกษา 2. ควรจัดให้มีนิทรรศการที่มีความหลากหลายทั้งด้านวิชาการ กีฬาและอาชีพ
6. การจัดเนื้อหาด้านวิชาการไม่สอดคล้องกับชุมชน	5	9.61	1. สสำรวจความต้องการของชุมชน 2. ควรจัดเนื้อหาด้านวิชาการให้สอดคล้องกับชุมชน
7. ชุมชนไม่ให้ความร่วมมือในการรับข่าวสารที่ทันสมัย	5	9.61	สร้างความเข้าใจแก่ชุมชนให้เลือกรับข้อมูลข่าวสารและกลั่นกรองข้อมูลข่าวสารและเทคโนโลยี
8. ขาดการประชาสัมพันธ์	3	5.76	ควรมีการประชาสัมพันธ์เกี่ยวกับความรู้ด้านวิชาการเพิ่มมากขึ้น
รวม	52	100	

จากตารางที่ 26 ปัญหาการบริหารงานวิชาการงานวิชาการของโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามจังหวัดชายแดนภาคใต้ด้านการส่งเสริมความรู้ทางวิชาการแก่ชุมชนพบว่า ปัญหาด้านวิธีการยังไม่หลากหลายและไม่ครอบคลุมกลุ่มเป้าหมาย มากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 21.15 โดยมีแนวทางการแก้ปัญหา คือ 1) สสำรวจความต้องการของชุมชนและให้ครอบคลุมกลุ่มเป้าหมาย และ 2) มุ่งเน้นการพบปะและการให้ความรู้แก่ชุมชน รองลงมาปัญหาด้านชุมชนรอบสถานศึกษาขาดการศึกษา คิดเป็นร้อยละ 17.30 โดยมีแนวทางการแก้ปัญหา คือ 1) ควรส่งเสริมความรู้วิชาการแก่ชุมชนและด้านอาชีพ 2) ควรส่งเสริมความรู้วิชาการศาสนาในหมู่บ้านและชุมชน และ 3) จัดให้มีการบรรยายธรรมในเช้าวันศุกร์ และปัญหาที่พบน้อยที่สุด คือ ขาดการประชาสัมพันธ์ คิดเป็นร้อยละ 5.76 โดยมีแนวทางการแก้ปัญหา คือ ควรมีการประชาสัมพันธ์เกี่ยวกับความรู้ด้านวิชาการเพิ่มมากขึ้น

11. ปัญหาและแนวทางการบริหารวิชาการของโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามจังหวัดชายแดนภาคใต้ด้านการประสานความร่วมมือในการพัฒนาวิชาการกับสถานศึกษาและองค์กรอื่น ๆ ปรากฏผลดังตารางที่ 27 ดังนี้

ตารางที่ 27 ปัญหาและแนวทางการบริหารวิชาการของโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามจังหวัดชายแดนภาคใต้ด้านการประสานความร่วมมือในการพัฒนาวิชาการกับสถานศึกษาและองค์กรอื่น ๆ

ปัญหา	ความถี่	ร้อยละ	แนวทาง
11. การประสานความร่วมมือในการพัฒนาวิชาการกับสถานศึกษาและองค์กรอื่น ๆ			11. การประสานความร่วมมือในการพัฒนาวิชาการกับสถานศึกษาและองค์กรอื่น ๆ
1. ขาดความต่อเนื่องและการติดตาม	8	24.24	1. ควรมีแผนระยะสั้นและระยะยาวในการประสานความร่วมมือ 2. ควรมีการประสานงานและติดตามอย่างต่อเนื่อง
2. ขาดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างหน่วยงานของรัฐและเอกชน	7	21.21	1. สร้างเครือข่ายความร่วมมือในการพัฒนาวิชาการกับองค์กรต่าง ๆ ทั้งภายในจังหวัดและต่างจังหวัด 2. สร้างเครือข่ายความร่วมมือในการพัฒนาวิชาการกับองค์กรทางการศึกษาในต่างประเทศ 3. จัดการแข่งขันงานวิชาการระดับภูมิภาคและระดับชาติ
3. ยังขาดความร่วมมือที่มีประสิทธิภาพ	5	15.15	1. จัดประชุมหาแนวทางการพัฒนางานวิชาการระหว่างสถานศึกษาและองค์กร 2. จัดกิจกรรมกีฬาสัมพันธ์ระหว่างระหว่างสถานศึกษาและองค์กร
4. เวลาและสถานที่ไม่อำนวย	5	15.15	1. ควรประสานองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในการอนุเคราะห์สถานที่และบริหารเวลาตามความเหมาะสม 2. หน่วยงานต้นสังกัดควรให้ความช่วยเหลือในการดูแลและประสานงาน
5. ขาดการประสานงานที่ดี	5	15.15	1. พบปะพูดคุยสนทนาระหว่างโรงเรียน

ปัญหา	ความถี่	ร้อยละ	แนวทาง
11. การประสานความร่วมมือในการพัฒนาวิชาการกับสถานศึกษาและองค์กรอื่น ๆ			11. การประสานความร่วมมือในการพัฒนาวิชาการกับสถานศึกษาและองค์กรอื่น ๆ
			ชุมชน และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น
			2. ปรับระบบการประสานงาน
			3. แต่งตั้งคณะทำงาน
6. ยังไม่ครอบคลุมถึงองค์กร ส่วนใหญ่ระหว่างสถานศึกษาด้วยกัน	3	9.09	ควรจัดให้มีการประสานงานและทำงานร่วมกันครอบคลุมองค์กรอื่นทั้งภาครัฐและเอกชน
รวม	33	100	

จากตารางที่ 27 ปัญหาการบริหารงานวิชาการงานวิชาการของโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามจังหวัดชายแดนภาคใต้ด้านการประสานความร่วมมือในการพัฒนาวิชาการกับสถานศึกษาและองค์กรอื่น ๆ พบว่า ปัญหาด้านขาดความต่อเนื่องและการติดตาม มากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 24.24 โดยมีแนวทางการแก้ปัญหา คือ 1) ควรมีแผนระยะสั้นและระยะยาวในการประสานความร่วมมือ และ 2) ควรมีการประสานงานและติดตามอย่างต่อเนื่อง รองลงมาปัญหาด้านขาดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างหน่วยงานของรัฐและเอกชน คิดเป็นร้อยละ 21.21 โดยมีแนวทางการแก้ปัญหา คือ 1) สร้างเครือข่ายความร่วมมือในการพัฒนาวิชาการกับองค์กรต่าง ๆ ทั้งภายในจังหวัดและต่างจังหวัด 2) สร้างเครือข่ายความร่วมมือในการพัฒนาวิชาการกับองค์กรทางการศึกษาในต่างประเทศ และ 3) จัดการแข่งขันงานวิชาการระดับภูมิภาคและระดับชาติ และปัญหาที่พบน้อยที่สุด คือ ยังไม่ครอบคลุมถึงองค์กร ส่วนใหญ่ระหว่างสถานศึกษาด้วยกัน คิดเป็นร้อยละ 9.09 โดยมีแนวทางการแก้ปัญหา คือ ควรจัดให้มีการประสานงานและทำงานร่วมกันครอบคลุมองค์กรอื่นทั้งภาครัฐและเอกชน

12. ปัญหาและแนวทางการบริหารวิชาการของโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามจังหวัดชายแดนภาคใต้ด้านการส่งเสริมและสนับสนุนงานวิชาการแก่บุคคล ครอบครัว องค์กรหน่วยงานและสถาบันอื่นที่จัดการศึกษา ปรากฏผลดังตารางที่ 28 ดังนี้

ตารางที่ 28 ปัญหาและแนวทางการบริหารวิชาการของโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามจังหวัดชายแดนภาคใต้ด้านการส่งเสริมและสนับสนุนงานวิชาการแก่บุคคล ครอบครัว องค์กรหน่วยงานและสถาบันอื่นที่จัดการศึกษา

ปัญหา	ความถี่	ร้อยละ	แนวทาง
12. การส่งเสริมและสนับสนุนงานวิชาการแก่บุคคล ครอบครัว องค์กร หน่วยงานและสถาบันอื่นที่จัดการศึกษา			12. การส่งเสริมและสนับสนุนงานวิชาการแก่บุคคล ครอบครัว องค์กร หน่วยงานและสถาบันอื่นที่จัดการศึกษา
1. ขาดความต่อเนื่องและการติดตาม	9	23.68	1. ควรมีแผนระยะสั้นและระยะยาวในการส่งเสริมและสนับสนุนงานวิชาการ 2. ควรมีการประสานงานและติดตามอย่างต่อเนื่อง 3. เข้าเยี่ยมเยียนและพบปะตามโอกาสอันววย
2. ขาดความร่วมมือและทำเพื่อส่วนรวมอย่างจริงจัง	7	18.42	1. จัดประชุมหาแนวทางการส่งเสริมและสนับสนุนวิชาการแก่บุคคล ครอบครัว องค์กร หน่วยงานและสถาบันอื่นที่จัดการศึกษา 2. จัดกิจกรรมกีฬาสัมพันธ์ระหว่างสถานศึกษาและองค์กร
3. ยังมีสถานศึกษาที่มีการส่งเสริมและสนับสนุนน้อยและไม่ทั่วถึง	7	18.42	จัดทำแผนงานและงบประมาณให้เพียงพอและครอบคลุม
4. ขาดการประสานงานที่ดี	7	18.42	1. พบปะพูดคุยสนทนาระหว่างโรงเรียน บุคคล ครอบครัว องค์กร หน่วยงานและสถาบันอื่นที่จัดการศึกษา 2. ปรับระบบการประสานงาน 3. แต่งตั้งคณะทำงานในการประสานงาน
5. มีคณะทำงานไม่เพียงพอในการลงพื้นที่	5	13.18	1. ประชุมวางแผนคณะทำงานการส่งเสริมและสนับสนุนวิชาการแก่บุคคล ครอบครัว องค์กร หน่วยงานและสถาบันอื่นที่จัดการศึกษา 2. แต่งตั้งคณะทำงานในการลงพื้นที่
6. เวลาของโรงเรียนกับชุมชนไม่สอดคล้อง	3	7.89	1. ประชุมระหว่างโรงเรียนและชุมชนในการบริหารจัดการเวลาให้มีความเหมาะสม 2. ดำเนินการส่งเสริมและสนับสนุนตามเวลาที่อันววย
รวม	38	100	

จากตารางที่ 28 ปัญหาการบริหารงานวิชาการงานวิชาการของโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามจังหวัดชายแดนภาคใต้ด้านการส่งเสริมและสนับสนุนงานวิชาการแก่บุคคล ครอบครัว องค์กร หน่วยงานและสถาบันอื่นที่จัดการศึกษาพบว่า ปัญหาด้านขาดความต่อเนื่องและการติดตามมากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 23.68 โดยมีแนวทางการแก้ปัญหา คือ 1) ควรมีแผนระยะสั้นและระยะยาวในการส่งเสริมและสนับสนุนงานวิชาการ 2) ควรมีการประสานงานและติดตามอย่างต่อเนื่อง และ 3) เข้าเยี่ยมเยียนและพบปะตามโอกาสอันควร รองลงมาปัญหาด้านขาดความร่วมมือและทำเพื่อส่วนรวมอย่างจริงจัง คิดเป็นร้อยละ 18.42 โดยมีแนวทางการแก้ปัญหา คือ 1) จัดประชุมหาแนวทางการส่งเสริมและสนับสนุนวิชาการแก่บุคคล ครอบครัว องค์กร หน่วยงานและสถาบันอื่นที่จัดการศึกษา และ 2) จัดกิจกรรมกีฬาสัมพันธ์ระหว่างสถานศึกษาและองค์กร และปัญหาที่พบน้อยที่สุด คือ เวลาของโรงเรียนกับชุมชนไม่สอดคล้อง คิดเป็นร้อยละ 7.89 โดยมีแนวทางการแก้ปัญหา คือ 1) ประชุมระหว่างโรงเรียนและชุมชนในการบริหารจัดการเวลาให้มีความเหมาะสม และ 2) ดำเนินการส่งเสริมและสนับสนุนตามเวลาที่อำนวย

2.1.4 สภาพการบริหารงานวิชาการของโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามจังหวัดชายแดนภาคใต้เพื่อสร้างผู้เรียนสู่ความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์

การนำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูลสภาพการบริหารวิชาการของโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามจังหวัดชายแดนภาคใต้เพื่อสร้างผู้เรียนสู่ความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ เป็นการวิเคราะห์ข้อมูลแบบสอบถามการวิจัย ดังนี้ 1) วิเคราะห์แบบสอบถามการวิจัยเกี่ยวกับการบริหารจัดการของโรงเรียนและสภาพการบริหารงานวิชาการของโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามจังหวัดชายแดนภาคใต้เพื่อสร้างผู้เรียนสู่ความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ 2) วิเคราะห์ข้อมูลระดับความคิดเห็นคุณลักษณะความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ของผู้เรียนในโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามจังหวัดชายแดนภาคใต้ 3) วิเคราะห์ระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับการบริหารวิชาการของโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามจังหวัดชายแดนภาคใต้ที่มีผลต่อการสร้างผู้เรียนสู่ความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ และ 4) วิเคราะห์แนวทางการบริหารวิชาการในโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามจังหวัดชายแดนภาคใต้เพื่อสร้างผู้เรียนสู่ความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ตามขอบข่ายงานวิชาการ จำนวน 12 ด้าน

2.1.4.1 สภาพทั่วไปของการบริหารงานวิชาการของโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามจังหวัดชายแดนภาคใต้เพื่อสร้างผู้เรียนสู่ความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์

การนำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูลสภาพของการบริหารวิชาการของโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามจังหวัดชายแดนภาคใต้เพื่อสร้างผู้เรียนสู่ความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ มีรายละเอียดสภาพทั่วไปของโรงเรียน คือ 1) ด้านการบริหารจัดการ ประกอบด้วย ขอบข่ายการบริหารงาน

วิชาการ ลักษณะการบริหารจัดการศึกษา และสภาพการบริหารจัดการศึกษา และ 2) ด้านสภาพการบริหารงานวิชาการ ประกอบด้วย ด้านการวางแผนและการบริหารจัดการ ด้านการพัฒนาหลักสูตร และกระบวนการจัดการเรียนการสอน ด้านการวัดและประเมินผล และด้านส่งเสริมความเข้มแข็งทางวิชาการ มีรายละเอียดปรากฏ ดังนี้

2.1.4.1.1 ด้านการบริหารจัดการ

การนำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูลด้านการบริหารจัดการของโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามเพื่อสร้างผู้เรียนสู่ความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ ประกอบด้วย ขอบข่ายการบริหารงานวิชาการ ลักษณะการบริหารจัดการศึกษา และสภาพการบริหารจัดการศึกษา ดังนี้

2.1.4.1.1.1 ขอบข่ายการบริหารงาน

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลด้านการบริหารจัดการเกี่ยวกับขอบข่ายการบริหารงานในโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามจังหวัดชายแดนภาคใต้ในด้านการบริหารงานวิชาการ การบริหารงานบุคคล การบริหารงานด้านงบประมาณ การบริหารงานทั่วไป และอื่น ๆ ปรากฏดังตารางที่ 29 ดังนี้

ตารางที่ 29 ข้อมูลจำนวนและร้อยละของการบริหารจัดการเกี่ยวกับขอบข่ายการบริหารงานของโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามจังหวัดชายแดนภาคใต้

ขอบข่ายการบริหารงาน	จำนวน	ร้อยละ
การบริหารงานวิชาการ	294	79.5
การบริหารงานบุคคล	222	60.0
การบริหารงานด้านงบประมาณ	208	56.2
การบริหารงานทั่วไป	241	65.1
อื่น ๆ (อาคารสถานที่ และกิจการนักเรียน)	41	11.1

จากตารางที่ 29 พบว่า ขอบข่ายการบริหารงานของโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามจังหวัดชายแดนภาคใต้ มีการบริหารงานวิชาการมากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 79.5 รองลงมา การบริหารงานทั่วไป การบริหารงานบุคคล การบริหารงานด้านงบประมาณ และอื่น ๆ คิดเป็นร้อยละ 65.1, 60.0, 56.2 และ 11.1 ตามลำดับ

2.1.4.1.1.2 ลักษณะการบริหารจัดการศึกษา

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลด้านการบริหารจัดการเกี่ยวกับลักษณะการบริหารจัดการศึกษา ในโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามจังหวัดชายแดนภาคใต้ในลักษณะการบริหารโดยใช้โรงเรียนเป็นฐาน การบริหารแบบมีส่วนร่วม การบริหารโดยการกระจายอำนาจ และอื่น ๆ ปรากฏดังตารางที่ 30 ดังนี้

ตารางที่ 30 ข้อมูลจำนวนและร้อยละของการบริหารจัดการเกี่ยวกับลักษณะการบริหารจัดการศึกษาของโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามจังหวัดชายแดนภาคใต้

ลักษณะการบริหารจัดการศึกษา	จำนวน	ร้อยละ
การบริหารโดยใช้โรงเรียนเป็นฐาน	63	17.0
การบริหารโดยการกระจายอำนาจ	207	55.9
การบริหารแบบมีส่วนร่วม	83	22.4
อื่น ๆ (การบริหารแบบหะละเกาะฮ)	2	5

จากตารางที่ 30 พบว่า ลักษณะการบริหารจัดการศึกษาในโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามจังหวัดชายแดนภาคใต้ มีลักษณะการบริหารโดยการกระจายอำนาจมากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 55.9 รองลงมา มีลักษณะการบริหารแบบมีส่วนร่วม การบริหารโดยใช้โรงเรียนเป็นฐาน และอื่น ๆ คิดเป็นร้อยละ 22.4, 17.0 และ 5 ตามลำดับ

2.1.4.1.1.3 สภาพการบริหารจัดการศึกษา

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลด้านการบริหารจัดการเกี่ยวกับสภาพการบริหารจัดการศึกษา ในโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามจังหวัดชายแดนภาคใต้ในสภาพการบริหารที่มีความอิสระและมีความคล่องตัว ไม่มีความเป็นอิสระและความคล่องตัว มีความยุ่งยากลำบาก และอื่น ๆ ปรากฏดังตารางที่ 31 ดังนี้

ตารางที่ 31 ข้อมูลจำนวนและร้อยละของการบริหารจัดการเกี่ยวกับสภาพการบริหารจัดการศึกษาของโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามจังหวัดชายแดนภาคใต้เพื่อสร้างผู้เรียนสู่ความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์

สภาพการบริหารจัดการศึกษา	จำนวน	ร้อยละ
มีความอิสระและมีความคล่องตัว	293	79.2

สภาพการบริหารจัดการศึกษา	จำนวน	ร้อยละ
ไม่มีความอิสระและมีความคล่องตัว	31	8.4
มีความยุ่งยากลำบาก	25	6.8
อื่น ๆ	3	.8

จากตารางที่ 31 พบว่า สภาพการบริหารจัดการศึกษาของโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามจังหวัดชายแดนภาคใต้เพื่อสร้างผู้เรียนสู่ความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ มีสภาพการบริหารจัดการที่มีความอิสระและมีความคล่องตัวมากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 79.2 รองลงมา ไม่มีความอิสระและมีความคล่องตัว มีความยุ่งยากลำบาก และอื่น ๆ คิดเป็นร้อยละ 8.4, 6.8 และ .8 ตามลำดับ

2.1.4.1.2 สภาพการบริหารงานวิชาการ

การนำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูลสภาพการบริหารงานวิชาการของโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามเพื่อสร้างผู้เรียนสู่ความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ ประกอบด้วย 1) ด้านการวางแผนและการบริหารจัดการ 2) ด้านการพัฒนาหลักสูตรและกระบวนการจัดการเรียนการสอน 3) ด้านการวัดและประเมินผล และ 4) ด้านส่งเสริมความเข้มแข็งทางวิชาการ มีรายละเอียดปรากฏในแต่ละด้าน ดังนี้

2.1.4.1.2.1 ด้านการวางแผนและการบริหารจัดการ

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลด้านการวางแผนและการบริหารจัดการในโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามจังหวัดชายแดนภาคใต้เพื่อสร้างผู้เรียนสู่ความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ ประกอบด้วยประเด็นสำคัญ ดังนี้ 1) การประชุมชี้แจงประชาสัมพันธ์ให้บุคลากรทราบเกี่ยวกับนโยบายการบริหารงานของโรงเรียน 2) จัดทำแผนปฏิบัติการประจำปีของโรงเรียนที่มีโครงการและกิจกรรมในการบริหารงานวิชาการของโรงเรียน 3) การอบรมพัฒนาบุคคลที่เกี่ยวข้องกับโรงเรียน 4) ข้อมูลและสารสนเทศเพื่อการบริหารจัดการงานวิชาการตามหลักสูตรของโรงเรียน 5) คำสั่งแต่งตั้งคณะกรรมการบริหารงานวิชาการตามหลักสูตรของโรงเรียน และ 6) การจัดวางระบบบริหารงานวิชาการ ปรากฏรายละเอียด ดังนี้

2.1.4.1.2.1.1 การประชุมชี้แจงประชาสัมพันธ์ให้บุคลากรทราบเกี่ยวกับนโยบายการบริหารงานของโรงเรียน

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลการประชุมชี้แจงประชาสัมพันธ์ให้บุคลากรทราบเกี่ยวกับนโยบายการบริหารงานของโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลาม ประกอบด้วย คณะครูใน

โรงเรียน ผู้ปกครองนักเรียน คณะกรรมการสถานศึกษา นักเรียน และอื่น ๆ ปรากฏดังตารางที่ 32 ดังนี้

ตารางที่ 32 ข้อมูลจำนวนและร้อยละการประชุมชี้แจงประชาสัมพันธให้บุคลากรทราบเกี่ยวกับนโยบายการบริหารงานของโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามจังหวัดชายแดนภาคใต้ เพื่อสร้างผู้เรียนสู่ความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์

การประชุมชี้แจงประชาสัมพันธให้บุคลากรทราบเกี่ยวกับนโยบายการบริหารงานของโรงเรียน	จำนวน	ร้อยละ
คณะครูในโรงเรียน	354	95.7
ผู้ปกครองนักเรียน	250	67.6
คณะกรรมการสถานศึกษา	235	63.5
นักเรียน	239	64.6
อื่น ๆ	7	1.9

จากตารางที่ 32 พบว่า การประชุมชี้แจงประชาสัมพันธให้บุคลากรทราบเกี่ยวกับนโยบายการบริหารงานของโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามจังหวัดชายแดนภาคใต้เพื่อสร้างผู้เรียนสู่ความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ มีการประชุมชี้แจงประชาสัมพันธให้คณะครูในโรงเรียนทราบมากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 95.7 รองลงมา เป็นผู้ปกครองนักเรียน นักเรียน คณะกรรมการสถานศึกษา และอื่น ๆ คิดเป็นร้อยละ 67.6, 64.6, 63.5 และ 1.9 ตามลำดับ

2.1.4.1.2.1.2 การจัดทำแผนปฏิบัติการประจำปีของโรงเรียนที่มีโครงการและกิจกรรมในการบริหารงานวิชาการของโรงเรียน

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลการจัดทำแผนปฏิบัติการประจำปีของโรงเรียนที่มีโครงการและกิจกรรมในการบริหารงานวิชาการของโรงเรียน ประกอบด้วย จำนวนโครงการและจำนวนกิจกรรม ปรากฏดังตารางที่ 33 ดังนี้

ตารางที่ 33 ข้อมูลจำนวนและร้อยละการจัดทำแผนปฏิบัติการประจำปีของโรงเรียนที่มีโครงการและกิจกรรมในการบริหารงานวิชาการของโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามจังหวัดชายแดนภาคใต้เพื่อสร้างผู้เรียนสู่ความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์

การจัดทำแผนปฏิบัติการประจำปีของโรงเรียนที่มีโครงการและ กิจกรรมในการบริหารงานวิชาการของโรงเรียน	จำนวน	ร้อยละ
มีการจัดทำแผนปฏิบัติงาน	318	85.9
ไม่มีโครงการและกิจกรรม	32	8.6

จากตารางที่ 33 พบว่า การจัดทำแผนปฏิบัติการประจำปีของโรงเรียนที่มีโครงการและกิจกรรมในการบริหารงานวิชาการของโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามจังหวัดชายแดนภาคใต้ เพื่อสร้างผู้เรียนสู่ความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ มีการจัดทำแผนปฏิบัติงาน คิดเป็นร้อยละ 85.9 และไม่มี การจัดทำแผนปฏิบัติการประจำปี คิดเป็นร้อยละ 8.6

2.1.4.1.2.1.3 การอบรมพัฒนาบุคคลที่เกี่ยวข้องกับโรงเรียนในการจัดการเรียนการสอนตามหลักสูตรของเรียนเพื่อสร้างผู้เรียนสู่ความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลการอบรมพัฒนาบุคคลที่เกี่ยวข้องกับโรงเรียนในการจัดการเรียนการสอนตามหลักสูตรของเรียนเพื่อสร้างผู้เรียนสู่ความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ ประกอบด้วย ครู ผู้บริหารโรงเรียน คณะกรรมการสถานศึกษา และอื่น ๆ ปรากฏดังตารางที่ 34 ดังนี้

ตารางที่ 34 ข้อมูลจำนวนและร้อยละการอบรมพัฒนาบุคคลที่เกี่ยวข้องกับโรงเรียนในการจัดการเรียนการสอนตามหลักสูตรของโรงเรียนเพื่อสร้างผู้เรียนสู่ความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ของโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามจังหวัดชายแดนภาคใต้

การอบรมพัฒนาบุคคลที่เกี่ยวข้องกับโรงเรียนในการจัดการเรียนการ สอนตามหลักสูตรของโรงเรียนเพื่อสร้างผู้เรียนสู่ความเป็นมนุษย์ที่ สมบูรณ์	จำนวน	ร้อยละ
มีการอบรมพัฒนาบุคคลที่เกี่ยวข้อง	339	91.6
ครู	313	84.6
ผู้บริหารโรงเรียน	249	67.3
คณะกรรมการสถานศึกษา	66	17.8
อื่น ๆ	13	3.5
ไม่มีการอบรมพัฒนาบุคคลที่เกี่ยวข้อง	23	6.2

จากตารางที่ 34 พบว่า การอบรมพัฒนาบุคคลที่เกี่ยวข้องกับโรงเรียนในการจัดการเรียนการสอนตามหลักสูตรของโรงเรียนเพื่อสร้างผู้เรียนสู่ความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ในโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามจังหวัดชายแดนภาคใต้ ในภาพรวมมีการอบรมพัฒนาบุคคลที่เกี่ยวข้อง คิดเป็นร้อยละ 91.6 โดยครูมีการอบรมพัฒนามากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 84.6 รองลงมา เป็นผู้บริหาร คณะกรรมการสถานศึกษา และอื่น ๆ คิดเป็นร้อยละ 67.3, 17.8 และ 3.5 ตามลำดับ และไม่มีการอบรมพัฒนาบุคคลที่เกี่ยวข้อง คิดเป็นร้อยละ 6.2

2.1.4.1.2.1.4 ข้อมูลและสารสนเทศเพื่อการบริหารจัดการงานวิชาการตามหลักสูตรของโรงเรียนเพื่อสร้างผู้เรียนสู่ความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลและสารสนเทศเพื่อการบริหารจัดการงานวิชาการตามหลักสูตรของโรงเรียนเพื่อสร้างผู้เรียนสู่ความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ ประกอบด้วย มีและครบในทุกด้าน มีแต่ยังไม่ครบทุกด้าน ไม่มีเลย และอื่น ๆ ปรากฏดังตารางที่ 35 ดังนี้

ตารางที่ 35 จำนวนและร้อยละข้อมูลและสารสนเทศเพื่อการบริหารจัดการงานวิชาการตามหลักสูตรของโรงเรียนเพื่อสร้างผู้เรียนสู่ความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ของโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามจังหวัดชายแดนภาคใต้

ข้อมูลและสารสนเทศเพื่อการบริหารจัดการงานวิชาการตามหลักสูตรของโรงเรียนเพื่อสร้างผู้เรียนสู่ความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์	จำนวน	ร้อยละ
มีและครบในทุกด้าน	76	20.5
มีแต่ยังไม่ครบทุกด้าน	259	70.0
ไม่มีเลย	16	4.3
อื่น ๆ	-	-

จากตารางที่ 35 พบว่า ข้อมูลและสารสนเทศเพื่อการบริหารจัดการงานวิชาการตามหลักสูตรของโรงเรียนเพื่อสร้างผู้เรียนสู่ความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ มีแต่ยังไม่ครบทุกด้านมากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 70.0 รองลงมา มีและครบในทุกด้าน และไม่มีเลย คิดเป็นร้อยละ 20.5 และ 4.3 ตามลำดับ

2.1.4.1.2.1.5 คำสั่งแต่งตั้งคณะกรรมการบริหารงานวิชาการตามหลักสูตรของโรงเรียนเพื่อสร้างผู้เรียนสู่ความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลคำสั่งแต่งตั้งคณะกรรมการบริหารงานวิชาการตามหลักสูตรของโรงเรียนเพื่อสร้างผู้เรียนสู่ความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ ประกอบด้วย มีผู้รับผิดชอบ และไม่มีผู้รับผิดชอบ ปรากฏดังตารางที่ 36 ดังนี้

ตารางที่ 36 จำนวนและร้อยละคำสั่งแต่งตั้งคณะกรรมการบริหารงานวิชาการตามหลักสูตรของโรงเรียนเพื่อสร้างผู้เรียนสู่ความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ ในโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามจังหวัดชายแดนภาคใต้

คำสั่งแต่งตั้งคณะกรรมการบริหารงานวิชาการตามหลักสูตรของโรงเรียนเพื่อสร้างผู้เรียนสู่ความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์	จำนวน	ร้อยละ
มีผู้รับผิดชอบ	245	66.2
ไม่มีผู้รับผิดชอบ	104	28.1

จากตารางที่ 36 พบว่า คำสั่งแต่งตั้งคณะกรรมการบริหารงานวิชาการตามหลักสูตรของโรงเรียนเพื่อสร้างผู้เรียนสู่ความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ในโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามจังหวัดชายแดนภาคใต้ มีผู้รับผิดชอบตามคำสั่งแต่งตั้ง คิดเป็นร้อยละ 66.2 และไม่มีผู้รับผิดชอบ คิดเป็นร้อยละ 28.1

2.1.4.1.2.1.6 การจัดวางระบบบริหารงานวิชาการ

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลในการจัดวางระบบบริหารงานวิชาการ ประกอบด้วย การนำระบบเทคโนโลยีทางการศึกษามาใช้ จัดการเรียนการสอนแบบเครือข่ายในโรงเรียน จัดการเรียนการสอนแบบเครือข่ายกับโรงเรียนอื่น ๆ ใช้การศึกษาทางไกลผ่านดาวเทียม และอื่น ๆ ปรากฏดังตารางที่ 37 ดังนี้

ตารางที่ 37 ข้อมูลจำนวนและร้อยละการจัดวางระบบบริหารงานวิชาการในโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามจังหวัดชายแดนภาคใต้

การจัดวางระบบบริหารงานวิชาการ	จำนวน	ร้อยละ
ดำเนินการแล้ว	325	87.8
การนำระบบเทคโนโลยีทางการศึกษามาใช้	252	68.1
จัดการเรียนการสอนแบบเครือข่ายในโรงเรียน	149	40.3

การจัดวางระบบบริหารงานวิชาการ	จำนวน	ร้อยละ
จัดการเรียนการสอนแบบเครือข่ายกับโรงเรียนอื่น ๆ	88	23.8
ใช้การศึกษาทางไกลผ่านดาวเทียม	40	10.8
อื่น ๆ	9	2.4
ยังไม่ได้ดำเนินการ	30	8.1

จากตารางที่ 37 พบว่า การจัดวางระบบบริหารงานวิชาการในโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามจังหวัดชายแดนภาคใต้ มีการดำเนินการแล้ว คิดเป็นร้อยละ 87.8 โดยมีการนำระบบเทคโนโลยีทางการศึกษามาใช้มากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 68.1 รองลงมา จัดการเรียนการสอนแบบเครือข่ายในโรงเรียน จัดการเรียนการสอนแบบเครือข่ายกับโรงเรียนอื่น ๆ ใช้การศึกษาทางไกลผ่านดาวเทียม และอื่น ๆ คิดเป็นร้อยละ 40.3, 23.8, 10.8 และ 2.4 ตามลำดับ และยังไม่ได้ดำเนินการ คิดเป็นร้อยละ 8.1

2.1.4.1.2.2 ด้านการพัฒนาหลักสูตรและกระบวนการเรียนการสอน

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลด้านการพัฒนาหลักสูตรและกระบวนการเรียนการสอนในโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามจังหวัดชายแดนภาคใต้ เพื่อสร้างผู้เรียนสู่ความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ ประกอบด้วยประเด็นสำคัญ ดังนี้ 1) การเปิดโอกาสให้บุคคลเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดทำหลักสูตรสถานศึกษา 2) การจัดกิจกรรมในด้านการเรียนการสอน 3) การจัดเครือข่ายพัฒนางานวิชาการเกี่ยวกับการเรียนการสอน และ 4) การอบรมพัฒนาเกี่ยวกับการเรียนการสอนแก่ผู้บริหารและครู ปรากฏรายละเอียด ดังนี้

2.1.4.1.2.2.1 การเปิดโอกาสให้บุคคลเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดทำหลักสูตรสถานศึกษา

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลการเปิดโอกาสให้บุคคลเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดทำหลักสูตรสถานศึกษา ประกอบด้วย คณะครูในโรงเรียน คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ผู้แทนผู้ปกครอง ผู้แทนศิษย์เก่าเข้ามามีส่วนร่วม และอื่น ๆ ปรากฏดังตารางที่ 38 ดังนี้

ตารางที่ 38 ข้อมูลจำนวนและร้อยละการเปิดโอกาสให้บุคคลเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดทำหลักสูตรสถานศึกษาของโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามจังหวัดชายแดนภาคใต้

การเปิดโอกาสให้บุคคลเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดทำหลักสูตรสถานศึกษา	จำนวน	ร้อยละ
คณะครูในโรงเรียน	342	92.4
คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน	218	58.9
ผู้แทนผู้ปกครอง	167	45.1
ผู้แทนศิษย์เก่า	83	22.4
อื่น ๆ	9	2.4

จากตารางที่ 38 พบว่า การเปิดโอกาสให้บุคคลเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดทำหลักสูตรสถานศึกษาของโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามจังหวัดชายแดนภาคใต้ มีการเปิดโอกาสให้คณะครูในโรงเรียนมากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 92.4 รองลงมา เป็นคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ผู้แทนผู้ปกครอง ผู้แทนศิษย์เก่า และอื่น ๆ คิดเป็นร้อยละ 58.9, 45.1, 22.4 และ 2.4 ตามลำดับ

2.1.4.1.2.2 การจัดกิจกรรมในด้านการเรียนการสอน

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลการจัดกิจกรรมในด้านการเรียนการสอน ประกอบด้วย แบบแยกกลุ่มสาระการเรียนรู้ แบบบูรณาการ กิจกรรมสอนรวมชั้น (ทุกชั้นรวมกันเป็นชั้นเดียวกัน) กิจกรรมจับคู่ (ระดับชั้นเดียวกันและต่างชั้น) กิจกรรมกลุ่มย่อย กิจกรรมการทำงานรายบุคคล กิจกรรมการสอนโดยกลุ่มเพื่อน (เพื่อนสอนเพื่อน) และอื่น ๆ ปรากฏดังตารางที่ 39 ดังนี้

ตารางที่ 39 ข้อมูลจำนวนและร้อยละการจัดกิจกรรมในด้านการเรียนการสอนเพื่อสร้างผู้เรียนสู่ความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ของโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามจังหวัดชายแดนภาคใต้

การจัดกิจกรรมในด้านการเรียนการสอน	จำนวน	ร้อยละ
แบบแยกกลุ่มสาระการเรียนรู้	247	66.8
แบบบูรณาการ	237	64.1
กิจกรรมสอนรวมชั้น (ทุกชั้นรวมกันเป็นชั้นเดียวกัน)	120	32.4
กิจกรรมจับคู่ (ระดับชั้นเดียวกันและต่างชั้น)	48	13.0
กิจกรรมกลุ่มย่อย	161	43.5
กิจกรรมการทำงานรายบุคคล	111	30.0
กิจกรรมการสอนโดยกลุ่มเพื่อน (เพื่อนสอนเพื่อน)	109	29.5

การจัดกิจกรรมในด้านการเรียนการสอน	จำนวน	ร้อยละ
อื่น ๆ	15	4.1

จากตารางที่ 39 พบว่า การจัดกิจกรรมในด้านการเรียนการสอนเพื่อสร้างผู้เรียนสู่ความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ของโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามจังหวัดชายแดนภาคใต้ มีการจัดกิจกรรมแบบแยกกลุ่มสาระการเรียนรู้มากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 66.8 รองลงมา แบบบูรณาการกิจกรรมกลุ่มย่อย กิจกรรมสอนรวมชั้น (ทุกชั้นรวมกันเป็นชั้นเดียวกัน) กิจกรรมการทำงานรายบุคคล กิจกรรมการสอนโดยกลุ่มเพื่อน (เพื่อนสอนเพื่อน) กิจกรรมจับคู่ (ระดับชั้นเดียวกันและต่างชั้น) คิดเป็นร้อยละ 64.1, 43.5, 32.4, 30.0, 29.5, 13.0 และ 4.1 ตามลำดับ

2.1.4.1.2.2.3 การจัดเครือข่ายพัฒนางานวิชาการเกี่ยวกับการเรียนการสอน

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลการจัดเครือข่ายพัฒนางานวิชาการเกี่ยวกับการเรียนการสอนเพื่อสร้างผู้เรียนสู่ความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ ประกอบด้วย การจัดเครือข่ายภายในโรงเรียน การจัดเครือข่ายระหว่างโรงเรียน การจัดเครือข่ายระหว่างกลุ่มโรงเรียน และอื่น ๆ ปรากฏดังตารางที่ 40 ดังนี้

ตารางที่ 40 ข้อมูลจำนวนและร้อยละการจัดเครือข่ายพัฒนางานวิชาการเกี่ยวกับการเรียนการสอนของโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามจังหวัดชายแดนภาคใต้เพื่อสร้างผู้เรียนสู่ความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์

การจัดเครือข่ายพัฒนางานวิชาการเกี่ยวกับการเรียนการสอน	จำนวน	ร้อยละ
มีการจัดเครือข่าย	283	76.5
การจัดเครือข่ายภายในโรงเรียน	237	64.1
การจัดเครือข่ายระหว่างโรงเรียน	113	30.5
การจัดเครือข่ายระหว่างกลุ่มโรงเรียน	62	16.8
อื่น ๆ	7	1.9
ไม่มีการจัดเครือข่าย	71	19.2

จากตารางที่ 40 พบว่า การจัดเครือข่ายพัฒนางานวิชาการเกี่ยวกับการเรียนการสอนเพื่อสร้างผู้เรียนสู่ความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ของโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามจังหวัดชายแดนภาคใต้ ในภาพรวมมีการจัดเครือข่าย คิดเป็นร้อยละ 76.5 มีการจัดเครือข่ายภายในโรงเรียน

มากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 64.1 รองลงมา มีการจัดเครือข่ายระหว่างโรงเรียน การจัดเครือข่ายระหว่างกลุ่มโรงเรียน และอื่น ๆ คิดเป็นร้อยละ 30.5, 16.8 และ 1.9 ตามลำดับ และไม่มีการจัดเครือข่าย คิดเป็นร้อยละ 19.2

2.1.4.1.2.2.4 การอบรมพัฒนาเกี่ยวกับการเรียนการสอนแก่ผู้บริหารและครู

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลการอบรมพัฒนาเกี่ยวกับการเรียนการสอนแก่ผู้บริหารและครู ประกอบด้วย ด้านการพัฒนาหลักสูตร ด้านการวัดและประเมินผล ด้านเทคนิคการสอน ด้านการใช้สื่อ นวัตกรรมและเทคโนโลยี และอื่น ๆ ปรากฏดังตารางที่ 41 ดังนี้

ตารางที่ 41 ข้อมูลจำนวนและร้อยละการอบรมพัฒนาเกี่ยวกับการเรียนการสอนแก่ผู้บริหารและครูของโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามจังหวัดชายแดนภาคใต้

การอบรมพัฒนาเกี่ยวกับการเรียนการสอนแก่ผู้บริหารและครู	จำนวน	ร้อยละ
มีการอบรมพัฒนาเกี่ยวกับการเรียนการสอน	315	85.1
ด้านการพัฒนาหลักสูตร	269	72.7
ด้านการวัดและประเมินผล	214	57.8
ด้านเทคนิคการสอน	252	68.1
ด้านการใช้สื่อ นวัตกรรมและเทคโนโลยี	197	53.2
อื่น ๆ	17	4.6
ไม่มีการอบรมพัฒนาเกี่ยวกับการเรียนการสอน	42	11.4

จากตารางที่ 41 พบว่า การอบรมพัฒนาเกี่ยวกับการเรียนการสอนแก่ผู้บริหารและครูของโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามจังหวัดชายแดนภาคใต้ ในภาพรวมมีการอบรมพัฒนาเกี่ยวกับการเรียนการสอน คิดเป็นร้อยละ 85.1 มีการอบรมพัฒนาด้านการพัฒนาหลักสูตรมากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 72.7 รองลงมา ด้านเทคนิคการสอน ด้านการวัดและประเมินผล ด้านการใช้สื่อ นวัตกรรมและเทคโนโลยี และอื่น ๆ คิดเป็นร้อยละ 68.1, 57.8, 53.2 และ 4.6 ตามลำดับ และไม่มี การอบรมพัฒนาเกี่ยวกับการเรียนการสอน คิดเป็นร้อยละ 11.4

2.1.4.1.2.3 ด้านการวัดและประเมินผล

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลด้านการวัดและประเมินผลในโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามจังหวัดชายแดนภาคใต้ เพื่อสร้างผู้เรียนสู่ความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ ประกอบด้วยประเด็นสำคัญ ดังนี้

- 1) การจัดทำระเบียบการวัดและประเมินผล
- 2) การอบรมพัฒนาเกี่ยวกับการวัดและประเมินผลแก่

ผู้บริหารและครู 3) การประเมินผลการเรียนรู้ของผู้เรียนที่ได้คะแนนผลสัมฤทธิ์ต่ำสุดและผ่านน้อยที่สุด และ 4) การวัดและประเมินผลในชั้นเรียนในแต่ละกลุ่มสาระวิชาที่ครูละเลยไม่ค่อยปฏิบัติกันหรือปฏิบัติน้อยที่สุด ปรากฏรายละเอียด ดังนี้

2.1.2.3.1 การจัดทำระเบียบการวัดและประเมินผล

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลการจัดทำระเบียบการวัดและประเมินผล ประกอบด้วย มีคณะกรรมการจัดทำระเบียบการวัดและประเมินผล ได้รับความเห็นชอบจากคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ประชาพิจารณ์โดยผู้เกี่ยวข้องของทุกฝ่าย และอื่น ๆ ปรากฏดังตารางที่ 42 ดังนี้

ตารางที่ 42 ข้อมูลจำนวนและร้อยละการจัดทำระเบียบการวัดและประเมินผลของโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามจังหวัดชายแดนภาคใต้

การจัดทำระเบียบการวัดและประเมินผล	จำนวน	ร้อยละ
1. ได้จัดทำระเบียบการวัดและประเมินผล	346	93.5
มีคณะกรรมการจัดทำระเบียบการวัดและประเมินผล	298	80.5
ได้รับความเห็นชอบจากคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน	193	52.2
ประชาพิจารณ์โดยผู้เกี่ยวข้องของทุกฝ่าย	111	30.0
อื่น ๆ	8	2.2
2. ไม่ได้จัดทำระเบียบการวัดและประเมินผล	24	6.5

จากตารางที่ 42 พบว่า การจัดทำระเบียบการวัดและประเมินผลของโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามจังหวัดชายแดนภาคใต้ ในภาพรวมได้มีการจัดทำระเบียบการวัดและประเมินผล คิดเป็นร้อยละ 93.5 โดยมีคณะกรรมการจัดทำระเบียบการวัดและประเมินผลมากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 80.5 รองลงมา ได้รับความเห็นชอบจากคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ประชาพิจารณ์โดยผู้เกี่ยวข้องของทุกฝ่าย และอื่น ๆ คิดเป็นร้อยละ 52.2, 30.0 และ 2.2 ตามลำดับ และไม่ได้จัดทำระเบียบการวัดและประเมินผล คิดเป็นร้อยละ 3.8

2.1.2.3.2 การอบรมพัฒนาเกี่ยวกับการวัดและประเมินผลแก่ผู้บริหารและครู

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลการอบรมพัฒนาเกี่ยวกับการวัดและประเมินผลแก่ผู้บริหารและครู ประกอบด้วย การอบรมด้านการพัฒนาเครื่องมือวัดและประเมินผล การอบรมพัฒนาความรู้

เกี่ยวกับระเบียบการวัดและประเมินผล การอบรมการออกหลักฐานแสดงผลการจบการศึกษาและการเทียบโอนผลการเรียน และอื่น ๆ ปรากฏดังตารางที่ 43 ดังนี้

ตารางที่ 43 ข้อมูลจำนวนและร้อยละการอบรมพัฒนาเกี่ยวกับการวัดและประเมินผลแก่ผู้บริหารและครูของโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามจังหวัดชายแดนภาคใต้

การอบรมพัฒนาเกี่ยวกับการวัดและประเมินผลแก่ผู้บริหารและครู	จำนวน	ร้อยละ
1. ได้รับการอบรม	337	91.1
การอบรมด้านการพัฒนาเครื่องมือวัดและประเมินผล	297	80.3
การอบรมพัฒนาความรู้เกี่ยวกับระเบียบการวัดและประเมินผล	250	67.6
การอบรมการออกหลักฐานแสดงผลการจบการศึกษาและการเทียบโอนผลการเรียน	156	42.2
อื่น ๆ	5	1.4
2. ไม่ได้รับการอบรม	20	5.4

จากตารางที่ 43 พบว่า การอบรมพัฒนาเกี่ยวกับการวัดและประเมินผลแก่ผู้บริหารและครูของโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามจังหวัดชายแดนภาคใต้ ในภาพรวมผู้บริหารและครูได้รับการอบรมเกี่ยวกับการวัดและประเมินผล คิดเป็นร้อยละ 91.1 โดยได้รับการอบรมด้านการพัฒนาเครื่องมือวัดและประเมินผลมากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 80.3 รองลงมา การอบรมพัฒนาความรู้เกี่ยวกับระเบียบการวัดและประเมินผล การอบรมการออกหลักฐานแสดงผลการจบการศึกษาและการเทียบโอนผลการเรียน และอื่น ๆ คิดเป็นร้อยละ 67.6, 42.2 และ 1.4 ตามลำดับ และไม่ได้รับการอบรมเกี่ยวกับการวัดและประเมินผล คิดเป็นร้อยละ 5.4

2.1.2.3.3 การประเมินผลการเรียนรู้ของผู้เรียนที่ได้คะแนนผลสัมฤทธิ์ต่ำสุดและผ่านน้อยที่สุด

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลการประเมินผลการเรียนรู้ของผู้เรียนที่ได้คะแนนผลสัมฤทธิ์ต่ำสุดและผ่านน้อยที่สุด ประกอบด้วย การประเมินผลการเรียนรู้ตามกลุ่มสาระการเรียนรู้ การประเมินกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน การประเมินคุณลักษณะอันพึงประสงค์ การประเมินการอ่าน การคิดวิเคราะห์ และการเขียน การประเมินคุณภาพระดับชาติ และอื่น ๆ ปรากฏดังตารางที่ 44 ดังนี้

ตารางที่ 44 ข้อมูลจำนวนและร้อยละการประเมินผลการเรียนรู้ของผู้เรียนที่ได้คะแนนผลสัมฤทธิ์ต่ำสุดและผ่านน้อยที่สุดของโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามจังหวัดชายแดนภาคใต้

การประเมินผลการเรียนรู้ของผู้เรียนที่ได้คะแนนผลสัมฤทธิ์ต่ำสุดและผ่านน้อยที่สุด	จำนวน	ร้อยละ
การประเมินผลการเรียนรู้ตามกลุ่มสาระการเรียนรู้	235	63.5
การประเมินกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน	151	40.8
การประเมินคุณลักษณะอันพึงประสงค์	147	39.7
การประเมินการอ่าน การคิดวิเคราะห์ และการเขียน	168	45.4
การประเมินคุณภาพระดับชาติ	224	60.5
อื่น ๆ	8	2.2

จากตารางที่ 44 พบว่า การประเมินผลการเรียนรู้ของผู้เรียนที่ได้คะแนนผลสัมฤทธิ์ต่ำสุดและผ่านน้อยที่สุดของโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามจังหวัดชายแดนภาคใต้ มีการประเมินผลการเรียนรู้ตามกลุ่มสาระการเรียนรู้มากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 63.5 รองลงมา การประเมินคุณภาพระดับชาติ การประเมินการอ่าน การคิดวิเคราะห์ และการเขียน การประเมินกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน การประเมินคุณลักษณะอันพึงประสงค์ และอื่น ๆ คิดเป็นร้อยละ 60.5, 45.4, 40.8, 39.7 และ 2.2 ตามลำดับ

2.1.2.3.4 การวัดและประเมินผลในชั้นเรียนในแต่ละกลุ่มสาระวิชาที่ครูละเลยไม่ค่อยปฏิบัติกัน หรือปฏิบัติน้อยที่สุด

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลการวัดและประเมินผลในชั้นเรียนในแต่ละกลุ่มสาระวิชาที่ครูละเลยไม่ค่อยปฏิบัติกัน หรือปฏิบัติน้อยที่สุด ประกอบด้วย การตรวจแบบฝึกหัด การให้นักเรียนทำแฟ้มผลงาน การใช้แบบสังเกต การใช้แบบทดสอบแบบปรนัย การใช้แบบทดสอบแบบอัตนัย การตรวจผลงานนักเรียน และอื่น ๆ ปรากฏดังตารางที่ 45 ดังนี้

ตารางที่ 45 ข้อมูลจำนวนและร้อยละการวัดและประเมินผลในชั้นเรียนในแต่ละกลุ่มสาระวิชาที่ครูละเลยไม่ค่อยปฏิบัติกัน หรือปฏิบัติน้อยที่สุดของโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามจังหวัดชายแดนภาคใต้

การวัดและประเมินผลในชั้นเรียนในแต่ละกลุ่มสาระวิชาที่ครูละเลยไม่ ค่อยปฏิบัติกัน หรือปฏิบัติน้อยที่สุด	จำนวน	ร้อยละ
การตรวจแบบฝึกหัด	93	25.1
การให้นักเรียนทำแฟ้มผลงาน	237	64.1
การใช้แบบสังเกต	181	48.9
การใช้แบบทดสอบแบบปรนัย	76	20.5
การใช้แบบทดสอบแบบอัตนัย	71	19.2
การตรวจผลงานนักเรียน	83	22.4
และอื่น ๆ	5	1.4

จากตารางที่ 45 พบว่า การวัดและประเมินผลในชั้นเรียนในแต่ละกลุ่มสาระวิชาที่ครูละเลยไม่ค่อยปฏิบัติกัน หรือปฏิบัติน้อยที่สุดของโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามจังหวัดชายแดนภาคใต้ คือ ครูมีการละเลยในการให้นักเรียนทำแฟ้มผลงานมากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 64.1 รองลงมา การใช้แบบสังเกต การตรวจแบบฝึกหัด การตรวจผลงานนักเรียน การใช้แบบทดสอบแบบปรนัย การใช้แบบทดสอบแบบอัตนัย และอื่น ๆ คิดเป็นร้อยละ 48.9, 25.1, 22.4, 20.5, 19.2 และ 1.4 ตามลำดับ

2.1.4.1.2.4 ด้านการส่งเสริมความเข้มแข็งทางวิชาการ

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลด้านการส่งเสริมความเข้มแข็งทางวิชาการในโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามจังหวัดชายแดนภาคใต้เพื่อสร้างผู้เรียนสู่ความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ ประกอบด้วยประเด็นสำคัญ ดังนี้ 1) การสนับสนุนทรัพยากรในการบริหารจัดการงานวิชาการของโรงเรียนเพื่อสร้างผู้เรียนสู่ความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ 2) การนิเทศเกี่ยวกับการเรียนการสอนเพื่อสร้างผู้เรียนสู่ความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ 3) การจัดเครือข่ายในการบริหารจัดการเรียนการสอนเพื่อสร้างผู้เรียนสู่ความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ 4) การจัดกิจกรรมเสริมสร้างความเข้มแข็งทางวิชาการกับกลุ่มเครือข่ายภายในโรงเรียน และ 5) การสนับสนุนทางด้านวิชาการขององค์กรเอกชน ชุมชน และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในโรงเรียน ปรากฏรายละเอียด ดังนี้

2.1.4.1.2.4.1 การสนับสนุนทรัพยากรในการบริหารจัดการงานวิชาการของโรงเรียนเพื่อสร้างผู้เรียนสู่ความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลการสนับสนุนทรัพยากรในการบริหารจัดการงานวิชาการของโรงเรียนเพื่อสร้างผู้เรียนสู่ความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ ประกอบด้วย ครูภัณฑ์คอมพิวเตอร์ สื่อ

มัลติมีเดีย ครูจ้างสอน ครูธุรการโรงเรียน การจ้างวิทยากรภายนอกเพื่อช่วยสอน และอื่น ๆ ปรากฏดังตารางที่ 46 ดังนี้

ตารางที่ 46 ข้อมูลจำนวนและร้อยละการสนับสนุนทรัพยากรในการบริหารจัดการงานวิชาการเพื่อสร้างผู้เรียนสู่ความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ของโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามจังหวัดชายแดนภาคใต้

การสนับสนุนทรัพยากรในการบริหารจัดการงานวิชาการของโรงเรียนเพื่อสร้างผู้เรียนสู่ความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์	จำนวน	ร้อยละ
ครูภัณฑ์คอมพิวเตอร์	274	74.1
สื่อมัลติมีเดีย	256	69.2
ครูจ้างสอน	92	24.9
ครูธุรการโรงเรียน	108	29.2
การจ้างวิทยากรภายนอกเพื่อช่วยสอน	141	38.1
อื่น ๆ	9	2.4

จากตารางที่ 46 พบว่า การสนับสนุนทรัพยากรในการบริหารจัดการงานวิชาการเพื่อสร้างผู้เรียนสู่ความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ของโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามจังหวัดชายแดนภาคใต้ มีการสนับสนุนครูภัณฑ์คอมพิวเตอร์มากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 74.1 รองลงมา สื่อมัลติมีเดีย การจ้างวิทยากรภายนอกเพื่อช่วยสอน ครูธุรการโรงเรียน ครูจ้างสอน และอื่น ๆ คิดเป็นร้อยละ 69.2, 38.1, 29.2, 24.9 และ 2.4 ตามลำดับ

2.1.4.1.2.4.2 การนิเทศเกี่ยวกับการเรียนการสอนเพื่อสร้างผู้เรียนสู่ความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลการนิเทศเกี่ยวกับการเรียนการสอนเพื่อสร้างผู้เรียนสู่ความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ ประกอบด้วย และอื่น ๆ ปรากฏดังตารางที่ 47 ดังนี้

ตารางที่ 47 ข้อมูลจำนวนและร้อยละการนิเทศเกี่ยวกับการเรียนการสอนเพื่อสร้างผู้เรียนสู่ความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ของโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามจังหวัดชายแดนภาคใต้

การนิเทศเกี่ยวกับการเรียนการสอนเพื่อสร้างผู้เรียนสู่ความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์	จำนวน	ร้อยละ
ได้รับการนิเทศ	305	82.4
นิเทศโดยศึกษานิเทศก์	70	18.9
นิเทศโดยผู้บริหารโรงเรียน	245	66.2
นิเทศโดยเพื่อนครูในโรงเรียน	187	50.5
อื่น ๆ	17	4.6
ไม่ได้รับการนิเทศ	57	15.4

จากตารางที่ 47 พบว่า การนิเทศเกี่ยวกับการเรียนการสอนเพื่อสร้างผู้เรียนสู่ความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ของโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามจังหวัดชายแดนภาคใต้ ในภาพรวมได้รับการนิเทศ คิดเป็นร้อยละ 82.4 มีการนิเทศโดยผู้บริหารโรงเรียนมากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 66.2 รองลงมา นิเทศโดยเพื่อนครูในโรงเรียน นิเทศโดยศึกษานิเทศก์ และอื่น ๆ คิดเป็นร้อยละ 50.5, 18.9 และ 4.6 ตามลำดับ และไม่ได้รับการนิเทศ คิดเป็นร้อยละ 15.4

2.1.4.1.2.4.3 การจัดเครือข่ายในการบริหารจัดการเรียนการสอนเพื่อสร้างผู้เรียนสู่ความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลการจัดเครือข่ายในการบริหารจัดการเรียนการสอนเพื่อสร้างผู้เรียนสู่ความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ ประกอบด้วย อบรมแนวทางการพัฒนาหลักสูตร อบรมเทคนิคการสอนและแผนการสอน อบรมสื่อและเทคโนโลยีการสอน อบรมการวัดผลประเมินผล และอื่น ๆ ปรากฏดังตารางที่ 48 ดังนี้

ตารางที่ 48 ข้อมูลจำนวนและร้อยละการจัดเครือข่ายในการบริหารจัดการเรียนการสอนเพื่อสร้างผู้เรียนสู่ความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ของโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามจังหวัดชายแดนภาคใต้

การจัดเครือข่ายในการบริหารจัดการเรียนการสอนเพื่อสร้างผู้เรียนสู่ความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์	จำนวน	ร้อยละ
มีการจัดเครือข่าย	290	78.4
อบรมแนวทางการพัฒนาหลักสูตร	222	60.0
อบรมเทคนิคการสอนและแผนการสอน	234	63.2

การจัดเครือข่ายในการบริหารจัดการเรียนการสอนเพื่อสร้างผู้เรียนสู่ความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์	จำนวน	ร้อยละ
อบรมสื่อและเทคโนโลยีการสอน	181	48.9
อบรมการวัดผลประเมินผล	132	35.7
อื่น ๆ	5	1.4
ไม่มีการจัดเครือข่าย	64	17.3

จากตารางที่ 48 พบว่า การจัดเครือข่ายในการบริหารจัดการเรียนการสอนเพื่อสร้างผู้เรียนสู่ความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ของโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามจังหวัดชายแดนภาคใต้ ในภาพรวมมีการจัดเครือข่าย คิดเป็นร้อยละ 78.4 มีการอบรมเทคนิคการสอนและแผนการสอนมากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 63.2 รองลงมา อบรมแนวทางการพัฒนาหลักสูตร อบรมสื่อและเทคโนโลยีการสอน อบรมการวัดผลประเมินผล และอื่น ๆ คิดเป็นร้อยละ 60.0, 48.9, 35.7 และ 1.4 ตามลำดับ และไม่มีการจัดเครือข่าย คิดเป็นร้อยละ 17.3

2.1.4.1.2.4.4 การจัดกิจกรรมเสริมสร้างความเข้มแข็งทางวิชาการกับกลุ่มเครือข่ายภายในโรงเรียน

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลการจัดกิจกรรมเสริมสร้างความเข้มแข็งทางวิชาการกับกลุ่มเครือข่ายภายในโรงเรียน ประกอบด้วย กิจกรรมพัฒนาครู กิจกรรมพัฒนากระบวนการเรียนการสอน กิจกรรมการศึกษาดูงาน กิจกรรมพัฒนาสื่อและเทคโนโลยีทางการศึกษา และอื่น ๆ ปรากฏดังตารางที่ 49 ดังนี้

ตารางที่ 49 ข้อมูลจำนวนและร้อยละการจัดกิจกรรมเสริมสร้างความเข้มแข็งทางวิชาการกับกลุ่มเครือข่ายภายในโรงเรียนของโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามจังหวัดชายแดนภาคใต้

การจัดกิจกรรมเสริมสร้างความเข้มแข็งทางวิชาการกับกลุ่มเครือข่ายภายในโรงเรียน	จำนวน	ร้อยละ
กิจกรรมพัฒนาครู	278	75.1
กิจกรรมพัฒนากระบวนการเรียนการสอน	242	65.4
กิจกรรมการศึกษาดูงาน	224	60.5
กิจกรรมพัฒนาสื่อและเทคโนโลยีทางการศึกษา	147	39.7
และอื่น ๆ	15	4.1

จากตารางที่ 49 พบว่า การจัดกิจกรรมเสริมสร้างความเข้มแข็งทางวิชาการกับกลุ่มเครือข่ายภายในโรงเรียนของโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามจังหวัดชายแดนภาคใต้ มีการจัดกิจกรรมพัฒนาครูมากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 75.1 รองลงมา กิจกรรมพัฒนากระบวนการเรียนการสอน กิจกรรมการศึกษาดูงาน กิจกรรมพัฒนาสื่อและเทคโนโลยีทางการศึกษา และอื่น ๆ คิดเป็นร้อยละ 65.4, 60.5, 39.7 และ 4.1 ตามลำดับ

2.1.4.1.2.4.5 การสนับสนุนทางด้านวิชาการขององค์กรเอกชน ชุมชน และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามจังหวัดชายแดนภาคใต้

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลการสนับสนุนทางด้านวิชาการขององค์กรเอกชน ชุมชน และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามจังหวัดชายแดนภาคใต้ ประกอบด้วย ด้านงบประมาณ ด้านหนังสือวัสดุอุปกรณ์การเรียน ด้านแรงงาน ด้านการเป็นวิทยากร และอื่น ๆ ปรากฏดังตารางที่ 50 ดังนี้

ตารางที่ 50 ข้อมูลจำนวนและร้อยละการสนับสนุนทางด้านวิชาการขององค์กรเอกชน ชุมชน และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามจังหวัดชายแดนภาคใต้

การสนับสนุนทางด้านวิชาการขององค์กรเอกชน ชุมชน และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในโรงเรียน	จำนวน	ร้อยละ
ด้านงบประมาณ	161	43.5
ด้านหนังสือวัสดุอุปกรณ์การเรียน	159	43.0
ด้านแรงงาน	111	30.0
ด้านการเป็นวิทยากร	147	39.7
และอื่น ๆ	28	7.6

จากตารางที่ 50 พบว่า การสนับสนุนทางด้านวิชาการขององค์กรเอกชน ชุมชน และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามจังหวัดชายแดนภาคใต้ มีการสนับสนุนในด้านงบประมาณมากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 43.5 รองลงมา ด้านหนังสือวัสดุอุปกรณ์การเรียน ด้านการเป็นวิทยากร ด้านแรงงาน และอื่น ๆ คิดเป็นร้อยละ 43.0, 39.7, 30.0 และ 7.6 ตามลำดับ

2.1.5 คุณลักษณะความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ของผู้เรียนในโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามจังหวัดชายแดนภาคใต้

การวิเคราะห์ข้อมูลระดับความคิดเห็นคุณลักษณะความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ของผู้เรียนในโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามจังหวัดชายแดนภาคใต้ ปรากฏดังตารางที่ 51 ดังนี้

ตารางที่ 51 ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับความคิดเห็นคุณลักษณะของผู้เรียนในโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามจังหวัดชายแดนภาคใต้ จำนวน 8 ด้าน

คุณลักษณะของความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์	ระดับความคิดเห็น		
	$\bar{x}$	S.D.	ระดับ
1. การศรัทธา (อีมาน)	4.48	.930	มาก
2. การทำความดี (อิบาดะฮ์)	4.32	.878	มาก
3. คุณธรรมจริยธรรม (อัคลาภ)	4.24	.899	มาก
4. สติปัญญา	4.13	.918	มาก
5. จิตใจ (นัฟส) และจิตวิญญาณ (รูห)	4.39	.903	มาก
6. ร่างกาย	4.33	.803	มาก
7. สังคม	4.25	.742	มาก
8. ทักษะด้านอาชีพ	4.14	.881	มาก
รวม	4.28	.771	มาก

จากตารางที่ 51 พบว่า คุณลักษณะความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ของผู้เรียนในโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามจังหวัดชายแดนภาคใต้ ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านการศรัทธา (อีมาน) มีระดับความคิดเห็นมากที่สุด ($\bar{x} = 4.48$, S.D. = .930) รองลงมา ด้านจิตใจ (นัฟส) และจิตวิญญาณ (รูห) ($\bar{x} = 4.39$, S.D. = .903) ด้านร่างกาย ($\bar{x} = 4.33$, S.D. = .722) ด้านการทำความดี (อิบาดะฮ์) ($\bar{x} = 4.32$, S.D. = .878) ด้านสังคม ($\bar{x} = 4.25$, S.D. = .742) ด้านคุณธรรมจริยธรรม (อัคลาภ) ($\bar{x} = 4.24$, S.D. = .899) ทักษะด้านอาชีพ ($\bar{x} = 4.14$, S.D. = .881) ตามลำดับ และด้านที่มีระดับความคิดเห็นน้อยที่สุด คือ ด้านสติปัญญา ($\bar{x} = 4.13$, S.D. = .918)

เมื่อพิจารณาคุณลักษณะความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ของผู้เรียนในโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามจังหวัดชายแดนภาคใต้เป็นรายด้าน ปรากฏผลดังนี้

1. คุณลักษณะความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ของผู้เรียนในโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามจังหวัดชายแดนภาคใต้ในด้านการศรัทธา (อีมาน) ปรากฏผลดังตารางที่ 52 ดังนี้

ตารางที่ 52 ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับความคิดเห็นคุณลักษณะความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ของผู้เรียนในโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามจังหวัดชายแดนภาคใต้ในด้านการศรัทธา (อีมาน)

การศรัทธา (อีมาน)	ระดับความคิดเห็น		
	$\bar{x}$	S.D.	ระดับ
1. มีการศรัทธาอย่างหนักแน่นมั่นคงต่ออัลลอฮ์ ﷻ บรรดามลาอิกะฮ์ บรรดาศักดิ์มรกีร์ บรรดาศาสนทูต วันปรโลก (อาคิเราะฮ์) และกฎสภาวะทั้งดีและชั่วมาจากอัลลอฮ์	4.56	.704	มาก
2. มีหัวใจที่รำลึกถึงความยิ่งใหญ่ของอัลลอฮ์ ﷻ	4.51	.752	มาก
3. มีหัวใจที่มีความยำเกรงต่ออัลลอฮ์ ﷻ	4.47	.769	มาก
4. มีความเชื่อว่าอัลลอฮ์ ﷻ ทรงเผ้ามองคำพูดและการกระทำของเขาตลอดเวลา	4.55	.686	มาก
5. มีหัวใจที่ห่างไกลจากสิ่งที่ทำให้เกิดการตั้งภาคี (ชิริก) ต่ออัลลอฮ์ ﷻ	4.57	.648	มาก
รวม	4.48	.930	มาก

จากตารางที่ 52 พบว่า คุณลักษณะความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ของผู้เรียนในโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามจังหวัดชายแดนภาคใต้ในด้านการศรัทธา (อีมาน) ภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า มีหัวใจที่ห่างไกลจากสิ่งที่ทำให้เกิดการตั้งภาคี (ชิริก) ต่ออัลลอฮ์ ﷻ มีระดับความคิดเห็นมากที่สุด ($\bar{x} = 4.57$, S.D. = .648) รองลงมา มีการศรัทธาอย่างหนักแน่นมั่นคงต่ออัลลอฮ์ ﷻ บรรดามลาอิกะฮ์ บรรดาศักดิ์มรกีร์ บรรดาศาสนทูต วันปรโลก (อาคิเราะฮ์) และกฎสภาวะทั้งดีและชั่วมาจากอัลลอฮ์ ($\bar{x} = 4.56$, S.D. = .704) มีความเชื่อว่าอัลลอฮ์ ﷻ ทรงเผ้ามองคำพูดและการกระทำของเขาตลอดเวลา ($\bar{x} = 4.55$, S.D. = .686) และมีหัวใจที่รำลึกถึงความยิ่งใหญ่

ของอัลลอฮ์ $\bar{x} = 4.51$, S.D. = .752) ตามลำดับ และข้อที่มีระดับความคิดเห็นน้อยที่สุด คือ มีหัวใจที่มีความยำเกรงต่ออัลลอฮ์ $\bar{x} = 4.47$, S.D. = .769)

2. คุณลักษณะความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ของผู้เรียนในโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามจังหวัดชายแดนภาคใต้ในด้านการทำความดี (อิบาตะฮฺ) ปรากฏผลดังตารางที่ 53 ดังนี้

ตารางที่ 53 ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับความคิดเห็นคุณลักษณะความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ของผู้เรียนในโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามจังหวัดชายแดนภาคใต้ในด้านการทำความดี (อิบาตะฮฺ)

การทำความดี (อิบาตะฮฺ)	ระดับความคิดเห็น		
	$\bar{x}$	S.D.	ระดับ
1. มีการทำความดีด้วยความบริสุทธิ์ใจและถูกต้องตามบทบัญญัติอิสลาม	4.43	.676	มาก
2. มีการเรียนรู้เกี่ยวกับการทำความดีควบคู่กับการปฏิบัติ	4.43	.680	มาก
3. มีการปฏิบัติในสิ่งที่อัลลอฮ์ ﷻ ทรงใช้และละเว้นในสิ่งที่พระองค์ทรงห้าม	4.39	.710	มาก
4. มีการปฏิบัติตามบทบัญญัติที่ศาสนาบังคับ เช่น การละหมาดฟัรฎู และการถือศีลอด	4.50	.660	มาก
5. มีการปฏิบัติสิ่งที่เป็นสุนัตต่าง ๆ เช่น การละหมาดสุนัตและการทำความดีต่าง ๆ	4.28	.767	มาก
รวม	4.32	.878	มาก

จากตารางที่ 53 พบว่า คุณลักษณะความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ของผู้เรียนในโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามจังหวัดชายแดนภาคใต้ในด้านการทำความดี (อิบาตะฮฺ) ภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า มีการปฏิบัติตามบทบัญญัติที่ศาสนาบังคับ เช่น การละหมาดฟัรฎูและการถือศีลอด มีระดับความคิดเห็นมากที่สุด ($\bar{x} = 4.50$, S.D. = .660) รองลงมา มีการเรียนรู้เกี่ยวกับการทำความดีควบคู่กับการปฏิบัติ ($\bar{x} = 4.43$, S.D. = .680) มีการทำความดีด้วยความบริสุทธิ์ใจและถูกต้องตามบทบัญญัติอิสลาม ($\bar{x} = 4.43$, S.D. = .676) และมีการปฏิบัติในสิ่งที่อัลลอฮ์ ﷻ ทรงใช้และละเว้นในสิ่งที่พระองค์ทรงห้าม ($\bar{x} = 4.39$, S.D. = .710) ตามลำดับ และข้อ

ที่มีระดับความคิดเห็นน้อยที่สุด คือ มีการปฏิบัติสิ่งที่เป็นสุนัตต่าง ๆ เช่น การละหมาดสุนัตและการทำความดีต่าง ๆ ($\bar{X} = 4.28$, S.D. = .767)

3. คุณลักษณะความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ของผู้เรียนในโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามจังหวัดชายแดนภาคใต้ในด้านคุณธรรมจริยธรรม (อัครลาก) ปรากฏผลดังตารางที่ 54 ดังนี้

ตารางที่ 54 ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับความคิดเห็นคุณลักษณะความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ของผู้เรียนในโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามจังหวัดชายแดนภาคใต้ในด้านคุณธรรมจริยธรรม (อัครลาก)

คุณธรรมจริยธรรม (อัครลาก)	ระดับความคิดเห็น		
	$\bar{x}$	S.D.	ระดับ
1. มีมารยาทต่อตนเอง เช่น ความซื่อสัตย์ ความอดทน และมีความตั้งใจมั่น	4.32	.704	มาก
2. มีมารยาทต่อครอบครัว เช่น มีความกตัญญูต่อพ่อแม่และเชื่อมสัมพันธ์ต่อเครือญาติ	4.36	.708	มาก
3. มีมารยาทต่อครูบาอาจารย์ เช่น มีความเคารพ มีระเบียบวินัย ขยัน และตรงต่อเวลา	4.29	.771	มาก
4. มีมารยาทต่อสังคม เช่น การให้ความร่วมมือในการทำทำความดีและละเว้นความชั่ว	4.35	.729	มาก
รวม	4.24	.899	มาก

จากตารางที่ 54 พบว่า คุณลักษณะความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ของผู้เรียนในโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามจังหวัดชายแดนภาคใต้ในด้านคุณธรรมจริยธรรม (อัครลาก) ภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า มีมารยาทต่อครอบครัว เช่น มีความกตัญญูต่อพ่อแม่และเชื่อมสัมพันธ์ต่อเครือญาติ มีระดับความคิดเห็นมากที่สุด ($\bar{X} = 4.36$, S.D. = .708) รองลงมา มีมารยาทต่อสังคม เช่น การให้ความร่วมมือในการทำทำความดีและละเว้นความชั่ว ($\bar{X} = 4.35$, S.D. = .729) และมีมารยาทต่อตนเอง เช่น ความซื่อสัตย์ ความอดทน และมีความตั้งใจมั่น ($\bar{X} = 4.32$, S.D. = .704) และข้อที่มีระดับความคิดเห็นน้อยที่สุด คือ มีมารยาทต่อครูบาอาจารย์ เช่น มีความเคารพ มีระเบียบวินัย ขยัน และตรงต่อเวลา ($\bar{X} = 4.29$, S.D. = .771)

4. คุณลักษณะความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ของผู้เรียนในโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามจังหวัดชายแดนภาคใต้ในด้านสติปัญญา ปราบกฏผลดังตารางที่ 55 ดังนี้

ตารางที่ 55 ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับความคิดเห็นคุณลักษณะความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ของผู้เรียนในโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามจังหวัดชายแดนภาคใต้ในด้านสติปัญญา

สติปัญญา	ระดับความคิดเห็น		
	$\bar{x}$	S.D.	ระดับ
1. มีความสามารถในการคิดใคร่ครวญเป้าหมายของการดำเนินชีวิตทั้งโลกนี้และโลกหน้า	4.28	.782	มาก
2. มีความสามารถในการจำแนกระหว่างความดีและความชั่ว	4.37	.707	มาก
3. มีความรู้ความสามารถในการเผยแผ่ศาสนาอิสลามแก่ผู้อื่น	4.15	.814	มาก
4. มีความสามารถในการคิด วิเคราะห์ ประเด็นปัญหาต่าง ๆ ตามช่วงวัย	4.11	.812	มาก
รวม	4.13	.918	มาก

จากตารางที่ 55 พบว่า คุณลักษณะความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ของผู้เรียนในโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามจังหวัดชายแดนภาคใต้ในด้านสติปัญญา ภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า มีความสามารถในการจำแนกระหว่างความดีและความชั่ว มีระดับความคิดเห็นมากที่สุด ($\bar{x} = 4.37$, S.D. = .707) รองลงมา มีความสามารถในการคิดใคร่ครวญเป้าหมายของการดำเนินชีวิตทั้งโลกนี้และโลกหน้า ($\bar{x} = 4.28$, S.D. = .782) และมีความรู้ความสามารถในการเผยแผ่ศาสนาอิสลามแก่ผู้อื่น ($\bar{x} = 4.15$, S.D. = .814) และข้อที่มีระดับความคิดเห็นน้อยที่สุด คือ มีความสามารถในการคิด วิเคราะห์ ประเด็นปัญหาต่าง ๆ ตามช่วงวัย ($\bar{x} = 4.11$, S.D. = .812)

5. คุณลักษณะความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ของผู้เรียนในโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามจังหวัดชายแดนภาคใต้ในด้านจิตใจ (นัฟส) และจิตวิญญาณ (รูห) ปราบกฏผลดังตารางที่ 56 ดังนี้

ตารางที่ 56 ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับความคิดเห็นคุณลักษณะ
ความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ของผู้เรียนในโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามจังหวัดชายแดนภาคใต้ใน
ด้านจิตใจ (นัฟส) และจิตวิญญาณ (รูห)

จิตใจ (นัฟส) และจิตวิญญาณ (รูห)	ระดับความคิดเห็น		
	$\bar{x}$	S.D.	ระดับ
1. มีความเกรงกลัวต่ออัลลอฮ์ ﷻ	4.51	.684	มาก
2. มีความหวังต่อความเมตตาของอัลลอฮ์ ﷻ	4.49	.733	มาก
3. มีความรักต่ออัลลอฮ์ ﷻ	4.52	.691	มาก
4. มีการมอบหมายการงานต่าง ๆ ต่ออัลลอฮ์ ﷻ	4.44	.738	มาก
5. มีความหนักแน่นในการทำความดีและละเว้นความชั่ว	4.40	.723	มาก
รวม	4.39	.903	มาก

จากตารางที่ 56 พบว่า คุณลักษณะความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ของผู้เรียนในโรงเรียน
เอกชนสอนศาสนาอิสลามจังหวัดชายแดนภาคใต้ในด้านจิตใจ (นัฟส) และจิตวิญญาณ (รูห) ภาพรวม
อยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า มีความรักต่ออัลลอฮ์ ﷻ มีระดับความคิดเห็นมาก
ที่สุด ($\bar{x} = 4.52$, S.D. = .691) รองลงมา มีความเกรงกลัวต่ออัลลอฮ์ ﷻ ($\bar{x} = 4.51$, S.D. = .684) มี
ความหวังต่อความเมตตาของอัลลอฮ์ ﷻ ($\bar{x} = 4.49$, S.D. = .733) และมีการมอบหมายการงาน
ต่าง ๆ ต่ออัลลอฮ์ ﷻ ($\bar{x} = 4.44$, S.D. = .738) ตามลำดับ และข้อที่มีระดับความคิดเห็นน้อยที่สุด
คือ มีความหนักแน่นในการทำความดีและละเว้นความชั่ว ($\bar{x} = 4.40$, S.D. = .723)

**6. คุณลักษณะความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ของผู้เรียนในโรงเรียนเอกชนสอน
ศาสนาอิสลามจังหวัดชายแดนภาคใต้ในด้านร่างกาย** ปรากฏผลดังตารางที่ 57 ดังนี้

ตารางที่ 57 ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับความคิดเห็นคุณลักษณะ
ความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ของผู้เรียนในโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามจังหวัดชายแดนภาคใต้ใน
ด้านร่างกาย

ร่างกาย	ระดับความคิดเห็น		
	$\bar{x}$	S.D.	ระดับ
1. มีร่างกายที่สมบูรณ์แข็งแรง	4.42	.699	มาก
2. มีการดูแลร่างกายตามบทบัญญัติของศาสนา	4.38	.689	มาก
3. มีการฝึกฝนร่างกายให้มีความพร้อมในการปฏิบัติงานต่าง ๆ อยู่เสมอ	4.34	.738	มาก
รวม	4.33	.803	มาก

จากตารางที่ 57 พบว่า คุณลักษณะความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ของผู้เรียนในโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามจังหวัดชายแดนภาคใต้ในด้านร่างกาย ภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า มีร่างกายที่สมบูรณ์แข็งแรง มีระดับความคิดเห็นมากที่สุด ($\bar{X} = 4.37$, S.D. = .707) รองลงมา มีการดูแลร่างกายตามบทบัญญัติของศาสนา ($\bar{X} = 4.38$, S.D. = .689) และมีการฝึกฝนร่างกายให้มีความพร้อมในการปฏิบัติงานต่าง ๆ อยู่เสมอ ($\bar{X} = 4.34$, S.D. = .738) ตามลำดับ

7. คุณลักษณะความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ของผู้เรียนในโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามจังหวัดชายแดนภาคใต้ในด้านสังคม ปรากฏผลดังตารางที่ 58 ดังนี้

ตารางที่ 58 ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับความคิดเห็นคุณลักษณะความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ของผู้เรียนในโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามจังหวัดชายแดนภาคใต้ในด้านสังคม

สังคม	ระดับความคิดเห็น		
	$\bar{x}$	S.D.	ระดับ
1. มีทักษะเกี่ยวกับการดำรงชีวิตในสังคม เช่น ทักษะการสื่อสารและการปฏิสัมพันธ์	4.19	.689	มาก
2. ให้ความร่วมมือในการพัฒนาสังคม เช่น มัสญิด โรงเรียน ชุมชน และสังคม	4.32	.689	มาก
3. ให้ความร่วมมือในการทำความดีและละเว้นความชั่ว	4.34	.688	มาก
4. มีจิตอาสาในการทำงานเพื่อสังคม	4.28	.774	มาก
รวม	4.25	.742	มาก

จากตารางที่ 58 พบว่า คุณลักษณะความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ของผู้เรียนในโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามจังหวัดชายแดนภาคใต้ในด้านสังคม ภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า ให้ความร่วมมือในการทำมาค้าและละเว้นความชั่ว มีระดับความคิดเห็นมากที่สุด ($\bar{X} = 4.34$, S.D. = .688) รองลงมา ให้ความร่วมมือในการพัฒนาสังคม เช่น มัสยิด โรงเรียน ชุมชน และสังคม ($\bar{X} = 4.32$, S.D. = .689) และมีจิตอาสาในการทำงานเพื่อสังคม ($\bar{X} = 4.28$, S.D. = .774) และข้อที่มีระดับความคิดเห็นน้อยที่สุด คือ มีทักษะเกี่ยวกับการดำรงชีวิตในสังคม เช่น ทักษะการสื่อสารและการปฏิสัมพันธ์ ($\bar{X} = 4.19$, S.D. = .689)

8. คุณลักษณะความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ของผู้เรียนในโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามจังหวัดชายแดนภาคใต้ในทักษะด้านอาชีพ ปรากฏผลดังตารางที่ 59 ดังนี้

ตารางที่ 59 ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับความคิดเห็นคุณลักษณะความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ของผู้เรียนในโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามจังหวัดชายแดนภาคใต้ในทักษะด้านอาชีพ

ทักษะด้านอาชีพ	ระดับความคิดเห็น		
	$\bar{x}$	S.D.	ระดับ
1. มีความสามารถในการช่วยเหลือครอบครัวด้านการประกอบอาชีพ	4.23	.762	มาก
2. มีความอดทนและขยันในการประกอบอาชีพร่วมกับครอบครัว	4.21	.838	มาก
3. มีการเรียนรู้ในการประกอบอาชีพเสริมในโรงเรียน	4.12	.852	มาก
รวม	4.14	.881	มาก

จากตารางที่ 59 พบว่า คุณลักษณะความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ของผู้เรียนในโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามจังหวัดชายแดนภาคใต้ในด้านสังคม ภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า มีความสามารถในการช่วยเหลือครอบครัวด้านการประกอบอาชีพ มีระดับความคิดเห็นมากที่สุด ($\bar{X} = 4.23$, S.D. = .762) รองลงมา มีความอดทนและขยันในการประกอบอาชีพร่วมกับครอบครัว ($\bar{X} = 4.21$, S.D. = .838) และมีการเรียนรู้ในการประกอบอาชีพเสริมในโรงเรียน ($\bar{X} = 4.12$, S.D. = .852) ตามลำดับ

2.1.6 แนวทางการบริหารงานวิชาการในโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามจังหวัดชายแดนภาคใต้เพื่อสร้างผู้เรียนสู่ความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์

การนำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูลแนวทางการบริหารงานวิชาการในโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามจังหวัดชายแดนภาคใต้เพื่อสร้างผู้เรียนสู่ความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ มีรายละเอียด ประกอบด้วย 1) ระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับการบริหารวิชาการของโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามจังหวัดชายแดนภาคใต้ที่มีผลต่อการสร้างผู้เรียนสู่ความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ และ 2) แนวทางการบริหารงานวิชาการในโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามจังหวัดชายแดนภาคใต้เพื่อสร้างผู้เรียนสู่ความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ มีรายละเอียดปรากฏ ดังนี้

2.1.6.1 ความคิดเห็นเกี่ยวกับการบริหารงานวิชาการในโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามจังหวัดชายแดนภาคใต้เพื่อสร้างผู้เรียนสู่ความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์

การวิเคราะห์ข้อมูลระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับการบริหารวิชาการของโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามจังหวัดชายแดนภาคใต้ที่มีผลต่อการสร้างผู้เรียนสู่ความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ ปรากฏดังตารางที่ 60 ดังนี้

ตารางที่ 60 ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับการบริหารวิชาการของโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามจังหวัดชายแดนภาคใต้ที่มีผลต่อการสร้างผู้เรียนสู่ความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์

ขอบข่ายงานวิชาการ	ระดับความคิดเห็น		
	$\bar{x}$	S.D.	ระดับ
1. การพัฒนาหลักสูตร	4.04	.787	มาก
2. การพัฒนากระบวนการเรียนรู้	4.11	.827	มาก
3. การวัดผล ประเมินผล และเทียบโอนผลการเรียน	3.89	.885	มาก
4. การวิจัยเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษา	3.91	.796	มาก
5. การพัฒนาสื่อ นวัตกรรมและเทคโนโลยีเพื่อการศึกษา	4.01	.769	มาก
6. การพัฒนาแหล่งการเรียนรู้	4.05	.776	มาก
7. การนิเทศการศึกษา	3.92	.759	มาก
8. การแนะแนวการศึกษา	4.00	.805	มาก
9. การพัฒนาระบบการประกันคุณภาพการศึกษา	3.82	.849	มาก
10. การส่งเสริมความรู้ทางวิชาการแก่ชุมชน	3.78	.893	มาก
11. การประสานความร่วมมือในการพัฒนาวิชาการกับสถานศึกษาและองค์กรอื่น ๆ	3.75	.865	มาก

12. การส่งเสริมและสนับสนุนงานวิชาการแก่บุคคล ครอบครัว องค์กร หน่วยงานและสถาบันอื่นที่จัดการศึกษา	3.82	.931	มาก
รวม	3.92	.626	มาก

จากตารางที่ 60 พบว่า การบริหารวิชาการของโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามจังหวัดชายแดนภาคใต้ที่มีผลต่อการสร้างผู้เรียนสู่ความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ ภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านการพัฒนากระบวนการเรียนรู้ มีระดับความคิดเห็นมากที่สุด ($\bar{X} = 4.11$, S.D. = .827) รองลงมา ด้านการพัฒนาแหล่งการเรียนรู้ ($\bar{X} = 4.05$, S.D. = .776) ด้านการพัฒนาหลักสูตร ($\bar{X} = 4.04$, S.D. = .787) ด้านการพัฒนาสื่อ นวัตกรรมและเทคโนโลยีเพื่อการศึกษา ($\bar{X} = 4.01$, S.D. = .769) ด้านการแนะแนวการศึกษา ($\bar{X} = 4.00$, S.D. = .805) ด้านการนิเทศการศึกษา ($\bar{X} = 3.92$, S.D. = .789) ด้านการวิจัยเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษา ($\bar{X} = 3.91$, S.D. = .786) ด้านการวัดผล ประเมินผล และเทียบโอนผลการเรียน ($\bar{X} = 3.89$, S.D. = .885) ด้านการส่งเสริมและสนับสนุนงานวิชาการแก่บุคคล ครอบครัว องค์กร หน่วยงานและสถาบันอื่นที่จัดการศึกษา ($\bar{X} = 3.82$, S.D. = .931) ด้านการพัฒนาระบบการประกันคุณภาพการศึกษา ($\bar{X} = 3.82$, S.D. = .849) และด้านการส่งเสริมความรู้ทางวิชาการแก่ชุมชน ($\bar{X} = 3.78$, S.D. = .893) ตามลำดับ และด้านที่มีระดับความคิดเห็นน้อยที่สุด คือ ด้านการประสานความร่วมมือในการพัฒนาวิชาการกับสถานศึกษาและองค์กรอื่น ๆ ($\bar{X} = 3.75$, S.D. = .865)

2.1.6.2 แนวทางการบริหารงานวิชาการของโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามจังหวัดชายแดนภาคใต้เพื่อสร้างผู้เรียนสู่ความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ตามขอบข่ายงานวิชาการ

การวิเคราะห์แนวทางการบริหารวิชาการในโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามจังหวัดชายแดนภาคใต้เพื่อสร้างผู้เรียนสู่ความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ตามขอบข่ายงานวิชาการ ประกอบด้วย 1) การพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา 2) การพัฒนากระบวนการเรียนรู้ 3) การวัดผล ประเมินผล และเทียบโอนผลการเรียน 4) การวิจัยเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษา 5) การพัฒนาสื่อ นวัตกรรมและเทคโนโลยีเพื่อการศึกษา 6) การพัฒนาแหล่งการเรียนรู้ 7) การนิเทศการศึกษา 8) การแนะแนวการศึกษา 9) การพัฒนาระบบการประกันคุณภาพการศึกษา 10) การส่งเสริมความรู้ทางวิชาการแก่ชุมชน 11) การประสานความร่วมมือในการพัฒนาวิชาการกับสถานศึกษาและองค์กรอื่น ๆ และ 12) การส่งเสริมและสนับสนุนงานวิชาการแก่บุคคล ครอบครัว องค์กร หน่วยงานและสถาบันอื่นที่จัดการศึกษา ปรากฏผล ดังนี้

1. แนวทางการบริหารวิชาการของโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามจังหวัดชายแดนภาคใต้เพื่อสร้างผู้เรียนสู่ความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ในด้านการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา ปรากฏผลดังตารางที่ 61 ดังนี้

ตารางที่ 61 แนวทางการบริหารวิชาการของโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามจังหวัดชายแดนภาคใต้เพื่อสร้างผู้เรียนสู่ความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ในด้านการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา

ขอบข่ายงานวิชาการ	ความถี่	ร้อยละ
1. การพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา		
1. การบูรณาการหลักสูตรสามัญกับศาสนามุ่งไปสู่เป้าหมายเดียวกัน	21	11.47
2. มุ่งเน้นพื้นฐานของศาสนา ปฏิบัติได้จริง และควบคู่กับการใช้ชีวิตในโลกนี้	19	10.38
3. ตอบสนองความสามารถที่หลากหลายของผู้เรียน	19	10.38
4. เพิ่มชั่วโมงให้กับการปลูกจิตสำนึกต่อตนเอง สังคม ศาสนา และอื่น ๆ ให้มากขึ้น	19	10.38
5. ต้องมีหลักสูตรที่สอดคล้องกับบริบทและอัตลักษณ์ของชุมชน	17	9.28
6. สามารถพัฒนาตนเอง รู้ทันการเปลี่ยนแปลงของสังคม อ่านออกเขียนได้ เข้าใจ ธรรมชาติ รักษาสุขภาพ ไม่เอาเปรียบผู้อื่น และแสวงหาความรู้อยู่เสมอ	17	9.28
7. ส่งเสริมให้ผู้เรียนเป็นคนดี และอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข	17	9.28
8. หลักสูตรควรเน้นความรู้ควบคู่คุณธรรม	17	9.28
9. ต้องเป็นหลักสูตรที่มีส่วนร่วมของทุกฝ่าย โรงเรียน ชุมชน ครู และผู้ปกครอง	15	8.19
10. หลักสูตรต้องมีความชัดเจนและต้องพัฒนาตลอดเวลาตามกาลสมัย	15	8.19
11. ควรเน้นการเรียนวิชาดีฟี่สี่ (อรรถาธิบายอัลกุรอาน)	7	3.82
รวม	183	100

จากตารางที่ 61 แนวทางการบริหารงานวิชาการของโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามจังหวัดชายแดนภาคใต้เพื่อสร้างผู้เรียนสู่ความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ในด้านการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาพบว่า ด้านการบูรณาการหลักสูตรสามัญกับศาสนามุ่งไปสู่เป้าหมายเดียวกัน มากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 11.47 รองลงมาด้านการมุ่งเน้นพื้นฐานของศาสนา ปฏิบัติได้จริง และควบคู่กับการใช้ชีวิตในโลกนี้ การตอบสนองความสามารถที่หลากหลายของผู้เรียน และการเพิ่มชั่วโมงให้กับการปลูกจิตสำนึกต่อตนเอง สังคม ศาสนา และอื่น ๆ ให้มากขึ้น คิดเป็นร้อยละ 10.38 และด้านที่น้อยที่สุดคือ ด้านควรเน้นการเรียนวิชาดีฟี่สี่ (อรรถาธิบายอัลกุรอาน) คิดเป็นร้อยละ 3.82

2. แนวทางการบริหารวิชาการของโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามจังหวัดชายแดนภาคใต้เพื่อสร้างผู้เรียนสู่ความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ในด้านการพัฒนากระบวนการเรียนรู้ปรากฏผลดังตารางที่ 62 ดังนี้

ตารางที่ 62 แนวทางการบริหารวิชาการของโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามจังหวัดชายแดนภาคใต้เพื่อสร้างผู้เรียนสู่ความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ในด้านการพัฒนากระบวนการเรียนรู้

ขอบข่ายงานวิชาการ	ความถี่	ร้อยละ
2. การพัฒนากระบวนการเรียนรู้		
1. กระบวนการเรียนรู้ที่เชื่อมโยงทั้งคุณยาและอาคิเราะฮฺ	27	13.77
2. จัดกระบวนการเรียนรู้ตามความต้องการและความถนัดของแต่ละราย คำนึงถึงความแตกต่างระหว่างบุคคล	23	11.73
3. ให้มีกระบวนการเรียนรู้ที่เหมาะสมกับธรรมชาติของรายวิชา มีความหลากหลายทันสมัย และน่าสนใจ	21	10.71
4. การจัดการเรียนรู้ให้สอดคล้องกับสภาพความเป็นจริงของผู้เรียนและเป็นแนวทางเดียวกัน	19	9.63
5. ควรที่จะมีการบูรณาการรายวิชาสามัญและศาสนา	19	9.63
6. มุ่งเน้นผู้เรียนมีความประพฤติดี ให้ความสำคัญกับประโยชน์ส่วนรวมมากกว่าส่วนตน	18	9.18
7. สามารถปฏิบัติได้จริงในการใช้ชีวิตประจำวัน	17	8.67
8. ครูผู้สอนควรจะมีความรู้ในวิชาศาสนาและสามัญเท่าเทียมกัน	17	8.67
9. มุ่งเน้นการอ่าน คิด วิเคราะห์	17	8.67
10. มุ่งเน้นการถ่ายทอดที่ผู้เรียนสามารถนำไปประยุกต์ใช้ให้เกิดผล	13	6.63
11. ใช้ระบบการเรียนแบบทะเลาะเกะฮฺ กลุ่มเล็กไม่เกิน 12 คน	5	2.55
รวม	196	100

จากตารางที่ 62 แนวทางการบริหารงานวิชาการงานวิชาการของโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามจังหวัดชายแดนภาคใต้เพื่อสร้างผู้เรียนสู่ความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ในด้านการพัฒนากระบวนการเรียนรู้พบว่า ด้านกระบวนการเรียนรู้ที่เชื่อมโยงทั้งคุณยาและอาคิเราะฮฺ มากที่สุดคิดเป็นร้อยละ 13.77 รองลงมาด้านจัดกระบวนการเรียนรู้ตามความต้องการและความถนัดของ

แต่ละราย คำนึงถึงความแตกต่างระหว่างบุคคล คิดเป็นร้อยละ 11.73 และด้านที่น้อยที่สุด คือ ด้านใช้ระบบการเรียนแบบหะละเกาะฮู กลุ่มเล็กไม่เกิน 12 คน คิดเป็นร้อยละ 2.55

3. แนวทางการบริหารวิชาการของโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามจังหวัดชายแดนภาคใต้เพื่อสร้างผู้เรียนสู่ความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ในด้านการวัดผล ประเมินผล และเทียบโอนผลการเรียน ปรากฏผลดังตารางที่ 63 ดังนี้

ตารางที่ 63 แนวทางการบริหารวิชาการของโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามจังหวัดชายแดนภาคใต้เพื่อสร้างผู้เรียนสู่ความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ในด้านการวัดผล ประเมินผล และเทียบโอนผลการเรียน

ขอบข่ายงานวิชาการ	ความถี่	ร้อยละ
3. การวัดผล ประเมินผล และเทียบโอนผลการเรียน		
1. ประเมินคุณลักษณะของความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ทั้ง 8 ด้านโดยเฉพาะ	19	17.43
2. มีตัวชี้วัดและมาตรฐานในการสร้างผู้เรียนสู่ความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์	17	15.59
3. ประเมินตามสภาพจริงเพื่อปรับเปลี่ยนพฤติกรรมของนักเรียน	17	15.59
4. การวัดผลประเมินผลที่หลากหลายและเหมาะสมกับผู้เรียน	15	13.76
5. ควรจะมีระบบการประเมินที่เป็นมาตรฐานเดียวกัน	15	13.76
6. ครอบคลุมทักษะทุกด้านและทุกสาขา	13	11.92
7. สร้างเครื่องมือวัดผลที่กระตุ้นผู้เรียน	13	11.92
รวม	109	100

จากตารางที่ 63 แนวทางการบริหารงานวิชาการงานวิชาการของโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามจังหวัดชายแดนภาคใต้เพื่อสร้างผู้เรียนสู่ความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ในด้านการวัดผล ประเมินผล และเทียบโอนผลการเรียนพบว่า ด้านประเมินคุณลักษณะของความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ทั้ง 8 ด้านโดยเฉพาะ มากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 17.43 รองลงมาด้านการมีตัวชี้วัดและมาตรฐานในการสร้างผู้เรียนสู่ความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์และด้านการประเมินตามสภาพจริงเพื่อปรับเปลี่ยนพฤติกรรมของนักเรียน คิดเป็นร้อยละ 15.59 และด้านที่น้อยที่สุด คือ ด้านครอบคลุมทักษะทุกด้านและทุกสาขาและด้านสร้างเครื่องมือวัดผลที่กระตุ้นผู้เรียน คิดเป็นร้อยละ 11.92

4. แนวทางการบริหารวิชาการของโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามจังหวัดชายแดนภาคใต้เพื่อสร้างผู้เรียนสู่ความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ในด้านการวิจัยเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษา ปรากฏผลดังตารางที่ 64 ดังนี้

ตารางที่ 64 แนวทางการบริหารวิชาการของโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามจังหวัดชายแดนภาคใต้เพื่อสร้างผู้เรียนสู่ความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ในด้านการวิจัยเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษา

ขอบข่ายงานวิชาการ	ความถี่	ร้อยละ
4. การวิจัยเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษา		
1. ทำวิจัยเพื่อพัฒนาคุณลักษณะของผู้เรียนในแต่ละด้าน	23	20.90
2. ควรมีการเผยแพร่ผลงานการวิจัยแก่ผู้ที่เกี่ยวข้อง	17	15.45
3. สามารถวิเคราะห์ปัญหาและแนวทางแก้ปัญหาของผู้เรียน และส่งเสริมเพื่อการพัฒนา	15	13.63
4. ดูปัจจุบันพร้อมของผู้เรียน เพื่อใช้ในการแก้ปัญหา	15	13.63
5. ต้องบริหารจัดการแรงจูงใจ	13	11.81
6. วิจัยเพื่อหาธรรมชาติและแก่นแท้ของผู้เรียนตามยุคสมัย	13	11.81
7. ควรทำวิจัยเพื่อแก้ปัญหา มีชี้ทำเพื่อสร้างผลงาน	7	6.36
8. ควรส่งเสริมให้ครูทำวิจัยและให้รางวัลตอบแทน	7	6.36
รวม	110	100

จากตารางที่ 64 แนวทางการบริหารงานวิชาการงานวิชาการของโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามจังหวัดชายแดนภาคใต้เพื่อสร้างผู้เรียนสู่ความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ในด้านการวิจัยเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษาพบว่า ด้านทำวิจัยเพื่อพัฒนาคุณลักษณะของผู้เรียนในแต่ละด้าน มากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 20.90 รองลงมาด้านควรมีการเผยแพร่ผลงานการวิจัยแก่ผู้ที่เกี่ยวข้อง คิดเป็นร้อยละ 15.45 และด้านที่น้อยที่สุด คือ ด้านควรทำวิจัยเพื่อแก้ปัญหา มีชี้ทำเพื่อสร้างผลงานและควรส่งเสริมให้ครูทำวิจัยและให้รางวัลตอบแทน คิดเป็นร้อยละ 6.36

5. แนวทางการบริหารวิชาการของโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามจังหวัดชายแดนภาคใต้เพื่อสร้างผู้เรียนสู่ความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ในด้านการพัฒนาสื่อ นวัตกรรมและเทคโนโลยีเพื่อการศึกษา ปรากฏผลดังตารางที่ 65 ดังนี้

ตารางที่ 65 แนวทางการบริหารวิชาการของโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลาม จังหวัดชายแดนภาคใต้เพื่อสร้างผู้เรียนสู่ความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ในด้านการพัฒนาสื่อ นวัตกรรม และเทคโนโลยีเพื่อการศึกษา

ขอบข่ายงานวิชาการ	ความถี่	ร้อยละ
5. การพัฒนาสื่อ นวัตกรรมและเทคโนโลยีเพื่อการศึกษา		
1. ใช้สื่อ นวัตกรรม และเทคโนโลยีเพื่อการศึกษาที่สอดคล้องกับหลักคำสอนของศาสนา	27	14.21
2. ควรเป็นสื่อที่ส่งผลทางด้านจิตใจและจิตวิญญาณ	23	12.10
3. จัดสื่อให้สอดคล้องกับวัยของผู้เรียน	21	11.05
4. พัฒนาสื่อการเรียนรู้ที่หลากหลายตามแบบฉบับของท่านนบีมุฮัมมัด ﷺ	21	11.05
5. ต้องมีความหลากหลาย	19	10.00
6. ใช้เทคโนโลยีในการเรียนการสอนที่สอดคล้องกับผู้เรียน	19	10.00
7. ผู้เรียนนำไปใช้ให้เกิดประโยชน์และสามารถประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันได้จริง	17	8.94
8. สื่อน่าสนใจและดึงดูดใจผู้เรียน	17	8.94
9. เป็นสื่อที่สร้างสรรค์ ส่งเสริมให้เกิดการพัฒนาผู้เรียนในมิติที่ตามมา	15	7.89
10. จัดให้มีห้องเก็บสื่อ นวัตกรรม และเทคโนโลยีในแต่ละระดับชั้น	11	5.78
รวม	190	100

จากตารางที่ 65 แนวทางการบริหารงานวิชาการงานวิชาการของโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามจังหวัดชายแดนภาคใต้เพื่อสร้างผู้เรียนสู่ความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ในด้านการพัฒนาสื่อ นวัตกรรมและเทคโนโลยีเพื่อการศึกษาพบว่า ด้านการใช้สื่อ นวัตกรรม และเทคโนโลยีเพื่อการศึกษาที่สอดคล้องกับหลักคำสอนของศาสนา มากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 14.21 รองลงมาด้านควรเป็นสื่อที่ส่งผลทางด้านจิตใจและจิตวิญญาณ คิดเป็นร้อยละ 12.10 และด้านที่น้อยที่สุด คือ ด้านการจัดให้มีห้องเก็บสื่อ นวัตกรรม และเทคโนโลยีในแต่ละระดับชั้น คิดเป็นร้อยละ 5.78

6. แนวทางการบริหารวิชาการของโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามจังหวัดชายแดนภาคใต้เพื่อสร้างผู้เรียนสู่ความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ในด้านการพัฒนาแหล่งการเรียนรู้ ปรากฏผลดังตารางที่ 66 ดังนี้

ตารางที่ 66 แนวทางการบริหารวิชาการของโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลาม จังหวัดชายแดนภาคใต้เพื่อสร้างผู้เรียนสู่ความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ในด้านการพัฒนาแหล่งการเรียนรู้

ขอบข่ายงานวิชาการ	ความถี่	ร้อยละ
6. การพัฒนาแหล่งการเรียนรู้		
1. จัดให้มีแหล่งเรียนรู้นอกห้องเรียนที่เหมาะสมกับผู้เรียน	18	19.35
2. ต้องสร้างความเข้าใจให้แก่ผู้ที่เกี่ยวข้องทราบ	17	18.27
3. ส่งเสริมการใช้แหล่งเรียนรู้ที่หลากหลาย	13	13.97
4. มุ่งเน้นแหล่งเรียนรู้ที่ป้องกันผู้เรียนให้อยู่ในกรอบของศาสนา (บ้าน โรงเรียน มัสญิด)	11	11.82
5. พัฒนาแหล่งเรียนรู้ให้เหมาะสมกับการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและสอดคล้องกับหลักศาสนา	11	11.82
6. ควรจัดแหล่งเรียนรู้ให้มากและต่อเนื่อง	9	9.67
7. จัดหาแหล่งเรียนรู้ที่ส่งผลต่อการพัฒนาผู้เรียนสู่ความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์โดยตรง	7	7.52
8. เป็นแหล่งเรียนรู้ที่ผู้เรียนสามารถเรียนรู้โดยธรรมชาติ ทุกสถานที่และทุกเวลา	7	7.52
รวม	93	100

จากตารางที่ 66 แนวทางการบริหารงานวิชาการงานวิชาการของโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามจังหวัดชายแดนภาคใต้เพื่อสร้างผู้เรียนสู่ความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ในด้านการพัฒนาแหล่งการเรียนรู้พบว่า ด้านการจัดให้มีแหล่งเรียนรู้นอกห้องเรียนที่เหมาะสมกับผู้เรียนมากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 19.35 รองลงมาด้านต้องสร้างความเข้าใจให้แก่ผู้ที่เกี่ยวข้องทราบ คิดเป็นร้อยละ 18.27 และด้านที่น้อยที่สุด คือ ด้านการจัดหาแหล่งเรียนรู้ที่ส่งผลต่อการพัฒนาผู้เรียนสู่ความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์โดยตรงและด้านการเป็นแหล่งเรียนรู้ที่ผู้เรียนสามารถเรียนรู้โดยธรรมชาติทุกสถานที่และทุกเวลา คิดเป็นร้อยละ 7.52

7. แนวทางการบริหารวิชาการของโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามจังหวัดชายแดนภาคใต้เพื่อสร้างผู้เรียนสู่ความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ในด้านการนิเทศการศึกษา ปรากฏผลดังตารางที่ 67 ดังนี้

ตารางที่ 67 แนวทางการบริหารวิชาการของโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามจังหวัดชายแดนภาคใต้เพื่อสร้างผู้เรียนสู่ความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ในด้านการนิเทศการศึกษา

ขอบข่ายงานวิชาการ	ความถี่	ร้อยละ
7. การนิเทศการศึกษา		
1. การนิเทศให้ครูเกาะติดผู้เรียนเป็นรายบุคคล จะได้อยู่ภายใต้กรอบคุณลักษณะ มนุษย์ที่สมบูรณ์	19	14.50
2. การนิเทศที่ส่งเสริมและสนับสนุนให้กระบวนการเรียนการสอนส่งผลที่ดีต่อ ผู้เรียน	17	12.97
3. มีการนิเทศครูอย่างต่อเนื่อง เพื่อครูจะได้กวัดขันผู้เรียนให้มีการพัฒนาทุกด้าน	17	12.97
4. การนิเทศทางอิสลามศึกษาตามคุณลักษณะที่ต้องการ	17	12.97
5. การนิเทศให้ตื่นตัวอยู่ตลอดเวลา (ตักเตือนและกระตุ้น)	15	11.45
6. การนิเทศให้ผู้เรียนมีทักษะการคิดและทักษะชีวิต	15	11.45
7. ผู้นิเทศต้องเป็นแบบอย่างให้กับผู้เรียน	13	9.92
8. การนิเทศให้เด็กพัฒนาและต่อยอดการเรียนรู้	7	5.34
รวม	131	100

จากตารางที่ 67 แนวทางการบริหารงานวิชาการงานวิชาการของโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามจังหวัดชายแดนภาคใต้เพื่อสร้างผู้เรียนสู่ความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ในด้านการนิเทศการศึกษาพบว่า ด้านการนิเทศให้ครูเกาะติดผู้เรียนเป็นรายบุคคล จะได้อยู่ภายใต้กรอบคุณลักษณะมนุษย์ที่สมบูรณ์ มากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 14.50 รองลงมาด้านการนิเทศที่ส่งเสริมและสนับสนุนให้กระบวนการเรียนการสอนส่งผลที่ดีต่อผู้เรียน ด้านการนิเทศครูอย่างต่อเนื่อง เพื่อครูจะได้กวัดขันผู้เรียนให้มีการพัฒนาทุกด้าน ด้านการนิเทศครูอย่างต่อเนื่อง เพื่อครูจะได้กวัดขันผู้เรียนให้มีการพัฒนาทุกด้าน และด้านการนิเทศทางอิสลามศึกษาตามคุณลักษณะที่ต้องการ คิดเป็นร้อยละ 12.97 และด้านที่น้อยที่สุด คือ ด้านการนิเทศให้เด็กพัฒนาและต่อยอดการเรียนรู้ คิดเป็นร้อยละ 5.34

8. แนวทางการบริหารวิชาการของโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามจังหวัดชายแดนภาคใต้เพื่อสร้างผู้เรียนสู่ความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ในด้านการแนะแนวการศึกษา ปรากฏผลดังตารางที่ 68 ดังนี้

ตารางที่ 68 แนวทางการบริหารวิชาการของโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามจังหวัดชายแดนภาคใต้เพื่อสร้างผู้เรียนสู่ความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ในด้านการแนะแนวการศึกษา

ขอบข่ายงานวิชาการ	ความถี่	ร้อยละ
8. การแนะนำการศึกษา		
1. แนะนำให้สอดคล้องกับความต้องการของผู้เรียนและบริบทของผู้เรียนแต่ละคน	21	18.42
2. แนะนำที่มุ่งเน้นการดำเนินชีวิตทั้งโลกนี้และโลกหน้าให้เกิดดุลยภาพ	19	16.67
3. ต้องมีรูปแบบการแนะนำที่หลากหลาย	17	14.91
4. ควรแนะนำที่สอดคล้องกับคุณธรรมจริยธรรมแก่ผู้เรียน	17	14.91
5. แนะนำให้ผู้เรียนมีโลกทัศน์ที่กว้างขึ้น	15	13.15
6. แนะนำการศึกษาต่อที่เหมาะสมกับการดำเนินชีวิตแห่งอิสลาม	11	9.64
7. วิเคราะห์แนวปฏิบัติตนในการเป็นแบบอย่างที่ดีตามบรรพชนยุคแรกของอิสลาม	7	6.14
8. แนะนำให้ครอบคลุมทุกด้าน ทั้งผู้เรียน ผู้ปกครอง ด้านการศึกษาและทักษะอาชีพ พร้อมกับคุณลักษณะของความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์	7	6.14
รวม	114	100

จากตารางที่ 68 แนวทางการบริหารงานวิชาการงานวิชาการของโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามจังหวัดชายแดนภาคใต้เพื่อสร้างผู้เรียนสู่ความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ในด้านการแนะนำการศึกษาพบว่า ด้านแนะนำให้สอดคล้องกับความต้องการของผู้เรียนและบริบทของผู้เรียนแต่ละคน มากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 16.67 รองลงมาด้านต้องมีรูปแบบการแนะนำที่หลากหลาย และด้านควรแนะนำที่สอดคล้องกับคุณธรรมจริยธรรมแก่ผู้เรียน คิดเป็นร้อยละ 14.91 และด้านที่น้อยที่สุดคือ ด้านการแนะนำให้ครอบคลุมทุกด้าน ทั้งผู้เรียน ผู้ปกครอง ด้านการศึกษาและทักษะอาชีพ พร้อมกับคุณลักษณะของความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ คิดเป็นร้อยละ 6.14

9. แนวทางการบริหารวิชาการของโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามจังหวัดชายแดนภาคใต้เพื่อสร้างผู้เรียนสู่ความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ในด้านการพัฒนาระบบการประกันคุณภาพการศึกษา ปรากฏผลดังตารางที่ 69 ดังนี้

ตารางที่ 69 แนวทางการบริหารวิชาการของโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามจังหวัดชายแดนภาคใต้เพื่อสร้างผู้เรียนสู่ความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ในด้านการพัฒนาระบบการประกันคุณภาพการศึกษา

ขอบข่ายงานวิชาการ	ความถี่	ร้อยละ
9. การพัฒนาระบบการประกันคุณภาพการศึกษา		
1. การประกันที่มีการบริหารจัดการแบบอิสลาม มุ่งเน้นความบริสุทธิ์ โปร่งใส	17	22.07

ขอบข่ายงานวิชาการ	ความถี่	ร้อยละ
ตรวจสอบได้ และเป็นจริง		
2. ระบบประกันคุณภาพที่มีระบบและรูปแบบที่สมบูรณ์ทั้งตัวชี้วัดและเกณฑ์การประเมินในด้านการสร้างผู้เรียนสู่ความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์	17	22.07
3. มุ่งเน้นการประกันที่ตรวจสอบได้และเหมาะสมกับบริบทของโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลาม	15	19.48
4. การประกันที่สามารถต่อยอดได้หลังจากที่ผู้เรียนสำเร็จการศึกษาแล้ว	15	19.48
5. การทำระบบประกันให้เป็นงานหลัก ไม่เป็นภาระ และเป็นธรรมชาติ	13	16.88
รวม	77	100

จากตารางที่ 69 แนวทางการบริหารงานวิชาการงานวิชาการของโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามจังหวัดชายแดนภาคใต้เพื่อสร้างผู้เรียนสู่ความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ในด้านการพัฒนาระบบการประกันคุณภาพการศึกษาพบว่า ด้านการประกันที่มีการบริหารจัดการแบบอิสลาม มุ่งเน้นความบริสุทธิ์ โปร่งใส ตรวจสอบได้ และเป็นจริงและด้านระบบประกันคุณภาพที่มีระบบและรูปแบบที่สมบูรณ์ทั้งตัวชี้วัดและเกณฑ์การประเมินในด้านการสร้างผู้เรียนสู่ความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์มากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 22.07 รองลงมาด้านมุ่งเน้นการประกันที่ตรวจสอบได้และเหมาะสมกับบริบทของโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามและด้านการประกันที่สามารถต่อยอดได้หลังจากที่ผู้เรียนสำเร็จการศึกษาแล้ว คิดเป็นร้อยละ 19.48 และด้านที่น้อยที่สุด คือ ด้านการทำระบบประกันให้เป็นงานหลัก ไม่เป็นภาระ และเป็นธรรมชาติ คิดเป็นร้อยละ 16.88

10. แนวทางการบริหารวิชาการของโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามจังหวัดชายแดนภาคใต้เพื่อสร้างผู้เรียนสู่ความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ในด้านการส่งเสริมความรู้ทางวิชาการแก่ชุมชน ปรากฏผลดังตารางที่ 70 ดังนี้

ตารางที่ 70 แนวทางการบริหารวิชาการของโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามจังหวัดชายแดนภาคใต้เพื่อสร้างผู้เรียนสู่ความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ในด้านการส่งเสริมความรู้ทางวิชาการแก่ชุมชน

ขอบข่ายงานวิชาการ	ความถี่	ร้อยละ
10. การส่งเสริมความรู้ทางวิชาการแก่ชุมชน		
1. ให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรมส่งเสริมความรู้ทางด้านวิชาการแก่ชุมชน	25	16.77
2. ส่งเสริมให้เกิดการเรียนรู้ตลอดชีวิต	23	15.43

ขอบข่ายงานวิชาการ	ความถี่	ร้อยละ
3. ต้องสร้างเครือข่ายในการส่งเสริมความรู้ทางวิชาการ	21	14.09
4. ส่งเสริมให้มีการจัดการเรียนการสอนในมัสยิดและมีการอบรมอย่างต่อเนื่อง	19	12.75
5. ความรู้วิชาการที่ชุมชนสามารถนำไปประกอบอาชีพได้ มีความหลากหลาย และ เหมาะสมกับบริบทของชุมชน	17	11.40
6. ส่งเสริมสังคมที่ขาดความรู้ สู้สังคมแห่งการเรียนรู้	15	10.06
7. พัฒนาชุมชนที่รู้แล้ว ให้รู้เพิ่มมากขึ้น	11	7.38
8. เจาะประเด็นหลักที่เป็นปัญหาในสังคม	11	7.38
9. ต้องสร้างนักดาอีย์ (ผู้เผยแพร่ศาสนา) และเป็นแบบอย่างที่ดี	7	4.69
รวม	149	100

จากตารางที่ 70 แนวทางการบริหารงานวิชาการงานวิชาการของโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามจังหวัดชายแดนภาคใต้เพื่อสร้างผู้เรียนสู่ความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ในด้านการส่งเสริมความรู้ทางวิชาการแก่ชุมชนพบว่า ด้านให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรมส่งเสริมความรู้ทางด้านวิชาการแก่ชุมชน มากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 16.77 รองลงมาด้านส่งเสริมให้เกิดการเรียนรู้ตลอดชีวิต คิดเป็นร้อยละ 15.43 และด้านที่น้อยที่สุด คือ ด้านต้องสร้างนักดาอีย์ (ผู้เผยแพร่ศาสนา) และเป็นแบบอย่างที่ดี คิดเป็นร้อยละ 4.69

11. แนวทางการบริหารวิชาการของโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามจังหวัดชายแดนภาคใต้เพื่อสร้างผู้เรียนสู่ความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ในด้านการประสานความร่วมมือในการพัฒนาวิชาการกับสถานศึกษาและองค์กรอื่น ๆ ปรากฏผลดังตารางที่ 71 ดังนี้

ตารางที่ 71 แนวทางการบริหารวิชาการของโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามจังหวัดชายแดนภาคใต้เพื่อสร้างผู้เรียนสู่ความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ในด้านการประสานความร่วมมือในการพัฒนาวิชาการกับสถานศึกษาและองค์กรอื่น ๆ

ขอบข่ายงานวิชาการ	ความถี่	ร้อยละ
11. การประสานความร่วมมือในการพัฒนาวิชาการกับสถานศึกษาและองค์กรอื่น ๆ		
1. ให้ความร่วมมือในการทำความดีและละเว้นความชั่ว	23	15.13
2. ต้องสร้างความเข้าใจร่วมกัน	17	11.18
3. ควรเป็นผู้ให้ก่อนอย่างบริสุทธิ์ใจ เพื่อสร้างผู้เรียนที่ดีในอนาคต	17	11.18

ขอบข่ายงานวิชาการ	ความถี่	ร้อยละ
4. ส่งผู้เรียนเข้าร่วมกิจกรรมนอกสถานที่	17	11.18
5. มีการวางแผนงานและโครงการระยะสั้นและระยะยาวในแต่ละปี	15	9.86
6. ผู้บริหารต้องทำเป็นแบบอย่าง	15	9.86
7. ควรสร้างเครือข่ายที่เข้มแข็ง เพื่อให้ทุกภาคส่วนมีความรับผิดชอบร่วมกัน	15	9.86
8. แลกเปลี่ยนกิจกรรม Best Practice ของแต่ละโรง	13	8.55
9. จัดกระบวนการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างสถานศึกษา	11	7.23
10. การให้ความร่วมมือของทุกภาคส่วนจะเป็นการส่งเสริมให้ผู้เรียนมีคุณลักษณะที่สมบูรณ์ได้	9	5.92
รวม	152	100

จากตารางที่ 71 แนวทางการบริหารงานวิชาการงานวิชาการของโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามจังหวัดชายแดนภาคใต้เพื่อสร้างผู้เรียนสู่ความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ในด้านการประสานความร่วมมือในการพัฒนาวิชาการกับสถานศึกษาและองค์กรอื่น ๆ พบว่า ด้านการให้ความร่วมมือในการทำมาดีและละเว้นความชั่ว มากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 15.13 รองลงมาด้านต้องสร้างความเข้าใจร่วมกัน ด้านควรเป็นผู้ให้ก่อนอย่างบริสุทธิ์ใจ เพื่อสร้างผู้เรียนที่ดีในอนาคต และด้านการส่งผู้เรียนเข้าร่วมกิจกรรมนอกสถานที่ คิดเป็นร้อยละ 11.18 และด้านที่น้อยที่สุด คือ ด้านการให้ความร่วมมือของทุกภาคส่วนจะเป็นการส่งเสริมให้ผู้เรียนมีคุณลักษณะที่สมบูรณ์ได้ คิดเป็นร้อยละ 5.92

12. แนวทางการบริหารวิชาการของโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามจังหวัดชายแดนภาคใต้เพื่อสร้างผู้เรียนสู่ความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ในด้านการส่งเสริมและสนับสนุนงานวิชาการแก่บุคคล ครอบครัว องค์กร หน่วยงานและสถาบันอื่นที่จัดการศึกษา ปรากฏผลดังตารางที่ 72 ดังนี้

ตารางที่ 72 แนวทางการบริหารวิชาการของโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามจังหวัดชายแดนภาคใต้เพื่อสร้างผู้เรียนสู่ความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ในด้านการส่งเสริมและสนับสนุนงานวิชาการแก่บุคคล ครอบครัว องค์กร หน่วยงานและสถาบันอื่นที่จัดการศึกษา

ขอบข่ายงานวิชาการ	ความถี่	ร้อยละ
12. การส่งเสริมและสนับสนุนงานวิชาการแก่บุคคล ครอบครัว องค์กร หน่วยงานและสถาบันอื่นที่จัดการศึกษา		

ขอบข่ายงานวิชาการ	ความถี่	ร้อยละ
1. สอดแทรกความรู้ที่ทำให้ผู้เรียนมีคุณลักษณะความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ตามที่โอกาสอำนวย	21	15.55
2. มุ่งเน้นการทำงานเป็นทีมและพัฒนาอย่างต่อเนื่อง	19	14.07
3. ดำเนินการให้สอดคล้องและเหมาะสมในแต่ละบริบท	19	14.07
4. มีการวางแผนโครงการระยะสั้นและระยะยาวในแต่ละปีงบประมาณ	17	12.59
5. จัดนิทรรศการและจัดงานพบปะ เช่น วันรายอและวันอื่น ๆ	17	12.59
6. นัดเวลาแลกเปลี่ยนเรียนรู้นัดพบเจอกันตามโปรแกรมที่วางไว้	13	9.62
7. แต่งตั้งผู้รับผิดชอบและมีงบประมาณสนับสนุน	11	8.14
8. ทุกสถาบันควรให้การสนับสนุนในการให้ผู้เรียนได้สัมผัสความดีและแบบอย่างที่ดีมีคุณภาพและมีความสมบูรณ์มากขึ้น	11	8.14
9. ต้องปฏิบัติอย่างต่อเนื่อง	7	5.18
รวม	135	100

จากตารางที่ 72 แนวทางการบริหารงานวิชาการงานวิชาการของโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามจังหวัดชายแดนภาคใต้เพื่อสร้างผู้เรียนสู่ความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ในด้านการส่งเสริมและสนับสนุนงานวิชาการแก่บุคคล ครอบครัว องค์กร หน่วยงานและสถาบันอื่นที่จัดการศึกษาพบว่า ด้านการสอดแทรกความรู้ที่ทำให้ผู้เรียนมีคุณลักษณะความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ตามที่โอกาสอำนวย มากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 15.55 รองลงมาด้านมุ่งเน้นการทำงานเป็นทีมและพัฒนาอย่างต่อเนื่อง และด้านดำเนินการให้สอดคล้องและเหมาะสมในแต่ละบริบท คิดเป็นร้อยละ 14.07 และด้านที่น้อยที่สุด คือ ด้านต้องปฏิบัติอย่างต่อเนื่อง คิดเป็นร้อยละ 5.18

ตอนที่ 2.2 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลจากการสัมภาษณ์

การนำเสนอผลการวิเคราะห์จากการสัมภาษณ์โรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามจังหวัดชายแดนภาคใต้ที่มีความโดดเด่นและมีวัตถุประสงค์ในการสร้างผู้เรียนสู่ความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ ผู้วิจัยได้ศึกษาภาคสนามในลักษณะกรณีศึกษาที่ได้รับการยอมรับว่ามีลักษณะการบริหารงานวิชาการที่มีความโดดเด่นทั้งในด้านศาสนาและสามัญ และเป็นโรงเรียนที่มีวัตถุประสงค์ในการสร้างผู้เรียนสู่ความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ จำนวน 5 โรงเรียน ประกอบด้วย จังหวัดละ 1 โรงเรียน ได้แก่ 1) โรงเรียนธรรมวิทยามูลนิธิ อำเภอเมืองยะลา จังหวัดยะลา 2) โรงเรียนศาสนูปถัมภ์ อำเภอเมืองปัตตานี จังหวัดปัตตานี 3) โรงเรียนอัสตริกีเยห์อิสลามียะห์ อำเภอเมืองนราธิวาส จังหวัดนราธิวาส 4) โรงเรียนจริยธรรมศึกษามูลนิธิ อำเภอจะนะ จังหวัดสงขลา และ 5) โรงเรียนดารุลมาอาเรฟมูลนิธิ อำเภอควนโดน จังหวัดสตูล โดยโรงเรียนทั้ง 5 โรงเรียน มีบริบทการบริหารงานวิชาการที่คล้ายคลึงกันและ

มีความแตกต่างกันในบางขอบข่ายงานวิชาการ ผู้วิจัยได้ศึกษาเอกสาร สัมภาษณ์พูดคุยกับผู้บริหาร และผู้ที่รับผิดชอบงานวิชาการของแต่ละโรงเรียน ด้วยเทคนิค Snowball Method เมื่อได้ข้อมูลแล้วจึงมาวิเคราะห์เนื้อหา โดยใช้หลักของการวิเคราะห์และตีความข้อมูล แล้วนำมาสรุปเป็นประเด็นตามกรอบการศึกษา และจากข้อมูลการสัมภาษณ์ผู้อำนวยการ หัวหน้าฝ่ายวิชาการ รองหัวหน้าฝ่ายวิชาการ และผู้แทนฝ่ายวิชาการของโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลาม ทั้ง 5 โรงเรียน ผู้ให้การสัมภาษณ์ได้ให้ข้อมูลสรุปได้ดังนี้

1. ผู้บริหารได้ตระหนักถึงความสำคัญและความจำเป็นของการสร้างผู้เรียนสู่ความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์

ทุกโรงเรียนได้ให้ความสำคัญและมีความจำเป็นต้องสร้างผู้เรียนสู่ความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ โดยต้องสร้างผู้เรียนให้ยึดมั่นและปฏิบัติบนหลักการพื้นฐานของอิสลาม 3 ประการ คือ ด้านการศรัทธา (อีมาน) ด้านการทำความดี (อิบาดะฮ์) และด้านอิหฺसान (คุณธรรมจริยธรรม) รองลงมาเป็นด้านสังคม จิตใจ (นิฟส) และจิตวิญญาณ (รูห) ร่างกาย สติปัญญา และทักษะด้านอาชีพ เมื่อผู้เรียนมีความพร้อมในด้านคุณลักษณะข้างต้นแล้ว ผู้เรียนจะเป็นคนดี คนเก่ง และมีความสุข อย่างไรก็ตาม จากการศึกษาเชิงทฤษฎีและปรัชญาของโรงเรียน โรงเรียนส่วนใหญ่จะมุ่งเน้นให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ด้านศาสนาเป็นอันดับแรก โดยให้ผู้เรียนเป็นคนดี (มีอีมานและทำความดี) มีคุณธรรมจริยธรรม เก่ง และบำเพ็ญประโยชน์ ดังที่ผู้ให้ข้อมูลได้กล่าวว่า

โดยปกติแล้วโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามจะเน้นการเรียนการสอนด้านศาสนาเป็นอันดับแรก เพราะสัจธรรมทั้งหลายนั้นมาจากวะฮยู มาโดยผ่านวะฮยูของเอกองค์อัลลอฮ์ ﷻ ซึ่งจะแตกต่างกับการเรียนสมัยใหม่ของระบบ secular ซึ่งแยกศาสนาต่างหาก ด้วยเหตุนี้การที่จะสร้างมนุษย์ให้สมบูรณ์นั้นต้องอาศัยศาสนาเป็นแกนเป็นหลักในการที่จะพัฒนาในทุก ๆ ด้าน ดังที่พระองค์อัลลอฮ์ได้ตรัสในอายะฮ์ที่ 56 وَمَا خَلَقْنَاكُمْ إِلَّا مُبْرِنًا وَنَجْسًا لِكُلِّ شَيْءٍ كَيْفَ تَشَاءُ “และเราได้สร้างญินและมนุษย์มาเพื่อการอื่นใด เว้นเสียแต่เพื่อให้พวกเขาทำการเคารพและภักดี (อิบาดะฮ์)” ดังนั้น ข้อนี้เป็นจุดหมายสำคัญที่จะสร้างผู้เรียนไปสู่ความเป็นเลิศ ซึ่งความเป็นเลิศในที่นี้หมายถึงความยำเกรงต่อเอกองค์อัลลอฮ์ ﷻ การเคารพและการภักดีต่อเอกองค์อัลลอฮ์ ﷻ จึงเป็นจุดสำคัญและมีความจำเป็นอย่างยิ่ง (ผู้บริหารโรงเรียน, ข้อมูลการสัมภาษณ์ วันที่ 19 กันยายน 2559)

โรงเรียนบางโรงให้ความเห็นว่าโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามควบคู่วิชาสามัญ ส่วนใหญ่มีพัฒนาการจากปอเนาะ ซึ่งเป็นสถาบันการศึกษาที่ปลูกฝังผู้เรียนให้มุ่งเน้นการศรัทธา (อีมาน) การทำความดี (อิบาดะฮฺ) และมีจรรยาบรรณอันดีงาม ดังที่ผู้ให้ข้อมูลได้กล่าวไว้ว่า

โรงเรียนนี้เป็นที่รู้จักกันอยู่ในสถานการณ์บ้านเราได้บูรณาการจากโรงเรียนปอเนาะมาเป็นโรงเรียนเอกชนสอนศาสนา อันดับแรกหลักสูตรที่นำมาใช้ คือ หลักสูตรปอเนาะเน้นการศรัทธา สร้างอิบาดะฮฺ สร้างสังคม สร้างความดี เพราะระบบของปอเนาะเน้นด้านศรัทธาโดยตรง มีพื้นฐานด้านนี้โดยตรงพอบูรณาการเป็นโรงเรียนเอกชนก็นำหลักสูตรนี้มาพัฒนา ที่ต่างคือ ตอนนี้มีโรงเรียนที่เปิดกันเอง โดยพื้นฐานไม่ได้มาจากโรงเรียนปอเนาะทำให้เพี้ยนจากระบบที่มาจากปอเนาะกลายเป็นโรงเรียน (ผู้บริหารโรงเรียน, ข้อมูลการสัมภาษณ์ วันที่ 20 กันยายน 2559)

หลักการของศาสนาอิสลามชัดเจนอยู่แล้ว คือ ทำอย่างไรให้นักเรียนที่มาเรียนมีความสมบูรณ์มากที่สุดในเรื่องของจริยธรรม การมีอิหม่าน การศรัทธา ครบถ้วนกระบวนการของมนุษย์เพราะทุกคนต้องกลับไปหาพระเจ้า ทำอย่างไรที่จะให้กระบวนการศึกษาต้องสร้างคนให้สมบูรณ์ ทำอย่างไรให้นักเรียนจากที่ไม่มีความรู้ให้มีความรู้ จากมารยาทไม่ดีให้มีมารยาทที่ดี ที่เคยติดยาเสพติดให้เลิกยาเสพติด ดังนั้น การสร้างผู้เรียนให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์เป็นสิ่งจำเป็นมาก (ผู้บริหารโรงเรียน, ข้อมูลการสัมภาษณ์ วันที่ 22 กันยายน 2559)

มุอิมินที่แข็งแกร่งนั้นอัลลอฮฺทรงชอบมากกว่ามุอิมินที่อ่อนแอ ความแข็งแกร่งในที่นี้รวมทั้งหมดไม่ได้หมายถึงเพียงร่างกายอย่างเดียว โรงเรียนของเราเมื่อก่อนชาวบ้านเรียกว่าโรงเรียนอาหรับเพราะเน้นทางด้านศาสนา ในระยะหลังโรงเรียนได้บูรณาการวิชาศาสนาและวิชาสามัญ ซึ่งโรงเรียนให้ความตระหนักเนื่องจากอิสลามนั้นสมบูรณ์อยู่แล้ว แต่ว่าการจัดทำหลักสูตร การบริหารจัดการของโรงเรียนจะสู่อิสลามได้อย่างไร ต้องหาวิธีการที่จะทำให้สมบูรณ์ (ผู้บริหารโรงเรียน, ข้อมูลการสัมภาษณ์ วันที่ 24 กันยายน 2559)

ในขณะที่ท่านหนึ่งได้มองว่า การเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์นั้น ควรยึดมั่นในศาสนา เครื่องครัดต่อวินัย และ ใฝ่หาความรู้ ดังที่ผู้ให้ข้อมูลได้กล่าวว่า

ในเรื่องการเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์นั้น โรงเรียนได้คิดและได้จัดประชุมหาแนวทางเพื่อสร้างคนให้เป็นคนดี เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ ซึ่งประการแรก โรงเรียนได้เลือกทำปรัชญาโรงเรียน คือ “ยึดมั่นในศาสนา เครื่องครัดต่อวินัย ใฝ่หาความรู้” ซึ่งอุลละมาอมองว่าถ้ามนุษย์เรามีศาสนาและมีวินัย ในจิตใจ แล้วใฝ่หาความรู้ก็จะเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์แน่นอน (หัวหน้าฝ่ายวิชาการศาสนา, ข้อมูลการสัมภาษณ์ วันที่ 24 กันยายน 2559)

การบริหารจัดการศึกษาในภาพรวมของโรงเรียน มุ่งพัฒนาผู้เรียนให้มีความรู้ อีสลามศึกษาควบคู่กับวิชาสามัญ มีความสามารถทางภาษา เพราะถือเป็นจุดเด่นของโรงเรียนเอกชน สอนศาสนาอิสลามจังหวัดชายแดนภาคใต้ และสามารถต่อยอดสู่ความเป็นเลิศในอนาคตได้ และ เป้าหมายหลักที่สำคัญ คือการสร้างผู้เรียนให้ประสบความสำเร็จด้านการดำเนินชีวิตในโลกนี้และปรโลก

2. การบริหารหลักสูตรและ/หรือมีการจัดกิจกรรมในหลักสูตรเพื่อส่งเสริมในสร้างผู้เรียนสู่ความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์

โรงเรียนทุกโรงเรียนมีการบูรณาการหลักสูตรให้มุ่งสู่เป้าหมายเดียวกันในรายวิชาสามัญ และศาสนา สอดคล้องตามความถนัดของผู้เรียนและบริบทในพื้นที่ เป็นหลักสูตรที่ปลูกฝังให้ผู้เรียนเป็นคนดี เก่ง และมีความสุข ทำในสิ่งที่พระองค์อัลลอฮ์ ﷻ ทรงใช้และละเว้นในสิ่งที่พระองค์ทรงห้าม มุ่งเน้นความรู้ควบคู่คุณธรรม ผู้เรียนสามารถพัฒนาตนเอง รู้ทันการเปลี่ยนแปลงของสังคม และทุกภาคส่วนเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาหลักสูตร มีความชัดเจนและต้องพัฒนาตลอดเวลาตามกาลสมัย เป็นหลักสูตรมุ่งเน้นการใช้ชีวิตในโลกนี้และส่งผลต่อการสะสมเสบียงความดีงามในโลกหน้า ดังที่ผู้ให้ข้อมูลได้กล่าวว่า

ในเรื่องการจัดการศึกษาทุกโรงเรียนก็จัดการศึกษาเพื่อให้เป็นไปตามเป้าหมายของหลักสูตร ไม่ว่าจะหลักสูตรของกระทรวงหรือว่าหลักสูตรของสถานศึกษา ซึ่งแน่นอนที่สุดว่าหลักสูตรที่ทั้งศาสนาและสามัญมุ่งเน้นผู้เรียนนั้นมีความเป็นเลิศและมีความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ คือ ในช่วงที่อยู่ในโลกปัจจุบัน นักเรียนสามารถดำรงอยู่ในสังคมได้อย่าง

เป็นปกติสุข แล้วก็สามารถที่จะพัฒนาสังคมได้ และในขณะเดียวกันในโลกหน้านักเรียนก็มีความรู้พื้นฐานที่โรงเรียนพยายามที่จัดหลักสูตรให้นักเรียนได้เข้าถึงในจุดตรงนี้ ซึ่งแน่นอนที่สุดก็ต้องไปมุ่งเน้นในการจัดการเรียนการสอนที่นำไปสู่การเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ (หัวหน้าฝ่ายวิชาการสามัญ, ข้อมูลการสัมภาษณ์ วันที่ 19 กันยายน 2559)

ในเรื่องหลักสูตรนั้นเป็นที่ทราบกันดีว่าหลักสูตรศาสนาโรงเรียนใช้หลักสูตรอิสลามศึกษาพุทธศักราช 2546 ปรับปรุงไปเรื่อย ๆ ส่วนหลักสูตรของสามัญนั้นเป็นไปตามแนวทางของกระทรวงศึกษาธิการกำหนด ดูเหมือนว่า 1 โรงเรียน 2 ระบบนั้นจะแยกกัน ศาสนาและสามัญปรัชญา แนวคิดของหลักสูตรกระทรวงศึกษาธิการนั้นใช้บังคับทั่วประเทศ และอาจจะมีปรัชญาที่แตกต่างไปจากการเรียนการสอนของอิสลาม ส่วนหลักสูตรศาสนานั้นมุ่งเน้นให้ผู้เรียนนั้นเป็นคนดี ภัคดีต่อเอกองค์อัลลอฮ์ ﷻ ที่จริงแล้วหลักสูตรศาสนาเป็นหลักสูตรที่ครบถ้วนสมบูรณ์ เพราะอัลกุรอานเป็นธรรมนูญของชีวิต ส่วนอัลหะดีษเป็นแนวทางการดำเนินชีวิต ซึ่งทั้ง 2 อย่างนี้ครบถ้วนสมบูรณ์อยู่แล้ว อัลกุรอานประกอบด้วยศาสตร์หลายแขนง หลายสาขามีทุกสาขาวิชาที่ว่าได้ เพราะเป็นวะฮยูจากเอกองค์อัลลอฮ์ ﷻ ครบถ้วนสมบูรณ์อย่างแน่นอน แต่ปัญหามีอยู่ว่าจะบูรณาการอย่างไรในหลาย ๆ ศาสตร์ในหลาย ๆ สาขาให้เป็นไปตามทัศนะของอิสลามและเหมาะกับผู้เรียน (ผู้บริหารโรงเรียน, ข้อมูลการสัมภาษณ์ วันที่ 19 กันยายน 2559)

การบูรณาการหลักสูตรวิชาสามัญและวิชาศาสนาเพื่อสร้างผู้เรียนสู่ความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์นั้นมีความจำเป็นอย่างยิ่ง ดังที่ผู้ให้ข้อมูลได้กล่าวว่า

การบูรณาการหลักสูตรจึงจำเป็นมาก ปัญหาคือ บางคนไม่เข้าใจว่าบูรณาการคืออะไร บางคนเข้าใจว่าบูรณาการคือ การนำวิชาสามัญกับวิชาศาสนามารวมกันซึ่งเป็นไปไม่ได้ เช่น นักเรียนเรียนดนตรีคาบแรก คาบที่ 2 เรียนวิชาฟิสิกส์ นั้นทำให้ขัดแย้งกัน โรงเรียนจะนำวิชาตามหลักอิสลามมาใช้แบบใดได้บ้าง ให้ถูกต้องตามหลักศาสนา แต่ส่วนใหญ่เข้าใจว่าต้องเรียน 10 คาบใน 1 วัน แล้วโรงเรียนจะประยุกต์วิชาศาสนากับวิชา

สามัญอย่างไร ทางโรงเรียนเรียนศาสนาในภาคเช้าจะเน้นความรู้ด้านศาสนาเพียงอย่างเดียว ส่วนภาคบ่ายเป็นวิชาสามัญจะเน้นด้านความรู้ทั่วไป ซึ่งบางครั้งก็ขัดกับวิชาศาสนาที่ต้องคิดทำอะไรให้ครอบคลุมทั้ง 8 ด้าน ซึ่งมีความยาก โครงสร้างของโรงเรียนฝ่ายวิชาการจะผสมผสานกันระหว่างศาสนาและสามัญ ต้องคิดและประชุมร่วมกัน (ผู้บริหารโรงเรียน, ข้อมูลการสัมภาษณ์ วันที่ 20 กันยายน 2559)

ส่วนหลักสูตรมีการบูรณาการอิสลามศึกษา ในเรื่องของการตักเตือนการอบรม เรื่องคุณธรรม จริยธรรม ไม่ใช่แต่เพียงครูที่สอนในรายวิชาศาสนา (ดีนียะฮ์) อย่างเดียว ในเรื่องของเป็นเชิงวิชาการ วิชาสามัญครูทุกคนที่เข้าสอนต้องมีการตักเตือนนักเรียน ตัวอย่างเช่น การพูดถึงประเด็นเรื่องชู้สาวโรงเรียนไม่จำกัดว่าต้องเป็นอุstadh ครูศาสนาอย่างเดียว ครูที่สอนในรายวิชาสามัญที่ก็จะพูดกับนักเรียนในเรื่องนี้ด้วยเช่นกัน นี่ก็ถือเป็นการบูรณาการเข้าไปช่วยกันดูแลนักเรียน ยกตัวอย่างว่าถ้าโรงเรียนจะปลูกฝังเรื่องการใช้น้ำโซเซียมมีเดีย ในเรื่องกรณีเรื่องชู้สาว ส่อไปทางชู้สาวเยอะ ครูที่สอนศาสนา สามัญก็จะช่วยกันพูดช่วยกันมาก่อนเข้าบทเรียนที่เป็นรายวิชาหรือไม่ก็หลังเรียนและย่ำเวลาเข้าแถว (หัวหน้าฝ่ายวิชาการศาสนา, ข้อมูลการสัมภาษณ์ วันที่ 22 กันยายน 2559)

หลักสูตรที่โรงเรียนใช้มีหลักสูตรศาสนาและหลักสูตรสามัญ โรงเรียนพัฒนาหลักสูตรมาเรื่อย ๆ จนปัจจุบันมีการบูรณาการระหว่างวิชาศาสนาและวิชาสามัญ และพยายามพัฒนาในหลักสูตรอิสลามศึกษา และหลักสูตรวิชาสามัญให้สอดคล้องกัน นักเรียนที่จะจบด้านสามัญศึกษาต้องผ่านวิชาศาสนาทั้งหมด โดยใช้หลักสูตรสถานศึกษาเป็นตัวควบคุม นักเรียนมีวิชาที่ต้องเรียนมากขึ้นทำให้โรงเรียนมองว่าเป็นการผลิตผู้เรียนที่ไม่เฉพาะทาง โรงเรียนจึงปรับหลักสูตรให้สอดคล้องกับนักเรียนแต่วิชาการศาสนา และวิชาสามัญยังอยู่ (ผู้บริหารโรงเรียน, ข้อมูลการสัมภาษณ์ วันที่ 23 กันยายน 2559)

นอกจากนี้ โรงเรียนบางโรงเรียน ได้บริหารหลักสูตรโดยมีการเน้นกิจกรรมที่มีความหลากหลายในด้านการจัดการเรียนการสอนเพื่อสร้างผู้เรียนสู่ความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ ดังที่ผู้ให้ข้อมูลได้กล่าวว่า

โรงเรียนมีการจัดกิจกรรมเพื่อให้นักเรียนเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์อย่างแน่นอน เพราะการเรียนการสอนของโรงเรียนปัจจุบันมีการสอนเยอะมากกว่าทำกิจกรรม แต่จริง ๆ แล้วนักเรียนต้องทำกิจกรรมมากกว่าการเรียนการสอน ตัวอย่างเช่น ประเทศมาเลเซียไม่มีการสอนเลย แต่ให้นักเรียนไปทำกิจกรรมเองจึงจะได้ความรู้มากกว่าที่ครูสอน ฉะนั้นโรงเรียนจึงมีกิจกรรมหลายอย่างที่ให้นักเรียนทำเอง เช่น จิตอาสา ไปทำความสะอาดที่ต่าง ๆ และก็ไปอ่านคฤภะฮ์ และกิจกรรมอื่นที่จะส่งให้นักเรียนเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ ให้นักเรียนที่จะเข้ามาเรียนในชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 และมัธยมศึกษาปีที่ 4 มีการสอบเข้า ซึ่งครูผู้สอนทางโรงเรียนก็มีการสอบเข้าเช่นกัน เพื่อที่จะให้ครูและนักเรียนปฏิสัมพันธ์กัน ถ้าครูเก่งนักเรียนเรียนไม่ได้ก็เป็นเรื่องที่ยาก ถ้านักเรียนเก่งแต่ครูไม่ขยันก็ไม่ได้เช่นกัน โรงเรียนเน้นเรื่องการละหมาดที่โรงเรียน การให้สละมระหว่างนักเรียนกับครู และครูกับครู และโรงเรียนยังเน้นด้านภาษาด้วย (ผู้บริหารโรงเรียน, ข้อมูลการสัมภาษณ์ วันที่ 24 กันยายน 2559)

อย่างไรก็ดี บางท่านมองว่า หลักสูตรที่สร้างผู้เรียนสู่ความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์นั้น ต้องเป็นหลักสูตรที่ทำให้ผู้เรียนมีความยำเกรงต่ออัลลอฮ์ ดำรงการละหมาดครบตามศาสนบัญญัติ และอยู่ในสังคมได้อย่างสมบูรณ์ ดังที่ผู้ให้ข้อมูลได้กล่าวว่า

การที่จะทำให้นักเรียนมีความสุข มีความโดดเด่นในเรื่องคุณยาและอาคิเราะฮ์ ถ้าจะทำให้สำเร็จได้นั้นก็ต้องตามเป้าหมายที่เรากำหนดไว้ อย่างที่ว่าหลังละหมาดทุกครั้งเรา กล่าวคำว่า **إِنَّ صَلَاتِي وَنُسُكِي وَمَحْيَايَ وَمَمَاتِي** ในการจะให้ **صَلَاتِي وَنُسُكِي** สมบูรณ์แบบโรงเรียนต้องนำนักเรียนไปสู่หลักสูตรที่โรงเรียนต้องการ ซึ่งหลักสูตรนั้นโรงเรียนจะให้นักเรียนละหมาดให้ครบและเกรงกลัวต่ออัลลอฮ์ **اللَّهُ** และอยู่ในสังคมมนุษย์ได้อย่างสมบูรณ์แบบ มีความสุข และมีทักษะสิ่งต่าง ๆ เหล่านี้

คือหลักสูตรที่เป็นเป้าหมายที่จะนำนักเรียนไปสู่ความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ แม้ว่าโรงเรียนจะต้องใช้เวลา 10 ปี 40 ปี หรือ 50 ปี トラบใดที่ยังทำไม่สำเร็จโรงเรียนก็ต้องพยายามสร้างผู้เรียนสู่ความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ต่อไป (ผู้แทนฝ่ายวิชาการศาสนา, ข้อมูลการสัมภาษณ์ วันที่ 19 กันยายน 2559)

3. การจัดการกระบวนการเรียนการสอนเพื่อส่งเสริมในการสร้างผู้เรียนสู่ความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์

โรงเรียนส่วนใหญ่ได้มีการจัดการกระบวนการเรียนการสอนที่มุ่งเน้นเป้าหมายที่ชัดเจนตามคุณลักษณะของผู้เรียนทั้ง 8 ด้าน ใช้เทคนิคการสอนและวิธีสอนที่หลากหลาย ใช้ผู้สอนและผู้เรียนเป็นศูนย์กลางแห่งการเรียนรู้ตามความสอดคล้องของแต่ละรายวิชา มีการอบรม ชัดเกล้า และถ่ายทอดองค์ความรู้ ซึ่งผู้เรียนสามารถนำไปปฏิบัติได้จริงในการดำเนินชีวิตประจำวัน เช่น กิจกรรมการเขียนเขียน การละหมาดกียามุลลัย (ละหมาดยามค่ำคืน) และการละหมาดญะนาซะฮฺ (ละหมาดศพ) เป็นต้น ส่งเสริมผู้เรียนให้มีระเบียบวินัย ผู้สอนควรเป็นแบบอย่างที่ดีงามแก่ผู้เรียน มีคุณธรรม จริยธรรม มีจิตอาสา วิเคราะห์ผู้เรียนเป็นรายบุคคล มีการจัดการกระบวนการเรียนการสอนตามความถนัดของผู้เรียนและบูรณาการเนื้อหาบางรายวิชาที่สามารถเชื่อมโยงกันได้ ทั้งรายวิชาสามัญและศาสนา

การเรียนการสอนที่มีวัตถุประสงค์ให้ผู้เรียนเกิดคุณลักษณะของความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ต้องประกอบไปด้วยการอบรม การชัดเกล้า และการถ่ายทอดองค์ความรู้ ควบคู่ไปด้วยการปฏิบัติ ดังที่ผู้ให้ข้อมูลได้กล่าวว่า

การเรียนการสอนนั้นมีตริปิยะฮฺ คือ การอบรม การชัดเกล้า และการถ่ายทอดความรู้ แต่บางคนเรียนรู้แล้วแต่ไม่ค่อยได้ปฏิบัติเพราะไม่มีจิตสำนึก จิตใจและจิตวิญญาณ ซึ่งการเรียนการสอนต้องประกอบด้วย 3 อย่างข้างต้น ซึ่งเป็นการอบรมนักเรียนให้มีคุณธรรม จริยธรรม มีอัคลาก และมีระเบียบวินัย ในความเป็นจริง ณ ปัจจุบันหากเราดูการปฏิบัติของนักเรียนบางคนรู้ว่า *النَّظْمُ مِنَ الْإِسْلَامِ* ซึ่งครูก็ได้สอนและในหะดีษก็ทราบ ในอัลกุรอานก็กล่าวในเรื่องของความสะอาดจำได้หมดในทฤษฎี แต่ไม่เข้าถึงจิตใจ จิตวิญญาณ ไม่มีจิตสำนึก ในเมื่อจิตวิญญาณและจิตสำนึกไม่มีอะมาลทักษะต่าง ๆ ก็จะไม่เกิดขึ้น สอนแต่ทฤษฎีอย่างเดียว ดังนั้นในหลักการเรียนการสอนต้องตริปิยะฮฺ ตะอัสมีม และ

ตะอติบ โดยผู้สอนต้องเป็นแบบอย่างให้กับผู้เรียน (ผู้บริหารโรงเรียน, ข้อมูลการสัมภาษณ์ วันที่ 19 กันยายน 2559)

การจัดกระบวนการเรียนการสอนเพื่อสร้างผู้เรียนสู่ความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ ต้องอาศัยทักษะและความสามารถของครูผู้สอนในการบูรณาการระหว่างหลักสูตรวิชาศาสนาและสามัญ ดังที่ผู้ให้ข้อมูลได้กล่าวว่า

เพราะฉะนั้นในกระบวนการเรียนการสอนครูจึงมีสำคัญ แต่ในขณะเดียวกันถ้าครูไม่มีวิธีแยกแยะ และก็ไม่มีจิตอาสาในเรื่องของการวิเคราะห์ผู้เรียน ต่อให้หลักสูตรเป็นอย่างไรก็คงไม่สัมฤทธิ์ผล และที่สำคัญ ณ ตอนนี้องค์โรงเรียนเจอ คือ โรงเรียนเต็มไปด้วยนักเรียนที่เก่งแต่กับด้อยในเรื่องกาลเทศะ ด้อยในเรื่องของกริยามารยาทและด้านจริยธรรม เพราะฉะนั้น ถึงเวลาที่โรงเรียนจะต้องบูรณาการระหว่างหลักสูตรวิชาศาสนาและวิชาสามัญ อาจจะมี 1 หรือ 2 วิชา ที่สามารถรวมกันในการจัดการเรียนการสอนโดยใช้ครู 2 คน ที่มีความถนัดทั้ง 2 ด้านแล้วบูรณาการกันให้เป็นคน 1 คน เข้าไปเพื่อแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้น (หัวหน้าฝ่ายวิชาการสามัญ, ข้อมูลการสัมภาษณ์ วันที่ 19 กันยายน 2559)

แต่ที่โรงเรียนเคยทำในเชิงปฏิบัติการบูรณาการครูสามัญแต่ละคนจะมีครูที่เลี้ยงที่เป็นครูศาสนาอยู่ ครูศาสนาจะเติมเต็มให้ครูสามัญ และครูสามัญจะเติมเต็มให้ครูศาสนาเช่นกันเพราะทั้งสองมาจากความไม่สมบูรณ์ทั้งคู่พอมารวมกันก็เป็นโค้ชซึ่งซึ่งกันและกัน (หัวหน้าฝ่ายวิชาการศาสนา, ข้อมูลการสัมภาษณ์ วันที่ 22 กันยายน 2559)

ฝ่ายวิชาการได้ประชุมหารือกระบวนการจัดการเรียนการสอน ครูที่สอนวิทยาศาสตร์ต้องมีความรู้ศาสนาด้วย และสามารถอ่านอัลกุรอานได้ เพื่อให้ครูเกิดความตระหนัก แต่ปัจจุบันยังไม่สามารถนำวิทยาศาสตร์มาประยุกต์กับศาสนาได้ แต่ในบางวิชาสามารถทำได้ เช่น วิชาสังคมก็ให้ครูผู้สอนเข้าไปดูอุสตาซที่สอนประวัติศาสตร์เพื่อนำมาบูรณาการกัน อาจไม่ครบทุกวิชาแต่โรงเรียนก็พยายามให้เกิดมากที่สุด (ผู้บริหารโรงเรียน, ข้อมูลการสัมภาษณ์ วันที่ 23 กันยายน 2559)

การจัดกระบวนการเรียนการสอนโดยใช้กิจกรรมการปรับทัศนคติให้แก่ครูผู้สอน ก่อนที่จะเข้าทำการสอนในแต่ละคาบ ซึ่งเป็นวิธีการถ่ายทอดความรู้ให้แก่ผู้เรียนในลักษณะที่เป็น เนื้อหาสาระเหมือนกันทุกห้องเรียน ดำเนินการสอนโดยครูศาสนาและสามัญ โดยใช้เวลาในการ ถ่ายทอดความรู้ก่อนสอนประมาณ 5 นาที ดังที่ผู้ให้ข้อมูลได้กล่าวว่า

กิจกรรมการปรับทัศนคติให้กับคุณครูก่อนจะเริ่มเข้าสอน เช่น วันนี้ คุณครูจะพูดเรื่องเดียวกันคุณครูทุกคนที่จะเข้าไปสอนในทุกห้อง ทุกชั้น เรียนจะพูดเรื่องเดียวกัน สมมติว่าวันนี้ จะพูดเรื่องของการการบริจาคน (เศาะตะเกาะฮ) ความสำคัญของการบริจาคน ผู้บริหารก็จะบอกคุณครูว่า วันนี้ครูทุกคนก่อนที่จะเข้าสอนสัก 5 นาที ให้พูดในเรื่องนี้ทุกห้อง และ เตรียมการวันนี้ สอนพຽນนี้ ครูจะทราบแล้วว่าก่อนจะเข้าสอนต้องพูด เรื่องอะไร เป็นการสนับสนุนให้นักเรียนได้ทราบเรื่องเดียวกัน พร้อม ๆ กัน (หัวหน้าฝ่ายวิชาการศาสนา, ข้อมูลการสัมภาษณ์ วันที่ 22 กันยายน 2559)

สรุปโดยภาพรวมพบว่า โรงเรียนส่วนใหญ่ยังไม่สามารถบูรณาการรายวิชาศาสนา และสามัญได้ทุกรายวิชา อาจเป็นเพราะธรรมชาติของรายวิชาที่แตกต่างกัน และจำนวนรายวิชาของ ศาสนาค่อนข้างมาก การจัดการเรียนการสอนในรายวิชาศาสนาพบว่า มีระบบการเรียนการสอนที่เน้น การท่องจำ จนทำให้บางรายวิชาขาดการทำความเข้าใจเพื่อนำไปสู่การปฏิบัติ กอปรกับยังขาด ครูผู้สอนที่มีความเชี่ยวชาญทั้งรายวิชาสามัญและศาสนา จึงทำให้การบูรณาการยังไม่เห็นเป็นรูปธรรม ที่ชัดเจน แต่ยังมีเป้าหมายในการสร้างผู้เรียนสู่ความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์

4. การวัดและประเมินผลผู้เรียนเพื่อส่งเสริมในการสร้างผู้เรียนสู่ความเป็นมนุษย์ ที่สมบูรณ์

ทุกโรงเรียนมีการวัดผลและประเมินผลที่หลากหลายครอบคลุมด้านความรู้ ด้าน จิตใจและการปฏิบัติทุกกิจกรรมที่ได้จัดกระบวนการเรียนการสอนแก่ผู้เรียน โดยสามารถแบ่งสัดส่วน ที่ครอบคลุมคุณลักษณะความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ของผู้เรียนจำนวน 8 ด้าน โรงเรียนบางโรงเรียนมีวิธีการ วัดผลประเมินผลโดยสภาพจริงทั้งขณะอยู่ที่โรงเรียนและบ้าน โดยเฉพาะด้านการประกอบศาสนกิจ ดังที่ผู้ให้ข้อมูลได้กล่าวว่า

โรงเรียนพยายามที่จะหลอมรวมนักเรียนให้เป็นหนึ่งเดียวตั้งแต่เข้าขณะเข้าแถว เมื่อเข้าห้องเรียนต่างคนต่างเข้าห้องเรียนช่วงศาสนาหลังจากนั้นก็ร่วมกันละหมาด เมื่อร่วมกันละหมาดซุฮูรนั้นแสดงว่าช่วงนั้นเป็นการสร้างจิตสำนึกให้นักเรียนจากหลักทฤษฎีไปสู่หลักปฏิบัติ หลังจากนั้นก็ไปเข้าเรียนเพื่อเรียนวิชาสามัญ 5 คาบเรียน แล้วจึงกลับ และจุดนี้เองที่จะเป็นสิ่งที่สังคมมองว่านักเรียนเราเมื่อกลับไปบ้านนั้นเป็นที่ยอมรับหรือไม่ โดยดูจากพฤติกรรมของนักเรียน พุทธิพิสัย จิตพิสัย ว่าหลังจากออกจากโรงเรียนแล้ว ครูอาจารย์ได้สอนในโรงเรียนแล้วกลับไปบ้านผู้ปกครองจะเป็นผู้ประเมินนักเรียน ซึ่งโรงเรียนคิดว่าการประเมินนี้เป็นการประเมินจากสภาพจริง โดยการสังเกต ถ้าผู้ปกครองยอมรับว่าเมื่อนักเรียนกลับไปบ้านแล้วละหมาดพร้อมกัน มีการอ่านอัลกุรอาน และกัฏกะฮ์อื่น ๆ อัลฮัมดุลิลละฮ์ นักเรียนสามารถทำได้ก็คือจุด ๆ หนึ่งที่ทำให้ครอบครัวยอมรับ และทำให้ผู้ปกครองส่งนักเรียนเข้ามาเรียนในโรงเรียน ซึ่งมีจำนวนมากในทุก ๆ ปี (ผู้แทนฝ่ายวิชาการ ศาสนา, ข้อมูลการสัมภาษณ์ วันที่ 19 กันยายน 2559)

การวัดผลของศาสนาก็เหมือนของสามัญ คือ มี 3 ด้าน ด้านพุทธิพิสัย ด้านจิตพิสัย และด้านกัฏกะฮ์พิสัย เพราะว่าด้านวิชาศาสนาก็มีเรื่องของการปฏิบัติ กัฏกะฮ์การปฏิบัติ บางครั้งก็ประเมินจากสภาพจริงของนักเรียน คือ ดูว่านักเรียนหลังจากที่เรียนไปแล้ว โดยเฉพาะอย่างยิ่งเรื่องคุณธรรม จริยธรรมนักเรียนไปปฏิบัติได้ถูกต้องหรือไม่ ส่วนด้านความรู้โรงเรียนประเมินอยู่แล้ว แต่นักเรียนยังขาดเรื่องจิตใจ จิตวิญญาณ นักเรียนบางคนคิดว่าเมื่อมาเรียนแล้ว ฉันเรียน ฉันรู้ ฉันทำได้แต่ในเรื่องของจิตใจยังไม่ได้ขัดเกลา การขัดเกลาด้านจิตใจ (ตักกียะห์ในด้านรูฮานีย) ยังอ่อน การละหมาดนักเรียนในโรงเรียนละหมาดแต่ว่า ภาพที่โรงเรียนอยากเห็น คือ เมื่อได้ยินเสียงอาซานนักเรียนก็เร่งรีบที่จะไปละหมาดเลย แต่บางครั้งได้ยินเสียงอาซานยังอืดอาดยืดอาด รอให้อีกมัตก่อนถึงไปเอาน้ำละหมาดแล้วก็ละหมาด ที่โรงเรียนอยากให้เห็นก็คือ เด็กตระหนักเห็นความสำคัญจนจะใช้เวลาละหมาดยังไม่อาซาน ก็ไปอาบน้ำละหมาด ไปนั่งในมัสยิด ไปนั่งอ่านอัลกุรอาน ในส่วนนี้ก็มี

แต่ยังเป็นส่วนน้อยอยู่ (ผู้แทนฝ่ายวิชาการศาสนา, ข้อมูลการสัมภาษณ์ วันที่ 22 กันยายน 2559)

การวัดผลและประเมินผลที่ครอบคลุมด้านพุทธิพิสัย จิตพิสัย และทักษะพิสัย ในการสร้างผู้เรียนสู่ความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์นั้น บางท่านมองว่าการสอนโดยเน้นโครงงานและกิจกรรมสามารถทำให้ผู้เรียนมีการพัฒนาทักษะของผู้เรียนที่สมบูรณ์แบบได้ ดังผู้ให้ข้อมูลได้กล่าวว่า

ตัวเองมองอยู่หลายมุมไม่ว่าจะเป็นด้านวิชาศาสนาหรือสามัญ วิธีการหนึ่งที่จะนำมาซึ่งการประเมินและวิธีการวัดผลที่จะทำให้นักเรียนได้อะไรมากก็คือ ในเรื่องของโครงงานหรือกิจกรรม ทางโรงเรียนมีงานมหกรรมวิชาการก็จะมอบหมายให้ผู้สอนศาสนาหรือคุณครูสามัญ เน้นทำในรูปแบบของโครงงาน ไม่ว่าจะด้านวิชาศาสนาหรือวิชาสามัญ เมื่อนักเรียนได้ทำกิจกรรมจะทำให้สามารถประเมินอย่างชัดเจน นักเรียนเมื่อเวลาได้ลงมือทำก็จะเกิดความเข้าใจ ตรงนี้ถือเป็นการประเมินที่ดีและครบสมบูรณ์ ไม่ต้องใช้เครื่องมืออะไรเลย คือ นักเรียนสามารถที่จะเรียนรู้และมีส่วนร่วมมากที่สุด จึงมองว่าวิธีการประเมินหรือวิธีการจัดการเรียนการสอนที่ดีที่สุดก็คือ การเน้นให้นักเรียนได้มีกิจกรรมและก็มีโครงงานโดยเฉพาะในวิชาที่เป็นนามธรรม (หัวหน้าฝ่ายวิชาการสามัญ, ข้อมูลการสัมภาษณ์ วันที่ 19 กันยายน 2559)

การวัดผลและประเมินผลต้องครอบคลุมทั้ง 3 ด้าน คือ ด้านพุทธิพิสัย จิตพิสัย และทักษะพิสัย ไม่ควรเน้นด้านใดด้านหนึ่งเป็นการเฉพาะ ควรแยกให้ชัดเจนว่าจะเน้นด้านใดด้านหนึ่งสักทีเปอร์เซ็นต์ และควรแบ่งให้ครอบคลุมคุณลักษณะทั้ง 8 ด้าน จึงจะทำให้การสร้างผู้เรียนสู่ความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ดำเนินไปอย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผลแก่ผู้เรียน ดังที่ผู้ให้ข้อมูลได้กล่าวว่า

ด้านการวัดผลประเมินผล มองว่าปัจจุบันอาจจะผิดพลาดที่โทษสักที่หนึ่งที่จะมุ่งเน้นผู้เรียนนั้นเพียงให้มีความรู้ เน้น IQ อย่างเดียว ทำให้นักเรียนจะมีสติปัญญาด้านความรู้และมีการแข่งขันที่สูงเพื่อที่จะได้ไปเรียนต่อในระดับที่สูงขึ้น อย่างเช่นมหาวิทยาลัยต่าง ๆ จนทำให้การประเมินด้านจิตพิสัยนั้นลดน้อยลง ถ้าเป็นไปได้โรงเรียนควรจะทำเช่นกัน โดยเฉพาะอย่างยิ่งวิชาศาสนา ควรแยกว่าท่องทีเปอร์เซ็นต์

และมีกิจกรรมเท่าไร ภาคปฏิบัติเท่าไร ไม่ใช่ให้คะแนนด้านความสามารถในการจำ ในการคิดวิเคราะห์อย่างเดียว ต้องแบ่งให้ชัดเจนในส่วนของคะแนนซึ่งเป็นสิ่งที่น่าจะดีกว่า ไม่ใช่มุ่งเน้นแต่ที่จะให้นักเรียนท่องจำ เน้นความรู้อย่างเดียว ไม่ครบถ้วนในการเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ทั้ง 8 คุณลักษณะ ถ้าจะให้ครบต้องแบ่งให้ชัดเจน ในสัดส่วนคะแนนในการวัดผลประเมินผลแต่ละครั้ง (ผู้บริหารโรงเรียน, ข้อมูลการสัมภาษณ์ วันที่ 19 กันยายน 2559)

การวัดผลที่โรงเรียนมีปกติก็คือการวัดผลระหว่างภาค และการวัดผลปลายภาค แต่ถ้าจะวัดผลเพื่อให้นักเรียนเกิดความสมบูรณ์ในทุกด้านคือวัดในเรื่องทักษะชีวิต ซึ่งเป็นส่วนที่อาจารย์วัดเป็นคะแนนเก็บ เน้นทักษะภาคปฏิบัติ ถ้าด้านศาสนาจะวัดความรู้และพฤติกรรมของนักเรียน เช่น ความรู้ตีสัสไม่ตีคะแนนก็อาจน้อยบ้าง เรื่องการศรัทธาของนักเรียน หากนักเรียนจะเลื่อนชั้นได้นักเรียนต้องผ่านการเช็คชื่อละหมาด ถ้านักเรียนไม่ละหมาดก็ถือว่าไม่ผ่าน และมีการจัดกิจกรรมเฉพาะ เช่น การละหมาดกีฬามุสลิม ถ้านักเรียนไม่ผ่านวิชาเฉพาะก็ถือว่าไม่ผ่านระดับชั้นนั้นเช่นกัน (ผู้บริหารโรงเรียน, ข้อมูลการสัมภาษณ์ วันที่ 19 กันยายน 2559)

โรงเรียนเวลาออกข้อสอบจะเชิญวิทยากรมาให้การอบรมก่อนการออกข้อสอบ เพื่อจะได้ครอบคลุมทุกตัวชี้วัด และวัตถุประสงค์ มีการวิเคราะห์ และสังเคราะห์ ไม่ว่าจะ เป็นของอิสลามศึกษาหรือสามัญศึกษา อาจารย์ทุกคนที่ส่งข้อสอบต้องมีตัวชี้วัดที่ชัดเจนว่าข้อสอบประเมินด้านใด เพื่อที่จะได้ครอบคลุมทั้งพุทธิพิสัย จิตพิสัย และทักษะพิสัย เพื่อให้นักเรียนเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ บางวิชาต้องมีการปฏิบัติส่วนใหญ่เป็นรายวิชาเพิ่มเติม เช่น วิชาฟิสิกส์ (เพิ่มเติม) แบ่งเป็น 2 เรื่อง คือฟิสิกส์ทฤษฎี และฟิสิกส์ปฏิบัติ ผู้สอนต้องน่านักเรียนไปปฏิบัติ เช่น การอาบน้ำละหมาดและให้นักเรียนอาบน้ำละหมาดทีละคน ใครที่อาบน้ำละหมาดไม่ถูกก็ต่อข้างหลังใหม่จนผ่าน (หัวหน้าฝ่ายวิชาการศาสนา, ข้อมูลการสัมภาษณ์ วันที่ 24 กันยายน 2559)

5. การวิจัยเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษาเพื่อส่งเสริมในการสร้างผู้เรียนสู่ความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์

โรงเรียนทุกโรงเรียนมีการวิจัยในชั้นเรียนเพื่อแก้ปัญหาของผู้เรียนในด้านวิชาการ และมุ่งการทำวิจัยเพื่อพัฒนาคุณลักษณะของผู้เรียนทั้ง 8 ด้าน โดยเฉพาะด้านการอ่านออกเขียนได้และพฤติกรรมของผู้เรียนในภาพรวม ส่วนการวิจัยในรายวิชาศาสนาพบว่า อุตสาข (ผู้สอนศาสนา) ส่วนใหญ่ไม่ได้ทำวิจัยในเชิงเอกสาร แต่จะนำกระบวนการวิจัยมาแก้ปัญหาพฤติกรรมของผู้เรียน เช่น มีการตักเตือนและมีการติดตามอย่างใกล้ชิด ดังที่ผู้ให้ข้อมูลได้กล่าวว่า

ถ้าพูดถึงครูศาสนาหากบอกว่า “คุณต้องทำวิจัยนะ” ครูศาสนาคงไม่เอา เพราะกลัวว่าวิจัยนั้นต้องมี 5 บท ก็เลยรู้สึกว่ามันหนัก ที่จริงระบบดูแลนักเรียนทำก็คือการวิจัยอย่างหนึ่ง เป็น Case study ของผู้เรียนเป็นรายบุคคลเพื่อแก้ปัญหา ตอนนี้ฝ่ายแผนผังตั้งงานแผนนโยบายต่างหาก ภายใต้ผู้บริหาร งานฝ่ายแผนผังที่ต้องวิจัยค้นหาสภาพปัญหาทุกอย่างในด้านการบริหารจัดการ ด้านครู ด้านผู้เรียนซึ่งต้องครบทุกด้าน ตอนนี้คิดว่างานแผนนโยบายก็ได้ลงมือบางส่วนแล้ว ส่วนครูสอนศาสนาที่ตามทีกล่าวมาเมื่อสักครู่ ไม่ได้จับทางด้านครูโดยตรงตอนนี้ที่โรงเรียนก็มีการพัฒนาโดยให้ไปเรียนต่อประกาศนียบัตรวิชาชีพครู ซึ่งคิดว่าสิ่งนี้จะทำให้ครูสอนศาสนามีความเข้าใจว่าการวิจัยนั้นจำเป็นยิ่งในอนาคตข้างหน้า เรื่องวิจัยนี้ถือว่าไม่ค่อยเกิด มีเพียงส่วนน้อยแต่ทุกสิ่งทุกอย่างนั้นในประเทศที่พัฒนาแล้วจะเอาผลการวิจัยไปปรับปรุงไปพัฒนาเพื่อให้มีสภาพที่ดีขึ้น ซึ่งโรงเรียนจะต้องสร้างทีมงานวิจัยให้เกิดขึ้นได้อย่างแน่นอน อินชาอัลลอฮ (ผู้บริหารโรงเรียน, ข้อมูลการสัมภาษณ์ วันที่ 19 กันยายน 2559)

เกี่ยวกับฝ่ายวิชาการศาสนายังไม่มีการประยุกต์ด้านการวิจัยส่วนใหญ่เป็นของสามัญ ครูสามัญบางท่านนำการวิจัยมาใช้ในการแก้ปัญหาเนื่องจากอุตสาขยังมีความคิดว่าจะทำไปทำไม ทำแล้วใช้อย่างไร งานวิจัยสำคัญที่สุดเพราะจะได้รู้จักนักเรียนนำมาประยุกต์ใช้เพื่อแก้ไขนำมาเพิ่มเติมได้แต่อุตสาขยังใช้วิธีการเดิม ทำให้ไม่สามารถนำมาปฏิบัติได้จริง ต้องใช้วิธีเชิงจิตวิทยา (ผู้แทนฝ่ายวิชาการศาสนา, ข้อมูลการสัมภาษณ์ วันที่ 20 กันยายน 2559)

โรงเรียนมีการวิจัยในชั้นเรียน แต่ส่วนใหญ่เป็นของครูสามัญ ครูศาสนา ไม่ได้บันทึกแต่ใช้วิธีการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมของนักเรียนเป็นรายบุคคล โรงเรียนเน้นให้ครูศาสนาทุกคนเป็นฝ่ายปกครอง แต่ครูสามัญก็ต้องผู้อบรมนักเรียนด้วยเช่นกัน การวิจัยของอุस्ताซจึงออกมาในรูปแบบพฤติกรรมไม่ได้ออกมาในรูปแบบของเอกสาร แต่ก็เน้นให้นักเรียนเกิดคุณลักษณะทั้ง 8 ด้าน ด้านครูสามัญส่วนใหญ่จะเป็นการวิจัยในการแก้ปัญหาด้านความรู้ของนักเรียน แต่การวิจัยที่มีการบันทึกไว้เป็นสิ่งที่ดี เพื่อที่ครูท่านอื่นจะสามารถนำมาใช้ประโยชน์ต่อได้ (ผู้บริหารโรงเรียน, ข้อมูลการสัมภาษณ์ วันที่ 23 กันยายน 2559)

โรงเรียนมีการนำวิทยากรด้านวิจัยมาอบรมให้ครูโดยตลอด แต่ครูศาสนาจะมีปัญหาด้านการคำนวณตัวเลขต่างจากครูสามัญ แต่ภาคปฏิบัติครูสามัญสู้อस्ताซไม่ได้เช่นกัน อุस्ताซจะมีความจริงจังกมากกว่า (ผู้บริหารโรงเรียน, ข้อมูลการสัมภาษณ์ วันที่ 24 กันยายน 2559)

บางโรงเรียนมีการทำวิจัยในเชิงเอกสารทั้งด้านศาสนาและสามัญ และมีการสรุปผลการวิจัยในภาพรวมของโรงเรียน เพื่อให้ผู้บริหารและครูรับทราบปัญหาและร่วมกันแก้ปัญหา ดังที่ผู้ให้ข้อมูลได้กล่าวว่า

การทำวิจัยในชั้นเรียน ครูศาสนาส่วนใหญ่จะทำวิจัยในเชิงพฤติกรรมกับการพัฒนาผู้เรียนด้านผลสัมฤทธิ์ คือ แต่ละรายวิชาครูทุกคนต้องทำเทอมละ 1 เรื่อง มีการประกวดและให้รางวัล ก่อนเปิดภาคเรียนต้องอบรมวิจัยให้กับครู เพราะครูของโรงเรียนเราจะมีเข้ามาใหม่ทุก ๆ ปี การศึกษา โรงเรียนจึงต้องอบรมให้ก่อนว่าเป็นสิ่งที่คุณครูต้องทำ เพราะฉะนั้นต้องรู้รูปแบบของวิจัยก่อนว่าที่โรงเรียนบังคับทำอะไรบ้าง มีฟอร์มแบบไหนบ้าง ส่วนใหญ่ที่คุณครูทำก็จะมาจากบันทึกหลังการสอน เวลาครูส่งแผนการเรียนรู้ ตัวบันทึกหลังสอนเกิดปัญหาอะไรบ้างและจะเอาปัญหานั้นมาทำวิจัย และเผยแพร่ให้กับคุณครูท่านอื่น ๆ เมื่อโรงเรียนให้ครูทำวิจัยแล้ว ก็จะมีเจ้าหน้าที่ผู้รับผิดชอบงานวิจัยสรุปมาอีก

ที่เป็นสรุปผลการดำเนินงานวิจัยอีกทีหนึ่ง ของครูทั้งโรงเรียนแล้วสรุปออกมา วิจัยมีข้อบกพร่องในเรื่องของพฤติกรรม เช่น การเข้าเรียนสาย หรือนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 จะสมาธิสั้นบ้างเพราะจะติดมาจากประถมศึกษา เช่น เข้าห้องสายหรือออกไปดื่มน้ำบ่อย ๆ (หัวหน้าฝ่ายวิชาการสามัญ, ข้อมูลการสัมภาษณ์ วันที่ 22 กันยายน 2559)

ครูศาสนาจะวิจัยการใช้เครื่องมือ ยกตัวอย่าง เช่น สอนวิชาภาษาอาหรับ นักเรียนอ่านไม่ค่อยได้เพราะว่าเด็กที่เข้ามามัธยมศึกษาปีที่ 1 การสอบโอเน็ตค่าของคะแนนโอเน็ตในระดับอิสลามศึกษาตอนต้น ตอนกลาง และตอนปลาย คะแนนของตอนต้นไม่ค่อยสูง ตอนกลางพอใช้ได้ แต่ตอนปลายสูง แสดงว่านักเรียนก่อนที่จะเข้ามาเรียนที่โรงเรียนชั้นพื้นฐานนักเรียนบางคนยังไม่ได้เรียนมา บางคนเรียนครูสัมพันธ์มา เรียนตาดีกามาไม่ค่อยมีปัญหา เพราะฉะนั้นเมื่อครูสอนภาษาอาหรับก็ทำวิจัยในชั้นเรียน คือ หาวิธีการหรือว่าเครื่องมือที่จะให้นักเรียนเข้าถึง และสามารถที่จะอ่าน เขียนภาษาอาหรับได้เร็ว โดยที่ค้นพบคือโรงเรียนใช้หลักสูตรของกิรออาตี จะเป็นแบบอ่านหรือแบบเขียนถ้าใช้สูตรกิรออาตีนักเรียนจะมีพื้นฐานในการใช้ภาษาอาหรับได้ง่าย เพราะเริ่มจากง่ายไปหายาก (หัวหน้าฝ่ายวิชาการศาสนา, ข้อมูลการสัมภาษณ์ วันที่ 22 กันยายน 2559)

โรงเรียนมีการวิจัย 2 แบบ คือมีทั้งใช้การสังเกต และวิจัยเชิงเอกสาร เพราะว่าเป็นอิสลามศึกษาและสามัญศึกษาโรงเรียนบูรณาการทั้งโครงสร้าง ถ้าวิชาสามัญทำวิชาอิสลามศึกษาก็ต้องทำ เริ่มจากปัญหาในแผนการสอนแล้วนำไปวิจัย ทุกสาระวิชาต้องทำวิจัยส่ง ครอบคลุมเกือบครบทั้ง 8 ด้าน (หัวหน้าฝ่ายวิชาการศาสนา, ข้อมูลการสัมภาษณ์ วันที่ 24 กันยายน 2559)

6. การใช้สื่อ นวัตกรรม และเทคโนโลยีเพื่อการศึกษาเพื่อส่งเสริมในการสร้างผู้เรียนสู่ความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์

โรงเรียนทุกโรงเรียนมีการใช้สื่อ นวัตกรรม และเทคโนโลยีในการส่งเสริมผู้เรียนให้เกิดคุณลักษณะทั้ง 8 ด้าน แต่อาจจะมียากน้อยแตกต่างกันไป โดยภาพรวมมีสื่อที่ครูผลิตขึ้นเองและซื้อ

มาจากร้านขายสื่อและอุปกรณ์การเรียนการสอน และมีห้องเทคโนโลยีเพื่อบริการแก่ผู้เรียน บางโรงเรียนมองว่าสื่อที่ดีที่สุดคือผู้สอน โดยเฉพาะการเป็นแบบอย่างที่ดีแก่ผู้เรียน บางโรงเรียนได้ใช้สื่อเทคโนโลยีที่หลากหลาย เช่น การใช้อินเทอร์เน็ตในการจัดการเรียนการสอน ห้องปฏิบัติการคอมพิวเตอร์ โปรเจคเตอร์ และสมาร์ตทีวี ดังที่ผู้ให้ข้อมูลได้กล่าวไว้ว่า

ครูผู้สอนวิชาสามัญและวิทยาศาสตร์ในปัจจุบันก็ได้ให้งานโดยการไปค้นคว้าหาความรู้โดยผ่านอินเทอร์เน็ต โดยโรงเรียนก็มีรหัสในการใช้อินเทอร์เน็ตให้กับนักเรียนทุกคน ซึ่งโรงเรียนเป็นผู้ควบคุมอินเทอร์เน็ตมีเวลาเปิด - ปิดอินเทอร์เน็ต และสามารถตรวจสอบว่าผู้ใช้อินเทอร์เน็ตใช้ในเรื่องใด ดังนั้น นักเรียนแต่ละคนจะมีรหัสประจำตัวในการใช้หาข้อมูลต่าง ๆ ผู้สอนในปัจจุบันสั่งงานโดยการหาข้อมูลผ่านอินเทอร์เน็ตมากยิ่งขึ้น ในช่วงเย็นจะมีการบริการ wi-fi ในบริเวณโรงเรียนซึ่งนักเรียนทุกคนสามารถใช้ wi-fi ของโรงเรียนได้ ซึ่ง wi-fi ของโรงเรียนถือว่าเสถียรในระดับหนึ่ง สิ่งนี้เป็นสิ่งที่จำเป็นในยุคปัจจุบันนอกจากสื่อในห้องที่ครู และนักเรียนได้ทำไว้แล้ว ส่วนในห้องเรียนก็มีสื่อการเรียนเช่นกัน ส่วนห้องที่มีโปรเจคเตอร์ มีอินเทอร์เน็ต และ wi-fi พร้อมสำหรับครูผู้สอนที่ต้องการใช้ คือ ห้องสัมมนา (ผู้บริหารโรงเรียน, ข้อมูลการสัมภาษณ์ วันที่ 19 กันยายน 2559)

โรงเรียนมีโปรเจคเตอร์ และก็สมาร์ตทีวีให้ครูใช้สื่อในการสอน มีทุกห้องเฉพาะชั้นบนที่จะมีทุกห้อง ส่วนชั้นล่างห้องจะเป็นห้องรวมให้ใช้ และมีในห้องสมุด ห้องคอมพิวเตอร์ ห้องวิทยาศาสตร์ และใต้อาคารชั้นล่างเลือกใช้เลยในระดับมัธยมศึกษา (ผู้บริหารโรงเรียน, ข้อมูลการสัมภาษณ์ วันที่ 22 กันยายน 2559)

หากเรารู้จักใช้ก็จะส่งผลต่อผู้เรียน โดยเฉพาะเทคโนโลยีปัจจุบันส่งผลเยอะมาก อาจารย์เป็นผู้ผลิตสื่อ และที่โรงเรียนมีห้องโสตฯ ที่ครูสามารถนำสื่อไปสอนได้ สื่อปัจจุบันมีจำนวนมาก สามารถนำใช้ได้ง่ายและรวดเร็ว และโรงเรียนมีบริการ Wi-Fi ให้แก่ครูที่จะใช้อินเทอร์เน็ตในการค้นคว้าข้อมูล (ผู้บริหารโรงเรียน, ข้อมูลการสัมภาษณ์ วันที่ 23 กันยายน 2559)

ถ้าพูดถึงนวัตกรรมและสื่อส่วนใหญ่จะเน้นอุปกรณ์มากกว่า แต่ว่าครูเป็นสื่อที่สำคัญ โรงเรียนมีครูสอนอาหรับ ภาษาอังกฤษ และภาษาจีนที่เป็นเจ้าของภาษาโดยตรง ซึ่งโรงเรียนจะมีโปรแกรมเฉพาะสำหรับห้องพิเศษ สื่อส่วนใหญ่จะเน้นความรู้ โรงเรียนมีห้องสื่อโดยเฉพาะ ซึ่งมีสื่อทั้งของวิชาศาสนาและสามัญ สื่อที่ใช้อยู่ในปัจจุบันจะเน้นด้านความรู้ให้กับนักเรียน ครูสามัญจะทำสื่อมากกว่าครูศาสนา โรงเรียนใช้ “one class one product” ในการผลิตสื่อ โรงเรียนมีห้องโสตทัศนศึกษาให้นักเรียนสามารถใช้ VDO conference กับนักเรียนที่ประเทศอเมริกาเป็นรายบุคคล (ผู้บริหารโรงเรียน, ข้อมูลการสัมภาษณ์ วันที่ 24 กันยายน 2559)

นอกจากนี้ บางโรงเรียนได้ใช้การพบปะ พูดคุย และบรรยายหน้าเสาธง และการใช้สื่อโดยผ่านกิจกรรม เช่น กิจกรรมวันอาชูรอ และการจัดงานเมาลิตสัมพันธ์ นับเป็นสื่อที่ผู้เรียนสามารถสัมผัสได้โดยตรง และสามารถนำไปปฏิบัติได้จริงในการดำเนินชีวิตประจำวัน ดังที่ผู้ให้ข้อมูลได้กล่าวว่า

โรงเรียนได้จัดกิจกรรมวันคล้ายวันประสูติของท่านนบี ﷺ (งานเมาลิต) มีการจัดกิจกรรมในสนาม วันอาชูรอ นักเรียนแต่ละกลุ่มจะมากวนอาชูรอพร้อมกัน แล้วก็วันรำลึกวันศาสนาอื่น ๆ โรงเรียนพยายามทำให้เกิดขึ้นให้นักเรียนสัมผัสได้จริง ในเรื่องเหล่านี้ต้องเป็นจุดศูนย์กลางในกิจกรรม และโรงเรียนได้ต้อนรับแขกที่มาเยือนจากต่างประเทศส่วนใหญ่จะมีโอกาสพบปะนักเรียนในแถว หน่วยงานราชการเองก็สามารถพบนักเรียนได้เช่นกัน สิ่งเหล่านี้เป็นสื่อที่เคลื่อนไหวได้นักเรียนสัมผัสได้จริง บางครั้งมีการจัดกิจกรรมที่กระตุ้นให้นักเรียนอยากจะเรียนมากขึ้น โดยมีศิษย์เก่าที่จบดอกเตอร์มาจากมหาวิทยาลัยต่าง ๆ หรือเรียนแพทย์มาแนะแนวในแถวหรือในห้องเรียน นั่นเป็นสื่อซึ่งจะมีบทบาทมากที่สุดทำให้นักเรียนเกิดพลังในการที่จะเรียนต่อในต่างประเทศหรือที่ต่าง ๆ (ผู้แทนฝ่ายวิชาการศาสนา, ข้อมูลการสัมภาษณ์ วันที่ 19 กันยายน 2559)

7. การพัฒนาแหล่งการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมในการสร้างผู้เรียนสู่ความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์

โรงเรียนทุกโรงเรียนมีแหล่งเรียนรู้ภายในและภายนอกสถานศึกษาที่ส่งเสริมให้ผู้เรียนมีคุณลักษณะทั้ง 8 ด้าน บางโรงเรียนได้มีการศึกษาแหล่งเรียนรู้เกี่ยวกับดาราศาสตร์ ทำให้ปลูกฝังผู้เรียนด้านการศรัทธาและทราบความปรีชาญาณของอัลลอฮ์ในการสร้างบรรดาชั้นฟ้าและแผ่นดิน เปิดโลกทัศน์ให้ผู้เรียนมีการคิดวิเคราะห์และได้เรียนรู้ความหลากหลายในสังคมที่แตกต่างไปจากสังคมภายในโรงเรียนและชุมชน ดังที่ผู้ให้ข้อมูลได้กล่าวว่า

แหล่งเรียนรู้ต่าง ๆ นอกเหนือจากภายในโรงเรียนแล้วภายนอกโรงเรียนก็เป็นสิ่งสำคัญเช่นกัน นอกจากได้ความรู้แล้วยังได้เปิดหูเปิดตา สิ่งสำคัญคือเปิดโลกทัศน์ได้เรียนรู้วิถีชีวิตของคนในแต่ละพื้นที่อื่น ๆ ทำให้มีความเข้าใจระหว่างนักเรียนกับผู้อื่นได้เป็นอย่างดี แหล่งเรียนรู้ เช่น ดาราศาสตร์ แหล่งเรียนรู้สิ่งแวดล้อมที่ต่าง ๆ นอกจากได้ความรู้แล้วยังได้รู้ประเพณีวัฒนธรรมของแต่ละท้องถิ่น วิชาดาราศาสตร์นั้นนอกจากนักเรียนมีความตระหนักด้านความรู้สามัญแล้วยังมีความตระหนักในวิชาอัลกุรอานไปด้วย โดยเฉพาะดาราศาสตร์นั้นได้กล่าวมากมายในหลายโองการอัลกุรอาน เชื่อเหลือเกินว่านักเรียนมีความศรัทธามากขึ้น มีอิหม่ามมากขึ้น นอกจากนั้นยังได้ความรู้อื่น ๆ ได้สัมผัสชีวิตประสบการณ์อื่น ๆ ที่ได้รับจากภายนอก ซึ่งเป็นการเปิดโลกทัศน์และสร้างแรงจูงใจให้กับนักเรียนที่จะทำกิจกรรมอื่น ๆ ได้เป็นอย่างดี สิ่งแวดล้อมก็เช่นกัน ทั้งดาราศาสตร์ สิ่งแวดล้อมเกี่ยวข้องกับศาสนาแทบทั้งสิ้น นักเรียนก็มีความลึกซึ้งในศาสนามากขึ้น (ผู้บริหารโรงเรียน, ข้อมูลการสัมภาษณ์ วันที่ 19 กันยายน 2559)

บางโรงเรียนได้นำผู้เรียนไปศึกษาแหล่งเรียนรู้ภายนอก เช่น การเยี่ยมสำนักงานคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัด เรือนจำ โรงพยาบาล ศาล และสถานสงเคราะห์เด็กกำพร้า เพื่อให้ผู้เรียนได้ทราบบทบาทและหน้าที่ของแต่ละองค์กร เพื่อพัฒนาผู้เรียนให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ ดังที่ผู้ให้ข้อมูลได้กล่าวว่า

แหล่งเรียนรู้ภายนอกสถานศึกษาอื่น ๆ ทางด้านศาสนาที่โรงเรียนพานักเรียนไปศึกษา โรงเรียนได้ไปประสานกับคณะกรรมการอิสลามประจำ

จังหวัด เพื่อไปเรียนรู้หนึ่งในการทำหัตถ์ ซึ่งมีสื่อที่เกี่ยวข้อง เช่น การ
 ฎาะวาพอ่างไร นอกจากนั้นการจัดการนิกาห การอบรมนิกาหก็ไ้พา
 นักเรียนไปเรียนรู้ที่ไ้สัมผัสกับคนหลาย ๆ คนนอกจากนักเรียนของ
 โรงเรียนไ้ยังมีบุคคลภายนอกที่จะขอใบออนุญาตแต่งงาน ไ้มีการ
 อบรมที่สำนักงานคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดไ้ด้วย หรือการ
 ใ้นักเรียนไปเรียนที่แหล่งเรียนรู้ต่าง ๆ ในจังหวัดยะลา เช่น TK Park
 ซึ่งมีศูนย์วิทยาศาสตร์ และก็แหล่งเรียนรู้ของเทศบาลก็มีจำนวนมากเป็น
 โอกาสของโรงเรียนไ้เป็นไ้ย่างดี (ผู้บริหารโรงเรียน, ข้อมูลการ
 สัมภาษณ์ วันที่ 19 กันยายน 2559)

โรงเรียนของเรามีแหล่งการเรียนรู้ทั้งภายในและก็ภายนอกก็โรงเรียน
 แหล่งเรียนรู้ภายนอกถ้าหากเป็นภาษาอังกฤษ หรือวิทยาศาสตร์ก็จะพา
 นักเรียนไปศึกษาภายนอกโรงเรียน เช่น พานักเรียนไปดูโรงงานผลิต
 ไฟฟ้าที่จะนะ โรงเรียนทำเป็นโครงการตั้งแต่ระดับอนุบาล
 ประถมศึกษา และมัธยมศึกษา โดยที่โรงเรียนเป็นผู้สนับสนุน
 งบประมาณทุกครั้งที่เดินทาง เช่น ครูวิทยาศาสตร์ที่เป็นครูผู้หญิงล้วนๆ
 พานักเรียนไปนอกสถานศึกษา ก็ไ้ให้ครูผู้ชายที่เป็นอุสตาซไ้ไปด้วย
 เพื่อไ้ไ้ช่วยแก้ไขเมื่อเกิดปัญหา เป็นอะมีร์ในการนำครูและนักเรียนไป
 เช่น การนำละหมาดย่อสำหรับเดินทาง แม้ว่านักเรียนเคยเรียนเรื่อง
 ละหมาดย่อ ละหมาดรวมไ้แล้ว แต่บางครั้งเกิดความลังเลไม่มั่นใจอุสตา
 ซก็บอกไ้ และอุสตาซก็จะประสานกับนายหัวเกี่ยวกับจุดหมายที่จะ
 ละหมาดในแต่ละจุด เป็นต้น แหล่งเรียนรู้ที่นักเรียนไปไ้แล้วเกิด
 ประโยชน์ต่อนักเรียนที่เห็นเด่นชัด คือ นักเรียนที่ไปประเทศมาเลเซีย
 เหมือนนักเรียนไ้เปิดโลกทัศน์ และมุมมองใหม่ นักเรียนไ้ไป
 พิพิธภัณฑ์ข้าว และศูนย์วิทยาศาสตร์สิ่งทีนักเรียนไ้เพิ่มคือด้านภาษา
 และการใช้เงินต่างประเทศ นักเรียนไ้มีความสุขเมื่อไ้เรียนรู้ และ
 สามารถกลับมาเล่าให้เพื่อน ๆ ทีอยู่ที่โรงเรียนฟัง ทำให้เพื่อน ๆ ทีอยู่ที่
 โรงเรียนก็ไ้ย่างจะไปบ้าง (หัวหน้าฝ่ายวิชาการศาสนา, ข้อมูลการ
 สัมภาษณ์ วันที่ 22 กันยายน 2559)

โรงเรียนมีแหล่งเรียนรู้ในการผลิตรายการวิทยุในโรงเรียน โดยให้นักเรียนนำเสนอข้อมูลผ่านสื่อวิทยุ โรงเรียนมีการผลิตน้ำดื่ม และทำเบเกอรี่ที่จะสามารถนำไปสู่คุณลักษณะทั้ง 8 ด้านได้ และโรงเรียนมีการจัดงานวิชาการภายในโรงเรียน เรียกว่า “สัปดาห์วิชาการ” มีทั้งการแข่งขัน และมีการจัดแสดงผลงานของนักเรียนและครูแยกตามกลุ่มสาระ เพื่อต่อยอดไปสู่งานมหกรรมวิชาการของสำนักงานการศึกษาเอกชนจังหวัด ส่วนการแสดงและการบรรยายยังมีไม่มากนัก (หัวหน้าฝ่ายวิชาการ ศาสนา, ข้อมูลการสัมภาษณ์ วันที่ 23 กันยายน 2559)

โรงเรียนมีการนำนักเรียนไปทัศนศึกษาทุกปีโดยใช้งบประมาณจากนโยบายเรียนฟรี 15 ปี และก็มีของโปรแกรมต่าง ๆ แต่ละโปรแกรมจะเป็นผู้พานักเรียนไปทั้งในประเทศและต่างประเทศเพื่อให้นักเรียนเกิดคุณลักษณะทั้ง 8 ด้าน โรงเรียนมีนักเรียนแลกเปลี่ยนระหว่างประเทศ จากประเทศมาเลเซีย อินโดนีเซีย เกาหลี ญี่ปุ่น และอเมริกา โรงเรียนมีกิจกรรมที่นำนักเรียนไปมัจฉลิส เพื่อเรียนรู้บทบาทและหน้าที่ของมัจฉลิส และไปมัจฉลิตโบราณเพื่อเป็นการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ซึ่งบรรจุในแต่ละระดับชั้น มีการไปศาลเพื่อดูการตัดสินคดีมรดก ไปเรือนจำ ไปเยี่ยมผู้ป่วยทั่วไปที่โรงพยาบาล และสถานสงเคราะห์เด็กกำพร้า และโรงเรียนมีโครงการบ้านไฟศาลรัก เริ่มจากครูพี่เลี้ยงที่ดูแลนักเรียน 25 คน โดยครูจะสืบประวัตินักเรียนเป็นรายบุคคลหากใครมีฐานะยากจน พ่อ - แม่ เสีย โรงเรียนก็จะช่วยเหลือเป็นรายบุคคล (หัวหน้าฝ่ายวิชาการ ศาสนา, ข้อมูลการสัมภาษณ์ วันที่ 24 กันยายน 2559)

8. การนิเทศการสอนเพื่อส่งเสริมในสร้างผู้เรียนสู่ความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์

โรงเรียนทุกโรงได้มีการแต่งตั้งคณะกรรมการในการนิเทศการสอนของครูในแต่ละกลุ่มสาระวิชา ประกอบด้วยครูผู้สอนศาสนาและสามัญ โดยมีการนิเทศอย่างน้อยปีละ 1-2 ครั้ง เพื่อให้ครูสามารถสอนให้ผู้เรียนเกิดคุณลักษณะทั้ง 8 ด้าน บางโรงอาจมีปัญหาและอุปสรรคบ้าง โดยเฉพาะอายุของผู้นิเทศและผู้รับการนิเทศที่แตกต่างกัน แต่สามารถคลี่คลายปัญหาดังกล่าวได้ ดังที่ผู้ให้ข้อมูลได้กล่าวว่า

โรงเรียนมีคำสั่งโดยในลักษณะที่เป็นทีมงาน ซึ่งจะแต่งตั้งทีมงานของนิเทศซึ่งอยู่ภายใต้ของงานวิชาการ ก็จะมีฝ่ายบริหารเป็นแม่งานแล้วก็มีคณะกรรมการฝ่ายหลักสูตร ฝ่ายประกัน ซึ่งกรรมการร่วมกัน โดยจะนิเทศตามแบบฟอร์มที่โรงเรียนกำหนด ซึ่งการในการนิเทศนั้นโปร่งใส โดยการให้คุณครูได้ทราบหัวข้อที่โรงเรียนจะเข้าไปนิเทศ เพื่อให้ครูได้เตรียมพร้อมว่าหัวข้อที่โรงเรียนพึงประสงค์ของการเป็นครูหรือการเรียนการสอน สิ่งที่คุณครูที่โรงเรียนให้คุณครูจะต้องทำให้ได้ และโรงเรียนได้กำหนดระยะเวลาของการนิเทศ มีปฏิทินที่แน่นอนสำหรับให้คุณครูได้รับรู้ว่าจะมีการเข้าไปนิเทศ (หัวหน้าฝ่ายวิชาการ สามัญ, ข้อมูลการสัมภาษณ์ วันที่ 19 กันยายน 2559)

ภาคศานานั้นเป็นที่ทราบกันดีผู้สอนถ้าเฉลี่ยอายุแล้วตกอยู่ที่ประมาณ 40 กว่า เกือบ 50 ปี ตามที่เข้าใจกันส่วนใหญ่การนิเทศเข้าใจว่าเป็นการไปจับผิดแล้วปัญหาอีกอย่างหนึ่งคืออายุของผู้ไปนิเทศกับผู้รับการนิเทศ บางที่หัวหน้ากลุ่มสาระยังเป็นลูกศิษย์ของผู้รับการนิเทศ นี่คือนปัญหาหนึ่งแน่นอนคือปัญหาใหญ่บางครั้งต้องใช้ผู้บริหารไปเดิน ไปนั่งดูการสอนด้วยบางครั้งในบางโอกาส การแนะนำจะเป็นภาพรวมไม่ได้ว่าใครไม่ได้ไปจับผิดใครแต่ได้พูดถึงภาพรวมในที่ประชุม นั่นถือว่าเป็นการนิเทศอย่างหนึ่งเพื่อที่ครูที่กินปูนก็จะร้อนท้องเองก็ได้รับการแก้ไขได้บางส่วน แต่สิ่งหนึ่งการนิเทศที่ดีคือการไม่นิเทศ คือผู้บริหารไม่ต้องไปนิเทศอะไรให้ครูได้สัมผัสความเป็นจริงจากประสบการณ์ที่ได้รับมาโดยตรง ผมว่าเป็นสิ่งสำคัญ โดยเฉพาะอย่างยิ่งที่โรงเรียนมีโครงการ 600 บาทเที่ยวทั่วไทย จากเดิม 500 บาท มีมาประมาณ 10 ปี ได้บางครั้งเปลี่ยนเป็นวันครอบครัวก็มีเพื่อสร้างมนุษยสัมพันธ์ที่ระหว่างกัน แต่อย่างไรก็ตามนั้น 600 บาท เที่ยวทั่วไทยช่วยได้เยอะมาก โดยที่โรงเรียนมีข้อแม้ว่าถ้าไปต้องไปศึกษาแหล่งเรียนรู้สักที่หนึ่ง ไปดูโรงเรียน และดูว่าจุดอ่อนของโรงเรียนเราอยู่ตรงไหน และต้องแก้ไขจุดอ่อนกลับมาเป็นการกระตุ้น หรือเป็นการสร้างแรงจูงใจที่ครูจะปรับเปลี่ยนพฤติกรรมของตนเอง (ผู้บริหารโรงเรียน, ข้อมูลการสัมภาษณ์ วันที่ 19 กันยายน 2559)

ทางโรงเรียนมีทีมงานนิเทศ ซึ่งมีการนิเทศทุกเทอม เทอมละประมาณ 2 ครั้ง แล้วแต่ความเหมาะสม มีทั้งแบบแจ้งให้รู้ล่วงหน้า และแบบไม่แจ้งให้รู้ล่วงหน้า มีการแต่งตั้งคำสั่งเรียบริย้อมีทั้งครูศาสนาและครูสามัญ ปัญหาอันดับแรกคือ แผนการเรียนมีแต่ไม่ได้ปฏิบัติตามแผนล่าสุดวิชาภาษามลายูโรงเรียนได้ให้อุสตาซสอนภาษามลายูเหมือนกับหนังสือคือใช้ภาษามลายูกลาง ส่วนการนิเทศนั้นฝ่ายศาสนาก็นิเทศฝ่ายศาสนา ฝ่ายสามัญก็นิเทศฝ่ายสามัญ (ผู้แทนฝ่ายวิชาการศาสนา, ข้อมูลการสัมภาษณ์ วันที่ 19 กันยายน 2559)

บางโรงเรียนมีวิธีการนิเทศ จำนวน 3 ด้าน ประกอบด้วย ด้านการเรียนการสอนในชั้นเรียน ด้านบุคลิกภาพของครู และด้านการประเมินครูผู้สอน ดังที่ผู้ให้ข้อมูลได้กล่าวว่า

การนิเทศครูโรงเรียนจะมีแบบฟอร์มที่ชัดเจนเลยว่าด้านใดบ้างที่โรงเรียนต้องการให้เกิดในตัวผู้เรียน ซึ่งโรงเรียนจะแต่งตั้งคณะกรรมการนิเทศขึ้น โดยจะนิเทศ 3 ด้านใหญ่ ๆ ด้านที่ 1 ด้านของการเรียนการสอนในชั้นเรียน ด้านที่ 2 ด้านบุคลิกภาพของครู ด้านที่ 3 เรื่องนักเรียนประเมินครู ด้านที่ 1 เรื่องการเรียนรู้ของครู การจัดห้องเรียน การควบคุมชั้นเรียน ทั้งหมด การเข้าสอนตรงเวลาหรือไม่นี้เป็นเอกสารชุดที่หนึ่ง ด้านที่ 2 ด้านบุคลิกภาพของครู การแต่งกาย เรื่องการใช้ภาษาของครู การปฏิสัมพันธ์กับครูด้วยกันเอง หรือกับนักเรียน ส่วนด้านที่ 3 นักเรียนจะเป็นผู้ประเมินครู ประเมินว่าครูสอนเป็นอย่างไรบ้าง โดยนักเรียนในห้องที่ครูสอนในแต่ละห้องจะเป็นผู้ประเมิน นักเรียนจะมีแบบฟอร์มการประเมินแล้วนำมาส่งที่วิชาการ ครูที่สอนวิชาสามัญหัวหน้าวิชาการสามัญจะเป็นผู้ดูแล ของครูศาสนาก็เป็นหัวหน้าวิชาการศาสนา แล้วก็มีประเมินผลด้วย (หัวหน้าฝ่ายวิชาการศาสนา, ข้อมูลการสัมภาษณ์ วันที่ 22 กันยายน 2559)

นอกจากนี้ บางโรงเรียนมีวิธีการนิเทศ 2 แบบ ประกอบด้วย การนิเทศในห้องเรียน และครูแต่ละกลุ่มสาระประชุมหารือเพื่อพัฒนากระบวนการเรียนการสอนให้มีประสิทธิภาพและประสิทธิผล ดังที่ผู้ให้ข้อมูลได้กล่าวว่า

โรงเรียนมีการนิเทศ 2 แบบ คือ นิเทศในห้องเรียนดูวิธีการสอน กระบวนการ ต่าง ๆ สื่อที่ครูนำมาใช้กับนักเรียน แบบที่ 2 ครูที่สอนวิชาเดียวกันมาประชุมหาวิธีการเพื่อพัฒนาการสอน มีปัญหาใดในการสอนและสามารถใช้วิธีการใดในการดึงดูดนักเรียน เพื่อนักเรียนได้รับความรู้มากที่สุด และการประเมินนักเรียน ในการนิเทศโรงเรียนจะแจ้งแก่ครูให้รับทราบเป้าหมายของการนิเทศก่อน มิใช่เพื่อการจับผิดแต่เพื่อหาวิธีการที่ดีจากครูเพื่อนำไปเผยแพร่ให้ครูคนอื่น ๆ ทราบ โดยโรงเรียนจะแต่งตั้งคำสั่งผู้นิเทศอย่างชัดเจน (ผู้บริหารโรงเรียน, ข้อมูลการสัมภาษณ์ วันที่ 23 กันยายน 2559)

9. การแนะแนวการศึกษาเพื่อส่งเสริมในการสร้างผู้เรียนสู่ความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์

โรงเรียนทุกโรงเรียนมีครูฝ่ายแนะแนว ทำหน้าที่ในการแนะแนวผู้เรียนด้านการศึกษาต่อในระดับที่สูงขึ้น ด้านการดำเนินชีวิต และการแนะแนวด้านอาชีพ ครูฝ่ายแนะแนวประกอบด้วย ครูสามัญและครูศาสนา สำหรับครูสามัญมีการแนะแนวผู้เรียนให้ศึกษาต่อภายในประเทศ ส่วนครูศาสนาจะมุ่งเน้นการแนะแนวให้ผู้เรียนได้ศึกษาต่อต่างประเทศ ดังที่ผู้ให้ข้อมูลได้กล่าวว่า

ด้านวิชาสามัญก็จะเห็นว่าหลักสูตรวิชาสามัญมีวิชาแนะแนวอยู่ทุกระดับชั้น เพราะฉะนั้นตรงก็สามารถดึงข้อมูลพื้นฐานนักเรียนเพื่อนำไปสู่การแนะแนวนักเรียนได้ จะเห็นว่าในเนื้อหามุ่งเน้นไปให้นักเรียนตอบแบบสอบถามแล้วก็ในเรื่องการทำแบบฝึกหัดในเชิงทักษะสังคม ซึ่งจะอยู่ที่ครูว่าพออ่านแล้วพอที่จะดึงมาได้ว่านักเรียนควรที่จะต้องแก้ไขเรื่องอะไร หรือข้อมูลพื้นฐานที่นักเรียนได้กรอกมาบางครั้งเมื่ออ่านก็รู้แล้วว่านักเรียนคนนี้จะต้องช่วยในเรื่องอะไร อ่านออกเขียนได้หรือไม่ เพราะบางคนเขียนกลับหัวกลับหางนี้ หรือการเรียงร้อยถ้อยคำที่บางคนยังทำไม่ได้ ในเรื่องของข้อมูลพื้นฐานที่เขียนมาในเรื่องอาชีพ ในเรื่องความเป็นอยู่ที่บ้านก็จะต้องได้รับการช่วยเหลือโดยด่วน จะเห็นว่าเรื่องของแนะแนว ที่คุณครูมีทุกระดับชั้นที่ต้องไปแนะแนวทักษะชีวิตของนักเรียน แต่จะเห็นว่าเป็นแนะแนวที่เป็นโครงสร้างใหญ่ที่อยู่ในวิชาการ ส่วนใหญ่จะไปเน้นด้านของการศึกษาต่อเสียเยอะ เน้นเรื่องการศึกษต่อไม่ว่าจะเป็นภายในประเทศและก็ต่างประเทศ แต่ที่เป็นในเรื่องของแนะ

แนวด้านให้มีทั้ง 8 คุณลักษณะนี้ก็ยังไม่ครอบคลุม เพราะตอนนี้จะเพิ่มเติมในด้านของอาชีพ (หัวหน้าฝ่ายวิชาการสามัญ, ข้อมูลการสัมภาษณ์ วันที่ 19 กันยายน 2559)

นอกเหนือจากการแนะแนวตามวิชาที่ภาคสามัญแล้วของศาสนาก็ได้มีการแนะแนวชีวิตความเป็นอยู่ในสถาบันอื่นนอกจากในโรงเรียน อย่างเช่นไปอยู่มหาวิทยาลัยชีวิตการเป็นอยู่ในมหาวิทยาลัยควรที่จะอยู่อย่างไร ซึ่งชีวิตความเป็นอยู่นอกเหนือจากที่อยู่ในโรงเรียนนั้นแน่นอนย่อมแตกต่างกัน อาจประกอบไปด้วยบุคคลหลากหลายทั้งด้านศาสนา ทั้งด้านสังคม ซึ่งจะเป็นหน้าที่ครูศาสนาโดยเฉพาะ โครงการปัจฉิมนิเทศนักเรียนมัธยมศึกษาปีที่ 3 นักเรียนมัธยมศึกษาปีที่ 6 และนักเรียนที่จบชั้นศาสนา จะไปปัจฉิมที่หนึ่งซึ่งไม่ใช่ที่โรงเรียน นอกจากนักเรียนจะได้รู้จักกันได้สัมพันธ์ระหว่างกันแล้วยังมีการอบรมด้านคุณธรรม จริยธรรม และชีวิตที่จะไปอยู่ในสถาบันอื่น ๆ มากมาย นอกจากโครงการปัจฉิมนิเทศแล้วยังมีรุ่นพี่ที่อยู่มหาวิทยาลัยต่าง ๆ มาแนะนำน้อง ๆ ชีวิตความเป็นอยู่ในมหาวิทยาลัยเป็นอย่างไร (ผู้บริหารโรงเรียน, ข้อมูลการสัมภาษณ์ วันที่ 19 กันยายน 2559)

โรงเรียนมีห้องแนะแนวอยู่ สำหรับนักเรียนก็สนใจเข้าไปแนะแนวในเรื่องของด้านอาชีพ ด้านการศึกษาต่อ เมื่อเรียนจบจะไปต่อที่ใดและประกอบอาชีพอะไร จะมีครูแนะแนวให้คำปรึกษา ครูแนะแนวสอนด้วย ถ้ามีคาบว่างของค่านักเรียนก็จะดูแล้วจะมาปรึกษาในคาบว่าง นักเรียนในโรงเรียนมีไปศึกษาต่อต่างประเทศ เช่น ประเทศอินโดนีเซีย ประเทศมาเลเซีย ประเทศชูดาน ประเทศ โมร็อกโก ประเทศอียิปต์ และตุรกี เป็นต้น ซึ่งครูศาสนาเป็นผู้แนะแนวในเรื่องของต่างประเทศ (หัวหน้าฝ่ายวิชาการศาสนา, ข้อมูลการสัมภาษณ์ วันที่ 22 กันยายน 2559)

โรงเรียนเน้นการแนะแนวเพื่อการศึกษาต่อ มีการแนะแนวนักเรียนเพื่อเรียนต่อต่างประเทศ และแนะแนวด้านอาชีพให้แก่นักเรียนเมื่อเรียนจบการศึกษาแล้วจะประกอบอาชีพอะไรได้บ้าง และเชิญบุคลากรภายนอก

มาแนะนำให้ความรู้ด้านการเรียนต่อ (หัวหน้าฝ่ายวิชาการศาสนา, ข้อมูลการสัมภาษณ์ วันที่ 23 กันยายน 2559)

โรงเรียนให้ศิษย์เก่าที่ไปเรียนมหาวิทยาลัยต่าง ๆ มาแนะนำ โดยจัดให้ 1 วัน ให้นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 – 6 มาฟังมีการแนะนำทั้งการเรียนต่อในประเทศและต่างประเทศ ให้อุสตาซที่จบจากที่ต่าง ๆ เช่น มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ จบจากประเทศคูเวต อียิปต์ ซาอุดีอาระเบีย อินโดนีเซีย จอร์แดน เป็นต้น มาเล่าประสบการณ์การเรียน การใช้ชีวิตเป็นอย่างไร ด้านอาชีพจะมีครูแนะนำโดยตรง นักเรียนของโรงเรียนมีบางส่วนที่เมื่อจบมัธยมศึกษาปีที่ 6 ก็ไปต่อทางสายการอาชีพโดยตรง (หัวหน้าฝ่ายวิชาการศาสนา, ข้อมูลการสัมภาษณ์ วันที่ 24 กันยายน 2559)

10. การพัฒนาระบบการประกันคุณภาพการศึกษาเพื่อส่งเสริมในการสร้างผู้เรียนสู่ความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์

โรงเรียนทุกโรงเรียนมีการพัฒนาคุณภาพการบริหารจัดการเรียนการสอนอย่างมีคุณภาพ และเป็นระบบตรงตามมาตรฐานทางการศึกษาและเกิดประโยชน์สูงสุดต่อผู้เรียน โดยภาพรวมมุ่งเน้นให้ผู้เรียนมีคุณลักษณะครบทั้ง 8 ด้าน มีการพัฒนาระบบประกันคุณภาพภายในเพื่อรองรับการประกันคุณภาพภายนอก และเพื่อสร้างความมั่นใจให้แก่สังคมในการจัดการศึกษาของโรงเรียนอย่างมีคุณภาพและสร้างผู้เรียนสู่ความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ ซึ่งเป็นภารกิจของโรงเรียนที่จำเป็นต้องปฏิบัติ ดังที่ผู้ให้ข้อมูลได้กล่าวว่า

งานประกันคุณภาพนั้นต้องเป็นไปตามมาตรฐานของการประกันคุณภาพจาก สมศ. แต่อย่างไรก็ตามในมาตรฐานที่กำหนดไว้นั้นทางโรงเรียนก็แบ่งฝ่ายที่ต้องรับผิดชอบ โดยเฉพาะอย่างยิ่งการสร้างผู้เรียนให้มีคุณธรรม จริยธรรม อันนี้เป็นงานของครูสอนศาสนาหลัก ๆ แต่ไม่เฉพาะครูศาสนาอย่างเดียวครูสามัญก็เช่นกัน โดยที่ครูศาสนาเป็นแกนหลัก โดยเฉพาะอย่างยิ่งกิจกรรมต่าง ๆ ที่จะให้ผู้เรียนนั้นมีคุณธรรม จริยธรรม มีการขัดเกลาผู้เรียนให้เป็นผู้เรียนที่ดีตามเจตนารมณ์ของศาสนาอิสลามแน่นอน อย่างเช่น กิยามุลลัยล การละหมาด การควบคุมการละหมาด การลงโทษบางครั้งก็ต้องลงโทษเพื่อให้นักเรียนได้มีความสำนึกที่ดีขึ้น

ส่วนใหญ่เน้นครูศาสนามีหน้าที่รับผิดชอบ (ผู้บริหารโรงเรียน, ข้อมูลการสัมภาษณ์ วันที่ 19 กันยายน 2559)

ในระบบประกันคุณภาพมีตัวชี้วัดต่าง ๆ และโรงเรียนก็ได้สรุปเป็น SAR ทุกปีตามระบบที่ต้องส่งให้สำนักงานการศึกษาเอกชนจังหวัด เมื่อทำโครงการในปีถัดไปก็จะมาดูผลสรุปของ SAR ของปีที่แล้วมาจัดทำโครงการ เช่น ตัวชี้วัดในด้านคุณธรรมจริยธรรมไม่ผ่าน หรือได้ประมาณ 60% ซึ่งการประกันคุณภาพภายในส่งผลในทุก ๆ ด้าน ทั้ง 8 ด้าน เพียงแต่ว่าในการปฏิบัติจริงแล้วครูที่รับผิดชอบในการคิดโครงการ ปีการศึกษาใหม่จะแบ่งให้ครูแต่ละกลุ่มสาระคิดโครงการ เช่น ในตัวชี้วัดด้านการเข้ากับผู้อื่นครูคนใดรับผิดชอบ ด้านการปฏิบัติตนตามศาสนา ครูคนใดรับผิดชอบ ครูแต่ละคนจะได้รับตัวชี้วัดไป แล้วไปคิดโครงการอย่างไรที่จะให้ครอบคลุมตัวชี้วัดที่ทางวิชาการกำหนดให้ ครูก็ต้องไปดูใน SAR ของปีที่ผ่านมามาอยู่ในระดับเท่าไรแล้วนำข้อมูลที่ได้ไปทำเป็นโครงการเพื่อให้ด้านนั้นมีการพัฒนาขึ้น แต่ครูบางคนไม่ได้มองไปที่ SAR เพียงได้รับตัวชี้วัดและคิดโครงการขึ้น ทำให้บางครั้งไม่ต่อยอดจากปีที่ผ่านมา แต่ครูบางคนก็ทำตามระบบ (หัวหน้าวิชาการศาสนา, ข้อมูลการสัมภาษณ์ วันที่ 20 กันยายน 2559)

โรงเรียนมีฝ่ายประกันภายในและมีทีมงานเป็นผู้ดูแล แล้วจึงให้ครูแต่ฝ่ายทำโครงการให้สอดคล้องกับมาตรฐานที่กระทรวงศึกษาธิการกำหนด ซึ่งส่งผลดีต่อนักเรียน แต่คุณครูไม่ยอมให้มีการประกันคุณภาพการศึกษาที่ใช้เอกสารมากเกินไป บางครั้งผู้มาประเมินไม่ได้มีความชำนาญทางด้านการศึกษาแต่สอบผ่านเป็นผู้ประกันฯ ก็มาประเมินตามความรู้ที่มีโดยอ้างอิงเอกสาร ไม่ได้เน้นด้านการปฏิบัติ ทางที่ดีควรมีหน่วยงานของรัฐโดยเฉพาะมาแนะแนวเดือนละ 1 ครั้ง โรงเรียนต้องการคำแนะนำเพื่อต่อยอดการพัฒนาโรงเรียน เช่น ประเทศมาเลเซียจะมีการนิเทศจากหน่วยงานเฉพาะมาช่วยอาจารย์แต่ละวิชา โดยสอนให้อาจารย์ดูเป็นตัวอย่างเพื่ออาจารย์จะได้นำเทคนิคการสอนไปปรับใช้กับนักเรียนของตนเอง (ผู้บริหารโรงเรียน, ข้อมูลการสัมภาษณ์ วันที่ 23 กันยายน 2559)

11. การส่งเสริมความรู้ทางวิชาการแก่ชุมชนเพื่อส่งเสริมในการสร้างผู้เรียนรู้ ความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์

โรงเรียนทุกโรงเรียนเป็นองค์การแห่งการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพและมีประสิทธิผลต่อชุมชน เปิดโอกาสให้ชุมชนได้เข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนางานวิชาการ และโรงเรียนได้สร้างมนุษยสัมพันธ์ที่ดีกับชุมชน มีการส่งเสริมและพัฒนาชุมชนให้มีการศึกษาทั้งด้านวิชาการศาสนา สามัญ และอาชีพ โดยมีการบรรยายธรรมผ่านทางวิทยุของโรงเรียน การสอนตามมัสยิดต่าง ๆ การส่งผู้เรียนไปอ่านคุฎบะฮฺ (ปฐกถา) ในวันศุกร์ การส่งผู้เรียนไปสอนตามศูนย์การศึกษาอิสลามประจำมัสยิด (ตาดีกา) ในวันเสาร์และอาทิตย์ การทำเอกสารเผยแพร่ส่งไปยังมัสยิดและชุมชน การส่งเสริมด้านการประกอบอาชีพและการมีงานทำ ดังที่ผู้ให้ข้อมูลได้กล่าวไว้

ครูที่โรงเรียนจะไปบรรยายธรรมที่วิทยุของมัสยิดกลางจังหวัดยะลาเกือบทุกวันตั้งแต่ 13.30 – 15.00 น. เป็นวาระที่โรงเรียนต้องส่งบุคลากรไปอบรมที่นั่นเป็นการเผยแพร่ศาสนาอิสลาม เมื่อผู้ปกครองนักเรียนเกิดเสียชีวิต หรือว่าใครก็แล้วแต่ที่เกี่ยวข้องกับโรงเรียนนักเรียนจะขอไปเยี่ยมเยียน โรงเรียนอนุญาตให้ใช้รถโรงเรียนไปเยี่ยมที่บ้านกระทั่งถึงที่อำเภอหรือเสาะ จังหวัดนราธิวาส ที่อำเภอสะบ้าย้อย จังหวัดสงขลา โรงเรียนก็อนุญาต โดยเราอมตัดช่วงเวลาเรียนของนักเรียนเพื่อที่จะได้ให้มี EQ มากขึ้น เวลาไปเยี่ยมผู้ป่วยที่โรงพยาบาลก็แล้วแต่ให้นักเรียนไปเยี่ยม นอกเหนือจากนั้นการบำเพ็ญประโยชน์ตามมัสยิดต่าง ๆ มัสยิดกลางของนักเรียนที่โรงเรียนไปบำเพ็ญประโยชน์ไปทำความสะอาดมัสยิด มัสยิดซอย 5 หรือมัสยิดต่าง ๆ ที่มีจุด เชื่อมต่อกับโรงเรียน ๆ ก็ส่งครูอาจารย์และนักเรียนเราไป ยิ่งไปกว่านั้นถ้ามีงานเลี้ยงก็จะพบนักเรียนเราทุกหนทุกแห่งไปเสิร์ฟอาหารไปจัดการเรื่องบริการ ผมคิดว่าสังคมเรานี้ได้รับความอบอุ่นจากนักเรียนของโรงเรียนเรามากที่สุด เนื่องจากถ้าได้ยินข่าวว่าถ้ามีงานเลี้ยงที่ไหนจะมีนักเรียนเราที่นั่นช่วยเอื้อเฟื้อและช่วยด้วยจิตสาธารณะ (ผู้แทนฝ่ายวิชาการศาสนา, ข้อมูลการสัมภาษณ์ วันที่ 19 กันยายน 2559)

ส่วนด้านความสัมพันธ์เพื่อที่จะสร้างคุณลักษณะ 8 ด้านตามที่ต้องการโรงเรียนมีปรัชญาของโรงเรียนที่ชัดเจน คือ ดี เก่ง บำเพ็ญประโยชน์ สิ่ง

นี้เป็นเป้าหมายและเป็นตัวชูและกระตุ้นผู้เรียนให้เกิดใน 3 ด้าน ถ้ามี 3 ด้านนั้นทั้งครอบครัว องค์กร ได้มีความสัมพันธ์กันอย่างแน่นอนถ้าปรัชญานี้ได้เกิดขึ้นแก่ผู้เรียน กับครู กับทุกคนเชื่อเหลือเกินว่าจะมีการสร้างเครือข่ายทั้งทางด้านสังคม ชุมชน ครอบครัว องค์กร สถาบันการศึกษาต่าง ๆ เกิดขึ้นได้ (ผู้บริหารโรงเรียน, ข้อมูลการสัมภาษณ์ วันที่ 19 กันยายน 2559)

เมื่ออดีตจะมีการทำวิทยุโรงเรียน แต่ปัจจุบันไม่มีแล้ว จะเป็นการให้ความรู้ด้านอิสลาม และมีการบำเพ็ญประโยชน์ร่วมกับชุมชน มีโครงการฝึกฝนนักศุภะฮ์รุ่นเยาว์แต่ปีนี้เป็นปีแรกจึงยังไม่มีการผลิตนักศุภะฮ์ให้แก่ชุมชนโครงการดังกล่าวเป็นผลมาจากการ SAR ของปีที่ผ่านมา ซึ่งผลของ SAR ปีที่ผ่านมาปรากฏชัดว่าทางโรงเรียนกับชุมชนยังขาดด้านนี้ ครูที่รับผิดชอบด้านชุมชนจึงเสนอโครงการขึ้นเพื่อฝึกฝนนักเรียนให้เป็นนักศุภะฮ์แล้วส่งไปยังชุมชน (หัวหน้าฝ่ายวิชาการศาสนา, ข้อมูลการสัมภาษณ์ วันที่ 20 กันยายน 2559)

โรงเรียนมีศุภะฮ์สัญญา และนักเรียนโรงเรียนไปมีสอนครูสัมพันธ์ และหากมีมุสลิมเสียชีวิต มีงานเมอลิด หรือมีงานแต่งงานโรงเรียนก็จะส่งนักเรียนไปเข้าร่วมทุกครั้ง โรงเรียนเป็นโรงเรียนที่อยู่กับชุมชน (หัวหน้าฝ่ายวิชาการศาสนา, ข้อมูลการสัมภาษณ์ วันที่ 22 กันยายน 2559)

โรงเรียนมีการส่งครูไปเป็นวิทยากรภายนอก และให้ความรู้แก่ชุมชนทุก ๆ วันอาทิตย์ ผู้มาเรียนส่วนใหญ่จะเป็นชาวบ้านในชุมชนโดยสามารถนำความรู้ไปเผยแพร่ให้แก่ลูก ๆ ได้ (ผู้บริหารโรงเรียน, ข้อมูลการสัมภาษณ์ วันที่ 23 กันยายน 2559)

โรงเรียนให้ครูไปสอนในชุมชนเพราะภายในโรงเรียนมีอุstadh ที่เป็นโต๊ะอิมามหลายคน และโรงเรียนจัดทำศุภะฮ์วันศุกร์เป็นรายปีแจกให้ที่มีสยิด (ผู้บริหารโรงเรียน, ข้อมูลการสัมภาษณ์ วันที่ 24 กันยายน 2559)

12. การประสานความร่วมมือในการพัฒนาวิชาการกับสถานศึกษาและองค์กรอื่น ๆ เพื่อส่งเสริมในการสร้างผู้เรียนสู่ความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์

โรงเรียนทุกโรงเรียนมีการประสานความร่วมมือในการพัฒนาวิชาการกับสถานศึกษาและองค์กรอื่นทั้งในและต่างประเทศ สำหรับการประสานความร่วมมือในต่างประเทศ ส่วนใหญ่ได้มีการลงนามบันทึกความเข้าใจ (MOU) กับสถานศึกษาและองค์กรในประเทศมาเลเซียและอินโดนีเซีย มีการแข่งขันทักษะวิชาการประจำปีระหว่างโรงเรียน มีการเชิญวิทยากรให้ความรู้แก่ผู้บริหาร ครู บุคลากรทางการศึกษา และผู้เรียน ดังที่ผู้ให้ข้อมูลได้กล่าวว่า

ส่วนความสัมพันธ์ระหว่างองค์กรสถาบันการศึกษานอกจากโรงเรียนแล้ว ภายในโรงเรียนในเครือข่ายยังมีความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนอื่น ๆ ด้านการเป็นวิทยากรให้กับโรงเรียนกับสถาบันอื่นๆ นอกจากนั้นความร่วมมือระหว่างสถาบันการศึกษาโดยมี MOU ในการที่จะพัฒนาบุคลากร เพราะบุคลากรถือว่าเป็นบุคคลสำคัญ เพราะบุคลากรครูนั้นจะสัมผัสกับนักเรียนโดยตรง โรงเรียนมี MOU จากต่างประเทศ การพัฒนาครู โดยเฉพาะอย่างยิ่งการสอนศาสนา ส่วนใหญ่ครูสอนศาสนาที่จะพัฒนาคุณภาพตนเองให้มีความรู้ทางด้านการสอน การบริหารจัดการที่ดีขึ้น ตอนนี้มีมีการเรียนปริญญาโททางไกลจัดที่โรงเรียน โดยไปทำ MOU กับมหาวิทยาลัยของประเทศอินโดนีเซีย คือ การเรียนปริญญาโททางไกล ส่วนใหญ่ผู้เรียนจะประกอบด้วย อูस्ताซ กับอูस्ताซะฮฺ เพื่อพัฒนาศักยภาพด้านการเรียนการสอนต่อไป เชื่อเหลือเกินว่าอูस्ताซเหล่านี้ที่จะนำพาหลักสูตร เป้าหมายของหลักสูตรให้ถึงเป้าหมายอย่างแท้จริง ครอบคลุมทั้ง 8 คุณลักษณะ และมีการทำ MOU กับประเทศมาเลเซีย ทั้งส่งนักเรียนไปเรียนต่อที่ต่างประเทศก็มี MOU กับประเทศชูดาน ประเทศอียิปต์ นี่คือการร่วมมือทั้งทางด้านความรู้ และก็ด้านอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง (ผู้บริหารโรงเรียน, ข้อมูลการสัมภาษณ์ วันที่ 19 กันยายน 2559)

มีมหาวิทยาลัยจากอินโดนีเซียจะส่งนักศึกษามาฝึกสอน 1 เดือน และเมื่อโรงเรียนจัดงานวิชาการก็จะเชิญนักเรียนจากโรงเรียนอื่น ๆ โดยเฉพาะนักเรียนระดับประถมเข้ามาร่วม รวมถึงตาดีกาด้วย ส่วนจากองค์กรอื่น ๆ ก็มีของสำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ

13. การส่งเสริมและสนับสนุนงานวิชาการแก่บุคคล ครอบครัวยุทธ องค์กร หน่วยงานและสถาบันอื่นที่จัดการศึกษา เพื่อส่งเสริมในการสร้างผู้เรียนสู่ความเป็นมนุษย์ที่ สมบูรณ์

โรงเรียนทุกโรงเรียนมีการส่งเสริมและสนับสนุนงานวิชาการแก่บุคคล ครอบครัวยุทธ องค์กร หน่วยงาน และสถาบันอื่นที่จัดการศึกษา โดยเฉพาะบางโรงเรียนได้ช่วยเหลือผู้เรียนที่มีฐานะยากจนได้ ศึกษาต่อในระดับปริญญาตรีและให้ทุนการศึกษาจนสำเร็จการศึกษา บางโรงเรียนมีการจัดรายการวิทยุการ บรรยายธรรมแก่ครอบครัวและชุมชน เพื่อส่งเสริมให้สมาชิกในครอบครัวและชุมชนมีวิถีความเป็นอยู่ ท่ามกลางร่มเงาแห่งอิสลาม โดยมีความเห็นว่าเมื่อชุมชนมีสิ่งแวดล้อมที่ดีและน่าอยู่ นับได้ว่าเป็นการ ส่งเสริมและสนับสนุนผู้เรียนที่อยู่ในชุมชนดังกล่าวให้มีคุณลักษณะสู่ความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ด้วย เช่นกัน ในขณะที่บางโรงเรียนมีการส่งเสริมครูผู้สอนให้ศึกษาต่อในระดับปริญญาโท เพื่อพัฒนาคุณภาพ งานวิชาการในสถานศึกษา และส่งผลต่อผู้เรียนโดยตรง ดังที่ผู้ให้ข้อมูลได้กล่าวว่า

การพัฒนาครูโดยเฉพาะอย่างยิ่งการสอนศาสนา ส่วนใหญ่ครูสอน ศาสนาที่จะพัฒนาคุณภาพตนเองให้มีความรู้ทางด้านการสอน การ บริหารจัดการที่ดีขึ้น ตอนนี้มีโรงเรียนปริญญาโททางไกลจัดที่โรงเรียน โดยไปทำ MOU กับ มหาวิทยาลัยของประเทศอินโดนีเซีย คือ การเรียน ปริญญาโททางไกลส่วนใหญ่ผู้เรียนจะประกอบด้วย อูस्ताซ กับอูस्ता ซะฮู เพื่อพัฒนาศักยภาพด้านการเรียนการสอนต่อไป เชื่อเหลือเกินว่า อูस्ताซเหล่านี้ที่จะนำพาลักสูตร เป้าหมายของหลักสูตรให้ถึงเป้าหมาย อย่างแท้จริงครอบคลุมทั้ง 8 คุณลักษณะ และมีการทำ MOU กับ ประเทศมาเลเซีย ทั้งส่งนักเรียนไปเรียนต่อที่ต่างประเทศก็มี MOU กับ ประเทศชูดาน ประเทศอียิปต์ นี่คือการร่วมมือทั้งทางด้านความรู้ และที่ด้านอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง (ผู้บริหารโรงเรียน, ข้อมูลการสัมภาษณ์ วันที่ 19 กันยายน 2559)

โรงเรียนมีโครงการประจำปีเป็นซัมเมอร์ที่สถาบันภาษา UIA ประเทศ มาเลเซียซึ่งโรงเรียนให้ทุนนักเรียนไปเรียนเป็นประจำทุกปี ประมาณ 2 – 3 ปีที่แล้วส่งนักเรียนไป 10 คน ทั้งชายและหญิงใช้วิธีสอบคัดเลือก ไปเรียนภาษาอังกฤษและภาษาอาหรับ โดยสนับสนุนค่าเรียน ค่าที่พัก และค่าเดินทาง เป็นระยะเวลา 1 เดือน การพัฒนาการของนักเรียนคือ

กล้าที่จะใช้ภาษามากยิ่งขึ้น (หัวหน้าฝ่ายวิชาการศาสนา, ข้อมูลการสัมภาษณ์ วันที่ 20 กันยายน 2559)

โรงเรียนจะเชิญอาจารย์จากมหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์มาสอนพิเศษให้นักเรียนในโปรแกรม IUP ทุก ๆ วันเสาร์และจะมีอาจารย์จากโรงเรียนอื่น ๆ มาดูงาน มีการทำ MOU กับประเทศมาเลเซีย 11 โรงเรียน และประเทศอินโดนีเซีย (ผู้บริหารโรงเรียน, ข้อมูลการสัมภาษณ์ วันที่ 24 กันยายน 2559)

14. ปัจจัยแห่งความสำเร็จในการส่งเสริมผู้เรียนสู่ความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ในสถานศึกษา

โรงเรียนทุกโรงให้ความเห็นตรงกันว่าปัจจัยแห่งความสำเร็จในการส่งเสริมผู้เรียนสู่ความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ต้องอาศัยความร่วมมือของผู้บริหาร ครู และบุคลากรทางการศึกษาในการทำงานเป็นทีมและวางแผนการทำงานร่วมกันทั้งในระยะสั้นและระยะยาว ผู้บริหารต้องมีวิสัยทัศน์ที่ชัดเจน มีระบบการบริหารจัดการที่ดี และสร้างความตระหนักต่อผู้ใต้บังคับบัญชา ดังที่ผู้ให้ข้อมูลได้กล่าวว่า

ผมตั้งเหมือนทีมฟุตบอล ทีมฟุตบอลจะสำเร็จได้ผู้เล่นต้องมีเทคนิค มีโค้ช โรงเรียนก็เหมือนกันจะสำเร็จได้ต้องประกอบด้วยทีมงานที่เข้มแข็ง โดยเฉพาะอย่างยิ่งการบริหารจัดการบุคลากรและก้ผู้เรียน ทั้ง 3 ด้านนี้ ผู้เรียนจะสำเร็จได้อยู่ที่การจัดการ ไม่ว่าจะการจัดการหลักสูตร หลักสูตรครอบคลุมทั้ง 8 คุณลักษณะ บุคลากรก็เห็นด้วยมีความเข้าใจกันสิ่งนี้ผมเชื่อเหลือเกินว่าบุคลากรกับการบริหารจัดการที่ดีไปด้วยกัน แต่ทั้งนี้ทั้งนั้นบุคลากรทุกคนต้องมีความเข้าใจกันนั้น จะได้ทำงานเป็นทีมอย่างมีความเข้าใจ (ผู้บริหารโรงเรียน, ข้อมูลการสัมภาษณ์ วันที่ 19 กันยายน 2559)

คือความร่วมมือระหว่างครูและผู้บริหาร เพราะว่าคนที่เข้าถึงนักเรียนได้ก็คือ ครู คนที่จะสร้างให้นักเรียนเกิดคุณลักษณะทั้ง 8 คุณลักษณะก็คือครูผู้สอน เพราะครูผู้สอนอยู่กับนักเรียนตลอด โดยผู้บริหารก็ต้องสร้างนโยบายที่จะทำให้เกิด 8 คุณลักษณะกับนักเรียน แต่ในที่สุดแล้วทั้ง

ผู้บริหารที่ให้นโยบายและครูที่อยู่กับเด็กทั้ง 2 ฝ่าย ก็ต้องมีความร่วมมือที่ดีต่อกัน ต่างมองเห็นถึงความสำคัญของมันและกัน ถ้าทั้ง 2 ฝ่ายมีความร่วมมือที่ดีต่อกันครูก็จะเกิดความตระหนักในตนเองที่จะต้องทำให้นักเรียนเกิดทั้ง 8 คุณลักษณะ (ผู้แทนฝ่ายวิชาการศาสนา, ข้อมูลการสัมภาษณ์ วันที่ 20 กันยายน 2559)

วิสัยทัศน์ของผู้บริหารมีความสำคัญ ผู้บริหารมีวิสัยทัศน์และครูสามารถที่จะตอบสนองจึงทำให้เกิดความสำเร็จ ถ้าผู้บริหารมีวิสัยทัศน์แต่ครูไม่มีศักยภาพก็ไม่สามารถประสบความสำเร็จได้ หรือถ้าครูมีศักยภาพแต่ผู้บริหารไม่ตระหนัก ไม่เห็นแสดงว่าคอยช่วยเหลือสนับสนุนก็ไม่ประสบความสำเร็จเช่นกัน ถ้าผู้บริหารมีวิสัยทัศน์ว่านักเรียนเราต้องเป็นอย่างไรที่ชัดเจน แล้วก็ถ่ายทอดลงสู่ครู ผู้บริหารชัดเจนครูก็ชัดเจน พอครูเมื่อเวลาไปให้นักเรียนบางครั้งก็ชัดเจนบ้างไม่ชัดเจนบ้าง แต่ถ้าผู้บริหารและครูไม่ชัดเจนไปให้นักเรียนอย่างไรก็ไม่ชัดเจน (หัวหน้าฝ่ายวิชาการศาสนา, ข้อมูลการสัมภาษณ์ วันที่ 22 กันยายน 2559)

การบริหารจัดการขึ้นอยู่กับ 4M Man Money Material และ Management โรงเรียนมีทั้ง 4M ด้าน Man โรงเรียนมีบุคลากรที่เต็มเปี่ยมที่พร้อมจะเสียสละให้กับโรงเรียน เพราะโรงเรียนเลือกสรรบุคลากรต้องผ่านการคัดเลือก โดยเฉพาะโรงเรียนเน้นศิษย์เก่าที่ได้โอนสังกัดจากโรงเรียนได้ไปเรียนต่อที่อื่นและกลับมาสอนที่โรงเรียน นอกเหนือจากนั้นโรงเรียนมี Material อย่างเพียงพอ เปรียบได้กับโรงเรียนมีน้ำมันหล่อลื่นพอที่จะขับไปข้างหน้าซึ่งโรงเรียนไม่ได้ขาดแคลนสิ่งเหล่านี้ โรงเรียนมีวัสดุอุปกรณ์ และมีการจัดการที่เป็นระบบ โรงเรียนจะขับเคลื่อนได้ต้องมี 4M การขับเคลื่อนของโรงเรียนจะมีจังหวะจะโกลนซึ่งโรงเรียนได้รับความร่วมมือจากบุคลากรจากหน่วยงานต่าง ๆ ซึ่งคิดว่าความคล่องตัวเกิดขึ้นเพื่อประโยชน์สูงสุดกับโรงเรียน (ผู้แทนฝ่ายวิชาการศาสนา, ข้อมูลการสัมภาษณ์ วันที่ 19 กันยายน 2559)

ความตระหนักของผู้บริหารและครูผู้สอนเป็นสิ่งที่สำคัญ หากครูและผู้บริหารตระหนักให้นักเรียนเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ผู้บริหารต้องตระหนักว่าต้องทำอะไร และแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นอย่างไร เช่นเดียวกับครูถ้าขาดความตระหนักที่จะให้นักเรียนเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ ก็ไม่มีความรับผิดชอบในการทำงาน การทำงานต้องมีอหามาน ถ้าอหามานยิ่งมากก็สามารถพัฒนาคนได้ดียิ่งขึ้น (ผู้บริหารโรงเรียน, ข้อมูลการสัมภาษณ์ วันที่ 23 กันยายน 2559)

อย่างไรก็ดี ผู้บริหาร ครู และบุคลากรทางการศึกษาต้องเป็นแบบอย่างที่ดีแก่ผู้เรียน และต้องสร้างความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ให้ผู้เรียนได้เห็นเป็นแบบอย่างก่อน ดังนั้นการคัดเลือกครูเข้าสอนจึงเป็นสิ่งสำคัญ ดังที่ผู้ให้ข้อมูลได้กล่าวว่า

โรงเรียนมีการบริหารจัดการ เช่น การคัดเลือกครูเข้ามาสอนในโรงเรียน โดยวิธีการสอบ และมีการอบรมขัดเกลาครูอยู่เสมอโดยสร้างครูเป็นแบบอย่างและถ่ายทอดไปสู่ศิษย์ (ผู้บริหารโรงเรียน, ข้อมูลการสัมภาษณ์ วันที่ 24 กันยายน 2559)

15. ท่านมีมุมมองอย่างไรในการสร้างผู้เรียนสู่ความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ ?

โรงเรียนทุกโรงให้ความเห็นตรงกันว่า การสร้างผู้เรียนสู่ความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์นั้น มีความจำเป็นอย่างยิ่งยวด โดยต้องสร้างผู้เรียนให้มีความยำเกรง ขยันทำความดี มีคุณธรรมจริยธรรมที่ดั่งงาม หวังจะได้รับความพึงพอใจเป็นสวนสวรรค์ของพระองค์อัลลอฮ์ ﷻ และผู้เรียนต้องศึกษาความรู้ควบคู่การปฏิบัติ ดังที่ผู้ให้ข้อมูลได้กล่าวว่า

ปัจจัยหลักที่จะสร้างผู้เรียนเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ได้นั้น มีขั้นตอนที่จะไปสู่ความยำเกรง ตักวาอย่างชัดเจนก็คือ ประการที่ 1 เป็นมุสลิมิน และเป็นมุสลิมะฮ์ที่ดี ประการที่ 2 เป็นมุมินิน มุมิเนฮ์ที่ดี มีหลักศรัทธา 6 ประการ ซึ่งก็เป็นหน้าที่ของโรงเรียนเช่นกันในการจัดหลักสูตรทำอย่างไรที่จะให้สิ่งเหล่านี้ได้เกิดขึ้นแก่ผู้เรียน ประการที่ 3 มุหสินิน มุหสิเนฮ์ ให้นำเป็นคนดีมีคุณธรรม มีจริยธรรมเป็นคนมีระเบียบวินัย มีอิหฺसान และประการที่ 4 มุคิลีนิน บริสุทธิ์ใจในการมาโรงเรียน ทั้งผู้เรียน ครู และผู้บริหาร เนียตประการแรกก่อนที่จะออกจากบ้าน เนียตว่า เรามา

เพื่ออัลลอฮ์ไม่ได้เพื่ออื่นใด นักเรียนก็เช่นกัน ไม่ใช่มาหาความรู้ ความรู้ นั้นเป็นส่วนที่ได้จากที่มามีเรียน แต่เนี่ยตมาเรียนเพื่ออัลลอฮ์ ครูก็เช่นกัน ผู้บริหารก็เช่นกันถ้ามีจิตใจที่บริสุทธิ์ เชื่อเหลือเกินว่ามีความ รับผิดชอบ มีความตระหนักในทุก ๆ ด้านที่จะพัฒนาผู้เรียนสู่ความเป็น มนุษย์ที่สมบูรณ์ และขั้นตอนสุดท้ายก็คือความยำเกรงนั่นเอง ก็ จะเกิดขึ้นจากทั้ง 4 ประการข้างต้น (ผู้บริหารโรงเรียน, ข้อมูลการสัมภาษณ์ วันที่ 19 กันยายน 2559)

สอนแล้วนักเรียนมีศรัทธาที่เที่ยงตรง และเป็นบ่าวที่ดีของอัลลอฮ์ ﷻ อยู่ในกรอบของอิสลาม คือ สอนนักเรียนอย่างไรให้นักเรียนเป็นบ่าวที่ดี เข้าสวรรค์นี่คือเป้าหมายของโรงเรียน ส่วนกำไรในโลกนี้ คือ มีอาชีพ การงานดี เป็นผลพลอยได้ ถ้าหาโรงเรียนสอนแล้วเด็กไม่ได้ทำงานดี ๆ แต่เป็นคนดีของสังคม เป็นบ่าวที่ดีของอัลลอฮ์ ก็มองว่าประสบ ความสำเร็จเช่นกัน ถ้านักเรียนสอบเข้ามหาวิทยาลัยได้แต่ว่าไม่ละหมาด ก็ไม่น่าพอใจ ไม่สมกับเจตนารมณ์ของผู้ก่อตั้งโรงเรียน (หัวหน้าฝ่าย วิชาการศาสนา, ข้อมูลการสัมภาษณ์ วันที่ 22 กันยายน 2559)

เป้าหมายหลักการเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ คือ สวรรค์ของอัลลอฮ์ การสอน ศาสนาความศรัทธาต้องมาอันดับ 1 ถ้าขาดความศรัทธาแม้จะมีความรู้ก็ ยากที่จะพัฒนาตนเอง นักเรียนของโรงเรียนมีความรู้ ส่วนในเรื่องของ ความศรัทธารู้แต่จะให้ตระหนักอาจไม่เกิดขึ้นเหมือนผู้ใหญ่ แต่ก็ก็เป็นสิ่ง ที่โรงเรียนต้องสอน โดยเริ่มจากครูเป็นแบบอย่างที่ดี เช่น ท่านนบี ผู้คน เข้ารับอิสลามเพราะอัคลาก มารยาทและแบบอย่างของท่าน ซึ่งจุดนี้ เป็นการดึงดูดให้คนเข้ารับอิสลาม ดังนั้น หากเราพัฒนาตนเอง คนอื่นจะ สนใจเราและพัฒนาให้เหมือนเรา (ผู้บริหารโรงเรียน, ข้อมูลการ สัมภาษณ์ วันที่ 23 กันยายน 2559)

เห็นด้วยในการสร้างผู้เรียนสู่ความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ และเป็นวาญิบ (จำเป็น) ที่ต้องสร้างนักเรียนเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ด้วยความรู้ และที่ สำคัญคือการปฏิบัติ คือ อิหลุมและอะมัล ไปพร้อม ๆ กัน (ผู้บริหาร โรงเรียน, ข้อมูลการสัมภาษณ์ วันที่ 24 กันยายน 2559)

16. ข้อเสนอแนะอื่น ๆ

โรงเรียนทุกโรงเรียนมีความเห็นว่าการสร้างผู้เรียนสู่ความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์นั้นต้องอาศัยความร่วมมือของโรงเรียน ครอบครัว สังคม และชุมชน ตลอดจนหน่วยงานและองค์กรต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาผู้เรียนในด้านต่าง ๆ

การปลูกฝังผู้เรียนของครอบครัวก่อนที่จะส่งบุตรหลานเข้าโรงเรียน นับเป็นสิ่งสำคัญประการแรกในการส่งเสริมผู้เรียนสู่ความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ เพราะครอบครัวเป็นโรงเรียนแห่งแรกของผู้เรียน หากครอบครัวได้อบรมและขัดเกลาผู้เรียนตามเป้าหมายของอิสลาม จะส่งผลที่ดีต่อการเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ของผู้เรียน ดังที่ผู้ให้ข้อมูลได้กล่าวว่า

บางครั้งก็จะเป็นปัจจัยภายนอกที่โรงเรียนเองคุมไม่ได้ เหมือนกับว่าสังคมที่ส่งผลต่อนักเรียน พ่อแม่ที่บ้านสำคัญมาก ๆ เป็นคนที่ต้องรับผิดชอบเรื่องของคุณ ๆ เหมือนกับพ่อแม่บางคนส่งลูกมาโรงเรียนมีปัญหาอะไรก็โทษโรงเรียน ลืมไปว่าลูกใคร จริง ๆ พ่อแม่ต้องดูแลเหมือนเด็กสมัยนี้เมื่อย้อนกลับไปดูพ่อแม่เป็นเสียเอง พ่อแม่ไม่ละหมาด เป็นแบบอย่างที่ไม่ดี หากลองคำนวณในรอบปีเวลานักเรียนอยู่ที่โรงเรียนจริง ๆ ไม่เยอะ เวลาเด็กอยู่ที่โรงเรียนมีสังคม มีบริบทที่เป็นอิสลาม แต่เวลานักเรียนไปอยู่ในสังคมที่เปิดกว้างนักเรียนบางคนกลับไปบ้านไม่รู้ละหมาดหรือไม่ พ่อแม่ที่บ้านเป็นอย่างไร สิ่งนี้ประกอบกันที่จะส่งผลต่อนักเรียนซึ่งเป็นสิ่งที่โรงเรียนคุมไม่ได้ แต่โรงเรียนและครอบครัวต้องช่วยกันสร้างสังคมที่ดีให้กับนักเรียน (หัวหน้าฝ่ายวิชาการ ศาสนา, ข้อมูลการสัมภาษณ์ วันที่ 24 กันยายน 2559)

ผู้ปกครองมีส่วนอย่างมาก ถ้าผู้ปกครองไม่เอาไหนโรงเรียนจะสอนอย่างไรก็เป็นเรื่องยาก มีนักเรียนที่ดีแต่ไม่มาก บิดามารดาเป็นครูคนแรก โรงเรียนเป็นครูที่สอง ดังนั้นต้องเน้นที่ผู้ปกครอง ชุมชนก็มีส่วนเช่นกันดังคำกล่าวที่ว่า “จะสอนลูกคนเดียวต้องสอนทั้งหมู่บ้าน” เนื่องจากจะสอนลูกเราคนเดียวไม่ได้ สิ่งแวดล้อมก็เป็นสิ่งสำคัญ (ผู้บริหารโรงเรียน, ข้อมูลการสัมภาษณ์ วันที่ 24 กันยายน 2559)

การบริหารงานวิชาการของโรงเรียนมีความสำคัญอย่างยิ่งในการสร้างผู้เรียนสู่ความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ เพราะโรงเรียนจะสร้างผู้เรียนให้เกิดคุณลักษณะทั้ง 8 ด้านได้นั้น ต้องอาศัยความร่วมมือของทุกฝ่ายในโรงเรียน โดยเฉพาะการสอนแบบบูรณาการระหว่างรายวิชาศาสนาและสามัญ ดังที่ผู้ให้ข้อมูลได้กล่าวว่า

การบริหารของโรงเรียนจะแบ่งกัน คือ ด้านศาสนาก็บริหารด้านศาสนาสามัญก็บริหารด้านสามัญ แต่ทางโรงเรียนอยากนำมาบูรณาการทั้งศาสนาและสามัญ และทุกกลุ่มสาระ แต่ปัญหาอยู่ที่ครูสามัญมีความรู้ด้านศาสนายังไม่ลึกมาก ยังไม่สามารถถ่ายทอดแก่นักเรียนได้ ซึ่งจะทำให้ต้องมีแผนบูรณาการ หรืออยากให้มีการอบรม อย่างเช่นสำนักงานศึกษาธิการภาค 8 แต่อบรมให้กับครูสามัญที่จะบูรณาการกับการสอนศาสนา หรือให้ครูสามัญและครูศาสนาสอนควบคู่กัน โดยครูศาสนาเป็นโค้ชซึ่งให้ครูสามัญ หลักสูตรเป็นการมอมมองแบบกว้าง ถ้าจะลงไป ในรายละเอียดก็คือ เป็นกลุ่มสาระในแต่ละกลุ่มสาระต้องไปแตกเองว่าจะสอนในเรื่องใดที่จะสอดแทรกในเรื่องของศาสนาอิสลามเข้าไปได้ และนำไปบูรณาการในแต่ละกลุ่มสาระ ... นักเรียนในโรงเรียนเกิดคุณลักษณะที่ต้องการยังไม่ครบทุกด้าน แต่มีประมาณร้อยละ 80 หากจะให้นักเรียนเกิดครบทั้ง 8 ด้าน ควรมีกิจกรรมเสริม (หัวหน้าฝ่ายวิชาการสามัญ, ข้อมูลการสัมภาษณ์ วันที่ 23 กันยายน 2559)

จากการศึกษาภาคสนามในลักษณะกรณีศึกษาที่ได้รับการยอมรับว่ามีลักษณะการบริหารงานวิชาการที่มีความโดดเด่นทั้งในด้านศาสนาและสามัญ และเป็นโรงเรียนที่มีวัตถุประสงค์ในการสร้างผู้เรียนสู่ความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์นั้น ในภาพรวมพบว่า โรงเรียนทุกโรงเรียนมีบริบทการบริหารงานวิชาการที่คล้ายคลึงกันมากและมีความแตกต่างกันในบางขอบข่ายงานวิชาการ โดยมีการบริหารงานวิชาการที่บูรณาการระหว่างการจัดการเรียนการสอนด้านศาสนาและสามัญ มีวัตถุประสงค์หลักในการปลูกฝังผู้เรียนด้านการศรัทธา การทำความดี และการมีคุณธรรมจริยธรรม โดยเฉพาะด้านการมีคุณธรรมจริยธรรมอันดีงามและทักษะด้านอาชีพ บางโรงเรียนว่าอาจจะต้องพัฒนาผู้เรียนให้มีคุณภาพมากขึ้นกว่าเดิม ส่วนคุณลักษณะในด้านอื่น ๆ มีความพร้อมอยู่ในระดับที่น่าพึงพอใจและมีความแตกต่างกันในแต่ละโรงเรียน ส่วนจุดเด่นที่ควรส่งเสริมและสนับสนุนคือผู้เรียนในโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามจังหวัดชายแดนภาคใต้สามารถใช้ภาษาต่างประเทศเพื่อการสื่อสารได้ดี และมีบางโรงเรียนที่

เปิดสอนโปรแกรมภาษาอังกฤษและอาหรับ นับเป็นการต่อยอดให้ผู้เรียนเข้าสู่คุณลักษณะของผู้เรียนเทียบเคียงระดับมาตรฐานสากล และสามารถต่อยอดสู่ความเป็นเลิศในอนาคตได้

ตอนที่ 3 ข้อค้นพบที่ใช้เป็นฐานในการสร้างรูปแบบ

จากผลสรุปการวิเคราะห์เอกสาร การวิเคราะห์แบบสอบถาม และการสัมภาษณ์ สามารถรวบรวมเป็นข้อมูลเชิงคุณภาพและเชิงปริมาณเกี่ยวกับองค์ประกอบของรูปแบบการบริหารงานวิชาการของโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามจังหวัดชายแดนภาคใต้เพื่อสร้างผู้เรียนสู่ความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ จำนวน 12 ด้าน สรุปเป็นข้อค้นพบเพื่อใช้เป็นฐานในการสร้างรูปแบบการบริหารงานวิชาการของโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามจังหวัดชายแดนภาคใต้เพื่อสร้างผู้เรียนสู่ความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ ปรากฏดังตารางที่ 73 ดังนี้

ตารางที่ 73 องค์ประกอบของรูปแบบการบริหารงานวิชาการของโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามจังหวัดชายแดนภาคใต้เพื่อสร้างผู้เรียนสู่ความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์

ที่	ขอบข่ายงานวิชาการ
1	<p>การพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา</p> <p>1.1 มีการบูรณาการหลักสูตรรายวิชาสามัญและศาสนามุ่งสู่เป้าหมายเดียวกัน</p> <p>1.2 มุ่งเน้นการเรียนรายวิชาพื้นฐานของศาสนา สามารถปฏิบัติได้จริง และควบคู่กับการใช้ชีวิตในโลกนี้</p> <p>1.3 ตอบสนองความต้องการที่หลากหลายของผู้เรียน</p> <p>1.4 ส่งเสริมการปลูกจิตสำนึกของผู้เรียนที่มีต่อตนเอง สังคม ศาสนา ประเทศชาติ และด้านอื่น ๆ ให้มากขึ้น</p> <p>1.5 ต้องเป็นหลักสูตรที่สอดคล้องกับบริบทและอัตลักษณ์ในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้</p> <p>1.6 ส่งเสริมการพัฒนาตนเอง รู้ทันการเปลี่ยนแปลงของสังคมและโลก อ่านออกเขียนได้ เข้าใจ ธรรมชาติ รักษาสุขภาพ ไม่เอาเปรียบผู้อื่น และแสวงหาความรู้อยู่เสมอ</p> <p>1.7 ส่งเสริมให้ผู้เรียนเป็นผู้ที่การศรัทธา ทำความดี มีคุณธรรมจริยธรรม และอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข</p> <p>1.8 หลักสูตรควรเน้นความรู้ควบคู่คุณธรรม</p> <p>1.9 ต้องเป็นหลักสูตรที่มีส่วนร่วมของโรงเรียน ชุมชน ครู ผู้ปกครอง และอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องในการจัดหลักสูตร</p> <p>1.10 หลักสูตรต้องมีความชัดเจนและต้องมีการพัฒนาตามความเปลี่ยนแปลงของสังคม</p> <p>1.11 ควรเน้นการเรียนวิชาดีพิธี (อรรถาธิบายอัลกุรอาน)</p>

ที่	ขอบข่ายงานวิชาการ
2	การพัฒนากระบวนการเรียนรู้
2.1	จัดกระบวนการเรียนรู้ที่เชื่อมโยงทั้งคุณยาและอาคิระะฮุ
2.2	จัดกระบวนการเรียนรู้ตามความต้องการและความถนัดของผู้เรียนและคำนึงถึงความแตกต่างระหว่างบุคคล
2.3	จัดกระบวนการเรียนรู้ที่เหมาะสมกับธรรมชาติของรายวิชา มีความหลากหลาย ทันสมัย และน่าสนใจ
2.4	การจัดการเรียนรู้ให้สอดคล้องกับสภาพความเป็นจริงของผู้เรียนและมีความหลากหลาย
2.5	จัดให้มีการบูรณาการรายวิชาสามัญและศาสนาตามธรรมชาติของรายวิชาที่สามารถบูรณาการกันได้อย่างลงตัว
2.6	จัดกระบวนการเรียนรู้ที่มุ่งเน้นให้ผู้เรียนมีความประพฤติดีและเห็นประโยชน์ส่วนรวมมากกว่าส่วนตน
2.7	สามารถปฏิบัติได้จริงในการใช้ชีวิตประจำวันของผู้เรียน
2.8	ครูผู้สอนควรมีความรู้ในรายวิชาศาสนาและสามัญที่สามารถจะบูรณาการเนื้อหาวิชาได้ในระดับที่พึงพอใจ
2.9	มุ่งเน้นการอ่าน คิด วิเคราะห์
2.10	มุ่งเน้นการถ่ายทอดของครูผู้สอนที่ผู้เรียนสามารถนำไปประยุกต์ใช้ให้เกิดผลในการดำเนินชีวิตประจำวัน
2.11	ใช้ระบบการเรียนแบบหะละเกะฮุ กลุ่มเล็กไม่ควรเกิน 12 คน
3	การวัดผล ประเมินผล และเทียบโอนผลการเรียน
3.1	ประเมินคุณลักษณะของความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ให้ครอบคลุมคุณลักษณะทั้ง 8 ด้าน
3.2	มีตัวชี้วัดและมาตรฐานในการสร้างผู้เรียนสู่ความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์
3.3	ประเมินตามสภาพจริงเพื่อปรับเปลี่ยนพฤติกรรมของผู้เรียนให้ดีขึ้นตามลำดับ
3.4	การวัดผลประเมินผลที่หลากหลายและเหมาะสมกับวัยของผู้เรียนและความแตกต่างระหว่างผู้เรียน
3.5	ควรจะมีระบบการประเมินที่เป็นมาตรฐานเดียวกัน
3.6	ครอบคลุมทักษะทุกด้านและทุกสาขาวิชา
3.7	สร้างเครื่องมือวัดผลที่มุ่งเน้นการกระตุ้นผู้เรียนให้ใฝ่รู้
4	การวิจัยเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษา
4.1	ทำวิจัยเพื่อพัฒนาคุณลักษณะของผู้เรียนในแต่ละด้าน
4.2	ควรมีการเผยแพร่ผลงานการวิจัยแก่ผู้ที่เกี่ยวข้อง
4.3	สามารถวิเคราะห์ปัญหาและแนวทางแก้ปัญหาของผู้เรียน และส่งเสริมเพื่อการพัฒนา

ที่	ขอบข่ายงานวิชาการ
	4.4 วิจัยจุดบกพร่องของผู้เรียน เพื่อนำไปใช้ในการแก้ปัญหา
	4.5 ต้องบริหารจัดการในการสร้างแรงจูงใจในการทำวิจัย
	4.6 วิจัยเพื่อหาธรรมชาติและแก่นแท้ของผู้เรียนตามยุคสมัย
	4.7 ควรทำวิจัยเพื่อแก้ปัญหาผู้เรียน มิใช่ทำเพื่อสร้างผลงาน
	4.8 ควรส่งเสริมให้ครูทำวิจัยและให้รางวัลตอบแทน
5	การพัฒนาสื่อ นวัตกรรมและเทคโนโลยีเพื่อการศึกษา
	5.1 ใช้สื่อ นวัตกรรม และเทคโนโลยีเพื่อการศึกษาที่สอดคล้องกับหลักคำสอนของศาสนา
	5.2 ควรเป็นสื่อที่ส่งผลทางด้านจิตใจและจิตวิญญาณ
	5.3 จัดสื่อให้สอดคล้องกับวัยของผู้เรียน
	5.4 พัฒนาสื่อการเรียนรู้ที่หลากหลายตามแบบฉบับของท่านนบีมุฮัมมัด ﷺ
	5.5 ต้องมีความหลากหลายในการผลิตสื่อและใช้สื่อการสอน
	5.6 ใช้เทคโนโลยีในการเรียนการสอนที่สอดคล้องกับผู้เรียน
	5.7 ผู้เรียนนำไปใช้ให้เกิดประโยชน์และสามารถประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันได้จริง
	5.8 สื่อน่าสนใจและดึงดูดใจผู้เรียน
	5.9 เป็นสื่อที่สร้างสรรค์ ส่งเสริมให้ผู้เรียนมีการพัฒนาสมรรถนะที่พึงประสงค์
	5.10 จัดให้มีห้องเก็บสื่อ นวัตกรรม และเทคโนโลยีในแต่ละระดับชั้น
6	การพัฒนาแหล่งการเรียนรู้
	6.1 จัดให้มีแหล่งเรียนรู้ นอกห้องเรียนที่เหมาะสมกับผู้เรียน
	6.2 จัดให้มีแหล่งเรียนรู้ที่ดึงดูดใจผู้เรียนและอยากเรียนรู้
	6.3 ส่งเสริมการใช้แหล่งเรียนรู้ที่หลากหลาย
	6.4 มุ่งเน้นแหล่งเรียนรู้ที่ป้องกันผู้เรียนให้อยู่ในกรอบของศาสนา (บ้าน โรงเรียน มัสยิด)
	6.5 พัฒนาแหล่งเรียนรู้ให้เหมาะสมกับการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและสอดคล้องกับหลักศาสนา
	6.6 ควรจัดแหล่งเรียนรู้ให้มากและต่อเนื่อง
	6.7 จัดหาแหล่งเรียนรู้ที่ส่งผลต่อการพัฒนาผู้เรียนสู่ความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์โดยตรง
	6.8 เป็นแหล่งเรียนรู้ที่ผู้เรียนสามารถเรียนรู้โดยธรรมชาติ ทุกสถานที่และทุกเวลา
7	การนิเทศการศึกษา
	7.1 นิเทศให้ครูและผู้เรียนเป็นรายบุคคล จะได้อยู่ภายใต้กรอบคุณลักษณะที่สมบูรณ์
	7.2 เป็นการนิเทศที่ส่งเสริมและสนับสนุนให้กระบวนการเรียนการสอนส่งผลที่ดีต่อผู้เรียน
	7.3 ควรนิเทศครูอย่างต่อเนื่อง เพื่อครูจะได้ก้าวทันผู้เรียนให้มีการพัฒนาคุณลักษณะที่สมบูรณ์ทุกด้าน

ที่	ขอบข่ายงานวิชาการ
7.4	นิเทศด้านอิสลามศึกษาตามคุณลักษณะที่ต้องการ
7.5	นิเทศให้ตื่นตัวอยู่ตลอดเวลา (ตักเตือนและกระตุ้น)
7.6	นิเทศให้ผู้เรียนมีทักษะการคิดและทักษะชีวิต
7.7	ผู้นิเทศต้องเป็นแบบอย่างให้กับครูและผู้เรียน
7.8	นิเทศให้ผู้เรียนพัฒนาและต่อยอดการเรียนรู้
8	การแนะแนวการศึกษา
8.1	แนะแนวให้สอดคล้องกับความต้องการของผู้เรียนและบริบทของผู้เรียนที่มีความแตกต่างระหว่างบุคคล
8.2	แนะแนวที่มุ่งเน้นการดำเนินชีวิตทั้งคุณยาและอาคิเราะฮ์ให้เกิดดุลยภาพ
8.3	ต้องมีรูปแบบการแนะแนวที่หลากหลาย
8.4	การแนะแนวควรสอดแทรกคุณธรรมจริยธรรมแก่ผู้เรียน
8.5	แนะแนวให้ผู้เรียนมีโลกทัศน์ที่กว้างไกล
8.6	แนะแนวการศึกษาต่อที่เหมาะสมกับการดำเนินชีวิตแห่งอิสลาม
8.7	วิเคราะห์แนวปฏิบัติตนในการเป็นแบบอย่างที่ดีตามบรรพชนยุคแรกของอิสลาม
8.8	แนะแนวให้ครอบคลุมทุกด้าน ทั้งผู้เรียน ผู้ปกครอง ด้านการศึกษาและทักษะอาชีพ พร้อมกับคุณลักษณะของความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์
9	การพัฒนากระบวนการประกันคุณภาพการศึกษา
9.1	การประกันที่มีการบริหารจัดการแบบอิสลาม มุ่งเน้นความบริสุทธิ์ โปร่งใส ตรวจสอบได้ และเป็นจริง
9.2	จัดให้มีระบบประกันคุณภาพที่ดีและรูปแบบที่สมบูรณ์ทั้งตัวชี้วัดและเกณฑ์การประเมินในด้านการสร้างผู้เรียนสู่ความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์
9.3	มุ่งเน้นการประกันที่ตรวจสอบได้และเหมาะกับบริบทของโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลาม
9.4	การประกันที่สามารถต่อยอดได้หลังจากที่ผู้เรียนสำเร็จการศึกษาแล้ว
9.5	การทำระบบประกันให้เป็นงานหลัก ไม่เป็นภาระ และเป็นธรรมชาติ
10	การส่งเสริมความรู้ทางวิชาการแก่ชุมชน
10.1.	ให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรมส่งเสริมความรู้ทางด้านวิชาการแก่ชุมชน
10.2	ส่งเสริมให้เกิดการเรียนรู้ตลอดชีวิต
10.3	ต้องสร้างเครือข่ายในการส่งเสริมความรู้ทางวิชาการ
10.4	ส่งเสริมให้มีการจัดการเรียนการสอนในมัสยิดและมีการอบรมอย่างต่อเนื่อง
10.5	ส่งเสริมความรู้วิชาการที่ชุมชนสามารถนำไปประกอบอาชีพได้ มีความหลากหลาย และเหมาะสมกับบริบทของชุมชน

ที่	ขอข่างานวิชาการ
	10.6 ส่งเสริมสังคมที่ขาดความรู้ สู้สังคมแห่งการเรียนรู้
	10.7 พัฒนาชุมชนที่รู้แล้ว ให้รู้เพิ่มมากขึ้น
	10.8 เจาะประเด็นหลักที่เป็นปัญหาในสังคม
	10.9 ต้องสร้างนักดาอีย (ผู้เผยแพร่ศาสนา) และเป็นแบบอย่างที่ดี
11	การประสานความร่วมมือในการพัฒนาวิชาการกับสถานศึกษาและองค์กรอื่น ๆ
	11.1 ให้ความร่วมมือในการทำความดีและละเว้นความชั่ว
	11.2 ต้องสร้างความเข้าใจร่วมกันระหว่างสถานศึกษา
	11.3 ควรเป็นผู้ให้ก่อนอย่างบริสุทธิ์ใจ เพื่อสร้างผู้เรียนที่ดีในอนาคต
	11.4 ส่งผู้เรียนเข้าร่วมกิจกรรมนอกสถานที่
	11.5 มีการวางแผนงานและโครงการระยะสั้นและระยะยาวในแต่ละปี
	11.6 ผู้บริหารต้องทำเป็นแบบอย่างแก่ครูและผู้เรียน
	11.7 ควรสร้างเครือข่ายที่เข้มแข็ง เพื่อให้ทุกภาคส่วนมีความรับผิดชอบร่วมกัน
	11.8 แลกเปลี่ยนกิจกรรม Best Practice ของแต่ละโรง
	11.9 จัดกระบวนการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างสถานศึกษา
	11.10 การให้ความร่วมมือของทุกภาคส่วนจะเป็นการส่งเสริมให้ผู้เรียนมีคุณลักษณะที่สมบูรณ์
12	การส่งเสริมและสนับสนุนงานวิชาการแก่บุคคล ครอบครัวย องค์กร หน่วยงานและสถาบันอื่นที่จัดการศึกษา
	12.1 สอดแทรกความรู้ที่ทำให้ผู้เรียนมีคุณลักษณะความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ตามที่โอกาสอำนวย
	12.2 มุ่งเน้นการทำงานเป็นทีมและพัฒนาอย่างต่อเนื่อง
	12.3 ส่งเสริมงานวิชาการให้สอดคล้องและเหมาะสมในแต่ละบริบทของการเรียนรู้
	12.4 มีการวางแผนโครงการระยะสั้นและระยะยาวในแต่ละปีงบประมาณ
	12.5 จัดนิทรรศการและจัดงานพบปะ เช่น วันรายอและวันอื่น ๆ
	12.6 จัดให้มีการพบปะแลกเปลี่ยนเรียนรู้ตามโปรแกรมที่วางไว้
	12.7 แต่งตั้งผู้รับผิดชอบและมีงบประมาณสนับสนุน
	12.8 ทุกสถาบันควรให้การสนับสนุนในการให้ผู้เรียนได้ซึมซับความดีและแบบอย่างที่ดีมีคุณภาพ และมีความสมบูรณ์มากขึ้น
	12.9 ต้องมีการส่งเสริมและสนับสนุนงานวิชาการอย่างต่อเนื่องและมีเป้าหมายชัดเจน

จากตารางที่ 73 พบว่า องค์กรประกอบของรูปแบบการบริหารงานวิชาการของโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามจังหวัดชายแดนภาคใต้เพื่อสร้างผู้เรียนสู่ความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์

ในด้านการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาและการพัฒนากระบวนการเรียนรู้ มีองค์ประกอบมากที่สุด จำนวน 11 มาตรการหรือแนวทาง รองลงมาด้านการพัฒนาสื่อ นวัตกรรม และเทคโนโลยีเพื่อการศึกษาและการประสานความร่วมมือในการพัฒนาวิชาการกับสถานศึกษาและองค์กรอื่น ๆ จำนวน 10 มาตรการหรือแนวทาง และด้านที่มีองค์ประกอบน้อยที่สุด คือ ด้านการพัฒนาระบบการประกันคุณภาพการศึกษา มีจำนวน 5 มาตรการหรือแนวทาง โดยสามารถสรุปเป็นร่างรูปแบบการบริหารงานวิชาการของโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามจังหวัดชายแดนภาคใต้เพื่อสร้างผู้เรียนสู่ความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ได้ดังนี้

รูปแบบการบริหารงานวิชาการของโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามจังหวัดชายแดนภาคใต้เพื่อสร้างผู้เรียนสู่ความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ ประกอบด้วยส่วนสำคัญของรูปแบบ 3 ส่วน คือ

ส่วนที่ 1 ที่มาของรูปแบบ ประกอบด้วย

1. หลักการและเหตุผล
2. วัตถุประสงค์ของรูปแบบ

ส่วนที่ 2 องค์ประกอบของรูปแบบการบริหารงานวิชาการของโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามจังหวัดชายแดนภาคใต้เพื่อสร้างผู้เรียนสู่ความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ ประกอบด้วย

1. การพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา
2. การพัฒนากระบวนการเรียนรู้
3. การวัดผล ประเมินผล และเทียบโอนผลการเรียน
4. การวิจัยเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษา
5. การพัฒนาสื่อ นวัตกรรมและเทคโนโลยีเพื่อการศึกษา
6. การพัฒนาแหล่งการเรียนรู้
7. การนิเทศการศึกษา
8. การแนะแนวการศึกษา
9. การพัฒนาระบบการประกันคุณภาพการศึกษา
10. การส่งเสริมความรู้วิชาการแก่ชุมชน
11. การประสานความร่วมมือในการพัฒนาวิชาการกับสถานศึกษาและองค์กรอื่น
12. การส่งเสริมและสนับสนุนงานวิชาการแก่บุคคล ครอบครัว องค์กร หน่วยงานและสถาบันอื่นที่จัดการศึกษา

ส่วนที่ 3 แนวทางการนำรูปแบบไปใช้ ประกอบด้วยแนวทางสำหรับผู้บริหารและแนวทางสำหรับครูผู้สอนและเจ้าหน้าที่หรือข้อจำกัดของการใช้รูปแบบ ดังแสดงในแผนภาพต่อไปนี้

แผนภาพที่ 8 (ฉบับร่างที่ 1)

Prince of Songkla University
Pattani Campus

ตอนที่ 4 รูปแบบการบริหารงานวิชาการของโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลาม จังหวัดชายแดนภาคใต้เพื่อสร้างผู้เรียนสู่ความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์

การดำเนินการวิจัยในตอนี่ 4 เป็นการศึกษาความคิดเห็นเกี่ยวกับความเหมาะสมและความเป็นไปได้ของรูปแบบการบริหารงานวิชาการของโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามจังหวัดชายแดนภาคใต้ (ฉบับร่างที่ 1) เพื่อรวบรวมข้อคิดเห็นและข้อเสนอแนะในการปรับปรุงรูปแบบให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น โดยพิจารณาจากผลการวิเคราะห์ข้อมูลความเหมาะสมและความเป็นไปได้ของรูปแบบการบริหารงานวิชาการของโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามจังหวัดชายแดนภาคใต้ จำนวน 12 ด้าน พบว่า การบริหารงานวิชาการด้านการพัฒนาแหล่งการเรียนรู้ มีจำนวน 8 มาตรการหรือแนวทาง และด้านการพัฒนาระบบการประกันคุณภาพการศึกษา มีจำนวน 5 มาตรการหรือแนวทาง ไม่ผ่านเกณฑ์การประเมินของผู้ทรงคุณวุฒิทุกมาตรฐานหรือแนวทาง (ดูผลการวิเคราะห์ข้อมูลในภาคผนวก ข) จึงทำให้เหลือองค์ประกอบของการบริหารงานวิชาการ จำนวน 10 ด้าน ประกอบด้วย 1) การพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา 2) การพัฒนากระบวนการเรียนรู้ 3) การวัดผล ประเมินผล และเทียบโอนผลการเรียน 4) การวิจัยเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษา 5) การพัฒนาสื่อ นวัตกรรมและเทคโนโลยีเพื่อการศึกษา 6) การนิเทศการศึกษา 7) การแนะแนวการศึกษา 8) การส่งเสริมความรู้วิชาการแก่ชุมชน 9) การประสานความร่วมมือในการพัฒนาวิชาการกับสถานศึกษาและองค์กรอื่น และ 10) การส่งเสริมและสนับสนุนงานวิชาการแก่บุคคล ครอบครัว องค์กร หน่วยงานและสถาบันอื่นที่จัดการศึกษา

ดังนั้น จากองค์ประกอบของการบริหารงานวิชาการ จำนวน 10 ด้าน ข้างต้น ผู้ทรงคุณวุฒิได้ให้ข้อเสนอแนะในการหลอมรวมองค์ประกอบของการบริหารงานวิชาการ โดยให้พิจารณาจากองค์ประกอบใดเป็นตัวหลักและองค์ประกอบใดสามารถหลอมรวมได้แล้วสร้างเป็นองค์ประกอบใหม่ โดยพิจารณาจากหลักความสอดคล้องในเชิงเนื้อหาของแต่ละองค์ประกอบและแนวทางการปฏิบัติจริงในสถานศึกษา ผู้วิจัยจึงได้นำองค์ประกอบการบริหารงานวิชาการ จำนวน 10 ด้านดังกล่าวไปปรับและหลอมรวม และนำเสนออาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์พิจารณาตรวจสอบและให้ข้อเสนอแนะ จากนั้นดำเนินการแก้ไข ปรับปรุงและพัฒนาตามข้อเสนอแนะของอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ และยืนยันโดยผู้ทรงคุณวุฒิ (ดูรายงานผู้ทรงคุณวุฒิในภาคผนวก ข) โดยสามารถแสดงผลการพิจารณาปรับรูปแบบการบริหารงานวิชาการของโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามจังหวัดชายแดนภาคใต้เพื่อสร้างผู้เรียนสู่ความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ ปรากฏดังตารางที่ 74 ดังนี้

ตารางที่ 74 ผลการพิจารณาปรับรูปแบบการบริหารงานวิชาการของโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามจังหวัดชายแดนภาคใต้เพื่อสร้างผู้เรียนสู่ความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์

ที่	ขอบข่ายงานวิชาการ (ก่อนปรับ)	ขอบข่ายงานวิชาการ (หลังปรับ)
1	การพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา	1. ด้านการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา
2	การพัฒนากระบวนการเรียนรู้	2. ด้านการพัฒนากระบวนการเรียนรู้ สื่อ นวัตกรรมและเทคโนโลยีเพื่อการศึกษา ประกอบด้วย 2.1 การพัฒนากระบวนการเรียนรู้ 2.2 การพัฒนาสื่อ นวัตกรรมและเทคโนโลยีเพื่อการศึกษา
3	การวัดผล ประเมินผล และเทียบโอนผลการเรียน	3. การวิจัย และการวัดผล ประเมินผลทางการศึกษา ประกอบด้วย 3.1 การวิจัยเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษา 3.2 การวัดผล ประเมินผล และเทียบโอนผลการเรียน
4	การวิจัยเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษา	4. การนิเทศและการแนะแนวการศึกษา ประกอบด้วย 4.1 การนิเทศการศึกษา 4.2 การแนะแนวการศึกษา
5	การพัฒนาสื่อ นวัตกรรมและเทคโนโลยีเพื่อการศึกษา	5. การส่งเสริมความเข้มแข็งด้านวิชาการ ประกอบด้วย 5.1 การส่งเสริมความรู้วิชาการแก่ชุมชน 5.2 การประสานความร่วมมือในการพัฒนาวิชาการกับสถานศึกษาและองค์กรอื่น 5.3 การส่งเสริมและสนับสนุนงานวิชาการแก่บุคคล ครอบครัว องค์กร หน่วยงานและสถาบันอื่นที่จัดการศึกษา
6	การนิเทศการศึกษา	
7	การแนะแนวการศึกษา	
8	การส่งเสริมความรู้วิชาการแก่ชุมชน	
9	การประสานความร่วมมือในการพัฒนาวิชาการกับสถานศึกษาและองค์กรอื่น	
10	การส่งเสริมและสนับสนุนงานวิชาการแก่บุคคล ครอบครัว องค์กร หน่วยงานและสถาบันอื่นที่จัดการศึกษา	

จากตารางที่ 74 พบว่า ผลการพิจารณาปรับปรุงแบบการบริหารงานวิชาการของโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามจังหวัดชายแดนภาคใต้เพื่อสร้างผู้เรียนสู่ความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ (ฉบับร่างที่ 2) ได้องค์ประกอบของรูปแบบการบริหารงานวิชาการ จำนวน 5 ด้าน คือ 1) การพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา 2) การพัฒนากระบวนการเรียนรู้ สื่อ นวัตกรรมและเทคโนโลยีเพื่อการศึกษา 3) การวิจัยและการวัดผล ประเมินผล และเทียบโอนผลการเรียน 4) การนิเทศและการแนะแนวการศึกษา และ 5) การส่งเสริมความเข้มแข็งด้านวิชาการ โดยสามารถสรุปเป็นร่างรูปแบบการบริหารงานวิชาการของโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามจังหวัดชายแดนภาคใต้เพื่อสร้างผู้เรียนสู่ความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ ปรากฏดังตารางที่ 75 ดังนี้

ตารางที่ 75 องค์กรประกอบของรูปแบบการบริหารงานวิชาการของโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามจังหวัดชายแดนภาคใต้เพื่อสร้างผู้เรียนสู่ความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์

ที่	ขอข่วยงานวิชาการ
1	การพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา
1.1	มุ่งเน้นการเรียนรายวิชาพื้นฐานของศาสนา สามารถปฏิบัติได้จริง และควบคู่กับการใช้ชีวิตในโลกนี้
1.2	ส่งเสริมการปลูกจิตสำนึกของผู้เรียนที่มีต่อตนเอง สังคม ศาสนา ประเทศชาติ และด้านอื่น ๆ ให้มากขึ้น
1.3	ต้องเป็นหลักสูตรที่สอดคล้องกับบริบทและอัตลักษณ์ในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้
1.4	ส่งเสริมการพัฒนาตนเอง รู้ทันการเปลี่ยนแปลงของสังคมและโลก อ่านออกเขียนได้ เข้าใจธรรมชาติ รักษาสุขภาพ ไม่เอาเปรียบผู้อื่น และแสวงหาความรู้อยู่เสมอ
1.5	ส่งเสริมให้ผู้เรียนเป็นผู้ที่การศรัทธา ทำความดี มีคุณธรรมจริยธรรม และอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข
1.6	หลักสูตรควรเน้นความรู้คู่คุณธรรม
1.7	ต้องเป็นหลักสูตรที่มีส่วนร่วมของโรงเรียน ชุมชน ครู ผู้ปกครอง และอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องในการจัดหลักสูตร
1.8	หลักสูตรต้องมีความชัดเจนและต้องมีการพัฒนาตามความเปลี่ยนแปลงของสังคม
1.9	ควรเน้นการเรียนวิชาดีฟิสิร์ (อรรถาธิบายอัลกุรอาน)
2	การพัฒนากระบวนการเรียนรู้ สื่อ นวัตกรรม และเทคโนโลยีเพื่อการศึกษา
2.1	จัดกระบวนการเรียนรู้ที่เชื่อมโยงทั้งคุณยาและอาคิเราะฮฺ
2.2	จัดกระบวนการเรียนรู้ตามความต้องการและความถนัดของผู้เรียนและคำนึงถึงความแตกต่างระหว่างบุคคล

ที่	ขอบข่ายงานวิชาการ
	2.3 จัดกระบวนการเรียนรู้ที่มุ่งเน้นให้ผู้เรียนมีความประพฤติดีและเห็นประโยชน์ส่วนรวมมากกว่าส่วนตน
	2.4 สามารถปฏิบัติได้จริงในการใช้ชีวิตประจำวันของผู้เรียน
	2.5 มุ่งเน้นการถ่ายทอดของครูผู้สอนที่ผู้เรียนสามารถนำไปประยุกต์ใช้ให้เกิดผลในการดำเนินชีวิตประจำวัน
	2.6 ใช้ระบบการเรียนแบบหะละเกาะฮู กลุ่มเล็กไม่ควรเกิน 12 คน
	2.7 ใช้สื่อ นวัตกรรม และเทคโนโลยีเพื่อการศึกษาที่สอดคล้องกับหลักคำสอนของศาสนา
	2.8 จัดสื่อให้สอดคล้องกับวัยของผู้เรียน
	2.9 พัฒนาสื่อการเรียนรู้ที่หลากหลายตามแบบฉบับของท่านนบีมุฮัมมัด ﷺ
	2.10 ต้องมีความหลากหลายในการผลิตสื่อและใช้สื่อการสอน
	2.11 ใช้เทคโนโลยีในการเรียนการสอนที่สอดคล้องกับผู้เรียน
	2.12 เป็นสื่อที่สร้างสรรค์ ส่งเสริมให้ผู้เรียนมีการการพัฒนาสู่มิติที่ดีงาม
3	การวิจัยและการวัดผล ประเมินผล และเทียบโอนผลการเรียน
	3.1 ทำวิจัยเพื่อพัฒนาคุณลักษณะของผู้เรียนในแต่ละด้าน
	3.2 ควรมีการเผยแพร่ผลงานการวิจัยแก่ผู้ที่เกี่ยวข้อง
	3.3 สามารถวิเคราะห์ปัญหาและแนวทางแก้ปัญหาของผู้เรียน และส่งเสริมเพื่อการพัฒนา
	3.4 วิจัยจุดบกพร่องของผู้เรียน เพื่อนำไปใช้ในการแก้ปัญหา
	3.5 ประเมินคุณลักษณะของความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ให้ครอบคลุมคุณลักษณะทั้ง 8 ด้าน
	3.6 มีตัวชี้วัดและมาตรฐานในการสร้างผู้เรียนสู่ความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์
	3.7 ประเมินตามสภาพจริงเพื่อปรับเปลี่ยนพฤติกรรมของผู้เรียนให้ดีขึ้นตามลำดับ
	3.8 ควรจะมีระบบการประเมินที่เป็นมาตรฐานเดียวกัน
4	การนิเทศและการแนะแนวการศึกษา
	4.1 เป็นการนิเทศที่ส่งเสริมและสนับสนุนให้กระบวนการเรียนการสอนส่งผลที่ดีต่อผู้เรียน
	4.2 ควรนิเทศครูอย่างต่อเนื่อง เพื่อครูจะได้ก้าวทันผู้เรียนให้มีการพัฒนาคุณลักษณะที่สมบูรณ์ทุกด้าน
	4.3 นิเทศด้านอิสลามศึกษาตามคุณลักษณะที่ต้องการ
	4.4 นิเทศให้ตื่นตัวอยู่ตลอดเวลา (ตักเตือนและกระตุ้น)
	4.5 ผู้นิเทศต้องเป็นแบบอย่างให้กับครูและผู้เรียน
	4.6 แนะนำที่มุ่งเน้นการดำเนินชีวิตทั้งคุณยาและอาคิเราะฮ์ให้เกิดดุลยภาพ
	4.7 การแนะแนวควรสอดแทรกคุณธรรมจริยธรรมแก่ผู้เรียน

ที่	ขอบข่ายงานวิชาการ
	4.8 แนะนำให้ผู้เรียนมีโลกทัศน์ที่กว้างไกล
	4.9 แนะนำการศึกษาต่อที่เหมาะสมกับการดำเนินชีวิตแห่งอิสลาม
5	การส่งเสริมความเข้มแข็งด้านวิชาการ
	5.1. ให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรมส่งเสริมความรู้ทางด้านวิชาการแก่ชุมชน
	5.2 ส่งเสริมให้เกิดการเรียนรู้ตลอดชีวิต
	5.3 ต้องสร้างเครือข่ายในการส่งเสริมความรู้ทางวิชาการ
	5.4 ส่งเสริมให้มีการจัดการเรียนการสอนในมัสญิดและมีการอบรมอย่างต่อเนื่อง
	5.5 ส่งเสริมความรู้วิชาการที่ชุมชนสามารถนำไปประกอบอาชีพได้ มีความหลากหลาย และเหมาะสมกับบริบทของชุมชน
	5.6 ให้ความร่วมมือในการทำความดีและละเว้นความชั่ว
	5.7 ต้องสร้างความเข้าใจร่วมกันระหว่างสถานศึกษา
	5.8 ควรเป็นผู้ให้ก่อนอย่างบริสุทธิ์ใจ เพื่อสร้างผู้เรียนที่ดีในอนาคต
	5.9 ส่งผู้เรียนเข้าร่วมกิจกรรมนอกสถานที่
	5.10 มีการวางแผนงานและโครงการระยะสั้นและระยะยาวในแต่ละปี
	5.11 สอดแทรกความรู้ที่ทำให้ผู้เรียนมีคุณลักษณะความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ตามที่โอกาสอำนวย
	5.12 ส่งเสริมงานวิชาการให้สอดคล้องและเหมาะสมในแต่ละบริบทของการเรียนรู้
	5.13 แต่งตั้งผู้รับผิดชอบและมีงบประมาณสนับสนุน
	5.14 ทุกสถาบันควรให้การสนับสนุนในการให้ผู้เรียนได้สัมผัสความดีและแบบอย่างที่ดีมีคุณภาพ และมีความสมบูรณ์มากขึ้น
	5.15 ต้องมีการส่งเสริมและสนับสนุนงานวิชาการอย่างต่อเนื่องและมีเป้าหมายชัดเจน

จากตารางที่ 75 พบว่า รูปแบบการบริหารงานวิชาการของโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามจังหวัดชายแดนภาคใต้เพื่อสร้างผู้เรียนสู่ความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ ในด้านการส่งเสริมความเข้มแข็งด้านวิชาการ มีองค์ประกอบมากที่สุด จำนวน 15 มาตรการหรือแนวทาง รองลงมาด้านการพัฒนากระบวนการเรียนรู้ สื่อ นวัตกรรม และเทคโนโลยีเพื่อการศึกษา จำนวน 12 มาตรการหรือแนวทาง และด้านที่มีองค์ประกอบน้อยที่สุด คือ ด้านการวิจัยและการวัดผล ประเมินผล และเทียบโอนผลการเรียน มีจำนวน 8 มาตรการหรือแนวทาง โดยสามารถสรุปเป็นรูปแบบการบริหารงานวิชาการของโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามจังหวัดชายแดนภาคใต้เพื่อสร้างผู้เรียนสู่ความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ได้ดังนี้

รูปแบบการบริหารงานวิชาการของโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามจังหวัดชายแดนภาคใต้เพื่อสร้างผู้เรียนสู่ความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ ประกอบด้วยส่วนสำคัญของรูปแบบ 3 ส่วน คือ

ส่วนที่ 1 ที่มาของรูปแบบ ประกอบด้วย

1. หลักการและเหตุผล
2. วัตถุประสงค์ของรูปแบบ

ส่วนที่ 2 องค์ประกอบของรูปแบบการบริหารงานวิชาการของโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามจังหวัดชายแดนภาคใต้เพื่อสร้างผู้เรียนสู่ความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ประกอบด้วย

1. การพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา
2. การพัฒนากระบวนการเรียนรู้ สื่อ นวัตกรรม และเทคโนโลยีเพื่อการศึกษา
3. การวิจัยและการวัดผล ประเมินผลทางการศึกษา
4. การนิเทศและการแนะแนวการศึกษา
5. การส่งเสริมความเข้มแข็งด้านวิชาการ

ส่วนที่ 3 แนวทางการนำรูปแบบไปใช้ ประกอบด้วยแนวทางสำหรับผู้บริหารและแนวทางสำหรับครูผู้สอนและเงื่อนไขหรือข้อจำกัดของการใช้รูปแบบ

ส่วนที่ 1 ที่มาของรูปแบบ ประกอบด้วย 1) หลักการและเหตุผล และ 2) วัตถุประสงค์ของรูปแบบ มีรายละเอียด ดังนี้

1. หลักการและเหตุผล การบริหารงานวิชาการเป็นงานหลักของการบริหารโรงเรียนเปรียบเสมือนหัวใจของโรงเรียน มาตรฐานและคุณภาพของโรงเรียนมักจะพิจารณาจากผลงานด้านวิชาการเป็นสำคัญ เนื่องจากงานวิชาการเกี่ยวกับหลักสูตรการจัดการเรียนการสอนเพื่อพัฒนาสติปัญญา ความรู้ ความสามารถของนักเรียน การบริหารงานวิชาการจึงเป็นงานที่สำคัญสำหรับผู้บริหารโรงเรียนที่จะต้องให้ความสนใจและใช้เวลาในการบริหารให้มากกว่างานด้านอื่น (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2546 : 33) กอปรกับการบริหารงานวิชาการเป็นหัวใจสำคัญในการปฏิรูปการศึกษา ซึ่งจะต้องขับเคลื่อนลงสู่สถานศึกษาโดยทันที มีแนวทางในการนิเทศติดตามส่งเสริมสนับสนุนประสิทธิภาพในการทำงานทั้งในด้านคุณภาพและมาตรฐานการศึกษา ระบบประกันคุณภาพการปฏิรูปหลักสูตร ปฏิรูปการเรียนรู้ แหล่งเรียนรู้ที่ดี เพื่อสร้างความเข้มแข็งของสถานศึกษาอย่างต่อเนื่อง (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2546 : 6)

ดังนั้น การบริหารงานวิชาการของผู้เรียนในโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลาม จังหวัดชายแดนภาคใต้เพื่อสร้างผู้เรียนสู่ความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ จึงมีความสำคัญและมีความจำเป็น ตามความมุ่งหมายของการจัดการศึกษาที่กำหนดไว้ในพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 และ (ฉบับที่ 3) พ.ศ. 2553 มาตรา 6 กำหนดไว้ว่า “ การจัดการศึกษาต้องเป็นไปเพื่อพัฒนาคนไทยให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ทั้งร่างกายและจิตใจ สติปัญญา ความรู้และคุณธรรม มีจริยธรรมและวัฒนธรรมในการดำรงชีวิต สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นอย่างมี เหตุผล ” และเพื่อให้สอดคล้องกับแนวคิดความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์สำหรับผู้เรียนในโรงเรียนเอกชน สอนศาสนาอิสลามจังหวัดชายแดนภาคใต้ ผู้วิจัยจึงได้แบ่งคุณลักษณะของความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ ออกเป็น 8 ด้านหลักที่สำคัญ ดังนี้ 1) การศรัทธา (อีมาน) 2) การทำความดี (อิบาดะฮฺ) 3) คุณธรรม จริยธรรม (อัคลาก) 4) สติปัญญา 5) จิตใจ (นัฟส) และจิตวิญญาณ (รูห) 6) ร่างกาย 7) สังคม และ 8) ทักษะด้านอาชีพ (Muhammad Bin Maqbal Bin Muhammad al-Maqbal, .n.d.. ; Sulaimān Bin Qāsim al-‘Īd, 1415 H ; Saiyid Sa‘Īd ‘Abd al-Ghaniy, 1419 H ; ‘Ali ‘Ahmad Madkūr, 1987 ; Muhammad Sa‘Īd Maulūwī, 1989 ; ‘Abd al-Rahmān Bin ‘Abd al-Karīm al-‘Aabid ; al-Zintānī, 1993 ; Al-Husein Jarnū Mahmūd Jālū. 1994 ; Muhammad Nūr Bin ‘Abd al-Hāfīz Suwaid, 1995 ; ‘Abdullah Nāsih ‘Ulwān, 1996 ; Muhammad al-Saiyid Muhammad Yūsuf, 1997 ; al-Nahḷāwī, 1999 ; ‘Amīn ‘Abū Lāwī. 1999 ; al-Hāzimī, Khalid Hāmid, 2000 ; Ṣālem Bin Sa‘Īd Bin Musfir Bin Jabbār, 2001 ; al-Tahḥān, Mustāfa Muhammad, 2002 ; ‘Ahmad Farīd, 2004)

การบริหารวิชาการเพื่อให้เกิดคุณลักษณะของผู้เรียนทั้ง 8 ด้านข้างต้น ผู้วิจัยได้ใช้ ขอบข่ายการบริหารวิชาการ 12 ด้าน (กระทรวงศึกษาธิการ, 2546 : 32) ได้แก่ 1) งานพัฒนา หลักสูตร 2) งานพัฒนากระบวนการเรียนรู้ 3) งานวัดผล ประเมินผล และเทียบโอนผลการเรียน 4) การวิจัยเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษา 5) การพัฒนาสื่อ นวัตกรรมและเทคโนโลยีเพื่อการศึกษา 6) การพัฒนาแหล่งการเรียนรู้ 7) การนิเทศการศึกษา 8) งานแนะแนวการศึกษา 9) การพัฒนาระบบ การประกันคุณภาพการศึกษา 10) การส่งเสริมความรู้ทางวิชาการแก่ชุมชน 11) การประสานความร่วมมือในการพัฒนาวิชาการกับสถานศึกษาและองค์กรอื่น ๆ และ 12) การส่งเสริมและสนับสนุนงาน วิชาการแก่บุคคล ครอบครัว องค์กร หน่วยงานและสถาบันอื่นที่จัดการศึกษา

2. วัตถุประสงค์ของรูปแบบ การวิจัยเรื่อง “ การพัฒนารูปแบบการบริหารงาน วิชาการของโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามจังหวัดชายแดนภาคใต้เพื่อสร้างผู้เรียนสู่ความเป็น มนุษย์ที่สมบูรณ์ ” มีวัตถุประสงค์เพื่อนำเสนอรูปแบบการบริหารงานวิชาการของโรงเรียนเอกชนสอน ศาสนาอิสลามจังหวัดชายแดนภาคใต้เพื่อสร้างผู้เรียนสู่ความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์

ส่วนที่ 2 องค์ประกอบของรูปแบบการบริหารงานวิชาการของโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลาม จังหวัดชายแดนภาคใต้เพื่อสร้างผู้เรียนสู่ความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์

จากที่ผู้วิจัยได้เก็บรวบรวมข้อมูลทั้งเชิงคุณภาพและเชิงปริมาณในการบริหารงาน
วิชาการเพื่อสร้างผู้เรียนสู่ความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ สามารถสรุปเป็นองค์ประกอบของรูปแบบการ
บริหารงานวิชาการของโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามจังหวัดชายแดนภาคใต้เพื่อสร้างผู้เรียนสู่
ความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ จำนวน 5 ด้าน ดังนี้

1. การพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา

เป็นหลักสูตรที่มุ่งเน้นการเรียนรายวิชาพื้นฐานของศาสนา โดยเฉพาะในรายวิชา
อัตรัดฟิร (อรรถาธิบายอัลกุรอาน) สามารถปฏิบัติได้จริงตามวิถีชีวิตของอิสลาม มีความสอดคล้องกับ
ความถนัดของผู้เรียนและบริบทในพื้นที่ เป็นหลักสูตรที่ปลูกฝังให้ผู้เรียนเป็นคนดี เก่ง และมีความสุข
ทำในสิ่งที่พระองค์อัลลอฮ์ ﷻ ทรงใช้และละเว้นในสิ่งที่พระองค์ทรงห้าม มุ่งเน้นความรู้ควบคู่
คุณธรรม ผู้เรียนสามารถพัฒนาตนเอง รู้ทันการเปลี่ยนแปลงของสังคม และทุกภาคส่วนเข้ามามีส่วน
ร่วมในการพัฒนาหลักสูตร มีความชัดเจนและต้องพัฒนาตามกาลสมัย ปลูกจิตสำนึกของผู้เรียนต่อ
ตนเอง ศาสนา และสังคม เป็นหลักสูตรที่มุ่งเน้นการใช้ชีวิตในโลกศุนยาและอาคิเราะฮ์

2. การพัฒนากระบวนการเรียนรู้ สื่อ นวัตกรรม และเทคโนโลยีเพื่อการศึกษา

มีการจัดกระบวนการเรียนการสอนที่เชื่อมโยงทั้งโลกศุนยาและอาคิเราะฮ์ โดย
คำนึงถึงความต้องการและความถนัดของผู้เรียน สอดคล้องกับสภาพความเป็นจริงของผู้เรียนและ
มีความหลากหลาย มุ่งเน้นให้ผู้เรียนมีความประพฤติดีและเห็นประโยชน์ส่วนรวมมากกว่าส่วนตน
ผู้สอนใช้เทคนิคการสอนและวิธีการสอนที่หลากหลาย สามารถปฏิบัติได้จริงในการดำเนิน
ชีวิตประจำวัน และมีการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนแบบหะละเกะฮ์ (นั่งรวมเป็นกลุ่ม) มีการใช้สื่อ
นวัตกรรม และเทคโนโลยีที่ส่งผลอันดีงามต่อผู้เรียนในด้านจิตใจและจิตวิญญาณ สอดคล้องกับหลักคำ
สอนของศาสนา เหมาะสมกับวัยของผู้เรียน ดึงดูดความสนใจผู้เรียน และมีความหลากหลาย

3. การวิจัยและการวัดผล ประเมินผลทางการศึกษา

มีการวิจัยในชั้นเรียนเพื่อแก้ปัญหาของผู้เรียนในด้านวิชาการ โดยครอบคลุม
คุณลักษณะของผู้เรียนทั้ง 8 ด้าน มีการทำวิจัยเกี่ยวกับปัญหาของผู้เรียนและสามารถนำ
กระบวนการวิจัยมาแก้ปัญหาพฤติกรรมของผู้เรียน และมีการเผยแพร่ผลงานวิจัยให้ผู้ที่เกี่ยวข้องและ
ผู้ที่มีส่วนได้ส่วนเสียได้รับทราบ มีการวัดผลและประเมินผลที่หลากหลายครอบคลุมด้านความรู้ ด้าน
จิตใจและด้านการปฏิบัติอย่างเป็นระบบและประเมินตามสภาพจริง โดยสามารถแบ่งสัดส่วนการ
ประเมินผลที่ครอบคลุมคุณลักษณะของความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ของผู้เรียนทั้ง 8 ด้าน มีการจัด

กิจกรรมสอนซ่อมเสริมเพื่อปรับปรุงแก้ไขผลการเรียนของผู้เรียน การประเมินกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน การประเมินคุณลักษณะอันพึงประสงค์ การประเมินการอ่าน คิด วิเคราะห์และเขียน มีการจัดทำระเบียบการวัดและประเมินผล มีการอบรมพัฒนาครูและผู้บริหารให้มีความรู้ความเข้าใจในการสร้างเครื่องมือวัดประเมินผลที่มีความหลากหลายและเหมาะสมกับผู้เรียนในแต่ละระดับชั้น สอดคล้องกับมาตรฐานการเรียนรู้และสาระการเรียนรู้

4. การนิเทศและการแนะแนวการศึกษา

มีการนิเทศที่ส่งเสริมและสนับสนุนให้กระบวนการเรียนการสอนส่งผลที่ดีต่อผู้เรียน มีการนิเทศอย่างต่อเนื่อง เพื่อให้ผู้เรียนเกิดคุณลักษณะทั้ง 8 ด้าน เป็นการนิเทศโดยศึกษานิเทศก์ นิเทศโดยผู้บริหาร และนิเทศโดยเพื่อนครูในโรงเรียน โดยมีการนิเทศอย่างน้อยปีละ 1-2 ครั้ง เพื่อให้ผู้สอนมีการกระตุ้นเตือนตัวเองตลอดเวลา ผู้นิเทศต้องเป็นแบบอย่างที่ดีแก่ครูและผู้เรียน มีความเชี่ยวชาญทั้งด้านศาสนาและสามัญ มีการแนะแนวด้านการศึกษาต่อ ทักษะชีวิต และอาชีพ มีการแนะแนวที่มุ่งเน้นการดำเนินชีวิตในโลกศุนยและอาคิระะฮ์ให้เกิดดุลยภาพ กอปรกับมีวิธีการแนะแนวที่หลากหลาย ทำให้ผู้เรียนมีโลกทัศน์ที่กว้างไกล มีการสอดแทรกคุณธรรมจริยธรรม และเป็นการแนะแนวการศึกษาต่อและการมีงานทำที่สอดคล้องกับการดำเนินชีวิตแบบอิสลามในอนาคต

5. การส่งเสริมความเข้มแข็งด้านวิชาการ

ส่งเสริมให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรมส่งเสริมความรู้วิชาการแก่ชุมชน ร่วมกับผู้บริหารและครู เปิดโอกาสให้ชุมชนได้เข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนางานวิชาการ และโรงเรียนต้องสร้างความสัมพันธ์ที่ดีกับชุมชน สร้างเครือข่ายในการส่งเสริมความรู้ทางวิชาการแก่ชุมชน ส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต มีการส่งเสริมและพัฒนาชุมชนให้มีการศึกษาทั้งด้านวิชาการศาสนาสามัญ และอาชีพ มีการประสานความร่วมมือในการพัฒนาวิชาการกับสถานศึกษาและองค์กรอื่นทั้งในและต่างประเทศ จัดให้มีการแข่งขันทักษะวิชาการประจำปีระหว่างโรงเรียน มีการเชิญวิทยากรให้ความรู้แก่ผู้บริหาร ครู บุคลากรทางการศึกษาและผู้เรียนในด้านการส่งเสริมความเข้มแข็งด้านวิชาการ มีการวางแผนการปฏิบัติงานวิชาการระยะสั้นและระยะยาวในแต่ละปี มีการส่งเสริมและสนับสนุนงานวิชาการแก่บุคคล ครอบครัว องค์กร หน่วยงาน และสถาบันอื่นที่จัดการศึกษา โดยมีการสอดแทรกความรู้ที่ทำให้ผู้เรียนมีคุณลักษณะความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ตามโอกาสอันควร ส่งเสริมงานวิชาการให้สอดคล้องและเหมาะสมในแต่ละบริบทของการเรียนรู้ แต่งตั้งผู้รับผิดชอบและมีงบประมาณสนับสนุน ทุกสถาบันมีการส่งเสริมและสนับสนุนให้ผู้เรียนได้ซึมซับความดีและแบบอย่างที่ดีงาม และมีการส่งเสริมและสนับสนุนงานวิชาการอย่างต่อเนื่องและมีเป้าหมายชัดเจน

การบริหารงานวิชาการทั้ง 5 ด้าน มีการนำหลักการของ PDCA มาใช้ในการบริหารงานวิชาการเพื่อสร้างผู้เรียนสู่ความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ ประกอบด้วย 4 ขั้นตอน ดังนี้

1) ขั้นตอนการวางแผน (Plan) เป็นการกำหนดเป้าหมาย/วัตถุประสงค์ในการดำเนินงาน วิธีการและขั้นตอนที่จำเป็น เพื่อให้การดำเนินงานบรรลุเป้าหมาย การวางแผนจะต้องทำความเข้าใจกับเป้าหมาย/วัตถุประสงค์ให้ชัดเจน เป้าหมายที่กำหนดต้องเป็นไปตามนโยบาย วิสัยทัศน์และพันธกิจขององค์กรเพื่อก่อให้เกิดการพัฒนาที่เป็นไปในแนวทางเดียวกันทั่วทั้งองค์กร การวางแผนในบางด้านอาจจำเป็นต้องกำหนดมาตรฐานของวิธีการทำงานหรือเกณฑ์มาตรฐานต่าง ๆ ไปพร้อมกันด้วยข้อกำหนดที่เป็นมาตรฐานนี้ จะช่วยให้การวางแผนมีความสมบูรณ์ยิ่งขึ้น เพราะใช้เป็นเกณฑ์ในการตรวจสอบการปฏิบัติงานให้เป็นไปตามมาตรฐานที่ได้รับไว้ในแผน การวางแผนช่วยให้ผู้บริหารรับรู้สภาพปัจจุบันและการเปลี่ยนแปลงที่จะเกิดขึ้นในอนาคตโดยอาศัยประสบการณ์ ทักษะ และความรู้ที่แต่ละคนสั่งสมมาอย่างลงตัว ดังนั้น เมื่อสถานศึกษาได้มีการวางแผนอย่างสมบูรณ์แล้ว ลำดับต่อไปจึงเป็นขั้นตอนของการปฏิบัติตามแผนที่วางไว้

2) ขั้นตอนการปฏิบัติ (Do) เป็นการปฏิบัติให้เป็นไปตามแผนที่ได้กำหนดไว้ ซึ่งก่อนที่จะปฏิบัติงานใด ๆ จำเป็นต้องศึกษาข้อมูลและเงื่อนไขต่าง ๆ ของสภาพงานที่จะลงมือปฏิบัติให้ถ่องแท้ก่อน ในกรณีที่เป็นงานประจำที่เคยปฏิบัติหรือเป็นงานเล็กอาจใช้วิธีการเรียนรู้ ศึกษาค้นคว้าด้วยตนเอง แต่ถ้าเป็นงานใหม่หรืองานใหญ่ที่ต้องใช้บุคลากรจำนวนมาก อาจต้องจัดให้มีการฝึกอบรม ก่อนที่จะปฏิบัติจริง การปฏิบัติจะต้องดำเนินการไปตามแผน วิธีการและขั้นตอน ที่ได้กำหนดไว้และจะต้องเก็บรวบรวมและบันทึกข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับการปฏิบัติงานไว้เพื่อใช้เป็นข้อมูลในการดำเนินงานในขั้นตอนของการตรวจสอบ

3) ขั้นตอนการตรวจสอบ (Check) เป็นขั้นตอนเพื่อประเมินผลว่ามีการปฏิบัติงานตามแผนหรือไม่ มีปัญหาเกิดขึ้นในระหว่างการทำงานหรือไม่ ขั้นตอนนี้มีความสำคัญ เนื่องจากในการดำเนินงานใด ๆ มักจะเกิดปัญหาแทรกซ้อนที่ทำให้การดำเนินงานไม่เป็นไปตามแผนอยู่เสมอ ซึ่งเป็นอุปสรรคต่อประสิทธิภาพและคุณภาพของการทำงาน การติดตาม การตรวจสอบ และการประเมินปัญหาจึงเป็นสิ่งสำคัญที่ต้องกระทำควบคู่ไปกับการดำเนินงาน เพื่อจะได้ทราบข้อมูลที่เป็นประโยชน์ในการปรับปรุงคุณภาพของการดำเนินงานต่อไปในการตรวจสอบ และการประเมินการปฏิบัติงานจะต้องตรวจสอบด้วยการปฏิบัติ นั้น เป็นไปตามมาตรฐานที่กำหนดไว้หรือไม่ ทั้งนี้เพื่อเป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาคุณภาพของงาน และนำไปสู่การแก้ไขในขั้นตอนสุดท้าย

4) ขั้นตอนการปรับปรุง (Action) เป็นขั้นตอนการของการแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นหลังจากได้ทำการตรวจสอบแล้ว การปรับปรุงอาจเป็นการแก้ไขแบบเร่งด่วนเฉพาะหน้า หรือการค้นหาสาเหตุที่แท้จริงของปัญหา เพื่อป้องกันไม่ให้เกิดปัญหาซ้ำรอยเดิม การปรับปรุงอาจนำไปสู่การกำหนดมาตรฐานของวิธีการ ทำงานที่ต่างจากเดิมเมื่อมีการดำเนินงานตามวงจร PDCA ในรอบใหม่ข้อมูลที่ได้จากการปรับปรุงจะช่วยให้การวางแผนมีความสมบูรณ์และมีคุณภาพเพิ่มขึ้นได้ด้วย

การบริหารงานในองค์กร ส่วนใหญ่มีการนำหลักการปฏิบัติงาน PDCA เสมอ โดยมีการดำเนินกิจกรรมที่ครบวงจรบ้าง ไม่ครบวงจรบ้างแตกต่างกัน ตามลักษณะงานและสภาพแวดล้อมในการทำงาน ในแต่ละองค์กรจะมีวงจร PDCA อยู่หลาย ๆ วง วงใหญ่สุด คือ วงที่มีวิสัยทัศน์และแผนยุทธศาสตร์ขององค์กรเป็นแผนงาน (P) แผนงานวงใหญ่อาจครอบคลุมระยะเวลาต่อเนื่องกันหลายปี จึงจะบรรลุผล การจะผลักดันให้วิสัยทัศน์และแผนยุทธศาสตร์ขององค์กรปรากฏเป็นจริงได้จะต้องปฏิบัติ (P) โดยนำแผนยุทธศาสตร์มากำหนดเป็นแผนการปฏิบัติงานประจำปีของหน่วยงานต่าง ๆ ขององค์กร แผนการปฏิบัติงานประจำปีจะก่อให้เกิดวงจร PDCA ของหน่วยงานขึ้นใหม่ หากหน่วยงานมีขนาดใหญ่ มีบุคลากรที่เกี่ยวข้องจำนวนมาก ก็จะต้องแบ่งกระจาย ความรับผิดชอบไปยังหน่วยงานต่าง ๆ ทำให้เกิดวงจร PDCA เพิ่มขึ้นอีกหลาย ๆ วง โดยมีความเชื่อมโยงและซ้อนกันอยู่ การปฏิบัติงานของหน่วยงาน ทั้งหมดจะรวมกันเป็น (D) ขององค์กร นั้น ซึ่งองค์กรจะต้องทำการติดตามตรวจสอบ (C) และแก้ไขปรับปรุงจุดที่เป็นปัญหาหรืออาจต้องปรับแผนใหม่ในแต่ละปี (A) เพื่อให้วิสัยทัศน์และแผนยุทธศาสตร์ระยะยาวนั้นปรากฏเป็นจริงและทำให้การดำเนินงานบรรลุเป้าหมายและวัตถุประสงค์รวมขององค์กรได้อย่างมีประสิทธิภาพและมีคุณภาพ

อย่างไรก็ดี สำหรับการบริหารงานวิชาการของโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลาม จังหวัดชายแดนภาคใต้ ผู้วิจัยได้นำหลักการบริหารการศึกษาอิสลาม จำนวน 11 ด้าน มาเป็นส่วนช่วยเสริมในการบริหารจัดการให้มีประสิทธิภาพและประสิทธิผลมากยิ่งขึ้น ประกอบด้วย 1) การปรึกษาหารือ (ซุรอ) 2) การมอบหมาย (ตะวักกัล) 3) การตักเตือน (นะซีหะฮฺ) 4) ความยุติธรรม (อัดล) 5) ความเป็นที่ไว้วางใจ (อะมานะฮฺ) 6) ความเป็นกิจวัตร (อิสติกอมาฮฺ) 7) ความรับผิดชอบ (มัสอูลียะฮฺ) 8) ความซำนาญ (อิตกอน) 9) การนิเทศตรวจตรา (มูรอเกาะบะฮฺ) 10) ความอดทน มุมานะ (มุญาฮะดะฮฺ) และ 11) คุณธรรมจริยธรรมอันสูงสุด (อิหसान)

แผนภาพที่ 9 รูปแบบการบริหารงานวิชาการของโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามจังหวัดชายแดนภาคใต้เพื่อสร้างผู้เรียนสู่ความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ (ฉบับร่างที่ 2)

Prince of Songkla University
Pattani Campus

แผนภาพที่ 10 รูปแบบการบริหารงานวิชาการของโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามจังหวัดชายแดนภาคใต้เพื่อสร้างผู้เรียนสู่ความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์

Prince of Songkla University
Pattani Campus

ตารางที่ 76 รูปแบบการบริหารงานวิชาการของโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลาม
จังหวัดชายแดนภาคใต้เพื่อสร้างผู้เรียนสู่ความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ในด้านการพัฒนาหลักสูตร
สถานศึกษา

กระบวนการบริหาร PDCA	1. การพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา	คุณลักษณะของความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์							หลักการบริหารการศึกษาอิสลาม
		การศรัทธา (อีมาน)	การทำความดี (อิบาดะฮฺ)	คุณธรรมจริยธรรม (อัคลาฮฺ)	สติปัญญา	จิตใจและจิตวิญญาณ	ร่างกาย	สังคม	ทักษะด้านอาชีพ
P	<p>1. ประชุมชี้แจงรูปแบบการบริหารงานวิชาการของโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามจังหวัดชายแดนภาคใต้เพื่อสร้างผู้เรียนสู่ความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ และชี้แจงแนวคิด ทฤษฎี และวัตถุประสงค์ของการสร้างผู้เรียนสู่ความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ในด้านการพัฒนาหลักสูตร</p> <p>กลุ่มเป้าหมาย : ผู้บริหาร ครู และบุคลากรในโรงเรียน</p> <p>2. ชี้แจงแนวทางการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาเพื่อสร้างผู้เรียนสู่ความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ ประกอบด้วย 1) เป็นหลักสูตรที่มุ่งเน้น การสอน รายวิชา อัตต ฟลีร์ (อรรถาธิบายอัลกุรอาน) 2) มีความสอดคล้องกับความถนัดของผู้เรียนและบริบทในพื้นที่ 3) เป็นหลักสูตรที่ปลูกฝังให้ผู้เรียนปฏิบัติในสิ่งที่พระองค์อัลลอฮ์ ชี้ใช้ ทรงใช้และละเว้นในสิ่งที่พระองค์ทรงห้าม 4) เป็นหลักสูตรที่มุ่งเน้นความรู้ควบคู่คุณธรรม โดยผู้เรียนสามารถพัฒนาตนเอง รู้ทันการเปลี่ยนแปลงของสังคม 5) ปลูกจิตสำนึกของผู้เรียนต่อตนเอง ศาสนา และสังคม และ 6) เป็นหลักสูตรที่มุ่งเน้นการใช้ชีวิตในโลกศุนยาและอาคิเราะฮฺ</p> <p>3. แต่งตั้งคณะทำงานการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาเพื่อสร้างผู้เรียนสู่ความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์</p> <p>คณะทำงาน : ผู้บริหาร หัวหน้าฝ่ายวิชาการ ศาสนาและสามัญ หัวหน้ากลุ่มสาระการเรียนรู้ศาสนาและสามัญ ครู และบุคลากรในโรงเรียน</p>								<p>1. การปรึกษาหารือ (ชูรอ)</p> <p>2. การมอบหมาย (ตะวักกัล)</p> <p>3. การตักเตือน (นะซีหะฮฺ)</p> <p>4. ความยุติธรรม (อัดล)</p> <p>5. ความเป็นที่ไว้วางใจ (อะมานะฮฺ)</p> <p>6. ความเป็นกัจวัตร์ (อิสติกอมะฮฺ)</p> <p>7. ความรับผิดชอบ (มัสอุลียะฮฺ)</p> <p>8. ความซำนาญ (อิตกอน)</p> <p>9. การนิเทศตรวจตรา (มูรอเกาะบะฮฺ)</p> <p>10. ความอดทนมุมานะ (มูญาฮะดะฮฺ) และ</p> <p>11. คุณธรรมจริยธรรมอันสูงสุด (อิหसान)</p>

กระบวนการบริหาร PDCA	1. การพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา	คุณลักษณะของความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์							หลักการบริหารการศึกษาอิสลาม
		การศรัทธา (อีมาน)	การทำความดี (อิบาดะฮ์)	คุณธรรมจริยธรรม (อัคลาภ)	สติปัญญา	จิตใจและจิตวิญญาณ	ร่างกาย	สังคม	
	4. ประธานวิทยากรในการให้ความรู้เกี่ยวกับการสร้างผู้เรียนสู่ความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ในด้านการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา								1. การปรึกษาหารือ (ซุรอ) 2. การมอบหมาย (ตะวักกัล) 3. การตัดสินใจ (นะซีหะฮ์) 4. ความยุติธรรม (อัคล) 5. ความเป็นที่ไว้วางใจ (อะมานะฮ์) 6. ความเป็นกัจวัตร์ (อิสติกอมะฮ์) 7. ความรับผิดชอบ (มัสอูลียะฮ์) 8. ความชำนาญ (อิตกอน) 9. การนิเทศตรวจตรา (มูรอเกาะบะฮ์) 10. ความอดทนมุมานะ (มูญาฮะดะฮ์) และ 11. คุณธรรมจริยธรรมอันสูงสุด (อิหसान)
D	<p>1. ดำเนินการประชุมชี้แจงรูปแบบการบริหารงานวิชาการของโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามจังหวัดชายแดนภาคใต้เพื่อสร้างผู้เรียนสู่ความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ และชี้แจงแนวคิด ทฤษฎี และวัตถุประสงค์ของการสร้างผู้เรียนสู่ความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ในด้านการพัฒนาหลักสูตร</p> <p>กลุ่มเป้าหมาย : ผู้บริหาร ครู และบุคลากรในโรงเรียน</p> <p>2. วิทยากรดำเนินการชี้แจงแนวทางการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาเพื่อสร้างผู้เรียนสู่ความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ ประกอบด้วย 1) เป็นหลักสูตรที่มุ่งเน้นการสอนรายวิชาอัตตัตฟิร (อรรถาธิบายอัลกุรอาน) 2) มีความสอดคล้องกับความถนัดของผู้เรียนและบริบทในพื้นที่ 3) เป็นหลักสูตรที่ปลูกฝังให้ผู้เรียนปฏิบัติในสิ่งที่พระองค์อัลลอฮ์ ﷻ ทรงใช้และละเว้นในสิ่งที่พระองค์ทรงห้าม 4) เป็นหลักสูตรที่มุ่งเน้นความรู้ควบคู่คุณธรรม โดยผู้เรียนสามารถพัฒนาตนเอง รู้ทันการเปลี่ยนแปลงของสังคม 5) ปลูกจิตสำนึกของผู้เรียนต่อตนเอง ศาสนา และสังคม และ 6) เป็นหลักสูตรที่มุ่งเน้นการใช้ชีวิตในโลกศุนยาและอาคิเราะฮ์</p> <p>• วิทยากรสามารถนำหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน 2551 และหลักสูตรอิสลามศึกษา 2546 ใช้ประกอบในการบรรยายเพื่อสามารถเชื่อมโยงในแต่ละรายวิชาได้ชัดเจนและยกตัวอย่างประกอบตามมาตรฐานและตัวชี้วัดของแต่ละรายวิชา</p> <p>3. วิทยากรดำเนินการแบ่งกลุ่ม โดยแยกตาม</p>	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	<p>1. การปรึกษาหารือ (ซุรอ)</p> <p>2. การมอบหมาย (ตะวักกัล)</p> <p>3. การตัดสินใจ (นะซีหะฮ์)</p> <p>4. ความยุติธรรม (อัคล)</p> <p>5. ความเป็นที่ไว้วางใจ (อะมานะฮ์)</p> <p>6. ความเป็นกัจวัตร์ (อิสติกอมะฮ์)</p> <p>7. ความรับผิดชอบ (มัสอูลียะฮ์)</p> <p>8. ความชำนาญ (อิตกอน)</p> <p>9. การนิเทศตรวจตรา (มูรอเกาะบะฮ์)</p> <p>10. ความอดทนมุมานะ (มูญาฮะดะฮ์) และ</p> <p>11. คุณธรรมจริยธรรมอันสูงสุด (อิหसान)</p>

กระบวนการบริหาร PDCA	1. การพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา	คุณลักษณะของความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์							หลักการบริหารการศึกษาอิสลาม
		การศรัทธา (อีมาน)	การทำความดี (อิบาดะฮ์)	คุณธรรมจริยธรรม (อัคลา๊ก)	สติปัญญา	จิตใจและจิตวิญญาณ	ร่างกาย	สังคม	
	<p>กลุ่มสาระการเรียนรู้ศาสนาและสามัญ พร้อมทั้งแจกใบงานให้แก่แต่ละกลุ่มสาระดำเนินการแทรกเนื้อหาการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาเพื่อสร้างผู้เรียนสู่ความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์และคาดว่าเมื่อดำเนินการสอนจะสร้างผู้เรียนสู่ความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ด้านใดบ้าง (รายละเอียดเนื้อหาปรากฏข้อ 2)</p> <p>4. ให้แต่ละกลุ่มนำเสนอตามใบงานที่ได้รับมอบหมาย ขั้นตอนนี้ทำให้ทราบว่าแต่ละกลุ่มสาระการเรียนรู้สามารถแทรกเนื้อหาอะไรบ้าง โดยเฉพาะในรายวิชาสามัญ และทำให้ทราบว่าเมื่อดำเนินการสอนแล้วจะสามารถสร้างผู้เรียนสู่ความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ในด้านต่าง ๆ ตามขอบเขตของแต่ละรายวิชา</p> <p>5. ให้หัวหน้ากลุ่มสาระการเรียนรู้ศาสนาและสามัญมอบหมายให้ครูที่รับผิดชอบในแต่ละรายวิชาดำเนินการแทรกเนื้อหาหลักสูตรสถานศึกษาตามใบงานดังกล่าว และส่งงานให้หัวหน้ากลุ่มสาระตรวจสอบ และดำเนินการสอนจริงในห้องเรียนตามหลักสูตรดังกล่าว</p>								<p>1. การปรึกษาหารือ (ชูรอ) 2. การมอบหมาย (ตะวักกัล) 3. การตักเตือน (นะซีหะฮ์) 4. ความยุติธรรม (อัคล) 5. ความเป็นที่ไว้วางใจ (อะมานะฮ์) 6. ความเป็นกิงวัตร (อิสติกอมาฮะฮ์) 7. ความรับผิดชอบ (มัสอุลียะฮ์) 8. ความซำนาญ (อิติกอน) 9. การนิเทศตรวจตรา (มูรอเกาะบะฮ์) 10. ความอดทนมุมานะ (มุญาฮะดะฮ์) และ 11. คุณธรรมจริยธรรมอันสูงสุด (อิหसान)</p>
C	<p>1. ดำเนินการตรวจสอบ ติดตาม และประเมินเนื้อหา ของหลักสูตรสถานศึกษาและคุณลักษณะความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ของผู้เรียนที่คาดว่าจะเกิด</p> <p>2. บันทึกปัญหาและอุปสรรคในประเด็นต่างๆ ที่เกี่ยวข้องเพื่อนำไปสู่การแก้ไขในขั้น A</p>	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	<p>1. การปรึกษาหารือ (ชูรอ) 2. การมอบหมาย (ตะวักกัล) 3. การตักเตือน (นะซีหะฮ์) 4. ความยุติธรรม (อัคล) 5. ความเป็นที่ไว้วางใจ (อะมานะฮ์) 6. ความเป็นกิงวัตร (อิสติกอมาฮะฮ์) 7. ความรับผิดชอบ (มัสอุลียะฮ์) 8. ความซำนาญ (อิติกอน) 9. การนิเทศตรวจตรา (มูรอเกาะบะฮ์) 10. ความอดทนมุมานะ</p>

กระบวนการบริหาร PDCA	1. การพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา	คุณลักษณะของความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์							หลักการบริหารการศึกษาอิสลาม
		การศรัทธา (อีมาน)	การทำความดี (อิบาดะฮ์)	คุณธรรมจริยธรรม (อัคลา๊ก)	สติปัญญา	จิตใจและจิตวิญญาณ	ร่างกาย	สังคม	
									1. การปรึกษาหารือ (ชูรอ) 2. การมอบหมาย (ตะวักกัล) 3. การตักเตือน (นะซีหะฮ์) 4. ความยุติธรรม (อัคล) 5. ความเป็นที่ไว้วางใจ (อะมานะฮ์) 6. ความเป็นกัจวัตร์ (อิสติกอมะฮ์) 7. ความรับผิดชอบ (มัสอูลียะฮ์) 8. ความชำนาญ (อิตกอน) 9. การนิเทศตรวจตรา (มูรอเกาะบะฮ์) 10. ความอดทนมุมานะ (มูญาฮะดะฮ์) และ 11. คุณธรรมจริยธรรมอันสูงสุด (อิหसान)
A	ดำเนินการปรับปรุงเนื้อหาของหลักสูตรสถานศึกษา เพื่อกำหนดเป็นหลักสูตรสถานศึกษาเพื่อสร้างผู้เรียนสู่ความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	1. การปรึกษาหารือ (ชูรอ) 2. การมอบหมาย (ตะวักกัล) 3. การตักเตือน (นะซีหะฮ์) 4. ความยุติธรรม (อัคล) 5. ความเป็นที่ไว้วางใจ (อะมานะฮ์) 6. ความเป็นกัจวัตร์ (อิสติกอมะฮ์) 7. ความรับผิดชอบ (มัสอูลียะฮ์) 8. ความชำนาญ (อิตกอน) 9. การนิเทศตรวจตรา (มูรอเกาะบะฮ์) 10. ความอดทนมุมานะ (มูญาฮะดะฮ์) และ 11. คุณธรรมจริยธรรมอันสูงสุด (อิหसान)

ตารางที่ 77 รูปแบบการบริหารงานวิชาการของโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลาม
จังหวัดชายแดนภาคใต้เพื่อสร้างผู้เรียนสู่ความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ในด้านการพัฒนากระบวนการ
เรียนรู้ สื่อ นวัตกรรม และเทคโนโลยีเพื่อการศึกษา

กระบวนการบริหาร PDCA	2.การพัฒนากระบวนการเรียนรู้ สื่อ นวัตกรรม และเทคโนโลยีเพื่อการศึกษา	คุณลักษณะความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์							หลักการบริหารการศึกษาอิสลาม
		การศรัทธา (อิหม่าม)	การทำความดี (อิบาดะฮ์)	คุณธรรมจริยธรรม (อัคลาภ)	สติปัญญา	จิตใจและจิตวิญญาณ	ร่างกาย	สังคม	
P	<p>1. ประชุมชี้แจงรูปแบบการบริหารงานวิชาการของโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามจังหวัดชายแดนภาคใต้เพื่อสร้างผู้เรียนสู่ความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ และชี้แจงแนวคิด ทฤษฎี และวัตถุประสงค์ของการสร้างผู้เรียนสู่ความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ในด้านการพัฒนากระบวนการเรียนรู้ สื่อ นวัตกรรม และเทคโนโลยีเพื่อการศึกษา</p> <p>กลุ่มเป้าหมาย : ผู้บริหาร ครู และบุคลากรในโรงเรียน</p> <p>2. ชี้แจงแนวทางการพัฒนากระบวนการเรียนรู้ สื่อ นวัตกรรม และเทคโนโลยีเพื่อการศึกษาที่เกี่ยวข้องกับการสร้างผู้เรียนสู่ความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ ประกอบด้วย 1) มีการจัดกระบวนการเรียนการสอนที่เชื่อมโยงทั้งโลกคุณยาและอาคิเราะฮ์ 2) คำนึงถึงความต้องการและความถนัดของผู้เรียน สอดคล้องกับสภาพความเป็นจริงของผู้เรียน และมีความหลากหลาย 3) มุ่งเน้นให้ผู้เรียนมีความประพฤติดีและเห็นประโยชน์ส่วนรวมมากกว่าส่วนตน 4) ผู้สอนใช้เทคนิคการสอนและวิธีการสอนที่หลากหลาย สามารถปฏิบัติได้จริงในการดำเนินชีวิตประจำวัน 5) มีการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนแบบหะละเกาะฮ์ (นับรวมเป็นกลุ่ม) 6) มีการใช้สื่อ นวัตกรรม และเทคโนโลยีที่ส่งผลอันดีงามต่อผู้เรียนในด้านจิตใจและจิตวิญญาณ สอดคล้องกับหลักคำสอนของศาสนาเหมาะสมกับวัยของผู้เรียน ดึงดูดความสนใจ</p>								<p>1. การปรึกษาหารือ (ชูรอ) 2. การมอบหมาย (ตะวักกัล) 3. การตักเตือน (นะสีหะฮ์) 4. ความยุติธรรม (อัคล) 5. ความเป็นที่ไว้วางใจ (อะมานะฮ์) 6. ความเป็นกัจวัตร์ (อิสติกอมาะฮ์) 7. ความรับผิดชอบ (มัสอุลียะฮ์) 8. ความซำนาญ (อิติกอน) 9. การนิเทศตรวจตรา (มูรอเกาะบะฮ์) 10. ความอดทนมุมานะ (มูญาฮะดะฮ์) และ 11. คุณธรรมจริยธรรมอันสูงสุด (อิหसान)</p> <p>1. การปรึกษาหารือ (ชูรอ) 2. การมอบหมาย (ตะวักกัล) 3. การตักเตือน (นะสีหะฮ์) 4. ความยุติธรรม (อัคล) 5. ความเป็นที่ไว้วางใจ (อะมานะฮ์) 6. ความเป็นกัจวัตร์ (อิสติกอมาะฮ์) 7. ความรับผิดชอบ (มัสอุลียะฮ์) 8. ความซำนาญ (อิติกอน) 9. การนิเทศตรวจตรา (มูรอเกาะบะฮ์) 10. ความอดทนมุมานะ (มูญาฮะดะฮ์) และ 11. คุณธรรมจริยธรรมอันสูงสุด (อิหसान)</p>

กระบวนการบริหาร PDCA	2.การพัฒนากระบวนการเรียนรู้ สื่อ นวัตกรรม และเทคโนโลยีเพื่อการศึกษา	คุณลักษณะความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์							หลักการบริหารการศึกษาอิสลาม
		การศรัทธา (อีมาน)	การทำความดี (อิบาดะฮ์)	คุณธรรมจริยธรรม (อัคลา๊ก)	สติปัญญา	จิตใจและจิตวิญญาณ	ร่างกาย	สังคม	
	<p>ผู้เรียน และมีความหลากหลาย</p> <p>3. แต่งตั้งคณะทำงานการพัฒนากระบวนการเรียนรู้ สื่อ นวัตกรรม และเทคโนโลยีเพื่อการศึกษา</p> <p>คณะทำงาน : ผู้บริหาร หัวหน้าฝ่ายวิชาการ ศาสนาและสามัญ หัวหน้ากลุ่มสาระการเรียนรู้ ศาสนาและสามัญ ครู และบุคลากรในโรงเรียน</p> <p>4. ประสานวิทยากรในการให้ความรู้เกี่ยวกับการสร้างผู้เรียนสู่ความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ในด้านการพัฒนากระบวนการเรียนรู้ สื่อ นวัตกรรม และเทคโนโลยีเพื่อการศึกษา</p>								<p>1. การปรึกษาหารือ (ชูรอ) 2. การมอบหมาย (ตะวิกัลล) 3. การตักเตือน (นะซีหะฮ์) 4. ความยุติธรรม (อัคล) 5. ความเป็นที่ไว้วางใจ (อะมานะฮ์) 6. ความเป็นกัจวัตร์ (อิสติกอมะฮ์) 7. ความรับผิดชอบ (มัสอุลียะฮ์) 8. ความซำนาญ (อิตกอน) 9. การนิเทศตรวจตรา (มูรอเกาะบะฮ์) 10. ความอดทนมุมานะ (มูญาฮะดะฮ์) และ 11. คุณธรรมจริยธรรมอันสูงสุด (อิหसान)</p>
D	<p>1. ดำเนินการประชุมชี้แจงรูปแบบการบริหารงานวิชาการของโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามจังหวัดชายแดนภาคใต้เพื่อสร้างผู้เรียนสู่ความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ และชี้แจงแนวคิด ทฤษฎี และวัตถุประสงค์ของการสร้างผู้เรียนสู่ความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ในด้านการพัฒนากระบวนการเรียนรู้ สื่อ นวัตกรรม และเทคโนโลยีเพื่อการศึกษา</p> <p>กลุ่มเป้าหมาย : ผู้บริหาร ครู และบุคลากรในโรงเรียน</p> <p>2. วิทยากรดำเนินการชี้แจงแนวทางการพัฒนากระบวนการเรียนรู้ สื่อ นวัตกรรม และเทคโนโลยีเพื่อการศึกษาที่เกี่ยวข้องกับการสร้างผู้เรียนสู่ความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ ประกอบด้วย 1) มีการจัดกระบวนการเรียนการสอนที่เชื่อมโยงทั้งโลกคุณยาและอาคิเราะฮ์ 2) คำนี้ถึงความต้องการและความถนัดของผู้เรียน สอดคล้องกับสภาพความเป็นจริงของผู้เรียนและมีความหลากหลาย 3) มุ่งเน้นให้ผู้เรียนมีความประพฤติดีและเห็นประโยชน์ส่วนรวมมากกว่าส่วนตน 4) ผู้สอนใช้เทคนิคการสอนและวิธีการสอนที่หลากหลาย สามารถ</p>	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	<p>1. การปรึกษาหารือ (ชูรอ)</p> <p>2. การมอบหมาย (ตะวิกัลล)</p> <p>3. การตักเตือน (นะซีหะฮ์)</p> <p>4. ความยุติธรรม (อัคล)</p> <p>5. ความเป็นที่ไว้วางใจ (อะมานะฮ์)</p> <p>6. ความเป็นกัจวัตร์ (อิสติกอมะฮ์)</p> <p>7. ความรับผิดชอบ (มัสอุลียะฮ์)</p> <p>8. ความซำนาญ (อิตกอน)</p> <p>9. การนิเทศตรวจตรา (มูรอเกาะบะฮ์)</p> <p>10. ความอดทนมุมานะ (มูญาฮะดะฮ์) และ</p> <p>11. คุณธรรมจริยธรรมอันสูงสุด (อิหसान)</p>

กระบวนการบริหาร PDCA	2.การพัฒนากระบวนการเรียนรู้ สื่อนวัตกรรม และเทคโนโลยีเพื่อการศึกษา	คุณลักษณะความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์							หลักการบริหารการศึกษาอิสลาม
		การศรัทธา (อีมาน)	การทำความดี (อิบาดะฮ)	คุณธรรมจริยธรรม (อัคลาภ)	สติปัญญา	จิตใจและจิตวิญญาณ	ร่างกาย	สังคม	
	<p>ปฏิบัติได้จริงในการดำเนินชีวิตประจำวัน 5) มีการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนแบบทะเลาะเถาะฮ (นั่งรวมเป็นกลุ่ม) 6) มีการใช้สื่อนวัตกรรม และเทคโนโลยีที่ส่งผลอันดีมาต่อผู้เรียนในด้านจิตใจและจิตวิญญาณ สอดคล้องกับหลักคำสอนของศาสนา เหมาะสมกับวัยของผู้เรียน ดึงดูดความสนใจผู้เรียน และมีความหลากหลาย</p> <ul style="list-style-type: none"> • วิทยาการสามารถนำหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน 2551 และหลักสูตรอิสลามศึกษา 2546 ใช้ประกอบในการบรรยาย เพื่อสามารถเชื่อมโยงในแต่ละรายวิชาได้ชัดเจน และยกตัวอย่างประกอบตามมาตรฐานและตัวชี้วัดของแต่ละรายวิชา <p>3. วิทยาการดำเนินการแบ่งกลุ่ม โดยแยกตามกลุ่มสาระการเรียนรู้ศาสนาและสามัญ พร้อมทั้งมอบใบงานให้แต่ละกลุ่มสาระจัดทำแผนการจัดการเรียนรู้ตามแนวทางการพัฒนากระบวนการเรียนรู้ สื่อนวัตกรรม และเทคโนโลยีเพื่อการศึกษา พร้อมทั้งระบุจำนวนคุณลักษณะความเป็นมนุษย์ของผู้เรียนที่คาดว่าจะเกิด (รายละเอียดแนวทางการพัฒนาฯ ปรากฏข้อ 2)</p> <p>4. ให้แต่ละกลุ่มนำเสนอตามใบงานที่ได้รับมอบหมาย และดำเนินการทดลองสอนตามแผนการจัดการเรียนรู้</p> <ul style="list-style-type: none"> • ขั้นตอนนี้ทำให้ทราบว่า แต่ละกลุ่มสาระการเรียนรู้ได้ดำเนินการจัดทำแผนการจัดการเรียนรู้ตามแนวทางการพัฒนากระบวนการเรียนรู้ สื่อนวัตกรรม และเทคโนโลยีเพื่อการศึกษาหรือไม่ และทำให้ทราบว่าเมื่อดำเนินการสอนแล้วจะสามารถสร้างผู้เรียนสู่ความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ได้จำนวนกี่คุณลักษณะ 								<p>1. การปรึกษาหารือ (ชูรอ) 2. การมอบหมาย (ตะวีกัล) 3. การตักเตือน (นะซีหะฮ) 4. ความยุติธรรม (อัคล) 5. ความเป็นที่ไว้วางใจ (อะมานะฮ) 6. ความเป็นกิงวัตร์ (อิสติกอมาฮ) 7. ความรับผิดชอบ (มัสอูลียะฮ) 8. ความซำนาญ (อิติกอน) 9. การนิเทศตรวจตรา (มูรออะซะฮ) 10. ความอดทนมุมานะ (มูญาฮะดะฮ) และ 11. คุณธรรมจริยธรรมอันสูงสุด (อิหसान)</p>

กระบวนการบริหาร PDCA	2.การพัฒนากระบวนการเรียนรู้ สื่อ นวัตกรรม และเทคโนโลยีเพื่อการศึกษา	คุณลักษณะความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์							หลักการบริหารการศึกษาอิสลาม
		การศรัทธา (อีมาน)	การทำความดี (อิบาดะฮ์)	คุณธรรมจริยธรรม (อัคลา๊ก)	สติปัญญา	จิตใจและจิตวิญญาณ	ร่างกาย	สังคม	
	<p>5. ให้อำนาจกลุ่มสาระการเรียนรู้ศาสนาและสามัญมอบหมายให้ครูที่รับผิดชอบในแต่ละรายวิชาดำเนินการจัดทำแผนการจัดการเรียนรู้ตามแนวทางการพัฒนากระบวนการเรียนรู้ สื่อ นวัตกรรม และเทคโนโลยีเพื่อการศึกษา และส่งแผนการจัดการเรียนรู้ให้หัวหน้ากลุ่มสาระตรวจสอบ และดำเนินการสอนจริงในห้องเรียนตามแผนการจัดการเรียนรู้ดังกล่าว</p> <p>6. แผนการจัดการเรียนรู้ของครูแต่ละคนควรมุ่งเน้นขั้นตอนการสอนอย่างเป็นระบบ สอดแทรกคุณลักษณะความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ตามเวลาที่เหมาะสม ใช้วิธีสอนและเทคนิคการสอนที่หลากหลาย และใช้สื่อที่เหมาะสม</p> <p>7. จัดอบรมครูศาสนาและสามัญเพื่อพัฒนากระบวนการสอน วิธีสอนและเทคนิคการสอน เพื่อสร้างผู้เรียนสู่ความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์</p>								<p>1. การปรึกษาหารือ (ชูรอ) 2. การมอบหมาย (ตะวักกัล) 3. การตักเตือน (นะซีหะฮ์) 4. ความยุติธรรม (อัคล) 5. ความเป็นที่ไว้วางใจ (อะมานะฮ์) 6. ความเป็นกิงวัตร (อิสติกอมะฮ์) 7. ความรับผิดชอบ (มัสอุลียะฮ์) 8. ความซำนาญ (อิตกอน) 9. การนิเทศตรวจตรา (มูรอเกาะบะฮ์) 10. ความอดทนมุมานะ (มูญาฮะดะฮ์) และ 11. คุณธรรมจริยธรรมอันสูงสุด (อิหसान)</p>
C	<p>1. ดำเนินการตรวจสอบ ติดตาม และประเมินแผนการจัดการเรียนรู้ตามแนวทางการพัฒนากระบวนการเรียนรู้ สื่อ นวัตกรรม และเทคโนโลยีเพื่อการศึกษา และประเมินคุณลักษณะความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ของผู้เรียนที่คาดว่าจะเกิดว่ามีจำนวนกี่คุณลักษณะ โดยอย่างน้อยต้องเกิดคุณลักษณะของผู้เรียนตั้งแต่ 4 คุณลักษณะขึ้นไป</p> <p>2. หัวหน้ากลุ่มสาระติดตามการสอนของครูในแต่ละรายวิชาและแนะนำสู่การสอนเพื่อสร้างผู้เรียนสู่ความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์</p> <p>3. บันทึกข้อมูลครูที่สอนไม่ตรงตามเป้าหมายที่วางไว้</p> <p>4. บันทึกปัญหาและอุปสรรคในประเด็นต่างๆ ที่เกี่ยวข้องเพื่อนำไปสู่การแก้ไขในชั้น A</p>	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	<p>1. การปรึกษาหารือ (ชูรอ) 2. การมอบหมาย (ตะวักกัล) 3. การตักเตือน (นะซีหะฮ์) 4. ความยุติธรรม (อัคล) 5. ความเป็นที่ไว้วางใจ (อะมานะฮ์) 6. ความเป็นกิงวัตร (อิสติกอมะฮ์) 7. ความรับผิดชอบ (มัสอุลียะฮ์) 8. ความซำนาญ (อิตกอน) 9. การนิเทศตรวจตรา (มูรอเกาะบะฮ์) 10. ความอดทนมุมานะ (มูญาฮะดะฮ์) และ 11. คุณธรรมจริยธรรมอันสูงสุด (อิหसान)</p>

กระบวนการบริหาร PDCA	2.การพัฒนากระบวนการเรียนรู้ นวัตกรรมและเทคโนโลยีเพื่อการศึกษา	คุณลักษณะความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์							หลักการบริหารการศึกษาอิสลาม	
		การศรัทธา (อีมาน)	การทำความดี (อิบาดะฮ์)	คุณธรรมจริยธรรม (อัคลา๊ก)	สติปัญญา	จิตใจและจิตวิญญาณ	ร่างกาย	สังคม		ทักษะด้านอาชีพ
A	ดำเนินการปรับปรุงและแก้ไขในส่วนที่เป็นปัญหาและอุปสรรคเกี่ยวกับแนวทางการพัฒนากระบวนการเรียนรู้ สื่อ นวัตกรรม และเทคโนโลยีเพื่อการศึกษา เพื่อสามารถกำหนดเป็นแนวทางการพัฒนากระบวนการเรียนรู้ สื่อ นวัตกรรม และเทคโนโลยีเพื่อการศึกษาเพื่อสร้างผู้เรียนสู่ความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	1. การปรึกษาหารือ (ซุรอ) 2. การมอบหมาย (ตะวักกัล) 3. การตักเตือน (นะซีหะฮ์) 4. ความยุติธรรม (อัคล) 5. ความเป็นที่ไว้วางใจ (อะมานะฮ์) 6. ความเป็นกิงวัตร์ (อิสติกอมะฮ์) 7. ความรับผิดชอบ (มัสอูลียะฮ์) 8. ความชำนาญ (อิตกอน) 9. การนิเทศตรวจตรา (มูรอเกาะบะฮ์) 10. ความอดทนมุมานะ (มูญาฮะดะฮ์) และ 11. คุณธรรมจริยธรรมอันสูงสุด (อิหसान)

ตารางที่ 78 รูปแบบการบริหารงานวิชาการของโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลาม
จังหวัดชายแดนภาคใต้เพื่อสร้างผู้เรียนสู่ความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ในด้านการวิจัยและการวัดผล
ประเมินผลทางการศึกษา

กระบวนการบริหาร PDCA	3. การวิจัยและการวัดผล ประเมินผลทางการศึกษา	คุณลักษณะความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์							หลักการบริหารการศึกษาอิสลาม
		การศรัทธา (อิหม่าม)	การทำความดี (อิบาดะฮ์)	คุณธรรมจริยธรรม (อัคลาภ)	สติปัญญา	จิตใจและจิตวิญญาณ	ร่างกาย	สังคม	ทักษะด้านอาชีพ
P	<p>1. ประชุมชี้แจงรูปแบบการบริหารงานวิชาการของโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามจังหวัดชายแดนภาคใต้เพื่อสร้างผู้เรียนสู่ความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ และชี้แจงแนวคิด ทฤษฎี และวัตถุประสงค์ของการสร้างผู้เรียนสู่ความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ในด้านการวิจัยและการวัดผลประเมินผลทางการศึกษา</p> <p>กลุ่มเป้าหมาย : ผู้บริหาร ครู และบุคลากรในโรงเรียน</p> <p>2. ชี้แจงรูปแบบการวิจัยและการวัดผลประเมินผลทางการศึกษาเพื่อสร้างผู้เรียนสู่ความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ ประกอบด้วย 1) มีการวิจัยในชั้นเรียนเพื่อแก้ปัญหาของผู้เรียนด้านวิชาการ โดยครอบคลุมคุณลักษณะของผู้เรียนทั้ง 8 ด้าน 2) มีการทำวิจัยเกี่ยวกับปัญหาของผู้เรียน และสามารถนำกระบวนการวิจัยมาแก้ปัญหาพฤติกรรมของผู้เรียน และมีการเผยแพร่ผลงานวิจัยให้ผู้ที่เกี่ยวข้องและผู้ที่มีส่วนได้ส่วนเสียได้รับทราบ 3) มีการวัดผลและประเมินผลที่หลากหลายครอบคลุมด้านความรู้ ด้านจิตใจและด้านการปฏิบัติอย่างเป็นระบบและประเมินตามสภาพจริง โดยสามารถแบ่งสัดส่วนการประเมินผลที่ครอบคลุมคุณลักษณะของความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ของผู้เรียนทั้ง 8 ด้าน 4) มีการจัดกิจกรรมสอนซ่อมเสริมเพื่อปรับปรุงแก้ไขผลการเรียนของผู้เรียน การประเมินกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน การประเมินคุณลักษณะอันพึง</p>								<p>1. การปรึกษาหารือ (ชูรอ)</p> <p>2. การมอบหมาย (ตะวักกัล)</p> <p>3. การตักเตือน (นะสีหะฮ์)</p> <p>4. ความยุติธรรม (อัดล)</p> <p>5. ความเป็นที่ไว้วางใจ (อะมานะฮ์)</p> <p>6. ความเป็นกัจวัตร์ (อิสติกอมาฮ์)</p> <p>7. ความรับผิดชอบ (มัสอุลียะฮ์)</p> <p>8. ความซำนาญ (อิติกอน)</p> <p>9. การนิเทศตรวจตรา (มูรอเกาะบะฮ์)</p> <p>10. ความอดทนมุมานะ (มูญาฮะดะฮ์) และ</p> <p>11. คุณธรรมจริยธรรมอันสูงสุด (อิหसान)</p>

กระบวนการบริหาร PDCA	3. การวิจัยและการวัดผล ประเมินผลทางการศึกษา	คุณลักษณะความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์							หลักการบริหารการศึกษาอิสลาม
		การศรัทธา (อีมาน)	การทำความดี (อิบาดะฮ์)	คุณธรรมจริยธรรม (อัคลาภ)	สติปัญญา	จิตใจและจิตวิญญาณ	ร่างกาย	สังคม	
	<p>ประสงค์ การประเมินการอ่าน คิด วิเคราะห์ และเขียน 5) มีการจัดทำระเบียบการวัดและประเมินผล และ 6) มีการอบรมพัฒนาครูและผู้บริหารให้มีความรู้ความเข้าใจในการสร้างเครื่องมือวัดประเมินผลที่มีความหลากหลายและเหมาะสมกับผู้เรียนในแต่ละระดับชั้น สอดคล้องกับมาตรฐานการเรียนรู้และสาระการเรียนรู้</p> <p>3. แต่งตั้งคณะทำงานการวิจัยและการวัดผล ประเมินผลทางการศึกษา</p> <p>คณะทำงาน : ผู้บริหาร หัวหน้าฝ่ายวิชาการ ศาสนาและสามัญ หัวหน้ากลุ่มสาระการเรียนรู้ ศาสนาและสามัญ ครู และบุคลากรในโรงเรียน</p> <p>4. ประสานวิทยากรในการให้ความรู้เกี่ยวกับการสร้างผู้เรียนสู่ความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ในด้านการวิจัยและการวัดผล ประเมินผลทางการศึกษา</p> <p>5. วางแผนการจัดอบรมครูศาสนาและสามัญ เกี่ยวกับการวิจัยและการวัดผลประเมินผลทางการศึกษาเพื่อพัฒนาผู้เรียนสู่ความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ อย่างน้อยปีการศึกษาละ 2 ครั้ง</p>								<p>1. การปรึกษาหารือ (ชูรอ) 2. การมอบหมาย (ตะวักกัล) 3. การตักเตือน (นะซีหะฮ์) 4. ความยุติธรรม (อัคล) 5. ความเป็นที่ไว้วางใจ (อะมานะฮ์) 6. ความเป็นกัจวัตร์ (อิสติกอมะฮ์) 7. ความรับผิดชอบ (มัสอุลียะฮ์) 8. ความซำนาญ (อิติกอน) 9. การนิเทศตรวจตรา (มูรออะซะฮ์) 10. ความอดทนมุมานะ (มุญาฮะดะฮ์) และ 11. คุณธรรมจริยธรรมอันสูงสุด (อิหसान)</p>
D	<p>1. ดำเนินการประชุมชี้แจงรูปแบบการบริหารงานวิชาการของโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามจังหวัดชายแดนภาคใต้เพื่อสร้างผู้เรียนสู่ความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ และชี้แจงแนวคิด ทฤษฎี และวัตถุประสงค์ของการสร้างผู้เรียนสู่ความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ในด้านการวิจัยและการวัดผล ประเมินผลทางการศึกษา</p> <p>กลุ่มเป้าหมาย : ผู้บริหาร ครู และบุคลากรในโรงเรียน</p> <p>2. วิทยากรดำเนินการชี้แจงการวิจัยและการวัดผล ประเมินผลทางการศึกษาเพื่อสร้าง</p>	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	<p>1. การปรึกษาหารือ (ชูรอ) 2. การมอบหมาย (ตะวักกัล) 3. การตักเตือน (นะซีหะฮ์) 4. ความยุติธรรม (อัคล) 5. ความเป็นที่ไว้วางใจ (อะมานะฮ์) 6. ความเป็นกัจวัตร์ (อิสติกอมะฮ์) 7. ความรับผิดชอบ (มัสอุลียะฮ์) 8. ความซำนาญ (อิติกอน) 9. การนิเทศตรวจตรา (มูรออะซะฮ์)</p>

กระบวนการบริหาร PDCA	3. การวิจัยและการวัดผล ประเมินผลทางการศึกษา	คุณลักษณะความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์							หลักการบริหารการศึกษาอิสลาม
		การศรัทธา (อิमान)	การทำความดี (อิบาดะฮ์)	คุณธรรมจริยธรรม (อัคลาภ)	สติปัญญา	จิตใจและจิตวิญญาณ	ร่างกาย	สังคม	
	<p>ผู้เรียน สู้ ความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ ประกอบด้วย 1) มีการวิจัยในชั้นเรียนเพื่อแก้ปัญหาของผู้เรียนด้านวิชาการ โดยครอบคลุมคุณลักษณะของผู้เรียนทั้ง 8 ด้าน 2) มีการทำวิจัยเกี่ยวกับปัญหาของผู้เรียนและสามารถนำกระบวนการวิจัยมาแก้ปัญหาพฤติกรรมของผู้เรียน และมีการเผยแพร่ผลงานวิจัยให้ผู้ที่เกี่ยวข้องและผู้ที่มีส่วนได้ส่วนเสียได้รับทราบ 3) มีการวัดผลและประเมินผลที่หลากหลายครอบคลุมด้านความรู้ ด้านจิตใจ และด้านการปฏิบัติอย่างเป็นระบบและประเมินตามสภาพจริง โดยสามารถแบ่งสัดส่วนการประเมินผลที่ครอบคลุมคุณลักษณะของความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ของผู้เรียนทั้ง 8 ด้าน 4) มีการจัดกิจกรรมสอนซ่อมเสริมเพื่อปรับปรุงแก้ไขผลการเรียนของผู้เรียน การประเมินกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน การประเมินคุณลักษณะอันพึงประสงค์ การประเมินการอ่าน คิด วิเคราะห์และเขียน 5) มีการจัดทำระเบียบการวัดและประเมินผล และ 6) มีการอบรมพัฒนาครูและผู้บริหารให้มีความรู้ความเข้าใจในการสร้างเครื่องมือวัดประเมินผลที่มีความหลากหลายและเหมาะสมกับผู้เรียนในแต่ละระดับชั้น สอดคล้องกับมาตรฐานการเรียนรู้ และสาระการเรียนรู้</p> <p>3. วิทยากรดำเนินการให้ความรู้เกี่ยวกับรูปแบบการวิจัยและการวัดผลประเมินผลทางการศึกษาเพื่อสร้างผู้เรียนสู่ความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์</p> <p>4. ดำเนินการแบ่งกลุ่ม โดยแยกตามกลุ่มสาระการเรียนรู้ศาสนาและสามัญ พร้อมทั้งมอบใบงานให้แต่ละกลุ่มสาระจัดทำวิจัยและแนวทางการวัดผลประเมินผลทางการศึกษาเพื่อสร้างผู้เรียนสู่ความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ พร้อม</p>								<p>1. การปรึกษาหารือ (ชูรอ) 2. การมอบหมาย (ตะวักกัล) 3. การตักเตือน (นะซีหะฮ์) 4. ความยุติธรรม (อัคล) 5. ความเป็นที่ไว้วางใจ (อะมานะฮ์) 6. ความเป็นกิจวัตร (อิสติกอมาฮ์) 7. ความรับผิดชอบ (มัสอูลียะฮ์) 8. ความซื่อสัตย์ (อิติกอณ) 9. การนิเทศตรวจตรา (มูรอเกาะบะฮ์) 10. ความอดทนมุมานะ (มูญาฮะดะฮ์) และ 11. คุณธรรมจริยธรรมอันสูงสุด (อิหसान)</p> <p>เกาะบะฮ์)</p> <p>10. ความอดทนมุมานะ (มูญาฮะดะฮ์) และ</p> <p>11. คุณธรรมจริยธรรมอันสูงสุด (อิหसान)</p>

กระบวนการบริหาร PDCA	3. การวิจัยและการวัดผล ประเมินผลทางการศึกษา	คุณลักษณะความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์							หลักการบริหารการศึกษาอิสลาม
		การศรัทธา (อีมาน)	การทำความดี (อิบาดะฮ์)	คุณธรรมจริยธรรม (อัคลา๊ก)	สติปัญญา	จิตใจและจิตวิญญาณ	ร่างกาย	สังคม	
	<p>ทั้งนำเสนอตามใบงานที่ได้รับมอบหมาย</p> <p>5. ให้นักหน้ากลุ่มสาระการเรียนรู้ศาสนาและสามัญมอบหมายให้ครูที่รับผิดชอบในแต่ละรายวิชาดำเนินการตรวจสอบแนวทางการวัดผล ประเมินผล และสามารถนำไปเชื่อมต่อกับแผนการจัดการเรียนรู้ในชั้นการวัดผล ประเมินผลหลังจากเสร็จสิ้นการสอนแล้ว</p> <p>6. จัดอบรมครูศาสนาและสามัญเกี่ยวกับการวิจัยและการวัดผลประเมินผลทางการศึกษา เพื่อพัฒนาผู้เรียนสู่ความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ อย่างน้อยปีการศึกษาละ 2 ครั้ง</p>								<p>1. การปรึกษาหารือ (ซุรอ) 2. การมอบหมาย (ตะวักกัล) 3. การตักเตือน (นะซีหะฮ์) 4. ความยุติธรรม (อัคล) 5. ความเป็นที่ไว้วางใจ (อะมานะฮ์) 6. ความเป็นกัจวัตร์ (อิสติกอมะฮ์) 7. ความรับผิดชอบ (มัศอุลียะฮ์) 8. ความซำนาญ (อิตกอน) 9. การนิเทศตรวจตรา (มูรอเกาะบะฮ์) 10. ความอดทนมุมานะ (มูญาฮะดะฮ์) และ 11. คุณธรรมจริยธรรมอันสูงสุด (อิหसान)</p>
C	<p>1. ดำเนินการตรวจสอบ ติดตาม และ ประเมินผลการดำเนินการวิจัยและการวัดผล ประเมินผลทางการศึกษา และประเมินคุณลักษณะความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ของผู้เรียนว่าจะเกิดก็คุณลักษณะ โดยพิจารณาจากธรรมชาติของแต่ละรายวิชา</p> <p>2. ให้นักหน้ากลุ่มสาระติดตามการสอนของครูในแต่ละรายวิชา และแนะนำการวัดผล ประเมินผลเพื่อสร้างผู้เรียนสู่ความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์</p> <p>3. บันทึกข้อมูลครูที่สอนไม่ตรงตามเป้าหมายที่วางไว้</p> <p>4. บันทึกปัญหาและอุปสรรคในประเด็นต่างๆ ที่เกี่ยวข้องเพื่อนำไปสู่การแก้ไขในชั้น A</p>	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	<p>1. การปรึกษาหารือ (ซุรอ) 2. การมอบหมาย (ตะวักกัล) 3. การตักเตือน (นะซีหะฮ์) 4. ความยุติธรรม (อัคล) 5. ความเป็นที่ไว้วางใจ (อะมานะฮ์) 6. ความเป็นกัจวัตร์ (อิสติกอมะฮ์) 7. ความรับผิดชอบ (มัศอุลียะฮ์) 8. ความซำนาญ (อิตกอน) 9. การนิเทศตรวจตรา (มูรอเกาะบะฮ์) 10. ความอดทนมุมานะ (มูญาฮะดะฮ์) และ 11. คุณธรรมจริยธรรมอันสูงสุด (อิหसान)</p>
A	ดำเนินการปรับปรุงและแก้ไขในส่วนที่เป็นปัญหาและอุปสรรคเกี่ยวกับแนวทางการพัฒนาการวิจัยและการวัดผลประเมินผลทางการศึกษา เพื่อสามารถกำหนดเป็นแนวทางการพัฒนาการวิจัยและการวัดผล	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	<p>1. การปรึกษาหารือ (ซุรอ) 2. การมอบหมาย (ตะวักกัล) 3. การตักเตือน (นะซีหะฮ์) 4. ความยุติธรรม (อัคล) 5. ความเป็นที่ไว้วางใจ (อะ</p>

กระบวนการบริหาร PDCA	3. การวิจัยและการวัดผล ประเมินผลทางการศึกษา	คุณลักษณะความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์							หลักการบริหารการศึกษาอิสลาม
		การศรัทธา (อีมาน)	การทำความดี (อิบาดะฮ์)	คุณธรรมจริยธรรม (อัคลา๊ก)	สติปัญญา	จิตใจและจิตวิญญาณ	ร่างกาย	สังคม	
	ประเมินผลทางการศึกษา เพื่อสร้างผู้เรียนสู่ความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์								1. การปรึกษาหารือ (ซุร่อ) 2. การมอบหมาย (ตะวักกัล) 3. การตักเตือน (นะซีหะฮ์) 4. ความยุติธรรม (อัคล) 5. ความเป็นที่ไว้วางใจ (อะมานะฮ์) 6. ความเป็นกิจวัตร (อิสติกอมาฮ์) 7. ความรับผิดชอบ (มัสอูลียะฮ์) 8. ความซำนาญ (อิติกอน) 9. การนิเทศตรวจตรา (มูรอเกาะบะฮ์) 10. ความอดทนมุมานะ (มูญาฮะดะฮ์) และ 11. คุณธรรมจริยธรรมอันสูงสุด (อิหसान)
									มานะฮ์) 6. ความเป็นกิจวัตร (อิสติกอมาฮ์) 7. ความรับผิดชอบ (มัสอูลียะฮ์) 8. ความซำนาญ (อิติกอน) 9. การนิเทศตรวจตรา (มูรอเกาะบะฮ์) 10. ความอดทนมุมานะ (มูญาฮะดะฮ์) และ 11. คุณธรรมจริยธรรมอันสูงสุด (อิหसान)

Prince of Songkla University
Pattani Campus

ตารางที่ 79 รูปแบบการบริหารงานวิชาการของโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลาม
จังหวัดชายแดนภาคใต้เพื่อสร้างผู้เรียนสู่ความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ในด้านการนิเทศและการแนะแนว
การศึกษา

กระบวนการบริหาร PDCA	4. การนิเทศและการแนะแนวการศึกษา	คุณลักษณะความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์							หลักการบริหารการศึกษาอิสลาม
		การศรัทธา (อิหม่าม)	การทำความดี (อิบาดะฮ์)	คุณธรรมจริยธรรม (อัคโลก)	สติปัญญา	จิตใจและจิตวิญญาณ	ร่างกาย	สังคม	
P	<p>1. ประชุมชี้แจงรูปแบบการบริหารงานวิชาการของโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามจังหวัดชายแดนภาคใต้เพื่อสร้างผู้เรียนสู่ความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ และชี้แจงแนวคิด ทฤษฎี และวัตถุประสงค์ของการสร้างผู้เรียนสู่ความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ในด้านการนิเทศและการแนะแนวการศึกษา</p> <p>กลุ่มเป้าหมาย : ผู้บริหาร ครู และบุคลากรในโรงเรียน</p> <p>2. ชี้แจงรูปแบบการนิเทศและการแนะแนวการศึกษาเพื่อสร้างผู้เรียนสู่ความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ ประกอบด้วย 1) มีการนิเทศที่ส่งเสริมและสนับสนุนให้กระบวนการเรียนการสอนส่งผลที่ดีต่อผู้เรียน โดยมุ่งให้ผู้เรียนเกิดคุณลักษณะที่สมบูรณ์ทั้ง 8 ด้าน 2) มีการนิเทศอย่างต่อเนื่อง 3) เป็นการนิเทศโดยศึกษานิเทศก์ นิเทศโดยผู้บริหาร และนิเทศโดยเพื่อนครูในโรงเรียน 4) ผู้นิเทศต้องเป็นแบบอย่างที่ดีแก่ครูและผู้เรียน มีความเชี่ยวชาญทั้งด้านศาสนาและสามัญ 5) มีการแนะแนวด้านการศึกษาต่อ ทักษะชีวิต และอาชีพ 6) มีการแนะแนวที่มุ่งเน้นการดำเนินชีวิตในโลกดุนยาและอาคิเราะฮ์ให้เกิดดุลยภาพ 7) ใช้วิธีการแนะแนวที่หลากหลาย เพื่อมุ่งให้ผู้เรียนมีโลกทัศน์ที่กว้างไกล มีการสอดแทรกคุณธรรมจริยธรรม และ 8) เป็นการแนะแนวการศึกษาต่อและการมีงานทำที่สอดคล้องกับการดำเนินชีวิตแบบอิสลามในอนาคต</p>								<p>1. การปรึกษาหารือ (ชูรอ) 2. การมอบหมาย (ตะวักกัล) 3. การตักเตือน (นะซีหะฮ์) 4. ความยุติธรรม (อัคล) 5. ความเป็นที่ไว้วางใจ (อะมานะฮ์) 6. ความเป็นกิงวัตร (อิสติกอมะฮ์) 7. ความรับผิดชอบ (มัสอุลียะฮ์) 8. ความซำนาญ (อิติกอน) 9. การนิเทศตรวจตรา (มูรอเกาะบะฮ์) 10. ความอดทนมุมานะ (มุญาฮะดะฮ์) และ 11. คุณธรรมจริยธรรมอันสูงสุด (อิหसान)</p>
									<p>1. การปรึกษาหารือ (ชูรอ)</p> <p>2. การมอบหมาย (ตะวักกัล)</p> <p>3. การตักเตือน (นะซีหะฮ์)</p> <p>4. ความยุติธรรม (อัคล)</p> <p>5. ความเป็นที่ไว้วางใจ (อะมานะฮ์)</p> <p>6. ความเป็นกิงวัตร (อิสติกอมะฮ์)</p> <p>7. ความรับผิดชอบ (มัสอุลียะฮ์)</p> <p>8. ความซำนาญ (อิติกอน)</p> <p>9. การนิเทศตรวจตรา (มูรอเกาะบะฮ์)</p> <p>10. ความอดทนมุมานะ (มุญาฮะดะฮ์) และ</p> <p>11. คุณธรรมจริยธรรมอันสูงสุด (อิหसान)</p>

กระบวนการบริหาร PDCA	4. การนิเทศและการแนะแนวการศึกษา	คุณลักษณะความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์							หลักการบริหารการศึกษาอิสลาม
		การศรัทธา (อีมาน)	การทำความดี (อิบาดะฮ์)	คุณธรรมจริยธรรม (อัคลาภ)	สติปัญญา	จิตใจและจิตวิญญาณ	ร่างกาย	สังคม	
	<p>3. แต่งตั้งคณะทำงานการนิเทศและการแนะแนวการศึกษา</p> <p>คณะทำงาน : ผู้บริหาร หัวหน้าฝ่ายวิชาการ ศาสนาและสามัญ หัวหน้ากลุ่มสาระการเรียนรู้ ศาสนาและสามัญ ครู และบุคลากรในโรงเรียน</p> <p>4. ประสานวิทยากรให้ความรู้เกี่ยวกับการสร้างผู้เรียนสู่ความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ในด้านการนิเทศและการแนะแนวการศึกษา</p> <p>5. ให้คณะทำงานการนิเทศและการแนะแนวการศึกษาวางแผนการดำเนินการนิเทศและการแนะแนวการศึกษา</p> <p>6. วางแผนการจัดอบรมเชิงปฏิบัติการการนิเทศและการแนะแนวเพื่อสร้างผู้เรียนสู่ความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ อย่างน้อยปีการศึกษาละ 2 ครั้ง</p>								<p>1. การปรึกษาหารือ (ซุรอ) 2. การมอบหมาย (ตะวักกัล) 3. การตักเตือน (นะซีหะฮ์) 4. ความยุติธรรม (อัคล) 5. ความเป็นที่ไว้วางใจ (อะมานะฮ์) 6. ความเป็นกัจวัตร์ (อิสติกอมะฮ์) 7. ความรับผิดชอบ (มัสอูลียะฮ์) 8. ความชำนาญ (อิตกอน) 9. การนิเทศตรวจตรา (มูรอเกาะบะฮ์) 10. ความอดทนมุมานะ (มูญาฮะดะฮ์) และ 11. คุณธรรมจริยธรรมอันสูงสุด (อิหฺसान)</p>
D	<p>1. ดำเนินการประชุมชี้แจงรูปแบบการบริหารงานวิชาการของโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามจังหวัดชายแดนภาคใต้เพื่อสร้างผู้เรียนสู่ความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ และชี้แจงแนวคิด ทฤษฎี และวัตถุประสงค์ของการสร้างผู้เรียนสู่ความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ในด้านการนิเทศและการแนะแนวการศึกษา</p> <p>กลุ่มเป้าหมาย : ผู้บริหาร ครู และบุคลากรในโรงเรียน</p> <p>2. วิทยากรดำเนินการชี้แจงการการนิเทศและการแนะแนวการศึกษาเพื่อสร้างผู้เรียนสู่ความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ ประกอบด้วย 1) มีการนิเทศที่ส่งเสริมและสนับสนุนให้กระบวนการเรียนการสอนส่งผลที่ดีต่อผู้เรียน โดยมุ่งให้ผู้เรียนเกิดคุณลักษณะที่สมบูรณ์ทั้ง 8 ด้าน 2) มีการนิเทศอย่างต่อเนื่อง 3) เป็นการนิเทศโดยศึกษานิเทศก์ นิเทศโดยผู้บริหาร และนิเทศโดยเพื่อนครูในโรงเรียน 4) ผู้นิเทศต้องเป็น</p>	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	<p>1. การปรึกษาหารือ (ซุรอ) 2. การมอบหมาย (ตะวักกัล) 3. การตักเตือน (นะซีหะฮ์) 4. ความยุติธรรม (อัคล) 5. ความเป็นที่ไว้วางใจ (อะมานะฮ์) 6. ความเป็นกัจวัตร์ (อิสติกอมะฮ์) 7. ความรับผิดชอบ (มัสอูลียะฮ์) 8. ความชำนาญ (อิตกอน) 9. การนิเทศตรวจตรา (มูรอเกาะบะฮ์) 10. ความอดทนมุมานะ (มูญาฮะดะฮ์) และ 11. คุณธรรมจริยธรรมอันสูงสุด (อิหฺसान)</p>

กระบวนการบริหาร PDCA	4. การนิเทศและการแนะแนวการศึกษา	คุณลักษณะความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์							หลักการบริหารการศึกษาอิสลาม
		การศรัทธา (อีมาน)	การทำความดี (อิบาดะฮ)	คุณธรรมจริยธรรม (อัคลาภ)	สติปัญญา	จิตใจและจิตวิญญาณ	ร่างกาย	สังคม	
	<p>แบบอย่างที่ดีแก่ครูและผู้เรียน มีความเชี่ยวชาญทั้งด้านศาสนาและสามัญ 5) มีการแนะแนวทางการศึกษาต่อ ทักษะชีวิต และอาชีพ 6) มีการแนะแนวที่มุ่งเน้นการดำเนินชีวิตในโลกดุนยาและอาคิเราะฮ์ให้เกิดดุลยภาพ 7) ใช้วิธีการแนะแนวที่หลากหลาย เพื่อมุ่งให้ผู้เรียนมีโลกทัศน์ที่กว้างไกล มีการสอดแทรกคุณธรรมจริยธรรม และ 8) เป็นการแนะแนวการศึกษาต่อและการมีงานทำที่สอดคล้องกับการดำเนินชีวิตแบบอิสลามในอนาคต</p> <p>3. วิทยากรให้ยกตัวอย่างประกอบเกี่ยวกับรูปแบบการนิเทศและการแนะแนวการศึกษาเพื่อสร้างผู้เรียนสู่ความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์</p> <p>4. ดำเนินการแบ่งกลุ่ม โดยแยกตามกลุ่มสาระการเรียนรู้ศาสนาและสามัญ พร้อมทั้งมอบใบงานให้แต่ละกลุ่มสาระจัดทำแนวทางการนิเทศและการแนะแนวการศึกษาเพื่อสร้างผู้เรียนสู่ความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ พร้อมทั้งนำเสนอตามใบงานที่ได้รับมอบหมาย</p> <ul style="list-style-type: none"> ● กระบวนการในขั้นตอนนี้ทำให้ครูผู้สอนทุกคนเข้าใจกระบวนการนิเทศและการแนะแนวการศึกษาเพื่อสร้างผู้เรียนสู่ความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ <p>5. ให้คณะทำงานตามคำสั่งด้านการนิเทศการศึกษาดำเนินการนิเทศและติดตามการสอนของครูในแต่ละสาระวิชาอย่างต่อเนื่อง โดยการนิเทศแบบกัลยาณมิตร มุ่งเน้นการสอนเพื่อสร้างผู้เรียนสู่ความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์</p> <p>6. ให้คณะทำงานตามคำสั่งด้านการแนะแนวการศึกษาดำเนินการแนะแนวผู้เรียนให้ครอบคลุมคุณลักษณะทั้ง 8 ด้าน เพื่อสร้างผู้เรียนสู่ความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์</p> <p>7. จัดอบรมเชิงปฏิบัติการการนิเทศและการแนะแนวเพื่อสร้างผู้เรียนสู่ความเป็นมนุษย์ที่</p>								<p>1. การปรึกษาหารือ (ชูรอ) 2. การมอบหมาย (ตะวีกัลล) 3. การตักเตือน (นะซีหะฮ) 4. ความยุติธรรม (อัคล) 5. ความเป็นที่ไว้วางใจ (อะมานะฮ) 6. ความเป็นกิงวัตร (อิสติกอมาฮ) 7. ความรับผิดชอบ (มัสอูลียะฮ) 8. ความซำนาญ (อิตกอน) 9. การนิเทศตรวจตรา (มูรออะกะบะฮ) 10. ความอดทนมุมานะ (มูญาฮะดะฮ) และ 11. คุณธรรมจริยธรรมอันสูงสุด (อิหसान)</p>

กระบวนการบริหาร PDCA	4. การนิเทศและการแนะแนวการศึกษา	คุณลักษณะความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์							ทักษะด้านอาชีพ	หลักการบริหารการศึกษาอิสลาม
		การศรัทธา (อีมาน)	การทำความดี (อิบาดะฮ์)	คุณธรรมจริยธรรม (อัคลา๊ก)	สติปัญญา	จิตใจและจิตวิญญาณ	ร่างกาย	สังคม		
	สมบูรณ์อย่างน้อยปีการศึกษาละ 2 ครั้ง									1. การปรึกษาหารือ (ชูรอ) 2. การมอบหมาย (ตะวักกัล) 3. การตักเตือน (นะซีหะฮ์) 4. ความยุติธรรม (อัคล) 5. ความเป็นที่ไว้วางใจ (อะมานะฮ์) 6. ความเป็นกัจวัตร์ (อิสติกอมะฮ์) 7. ความรับผิดชอบ (มัสอุลียะฮ์) 8. ความชำนาญ (อิตกอน) 9. การนิเทศตรวจตรา (มูรอเกาะบะฮ์) 10. ความอดทนมุมานะ (มุญาฮะดะฮ์) และ 11. คุณธรรมจริยธรรมอันสูงสุด (อิหसान)
C	<p>1. ดำเนินการตรวจสอบ ติดตาม และประเมินผลการนิเทศและการแนะแนวการศึกษา และประเมินคุณลักษณะความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ของผู้เรียนว่าจะเกิดที่คุณลักษณะ โดยพิจารณาจากธรรมชาติของแต่ละรายวิชา</p> <p>2. คณะทำงานการนิเทศและการแนะแนวการศึกษาติดตามการสอนของครูในแต่ละรายวิชาและแนะแนวผู้เรียนเพื่อสร้างผู้เรียนสู่ความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์</p> <p>3. บันทึกปัญหาและอุปสรรคในประเด็นต่างๆ ที่เกี่ยวข้องเพื่อนำไปสู่การแก้ไขในชั้น A</p>	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	<p>1. การปรึกษาหารือ (ชูรอ)</p> <p>2. การมอบหมาย (ตะวักกัล)</p> <p>3. การตักเตือน (นะซีหะฮ์)</p> <p>4. ความยุติธรรม (อัคล)</p> <p>5. ความเป็นที่ไว้วางใจ (อะมานะฮ์)</p> <p>6. ความเป็นกัจวัตร์ (อิสติกอมะฮ์)</p> <p>7. ความรับผิดชอบ (มัสอุลียะฮ์)</p> <p>8. ความชำนาญ (อิตกอน)</p> <p>9. การนิเทศตรวจตรา (มูรอเกาะบะฮ์)</p> <p>10. ความอดทนมุมานะ (มุญาฮะดะฮ์) และ</p> <p>11. คุณธรรมจริยธรรมอันสูงสุด (อิหसान)</p>	
A	ดำเนินการปรับปรุงและแก้ไขในส่วนที่เป็นปัญหาและอุปสรรคเกี่ยวกับแนวทางการพัฒนาการนิเทศและการแนะแนวการศึกษา เพื่อสามารถกำหนดเป็นแนวทางการพัฒนาการนิเทศและการแนะแนวการศึกษาเพื่อสร้างผู้เรียนสู่ความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	<p>1. การปรึกษาหารือ (ชูรอ)</p> <p>2. การมอบหมาย (ตะวักกัล)</p> <p>3. การตักเตือน (นะซีหะฮ์)</p> <p>4. ความยุติธรรม (อัคล)</p> <p>5. ความเป็นที่ไว้วางใจ (อะมานะฮ์)</p> <p>6. ความเป็นกัจวัตร์ (อิสติกอมะฮ์)</p> <p>7. ความรับผิดชอบ (มัสอุลียะฮ์)</p> <p>8. ความชำนาญ (อิตกอน)</p> <p>9. การนิเทศตรวจตรา (มูรอเกาะบะฮ์)</p> <p>10. ความอดทนมุมานะ (มุญาฮะดะฮ์) และ</p> <p>11. คุณธรรมจริยธรรมอัน</p>	

กระบวนการบริหาร PDCA	4. การนิเทศและการแนะแนวการศึกษา	คุณลักษณะความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์							หลักการบริหารการศึกษาอิสลาม
		การศรัทธา (อีมาน)	การทำความดี (อิบาดะฮ)	คุณธรรมจริยธรรม (อัคลาภ)	สติปัญญา	จิตใจและจิตวิญญาณ	ร่างกาย	สังคม	
									1. การปรึกษาหารือ (ชูรอ) 2. การมอบหมาย (ตะวักกัล) 3. การตักเตือน (นะซีหะฮ) 4. ความยุติธรรม (อัคล) 5. ความเป็นที่ไว้วางใจ (อะมานะฮ) 6. ความเป็นกิงวัตร์ (อิสติกอมาฮะฮ) 7. ความรับผิดชอบ (มัสอูลียะฮ) 8. ความซำนาญ (อิติกอน) 9. การนิเทศตรวจตรา (มูรออะกะบะฮ) 10. ความอดทนมุมานะ (มูญาฮะดะฮ) และ 11. คุณธรรมจริยธรรมอันสูงสุด (อิหसान)
									สูงสุด (อิหसान)

Prince of Songkla University
Pattani Campus

ตารางที่ 80 รูปแบบการบริหารงานวิชาการของโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลาม
จังหวัดชายแดนภาคใต้เพื่อสร้างผู้เรียนสู่ความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ในด้านการส่งเสริมความเข้มแข็ง
ด้านวิชาการ

กระบวนการบริหาร PDCA	5. การส่งเสริมความเข้มแข็งด้านวิชาการ	คุณลักษณะความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์							หลักการบริหารการศึกษาอิสลาม
		การศรัทธา (อิหม่าม)	การทำความดี (อิบาดะฮ์)	คุณธรรมจริยธรรม (อัคลาภ)	สติปัญญา	จิตใจและจิตวิญญาณ	ร่างกาย	สังคม	ทักษะด้านอาชีพ
P	<p>1. ประชุมชี้แจงรูปแบบการบริหารงานวิชาการของโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามจังหวัดชายแดนภาคใต้เพื่อสร้างผู้เรียนสู่ความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ และชี้แจงแนวคิด ทฤษฎี และวัตถุประสงค์ของการสร้างผู้เรียนสู่ความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ในด้านการส่งเสริมความเข้มแข็งด้านวิชาการ</p> <p>กลุ่มเป้าหมาย : ผู้บริหาร ครู และบุคลากรในโรงเรียน ชุมชน ผู้ปกครอง และคณะกรรมการสถานศึกษา</p> <p>2. ชี้แจงรูปแบบการส่งเสริมความเข้มแข็งด้านวิชาการเพื่อสร้างผู้เรียนสู่ความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ ประกอบด้วย 1) ส่งเสริมให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรมส่งเสริมความรู้วิชาการแก่ชุมชนร่วมกับผู้บริหารและครู 2) เปิดโอกาสให้ชุมชนได้เข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนางานวิชาการ 3) โรงเรียนต้องสร้างความสัมพันธ์ที่ดีกับชุมชน และสร้างเครือข่ายในการส่งเสริมความรู้ทางวิชาการแก่ชุมชน 4) ส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตและพัฒนาชุมชนให้มีการศึกษาทั้งด้านวิชาการศาสนา สามัญ และอาชีพ 5) มีการประสานความร่วมมือในการพัฒนาวิชาการกับสถานศึกษาและองค์กรอื่นทั้งในและต่างประเทศ 6) จัดให้มีการแข่งขันทักษะวิชาการประจำปีระหว่างโรงเรียน 7) มีการเชิญวิทยากรให้ความรู้แก่ผู้บริหาร ครู บุคลากรทางการศึกษาและผู้เรียนในด้านการส่งเสริมความเข้มแข็งด้านวิชาการ 8) มีการวาง</p>								<p>1. การปรึกษาหารือ (ชูรอ)</p> <p>2. การมอบหมาย (ตะวักกัล)</p> <p>3. การตักเตือน (นะซีหะฮ์)</p> <p>4. ความยุติธรรม (อัคล)</p> <p>5. ความเป็นที่ไว้วางใจ (อะมานะฮ์)</p> <p>6. ความเป็นกิงวัตร์ (อิสติกอมะฮ์)</p> <p>7. ความรับผิดชอบ (มัสอูลียะฮ์)</p> <p>8. ความซำนาญ (อิติกอน)</p> <p>9. การนิเทศตรวจตรา (มูรอเกาะบะฮ์)</p> <p>10. ความอดทนมุมานะ (มูญาฮะดะฮ์) และ</p> <p>11. คุณธรรมจริยธรรมอันสูงสุด (อิหसान)</p>

กระบวนการบริหาร PDCA	5. การส่งเสริมความเข้มแข็งด้านวิชาการ	คุณลักษณะความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์							หลักการบริหารการศึกษาอิสลาม
		การศรัทธา (อีมาน)	การทำความดี (อิบาดะฮ์)	คุณธรรมจริยธรรม (อัคลาภ)	สติปัญญา	จิตใจและจิตวิญญาณ	ร่างกาย	สังคม	
	<p>แนวคิด ทฤษฎี และวัตถุประสงค์ของการสร้างผู้เรียนสู่ความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ในด้านการส่งเสริมความเข้มแข็งด้านวิชาการ</p> <p>กลุ่มเป้าหมาย : ผู้บริหาร ครู และบุคลากรในโรงเรียน ชุมชน ผู้ปกครอง และคณะกรรมการสถานศึกษา</p> <p>2. วิทยาการชี้แจงการสร้างความเข้มแข็งด้านวิชาการเพื่อสร้างผู้เรียนสู่ความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ ประกอบด้วย 1) ส่งเสริมให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรมส่งเสริมความรู้วิชาการแก่ชุมชนร่วมกับผู้บริหารและครู 2) เปิดโอกาสให้ชุมชนได้เข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนางานวิชาการ 3) โรงเรียนต้องสร้างความสัมพันธ์ที่ดีกับชุมชน และสร้างเครือข่ายในการส่งเสริมความรู้ทางวิชาการแก่ชุมชน 4) ส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตและพัฒนาชุมชนให้มีการศึกษาทั้งด้านวิชาการศาสนา สามัญ และอาชีพ 5) มีการประสานความร่วมมือในการพัฒนาวิชาการกับสถานศึกษาและองค์กรอื่นทั้งในและต่างประเทศ 6) จัดให้มีการแข่งขันทักษะวิชาการประจำปีระหว่างโรงเรียน 7) มีการเชิญวิทยากรให้ความรู้แก่ผู้บริหาร ครู บุคลากรทางการศึกษาและผู้เรียนในด้านการส่งเสริมความเข้มแข็งด้านวิชาการ 8) มีการวางแผนการปฏิบัติงานวิชาการระยะสั้นและระยะยาวในแต่ละปี 9) มีการส่งเสริมและสนับสนุนงานวิชาการแก่บุคคล ครอบครัว องค์กรหน่วยงาน และสถาบันอื่นที่จัดการศึกษา โดยมีการสอดแทรกความรู้ที่ทำให้ผู้เรียนมีคุณลักษณะความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ตามโอกาสอันควร 10) ส่งเสริมงานวิชาการให้สอดคล้องและเหมาะสมในแต่ละบริบทของการเรียนรู้ 11) แต่งตั้งผู้รับผิดชอบและมีงบประมาณสนับสนุน 12) ทุกสถาบันมีการ</p>								<p>1. การปรึกษาหารือ (ชูรอ) 2. การมอบหมาย (ตะวักกัล) 3. การตักเตือน (นะสีหะฮ์) 4. ความยุติธรรม (อัคล) 5. ความเป็นที่ไว้วางใจ (อะมานะฮ์) 6. ความเป็นกัจวัตร์ (อิสติกอมะฮ์) 7. ความรับผิดชอบ (มัศอูลียะฮ์) 8. ความซำนาญ (อิติกอน) 9. การนิเทศตรวจตรา (มูรอเกาะบะฮ์) 10. ความอดทนมุมานะ (มูญาฮะดะฮ์) และ 11. คุณธรรมจริยธรรมอันสูงสุด (อิหसान)</p> <p>1. การปรึกษาหารือ (ชูรอ) 2. การมอบหมาย (ตะวักกัล) 3. การตักเตือน (นะสีหะฮ์) 4. ความยุติธรรม (อัคล) 5. ความเป็นที่ไว้วางใจ (อะมานะฮ์) 6. ความเป็นกัจวัตร์ (อิสติกอมะฮ์) 7. ความรับผิดชอบ (มัศอูลียะฮ์) 8. ความซำนาญ (อิติกอน) 9. การนิเทศตรวจตรา (มูรอเกาะบะฮ์) 10. ความอดทนมุมานะ (มูญาฮะดะฮ์) และ 11. คุณธรรมจริยธรรมอันสูงสุด (อิหसान)</p>

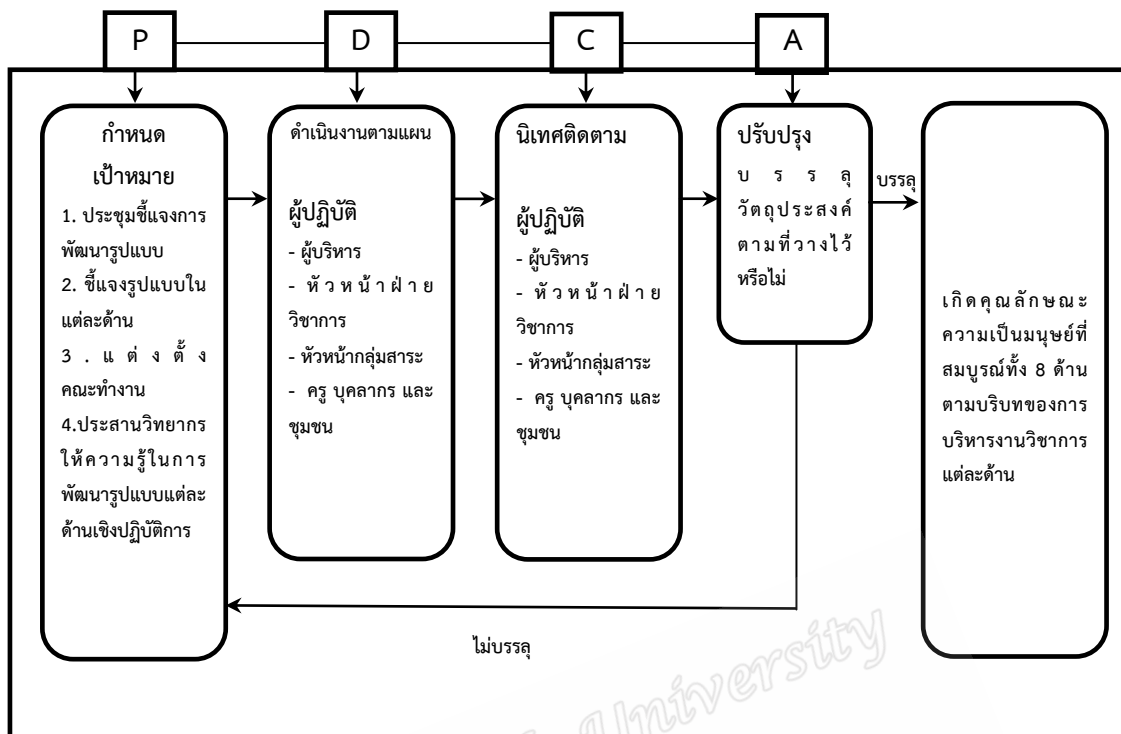
กระบวนการบริหาร PDCA	5. การส่งเสริมความเข้มแข็งด้านวิชาการ	คุณลักษณะความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์							หลักการบริหารการศึกษาอิสลาม
		การศรัทธา (อีมาน)	การทำความดี (อิบาดะฮ์)	คุณธรรมจริยธรรม (อัคลา๊ก)	สติปัญญา	จิตใจและจิตวิญญาณ	ร่างกาย	สังคม	
	<p>ส่งเสริมและสนับสนุนให้ผู้เรียนได้ซึมซับความดี และแบบอย่างที่ดีงาม และ 13) มีการส่งเสริม และสนับสนุนงานวิชาการอย่างต่อเนื่องและมีเป้าหมายชัดเจน</p> <p>3. วิทยาการยกตัวอย่างกิจกรรมต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับรูปแบบการสร้างเสริมความเข้มแข็งด้าน วิชาการเพื่อสร้างผู้เรียนสู่ความเป็นมนุษย์ที่ สมบูรณ์ เช่น การส่งนักเรียนชั้น 3 ฆานะเวีย (อิสลามศึกษาตอนปลาย) ช่วยสอนในศูนย์ การศึกษาอิสลามประจำมัสยิด (ตาดีกา) การส่ง ครูและนักเรียนไปอ่านคฎุบะฮ์ (แสดงปฐกถา) ตามมัสยิดต่างๆ ในชุมชน การส่งนักเรียนร่วม ทำความสะอาดศาสนสถาน การส่งนักเรียนเข้า ร่วมการฝึกอบรมการศึกษาภาคบังคับในฤดู ร้อนให้แก่นักเรียนในชุมชน ให้ทุนการศึกษาแก่ เด็กยากจน แจกวารสารทางวิชาการ จัด โครงการการมีส่วนร่วมของชุมชนรอบ สถานศึกษา เมาลิตสัมพันธ์ การแข่งขันกีฬา อา ชุรอสัมพันธ์ และการส่งนักเรียนเข้าร่วมแข่งขัน ทักษะทางวิชาการทั้งในและต่างประเทศ</p> <p>4. ดำเนินการแบ่งกลุ่ม โดยสมาชิกในแต่ละ กลุ่ม ประกอบด้วย ผู้บริหาร ครู และบุคลากร ในโรงเรียน ชุมชน ผู้ปกครอง และ คณะกรรมการสถานศึกษา พร้อมทั้งมอบใบ งานให้แต่ละกลุ่มจัดทำแนวทางการส่งเสริม ความเข้มแข็งด้านวิชาการเพื่อสร้างผู้เรียนสู่ ความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ พร้อมทั้งนำเสนอ ตามใบงานที่ได้รับมอบหมาย</p> <ul style="list-style-type: none"> • กระบวนการในขั้นตอนนี้ทำให้โรงเรียนและ ชุมชนทราบแนวทางการส่งเสริมความเข้มแข็ง ด้านวิชาการเพื่อสร้างผู้เรียนสู่ความเป็นมนุษย์ ที่สมบูรณ์ และนำสู่การปฏิบัติต่อไป <p>5. ให้คณะทำงานตามคำสั่งด้านการส่งเสริม ความเข้มแข็งด้านวิชาการดำเนินการส่งเสริม</p>								<p>1. การบริหาร (ซุรอ) 2. การ มอบหมาย (ตะวักกัล) 3. การคัดเลือก (นะซีหะฮ์) 4. ความยุติธรรม (อัคล) 5. ความเป็นที่ไว้วางใจ (อะมานะฮ์) 6. ความเป็นกิงวัตร (อิสติกอมาฮ์) 7. ความ รับผิดชอบ (มัสอูลียะฮ์) 8. ความชำนาญ (อิตกอน) 9. การนิเทศตรวจตรา (มูรอ เกาะบะฮ์) 10. ความอดทนมุมานะ (มุญา สะดะฮ์) และ 11. คุณธรรมจริยธรรมอัน สูงสุด (อิหसान)</p>

กระบวนการบริหาร PDCA	5. การส่งเสริมความเข้มแข็งด้านวิชาการ	คุณลักษณะความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์							หลักการบริหารการศึกษาอิสลาม	
		การศรัทธา (อีมาน)	การทำความดี (อิบาดะฮ์)	คุณธรรมจริยธรรม (อัคลาภ)	สติปัญญา	จิตใจและจิตวิญญาณ	ร่างกาย	สังคม		ทักษะด้านอาชีพ
	ความเข้มแข็งด้านวิชาการทั้งในระยะสั้นและระยะยาวตามโอกาสอันควร โดยมีเป้าหมายหลักเพื่อสร้างผู้เรียนสู่ความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์									1. การปรึกษาหารือ (ชูรอ) 2. การมอบหมาย (ตะวักกัล) 3. การตักเตือน (นะซีหะฮ์) 4. ความยุติธรรม (อัคล) 5. ความเป็นที่ไว้วางใจ (อะมานะฮ์) 6. ความเป็นกิงวัตร์ (อิสติกอมะฮ์) 7. ความรับผิดชอบ (มัสอุลียะฮ์) 8. ความซำนาญ (อิติกอน) 9. การนิเทศตรวจตรา (มูรอเกาะบะฮ์) 10. ความอดทนมุมานะ (มูญาฮะดะฮ์) และ 11. คุณธรรมจริยธรรมอันสูงสุด (อิหसान)
C	<p>1. ดำเนินการตรวจสอบ ติดตาม และประเมินผลการส่งเสริมความเข้มแข็งด้านวิชาการ และประเมินคุณลักษณะความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ของผู้เรียนว่าจะเกิดที่ คุณลักษณะ</p> <p>2. คณะทำงานการส่งเสริมความเข้มแข็งด้านวิชาการติดตามและเยี่ยมเยียนชุมชนที่มีผู้เรียนที่อาศัยอยู่ในแต่ละชุมชนเพื่อสร้างผู้เรียนสู่ความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์</p> <p>3. บันทึกปัญหาและอุปสรรคในประเด็นต่างๆ ที่เกี่ยวข้องเพื่อนำไปสู่การแก้ไขในชั้น A</p>	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	<p>1. การปรึกษาหารือ (ชูรอ)</p> <p>2. การมอบหมาย (ตะวักกัล)</p> <p>3. การตักเตือน (นะซีหะฮ์)</p> <p>4. ความยุติธรรม (อัคล)</p> <p>5. ความเป็นที่ไว้วางใจ (อะมานะฮ์)</p> <p>6. ความเป็นกิงวัตร์ (อิสติกอมะฮ์)</p> <p>7. ความรับผิดชอบ (มัสอุลียะฮ์)</p> <p>8. ความซำนาญ (อิติกอน)</p> <p>9. การนิเทศตรวจตรา (มูรอเกาะบะฮ์)</p> <p>10. ความอดทนมุมานะ (มูญาฮะดะฮ์) และ</p> <p>11. คุณธรรมจริยธรรมอันสูงสุด (อิหसान)</p>	
A	ดำเนินการปรับปรุงและแก้ไขในส่วนที่เป็นปัญหาและอุปสรรคเกี่ยวกับแนวทางการส่งเสริมความเข้มแข็งด้านวิชาการ เพื่อสามารถกำหนดเป็นแนวทางในการส่งเสริมความเข้มแข็งด้านวิชาการเพื่อสร้างผู้เรียนสู่ความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	<p>1. การปรึกษาหารือ (ชูรอ)</p> <p>2. การมอบหมาย (ตะวักกัล)</p> <p>3. การตักเตือน (นะซีหะฮ์)</p> <p>4. ความยุติธรรม (อัคล)</p> <p>5. ความเป็นที่ไว้วางใจ (อะมานะฮ์)</p> <p>6. ความเป็นกิงวัตร์ (อิสติกอมะฮ์)</p> <p>7. ความรับผิดชอบ (มัสอุลียะฮ์)</p> <p>8. ความซำนาญ (อิติกอน)</p> <p>9. การนิเทศตรวจตรา (มูรอเกาะบะฮ์)</p>	

กระบวนการบริหาร PDCA	5. การส่งเสริมความเข้มแข็งด้านวิชาการ	คุณลักษณะความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์							หลักการบริหารการศึกษาอิสลาม
		การศรัทธา (อีมาน)	การทำความดี (อิบาดะฮ์)	คุณธรรมจริยธรรม (อัคลาภ)	สติปัญญา	จิตใจและจิตวิญญาณ	ร่างกาย	สังคม	ทักษะด้านอาชีพ
									1. การศึกษาหรือ (ซูรอ) 2. การมอบหมาย (ตะวักัล) 3. การดีกเดือน (นะซีหะฮ์) 4. ความยุติธรรม (อัคล) 5. ความเป็นที่ไว้วางใจ (อะมานะฮ์) 6. ความเป็นกิงวัตร์ (อิสติกอมะฮ์) 7. ความรับผิดชอบ (มัสอูลียะฮ์) 8. ความชำนาญ (อิตกอน) 9. การนิเทศตรวจตรา (มูรอเกาะบะฮ์) 10. ความอดทนมุมานะ (มูญาฮะดะฮ์) และ 11. คุณธรรมจริยธรรมอันสูงสุด (อิหฺसान)
									10. ความอดทนมุมานะ (มูญาฮะดะฮ์) และ 11. คุณธรรมจริยธรรมอันสูงสุด (อิหฺसान)

จากตารางที่ 76 – 80 พบว่า รูปแบบการบริหารงานวิชาการของโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามจังหวัดชายแดนภาคใต้เพื่อสร้างผู้เรียนสู่ความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ มีจำนวน 5 ด้าน ใช้กระบวนการบริหาร PDCA และหลักการบริหารการศึกษาอิสลาม โดยเริ่มต้นด้วยขั้นตอนการวางแผน (Plan) ประกอบด้วย 1) การประชุมชี้แจงแนวคิด ทฤษฎี วัตถุประสงค์ และรูปแบบการบริหารงานวิชาการของโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามจังหวัดชายแดนภาคใต้เพื่อสร้างผู้เรียนสู่ความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ 2) ชี้แจงรูปแบบการบริหารงานวิชาการของโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามจังหวัดชายแดนภาคใต้เพื่อสร้างผู้เรียนสู่ความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ตามบริบทการบริหารงานวิชาการในแต่ละด้าน โดยครอบคลุม ทั้ง 5 ด้าน 3) แต่งตั้งคณะทำงานเพื่อดำเนินการตามรูปแบบการบริหารงานวิชาการตามบริบทของแต่ละรูปแบบ 4) ประสานวิทยากรให้ความรู้เกี่ยวกับการสร้างผู้เรียนสู่ความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ทั้ง 5 ด้าน ลำดับต่อมาเข้าสู่ขั้นตอนการปฏิบัติ (Do) โดยปฏิบัติตามแผนที่วางไว้ และลำดับต่อมาเข้าสู่ขั้นตอนการตรวจสอบ (Check) หากสามารถดำเนินการตามแผนที่วางไว้ถือว่าบรรลุตามวัตถุประสงค์ที่วางไว้ แต่หากไม่บรรลุตามวัตถุประสงค์ที่วางไว้ จึงเข้าสู่ขั้นตอนการปรับปรุงแก้ไข (Action) รายละเอียดปรากฏดังแผนภาพที่ 11 ดังนี้

แผนภาพที่ 11 แสดงกระบวนการบริหาร PDCA ของการพัฒนารูปแบบการบริหารงานวิชาการของโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามจังหวัดชายแดนภาคใต้เพื่อสร้างผู้เรียนสู่ความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์

ส่วนที่ 3 แนวทางการนำรูปแบบไปใช้ เงื่อนไขหรือข้อจำกัดของการใช้รูปแบบ

3.1 แนวทางการนำรูปแบบไปใช้

การนำรูปแบบการบริหารงานวิชาการของโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามจังหวัดชายแดนภาคใต้เพื่อสร้างผู้เรียนสู่ความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ให้เกิดผลสำเร็จ ผู้บริหารโรงเรียนควรทราบแนวทางการนำรูปแบบไปใช้ ดังนี้

3.1.1 ผู้บริหารควรศึกษาและทำความเข้าใจเกี่ยวกับแนวคิด ทฤษฎี และวัตถุประสงค์ของการสร้างผู้เรียนสู่ความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ โดยมุ่งเน้นผู้เรียนให้ประสบความสำเร็จในการดำเนินชีวิตทั้งโลกนี้และโลกหน้า

3.1.2 กำหนดให้การบริหารงานวิชาการของโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามจังหวัดชายแดนภาคใต้เพื่อสร้างผู้เรียนสู่ความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์เป็นนโยบายหลักของโรงเรียน มีวัตถุประสงค์และเป้าหมายที่ชัดเจน

3.1.3 ผู้บริหารโรงเรียนควรศึกษาและทำความเข้าใจรูปแบบการบริหารงานวิชาการของโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามจังหวัดชายแดนภาคใต้เพื่อสร้างผู้เรียนสู่

ความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์อย่างถ่องแท้และนำเสนอผลการศึกษาให้คณะกรรมการสถานศึกษา รับทราบ เพื่อร่วมกันพิจารณารูปแบบดังกล่าวไปใช้

3.1.4 ผู้บริหารโรงเรียนควรแจ้งนโยบายและรูปแบบการบริหารงาน วิชาการของโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามจังหวัดชายแดนภาคใต้เพื่อสร้างผู้เรียนสู่ความเป็น มนุษย์ที่สมบูรณ์ให้ครูและบุคลากรของโรงเรียนรับทราบและร่วมกันดำเนินการตามนโยบายการศึกษา ในการสร้างผู้เรียนสู่ความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์

3.1.5 ผู้บริหารโรงเรียนมอบหมายหน้าที่ให้ครูและบุคลากรทางการศึกษา ร่วมกันรับผิดชอบในการปฏิบัติงานตามความสามารถและความเหมาะสมของแต่ละโรงเรียน เพื่อ สร้างผู้เรียนสู่ความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์

3.1.6 ผู้บริหารโรงเรียนต้องมีการศึกษาดูงาน พัฒนาและปรับปรุง และ แลกเปลี่ยนเรียนรู้การบริหารวิชาการร่วมกันระหว่างผู้บริหารและนักวิชาการ ทั้งในและต่างประเทศ

3.1.7 ผู้บริหารโรงเรียนควรมีการติดตามและประเมินผลการบริหารงาน วิชาการของโรงเรียนเพื่อสร้างผู้เรียนสู่ความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ทั้งในระยะสั้นและระยะยาวตาม นโยบายที่โรงเรียนกำหนด

3.2 เงื่อนไขหรือข้อจำกัดของการใช้รูปแบบ

3.2.1 เงื่อนไขของการนำรูปแบบการบริหารงานวิชาการของโรงเรียนเอกชน สอนศาสนาอิสลามจังหวัดชายแดนภาคใต้เพื่อสร้างผู้เรียนสู่ความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ไปใช้ ผู้บริหาร โรงเรียนควรทำความเข้าใจรูปแบบการบริหารงานวิชาการของโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลาม จังหวัดชายแดนภาคใต้เพื่อสร้างผู้เรียนสู่ความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ให้เข้าใจอย่างถ่องแท้ โดย ครอบคลุมการบริหารงานวิชาการ จำนวน 5 ด้าน ประกอบด้วย 1) การพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา 2) การพัฒนากระบวนการเรียนรู้ สื่อ นวัตกรรม เทคโนโลยี และแหล่งการเรียนรู้ 3) การวิจัยและการ วัดผล ประเมินผลทางการศึกษา 4) การนิเทศและการแนะแนวการศึกษา และ 5) การส่งเสริมความ เข้มแข็งด้านวิชาการ

3.2.2 ข้อจำกัดของการนำรูปแบบการบริหารงานวิชาการของโรงเรียนเอกชน สอนศาสนาอิสลามจังหวัดชายแดนภาคใต้เพื่อสร้างผู้เรียนสู่ความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ไปใช้ มีดังนี้

3.2.2.1 การบริหารงานวิชาการของโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลาม จังหวัดชายแดนภาคใต้เพื่อสร้างผู้เรียนสู่ความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ต้องอาศัยผู้บริหารโรงเรียนที่มี ความสามารถในการบริหารจัดการอิสลามศึกษาและต้องอาศัยครูและบุคลากรทางการศึกษาที่เข้าใจ มิติทั้งทางโลกและทางธรรม

3.2.2.2 โรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามจังหวัดชายแดนภาคใต้มีผู้บริหารโรงเรียนที่มีความแตกต่างกันในด้านศักยภาพการบริหารจัดการ ความตระหนักในการสร้างผู้เรียนสู่ความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ และมีที่ตั้งของโรงเรียนที่แตกต่างกัน อาจส่งผลต่อการบริหารงานวิชาการในการสร้างผู้เรียนสู่ความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ที่มีประสิทธิภาพและประสิทธิผล

3.2.2.3 การเปลี่ยนแปลงผู้นำทางการศึกษา ทำให้เป้าหมายหรือนโยบายการบริหารงานวิชาการมีการเปลี่ยนแปลงบ่อยครั้งทำให้ส่งผลกระทบต่อการบริหารงานวิชาการของโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามจังหวัดชายแดนภาคใต้ทั้งโดยตรงและโดยอ้อม

Prince of Songkla University
Pattani Campus

บทที่ 5

สรุปผลการวิจัยและข้อเสนอแนะ

การวิจัยเรื่อง “การพัฒนารูปแบบการบริหารงานวิชาการของโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามจังหวัดชายแดนภาคใต้เพื่อสร้างผู้เรียนสู่ความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์” มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาสภาพ ปัญหา และแนวทางการบริหารงานวิชาการและนำเสนอรูปแบบการบริหารงานวิชาการของโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามจังหวัดชายแดนภาคใต้เพื่อสร้างผู้เรียนสู่ความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ โดยมีวิธีดำเนินการวิจัย 5 ขั้นตอน ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 การกำหนดกรอบแนวคิดในการวิจัย

ขั้นตอนที่ 2 ศึกษาสภาพการบริหารงานวิชาการของโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามจังหวัดชายแดนภาคใต้เพื่อสร้างผู้เรียนสู่ความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์

ขั้นตอนที่ 3 พัฒนารูปแบบการบริหารงานวิชาการเพื่อสร้างผู้เรียนสู่ความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ โดยนำผลของขั้นตอนที่ 1 และ 2 มาใช้เป็นแนวทางในการร่างเป็นรูปแบบการบริหารงานวิชาการเพื่อสร้างผู้เรียนสู่ความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์

ขั้นตอนที่ 4 ประเมินความเหมาะสมและความเป็นไปได้ของรูปแบบการบริหารงานวิชาการของโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามจังหวัดชายแดนภาคใต้เพื่อสร้างผู้เรียนสู่ความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์

ขั้นตอนที่ 5 ปรับปรุงและนำเสนอรูปแบบการบริหารงานวิชาการของโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามจังหวัดชายแดนภาคใต้เพื่อสร้างผู้เรียนสู่ความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ เป็นงานวิจัยฉบับสมบูรณ์

จากขั้นตอนการดำเนินการวิจัยและข้อมูลที่ได้เก็บรวบรวม สามารถสรุปผลการวิจัย การอภิปรายผล และข้อเสนอแนะ ดังนี้

5.1 สรุปผลการวิจัย

การวิจัยการพัฒนารูปแบบการบริหารงานวิชาการของโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามจังหวัดชายแดนภาคใต้เพื่อสร้างผู้เรียนสู่ความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ สามารถสรุปผลการวิจัยเป็น 2 ตอน คือ 1) สภาพ ปัญหา และแนวทางการบริหารงานวิชาการของโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามจังหวัดชายแดนภาคใต้ และ 2) การนำเสนอรูปแบบการบริหารงานวิชาการของโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามจังหวัดชายแดนภาคใต้เพื่อสร้างผู้เรียนสู่ความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ มีรายละเอียด ดังนี้

5.1.1 สภาพการบริหารงานวิชาการของโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามจังหวัดชายแดนภาคใต้

สภาพการบริหารงานวิชาการงานวิชาการของโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามจังหวัดชายแดนภาคใต้ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านการพัฒนากระบวนการเรียนรู้ มีระดับการปฏิบัติมากที่สุด ($\bar{X} = 3.83$, S.D. = .819) รองลงมา ด้านการวัดผลประเมินผล และเทียบโอนผลการเรียน ($\bar{X} = 3.71$, S.D. = .705) ด้านการพัฒนาหลักสูตร ($\bar{X} = 3.68$, S.D. = .722) ด้านการแนะแนวการศึกษา ($\bar{X} = 3.68$, S.D. = 1.007) ด้านการพัฒนากระบวนการประกันคุณภาพการศึกษา ($\bar{X} = 3.61$, S.D. = .759) ด้านการส่งเสริมความรู้ทางวิชาการแก่ชุมชน ($\bar{X} = 3.59$, S.D. = .808) ด้านการประสานความร่วมมือในการพัฒนาวิชาการกับสถานศึกษาและองค์กรอื่น ๆ ($\bar{X} = 3.57$, S.D. = .820) ด้านการพัฒนาแหล่งการเรียนรู้ ($\bar{X} = 3.50$, S.D. = .817) ด้านการส่งเสริมและสนับสนุนงานวิชาการแก่บุคคล ครอบครัว องค์กร หน่วยงานและสถาบันอื่นที่จัดการศึกษา ($\bar{X} = 3.49$, S.D. = .923) ด้านการนิเทศการศึกษา ($\bar{X} = 3.49$, S.D. = .841) และด้านการพัฒนาสื่อ นวัตกรรมและเทคโนโลยีเพื่อการศึกษา ($\bar{X} = 3.37$, S.D. = .869) ตามลำดับ และด้านที่มีระดับการปฏิบัติน้อยที่สุด คือ ด้านการวิจัยเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษา ($\bar{X} = 3.29$, S.D. = .988)

เมื่อพิจารณาการบริหารงานวิชาการของโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามจังหวัดชายแดนภาคใต้เป็นรายด้าน ปรากฏผลดังนี้

1. สภาพการบริหารงานวิชาการงานวิชาการของโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามจังหวัดชายแดนภาคใต้ด้านการพัฒนาหลักสูตรในภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า การนำหลักสูตรไปใช้และบริหารการใช้หลักสูตรตามความเหมาะสม มีระดับการปฏิบัติมากที่สุด ($\bar{X} = 3.82$, S.D. = .784) รองลงมาการจัดทำหลักสูตรสถานศึกษาที่สอดคล้องกับวิสัยทัศน์ เป้าหมายและคุณลักษณะที่พึงประสงค์ได้อย่างเหมาะสมและวางแผนการใช้หลักสูตรของสถานศึกษา โดยให้ชุมชนและองค์กรท้องถิ่นมีส่วนร่วมในการปรับปรุงพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น ($\bar{X} = 3.75$, S.D. = .778) การนิเทศ ติดตาม และการประเมินผลการใช้หลักสูตรของสถานศึกษา รวมทั้งการปรับปรุงและพัฒนาหลักสูตรตามความเหมาะสม ($\bar{X} = 3.72$, S.D. = .840) และการจัดทำคู่มือ/แนวทางการจัดทำหลักสูตรสถานศึกษา การจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนและกิจกรรมแนะแนว ($\bar{X} = 3.70$, S.D. = .842) ตามลำดับ และข้อที่มีระดับการปฏิบัติน้อยที่สุด คือ การจัดทำคู่มือการพัฒนา สื่อ การเรียนรู้ การวัดและประเมินผลการเรียน และการวิจัยเพื่อพัฒนาการเรียนรู้ตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน ($\bar{X} = 3.54$, S.D. = .849)

2. สภาพการบริหารงานวิชาการงานวิชาการของโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามจังหวัดชายแดนภาคใต้ด้านการพัฒนากระบวนการเรียนรู้ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณา

เป็นรายข้อ พบว่า การส่งเสริมให้ครูจัดทำแผนการจัดการเรียนรู้ตามสาระและหน่วยการเรียนรู้ โดยเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ มีระดับการปฏิบัติมากที่สุด ($\bar{X} = 4.00$, S.D. = .767) รองลงมา การพัฒนาครูให้มีทักษะและสามารถจัดการเรียนรู้ได้อย่างหลากหลาย ($\bar{X} = 3.96$, S.D. = .820) การส่งเสริมให้ครูจัดกระบวนการเรียนรู้ จัดบรรยากาศ สิ่งแวดล้อมและแหล่งเรียนรู้ที่เอื้อต่อการจัดการเรียนการสอน ($\bar{X} = 3.82$, S.D. = .874) และการนิเทศการเรียนการสอนโดยร่วมมือช่วยเหลือกันแบบกัลยาณมิตร เพื่อพัฒนาการเรียนการสอนร่วมกันตามความเหมาะสม ($\bar{X} = 3.74$, S.D. = .916) ตามลำดับ และข้อที่มีระดับการปฏิบัติน้อยที่สุด คือ การจัดห้องเรียน สถานที่ อุปกรณ์ สื่อ เครื่องมือเครื่องใช้ตามความพร้อมของสถานศึกษาได้อย่างมีประสิทธิภาพ ($\bar{X} = 3.54$, S.D. = .871)

3. สภาพการบริหารงานวิชาการงานวิชาการของโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามจังหวัดชายแดนภาคใต้ด้านการวัดผล ประเมินผล และเทียบโอนผลการเรียน ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า การจัดทำรายงานการวัดผลการเรียนรู้และการออกหลักฐานแสดงผลการจบการศึกษา มีระดับการปฏิบัติมากที่สุด ($\bar{X} = 3.96$, S.D. = .858) รองลงมา การส่งเสริมให้ครูจัดทำแผนการวัดผลและดำเนินการวัดผลและประเมินผลแต่ละรายวิชาให้สอดคล้องกับมาตรฐานการเรียนรู้และตัวชี้วัด โดยเน้นการประเมินตามสภาพจริง ($\bar{X} = 3.86$, S.D. = .811) การส่งเสริมให้มีการพัฒนาครูด้านการวัดผลและประเมินผล ($\bar{X} = 3.64$, S.D. = .894) และการส่งเสริมให้ครูสามารถพัฒนาเครื่องมือวัดผลประเมินผลให้ได้มาตรฐานด้วยวิธีการที่หลากหลาย ($\bar{X} = 3.59$, S.D. = .910) ตามลำดับ และข้อที่มีระดับการปฏิบัติน้อยที่สุด คือ การเทียบโอนความรู้ ทักษะ ประสบการณ์ และผลการเรียนจากสถานศึกษา สถานประกอบการ และอื่น ๆ ตามแนวทางที่กระทรวงศึกษาธิการกำหนด ($\bar{X} = 3.52$, S.D. = .902)

4. สภาพการบริหารงานวิชาการงานวิชาการของโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามจังหวัดชายแดนภาคใต้ด้านการวิจัยเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษา ในภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า การส่งเสริมสนับสนุนและอำนวยความสะดวกให้ครูและบุคลากรศึกษาวิเคราะห์ วิจัย เพื่อพัฒนาคุณภาพการเรียนรู้ให้ครอบคลุมทุกด้าน มีระดับการปฏิบัติมากที่สุด ($\bar{X} = 3.50$, S.D. = .890) รองลงมา การศึกษา วิเคราะห์ วิจัย การบริหารจัดการ และการพัฒนาคุณภาพงานวิชาการในสถานศึกษา ($\bar{X} = 3.48$, S.D. = .840) การประสานความร่วมมือในการศึกษา วิเคราะห์ วิจัย เพื่อพัฒนาคุณภาพการเรียนรู้และงานวิชาการกับองค์กรอื่น ($\bar{X} = 3.29$, S.D. = 1.008) และการเผยแพร่ผลงานการวิจัยเพื่อพัฒนาคุณภาพการเรียนรู้และงานวิชาการแก่ผู้ที่เกี่ยวข้อง ($\bar{X} = 3.18$, S.D. = 1.051) ตามลำดับ และข้อที่มีระดับการปฏิบัติน้อยที่สุด คือ การจัดให้มีหน่วยงานเฉพาะในสถานศึกษาทำหน้าที่หลักในการจัดหาทุนการวิจัยและดำเนินการวิจัยเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษา ($\bar{X} = 3.16$, S.D. = 1.060)

5. สภาพการบริหารงานวิชาการงานวิชาการของโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลาม จังหวัดชายแดนภาคใต้ด้านการพัฒนาสื่อ นวัตกรรม และเทคโนโลยีเพื่อการศึกษา ในภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า การส่งเสริมให้ครูผลิต พัฒนาสื่อและนวัตกรรมการเรียนการสอน มีระดับการปฏิบัติมากที่สุด ($\bar{x} = 3.62$, S.D. = .978) รองลงมา การศึกษา สํารวจ วิเคราะห์ความจำเป็นในการใช้สื่อ นวัตกรรมและเทคโนโลยีเพื่อการศึกษา ($\bar{x} = 3.45$, S.D. = .887) การจัดการเรียนการสอนโดยการนำเทคโนโลยีมาช่วยในการเรียนการสอนให้มีคุณภาพและประสิทธิผลมากยิ่งขึ้น ($\bar{x} = 3.41$, S.D. = .985) และการวางแผน พัฒนา กำกับ ติดตามการใช้สื่อ นวัตกรรมและเทคโนโลยีเพื่อการศึกษาอย่างมีประสิทธิภาพ ($\bar{x} = 3.32$, S.D. = .966) ตามลำดับ และข้อที่มีระดับการปฏิบัติน้อยที่สุด คือ การจัดให้มีศูนย์สื่อ นวัตกรรม และศูนย์เทคโนโลยีเพื่อการศึกษา ในสถานศึกษา ($\bar{x} = 3.23$, S.D. = 1.048)

6. สภาพการบริหารงานวิชาการงานวิชาการของโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลาม จังหวัดชายแดนภาคใต้ด้านการพัฒนาแหล่งเรียนรู้ ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า การส่งเสริมและอำนวยความสะดวกให้ครูได้ใช้แหล่งเรียนรู้ทั้งภายในและภายนอก สถานศึกษาในการจัดกระบวนการเรียนรู้ มีระดับการปฏิบัติมากที่สุด ($\bar{x} = 3.70$, S.D. = .873) รองลงมา การสำรวจแหล่งเรียนรู้ที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาคุณภาพการศึกษาทั้งภายในและภายนอก สถานศึกษา ($\bar{x} = 3.59$, S.D. = .825) การเผยแพร่แหล่งเรียนรู้แก่ครูในสถานศึกษาอื่นและองค์กรอื่น ๆ ในบริเวณใกล้เคียง ($\bar{x} = 3.52$, S.D. = .940) และการจัดตั้งและพัฒนาแหล่งเรียนรู้โดยประสานความร่วมมือกับสถานศึกษาอื่นในการจัดกิจกรรมเพื่อพัฒนาแหล่งเรียนรู้ร่วมกัน ($\bar{x} = 3.41$, S.D. = .985) ตามลำดับ และข้อที่มีระดับการปฏิบัติน้อยที่สุด คือ การวางแผน พัฒนา กำกับ ติดตามการใช้แหล่งเรียนรู้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ ($\bar{x} = 3.38$, S.D. = .941)

7. สภาพการบริหารงานวิชาการงานวิชาการของโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลาม จังหวัดชายแดนภาคใต้ด้านการนิเทศการศึกษา ในภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า การจัดระบบการนิเทศงานวิชาการและการเรียนการสอนภายในสถานศึกษา มีระดับการปฏิบัติมากที่สุด ($\bar{x} = 3.69$, S.D. = .930) รองลงมา การดำเนินการนิเทศการเรียนการสอนงาน วิชาการและการเรียนการสอนภายในสถานศึกษาด้วยวิธีการที่หลากหลายและเหมาะสม ($\bar{x} = 3.55$, S.D. = .919) การพัฒนาระบบการนิเทศภายในสถานศึกษา ($\bar{x} = 3.51$, S.D. = .943) และติดตาม ประสานงานกับหน่วยงานต้นสังกัดเพื่อพัฒนาระบบและกระบวนการนิเทศงานวิชาการและการเรียน การสอนของสถานศึกษา ($\bar{x} = 3.42$, S.D. = .996) ตามลำดับ และข้อที่มีระดับการปฏิบัติน้อยที่สุด คือ การประสานความร่วมมือแลกเปลี่ยนเรียนรู้การนิเทศการศึกษา กับสถานศึกษาอื่น ($\bar{x} = 3.34$, S.D. = .980)

8. สภาพการบริหารงานวิชาการงานวิชาการของโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามจังหวัดชายแดนภาคใต้ด้านการแนะแนวการศึกษา ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า การดำเนินการแนะแนวการศึกษาโดยอาศัยความร่วมมือของครูทุกคนในสถานศึกษา มีระดับการปฏิบัติมากที่สุด ($\bar{x} = 3.86$, S.D. = .922) รองลงมา การติดตามและประเมินผลการจัดระบบและกระบวนการแนะแนวการศึกษาในสถานศึกษา ($\bar{x} = 3.74$, S.D. = .822) การจัดระบบการแนะแนวและนำข้อมูลระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนมาเป็นแนวทางในการวางแผนการแนะแนวทางการเรียนการสอน ($\bar{x} = 3.73$, S.D. = .821) และการประเมินผลการแนะแนวและนำไปใช้อย่างเหมาะสม ($\bar{x} = 3.59$, S.D. = .922) ตามลำดับ และข้อที่มีระดับการปฏิบัติน้อยที่สุด คือ การประสานความร่วมมือแลกเปลี่ยนเรียนรู้เครือข่ายการแนะแนวกับสถานศึกษาอื่น ($\bar{x} = 3.56$, S.D. = .975)

9. สภาพการบริหารงานวิชาการงานวิชาการของโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามจังหวัดชายแดนภาคใต้ด้านการพัฒนาระบบการประกันคุณภาพการศึกษา ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า การกำหนดเกณฑ์การประเมินตามมาตรฐานการศึกษาและกำหนดเป้าหมายความสำเร็จของสถานศึกษาตามมาตรฐานการศึกษาและเป้าหมายความสำเร็จของหน่วยงานต้นสังกัด มีระดับการปฏิบัติมากที่สุด ($\bar{x} = 3.74$, S.D. = .855) รองลงมา การวางแผนการดำเนินงาน ติดตาม ตรวจสอบการพัฒนาคณาจารย์ตามระบบประกันคุณภาพการศึกษา เพื่อให้มีการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง ($\bar{x} = 3.65$, S.D. = .856) การประสานงานกับหน่วยงานต้นสังกัด สำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษาเพื่อพัฒนางานวิชาการของสถานศึกษาอย่างต่อเนื่อง ($\bar{x} = 3.63$, S.D. = .893) และการประสานความร่วมมือกับสถานศึกษาและหน่วยงานอื่นในการปรับปรุงและพัฒนาระบบประกันคุณภาพการศึกษา ($\bar{x} = 3.57$, S.D. = .938) ตามลำดับ และข้อที่มีระดับการปฏิบัติน้อยที่สุด คือ การจัดระบบโครงสร้างองค์กรรองรับการจัดระบบประกันคุณภาพ ($\bar{x} = 3.56$, S.D. = .970)

10. สภาพการบริหารงานวิชาการงานวิชาการของโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามจังหวัดชายแดนภาคใต้ด้านการส่งเสริมความรู้วิชาการแก่ชุมชน ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า การส่งเสริมให้ผู้นำชุมชน ผู้นำศาสนา องค์กรภาครัฐและเอกชน และผู้ประกอบการเข้าร่วมกิจกรรมภายในสถานศึกษาตามโอกาสต่าง ๆ ที่เหมาะสม ($\bar{x} = 3.79$, S.D. = .912) รองลงมา การส่งเสริมให้ผู้บริหาร ครูและนักเรียนเข้าร่วมกิจกรรมของชุมชนตามโอกาสต่าง ๆ ที่เหมาะสม ($\bar{x} = 3.79$, S.D. = .902) การส่งเสริมให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมงานวิชาการของสถานศึกษา ($\bar{x} = 3.59$, S.D. = .951) การศึกษา สสำรวจความต้องการและกำหนดนโยบายในการส่งเสริมและสนับสนุนงานวิชาการแก่ชุมชน ($\bar{x} = 3.55$, S.D. = .931) และการจัดกิจกรรมให้ความรู้ทางวิชาการเพื่อพัฒนาทักษะวิชาชีพและคุณภาพชีวิตแก่ชุมชน ($\bar{x} = 3.49$, S.D. = .942) ตามลำดับ

และข้อที่มีระดับการปฏิบัติน้อยที่สุด คือ การจัดให้มีหน่วยงานในสถานศึกษาทำหน้าที่หลักในการส่งเสริมและสนับสนุนงานวิชาการแก่ชุมชน ($\bar{X} = 3.45$, S.D. = .927)

11. สภาพการบริหารงานวิชาการงานวิชาการของโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามจังหวัดชายแดนภาคใต้ด้านการพัฒนาระบบการประกันคุณภาพการศึกษา ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า การให้ผู้เรียนเข้าร่วมการแข่งขันทักษะทางวิชาการและเข้าร่วมงานวิชาการในสถานศึกษาอื่นตามโอกาสต่าง ๆ ที่เหมาะสม มีระดับการปฏิบัติมากที่สุด ($\bar{X} = 3.82$, S.D. = .898) รองลงมา การนำบุคลากรไปศึกษาดูงานการบริหารงานวิชาการในสถานศึกษาอื่นเพื่อสร้างมุมมองที่ดีในการพัฒนาการศึกษาของตน ($\bar{X} = 3.62$, S.D. = .909) การวางแผนร่วมกับครูในการประสานความร่วมมือกับสถานศึกษาอื่นเพื่อพัฒนางานวิชาการของสถานศึกษา ($\bar{X} = 3.56$, S.D. = .910) และการประสานความร่วมมือและช่วยเหลือการพัฒนาวิชาการกับสถานศึกษาอื่นทั้งในระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานและระดับอุดมศึกษา ($\bar{X} = 3.50$, S.D. = .878) ตามลำดับ และข้อที่มีระดับการปฏิบัติน้อยที่สุด คือ การสร้างเครือข่ายความร่วมมือกับองค์กรต่าง ๆ เพื่อพัฒนางานวิชาการได้อย่างเหมาะสม ($\bar{X} = 3.49$, S.D. = .917)

12. สภาพการบริหารงานวิชาการงานวิชาการของโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามจังหวัดชายแดนภาคใต้ด้านการพัฒนาระบบการประกันคุณภาพการศึกษา ในภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า การกำหนดนโยบายและวางแผนในการประสานความร่วมมือและสนับสนุนด้านวิชาการของบุคคล ครอบครัว องค์กร หน่วยงาน และสถาบันอื่นที่จัดการศึกษา ($\bar{X} = 3.53$, S.D. = .931) และการสร้างเครือข่ายและประสานความร่วมมือช่วยเหลือในการพัฒนาวิชาการกับสถานศึกษาและองค์กรอื่น ($\bar{X} = 3.53$, S.D. = .931) มีระดับการปฏิบัติมากที่สุด รองลงมา การติดตามประเมินผลการประสานความร่วมมือและสนับสนุนด้านวิชาการของบุคคล ครอบครัว องค์กร หน่วยงาน และสถาบันอื่นที่จัดการศึกษา ($\bar{X} = 3.52$, S.D. = .908) และข้อที่มีระดับการปฏิบัติน้อยที่สุด คือ การจัดองค์กรในการประสานความร่วมมือในการพัฒนาวิชาการและสนับสนุนด้านวิชาการของบุคคล ครอบครัว องค์กร หน่วยงาน และสถาบันอื่นที่จัดการศึกษา ($\bar{X} = 3.52$, S.D. = .881)

5.1.2 ปัญหาและแนวทางการบริหารงานวิชาการของโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามจังหวัดชายแดนภาคใต้ตามขอบข่ายงานวิชาการ จำนวน 12 ด้าน

ปัญหาและแนวทางการบริหารงานวิชาการของโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามจังหวัดชายแดนภาคใต้ตามขอบข่ายงานวิชาการ จำนวน 12 ด้าน สรุปผลได้ดังนี้

ปัญหา	แนวทาง
1. การพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา	1. การพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา
1. ผู้บริหารและครูไม่มีความเชี่ยวชาญในการพัฒนาหลักสูตร โดยเฉพาะหลักสูตรอิสลามศึกษา	1. ควรจัดให้มีการอบรมหลักสูตรแก่ผู้บริหารและครูอย่างน้อยปีละ 2 ครั้ง 2. ควรจัดให้มีการอบรมหลักสูตรอิสลามศึกษาแก่ผู้บริหารและครูอย่างต่อเนื่อง 3. ควรมีการประเมินและติดตามอย่างต่อเนื่อง
2. มีการจัดการเรียนการสอนที่ไม่สอดคล้องกับหลักสูตรอิสลามศึกษา	1. ควรจัดให้มีการอบรมครูศาสนา (อุstadh) เกี่ยวกับหลักสูตรและการนำหลักสูตรไปใช้ 2. ควรจัดให้มีแบบเรียนสอดคล้องกับหลักสูตรอิสลามศึกษา
3. ขาดผู้เชี่ยวชาญด้านหลักสูตร	1. ควรจัดให้มีการอบรมบุคลากรที่ดูแลด้านหลักสูตรในโรงเรียนทั้งด้านศาสนาและสามัญ 2. หน่วยงานที่รับผิดชอบจัดส่งศึกษานิเทศก์ดูแลด้านหลักสูตรและให้ความช่วยเหลืออย่างใกล้ชิด
4. หลักสูตรและการจัดการเรียนการสอนบางกลุ่มสาระยังไม่สอดคล้องกับท้องถิ่นเท่าที่ควร	1. ควรจัดหลักสูตรให้เหมาะสมกับท้องถิ่น 2. ควรให้ศึกษานิเทศก์ช่วยกำกับ ดูแล และแนะนำโรงเรียนต้นสังกัด
5. หลักสูตรไม่สอดคล้องกับเวลาเรียน	ควรมีการบริหารโครงสร้างเวลาเรียนทั้งด้านสามัญและศาสนาให้สอดคล้องตามหลักสูตร
6. ชุมชนและองค์กรส่วนท้องถิ่นยังไม่มีส่วนร่วมในการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา	1. ควรให้ชุมชนและองค์กรส่วนท้องถิ่นมีส่วนร่วมในการจัดทำหลักสูตรสถานศึกษา 2. ให้ทุกฝ่ายมีส่วนร่วมในการพัฒนาหลักสูตร
2. การพัฒนากระบวนการเรียนรู้	2. การพัฒนากระบวนการเรียนรู้
1. ครูขาดเทคนิคการสอนที่หลากหลาย	1. จัดอบรมเทคนิคการสอนที่หลากหลายตามธรรมชาติของรายวิชา 2. ควรมีการนิเทศติดตามการสอนของครูอย่างต่อเนื่อง
2. กระบวนการเรียนรู้ไม่มีความหลากหลาย	1. ควรจัดกระบวนการเรียนรู้ที่มีความหลากหลายเหมาะสมกับบริบทของโรงเรียน 2. ควรมีการติดตามการจัดกระบวนการเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง
3. ขาดงบประมาณที่ใช้ในการจัดการเรียนการสอน	1. ควรจัดสรรงบประมาณเฉพาะด้านการจัดการเรียนการสอน 2. ควรให้ความสำคัญในการจัดสรรงบประมาณด้าน

ปัญหา	แนวทาง
4. ครูขาดความรู้ในการจัดการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21	การจัดการเรียนการสอนมาเป็นลำดับแรก ควรมีการจัดอบรมการจัดการเรียนการสอนในศตวรรษที่ 21
5. ขาดการเขียนแผนการจัดการเรียนรู้	ส่งเสริมและสร้างความตระหนักให้มีการเขียนแผนการจัดการเรียนรู้ทั้งครูสอนศาสนาและสามัญ
6. จัดการเรียนรู้ไม่สอดคล้องตามแผนการจัดการเรียนรู้	1. ชี้แนะให้มีการสอนตามแผนการจัดการเรียนรู้ที่วางไว้ 2. มีการนิเทศติดตามการเรียนการสอนอย่างต่อเนื่อง
7. เวลาการจัดการเรียนการสอนไม่เพียงพอ (ศาสนาและสามัญ)	1. ควรมีการบูรณาการจัดการเรียนการสอนระหว่างกลุ่มสาระสามัญและศาสนา 2. ควรมีการจัดกิจกรรมเพิ่มเติมตามความเหมาะสมนอกเวลาเรียน
3. การวัดผล ประเมินผล และเทียบโอนผลการเรียน	3. การวัดผล ประเมินผล และเทียบโอนผลการเรียน
1. ไม่มีคลังเก็บข้อสอบ	1. จัดให้มีคลังเก็บข้อสอบ 2. มีการแยกรายวิชาสามัญและศาสนา 3. มีเจ้าหน้าที่รับผิดชอบโดยตรง
2. การวัดผลประเมินผลไม่ได้เป็นไปตามสภาพจริงของผู้เรียน	1. จัดอบรมการวัดผลประเมินผลให้เป็นไปตามสภาพจริงของผู้เรียน 2. ควรมีการวัดผลประเมินผลที่ครอบคลุมทักษะต่างๆ ของผู้เรียน
3. การวัดผลประเมินผลไม่ส่งผลต่อการสอบวัด O-net	1. ควรจัดอบรมครูเกี่ยวกับเครื่องมือวัดผลและประเมินผลที่ส่งผลต่อผู้เรียนในการสอบวัดผล O-net 2. ควรเป็นแบบทดสอบที่เน้นการคิด วิเคราะห์ สังเคราะห์ และสามารถนำไปใช้ในการดำเนินชีวิตประจำวันได้
4. ขาดการประเมินอย่างต่อเนื่อง	ควรมีการประเมินอย่างต่อเนื่อง
5. ขาดความรู้เรื่องการวัดผลประเมินผล	จัดอบรมความรู้เรื่องการวัดผลประเมินผล
6. ขาดเครื่องมือวัดผล ประเมินผลด้วยวิธีการที่หลากหลาย	จัดอบรมการวัดผลประเมินผลที่หลากหลายและตามสภาพจริง
7. ข้อสอบไม่ได้มาตรฐาน	1. จัดอบรมครูเกี่ยวกับการวัดผลประเมินผลตามมาตรฐานและตัวชี้วัด 2. ควรผลติข้อสอบที่มุ่งการคิด วิเคราะห์ สังเคราะห์ และการนำไปใช้
4. การวิจัยเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษา	4. การวิจัยเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษา

ปัญหา	แนวทาง
1. ขาดความรู้ด้านกรวิจัยที่ถูกต้อง	1. จัดอบรมเชิงปฏิบัติการด้านกรวิจัย 2. ควรมีการจัดสัมมนาเผยแพร่ความรู้ด้านวิจัยในชั้นเรียน 3. ส่งเสริมให้มีการแก้ปัญหาด้านกรบริหารงานวิชาการด้วยกระบวนการวิจัย
2. ทำกรวิจัยแล้ว แต่ยังไม่แก้ปัญหาไม่ได้	1. ควรมีการปรับปรุงงานวิจัยและนำมาแก้ปัญหาให้ตรงจุด 2. พยายามหาจุดบกพร่องในการแก้ปัญหา
3. ครูผู้สอนขาดทักษะในการทำวิจัยในชั้นเรียน	ควรมีจัดอบรมเชิงปฏิบัติการเกี่ยวกับการทำวิจัยในชั้นเรียน
4. ขาดบุคลากรที่ให้ความรู้เรื่องกรวิจัย	ควรมีจัดสรรบุคลากรอบรมเรื่องกรวิจัยตามโอกาสต่าง ๆ ที่อำนวย
5. ขาดการทำวิจัยในชั้นเรียน	ควรมีการทำวิจัยในชั้นเรียนในการแก้ปัญหกรเรียนการสอน
6. งานวิจัยไม่มีความต่อเนื่อง	ควรมีกำหนดเวลาที่แน่นอนในการทำวิจัยเพื่อพัฒนาการเรียนการสอน
7. ทำวิจัยเพื่อส่งเสริมความก้าวหน้าของผู้บริหาร มิใช่ผู้เรียน	ควรมีส่งเสริมให้มีการทำวิจัยเพื่อพัฒนากรบริหารงานวิชาการของโรงเรียน ความสามารถของผู้บริหาร ครู และผู้เรียน
5. การพัฒนาสื่อ นวัตกรรมและเทคโนโลยีเพื่อกรศึกษา	5. การพัฒนาสื่อ นวัตกรรมและเทคโนโลยีเพื่อกรศึกษา
1. สื่อการสอนไม่หลากหลาย โดยเฉพาะสื่อการสอนด้านอิสลามศึกษา	1. ควรมีจัดหาสื่อการสอนที่มีความหลากหลาย 2. ควรมีเตรียมงบประมาณสนับสนุนในการจัดซื้อสื่อและผลิตสื่อที่มีความหลากหลาย 3. จัดเตรียมห้องเก็บสื่อที่มีความหลากหลายครอบคลุมทักษะต่าง ๆ ของผู้เรียน
2. ขาดงบประมาณสนับสนุนในการผลิตสื่อ	1. โรงเรียนควรมีเตรียมงบประมาณเฉพาะในแต่ละปีเพื่อใช้ในการผลิตสื่อที่มีคุณภาพและใช้ได้นาน 2. รัฐควรมีสนับสนุนงบประมาณในการจัดซื้อสื่อและผลิตสื่อที่มีความหลากหลาย
3. ไม่ค่อยมีสื่อและเทคโนโลยีที่ทันสมัย	รัฐควรมีส่งเสริมและสนับสนุนด้านสื่อ นวัตกรรม และเทคโนโลยีที่ทันสมัยตามความเหมาะสม
4. บุคลากรส่วนใหญ่ใช้สื่อสำเร็จรูป	ควรมีจัดอบรมเทคนิคการผลิตสื่อที่ทันสมัยและประหยัด

ปัญหา	แนวทาง
5. ครูขาดทักษะการใช้สื่อและผลิตสื่อ	1. จัดอบรมทักษะการใช้สื่อและผลิตสื่อ 2. ควรใช้อุปกรณ์ในการผลิตสื่อที่ประหยัดและคุ้มค่า
6. สื่อไม่เพียงพอต่อจำนวนผู้เรียน	1. ควรเตรียมงบประมาณสนับสนุนในการจัดซื้อสื่อและผลิตสื่อที่มีความหลากหลาย 2. ใช้ห้องใหญ่ เรียนรู้ร่วมกัน
7. สถานที่และวัสดุไม่เพียงพอ	ควรจัดสรรงบประมาณในการจัดซื้อสื่อและเทคโนโลยี
6. การพัฒนาแหล่งการเรียนรู้	6. การพัฒนาแหล่งการเรียนรู้
1. แหล่งการเรียนรู้มีน้อยมาก	1. ควรจัดให้มีแหล่งการเรียนรู้ในโรงเรียนที่เพียงพอ 2. ควรนำนักเรียนศึกษาแหล่งการเรียนรู้นอกสถานที่
2. โรงเรียนขาดหนังสือใหม่ ๆ ห้องคอมพิวเตอร์ ห้องวิทยาศาสตร์ และห้องเรียนภาษา	โรงเรียน หน่วยงานต้นสังกัด และหน่วยงานภายนอก ควรมีการสำรวจและให้การช่วยเหลือด้านงบประมาณสนับสนุน
3. งบประมาณไม่เพียงพอ	1. โรงเรียนควรเตรียมงบประมาณเฉพาะในแต่ละปี เพื่อใช้ในการพัฒนาแหล่งการเรียนรู้ 2. รัฐควรสนับสนุนงบประมาณในการพัฒนาแหล่งการเรียนรู้
4. แหล่งการเรียนรู้ไม่หลากหลาย	1. จัดหางบประมาณสนับสนุนในการพัฒนาแหล่งการเรียนรู้ 2. ควรจัดให้มีแหล่งการเรียนรู้ที่หลากหลาย
5. มีแหล่งเรียนรู้แต่ไม่ได้ใช้งาน	1. ส่งเสริมให้ครูได้ใช้แหล่งเรียนรู้ที่มีอยู่อย่างหลากหลาย 2. มุ่งเน้นการใช้งานอย่างคุ้มค่า
6. ขาดการอบรมเกี่ยวกับความสำคัญของแหล่งการเรียนรู้	1. ควรจัดอบรมเกี่ยวกับแหล่งการเรียนรู้ 2. ผู้บริหารควรให้ความสำคัญกับการใช้แหล่งการเรียนรู้ที่หลากหลาย
7. ไม่ค่อยมีโอกาสได้ใช้แหล่งการเรียนรู้	1. ควรกำหนดปฏิทินการใช้แหล่งเรียนรู้ที่ชัดเจน 2. ควรให้ความสำคัญกับการใช้แหล่งเรียนรู้ที่หลากหลาย
8. สภาพของแหล่งการเรียนรู้ไม่พร้อมที่จะใช้งาน	ควรมีการดูแลอย่างสม่ำเสมอและพร้อมจะใช้งาน
9. แหล่งการเรียนรู้ที่เป็นธรรมชาติถูกละเลย	สำรวจแหล่งการเรียนรู้ธรรมชาติรอบสถานศึกษาและพัฒนาให้เป็นแหล่งการเรียนรู้แก่ผู้เรียน
7. การนิเทศการศึกษา	7. การนิเทศการศึกษา
1. ขาดการนิเทศอย่างต่อเนื่อง	1. ควรมีการนิเทศและติดตามอย่างน้อยภาคการศึกษา

ปัญหา	แนวทาง
	<p>ละ 2 ครั้ง</p>
2. ขาดผู้เชี่ยวชาญด้านการนิเทศ	<p>2. ควรมีปฏิทินการนิเทศในแต่ละภาคการศึกษา</p> <p>1. สร้างความเข้าใจเกี่ยวกับงานนิเทศและจัดให้มีการอบรม</p> <p>2. ผู้บริหารควรสร้างความตระหนักแก่ครูและบุคลากรในด้านการนิเทศการศึกษา</p> <p>3. หน่วยงานต้นสังกัดจัดส่งศึกษานิเทศก์เข้าเยี่ยมโรงเรียนอย่างต่อเนื่อง</p>
3. ขาดการนิเทศอิสลามศึกษา	<p>1. ควรจัดให้มีศึกษานิเทศก์ด้านอิสลามศึกษาโดยเฉพาะ</p> <p>2. ควรให้ความสำคัญในการนิเทศด้านหลักสูตรและกระบวนการจัดการเรียนการสอนแบบบูรณาการ</p>
4. การนิเทศยังไม่ครอบคลุมทุกระดับ	<p>ควรกำหนดให้มีการนิเทศครอบคลุมทุกระดับชั้นสามัญและศาสนา</p>
5. การนิเทศยังไม่เป็นระบบ	<p>ควรจัดระบบการนิเทศการศึกษาและมีขั้นตอนการปฏิบัติอย่างต่อเนื่อง</p>
6. ขาดงบประมาณในการนิเทศตลอดปี	<p>1. จัดสรรงบประมาณเฉพาะในด้านการนิเทศการศึกษา</p> <p>2. ควรขอความช่วยเหลือจากภาครัฐและเอกชนในการสนับสนุนงบประมาณด้านการนิเทศการศึกษาตามความเหมาะสม</p>
7. ขาดบุคลากรด้านการนิเทศ	<p>1. ควรจัดให้มีศึกษานิเทศก์เข้าเยี่ยมโรงเรียนอย่างต่อเนื่อง</p> <p>2. อบรมครูและบุคลากรด้านการนิเทศการศึกษา</p> <p>3. แต่งตั้งคำสั่งให้ครูและบุคลากรทำหน้าที่ในการนิเทศการศึกษา</p>
8. การแนะแนวการศึกษา	8. การแนะแนวการศึกษา
1. ครูแนะแนวมุ่งงานมากและต้องรับผิดชอบงานอื่นนอกเหนือจากงานแนะแนว	<p>1. ครูแนะแนวควรวางแผนล่วงหน้าเพื่อเตรียมพร้อมในการจัดกิจกรรมต่าง ๆ แก่ผู้เรียน</p> <p>2. จัดให้มีผู้รับผิดชอบโดยตรงที่ไม่ส่งผลกระทบต่อการสอนหรืออาจจะลดคาบสอน</p> <p>3. ควรมีบุคลากรที่รับผิดชอบงานแนะแนวโดยตรงจำนวน 1-2 คน</p>
2. ขาดการแนะแนวในการศึกษาต่อต่างประเทศ	<p>1. ควรมีครูแนะแนวโดยตรงด้านการศึกษาต่อใน</p>

ปัญหา	แนวทาง
3. ไม่ครอบคลุมการส่งเสริมความสามารถที่หลากหลาย	ต่างประเทศ 2. ควรจัดให้มีการแนะแนวในการศึกษาต่างประเทศ โดยเฉพาะในประเทศตะวันออกกลาง ควรแนะแนวให้ทั่วถึงและครอบคลุมทั้งด้านการศึกษา อาชีพ และการศึกษาต่อในระดับที่สูงขึ้น
4. ขาดความต่อเนื่องในการแนะแนว	ควรมีการวางแผนการแนะแนวอย่างต่อเนื่องในระยะสั้นและระยะยาว
5. ขาดข้อมูลข่าวสารที่เป็นปัจจุบัน	ดำเนินการประสานและแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสารใหม่ ๆ ร่วมหน่วยงานและองค์กรทางการศึกษาอื่น
6. ขาดความรู้เรื่องแนะแนว	1. จัดอบรมเรื่องการแนะแนวการศึกษา 2. ประเมินและติดตามเป็นระยะ ๆ 3. ควรจัดให้มีการอบรมเกี่ยวกับแนะแนวการศึกษา อย่างน้อยปีการศึกษาละ 1-2 ครั้ง
9. การพัฒนาระบบการประกันคุณภาพการศึกษา	9. การพัฒนาระบบการประกันคุณภาพการศึกษา
1. การเปลี่ยนแปลงบุคลากรบ่อย	1. ควรมีแนวทางในการสร้างความมั่นคงแก่บุคลากร ในโรงเรียน 2. ควรกำหนดระยะเวลาการลาออกของบุคลากรให้ชัดเจน 3. สร้างทีมงานให้ทุกคนสามารถปฏิบัติหน้าที่การพัฒนาระบบประกันคุณภาพการศึกษาแทนกันได้
2. บุคลากรยังไม่เห็นความสำคัญของงานประกัน คิดว่าเป็นภาระมากกว่า	1. ปรับทัศนคติบุคลากรในสถานศึกษาให้เข้าใจและเห็นความสำคัญของการประกันคุณภาพการศึกษา 2. สร้างความตระหนักด้วยการแจ้งข้อดีและข้อดีของการพัฒนางานประกันคุณภาพการศึกษา
3. การประกันคุณภาพไม่สอดคล้องกับบริบทของโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลาม	ควรปรับมาตรฐานและตัวบ่งชี้ให้สอดคล้องกับบริบทของโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลาม
4. ไม่ค่อยมีการเก็บหลักฐานในการทำกิจกรรมต่าง ๆ	สร้างระบบหรือใช้โปรแกรมเพื่อเก็บข้อมูลด้านต่าง ๆ ในสถานศึกษา
5. ขาดระบบประกันคุณภาพการศึกษา	ควรสร้างความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับระบบประกันคุณภาพการศึกษา
6. ยังขาดความร่วมมือจากทุกฝ่าย	สร้างความตระหนักและประชาสัมพันธ์ให้ทุกฝ่ายมีส่วนร่วมในการทำหน้าที่ประกันคุณภาพการศึกษา
7. บุคลากรขาดความรู้เรื่องประกันคุณภาพการศึกษา	1. อบรมและให้ความรู้เรื่องการประกันคุณภาพการศึกษา

ปัญหา	แนวทาง
	2. สร้างความตระหนักและให้ความสำคัญด้านการประกันคุณภาพการศึกษา
10. การส่งเสริมความรู้ทางวิชาการแก่ชุมชน	10. การส่งเสริมความรู้ทางวิชาการแก่ชุมชน
1. วิธีการยังไม่หลากหลายและไม่ครอบคลุมกลุ่มเป้าหมาย	1. สำรวจความต้องการของชุมชนและให้ครอบคลุมกลุ่มเป้าหมาย
2. ชุมชนรอบสถานศึกษาขาดการศึกษา	2. มุ่งเน้นการพบปะและการให้ความรู้แก่ชุมชน
3. ไม่มีการจัดทำโครงการและกิจกรรม	1. ควรส่งเสริมความรู้วิชาการแก่ชุมชนและด้านอาชีพ 2. ควรส่งเสริมความรู้วิชาการศาสนาในหมู่บ้านและชุมชน 3. จัดให้มีการบรรยายธรรมในเช้าวันศุกร์
4. ขาดคณะทำงานในการส่งเสริมงานวิชาการแก่ชุมชน	1. ควรจัดโครงการและกิจกรรม โดยประชาสัมพันธ์ให้ชุมชนทราบ 2. จัดโครงการส่งเสริมด้านวิชาการอย่างน้อยปีละ 3-4 ครั้ง
5. การจัดนิทรรศการในชุมชนมีน้อย	1. แต่งตั้งคณะทำงานและร่วมแรงร่วมใจในการทำงานเพื่อชุมชน 2. คณะทำงานควรมีผู้แทนของโรงเรียน ชุมชน และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น
6. การจัดเนื้อหาด้านวิชาการไม่สอดคล้องกับชุมชน	1. ควรจะมีการจัดนิทรรศการในชุมชนรอบสถานศึกษา 2. ควรจัดให้มีนิทรรศการที่มีความหลากหลายทั้งด้านวิชาการ กีฬาและอาชีพ
7. ชุมชนไม่ให้ความร่วมมือในการรับรู้ข่าวสารที่ทันสมัย	1. สำรวจความต้องการของชุมชน 2. ควรจัดเนื้อหาด้านวิชาการให้สอดคล้องกับชุมชน
8. ขาดการประชาสัมพันธ์	สร้างความเข้าใจแก่ชุมชนให้เลือกรับข้อมูลข่าวสารและกลั่นกรองข้อมูลข่าวสารและเทคโนโลยี ควรมีการประชาสัมพันธ์เกี่ยวกับความรู้ด้านวิชาการเพิ่มมากขึ้น
11. การประสานความร่วมมือในการพัฒนาวิชาการกับสถานศึกษาและองค์กรอื่น ๆ	11. การประสานความร่วมมือในการพัฒนาวิชาการกับสถานศึกษาและองค์กรอื่น ๆ
1. ขาดความต่อเนื่องและการติดตาม	1. ควรมีแผนระยะสั้นและระยะยาวในการประสานความร่วมมือ 2. ควรมีการประสานงานและติดตามอย่างต่อเนื่อง
2. ขาดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างหน่วยงานของรัฐ	1. สร้างเครือข่ายความร่วมมือในการพัฒนาวิชาการ

ปัญหา	แนวทาง
และเอกชน	<p>ก) บอกรับผิดชอบต่าง ๆ ทั้งภายในจังหวัดและต่างจังหวัด</p> <p>2. สร้างเครือข่ายความร่วมมือในการพัฒนาวิชาการกับองค์กรทางการศึกษาในต่างประเทศ</p> <p>3. จัดการแข่งขันงานวิชาการระดับภูมิภาคและระดับชาติ</p>
3. ยังขาดความร่วมมือที่มีประสิทธิภาพ	<p>1. จัดประชุมหาแนวทางการพัฒนางานวิชาการระหว่างสถานศึกษาและองค์กร</p> <p>2. จัดกิจกรรมกีฬาสัมพันธ์ระหว่างระหว่างสถานศึกษาและองค์กร</p>
4. เวลาและสถานที่ไม่อำนวย	<p>1. ควรประสานองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในการอนุเคราะห์สถานที่และบริหารเวลาตามความเหมาะสม</p> <p>2. หน่วยงานต้นสังกัดควรให้ความช่วยเหลือในการดูแลและประสานงาน</p>
5. ขาดการประสานงานที่ดี	<p>1. พบปะพูดคุยสนทนาระหว่างโรงเรียน ชุมชน และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น</p> <p>2. ปรับระบบการประสานงาน</p> <p>3. แต่งตั้งคณะทำงาน</p>
6. ยังไม่ครอบคลุมถึงองค์กร ส่วนใหญ่ระหว่างสถานศึกษาด้วยกัน	ควรจัดให้มีการประสานงานและทำงานร่วมกันครอบคลุมองค์กรอื่นทั้งภาครัฐและเอกชน
12. การส่งเสริมและสนับสนุนงานวิชาการแก่บุคคล ครอบครัว องค์กร หน่วยงานและสถาบันอื่นที่จัดการศึกษา	12. การส่งเสริมและสนับสนุนงานวิชาการแก่บุคคล ครอบครัว องค์กร หน่วยงานและสถาบันอื่นที่จัดการศึกษา
1. ขาดความต่อเนื่องและการติดตาม	<p>1. ควรมีแผนระยะสั้นและระยะยาวในการส่งเสริมและสนับสนุนงานวิชาการ</p> <p>2. ควรมีการประสานงานและติดตามอย่างต่อเนื่อง</p> <p>3. เข้าเยี่ยมเยียนและพบปะตามโอกาสอำนวย</p>
2. ขาดความร่วมมือและทำเพื่อส่วนรวมอย่างจริงจัง	<p>1. จัดประชุมหาแนวทางการส่งเสริมและสนับสนุนงานวิชาการแก่บุคคล ครอบครัว องค์กร หน่วยงานและสถาบันอื่นที่จัดการศึกษา</p> <p>2. จัดกิจกรรมกีฬาสัมพันธ์ระหว่างสถานศึกษาและองค์กร</p>
3. ยังมีสถานศึกษาที่มีการส่งเสริมและสนับสนุนน้อยและไม่ทั่วถึง	จัดทำแผนงานและงบประมาณให้เพียงพอและครอบคลุม

ปัญหา	แนวทาง
4. ขาดการประสานงานที่ดี	1. พบปะพูดคุยสนทนาระหว่างโรงเรียน บุคคล ครอบครัว องค์กร หน่วยงานและสถาบันอื่นที่จัดการศึกษา 2. ปรับระบบการประสานงาน 3. แต่งตั้งคณะทำงานในการประสานงาน
5. มีคณะทำงานไม่เพียงพอในการลงพื้นที่	1. ประชุมวางแผนคณะทำงานการส่งเสริมและสนับสนุนวิชาการแก่บุคคล ครอบครัว องค์กร หน่วยงานและสถาบันอื่นที่จัดการศึกษา 2. แต่งตั้งคณะทำงานในการลงพื้นที่
6. เวลาของโรงเรียนกับชุมชนไม่สอดคล้อง	1. ประชุมระหว่างโรงเรียนและชุมชนในการบริหารจัดการเวลาให้มีความเหมาะสม 2. ดำเนินการส่งเสริมและสนับสนุนตามเวลาที่อำนวย

5.1.3 รูปแบบการบริหารงานวิชาการของโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามจังหวัดชายแดนภาคใต้เพื่อสร้างผู้เรียนสู่ความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ โดยมีองค์ประกอบที่สำคัญ 3 ส่วน คือ ส่วนที่ 1 ชื่อรูปแบบ

“รูปแบบการบริหารงานวิชาการของโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามจังหวัดชายแดนภาคใต้เพื่อสร้างผู้เรียนสู่ความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์”

ส่วนที่ 2 ลักษณะสำคัญของรูปแบบ

รูปแบบการบริหารงานวิชาการของโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามจังหวัดชายแดนภาคใต้เพื่อสร้างผู้เรียนสู่ความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ มีโครงสร้างขององค์ประกอบการบริหารงานวิชาการ จำนวน 5 ด้าน ที่ส่งผลให้โรงเรียนสามารถสร้างผู้เรียนสู่ความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ ดังนี้

1. การพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา

เป็นหลักสูตรที่มุ่งเน้นการเรียนรายวิชาพื้นฐานของศาสนา โดยเฉพาะในรายวิชา อดัตฟิสิร์ (อรรถาธิบายอัลกุรอาน) สามารถปฏิบัติได้จริงตามวิถีชีวิตของอิสลาม มีความสอดคล้องกับความถนัดของผู้เรียนและบริบทในพื้นที่ เป็นหลักสูตรที่ปลูกฝังให้ผู้เรียนเป็นคนดี เก่ง และมีความสุข ทำในสิ่งที่พระองค์อัลลอฮ์ ﷻ ทรงใช้และละเว้นในสิ่งที่พระองค์ทรงห้าม มุ่งเน้นความรู้ควบคู่คุณธรรม ผู้เรียนสามารถพัฒนาตนเอง รู้ทันการเปลี่ยนแปลงของสังคม และทุกภาคส่วนเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาหลักสูตร มีความชัดเจนและต้องพัฒนาตามกาลสมัย ปลูกจิตสำนึกของผู้เรียนต่อตนเอง ศาสนา และสังคม เป็นหลักสูตรที่มุ่งเน้นการใช้ชีวิตในโลกดุนยาและอาคิเราะฮ์

2. การพัฒนากระบวนการเรียนรู้ สื่อ นวัตกรรม เทคโนโลยี และแหล่งการเรียนรู้

มีการจัดกระบวนการเรียนการสอนที่เชื่อมโยงทั้งโลกคุณยาและอาคิเราะฮฺ โดยคำนึงถึงความต้องการและความถนัดของผู้เรียน สอดคล้องกับสภาพความเป็นจริงของผู้เรียนและมีความหลากหลาย มุ่งเน้นให้ผู้เรียนมีความประพฤติดีและเห็นประโยชน์ส่วนรวมมากกว่าส่วนตน ผู้สอนใช้เทคนิคการสอนและวิธีการสอนที่หลากหลาย สามารถปฏิบัติได้จริงในการดำเนินชีวิตประจำวัน และมีการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนแบบหะละเกาะฮฺ (นั่งรวมเป็นกลุ่ม) มีการใช้สื่อ นวัตกรรม และเทคโนโลยีที่ส่งผลอันดีงามต่อผู้เรียนในด้านจิตใจและจิตวิญญาณ สอดคล้องกับหลักคำสอนของศาสนา เหมาะสมกับวัยของผู้เรียน ดึงดูดความสนใจผู้เรียน และมีความหลากหลาย

3. การวิจัยและการวัดผล ประเมินผลทางการศึกษา

มีการวิจัยในชั้นเรียนเพื่อแก้ปัญหาของผู้เรียนในด้านวิชาการ โดยครอบคลุมคุณลักษณะของผู้เรียนทั้ง 8 ด้าน มีการทำวิจัยเกี่ยวกับปัญหาของผู้เรียนและสามารถนำกระบวนการวิจัยมาแก้ปัญหาพฤติกรรมของผู้เรียน และมีการเผยแพร่ผลงานวิจัยให้ผู้ที่เกี่ยวข้องและผู้ที่มีส่วนได้ส่วนเสียได้รับทราบ มีการวัดผลและประเมินผลที่หลากหลายครอบคลุมด้านความรู้ ด้านจิตใจและด้านการปฏิบัติอย่างเป็นระบบและประเมินตามสภาพจริง โดยสามารถแบ่งสัดส่วนการประเมินผลที่ครอบคลุมคุณลักษณะของความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ของผู้เรียนทั้ง 8 ด้าน มีการจัดกิจกรรมสอนซ่อมเสริมเพื่อปรับปรุงแก้ไขผลการเรียนของผู้เรียน การประเมินกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน การประเมินคุณลักษณะอันพึงประสงค์ การประเมินการอ่าน คิด วิเคราะห์และเขียน มีการจัดทำระเบียบการวัดและประเมินผล มีการอบรมพัฒนาครูและผู้บริหารให้มีความรู้ความเข้าใจในการสร้างเครื่องมือวัดประเมินผลที่มีความหลากหลายและเหมาะสมกับผู้เรียนในแต่ละระดับชั้น สอดคล้องกับมาตรฐานการเรียนรู้และสาระการเรียนรู้

4. การนิเทศและการแนะแนวการศึกษา

มีการนิเทศที่ส่งเสริมและสนับสนุนให้กระบวนการเรียนการสอนส่งผลที่ดีต่อผู้เรียน มีการนิเทศอย่างต่อเนื่อง เพื่อให้ผู้เรียนเกิดคุณลักษณะทั้ง 8 ด้าน เป็นการนิเทศโดยศึกษานิเทศก์ นิเทศโดยผู้บริหาร และนิเทศโดยเพื่อนครูในโรงเรียน โดยมีการนิเทศอย่างน้อยปีละ 1-2 ครั้ง เพื่อให้ผู้สอนมีการกระตุ้นเตือนตัวเองตลอดเวลา ผู้นิเทศต้องเป็นแบบอย่างที่ดีแก่ครูและผู้เรียน มีความเชี่ยวชาญทั้งด้านศาสนาและสามัญ มีการแนะแนวทางการศึกษาต่อ ทักษะชีวิต และอาชีพ มีการแนะแนวที่มุ่งเน้นการดำเนินชีวิตในโลกคุณยาและอาคิเราะฮฺให้เกิดดุลยภาพ กอปรกับมีวิธีการแนะแนวที่หลากหลาย ทำให้ผู้เรียนมีโลกทัศน์ที่กว้างไกล มีการสอดแทรกคุณธรรมจริยธรรมและเป็นการแนะแนวการศึกษาต่อและการมีงานทำที่สอดคล้องกับการดำเนินชีวิตแบบอิสลามในอนาคต

5. การส่งเสริมความเข้มแข็งด้านวิชาการ

ส่งเสริมให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรมส่งเสริมความรู้วิชาการแก่ชุมชน ร่วมกับผู้บริหารและครู เปิดโอกาสให้ชุมชนได้เข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนางานวิชาการ และโรงเรียน ต้องสร้างความสัมพันธ์ที่ดีกับชุมชน สร้างเครือข่ายในการส่งเสริมความรู้ทางวิชาการแก่ชุมชน ส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต มีการส่งเสริมและพัฒนาชุมชนให้มีการศึกษาทั้งด้านวิชาการศาสนา สามัญ และอาชีพ มีการประสานความร่วมมือในการพัฒนาวิชาการกับสถานศึกษาและองค์กรอื่นทั้ง ในและต่างประเทศ จัดให้มีการแข่งขันทักษะวิชาการประจำปีระหว่างโรงเรียน มีการเชิญวิทยากรให้ความรู้แก่ผู้บริหาร ครู บุคลากรทางการศึกษาและผู้เรียนในด้านการส่งเสริมความเข้มแข็งด้าน วิชาการ มีการวางแผนการปฏิบัติงานวิชาการระยะสั้นและระยะยาวในแต่ละปี มีการส่งเสริมและ สนับสนุนงานวิชาการแก่บุคคล ครอบครัวยุ วังค์กร หน่วยงาน และสถาบันอื่นที่จัดการศึกษา โดยมีการ สอดแทรกความรู้ที่ทำให้ผู้เรียนมีคุณลักษณะความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ตามโอกาสอำนวย ส่งเสริมงาน วิชาการให้สอดคล้องและเหมาะสมในแต่ละบริบทของการเรียนรู้ แต่งตั้งผู้รับผิดชอบและมี งบประมาณสนับสนุน ทุกสถาบันมีการส่งเสริมและสนับสนุนให้ผู้เรียนได้ซึมซับความดีและแบบอย่าง ที่ดีงาม และมีการส่งเสริมและสนับสนุนงานวิชาการอย่างต่อเนื่องและมีเป้าหมายชัดเจน

ส่วนที่ 3 ข้อจำกัดและเงื่อนไขในการนำรูปแบบไปใช้

5.2 อภิปรายผล

การศึกษาวิจัยเรื่องการพัฒนาแบบการบริหารงานวิชาการขอโรงเรียนเอกชนสอน ศาสนาอิสลามจังหวัดชายแดนภาคใต้เพื่อสร้างผู้เรียนสู่ความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์พบว่า มีประเด็น สำคัญที่ควรนำมาอภิปรายผล 2 ประเด็น คือ 1) สภาพ ปัญหา และแนวทางการบริหารงานวิชาการ ของโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามจังหวัดชายแดนภาคใต้ และ 2) การพัฒนาแบบการบริหาร งานวิชาการของโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามจังหวัดชายแดนภาคใต้เพื่อสร้างผู้เรียนสู่ ความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ โดยมีรายละเอียด ดังนี้

5.2.1 สภาพ ปัญหา และแนวทางการบริหารงานวิชาการของโรงเรียนเอกชนสอนศาสนา อิสลามจังหวัดชายแดนภาคใต้

ผลการศึกษาสภาพการบริหารงานวิชาการของโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลาม จังหวัดชายแดนภาคใต้พบว่าภาพรวมอยู่ในระดับมาก สอดคล้องกับทัศนคติ ประสานตรี (2553 : 151) ได้ศึกษาเรื่อง สภาพ ปัญหาและประสิทธิผลการบริหารงานวิชาการของโรงเรียนในฝัน สังกัด สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาในจังหวัดนครพนม พบว่า สภาพการบริหารงานวิชาการของโรงเรียนใน ฝัน ภาพรวมและรายด้านอยู่ในระดับมาก และสอดคล้องกับบังอร กาญจนพันธ์ (2554 : 53) ได้ศึกษา

เรื่อง การบริหารงานวิชาการของโรงเรียนในอำเภอกระบุรี พบว่า สภาพการบริหารงานวิชาการในโรงเรียน ภาพรวมอยู่ในระดับมาก นอกจากนี้ยังสอดคล้องกับวีระ สุบัติคำ และคณะ (2554 : 79) ได้ทำการศึกษาเรื่อง สภาพการบริหารงานวิชาการในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ช่วงชั้นที่ 1-2 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามหาสารคาม เขต 2 พบว่า สภาพการบริหารงานวิชาการในสถานศึกษา ภาพรวมอยู่ในระดับมาก

เมื่อพิจารณาสภาพการบริหารงานวิชาการของโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามจังหวัดชายแดนภาคใต้เป็นรายด้านพบว่า อยู่ในระดับมาก จำนวน 8 ด้าน ประกอบด้วย 1) ด้านการพัฒนากระบวนการเรียนรู้ 2) ด้านการวัดผล ประเมินผล และเทียบโอนผลการเรียน 3) ด้านการพัฒนาหลักสูตร 4) ด้านการแนะแนวการศึกษา 5) ด้านการพัฒนากระบวนการประกันคุณภาพการศึกษา 6) ด้านการส่งเสริมความรู้ทางวิชาการแก่ชุมชน 7) ด้านการประสานความร่วมมือในการพัฒนาวิชาการกับสถานศึกษาและองค์กรอื่น ๆ และ 8) ด้านการพัฒนาแหล่งการเรียนรู้ ที่ผลการวิจัยปรากฏเช่นนั้น อาจเป็นเพราะผู้บริหารโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามจังหวัดชายแดนภาคใต้มีระบบการบริหารจัดการด้านวิชาการที่ดี มีผู้บริหารโรงเรียน โดยเฉพาะผู้อำนวยการ หัวหน้าฝ่ายวิชาการและคณะทำงานที่มีประสบการณ์ และปฏิบัติงานตามแผนการดำเนินงานที่วางไว้อย่างมีประสิทธิภาพและมีประสิทธิผล กอปรกับมีศูนย์พัฒนาอิสลามศึกษา สำนักงานศึกษาธิการภาค 8 ได้ทำหน้าที่หลักในการส่งเสริม สนับสนุน และพัฒนาผู้บริหารโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามจังหวัดชายแดนใต้ในการศึกษาต่อหลักสูตรประกาศนียบัตรการบริหารการศึกษา จึงทำให้ผู้บริหารโรงเรียนที่สำเร็จหลักสูตรดังกล่าวมีวิสัยทัศน์กว้างไกลในการบริหารงานวิชาการและมีคุณลักษณะของผู้บริหารสถานศึกษา ดังที่โรเบิร์ต โกลด์แฮมเมอร์ และคณะ (Goldhammer and et al. 1971 : cited in Sergiovanni. 1987 : 76-77) ได้ทำการศึกษาเปรียบเทียบผู้บริหารสถานศึกษาที่มีประสิทธิผลและไม่ มีประสิทธิผล และพบว่าผู้บริหารสถานศึกษาที่มีประสิทธิผล มีคุณลักษณะเหมือนกัน 8 ประการ ได้แก่ 1) ส่วนใหญ่มีได้ตั้งใจเป็นผู้บริหารสถานศึกษา แต่ได้รับการส่งเสริมให้เป็นผู้บริหารสถานศึกษา 2) ส่วนใหญ่มีความศรัทธาในตัวผู้เรียนอย่างจริงใจและมีความรับผิดชอบในการแก้ปัญหาของพวกเขา 3) ผู้บริหารมีความสามารถในการทำงานร่วมกับผู้อื่นอย่างมีประสิทธิภาพ 4) ผู้บริหารยอมรับในความ ต้องการของสถานศึกษาและความยุ่งยากและข้อจำกัดต่าง ๆ 5) ผู้บริหารมีความกระตือรือร้นและยอมรับบทบาทของตนเองในการปฏิบัติงานที่ต้องประสบกับความไม่ชัดเจนต่าง ๆ ในตำแหน่งของตน 6) ผู้บริหารมีความมุ่งมั่นต่อการศึกษาและสามารถแยกข้อแตกต่างระหว่างเป้าหมายการศึกษาในระยะสั้นและระยะยาว 7) ผู้บริหารเป็นผู้รู้จักปรับตัวตามสถานการณ์ และ 8) ผู้บริหารเป็นนักยุทธศาสตร์ที่สามารถกำหนดวัตถุประสงค์และวางแผนที่ดีในการบรรลุวัตถุประสงค์ที่วางไว้ ส่วนครูผู้สอนได้ศึกษาต่อหลักสูตรประกาศนียบัตรวิชาชีพครู จึงทำให้ครูได้ศึกษาเรียนรู้การเป็นครูสอนที่ดี มีจิตวิญญาณของความเป็นครูและเป็นครูมืออาชีพ ดังที่ยิน ชุ่มจิต (2550 : 71) ได้กล่าวว่า ครูมี

ความสำคัญต่อสังคมอย่างมาก เปรียบเสมือนแม่พิมพ์ ทหารเอกของชาติ กระจกเงาของเด็ก ดวงประทีปส่องทาง และเป็นวิศวกรสังคม การที่ครูได้รับการยกย่องให้เป็นวิศวกรสังคม เพราะครูมีบทบาทต่อสังคมเช่นเดียวกับงานที่วิศวกรในฐานะที่เป็นนักวิทยาศาสตร์ประยุกต์ได้กระทำ กล่าวคือ ครูเป็นนักสร้าง นักออกแบบ นักแก้ไข นักปรับปรุง และนักพัฒนาสังคม

นอกจากนี้แล้วยังมีสำนักงานการศึกษาเอกชนระดับจังหวัดและอำเภอในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ทำหน้าที่ในการส่งเสริม กำกับ และดูแลอย่างใกล้ชิด ตั้งแต่เริ่มจัดตั้งสำนักงานการศึกษาเอกชนจังหวัดและอำเภอในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ตั้งแต่ปีพ.ศ. 2552 – ปัจจุบัน โดยสำนักงานการศึกษาเอกชนจังหวัดชายแดนภาคใต้ ทำหน้าที่ในการส่งเสริม สนับสนุน การจัดการศึกษาทั้งในระบบและนอกระบบ รวมถึงการกำกับ ดูแล เร่งรัด นิเทศและติดตาม การพัฒนาคุณภาพ การศึกษาโรงเรียนเอกชน สถาบันศึกษาปอเนาะ และศูนย์การศึกษาอิสลามประจำมัสยิด (ตาดีกา) ให้สอดคล้องกับความต้องการ วิถีชีวิต และวัฒนธรรม สร้างโอกาสในการเรียนรู้และฝึกทักษะทางอาชีพ โดยกระบวนการมีส่วนร่วมของภาครัฐ ภาคเอกชน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและทุกภาคส่วน เพื่อนำไปสู่กระบวนการจัดการศึกษาในการเสริมสร้างสมานฉันท์ สันติวิธี มีความมั่นคงและส่งเสริมความเป็นไทย รวมทั้งประสานการจัดทำแผนพัฒนาและแผนปฏิบัติการการศึกษาเอกชนในจังหวัดให้สอดคล้องกับนโยบายของรัฐ นโยบายของกระทรวงศึกษาธิการ และนโยบายการเสริมสร้างสันติสุขในจังหวัดชายแดนภาคใต้ โดยมุ่งจัดการการพัฒนาคุณภาพการศึกษา จัดทำข้อมูลสารสนเทศเกี่ยวกับการศึกษาของโรงเรียนเอกชนทุกประเภท สถาบันศึกษาปอเนาะ และศูนย์การศึกษาอิสลามประจำมัสยิด (ตาดีกา)

สำหรับเหตุผลอีกประการหนึ่งที่ส่งผลต่อการบริหารงานวิชาการของโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามจังหวัดชายแดนภาคใต้ ผู้วิจัยมีความเห็นว่าการขับเคลื่อนการพัฒนาการศึกษาของรัฐบาลในนามกระทรวงศึกษาธิการ ตั้งแต่เดือนตุลาคม 2557 – ปัจจุบัน โดยได้จัดตั้งศูนย์ประสานงานและบริหารการศึกษาจังหวัดชายแดนภาคใต้ (ศปบ.จชต.) หรือเรียกสั้น ๆ ว่า “ศึกษาธิการส่วนหน้า” ณ สำนักงานศึกษาธิการภาค 8 อำเภอเมืองยะลา จังหวัดยะลา ซึ่งศึกษาธิการส่วนหน้าภายใต้การนำโดยรัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงศึกษาธิการ พลเอกสุรเชษฐ์ ชัยวงศ์ ได้กำหนดยุทธศาสตร์การปฏิรูปการศึกษา ประกอบด้วย 1) หลักสูตรและกระบวนการเรียนรู้ 2) การผลิตและพัฒนาครู 3) การทดสอบ/การประเมิน/การประกันคุณภาพ/การพัฒนามาตรฐานการศึกษา 4) การผลิตพัฒนากำลังคนและงานวิจัยที่สอดคล้องกับความต้องการของการพัฒนาประเทศ 5) ICT เพื่อการศึกษา 6) การบริหารจัดการ และ 7) การพัฒนาการศึกษาจังหวัดชายแดนภาคใต้ โดยในส่วนของพัฒนาการศึกษาจังหวัดชายแดนภาคใต้นั้น กระทรวงศึกษาธิการได้ให้ความสำคัญกับการพัฒนาการศึกษาจังหวัดชายแดนภาคใต้เป็นกรณีพิเศษ โดยมุ่งเน้นการขับเคลื่อนการศึกษาใน 6 ยุทธศาสตร์หลัก ประกอบด้วย 1) การพัฒนาคุณภาพการศึกษา 2) การส่งเสริมและสนับสนุนการ

พัฒนากีฬาเข้าสู่ระบบการศึกษา 3) การส่งเสริมความปลอดภัย สวัสดิการครูและบุคลากรทางการศึกษา 4) การเสริมสร้างโอกาสทางการศึกษา 5) การจัดการศึกษาเพื่อการมีอาชีพ และ 6) การเสริมสร้างการศึกษาเพื่อความมั่นคง โดยจากยุทธศาสตร์ข้างต้น มีส่วนสำคัญอย่างยิ่งในการขับเคลื่อนการพัฒนาการบริหารงานวิชาการของโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามจังหวัดชายแดนภาคใต้ให้มีประสิทธิภาพและประสิทธิผลมากยิ่งขึ้น โดยผลการสอบ O-net ประจำปีการศึกษา 2558 – 2559 ขยับสูงขึ้นตามลำดับ

สำหรับสภาพการบริหารงานวิชาการของโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามจังหวัดชายแดนภาคใต้ซึ่งอยู่ในระดับปานกลาง มีจำนวน 4 ด้าน ประกอบด้วย 1) ด้านการวิจัยเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษา 2) ด้านการพัฒนาสื่อ นวัตกรรมและเทคโนโลยีเพื่อการศึกษา 3) ด้านการนิเทศการศึกษา และ 4) ด้านการส่งเสริมและสนับสนุนงานวิชาการแก่บุคคล ครอบครัว องค์กร หน่วยงาน และสถาบันอื่นที่จัดการศึกษา สอดคล้องกับฟาริด เตมะมาหมัด (2549 : บทคัดย่อ) ได้ทำการศึกษาเรื่อง แนวทางการบริหารงานวิชาการของโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ พบว่า สภาพการดำเนินงานวิชาการของโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ทั้งรายด้านและโดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง ยกเว้นงานวัดผล ประเมินผลและการเทียบโอนผลการเรียน และงานประกันคุณภาพภายในและมาตรฐานการศึกษาที่พบว่ามีการดำเนินงานในระดับมาก และสอดคล้องกับวสันต์ ปริदानันต์ (2553 : บทคัดย่อ) ได้ทำการศึกษาเรื่อง การบริหารงานวิชาการของสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดเทศบาลเมืองสมุทรสงคราม จังหวัดสมุทรสงคราม พบว่า การบริหารงานวิชาการของสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดเทศบาลเมืองสมุทรสงคราม จังหวัดสมุทรสงคราม อยู่ในระดับปานกลาง 5 ด้าน ประกอบด้วย การประสานความร่วมมือในการพัฒนางานวิชาการกับสถานศึกษา การวิจัยเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษา การนิเทศการศึกษา การส่งเสริมและสนับสนุนงานวิชาการแก่บุคคล ครอบครัว องค์กร หน่วยงานและสถาบันอื่นที่จัดการศึกษา และการส่งเสริมความรู้ด้านวิชาการแก่ชุมชน

จากผลการวิจัยที่ปรากฏข้างต้น อาจเป็นเพราะว่าโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามจังหวัดชายแดนภาคใต้บางโรงเรียนยังขาดระบบการบริหารจัดการที่ดีในด้านวิชาการ หรืออาจเป็นเพราะผู้บริหารแต่ละโรงเรียนมีความรู้และประสบการณ์ด้านการบริหารงานวิชาการที่แตกต่างกัน โดยเฉพาะโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามจังหวัดชายแดนภาคใต้ ส่วนใหญ่มีวิวัฒนาการจากสถาบันศึกษาปอเนาะ ผู้บริหารบางโรงเรียนอาจมีความรู้ด้านศาสนา แต่อาจจะมีข้อจำกัดในด้านการบริหารจัดการ โดยเฉพาะการบริหารงานวิชาการ ซึ่งเป็นหัวใจหลักของสถานศึกษา และต้องบริหารตามขอบข่ายงานวิชาการครอบคลุม 12 ด้าน จึงอาจทำให้การบริหารงานเพื่อมุ่งผลสัมฤทธิ์ทั้ง 12 ด้านนั้น ต้องใช้เวลาในการวางแผนและบริหารจัดการพอสมควร

สำหรับด้านการวิจัยเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษา ในภาพรวมโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามจังหวัดชายแดนภาคใต้ส่วนใหญ่มีการทำวิจัยในชั้นเรียนเพื่อแก้ปัญหาของผู้เรียน โดยเฉพาะด้านการอ่านออกเขียนได้และพฤติกรรมของผู้เรียน ส่วนการวิจัยในรายวิชาศาสนาพบว่า อูस्ताซ (ผู้สอนศาสนา) ส่วนใหญ่มิได้ทำวิจัยในเชิงเอกสาร แต่จะนำกระบวนการวิจัยมาแก้ปัญหาพฤติกรรมของผู้เรียน เช่น มีการตักเตือนและมีการติดตามอย่างใกล้ชิด ผู้บริหารโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามจึงควรให้ความสำคัญในการส่งเสริมให้ครูผู้สอนสามารถใช้การวิจัยเพื่อพัฒนากระบวนการเรียนรู้ ดังที่มาตรา 30 ได้ระบุให้สถานศึกษาพัฒนากระบวนการเรียนการสอนที่มีประสิทธิภาพ รวมทั้งส่งเสริมให้ผู้สอนสามารถวิจัยเพื่อพัฒนาการเรียนรู้ที่เหมาะสมกับผู้เรียนในแต่ละระดับการศึกษา และมาตรา 67 ยังได้ระบุให้รัฐต้องส่งเสริมให้มีการวิจัยและพัฒนาการผลิต และการพัฒนาเทคโนโลยีเพื่อการศึกษา รวมทั้งการติดตามตรวจสอบและประเมินผลการใช้เทคโนโลยีเพื่อการศึกษา เพื่อให้เกิดการใช้ที่คุ้มค่าและเหมาะสมกับกระบวนการเรียนรู้ของคนไทย นอกจากนี้ เพื่อให้งานการวิจัยและพัฒนาเทคโนโลยีทางการศึกษาได้ดำเนินไปอย่างสะดวกและได้ผลสมบูรณ์ยิ่งขึ้น มาตรา 68 ยังได้กล่าวถึงแนวนโยบายในการปฏิบัติเอาไว้อีกด้วยว่า “หลักเกณฑ์ และวิธีการจัดสรรเงินกองทุนเพื่อการผลิต การวิจัย และพัฒนาเทคโนโลยีเพื่อการศึกษาให้เป็นไปตามที่กำหนดในกฎกระทรวง” จึงอาจกล่าวได้ว่า การวิจัยทางการศึกษาเป็นกระบวนการที่มีจุดมุ่งหมายสำคัญในการพัฒนาคุณภาพผู้เรียน เป็นจุดมุ่งหมายปลายทางของหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 การวิจัยทางการศึกษาจึงเป็นเครื่องมืออันสำคัญยิ่งในการช่วยพัฒนาการศึกษาทุกระดับตั้งแต่ระดับการศึกษาปฐมวัยไปจนกระทั่งอุดมศึกษา ไม่ว่าจะเป็นการศึกษาในระบบ นอกกระบบ หรือการศึกษาตามอัธยาศัยก็ตาม

สำหรับด้านการพัฒนาสื่อ นวัตกรรมและเทคโนโลยีเพื่อการศึกษา โรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามจังหวัดชายแดนภาคใต้ส่วนใหญ่ยังขาดความพร้อมด้านการพัฒนาสื่อ นวัตกรรมและเทคโนโลยีเพื่อการศึกษา โดยเฉพาะการจัดการเรียนการสอนอิสลามศึกษา อาจเป็นเพราะอูस्ताซ (ครูสอนศาสนา) ไม่ได้สำเร็จการศึกษาด้านครุศาสตร์อิสลามโดยตรง ไม่ได้ผ่านการฝึกประสบการณ์การสอน กอปรกับอูस्ताซไม่จำเป็นต้องใช้ใบประกอบวิชาชีพในการสอน จึงอาจทำให้ขาดความเชี่ยวชาญในการใช้สื่อ นวัตกรรมและเทคโนโลยีเพื่อการศึกษา ในขณะที่กิตานันท์ มลิทอง (2548 : 99) ได้กล่าวว่า “สื่อการเรียนการสอนนับว่ามีบทบาทสำคัญอย่างมากในการจัดการเรียนการสอนตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน เนื่องจากเป็นตัวกลางที่ช่วยให้การสื่อสารระหว่างผู้สอนและผู้เรียนดำเนินไปได้อย่างมีประสิทธิภาพ ช่วยให้ผู้เรียนเข้าใจความหมายของเนื้อหาบทเรียนได้ตรงกับที่ผู้สอนต้องการ ดังนั้น ก่อนการสอนทุกครั้งครูจึงต้องเลือกใช้สื่อให้ตรงกับวัตถุประสงค์ของการสอนและจัดประสบการณ์การเรียนรู้ให้กับผู้เรียนได้โดยต้องมีการวางแผนอย่างเป็นระบบ เพื่อให้กระบวนการเรียนการสอนดำเนินไปได้อย่างมีประสิทธิภาพ” ดังนั้น ผู้บริหารการศึกษาทุกระดับและทุกประเภทต้องให้ความสนใจ

อย่างจริงจังต่อความเจริญก้าวหน้าของการศึกษา โดยเฉพาะผู้บริหารสถานศึกษา ต้องให้ความสำคัญอย่างยิ่งต่อการบริหารงานวิชาการ ด้านการพัฒนาสื่อ นวัตกรรมและเทคโนโลยีการศึกษา โดยการส่งเสริมและสนับสนุนให้คณะครูอาจารย์ได้ใช้สื่อในการประกอบการสอนและพัฒนาการสอนให้มีความหลากหลาย เพื่อพัฒนาผู้เรียนให้เกิดการเรียนรู้และประสบการณ์ที่หลากหลาย สามารถนำไปใช้ในการดำเนินชีวิตประจำวันได้

สำหรับด้านการนิเทศการศึกษา โรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามจังหวัดชายแดนภาคใต้ยังขาดศึกษานิเทศก์ที่ทำหน้าที่ในการให้ความช่วยเหลือ แนะนำ ส่งเสริมให้เกิดการปรับปรุงการเรียนการสอนของครู และเพิ่มคุณภาพของบทเรียนให้เป็นที่น่าพอใจตามจุดหมายของการศึกษา เพื่อพัฒนานักเรียนให้มีคุณภาพอย่างเต็มศักยภาพ พร้อมทั้งจัดให้มีกิจกรรมอื่น ๆ ควบคู่ไปด้วย สำหรับการนิเทศที่ผ่านมา ส่วนใหญ่จะเป็นการนิเทศโดยผู้บริหารและเจ้าหน้าที่สำนักงานการศึกษาเอกชนระดับจังหวัดและอำเภอ อาจจะไม่มีความเชี่ยวชาญเหมือนกับศึกษานิเทศก์ ดังนั้น หากหน่วยงานที่เกี่ยวข้องได้จัดให้มีตำแหน่งศึกษานิเทศก์ในโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามอาจจะทำให้ระบบการนิเทศการศึกษามีการพัฒนาขึ้นตามลำดับ สอดคล้องกับรุ่งชัชดาพร เวหะชาติ (2552) และปรียาพร วงศ์อนุตรโรจน์ (2553) ได้กล่าวถึงความจำเป็นของการนิเทศ ดังนี้ 1) ศึกษานิเทศก์มีจำนวนจำกัด ไม่สามารถนิเทศได้ทั่วถึง และเจาะลึกถึงการเรียนการสอนในห้องเรียน 2) การจัดศึกษานิเทศก์ไม่เพียงพอให้ครบตามสาขาในวิชาชีพความชำนาญ 3) การนิเทศภายในสถานศึกษาเป็นการพัฒนาและปรับปรุงคุณภาพการศึกษา และเป็นการใช้ทรัพยากรในสถานศึกษาให้เกิดประโยชน์สูงสุด 4) การนิเทศการศึกษาสามารถสร้างความใกล้ชิดคุ้นเคยกันและเกิดสัมพันธภาพที่ดีต่อกัน และ 5) การประสานงานในสถานศึกษาจะมีความสะดวกและมีการประชาสัมพันธ์อย่างทั่วถึง

อย่างไรก็ดี สำหรับการส่งเสริมและสนับสนุนงานวิชาการแก่บุคคล ครอบครัว องค์กร หน่วยงานและสถาบันอื่นที่จัดการศึกษา ผู้บริหารสถานศึกษาควรกำหนดให้สถานศึกษาร่วมกับบุคคล ครอบครัว ชุมชน องค์กรชุมชน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เอกชน องค์กรเอกชน องค์กรวิชาชีพ สถาบันศาสนา สถานประกอบการ และสถาบันสังคมอื่น ส่งเสริมความเข้มแข็งของชุมชนโดยจัดกระบวนการเรียนรู้ภายในชุมชน เพื่อให้ชุมชนมีการจัดการศึกษาอบรม มีการแสวงหาความรู้ ข้อมูลข่าวสาร และรู้จักเลือกสรรภูมิปัญญาและวิทยาการต่าง ๆ เพื่อพัฒนาชุมชนให้สอดคล้องกับสภาพปัญหาและความต้องการ รวมทั้งหาวิธีการสนับสนุนให้มีการแลกเปลี่ยนประสบการณ์การพัฒนา ระหว่างชุมชน ซึ่งเป็นการดำเนินการตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 และ (ฉบับที่ 3) พ.ศ. 2553 มาตรา 29 ในขณะเดียวกัน สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (กระทรวงศึกษาธิการ, 2547 : 33-38) ได้ให้ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการปฏิบัติดังนี้ 1) สำรวจและศึกษาข้อมูลการจัดการศึกษารวมทั้งความต้องการในการได้รับการสนับสนุนด้านวิชาการของบุคคล ครอบครัว องค์กร หน่วยงาน และสถาบันสังคมอื่นที่จัด

การศึกษา 2) ส่งเสริมสนับสนุนการพัฒนาวิชาการและการพัฒนาคุณภาพการเรียนรู้ในการจัดการศึกษาของบุคคล ครอบครัว องค์กร หน่วยงาน และสถาบันอื่นที่จัดการศึกษา และ 3) จัดให้มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ในการจัดการศึกษาของบุคคล ครอบครัว องค์กร หน่วยงาน และสถาบันสังคมอื่นที่จัดการศึกษา ดังนั้น ผู้บริหารควรมีแนวทางการบริหารจัดการของสถานศึกษาให้มีคุณภาพ เกิดประสิทธิผลและประสิทธิภาพ ต้องอาศัยความร่วมมือและการมีส่วนร่วมของทุกฝ่าย โดยใช้กระบวนการประชุมแลกเปลี่ยนเรียนรู้ การประชาสัมพันธ์ การจัดนิทรรศการให้ความรู้ และการอบรมให้ความรู้แก่บุคคล ครอบครัว หน่วยงาน องค์กร สถานประกอบการ และสถาบันอื่นที่จัดการศึกษา ซึ่งการดำเนินการดังกล่าวต้องอาศัยวิธีการแบบค่อยเป็นค่อยไป และมีวิธีการที่หลากหลาย ต้องใช้ศาสตร์และศิลป์ในการบริหารจัดการให้ประสบความสำเร็จ อันส่งผลที่ดีต่อระบบการจัดการศึกษาสืบไป

5.2.2 รูปแบบการบริหารงานวิชาการของโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามจังหวัดชายแดนภาคใต้เพื่อสร้างผู้เรียนสู่ความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์

รูปแบบการบริหารงานวิชาการของโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามจังหวัดชายแดนภาคใต้เพื่อสร้างผู้เรียนสู่ความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์เป็นรูปแบบการบริหารงานวิชาการที่มีวัตถุประสงค์ในการสร้างผู้เรียนของโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามจังหวัดชายแดนภาคใต้ตามความมุ่งหมายของการจัดการศึกษาที่กำหนดไว้ในพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 และ (ฉบับที่ 3) พ.ศ. 2553 มาตรา 6 กำหนดไว้ว่า “ การจัดการศึกษาต้องเป็นไปเพื่อพัฒนาคนไทยให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ทั้งร่างกายและจิตใจ สติปัญญา ความรู้และคุณธรรม มีจริยธรรมและวัฒนธรรมในการดำรงชีวิต สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นอย่างมีเหตุผล ” โดยความมุ่งหมายของการจัดการศึกษาดังกล่าวมีความสอดคล้องกับแนวคิดความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ตามแบบฉบับของอิสลาม โดยแบ่งออกเป็น 8 ด้านหลักที่สำคัญ ดังนี้ 1) การศรัทธา (อีมาน) 2) การทำความดี (อิบาดะฮฺ) 3) คุณธรรมจริยธรรม (อักลาภ) 4) สังคม 5) จิตใจ (นัฟส) และจิตวิญญาณ (รูห) 6) ร่างกาย 7) สติปัญญา และ 8) ทักษะด้านอาชีพ (‘Aliy ‘Aḥmad Madkūr, 1987 ; Muḥammad Sa‘īd Maulūwī, 1989 ; ‘Abd al-Rahmān Bin ‘Abd al-Karīm al-‘Aābid ; al-Zintānī, 1993 ; Al-Husein Jarnū Mahmūd Jālū. 1994 ; Muḥammad Nūr Bin ‘Abd al-Ḥāfiẓ Suwaid, 1995 ; ‘Abdullah Nāsiḥ ‘Ulwān, 1996 ; Muḥammad al-Saiyid Muḥammad Yūsuf, 1997 ; al-Naḥlawī, 1999 ; ‘Amīn ‘Abū Lawī. 1999 ; al-Ḥazimī, Khālid Hāmid, 2000 ; Sālem Bin Sa‘īd Bin Musfir Bin Jabbar, 2001 ; al-Ṭaḥḥān, Mustafā Muḥammad, 2002 ; ‘Aḥmad Farīd, 2004) การบริหารวิชาการเพื่อสร้างผู้เรียนให้เกิดคุณลักษณะข้างต้น ต้องอาศัยศาสตร์และศิลป์ในการบริหาร ดังที่ปรียาพร วงศ์อนุตรโรจน์ (2544) ได้

กล่าวว่า “การบริหารงานนั้นจะต้องใช้ศาสตร์และศิลป์ ต้องอาศัยการทำงานเป็นทีมที่ร่วมกันทำงานให้ประสบความสำเร็จ ผู้ร่วมงานแต่ละคนมีความแตกต่างกันทั้งในด้านสติปัญญา ความสามารถ ความถนัดและความต้องการที่ไม่เหมือนกัน จึงเป็นหน้าที่ของผู้บริหารที่จะเป็นผู้นำเทคนิควิธีและกระบวนการการบริหารที่เหมาะสมมาใช้ให้เกิดประสิทธิภาพและบรรลุเป้าหมายของสถานศึกษา” (ปรียาพร วงศ์อนุตรโรจน์, 2544 : 8) ผู้บริหารโรงเรียน ครู และบุคลากรทางการศึกษาควรมีความตั้งใจในการสร้างผู้เรียนให้เกิดคุณลักษณะที่สมบูรณ์ด้วยการตั้งเจตนาอันบริสุทธิ์ (อิคลาศ) เพื่อให้ได้รับความพึงพอใจจากอัลลอฮ์ ﷻ โดยผู้บริหารต้องมีความตระหนักในการสร้างผู้เรียนให้ศึกษาเรียนรู้ด้านศาสนาเป็นอันดับแรก ดังที่พระองค์อัลลอฮ์ได้ตรัสว่า

﴿ وَمَا خَلَقْتُ الْجِنَّ وَالْإِنْسَ إِلَّا لِيَعْبُدُونِ ﴾ (الذَّارِيَاتُ : 56)

ความว่า “และข้ามิได้สร้างญินและมนุษย์เพื่ออื่นใด เว้นแต่เพื่อเคารพภักดี (อิบาดะฮฺ) ต่อข้า” (อัชชะริยาต : 56)

ประการต่อมา ผู้บริหารควรปฏิบัติตามรูปแบบการบริหารงานวิชาการเพื่อสร้างผู้เรียนสู่ความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ครอบคลุมขอบข่ายงานวิชาการ 5 ด้าน โดยในแต่ละด้านได้มีรูปแบบการบริหารงานที่ชัดเจน สามารถนำไปประยุกต์ใช้ตามบริบทของแต่ละโรงเรียน การบริหารงานวิชาการของโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลาม อาจมีความแตกต่างกับการบริหารงานวิชาการของโรงเรียนทั่วไป โดยเฉพาะเป้าหมายการศึกษาในอิสลามที่มุ่งเน้นการศึกษาทั้งทางโลกและทางธรรม ดังที่อะหมัด ชะละบี (Shalabi, 1954 : 48 อ้างถึงใน อิบราฮีม ณรงค์รักษาเขต, 2546 : 13) ได้เขียนไว้ในหนังสือ “History of Muslim Education” ว่า “เมื่อท่านนบีมุฮัมมัด ﷺ ได้เดินทางถึงเมือง มะดีนะฮ์ มัสญิดของท่านถูกสร้างขึ้นที่อัลมิรบัด และในมัสญิดแห่งนี้ท่านเคยสอนบรรดาเศาะหาบะฮ์ ﷺ ของท่านเกี่ยวกับความรู้ทางศาสนาและทางโลก” ผู้บริหารสถานศึกษาจึงควรเป็นแบบอย่างที่ดีแก่ครู บุคลากรทางการศึกษา และผู้เรียน ควรนำแบบอย่างของท่านเราะสูล ﷺ และบรรดาเศาะหาบะฮ์ ﷺ มาเป็นแนวทางในการบริหารจัดการและการดำเนินชีวิต โดยตระหนักถึงคำสั่งใช้ของอัลลอฮ์ ﷻ และถือว่าการบริหารของเขาเป็นอิบาดะฮ์ (การทำความดี) ที่จะนำพาให้เขาเข้าใกล้อัลลอฮ์ ผู้บริหารต้องวางแผนอย่างรอบคอบและรัดกุม และต้องตระหนักเสมอว่า การที่แผนจะสำเร็จได้นั้น เป็นเพราะความประสงค์ของอัลลอฮ์ ดังนั้นผู้บริหารจึงต้องใช้หลักการมอบหมายต่ออัลลอฮ์ ﷻ ผู้บริหารต้องมีคุณธรรมจริยธรรมอิสลามที่เป็นเลิศ มีความอดทน ให้อภัย มีความยุติธรรม มีความเมตตา มีความจริงใจ มีความสัมพันธ์อันดีงามกับบุคลากรและนักเรียน เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ และช่วยเหลือเกื้อกูลต่อเพื่อนร่วมงาน ผู้บริหารต้องมีความสามารถในตำแหน่งที่ตนรับผิดชอบและถือว่าการรับผิดชอบที่เขา

แบกรับนั้นเป็นอะมานะฮฺ (หน้าที่รับผิดชอบ) ที่อัลลอฮ์ได้มอบหมายไว้ และเขาจะต้องถูกตรวจสอบในหน้าที่ที่รับผิดชอบอย่างแน่นอน

สำหรับครูผู้สอนมีบทบาทอย่างยิ่งในการสร้างผู้เรียนสู่ความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ เนื่องจากมีโอกาสได้ปฏิสัมพันธ์กับผู้เรียนมากกว่าผู้บริหาร ท่านนบีมุฮัมมัด ﷺ เป็นแบบอย่างอันดีงามด้านการสอนและมีวิธีสอนที่หลากหลาย ท่านได้วางแนวทางการสอนของท่านที่เพียบพร้อมไปด้วยการปลูกฝังพื้นฐานการเรียนการสอนและวิธีการจัดการเรียนการสอน โดยท่านได้ให้ความสำคัญต่อระดับและฐานันดรของผู้เรียนและยอมรับในความแตกต่างระหว่างบุคคลที่มีอยู่ในตัวของผู้เรียน ท่านเป็นผู้ที่มีความเมตตาต่อผู้เรียน ไม่อยากให้พวกเขาต้องพบกับอุปสรรคและความลำบากในการศึกษาหาความรู้ และท่านก็ได้ส่งเสริมและสนับสนุนการศึกษาอย่างสม่ำเสมอ ท่านเราะสูล ﷺ มีจิตวิทยาการสอนที่ละเอียดอ่อนอย่างยิ่ง เพราะท่านเกรงว่าบรรดาเศาะหาบะฮฺ ﷺ จะเกิดความเบื่อหน่ายในการศึกษาเล่าเรียน ท่านจึงใช้วิทยาการสอนและกลยุทธ์ในการสอนที่มีความหลากหลาย ทุกวิธีการสอนมีประโยชน์ในการนำมาสอนทั้งสิ้น ท่านเราะสูล ﷺ มีกลยุทธ์ในการเลือกวิธีสอน โดยท่านได้เลือกวิธีสอนที่เหมาะสมตามแต่ละเหตุการณ์และสถานการณ์ที่เกิดขึ้น การเลือกวิธีสอนจึงเป็นยุทธศาสตร์ที่สำคัญของการสอนสำหรับครูผู้สอน ท่านได้พิจารณาเลือกวิธีสอนอย่างละเอียดรอบคอบทุกครั้งที่ท่านได้ทำการสอน โดยจุดประสงค์หลักเพื่อต้องการให้บรรดาเศาะหาบะฮฺ ﷺ มีการพัฒนาคุณภาพชีวิตสู่แนวทางที่ดีขึ้นตามแบบฉบับอิสลาม โดยมีการเปลี่ยนแปลงทางด้านร่างกาย จิตใจ และสติปัญญา ท่านจึงได้พยายามสั่งสอนบรรดาเศาะหาบะฮฺ ﷺ ให้มีชีวิตที่ดีและสามารถเผยแผ่แบบฉบับที่ดีในการสอนของท่านต่อไป สอดคล้องกับ ‘Abdullah ‘Abd al-Hamid Mahmūd (1994) ได้กล่าวถึงคุณลักษณะของครู ดังนี้ 1) ครูต้องมีการศรัทธา (อีมาน) ประกอบด้วย มีความยำเกรงต่ออัลลอฮ์ ﷻ ปฏิบัติในสิ่งที่พูด และมีความบริสุทธิ์ใจ 2) ครูต้องมีคุณธรรมจริยธรรมอันดีงาม ประกอบด้วย มีความซัจจะ มีความเมตตาและอ่อนโยน มีความนอบน้อมถ่อมตน มีความอดทน เสียสละ มีความรับผิดชอบ (อะมานะฮฺ) และมีความยุติธรรม 3) มีความฉลาดรอบรู้ บุคลิกภาพดี และเป็นครูมืออาชีพ

โรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามเปิดทำการสอนทั้งรายวิชาสามัญและศาสนา การคัดเลือกครูที่เข้าทำการสอนในโรงเรียนจึงมีความสำคัญ ความเป็นจริงที่เกิดขึ้นในโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามส่วนใหญ่พบว่า ครูที่สอนรายวิชาสามัญจะมีความชำนาญศาสตร์สามัญเพียงอย่างเดียว จึงอาจทำให้ขาดศาสตร์ด้านศาสนา ส่วนครูที่สอนรายวิชาศาสนา (อิสตาซ) จะมีความชำนาญศาสตร์ด้านศาสนา อาจจะทำให้ขาดความเชี่ยวชาญด้านสามัญ ดังนั้นการที่ครูมีความชำนาญที่แยกส่วนอย่างชัดเจนดังกล่าว อาจทำให้ขาดการเชื่อมโยงระหว่างรายวิชาศาสนาและสามัญ ในขณะที่ความเป็นจริงแล้วอิสลามส่งเสริมการจัดการศึกษาที่ครอบคลุมทั้งทางโลกและทางธรรม ดังนั้น การบูรณาการการสอนรายวิชาศาสนาและสามัญให้อยู่ในก้อนเดียวกัน จึงมีความจำเป็นที่โรงเรียนเอกชนสอนศาสนา

อิสลามจะต้องปฏิบัติ และครูผู้สอนต้องมีพื้นฐานด้านศาสนาและสามัญ ซึ่งสามารถเชื่อมโยงศาสตร์ทางโลกและทางธรรมได้ จึงทำให้การสร้างผู้เรียนสู่ความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์มีความชัดเจนและบรรลุตามเป้าหมายในการจัดการเรียนการสอนอิสลามศึกษา

สำหรับผู้เรียนมีหน้าที่ต้องปฏิบัติตนในการศึกษา (ShalabT, 1982 : 310 - 312) ได้แก่

- 1) ต้องเริ่มต้นด้วยการทำจิตใจของเขาให้สะอาดปราศจากความชั่วทั้งปวง เพราะการเรียนการสอนนั้นเปรียบเสมือนการทำความภักดีต่ออัลลอฮ์ และการทำความเคารพภักดีนั้นจะเป็นที่อนุมัติเฉพาะผู้ที่มีจิตใจบริสุทธิ์และผู้ที่มิมีคุณธรรมจริยธรรมดีงามเท่านั้น เช่น มีความสัจจะ จริงใจ ถ่อมตน สมถะ ปราศจากความต่างพร้อยอันน่าตำหนิ เช่น อิจฉาริษยา เย่อหยิ่ง โอ้อวด และหลอกลวง เป็นต้น
- 2) ผู้เรียนต้องแสวงหาความรู้ตลอดเวลา และห่างไกลจากความเพริศแพรวของโลกดุนยาและพยายามเดินทางให้ห่างไกลจากครอบครัวและมาตุภูมิ
- 3) ผู้เรียนต้องมีความถ่อมตนต่อครูผู้สอน
- 4) ผู้เรียนต้องเลือกครูผู้สอนที่ดึงดูดสายตาของเขาจากคุณธรรมและความรู้
- 5) ผู้เรียนต้องมีความอดทนในการศึกษาหาความรู้ และ
- 6) ผู้เรียนต้องมีความใฝ่รู้และใฝ่เรียน และหลงใหลกับการเรียนรู้ตลอดเวลา

สำหรับผู้ปกครองมีหน้าที่ในการอบรม ดูแล และขัดเกลาผู้เรียนสู่ความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ร่วมกับโรงเรียนและชุมชน ผู้เรียนในโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามจะใช้เวลาเรียนที่โรงเรียนประมาณ 8 ชั่วโมง/วัน ประมาณ 5 - 6 วัน ดังนั้นเวลาที่เหลือจากการศึกษาเล่าเรียน ต้องเป็นบทบาทและหน้าที่ของผู้ปกครองในการสร้างผู้เรียนสู่ความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ และต้องรับผิดชอบร่วมกัน ดังที่ท่านนบีมุฮัมมัด ﷺ ได้กล่าวว่า

((كُلُّكُمْ رَاعٍ وَكُلُّكُمْ مَسْئُولٌ عَنْ رَعِيَّتِهِ الْإِمَامُ رَاعٍ وَمَسْئُولٌ عَنْ رَعِيَّتِهِ وَالرَّجُلُ رَاعٍ فِي أَهْلِهِ وَهُوَ مَسْئُولٌ عَنْ رَعِيَّتِهِ وَالْمَرْأَةُ رَاعِيَةٌ فِي بَيْتِ زَوْجِهَا وَمَسْئُولَةٌ عَنْ رَعِيَّتِهَا وَالْحَادِمُ رَاعٍ فِي مَالِ سَيِّدِهِ وَمَسْئُولٌ عَنْ رَعِيَّتِهِ قَالَ وَحَسِبْتُ أَنْ قَدْ قَالَ وَالرَّجُلُ رَاعٍ فِي مَالِ أَبِيهِ وَمَسْئُولٌ عَنْ رَعِيَّتِهِ وَكُلُّكُمْ رَاعٍ وَمَسْئُولٌ عَنْ رَعِيَّتِهِ)) (رواه البخاري : 853)

ความว่า “ท่านทั้งหลายมีหน้าที่ต้องรับผิดชอบและท่านทั้งหลายจะถูกสอบสวนเกี่ยวกับการปฏิบัติหน้าที่ของท่าน ผู้นำมีหน้าที่ต้องรับผิดชอบและจะต้องถูกสอบสวนจากหน้าที่ของเขา สามีมมีหน้าที่ต้องรับผิดชอบต่อครอบครัวในบ้านของเขาและจะต้องถูกสอบสวนจากหน้าที่ของเขา และภรรยา มีหน้าที่ต้องรับผิดชอบในบ้านของสามี และจะต้องถูกสอบสวนจากหน้าที่ของเธอ และผู้รับใช้ มีหน้าที่ต้องรับผิดชอบทรัพย์สินของเจ้านาย และจะต้องถูก

สอบสวนจากหน้าที่ของเขา และลูกชายมีหน้าที่ดูแลทรัพย์สินของบิดา และเขาจะต้องถูกสอบสวนจากหน้าที่ของเขา ดังนั้นท่านทั้งหลายมีหน้าที่ต้องรับผิดชอบและท่านทั้งหลายจะต้องถูกสอบสวนเกี่ยวกับการปฏิบัติหน้าที่ของท่าน”

(บันทึกโดย al-Bukhāriy : 853)

การบริหารงานวิชาการเพื่อสร้างผู้เรียนสู่ความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ให้ครอบคลุมทั้ง 8 ด้าน ต้องอาศัยการบริหารจัดการที่มีความหลากหลาย อาจจะวางแผนการพัฒนารูปแบบการบริหารงานวิชาการตามขอบข่ายการบริหารงาน 5 ด้าน ที่ต่างกันตามบริบทของการมุ่งเน้นในแต่ละด้าน และให้มีการเชื่อมโยงกันทุกด้าน การบริหารวิชาการทุกด้านต้องใช้กระบวนการบริหาร PDCA และใช้หลักการบริหารการศึกษาอิสลาม ประกอบด้วย การปรึกษาหารือ (ชูรอ) การมอบหมาย (ตะวัคกัล) การตักเตือน (นะซีหะฮฺ) ความยุติธรรม (อัดล) ความเป็นที่ไว้วางใจ (อะมานะฮฺ) ความเป็นกิจวัตร (อิสติกอมาฮฺ) ความรับผิดชอบ (มัสอูลียะฮฺ) ความซำนาญ (อิติกอณ) การนิเทศตรวจตรา (มูรอเกาะบะฮฺ) ความอดทนมุมานะ (มูญาฮะดะฮฺ) และคุณธรรมจริยธรรมอันสูงสุด (อิหसान) ภายใต้กรอบหลักของอิสลามที่ครอบคลุม อิสลาม อี้มาน และอิหसान

5.3 ข้อเสนอแนะ

จากผลการศึกษาวิจัยเรื่องการพัฒนารูปแบบการบริหารงานวิชาการของโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามจังหวัดชายแดนภาคใต้เพื่อสร้างผู้เรียนสู่ความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ จะเป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาผู้เรียนสู่ความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ตามบริบทของโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลาม ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะ 3 ประเด็น ดังนี้

5.3.1 ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

5.3.1.1 หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ควรมีการกำหนดนโยบายและแนวทางการพัฒนาการบริหารงานวิชาการของโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามจังหวัดชายแดนภาคใต้เพื่อสร้างผู้เรียนสู่ความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ โดยเป็นการกำหนดนโยบายเพื่อส่งเสริมให้มีการบูรณาการหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐานและหลักสูตรอิสลามศึกษาและควรมีหน่วยงานที่รับผิดชอบโดยตรง ทั้งนี้อาจมีการแต่งตั้งคณะกรรมการ ผู้มีความเชี่ยวชาญในการบูรณาการหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐานและหลักสูตรอิสลามศึกษา เพื่อทำหน้าที่ดำเนินการประชุมและอบรมผู้บริหารโรงเรียนและครูผู้สอนเกี่ยวกับรูปแบบการบริหารงานวิชาการของโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามจังหวัดชายแดนภาคใต้เพื่อสร้างผู้เรียนสู่ความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ โดยมอบหมายให้กลุ่มงานโรงเรียน

นโยบายพิเศษ สำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการศึกษาเอกชนเป็นผู้รับผิดชอบดำเนินการ
อำนวยการและประสานงานกับหน่วยงานต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง

5.3.1.2 หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ควรให้ความสำคัญและตระหนักถึงความจำเป็นในการ
พัฒนาผู้เรียนสู่ความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ โดยการส่งเสริมสนับสนุนการพัฒนาผู้เรียนให้ครอบคลุม
คุณลักษณะทั้ง 8 ด้าน อย่างจริงจังและต่อเนื่อง ทั้งนี้อาจนำรูปแบบการบริหารงานวิชาการเพื่อสร้าง
ผู้เรียนสู่ความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ที่ได้จากการวิจัยมาประยุกต์ใช้ในการพัฒนาผู้เรียนในโรงเรียน
เอกชนสอนศาสนาอิสลามจังหวัดชายแดนภาคใต้ หากผู้บริหารและครูเข้ารับการอบรมและมีการ
พัฒนาการบริหารงานวิชาการเพื่อสร้างผู้เรียนสู่ความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ประสบความสำเร็จและดีขึ้น
ตามลำดับและสามารถเป็นโรงเรียนต้นแบบในการบริหารงานวิชาการเพื่อสร้างผู้เรียนสู่ความเป็น
มนุษย์ที่สมบูรณ์ได้ ก็ควรมีการให้ประกาศนียบัตรรับรองคุณภาพการบริหารงานวิชาการ หรือมีการ
รับรองผลซึ่งสามารถนำไปใช้เป็นส่วนหนึ่งในการเข้ารับประเมินโรงเรียนพระราชทานหรือโรงเรียน
ดีเด่นประจำปี เพื่อสร้างขวัญกำลังใจและแรงจูงใจให้ผู้บริหารสถานศึกษามีความมุ่งมั่นในการนำองค์
ความรู้ที่ได้รับไปประยุกต์ใช้ในการพัฒนาการบริหารงานวิชาการในโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลาม
ให้เกิดประสิทธิภาพและประสิทธิผลต่อไป

5.3.1.3 การบริหารงานวิชาการ ควรเน้นในการสร้างความตระหนักและสร้าง
ความสำคัญในด้านการพัฒนากระบวนการเรียนรู้ด้วยวิธีการที่หลากหลาย ควรมีการอบรมและพัฒนา
ผู้บริหารและครูผู้สอนอย่างต่อเนื่อง เพื่อให้ผู้บริหารและครูมีแนวคิดและมีนวัตกรรมใหม่ ๆ ในด้าน
การจัดกระบวนการเรียนรู้ เพื่อมุ่งให้ผู้เรียนมีคุณลักษณะของความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ครบทั้ง 8 ด้าน
นอกจากนี้การจัดกระบวนการเรียนรู้ต้องเน้นการสอนที่กระตุ้นให้ผู้เรียนมีความคิดสร้างสรรค์และ
วิเคราะห์อย่างมีเหตุผล กระตุ้นให้ผู้เรียนมีความกล้าในการคิด ตั้งคำถาม และการแสดงออก เป็นการ
สอนในเชิงทฤษฎีและปฏิบัติทั้งรายวิชาศาสนาและสามัญ ภายใต้กรอบของอิสลามที่ประกอบด้วย
อิสลาม อี้มาน และอิฮสาน

5.3.2 ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติ

5.3.2.1 รูปแบบการบริหารงานวิชาการของโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามจังหวัด
ชายแดนภาคใต้เพื่อสร้างผู้เรียนสู่ความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ เป็นรูปแบบที่ใช้สำหรับการบริหารงาน
วิชาการเพื่อสร้างผู้เรียนสู่ความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ หากหน่วยงานที่รับผิดชอบหรือผู้บริหาร
สถานศึกษาต้องการนำไปใช้ในการบริหารงานวิชาการของโรงเรียน ก็สามารถนำรูปแบบนี้ไปใช้
ปรับเปลี่ยนตามขอบข่ายงานวิชาการแต่ละด้านและประยุกต์ใช้ให้เหมาะสมกับบริบทของแต่ละ
โรงเรียน

5.3.2.2 รูปแบบการบริหารงานวิชาการของโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามจังหวัดชายแดนภาคใต้เพื่อสร้างผู้เรียนสู่ความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ เป็นรูปแบบที่มีความเหมาะสมและมีความเป็นไปได้ในเชิงเนื้อหาและหลักการ แต่ยังไม่มีการนำไปใช้พัฒนาจริง ดังนั้นหากมีการนำรูปแบบนี้ไปใช้จริง จึงควรมีหน่วยงานที่รับผิดชอบในการบริหารจัดการพัฒนาฝึกอบรมโดยตรง เพื่อทำหน้าที่ในการหาความต้องการและความจำเป็นในการพัฒนาหลักสูตรเพื่อสร้างผู้เรียนสู่ความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ โดยเป็นการอบรมเชิงปฏิบัติการในแต่ละขอบข่ายงานวิชาการ อาจจะต้องอาศัยวิทยากรที่มีความเชี่ยวชาญเฉพาะด้านดำเนินการอบรม ปฏิบัติการ และมีการประเมิน ติดตามการจัดการเรียนการสอนในโรงเรียน

5.3.2.3 จากผลการวิจัยในการบริหารงานวิชาการของโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามจังหวัดชายแดนภาคใต้เพื่อสร้างผู้เรียนสู่ความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์พบว่า บางโรงเรียนมีแผนในการดำเนินงาน หน่วยงานที่เกี่ยวข้องจึงอาจจะกำหนดเป็นแนวปฏิบัติแก่โรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามจังหวัดชายแดนภาคใต้ โดยอาจจะนำร่องกับโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามที่เคยได้รับรางวัลพระราชทาน โรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามที่มีความโดดเด่นในแต่ละจังหวัด และโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามในโครงการตามพระราชดำริ โดยกำหนดให้โรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามจังหวัดชายแดนภาคใต้สำรวจและประเมินศักยภาพความพร้อมของโรงเรียนในการบริหารงานวิชาการเพื่อสร้างผู้เรียนสู่ความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์เพื่อปรับให้โรงเรียนได้รับการพัฒนาตามความเหมาะสม

5.3.3 ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยในครั้งต่อไป

5.3.3.1 ควรมีการศึกษาวิจัยหาประสิทธิภาพของรูปแบบการบริหารงานวิชาการของโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามจังหวัดชายแดนภาคใต้เพื่อสร้างผู้เรียนสู่ความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ว่าสามารถนำไปใช้ในการพัฒนาการบริหารงานวิชาการของโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามเพื่อสร้างผู้เรียนสู่ความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ได้จริงและมีประสิทธิภาพ

5.3.3.2 ควรมีการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับการสร้างแบบประเมินของโรงเรียนเป็นรายโรงเรียนเป็นมาตรฐาน และสอดคล้องกับบริบทของโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามจังหวัดชายแดนภาคใต้ อันเป็นประโยชน์ต่อความต้องการและความจำเป็นในการพัฒนาการบริหารงานวิชาการของโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามจังหวัดชายแดนภาคใต้เพื่อสร้างผู้เรียนสู่ความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์

5.3.3.3 ควรมีการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับผลกระทบของการนำรูปแบบการบริหารงานวิชาการของโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามจังหวัดชายแดนภาคใต้เพื่อสร้างผู้เรียนสู่ความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ภายหลังจากการนำไปใช้จริง เพื่อจะได้นำผลจากการศึกษามาเป็นข้อมูลในการตัดสินใจปรับปรุงและพัฒนาารูปแบบการบริหารงานวิชาการของโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลาม

จังหวัดชายแดนภาคใต้เพื่อสร้างผู้เรียนสู่ความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ให้เกิดประสิทธิภาพและประสิทธิผลสูงสุดอย่างต่อเนื่อง

5.3.3.4 ควรมีการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับการบริหารงานวิชาการตามขอบข่ายการบริหารงานวิชาการของโรงเรียนสอนศาสนาอิสลามจังหวัดชายแดนภาคใต้เพื่อสร้างผู้เรียนสู่ความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ในแต่ละด้านและนำเสนอเป็นนวัตกรรมที่โรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามจังหวัดชายแดนภาคใต้สามารถนำไปปฏิบัติได้จริง

Prince of Songkla University
Pattani Campus

บรรณานุกรม

หนังสือ

- กมล ภูประเสริฐ. (2545). **รูปแบบการบริหารและการจัดการศึกษาแบบกระจายอำนาจ.**
กรุงเทพฯ : พริกหวานกราฟฟิค
- กมล เวียสุวรรณ และนิตยา เวียสุวรรณ. (2539). **แนวคิดการพัฒนาสื่อการเรียนการสอนและ
แนวทางในการจัดตั้งศูนย์วิทยบริการด้านนวัตกรรมและเทคโนโลยีทางการศึกษา
สำหรับสายงานด้านมัธยมศึกษา.** พิมพ์ครั้งที่ 1. กรุงเทพฯ : บริษัท ต้นอ่อน แกรมมี
จำกัด
- กังวล เทียนกัณฑ์เทศน์. (2532). **การวัด การวิเคราะห์ การประเมิน ทางการศึกษาเบื้องต้น.**
พิมพ์ครั้งที่ 1. กรุงเทพฯ : ศูนย์สื่อเสริมกรุงเทพ
- กิดานันท์ มลิทอง. (2548). **เทคโนโลยีและการสื่อสารเพื่อการศึกษา.** พิมพ์ครั้งที่ 1. กรุงเทพฯ :
โรงพิมพ์อรุณการพิมพ์
- กระทรวงศึกษาธิการ. (2546). **คู่มือการบริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐานที่เป็นนิติบุคคล.** กรุงเทพฯ :
โรงพิมพ์องค์การรับส่งสินค้าและพัสดุภัณฑ์ (ร.ส.พ.)
- _____. (2546). **พระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการกระทรวงศึกษาธิการ พ.ศ. 2546
และกฎกระทรวงแบ่งส่วนราชการ.** กรุงเทพฯ : องค์การรับส่งสินค้า
และพัสดุภัณฑ์ (ร.ส.พ.)
- _____. (2546). **พระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการกระทรวงศึกษาธิการ พ.ศ. 2546.**
- _____. (2551). **หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551.**
กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย จำกัด

_____. (2552). **คู่มือการปฏิบัติงานข้าราชการครู สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน.**
กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว

_____. (2542). **การแนะแนวการศึกษา.** กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว
กรมวิชาการ. (มปป). (ข). **หลักสูตรอิสลามศึกษา พุทธศักราช 2546.**

_____. (2545). **คู่มือการบริหารจัดการแนะแนว.** กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว

กลุ่มงานนิเทศการศึกษาเอกชน ประจำเขตการศึกษา 2. (2537). **รายงานผลการดำเนินการอบรม
โรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามด้านการป้องกันยาเสพติด เขตการศึกษา 2, 3
และ 4 ประจำปีงบประมาณ 2537**

ศิริบุญ สุวรรณศิริ. (2532). **การวิจัยประมวลผลโครงการพัฒนาวิชาชีพในโรงเรียนเอกชนศาสนา
อิสลาม.** กรุงเทพฯ : มูลนิธิอาเซีย

จันทร์ธานี สงวนนาม. (2551). **ทฤษฎีและแนวปฏิบัติในการบริหารสถานศึกษา.** พิมพ์ครั้งที่ 2.
กรุงเทพฯ : บุ๊คพ้อยท์.

จำเนียร ศิลปวานิช. (2538). **หลักและวิธีการสอน.** นนทบุรี : เจริญรุ่งเรืองการพิมพ์

จำรัส นองมาก. (2544). **ปฏิบัติการประกันคุณภาพการศึกษา.** พิมพ์ครั้งที่ 1. กรุงเทพฯ : โรงเรียน
เซนต์คาเบรียล

อิมรอน มะลูลีม. 2546. **มุฮัมมัดศาสดาแห่งอิสลาม.** กรุงเทพฯ : อิสลามิก อะเคเดมี

ชาญชัย อาจินสมาจาร. (2547). **หลักการสอนทั่วไป.** กรุงเทพฯ : อมรการพิมพ์

_____. (2550). **หลักการบริหารการศึกษาและจัดการศึกษา.** กรุงเทพฯ : พิมพ์ดี

ชัยวัฒน์ สุทธิรัตน์. (2556). **การพัฒนาหลักสูตร ทฤษฎีสู่การปฏิบัติ.** พิมพ์ครั้งที่ 1. กรุงเทพฯ :
บริษัท วีพรินทร์ (1991) จำกัด

ชัยวัฒน์ บุญทริก. (2544). การบริหารทรัพยากรทางการศึกษา. อุบลราชธานี คณะครุศาสตร์
สถาบันราชภัฏอุบลราชธานี

ชุมศักดิ์ อินทร์รักษ์. (2531). การบริหารการนิเทศภายใน. ปัตตานี : ภาควิชาการบริหารการศึกษา
คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี

_____. 2545. การบริหารงานวิชาการ. พิมพ์ครั้งที่ 1. ปัตตานี : ภาควิชาการบริหารการศึกษา
คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี

ชัยน มุฮัมมัด ซะฮาตะฮฺ. (ม.ป.ป.). ศาสตร์อิสลามและกระบวนการจัดการเรียนการสอน
อิสลามศึกษา. ดนร่อหีม สุนทรมาลาตี, ผู้แปล.

ฐะปะนีย์ นาครทรรพ. (2526). เอกสารนิเทศภายในสถานศึกษา. ลพบุรี : ศูนย์นิเทศอาชีวศึกษา
ภาคตะวันออกเฉียงเหนือและภาคกลางบางส่วน

ดวงกมล สิ้นเพ็ง. (2553). การพัฒนาผู้เรียนสู่สังคมแห่งการเรียนรู้ การจัดการเรียนการสอนที่เน้น
ผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์
มหาวิทยาลัย

ถวัลย์รัฐ วรเทพพุฒิพงษ์. (2540). การกำหนดและวิเคราะห์นโยบายสาธารณะ : ทฤษฎีและการ
ประยุกต์ใช้. กรุงเทพฯ : เสมาธรรม

ทศนา แคมณี. (2552). ศาสตร์การสอน : องค์ความรู้เพื่อการจัดกระบวนการเรียนรู้ที่มี
ประสิทธิภาพ. กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ธีระ รุญเจริญ. (2545). สภาพและปัญหาการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานของสถานศึกษาในประเทศไทย. การประชุมทางวิชาการ เรื่องการวิจัยทางการบริหารการศึกษา
โดยสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ วันที่ 23-24 กันยายน 2545
ณ มหาวิทยาลัยอัสสัมชัญ วิทยาเขตบางนา. กรุงเทพฯ : ม.ป.พ.

_____. (2546). การบริหารโรงเรียนยุคปฏิรูปการศึกษา. พิมพ์ครั้งที่ 4. กรุงเทพฯ : ข้าวฟ่าง

_____. (2545). สภาพและปัญหาการบริหารและการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานของสถานศึกษาในประเทศไทย. พิมพ์ครั้งที่ 1. กรุงเทพฯ : สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ.

_____. (2555). ความเป็นมืออาชีพในการจัดและบริหารการศึกษา ยุคปฏิรูปการศึกษา (ฉบับปรับปรุง) . พิมพ์ครั้งที่ 7. กรุงเทพฯ : ข้าวฟ่าง

นิพนธ์ สุขปรีดี. (2545). ชุดการเรียนรู้นวัตกรรมเทคโนโลยีสื่อสารการศึกษา. มปป.

นิเลาะ แวอูเซ็ง. (2559). การจัดการศึกษาในอิสลาม : แนวคิดสู่การปฏิบัติ. วิทยาลัยอิสลามศึกษา มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขต

นพพงษ์ บุญจิตราดุล. (2525). หลักการบริหารการศึกษา. กรุงเทพฯ : บริษัท เอส เอ็ม เอ็ม จำกัด

บัณฑิตย์ สมะออน และคณะ. (2549). พหุวัฒนธรรมกับการพัฒนาการศึกษาใน 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้ : กรณีศึกษาปอเนาะ. ศูนย์มุสลิมศึกษา สถาบันเอเชียศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

บุญเกื้อ ควรหาเวช. (2542). นวัตกรรมทางการศึกษา. พิมพ์ครั้งที่ 4. นนทบุรี : ภาควิชาเทคโนโลยี คณะศึกษาศาสตร์มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร

บุญชม ศรีสะอาด. (2549). การวิจัยเพื่อแก้ปัญหาและพัฒนาผู้เรียน. พิมพ์ครั้งที่ 1. กรุงเทพฯ : สุวีริยาสาส์น

บินมุสลิม. (ม.ป.ป.). ปทานุกรม อาหารบ-ไทย. กรุงเทพฯ : ส. วงศ์เสงี่ยม

ประสาธ เนืองเฉลิม. (2556). วิจัยการเรียนการสอน. พิมพ์ครั้งที่ 1. กรุงเทพฯ : บริษัทวี.พีรินทร์ (1991) จำกัด

ปราชญา กล้าผจญ และสมศักดิ์ คงเที่ยง. (2545). **หลักและทฤษฎีการบริหารการศึกษา**. กรุงเทพฯ :
โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง

ปรียาพร วงศ์อนุตรโรจน์. (2542). **การบริหารงานวิชาการ**. กรุงเทพฯ : ศูนย์สื่อเสริมกรุงเทพฯ

ประจักษ์ บุญอารีย์. (2544). **คู่มือวิทยากรดำเนินการฝึกอบรมผู้นำ เพื่อพัฒนาตามอุดมการณ์
แผ่นดินธรรมแผ่นดินทอง**. กรุงเทพฯ : กระทรวงศึกษาธิการ

พวงรัตน์ ทวีรัตน์. (2531). **วิธีวิจัยทางพฤติกรรมศาสตร์**. กรุงเทพฯ : เจริญผล

พนัส หันนาคินทร์. (2544). **หลักการบริหารโรงเรียน**. กรุงเทพฯ : ไทยวัฒนาพานิช

พนม พงษ์ไพบูลย์. (2541). **การศึกษาพื้นฐานเพื่อปวงชน**. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์การศาสนา

พนม ลีอารีย์. (2548). **การแนะแนวเบื้องต้น**. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ : โอเดียนสโตร์

พะยอม วงศ์สารศรี. (2545). **จิตวิทยาการศึกษา**. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์สารเศรษฐ์

พิมพ์พันธ์ เดชะคุปต์ และพะเยาว์ ยินดีสุข. (2551). **กระบวนการออกแบบย้อนกลับ การพัฒนา
หลักสูตรและออกแบบการสอนอิงมาตรฐาน**. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์แห่ง
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

พิชญ์ พงศ์ศรี. (2551). **การประเมินทางการศึกษา แนวคิดสู่การปฏิบัติ**. พิมพ์ครั้งที่ 5. กรุงเทพฯ :
บริษัทด้านสุทธาการพิมพ์ จำกัด

พิชิต ฤทธิจรูญ. (2555). **หลักการวัดและประเมินผลการศึกษา**. พิมพ์ครั้งที่ 7. กรุงเทพฯ : บริษัท
เฮ้าส์ ออฟ เดอร์มิสท์ จำกัด

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ. (2542). **ราชกิจจานุเบกษา**. เล่มที่ 116 . ตอนที่ 74

- พระพรหมมังคลาจารย์. (2550). คำสอนหลวงปู่ มรดกธรรม 5 ดี : สู่ความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์.
กรุงเทพฯ : สถาบันบันลือธรรมจัดพิมพ์เผยแพร่
- ไพฑูรย์ สีนลารัตน์. (2554). การจัดการหลักสูตรและการสอน. พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์
แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
- ไพโรจน์ กลิ่นกุหลาบ. (2542). การนิเทศการศึกษา : ทฤษฎีและการปฏิบัติ. กรุงเทพฯ :
มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
- ภาวดี อนันต์นาวี. (2555). หลักการ แนวคิด ทฤษฎี ทางการบริหารการศึกษา. พิมพ์ครั้งที่ 4.
ชลบุรี : บริษัทสำนักพิมพ์มนตรี จำกัด.
- ภาวดี ธาราศรีสุทธิ. (2550). การจัดและการบริหารงานวิชาการ. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์
มหาวิทยาลัยรามคำแหง
- _____. (ม.ป.ป.). การบริหารงานวิชาการในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน. ภาควิชาบริหาร
การศึกษาและอุดมศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง
- วิโรจน์ สารรัตน์. (2545). การบริหาร : หลักการ ทฤษฎี ประเด็นทางการศึกษาและบทวิเคราะห์
องค์การทางการศึกษาไทย. กรุงเทพฯ : อักษรภาพิพัฒน์
- วิทยา ด้านธำรงกุล. (2546). การบริหาร. กรุงเทพฯ : เอิร์ดเวฟ เอ็ดดูเคชั่น
- สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. (2546). คู่มือการบริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐานที่
เป็นนิติบุคคล. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์องค์การรับส่งสินค้าและพัสดุภัณฑ์
- _____. (2550). คู่มือการปฏิบัติงานด้านการบริหารงานทั่วไปสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาตาม
กฎกระทรวงกำหนดหลักเกณฑ์และวิธีการกระจายอำนาจการบริหารและการจัด
การศึกษา พ.ศ. 2550. กรุงเทพฯ : กระทรวงศึกษาธิการ

- _____. (2547). กลยุทธ์ของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (พ.ศ. 2548 – 2552).
กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์เสมาธรรม
- _____. (2547). การใช้แหล่งเรียนรู้ในโรงเรียนและชุมชน.
กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว
- _____. (2550). แนวทางการกระจายอำนาจการบริหารงานและการจัดการศึกษาให้คณะกรรมการ
สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาและสถานศึกษาตามกฎหมายกำหนด
หลักเกณฑ์และวิธีการกระจายอำนาจการบริหารและการจัดการศึกษา
พ.ศ. 2550. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย จำกัด
- สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ. (2543). แนวทางการประกันคุณภาพภายใน
สถานศึกษา : เพื่อพร้อมรับการประเมินภายนอก (กรุงเทพฯ : บริษัทพิมพ์ดี
จำกัด)
- _____. (2545). คู่มือการพัฒนาบุคลากรเพื่อเข้าสู่ตำแหน่งสายงานผู้บริหารสถานศึกษา
สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ
(กรุงเทพฯ องค์การรับส่งสินค้าและพัสดุภัณฑ์.)
- _____. (2543). การปฏิรูปกระบวนการเรียนรู้. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์กรมศาสนา
- _____. (2543). มาตรฐานการศึกษาเพื่อการประเมินภายนอก : ระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน.
กรุงเทพฯ : ห้างหุ้นส่วนจำกัดภาพพิมพ์
- _____. (2543). แนวทางการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษาเพื่อพร้อมรับการประเมิน
ภายนอก. กรุงเทพฯ : สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ
- _____. (2546). ทำเนียบสารสนเทศแหล่งเรียนรู้สำหรับประเทศไทย บทสรุปของผู้บริหาร.
กรุงเทพฯ : สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ

สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา (กระทรวงศึกษาธิการ). (2556). **สภากรรมการการศึกษาไทยใน
เวทีโลก พ.ศ. 2556**. พิมพ์ครั้งที่ 1. กรุงเทพฯ : พริกหวานกราฟฟิค จำกัด

สถาบันทดสอบทางการศึกษาแห่งชาติ (องค์การมหาชน). (2553). **วิกฤตการศึกษาไทย ชี้ด้วย
O-NET, I-NET , V-NET, U-NET, N-NET , GAT และ PAT**

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาเอกชน. (2528). **การพัฒนาโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลาม.
ในช่วงแผนพัฒนาการศึกษาระยะที่ 1 – 5** . กรุงเทพฯ : สำนักงานคณะกรรมการ
การศึกษาเอกชน

สันติ บุญภิรมย์. (2547). **การบริหารงานวิชาการ. โปรแกรมบริหารวิชาการบริหารการศึกษา
คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏยะลา**

_____. (2552). **การบริหารงานวิชาการ. พิมพ์ครั้งที่ 1**. กรุงเทพฯ : บூค พอยท์

สัมมา รณิธย์. (2556). **หลัก ทฤษฎีและปฏิบัติ การบริหารการศึกษา. พิมพ์ครั้งที่ 3**. กรุงเทพฯ :
สำนักพิมพ์ข้าวฟ่าง จำกัด

สมาคมนักเรียนเก่าอาหรับแห่งประเทศไทย. (ม.ป.ป.). **พระมหาคัมภีร์อัลกุรอาน พร้อมความหมาย
ภาษาไทย**. ราชอาณาจักร ซาอุดีอาระเบีย (อัลมะดีนะฮ์ อัลมุเนาะวะเราะฮ์) : ศูนย์
กษัตริย์ฟะฮัด เพื่อการพิมพ์อัลกุรอาน

สุนทร โคตรบรรเทา. (2551). **หลักการและทฤษฎีการบริหารการศึกษา**. กรุงเทพฯ : ปัญญาชน

_____. (2553). **การพัฒนาหลักสูตรและการนำไปใช้**. กรุงเทพฯ : บริษัท ส.เอเชีย
เพรส (1989) จำกัด

สงัด อุทรานันท์. (2532). **พื้นฐานการพัฒนาหลักสูตร**. กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

_____. (2532). **พื้นฐานและหลักการพัฒนาหลักสูตร**. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์มิตรสยาม

- สงบ ลักษณะ. (2539). **แนวคิด เรื่องการใช้ระบบประกันคุณภาพศึกษา**. การปฏิรูปการศึกษามหา
นคร (กระทรวงศึกษาธิการ)
- สุชาติ โสสมประยูร และวรวรรณี โสสมประยูร. (2547). **เทคนิคและประสบการณ์งานวิจัยทางการศึกษา**.
พิมพ์ครั้งที่ 1. กรุงเทพฯ สำนักพิมพ์ : บริษัทพัฒนาคุณภาพวิชาการ (พว.) จำกัด
- สุคนธ์ สิ้นธพานนท์ และคณะ. (2545). **การจัดกระบวนการเรียนรู้ : เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ตาม
หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน**. พิมพ์ครั้งที่ 1. กรุงเทพฯ : อักษรเจริญทัศน์
- สุมิตร คุณานุกร. (2520). **หลักสูตรและการสอน**. พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์ชวนชม
- สุวิทย์ มูลคำ และอรทัย มูลคำ. (2545). **20 วิธีจัดการเรียนรู้**. กรุงเทพฯ : ภาพพิมพ์
- สุรางค์ ไคว่ตระกูล. (2541). **จิตวิทยาการศึกษา**. กรุงเทพฯ โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
- ไสว พักขาว. (2542). **การจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง**. กรุงเทพฯ : เอ็มพันธ์
จำกัด
- สมคิด บางโม. (2544). **หลักบริหารการศึกษา**. กรุงเทพฯ : สถาบันราชภัฏพระนคร
- สมคิด พรหมจ้อย และสุพัตร์ พิบูลย์. (2544). **การประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา**. พิมพ์ครั้งที่ 1.
นนทบุรี : จตุพร ดีไซน์
- สมนึก ภัททิยธนี. (2546). **การวัดผลทางการศึกษา**. พิมพ์ครั้งที่ 4. กทม. สิ้นธุ์ : โรงพิมพ์ประสาน
การพิมพ์
- หรรษา นิลวิเชียร. (2547). **การพัฒนาหลักสูตรโดยใช้โรงเรียนเป็นฐาน หลักการและแนวปฏิบัติ**.
ปัตตานี : ฝ่ายเทคโนโลยีทางการศึกษา สำนักวิทยบริการ
มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี

มุฮัมมัด อะฎียะฮ์ อัล-อิบรอฮีม . (2521). **การศึกษาในอิสลาม**. แปลจาก Education In Islam
โดยมุฮัมมัดอมีน บินกาสัน. พิมพ์ครั้งที่ 1. กรุงเทพฯ : อัล-ญีฮาด

เยาวภา เตชะคุปต์. (2542). **การบริหารและการนิเทศการศึกษาปฐมวัย**. กรุงเทพฯ : เจ้าพระยาการ
พิมพ์

ยนต์ ชุ่มจิต. (2550). **ความเป็นครู**. พิมพ์ครั้งที่ 4. กรุงเทพฯ : โอ.เอส. พรินติ้ง เฮ้าส์

เรวดี กระโหมวงศ์ และคณะ. (2546). **การศึกษาการพัฒนางานวิชาการของโรงเรียนเอกชนสอน
ศาสนาอิสลาม : รายงานการวิจัย**. คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยทักษิณ

รุ่ง แก้วแดง. (2546). **โรงเรียนนิติบุคคล**. กรุงเทพฯ : วัฒนาพานิช

รุ่งรัชดาพร เวหะชาติ. (2552). **การบริหารงานวิชาการ สถานศึกษาขั้นพื้นฐาน**. พิมพ์ครั้งที่ 3.
สงขลา : บริษัทนำศิลป์โฆษณา จำกัด

วิจิตร วรุตบางกูร. (2542). **การนิเทศการศึกษา**. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์พิมพ์เณศ

วิโรจน์ สารรัตน์. (2542). **การบริหาร หลักการ ทฤษฎีและประเด็นทางการศึกษา**. กรุงเทพฯ :
โรงพิมพ์ทิพย์วิสุทธิ์

อารงค์ สุทธาศาสน์. (2519). **ปัญหาความขัดแย้งใน 5 จังหวัดชายแดนภาคใต้**. กรุงเทพฯ :
พิทักษ์ชนประชาจำกัด

อำภา บุญช่วย. (2537). **การบริหารงานวิชาการในโรงเรียน**. กรุงเทพฯ : โอเดียนสโตร์

เอกรินทร์ สีมหาศาล. (2546). **กระบวนการจัดทำหลักสูตรสถานศึกษา. แนวคิดสู่ปฏิบัติ**.
กรุงเทพฯ : บั๊คพอยท์

_____. (2546). **แนวปฏิบัติ : กระบวนการวัดและประเมินผลตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน
พุทธศักราช 2544**. พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพฯ : บั๊คพอยท์

- อิบราเฮ็ม ณรงค์รักษาเขต. (2546). **ประวัติการศึกษาอิสลาม**. วิทยาลัยอิสลามศึกษา
มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี
- อิบราเฮ็ม ณรงค์รักษาเขต และนุমান หะยีมะแซ. (2553). **ทฤษฎีใหม่สถาบันการศึกษามุสลิม
จังหวัดชายแดนภาคใต้ ความจริงที่ยังไม่ถูกเปิดเผย**. พิมพ์ครั้งที่ 1. สงขลา : ห้าง
หุ้นส่วนจำกัด หาดใหญ่กราฟฟิค
- อิมรอน มะลูลีม. (2546). **มุฮัมมัดศาสดาแห่งอิสลาม**. กรุงเทพฯ : อิสลามิก อะเคเดมี
- เอกรินทร์ สีมหาศาล. (2546). **กระบวนการจัดทำหลักสูตรสถานศึกษาแนวคิดสู่ปฏิบัติ**.
พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ : บุ๊คพอยท์
- อุทุมพร จามรมาน. (2543). **เอกสารประกอบการประชุมสัมมนา เรื่อง การประกันคุณภาพ
การศึกษาระดับพื้นฐาน**. สถาบันพัฒนาคุณภาพวิชาการ
- ‘Abdullah ‘Abd al-Hamīd Mahmūd. (1994). ‘**Idad al-Mu’allim Min Manzūr
al-Tarbiyyat al-’Islāmiyyah**. (إعداد المعلم من منظور التربية الإسلامية).
al-Madīnat al-Munawwarah : Dār al-Bukhārī
- ‘Abd al-Rahmān Bin ‘Abd al-Karīm al-‘Abid. (1993). ‘**Uṣūl al-Manhaj al-’Islām :
Dirāsah Mu’aṣārah fī al-‘Aqīdah wa al-’Aḥkām wa al-’Adāb**.
(أصول المنهج الإسلام دراسة معاصرة في العقيدة و الأحكام و الأداب).
al-Dammām : Dār al-Dhakhā’ir
- ‘Abd al-Rahmān al-Bāni. (1403 H). **Madkhal ‘Ilā al-Tarbiyyat al-’Islāmiyyah**.
(مدخل إلى التربية الإسلامية) . al-Maktab al-’Islāmiyy (al-Ṭab‘ah al-Thā
niyah)
- ‘Abdullah Nāṣih ‘Ulwān. (1996). **Tarbiyyat al-’Awlād fī al-’Islām**.
(تربية الأولد في الإسلام) . Lubnān : Dār al-Fikr al-’Islām

'Abd al-Ghaniy. (1402 H). **al-Tīfl al-Mithālī Fī al- 'Islām.**

(الطفل المثالي في الإسلام) . al-Maktab al- 'Islāmiy

'Abu Dāwūd, Sulaimān Bin al-'Ash'ath al-Sajastānī al-'Azdī. (1969). **Sunan**

'Abī Dāwūd. (سُنن أبي داود) . Bīrūt : Dār al-Ḥadīth

'Aḥmad Bin Muḥammad Bin Ḥanbal. (1995). **al-Musnad li al-'Imām 'Aḥmad Bin**

Muḥammad Bin Hanbal. (المسند للإمام أحمد بن محمد بن حنبل) .

al-Qāhirah : Dār al- Ḥadīth

'Aḥmad Farīd. (2004). **al-Tarbiyyah 'Alā Manhaj 'Ahli al-Sunnah wa al-Jamā'ah.**

(التربية على منهج أهل السنة والجماعة) . Riyād : Dār Tāiyibah li al-Nashar wa

al-Taudhī'a al-Mu'āṣir

'Aḥmad Muḥammad al-Maqāriy. (1409 H). **Tarbiyyat al-Nafs al-'Insāniyyah Fī Zil**

al-Qur'ān al-Karīm. (تربية النفس الإنسانية في ظل القرآن الكريم) .

Jiddah : Dār Ḥāfiz

'Ahmad Shalabī. (1982). **al-Tarbiyyat al-'Islāmiyyah Nuzumuhā – Falsafatuhā –**

Tarīkhuhā (التربية الإسلامية : نظمها – فلسفتها – تاريخها) . al-Qāhirah :

Maktabat al-Nahḍah al-Miṣriyyah

al-'Adlūni, Muḥammad 'Akram. (2000). **al-Qiyādah Fī al-Qarni al-Hādī Wa al-'Ishrūn.**

(القيادة في القرن الحادي والعشرون) . Riyād : al-Mamlakat al- 'Arabiyyah

al- Saūdiyyah

al- 'Asqalānī, 'Aḥmad Bin 'Ali Bin Ḥajar. (1989). **Fathu al-Bāri Sharh Ṣaḥīḥ**

al-Bukhāriy. (فتح الباري شرح صحيح البخاري) . Bīrūt : Dār al-Kutub

al-'Ilmiyyah

- 'Ali 'Aḥmad Madkūr. (1987). **Manhaj al-Tarbiyyat al-'Islāmiyyah 'Usūluhu wa Taṭbīqātuh.** (منهج التربية الإسلامية أصوله و تطبيقاته). Kuwait : Maktabat al-Falāḥ
- _____. (1987). **'Al-Mafāhīm al-'Asāsiyyah Li Manāhij al-Tarbiyyat al-'Islāmiyyah 'Usūluhu wa Taṭbīqātuh.** (المفاهيم الأساسية لمناهج التربية الإسلامية أصوله و تطبيقاته). Riyād : Dār 'Usāmah Li al-Nashar Wa al-Taudhī'a
- 'Ali Khalīl Mustāfa 'Abu al-'Inain. (1980). **Falsafat al-Tarbiyyat al-'Islāmiyyah.** (فلسفة التربية الإسلامية). Misr : Dār al-Fikr al-'Arabī
- 'Amīn 'Abū Lāwī. (1999). **'Usūl al-Tarbiyyah al-'Islāmiyyah.** (أصول التربية الإسلامية). s.l. : s.n.
- al-Bannā, Firmās 'Abd al-Basit. (1985). **Dirāsah Fī Majāl al-'Idārat al-'Islāmiyyah Wa 'Ilmi al-'Idārat al-'Aāmmah.** (دراسة في مجال الإدارة الإسلامية وعلم الإدارة العامة). al-Tab'u al-'Ulā : al-Qāhirah
- al-Bur'ī, Muḥammad 'Abdullah Wa Mursī, Maḥmūd 'Abd al-Hāmid. (1990). **al-'Idārah Fī al-'Islām.** (الإدارة في الإسلام). al-Bink al-'Islāmiy Lī al-Tanmiyyah, al-M'ahad al-'Islāmiy Lī al-Buḥūth Wa al-Tadrīb
- Bardo, J. W. and Hartman, J.J. (1982). **Urban Society : A Systematic Indroduction.** U.S.A. : F.E. Peacock
- Brown and Moberg. (1980). **Organization Theory and Management.** A Macro Approach

Campbell, R.F. et al. (1983). **Introduction to Education Administration**. 6th ed.
Boston : Allyn and Bacon

al-Dhāhiyān, 'Abd al-Rahmān Bin 'Ibrāhīm. (1991). **al-'Idārah Wa al-Ḥukm Fī al-'Islām al-Fikr Wa al-Taṭbīq**.

(الإدارة والحكم في الإسلام والفكر والتطبيق) .

'Abhā : al-Mamlakat al- 'Arabiyyah al- Saūdiyyah

al-Duwaish, Muḥammad Bin 'Abdullāh. (1422 H). **Kitāb Tarbiyyah al-Shabāb**. Riyād :
al-Mamlakat al- 'Arabiyyah al- Saūdiyyah

Eisner, E. (1976). "Educational Connoisseurship and Criticism : Their Form and
Functions in Educational Evaluation". Journal of Aesthetic Education

'Abū al-Faḍl, 'Abd al-Shāfī Muḥammad Abū al-'Inain. (1996). **al-Qiyādat al-'Idāriyyah Fī al-'Islām**. (القيادة الإدارية في الإسلام) . al-Qāhirah : al-Ma'ahad
al- 'Aālamīy Lī al-Fikr al-'Islāmiy

Francis J. Bruce. (1978). "Curriculum and Instruction" **The International Encyclopedia of Higher Education**. Sanfrancisco : Jossey Bass
Publisher

al-Ghāmidīy, Zaid Ibn Nāṣir al-Ghāmidīy. (1994). **Ḥaqīqat al-Bid'ah Wa 'Aḥkāmuḥā**.
(حقيقة البدعة و أحكامها) . al-Riyād : Maktabat al-Rushd.

al-Ghazālī, 'Abī Hāmid Muḥammad bin Muḥammad. (n.d.). **'Iḥyā'a 'Ulūm al-Dīn**.
(إحياء علوم الدين) . Dimash : Darwaishiyah

Good V. Cater. (1973). **Dictionary of Education**. New York : McGraw-Hill Book
Company

al-Hāzimī, Khālid Hāmid. (2000). 'Uṣul al-Tarbiyyah al-'Islāmiyyah.

(أصول التربية الإسلامية) . Jiddah : al-Mamlakat al- 'Arabiyyah
al- Saūdiyyah

Hilliard R. Ernest and Bower H. Gordon. (1975). **Theories of Learning.** 4th ed.
Englewood Cliffs, N.J. : Prentice - Hall)

Holt, D.H. (1993). **Management : Principles and Practices.** New Jersey : Prentice
Hall, Englewood Cliffs.

Hoy, W.K., and Miskel, C.G.. (2001). **Educational Administration : Theory, Research
and Practice.** 6th ed.. New York : McGraw-Hill

Ivancevich, J.H. et al. (1994). **Management : Principle and Functions.** 3rd ed.,
Boston : M.A. ; Richard D. Irwin

James Forest and Kevin Kinser. (2002). **Higher Education in the United States : An
Encyclopedia.** Oxford :ABC-CLIO.

John A. Ramseyer and Others. (1995). **Factor Affecting Educational Administration.**
Ohio : Ohio State University

John P.Keeves. (1988). "Model and Model Building", in **Educational Research,
Methodology, and Measurement : An International Handbook.**
U.K. : Pergamon Press

Julia Miller Vick, Jennifer S. Mary Morris Heiberger. (2008). **The Academic Job Search
Handbook.** 4th ed. Philadelphia : University of Pennsylvania Press

Ibn Kathīr. (1988). **Tafsīr al-Qur'ān al-'Azīm.** (تفسير القرآن العظيم) . Bīrūt :
Dār al-Ma'arifah

Keeves, P.J., (1988). **Educational Research, Methodology, and Measurement : An International Handbook**. Oxford : Pergamon Press

Longman Dictionary of Contemporary English. (1987). England : Clays Mohammad Zamberi A.

Ibn Mājah, 'Abī 'Abdullah Muḥammad Bin Yazīd al-Qazwīnī. (n.d.). **Sunan Ibn Mājah**. (سنن ابن ماجه) . Bīrūt-Lubnān : al-Maktabat al-'Ilmiyyah

Malek. (1994). **Pattani Dalam Tamadon Melayu**. Selangor Darul Ehsan. Dewan Bahasa dan Pustaka

Mani, G. (1994). **Adult Learning**. New Delhi : Staring

al-Māwardi, 'Abū al-Ḥasan 'Alīy al-Baṣīriy. (1986). **Kitāb Adab al-Dunyā Wa al-Dīn**. (كتاب أدب الدنيا والدين) . Bīrūt : Maktabat al-Ḥayāt

al-Mizjajī al-'Ash'arī, 'Aḥmad Bin Dāwūd. (2000). **Muqaddimah Fī al-'Idārat al-'Islāmiyyah**. (مقدمة في الإدارة الإسلامية) . Jiddah : al-Mamlakat al-'Arabīyyah al- Saūdiyyah

Muḥammad 'Abd al-Ghaniy Ḥasan Hilāl. (2008). **Mahārāt al-Tafkīr Wa al-Takhtīt al-'Istirātījī**. (مهارات التفكير والتخطيط الإستراتيجي) . Miṣr : Dār al-Kutub

Muḥammad Bin 'Aḥmad al-Rāshid. (2003). **'I'idād al-Shabāb Li Tahaddiyāt al-Mustaqbal**. (إعداد الشباب لتحديات المستقبل) . Riyād : Dimnu Silsilah Maktabat al-Tauiyah

- Muḥammad Nūr Bin ‘Abd al-Ḥāfiẓ Suwaid. (1995). **Manhaj al-Tarbiyyat al-Nabawiyyah Li al-Tifl**. (منهج التربية النبوية للطفل). Bīrūt : Dār Ibn Kathīr
- Muḥammad Maḥdī al-’Istanbūlī. (1402 H). **al-Tarbiyyah al-Jinsiyyah**. (التربية الجنسية). al-Maktab al-’Islāmiy
- Muḥammad Bin ‘Aḥmad al-Ṣāliḥ, (1403 H). **al-Tiflu Fī al-Sharī‘at al-’Islāmiyyah**. (الطفل في الشريعة الإسلامية). al-Farazdaq Printed
- Muḥammad Bin Maqbal Bin Muḥammad al-Maqbal. (n.d.). **al-Awlād wa Tarbiyyatuhum fī Daw’i al-’Islām**. (الأولاد و تربيتهم في ضوء الإسلام). Kuwait : Matba‘a Najd al-’Aālamīyyah
- Muḥammad Qutub. (1403 H). **Manhaj al-Tarbiyyat al-’Islāmiyyah**. (منهج التربية الإسلامية) Bīrūt : Dār al-Shurūq
- Muḥammad al-Saiyid Muḥammad Yūsuf. (1997). **al-Tamkīn Li al-’Ummat al-’Islāmiyyah Fī Daw’i al-Qur’ān al-Karīm**. (التمكين للأمة الإسلامية في ضوء القرآن الكريم). Egypt : Dār al-Salām.
- Muḥammad Sa‘īd Maulūwi. (1989). **al-Murabbi Muḥammad ﷺ**. (المربي محمد صلى الله عليه وسلم). Kuwait : Maktabah Dār al-’Urūbah Li al-Nashar Wa al-Tauzī‘e
- al-Munjid Fī al-Lughah wa al-’Ilām. (المنجد في اللغة والإعلام). 1988. Bīrūt : Dār al-Mashriq
- Muslim, ‘Abu al-Ḥusein Muslim Bin Ḥujjāj al-Qushairī al-Naisāburiy. (1996). **Sahīh Muslim**. (صحيح مسلم). al-Riyad : Dār ‘Aālam al-Kutub

- al-Nahlāwī, ‘Abd al-Rahmān. (1994). **Min ‘Asālīb al-Tarbiyyat al-’Islāmiyyah al-Tarbiyyah bi al-’Ibrah.** (من أساليب التربية الإسلامية، التربية بالعبارة) . Bīrūt : Dār al-Fikr al-Mu‘āṣir
- Ibn al-Qaiyim al-Jauziyah. (n.d.). **Tuhfat al-Mawdūd.** (تحفة المودود) . Dār al-Kutub al-’Ilmiyyah Dimash : Dārwaishiyah
- Ralph B. Kimbrough and Michael Y. Nunnery. (1983). **Education Administration.** New York : Mcmillan
- Richard A. Gordon. (1983). **School Administration and Supervision : Leadership Challengers and Opportunitie.** 2nd ed. Ohio : W.C. Brown Co,
- Saiyid Sa‘Td ‘Abd al-Ghaniy. (1419 H.). **Ma‘ālim fī al-Tarīq Li ‘Islāh wa ‘Idād al-Nash’a.** (معالم في الطريق لإصلاح و إعداد النشء) . Makkat al-Mukarramah : Dār Ṭaiyibat al-Khadr’ā
- al-Suwaidān, Tariq Muḥammad Wa Basharahil, Faisal ‘Umar. (2004). **Sināat al-Qā’id.** (صناعة القائد) . Riyād : al-Mamlakat al- ‘Arabiyyah al- Saūdiyyah
- Steiner, E. (1988). **Educology.** Sydney : NSW
- Saylor, J.G. and Alexander, W.M. (1974). **Planning Curriculum for Schools.** New York : Holt, Rinehart and Winston
- Shaver, J.P. (1991). **Handbook of Research on Social Studies Teaching and Learning A Project of the National Council for Social Studies.** New York : Macmillan

- 'Abū Sin, 'Aḥmad Ibrāhīm. (1984). **al-'Idārah Fī al-'Islām**. (الإدارة في الإسلام) .
al-Khartūm : al-Dār al-Sūdāniyyah Li al-Kutub
- Sulaimān Bin Qāsim al-'Td. (1415 H). **al-Mīnhāj al-Nabawiyy fī Da'awat al-Shabāb**.
(المنهاج النبوي في دعوة الشباب) . al-Riyād : Dār al-'Aāshimah
- Taba, Hilda. (1962). **Curriculum Development : Theory and Practice**. New York :
Harcourt,Brace and World Inc.
- T.Husen and N.T. Postlethwaite. (1975). **The international encyclopedia of
education**. 2nd ed. New York : McGraw – Hill.
- al-Ṭairi, Ḥizām Māṭir. (1413 H). **Mabādī'i Wa 'Usus al-'Idārat al-'Aāmmah Wa Madā
'Ahammiyyah 'Aslimatuhā : Dirāsah Istiqlā'iyah Taḥlīliyah**.
(مبادئ وأسس الإدارة العامة ومدى أهمية أسلمتها : دراسة استطلاعية تحليلية)
al-Riyād : Markaz al-Buhūth, Kulliyat al-'Ulūm al-'Idāriyah, Jāmi'ah
al-Malik al-Su'ūd. 'Iṣdār Raqm : 12/1
- al-Ṭaḥḥān, Mustafā Muḥammad. (2002). **al-Tarbiyyah wa Dawruhā fī Tashkīl
al-Sulūk**. (التربية و دورها في تشكيل السلوك) . Kuwait : al-Taba'at al-'Ulā.
- al-Tirmidhiy, 'Abī 'Isā Muḥammad Bin Saurah. (1978). **al-Jāmi'i al-Sahīh wa Huwa
Sunan al-Tirmidhiy**. (الجامع الصحيح وهو سنن الترمذي) . Miṣr : Sharkah
Maktabah wa Ṭabā'ah Mustafā Bābi al-Halabi wa 'Awladuh bi Miṣr
- Ibn Taimiyyah, 'Ahmad Bin 'Abd al-Halīm Bin 'Abd al-Salām Ibn 'Abbās Taqaiyuddīn.
(1983). **al-'Ubūdiyyah**. (العبودية) . al-Riyād : Dār al-Ma'ārif
- Thomas J.Sergiovanni and others. (1980). **Educational Governance and
Administration**. New Jersey : Prentice-Hall, Inc.

Ubben. G.C. ; Hughes, L.W. ; and Norris, C.J.. (2001). **The Principal : Creative Leadership for Effective Schools.** 4th ed. Boston : Allyn & Bacon

Yūsuf Mustafā al-Qādī. (1401 H). **Tasā'ulāt Wa Maqālāt Tarbawiyah.**

(تساؤلات و مقالات تربوية) . Sharkah 'Akkāz

Yūsuf Mustafā al-Qādī Wa Miqdād Yāljin. (1401 H). **'Ilm al-Nafs al-Tarbawiy Fī**

al-'Islām. (علم النفس التربوي في الإسلام) . Dār al-Marīkh

al-Zintānī, 'Abd al-Hamīd al-Sa'īd. (1993). **'Usus al-Tarbiyyat al-'Islāmiyyah fī**

al-Sunnat al-Nabawiyah. (أسس التربية الإسلامية في السنة النبوية) .

Libya-Tūnis : al-Dār al-'Arabiyyat li al-Kutub

al-Zuhailī, Wahbah. (1991). **al-Tafsīr al-Munīr fī al-'Aqīdah wa al-Shari'ah wa**

al-Manhaj. (التفسير المنير في العقيدة و الشريعة و المنهج) Bīrūt : Dār al-Fikr

วิทยานิพนธ์

กรรณิกา เจิมเทียนชัย. (2538). **การพัฒนารูปแบบการประเมินประสิทธิผลองค์กรของวิทยาลัย
พยาบาลสังกัดกระทรวงสาธารณสุข. วิทยานิพนธ์ปริญญาตรีบัณฑิต สาขาการ
บริหารการศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย**

เข็มทอง ศิริแสงเลิศ. (2540). **การวิเคราะห์ระบบประกันคุณภาพการศึกษาของโรงเรียน
อาชีวศึกษาเอกชน. ปริญญาโทบัณฑิตศึกษา สาขาการศึกษาศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัย
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย**

จิรัฐกาล พงศ์ภรเจียร. (2545). **การพัฒนารูปแบบโรงเรียนที่เน้นความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ของ
นักเรียน. บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ ปริญญาโทศึกษาศาสตร์
มหาบัณฑิต (การบริหารการศึกษา)**

- จรงค์ษ์ แจ้งยุบล. (2545). การศึกษาระดับและปัจจัยในการยอมรับนวัตกรรมการเรียนการสอนของครูสังคมศึกษา ระดับมัธยมศึกษา กรุงเทพมหานคร. วิทยานิพนธ์ปริญญา มหาบัณฑิต สาขาการสอนสังคมศึกษา คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
- ชาญณรงค์ โพธิ์สุขเกษม. (2550). การมีส่วนร่วมของประชาชนที่มีต่อจุดปฏิบัติการเรียนรู้วิทย์ชุมชนเพื่อชุมชน ตำบลพระประโทน อำเภอเมือง จังหวัดนครปฐม. วิทยานิพนธ์ปริญญาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร
- ชูศักดิ์ ชาญช่าง. (2544). พฤติกรรมผู้บริหารที่ส่งผลต่อการมีส่วนร่วมของคณะกรรมการโรงเรียนประถมศึกษา. วิทยานิพนธ์ปริญญา มหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร
- เทิดศักดิ์ ผลจันทร์. (2550). แนวทางการจัดการศึกษาที่เหมาะสมในการพัฒนานิสิตแพทย์สู่ความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์. วิทยานิพนธ์ปริญญาวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาแพทยศาสตรศึกษา มหาวิทยาลัยนเรศวร
- เทพกัญญา พูลนวล. (2553). ผลการใช้วิธีสอนตามแนวคิดจิตตปัญญาศึกษา ที่มีต่อความสามารถในการสื่อสารภาษาไทย พฤติกรรมความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์และความสุขในการเรียนรู้ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1. วิทยานิพนธ์ปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชาหลักสูตรและการสอน มหาวิทยาลัยทักษิณ
- ธนิดา ธนะสีรังกูร. (2548). ความสัมพันธ์ระหว่างปัญหากับความต้องการในการดำเนินการวิจัยในชั้นเรียนของครูผู้สอน สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดบุรีรัมย์. วิทยานิพนธ์ปริญญาศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์
- นาถนัดดา ชื่นแสงเนตร. (2550). การศึกษาเพื่อความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ของโรงเรียนสัตยาไส วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาปรัชญา บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

- นาวาลย์ ปานากาเซ็ง. (2544). **คุณภาพการศึกษาของโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้**. วิทยานิพนธ์ปริญญาศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์
- _____. (2551). **การจัดการศึกษาเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืนของโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้**. วิทยานิพนธ์ปริญญาศึกษาศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์
- นิเวศน์ อุดมรัตน์. (2548). **รูปแบบการบริหารจัดการโรงเรียนเอกชนระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานในประเทศไทย**. วิทยานิพนธ์ปริญญาคุชฎีบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยนเรศวร
- บุญส่ง หาญพานิช. (2546). **การพัฒนารูปแบบการบริหารจัดการความรู้ในสถาบันอุดมศึกษา**. ปริญญาครุศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาอุดมศึกษา ภาควิชาอุดมศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
- ประเสริฐ เชี่ยวศรี. (2544). **การนำเสนอแบบจำลองการพัฒนาภาวะผู้นำของผู้บริหารโรงเรียนที่บริหารโดยใช้โรงเรียนเป็นฐาน**. วิทยานิพนธ์ปริญญาคุชฎีบัณฑิต ภาควิชาบริหารการศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ประกิจ ประจันปัจฉนิก. (2516). **การปรับปรุงและส่งเสริมปอเนาะให้เป็นโรงเรียนราษฎร์สอนศาสนาอิสลาม**. วิทยานิพนธ์รัฐศาสตรมหาบัณฑิต จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
- ปิยะนาถ บุญมีพิพิธ. (2551). **การพัฒนารูปแบบการจัดการความรู้ของสถานศึกษา**. ปริญญาปรัชญาคุชฎีบัณฑิต สาขาการบริหารการศึกษา ภาควิชาการบริหารการศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร
- พูนภัทรา พูลผล. (2554). **การพัฒนารูปแบบการบริหารงานวิชาการในสถานศึกษาขั้นพื้นฐานเพื่อเตรียมผู้เรียนสู่ความเป็นพลเมืองโลก**. ปริญญาครุศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา ภาควิชานโยบาย การจัดการและความเป็นผู้นำทางการศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

- ไพฑูรย์ จันตะเกา. (2545). **ได้ศึกษาเรื่อง การดำเนินงานตามเกณฑ์มาตรฐานการบริหารโรงเรียน
ประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษา อำเภอบางน้ำเปรี้ยว จังหวัด
ฉะเชิงเทรา.** วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต สาขาวิชาบริหารการศึกษา บัณฑิต
วิทยาลัย มหาวิทยาลัยบูรพา
- พจนีย์ เทียมศักดิ์. (2543). **ปฏิสัมพันธ์ของการเรียนรู้ในชุมชนและโรงเรียน.** วิทยานิพนธ์ดุขฎี
บัณฑิต สาขาพัฒนศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
- พระราชปรียัติ (สฤษดี ประธาตุ). (2549). **การพัฒนารูปแบบการบริหารงานวิชาการของ
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.** ปรินญาพุทธศาสตรดุขฎีบัณฑิต
สาขาวิชาพระพุทศาสนา บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราช
วิทยาลัย
- เพลินใจ พฤกษชาติรัตน์. (2549). **การพัฒนารูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำของผู้อำนวยการ
สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา.** ปรินญาครุศาสตรดุขฎีบัณฑิต สาขาวิชา
บริหารการศึกษา ภาควิชานโยบาย การจัดการและความเป็นผู้นำทางการศึกษา
บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
- ฟาริต เตะมาหมัด. (2550). **แนวทางการบริหารงานวิชาการของโรงเรียนเอกชนสอนศาสนา
อิสลามจังหวัดชายแดนภาคใต้.** วิทยานิพนธ์ปรินญาศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาการบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์
- ภุริ วงศ์วิเชียร. (2548). **ปัจจัยที่มีผลต่อแรงจูงใจในการทำวิจัยในชั้นเรียนของครูผู้สอนโรงเรียน
ระดับประถมศึกษา จังหวัดสงขลา.** วิทยานิพนธ์ปรินญามหาบัณฑิต สาขาวิชาวิจัย
การศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์
- มุหามัดรุษานี บากา. (2554). **การบูรณาการสาระและมาตรฐานการเรียนรู้ช่วงชั้นที่ 3 สำหรับ
โรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามในจังหวัดชายแดนภาคใต้ .** วิทยานิพนธ์
ปรินญาปรินญาดุขฎีบัณฑิต สาขาวิชาอิสลามศึกษา มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์

- เมตตา นกเกตุ. (2546). การนำเสนอรูปแบบการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการจัดการศึกษาใน
โรงเรียนสังกัดเทศบาล. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต สาขาการบริหาร
การศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย สถาบันราชภัฏพระนครศรีอยุธยา
- ลัทธศักดิ์ แพรสายทอง. (2548). แนวทางการส่งเสริมการทำวิจัยในชั้นเรียนของครูในสถานศึกษา
ขั้นพื้นฐาน อำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต
สาขาวิชาการบริหารการศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
- สัญญา ทองจินดา. (2546). องค์ประกอบที่มีความสัมพันธ์ต่อการปฏิบัติงานของครูประจำศูนย์การ
เรียนรู้ชุมชนในภูมิภาคตะวันตก. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต สาขาวิชา
การศึกษาผู้ใหญ่และการศึกษาต่อเนื่อง บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร
- ศิริกาญจน์ โกสุมภ์. (2542). การมีส่วนร่วมของชุมชนและโรงเรียนเพื่อการจัดการศึกษาขั้น
พื้นฐาน. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต สาขาวิชาพัฒนศึกษาศาสตร์
บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
- ศิริพร เมฆวิทยา. (2548). การบริหารงานวิชาการของโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานเขต
พื้นที่การศึกษาสระแก้ว เขต 1. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหาร
การศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยบูรพา
- สงวนพงศ์ ชวนชม. (2545). การพัฒนารูปแบบการบริหารงานวิชาการของมหาวิทยาลัยวงษ์ชวลิต
กุล. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารอาชีวศึกษา บัณฑิต
วิทยาลัย สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบัง
- สุชาติ คงเจริญ. (2544). ความสามารถในการบริหารตามเกณฑ์มาตรฐานการบริหารโรงเรียนของ
ผู้บริหารโรงเรียน สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดฉะเชิงเทรา.
วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยบูรพา

- สำเร็จ ศรีวิชัยมูล. (2549). การจัดกิจกรรมเพื่อบริการชุมชนของกลุ่มโรงเรียนประถมศึกษาใน
เชียงใหม่. วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต สาขาวิชาบริหารการศึกษา บัณฑิต
วิทยาลัย มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์
- มนัส พลายชุ่ม. (2540). ความพึงพอใจของผู้ปกครองนักเรียนที่มีต่อการบริหารงานโรงเรียน
มัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา จังหวัดอ่างทอง. วิทยานิพนธ์ปริญญา
มหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
- มุมนีระห์ บุงอตาหยง. (2552). กิจกรรมพัฒนาผู้เรียน เพื่อปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมอิสลามแก่
นักเรียนระดับมัธยมศึกษาในโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามเขตพื้นที่
การศึกษายะลา เขต 1. วิทยานิพนธ์ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชา
อิสลามศึกษา มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์
- รุ่ง แก้วแดง. (2511). ทศนคติของโต๊ะครูต่อการเปลี่ยนแปลงปอเนาะเป็นโรงเรียนราษฎร์สอน
ศาสนาอิสลาม. วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต คณะรัฐประศาสนศาสตร์ สถาบัน
บัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์
- วัลภา พงษ์พันธ์. (2548). ความต้องการและแนวทางการพัฒนาในการจัดการศึกษาระดับ
ประถมศึกษาของโรงเรียนเอกชนในเขตพื้นที่การศึกษาระยองเขต 1. วิทยานิพนธ์
ปริญญามหาบัณฑิต สาขาวิชาบริหารการศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัย
บูรพา
- วสันต์ ปรีดานันต์. (2553). การบริหารงานวิชาการของสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดเทศบาลเมือง
สมุทรสงคราม จังหวัดสมุทรสงคราม. การค้นคว้าอิสระ ปริญญาศึกษาศาสตร์
มหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยศิลปากร
- วิไล ธนวิวัฒน์. (2541). การศึกษาสภาพและการบริหารโรงเรียนเอกชนระดับก่อนประถมศึกษาใน
เขตกรุงเทพมหานคร. วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยศรีนครินทร
วิโรฒ

- วินิจฉัย สังข์รัตน์. (2544). **อดีต ปัจจุบัน และอนาคตของโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลาม (ปอเนาะ) ในจังหวัดชายแดนภาคใต้**. วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตร์มหาบัณฑิต สาขาบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
- วิลาวัลย์ ไพโรจน์. (2540). **การบริหารโรงเรียนมัธยมศึกษาสังกัดกรมสามัญศึกษาจังหวัด พระนครศรีอยุธยา**. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
- วิสุทธิ์ วิจิตรพัชรภรณ์. (2547). **การพัฒนารูปแบบการจัดการศึกษาแบบกระจายอำนาจในการ สถานศึกษาขั้นพื้นฐานตามแนวทางพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545**. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทศึกษาศาสตร์ สาขาวิชาการบริหารการศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
- วรารุช คำภูษา. (2542). **กระบวนการประสานงานการใช้ทรัพยากรของกลุ่มโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานประถมศึกษาจังหวัดสกลนคร**. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต แขนงวิชาบริหารการศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช
- อัมมัตชากี มาหามะ. (2551). **สภาพและปัญหาการจัดการเรียนการสอนภาษาอาหรับในโรงเรียน เอกชนสอนศาสนาอิสลาม อำเภอเมือง จังหวัดยะลา**. วิทยานิพนธ์ปริญญา ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาอิสลามศึกษา มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์
- อับดุลลาตีฟ การี. (2550). **การจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญตามแนวปฏิรูป การศึกษาของครูอิสลามศึกษาในโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลาม จังหวัด ปัตตานี**. วิทยานิพนธ์ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาอิสลามศึกษา มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์
- อัสมาวาตี ดอเลาะ. (2550). **กระบวนการนิเทศงานวิชาการของผู้บริหารตามทัศนะของหัวหน้า ฝ่ายบริหารงานวิชาการในโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลาม จังหวัดปัตตานี**. วิทยานิพนธ์ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารและการจัดการ การศึกษาอิสลาม มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์

อรรถพร ผดุงศักดิ์ชัยกุล. (2547). การมีส่วนร่วมและแนวทางการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของชุมชน
ในการจัดการศึกษาของโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา จังหวัด
ฉะเชิงเทรา. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา
บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยบูรพา

อำนาจ สุนทรธรรม. (2545). แนวทางการให้ชุมชนมีส่วนร่วมต่อการปฏิบัติงานวิชาการในโรงเรียน
ประถมศึกษา. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา
บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร

อำพร สุนทรธรรม. (2545). แนวทางการให้ชุมชนมีส่วนร่วมต่อการปฏิบัติงานวิชาการในโรงเรียน
ประถมศึกษา. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา
บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร

อภิชัย กุลชา. (2549). ความพึงพอใจของผู้ปกครองนักเรียนที่มีต่อการจัดการเรียนการสอนของ
โรงเรียนมัธยมศึกษา ในจังหวัดสมุทรปราการ. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต
สาขาวิชาการบริหารการศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
ประสานมิตร

al-Husein Jarnū Maḥmūd Jālū. (1994). 'Asālīb al-Tashwīq Wa al-Ta'azīz Fī
al-Qur'ān al-Karīm. (أساليب التشويق و التعزيز في القرآن الكريم).
M.A. al-Tarbiyyat. (Unpublished)

Robert John Mcleod Guttural. (1998). "Change in Schools" (Thesis for degree of
Doctor of Education the University of Sydney)

Raj, Madhu. (1996). Encyclopedic Dictionary of Psychology and Education. Volume
3 (M-Z) New Delhi : ANMOL Publications PVT

Sālem Bin Sa'īd Bin Musfīr Bin Jabbār. (2001). al-'Iqnā'a Fī al-Tarbiyyat
al-'Islāmiyyah. (الإقناع في التربية الإسلامية) M.A. al-Tarbiyyat
al-'Islāmiyyah. Jāmi'ah 'Umm al-Qurā. (Unpublished)

Sergiovanni, Thomas J. and Robert J. Starratt. (1997). **Supervision : A Redefinition.**
6th ed. New York : McGraw-Hill. 1997

รายงาน/บทความ

กิ่งแก้ว ทรัพย์พระวงศ์. (2556). **การสร้างความเป็นมนุษย์ สมบูรณ์แล้วหรือ ?**. วารสารนักบริหาร
มหาวิทยาลัยกรุงเทพ (ปีที่ 33 ฉบับที่ 2 เมษายน – มิถุนายน 2556)

กิติชัย สุธาสิโนบล. (2552). **การจัดการศึกษาเพื่อให้ผู้เรียนเข้าถึงโพธิปัญญา.** วารสารวิจัยทางการ
ศึกษา มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ (ปีที่ 4 ฉบับที่ 1 กันยายน 2552)

ชุมศักดิ์ อินทร์รักษ์ และคณะ. (2553). “**การพัฒนาคุณภาพการจัดการศึกษาตามวิถีอิสลามใน
โรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามเพื่อบูรณาภาพสังคมในสามจังหวัดชายแดน
ภาคใต้**” วารสารสงขลานครินทร์ ฉบับสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์
มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี (ปีที่ 16 ฉบับที่ 6 พ.ย. – ธ.ค.
2553)

ทัศนาศ ประสานตรี. (2553). **สภาพ ปัญหาและประสิทธิผลการบริหารงานวิชาการของโรงเรียนใน
ฝันสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาในจังหวัดนครพนม.** วารสารอีสานศึกษา
ความหลากหลายทางวัฒนธรรม 7(17) : 143 – 161, 2553

บังอร กาญจนพันธุ์. (2554). **การบริหารงานวิชาการของโรงเรียนในอำเภอกระบุรี เขตพื้นที่
การศึกษาพังงา.** วารสารศึกษาศาสตร์ ปีที่ 22 ฉบับที่ 1 เดือนตุลาคม 2553 –
มกราคม 2554

วีระ สุบัติคำ และคณะ. (2554). **สภาพการบริหารงานวิชาการในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ช่วงชั้นที่
1-2 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามหาสารคาม เขต 2.** วารสารมหาวิทยาลัย
ราชภัฏมหาสารคาม;ว.มร.ม. ปีที่ 5 ฉบับที่ 1 : มกราคม – เมษายน 2554

อุทัย บุญประเสริฐ. (2516). “ตัวแบบ หุ่นจำลอง แบบจำลองหรือโมเดล” วารสารครุศาสตร์
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย (ฉบับเดือนเมษายน – กรกฎาคม 2516)

อุทุมพร จามรมาน. (2541) “โมเดล”. วารสารวิชาการ 1-2 (ฉบับเดือนมีนาคม 2541)

โมฮัมมัด อับดุลกาเดร์. (2528). **สถานการณ์ปัจจุบันจังหวัดชายแดนภาคใต้**. รุสมิแล.
(ปีที่ 8 ฉบับที่ 3 พฤษภาคม – สิงหาคม)

al-Mizjājī, 'Aḥmad Bin Dāwūd. (1992). ‘Anāsir al-Tanzīm al-'Idāri Min Manzūr
'Islāmiy. (عناصر التنظيم الإداري من منظور إسلامي). Majallah Jāmi'ah
al-Malik 'Abd al-Azīz (al-Iqtisād Wa al-'Idārah) Jiddah : Jāmi'ah al-Malik
'Abd al-Azīz. Juz 5

Websites

ประเวศ วะสี. (2551). **จิตตปัญญาศึกษา การศึกษาเพื่อพัฒนามนุษย์**
(online) www.ce.mahidol.ac.th ค้นหาค้นหาเมื่อ 17 ธันวาคม 2556

สุชาติ นันทะไชย. (ม.ป.ป.). **Contemplative : การศึกษาเพื่อการพัฒนาบุรุษที่สมบูรณ์**.
ภาควิชาการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ (online)
(http://doed.edu.ku.ac.th/article/contem_edu.pdf) สืบค้น เมื่อ 17 ธันวาคม
2556

สุพัฒนา เตชาดิวงค์ ณ อรุณยา (วารสารเกลิยวสัมพันธ์ ปีที่ 27 ฉบับที่ 2) (online)
<http://img28.imageshack.us/img28/2998/image0012c.jpg> สืบค้น เมื่อ 16
ธันวาคม 2556

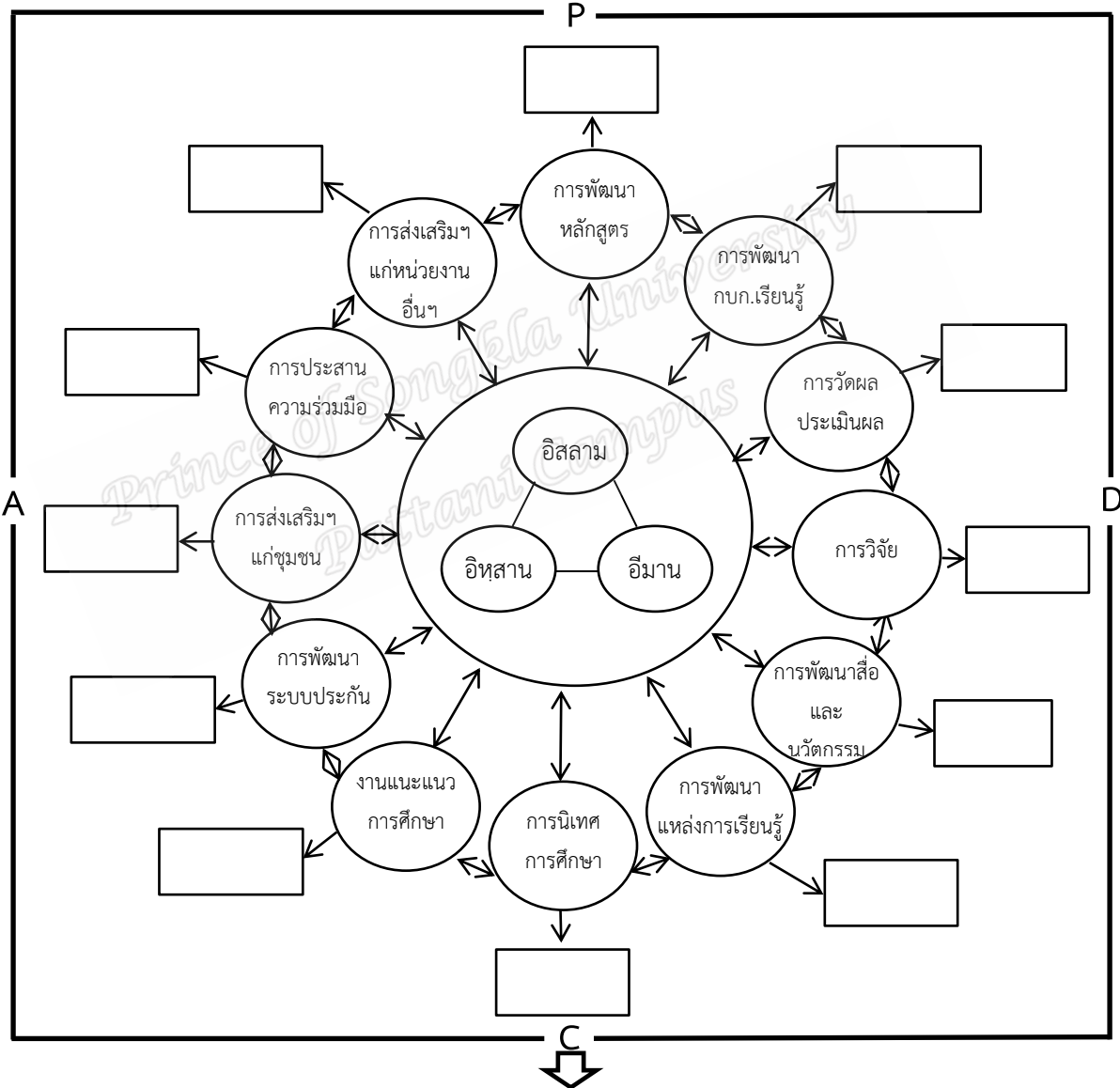
บทความรักลูก .6 **๑** **สู่ความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์** (online) <http://www.seal2thai.org/sara/sara206.htm> สืบค้น เมื่อ 17 ธันวาคม 2556

แผนภาพที่ 8 รูปแบบการบริหารงานวิชาการของโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามจังหวัดชายแดนภาคใต้เพื่อสร้างผู้เรียนสู่ความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ (ฉบับร่างที่ 1)

ส่วนที่ 1 ที่มาของรูปแบบ
 1. หลักการและเหตุผล
 2. วัตถุประสงค์ของรูปแบบ

ส่วนที่ 2 องค์ประกอบของรูปแบบการบริหารงานวิชาการของโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามจังหวัดชายแดนภาคใต้เพื่อสร้างผู้เรียนสู่ความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์

คุณลักษณะของความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์

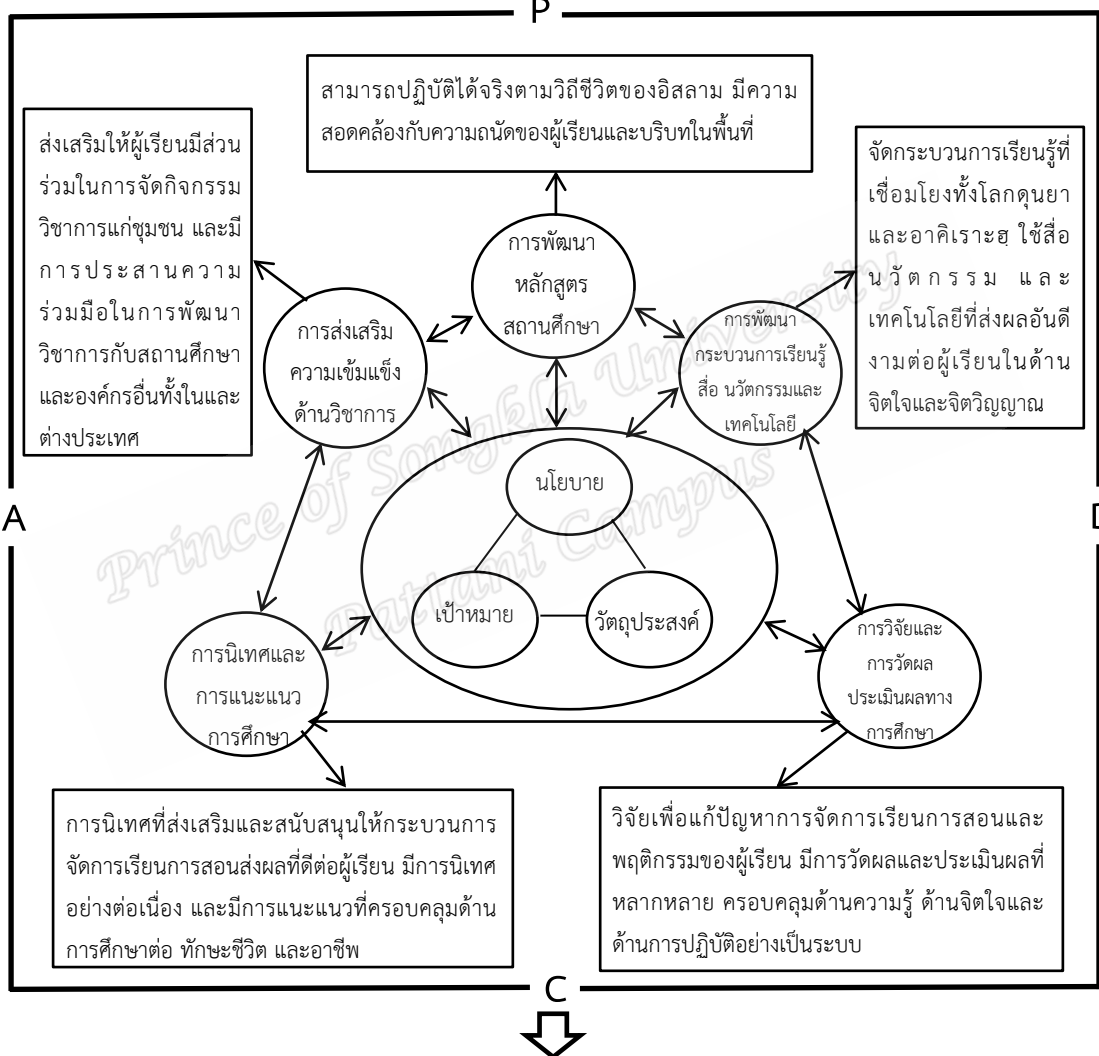
1. การศรัทธา (อีมาน)
2. การทำความดี (อิบาดะฮฺ)
3. คุณธรรมจริยธรรม (อัคลาก)
4. สติปัญญา
5. จิตใจ (นัฟส) และจิตวิญญาณ (รูห)
6. ร่างกาย
7. สังคม
8. ทักษะด้านอาชีพ

ส่วนที่ 3 แนวทางการนำรูปแบบไปใช้ เงื่อนไขและข้อจำกัดของการใช้รูปแบบ

แผนภาพที่ 9 รูปแบบการบริหารงานวิชาการของโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามจังหวัดชายแดนภาคใต้เพื่อสร้างผู้เรียนสู่ความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ (ฉบับร่างที่ 2)

ส่วนที่ 1 ที่มาของรูปแบบ
 1. หลักการและเหตุผล
 2. วัตถุประสงค์ของรูปแบบ

ส่วนที่ 2 องค์ประกอบของรูปแบบการบริหารงานวิชาการของโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามจังหวัดชายแดนภาคใต้เพื่อสร้างผู้เรียนสู่ความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์

- คุณลักษณะของความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์
1. การศรัทธา (อีมาน)
  2. การทำความดี (อิบาดะฮ์)
  3. คุณธรรมจริยธรรม (อัศลาหฺ)
  4. สติปัญญา
  5. จิตใจ (นัฟส) และจิตวิญญาณ (รูหฺ)
  6. ร่างกาย
  7. สังคม
  8. ทักษะด้านอาชีพ

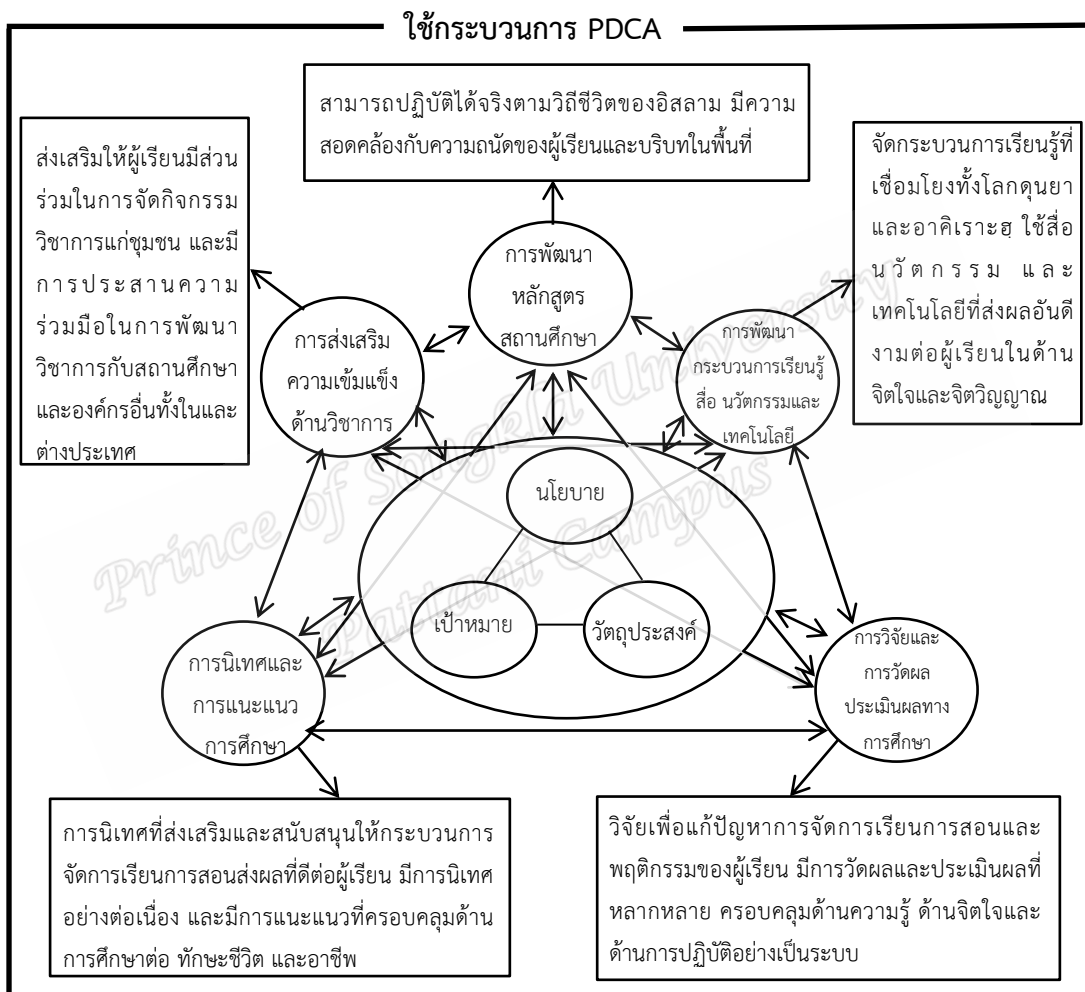
ส่วนที่ 3 แนวทางการนำรูปแบบไปใช้ เงื่อนไขและข้อจำกัดของการใช้รูปแบบ

แผนภาพที่ 10 รูปแบบการบริหารงานวิชาการของโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามจังหวัดชายแดนภาคใต้เพื่อสร้างผู้เรียนสู่ความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ แสดงรายละเอียดดังแผนภาพต่อไปนี้

ส่วนที่ 1 ที่มาของรูปแบบ

1. หลักการและเหตุผล
2. วัตถุประสงค์ของรูปแบบ

ส่วนที่ 2 องค์ประกอบของรูปแบบการบริหารงานวิชาการของโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามจังหวัดชายแดนภาคใต้เพื่อสร้างผู้เรียนสู่ความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์

คุณลักษณะของความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์

1. การศรัทธา (อีมาน)
2. การทำความดี (อิบาดะฮ์)
3. คุณธรรมจริยธรรม (อัคลาก)
4. สติปัญญา
5. จิตใจ (นัฟศ) และจิตวิญญาณ (รูห)
6. ร่างกาย
7. สังคม
8. ทักษะด้านอาชีพ

ส่วนที่ 3 แนวทางการนำรูปแบบไปใช้ เจ็อนไขและข้อจำกัดของการใช้รูปแบบ

Prince of Songkla University
Pattani Campus

ภาคผนวก

Prince of Songkla University
Pattani Campus
ภาคผนวก ก
หนังสือขอความอนุเคราะห์

ที่ ศธ ๐๕๒๑.๒.๐๘/ว ๑๑๐๕

วิทยาลัยอิสลามศึกษา
มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์
ถนนเจริญประดิษฐ์ ตำบลรูสมิแล
อำเภอเมือง จังหวัดปัตตานี ๙๔๐๐๐

๓๑ สิงหาคม ๒๕๕๘

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์ตรวจสอบเครื่องมือเพื่อการวิจัย

เรียน

สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสอบถามเพื่อการวิจัย จำนวน ๑ ชุด

ด้วยนายยุทธนา เกื้อกุล รหัสนักศึกษา ๕๕๒๐๔๓๐๐๑๔ นักศึกษาระดับดุขุภีบัณฑิต สาขาวิชาอิสลามศึกษา วิทยาลัยอิสลามศึกษา มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี อำเภอเมือง ปัตตานี จังหวัดปัตตานี ได้รับอนุมัติให้ทำดุขุภีนิพนธ์เรื่อง “การพัฒนารูปแบบการบริหารงานวิชาการของ โรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามจังหวัดชายแดนภาคใต้เพื่อสร้างผู้เรียนสู่ความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์” โดยมี ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.นิเลาะ แวอูเซ็ง เป็นอาจารย์ที่ปรึกษา

วิทยาลัยอิสลามศึกษาได้พิจารณาแล้วเห็นว่า ท่านเป็นผู้มีความเหมาะสมตามคุณสมบัติของผู้เชี่ยวชาญในการตรวจสอบความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหาของแบบสอบถามและความถูกต้องทางภาษาของแบบสอบถาม พร้อมทั้งข้อเสนอแนะต่าง ๆ เพื่อเป็นข้อมูลสำหรับผู้วิจัยในการนำไปปรับปรุงให้ถูกต้องสมบูรณ์ต่อไป

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์และขอขอบคุณมา ณ โอกาสนี้

ขอแสดงความนับถือ

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.อะห์มัด ยี่สุนทรง)

รองผู้อำนวยการฝ่ายวางแผนและวิจัย รักษาการแทน

ผู้อำนวยการวิทยาลัยอิสลามศึกษา

สำนักงานเลขานุการ

โทรศัพท์ ๐๘ ๖๙๕๕ ๐๒๓๑

โทรสาร ๐ ๗๓๓๓ ๑๓๐๕

ที่ ศธ ๐๕๒๑.๒.๐๘.๐๒/๑๑๕๕๕

วิทยาลัยอิสลามศึกษา
มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์
ถนนเจริญประดิษฐ์ ตำบลรูดะมิแล
อำเภอเมือง จังหวัดปัตตานี ๙๔๐๐๐

๑ ธันวาคม ๒๕๕๘

เรื่อง ขอบความอนุเคราะห์ตอบแบบสอบถามเพื่อการทดลองใช้เครื่องมือ
เรียน

สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสอบถามเพื่อการวิจัย จำนวน ๓ ชุด

ด้วยนายยุทธนา เกื้อกุล รหัสนักศึกษา ๕๕๒๐๔๓๐๐๑๔ นักศึกษาระดับดุขฎิบัณฑิต สาขาวิชาอิสลามศึกษา วิทยาลัยอิสลามศึกษา มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี อำเภอเมือง ปัตตานี จังหวัดปัตตานี ได้รับอนุมัติให้ทำดุขฎิพนธ์เรื่อง “การพัฒนารูปแบบการบริหารงานวิชาการของ โรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามจังหวัดชายแดนภาคใต้เพื่อสร้างผู้เรียนสู่ความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์” โดยมี ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.นิเลาะ แวอุเซ็ง เป็นอาจารย์ที่ปรึกษา

ในการนี้ โรงเรียนของท่านได้รับการคัดเลือกให้เป็นกลุ่มตัวอย่างในการตอบแบบสอบถามเพื่อการทดลองใช้เครื่องมือ ซึ่งเป็นขั้นตอนหนึ่งของการตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือ โดยในการตอบแบบสอบถามครั้งนี้ จะใช้กลุ่มตัวอย่างที่เป็นตัวแทน ประกอบด้วย ผู้อำนวยการโรงเรียน หัวหน้าฝ่ายวิชาการ และรองหัวหน้าฝ่ายวิชาการ รวมทั้งหมด จำนวน ๓ ท่าน จึงใคร่ขอความร่วมมือจากท่านตอบแบบสอบถาม และแจกแบบสอบถามที่ได้แนบมาพร้อมนี้ให้แก่หัวหน้าฝ่ายวิชาการและรองหัวหน้าฝ่ายวิชาการ ทั้งนี้ เมื่อดำเนินการเสร็จแล้ว ขอความกรุณาจากท่านรวบรวมแบบสอบถามทั้ง ๓ ชุด ส่งกลับมายังผู้วิจัยภายในวันที่ ๒๐ ธันวาคม ๒๕๕๘ เพื่อดำเนินการวิเคราะห์ค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถามต่อไป

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์และขอขอบคุณมา ณ โอกาสนี้

ขอแสดงความนับถือ

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.อะหมัด ยี่สุนทร)
รองผู้อำนวยการฝ่ายแผนและวิจัย รักษาราชการแทน
ผู้อำนวยการวิทยาลัยอิสลามศึกษา

ภาควิชาอิสลามศึกษา
โทร. ๐ ๗๓๓๓ ๑๓๐๕
โทรสาร ๐ ๗๓๓๓ ๑๓๐๕

ที่ ศธ ๐๕๒๑.๒.๐๘/๒๕๖

วิทยาลัยอิสลามศึกษา
มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์
ถนนเจริญประดิษฐ์ ตำบลสุระมิแล
อำเภอเมือง จังหวัดปัตตานี ๙๔๐๐๐

๑๙ กุมภาพันธ์ ๒๕๕๙

เรื่อง ขอบความอนุเคราะห์เก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย

เรียน

สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสอบถามเพื่อการวิจัย จำนวน ๓ ชุด

ด้วยนายยุทธนา เกื้อกุล รหัสนักศึกษา ๕๕๒๐๔๓๐๐๑๔ นักศึกษาระดับดุขุฎิบัณฑิต สาขาวิชาอิสลามศึกษา วิทยาลัยอิสลามศึกษา มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี อำเภอเมืองปัตตานี จังหวัดปัตตานี ได้รับอนุมัติให้ทำดุขุฎิพนธ์เรื่อง “การพัฒนารูปแบบการบริหารงานวิชาการของโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามจังหวัดชายแดนภาคใต้เพื่อสร้างผู้เรียนสู่ความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์” โดยมี ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.นิเลาะ แวอุเซ็ง เป็นอาจารย์ที่ปรึกษา

ในการนี้ นักศึกษามีความประสงค์จะขอความอนุเคราะห์เก็บข้อมูลจากท่าน โดยในการตอบแบบสอบถามครั้งนี้ จะใช้กลุ่มตัวอย่างที่เป็นตัวแทน ประกอบด้วย ผู้อำนวยการโรงเรียน หัวหน้าฝ่ายวิชาการ และรองหัวหน้าฝ่ายวิชาการ รวมทั้งหมด จำนวน ๓ ท่าน จึงใคร่ขอความร่วมมือจากท่านตอบแบบสอบถามและแจกแบบสอบถามที่ได้แนบมาพร้อมนี้ให้แก่หัวหน้าฝ่ายวิชาการและรองหัวหน้าฝ่ายวิชาการ ทั้งนี้ เมื่อดำเนินการเสร็จแล้ว ขอความกรุณาจากท่านรวบรวมแบบสอบถามทั้ง ๓ ชุด ส่งกลับมายังผู้วิจัยภายในวันที่ ๑๕ มีนาคม ๒๕๕๙ เพื่อดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูลแบบสอบถามต่อไป

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์และขอขอบคุณมา ณ โอกาสนี้

ขอแสดงความนับถือ

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.อะหมัด ยี่สุนทรง)

รองผู้อำนวยการฝ่ายวางแผนและประกันคุณภาพ ศึกษาราชการแทน
ผู้อำนวยการวิทยาลัยอิสลามศึกษา

ภาควิชาอิสลามศึกษา

โทร. ๐ ๘๖๙๕๙ ๐๒๓๑

โทรสาร ๐ ๗๓๓๓ ๑๓๐๕

ที่ ศธ ๐๕๒๑.๒.๐๘/๑๙๙๐

วิทยาลัยอิสลามศึกษา
มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์
ถนนเจริญประดิษฐ์ ตำบลรุดะมีแล
อำเภอเมือง จังหวัดปัตตานี ๙๔๐๐๐

กัณยายน ๒๕๕๙

เรื่อง ขอบความอนุเคราะห์ในการสัมภาษณ์และสอบถามข้อมูลเพื่อการวิจัย
เรียน

สิ่งที่ส่งมาด้วย แนวคำถามการสัมภาษณ์ จำนวน ๑ ชุด

ด้วยนายยุทธนา เกื้อกุล รหัส ๕๕๒๐๔๓๐๐๑๔ นักศึกษาสาขาวิชาอิสลามศึกษา วิทยาลัย
อิสลามศึกษา มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี ได้รับอนุมัติให้ทำวิทยานิพนธ์เรื่อง “การพัฒนา
รูปแบบการบริหารงานวิชาการของโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามจังหวัดชายแดนภาคใต้เพื่อสร้าง
ผู้เรียนสู่ความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์” โดยมี ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.นิเลาะ แวอุเซ็ง เป็นอาจารย์ที่ปรึกษา

ในการนี้ นักศึกษามีความประสงค์จะขอความอนุเคราะห์ในการสัมภาษณ์และสอบถามข้อมูล
เกี่ยวกับการบริหารงานวิชาการเพื่อสร้างผู้เรียนสู่ความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ในโรงเรียนของท่าน จากกลุ่ม
ตัวอย่าง จำนวน ๓ คน ประกอบด้วย ผู้อำนวยการโรงเรียน หัวหน้าฝ่ายวิชาการ และรองหัวหน้าฝ่ายวิชาการ
เพื่อใช้ประกอบเป็นข้อมูลในการวิจัย ซึ่งจะเป็นประโยชน์ต่อการเสริมสร้างองค์ความรู้ทางการศึกษาในบริบท
ของพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ ในวันที่.....เดือน.....๒๕๕๙

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์และขอขอบคุณมา ณ โอกาสนี้

ขอแสดงความนับถือ

(นายยูโซะ ตาละ)

ผู้อำนวยการวิทยาลัยอิสลามศึกษา

ภาควิชาอิสลามศึกษา

โทร. ๐๘ - ๖๙๔๙ - ๐๒๓๑

โทรสาร ๐๗๓ - ๒๓๔๘๗๒๖

ที่ ศธ ๐๕๒๑.๒.๐๘./๑๑๖๐๖

วิทยาลัยอิสลามศึกษา
มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์
ถนนเจริญประดิษฐ์ ตำบลรูสะมิแล
อำเภอเมือง จังหวัดปัตตานี ๙๔๐๐๐

พฤศจิกายน ๒๕๕๙

เรื่อง ขอเชิญเข้าร่วมประชุมเพื่อพิจารณาร่างรูปแบบการบริหารงานวิชาการของโรงเรียนเอกชนสอนศาสนา
อิสลามจังหวัดชายแดนภาคใต้เพื่อสร้างผู้เรียนสู่ความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์

เรียน

ด้วยนายยุทธนา เกื้อกุล นักศึกษาปริญญาเอก สาขาวิชาอิสลามศึกษา วิทยาลัยอิสลามศึกษา มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี ได้รับอนุมัติให้ทำคุณนิพนธ์ เรื่อง “การพัฒนารูปแบบการบริหารงานวิชาการของโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามจังหวัดชายแดนภาคใต้เพื่อสร้างผู้เรียนสู่ความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์” โดยมี ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.นิเลาะ แวอุเซ็ง เป็นอาจารย์ที่ปรึกษา และขณะนี้ได้ดำเนินการวิจัยอยู่ในขั้นสุดท้าย คือการยกร่างรูปแบบการบริหารงานวิชาการเพื่อสร้างผู้เรียนสู่ความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์เป็นที่เรียบร้อยแล้ว ซึ่งในขั้นตอนดังกล่าวนี้จำเป็นต้องได้รับการตรวจสอบรูปแบบจากผู้ทรงคุณวุฒิ

ในการนี้ วิทยาลัยอิสลามศึกษาได้พิจารณาแล้วเห็นว่า ท่านเป็นผู้มีความรู้และมีประสบการณ์ ในเรื่องดังกล่าวเป็นอย่างดี จึงขอเรียนเชิญท่านเข้าร่วมประชุมร่างรูปแบบการบริหารงานวิชาการของโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามจังหวัดชายแดนภาคใต้เพื่อสร้างผู้เรียนสู่ความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ ในวันเสาร์ ที่ ๒๖ พฤศจิกายน ๒๕๕๙ ระหว่างเวลา ๐๙.๐๐ - ๑๒.๐๐ น. ณ ห้องประชุมอิมาม อัล-ฆอซาลี ชั้น ๒ อาคารวิทยอิสลามนานาชาติ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ อำเภอเมืองปัตตานี จังหวัดปัตตานี เพื่อผู้วิจัยจะได้นำข้อมูลอันเป็นประโยชน์จากท่านไปใช้ในการเสนอรูปแบบการบริหารงานวิชาการเพื่อสร้างผู้เรียนสู่ความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ต่อไป

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาเข้าร่วมประชุมและขอขอบคุณเป็นอย่างสูงมา ณ โอกาสนี้

ขอแสดงความนับถือ

(รองศาสตราจารย์ ดร.อিবรอฮีม ณรงค์รักษาเขต)

รองผู้อำนวยการฝ่ายบัณฑิตศึกษาและวิจัย รักษาการแทน

ผู้อำนวยการวิทยาลัยอิสลามศึกษา

ภาควิชาอิสลามศึกษา

โทร. ๐ ๘๖๙๕๙ ๐๒๓๑

โทรสาร ๐ ๗๓๓๔ ๘๗๒๖

Prince of Songkla University
Pattani Campus

ภาคผนวก ข
รายนามผู้ทรงคุณวุฒิ

รายนามผู้ทรงคุณวุฒิตรวจสอบเครื่องมือวิจัย

1. รศ.ดร.อิบรอฮีม ณรงค์รักษาเขต
ตำแหน่ง รองผู้อำนวยการฝ่ายบัณฑิตศึกษาและวิจัย
วิทยาลัยอิสลามศึกษา มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี
2. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.อะห์มัด ยี่สุนทร
ตำแหน่ง อาจารย์สาขาบริหารการศึกษา
วิทยาลัยอิสลามศึกษา มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี
3. ดร.ฮากีม เอ็งปียา
ตำแหน่ง อาจารย์สาขาบริหารการศึกษา
วิทยาลัยอิสลามศึกษา มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี
4. ดร.มูฮัมมัดรูยานี บากา
ตำแหน่ง ผู้อำนวยการอิสลามศึกษา ศูนย์พัฒนาอิสลามศึกษา
สำนักงานศึกษาธิการภาค 8 อำเภอเมืองยะลา จังหวัดยะลา
5. ดร.นินาวาลย์ ปานากาเซ็ง แมงกาจิ
ตำแหน่ง ผู้อำนวยการ
โรงเรียนพัฒนาวิทยา (แผนกอนุบาล-ประถมศึกษา) อำเภอเมืองยะลา จังหวัดยะลา

รายนามผู้ทรงคุณวุฒิในการสัมมนาการบริหารงานวิชาการของโรงเรียนเอกชน
สอนศาสนาอิสลามจังหวัดชายแดนภาคใต้เพื่อสร้างผู้เรียนสู่ความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์

1. นายรอซี เบ็ญสุหลง
ตำแหน่ง ผู้อำนวยการ/ผู้รับใบอนุญาต
โรงเรียนธรรมวิทยามูลนิธิ อำเภอเมืองยะลา จังหวัดยะลา
2. นางแวรอเมาะ เจะดาแม
ตำแหน่ง หัวหน้าฝ่ายวิชาการ
โรงเรียนธรรมวิทยามูลนิธิ อำเภอเมืองยะลา จังหวัดยะลา
3. นายเศาะลาหุดดีน เหมและ
ตำแหน่ง หัวหน้าฝ่ายกิจการนักเรียน (ผู้แทนฝ่ายวิชาการศาสนา)
โรงเรียนธรรมวิทยามูลนิธิ อำเภอเมืองยะลา จังหวัดยะลา
4. นายรอมซี แวมูซอ
ตำแหน่ง หัวหน้าฝ่ายวิชาการ
โรงเรียนศาสนูปถัมภ์ อำเภอเมืองปัตตานี จังหวัดปัตตานี
5. ดร.อับดุลเลาะ มามะ
ตำแหน่ง ผู้แทนฝ่ายวิชาการศาสนา
โรงเรียนศาสนูปถัมภ์ อำเภอเมืองปัตตานี จังหวัดปัตตานี
6. นางซารีนา เหลี่ยมหวัง
ตำแหน่ง ผู้อำนวยการ
โรงเรียนแสงจริยธรรมศึกษามูลนิธิ อำเภोजะนะ จังหวัดสงขลา
7. นายอับดุลเลาะ สะอู
ตำแหน่ง หัวหน้าฝ่ายวิชาการศาสนา
โรงเรียนแสงจริยธรรมศึกษามูลนิธิ อำเภोजะนะ จังหวัดสงขลา

8. นางสาวฮาसानะฮ์ หลีเจริญ
ตำแหน่ง ผู้ช่วยหัวหน้าฝ่ายวิชาการสามัญ
โรงเรียนแสงจริยธรรมศึกษามูลนิธิ อำเภोजะนะ จังหวัดสงขลา
9. นายน์สริน หัสเอียด
ตำแหน่ง ผู้ช่วยหัวหน้าฝ่ายวิชาการศาสนา
โรงเรียนแสงจริยธรรมศึกษามูลนิธิ อำเภोजะนะ จังหวัดสงขลา
10. นายฉะพีอี สลิมิน
ตำแหน่ง ผู้จัดการ
โรงเรียนดารุลมาอาเรฟมูลนิธิ อำเภอกวนโดน จังหวัดสตูล
11. นายสาปีอิน นารวัน
ตำแหน่ง หัวหน้าฝ่ายวิชาการศาสนา
โรงเรียนดารุลมาอาเรฟมูลนิธิ อำเภอกวนโดน จังหวัดสตูล
12. นางสาวมีนา ไ้มะหาด
ตำแหน่ง หัวหน้าฝ่ายวิชาการสามัญ
โรงเรียนดารุลมาอาเรฟมูลนิธิ อำเภอกวนโดน จังหวัดสตูล
13. นางกฤษณา ตั้งใหม่
ตำแหน่ง รองหัวหน้าฝ่ายวิชาการสามัญ
โรงเรียนดารุลมาอาเรฟมูลนิธิ อำเภอกวนโดน จังหวัดสตูล
14. นายมะยิ ยะยา
ตำแหน่ง ผู้อำนวยการ
โรงเรียนอัสตักกียะห์อิสลามียะห์ อำเภอมืองนราธิวาส จังหวัดนราธิวาส

15. นายอาแว มามะ

ตำแหน่ง หัวหน้าฝ่ายวิชาการ

โรงเรียนอัสตักียะห์อิสลามียะห์ อำเภอเมืองนราธิวาส จังหวัดนราธิวาส

16. นายอาหามะ มะตามะ

ตำแหน่ง ผู้แทนฝ่ายวิชาการศาสนา

โรงเรียนอัสตักียะห์อิสลามียะห์ อำเภอเมืองนราธิวาส จังหวัดนราธิวาส

17. นายอดุลอาอี ยูโน

ตำแหน่ง ผู้แทนฝ่ายวิชาการศาสนา

โรงเรียนอัสตักียะห์อิสลามียะห์ อำเภอเมืองนราธิวาส จังหวัดนราธิวาส

Prince of Songkla University
Pattani Campus

**รายนามผู้ทรงคุณวุฒิในการประเมินความเหมาะสมและความเป็นไปได้ของรูปแบบ
และเข้าร่วมประชุมพิจารณาร่างรูปแบบการบริหารงานวิชาการ
ของโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามจังหวัดชายแดนภาคใต้
เพื่อสร้างผู้เรียนสู่ความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์**

1. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.อะหมัด ยี่สุนทร
ตำแหน่ง อาจารย์สาขาบริหารการศึกษา
วิทยาลัยอิสลามศึกษา มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี
2. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.นิเลาะ แวอุเซ็ง
ตำแหน่ง อาจารย์สาขาบริหารการศึกษา
วิทยาลัยอิสลามศึกษา มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี
3. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ จีร์พันธ์ เดมะ
ตำแหน่ง คณบดีคณะศึกษาศาสตร์
มหาวิทยาลัยฟาฏอนี
4. ดร.ฮากัม เอ็งเปีย
ตำแหน่ง อาจารย์สาขาบริหารการศึกษาอิสลาม
วิทยาลัยอิสลามศึกษา มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี
5. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.กาเดร์ สะอะ
ตำแหน่ง รองผู้อำนวยการฝ่ายพัฒนานักศึกษาและศิษย์เก่าสัมพันธ์
วิทยาลัยอิสลามศึกษา มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี
6. ดร.อิสมะแอ กาเต๊ะ
ตำแหน่ง หัวหน้าภาควิชาอิสลามศึกษา
วิทยาลัยอิสลามศึกษา มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี

7. นายชานูชี เบญจมันต์

ตำแหน่ง อธิการบดีผู้อำนวยการสำนักงานการศึกษาเอกชนอำเภอหนองจิก
สังกัดสำนักงานการศึกษาเอกชนจังหวัดปัตตานี

8. นายอับดุลซูโกรี ดินอะ

ตำแหน่ง ผู้ช่วยผู้อำนวยการ
โรงเรียนจริยธรรมศึกษามูลนิธิ อำเภอจะนะ จังหวัดสงขลา

9. นายมะยิ ยะยา

ตำแหน่ง ผู้อำนวยการ
โรงเรียนอัสสัมชัญอิสลามียะห์ อำเภอเมืองนราธิวาส จังหวัดนราธิวาส

10. นายอาแว มามะ

ตำแหน่ง หัวหน้าฝ่ายวิชาการ
โรงเรียนอัสสัมชัญอิสลามียะห์ อำเภอเมืองนราธิวาส จังหวัดนราธิวาส

11. นายมุฮัมมัดนาซีรุদ্ดีน เล๊ะนุ้

ตำแหน่ง ผู้จัดการ
โรงเรียนมูลนิธิอาซิสสถาน ตำบลนาประดู่ อำเภอโคกโพธิ์ จังหวัดปัตตานี

12. นายสะการิยา แวโซะ

ตำแหน่ง นักวิชาการอิสลามศึกษา
สำนักงานการศึกษาเอกชนจังหวัดนราธิวาส อำเภอเมืองนราธิวาส จังหวัดนราธิวาส

13. นายอับดุลลาเตะ มามะ

ตำแหน่ง นักวิชาการอิสลามศึกษา
สำนักงานการศึกษาเอกชนจังหวัดนราธิวาส อำเภอเมืองนราธิวาส จังหวัดนราธิวาส

14. นายหะมะสูติง มามะ

ตำแหน่ง นักวิชาการอิสลามศึกษา
สำนักงานการศึกษาเอกชนจังหวัดยะลา อำเภอเมืองยะลา จังหวัดยะลา

15. นายอับดุลการิม หะยีจิ

ตำแหน่ง นักวิชาการอิสลามศึกษา

สำนักงานการศึกษาเอกชนจังหวัดยะลา อำเภอเมืองยะลา จังหวัดยะลา

16. นางสาวปวีณา มัดดา

ตำแหน่ง นักวิชาการศึกษา

สำนักงานการศึกษาเอกชนจังหวัดยะลา อำเภอเมืองยะลา จังหวัดยะลา

17. นางสาวรุติยะฮ์ หะ

นักศึกษาปริญญาเอก วิทยาลัยอิสลามศึกษา

มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี อำเภอเมืองปัตตานี จังหวัดปัตตานี

18. นายรอซี เบ็ญสุหลง

ตำแหน่ง ผู้อำนวยการ/ผู้รับใบอนุญาต

โรงเรียนธรรมวิทยามูลนิธิ อำเภอเมืองยะลา จังหวัดยะลา

19. ดร.มูฮำหมัดรูยานี บากา

ตำแหน่ง ผู้อำนวยการอิสลามศึกษา

สำนักงานศึกษาธิการภาค 8 อำเภอเมืองยะลา จังหวัดยะลา

20. ดร. มูฮัมมาดอัสมิ์ อาบูบากา

ตำแหน่ง ผู้อำนวยการ

โรงเรียนพิรยานาวินคลองหินวิทยา อำเภอโคกโพธิ์ จังหวัดปัตตานี

**รายนามผู้ทรงคุณวุฒิยื่นยันรูปแบบการบริหารงานวิชาการ
ของโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามจังหวัดชายแดนภาคใต้
เพื่อสร้างผู้เรียนสู่ความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์**

1. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.กาเดร์ สะอะ
ตำแหน่ง รองผู้อำนวยการฝ่ายพัฒนานักศึกษาและศิษย์เก่าสัมพันธ์
วิทยาลัยอิสลามศึกษา มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี
2. ดร.ฮากีม เอ็งเปีย
ตำแหน่ง อาจารย์สาขาบริหารการศึกษอิสลาม
วิทยาลัยอิสลามศึกษา มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี
3. ดร.มูฮัมหมัดรูยานี บากา
ตำแหน่ง ผู้อำนวยการอิสลามศึกษา
สำนักงานศึกษาธิการภาค 8 อำเภอเมืองยะลา จังหวัดยะลา
4. ดร. มูฮัมหมัดอัสมี อาบูบากา
ตำแหน่ง ผู้อำนวยการ
โรงเรียนพิริยานาวินคลองหินวิทยา อำเภอโคกโพธิ์ จังหวัดปัตตานี
5. นายหะมะสูติง มามะ
ตำแหน่ง นักวิชาการอิสลามศึกษา
สำนักงานการศึกษาเอกชนจังหวัดยะลา อำเภอเมืองยะลา จังหวัดยะลา
6. นายรอซี เบ็ญสุหลง
ตำแหน่ง ผู้อำนวยการ/ผู้รับใบอนุญาต
โรงเรียนธรรมวิทยามูลนิธิ อำเภอเมืองยะลา จังหวัดยะลา
7. นายอับดุลชุกร์ ดินอะ
ตำแหน่ง ผู้ช่วยผู้อำนวยการ
โรงเรียนจริยธรรมศึกษามูลนิธิ อำเภอจะนะ จังหวัดสงขลา

8. นายมะยิ ยะยา

ตำแหน่ง ผู้อำนวยการ

โรงเรียนอัสตรากียะห์อิสลามียะห์ อำเภอเมืองนราธิวาส จังหวัดนราธิวาส

9. นายอาแว มามะ

ตำแหน่ง หัวหน้าฝ่ายวิชาการ

โรงเรียนอัสตรากียะห์อิสลามียะห์ อำเภอเมืองนราธิวาส จังหวัดนราธิวาส

10. นายมุฮัมมัดนาศิรุดดีน เล๊ะนู้

ตำแหน่ง ผู้จัดการ

โรงเรียนมูลนิธิอาซิสถาน อำเภอนาประดู่ จังหวัดปัตตานี

11. นายอับดุลการิม หะยิจี

ตำแหน่ง นักวิชาการอิสลามศึกษา

สำนักงานการศึกษาเอกชนจังหวัดยะลา อำเภอเมืองยะลา จังหวัดยะลา

Prince of Songkla University
Pattani Campus
ภาคผนวก ค
เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

--	--	--

แบบสอบถามเพื่อการวิจัย

เรื่อง การพัฒนารูปแบบการบริหารงานวิชาการของโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลาม
จังหวัดชายแดนภาคใต้เพื่อสร้างผู้เรียนสู่ความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์

คำชี้แจง

1. การวิจัยครั้งนี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาลัทธิสุตฺรปริญาคุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาอิสลามศึกษา มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนารูปแบบการบริหารงานวิชาการของโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามจังหวัดชายแดนภาคใต้เพื่อสร้างผู้เรียนสู่ความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์
2. แบบสอบถามฉบับนี้ แบ่งออกเป็น 5 ตอน คือ
  - ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปและสถานภาพของผู้ตอบแบบสอบถาม
  - ตอนที่ 2 สภาพ ปัญหา และแนวทางการบริหารงานวิชาการของโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามจังหวัดชายแดนภาคใต้
  - ตอนที่ 3 สภาพทั่วไปของโรงเรียน
  - ตอนที่ 4 คุณลักษณะของความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์
  - ตอนที่ 5 แนวทางการบริหารงานวิชาการของโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามจังหวัดชายแดนภาคใต้เพื่อสร้างผู้เรียนสู่ความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์
3. เมื่อท่านได้รับแบบสอบถามฉบับนี้แล้ว ขอความกรุณาตอบให้สมบูรณ์ตามความเป็นจริง โดยคำตอบของท่านจะไม่มีผลกระทบต่อการทำงานและสถานภาพทางราชการของท่านแต่อย่างใด
4. ข้อมูลที่ได้รับในแบบสอบถามฉบับนี้ จะเป็นประโยชน์อย่างยิ่งต่อการจัดทำรูปแบบการบริหารงานวิชาการของโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามจังหวัดชายแดนภาคใต้เพื่อสร้างผู้เรียนสู่ความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ ผู้วิจัยขอขอบคุณทุกท่านเป็นอย่างสูงที่ให้ความร่วมมือตอบแบบสอบถามมา ณ โอกาสนี้

ยุทธนา เกื้อกุล

นักศึกษาปริญญาเอก สาขาอิสลามศึกษา
วิทยาลัยอิสลามศึกษา มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์

ตอนที่ 2 : สภาพ ปัญหา และแนวทางการบริหารงานวิชาการตามขอบข่ายงานวิชาการในโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามจังหวัดชายแดนภาคใต้

2.1 สภาพการบริหารงานวิชาการในโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามจังหวัดชายแดนภาคใต้

คำชี้แจง โปรดทำเครื่องหมาย ✓ ลงในตัวเลือกเกี่ยวกับการปฏิบัติตามขอบข่ายงานวิชาการ จำนวน 12 ด้าน

โดยกำหนดค่าคะแนนเป็น 5 อันดับ ดังนี้

1	หมายถึง	มีการปฏิบัติอยู่ในระดับน้อยที่สุด
2	หมายถึง	มีการปฏิบัติอยู่ในระดับน้อย
3	หมายถึง	มีการปฏิบัติอยู่ในระดับปานกลาง
4	หมายถึง	มีการปฏิบัติอยู่ในระดับมาก
5	หมายถึง	มีการปฏิบัติอยู่ในระดับมากที่สุด

ที่	ขอบข่ายงานวิชาการ	ระดับการปฏิบัติ				
		5	4	3	2	1
1	การพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา					
1	การจัดทำหลักสูตรสถานศึกษาที่สอดคล้องกับวิสัยทัศน์ เป้าหมายและคุณลักษณะที่พึงประสงค์ได้อย่างเหมาะสมและวางแผนการใช้หลักสูตรของสถานศึกษา โดยให้ชุมชนและองค์กรท้องถิ่นมีส่วนร่วมในการปรับปรุงพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น					
2	การนำหลักสูตรไปใช้และบริหารการใช้หลักสูตรตามความเหมาะสม					
3	การนิเทศ ติดตาม และการประเมินผลการใช้หลักสูตรของสถานศึกษา รวมทั้งการปรับปรุงและพัฒนาหลักสูตรตามความเหมาะสม					
4	การจัดทำคู่มือ/แนวทางการจัดทำหลักสูตรสถานศึกษา การจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนและกิจกรรมแนะแนว					
5	การจัดทำคู่มือการพัฒนา สื่อ การเรียนรู้ การวัดและประเมินผลการเรียน และการวิจัยเพื่อพัฒนาการเรียนรู้ตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน					
2	การพัฒนากระบวนการเรียนรู้					
1	การส่งเสริมให้ครูจัดทำแผนการจัดการเรียนรู้ตามสาระและหน่วยการเรียนรู้ โดยเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ					
2	การส่งเสริมให้ครูจัดกระบวนการเรียนรู้ จัดบรรยากาศ สิ่งแวดล้อมและแหล่งเรียนรู้ที่เอื้อต่อการจัดการเรียนการสอน					
3	การพัฒนาครูให้มีทักษะและสามารถจัดการเรียนรู้ได้อย่างหลากหลาย					
4	การจัดห้องเรียน สถานที่ อุปกรณ์ สื่อ เครื่องมือเครื่องใช้ตามความพร้อมของสถานศึกษาได้อย่างมีประสิทธิภาพ					
5	การนิเทศการเรียนการสอนโดยร่วมมือช่วยเหลือกันแบบกัลยาณมิตร เพื่อพัฒนาการเรียนการสอนร่วมกันตามความเหมาะสม					

ที่	ขอบข่ายงานวิชาการ	ระดับการปฏิบัติ				
		5	4	3	2	1
3	การวัดผล ประเมินผล และเทียบโอนผลการเรียน					
1	การส่งเสริมให้ครูจัดทำแผนการวัดผลและดำเนินการวัดผลและประเมินผลแต่ละรายวิชาให้สอดคล้องกับมาตรฐานการเรียนรู้และตัวชี้วัด โดยเน้นการประเมินตามสภาพจริง					
2	การส่งเสริมให้มีการพัฒนาครูด้านการวัดผลและประเมินผล เช่น จัดให้มีการประชุมเชิงปฏิบัติการด้านเทคนิคการออกข้อสอบ การให้คะแนน การประเมินผลข้อสอบ และการรายงานผล					
3	การส่งเสริมให้ครูสามารถพัฒนาเครื่องมือวัดผลประเมินผลให้ได้มาตรฐานด้วยวิธีการที่หลากหลาย					
4	การเทียบโอนความรู้ ทักษะ ประสบการณ์ และผลการเรียนจากสถานศึกษา สถานประกอบการ และอื่น ๆ ตามแนวทางที่กระทรวงศึกษาธิการกำหนด					
5	การจัดทำรายงานการวัดผล การเรียนและการออกหลักฐานแสดงผลการเรียน การศึกษา					
4	การวิจัยเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษา					
1	การศึกษา วิเคราะห์ วิจัย การบริหารจัดการ และการพัฒนาคุณภาพงานวิชาการในสถานศึกษา					
2	การส่งเสริมสนับสนุนและอำนวยความสะดวกให้ครูและบุคลากรศึกษาวิเคราะห์ วิจัย เพื่อพัฒนาคุณภาพการเรียนรู้ให้ครอบคลุมทุกด้าน					
3	การจัดให้มีหน่วยงานเฉพาะในสถานศึกษาทำหน้าที่หลักในการจัดหาทุนการวิจัย และดำเนินการวิจัยเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษา					
4	การประสานความร่วมมือในการศึกษาวิเคราะห์ วิจัย เพื่อพัฒนาคุณภาพการเรียนรู้ และงานวิชาการกับองค์กรอื่น					
5	การเผยแพร่ผลงานการวิจัยเพื่อพัฒนาคุณภาพการเรียนรู้และงานวิชาการแก่ผู้ที่เกี่ยวข้อง					
5	การพัฒนาสื่อ นวัตกรรม และเทคโนโลยีเพื่อการศึกษา					
1	การศึกษา สำรวจ วิเคราะห์ความจำเป็นในการใช้สื่อ นวัตกรรมและเทคโนโลยีเพื่อการศึกษา					
2	การส่งเสริมให้ครูผลิต พัฒนาสื่อและนวัตกรรมการเรียนการสอน					
3	การจัดการเรียนการสอนโดยการนำเทคโนโลยีมาช่วยในการเรียนการสอนให้มีคุณภาพและประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น เช่น การศึกษาทางไกล, E-Library, Internet เป็นต้น					
4	การจัดให้มีศูนย์สื่อ นวัตกรรม และศูนย์เทคโนโลยีเพื่อการศึกษาในสถานศึกษา					
5	การวางแผน พัฒนา กำกับ ติดตามการใช้สื่อ นวัตกรรมและเทคโนโลยีเพื่อการศึกษาอย่างมีประสิทธิภาพ					

ที่	ขอบข่ายงานวิชาการ	ระดับการปฏิบัติ				
		5	4	3	2	1
6	การพัฒนาแหล่งเรียนรู้					
1	การสำรวจแหล่งเรียนรู้ที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาคุณภาพการศึกษาทั้งภายในและภายนอกสถานศึกษา					
2	การส่งเสริมและอำนวยความสะดวกให้ครูได้ใช้แหล่งเรียนรู้ทั้งภายในและภายนอกสถานศึกษาในการจัดกระบวนการเรียนรู้					
3	การเผยแพร่แหล่งเรียนรู้แก่ครูในสถานศึกษาอื่นและองค์กรอื่น ๆ ในบริเวณใกล้เคียง					
4	การจัดตั้งและพัฒนาแหล่งเรียนรู้โดยประสานความร่วมมือกับสถานศึกษาอื่นในการจัดกิจกรรมเพื่อพัฒนาแหล่งเรียนรู้ร่วมกัน					
5	การวางแผน พัฒนา กำกับ ติดตามการใช้แหล่งเรียนรู้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ					
7	การนิเทศการศึกษา					
1	การจัดระบบการนิเทศงานวิชาการและการเรียนการสอนภายในสถานศึกษา					
2	การดำเนินการนิเทศการเรียนการสอนงานวิชาการและการเรียนการสอนภายในสถานศึกษาด้วยวิธีการที่หลากหลายและเหมาะสม					
3	การพัฒนากระบวนการนิเทศภายในสถานศึกษา					
4	การประสานความร่วมมือแลกเปลี่ยนเรียนรู้การนิเทศการศึกษากับสถานศึกษาอื่น					
5	ติดตามประสานงานกับหน่วยงานต้นสังกัดเพื่อพัฒนาระบบและกระบวนการนิเทศงานวิชาการและการเรียนการสอนของสถานศึกษา					
8	การแนะแนวการศึกษา					
1	การจัดระบบการแนะแนวและนำข้อมูลระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนมาเป็นแนวทางในการวางแผนการแนะแนวทางวิชาการและกระบวนการเรียนการสอน					
2	การดำเนินการแนะแนวการศึกษาโดยอาศัยความร่วมมือของครูทุกคนในสถานศึกษา					
3	การติดตามและประเมินผลการจัดระบบและกระบวนการแนะแนวการศึกษาในสถานศึกษา					
4	การประสานความร่วมมือแลกเปลี่ยนเรียนรู้เครือข่ายการแนะแนวกับสถานศึกษาอื่น					
5	การประเมินผลการแนะแนวและนำไปใช้อย่างเหมาะสม					

ที่	ขอบข่ายงานวิชาการ	ระดับการปฏิบัติ				
		5	4	3	2	1
9	การพัฒนาระบบการประกันคุณภาพการศึกษา					
1	การจัดระบบโครงสร้างองค์กรรองรับการจัดระบบประกันคุณภาพ					
2	การกำหนดเกณฑ์การประเมินตามมาตรฐานการศึกษาและกำหนดเป้าหมายความสำเร็จของสถานศึกษาตามมาตรฐานการศึกษาและเป้าหมายความสำเร็จของหน่วยงานต้นสังกัด					
3	การวางแผนการดำเนินงาน ติดตาม ตรวจสอบการพัฒนาคูณภาพการศึกษาตามระบบประกันคุณภาพการศึกษาเพื่อให้มีการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง					
4	การประสานความร่วมมือกับสถานศึกษาและหน่วยงานอื่นในการปรับปรุงและพัฒนาระบบประกันคุณภาพการศึกษา					
5	การประสานงานกับหน่วยงานต้นสังกัด สำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษาเพื่อพัฒนางานวิชาการของสถานศึกษาอย่างต่อเนื่อง					
10	การส่งเสริมความรู้วิชาการแก่ชุมชน					
1	การศึกษา สสำรวจความต้องการและกำหนดนโยบายในการส่งเสริมและสนับสนุนงานวิชาการแก่ชุมชน					
2	การจัดให้มีหน่วยงานในสถานศึกษาทำหน้าที่หลักในการส่งเสริมและสนับสนุนงานวิชาการแก่ชุมชน					
3	การจัดกิจกรรมให้ความรู้ทางวิชาการเพื่อพัฒนาทักษะวิชาชีพและคุณภาพชีวิตแก่ชุมชน					
4	การส่งเสริมให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมงานวิชาการของสถานศึกษา					
5	การส่งเสริมให้ผู้บริหาร ครูและนักเรียนเข้าร่วมกิจกรรมของชุมชนตามโอกาสต่าง ๆ ที่เหมาะสม					
6	การส่งเสริมให้ผู้นำชุมชน ผู้นำศาสนา องค์กรภาครัฐและเอกชน และผู้ประกอบการเข้าร่วมกิจกรรมภายในสถานศึกษาตามโอกาสต่าง ๆ ที่เหมาะสม					
11	การประสานความร่วมมือในการพัฒนาวิชาการกับสถานศึกษาและองค์กรอื่น					
1	การวางแผนร่วมกับครูในการประสานความร่วมมือกับสถานศึกษาอื่นเพื่อพัฒนางานวิชาการของสถานศึกษา					
2	การประสานความร่วมมือและช่วยเหลือการพัฒนาวิชาการกับสถานศึกษาอื่นทั้งในระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานและระดับอุดมศึกษา					
3	การสร้างเครือข่ายความร่วมมือกับองค์กรต่าง ๆ เพื่อพัฒนางานวิชาการได้อย่างเหมาะสม					
4	การนำบุคลากรไปศึกษาดูงานการบริหารงานวิชาการในสถานศึกษาอื่นเพื่อสร้างมุมมองที่ดีในการพัฒนาการศึกษาของตน					
5	การให้ผู้เรียนเข้าร่วมการแข่งขันทักษะทางวิชาการและเข้าร่วมงานวิชาการในสถานศึกษาอื่นตามโอกาสต่าง ๆ ที่เหมาะสม					

ที่	ขอข่างานวิชาการ	ระดับการปฏิบัติ				
		5	4	3	2	1
12	การส่งเสริมและสนับสนุนงานวิชาการแก่บุคคล ครอบครัว องค์กร หน่วยงาน และสถาบันอื่นที่จัดการศึกษา					
1	การจัดองค์กรในการประสานความร่วมมือในการพัฒนาวิชาการและสนับสนุนด้านวิชาการของบุคคล ครอบครัว องค์กร หน่วยงาน และสถาบันอื่นที่จัดการศึกษา					
2	การกำหนดนโยบายและวางแผนในการประสานความร่วมมือและสนับสนุนด้านวิชาการของบุคคล ครอบครัว องค์กร หน่วยงาน และสถาบันอื่นที่จัดการศึกษา					
3	การสร้างเครือข่ายและประสานความร่วมมือช่วยเหลือในการพัฒนาวิชาการกับสถานศึกษาและองค์กรอื่น					
4	การติดตามประเมินผลการประสานความร่วมมือและสนับสนุนด้านวิชาการของบุคคล ครอบครัว องค์กร หน่วยงาน และสถาบันอื่นที่จัดการศึกษา					

Prince of Songkla University
Pattani Campus

2.2 ปัญหาและแนวทางการบริหารงานวิชาการตามขอบข่ายงานวิชาการของโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามจังหวัดชายแดนภาคใต้ (โปรดระบุปัญหาและแนวทางแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ในขณะที่ปฏิบัติงานตามขอบข่ายงานวิชาการ)

ด้าน	ปัญหา	แนวทางแก้ไข
1. การพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา		
2. การพัฒนากระบวนการเรียนรู้		
3. การวัดผล ประเมินผล และเทียบโอนผลการเรียน		
4. การวิจัยเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษา		
5. การพัฒนาสื่อ นวัตกรรม และเทคโนโลยีเพื่อการศึกษา		
6. การพัฒนาแหล่งเรียนรู้		
7. การนิเทศการศึกษา		
8. การแนะแนวการศึกษา		
9. การพัฒนาระบบการประกันคุณภาพการศึกษา		
10. การส่งเสริมความรู้วิชาการแก่ชุมชน		
11. การประสานความร่วมมือในการพัฒนาวิชาการกับสถานศึกษาและองค์กรอื่น		
12. การส่งเสริมและสนับสนุนงานวิชาการแก่บุคคล ครอบครัว องค์กร หน่วยงาน และสถาบันอื่นที่จัดการศึกษา		

ตอนที่ 3 : สภาพทั่วไปของโรงเรียน

คำชี้แจง โปรดทำเครื่องหมาย ✓ ลงใน หน้าข้อความหรือเติมข้อความในช่องว่างที่กำหนดให้ตามความเป็นจริง

1. ด้านการบริหารจัดการ

1. ขอบข่ายการบริหารงานในโรงเรียนของท่านมีด้านใดบ้าง

1. การบริหารงานวิชาการ 2. การบริหารงานบุคคล 3. การบริหารงานด้านงบประมาณ
 4. การบริหารงานทั่วไป 5. อื่น ๆ (ระบุ) .....

2. การบริหารจัดการศึกษาในโรงเรียนของท่านมีลักษณะอย่างไร

1. การบริหารโดยใช้โรงเรียนเป็นฐาน 2. การบริหารแบบมีส่วนร่วม
 3. การบริหารโดยการกระจายอำนาจ 4. อื่น ๆ (ระบุ) .....

3. การบริหารจัดการศึกษาในโรงเรียนของท่านมีสภาพเป็นอย่างไร

1. มีความอิสระและมีความคล่องตัว 2. ไม่มีความเป็นอิสระและความคล่องตัว
 3. มีความยุ่งยากลำบาก 4. อื่น ๆ (ระบุ) .....

2. สภาพการบริหารงานวิชาการ

2.1 ด้านการวางแผนและการบริหารจัดการ

1. ท่านได้ประชุมชี้แจงประชาสัมพันธ์ให้บุคลากรกลุ่มใดบ้างให้ทราบเกี่ยวกับนโยบายการบริหารงานของโรงเรียนเพื่อสร้างผู้เรียนสู่ความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ (ตอบได้มากกว่า 1)

1. คณะครูในโรงเรียน 2. ผู้ปกครองนักเรียน 3. คณะกรรมการสถานศึกษา
 4. นักเรียน 5. อื่น ๆ (ระบุ) .....

2. ท่านได้จัดทำแผนปฏิบัติการประจำปีของโรงเรียนที่มีโครงการและกิจกรรมในการบริหารงานวิชาการของโรงเรียนเพื่อสร้างผู้เรียนสู่ความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์หรือไม่

1. มีจำนวน .....โครงการ มีจำนวน.....กิจกรรม 2. ไม่มี

3. บุคคลที่เกี่ยวข้องกับโรงเรียนของท่านมีการอบรมพัฒนาเพื่อเตรียมความพร้อมในการจัดการเรียนการสอนตามหลักสูตรของโรงเรียนเพื่อสร้างผู้เรียนสู่ความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์

1. มี (ในกรณีที่มี บุคลากรกลุ่มใดบ้าง ตอบได้มากกว่า 1)
 1. ครู 2. ผู้บริหารโรงเรียน
 3. คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน 4. อื่น ๆ (ระบุ) .....

2. ไม่มี

4. ท่านมีข้อมูลและสารสนเทศเพื่อการบริหารจัดการงานวิชาการตามหลักสูตรของโรงเรียนเพื่อสร้างผู้เรียนสู่ความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์

1. มีและครบในทุกด้าน 2. มีแต่ยังไม่ครบทุกด้าน 3. ไม่มีเลย 4. อื่น ๆ (ระบุ) .....

5. ท่านได้มีคำสั่งแต่งตั้งคณะกรรมการบริหารงานวิชาการตามหลักสูตรของโรงเรียนเพื่อสร้างผู้เรียนสู่ความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์หรือไม่

1. มี ผู้รับผิดชอบ .....คน 2. ไม่มี

6. ท่านได้จัดวางระบบบริหารงานวิชาการของท่านอย่างไร

1. ยังไม่ได้ดำเนินการ
 2. ดำเนินการแล้วโดย (ตอบได้มากกว่า 1)
 1. การนำระบบเทคโนโลยีทางการศึกษามาใช้ 2. จัดการเรียนการสอนแบบเครือข่ายภายในโรงเรียน

3. จัดการเรียนการสอนแบบเครือข่ายกับโรงเรียนอื่น ๆ 4. ใช้การศึกษาทางไกลผ่านดาวเทียม
 5. อื่น ๆ (ระบุ) .....

2.2 ด้านการพัฒนาหลักสูตรและกระบวนการเรียนการสอน

1. การจัดทำหลักสูตรสถานศึกษาในโรงเรียนของท่านได้เปิดโอกาสให้ใครเข้ามามีส่วนร่วมบ้าง
 1. คณะครูในโรงเรียน 2. คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน 3. ผู้แทนผู้ปกครอง
 4. ผู้แทนศิษย์เก่าเข้ามามีส่วนร่วม 5. อื่น ๆ (ระบุ) .....
2. การจัดการเรียนการสอนเพื่อสร้างผู้เรียนสู่ความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ในโรงเรียนของท่านจัดกิจกรรมอย่างไร (ตอบได้มากกว่า 1)
 1. แบบแยกกลุ่มสาระการเรียนรู้ 2. แบบบูรณาการ
 3. กิจกรรมสอนรวมชั้น (ทุกชั้นรวมกันเป็นชั้นเดียว) 4. กิจกรรมจับคู่ (ระดับชั้นเดียวกันและต่างชั้น)
 5. กิจกรรมกลุ่มย่อย 6. กิจกรรมการทำงานรายบุคคล
 7. กิจกรรมสอนโดยกลุ่มเพื่อน (เพื่อนสอนเพื่อน) 8. อื่น ๆ (ระบุ) .....
3. ท่านมีการจัดเครือข่ายพัฒนางานวิชาการเกี่ยวกับการเรียนการสอนเพื่อสร้างผู้เรียนสู่ความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์หรือไม่
 1. มี (ในกรณีที่มี ตอบได้มากกว่า 1)
 1. จัดเครือข่ายภายในโรงเรียน 2. จัดเครือข่ายระหว่างโรงเรียน
 3. จัดเครือข่ายระหว่างกลุ่มโรงเรียน 4. อื่น ๆ (ระบุ) .....
2. ไม่มี
4. ผู้บริหารและครูในโรงเรียนได้รับการอบรมพัฒนาเกี่ยวกับการเรียนการสอนเพื่อสร้างผู้เรียนสู่ความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์หรือไม่
 1. มี (ในกรณีที่มี ตอบได้มากกว่า 1)
 1. ด้านการพัฒนาหลักสูตร 2. ด้านการวัดและประเมินผล
 3. ด้านเทคนิคการสอน 4. ด้านการใช้สื่อนวัตกรรมและเทคโนโลยี
 5. อื่น ๆ (ระบุ) .....
2. ไม่มี

2.3 ด้านการวัดและประเมินผล

1. โรงเรียนของท่านได้จัดทำระเบียบการวัดและประเมินผลหรือไม่
 1. ได้จัดทำ (ตอบได้มากกว่า 1)
 1. มีคณะกรรมการจัดทำระเบียบการวัดและประเมินผล
 2. ได้รับความเห็นชอบจากคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน
 3. ประชาพิจารณ์โดยผู้เกี่ยวข้องทุกฝ่าย
 4. อื่น ๆ (ระบุ) .....
2. ไม่ได้จัดทำ
2. ผู้บริหารและครูในโรงเรียนได้รับการอบรมพัฒนาเกี่ยวกับการวัดและประเมินผลหรือไม่
 1. ได้รับการอบรม (ตอบได้มากกว่า 1)
 1. การอบรมด้านการพัฒนาเครื่องมือวัดและประเมินผล
 2. การอบรมพัฒนาความรู้เกี่ยวกับระเบียบการวัดและประเมินผล
 3. การอบรมการออกหลักฐานแสดงผลการจบการศึกษาและการเทียบโอนผลการเรียน

4. อื่น ๆ (ระบุ) .....
2. ไม่ได้รับการอบรม
3. การประเมินผลการเรียนรู้ที่ผู้เรียนได้คะแนนสัมฤทธิ์ต่ำสุดและผ่านน้อยที่สุดคือ การประเมินเกี่ยวกับอะไร (ตอบได้มากกว่า 1)
1. การประเมินผลการเรียนรู้ตามกลุ่มสาระการเรียนรู้ 2. การประเมินกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน
3. การประเมินคุณลักษณะอันพึงประสงค์ 4. การประเมินการอ่านการคิดวิเคราะห์ และการเขียน
5. การประเมินคุณภาพระดับชาติ 6. อื่น ๆ (ระบุ) .....
4. การวัดและประเมินผลในชั้นเรียนในแต่ละกลุ่มสาระวิชา ท่านคิดว่าสิ่งที่ครูละเลยไม่ค่อยปฏิบัติกัน หรือ ปฏิบัติน้อยที่สุดคือเรื่องใด (ตอบได้มากกว่า 1)
1. การตรวจแบบฝึกหัด 2. การให้นักเรียนทำแฟ้มผลงาน 3. การใช้แบบสังเกต
4. การใช้แบบทดสอบแบบปรนัย 5. การใช้แบบทดสอบแบบอัตนัย 6. การตรวจผลงานนักเรียน
7. อื่น ๆ (ระบุ) .....
- 2.4 ด้านการส่งเสริมความเข้มแข็งทางวิชาการ
1. ท่านต้องการสนับสนุนทรัพยากรในการบริหารจัดการงานวิชาการของโรงเรียนเพื่อสร้างผู้เรียนสู่ความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์อะไรบ้าง (ตอบได้มากกว่า 1)
1. ครูภัณฑ์คอมพิวเตอร์ 2. สื่อมัลติมีเดีย
3. ครูจ้างสอน 4. ครูธุรการโรงเรียน
5. การจ้างวิทยากรภายนอกเพื่อช่วยสอน 6. อื่น ๆ (ระบุ) .....
2. โรงเรียนท่านได้รับการนิเทศเกี่ยวกับการเรียนการสอนเพื่อสร้างผู้เรียนสู่ความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์หรือไม่ (ตอบได้มากกว่า 1)
1. ได้รับการนิเทศ (ในกรณีได้รับการนิเทศ ตอบได้มากกว่า 1)
1. นิเทศโดยศึกษานิเทศก์ 2. นิเทศโดยผู้บริหารโรงเรียน
3. นิเทศโดยเพื่อนครูในโรงเรียน 4. อื่น ๆ (ระบุ) .....
2. ไม่ได้รับการนิเทศ
3. โรงเรียนท่านมีการจัดเครือข่ายในการบริหารจัดการเรียนการสอนเพื่อสร้างผู้เรียนสู่ความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์หรือไม่
1. มี (ถ้ามีจัดในลักษณะใด ตอบได้มากกว่า 1)
1. อบรมแนวทางการพัฒนาหลักสูตร 2. อบรมเทคนิคการสอนและแผนการสอน
3. อบรมสื่อและเทคโนโลยีการสอน 4. อบรมการวัดผลประเมินผล
5. อื่น ๆ (ระบุ) .....
2. ไม่มี
4. โรงเรียนท่านได้มีการจัดกิจกรรมเสริมสร้างความเข้มแข็งทางวิชาการกับกลุ่มเครือข่ายภายในโรงเรียนอย่างไรบ้าง (ตอบได้มากกว่า 1)
1. กิจกรรมพัฒนาครู 2. กิจกรรมพัฒนาระบบการเรียนการสอน 3. กิจกรรมการศึกษาดูงาน
4. กิจกรรมพัฒนาสื่อและเทคโนโลยีทางการศึกษา 5. อื่น ๆ (ระบุ) .....
5. องค์กรเอกชน ชุมชน และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นได้ให้การสนับสนุนทางด้านวิชาการในโรงเรียนของท่านในเรื่องใดบ้าง (ตอบได้มากกว่า 1)
1. ด้านงบประมาณ 2. ด้านหนังสือวัสดุอุปกรณ์การเรียน 3. ด้านแรงงาน
4. ด้านการเป็นวิทยากร 5. อื่น ๆ (ระบุ) .....

ตอนที่ 4 : คุณลักษณะของความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์

นิยามศัพท์คุณลักษณะของความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์

1. **การศรัทธา (อีมาน)** คือ การปลูกฝังให้ผู้เรียนยึดมั่นด้วยหัวใจ พุดด้วยลิ้น และกระทำด้วยร่างกาย ประกอบด้วย การศรัทธาต่ออัลลอฮฺ การศรัทธาต่อบรรดามลาอิกะฮฺ การศรัทธาต่อบรรดาคัมภีร์ การศรัทธาต่อบรรดาศาสนทูต การศรัทธาต่อวันอาคิเราะฮฺ และการศรัทธาต่อกฎสภาวะทั้งดีและชั่วมาจากอัลลอฮฺ
2. **การทำความดี (อิบาดะฮฺ)** คือ การปลูกฝังให้ผู้เรียนแสดงความนอบน้อมถ่อมตนต่ออัลลอฮฺ ﷻ ด้วยการปฏิบัติตามคำสั่งใช้และละเว้นคำสั่งห้ามของพระองค์ด้วยใจที่เปี่ยมด้วยความรัก และเทิดทูนต่อพระองค์ เช่น การละหมาด การจ่ายซะกาต การถือศีลอด และการประกอบพิธีหัจญ์ เป็นต้น
3. **คุณธรรมจริยธรรม (อัคลาก)** คือ การปลูกฝังให้ผู้เรียนมีจรรยาบรรณอันดีงามตามแบบฉบับของอิสลาม เพื่อสร้างแบบแผนอันดีงามในการดำเนินชีวิตของผู้เรียนให้มีความสมบูรณ์มากที่สุด
4. **สติปัญญา** คือ การปลูกฝังผู้เรียนให้มีความคิด วิเคราะห์ ครอบคลุมความรู้ด้านศาสนา ด้านวิชาการ และทางโลก จนทำให้ผู้เรียนมีความพร้อมด้านการคิดในทุกแง่มุมของชีวิต
5. **จิตใจ (นัฟส) และจิตวิญญาณ (รูห)** คือ การปลูกฝังผู้เรียนให้มีจิตใจที่ตั้งงามและจิตวิญญาณที่เข้มแข็ง ปลูกฝังอีมาน (การศรัทธา) ชัดเกล่ออารมณ์และจิตใจ และชี้แนะพฤติกรรมต่าง ๆ ผ่านกระบวนการปลูกฝังอันทรงพลังของคุณค่าแห่งจิตวิญญาณและคุณธรรมอันสูงส่ง
6. **ร่างกาย** คือ การปลูกฝังผู้เรียนให้มีหน้าที่รับผิดชอบในการดูแลและพัฒนาร่างกายให้มีความพร้อม และสามารถปฏิบัติงานต่าง ๆ ได้อย่างมีประสิทธิภาพ เช่น สามารถทำการภักดีต่อพระองค์อัลลอฮฺ ﷻ ได้ตลอดชีวิต
7. **สังคม** คือ การปลูกฝังให้ผู้เรียนเป็นสมาชิกที่ดีคนหนึ่งในสังคม มีการติดต่อเชื่อมสัมพันธ์กับผู้อื่นตามแบบอย่างอิสลาม สามารถดำรงชีวิตอยู่ในสังคมอย่างชาญฉลาด สร้างความสุขและประโยชน์แก่คนที่อยู่รอบข้าง
8. **ทักษะด้านอาชีพ** คือ การฝึกฝนผู้เรียนให้มีหน้าที่รับผิดชอบในอาชีพและการทำงานต่าง ๆ ของตนเอง ทั้งที่บ้าน ชุมชน และโรงเรียน โดยการทำงานต่าง ๆ เหมาะสมและสอดคล้องกับสติปัญญาและความพร้อมของพวกเขา

4. คุณลักษณะของความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ของโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามจังหวัดชายแดนภาคใต้

คำชี้แจง โปรดทำเครื่องหมาย ✓ ลงในตัวเลือกเกี่ยวกับความคิดเห็นตามคุณลักษณะของความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ จำนวน 8 ด้าน โดยกำหนดค่าคะแนนเป็น 5 อันดับ ดังนี้

1	หมายถึง	มีความคิดเห็นอยู่ในระดับน้อยที่สุด
2	หมายถึง	มีความคิดเห็นอยู่ในระดับน้อย
3	หมายถึง	มีความคิดเห็นอยู่ในระดับปานกลาง
4	หมายถึง	มีความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก
5	หมายถึง	มีความคิดเห็นอยู่ในระดับมากที่สุด

ที่	คุณลักษณะของความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์	ระดับความคิดเห็น				
		5	4	3	2	1
1	การศรัทธา (อีมาน)					
	1. มีการศรัทธาอย่างหนักแน่นมั่นคงต่ออัลลอฮ์ ﷻ บรรดาโมลาอิกะฮ์ บรรดาคัมภีร์ บรรดาศาสนทูต วันปรโลก (อาคิเราะฮ์) และกฎศกาวะทั้งดีและชั่วมาจากอัลลอฮ์					
	2. มีหัวใจที่รำลึกถึงความยิ่งใหญ่ของอัลลอฮ์ ﷻ					
	3. มีหัวใจที่มีความยำเกรงต่ออัลลอฮ์ ﷻ					
	4. มีความเชื่อว่าอัลลอฮ์ ﷻ ทรงเฝ้ามองคำพูดและการกระทำของเขาตลอดเวลา					
	5. มีหัวใจที่ห่างไกลจากสิ่งที่ทำให้เกิดการตั้งภาคี (ชirik) ต่ออัลลอฮ์ ﷻ					
2	การทำความดี (อิบาดะฮ์)					
	1. มีการทำความดีด้วยความบริสุทธิ์ใจและถูกต้องตามบทบัญญัติอิสลาม					
	2. มีการเรียนรู้เกี่ยวกับการทำความดีควบคู่กับการปฏิบัติ					
	3. มีการปฏิบัติในสิ่งที่อัลลอฮ์ ﷻ ทรงใช้และละเว้นในสิ่งที่พระองค์ทรงห้าม					
	4. มีการปฏิบัติตามบทบัญญัติที่ศาสนาบังคับ เช่น การละหมาดฟัรฎูและการถือศีลอด					
	5. มีการปฏิบัติสิ่งที่เป็นสุนัตต่าง ๆ เช่น การละหมาดสุนัตและการทำความดีต่าง ๆ					
3	คุณธรรมจริยธรรม (อัคลาก)					
	1. มีมารยาทต่อตนเอง เช่น ความซื่อสัตย์ ความอดทน และมีความตั้งใจมั่น					
	2. มีมารยาทต่อครอบครัว เช่น มีความกตัญญูต่อพ่อแม่และเชื่อมสัมพันธ์ต่อเครือญาติ					
	3. มีมารยาทต่อครูบาอาจารย์ เช่น มีความเคารพ มีระเบียบวินัย ขยัน และตรงต่อเวลา					
	4. มีมารยาทต่อสังคม เช่น การให้ความร่วมมือในการทำมาดีและละเว้นความชั่ว					
4	สติปัญญา					
	1. มีความสามารถในการคิดใคร่ครวญเป้าหมายของการดำเนินชีวิตทั้งโลกนี้และโลกหน้า					
	2. มีความสามารถในการจำแนกกระหว่างความดีและความชั่ว					
	3. มีความรู้ความสามารถในการเผยแพร่ศาสนาอิสลามแก่ผู้อื่น					
	4. มีความสามารถในการคิด วิเคราะห์ ประเด็นปัญหาต่าง ๆ ตามช่วงวัย					

ที่	คุณลักษณะของความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์	ระดับความคิดเห็น				
		5	4	3	2	1
5	จิตใจ (นัฟส) และจิตวิญญาณ (รูห)					
	1. มีความเกรงกลัวต่ออัลลอฮ์ ﷻ					
	2. มีความหวังต่อความเมตตาของอัลลอฮ์ ﷻ					
	3. มีความรักต่ออัลลอฮ์ ﷻ					
	4. มีการมอบหมายการงานต่าง ๆ ต่ออัลลอฮ์ ﷻ					
	5. มีความหนักแน่นในการทำความดีและละเว้นความชั่ว					
6	ร่างกาย					
	1. มีร่างกายที่สมบูรณ์แข็งแรง					
	2. มีการดูแลร่างกายตามบทบัญญัติของศาสนา					
	3. มีการฝึกฝนร่างกายให้มีความพร้อมในการปฏิบัติงานต่าง ๆ อยู่เสมอ					
7	สังคม					
	1. มีทักษะเกี่ยวกับการดำรงชีวิตในสังคม เช่น ทักษะการสื่อสารและการปฏิสัมพันธ์					
	2. ให้ความร่วมมือในการพัฒนาสังคม เช่น มัสญิด โรงเรียน ชุมชน และสังคม					
	3. ให้ความร่วมมือในการทำความดีและละเว้นความชั่ว					
	4. มีจิตอาสาในการทำงานเพื่อสังคม					
8	ทักษะด้านอาชีพ					
	1. มีความสามารถในการช่วยเหลือครอบครัวด้านการประกอบอาชีพ					
	2. มีความอดทนและขยันในการประกอบอาชีพร่วมกับครอบครัว					
	3. มีการเรียนรู้ในการประกอบอาชีพเสริมในโรงเรียน					

ตอนที่ 5 : แนวทางการบริหารงานวิชาการของโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามจังหวัดชายแดนภาคใต้เพื่อสร้างผู้เรียนสู่ความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์

คำชี้แจง โปรดแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับการบริหารงานวิชาการที่มีผลต่อการสร้างผู้เรียนสู่ความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์และแนวทางการบริหารงานวิชาการของโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามจังหวัดชายแดนภาคใต้เพื่อสร้างผู้เรียนสู่ความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ในแต่ละด้านต่อไปนี้

1. การพัฒนาหลักสูตร ท่านคิดว่ามีผลต่อการสร้างผู้เรียนสู่ความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ มากน้อยเพียงใด

มากที่สุด   มาก   ปานกลาง   น้อย   น้อยที่สุด

ท่านคิดว่าแนวทางการพัฒนาหลักสูตรที่จะส่งเสริมให้เกิดคุณลักษณะของความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ในตัวผู้เรียนควรเป็นอย่างไร

.....

.....

.....

2. การพัฒนากระบวนการเรียนรู้ ท่านคิดว่ามีผลต่อการสร้างผู้เรียนสู่ความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ มากน้อยเพียงใด

มากที่สุด   มาก   ปานกลาง   น้อย   น้อยที่สุด

ท่านคิดว่าแนวทางการพัฒนากระบวนการเรียนรู้ที่จะส่งเสริมให้เกิดคุณลักษณะของความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ในตัวผู้เรียนควรเป็นอย่างไร

.....

.....

.....

3. การวัดผล ประเมินผล และเทียบโอนผลการเรียน ท่านคิดว่ามีผลต่อการสร้างผู้เรียนสู่ความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ มากน้อยเพียงใด

มากที่สุด   มาก   ปานกลาง   น้อย   น้อยที่สุด

ท่านคิดว่าแนวทางการวัดผล ประเมินผล และเทียบโอนผลการเรียนที่จะส่งเสริมให้เกิดคุณลักษณะของความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ในตัวผู้เรียนควรเป็นอย่างไร

.....

.....

.....

4. การวิจัยเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษา ท่านคิดว่ามีผลต่อการสร้างผู้เรียนสู่ความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ มากน้อยเพียงใด

มากที่สุด   มาก   ปานกลาง   น้อย   น้อยที่สุด

ท่านคิดว่าแนวทางการวิจัยเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษาที่จะส่งเสริมให้เกิดคุณลักษณะของความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ในตัวผู้เรียนควรเป็นอย่างไร

.....

.....

.....

5. การพัฒนาสื่อ นวัตกรรม และเทคโนโลยีเพื่อการศึกษา ท่านคิดว่ามีผลต่อการสร้างผู้เรียนสู่ความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ มากน้อยเพียงใด

มากที่สุด   มาก   ปานกลาง   น้อย   น้อยที่สุด

ท่านคิดว่าแนวทางการพัฒนาสื่อ นวัตกรรม และเทคโนโลยีเพื่อการศึกษาที่จะส่งเสริมให้เกิดคุณลักษณะของความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ในตัวผู้เรียนควรเป็นอย่างไร

.....

.....

.....

.....

6. การพัฒนาแหล่งเรียนรู้ ท่านคิดว่ามีผลต่อการสร้างผู้เรียนสู่ความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ มากน้อยเพียงใด

มากที่สุด   มาก   ปานกลาง   น้อย   น้อยที่สุด

ท่านคิดว่าแนวทางการพัฒนาแหล่งเรียนรู้ที่จะส่งเสริมให้เกิดคุณลักษณะของความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ในตัวผู้เรียนควรเป็นอย่างไร

.....

.....

.....

.....

7. การนิเทศการศึกษา ท่านคิดว่ามีผลต่อการสร้างผู้เรียนสู่ความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ มากน้อยเพียงใด

มากที่สุด   มาก   ปานกลาง   น้อย   น้อยที่สุด

ท่านคิดว่าแนวทางการนิเทศการศึกษาที่จะส่งเสริมให้เกิดคุณลักษณะของความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ในตัวผู้เรียนควรเป็นอย่างไร

.....

.....

.....

.....

8. การแนะแนวการศึกษา ท่านคิดว่ามีผลต่อการสร้างผู้เรียนสู่ความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ มากน้อยเพียงใด

มากที่สุด   มาก   ปานกลาง   น้อย   น้อยที่สุด

ท่านคิดว่าแนวทางการแนะแนวการศึกษาที่จะส่งเสริมให้เกิดคุณลักษณะของความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ในตัวผู้เรียนควรเป็นอย่างไร

.....

.....

.....

.....

9. การพัฒนาระบบการประกันคุณภาพการศึกษา ท่านคิดว่ามีผลต่อการสร้างผู้เรียนสู่ความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ มากน้อยเพียงใด

มากที่สุด   มาก   ปานกลาง   น้อย   น้อยที่สุด

ท่านคิดว่าแนวทางการพัฒนาระบบการประกันคุณภาพการศึกษาที่จะส่งเสริมให้เกิดคุณลักษณะของความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ในตัวผู้เรียนควรเป็นอย่างไร

.....

.....

.....

.....

10. การส่งเสริมความรู้วิชาการแก่ชุมชน ท่านคิดว่ามีผลต่อการสร้างผู้เรียนสู่ความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ มากน้อยเพียงใด

มากที่สุด   มาก   ปานกลาง   น้อย   น้อยที่สุด

ท่านคิดว่าแนวทางการส่งเสริมความรู้วิชาการแก่ชุมชนที่จะส่งเสริมให้เกิดคุณลักษณะของความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ในตัวผู้เรียนควรเป็นอย่างไร

.....

.....

.....

.....

11. การประสานความร่วมมือในการพัฒนาวิชาการกับสถานศึกษาและองค์กรอื่น ท่านคิดว่ามีผลต่อการสร้างผู้เรียนสู่ความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ มากน้อยเพียงใด

มากที่สุด   มาก   ปานกลาง   น้อย   น้อยที่สุด

ท่านคิดว่าแนวทางการประสานความร่วมมือในการพัฒนาวิชาการกับสถานศึกษาและองค์กรอื่นที่จะส่งเสริมให้เกิดคุณลักษณะของความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ในตัวผู้เรียนควรเป็นอย่างไร

.....

.....

.....

.....

12. การส่งเสริมและสนับสนุนงานวิชาการแก่บุคคล ครอบครัว องค์กร หน่วยงาน และสถาบันอื่นที่จัดการศึกษา ท่านคิดว่ามีผลต่อการสร้างผู้เรียนสู่ความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ มากน้อยเพียงใด

มากที่สุด   มาก   ปานกลาง   น้อย   น้อยที่สุด

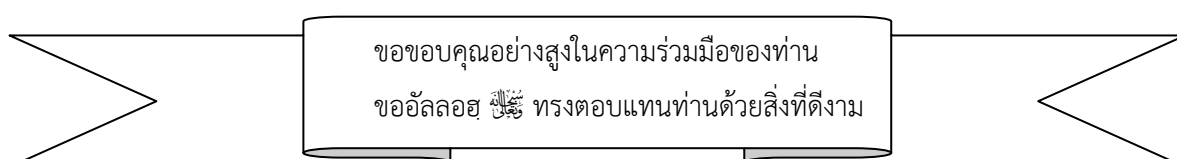
ท่านคิดว่าแนวทางการส่งเสริมและสนับสนุนงานวิชาการแก่บุคคล ครอบครัว องค์กร หน่วยงาน และสถาบันอื่นที่จัดการศึกษาที่จะส่งเสริมให้เกิดคุณลักษณะของความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ในตัวผู้เรียนควรเป็นอย่างไร

.....

.....

.....

.....

การสัมภาษณ์เชิงลึก

เพื่อการวิจัยในหัวข้อ “การพัฒนารูปแบบการบริหารงานวิชาการของโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลาม
จังหวัดชายแดนภาคใต้เพื่อสร้างผู้เรียนสู่ความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์

.....

คำชี้แจง

1. แบบสัมภาษณ์ชุดนี้ใช้เพื่อสัมภาษณ์ผู้อำนวยการ หัวหน้าฝ่ายวิชาการ และรองหัวหน้าฝ่ายวิชาการ
ของโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามจังหวัดชายแดนภาคใต้
2. ข้อมูลที่ได้จากแบบสัมภาษณ์จะนำไปใช้ในการวิเคราะห์การพัฒนาแบบการบริหารงานวิชาการ
ของโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามจังหวัดชายแดนภาคใต้
3. ผู้วิจัยเป็นผู้ทำการสัมภาษณ์และเก็บข้อมูลด้วยการบันทึกเสียง
4. แนวคำถามในการสัมภาษณ์เชิงลึกชุดนี้เป็นการสัมภาษณ์แบบให้ตอบบรรยายตามความเข้าใจ มี 3
ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ให้สัมภาษณ์

ตอนที่ 2 ข้อมูลเกี่ยวกับขอบข่ายงานวิชาการ

ตอนที่ 3 สอบถามข้อเสนอแนะที่ผู้ให้สัมภาษณ์ต้องการแนะนำในด้านต่าง ๆ

นายยุทธนา เกื้อกุล

นักศึกษาปริญญาเอก สาขาอิสลามศึกษา

วิทยาลัยอิสลามศึกษา มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี

แนวคำถามสัมภาษณ์เชิงลึก

เพื่อการวิจัยในหัวข้อ “การพัฒนารูปแบบการบริหารงานวิชาการของโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลาม
จังหวัดชายแดนภาคใต้เพื่อสร้างผู้เรียนสู่ความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์

.....

สำหรับผู้อำนวยการ หัวหน้าฝ่ายวิชาการ และรองหัวหน้าฝ่ายวิชาการของโรงเรียนเอกชน
สอนศาสนาอิสลามจังหวัดชายแดนภาคใต้

แบบสัมภาษณ์นี้เป็นคำถามปลายเปิด ผู้ให้สัมภาษณ์สามารถตอบคำถามได้ตามความเข้าใจ

ตอนที่ 1 ข้อมูลส่วนตัวของผู้ให้สัมภาษณ์

ชื่อ-นามสกุล.....ตำแหน่ง.....
โรงเรียน.....ตำบล.....อำเภอ.....จังหวัด.....
เพศ.....สถานภาพ.....อายุ.....วุฒิการศึกษา.....ประสบการณ์การทำงาน.....
สถานที่ที่ให้สัมภาษณ์.....
วัน/เดือน/ปีที่ให้สัมภาษณ์.....

ตอนที่ 2 สัมภาษณ์ขอข้อมูลการบริหารงานวิชาการ

สำหรับการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยใช้ขอข้อมูลการบริหารงานวิชาการของกระทรวงศึกษาธิการ
จำนวน 12 ด้าน ได้แก่ 1) การพัฒนาหลักสูตร 2) การพัฒนากระบวนการเรียนรู้ 3) การวัดผล ประเมินผล
และเทียบโอนผลการเรียน 4) การวิจัยเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษา 5) การพัฒนาสื่อ นวัตกรรมและ
เทคโนโลยีเพื่อการศึกษา 6) การพัฒนาแหล่งการเรียนรู้ 7) การนิเทศการศึกษา 8) งานแนะแนวการศึกษา 9)
การพัฒนาระบบการประกันคุณภาพการศึกษา 10) การส่งเสริมความรู้ทางวิชาการแก่ชุมชน 11) การประสาน
ความร่วมมือในการพัฒนาวิชาการกับสถานศึกษาและองค์กรอื่น ๆ และ 12) การส่งเสริมและสนับสนุนงาน
วิชาการแก่บุคคล ครอบครัว องค์กร หน่วยงานและสถาบันอื่นที่จัดการศึกษา

มนุษย์ที่สมบูรณ์ หมายถึง มีความสมบูรณ์ในด้านการศรัทธา (อีมาน) การทำความดี (อิบาดะฮ์) คุณธรรมจริยธรรม (อัคลาก) สังคม จิตใจและจิตวิญญาณ ร่างกาย สติปัญญา และทักษะด้านอาชีพ ซึ่งสามารถดำรงชีวิตอยู่ร่วมกับผู้อื่นอย่างมีเหตุผล

1. ท่านตระหนักถึงความสำคัญและความจำเป็นของการสร้างผู้เรียนสู่ความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์หรือไม่ อย่างไร

.....

.....

.....

.....

2. ในโรงเรียนของท่านมีการบริหารหลักสูตรและ/หรือมีการจัดกิจกรรมในหลักสูตรเพื่อส่งเสริมในสร้างผู้เรียนสู่ความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์หรือไม่ อย่างไร

2.1 ตอบสนองความหลากหลายของผู้เรียน

.....

.....

.....

2.2 เหมาะสมกับบริบทของพื้นที่

.....

.....

.....

3. ในโรงเรียนของท่านมีการจัดกระบวนการเรียนการสอนเพื่อส่งเสริมในสร้างผู้เรียนสู่ความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์หรือไม่ อย่างไร

3.1 แนวทางการจัดกระบวนการเรียนรู้

.....

.....

.....

3.2 การบูรณาการรายวิชาศาสนาและสามัญ

.....

.....

.....

4. ในโรงเรียนของท่านมีการวัดและประเมินผลผู้เรียนเพื่อส่งเสริมในการสร้างผู้เรียนสู่ความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์หรือไม่ อย่างไร

4.1 ด้านความรู้ (พุทธิพิสัย)

.....

.....

.....

4.2 ด้านจิตใจ (จิตพิสัย)

.....

.....

.....

4.3 ด้านทักษะ (ทักษะพิสัย)

.....

.....

.....

5. ในโรงเรียนของท่านมีการวิจัยเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษาเพื่อส่งเสริมในการสร้างผู้เรียนสู่ความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์หรือไม่ อย่างไร

5.1 วิจัยในชั้นเรียน

.....

.....

.....

5.2 วิจัยด้านการพัฒนาผู้เรียน

.....

.....

.....

6. ในโรงเรียนของท่านมีการใช้สื่อ นวัตกรรม และเทคโนโลยีเพื่อการศึกษาเพื่อส่งเสริมในการสร้างผู้เรียนสู่ความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์หรือไม่ อย่างไร

6.1 สื่อภายในสถานศึกษา

6.2 สื่อภายนอกสถานศึกษา

7. ในโรงเรียนของท่านมีการการพัฒนาแหล่งการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมในการสร้างผู้เรียนสู่ความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์หรือไม่ อย่างไร

7.1 แหล่งเรียนรู้ภายในสถานศึกษา

7.2 แหล่งเรียนรู้ภายนอกสถานศึกษา

8. ในโรงเรียนของท่านมีการนิเทศการสอนเพื่อส่งเสริมในสร้างผู้เรียนสู่ความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์หรือไม่ อย่างไร

8.1 การนิเทศครู

8.2 การนิเทศบุคลากรทางการศึกษา

9. ในโรงเรียนของท่านมีการแนะแนวการศึกษาเพื่อส่งเสริมในสร้างผู้เรียนสู่ความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์หรือไม่ อย่างไร

9.1 การแนะแนวด้านการศึกษา

.....

.....

.....

9.2 การแนะแนวด้านการดำเนินชีวิต

.....

.....

9.3 การแนะแนวด้านอาชีพ

.....

.....

.....

10. ในโรงเรียนของท่านมีการพัฒนาระบบการประกันคุณภาพการศึกษาเพื่อส่งเสริมในการสร้างผู้เรียนสู่ความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์หรือไม่ อย่างไร

10.1 ระบบการประกันคุณภาพภายใน

.....

.....

.....

10.2 กระบวนการประกันคุณภาพภายใน

.....

.....

.....

11. ในโรงเรียนของท่านมีการส่งเสริมความรู้ทางวิชาการแก่ชุมชนเพื่อส่งเสริมในการสร้างผู้เรียนสู่ความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์หรือไม่ อย่างไร

.....

.....

.....

.....

12. ในโรงเรียนของท่านมีการประสานความร่วมมือในการพัฒนาวิชาการกับสถานศึกษาและองค์กรอื่น ๆ เพื่อส่งเสริมในการสร้างผู้เรียนสู่ความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์หรือไม่ อย่างไร

.....

.....

.....

.....

13. ในโรงเรียนของท่านมีการส่งเสริมและสนับสนุนงานวิชาการแก่บุคคล ครอบครั้ว องค์กร หน่วยงานและสถาบันอื่นที่จัดการศึกษา เพื่อส่งเสริมในการสร้างผู้เรียนสู่ความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์หรือไม่ อย่างไร

.....

.....

.....

.....

14. ปัจจัยแห่งความสำเร็จในการส่งเสริมผู้เรียนสู่ความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ในสถานศึกษาของท่านคือ

14.1 ด้านการบริหารจัดการ

.....

.....

.....

14.2 ด้านการบริหารงานวิชาการ

.....

.....

.....

15. ท่านมีมุมมองอย่างไรในการสร้างผู้เรียนสู่ความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ ?

.....

.....

.....

16. ข้อเสนอแนะอื่น ๆ

Prince of Songkla University
Pattani Campus

ขอขอบคุณอย่างสูงในความร่วมมือของท่าน
ขออัลลอฮ์ ﷻ ทรงตอบแทนท่านด้วยสิ่งที่ดีงาม

ผลการตรวจหาค่าความเหมาะสมของเนื้อหาและการใช้ภาษา (Content Validity)
เกี่ยวกับขอบข่ายการบริหารงานวิชาการของโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามจังหวัดชายแดน
ภาคใต้

ข้อ	ขอบข่ายงานวิชาการ	คะแนนความคิดเห็น			รวม คะแนน	ค่า IOC
		สอดคล้อง	ไม่แน่ใจ	ไม่สอดคล้อง		
		+1	0	-1		
1. การพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา						
1	การจัดทำหลักสูตรสถานศึกษาที่สอดคล้องกับวิสัยทัศน์ เป้าหมายและคุณลักษณะที่พึงประสงค์ได้อย่างเหมาะสมและมีการวางแผนการใช้หลักสูตรของสถานศึกษา โดยให้ชุมชนและองค์กรท้องถิ่นมีส่วนร่วมในการปรับปรุงพัฒนาหลักสูตร	4	0	-	4	0.80
2	การนำหลักสูตรไปใช้และบริหารการใช้หลักสูตรตามความเหมาะสม	4	0	-	4	0.80
3	การนิเทศ ติดตาม และการประเมินผลการใช้หลักสูตรของสถานศึกษา รวมทั้งการปรับปรุงและพัฒนาหลักสูตรตามความเหมาะสม	4	0	-	4	0.80
4	การจัดทำคู่มือ/แนวทางการจัดทำหลักสูตรสถานศึกษา การจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนและกิจกรรมแนะแนว	4	0	-	4	0.80
5	การจัดทำคู่มือการพัฒนา สื่อ การเรียนรู้ การวัดและประเมินผลการเรียน และการวิจัยเพื่อพัฒนาการเรียนรู้ตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน	4	0	-	4	0.80
2. การพัฒนากระบวนการเรียนรู้						
1	การส่งเสริมให้ครูจัดทำแผนการจัดการเรียนรู้ตามสาระและหน่วยการเรียนรู้ โดยเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ	4	0	-	4	0.80
2	การส่งเสริมให้ครูจัดกระบวนการเรียนรู้ จัดบรรยากาศ สิ่งแวดล้อมและแหล่งเรียนรู้ที่เอื้อต่อการจัดการเรียนการสอน	4	0	-	4	0.80
3	การพัฒนาครูให้มีทักษะและสามารถจัดการเรียนรู้ได้อย่างหลากหลาย	4	0	-	4	0.80
4	การจัดห้องเรียน สถานที่ อุปกรณ์ สื่อ เครื่องมือเครื่องใช้ตามความพร้อมของ	4	0	-	4	0.80

ข้อ	ขอบข่ายงานวิชาการ	คะแนนความคิดเห็น			รวม คะแนน	ค่า IOC
		สอดคล้อง	ไม่แน่ใจ	ไม่สอดคล้อง		
		+1	0	-1		
	สถานศึกษาได้อย่างมีประสิทธิภาพ					
5	การนิเทศการเรียนการสอนโดยร่วมมือช่วยเหลือกันแบบกัลยาณมิตร เพื่อพัฒนาการเรียนการสอนร่วมกันตามความเหมาะสม	4	0	-	4	0.80
3. การวัดผล ประเมินผล และเทียบโอนผลการเรียน						
1	การส่งเสริมให้ครูจัดทำแผนการวัดผลและดำเนินการวัดผลและประเมินผลแต่ ละรายวิชาให้สอดคล้องกับมาตรฐานการเรียนรู้และตัวชี้วัด โดยเน้นการ ประเมินตามสภาพจริง	4	0	-	4	0.80
2	การส่งเสริมให้มีการพัฒนาครูด้านการวัดผลและประเมินผล เช่น จัดให้มีการ ประชุมเชิงปฏิบัติการด้านเทคนิคการออกข้อสอบ การให้คะแนน การ ประเมินผลข้อสอบ และการรายงานผล	4	0	-	4	0.80
3	การส่งเสริมให้ครูสามารถพัฒนาเครื่องมือและวัดผลประเมินผลให้ได้มาตรฐาน ด้วยวิธีการที่หลากหลาย	4	0	-	4	0.80
4	การเทียบโอนความรู้ ทักษะ ประสบการณ์ และผลการเรียนจากสถานศึกษา สถานประกอบการ และอื่น ๆ ตามแนวทางที่กระทรวงศึกษาธิการกำหนด	4	0	-	4	0.80
5	การจัดทำรายงานการวัดผลการเรียนรู้และการออกหลักฐานแสดงผลการจบ การศึกษา	4	0	-	4	0.80
4. การวิจัยเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษา						
1	การศึกษา วิเคราะห์ วิจัย การบริหารจัดการ และการพัฒนาคุณภาพงาน วิชาการในสถานศึกษา	4	0	-	4	0.80
2	การส่งเสริมสนับสนุนและอำนวยความสะดวกให้ครูและบุคลากร ศึกษา วิเคราะห์ วิจัย เพื่อพัฒนาคุณภาพการเรียนรู้ให้ครอบคลุมทุกด้าน	4	0	-	4	0.80
3	การจัดให้มีหน่วยงาน/องค์กรเฉพาะในสถานศึกษาทำหน้าที่หลักในการจัดหา ทุนการวิจัยและดำเนินการวิจัยเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษา	4	0	-	4	0.80

ข้อ	ขอบข่ายงานวิชาการ	คะแนนความคิดเห็น			รวม คะแนน	ค่า IOC
		สอดคล้อง	ไม่แน่ใจ	ไม่สอดคล้อง		
		+1	0	-1		
4	การประสานความร่วมมือในการศึกษาวิเคราะห์ วิจัย เพื่อพัฒนาคุณภาพการเรียนรู้และงานวิชาการกับองค์กรอื่น	4	0	-	4	0.80
5	การเผยแพร่ผลงานการวิจัยเพื่อพัฒนาคุณภาพการเรียนรู้และงานวิชาการแก่ผู้ที่เกี่ยวข้อง	4	0	-	4	0.80
5. การพัฒนาสื่อ นวัตกรรม และเทคโนโลยีเพื่อการศึกษา						
1	การศึกษา สํารวจ วิเคราะห์ความจำเป็นในการใช้สื่อ นวัตกรรมและเทคโนโลยีเพื่อการศึกษา	4	0	-	4	0.80
2	การส่งเสริมให้ครูผลิต พัฒนาสื่อและนวัตกรรมการเรียนการสอน	4	0	-	4	0.80
3	การจัดการเรียนการสอนโดยการนำเทคโนโลยีมาช่วยในการเรียนการสอนให้มีคุณภาพและประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น เช่น การศึกษาทางไกล, E-Library, Internet เป็นต้น	4	0	-	4	0.80
4	การจัดให้มีศูนย์สื่อ นวัตกรรม และศูนย์เทคโนโลยีเพื่อการศึกษาในสถานศึกษา	4	0	-	4	0.80
5	การวางแผน พัฒนา กำกับ ติดตามการใช้สื่อ นวัตกรรมและเทคโนโลยีเพื่อการศึกษาอย่างมีประสิทธิภาพ	4	0	-	4	0.80
6. การพัฒนาแหล่งการเรียนรู้						
1	การสำรวจแหล่งเรียนรู้ที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาคุณภาพการศึกษาทั้งภายในและภายนอกสถานศึกษา	4	0	-	4	0.80
2	การส่งเสริมและอำนวยความสะดวกให้ครูได้ใช้แหล่งเรียนรู้ทั้งภายในและภายนอกสถานศึกษาในการจัดกระบวนการเรียนรู้	4	0	-	4	0.80
3	การเผยแพร่แหล่งเรียนรู้แก่ครูในสถานศึกษาอื่นและองค์กรอื่น ๆ ในบริเวณใกล้เคียง	4	0	-	4	0.80

ข้อ	ขอบข่ายงานวิชาการ	คะแนนความคิดเห็น			รวม คะแนน	ค่า IOC
		สอดคล้อง	ไม่แน่ใจ	ไม่สอดคล้อง		
		+1	0	-1		
4	การจัดตั้งและพัฒนาแหล่งเรียนรู้โดยประสานความร่วมมือกับสถานศึกษาอื่น ในการจัดกิจกรรมเพื่อพัฒนาแหล่งเรียนรู้ร่วมกัน	4	0	-	4	0.80
5	การวางแผน พัฒนา กำกับ ติดตามการใช้แหล่งเรียนรู้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ	4	0	-	4	0.80
7. การนิเทศการศึกษา						
1	การจัดระบบการนิเทศงานวิชาการและการเรียนการสอนภายในสถานศึกษา	4	0	-	4	0.80
2	การดำเนินการนิเทศการเรียนการสอนงานวิชาการและการเรียนการสอน ภายในสถานศึกษาด้วยวิธีการที่หลากหลายและเหมาะสม	4	0	-	4	0.80
3	การพัฒนากระบวนการนิเทศภายในสถานศึกษา	4	0	-	4	0.80
4	การประสานความร่วมมือแลกเปลี่ยนเรียนรู้การนิเทศการศึกษากับ สถานศึกษาอื่น	4	0	-	4	0.80
5	ติดตามประสานงานกับหน่วยงานต้นสังกัดเพื่อพัฒนาระบบและกระบวนการ นิเทศงานวิชาการและการเรียนการสอนของสถานศึกษา	4	0	-	4	0.80
8. การแนะแนวการศึกษา						
1	การจัดระบบการแนะแนวและนำข้อมูลระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนมาเป็น แนวทางในการวางแผนการแนะแนวทางวิชาการและกระบวนการเรียนการ สอน	4	0	-	4	0.80
2	การดำเนินการแนะแนวการศึกษาโดยอาศัยความร่วมมือของครูทุกคนใน สถานศึกษา	4	0	-	4	0.80
3	การติดตามและประเมินผลการจัดระบบและกระบวนการแนะแนวการศึกษา ในสถานศึกษา	4	0	-	4	0.80
4	การประสานความร่วมมือแลกเปลี่ยนเรียนรู้เครือข่ายการแนะแนวกับ สถานศึกษาอื่น	4	0	-	4	0.80

ข้อ	ขอบข่ายงานวิชาการ	คะแนนความคิดเห็น			รวม คะแนน	ค่า IOC
		สอดคล้อง	ไม่แน่ใจ	ไม่สอดคล้อง		
		+1	0	-1		
5	การประเมินผลการแนะแนวและนำไปใช้อย่างเหมาะสม	4	0	-	4	0.80
9. การพัฒนาระบบการประกันคุณภาพการศึกษา						
1	การจัดระบบโครงสร้างองค์กรรองรับการจัดระบบประกันคุณภาพ	4	0	-	4	0.80
2	การกำหนดเกณฑ์การประเมินตามมาตรฐานการศึกษาและกำหนดเป้าหมายความสำเร็จของสถานศึกษาตามมาตรฐานการศึกษาและเป้าหมายความสำเร็จของหน่วยงานต้นสังกัด	4	0	-	4	0.80
3	การวางแผนการดำเนินงาน ติดตาม ตรวจสอบการพัฒนาคุณภาพการศึกษาตามระบบประกันคุณภาพการศึกษาเพื่อให้มีการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง	4	0	-	4	0.80
4	การประสานความร่วมมือกับสถานศึกษาและหน่วยงานอื่นในการปรับปรุงและพัฒนาประกันคุณภาพการศึกษา	4	0	-	4	0.80
5	การประสานงานกับหน่วยงานต้นสังกัด สำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษาเพื่อพัฒนางานวิชาการของสถานศึกษาอย่างต่อเนื่อง	4	0	-	4	0.80
10. การส่งเสริมความรู้วิชาการแก่ชุมชน						
1	การศึกษา สำรวจความต้องการและกำหนดนโยบายในการส่งเสริมและสนับสนุนงานวิชาการแก่ชุมชน	4	0	-	4	0.80
2	การจัดให้มีหน่วยงานในสถานศึกษาทำหน้าที่หลักในการส่งเสริมและสนับสนุนงานวิชาการแก่ชุมชน	4	0	-	4	0.80
3	การจัดกิจกรรมให้ความรู้ทางวิชาการเพื่อพัฒนาทักษะวิชาชีพและคุณภาพชีวิตแก่ชุมชน	4	0	-	4	0.80
4	การส่งเสริมให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมงานวิชาการของสถานศึกษา	4	0	-	4	0.80
5	การส่งเสริมให้ผู้บริหาร ครูและนักเรียนเข้าร่วมกิจกรรมของชุมชนตามโอกาสต่าง ๆ ที่เหมาะสม	4	0	-	4	0.80

ข้อ	ขอบข่ายงานวิชาการ	คะแนนความคิดเห็น			รวม คะแนน	ค่า IOC
		สอดคล้อง	ไม่แน่ใจ	ไม่สอดคล้อง		
		+1	0	-1		
6	การส่งเสริมให้ผู้นำชุมชน ผู้นำศาสนา องค์กรภาครัฐและเอกชน และผู้ปกครองเข้าร่วมกิจกรรมภายในสถานศึกษาตามโอกาสต่าง ๆ ที่เหมาะสม	4	0	-	4	0.80
11. การประสานความร่วมมือในการพัฒนาวิชาการกับสถานศึกษาและองค์กรอื่น						
1	การวางแผนร่วมกับครูในการประสานความร่วมมือกับสถานศึกษาอื่นเพื่อพัฒนางานวิชาการของสถานศึกษา	4	0	-	4	0.80
2	การประสานความร่วมมือและช่วยเหลือการพัฒนาวิชาการกับสถานศึกษาอื่นทั้งในระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานและระดับอุดมศึกษา	4	0	-	4	0.80
3	การสร้างเครือข่ายความร่วมมือกับองค์กรต่าง ๆ เพื่อพัฒนางานวิชาการได้อย่างเหมาะสม	4	0	-	4	0.80
4	การนำครูไปศึกษาดูงานการบริหารงานวิชาการในสถานศึกษาอื่นเพื่อสร้างมุมมองที่ดีในการพัฒนาการศึกษาของตน	4	0	-	4	0.80
5	การให้ผู้เรียนเข้าร่วมการแข่งขันทักษะทางวิชาการและเข้าร่วมงานวิชาการในสถานศึกษาอื่นตามโอกาสต่าง ๆ ที่เหมาะสม	4	0	-	4	0.80
12. การส่งเสริมและสนับสนุนงานวิชาการแก่บุคคล ครอบครัวย องค์กร หน่วยงาน และสถาบันอื่นที่จัดการศึกษา						
1	การจัดองค์กรในการประสานความร่วมมือในการพัฒนาวิชาการและสนับสนุนด้านวิชาการของบุคคล ครอบครัวย องค์กร หน่วยงาน และสถาบันอื่นที่จัดการศึกษา	4	0	-	4	0.80
2	การกำหนดนโยบายและวางแผนในการประสานความร่วมมือและสนับสนุนด้านวิชาการของบุคคล ครอบครัวย องค์กร หน่วยงาน และสถาบันอื่นที่จัดการศึกษา	4	0	-	4	0.80
3	การสร้างเครือข่ายและประสานความร่วมมือช่วยเหลือในการพัฒนาวิชาการกับสถานศึกษาและองค์กรอื่น	4	0	-	4	0.80
4	การติดตามประเมินผลการประสานความร่วมมือและสนับสนุนด้านวิชาการ	4	0	-	4	0.80

ข้อ	ขอบข่ายงานวิชาการ	คะแนนความคิดเห็น			รวม คะแนน	ค่า IOC
		สอดคล้อง	ไม่แน่ใจ	ไม่สอดคล้อง		
		+1	0	-1		
	ของบุคคล ครอบครัว องค์กร หน่วยงาน และสถาบันอื่นที่จัดการศึกษา					

Prince of Songkla University
Pattani Campus

ผลการตรวจหาค่าความเชื่อมั่น (Coefficient Alpha)
เกี่ยวกับแบบสอบถามการบริหารงานวิชาการของโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลาม
จังหวัดชายแดนภาคใต้

ข้อบ่งชี้งานวิชาการ	จำนวนข้อ	ค่าแอลฟา
1. การพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา	5	.874
2. การพัฒนากระบวนการเรียนรู้	5	.820
3. การวัดผล ประเมินผล และเทียบโอนผลการเรียน	5	.824
4. การวิจัยเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษา	5	.931
5. การพัฒนาสื่อ นวัตกรรมและเทคโนโลยีเพื่อการศึกษา	5	.920
6. การพัฒนาแหล่งการเรียนรู้	5	.919
7. การนิเทศการศึกษา	5	.826
8. การแนะแนวการศึกษา	5	.887
9. การพัฒนาระบบการประกันคุณภาพการศึกษา	5	.737
10. การส่งเสริมความรู้ทางวิชาการแก่ชุมชน	6	.922
11. การประสานความร่วมมือในการพัฒนาวิชาการกับสถานศึกษาและองค์กรอื่น ๆ	5	.909
12. การส่งเสริมและสนับสนุนงานวิชาการแก่บุคคล ครอบครัวยุติธรรม หน่วยงานและสถาบันอื่นที่จัดการศึกษา	4	.961
รวม	60	.984

ผลการตรวจหาค่าความเชื่อมั่น (Coefficient Alpha)
เกี่ยวกับแบบสอบถามคุณลักษณะของความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์

คุณลักษณะของความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์	จำนวนข้อ	ค่าแอลฟา
1. การศรัทธา (อิมาน)	5	.922
2. การทำความดี (อิบาดะฮ์)	5	.860
3. คุณธรรมจริยธรรม (อัคลาภ)	4	.952
4. สติปัญญา	4	.924
5. จิตใจ (นัฟส) และจิตวิญญาณ (รูห)	5	.944
6. ร่างกาย	3	.908
7. สังคม	4	.913
8. ทักษะด้านอาชีพ	3	.921
รวม	33	.977

Prince of Songkhla University
Pattani Campus

ภาคผนวก ง

ถอดเทปการสัมภาษณ์ผู้บริหารโรงเรียน และการประชุมพิจารณาร่างรูปแบบ
การบริหารงานวิชาการของโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามจังหวัดชายแดนภาคใต้
เพื่อสร้างผู้เรียนสู่ความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์

โรงเรียนธรรมวิทยามูลนิธิ อำเภอเมืองยะลา จังหวัดยะลา

สัมภาษณ์ เมื่อวันที่ 19 กันยายน 2559

1. ท่านตระหนักถึงความสำคัญและความจำเป็นของการสร้างผู้เรียนสู่ความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์หรือไม่อย่างไร

ผู้อำนวยการโรงเรียน : โดยปกติแล้วโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามจะเน้นการเรียนการสอนด้านศาสนาเป็นอันดับแรก เพราะสัจธรรมทั้งหลายนั้นมาจากวะฮยู มาโดยผ่านวะฮยูของเอกองค์อัลลอฮ์ ﷻ ซึ่งจะแตกต่างกับการเรียนสมัยใหม่ของระบบ secular ซึ่งแยกศาสนาต่างหาก ด้วยเหตุนี้การที่จะสร้างมนุษย์ให้สมบูรณ์นั้นต้องอาศัยศาสนาเป็นแกนเป็นหลักในการที่จะพัฒนาในทุก ๆ ด้าน ดังที่พระองค์อัลลอฮ์ได้ตรัสในอายะฮ์ที่ 56 وَمَا خَلَقْتُ الْجِنَّ وَالْإِنْسَ إِلَّا لِيَعْبُدُونِ “และเราได้สร้างญินและมนุษย์มาเพื่อการอื่นใด เว้นเสียแต่เพื่อให้พวกเขาทำการเคารพและภักดี (อิบาดะฮ์)” ดังนั้น ข้อนี้เป็นจุดหมายสำคัญที่จะสร้างผู้เรียนไปสู่ความเป็นเลิศ ซึ่งความเป็นเลิศในที่นี้หมายถึงความยำเกรงต่อเอกองค์อัลลอฮ์ ﷻ การเคารพและการภักดีต่อเอกองค์อัลลอฮ์ ﷻ จึงเป็นจุดสำคัญและมีความจำเป็นอย่างยิ่ง

หัวหน้าฝ่ายวิชาการสามัญ : ในเรื่องการจัดการศึกษาทุกโรงเรียนก็จัดการศึกษาเพื่อให้เป็นไปตามเป้าหมายของหลักสูตร ไม่ว่าจะเป็หลักสูตรของกระทรวงหรือว่าหลักสูตรของสถานศึกษา ซึ่งแน่นอนที่สุดว่าหลักสูตรที่ทั้งศาสนาและสามัญมุ่งเน้นผู้เรียนนั้นมีความเป็นเลิศและมีความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ คือ ในช่วงที่อยู่ในโลกปัจจุบัน นักเรียนสามารถดำรงอยู่ในสังคมได้อย่างเป็นปกติสุข แล้วก็สามารถที่จะพัฒนาสังคมได้ และในขณะเดียวกันในโลกนี้นักเรียนก็มีความรู้พื้นฐานที่โรงเรียนพยายามที่จัดหลักสูตรให้นักเรียนได้เข้าถึงในจุดตรงนี้ ซึ่งแน่นอนที่สุดก็ต้องไปมุ่งเน้นในการจัดการเรียนการสอนที่นำไปสู่การเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์

2. ในโรงเรียนของท่านมีการบริหารหลักสูตรและ/หรือมีการจัดกิจกรรมในหลักสูตรเพื่อส่งเสริมในสร้างผู้เรียนสู่ความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์หรือไม่ อย่างไร

หัวหน้าฝ่ายวิชาการสามัญ : ตามที่กล่าวเนื่องจากข้อที่ 1 เห็นได้ว่าเรื่องการบริหารหลักสูตรเป้าประสงค์โรงเรียนมองไปที่นักเรียนและความคาดหวังของผู้ปกครองและชุมชน เพราะฉะนั้น จะเห็นว่าเป้าประสงค์ของการจัดหลักสูตรก็จะเน้นว่าทำอย่างไรให้สอดคล้องกับความ

ถนัดของผู้เรียน เพื่อจัดหลักสูตรให้สอดคล้องกับผู้เรียนมากที่สุด นักเรียนบางคนถนัดในเรื่องของวิชาการก็ส่งเสริมด้านวิชาการ นักเรียนบางคนถนัดในเรื่องของวิชาชีพโรงเรียนก็พยายามให้มาเรียนในแผนการเรียนอีกแผนการเรียนหนึ่ง แล้วในเรื่องของการจัดกิจกรรมดูว่านักเรียนทำได้มั๊ย? แล้วที่สำคัญ ณ ตอนนี คือ ทำอย่างไรที่นักเรียน 1 คน ต้องเรียน 2 ภาค แล้วทำให้ 2 ภาค มารวมเป็น 1 โดยนักเรียนไม่มีความรู้สึกว่ายากเกินไปโดยสิ้นเชิง ตอนนีโรงเรียนพยายามคุยกับคุณครู เช่น วิชาภาษาไทย เช่น การใช้คำให้เหมาะสมกับกาลเทศะ โดยให้คุณครูสามัญพยายามส่งเสริมด้านศาสนา การมีอัคลากที่ดี ไม่เพียงแค่ว่าจะเรียนรู้เชิงสามัญเพียงอย่างเดียว ให้ครูไปเจาะลึกในด้านที่สามารถบูรณาการ ก็คือพยายามที่จะพัฒนาบุคลากรในด้านนี้ให้มากที่สุด เน้นในเรื่องของการส่งเสริมและการแก้ไขตามบริบทของสถานศึกษาและความตระหนักของผู้เรียนเป็นหลัก

ผู้อำนวยการโรงเรียน : ในเรื่องหลักสูตรนั้นเป็นที่ทราบกันดีว่าหลักสูตรศาสนา โรงเรียนใช้หลักสูตรอิสลามศึกษาพุทธศักราช 2546 ปรับปรุงไปเรื่อยๆ ส่วนหลักสูตรของสามัญนั้น เป็นไปตามแนวทางของกระทรวงศึกษาธิการกำหนด ดูเหมือนว่า 1 โรงเรียน 2 ระบบนั้นจะแยกกัน ศาสนาและที่สามัญ ปรัชญา แนวคิดของหลักสูตรกระทรวงศึกษาธิการนั้นใช้บังคับทั่วประเทศ และอาจจะมีปรัชญาที่แตกต่างไปจากการเรียนการสอนของอิสลาม ส่วนหลักสูตรศาสนานั้นมุ่งเน้นให้ผู้เรียนนั้นเป็นคนดี รักดีต่อเอกองค์อัลลอฮ์ ﷻ ที่จริงแล้วหลักสูตรศาสนาเป็นหลักสูตรที่ครบถ้วนสมบูรณ์ เพราะอัลกุรอานเป็นธรรมนูญของชีวิต ส่วนอัลหะดีษเป็นแนวทางการดำเนินชีวิต ซึ่งทั้ง 2 อย่างนี้ครบถ้วนสมบูรณ์อยู่แล้ว อัลกุรอานประกอบด้วยศาสตร์หลายแขนง หลายสาขามีทุกสาขาวิชา ก็ว่าได้ เพราะเป็นวะหยูจากเอกองค์อัลลอฮ์ ﷻ ครบถ้วนสมบูรณ์อย่างแน่นอน แต่ปัญหามีอยู่ว่าจะบูรณาการอย่างไรในหลาย ๆ ศาสตร์ในหลาย ๆ สาขาให้เป็นไปตามทัศนะของอิสลามและเหมาะสมกับผู้เรียน โดยเฉพาะโรงเรียนเอกชนนั้น ผู้ปกครองและชุมชนต้องการให้ผู้เรียนมีศาสนาอยู่ในใจ ถือว่าเป็นฟิรฎูฮีน ส่วนฟิรฎูฮีกิฟายะฮฺ เรื่องอาชีพ หรือเรื่องอื่น ๆ นั้นก็จำเป็นเช่นกันที่จะอยู่ในสังคมโลกในปัจจุบัน ดังนั้น ถ้าจะบูรณาการก็สามารถทำได้ซึ่งขณะนี้ทางโรงเรียนอยู่ระหว่างการออกแบบหลักสูตรบูรณาการ เป็นการบูรณาการเชิงรายวิชาวิชาและเนื้อหา ซึ่งเป็นการยากที่จะหาผู้มีความรู้ ทั้ง 2 อย่างแต่หากสามารถทำได้ก็เป็นสิ่งที่ดี ถ้าสายสามัญผู้สอนเคยผ่านการเรียนการสอนศาสนามาก่อน นี่คือข้อดีของโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาที่ผู้สอนมีพื้นฐานศาสนามาก่อน อยู่ที่ตัวหลักสูตรว่าเป้าหมายของหลักสูตรจะไปในทางไหน ส่วนการบูรณาการแน่นอนต้องเชิญผู้รู้จากภายนอกมาเสริมในส่วนนี้ และเติมเต็มให้เกิดความสมบูรณ์ในการเรียนการสอนศาสนาให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น ณ ตอนนี

ถึงแม้ว่าหลักสูตรอิสลามศึกษากับหลักสูตรสามัญศึกษาแยกกันแต่ทางโรงเรียนก็พยายามให้เป็นหนึ่งเดียวพยายามบูรณาการกันซึ่งอาจต้องใช้เวลา

ผู้แทนฝ่ายวิชาการศาสนา : หลักสูตรของโรงเรียนสอนศาสนาอิสลามทุกๆ โรงเรียนเป้าหมายของการผลิตนักเรียน คือ ให้ตรงตามปรัชญาอิสลาม **وَبِنَايَ الدُّنْيَا حَسَنَةً وَبِنَايَ النَّارِ** การที่จะทำให้ให้นักเรียนมีความสุข มีความโดดเด่นในเรื่องศุนยาและอาคิเราะฮฺ ถ้าจะทำให้สำเร็จได้นั้นก็ต้องตามเป้าหมายที่เรากำหนดไว้ หมายความว่าหลังละหมาดทุกครั้งเรา กล่าวคำว่า **إِنَّ صَلَاتِي وَنُسُكِي وَمَحْيَايَ وَمَمَاتِي لِلَّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ** ในการจะให้ **وَنُسُكِي** สมบูรณ์แบบโรงเรียนต้องนำนักเรียนไปสู่หลักสูตรที่โรงเรียนต้องการ ซึ่งหลักสูตรนั้นโรงเรียนจะให้นักเรียน ละหมาดให้ครบและเกรงกลัวต่ออัลลอฮ์ **عَلِيمٌ** และอยู่ในสังคมมนุษย์ได้อย่างสมบูรณ์แบบ มีความสุข และมีทักษะสิ่งต่าง ๆ เหล่านี้ก็คือหลักสูตรที่เป็นเป้าหมายที่จะนำนักเรียนไปสู่ความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ แม้ว่าโรงเรียนจะต้องใช้เวลา 10 ปี 40 ปี หรือ 50 ปี トラบใดที่ยังทำไม่สำเร็จโรงเรียนก็ต้องพยายามสร้างผู้เรียนสู่ความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ต่อไป

3. ในโรงเรียนของท่านมีการจัดกระบวนการเรียนการสอนเพื่อส่งเสริมในสร้างผู้เรียนสู่ความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์หรือไม่ อย่างไร

ผู้อำนวยการโรงเรียน : การเรียนการสอนโดยปกติครูส่วนใหญ่มีความเข้าใจว่าเป็นการถ่ายทอดความรู้จากครูสู่นักเรียน หรือจากจุดหนึ่งไปยังอีกจุดหนึ่ง ในความเป็นจริงศาสนาอิสลามนั้นการเรียนการสอนมีเป้าหมายที่ชัดเจน คือ สร้างคนให้เป็นคนดี ดังนั้น การเรียนการสอนนั้นมีตรียะฮฺ คือ การอบรม การขัดเกลา และการถ่ายทอดความรู้ แต่บางคนเรียนรู้แล้วแต่ไม่ค่อยได้ปฏิบัติเพราะไม่มีจิตสำนึก จิตใจและจิตวิญญาณ ซึ่งการเรียนการสอนต้องประกอบด้วย 3 อย่างข้างต้น ซึ่งเป็นการอบรมนักเรียนให้มีคุณธรรม จริยธรรม มีอัคลาก และมีระเบียบวินัย ในความเป็นจริง ณ ปัจจุบันหากเราดูการปฏิบัติของนักเรียนบางคน **رُبَّمَا ((مِنَ الْإِنَّمَانِ))** ซึ่งครูก็ได้สอนและในหะดีษก็ทราบ ในอัลกุรอานก็กล่าวในเรื่องของความสะอาดจำได้หมดในทฤษฎี แต่ไม่เข้าถึงจิตใจ จิตวิญญาณ ไม่มีจิตสำนึก ในเมื่อจิตวิญญาณ และจิตสำนึกไม่มีอะลุ่มอล่วยต่าง ๆ ก็จะไม่เกิดขึ้น สอนแต่ทฤษฎีอย่างเดียว ดังนั้นในหลักการเรียนการสอนต้องตรียะฮฺ ตะอิลิม และ ตะอิติบ โดยผู้สอนต้องเป็นแบบอย่างให้กับผู้เรียน

หัวหน้าฝ่ายวิชาการสามัญ : ในบางครั้งแม้ว่าหลักสูตรดีแต่ครูด้อยก็ไม่เป็นไปตามวัตถุประสงค์ เช่น ในเรื่องของการถ่ายทอด การเป็นต้นแบบ การมีจิตอาสา หรือในเรื่องของการค้นคว้า ในวิชาชีพครู ถ้าครูไม่มีในสิ่งที่กล่าวมาต่อให้โรงเรียนทำโครงสร้างมาอย่างดี ทำพิมพ์เขียวมาอย่างดี แต่ถ้าผู้ที่จะนำไปสู่การพิมพ์ออกมาไม่ดีก็คงไม่สัมฤทธิ์ผล โดยเฉพาะหลักสูตรของโรงเรียนพยายามที่จะเน้นให้มีหลากหลายเป็นไปตามความหลากหลายของผู้เรียนที่เข้ามา ซึ่งนักเรียนบางคนเข้ามาเรียนเพื่อจะมุ่งเน้นทางด้านวิชาศาสนาและได้พื้นฐานทางด้านสามัญศึกษาแล้วนำไปต่อยอดในวิชาศาสนาเพื่อไปเป็นอิมามัม ไปเรียนต่อต่างประเทศ แต่นักเรียนบางคนเข้ามาเรียนเพื่อจะมุ่งเน้นทางด้านวิชาสามัญและได้พื้นฐานทางด้านศาสนาเพื่อไปเป็นประกอบอาชีพในความถนัดของตนเอง เพราะฉะนั้นในกระบวนการเรียนการสอนครูจึงมีสำคัญ แต่ในขณะเดียวกันถ้าครูไม่มีวิธีแยกแยะ และก็ไม่มีความจิตอาสาในเรื่องของการวิเคราะห์ผู้เรียน ต่อให้หลักสูตรเป็นอย่างไรก็คงไม่สัมฤทธิ์ผล และที่สำคัญ ณ ตอนนี้องค์กรโรงเรียนเจอ คือ โรงเรียนเต็มไปด้วยนักเรียนที่เก่ง แต่กับด้อยในเรื่องของกาลเทศะ ด้อยในเรื่องของกริยามารยาทและด้านจริยธรรม เพราะฉะนั้น ถึงเวลาที่โรงเรียนจะต้องบูรณาการระหว่างหลักสูตรวิชาศาสนาและวิชาสามัญ อาจจะมี 1 หรือ 2 วิชา ที่สามารถรวมกันในการจัดการเรียนการสอนโดยใช้ครู 2 คน ที่มีความถนัดทั้ง 2 ด้านแล้วบูรณาการกันให้เป็นคน 1 คน เข้าไปเพื่อแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้น

หัวหน้าฝ่ายวิชาการสามัญ : ปัญหาของการบูรณาการวิชาศาสนาและสามัญ คือ

1. จำนวนรายวิชาของศาสนาเยอะไป รวมทั้งโรงเรียนต้องปรับปรุงการเรียนการสอนของศาสนาที่เน้นท่องจำ แทนที่จะไปเน้นเรื่องของการเข้าใจนำไปสู่การปฏิบัติ ส่วนนี้โรงเรียนต้องแก้ไขกันเยอะพอสมควร

2. การเชื่อมต่อวิชาสามัญที่นักเรียนต้องเรียนรู้กับวิชาศาสนาที่นักเรียนควรจะได้แล้วจะนำไปสู่การเรียนการสอนหรือการดำรงชีวิตของนักเรียนอย่างไรโรงเรียนยังขาดตรงนี้อยู่ จึงมองว่าเป็นเพราะจำนวนวิชาที่มาก ซึ่งบางวิชาสามารถหลอมรวมกับรายวิชาอื่นได้

4. ในโรงเรียนของท่านมีการวัดและประเมินผลผู้เรียนเพื่อส่งเสริมในการสร้างผู้เรียนสู่ความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์หรือไม่ อย่างไร

ผู้แทนฝ่ายวิชาการศาสนา : โรงเรียนพยายามที่จะหลอมรวมนักเรียนให้เป็นหนึ่งเดียวตั้งแต่เช้าขณะเช้าแถว เมื่อเข้าห้องเรียนต่างคนต่างเข้าห้องเรียนช่วงศาสนาหลังจากนั้นก็ร่วมกันละหมาด เมื่อร่วมกันละหมาดซุฮรึนั้นแสดงว่าช่วงนั้นเป็นการสร้างจิตสำนึกให้นักเรียนจากหลักทฤษฎีไปสู่หลักปฏิบัติ หลังจากนั้นก็ไปเข้าเรียนเพื่อเรียนวิชาสามัญ 5 คาบเรียน แล้วจึงกลับ และจุดนี้เองที่จะเป็นสิ่งที่สังคมมองว่านักเรียนเราเมื่อกลับไปบ้านนั้นเป็นที่ยอมรับหรือไม่ โดยดูจากพฤติกรรมของนักเรียน **พุทธิพิสัย จิตพิสัย** ว่าหลังจากออกจากโรงเรียนแล้ว ครูอาจารย์ได้สอนในโรงเรียนแล้วกลับไปบ้านผู้ปกครองจะเป็นผู้ประเมินนักเรียน ซึ่งโรงเรียนคิดว่าการประเมินนี้เป็นการประเมินจากสภาพจริง โดยการสังเกต ถ้าผู้ปกครองยอมรับว่าเมื่อนักเรียนกลับไปบ้านแล้วละหมาดพร้อมกัน มีการอ่านอัลกุรอาน และกัตักษะอื่น ๆ อัลฮัมดุลิลละฮ์ นักเรียนสามารถทำได้นี้คือจุด ๆ หนึ่งที่ทำให้ครอบครัวยอมรับ และทำให้ผู้ปกครองส่งนักเรียนเข้ามาเรียนในโรงเรียน ซึ่งมีจำนวนมากในทุก ๆ ปี นอกเหนือไปจากนั้น ต้องยอมรับว่าการเรียนศาสนาหรือการเรียนในต่าง ๆ นักเรียนยังขาดอีกจุดหนึ่ง คือการวิเคราะห์ สังเคราะห์ ซึ่งเป็นที่มาถึงความตระหนัก เช่น ตระหนักว่าสิ่งใดเป็นวาญิบ สิ่งใดเป็นฟิรฎู และสิ่งใดเป็นสุนัต ทุกสิ่งทุกอย่างนี้เป็นสิ่งที่ต้องสร้างความตระหนัก การตระหนักนี้จะเกิดจากการสังเคราะห์หลักสูตรโรงเรียนจึงต้องสอนให้นักเรียนรู้จักการวิเคราะห์ ครู อาจารย์ทำได้หรือยังซึ่งตรงนี้โรงเรียนจำเป็นต้องดำเนินการอีกมาก

หัวหน้าฝ่ายวิชาการสามัญ : ตัวเองมองอยู่หลายมุมไม่ว่าจะเป็นด้านวิชาศาสนาหรือสามัญ วิธีการหนึ่งที่จะนำมาซึ่งการประเมินและวิธีการวัดผลที่จะทำให้นักเรียนได้อะไรมากก็คือในเรื่องของการเน้นโครงการหรือกิจกรรม ทางโรงเรียนมีงานมหกรรมวิชาการก็จะมอบหมายให้ผู้สอนศาสนาหรือคุณครูสามัญ เน้นทำในรูปแบบของโครงการ ไม่ว่าจะป็นวิชาศาสนาหรือวิชาสามัญ เมื่อนักเรียนได้ทำกิจกรรมจะทำให้สามารถประเมินอย่างชัดเจน นักเรียนเมื่อเวลาได้ลงมือทำก็จะเกิดความเข้าใจ ตรงนี้ถือเป็นการประเมินที่ดีและครบสมบูรณ์ ไม่ต้องใช้เครื่องมืออะไรเลย คือนักเรียนสามารถที่จะเรียนรู้และมีส่วนร่วมมากที่สุด จึงมองว่าวิธีการประเมินหรือวิธีการจัดการเรียนการสอนที่ดีที่สุดก็คือ การเน้นให้นักเรียนได้มีกิจกรรมและมีโครงการโดยเฉพาะในวิชาที่เป็นนามธรรม

ผู้อำนวยการโรงเรียน : ด้านการวัดผลประเมินผล มองว่าปัจจุบันอาจจะผิดพลาดที่โทษสักที่หนึ่งที่จะมุ่งเน้นผู้เรียนนั้นเพียงให้มีความรู้ เน้น IQ อย่างเดียว ทำให้นักเรียนจะมี

สติปัญญาด้านความรู้และมีการแข่งขันที่สูงเพื่อที่จะได้ไปเรียนต่อในระดับที่สูงขึ้น อย่างเช่น มหาวิทยาลัยต่าง ๆ จนทำให้การประเมินด้านจิตพิสัยนั้นลดน้อยลง ถ้าเป็นไปได้โรงเรียนควรจะทำเช่นกัน โดยเฉพาะอย่างยิ่งวิชาศาสนา ควรแยกว่าห้องที่เปอร์เซ็นต์ และมีกิจกรรมเท่าไร ภาคปฏิบัติเท่าไร ไม่ใช่ให้คะแนนด้านความสามารถในการจำ ในการคิดวิเคราะห์อย่างเดียว ต้องแบ่งให้ชัดเจนในส่วนของคะแนนซึ่งเป็นสิ่งที่น่าจะดีกว่า ไม่ใช่มุ่งเน้นแต่ที่จะให้นักเรียนท่องจำ เน้นความรู้อย่างเดียว ไม่ครบถ้วนในการเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ทั้ง 8 คุณลักษณะ ถ้าจะให้ครบต้องแบ่งให้ชัดเจน ในสัดส่วนคะแนนในการวัดผลประเมินผลแต่ละครั้ง ส่วนของโรงเรียน ณ ปัจจุบันทางด้านการเรียนวิชาศาสนาโรงเรียนจะมีห้องหนึ่งเป็นห้องปฏิบัติการศาสนา เป็นห้องมะฮัมมัด อัดดีน จะเป็นการเปิดโอกาสให้นักเรียนนั้นมีประสบการณ์ตรงจากการเรียนแล้วไปฝึกไปปฏิบัติ อย่างเช่น การระยัมมูม ห้องนี้จะมีสื่อการเรียนที่หลากหลาย และสื่อการเรียนในวิชาต่าง ๆ ส่วนเวลาในการใช้ห้องนั้นมีหลายเวลา คุณครูอาจจะใช้เวลาการเรียนการสอนนักเรียนปกติซึ่งนักเรียนจะได้ฝึกประสบการณ์ตรง

5. ในโรงเรียนของท่านมีการวิจัยเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษาเพื่อส่งเสริมในการสร้างผู้เรียนสู่ความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์หรือไม่ อย่างไร

หัวหน้าฝ่ายวิชาการสามัญ : จะเห็นว่าการวิจัยเกือบทุกโรงจะไปเน้นไปที่ครูสามัญเป็นส่วนใหญ่ เมื่อมอบหมายให้ครูทำวิจัยจะเห็นว่าครูจะเน้นไปทางด้านการวัดเรื่องสติปัญญาเป็นส่วนมาก เช่น ทำไมนักเรียนถึงตกวิชานี้ ทำไมนักเรียนถึงไม่ผ่านเกณฑ์ หรืออาจจะมิด้านจริยธรรม นิดหน่อยในเรื่องของการตรงต่อเวลา การได้ ร หรือได้ 0 ของนักเรียน และทำไมนักเรียนไม่ส่งการบ้าน ก็เป็นในลักษณะทำนองเดียวกัน ซึ่งจะไปครอบคลุมทั้ง 8 คุณลักษณะนั้นคงไม่ ยกเว้นถ้าโรงเรียนสามารถทำให้มีการวิจัยเกิดทั้ง 2 ฝ่าย คือ ทั้งศาสนาและสามัญ โดยมองปัญหาว่าทำไมนักเรียนในปัจจุบันถึงได้ขาดในเรื่องของคุณธรรม จริยธรรม และจิตอาสา โดยวิจัยแต่ละชั้นเรียนไป เพราะฉะนั้นจึงมองว่าด้านวิจัยคุณครูทำอยู่แต่ยังไม่ครอบคลุม ส่วนใหญ่จะไปมุ่งเน้นเอาปัญหารายวิชาของตัวเองเป็นตัวตั้ง เอาผลคะแนนออกมาเป็นตัวตั้งแล้วนำมาซึ่งการทำวิจัย ซึ่งจริง ๆ แล้วการทำวิจัยต้องเริ่มตั้งแต่ก่อนจะเรียน หรือสอนไปได้สักพักด้วยซ้ำว่านักเรียนห้องนี้มีพฤติกรรมที่จะต้องส่งเสริมหรือจะต้องแก้ไขในเรื่องอะไร เพราะฉะนั้นตรงนี้ก็มองว่ายังต้องพัฒนากันอีกเยอะในเรื่องของการทำวิจัยในชั้นเรียน

ผู้อำนวยการโรงเรียน : หากพูดถึงการวิจัยตามที่หัวหน้าฝ่ายวิชาการสามัญได้กล่าวมาสักครู่ว่าจะเป็นฝ่ายสามัญเสียส่วนใหญ่ เพราะระบบประกันคุณภาพนั้นเป็นตัวบังคับ ครูทุกคนต้องทำวิจัยในชั้นเรียน ส่วนครูศาสนาเป็นที่ทราบกันว่าส่วนใหญ่ไม่ได้จบทางด้านการศึกษา ส่วนใหญ่จบทางด้านชะรีอะฮ์และอุศูลุดดีน น้อยคนที่จะจบด้านตรียะฮ์ เพราะหากจบทางด้านตรียะฮ์คงไม่มีปัญหาเพราะรู้ว่าหน้าที่ของตนเองว่าต้องทำการวิจัย แต่อย่างไรก็ตามการวิจัยเป็นการค้นหาปัญหาของผู้เรียนเพื่อที่จะได้แนะนำ ส่งเสริมเข้าในระบบการแนะแนวต่อไป เพื่อแก้ไขพัฒนาต่อไป แต่โรงเรียนก็ยังมียางวิจัยบ้างพอสมควร ถ้าจะว่าไม่มีเลยก็คงไม่ใช่โดยเฉพาะอย่างยิ่งระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนซึ่งจะมีทั้งครูศาสนาและครูสามัญเป็นผู้รับผิดชอบ สำหรับนักเรียนที่มีปัญหาไม่ว่าปัญหาด้านการเรียน หรือปัญหาด้านอื่นๆ หากนักเรียนทำผิด เช่น ทำผิดวินัย หรือทำผิดอะไรสักอย่างหนึ่งของโรงเรียน ระบบดูแลนักเรียนนี้จะเรียกมาก่อน ก่อนที่จะไปถึงกิจการนักเรียน อย่างน้อยเรียกมาสอบถามปัญหาเพราะอะไร พุดจากกันด้วยดี เพราะถ้าไปฝ่ายปกครองนั้นส่วนใหญ่จะกลัวกัน ทำให้รู้สภาพปัญหาอย่างแท้จริง สามารถค้นพบปัญหาของนักเรียน ตรงนี้ถือว่าเป็นการวิจัยอย่างหนึ่งที่เราอาจมองไม่เห็น ถ้าพูดถึงครูศาสนาหากบอกว่า “คุณต้องทำวิจัยนะ” ครูศาสนาคงไม่เอาเพราะกลัวว่าวิจัยนั้นต้องมี 5 บท ก็เลยรู้สึกว้าหนัก ที่จริงระบบดูแลนักเรียนทำก็คือการวิจัยอย่างหนึ่ง เป็น Case study ของผู้เรียนเป็นรายบุคคลเพื่อแก้ปัญหา ตอนนี้อยู่แผนผังตั้งงานแผนนโยบายต่างหากภายใต้ผู้บริหาร งานฝ่ายแผนที่ต้องวิจัยค้นหาสภาพปัญหาทุกอย่างในด้านการบริหารจัดการ ด้านครู ด้านผู้เรียนซึ่งต้องครบทุกด้าน ตอนนี้อยู่คิดว่างานแผนนโยบายก็ได้ลงมือบางส่วนแล้ว ส่วนครูสอนศาสนาก็ตามที่กล่าวมาเมื่อสักครู ไม่ได้จบทางด้านครูโดยตรงตอนนี้ที่โรงเรียนก็มีการพัฒนาโดยให้ไปเรียนต่อประกาศนียบัตรวิชาชีพครู ซึ่งคิดว่าสิ่งนี้จะทำให้ครูสอนศาสนามีความเข้าใจว่าการวิจัยนั้นจำเป็นยิ่งในอนาคตข้างหน้า เรื่องวิจัยนี้ถือว่าไม่ค่อยเกิด มีเพียงส่วนน้อยแต่ทุกสิ่งทุกอย่างนั้นในประเทศที่พัฒนาแล้วจะเอาผลการวิจัยไปปรับปรุงไปพัฒนาเพื่อให้มีสภาพที่ดีขึ้น ซึ่งโรงเรียนจะต้องสร้างทีมงานวิจัยให้เกิดขึ้นได้อย่างแน่นอน อินชาอัลลอฮ์

ผู้แทนฝ่ายวิชาการศาสนา : โรงเรียนต้องยอมรับว่ายังมีจุดอ่อนเรื่องการวิจัย แต่ในฐานะโรงเรียนขนาดใหญ่โรงเรียนมี SWOT analysis คือ การวิเคราะห์จุดอ่อน จุดแข็ง และโอกาส ซึ่งโรงเรียนพยายามทำพร้อมกันกับครูอาจารย์ทั้งหมด และผู้บริหาร โดยเชิญผู้เชี่ยวชาญมาวิเคราะห์พร้อมกัน มาเป็นผู้นำในการวิเคราะห์วิสัยทัศน์ของโรงเรียน การที่จะดำเนินการต่อไปว่าจะทำอย่างไรโรงเรียนมีจุดอ่อนอะไรบ้าง และมีจุดแข็งอะไรบ้าง โรงเรียนได้จัดทำแผนในเรื่องเหล่านี้ โดย

ทำมาต่อเนื่องจากแผนเดิมที่เคยทำอยู่ และตอนนี้โรงเรียนได้ดำเนินการตามที่วิเคราะห์มาและแผนที่โรงเรียนบรรจุในแต่ละปี

6. ในโรงเรียนของท่านมีการใช้สื่อ นวัตกรรม และเทคโนโลยีเพื่อการศึกษาเพื่อส่งเสริมในการสร้างผู้เรียนสู่ความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์หรือไม่ อย่างไร

ผู้อำนวยการโรงเรียน : ในสังคมปัจจุบันยุคเทคโนโลยี เป็นอีกสื่อหนึ่งนอกจากห้องสมุด และห้องปฏิบัติการแล้ว สื่อเทคโนโลยีเป็นสิ่งสำคัญ ข้อสำคัญอยู่ที่ผู้สอนที่จะไปให้ถึงเป้าหมายที่ต้องการ ซึ่งสื่อเทคโนโลยีเป็นส่วนหนึ่งในโลกปัจจุบัน ครูผู้สอนวิชาสามัญและวิทยาศาสตร์ในปัจจุบันก็ได้ให้งานโดยการไปค้นคว้าหาความรู้โดยผ่านอินเทอร์เน็ต โดยโรงเรียนก็มีรหัสในการใช้อินเทอร์เน็ตให้กับนักเรียนทุกคน ซึ่งโรงเรียนเป็นผู้ควบคุมอินเทอร์เน็ตมีเวลาเปิด - ปิดอินเทอร์เน็ต และสามารถตรวจสอบว่าผู้ใช้อินเทอร์เน็ตใช้ในเรื่องใด ดังนั้น นักเรียนแต่ละคนจะมีรหัสประจำตัวในการใช้หาข้อมูลต่าง ๆ ผู้สอนในปัจจุบันสั่งงานโดยการหาข้อมูลผ่านอินเทอร์เน็ตมากยิ่งขึ้น ในช่วงเย็นจะมีการบริการ wi-fi ในบริเวณโรงเรียนซึ่งนักเรียนทุกคนสามารถใช้ wi-fi ของโรงเรียนได้ ซึ่ง wi-fi ของโรงเรียนถือว่าเสถียรในระดับหนึ่ง สิ่งนี้เป็นสิ่งที่จำเป็นในยุคปัจจุบันนอกจากสื่อในห้องที่ครู และนักเรียนได้ทำไว้แล้ว ส่วนในห้องเรียนก็มีสื่อการเรียนเช่นกัน ส่วนห้องที่มีโปรเจกเตอร์ มีอินเทอร์เน็ต และ wi-fi พร้อมสำหรับครูผู้สอนที่ต้องการใช้ คือ ห้องสัมมนา แต่ต้องมีการจองล่วงหน้า

หัวหน้าฝ่ายวิชาการสามัญ : สื่อมีอยู่ 2 ลักษณะ คือ 1) สื่อที่ซื้อทั้งด้านเอกสารและด้านวัสดุอุปกรณ์ที่ซื้อมา และ 2) สื่อที่คุณครูต้องสร้างเอง หรือสามารถค้นคว้าหาจากแหล่งเรียนรู้ภายนอก ซึ่งจะเห็นว่าในส่วนของโรงเรียนก็ได้พยายามรองรับในเรื่องห้องที่จะอำนวยความสะดวกในเรื่องของการเรียนการสอนโดยเน้นให้คุณครูใช้สื่อเพื่อกระตุ้นความน่าสนใจและก็ให้เกิดความเข้าใจมากขึ้น โรงเรียนมีห้องห้องสโลป ห้องสัมมนา 1 และ 2 ห้องมัลติมีเดีย และห้องวิทยาศาสตร์ เยอะมากพอสมควรที่จะบริการได้ ที่สำคัญโรงเรียนพยายามที่จะพัฒนาในสิ่งที่รัฐบาลได้อำนวยให้ เช่น แท็บเล็ต ซึ่งตอนนี้โรงเรียนพยายามให้ครูใช้แท็บเล็ตในการเรียนการสอน และโรงเรียนก็มีการให้บริการ wi-fi ในเรื่องที่สามารถใช้แท็บเล็ตเพียงพอเนื่องจากว่าช่วงโรงเรียนนี้เราไม่ได้บริการนักเรียน จึงนำเอาแท็บเล็ตมาให้คุณครูได้ใช้ มีห้องสำหรับนักเรียนหยิบยืมใช้ได้เพื่อว่าเมื่อคุณครูจะมีการเรียนการสอนนักเรียนก็สามารถเบิกแท็บเล็ตแล้วก็ให้คุณครูใช้ข้อมูลในโลกของ

โซเซียลสอนให้นักเรียนเกิดการเรียนรู้มากขึ้น ซึ่งจะเห็นได้ว่าค่อนข้างได้ผลเพราะว่าอย่างน้อยก็เป็น การกระตุ้นความสนใจของผู้เรียน ซึ่งเป็นสิ่งที่คุณครูต้องคิดและโรงเรียนก็มีการอำนวยความสะดวก ให้ แล้วสื่อจากองค์กรภายนอกก็มากพอสมควร ไม่ว่าจะเป็นหน่วยงานดับเพลิง หน่วยงานดาราศาสตร์ แล้วที่สำคัญก็คือเนื่องจากโรงเรียนได้รับการสนับสนุนเรื่องของนโยบายเรียนฟรี 15 ปี เรื่อง ของการศึกษาแหล่งเรียนรู้ภายนอกก็เป็นข้อดีของนักเรียนทุกระดับชั้นได้ไปเรียนรู้แหล่งเรียนรู้นอก สถานศึกษา โรงเรียนได้ทำ MOU กับหลากหลายองค์กร ไม่ว่าจะเป็นศูนย์วิทยาศาสตร์ยะลา เทศบาลนครยะลา และหน่วยงานอื่น ๆ ที่เป็นแหล่งเพาะชำ แหล่งเรียนรู้ทางด้านวิทยาศาสตร์ ทางด้านการเกษตร ศูนย์ทดลองยาง นี่เป็นแหล่งเรียนรู้ที่นักเรียนได้ไปศึกษาอยู่เรื่อย ๆ

ผู้แทนฝ่ายวิชาการศาสนา : นอกเหนือจากนั้นโรงเรียนได้จัดกิจกรรมวันคล้ายวัน ประสูติของท่านนบี ﷺ (งานเมอลิด) มีการจัดกิจกรรมในสนาม วันอาซูรอ นักเรียนแต่ละกลุ่มจะมา กวนอาซูรอพร้อมกัน แล้วก็วันรำลึกวันศาสนาอื่น ๆ โรงเรียนพยายามทำให้เกิดขึ้นให้นักเรียนสัมผัส ได้จริง ในเรื่องเหล่านี้ต้องเป็นจุดศูนย์กลางในกิจกรรม และโรงเรียนได้ต้อนรับแขกที่มาเยือนจาก ต่างประเทศส่วนใหญ่จะมีโอกาสพบปะนักเรียนในแถว หน่วยงานราชการเองก็สามารถพบนักเรียนได้ เช่นกัน สิ่งเหล่านี้เป็นสื่อที่เคลื่อนไหวได้นักเรียนสัมผัสได้จริง บางครั้งมีการจัดกิจกรรมที่กระตุ้นให้ นักเรียนอยากจะเรียนมากขึ้น โดยมีศิษย์เก่าที่จบดอกเตอร์มาจากมหาวิทยาลัยต่าง ๆ หรือเรียน แพทย์มาแนะแนวในแถวหรือในห้องเรียน นั่นเป็นสื่อซึ่งจะมีบทบาทมากที่สุดทำให้นักเรียนเกิดพลัง ในการที่จะเรียนต่อในต่างประเทศหรือที่ต่าง ๆ

7. ในโรงเรียนของท่านมีการพัฒนาแหล่งการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมในการสร้าง ผู้เรียนสู่ความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์หรือไม่ อย่างไร

ผู้อำนวยการโรงเรียน : แหล่งเรียนรู้ภายในนั้นทุกโรงเรียน ทุกสถาบันการศึกษาได้ จัดทำไว้แล้ว แหล่งเรียนรู้ต่าง ๆ นอกเหนือจากภายในโรงเรียนแล้วภายนอกโรงเรียนก็เป็นสิ่งสำคัญ เช่นกัน นอกจากได้ความรู้แล้วยังได้เปิดหูเปิดตา สิ่งสำคัญคือเปิดโลกทัศน์ได้เรียนรู้วิถีชีวิตของคนใน แต่ละพื้นที่อื่น ๆ ทำให้มีความเข้าใจระหว่างนักเรียนกับผู้อื่นได้เป็นอย่างดี แหล่งเรียนรู้ เช่น ดารา ศาสตร์ตามที่หัวหน้าฝ่ายวิชาการสามัญได้กล่าวมา แหล่งเรียนรู้สิ่งแวดล้อมที่ต่าง ๆ นอกจากได้ ความรู้แล้วยังได้รู้ประเพณีวัฒนธรรมของแต่ละท้องถิ่น วิชาดาราศาสตร์นี้นอกจากนักเรียนมีความ ตระหนักด้านความรู้สามัญแล้วยังมีความตระหนักในวิชาอัลกุรอานไปด้วย โดยเฉพาะดาราศาสตร์นั้น

ได้กล่าวมากมายในหลายโอกาส อัครุอาณ เชื่อเหลือเกินว่านักเรียนมีความศรัทธามากขึ้น มีอิหม่านมากขึ้น นอกจากนั้นยังได้ความรู้อื่น ๆ ได้สัมผัสชีวิตประสบการณ์อื่น ๆ ที่ได้รับจากภายนอก ซึ่งเป็นการเปิดโลกทัศน์และสร้างแรงจูงใจให้กับนักเรียนที่จะทำกิจกรรมอื่นๆ ได้เป็นอย่างดี สิ่งแวดล้อมก็เช่นกัน ทั้งดาราศาสตร์ สิ่งแวดล้อมเกี่ยวข้องกับศาสนาแทบทั้งสิ้น นักเรียนก็มีความลึกซึ้งในศาสนามากขึ้น

ผู้อำนวยการโรงเรียน : แหล่งเรียนรู้ภายนอกสถานศึกษาอื่น ๆ ทางด้านศาสนาที่โรงเรียนพานักเรียนไปศึกษา โรงเรียนได้ไปประสานกับคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัด เพื่อไปเรียนรู้หนึ่งในการทำหัจญ์ ซึ่งมีสื่อที่เกี่ยวข้อง เช่น การแกะอาวาฟอย่างไร นอกจากนั้นการจัดการนิกาห การอบรมนิกาหก็ได้พานักเรียนไปเรียนรู้ที่ได้สัมผัสกับคนหลาย ๆ คนนอกจากนักเรียนของโรงเรียนแล้วยังมีบุคคลภายนอกที่จะขอใบขออนุญาตแต่งงาน ได้มีการอบรมที่สำนักงานคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดได้ด้วย หรือการให้นักเรียนไปเรียนที่แหล่งเรียนรู้ต่าง ๆ ในจังหวัดยะลา เช่น TK Park ซึ่งมีศูนย์วิทยาศาสตร์ และที่แหล่งเรียนรู้ของเทศบาลก็มีจำนวนมากเป็นโอกาสของโรงเรียนได้เป็นอย่างดี

8. ในโรงเรียนของท่านมีการนิเทศการสอนเพื่อส่งเสริมในสร้างผู้เรียนสู่ความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์หรือไม่ อย่างไร

หัวหน้าฝ่ายวิชาการสามัญ : โรงเรียนจะหนักไปทางครูสามัญเพราะว่าเรื่องของการนิเทศ เรื่องของการวิจัยเป็นกฎข้อบังคับที่ต้องให้มี ให้เกิดขึ้น แต่ปัญหาไม่ว่าจะเป็นเรื่องของการวิจัย เรื่องของการนิเทศปัญหาที่พบ ณ ตอนนี คือโรงเรียนได้ข้อมูลมาส่วนใหญ่จะเป็นลักษณะว่าทำให้มีชิ้นงาน แต่พอได้มาแล้วสิ่งที่มิได้ไปขยายผล นี่คือนิเทศที่โรงเรียนกำลังจะแก้กันอยู่ คือ เมื่อทำให้มีแล้วนำปัญหาที่พบเราไม่ได้ไปสู่การคลี่คลายปัญหา โรงเรียนมีคำสั่งโดยในลักษณะที่เป็นทีมงาน ซึ่งจะแต่งตั้งทีมงานของนิเทศซึ่งอยู่ภายใต้ของงานวิชาการ ก็จะมีฝ่ายบริหารเป็นแม่ข่ายแล้วก็มีคณะกรรมการฝ่ายหลักสูตร ฝ่ายประกัน ซึ่งกรรมการร่วมกัน โดยจะนิเทศตามแบบฟอร์มที่โรงเรียนกำหนด ซึ่งการในการนิเทศนั้นโปร่งใส โดยการให้คุณครูได้ทราบหัวข้อที่โรงเรียนจะเข้าไปนิเทศ เพื่อให้ครูได้เตรียมพร้อมว่าหัวข้อที่โรงเรียนพึงประสงค์ของการเป็นครูหรือการเรียนการสอน สิ่งที่คาดหวังที่โรงเรียนต่อคุณครูซึ่งคุณครูก็ต้องทำให้ได้ และโรงเรียนได้กำหนดระยะเวลาของการนิเทศ มีปฏิทินที่แน่นอนสำหรับให้คุณครูได้รับรู้ว่าจะมีการเข้าไปนิเทศ ในตอนนี้มีปัญหาวางบางครั้ง

ความเข้าใจของคุณครูระหว่างผู้นิเทศและผู้รับการนิเทศยังไม่สบายใจต่อกัน ผู้รับการนิเทศก็มองว่าผู้นิเทศไปก็เพื่อจับผิดอาจจะเป็นด้วยวัยที่ไล่เลี่ย หรือปัจจัยอื่น ๆ นี่ก็ปัญหา เพราะฉะนั้นก็ยากที่เราจะหาคณะกรรมการที่จะเข้าไปนิเทศก็เป็นเรื่องใหญ่พอสมควร แต่ ณ ตอนนี้องค์กรเรียนแก้ปัญหาด้วยการให้หัวหน้ากลุ่มสาระมีส่วนร่วมในการเข้าไปนิเทศในกลุ่มสาระของตนเองและให้หัวหน้ากลุ่มสาระอื่น ๆ เข้าไปร่วมด้วย คือ ในการนิเทศแต่ละห้องผู้นิเทศไม่น้อยกว่า 3 คน เพื่อความอุ่นใจ ถ้าฝ่ายวิชาการ ฝ่ายบริหารว่างก็จะเข้าไปนิเทศด้วย แน่นนอนที่สุดว่าจากการนิเทศยังไม่สามารถที่เราจะมาขยายความให้คุณครูทราบส่วนใหญ่จะเป็นการแก้ปัญหาเฉพาะหน้าที่ได้ข้อมูลมา โรงเรียนจะมีการคุยกันในฝ่ายกรรมการนิเทศทั้งหมด แล้วก็แก้ปัญหาระง่วนในกรณีทีรู้สึกว่าคุณครูนี้ต้องได้รับการแก้ไขด่วน แต่ก็ไม่สามารถไปแก้ไขได้ทั้งหมดที่ได้ไปนิเทศมา ด้วยระยะเวลาที่เอามาสรุป พอมาสรุปทั้งหมดท้อม ที่จะไม่แก้ไขเฉพาะคนที่ปัญหาหนัก ๆ เท่านั้นเอง ส่วนทั่วไปก็ยังมี

ผู้อำนวยการโรงเรียน : ภาคศานานั้นเป็นที่ทราบกันดีผู้สอนถ้าเฉลี่ยอายุแล้วตกอยู่ที่ประมาณ 40 กว่า เกือบ 50 ปี ตามที่เข้าใจกันส่วนใหญ่การนิเทศเข้าใจว่าเป็นการไปจับผิดแล้วปัญหาอีกอย่างหนึ่งคืออายุของผู้ไปนิเทศกับผู้รับการนิเทศบางที่หัวหน้ากลุ่มสาระยังเป็นลูกศิษย์ของผู้รับการนิเทศ นี่ก็ปัญหาหนึ่งแน่นอนคือปัญหาใหญ่บางครั้งต้องใช้ผู้บริหารไปเดิน ไปนั่งดูการสอนด้วยบางครั้งในบางโอกาส การแนะนำจะเป็นภาพรวมไม่ได้ว่าใครไม่ได้ไปจับผิดใครแต่ได้พูดถึงภาพรวมในที่ประชุม นั่นถือว่าเป็นการนิเทศอย่างหนึ่งเพื่อที่ครูที่กินปูนก็จะร้อนท้องเองก็ได้รับการแก้ไขได้บางส่วน แต่สิ่งหนึ่งการนิเทศที่ดีคือการไม่นิเทศ คือผู้บริหารไม่ต้องไปนิเทศอะไรให้ครูได้สัมผัสความเป็นจริงจากประสบการณ์ที่ได้รับมาโดยตรง ผมว่าเป็นสิ่งสำคัญ โดยเฉพาะอย่างยิ่งที่โรงเรียนมีโครงการ 600 บาทเที่ยวทั่วไทย จากเดิม 500 บาท มีมาประมาณ 10 ปี ได้ บางครั้งเปลี่ยนเป็นวันครอบครัวก็มีเพื่อสร้างมนุษยสัมพันธ์ที่ดีระหว่างกัน แต่อย่างไรก็ตามนั้น 600 บาทเที่ยวทั่วไทยช่วยได้เยอะมาก โดยที่โรงเรียนมีข้อแม้ว่าถ้าไปต้องไปศึกษาแหล่งเรียนรู้สักที่หนึ่ง ไปดูโรงเรียนและดูว่าจุดอ่อนของโรงเรียนเราอยู่ตรงไหน และต้องแก้ไขจุดอ่อน กลับมาเป็นการกระตุ้นหรือเป็นการสร้างแรงจูงใจที่ครูจะปรับเปลี่ยนพฤติกรรมของตนเอง

9. ในโรงเรียนของท่านมีการแนะแนวการศึกษาเพื่อส่งเสริมในการสร้างผู้เรียนสู่ความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์หรือไม่ อย่างไร

หัวหน้าฝ่ายวิชาการสามัญ : ด้านวิชาสามัญก็จะเห็นว่าหลักสูตรวิชาสามัญมีวิชา
 แนะนำอยู่ทุกระดับชั้น เพราะฉะนั้นตรงก็สามารถดึงข้อมูลพื้นฐานนักเรียนเพื่อนำไปสู่การแนะนำ
 นักเรียนได้ จะเห็นว่าในเนื้อหามุ่งเน้นไปให้นักเรียนตอบแบบสอบถามแล้วก็ในเรื่องการทำแบบฝึกหัด
 ในเชิงทักษะสังคม ซึ่งจะอยู่ที่ครูว่าพออ่านแล้วพอที่จะดึงมาได้ว่านักเรียนควรที่จะต้องแก้ไขเรื่องอะไร
 หรือข้อมูลพื้นฐานที่นักเรียนได้กรอกมาบางครั้งเมื่ออ่านก็รู้แล้วว่ามันนักเรียนคนนี้จะต้องช่วยในเรื่อง
 อะไร อ่านออกเขียนได้หรือไม่ เพราะบางคนเขียนกลับหัวกลับหางนี้ หรือการเรียงร้อยถ้อยคำที่บาง
 คนยังทำไม่ได้ ในเรื่องของข้อมูลพื้นฐานที่เขียนมาในเรื่องอาชีพ ในเรื่องความเป็นอยู่ที่บ้านก็ต้อง
 ได้รับการช่วยเหลือโดยด่วน จะเห็นว่าเรื่องของแนะนำ ที่คุณครูมีทุกระดับชั้นที่ต้องไปแนะนำ
 ทักษะชีวิตของนักเรียน แต่จะเห็นว่าแนะนำที่เป็นโครงสร้างใหญ่ที่อยู่ในวิชาการส่วนใหญ่จะไป
 เน้นด้านของการศึกษาต่อเสียเยอะ เน้นเรื่องการศึกษาต่อไม่ว่าจะเป็นภายในประเทศและกั
 ต่างประเทศ แต่ที่เป็นในเรื่องของแนะนำด้านให้มีทั้ง 8 คุณลักษณะนี้ก็ไม่ครอบคลุม เพราะ
 ตอนนี้จะเพิ่มเติมในด้านของอาชีพ กว่าที่โรงเรียนจะให้นักเรียนเข้าสู่สายอาชีพได้นี้โรงเรียนต้อง
 แนะนำครูแนะนำก่อนเหมือนกัน เพราะบางครั้งครูแนะนำเองก็มีอัตราสูงเหมือนกันที่จะไม่ค่อย
 ชอบการแนะนำไปสายอาชีพจะมุ่งไปมหาวิทยาลัย จนกระทั่งช่วงหลังทำไมนักเรียนเราไปเรียนต่อ
 เทคนิค ไปวิทยาลัยอาชีวะ ไปวิทยาลัยชุมชนก็มากเพราะว่าคุณครูแนะนำเริ่มมีความคิด ความรู้สึก
 ว่าเมื่อลูกศิษย์มีความถนัด มีความรู้ความสามารถแค่นี้จะไปไหนในลักษณะใด โรงเรียนมีครูศาสนาอยู่
 ในฝ่ายแนะนำ 2 - 3 ท่าน แต่ตามที่กล่าวมาไปเน้นด้านของการศึกษาต่อต่างประเทศ ซึ่งโรงเรียน
 อื่นจะมีห้อง 1 ห้องสำหรับแนะนำแนะนำในเรื่องของความเป็นอยู่หรือการแก้ไขปัญหาในช่วงชีวิต
 หนึ่งที่นักเรียนอาจเกิดปัญหา

ผู้แทนฝ่ายวิชาการศาสนา : ในห้องปกครองโรงเรียนมีฝ่าย counseling คือ แนะนำ
 แล้วนักเรียนที่ส่อว่าจะมีปัญหาโรงเรียนจะมีอุสตาซ 3 - 4 คน ดูแล ซึ่งเคยดูแลเด็กนักเรียนที่
 เกิดปัญหาที่มาจากกรุงเทพ แล้วก็ผ่านการแนะนำ 4 - 5 รอบ จนนักเรียนเองก็รู้สึกเบื่อหน่าย
 เพราะรู้ว่าตัวเองว่าไม่สามารถปรับปรุงพฤติกรรม เปลี่ยนแปลงเลยขอออกจากโรงเรียน รู้ตัวเอง
 เพราะว่าโดนจับจากครูแนะนำตลอดโรงเรียนให้ครูแนะนำคุมเด็ก 4 - 6 คนที่มีปัญหาก็พยายาม
 ติดต่อนักเรียนอาทิตย์ละ 2 - 3 ครั้ง และเข้าห้องแนะนำสุดท้ายก็งานด้วยความที่เป็นจริงว่าตัวเอง
 ไม่สามารถเปลี่ยนแปลงได้เลยขอลาออก นี่คือบทบาทของอุสตาซ อุสตาซอะฮ์ดีมี นอกเหนือไปจาก
 นั้นโรงเรียนมีครูดูแลโดยอัตโนมัติเป็นครู แนะนำโดยไปเยี่ยมบ้านนักเรียน ปรึกษากับผู้ปกครอง

บางครั้งก็เรียนผู้ปกครองมาโรงเรียน พยายามที่จะแก้ปัญหาให้เกิดการแก้ปัญหาใน 3 ฝ่าย คือ โรงเรียน ผู้ปกครองและนักเรียน สุดท้ายก็บางครั้งปัญหาได้ทุเลาลงนักเรียนก็ตอบรับผู้ปกครองก็ยอมรับในสภาพความเป็นจริงโรงเรียนก็สามารถช่วยในสิ่งที่นักเรียนต้องการสุดท้ายก็หลาย ๆ ปัญหา ก็แก้ปัญหาได้

ผู้อำนวยการโรงเรียน : คอนเซ็ปของการแนะแนวไม่เพียงแต่แนะแนวการศึกษาต่อเท่านั้น ต้องแนะแนวในทุก ๆ ด้านเพื่อให้นักเรียนเกิด 8 คุณลักษณะที่ผู้วิจัยต้องการ นอกเหนือจากการแนะแนวตามวิชาที่ภาคสามัญแล้วของศาสนาก็ได้มีการแนะแนวชีวิตความเป็นอยู่ในสถาบันอื่นนอกจากในโรงเรียน อย่างเช่นไปอยู่มหาวิทยาลัยชีวิตการเป็นอยู่ในมหาวิทยาลัยควรที่จะอยู่อย่างไร ซึ่งชีวิตความเป็นอยู่นอกเหนือจากที่อยู่ในโรงเรียนนั้นแน่นอนย่อมแตกต่างกัน อาจจะถูกประกอบด้วยบุคคลหลากหลายทั้งด้านศาสนา ทั้งด้านสังคม ซึ่งจะเป็นหน้าที่ครูศาสนาโดยเฉพาะโครงการปัจฉิมนิเทศนักเรียนมัธยมศึกษาปีที่ 3 นักเรียนมัธยมศึกษาปีที่ 6 และนักเรียนที่จบชั้นศาสนาจะไปปัจฉิมที่หนึ่งซึ่งไม่ใช่ที่โรงเรียน นอกจากนักเรียนจะได้รู้จักกันได้สัมพันธ์ระหว่างกันแล้วยังมีการอบรมด้านคุณธรรม จริยธรรมและชีวิตที่จะไปอยู่ในสถาบันอื่น ๆ มากมาย นอกจากโครงการปัจฉิมนิเทศแล้วยังมีรุ่นพี่ที่อยู่มหาวิทยาลัยต่าง ๆ มาแนะนำน้อง ๆ ชีวิตความเป็นอยู่ในมหาวิทยาลัยเป็นอย่างไร นอกจากนั้นอุสตาซยังให้การแนะแนวในเรื่องความเชื่อต่าง ๆ ที่แตกต่างกัน นักเรียนจะอยู่อย่างไรให้เห็นความสำคัญโดยเฉพาะอย่างยิ่ง อย่างเช่นแนวความคิดของชีอะฮ์ที่ผิดเพี้ยนที่อันตราย นักเรียนควรที่จะหลีกเลี่ยงและทำความรู้จักว่าเขาเป็นอย่างไร รู้เขารู้จักเรา นี่เป็นส่วนที่โรงเรียนได้ทำให้แก่นักเรียน

10. ในโรงเรียนของท่านมีการพัฒนาระบบการประกันคุณภาพการศึกษาเพื่อส่งเสริมในการสร้างผู้เรียนสู่ความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์หรือไม่ อย่างไร

ผู้อำนวยการโรงเรียน : งานประกันคุณภาพนั้นต้องเป็นไปตามมาตรฐานของการประกันคุณภาพจาก สมศ. แต่อย่างไรก็ตามในมาตรฐานที่กำหนดไว้นั้นทางโรงเรียนก็แบ่งฝ่ายที่ต้องรับผิดชอบ โดยเฉพาะอย่างยิ่งการสร้างผู้เรียนให้มีคุณธรรม จริยธรรม อันนี้เป็นงานของครูสอนศาสนาหลัก ๆ แต่ไม่เฉพาะครูศาสนาอย่างเดียวครูสามัญก็เช่นกัน โดยที่ครูศาสนาเป็นแกนหลัก โดยเฉพาะอย่างยิ่งกิจกรรมต่าง ๆ ที่จะให้ผู้เรียนนั้นมีคุณธรรม จริยธรรมมีการขัดเกลาผู้เรียนให้เป็นผู้เรียนที่ดีตามเจตนารมณ์ของศาสนาอิสลามแน่นอน อย่างเช่น กิยามุลลัยล การละหมาด การ

ควบคุมการละเมิด การลงโทษบางครั้งก็ต้องลงโทษเพื่อให้นักเรียนได้มีความสำนึกที่ดีขึ้นส่วนใหญ่ นั้นครูศาสนามีหน้าที่รับผิดชอบ โครงการกีฬามูลลัทธิ นอกจากนั้นก็เช่นการอ่านอัลกุรอาน โรงเรียนก็ได้แก้ไขเพื่อให้นักเรียนมีกุรอานอยู่ในจิตใจอ่านได้สามารถเข้าใจในเนื้อหาได้ ผมเชื่อเหลือเกินว่าโดยอัตโนมัตินักเรียนจะเป็นคนดีได้ ส่วนใน พ.พ.1 นั้นบังคับวิชาอิสลามศึกษา นอกจากได้เรียนภาค ศาสนาแล้วในภาคสามัญนักเรียนต้องผ่านวิชาฟิสิกส์ เคมี และอัลกุรอาน ทั้ง 3 รายเป็นวิชาบังคับ

หัวหน้าฝ่ายวิชาการสามัญ : ในเรื่องของการประกันคุณภาพจะเห็นว่ากิจกรรมครอบคลุมในเรื่องของฝ่ายบริหาร ฝ่ายครู ฝ่ายผู้เรียน ฝ่ายสิ่งแวดล้อม ฝ่ายอื่น ๆ เพราะฉะนั้นในแต่ละฝ่ายก็มีเป้าหมายย่อยละเอียดที่ที่จะต้องทำให้มี ทำให้ได้ในแต่ละฝ่ายงาน เช่น ฝ่ายวิชาการก็เป้าหมายไม่น้อยกว่าร้อยละ 85 - 87 ขึ้นไป ที่จะทำให้การเรียนการสอนเป็นไปตามหลักสูตรที่คาดหวัง ผู้เรียนจะต้องเกิดด้านใดบ้าง ทุกอย่างจะต้องมีเป้าหมายแต่ฝ่ายบริหารเองก็มีเป้าหมายว่า การจัดการต้องเป็นไปตามเป้าประสงค์ที่คาดหวังอย่างไรบ้าง เพราะฉะนั้นเมื่อมีเป้าหมายเป็นตัวคุมว่าในแต่ละปีโรงเรียนจะต้องดำเนินการอย่างไร ซึ่งแน่นอนที่สุดด้วยคนหมู่มากถ้าไม่มีแผนการดำเนินการทั้งหลายที่จะนำไปสู่การไปสู่เป้าหมายที่วางไว้คงไม่เกิด เพราะฉะนั้นเป้าหมายที่วางไว้ของแต่ละฝ่ายเป็นสำคัญ

11. ในโรงเรียนของท่านมีการส่งเสริมความรู้ทางวิชาการแก่ชุมชนเพื่อส่งเสริมในการสร้างผู้เรียนสู่ความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์หรือไม่ อย่างไร

หัวหน้าฝ่ายวิชาการสามัญ : ในด้านของสถานศึกษาที่มีส่วนต่อการมีส่วนร่วมต่อชุมชน ถ้าหากดูตามพื้นที่ของนักเรียนเข้ามาเรียนกับโรงเรียนใน 4 - 5 จังหวัด จังหวัดยะลาที่มีมากที่สุด แล้วก็ปัตตานี นราธิวาส และก็มาสงขลาขึ้นข้างบน เพราะฉะนั้นจะเห็นว่าแล้วโรงเรียนก็มาแยกมาตีเล็ก ๆ อีก ทุกครั้งที่ปัญหาไม่ว่าจะเป็นพฤติกรรมไม่พึงประสงค์ฝ่ายวิชาการ หรือฝ่ายบริหารเราจะมาคุยกัน เช่น กรณีนักเรียนมาสายโรงเรียนก็เจาะลึกไปว่าเป็นเด็กกลุ่มไหนเยอะ ก็เป็นที่รู้จักกันเด็กใกล้ ๆ เด็กในเขตเทศบาลยะลา หรือแม้แต่ปัญหา อย่างเช่น ในตลาดเก่ามีแหล่งอะไรที่ไม่พึงประสงค์และควรใช้วิธีไหน โดยใช้วิธีลูก ๆ ที่อยู่ในเขตตลาดเก่า ในเขตเทศบาลร่วมกับชุมชน 11 ชุมชนให้มีส่วนร่วมชัดเจน และมีส่วนร่วมในการแก้ปัญหาแก่นักเรียน ไม่ว่าจะเป็นการสอดส่องเรื่องของหอพักนักเรียน ดูแลในเรื่องพฤติกรรมนักเรียนที่อยู่ในพื้นที่นี้ นั้นการดึงชุมชนให้มีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหาแก่นักเรียน อย่างน้อยแก้ปัญหาที่จะเกิดขึ้นในอนาคต แก้ปัญหาในปัจจุบันได้และ

เพื่อเป็นการมุ่งส่งเสริมพัฒนานักเรียน ถ้าในส่วนที่โรงเรียนมีส่วนในการพัฒนาชุมชนตรงไหนได้บ้างก็โรงเรียนจะเอื้ออำนวยของการใช้ห้องประชุม หรือหน่วยงานหลายหน่วยงานที่จะขอความอนุเคราะห์ หรือแม้กระทั่งการขอวิทยากรของโรงเรียนเพื่อไปบรรยายหรือเพื่อไปให้ความรู้ หรือไปเพื่อมีส่วนร่วม โรงเรียนก็ยินดีหมด แล้วที่สำคัญยิ่งที่นั่นจะเป็นจุดขายของโรงเรียนได้เป็นอย่างดีนั่นก็คือ การส่งนักเรียนเข้าไปมีส่วนร่วมในเรื่องของการมีจิตอาสาในแต่ละชุมชน เช่น สอนตาดีกา ในเรื่องของการละหมาด ในกิจกรรมพิธีการทางศาสนา การส่งนักเรียนไปฝึกสอน นักเรียนที่ไปกิจกรรมละหมาด จะเห็นว่าเป็นเรื่องของที่โรงเรียนพยายามทำให้เกิดขึ้นในปัจจุบัน

ผู้แทนฝ่ายวิชาการศาสนา : ครูที่โรงเรียนจะไปบรรยายธรรมที่วิทยุของมัธยมกลางจังหวัดยะลาเกือบทุกวันตั้งแต่ 13.30 – 15.00 น. เป็นวาระที่โรงเรียนต้องส่งบุคลากรไปอบรมที่นั่นเป็นการเผยแผ่ศาสนาอิสลาม เมื่อผู้ปกครองนักเรียนเกิดเสียชีวิต หรือว่าใครก็แล้วแต่ที่เกี่ยวข้องกับโรงเรียนนักเรียนจะขอไปเยี่ยมเยียน โรงเรียนอนุญาตให้ใช้รถโรงเรียนไปเยี่ยมที่บ้านกระทั่งถึงที่อำเภอหรือเสาะ จังหวัดนราธิวาส ที่อำเภอสะบ้าย้อย จังหวัดสงขลาโรงเรียนก็อนุญาต โดยเราอมตัดช่วงเวลาเรียนของนักเรียนเพื่อที่จะได้ให้มี EQ มากขึ้น เวลาไปเยี่ยมผู้ป่วยที่โรงพยาบาลก็แล้วแต่ให้นักเรียนไปเยี่ยม นอกเหนือจากนั้นการบำเพ็ญประโยชน์ตามมัธยมต่าง ๆ มัธยมกลางของนักเรียนที่โรงเรียนไปบำเพ็ญประโยชน์ไปทำความสะอาดมัธยม มัธยมชอย 5 หรือมัธยมต่าง ๆ ที่มีจุดเชื่อมต่อกับโรงเรียน ๆ ก็ส่งครูอาจารย์และนักเรียนเราไป ยิ่งไปกว่านั้นถ้ามีงานเลี้ยงก็จะพบนักเรียนเราทุกหนทุกแห่งไปเสิร์ฟอาหารไปจัดการเรื่องบริการ ผมคิดว่าสังคมเรานี้ได้รับความอบอุ่นจากนักเรียนของโรงเรียนเรามากที่สุด เนื่องจากถ้าได้ยินข่าวว่าถ้ามีงานเลี้ยงที่ไหนจะมีนักเรียนเราที่นั่นช่วยเอื้อเฟื้อและช่วยด้วยจิตสาธารณะ

ผู้อำนวยการโรงเรียน : ส่วนด้านความสัมพันธ์เพื่อที่จะสร้างคุณลักษณะ 8 ด้านตามที่ต้องการ โรงเรียนมีปรัชญาของโรงเรียนที่ชัดเจน คือ ดี เก่ง บำเพ็ญประโยชน์ สิ่งนี้เป็นเป้าหมายและเป็นตัวชูและกระตุ้นผู้เรียนให้เกิดใน 3 ด้าน ถ้ามี 3 ด้านนั้นทั้งครอบครัว องค์กร ได้มีความสัมพันธ์กันอย่างแน่นนอนถ้าปรัชญานี้ได้เกิดขึ้นแก่ผู้เรียน กับครู กับทุกคนเชื่อเหลือเกินว่าจะมีการสร้างเครือข่ายทั้งทางด้านสังคม ชุมชน ครอบครัว องค์กร สถาบันการศึกษาต่าง ๆ เกิดขึ้นได้เมื่อสักครู่มีตัวอย่างมากมาย ทางด้านนักเรียนก็จิตอาสา อาสาจราจรอยู่ในชุมชนช่วยเหลือในชั่วโมงเร่งด่วน อย่างนี้นักเรียนก็มีการจัดการที่สร้างประโยชน์ให้กับชุมชนได้ ช่วยบรรเทาการจราจร

ส่วนหนึ่ง ด้านการให้ความรู้ก็มีผ่านวิทยุ ผ่านการสอนตาติกาต่าง ๆ นอกจากนั้นสิ่งที่บ่งบอกการเป็นมนุษย์ที่ดีอย่างหนึ่งคือการสร้างสัมพันธ์ที่ดีต่อกัน ตามที่ผู้แทนฝ่ายวิชาการศึกษา กล่าวมาเมื่อสักครู่ ถ้ามีบุคลากรใด หรือนักเรียนท่านใดเจ็บไข้ได้ป่วยก็มีการเยี่ยมเยียนซึ่งกันและกันทำให้เกิดความรัก ความสามัคคีมากขึ้น ตามที่อัครุอาณได้บอกไว้ ซึ่งเชื่อเหลือเกินว่าทุกสิ่งทุกอย่างนั้นเป็นไปตามการศรัทธาต่อเอกองค์อัลลอฮฺ ﷻ ทั้งนี้ ส่วนความสัมพันธ์ระหว่างองค์กรสถาบันการศึกษานอกจากโรงเรียนแล้วภายในโรงเรียนในเครือข่ายยังมีความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนอื่น ๆ ด้านการเป็นวิทยากรให้กับโรงเรียนกับสถาบันอื่นๆ นอกจากนั้นความร่วมมือระหว่างสถาบันการศึกษาโดยมี MOU ในการที่จะพัฒนาบุคลากร เพราะบุคลากรถือว่าเป็นบุคคลสำคัญ เพราะบุคลากรครูนั้นจะสัมผัสกับนักเรียนโดยตรง โรงเรียนมี MOU จากต่างประเทศ การพัฒนาครูโดยเฉพาะอย่างยิ่งการสอนศาสนา ส่วนใหญ่ครูสอนศาสนาที่จะพัฒนาคุณภาพตนเองให้มีความรู้ทางการสอน การบริหารจัดการที่ดีขึ้น ตอนนี้มีการเรียนปริญญาโททางไกลจัดที่โรงเรียน โดยไปทำ MOU กับมหาวิทยาลัยของประเทศอินโดนีเซีย คือ การเรียนปริญญาโททางไกลส่วนใหญ่ผู้เรียนจะประกอบด้วย อูस्ताซ กับอูस्ताซะฮฺ เพื่อพัฒนาศักยภาพด้านการเรียนการสอนต่อไป เชื่อเหลือเกินว่าอูस्ताซเหล่านี้ที่นำพาหลักสูตร เป้าหมายของหลักสูตรให้ถึงเป้าหมายอย่างแท้จริงครอบคลุมทั้ง 8 คุณลักษณะ และมีการทำ MOU กับประเทศมาเลเซีย ทั้งส่งนักเรียนไปเรียนต่อที่ต่างประเทศก็มี MOU กับประเทศชูดาน ประเทศอียิปต์ นี่คือการร่วมมือทั้งทางด้านความรู้ และก็ด้านอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง

12. ในโรงเรียนของท่านมีการประสานความร่วมมือในการพัฒนาวิชาการกับสถานศึกษาและองค์กรอื่น ๆ เพื่อส่งเสริมในการสร้างผู้เรียนสู่ความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์หรือไม่ อย่างไร (ผู้ให้สัมภาษณ์ได้กล่าวรวมในข้อ 11 ข้างต้น)

13. ในโรงเรียนของท่านมีการส่งเสริมและสนับสนุนงานวิชาการแก่บุคคลครอบครัว องค์กร หน่วยงานและสถาบันอื่นที่จัดการศึกษา เพื่อส่งเสริมในการสร้างผู้เรียนสู่ความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์หรือไม่ อย่างไร (ผู้ให้สัมภาษณ์ได้กล่าวรวมในข้อ 11 ข้างต้น)

14. ปัจจัยแห่งความสำเร็จในการส่งเสริมผู้เรียนสู่ความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ในสถานศึกษาของท่านคือ

ผู้อำนวยการโรงเรียน : ผมตั้งเหมือนทีมฟุตบอล ทีมฟุตบอลจะสำเร็จได้ผู้เล่นต้องมีเทคนิค มีโค้ช โรงเรียนก็เหมือนกันจะสำเร็จได้ต้องประกอบด้วยทีมงานที่เข้มแข็ง โดยเฉพาะอย่างยิ่งการบริหารจัดการบุคลากรและก็ผู้เรียน ทั้ง 3 ด้านนี้ ผู้เรียนจะสำเร็จได้อยู่ที่การจัดการ ไม่ว่าจะเป็นการจัดการหลักสูตร หลักสูตรครอบคลุมทั้ง 8 คุณลักษณะ บุคลากรก็เห็นด้วยมีความเข้าใจกันสิ่งนี้ผมเชื่อเหลือเกินว่าบุคลากรกับการบริหารจัดการที่ดีไปด้วยกัน แต่ทั้งนี้ทั้งนั้นบุคลากรทุกคนต้องมีความเข้าใจกันนั้น จะได้ทำงานเป็นทีมอย่างมีความเข้าใจ

หัวหน้าฝ่ายวิชาการสามัญ : ปัจจัยที่เอื้อต่อความสำเร็จแน่นอนที่สุดคือ เรื่องของการบริหารจัดการ แต่หน่วยที่จะมาเป็นผู้บริหารจัดการก็สำคัญ อย่างน้อยคือ ต้องเป็นต้นแบบ และต้องได้รับความเชื่อถือเชื่อมั่นที่สามารถทำให้หน่วยย่อยในองค์กรเชื่อมั่น และคล้อยตามนโยบายในการบริหารจัดการ โรงเรียนธรรมวิทยามูลนิธิ เป็นโรงเรียนขนาดใหญ่มีบุคลากรจำนวนมาก เพราะฉะนั้นการบริหารจัดการก็จะเป็นที่ฝ่ายบริหารควรจะเป็นแค่ศูนย์ที่ไม่ควรจะไปลงมือทำเองเป็นศูนย์และกระจายอำนาจไปด้วยความเป็นธรรมด้วยความเสมอภาค และมีปัจจัยอยู่ตัวหนึ่งที่จะนำมาซึ่งการเกื้อหนุนที่จะเกิดจากความร่วมมือของครูนั้นก็คือ มีปัจจัยส่งเสริมทางด้านสวัสดิการทั้งด้านแรงกระตุ้นอื่น ๆ แรงจูงใจอื่น ๆ เป็นส่วนสำคัญที่จะนำมาซึ่งความสำเร็จ ด้านงบประมาณด้านสวัสดิการทั่ว ๆ ไปก็เป็นแรงจูงใจ เป็นแรงเสริม การสร้างขวัญและกำลังใจก็เป็นปัจจัยสำคัญสู่ความสำเร็จเช่นกัน ในการเรื่องของการทำวิจัยจะเน้นการมุ่งสู่ความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์จะเห็นว่านอกจากโรงเรียนมีปัจจัยเรื่องของการบริหารจัดการ เรื่องของงานวิชาการและก็เรื่องการบำรุงขวัญกำลังใจ แต่ว่าจุดหนึ่งที่ต้องบอกว่าการบริหารทุกฝ่ายจะต้องไปในแนวเดียวกัน เป็นทีมและก็มีความเข้าใจที่ตรงกัน ไม่ใช่ว่าฝ่ายบริหารไปด้านหนึ่ง ฝ่ายวิชาการศาสนาก็ขอไปตามความถนัดของตัวเองมองกันคนละมุม ต่อให้การบริหารสั่งการมาอย่างไรหรือดีมาอย่างไรแต่ผู้เกี่ยวข้องไม่เห็นสอดคล้องกันไปคนละทางความสำเร็จก็ไม่เกิดขึ้น

ผู้แทนฝ่ายวิชาการศาสนา : องค์กรขนาดใหญ่แบบโรงเรียนธรรมวิทยามูลนิธิที่มีบุคลากรกว่า 500 ชีวิต ก็มีนักเรียนกว่า 6,000 คน และก็มีขนาดกว่า 17 ไร่ การบริหารจัดการขึ้นอยู่กับ 4M Man Money Material และ Management โรงเรียนมีทั้ง 4M ด้าน Man โรงเรียนมีบุคลากรที่เต็มเปี่ยมที่พร้อมจะเสียสละให้กับโรงเรียน เพราะโรงเรียนเลือกสรรบุคลากรต้องผ่านการคัดเลือก โดยเฉพาะโรงเรียนเน้นศิษย์เก่าที่ได้อนิสงค์จากโรงเรียนได้ไปเรียนต่อที่อื่นและกลับมา

สอนที่โรงเรียน นอกเหนือจากนั้นโรงเรียนมี Material อย่างเพียงพอ เปรียบได้กับโรงเรียนมีน้ำมันหล่อลื่นพอที่จะขับไปข้างหน้าซึ่งโรงเรียนไม่ได้ขาดแคลนสิ่งเหล่านี้ โรงเรียนมีวัสดุอุปกรณ์ และมีการจัดการที่เป็นระบบ โรงเรียนจะขับเคลื่อนได้ต้องมี 4M การขับเคลื่อนของโรงเรียนจะมี จังหวะจะโคนซึ่งโรงเรียนได้รับความร่วมมือจากบุคลากรจากหน่วยงานต่าง ๆ ซึ่งคิดว่าความคล่องตัวเกิดขึ้นเพื่อประโยชน์สูงสุดกับโรงเรียน

15. ท่านมีมุมมองอย่างไรในการสร้างผู้เรียนสู่ความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ ?

ผู้อำนวยการโรงเรียน : ในอายะฮ์ที่ 1 สุเราะฮ์อันนิสาอ อัลลอฮ์ได้ตรัสว่า

يٰۤاَيُّهَا النَّاسُ اتَّقُوا رَبَّكُمُ الَّذِي خَلَقَكُمْ مِنْ نَفْسٍ وَاحِدَةٍ وَخَلَقَ مِنْهَا زَوْجَهَا وَبَثَّ مِنْهُمَا رِجَالًا كَثِيرًا وَنِسَاءً ۗ وَاتَّقُوا اللَّهَ الَّذِي تَسَاءَلُونَ بِهِ وَالْأَرْحَامَ ۗ إِنَّ اللَّهَ كَانَ عَلَيْكُمْ رَقِيبًا ﴿١﴾

จะเห็นว่าอิสลามนั้นให้ความสำคัญเสมอภาคไม่ว่าชายหรือหญิง ไม่ว่าจะตระกูลใดเชื้อชาติใด แต่ทว่าผู้ที่ประเสริฐสุดในสายตาของอัลลอฮ์ ﷻ ก็คือผู้ที่มีความยำเกรงนั่นเอง ปัจจัยหลักที่จะสร้างผู้เรียนเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ได้นั้น มีขั้นตอนที่จะไปสู่ความยำเกรง ตักวาอย่างชัดเจนก็คือ **ประการที่ 1** เป็นมุสลิมิน และเป็นมุสลิมะฮ์ที่ดี ปฏิญาณตนไม่มีพระเจ้าอื่นใดนอกจากอัลลอฮ์ ท่านนบีมุฮัมมัดเป็นศาสนาซุตของอัลลอฮ์ ละหมาด ถือศีลอด จ่ายซะกาต ประกอบพิธีหัจญ์ ในกระบวนการเหล่านี้ การเรียนการสอนต้องให้ถึงสิ่งเหล่านี้ผู้ปฏิบัติได้ปฏิบัติอย่างถ่องแท้ ก็จะกลายเป็นมุสลิมิน มุสลิมะฮ์ที่ดี **ประการที่ 2** เป็นมุมินิน มุมินะฮ์ที่ดี มีหลักศรัทธา 6 ประการ ซึ่งก็เป็นหน้าที่ของโรงเรียนเช่นกันในการจัดหลักสูตรทำอะไรที่จะให้สิ่งเหล่านี้ได้เกิดขึ้นแก่ผู้เรียน **ประการที่ 3** มุหฺสิเนิน มุหฺสิเนาต ให้เป็นคนดีมีคุณธรรม มีจริยธรรมเป็นคนมีระเบียบวินัย มีอิหฺसान ในความเป็นจริงการมีวินัยนั้นในหลักการของอิสลามมีมากมายการปฏิบัติต่าง ๆ ก็ มีมากมายที่อบรมสั่งสอนให้ผู้เรียนนั้นมีวินัยต่อตนเอง ต่อสังคม ต่อศาสนา เหมือนการละหมาดรูกน 13 ตั้งแต่การยืนเนียต ตักบีเราะตุลอิหฺรอหมจนถึงการให้สลาม ถือได้ว่าอิสลามนั้นสมบูรณ์ทุกอย่าง **ถ้าได้ทำตามสิ่งนั้น เชื่อเหลือเกินว่านักเรียนจะได้คุณลักษณะอันพึงประสงค์ ทั้ง 8 คุณลักษณะ** **ประการที่ 4** มุคฺลิสีน บริสุทธิ์ใจในการมาโรงเรียน ทั้งผู้เรียน ครู และผู้บริหาร เนียดประการแรกก่อนที่จะออกจากบ้าน เนียดว่า เรามาเพื่ออัลลอฮ์ไม่ได้เพื่ออื่นใด นักเรียนก็เช่นกัน ไม่ใช่มาหาความรู้ ความรู้นั้นเป็นส่วนที่ได้จากที่มาเล่าเรียน แต่เนียดมาเรียนเพื่ออัลลอฮ์ ครูก็เช่นกัน ผู้บริหารก็เช่นกันถ้ามีจิตใจที่บริสุทธิ์

เชื่อเหลือเกินว่ามีความรับผิดชอบ มีความตระหนักในทุก ๆ ด้านที่จะพัฒนาผู้เรียนสู่ความเป็น
มนุษย์ที่สมบูรณ์ และขั้นตอนสุดท้ายก็คือความยำเกรงนั่นเอง ก็จะเกิดขึ้นจากทั้ง 4 ประการข้างต้น

16. ข้อเสนอแนะอื่น ๆ

หัวหน้าฝ่ายวิชาการสามัญ : ก่อนอื่นต้องยอมรับว่าเราเป็นมุสลิม เป็นมุอิมิน
แรกเริ่มที่เข้ามาในโรงเรียนก็เจอปรัชญาของโรงเรียน ดี เก่ง บำเพ็ญประโยชน์ และแยกเป็นวิสัยทัศน์
ยึดมั่นศาสนา เลิศล้ำวิชาการ ก้าวทันเทคโนโลยี มีพลานามัยสมบูรณ์ รู้คุณสิ่งแวดล้อม พร้อมสู่สากล
สิ่งเหล่านี้เป็นแค่ Road Map แต่นักเรียนจะไปถึงนั้น อยู่ที่จะทำอย่างไรจะให้ครูอาจารย์ทุกคนเป็น
เป้าหมายที่นักเรียนยอมรับ นักเรียนเห็นครูเหล่านี้คือ Idol ของตัวเอง นักเรียนก็ไม่ต้องพูดอะไรมาก
ฝัน ทะเยอทะยานอยากเป็นอย่างอุस्ताซหรืออาจารย์ ซึ่งโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาต้องสร้างให้
เกิดขึ้น เป็นวีรบุรุษในดวงใจของนักเรียน ไม่ใช่เอาคนอื่นมาเป็นวีรบุรุษ ทำอย่างไรจะให้ครูอาจารย์
นำเอาต้นแบบของท่านนบีมุฮัมมัด ﷺ มาเป็นต้นแบบ แยกจากศาสนามาเป็นต้นแบบสุดท้าย
นักเรียนก็จะคล้อยตามในสิ่งที่ครูอาจารย์ปฏิบัติ เรียกว่า “Action speak louder than words”
การปฏิบัติจะมีความยิ่งใหญ่กว่าคำพูด

โรงเรียนศาสนูปถัมภ์ อำเภอเมืองปัตตานี จังหวัดปัตตานี

สัมภาษณ์ เมื่อวันที่ ๒๐ กันยายน ๒๕๕๙

1. ท่านตระหนักถึงความสำคัญและความจำเป็นของการสร้างผู้เรียนสู่ความเป็น
มนุษย์ที่สมบูรณ์หรือไม่ อย่างไร

ผู้แทนฝ่ายวิชาการศาสนา : โรงเรียนนี้เป็นที่รู้จักกันอยู่ในสถานการณ์บ้านเราได้
บูรณาการจากโรงเรียนปอเนาะมาเป็นโรงเรียนเอกชนสอนศาสนา อันดับแรก หลักสูตรที่นำมาใช้ คือ
หลักสูตรปอเนาะเน้นการศรัทธาสั่งอิบาดะฮ์ สร้างสังคม สร้างความดี เพราะระบบของ
ปอเนาะเน้นด้านศรัทธาโดยตรง มีพื้นฐานด้านนี้โดยตรงพอบูรณาการเป็นโรงเรียนเอกชนก็นำ
หลักสูตรนี้มาพัฒนา ที่ต่างคือ ตอนนี้มีโรงเรียนที่เปิดกันเอง โดยพื้นฐานไม่ได้มาจากโรงเรียน
ปอเนาะทำให้เพี้ยนจากระบบที่มาจากปอเนาะกลายเป็นโรงเรียน ตัวอย่างเช่น การที่นำหลักสูตร
ปอเนาะมาพัฒนาในโรงเรียนเอกชนเหมือนกับที่โรงเรียนทำมาในอดีต เช่น การเรียนวิชาภาษา
อาหรับ โต๊ะครูสมัยก่อนไปเรียนวิชามาจากต่างประเทศ เช่น ประเทศซาอุดีอาระเบีย ประเทศ
ตะวันออกกลางแล้วมาเผยแพร่ความรู้ผ่านปอเนาะ แต่ระบบโรงเรียนไม่ใช่แบบนั้น โรงเรียนมีระบบ
มีหลักสูตรของตนเอง โต๊ะครูสอนของภาคมหาวิทยาลัยในระดับมัธยมทำให้หลักสูตรนี้หนักสำหรับ
นักเรียน เพราะนักเรียนไม่มีพื้นฐานทางด้านความศรัทธา ถ้านักเรียนมีพื้นฐาน มีความรู้ทางด้าน
ปอเนาะมาก่อน จะสามารถเรียนได้ง่ายขึ้น แต่ว่านักเรียนส่วนใหญ่ไม่ได้เรียนปอเนาะเป็น
นักเรียนที่จบจากประถมศึกษาขึ้นมามัธยมศึกษาเลยทำให้การส่งเสริมเรื่องการศรัทธาแตกต่างจาก
อดีต หลักสูตรต่าง ๆ จึงให้เพิ่มเติมในระดับประถม ในอดีตนั้นประถมมีวิชาจริยธรรมอย่างเดียว
ปัจจุบันได้เสริมหลักสูตรศาสนาเข้าไป แต่การเรียนการสอนเหมือนสามัญทั่วไปทำให้การแทรกซึม
ทางด้านความศรัทธานั้นดีขึ้นแต่ยังไม่ถึงถ้าเทียบนักเรียนที่ได้เรียนในปอเนาะ หากเรียนแบบหะละ
เกาะฮุจะทำให้พื้นฐานเข้มแข็งขึ้น โดยโรงเรียนศาสนูปถัมภ์ปูพื้นฐานด้านศาสนา แล้วมาเสริมใน
ระบบโรงเรียนทำให้การศรัทธาของผู้เรียนอยู่ในระดับหนึ่งแล้ว

2. ในโรงเรียนของท่านมีการบริหารหลักสูตรและ/หรือมีการจัดกิจกรรมใน
หลักสูตรเพื่อส่งเสริมในสร้างผู้เรียนสู่ความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์หรือไม่ อย่างไร

ผู้แทนฝ่ายวิชาการศาสนา : หลักสูตรอิสลามศึกษา 2546 โรงเรียนส่วนใหญ่ยังไม่นิยมใช้ ถ้าตามหลักสูตรจริง ๆ เพราะถือว่าเป็นโรงเรียนเอกชนจึงจัดหลักสูตรตามที่โรงเรียนเห็นสมควร และเหมาะสมกับโรงเรียน ถ้าตามหลักสูตรอิสลามศึกษา 2546 จะมีครบถ้วนทั้ง 10 ด้าน แล้วลดเหลือ 8 ด้าน แต่ว่าโรงเรียนไม่สามารถนำมาใช้ในโรงเรียนได้ สามารถนำมาใช้ได้เพียง 2 - 3 ด้าน เพราะด้านอื่นๆ ไม่สามารถที่จะนำไปปฏิบัติกับโรงเรียนได้ **การบูรณาการหลักสูตรจึงจำเป็นมาก** ปัญหาคือ บางคนไม่เข้าใจว่าบูรณาการคืออะไร บางคนเข้าใจว่าบูรณาการคือ การนำวิชาสามัญกับวิชาศาสนา มารวมกันซึ่งเป็นไปไม่ได้ เช่น นักเรียนเรียนดนตรีคาบแรก คาบที่ 2 เรียนวิชาฟิสิกส์ นั้นทำให้ขัดแย้งกัน โรงเรียนจะนำวิชาตามหลักอิสลามมาใช้แบบใดได้บ้าง ให้ถูกตามหลักศาสนา แต่ส่วนใหญ่เข้าใจว่าต้องเรียน 10 คาบใน 1 วัน แล้วโรงเรียนจะประยุกต์วิชาศาสนากับวิชาสามัญอย่างไร ทางโรงเรียนเรียนศาสนาในภาคเช้าจะเน้นความรู้ด้านศาสนาเพียงอย่างเดียว ส่วนภาคบ่ายเป็นวิชาสามัญจะเน้นด้านความรู้ทั่วไป **ซึ่งบางครั้งก็ขัดกับวิชาศาสนาที่ต้องคิดทำอย่างไรให้ครอบคลุมทั้ง 8 ด้าน ซึ่งมีความยาก** โครงสร้างของโรงเรียนฝ่ายวิชาการจะผสมผสานกันระหว่างศาสนาและสามัญ ต้องคิดและประชุมร่วมกัน

3. ในโรงเรียนของท่านมีการจัดกระบวนการเรียนการสอนเพื่อส่งเสริมในสร้างผู้เรียนสู่ความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์หรือไม่ อย่างไร

ผู้แทนฝ่ายวิชาการศาสนา : ด้านศาสนาในการจัดการเรียนการสอน อาจารย์ผู้สอนต้องเตรียมสื่อการสอน ซึ่งโรงเรียนได้พัฒนามาแล้ว 4 - 5 ปี ด้วยโรงเรียนมีเวลาในคาบเรียนน้อยทำให้การนำสื่อมาใช้ไม่ทันกับเป้าหมายที่ตั้งไว้แต่ถ้าทำได้ถือว่าเป็นเรื่องที่ดีมาก แต่ด้วยเวลาที่มีผลทำให้การเรียนการสอนมีคุณภาพต่ำ แต่การจัดการนั้นไม่มีปัญหาอยู่ที่การปฏิบัติงานของแต่ละบุคคลจะแตกต่างกัน โรงเรียนเริ่มใช้สื่อการเรียนแล้วแต่วิชา แล้วแต่อาจารย์แต่ละคน และความสะดวกของอาจารย์ ระบบของโรงเรียน ระดับชั้นอิสลามศึกษาตอนต้น และตอนกลางถ้าวิชาภาษาอาหรับจะไม่แยกย่อย เป็นการบูรณาการภายในรายวิชาทำให้นักเรียนเรียนง่ายขึ้น เพราะในอดีตอุstadจะสอนคนละวิชาและวิธีการที่ต่างกัน นักเรียนจะไม่สามารถนำมาเชื่อมโยงได้ทำให้การตอบสนองของนักเรียนจะช้าเพราะไม่รู้ว่าจะให้ของใครคนใด แต่ถ้าเป็นคนสอนคนเดียวกันนั้นความตอบสนองจะได้ง่ายขึ้น แต่ชั้นอิสลามศึกษาตอนปลายยังมีการเรียนการสอนแบบแยกส่วนเพราะว่าโรงเรียนเทียบว่านักเรียนชานะเวีย้นั้นเทียบเท่ากับนักศึกษามหาวิทยาลัย หรือระดับอนุปริญญาแต่ที่

ปฏิบัติกันมาเพราะเป็นเอกลักษณ์ของบ้านเรา แต่ถ้าพูดเรื่องของเวลานักเรียนจะขาดทุนมาก นักเรียนจบมัธยมศึกษาปีที่ 6 อายุ 18 ปี แต่จบชั้นชานะวีย อายุ 21 ปี โรงเรียนได้พัฒนานำวิธีการมาประยุกต์ระดับมัศึกษากับมหาวิทยาลัยเพื่อให้นักเรียนคุ้นเคยกับระบบที่จะเรียนต่อไป ต่อยอดได้ง่าย ในระยะเวลา 3 ปีที่เรียนชานะวีย ถ้านักเรียน ปวช. หรือ ปวส. ในเวลา 3 ปีก็ได้รับประกาศนียบัตรอนุปริญญา แต่นักเรียนของเรานั้นไม่ได้เลยและไม่สามารถไปเรียนต่อในมหาวิทยาลัยในประเทศได้

4. ในโรงเรียนของท่านมีการวัดและประเมินผลผู้เรียนเพื่อส่งเสริมในการสร้างผู้เรียนสู่ความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์หรือไม่ อย่างไร

ผู้แทนฝ่ายวิชาการศาสนา : ทางด้านความรู้ถ้าโรงเรียนเอกชนส่วนใหญ่จะประเมินจากคะแนนกิจกรรม คะแนนเก็บ คะแนนสอบปลายภาค ถ้านักเรียนไม่สามารถทำข้อสอบปลายภาคโรงเรียนจะสามารถวัดความรู้นักเรียนได้หรือไม่? เพราะบางครั้งความรู้ที่นักเรียนตอบไม่ได้แต่นักเรียนมีความรู้ บางทีนักเรียนทำข้อสอบไม่ได้แต่อาจจะสามารถพัฒนาชุมชนได้มากกว่านักเรียนที่ทำข้อสอบได้ เรื่องทักษะส่วนใหญ่การเรียนรู้ของนักเรียนยังด้อยอยู่ถ้าจะให้เข้ากับสังคมคือ มีปัญหาสังคม ถ้าทางด้านการศรัทธาการทำ อิบาตะฮฺ คือ จะปูพื้นฐานมาอยู่แล้วสามารถต่อยอดได้ ถ้าทางด้านคุณธรรม จริยธรรมต้องพัฒนา **ด้านจิตพิสัย** เกี่ยวกับโครงสร้างระบบการศึกษาของบ้านเรามีปัญหา ที่ระบบการศึกษาของบ้านเราที่ในระยะหลังจะเน้นทางด้านนักศึกษาที่มีอิทธิพลมากกว่าอาจารย์ผู้สอนเลยมีการเปลี่ยนแปลง เพราะนักเรียนจะทำอะไรก็ได้เหมือนเป็นพระราชา คือมีอิสระในการทำ โดยอาจารย์ผู้สอนให้คำแนะนำ ปรึกษาอย่างเดียว ถ้าจะปฏิบัติด้านอื่นนั้นก็มีขอบเขตเลยทำให้อาจารย์บางท่านบอกว่ากล่าวโอวาทเสร็จแล้วนักเรียนไม่สนใจ ทำให้บทบาทความเป็นครูลดลง **การวัดผลทางด้านอิสลามศึกษายังเน้นความจำ** หลักสูตรที่ใช้มานั้นถ้าเรียนปอเนาะจะเรียนวิชานั้นโดยตรงและหลาย ๆ ครั้งทำให้การเรียนนั้นไม่ต้องจำ จะจำได้โดยอัตโนมัติ แต่การเรียนของนักเรียนในโรงเรียนเอกชนจะล่าช้าต่างจากโรงเรียนตะหฺฟิซซึ่งนักเรียนจะจำได้เร็ว แต่การปฏิบัตินำมาใช้นั้นไม่เหมือนกันต้องมาเรียนที่หลัง แต่ละกลุ่มสาระจะมีแผนประจำปีว่าจะจัดกิจกรรมอย่างไรบ้างด้าน 4 ภาษา หรือด้านอิสลามศึกษาก็มี ถ้าโรงเรียนนำนักเรียนไปนอกสถานที่นักเรียนจะอิสระ และสามารถนำความรู้ที่ได้เรียนมาใช้ปฏิบัติ อาจารย์สามารถสังเกตได้เลย แต่ถ้าในโรงเรียนนั้นนักเรียนจะรับความรู้ด้านเนื้อหาเพียงอย่างเดียว

5. ในโรงเรียนของท่านมีการวิจัยเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษาเพื่อส่งเสริมในการสร้างผู้เรียนสู่ความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์หรือไม่ อย่างไร

ผู้แทนฝ่ายวิชาการศาสนา : เกี่ยวกับฝ่ายวิชาการศาสนายังไม่มีการประยุกต์ด้านการวิจัยส่วนใหญ่เป็นของสามัญ ครูสามัญบางท่านนำการวิจัยมาใช้ในการแก้ปัญหา เนื่องจากอุสตาซยังมีความคิดว่าจะทำไปทำไม ทำแล้วใช้อย่างไร งานวิจัยสำคัญที่สุดเพราะจะได้รู้จักนักเรียนนำมาประยุกต์ใช้เพื่อแก้ไข นำมาเพิ่มเติมได้แต่อุสตาซยังใช้วิธีการเดิม ทำให้ไม่สามารถนำมาปฏิบัติได้จริง ต้องใช้วิธีเชิงจิตวิทยา

6. ในโรงเรียนของท่านมีการใช้สื่อ นวัตกรรม และเทคโนโลยีเพื่อการศึกษาเพื่อส่งเสริมในการสร้างผู้เรียนสู่ความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์หรือไม่ อย่างไร

ผู้แทนฝ่ายวิชาการศาสนา : สื่อที่ใช้อยู่ในโรงเรียน คือ สื่อที่ถ่ายทอดอาจารย์ผู้สอนและถ่ายทอดนักเรียน เช่น สอนวิชาภาษาอาหรับก็จะใช้สื่อที่เกี่ยวกับภาษา นำภาพมาให้นักเรียนบรรยาย พูดคุย สอบถาม ทางด้านศาสนาห้องปฏิบัติการยังไม่ครอบคลุมอุปกรณ์ต่าง ๆ เช่น โปรเจคเตอร์ โทรทัศน์ ผู้ที่จะนำมาปฏิบัติยังไม่มีความรู้โดยเฉพาะอาจารย์ศาสนาไม่ค่อยได้ใช้สื่อและเทคโนโลยีเลยทำให้เป็นช่องโหว่ ในห้องคิงหากคุณลักษณะใน 8 ด้าน พัฒนาได้ประมาณ 6 ด้าน แต่จะขาดด้านจริยธรรมโรงเรียนต้องเข้มงวดมากขึ้น

7. ในโรงเรียนของท่านมีการพัฒนาแหล่งการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมในการสร้างผู้เรียนสู่ความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์หรือไม่ อย่างไร

ผู้แทนฝ่ายวิชาการศาสนา : แหล่งเรียนรู้ในบริเวณโรงเรียนมีผลมากต่อการเรียนของนักเรียน แต่เนื่องจากบริเวณโรงเรียนจำกัดแหล่งเรียนรู้จึงไม่ค่อยมี แต่ถ้าภายนอกโรงเรียนแล้วแต่ละกลุ่มสาระการเรียนรู้จะเป็นผู้พานักเรียนไปทัศนศึกษา ในโรงเรียนยังสามารถพัฒนามุมต่าง ๆ เพื่อให้เกิดกับนักเรียน ทาวิธีการจัดการเพื่อให้เกิดประโยชน์ เรานั่งภายในโรงเรียนเรื่องการดูแลรักษา และมีหน่วยงานจากสาธารณสุขมาให้ความรู้แก่นักเรียนทุกปี ปีละหลายครั้ง มาตรวจสุขภาพจากคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดมาการเผยแพร่ความรู้ และมีรุ่นพี่มาให้ความรู้ด้วยเช่นกัน

8. ในโรงเรียนของท่านมีการนิเทศการสอนเพื่อส่งเสริมในสร้างผู้เรียนสู่ความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์หรือไม่ อย่างไร

ผู้แทนฝ่ายวิชาการศาสนา : ทางโรงเรียนมีทีมงานนิเทศ ซึ่งมีการนิเทศทุกเทอม เทอมละประมาณ 2 ครั้ง แล้วแต่ความเหมาะสม มีทั้งแบบแจ้งให้รู้ล่วงหน้า และแบบไม่แจ้งให้รู้ล่วงหน้า มีการแต่งตั้งคำสั่งเรียบร้อยมีทั้งครูศาสนาและครูสามัญ ปัญหาอันดับแรกคือ แผนการเรียนมีแต่ไม่ได้ปฏิบัติตามแผน ถ้าครูวิชาภาษามลาญโรงเรียนได้ให้อุสตาซสอนภาษามลาญเหมือนกับหนังสือคือใช้ภาษามลาญกลาง ส่วนการนิเทศนั้นฝ่ายศาสนาก็นิเทศฝ่ายศาสนา ฝ่ายสามัญก็นิเทศฝ่ายสามัญ

9. ในโรงเรียนของท่านมีการแนะแนวการศึกษาเพื่อส่งเสริมในสร้างผู้เรียนสู่ความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์หรือไม่ อย่างไร

ผู้แทนฝ่ายวิชาการศาสนา : การแนะแนวจะเน้นเรื่องการเรียนรู้ต่อ ด้านท่องเที่ยวเกี่ยวกับท่องเที่ยวท้องถิ่น ฝ่ายแนะแนวของโรงเรียนมีครูสามัญอย่างเดียว แต่ครูผู้สอนทุกคนสามารถแนะแนวนักเรียนได้ ส่วนการแนะแนวการศึกษาต่อในต่างประเทศไม่มีเวทีโดยเฉพาะถ้าของสามัญมีแต่ศาสนายังไม่มี ระบบของโรงเรียนหากนักเรียนจะไปเรียนต่างประเทศด้านศาสนาโดยตรงผู้บริหารจะเป็นผู้รับผิดชอบดูแลโดยตรง ด้านสถานที่เรียน ด้านทุนการศึกษา ทางโรงเรียนมีทุนให้เรียนในต่างประเทศเป็นทุนของผู้รับใบอนุญาต สำหรับไปเรียนประเทศอียิปต์ ให้ปีละ 1 คน ถ้านักเรียนกลับมาก็ให้มาช่วยสอนในโรงเรียนประมาณ 1 ปี หรือ 2 ปี โครงการดังกล่าวนี้โรงเรียนได้ดำเนินการปีนี้เป็นปีที่ 5

10. ในโรงเรียนของท่านมีการพัฒนาระบบการประกันคุณภาพการศึกษาเพื่อส่งเสริมในการสร้างผู้เรียนสู่ความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์หรือไม่ อย่างไร

หัวหน้าฝ่ายวิชาการศาสนา : ในระบบประกันคุณภาพมีตัวชี้วัดต่าง ๆ และโรงเรียนก็ได้สรุปเป็น SAR ทุกปีตามระบบที่ต้องส่งให้สำนักงานการศึกษาเอกชนจังหวัด เมื่อทำโครงการในปีถัดไปก็จะมาดูผลสรุปของ SAR ของปีที่แล้วมาจัดทำโครงการ เช่น ตัวชี้วัดในด้านคุณธรรมจริยธรรมไม่ผ่าน หรือได้ประมาณ 60% ซึ่งการประกันคุณภาพภายในส่งผลในทุก ๆ ด้าน ทั้ง 8 ด้าน เพียงแต่ว่าในการปฏิบัติจริงแล้วครูที่รับผิดชอบในการคิดโครงการ ปีการศึกษาใหม่จะแบ่งให้

ครูแต่ละกลุ่มสาระคิดโครงการ เช่น ในตัวชี้วัดด้านการเข้ากับผู้อื่นครูคนใดได้รับผิดชอบ ด้านการปฏิบัติ
 ตนตามศาสนาครูคนใดได้รับผิดชอบ ครูแต่ละคนจะได้รับตัวชี้วัดไป แล้วไปคิดโครงการอย่างไรที่จะให้
 ครอบคลุมตัวชี้วัดที่ทางวิชาการกำหนดให้ ครูก็ต้องไปดูใน SAR ของปีที่ผ่านมาว่าอยู่ในระดับเท่าไร
 แล้วนำข้อมูลที่ได้ไปทำเป็นโครงการเพื่อให้ด้านนั้นมีการพัฒนาขึ้น แต่ครูบางคนไม่ได้มองไปที่
 SAR เพียงได้รับตัวชี้วัดและคิดโครงการขึ้น ทำให้บางครั้งไม่ต่อยอดจากปีที่ผ่านมา แต่ครูบางคนก็
 ทำตามระบบ

11. ในโรงเรียนของท่านมีการส่งเสริมความรู้ทางวิชาการแก่ชุมชนเพื่อส่งเสริม ในการสร้างผู้เรียนสู่ความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์หรือไม่ อย่างไร

หัวหน้าฝ่ายวิชาการศาสนา : เมื่ออดีตจะมีการทำวิทยุโรงเรียน แต่ปัจจุบันไม่มี
 แล้ว จะเป็นการให้ความรู้ด้านอิสลาม และมีการบำเพ็ญประโยชน์ร่วมกับชุมชน มีโครงการฝึกฝน
 นักลูกบะฮ์ฮ์แต่ปีนี้ปีแรกจึงยังไม่มีการผลิตนักลูกบะฮ์ให้แก่ชุมชนโครงการดังกล่าวเป็นผล
 มาจากการ SAR ของปีที่ผ่านมา ซึ่งผลของ SAR ปีที่ผ่านมาปรากฏชัดว่าทางโรงเรียนกับชุมชนยัง
 ขาดด้านนี้ ครูที่รับผิดชอบด้านชุมชนจึงเสนอโครงการขึ้นเพื่อฝึกฝนนักเรียนให้เป็นนักลูกบะฮ์แล้ว
 ส่งไปยังชุมชน

12. ในโรงเรียนของท่านมีการประสานความร่วมมือในการพัฒนาวิชาการกับ สถานศึกษาและองค์กรอื่น ๆ เพื่อส่งเสริมในการสร้างผู้เรียนสู่ความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์หรือไม่ อย่างไร

หัวหน้าฝ่ายวิชาการศาสนา : มีมหาวิทยาลัยจากอินโดนีเซียจะส่งนักศึกษาวิชา
 ฝึกสอน 1 เดือน และเมื่อโรงเรียนจัดงานวิชาการก็จะเชิญนักเรียนจากโรงเรียนอื่น ๆ โดยเฉพาะ
 นักเรียนระดับประถมเข้ามาร่วม รวมถึงตาดีกาด้วย ส่วนจากองค์กรอื่น ๆ ก็มีของสำนักงานกองทุน
 สนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (สสส) ที่เข้ามาให้ความรู้แก่นักเรียน

13. ในโรงเรียนของท่านมีการส่งเสริมและสนับสนุนงานวิชาการแก่บุคคล ครอบครัว องค์กร หน่วยงานและสถาบันอื่นที่จัดการศึกษา เพื่อส่งเสริมในการสร้างผู้เรียนสู่ความ เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์หรือไม่ อย่างไร

หัวหน้าฝ่ายวิชาการศาสนา : โรงเรียนมีโครงการประจำปีเป็นซัมเมอร์ที่สถาบัน ภาษา UIA ประเทศมาเลเซียซึ่งโรงเรียนให้ทุนนักเรียนไปเรียนเป็นประจำทุกปี ประมาณ 2 – 3 ปีที่ แล้วส่งนักเรียนไป 10 คน ทั้งชายและหญิงใช้วิธีสอบคัดเลือก ไปเรียนภาษาอังกฤษและภาษา อหรับ โดยสนับสนุนค่าเรียน ค่าที่พัก และค่าเดินทาง เป็นระยะเวลา 1 เดือน การพัฒนาการ ของนักเรียนคือกล้าที่จะใช้ภาษามากยิ่งขึ้น

14. ปัจจัยแห่งความสำเร็จในการส่งเสริมผู้เรียนสู่ความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ใน สถานศึกษาของท่านคือ

หัวหน้าฝ่ายวิชาการศาสนา : คือความร่วมมือระหว่างครูและผู้บริหาร เพราะว่า คนที่จะเข้าถึงนักเรียนได้ก็คือ ครู คนที่จะสร้างให้นักเรียนเกิดคุณลักษณะทั้ง 8 คุณลักษณะก็คือ ครูผู้สอน เพราะครูผู้สอนอยู่กับนักเรียนตลอด โดยผู้บริหารก็ต้องสร้างนโยบายที่จะทำให้เกิด 8 คุณลักษณะกับนักเรียน แต่ในที่สุดแล้วทั้งผู้บริหารที่ให้นโยบายและครูที่อยู่กับเด็กทั้ง 2 ฝ่าย ก็ ต้องมีความร่วมมือที่ดีต่อกัน ต่างมองเห็นถึงความสำคัญของกันและกัน ถ้าทั้ง 2 ฝ่ายมีความ ร่วมมือที่ดีต่อกันครูก็จะเกิดความตระหนักในตนเองที่จะต้องทำให้นักเรียนเกิดทั้ง 8 คุณลักษณะ

15. ท่านมีมุมมองอย่างไรในการสร้างผู้เรียนสู่ความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ ?

หัวหน้าฝ่ายวิชาการศาสนา : ในการสอนทุกวิชาทางโรงเรียนกำหนดให้ครูประเมิน นักเรียน 3 ด้าน คือ ด้านพุทธิพิสัย ด้านทักษะพิสัย และจิตพิสัย ด้านจิตพิสัยนั้นครอบคลุมหมดเลย ไม่ว่าจะสอนเรื่องอะไรก็ต้องมีการประเมินส่วนจิตพิสัยด้วย

16. ข้อเสนอแนะอื่น ๆ

หัวหน้าฝ่ายวิชาการศาสนา : กุญแจสำคัญอยู่ที่ครูถ้าครูไม่เข้าใจว่าต้องสอนให้ นักเรียนมีคุณลักษณะทั้ง 8 ด้านก็จบ บางคนมองออกเข้าใจแต่ไม่สามารถประยุกต์สิ่งที่ตนเองต้องสอน เพื่อให้เกิดทั้ง 8 ด้านก็เป็นเรื่องที่ยาก ทางฝ่ายวิชาการต้องเป็น Coaching ให้กับครูซึ่งถ้าโรงเรียนไม่มี ความสามารถในการดำเนินนี้ ก็ควรมีคนนอกมาช่วยพูดได้ แต่สำคัญต้องเกิดที่ครู ครูต้องมองให้ออกและ ทำให้เป็น

โรงเรียนจริยธรรมศึกษามูลนิธิ อำเภोजะนะ จังหวัดสงขลา

สัมภาษณ์ เมื่อวันที่ ๒๒ กันยายน ๒๕๕๙

1. ท่านตระหนักถึงความสำคัญและความจำเป็นของการสร้างผู้เรียนสู่ความเป็น
มนุษย์ที่สมบูรณ์หรือไม่อย่างไร

ผู้อำนวยการโรงเรียน : โรงเรียนตระหนักในคุณลักษณะทั้ง 8 ด้าน ที่กล่าวมา
ทั้งหมดทุกด้าน ถ้านักเรียนมีคุณลักษณะเป็นทั้งหมดก็เป็นดี ยิ่ง แต่ว่าในปัจจุบันนี้โรงเรียนยังทำให้
เด็กได้ไม่ทั้งหมดแต่ถ้ามีความตระหนักจะทำให้เกิดทั้ง 8 ด้าน แต่ปัจจุบันยังขาดด้านอาชีพ

2. ในโรงเรียนของท่านมีการบริหารหลักสูตรและ/หรือมีการจัดกิจกรรมใน
หลักสูตรเพื่อส่งเสริมในสร้างผู้เรียนสู่ความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์หรือไม่ อย่างไร

หัวหน้าฝ่ายวิชาการสามัญ : โรงเรียนมีการจัดหลักสูตรตามความต้องการของ
ผู้เรียน

หัวหน้าฝ่ายวิชาการศาสนา : โรงเรียนมีในเรื่องของกิจกรรมเสริมหลักสูตร เช่น
โรงเรียนมีกิจกรรมฝึกให้นักเรียนได้สนทนา และนักเรียนที่เด่นก็ส่งเสริมให้ไปในระดับที่สูงขึ้น เช่น ส่ง
นักเรียนเข้าร่วมการแข่งขันเล่าเรื่องเป็นภาษาอาหรับ และเล่าเรื่องเป็นภาษาอังกฤษในการแข่งขัน
ต่าง ๆ เหล่านี้เป็นกิจกรรมพัฒนาด้านสติปัญญา ส่วนหลักสูตรมีการบูรณาการอิสลามศึกษา ใน
เรื่องของการตรึงปิยะฮาลออบรม เรื่องคุณธรรม จริยธรรม ไม่ใช่แต่เพียงครูที่สอนในรายวิชาศาสนา
(ดีนียะฮ) อย่างเดียว ในเรื่องของเป็นเชิงวิชาการ วิชาสามัญครูทุกคนที่เข้าสอนต้องมีการตรึงปิยะฮ
นักเรียน ตัวอย่างเช่น การพูดถึงประเด็นเรื่องชู้สาวโรงเรียนไม่จำกัดว่าต้องเป็นอุสตาซ ครูศาสนา
อย่างเดียว ครูที่สอนในรายวิชาสามัญที่ก็จะพูดกับนักเรียนในเรื่องนี้ด้วยเช่นกัน นี่ก็ถือเป็นการบูรณา
การเข้าไปช่วยกันดูแลนักเรียน ยกตัวอย่างว่าถ้าโรงเรียนจะปลูกฝังเรื่องการใช้มีโซเซียลมีเดีย ใน
เรื่องกรณีเรื่องชู้สาว ส่องไปทางชู้สาวเยอะ ครูที่สอนศาสนา สามัญก็จะช่วยกันพูด ช่วยกันย้ำก่อนเข้า
บทเรียนที่เป็นรายวิชาหรือไม่ก็หลังเรียนและย้ำเวลาเข้าแถว

ผู้อำนวยการโรงเรียน : ในการสอนคุณธรรม จริยธรรม การศรัทธาทั้งหมด ไม่ว่าจะ
จะเป็นวิชาสามัญหรือศาสนาต้องใส่เข้าไปในแผนการสอน

3. ในโรงเรียนของท่านมีการจัดกระบวนการเรียนการสอนเพื่อส่งเสริมในสร้างผู้เรียนสู่ความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์หรือไม่ อย่างไร

หัวหน้าฝ่ายวิชาการศาสนา : กิจกรรมการปรับทัศนคติให้กับคุณครูก่อนจะเริ่มเข้าสอน เช่น วันนี้คุณครูจะพูดเรื่องเดียวกันคุณครูทุกคนที่จะเข้าไปสอนในทุกห้อง ทุกชั้นเรียนจะพูดเรื่องเดียวกัน สมมติว่าวันนี้ จะพูดเรื่องของการการบริจาต (เศาะตะเกาะฮฺ) ความสำคัญของการบริจาต ผู้บริหารก็จะบอกคุณครูว่าวันนี้ครูทุกคนก่อนที่จะเข้าสอนสัก 5 นาที ให้พูดในเรื่องนี้ทุกห้อง และเตรียมการวันนี้ สอนพຽນนี้ ครูจะทราบแล้วว่าก่อนจะเข้าสอนต้องพูดเรื่องอะไร เป็นการสนับสนุนให้นักเรียนได้ทราบเรื่องเดียวกัน พร้อม ๆ กัน และในส่วนของคุณครูเองโรงเรียนก็จะมีในส่วนของ การตรึบียะฮฺครูเหมือนกัน หมายถึงว่า ครูที่จะไปตรึบียะฮฺอบรมสั่งสอนนักเรียนนั้นตัวครูเองต้องมีการชาร์ตแบต จะต้องมึลักษณะเป็นผู้นำก่อน

หัวหน้าฝ่ายวิชาการศาสนา : โรงเรียนจะเน้นให้ครูในเรื่องของการบูรณาการรายวิชา แต่ว่าโดยศึภภาพของคุณครูแต่ละคน แต่ละท่านไม่เท่ากัน บางคนอาจจะได้ระดับหนึ่ง แต่บางคนอาจจะได้เยอะ ซึ่งยังไม่ได้ทั้ง 100 เปอร์เซ็นต์ ทั้งระบบในเรื่องของการบูรณาการที่จะเชื่อมโยงกัน ในคุณลักษณะทั้ง 8 ด้าน ถ้าหากดูในเรื่องของจิตใจและจิตวิญญาณ ครูผู้สอนวิชาศาสนาและวิชาสามัญมีคุณละมิตีกัน ครูที่สอนในรายวิชาสามัญเค้ามึพื้นฐานอิสลามิกก็มีบ้าง แต่ในส่วนของคุณเชงลึทที่ จะไปตรึบียะฮฺให้นักเรียนลักษณะนี้ก็ได้แค่ระดับหนึ่งเท่านั้น ส่วนครูผู้สอนศาสนาสิ่งเหล่านี้สามารถทำได้แต่เวลาจะไปเชื่อมโยงสาขาเชิงวิชาการ เช่นสอนเกี่ยวกับเตาฮีด การสร้างของอัลลอฮฺพยายามจะไปเชื่อมโยงกับวิทยาศาสตร์ก็ได้เพียงระดับหนึ่งเหมือนกัน แต่ที่โรงเรียนเคยทำในเชิงปฏิบัติการบูรณาการครูสามัญแต่ละคนจะมีครูที่เลี้ยงที่เป็นครูศาสนาอยู่ ครูศาสนาจะเติมเต็มให้ครูสามัญ และครูสามัญจะเติมเต็มให้ครูศาสนาเช่นกันเพราะทั้งสองมาจากความไม่สมบูรณ์ทั้งคู่ พอมาเจอกันก็เป็นไค้ชซึ่งซึ่งกันและกัน โรงเรียนส่งเสริมให้ครูสามัญเรียนต่อในชั้นชานะเวีย ซึ่งเป็นนโยบายผู้รับใบอนุญาตเวลาในที่ประชุมคุยกันในเรื่องนี้ คือ ถ้าหากว่าเป็นครูของโรงเรียนเอง เฉพาะครูที่มีความสนใจทางโรงเรียนก็พร้อมที่จะเปิดและมีประกาศนียบัตรให้เรียน แต่ถ้าจะให้สมบูรณ์อีกให้ครูที่สอนวิชาสามัญมีโอกาสได้เรียนอิสลามศึกษาตอนปลายชานะเวีย และครูที่สอนในรายวิชาศาสนาน่าจะเปิดคอร์สในเรื่องของวิทยาศาสตร์ คณิตศาสตร์ด้วย แต่วิธีแรกง่ายกว่าให้ครูสามัญมาเรียนชานะเวีย ซึ่งการให้ครูศาสนาไปเรียนสามัญเพื่อไปเก็บเกี่ยวให้รู้ระดับหนึ่งเท่าที่ครูสามัญมีภูมิอยู่จะยากกว่าวิธีแรก วิธีแรกง่ายกว่าเพราะว่าครูสามัญแต่ละท่านน่าจะทั้งหมดได้จบชั้นมุดะวัสสิฎุ

เพราะส่วนใหญ่จะเรียนในโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลาม เพราะว่าหากว่าไม่มีพื้นฐานโรงเรียนจะให้นโยบายอย่างไรก็ไปยากเหมือนกันเพราะพื้นฐานไม่มี ก็เหมือนกับครูที่นับถือศาสนาพุทธ และครูที่นับถือศาสนาคริสต์

4. ในโรงเรียนของท่านมีการวัดและประเมินผลผู้เรียนเพื่อส่งเสริมในการสร้างผู้เรียนสู่ความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์หรือไม่ อย่างไร

หัวหน้าฝ่ายวิชาการศาสนา : การวัดผลของศาสนาก็เหมือนของสามัญ คือ มี 3 ด้าน ด้านพุทธิพิสัย ด้านจิตพิสัย และด้านทักษะพิสัย เพราะว่าด้านวิชาศาสนาก็มีเรื่องของการปฏิบัติ ทักษะการปฏิบัติ บางครั้งก็ประเมินจากสภาพจริงของนักเรียน คือ ดูว่านักเรียนหลังจากที่เรียนไปแล้ว โดยเฉพาะอย่างยิ่งเรื่องคุณธรรม จริยธรรมนักเรียนไปปฏิบัติได้ถูกต้องหรือไม่ ส่วนด้านความรู้โรงเรียนประเมินอยู่แล้ว แต่นักเรียนยังขาดเรื่องจิตใจ จิตวิญญาณ นักเรียนบางคนคิดว่าเมื่อมาเรียนแล้ว ฉันเรียน ฉันรู้ ฉันทำได้แต่ในเรื่องของจิตใจยังไม่ได้ขัดเกลา การขัดเกลาด้านจิตใจ (ตชกียะห์ในด้านรูฮานีย) ยังอ่อน การละหมาดนักเรียนในโรงเรียนละหมาดแต่ว่า ภาพที่โรงเรียนอยากเห็น คือ เมื่อได้ยินเสียงอาซานนักเรียนก็เร่งรีบที่จะไปละหมาดเลย แต่บางครั้งได้ยินเสียงอาซานยังอืดอาดยืดอาด รอให้อีกมัตก่อนถึงไปเอาน้ำละหมาดแล้วก็ละหมาด ที่โรงเรียนอยากให้เห็นก็คือ เด็กตระหนักเห็นความสำคัญจนจะเข้าเวลาละหมาดยังไม่อาซานก็ไปอาบน้ำละหมาด ไปนั่งในมัสยิด ไปนั่งอ่านอัลกุรอาน ในส่วนนี้ก็ยังมีแต่ยังเป็นส่วนน้อยอยู่

หัวหน้าฝ่ายวิชาการสามัญ : ครูศาสนาของโรงเรียนก็ให้ทำแผนเหมือนครูสามัญ ผลการเรียนรู้ก็ต้องตั้งเหมือนกันฝ่ายวิชาการก็จะประเมินไปตามแผนที่คุณครูส่งต้องครอบคลุมทั้ง 3 ด้าน แต่ปัจจุบันนักเรียนยังขาดเรื่องการนำไปใช้

5. ในโรงเรียนของท่านมีการวิจัยเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษาเพื่อส่งเสริมในการสร้างผู้เรียนสู่ความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์หรือไม่ อย่างไร

หัวหน้าฝ่ายวิชาการสามัญ : การทำวิจัยในชั้นเรียน ครูศาสนาส่วนใหญ่จะทำวิจัยในเชิงพฤติกรรม กับการพัฒนาผู้เรียนด้านผลสัมฤทธิ์ คือ แต่ละรายวิชาครูทุกคนต้องทำ เทอมละ 1 เรื่อง มีการประกวดและให้รางวัล ก่อนเปิดภาคเรียนต้องอบรมวิจัยให้กับครู เพราะครูของโรงเรียนเราจะมีเข้ามาใหม่ทุก ๆ ปีการศึกษา โรงเรียนจึงต้องอบรมให้ก่อนว่าเป็นสิ่งที่คุณครูต้องทำ เพราะฉะนั้น

ต้องรู้รูปแบบของวิจัยก่อนว่าที่โรงเรียนบังคับทำอะไรบ้าง มีฟอร์มแบบไหนบ้าง ส่วนใหญ่ที่คุณครูทำก็จะมาจากบันทึกหลังการสอนเวลาครูส่งแผนการเรียนรู้ ตัวบันทึกหลังสอนเกิดปัญหาอะไรบ้างและจะเอาปัญหานั้นมาทำวิจัย และเผยแพร่ให้กับคุณครูท่านอื่น ๆ เมื่อโรงเรียนให้ครูทำวิจัยแล้ว ก็จะมีเจ้าหน้าที่ผู้รับผิดชอบงานวิจัยสรุปมาอีกที เป็นสรุปผลการดำเนินงานวิจัยอีกทีหนึ่ง ของครูทั้งโรงเรียนแล้วสรุปออกมา วิจัยมีซ้ำกันบ้างในเรื่องของพฤติกรรม เช่น การเข้าเรียนสาย หรือนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 จะสมาธิสั้นบ้างเพราะจะติดตามจากประถมศึกษา เช่น เข้าห้องสายหรือออกไปตีมน้ำบ่อย ๆ

หัวหน้าฝ่ายวิชาการศาสนา : ครูศาสนาจะวิจัยการโดยใช้เครื่องมือ ยกตัวอย่าง เช่น สอนวิชาภาษาอาหรับ นักเรียนอ่านไม่ค่อยได้เพราะว่าเด็กที่เข้ามามัธยมศึกษาปีที่ 1 การสอบโอเน็ตค่าของคะแนนโอเน็ตในระดับอิสลามศึกษาตอนต้น ตอนกลาง และตอนปลาย คะแนนของตอนต้นไม่ค่อยสูง ตอนกลางพอใช้ได้ แต่ตอนปลายสูง แสดงว่านักเรียนก่อนที่จะเข้ามาเรียนที่โรงเรียนชั้นพื้นฐานนักเรียนบางคนยังไม่ได้เรียนมา บางคนเรียนครุสัมพันธ์มา เรียนตาดีกามาก็ไม่ค่อยมีปัญหา เพราะฉะนั้นเมื่อครูสอนภาษาอาหรับก็ทำวิจัยในชั้นเรียน คือ ทาวิธีการหรือว่าเครื่องมือที่จะให้นักเรียนเข้าถึง และสามารถที่จะอ่าน เขียนภาษาอาหรับได้เร็ว โดยที่ค้นพบคือโรงเรียนใช้หลักสูตรของกิรออาตี จะเป็นแบบอ่านหรือแบบเขียนถ้าใช้สูตรกิรออาตีนักเรียนจะมีพื้นฐานในการใช้ภาษาอาหรับได้ง่าย เพราะเริ่มจากง่ายไปหายาก โดยเฉพาะอย่างยิ่งการวิจัยแก้ปัญหา เช่น นักเรียนเข้าห้องเรียนสาย นักเรียนเคยมีพฤติกรรมพูดจาไม่สุภาพ นักเรียนชอบนั่งหลับในห้องเรียน ถ้าหัวข้อเรื่องการทำวิจัยมาจากบันทึกหลังสอนจริง ๆ จะสามารถแก้ปัญหาได้ เพราะครูไปเจอปัญหาแล้วมาทำวิจัยว่าปัญหาเหล่านี้ และผลก็เอาไปใช้จริง ๆ ก่อนทำวิจัยครูต้องส่งหัวข้อเรื่องก่อน แล้วโรงเรียนจะพยายามไม่ให้ซ้ำเรื่องกัน เพื่อที่จะสามารถแลกเปลี่ยนกันได้

6. ในโรงเรียนของท่านมีการใช้สื่อ นวัตกรรม และเทคโนโลยีเพื่อการศึกษาเพื่อส่งเสริมในการสร้างผู้เรียนสู่ความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์หรือไม่ อย่างไร

ผู้อำนวยการโรงเรียน : โรงเรียนมีโปรเจคเตอร์ และก็สมาร์ททีวีให้ครูใช้สื่อในการสอน มีทุกห้องเฉพาะชั้นบนที่จะมีทุกห้อง ส่วนชั้นล่างห้องจะเป็นห้องรวมให้ใช้ และมีในห้องสมุด ห้องคอมพิวเตอร์ ห้องวิทยาศาสตร์ และได้อาคารชั้นล่างเลือกใช้เลยในระดับมัธยมศึกษา

หัวหน้าฝ่ายวิชาการศาสนา : หากครูจะใช้แล้วมีจำนวนนักเรียนมากก็สามารถใช้ห้องประชุมได้เลย หรือไม่ก็ห้องสมุด ห้องประชุมก็สามารถใช้โปรเจคเตอร์ได้เลย ห้องสมุดก็มีความสามารถที่พร้อมใช้งานได้ ด้านการผลิตสื่อ โรงเรียนก็สนับสนุนให้ครูผลิตสื่อเอง โดยเฉพาะครูคณิตศาสตร์จะมีสื่อเยอะ ครูศาสนาผลิตสื่อเอง เช่น การสอนประวัติก็มี มีการทำผังกะบะฮ การแกะวาฟ แต่เนื่องจากชำรุดไปแล้วเนื่องจากโรงเรียนขาดห้องที่จะเก็บ เพราะสื่อโรงเรียนมีสื่อจำลองสงคราม ซึ่งสื่อเหล่านี้ครูกับนักเรียนช่วยกันทำในเรื่องของผังต่าง ๆ แทนที่ครูจะสอนนักเรียนโดยให้ดูในหนังสือ ทำเป็นผังเป็นโครงสร้างออกมาและให้นักเรียนทำกันเอง

หัวหน้าฝ่ายวิชาการสามัญ : ผู้บริหารโรงเรียนมีนโยบายเสมอให้ครูนั้นผลิตสื่อนวัตกรรม โดยจะเก็บสื่อและนวัตกรรมไว้ที่ห้องวิชาการ และห้องสมุดเพราะโรงเรียนไม่มีห้องสื่อโดยเฉพาะ

7. ในโรงเรียนของท่านมีการพัฒนาแหล่งการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมในการสร้างผู้เรียนสู่ความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์หรือไม่ อย่างไร

หัวหน้าฝ่ายวิชาการศาสนา : โรงเรียนของเรามีแหล่งการเรียนรู้ทั้งภายในและภายนอกก็โรงเรียน แหล่งเรียนรู้ภายนอกถ้าหากเป็นภาษาอังกฤษ หรือวิทยาศาสตร์ก็จะพานักเรียนไปศึกษาภายนอกโรงเรียน เช่น พานักเรียนไปดูโรงงานผลิตไฟฟ้าที่จะนะ โรงเรียนทำเป็นโครงการตั้งแต่ระดับอนุบาล ประถมศึกษา และมัธยมศึกษา โดยที่โรงเรียนเป็นผู้สนับสนุนงบประมาณทุกครั้ง ที่เดินทาง เช่น ครูวิทยาศาสตร์ที่เป็นครูผู้หญิงล้วน ๆ พานักเรียนไปนอกสถานศึกษา ก็ต้องให้ครูผู้ชายที่เป็นอุstadzไปด้วย เพื่อที่ได้ช่วยแก้ไขเมื่อเกิดปัญหา เป็นอะมีร์ในการนำครูและนักเรียนไป เช่น การนำละหมาดย่อสำหรับเดินทาง แม้ว่านักเรียนเคยเรียนเรื่องละหมาดย่อ ละหมาดรวมแล้ว แต่บางครั้งเกิดความลังเลไม่มั่นใจอุstadzก็บอกได้ และอุstadzก็จะประสานกับนายหัวเกี่ยวกับจุดหมายที่จะละหมาดในแต่ละจุด เป็นต้น แหล่งเรียนรู้ที่นักเรียนไปแล้วเกิดประโยชน์ต่อนักเรียนที่เห็นเด่นชัด คือ นักเรียนที่ไปประเทศมาเลเซีย เหมือนนักเรียนได้เปิดโลกทัศน์ และมุมมองใหม่ นักเรียนได้ไปพิพิธภัณฑ์ข้าว และศูนย์วิทยาศาสตร์สิ่งที่นักเรียนได้เพิ่มคือด้านภาษา และการใช้เงินต่างประเทศ นักเรียนจะมีความสุขเมื่อได้เรียนรู้ และสามารถกลับมาเล่าให้เพื่อน ๆ ที่อยู่โรงเรียนฟัง ทำให้เพื่อน ๆ ที่อยู่โรงเรียนก็อยากจะไปบ้าง

ผู้อำนวยการโรงเรียน : เมื่อพานักเรียนไปศึกษาแหล่งเรียนรู้ภายนอกโรงเรียน นักเรียนได้ทักษะทางสังคม ด้านคุณธรรมจริยธรรมก็ได้ ซึ่งครอบคลุมในลักษณะอันพึงประสงค์ หลากๆ ด้านด้วยกัน

8. ในโรงเรียนของท่านมีการนิเทศการสอนเพื่อส่งเสริมในสร้างผู้เรียนสู่ความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์หรือไม่ อย่างไร

หัวหน้าฝ่ายวิชาการ : การนิเทศครูโรงเรียนจะมีแบบฟอร์มที่ชัดเจนเลยว่า ด้านใดบ้างที่โรงเรียนต้องการให้เกิดในตัวผู้เรียน ซึ่งโรงเรียนจะแต่งตั้งคณะกรรมการนิเทศขึ้น โดยจะนิเทศ 3 ด้านใหญ่ ๆ ด้านที่ 1 ด้านของการเรียนการสอนในชั้นเรียน ด้านที่ 2 ด้านบุคลิกภาพของครู ด้านที่ 3 เรื่องนักเรียนประเมินครู ด้านที่ 1 เรื่องการเรียนรู้ของครู การจัดห้องเรียน การควบคุมชั้นเรียนทั้งหมด การเข้าสอนตรงเวลาหรือไม่นี้เป็นเอกสารชุดที่หนึ่ง ด้านที่ 2 ด้านบุคลิกภาพของครู การแต่งกาย เรื่องการใช้ภาษาของครู การปฏิสัมพันธ์กับครูด้วยกันเอง หรือกับนักเรียน ส่วนด้านที่ 3 นักเรียนจะเป็นผู้ประเมินครู ประเมินว่าครูสอนเป็นอย่างไรบ้าง โดยนักเรียนในห้องที่ครูสอนในแต่ละห้องจะเป็นผู้ประเมิน นักเรียนจะมีแบบฟอร์มการประเมินแล้วนำมาส่งที่วิชาการ ครูที่สอนวิชาสามัญหัวหน้าวิชาการสามัญจะเป็นผู้ดูแล ของครูศาสนาที่เป็นหัวหน้าวิชาการศาสนา แล้วก็มีประเมินผลด้วย **ปัญหาการนิเทศ** ที่พบคือ เวลาไม่เพียงพอสำหรับการนิเทศ โรงเรียนก็จะเลือกที่จะนิเทศครูเข้าใหม่ก่อน เพราะครูเก่าอย่างน้อยเคยผ่านการนิเทศมาแล้ว 2 - 3 ครั้ง ส่วนครูใหม่ที่ไม่เคยนิเทศก็ไม่รู้ว่าสอนเป็นอย่างไร โดยผู้นิเทศจะเข้าไปนั่งในห้องเลย เมื่อนิเทศเสร็จก็เรียกครูมาคุยว่ามีผลการนิเทศเป็นอย่างไร โดยจะเรียกคุยส่วนตัว ว่าจุดเด่นของครูคืออะไร และจุดด้อยคืออะไร และควรปรับปรุงอย่างไร เป็นต้น

ผู้อำนวยการโรงเรียน : ปัญหาที่พบในการนิเทศ คือ ตารางนิเทศครูมีจำนวนมาก ซึ่งบางครั้งคณะกรรมการนิเทศก็มีสอนชนกับตารางนิเทศ ทำให้การนิเทศไม่เป็นไปตามกำหนด

9. ในโรงเรียนของท่านมีการแนะแนวการศึกษาเพื่อส่งเสริมในสร้างผู้เรียนสู่ความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์หรือไม่ อย่างไร

ผู้อำนวยการโรงเรียน : โรงเรียนมีห้องแนะแนวอยู่ สำหรับนักเรียนก็สนใจเข้าไปแนะแนวในเรื่องของด้านอาชีพ ด้านการศึกษาต่อ เมื่อเรียนจบจะไปต่อที่ใดและประกอบอาชีพอะไร

จะมีครูแนะแนวให้คำปรึกษา ครูแนะแนวสอนด้วยถ้ามีคาบว่างของค่านักเรียนก็จะดูแลแล้วจะมาปรึกษาในคาบว่าง นักเรียนในโรงเรียนมีไปศึกษาต่อต่างประเทศ เช่น ประเทศอินโดนีเซีย ประเทศมาเลเซีย ประเทศชูดาน ประเทศ โมร็อกโค ประเทศอียิปต์ และตุรกี เป็นต้น ซึ่งครูศาสนาเป็นผู้แนะแนวในเรื่องของต่างประเทศ

10. ในโรงเรียนของท่านมีการพัฒนาระบบการประกันคุณภาพการศึกษาเพื่อส่งเสริมในการสร้างผู้เรียนสู่ความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์หรือไม่ อย่างไร

ผู้อำนวยการโรงเรียน : ทางโรงเรียนเพิ่งผ่านการประกันคุณภาพภายในจากต้นสังกัดมาได้ประมาณ 2 – 3 สัปดาห์

หัวหน้าฝ่ายวิชาการศาสนา : โรงเรียนมีเจ้าหน้าที่จากสำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา (องค์การมหาชน) ส่วนกลางลงมาให้คำแนะนำในโรงเรียน ซึ่งครอบคลุมคุณลักษณะทุกด้าน

11. ในโรงเรียนของท่านมีการส่งเสริมความรู้ทางวิชาการแก่ชุมชนเพื่อส่งเสริมในการสร้างผู้เรียนสู่ความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์หรือไม่ อย่างไร

ผู้อำนวยการโรงเรียน : โรงเรียนมีโครงการช่วงปิดภาคเรียน เป็นโครงการค่ายส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมให้กับบุคคลภายนอก

หัวหน้าฝ่ายวิชาการฝ่ายศาสนา : โรงเรียนมีกุฎบะฮ์สุญจร และนักเรียนโรงเรียนไปมีสอนkursัมพันธ์ และหากมีมุสลิมเสียชีวิต มีงานเมอลิด หรือมีงานแต่งงานโรงเรียนก็จะส่งนักเรียนไปเข้าร่วมทุกครั้ง โรงเรียนเป็นโรงเรียนที่อยู่กับชุมชน

12. ในโรงเรียนของท่านมีการประสานความร่วมมือในการพัฒนาวิชาการกับสถานศึกษาและองค์กรอื่น ๆ เพื่อส่งเสริมในการสร้างผู้เรียนสู่ความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์หรือไม่ อย่างไร

หัวหน้าฝ่ายวิชาการฝ่ายศาสนา : โรงเรียนมีเครือข่ายจำนวนมาก เช่น โรงเรียนอัสตาดียะห์อิสลามียะห์ ชมรมที่เกาะหมี่ และที่ท่าใหญ่จังหวัดสงขลา และโรงเรียนสังกัดสมาคมโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลาม โรงเรียนจะจัดมหกรรมวิชาการนานาชาติ เชิญต่างประเทศเข้า

มาร่วมและเชิญโรงเรียนภายนอกทั้งในจังหวัดสงขลาหรือต่างจังหวัดเข้าร่วมงาน และโรงเรียนได้เข้าร่วมงานสานสัมพันธ์ครูกับกงสุลประเทศมาเลเซีย และกงสุลประเทศอินโดนีเซีย จัด มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา โดยเวียนกันจัดงานดังกล่าว สำหรับการช่วยเหลือนักเรียนยากจนโรงเรียนให้ทุนการศึกษาโดยเก็บข้อมูลจากโครงการเยี่ยมบ้านนักเรียน ส่วนอุสตาซที่โรงเรียนก็จะไปอ่านคุฎบะฮ์ในชุมชน หรือไปเป็นวิทยากรให้กับหน่วยงานอื่น ๆ ภายนอก

ผู้อำนวยการโรงเรียน : ในเดือนธันวาคม 2559 นี้ โรงเรียนจัดกีฬาสัมพันธ์กับโรงเรียนในสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานขึ้นภายในโรงเรียน

13. ในโรงเรียนของท่านมีการส่งเสริมและสนับสนุนงานวิชาการแก่บุคคล ครอบครัว องค์กร หน่วยงานและสถาบันอื่นที่จัดการศึกษา เพื่อส่งเสริมในการสร้างผู้เรียนสู่ความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์หรือไม่ อย่างไร (ผู้ให้สัมภาษณ์ได้กล่าวรวมในข้อ 11 และ ข้อ 12 ข้างต้น)

14. ปัจจัยแห่งความสำเร็จในการส่งเสริมผู้เรียนสู่ความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ในสถานศึกษาของท่านคือ

หัวหน้าฝ่ายวิชาการศาสนา : วิสัยทัศน์ของผู้บริหารมีความสำคัญ ผู้บริหารมีวิสัยทัศน์และครูสามารถที่จะตอบสนองจึงทำให้เกิดความสำเร็จ ถ้าผู้บริหารมีวิสัยทัศน์แต่ครูไม่มีศักยภาพก็ไม่สามารถประสบความสำเร็จได้ หรือถ้าครูมีศักยภาพแต่ผู้บริหารไม่ตระหนัก ไม่เห็น แสดงว่าคอยช่วยเหลือสนับสนุนก็ไม่ประสบความสำเร็จเช่นกัน ถ้าผู้บริหารมีวิสัยทัศน์ว่านักเรียนเราต้องเป็นอย่างไรที่ชัดเจน แล้วก็ถ่ายทอดลงสู่ครู ผู้บริหารชัดเจนครูก็ชัดเจน พอครูเมื่อเวลาไปให้นักเรียนบางครั้งก็ชัดเจนบ้างไม่ชัดเจนบ้าง แต่ถ้าผู้บริหารและครูไม่ชัดเจนไปให้นักเรียนอย่างไรก็ไม่ชัดเจน

15. ท่านมีมุมมองอย่างไรในการสร้างผู้เรียนสู่ความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ ?

หัวหน้าฝ่ายวิชาการศาสนา : การสร้างผู้เรียนให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ ถ้าหากดูตอนนี้ความสมบูรณ์นั้นยากที่จะสมบูรณ์ คือ จุดประสงค์ของโรงเรียนท้ายที่สุดแล้ว คือ การสอน

นักเรียนไม่ได้ตั้งเป้าว่านักเรียนสามารถที่จะสอบเข้ามหาวิทยาลัย หรือมีอาชีพที่ดี ๆ แต่ว่าอย่างดีที่สุด คือ สอนแล้วนักเรียนมีศรัทธาที่เที่ยงตรง และเป็นบ่าวที่ดีของอัลลอฮ์ อยู่ในกรอบของอิสลาม คือ สอนนักเรียนอย่างไรให้นักเรียนเป็นบ่าวที่ดี **เข้าสวรรค์นี่คือเป้าหมายของโรงเรียน** ส่วนกำไรในโลกนี้ คือ มีอาชีพการงานดี เป็นผลพลอยได้ ถ้าหาโรงเรียนสอนแล้วเด็กไม่ได้ทำงานดี ๆ แต่เป็นคนดีของสังคม เป็นบ่าวที่ดีของอัลลอฮ์ ก็มองว่าประสบความสำเร็จเช่นกัน ถ้านักเรียนสอบเข้ามหาวิทยาลัยได้แต่ว่าไม่ละหมาดก็ไม่น่าพอใจ ไม่สมกับเจตตารมย์ของผู้ก่อตั้งโรงเรียน

16. ข้อเสนอแนะอื่น ๆ

หัวหน้าฝ่ายวิชาการศาสนา : บางครั้งก็จะเป็นปัจจัยภายนอกที่โรงเรียนเองคุมไม่ได้ เหมือนกับว่าสังคมที่ส่งผลต่อนักเรียน พ่อแม่ที่บ้านสำคัญมาก ๆ เป็นคนที่ต้องรับผิดชอบเรื่องของคุณ ๆ เหมือนกับพ่อแม่บางคนส่งลูกมาโรงเรียนมีปัญหาอะไรก็โทษโรงเรียน ลืมไปว่าลูกใคร จริง ๆ พ่อแม่ต้องดูแล เหมือนเด็กสมัยนี้เมื่อย้อนกลับไปดูพ่อแม่เป็นเสียเอง พ่อแม่ไม่ละหมาดเป็นแบบอย่างที่ไม่ดี หากลองคำนวณในรอบปีเวลานักเรียนอยู่ที่โรงเรียนจริง ๆ ไม่เยอะ เวลาเด็กอยู่ที่โรงเรียนมีสังคม มีบริบทที่เป็นอิสลาม แต่เวลานักเรียนไปอยู่ในสังคมที่เปิดกว้างนักเรียนบางคนกลับไปบ้านไม่รู้ละหมาดหรือไม่ พ่อแม่ที่บ้านเป็นอย่างไร สิ่งนี้ประกอบกันที่จะส่งผลต่อตัวนักเรียน ซึ่งเป็นสิ่งที่โรงเรียนคุมไม่ได้ แต่โรงเรียนและครอบครัวต้องช่วยกันสร้างสังคมที่ดีให้กับนักเรียน

โรงเรียนดารุลมาอาเรฟมูลนิธิ อำเภอควนโดน จังหวัดสตูล

สัมภาษณ์ เมื่อวันที่ ๒๓ กันยายน ๒๕๕๙

1. ท่านตระหนักถึงความสำคัญและความจำเป็นของการสร้างผู้เรียนสู่ความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์หรือไม่ อย่างไร

ผู้จัดการโรงเรียน : หลักการของศาสนาอิสลามชัดเจนอยู่แล้ว คือ ทำอย่างไรให้นักเรียนที่มาเรียนมีความสมบูรณ์มากที่สุดในเรื่องของจริยธรรม การมีอิหม่าน การศรัทธา ควบคู่กัน กระบวนการของมนุษย์เพราะทุกคนต้องกลับไปหาพระเจ้า ทำอย่างไรที่จะให้กระบวนการศึกษาต้องสร้างคนให้สมบูรณ์ ทำอย่างไรให้นักเรียนจากที่ไม่มีความรู้ให้มีความรู้ จากมารยาทไม่ดีให้มีมารยาทที่ดี ที่เคยติดยาเสพติดให้เลิกยาเสพติด ดังนั้น การสร้างผู้เรียนให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์เป็นสิ่งจำเป็นมาก

2. ในโรงเรียนของท่านมีการบริหารหลักสูตรและ/หรือมีการจัดกิจกรรมในหลักสูตรเพื่อส่งเสริมในสร้างผู้เรียนสู่ความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์หรือไม่ อย่างไร

ผู้จัดการโรงเรียน : หลักสูตรที่โรงเรียนใช้มีหลักสูตรศาสนาและหลักสูตรสามัญ โรงเรียนพัฒนาหลักสูตรมาเรื่อย ๆ จนปัจจุบันมีการบูรณาการระหว่างวิชาศาสนาและวิชาสามัญ และพยายามพัฒนาในหลักสูตรอิสลามศึกษา และหลักสูตรวิชาสามัญให้สอดคล้องกัน นักเรียนที่จะจบด้านสามัญศึกษาต้องผ่านวิชาศาสนาทั้งหมด โดยใช้หลักสูตรสถานศึกษาเป็นตัวควบคุม นักเรียนมีวิชาที่ต้องเรียนมากขึ้นทำให้โรงเรียนมองว่าเป็นการผลิตผู้เรียนที่ไม่เฉพาะทาง โรงเรียนจึงปรับหลักสูตรให้สอดคล้องกับนักเรียนแต่วิชาการศาสนา และวิชาสามัญยังอยู่ โรงเรียนมีหลักสูตรเฉพาะสำหรับนักเรียนที่จะเข้าเรียนแพทย์ หรือวิศววะ โดยคัดเลือกนักเรียนที่มีเกรดเฉลี่ย 3.00 ขึ้นไป นักเรียนกลุ่มนี้จะเรียนเพิ่มเติมในวันอาทิตย์ ซึ่งจะเป็นวิชาสามัญโดยให้รุ่นพี่ที่ศึกษาอยู่ในมหาวิทยาลัยต่าง ๆ มาช่วยสอน ซึ่งได้ดำเนินการมาแล้ว 3 ปี

3. ในโรงเรียนของท่านมีการจัดกระบวนการเรียนการสอนเพื่อส่งเสริมในสร้างผู้เรียนสู่ความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์หรือไม่ อย่างไร

ผู้จัดการโรงเรียน : ฝ่ายวิชาการได้ประชุมหารือหรือกระบวนการจัดการเรียนการสอน ครูที่สอนวิทยาศาสตร์ต้องมีความรู้ศาสนาด้วย และสามารถอ่านอัลกุรอานได้เพื่อให้ครูเกิดความตระหนัก แต่ปัจจุบันยังไม่สามารถนำวิทยาศาสตร์มาประยุกต์กับศาสนาได้ แต่ในบางวิชาสามารถทำได้ เช่น วิชาสังคมก็ให้ครูผู้สอนเข้าไปดูอุสตาซที่สอนประวัติศาสตร์เพื่อนำมาบูรณาการกัน อาจไม่ครบทุกวิชาแต่โรงเรียนก็พยายามให้เกิดมากที่สุด

4. ในโรงเรียนของท่านมีการวัดและประเมินผลผู้เรียนเพื่อส่งเสริมในการสร้างผู้เรียนสู่ความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์หรือไม่ อย่างไร

ผู้จัดการโรงเรียน : การวัดผลที่โรงเรียนมีปกติก็คือการวัดผลระหว่างภาค และการวัดผลปลายภาค แต่ถ้าจะวัดผลเพื่อให้นักเรียนเกิดความสมบูรณ์ในทุกด้านคือวัดในเรื่องทักษะชีวิต ซึ่งเป็นส่วนที่อาจารย์วัดเป็นคะแนนเก็บ เน้นทักษะภาคปฏิบัติ ถ้าด้านศาสนาจะวัดความรู้และพฤติกรรมของนักเรียน เช่น ความรู้ดีนิสัยไม่ดีคะแนนก็อาจน้อยบ้าง เรื่องการศรัทธาของนักเรียนหากนักเรียนจะเลื่อนชั้นได้นักเรียนต้องผ่านการเช็คชื่อละหมาด ถ้านักเรียนไม่ละหมาดก็ถือว่าไม่ผ่านและมีการจัดกิจกรรมเฉพาะ เช่น การละหมาดกียามุลลัยล ถ้านักเรียนไม่ผ่านวิชาเฉพาะก็ถือว่าไม่ผ่านระดับชั้นนั้นเช่นกัน ส่วนแต่ละวิชาที่ขึ้นอยู่กับครูผู้สอน โรงเรียนมีโครงการพัฒนาศักยภาพสำหรับนักเรียนให้มีคะแนนโอเน็ตมากขึ้น เช่น มัธยมศึกษาปีที่ 6 ห้องพิเศษ จะมีการสอนโดยให้นักเรียนทำโจทย์ข้อสอบโอเน็ต ห้องอื่น ๆ ก็เริ่มการติวตั้งแต่ในช่วงกลางภาคเรียนที่ 1

5. ในโรงเรียนของท่านมีการวิจัยเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษาเพื่อส่งเสริมในการสร้างผู้เรียนสู่ความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์หรือไม่ อย่างไร

ผู้จัดการโรงเรียน : โรงเรียนมีการวิจัยในชั้นเรียน แต่ส่วนใหญ่เป็นของครูสามัญ ครูศาสนาไม่ได้บันทึกแต่ใช้วิธีการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมของนักเรียนเป็นรายบุคคล โรงเรียนเน้นให้ครูศาสนาทุกคนเป็นฝ่ายปกครอง แต่ครูสามัญก็ต้องผู้อบรมนักเรียนด้วยเช่นกัน การวิจัยของอุสตาซจึงออกมาในรูปแบบพฤติกรรมไม่ได้ออกมาในรูปแบบของเอกสาร แต่ก็เน้นให้นักเรียนเกิดคุณลักษณะทั้ง 8 ด้าน ด้านครูสามัญส่วนใหญ่จะเป็นการวิจัยในการแก้ปัญหาด้านความรู้ของนักเรียน แต่การวิจัยที่มีการบันทึกไว้เป็นสิ่งที่ดีเพื่อที่ครูท่านอื่นจะสามารถนำมาใช้ประโยชน์ต่อได้

หัวหน้าฝ่ายวิชาการ : การวิจัยจะเน้นแก้ปัญหาในหลาย ๆ ด้าน ด้าน พฤติกรรม ด้านการเรียน ด้านความเข้าใจของนักเรียนแล้วแต่ว่าในรายวิชาจะเกิดปัญหาด้านใด ถ้าครูเจอด้านใดก็จะแก้ปัญหาด้านนั้น มีทั้งแบบเอกสารและภาคปฏิบัติ แต่จะเน้นในภาคปฏิบัติมากกว่า

6. ในโรงเรียนของท่านมีการใช้สื่อ นวัตกรรม และเทคโนโลยีเพื่อการศึกษาเพื่อส่งเสริมในการสร้างผู้เรียนสู่ความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์หรือไม่ อย่างไร

ผู้จัดการโรงเรียน : หากเรารู้จักใช้ก็จะส่งผลต่อผู้เรียน โดยเฉพาะเทคโนโลยี ปัจจุบันส่งผลเยอะมาก อาจารย์เป็นผู้ผลิตสื่อ และที่โรงเรียนมีห้องโสตฯ ที่ครูสามารถนำสื่อไปสอนได้ สื่อปัจจุบันมีจำนวนมาก สามารถนำไปใช้ได้ง่ายและรวดเร็ว และโรงเรียนมีบริการ Wi-Fi ให้แก่ครูที่จะใช้อินเทอร์เน็ตในการค้นคว้าข้อมูล

หัวหน้าฝ่ายวิชาการ : การเรียนการสอนควรจะมีสื่อเพื่อพัฒนานักเรียน บางเรื่องจำเป็นต้องมีสื่อเพื่อให้นักเรียนมองภาพได้ชัดเจน และเข้าใจได้ง่ายขึ้น ท่านนปีมอัมมัด สอนก็ยังมีสื่อในการสอน

7. ในโรงเรียนของท่านมีการพัฒนาแหล่งการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมในการสร้างผู้เรียนสู่ความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์หรือไม่ อย่างไร

หัวหน้าฝ่ายวิชาการ : โรงเรียนมีแหล่งเรียนรู้ในการผลิตรายการวิทยุในโรงเรียน โดยให้นักเรียนนำเสนอข้อมูลผ่านสื่อวิทยุ โรงเรียนมีการผลิตน้ำดื่ม และทำเบเกอรี่ที่จะสามารถนำไปสู่คุณลักษณะทั้ง 8 ด้านได้ และโรงเรียนมีการจัดงานวิชาการภายในโรงเรียน เรียกว่า “สัปดาห์วิชาการ” มีทั้งการแข่งขัน และมีการแสดงผลงานของนักเรียนและครูแยกตามกลุ่มสาระ เพื่อต่อยอดไปสู่งานมหกรรมวิชาการของสำนักงานการศึกษาเอกชนจังหวัด ส่วนการแสดงและการบรรยายยังมีไม่มากนัก

ผู้จัดการโรงเรียน : การพานักเรียนไปปฏิบัติจริง เช่น การไปละหมาดให้ผู้เสียชีวิต

หัวหน้าฝ่ายวิชาการศาสนา : โรงเรียนมีการพานักเรียนไปงานวิทยาศาสตร์ และการทัศนศึกษานอกสถานศึกษา

8. ในโรงเรียนของท่านมีการนิเทศการสอนเพื่อส่งเสริมในสร้างผู้เรียนสู่ความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์หรือไม่ อย่างไร

หัวหน้าฝ่ายวิชาการศาสนา : โรงเรียนมีการนิเทศ 2 แบบ คือ นิเทศในห้องเรียนดูวิธีการสอน กระบวนการต่าง ๆ สื่อที่ครูนำมาใช้กับนักเรียน แบบที่ 2 ครูที่สอนวิชาเดียวกันมาประชุมหาวิธีการเพื่อพัฒนาการสอน มีปัญหาใดในการสอนและสามารถใช้วิธีการใดในการดึงดูดนักเรียน เพื่อนักเรียนได้รับความรู้มากที่สุด และการประเมินนักเรียน ในการนิเทศโรงเรียนจะแจ้งแก่ครูให้รับทราบเป้าหมายของการนิเทศก่อน มิใช่เพื่อการจับผิดแต่เพื่อหาวิธีการที่ดีจากครูเพื่อนำไปเผยแพร่ให้ครูคนอื่น ๆ ทราบ โดยโรงเรียนจะแต่งตั้งคำสั่งผู้นิเทศอย่างชัดเจน

9. ในโรงเรียนของท่านมีการแนะแนวการศึกษาเพื่อส่งเสริมในสร้างผู้เรียนสู่ความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์หรือไม่ อย่างไร

ผู้จัดการโรงเรียน : โรงเรียนมีการแนะแนวเพื่อเชิญชวนนักเรียนให้เข้ามาเรียนภายในโรงเรียน มีการแนะแนวนักเรียนเพื่อศึกษาต่อในระดับมหาวิทยาลัย และมีกิจกรรมช่วยเหลือนักเรียน การเยี่ยมเยียนนักเรียนที่มีปัญหา โดยมีครูสามัญเป็นผู้ดูแล

หัวหน้าฝ่ายวิชาการศาสนา : โรงเรียนเน้นการแนะแนวเพื่อการศึกษาต่อ มีการแนะแนวนักเรียนเพื่อเรียนต่อต่างประเทศ และแนะแนวด้านอาชีพให้แก่นักเรียนเมื่อเรียนจบการศึกษาแล้วจะประกอบอาชีพอะไรได้บ้าง และเชิญบุคลากรภายนอกมาแนะแนวให้ความรู้ด้านการเรียนต่อ

10. ในโรงเรียนของท่านมีการพัฒนาระบบการประกันคุณภาพการศึกษาเพื่อส่งเสริมในการสร้างผู้เรียนสู่ความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์หรือไม่ อย่างไร

ผู้จัดการโรงเรียน : โรงเรียนมีฝ่ายประกันภายในและมีทีมงานเป็นผู้ดูแล แล้วจึงให้ครูแต่ละฝ่ายทำโครงการให้สอดคล้องกับมาตรฐานที่กระทรวงศึกษาธิการกำหนดซึ่งส่งผลดีต่อ นักเรียน แต่คุณครูไม่ยอมให้มีการประกันคุณภาพการศึกษาที่ใช้เอกสารมากเกินไป บางครั้งผู้มา

ประเมินไม่ได้มีความชำนาญทางด้านการศึกษาแต่สอบผ่านเป็นผู้ประกันฯ ก็มาประเมินตามความรู้ที่มี โดยอ้างอิงเอกสาร ไม่ได้เน้นด้านการปฏิบัติ ทางที่ดีควรมีหน่วยงานของรัฐโดยเฉพาะมาแนะนำ เดือนละ 1 ครั้ง โรงเรียนต้องการคำแนะนำเพื่อต่อยอดการพัฒนาโรงเรียน เช่น ประเทศมาเลเซียจะมีการนิเทศจากหน่วยงานเฉพาะมาช่วยอาจารย์แต่ละวิชา โดยสอนให้อาจารย์ดูเป็นตัวอย่างเพื่อ อาจารย์จะได้นำเทคนิคการสอนไปปรับใช้กับนักเรียนของตนเอง

11. ในโรงเรียนของท่านมีการส่งเสริมความรู้ทางวิชาการแก่ชุมชนเพื่อส่งเสริมในการสร้างผู้เรียนสู่ความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์หรือไม่ อย่างไร

ผู้จัดการโรงเรียน : โรงเรียนมีการส่งครูไปเป็นวิทยากรภายนอก และให้ความรู้แก่ชุมชนทุก ๆ วันอาทิตย์ ผู้มาเรียนส่วนใหญ่จะเป็นชาวบ้านในชุมชนโดยสามารถนำความรู้ไปเผยแพร่ให้แก่ลูก ๆ ได้

12. ในโรงเรียนของท่านมีการประสานความร่วมมือในการพัฒนาวิชาการกับสถานศึกษาและองค์กรอื่น ๆ เพื่อส่งเสริมในการสร้างผู้เรียนสู่ความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์หรือไม่ อย่างไร

ผู้จัดการโรงเรียน : โรงเรียนมีการแลกเปลี่ยนสื่อการเรียนกับโรงเรียนอื่น ๆ มีการช่วยเหลือด้านวิชาการแก่โรงเรียนอื่น ๆ เช่น การอนุเคราะห์ให้ยืมอุปกรณ์ หรืออนุเคราะห์นักเรียนไปช่วยร้อง อนุชาติ หรือโรงเรียนอื่น ๆ จัดกิจกรรมและได้เชิญวิทยากรจากโรงเรียนไปบรรยาย ส่วนของโรงเรียนนั้นโรงเรียนจะมีการจัดบรรยายธรรมด้านศาสนาทุก ๆ เดือน โดยเชิญโรงเรียนอื่น ๆ และผู้สนใจเข้ามารับฟังบรรยาย ช่วงเช้าจะเป็นการบรรยายให้กับนักเรียนในโรงเรียน ส่วนในช่วงเย็นจะเป็นการบรรยายให้ผู้สนใจจากภายนอก

13. ในโรงเรียนของท่านมีการส่งเสริมและสนับสนุนงานวิชาการแก่บุคคลครอบครัว องค์กร หน่วยงานและสถาบันอื่นที่จัดการศึกษา เพื่อส่งเสริมในการสร้างผู้เรียนสู่ความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์หรือไม่ อย่างไร

ผู้จัดการโรงเรียน : โรงเรียนมีแผนการเยี่ยมบ้านนักเรียน โดยครูที่ไปเยี่ยมบ้านนักเรียนต้องสามารถให้ความรู้หรือให้คำปรึกษาแก่ผู้ปกครองนักเรียนได้

14. ปัจจัยแห่งความสำเร็จในการส่งเสริมผู้เรียนสู่ความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ในสถานศึกษาของท่านคือ

ผู้จัดการโรงเรียน : ความตระหนักของผู้บริหารและครูผู้สอนเป็นสิ่งสำคัญ หากครูและผู้บริหารตระหนักให้นักเรียนเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ผู้บริหารต้องตระหนักว่าต้องทำอะไร และแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นอย่างไร เช่นเดียวกับครูถ้าขาดความตระหนักที่จะให้นักเรียนเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ก็ไม่มีควมรับผิดชอบในการทำงาน การทำงานต้องมีอหฺมาน ถ้าอหฺมานยิ่งมากก็สามารถพัฒนาคนได้ดียิ่งขึ้น

15. ท่านมีมุมมองอย่างไรในการสร้างผู้เรียนสู่ความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ ?

หัวหน้าฝ่ายวิชาการสามัญ : เป็นเรื่องยากที่จะทำให้ผู้เรียนเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ ปัจจัยด้านอายุก็ส่งผล เช่น เยาวชน ผู้ใหญ่จะมีความสมบูรณ์ที่ต่างกัน เกิดความตระหนักที่ต่างกัน เมื่อวุฒิภาวะมากขึ้นความตระหนักก็มากขึ้น ถ้าเสริมเรื่องศาสนาความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ก็เกิดขึ้น แต่ระดับไม่เหมือนกันมีความสมบูรณ์ที่ต่างกันโดยต้องให้ความรู้ทางด้านศาสนาก่อน

ผู้จัดการโรงเรียน : เป้าหมายหลักการเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ คือ สวรรค์ของอัลลอฮ์ การสอนศาสนาความศรัทธาต้องมาอันดับ 1 ถ้าขาดความศรัทธาแม้จะมีความรู้ก็ยากที่จะพัฒนาตนเอง นักเรียนของโรงเรียนมีความรู้ ส่วนในเรื่องของความศรัทธารู้แต่จะให้ตระหนักอาจไม่เกิดขึ้นเหมือนผู้ใหญ่ แต่ก็เป็นสิ่งที่โรงเรียนต้องสอน โดยเริ่มจากครูเป็นแบบอย่างที่ดี เช่น ท่านนบี ผู้คนเข้ารับอิสลามเพราะอัคลาก มารยาทและแบบอย่างของท่าน ซึ่งจุดนี้เป็นการดึงดูดให้คนเข้ารับอิสลาม ดังนั้น หากเราพัฒนาตนเอง คนอื่นจะสนใจเราและพัฒนาให้เหมือนเรา

หัวหน้าฝ่ายวิชาการศาสนา : โรงเรียนสอนนักเรียนให้เกิดคุณธรรม จริยธรรม แต่ นักเรียนก็ยังไม่เกิดมีความบกพร่องในบางเรื่อง เช่น โรงเรียนสอนให้นักเรียนมีอะมานะฮ์ แต่ นักเรียนไม่มี สอนให้นักเรียนละหมาดแต่นักเรียนบางคนไม่ละหมาด เป็นต้น ซึ่งต้องพยายามทำให้ได้ คิดว่าเป็นเรื่องของคุณครูที่ต้องพัฒนาตนเองเพื่อเป็นแบบอย่างที่ดีของนักเรียน หากครูปฏิบัติเป็นตัวอย่างนักเรียนก็จะเกิดและอยากปฏิบัติเหมือนครู

16. ข้อเสนอแนะอื่น ๆ

หัวหน้าฝ่ายวิชาการสามัญ : การบริหารของโรงเรียนจะแบ่งกัน คือ ด้านศาสนาก็บริหารด้านศาสนา สามัญก็บริหารด้านสามัญ แต่ทางโรงเรียนอยากนำมาบูรณาการทั้งศาสนาและสามัญ และทุกกลุ่มสาระ แต่ปัญหาอยู่ที่ครูสามัญมีความรู้ด้านศาสนายังไม่ลึกมาก ยังไม่สามารถถ่ายทอดแก่นักเรียนได้ ซึ่งจะทำให้ต้องมีแผนบูรณาการ หรืออยากให้มีการอบรม อย่างเช่น สำนักงานศึกษาธิการภาค 8 แต่อบรมให้กับครูสามัญที่จะบูรณาการกับการสอนศาสนา หรือให้ครูสามัญและครูศาสนาสอนควบคู่กัน โดยครูศาสนาเป็นโค้ชซึ่งให้ครูสามัญ หลักสูตรเป็นการมุ่มมองแบบกว้าง ถ้าจะลงไปรายละเอียดก็คือ เป็นกลุ่มสาระในแต่ละกลุ่มสาระต้องไปแตกเองว่าจะสอนในเรื่องใดที่จะสอดแทรกในเรื่องของศาสนาอิสลามเข้าไปได้ และนำไปบูรณาการในแต่ละกลุ่มสาระ อย่างเช่น การนำอนาซีดภาษาอังกฤษมาให้เด็กฟัง หรือการนำหะดีษที่แปลเป็นภาษาอังกฤษมาให้เด็กแปลความหมายเป็นภาษาไทย หรือนำบทความบรรยายธรรมภาษาอังกฤษมาให้เด็กประยุกต์ใช้ในห้อง เป็นต้น แต่นำมาบูรณาการเพียงบางส่วนเท่านั้น นักเรียนในโรงเรียนเกิดคุณลักษณะที่ต้องการยังไม่ครบทุกด้าน แต่มีประมาณร้อยละ 80 หากจะให้เด็กครบทั้ง 8 ด้าน ควรมีกิจกรรมเสริม แต่ในเรื่องการเรียนการสอนควรบูรณาการ แต่เป็นเรื่องยากที่จะหากิจกรรมที่จะทำให้เด็กครบทั้ง 8 ด้าน

โรงเรียนอัสตริกียะห์อิสลามียะห์ อำเภอเมืองนราธิวาส จังหวัดนราธิวาส

สัมภาษณ์ เมื่อวันที่ 24 กันยายน 2559

1. ท่านตระหนักถึงความสำคัญและความจำเป็นของการสร้างผู้เรียนสู่ความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์หรือไม่ อย่างไร

ผู้อำนวยการโรงเรียน : มุอิมินที่แข็งแรงนั้นอัลลอฮฺทรงชอบมากกว่ามุอิมินที่อ่อนแอ ความแข็งแรงในที่นี้รวมทั้งหมดไม่ได้หมายถึงเพียงร่างกายอย่างเดียว โรงเรียนอัสตริกียะห์อิสลามียะห์เมื่อก่อนชาวบ้านเรียกว่าโรงเรียนอาหรับเพราะเน้นทางด้านศาสนา ในระยะหลังโรงเรียนได้บูรณาการวิชาศาสนาและวิชาสามัญ ซึ่งโรงเรียนให้ความสำคัญเนื่องจากอิสลามนั้นสมบูรณ์อยู่แล้ว แต่ว่าการจัดทำหลักสูตร การบริหารจัดการของโรงเรียนจะสู่อิสลามได้อย่างไร ต้องหาวิธีการที่จะทำให้สมบูรณ์

หัวหน้าฝ่ายวิชาการศาสนา : ในเรื่องความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์นั้น โรงเรียนอัสตริกียะห์อิสลามียะห์ได้คิดและได้จัดประชุมหาแนวทางเพื่อสร้างคนให้เป็นคนดี เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ ซึ่งประการแรกโรงเรียนได้เลือกทำปรัชญาโรงเรียน คือ “ยึดมั่นในศาสน์ เคารพครัดต่อวินัย ใฝ่หาความรู้” ซึ่งอุลามาอัสตริกียะห์ มองว่าถ้ามนุษย์เรามีศาสนาและมีวินัยในจิตใจ แล้วใฝ่หาความรู้ก็จะเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์แน่นอน จากนั้นท่านก็คิด เมื่อโรงเรียนเริ่มจัดทำหลักสูตร หลังจากการปฏิรูปการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2542 ซึ่งทำหลักสูตร 2544 โรงเรียนสร้างหลักสูตรโดยใช้อิสลามศึกษา 2546 และมาปรับเป็นหลักสูตรบูรณาการระหว่างศาสนากับสามัญศึกษาเพื่อสนองต่อปรัชญาของโรงเรียน อัตราส่วนระหว่างการสอนวิชาอิสลามศึกษา และวิชาสามัญศึกษา ในช่วงแรกแบ่งเวลาเรียนระหว่างอิสลามศึกษากับสามัญศึกษา โดยอิสลามศึกษา 45% และสามัญศึกษา 55 % ซึ่งใช้มาจนถึงปัจจุบัน ในหนึ่งวันเรียนอิสลามศึกษา 4 คาบ และสามัญศึกษา 5 คาบ รวมแล้ว 9 คาบต่อวัน มีวันหยุดสำหรับนักเรียนคือ วันศุกร์ ซึ่งโรงเรียนได้บทเรียนจากใช้หลักสูตร 2535 ซึ่งเป็นหลักสูตรที่อิสลามศึกษากับสามัญศึกษาอยู่ด้วยกัน ซึ่งทางโรงเรียนนำมาปฏิบัติแล้วได้ผลที่ดี แรก ๆ ผู้บริหารโรงเรียนกลัวว่าถ้าบูรณาการบังคับอิสลามศึกษากับสามัญศึกษาอยู่ด้วยกัน จะมีคนมาเข้าเรียนหรือไม่? แต่ปรากฏว่าเปิดสอนแล้วทั้งผู้ปกครอง และนักเรียนก็ให้ความสนใจ ซึ่งถ้านักเรียนไม่จบอัลกุรอาน 8 – 9 สาระ ก็ถือว่าวิชาสามัญก็ไม่จบเช่นกันเพราะโรงเรียนนำมารวมใน

ปพ.1 ด้วยกัน ซึ่งเป็นการบังคับทั้งสามัญศึกษาและอิสลามศึกษาด้วย ก่อนหน้านั้นโรงเรียนแยกหลักสูตรสามัญศึกษาและอิสลามศึกษานักเรียนบางส่วนสนใจสามัญเพียงอย่างเดียว เมื่อเรียนจบสามัญอิสลามศึกษายังไม่เลื่อนชั้น โรงเรียนจึงมีนโยบายถ้าจะจบสามัญศึกษาต้องผ่านชั้นอิสลามศึกษาด้วย

2. ในโรงเรียนของท่านมีการบริหารหลักสูตรและ/หรือมีการจัดกิจกรรมในหลักสูตรเพื่อส่งเสริมในสร้างผู้เรียนสู่ความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์หรือไม่ อย่างไร

ผู้อำนวยการโรงเรียน : โรงเรียนมีการจัดกิจกรรมเพื่อให้นักเรียนเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์อย่างแน่นอน เพราะการเรียนการสอนของโรงเรียนปัจจุบันมีการสอนเยอะมากกว่าทำกิจกรรม แต่จริง ๆ แล้วนักเรียนต้องทำกิจกรรมมากกว่าการเรียนการสอน ตัวอย่างเช่น ประเทศมาเลเซียไม่มีการสอนเลย แต่ให้นักเรียนไปทำกิจกรรมเองจึงจะได้ความรู้มากกว่าที่ครูสอน ฉะนั้นโรงเรียนจึงมีกิจกรรมหลายอย่างที่ให้นักเรียนทำเอง เช่น จิตอาสา ไปทำความสะอาดที่ต่าง ๆ และก็ไปอ่านคฤบะฮ์ และกิจกรรมอื่นที่จะส่งให้นักเรียนเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ ให้นักเรียนที่จะเข้ามาเรียนในชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 และมัธยมศึกษาปีที่ 4 มีการสอบเข้า ซึ่งครูผู้สอนทางโรงเรียนก็มีการสอบเข้าเช่นกัน เพื่อที่จะให้ครูและนักเรียนปฏิสัมพันธ์กัน ถ้าครูเก่งนักเรียนเรียนไม่ได้ก็เป็นเรื่องที่ยาก ถ้านักเรียนเก่งแต่ครูไม่ขยันก็ไม่ได้เช่นกัน โรงเรียนเน้นเรื่อง การละหมาดที่โรงเรียน การให้สละมาระหว่างนักเรียนกับครู และครูกับครู และโรงเรียนยังเน้นด้านภาษาด้วย

หัวหน้าฝ่ายวิชาการศาสนา : อิสลามศึกษามีกิจกรรมเพื่อสนองความต้องการของผู้เรียน ได้แก่ 1. โปรแกรมภาษาอาหรับ 2. โปรแกรมภาษาอาหรับ - อังกฤษ และมีกิจกรรมชุมนุมของนักเรียนซึ่งเป็นการบูรณาการระหว่างฝ่ายศาสนาและฝ่ายสามัญ และมีค่ายอบรมจริยธรรมให้กับนักเรียน

3. ในโรงเรียนของท่านมีการจัดกระบวนการเรียนการสอนเพื่อส่งเสริมในสร้างผู้เรียนสู่ความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์หรือไม่ อย่างไร (ผู้ให้สัมภาษณ์ได้กล่าวรวมในข้อ 2 ข้างต้น)

ผู้แทนฝ่ายวิชาการศาสนา : คุณลักษณะทั้ง 8 ด้านของนักเรียนในโรงเรียนด้านอาชีวะยังมีไม่มากเพราะใช้กิจกรรมนอกเวลา เช่น การทำขนม การงานและอาชีวะยังมีน้อยแต่ยังมีครูดูแลอยู่

4. ในโรงเรียนของท่านมีการวัดและประเมินผลผู้เรียนเพื่อส่งเสริมในการสร้างผู้เรียนสู่ความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์หรือไม่ อย่างไร

หัวหน้าฝ่ายวิชาการศาสนา : โรงเรียนเวลาออกข้อสอบจะเชิญวิทยากรมาให้การอบรมก่อนการออกข้อสอบ เพื่อจะได้ครอบคลุมทุกตัวชี้วัด และวัตถุประสงค์ มีการวิเคราะห์ และสังเคราะห์ ไม่ว่าจะ เป็นของอิสลามศึกษาหรือสามัญศึกษา อาจารย์ทุกคนที่ส่งข้อสอบต้องมีตัวชี้วัดที่ชัดเจนว่าข้อสอบประเมินด้านใด เพื่อที่จะได้ครอบคลุมทั้งพุทธิพิสัย จิตพิสัย และทักษะพิสัย เพื่อทำให้นักเรียนเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ บางวิชาต้องมีการปฏิบัติส่วนใหญ่เป็นรายวิชาเพิ่มเติม เช่น วิชาฟิสิกส์ (เพิ่มเติม) แบ่งเป็น 2 เรื่อง คือฟิสิกส์ทฤษฎี และฟิสิกส์ปฏิบัติ ผู้สอนต้องนำนักเรียนไปปฏิบัติ เช่น การอาบน้ำละหมาดและให้นักเรียนอาบน้ำละหมาดที่ละคน ใครที่อาบน้ำละหมาดไม่ถูกก็ต่อข้างหลังใหม่จนผ่าน เรื่องภาษานักเรียนก็ต้องมีทักษะด้วย เช่น ภาษาอาหรับ มีวิชาอิมลาอ์ ซึ่งจะหายไประยะหนึ่งในหลักสูตรเพราะอยู่ในภาษาอาหรับพื้นฐาน แต่โรงเรียนจะดึงออกมาเป็นวิชาหนึ่ง คือ วิชาอิมลาอ์ ให้ผู้สอนอ่านและให้นักเรียนเขียนตรงไหนที่นักเรียนเขียนผิด ต้องเขียนซ้ำ 10 - 15 ครั้งเพื่อให้ได้ทักษะ ภาษามลายูก็เช่นกัน

5. ในโรงเรียนของท่านมีการวิจัยเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษาเพื่อส่งเสริมในการสร้างผู้เรียนสู่ความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์หรือไม่ อย่างไร

หัวหน้าฝ่ายวิชาการศาสนา : โรงเรียนมีการวิจัย 2 แบบ คือมีทั้งใช้การสังเกตและวิจัยเชิงเอกสารเพราะว่าอิสลามศึกษาและสามัญศึกษาโรงเรียนบูรณาการทั้งโครงสร้าง ถ้าวิชาสามัญทำวิชาอิสลามศึกษาก็ต้องทำ เริ่มจากปัญหาในแผนการสอนแล้วนำไปวิจัย ทุกสาระวิชาต้องทำวิจัยส่ง ครอบคลุมเกือบครบทั้ง 8 ด้าน

ผู้อำนวยการโรงเรียน : โรงเรียนมีการนำวิทยากรด้านวิจัยมาอบรมให้ครูโดยตลอด แต่ครูศาสนาจะมีปัญหาด้านการคำนวณตัวเลขต่างจากครูสามัญ แต่ภาคปฏิบัติครูสามัญสู้อุสตาซไม่ได้เช่นกัน อุสตาซจะมีความจริงจังมากกว่า

6. ในโรงเรียนของท่านมีการใช้สื่อ นวัตกรรม และเทคโนโลยีเพื่อการศึกษาเพื่อส่งเสริมในการสร้างผู้เรียนสู่ความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์หรือไม่ อย่างไร

ผู้อำนวยการโรงเรียน : ถ้าพูดถึงนวัตกรรมและสื่อส่วนใหญ่จะเน้นอุปกรณ์มากกว่า แต่ว่าครูเป็นสื่อที่สำคัญ โรงเรียนมีครูสอนอาหรับ ภาษาอังกฤษ และภาษาจีน ที่เป็นเจ้าของภาษาโดยตรง ซึ่งโรงเรียนจะมีโปรแกรมเฉพาะสำหรับห้องพิเศษ สื่อส่วนใหญ่จะเน้นความรู้ โรงเรียนมีห้องสื่อโดยเฉพาะซึ่งมีสื่อทั้งของวิทยาศาสตร์และสามัญ สื่อที่ใช้อยู่ในปัจจุบันจะเน้นด้านความรู้ให้กับนักเรียน ครูสามัญจะทำสื่อมากกว่าครูศาสนา โรงเรียนใช้ “one class one product” ในการผลิตสื่อ โรงเรียนมีห้องโสตฯ เพื่อให้นักเรียนสามารถใช้ VDO conference กับนักเรียนที่ประเทศอเมริกาเป็นรายบุคคล

ผู้แทนฝ่ายวิชาการศาสนา : ล่าสุดโรงเรียนใช้สื่อวิทยุในโรงเรียนในการบรรยาย ล่าสุดเป็นเรื่องการจัดการศพตั้งแต่ล้มป่วยจนถึงฝังศพ เรียนผ่านวิทยุมีจำนวน 16 คาบ และเป็นภาคปฏิบัติอีก 8 คาบ ส่วนหนึ่งเป็นนักเรียนที่สนใจ และอีกส่วนหนึ่งจะเน้นให้ชุมชน เมื่อครั้งการประชุมที่ผ่านมามีผู้สนใจจากชุมชนได้นำเสนอจะติดต่อพยาบาลที่เกษียณแล้วมาสาธิตการจัดการศพ และโรงเรียนจะจัดการอบรมอุทิศให้ครูและคนชุมชนเมื่อเรียนจบก็รวบรวมเงินไปทำอุทิศ

7. ในโรงเรียนของท่านมีการพัฒนาแหล่งการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมในการสร้างผู้เรียนสู่ความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์หรือไม่ อย่างไร

หัวหน้าฝ่ายวิชาการศาสนา : โรงเรียนมีการนำนักเรียนไปทัศนศึกษาทุกปีโดยใช้งบประมาณจากนโยบายเรียนฟรี 15 ปี และก็ของโปรแกรมต่าง ๆ แต่ละโปรแกรมจะเป็นผู้พานักเรียนไปทั้งในประเทศและต่างประเทศเพื่อให้นักเรียนเกิดคุณลักษณะทั้ง 8 ด้าน โรงเรียนมีนักเรียนแลกเปลี่ยนระหว่างประเทศจากประเทศมาเลเซีย อินโดนีเซีย เกาหลี ญี่ปุ่น และอเมริกา โรงเรียนมีกิจกรรมที่นำนักเรียนไปมัจฉลิส เพื่อเรียนรู้บทบาทและหน้าที่ของมัจฉลิส และไปมัจฉลิตโบราณเพื่อเป็นการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ซึ่งบรรจุในแต่ละระดับชั้น มีการไปศาลเพื่อดูการตัดสินคดีมรดก ไปเรือนจำ ไปเยี่ยมผู้ป่วยทั่วไปที่โรงพยาบาล และสถานสงเคราะห์เด็กกำพร้า และโรงเรียนมีโครงการบ้านไฟศาลรัก เริ่มจากครูพี่เลี้ยงที่ดูแลนักเรียน 25 คน โดยครูจะสืบประวัตินักเรียนเป็นรายบุคคลหากใครมีฐานะยากจน พ่อ – แม่เสีย โรงเรียนก็จะช่วยเหลือเป็นรายบุคคล

8. ในโรงเรียนของท่านมีการนิเทศการสอนเพื่อส่งเสริมในสร้างผู้เรียนสู่ความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์หรือไม่ อย่างไร

ผู้อำนวยการโรงเรียน : โรงเรียนมีการนิเทศครูโดยให้หัวหน้ากลุ่มสาระเป็นผู้นิเทศก่อนในลำดับแรกทั้งครูสามัญหรือครูศาสนา ระยะเวลาที่สองให้ผู้บริหารประมาณ 4 คนเป็นผู้นิเทศ หลังจากนั้นจึงเรียกครูมาพูดคุย

9. ในโรงเรียนของท่านมีการแนะแนวการศึกษาเพื่อส่งเสริมในสร้างผู้เรียนสู่ความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์หรือไม่ อย่างไร

หัวหน้าฝ่ายวิชาการศาสนา : โรงเรียนให้ศิษย์เก่าที่ไปเรียนมหาวิทยาลัยต่าง ๆ มาแนะแนว โดยจัดให้ 1 วัน ให้นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 – 6 มาฟังมีการแนะแนวทั้งการเรียนต่อในประเทศและต่างประเทศ ให้อุสตาซที่จบจากที่ต่าง ๆ เช่น มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ จบจากประเทศคูเวต อียิปต์ ซาอุดีอาระเบีย อินโดนีเซีย จอร์แดน เป็นต้น มาเล่าประสบการณ์การเรียนการใช้ชีวิตเป็นอย่างไร ด้านอาชีพจะมีครูแนะแนวโดยตรง นักเรียนของโรงเรียนมีบางส่วนที่เมื่อจบมัธยมศึกษาปีที่ 6 ก็ไปต่อทางสายการอาชีพโดยตรง

10. ในโรงเรียนของท่านมีการพัฒนาระบบการประกันคุณภาพการศึกษาเพื่อส่งเสริมในการสร้างผู้เรียนสู่ความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์หรือไม่ อย่างไร

ผู้อำนวยการโรงเรียน : โรงเรียนจัดทำระบบประกันคุณภาพการศึกษาภายในทุกปี และเพิ่งผ่านการประกันคุณภาพภายนอกโดยสำนักงานการศึกษาเอกชนจังหวัด

11. ในโรงเรียนของท่านมีการส่งเสริมความรู้ทางวิชาการแก่ชุมชนเพื่อส่งเสริมในการสร้างผู้เรียนสู่ความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์หรือไม่ อย่างไร (ผู้ให้สัมภาษณ์ได้กล่าวรวมในข้อ 6 ข้างต้น)

ผู้อำนวยการโรงเรียน : โรงเรียนให้ครูไปสอนในชุมชนเพราะภายในโรงเรียนมีอุสตาซที่เป็นโต๊ะอิหม่ามหลายคน และโรงเรียนจัดทำคุณูปะฮ์วันศุกร์เป็นรายปีแจกให้ที่มีสติ

12. ในโรงเรียนของท่านมีการประสานความร่วมมือในการพัฒนาวิชาการกับสถานศึกษาและองค์กรอื่น ๆ เพื่อส่งเสริมในการสร้างผู้เรียนสู่ความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์หรือไม่อย่างไร

ผู้อำนวยการโรงเรียน : โรงเรียนได้มีการไปช่วยสร้างห้องน้ำบาดายของชนเผ่าลีซอ ที่จังหวัดเชียงราย จนในชุมชนมีผู้เข้ารับนับถือศาสนาอิสลามและมาเรียนต่อที่โรงเรียนและได้รับทุนไปศึกษาต่อ ณ ประเทศอินโดนีเซีย จำนวน 3 คน และยังมีมาเรียนต่อเรื่อย ๆ

13. ในโรงเรียนของท่านมีการส่งเสริมและสนับสนุนงานวิชาการแก่บุคคลครอบครัว องค์กร หน่วยงานและสถาบันอื่นที่จัดการศึกษา เพื่อส่งเสริมในการสร้างผู้เรียนสู่ความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์หรือไม่ อย่างไร

ผู้อำนวยการโรงเรียน : โรงเรียนจะเชิญอาจารย์จากมหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ มาสอนพิเศษให้นักเรียนในโปรแกรม IUP ทุก ๆ วันเสาร์และจะมีอาจารย์จากโรงเรียนอื่น ๆ มาดูงาน มีการทำ MOU กับประเทศมาเลเซีย 11 โรงเรียน และประเทศอินโดนีเซีย

14. ปัจจัยแห่งความสำเร็จในการส่งเสริมผู้เรียนสู่ความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ในสถานศึกษาของท่านคือ

ผู้อำนวยการโรงเรียน : โรงเรียนมีการบริหารจัดการ เช่น การคัดเลือกครูเข้ามาสอนในโรงเรียนโดยวิธีการสอบ และมีการอบรมขัดเกลาครูอยู่เสมอโดยสร้างครูเป็นแบบอย่างและถ่ายทอดไปสู่ศิษย์

15. ท่านมีมุมมองอย่างไรในการสร้างผู้เรียนสู่ความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ ?

หัวหน้าฝ่ายวิชาการศาสนา : เห็นด้วยในการสร้างผู้เรียนสู่ความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ และเป็นวาญิบ (จำเป็น) ที่ต้องสร้างนักเรียนเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ด้วยความรู้ และที่สำคัญคือการปฏิบัติ คือ อิหม่าม และอะหมัด ไปพร้อม ๆ กัน

16. ข้อเสนอแนะอื่น ๆ

ผู้อำนวยการโรงเรียน : ผู้ปกครองมีส่วนอย่างมาก ถ้าผู้ปกครองไม่เอาไหน โรงเรียนจะสอนอย่างไรก็เป็นเรื่องยาก มีนักเรียนที่ดีแต่ไม่มาก บิดามารดาเป็นครูคนแรก โรงเรียนเป็นครูที่สอง ดังนั้นต้องเน้นที่ผู้ปกครอง ชุมชนก็มีส่วนเช่นกันดังคำกล่าวที่ว่า “จะสอนลูกคนเดียว ต้องสอนทั้งหมู่บ้าน” เนื่องจากจะสอนลูกเราคนเดียวไม่ได้ สิ่งแวดล้อมก็สำคัญ

หัวหน้าฝ่ายวิชาการ : โดยเฉพาะผู้ปกครองบางท่านเอาผิดโรงเรียนอย่างเดียวแต่ไม่โทษตัวเอง

Prince of Songkla University
Pattani Campus

ภาคผนวก จ
ถอดเทปการประชุมพิจารณาร่างรูปแบบ
การบริหารงานวิชาการของโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามจังหวัดชายแดนภาคใต้
เพื่อสร้างผู้เรียนสู่ความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์

**ถอดเทปการประชุมพิจารณาร่างรูปแบบการบริหารงานวิชาการของโรงเรียนเอกชนสอนศาสนา
อิสลามจังหวัดชายแดนภาคใต้เพื่อสร้างผู้เรียนสู่ความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์
เมื่อวันเสาร์ ที่ 26 พฤศจิกายน 2559**

ผู้วิจัย : ขออนุญาตเปิดประชุมการพิจารณาร่างรูปแบบการบริหารงานวิชาการของโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามจังหวัดชายแดนภาคใต้เพื่อสร้างผู้เรียนสู่ความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ ด้วยการอ่านสุเราะฮ์อัลฟาติหะฮ์ และขอขอบคุณผู้เข้าร่วมประชุมทุกท่านที่เสียสละเวลาอันมีค่าของท่านในวันนี้ สำหรับงานวิจัยการพัฒนารูปแบบการบริหารงานวิชาการของโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามจังหวัดชายแดนภาคใต้เพื่อสร้างผู้เรียนสู่ความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ ขณะนี้ผู้วิจัยได้ดำเนินการมาถึงขั้นตอนที่ 6 แล้ว ซึ่งเป็นขั้นตอนการปรับปรุงและนำเสนอรูปแบบการบริหารงานวิชาการของโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามจังหวัดชายแดนภาคใต้เพื่อสร้างผู้เรียนสู่ความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ โดยผู้วิจัยขอให้ผู้เข้าร่วมประชุมทุกท่านช่วยกันพิจารณาประเมินความเหมาะสมและความเป็นไปได้ของรูปแบบ พร้อมทั้งให้ข้อเสนอแนะมาปรับปรุงเพื่อเขียนรายงานผลการวิจัยต่อไป จึงขอให้ผู้เข้าร่วมประชุมทุกท่านได้ช่วยกันนำเสนอตามประเด็นที่ปรากฏในแบบประเมินความเหมาะสมและความเป็นไปได้ของรูปแบบการบริหารงานวิชาการของโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามจังหวัดชายแดนภาคใต้เพื่อสร้างผู้เรียนสู่ความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์

ผู้ทรงคุณวุฒิ : การบริหารงานวิชาการ แบ่งเป็น 2 ส่วน คือ 1) งานวิชาการ 2) การบริหารงานวิชาการ เนื่องจากเราผลิตนักศึกษาเป็นนักบริหารงานวิชาการ เกรงว่าในมิติของการบริหารจัดการจะไปปนจนกระทั่งกลายเป็นงานวิชาการ ต้องมีในมิติการคุ้มครองกระบวนการ และคุ้มครอง Output ที่ต้องการให้เกิด ส่วน Human Grounded หรือ Human Being สู่ความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์นั่นคือ เนื้อหาของวิชาการ ผมขอวิจารณ์โดยไม่ได้ดูรายละเอียดประกอบไปด้วยสัดส่วนระหว่างเนื้อหาของผู้วิจัย อย่างน้อย 60 ควรเป็นเรื่อง Management ไม่ใช่ตัว Content เพราะตัว Content วิชาการควรเป็นเรื่องของคนออกแบบหลักสูตรและการสอน อย่างเช่น วิทยาการที่สามารถสร้างคนเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ควรประกอบด้วยอะไรบ้าง คือ ผู้ที่ศึกษาด้านหลักสูตรและการสอนเป็นนักวิชาการ ส่วนของผู้วิจัยเป็นการผสม คือ นักวิชาการเป็นคนคิด ส่วนเราเป็นคนจัดการเพื่อให้เกิดตามที่นักวิชาการต้องการ ในส่วนหนึ่ง Policy ต้องอยู่ที่เรา โดยใช้กระบวนการ PDCA คือ กระบวนการที่นำไปใช้ แต่ตอนที่กำหนด Policy และการกำหนดกระบวนการ Process ของ Policy ควรจะมี KPI อยู่ในนั้นด้วย ส่วนตัววัดผลที่นักบริหารต้องคุมเพื่อให้บรรลุสิ่งนั้น จนกระทั่งกระบวนการประเมินผลว่าประสบความสำเร็จหรือไม่ ผมอ่านผิวเผินกลัวว่าบางส่วนที่เป็น

Management science กับส่วนที่เป็น Content ของ Academics จะปนอยู่ที่เดียวกัน ในเบื้องต้น ผมอยากให้ดูว่าในตัวขยายข้างหลังเป็นการท้าทาย ส่วนข้างหน้าเป็นนักจัดการ นักควบคุมกำกับ ถ้าปริญญาเอกสาขานี้ตัวนี้เป็นตัวที่คุณควรจะได้คัดกรองมากกว่าตัวข้างหลัง แต่ว่าอาจจะมีตัวที่เป็น Art ที่เป็นศิลปะที่จะให้บรรลุสู่ความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ในเชิงบริหารต้องใส่อะไร ซึ่งเป็นส่วนที่ยาก โดยการบริหารนั้นต้องมีทั้ง Art และ science (Management) ส่วนที่เป็น Art อาจได้จากการเก็บข้อมูลเชิงคุณภาพ เช่น ต้องมีความต่อเนื่องของการทุ่มเท ความจริงใจ ต้องอยู่ในนั้นไม่ใช่เพียง Input เท่านั้น ดังนั้น จึงขอสรุปว่า 1) ให้เปอร์เซ็นต์ของนัก Management ให้บรรลุตามที่ส่วนวิชาการที่ต้องการ ผู้วิจัยต้องสามารถแยกด้านการบริหารจัดการและการออกแบบวิชาการออกจากกัน และ 2) ในแง่ระหว่าง Management science กับ Art of Management ซึ่ง Art of Management ต้องได้จากการเก็บข้อมูลเชิงคุณภาพ ส่วน Science คือ ข้อมูลเชิงโครงสร้าง

ผู้ทรงคุณวุฒิ : ผมจะขอ Comment ในเรื่องของ Item ข้อคำถาม งานวิจัยของผู้วิจัยเมื่อต้องประกอบของการบริหารงานวิชาการเพื่อสร้างผู้เรียนสู่ความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์โดยดูเฉพาะองค์ประกอบ โดยตัวแปรที่เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ไม่ได้แยก ดังนั้น งานวิจัยลักษณะนี้สามารถทำได้ 2 วิธี คือ 1) ศึกษารูปแบบการบริหารด้านวิชาการซึ่งเป็นตัวแปรปัจจัย นี้ถ้าเป็นเชิงปริมาณซึ่งเป็นตัวแปรปัจจัยด้านต่างๆ ของการบริหารวิชาการ และมีข้อคำถามสำหรับการเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์โดยผู้วิจัยได้ดำเนินการแล้ว และให้กรอบนิยามแล้ว และนำมาเป็นแบบสอบถามซึ่งจะเป็น 2 ตัวแปร ตัวแปรที่เป็นองค์ประกอบหรือรูปแบบการบริหารงานวิชาการกับตัวแปรการเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ โดยจะดูว่าองค์ประกอบเหล่านี้จะส่งผลต่อการสร้างมนุษย์ที่สมบูรณ์หรือไม่ ในตัวแปรปัจจัยความใส่ใจในการแทรกความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ยังไม่มากนัก แต่ถ้าดูเกณฑ์รูปแบบเพื่อการสร้างผู้เรียนสู่การมนุษย์ที่สมบูรณ์ นั้นหมายความว่าในแต่ละข้อคำถามต้องมีการส่งผลต่อองค์ประกอบในแต่ละข้อคำถามด้วย ก็คือรูปแบบการบริหารเชื่อมต่อการสร้างมนุษย์ที่สมบูรณ์ การวิจัยลักษณะนี้ในข้อคำถามควรนำแกนของการมนุษย์ที่สมบูรณ์มาแทรกในแต่ละข้อคำถามได้เลย โดยในแต่ละข้อคำถามจะมีส่วนที่เป็นรูปแบบ และส่วนที่เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ เนื่องจากได้ศึกษาเป็นรูปแบบ แต่ถ้าศึกษาเป็นตัวแปรปัจจัยก็สามารถดูในรูปแบบการบริหาร อาจจะแยกจากการเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์เนื่องจากเราศึกษาว่ามัน Impact ต่อการเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์หรือไม่ แต่เมื่อเป็นการศึกษาของผู้วิจัยคือได้จัดรูปแบบเลยจึงต้องใส่ใจในแต่ละข้อคำถามซึ่งมี 2 ส่วน คือ ส่วนที่เป็นรูปแบบ กับส่วนที่เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ การเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ถ้าใช้หลัก PDCA สามารถนำมาใส่ในแต่ละข้อคำถามได้เลย ส่วนความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ควรแบ่งเป็นแกนว่ามีกี่ด้านแล้วนำมาใส่ในแต่ละข้อตามความเหมาะสมของการบริหาร ซึ่งผมยังไม่ได้ดูรายละเอียดในแต่ละข้อคำถาม แต่ขอตั้งข้อสังเกตไว้ เพราะว่าการศึกษารูปแบบที่เป็นตัวแปรปัจจัย จะมีบางข้อคำถามไม่ได้ส่งผลโดยตรงแต่

เป็นการส่งผลโดยอ้อมต่อการเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ ปัญหาคือสามารถพัฒนาผู้เรียนสู่ความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ได้แต่เป็นโดยอ้อม ควรให้น้ำหนักในตัวคำถามต้องเน้นให้มีทั้ง 2 ส่วนคือ รูปแบบการบริหารวิชาการ และความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ด้วย

ผู้ทรงคุณวุฒิ : เมื่อดูคำว่ารูปแบบ Output ของผู้วิจัยจะต้องได้รูปแบบ Model แต่จากงานวิจัยของผู้วิจัยดูเหมือนเป็นองค์ประกอบที่ทำให้เกิดความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ หากเป็นรูปแบบต้องมีโมเดล 2 วิธี คือ คิดโมเดลแล้วลงไปทดสอบโมเดล หรือเหมือนเชิง R and D คือ ทำแล้วมาสรุปเป็นโมเดล Management ซึ่งที่เห็น Output น่าจะออกมาเป็นองค์ประกอบในการบริหารที่จะส่งผลให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์

ผู้ทรงคุณวุฒิ : หากมีตัวแปรการเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์รองรับก็จะเป็นโมเดล เพราะโมเดลต้องมีตัวแปรหลายตัว ตัวแปรแรกส่งผลต่อตัวแปรตาม ตัวแปรตามกลายมาเป็นตัวแปรต้นที่ส่งผลต่อตัวแปรอื่นๆ และตัวแปรมีความสัมพันธ์กันและนำไปสู่การสร้างมนุษย์ที่สมบูรณ์ ซึ่งตอนนี้ดูเหมือนเป็นในองค์ประกอบการบริหารวิชาการที่นำไปสู่ความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ เพราะไม่ได้แยกความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์เป็นตัวแปร เป็นตัวแปรตามหรือเป็นตัวแปรผลต่างหาก ซึ่งถ้าเป็นโมเดลต้องมี Pattern ของความสัมพันธ์ในตัวแปร ต้องบ่งบอกความสัมพันธ์ของตัวแปรด้วย

ผู้ทรงคุณวุฒิ : หากดูตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2542 จะมีความหมายชัดเจน คือ การจัดการศึกษาต้องเป็นไปเพื่อพัฒนาคนไทยให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ทั้งร่างกายและจิตใจ สติปัญญา ความรู้และคุณธรรม มีจริยธรรมและวัฒนธรรมในการดำรงชีวิตสามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นอย่างมีเหตุผล ถ้าประเมินตามแบบสอบถาม เช่น ด้านร่างกายและจิตใจของโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลาม ถ้าหากกำหนดเลยว่า นักเรียนช่วงชั้นที่ 1 ทางด้านร่างกายควรมีน้ำหนักส่วนสูงเท่าไร มีตัวชี้วัดที่ชัดเจน ฉะนั้น ควรนำ Model ในสิ่งที่พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2542 มี แล้วนำมาเพิ่มเติมในส่วนที่ยังไม่มีก็จะเหมาะสมกับพื้นที่ 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้ เช่น การบูรณาการวิชาศาสนาและสามัญ เพราะความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ในพื้นที่ 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้ มีนัยยะอื่น เช่น ด้านคุณยาและอาคิเราะฮ์

ผู้ทรงคุณวุฒิ : รูปแบบที่นักวิจัยได้นิยามว่าเป็นรูปแบบ ก่อนจะได้รูปแบบต้องรื้อว่ารูปแบบการบริหารวิชาการที่เหมาะสมกับบริบทของพื้นที่มีอย่างไร มิใช่เป็นการกำหนดขึ้นเองต้องมีโมเดลที่มีมาก่อนแต่ไม่ตรงแนวทางแล้วนำมาสกัด หรือสร้างให้เหมาะกับพื้นที่ เพราะหากดูตอนนี้และนำมาผสมกับ PDCA ด้วยก็ยังไม่ทราบว่าจะเดินไปอย่างไร ซึ่งเป็นแผนผังใหญ่มาก โมเดลของการสร้างผู้เรียนสู่ความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์มี 8 ด้าน โดยมีได้เชื่อมโยงสู่ความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ทั้ง 8 ด้าน นั้นการพัฒนาคุณลักษณะสู่ความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ต้องเชื่อมโยงทั้ง 12 ตัวและไปเป็น 8 ด้าน ซึ่งตอนนี้รูปแบบของผู้วิจัยยังไม่ชัดเจนเป็นหลักกว้างๆ ซึ่งควรเขียนโมเดลให้ชัดเจนโดยได้จากการสกัดโมเดลที่เคยมีมาก่อน โดยจะคิดเองไม่ได้ต้องให้ผู้ทรงคุณวุฒิ Approve

ผู้ทรงคุณวุฒิ : การบริหารงานวิชาการของผู้บริหารโรงเรียน โดยมาตรฐานวิชาชีพของคุรุสภาแบ่งเป็น 4 ด้านในเรื่องของการบริหารงานวิชาการ คือ 1) ด้านการบริหารจัดการเรียนรู้ 2) ด้านการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา 3) ด้านการนิเทศการจัดการเรียนรู้ และ 4) ด้านการส่งเสริมให้มีการวิจัยเพื่อการพัฒนาคุณภาพการจัดการเรียนรู้ ควรนำแนวทางทั้ง 4 ด้านที่คุรุสภากำหนดมาใช้ โดยจะสามารถนำไปสู่ความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ได้อย่างไรบ้าง โมเดลของผู้วิจัยก็จะแตกต่างจากคุรุสภา ตอนนี้อย่างงานไม่ถือว่าโมเดลของผู้วิจัยมีความสัมพันธ์กันอย่างไรแล้วนำไปสู่อะไร และความสัมพันธ์ระหว่าง PDCA กับส่วนต่างๆ ดังนั้นการกำหนดโมเดลต้องมีขั้นตอนจากตัวนี้ไปสู่ตัวต่อไปได้อย่างไร ประกอบกับผู้วิจัยได้กำหนดเป็นประเด็นในการศึกษา ในบางรายการที่มีการประเมิน เช่น ในหนึ่งข้อมีองค์ประกอบหลายอย่างโดยที่มิใช่เรื่องเดียวกัน หากไม่เห็นด้วยทั้งหมดก็ไม่สามารถแยกออกจากกันได้ ดังนั้น หากเป็นประเด็นที่แตกต่างกันควรแยกออกจากกันให้ชัดเจน

ผู้ทรงคุณวุฒิ : หากดูหัวข้อเป็นสิ่งที่ดีมากที่จะพัฒนาต่อยอดจากผู้ที่เคยทำ หรือสิ่งที่บรรดาผู้สอนได้ทำอยู่ การวิจัยนี้มีการพูดถึงรูปแบบการพัฒนาโรงเรียนเอกชนตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบันหรือไม่? หากไม่มีก็ไม่เห็นถึงการพัฒนารูปแบบว่ามีการพัฒนาการอย่างไร หากมีก็จะช่วยเพิ่มความน่าเชื่อถือ อีกประเด็น คือ การบริหารงานโรงเรียนมี 4 ด้าน ซึ่งทางผู้วิจัยเน้นทางด้านวิชาการด้านเดียว แต่อีก 3 ด้านก็เป็นปัจจัยหนุนเสริมงานวิชาการ การส่งเสริมผู้เรียนสู่ความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์นั้นหนุนเสริมอย่างไรกับการบริหารบุคลากร หรือด้านอื่นๆ นอกจากนี้

ผู้ทรงคุณวุฒิ : หัวข้อของเรา คือ รูปแบบการบริหารงานวิชาการ ควรจะเน้นมาที่การบริหารงานวิชาการ แต่แผนภาพที่นำเสนอไม่ใช่งานวิชาการเพียงอย่างเดียวมีงานอื่นๆ ด้วย ควรแยกให้ชัดเจนระหว่างบริหารงานวิชาการกับการบริหารงานโรงเรียน ในหัวข้อของผู้วิจัยคือ การบริหารงานวิชาการ ถ้ากล่าวถึงงานวิชาการตามที่ได้นำเสนอจะมี 4 ด้าน ตามมาตรฐานวิชาชีพที่คุรุสภากำหนด ควรเจาะเฉพาะรูปแบบของการบริหารงานวิชาการในแต่ละเรื่อง จาก 4 เรื่อง คือ 1) ด้านการบริหารจัดการเรียนรู้ 2) ด้านการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา 3) ด้านการนิเทศการจัดการเรียนรู้ 4) ด้านการส่งเสริมให้มีการวิจัยเพื่อการพัฒนาคุณภาพการจัดการเรียนรู้ ก็จะเป็นงานวิชาการโดยเฉพาะ ซึ่งของผู้วิจัยเป็นรูปแบบที่กว้างเป็นการบริหารงานโรงเรียนซึ่งกว้างมาก

ผู้ทรงคุณวุฒิ : กรอบการบริหารงานวิชาการซึ่งเป็นปัจจัยหลักในการบริหารงานโรงเรียน โดยมีตัวอื่นเสริม โดยเน้นการบริหารงานวิชาการ 80 ส่วนการบริหารงานด้านอื่นๆ เป็นการส่งเสริมเพื่อให้เกิดการบรรลุผลของงานวิชาการ ส่วนชื่อของงานวิจัย คือ การสร้างผู้เรียนสู่ความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ เป็นชื่อที่เหมาะสม ควรมีการนิยามศัพท์เฉพาะหรือกำหนดขอบเขตการวิจัย ผู้วิจัยเข้าสู่ที่มาของรูปแบบ โดยให้ผู้ทรงคุณวุฒิทำเครื่องหมายเพื่อประเมินรูปแบบงานวิจัย หากมีข้อเสนอแนะสามารถเพิ่มเติมในตอนที่ 3 ของแบบประเมิน พร้อมทั้งสามารถแลกเปลี่ยนความคิดเห็นได้ในขณะทำเครื่องหมาย

ผู้ทรงคุณวุฒิ : สอบถามว่าการพัฒนารูปแบบทั้ง 12 ด้านให้เป็นรูปแบบของพื้นที่ที่มีความแตกต่างอย่างไรกับรูปแบบที่ใช้อยู่ทั่วไปในโรงเรียนปัจจุบัน ซึ่งขณะนี้ยังไม่ชัดเจนว่านำอิสลาม อิหฺซาน และอีมานมาเชื่อมโยงอย่างไรเพื่อนำไปสู่การสร้างผู้เรียนสู่ความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์

ผู้ทรงคุณวุฒิ : โมเดลเป็นลักษณะ Series ต้องเริ่มด้วยการพัฒนาหลักสูตร พัฒนาระบบการเรียนรู้อย่างไรทุกตัวเป็นอิสระต่อกัน ทุกตัวเกี่ยวข้องกันในลักษณะ Series ตัวหลัก คือ หลักสูตรที่มาจากอิสลาม อิหฺซานและอีมาน โดยการวัดประเมินผลต้องวัดตามหลักสูตรตรวจสอบลักษณะต่างๆ ของโมเดลว่าสัญลักษณ์ต่างๆ ที่ใช้ในการเขียนมีความหมายว่าอย่างไร เช่น วงกลม สีเหลี่ยม ลูกศร 1 ทาง หรือลูกศร 2 ทาง เป็นต้น

ผู้ทรงคุณวุฒิ : โครงสร้างหลักของโมเดลยังไม่ชัดเจน ผู้วิจัยควรสร้างโมเดลให้ชัดเจนแล้วจึงให้ผู้ทรงคุณวุฒิวิพากษ์โมเดลให้เห็นตั้งแต่ Series ขึ้นไป ซึ่งการได้มานี้ต้องได้มาจากการ Review โมเดลที่เคยมีคนทำกันว่ามีลักษณะอย่างไร หรือผู้วิจัยนำแนวคิดในการวิพากษ์ครั้งนี้ไปพัฒนาแล้วให้ผู้ทรงคุณวุฒิวิพากษ์อีกครั้ง

ผู้ทรงคุณวุฒิ : ขอเรียนว่านิยามของมนุษย์ที่สมบูรณ์ในอัลกุรอานมีเยอะมาก ขอยกตัวอย่างบางประเด็น เช่น อิบาตุรเราะหฺมาน คือ บวงบ่าวผู้ทำความดีต่ออัลลอฮฺ มีตั้งแต่ความอ่อนน้อมถ่อมตน ความสุขุม ความอดทนในการเผชิญกับสิ่งโง่เขลา การทำอิบาดะฮฺในยามดึกสงัด การวิงวอนขอปกป้องจากการลงโทษในนรก การดำรงรักษาความพอเหมาะพอควรในการใช้จ่ายและการให้ ความบริสุทธิ์ใจ (อิกลาศ) เป็นต้น เมื่อมาดูในแก่นักวิชาการได้นิยามไว้ว่า มนุษย์ที่สมบูรณ์ควรมี 6 Q 1) IQ ความฉลาดทางสติปัญญา 2) EQ ความฉลาดทางอารมณ์ 3) CQ (Creative) ความฉลาดในการริเริ่มสร้างสรรค์ 4) MQ (Moral) ความฉลาดในทางศีลธรรม 5) PQ (Play) ความฉลาดที่เกิดจากการเล่น และ 6) AQ (Adversity) ความฉลาดในการแก้ปัญหา ถ้านำมาสังเคราะห์แล้วนำมาเชื่อมโยงสู่ความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ แล้วนำไปสู่การบริหารงานวิชาการโรงเรียนว่าโรงเรียนต้องดำเนินการอย่างไรบ้างเพื่อให้ผู้เรียนเกิด ทั้ง 6 Q แล้วนำไปเชื่อมโยงกับอัลกุรอาน

อาจารย์ที่ปรึกษา : สามารถมองได้หลายมิติ ความเป็นโมเดลมีหลายแบบซึ่งทางผู้วิจัยได้อธิบายแล้วในบทที่ 2 แล้วนำโมเดลบางส่วนมานำเสนอ หากผู้ทรงคุณวุฒิยังมองว่าโมเดลไม่ชัดเจนทางผู้วิจัยควรนำไปปรับปรุง โดยแบบประเมินที่เสนอนั้นเกิดจากการที่ผู้วิจัยได้สังเคราะห์เป็นที่เรียบร้อยแล้ว และได้สร้าง Item ขึ้นมาเพื่อที่จะตอบถึงแนวทางการเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์เพียงแต่มีได้นำเสนอในการประชุมร่างพิจารณาครั้งนี้

ผู้ทรงคุณวุฒิ : ผู้ทรงคุณวุฒิคิดว่า อิสลาม อีมาน และอิหฺซาน คือ Content และนำเขียนในตัวหลักสูตร แล้วนำหลักสูตรมาสู่ผู้เรียนโดยการจัดการเรียนการสอน นอกเหนือจากนั้นคือ กิจกรรมเสริมหลักสูตร หรือกิจกรรมที่เกิดจากครอบครัวและสังคมเป็นส่วนสนับสนุน นี่คือ Process ที่ทำให้เกิดความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ ส่วนการจัดการเรียนการสอนต้องตามหลักสูตรที่ผ่าน

การบูรณาการทั้ง 3 อย่างข้างต้น ซึ่งหลักสูตรเป็น Blueprint ที่มีทั้งความรู้ และ CAP ต่อมาการจัดการเรียนการสอนเพื่อบรรลุหลักสูตรสู่ความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ ส่วนกิจกรรมเสริมหลักสูตรเป็นตัว Support ส่วนสำคัญคือ หลักสูตรต้องสามารถบูรณาการทั้ง อิสลาม อีमान และอิหฺसान สามารถนำมาสู่การเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ โมเดลนี้เป็นโมเดลขององค์ประกอบหลักที่จะสร้างผู้เรียนสู่ความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ได้ ส่วนข้ออื่นๆ เป็นตัวแปรที่มาจากหลักสูตร เช่น การวัดและประเมินผล การวิจัย การนิเทศ เป็นต้น ดังนั้นตัวหลักคือ หลักสูตรที่ถูกพัฒนาโดยใช้การบูรณาการระหว่าง อิสลาม อีमान และอิหฺसान นำสู่การเรียนการสอนที่เป็นไปตามหลักสูตร และมีกิจกรรมเสริมหลักสูตรเป็นกิจกรรมที่นอกจากห้องเรียน และกิจกรรมจากที่บ้านเพิ่มเติมเพื่อการนำไปสู่การสร้างผู้เรียนสู่การเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ ทางด้านการบริหาร คือ การบริหารหลักสูตร บริหารการเรียน การสอน บริหารกิจกรรมเสริมหลักสูตร และบริหารองค์ประกอบเสริมที่จะให้เกิดการสร้างผู้เรียนสู่ความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ อีกเรื่องหนึ่ง คือ Mine Stone การสร้างผู้เรียนสู่ความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ในโรงเรียนสังกัดสำนักงานการศึกษาเอกชนมีทุกระดับชั้น หากจะหาคำตอบเพื่อเป็นการยืนยันว่าได้ผลจริงโดยการวัดที่ผู้เรียนต้องกำหนดตัวชี้วัดที่ชัดเจนซึ่งต้องใช้ระยะเวลา หากใช้ผู้เรียนเป็น Output จะยากต่อการยืนยันผลของงานวิจัยนี้ หากเป็นการประเมินโดยผู้ทรงคุณวุฒิจะสามารถวัดและประเมินได้เพราะเป็นการยอมรับเพื่อคาดคะเนอนาคต

อาจารย์ที่ปรึกษา : จากที่ผู้ทรงคุณวุฒิเสนอทำให้ได้แนวคิดว่ารูปแบบของตัววิจัยสามารถนำมาหลอมรวมได้หาก 12 องค์ประกอบนั้นมากไป ผู้วิจัยอาจนำไปปรับปรุงโดยดูว่าองค์ประกอบใดเป็นตัวหลัก และองค์ประกอบใดสามารถหลอมรวมได้แล้วทำเป็นองค์ประกอบใหม่

ผู้ทรงคุณวุฒิ : ขอชื่นชมผู้วิจัยที่ทำงานให้กับโรงเรียนเอกชนและเป็นผลผลิตของโรงเรียนเอกชนซึ่งเป็นผู้ที่มีความคุ้นเคยเกี่ยวกับโรงเรียนเอกชนเป็นอย่างดี หัวข้อเป็นเรื่องที่น่าสนใจ เพราะมีคำถามและคำตอบภายในตัวว่ารูปแบบการบริหารงานวิชาการของโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามปัจจุบันยังมีปัญหา ควรมีการนำเสนอสาเหตุใดจึงจัดทำรูปแบบใหม่ขึ้นมา ตอนนี้ต้องยอมรับว่าโรงเรียนเอกชนมีจำนวนมากใน 3 จังหวัดและมีการพัฒนาเรื่อยๆ จากอดีตจนถึงปัจจุบัน ถ้าเทียบกับโรงเรียนของหน่วยงานอื่นๆ อาจยังไม่เป็นที่น่าพอใจ แต่ถ้าเทียบกับอดีตจนถึงปัจจุบันโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามได้พัฒนามามากแล้ว การที่จะสร้างผู้เรียนสู่ความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์เป็นความคาดหวังของโรงเรียน ส่วนที่ยังไม่ชัดเจนของการวิจัย คือ หากพูดถึงงานวิชาการเรื่องที่เกี่ยวข้องคือ หลักสูตร หลักสูตรอย่างน้อยใน 1 ช่วงชั้นต้องใช้เวลา 3 ปี จึงจะทราบผลว่านักเรียนเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์หรือไม่ หลักสูตรที่ใช้จะเริ่มเมื่อใดและจะจบเมื่อใดซึ่งยังไม่ชัดเจนแต่ผู้วิจัยอาจมีคำตอบอยู่แล้ว และเรื่องของคุณลักษณะการเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ตามที่ผู้วิจัยได้นำเสนอ 8 ด้าน ถือว่าเป็นสิ่งที่ดีมาก สิ่งสำคัญที่โรงเรียนอยากให้มีการประเมิน คือ การที่ผู้เรียนที่จบจาก

โรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามไปใช้ชีวิตอยู่ในสังคมพหุวัฒนธรรมเมื่อจบการศึกษาจากโรงเรียน ผู้เรียนจะสามารถปรับตัวอย่างไรโดยนำไปอาจนำไปเพิ่มเติมในข้อ 7 คุณลักษณะด้านสังคม

ผู้ทรงคุณวุฒิ : การเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ในอิสลามนั้นร่างกายและจิตใจต้องไปด้วยกัน หากร่างกายแข็งแรงดีแต่มีกิเลส อัจฉริยญาแน่อนหลักสุตรนั้นไม่ถึง ดังนั้น จะพัฒนาเพียงด้านใดด้านหนึ่งไม่ได้ การเรียนการสอนในปัจจุบันพัฒนาเพียงร่างกายไม่ได้พัฒนาด้านจิตใจให้แก่ผู้เรียนก็ยังไม่ถือว่าเป็นหลักสูตรที่สมบูรณ์ ดังนั้น จึงเห็นด้วยกับสิ่งที่ผู้วิจัยได้นำเสนอ

ผู้ทรงคุณวุฒิ : จากข้อเสนอของผู้ทรงคุณวุฒิหลายท่านจะเห็นว่าไม่ใช่เพียงหลักสูตรอย่างเดียวปัจจุบันถ้า Review ดีๆ กิจกรรมเสริมหลักสูตรสามารถสร้างได้พอสมควร ดังนั้นโมเดลของผู้วิจัยต้องจับตัวหลักๆ เช่น พหุวัฒนธรรม คือ สอนอย่างไรก็ไม่มีการเสริมหลักสูตร ปัญหาของเรา หลักสูตรดี หลากๆ อย่างดีแต่ Output ออกมาก็ยังไม่น่าพอใจ ดังนั้นควรเน้นเรื่องของ Co-Curricular ที่ส่งผลต่อความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ซึ่งเป็นสิ่งที่สำคัญ ถ้าเสริมด้วย Co-Curricular ที่ดีก็จะได้ผลให้ครอบคลุมกับการบริหารโรงเรียน เนื้อหาทั้ง 12 ด้าน ที่เสนอเป็นเรื่องที่ใหญ่มาก เพียงจับเนื้อหาหลักๆ แล้วทำให้ชัด มี Process อย่างไร ต้องเขียน Output ให้ชัดเจน หลักสูตรมีหลายระดับ ตั้งแต่ ก่อนประถมศึกษา ประถมศึกษาและมัธยมศึกษา ควรโฟกัสจุดเนื่องจากขั้นพื้นฐานมีหลายระดับควร Focus สักส่วนจะชัดเจนกว่า

ผู้ทรงคุณวุฒิ : ผู้วิจัยควรหา Delphi คือ การประเมินของผู้ทรงคุณวุฒิที่มีความรู้และประสบการณ์ มองอนาคตที่สามารถยอมรับได้ โดยใช้ความรู้และประสบการณ์ของผู้ทรงคุณวุฒิเป็นผู้ประเมินของผู้วิจัยที่ออกแบบการวิจัยคำตอบที่ว่าดีหรือไม่ดีนั้นคำตอบจะหาได้อย่างไร? หากผู้ทรงคุณวุฒิรับรองผู้วิจัยก็สามารถอ้างอิงได้ว่าได้รับการรับรองจากผู้ทรงคุณวุฒิหรือผู้ทรงคุณวุฒิแล้ว หากไม่มีการ Delphi แต่เป็นการคิดขึ้นมา ก็จะไม่ได้รับคำตอบที่ได้รับการยืนยันจากผู้ทรงคุณวุฒิว่าเป็นโมเดลที่ดี

ผู้ทรงคุณวุฒิ : การรับรองโมเดลหรือการทดสอบโมเดลนั้นมีอีกหนึ่งทฤษฎี เรียกว่า Conventional shift คือ หลังจากทีนักวิจัยร่างโมเดลเสร็จ หลังจากนั้นจึงให้ผู้ทรงคุณวุฒิที่มีในวันนี้บางส่วน และหานักวิชาการระดับชาติทั้งมุสลิมและพุทธที่สูงกว่าวันนี้มาวิพากษ์โมเดลเป็นวิธีการหนึ่ง ซึ่งวันนี้เป็นการประชุมเพื่อร่างโมเดล

ผู้วิจัย : ผู้วิจัยมองว่าการบริหารงานวิชาการ จำนวน 12 ด้าน ค่อนข้างเยอะ จึงได้ปรึกษาอาจารย์ที่ปรึกษาและได้ส่งเคราะห์งานวิจัยมาประมาณ 50 งานวิจัย ส่วนใหญ่งานวิจัยจะมีการศึกษาในภาพรวมเกือบครบ 12 ด้าน แต่งานวิจัยบางเรื่องจะเน้นการบริหารงานวิชาการเพียง 5 ด้านหลักๆ ที่จะส่งผลต่อการบริหารงานวิชาการ แต่ดูกรอบงานวิจัยทั้ง 12 ด้านก็จะส่งผลในตัวของมันเอง จึงได้ทำ 12 ด้านมาตลอด และแนวทางที่ได้มาในแต่ละด้านจากแบบสอบถาม จำนวน 370 ฉบับจากโรงเรียนในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ อื่นจากนั้นแล้วผมได้ถอดบทเรียนสัมภาษณ์โรงเรียน

5 โรงเรียนที่ผู้วิจัยมองว่าเป็นโรงเรียนที่มีพื้นฐานการสอนอิสลามศึกษาเป็นหลัก และเป็นโรงเรียนที่มีชื่อเสียงในจังหวัดชายแดนภาคใต้ ได้แก่ โรงเรียนอัสตรอทรีกีเยห์อิสลามียะห์ จังหวัดนราธิวาส โรงเรียนธรรมวิทยามูลนิธิ จังหวัดยะลา โรงเรียนศาสนูปถัมภ์ จังหวัดปัตตานี โรงเรียนจริยธรรมศึกษามูลนิธิ จังหวัดสงขลา และโรงเรียนดารุลมาอาเรฟมูลนิธิ จังหวัดสตูล แล้วจึงนำสิ่งเหล่านั้นมาเพื่อที่นำเสนอในแต่ละข้อ และแต่ละด้าน หากได้รูปแบบการบริหารงานวิชาการเพื่อนำเสนอเชิงนโยบาย ซึ่งโรงเรียนได้ศึกษางานวิจัยขั้นนี้แล้วสามารถนำไปพัฒนาโรงเรียนเพื่อให้นักเรียนเกิดคุณลักษณะทั้ง 8 ด้าน ของการเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ ผู้วิจัยมองว่าประสบความสำเร็จในระดับหนึ่งแล้ว

ผู้ทรงคุณวุฒิ : ขอเสนอแนะเกี่ยวกับวิธีการวิจัย R and D และวิธีการวิจัยลักษณะกึ่งนโยบายสำหรับวิธีการวิจัย R and D นั้นเป็นการวิจัยที่ต้องอาศัยการทดลองในโรงเรียนที่ผู้วิจัยได้กำหนดเป็นกลุ่มตัวอย่าง ทั้งนี้ เพื่อเป็นการยืนยันว่าสิ่งที่ผู้วิจัยได้ดำเนินการนั้นได้ปรากฏจริงและได้ทดสอบการวิจัยเรียบร้อยแล้ว ส่วนการวิจัยลักษณะกึ่งนโยบายเป็นการวิจัยโดยใช้กระบวนการประเมินความเหมาะสมและความเป็นไปได้ของรูปแบบจากผู้ทรงคุณวุฒิ ซึ่งอาจต้องได้รับการยืนยันจากผู้ทรงคุณวุฒิอีกประมาณ 2 – 3 ครั้ง แล้วจึงสรุปโมเดล

อาจารย์ที่ปรึกษา : การวิจัยนี้ไม่ได้ออกแบบมาเป็นแบบ R and D แต่การวิจัยนี้เป็นลักษณะกึ่งแบบเชิงนโยบาย ซึ่งที่มาของโมเดลนี้ได้มาจากการสังเคราะห์ทั้งเชิงปริมาณผนวกกับคุณภาพที่ได้จากการถอดบทเรียน วันนี้อาจให้ผู้ทรงคุณวุฒิดูในแต่ละองค์ประกอบว่าเห็นด้วยหรือไม่ ซึ่งเป็นการยืนยันว่าข้อค้นพบที่ได้เหมาะสมหรือไม่เหมาะสม แต่หากวันนี้มีข้อเสนอให้มีการปรับโมเดล ซึ่งโมเดลนี้ได้จากการสังเคราะห์แล้ว ผมมองว่าควรต้องให้เกียรติจากข้อมูลที่มีอยู่ ซึ่งผู้วิจัยได้ดำเนินการมาอย่างเป็นขั้นตอน และโมเดลที่ 2 คือ โมเดลที่ปรับหลังจากวันนี้แล้วนำไปปรับตามที่ได้รับคำแนะนำแล้วจึงส่งให้ผู้ทรงคุณวุฒิให้ข้อคิดเห็นยืนยันอีกครั้งหนึ่งแล้วนำไปสู่การพัฒนา

ผู้ทรงคุณวุฒิ : ควรมีการวิพากษ์โมเดลอีกประมาณ 2 ครั้ง เพื่อหาความเชื่อมั่นของโมเดลที่ได้รับการปรับปรุง ในวันนี้ให้ผู้ทรงคุณวุฒิอ่านแล้วแสดงความคิดเห็นเพื่อไปสู่การแก้ไข และเมื่อแก้ไขเสร็จจึงให้มีการประเมินรอบที่ 2 เพื่อผู้วิจัยใช้อ้างอิงว่าโมเดลที่สร้างมานี้ได้รับการประเมินจากผู้ทรงคุณวุฒิและเพื่อสร้างความเชื่อมั่นและความน่าเชื่อถือของโมเดล

ผู้ทรงคุณวุฒิ : การวิจัยนี้เป็นการพัฒนาโมเดลด้านองค์ประกอบ การจะบอกว่าโมเดลนี้ดีหรือไม่ดีมี 2 ลักษณะ คือ 1) ลักษณะเชิงคุณภาพ โดยให้ผู้ทรงคุณวุฒิวิพากษ์ วิเคราะห์ และเสนอแนะเพื่อการปรับปรุงข้อคำถาม และ 2) ลักษณะเชิงปริมาณ ซึ่งจะเก็บจากกลุ่มตัวอย่างกลุ่มใหญ่แล้วนำไปวิเคราะห์ในเชิงปริมาณซึ่งเป็นที่ยอมรับทางวิชาการในการวิเคราะห์องค์ประกอบโมเดลจะมีหลายลักษณะ ตัวอย่างเช่น Hypothesis Model (โมเดลสมมติฐาน) แล้วจึงลงภาคสนามนำไปสู่ Competing Model คือ การปรับโมเดลใหม่ตามบริบทที่เกิดขึ้น จากนั้นก็ Proposed Model นี้คือระยะแรก ส่วน Experimental Model คือ การนำโมเดลไปทดลองใช้อาจเป็นระยะที่

2 ตอนที่ผู้วิจัยดำเนินการ คือ Critical Model เพียงอย่างเดียวซึ่งต้องทำให้เกิดความกระจ่างในขอบเขตของการวิจัยเป็น *Conceptual Model* ไม่ได้ไปสู่การทดลองใช้โมเดล ซึ่งเมื่อมีผู้อื่นสนใจทำวิจัยต่อก็สามารถนำ *Conceptual Model* ไปใช้ แต่ถ้าไม่มีการวิเคราะห์องค์ประกอบก็เห็นด้วยกับในที่ประชุมที่จะต้องทำหลายๆ รอบเพราะไม่ได้ลงสู่การวิเคราะห์ที่เป็นเชิงเทคนิคที่เป็นการยอมรับในวงวิชาการ เมื่อไหร่ที่มีการพัฒนาโมเดลองค์ประกอบต้องมีการวิเคราะห์องค์ประกอบ ซึ่งการวิเคราะห์องค์ประกอบก็มีเงื่อนไขการเก็บกลุ่มตัวอย่างที่มากพอสมควร เทคนิคก็คือคนส่วนใหญ่อธิบายเห็นด้วยว่ารูปแบบเหมาะสมซึ่งจะมีหลักการวิเคราะห์ แต่หากไม่ได้วิเคราะห์ Factor Analysis ก็ต้องให้ความสำคัญกับการผู้ทรงคุณวุฒิที่ต้องมาดูแล

อาจารย์ที่ปรึกษา : ขึ้นอยู่กับผู้วิจัยจะใช้รูปแบบไหนแต่ต้องมีการอธิบาย แต่สาเหตุที่ไม่ได้ใช้การวิเคราะห์องค์ประกอบเพื่อที่จะสกัดโมเดลเนื่องจากว่าปริมาณงานที่ทำในส่วนของงานวิจัยมีหลายแบบ ซึ่งนี่เป็นส่วนหนึ่งของการสกัด โดยก่อนหน้าผู้วิจัยมีปริมาณงานเยอะพอสมควร แต่ก็สามารถทำได้ 2 รูปแบบ หากวิเคราะห์องค์ประกอบก็เป็นสิ่งที่ดีได้องค์ประกอบที่ชัดเจน จากนั้นเมื่อได้องค์ประกอบก็ต้องนำองค์ประกอบไปขยายต่ออีกทำเป็นกลยุทธ์หรือแนวทาง ซึ่งก็ไม่ได้นำเสนอเชิงนโยบาย ซึ่งองค์ประกอบทางผู้วิจัยก็ได้แล้วในเชิงคุณภาพ ในเชิง *Conceptual Model* ซึ่งทางผู้วิจัยได้ตั้งไว้หากมีผู้สนใจไปดำเนินการต่อ แต่ในกระบวนการขั้นที่ 1 -3 จนถึงขั้นสุดท้ายความน่าเชื่อถือ ความตรงภายใน ภายนอกเรากุมมาตลอดเพียงแต่ว่ามีข้อเสนอจากผู้ทรงคุณวุฒิ คือขั้นตอนการทำโมเดลต้องมีการตรวจสอบความน่าเชื่อถือของโมเดล หลังจากนั้นก็ต้องปรับโมเดลที่ได้จากการสังเคราะห์ ในเชิง *Conceptual Model* จากนั้นก็นำเสนอผู้ทรงคุณวุฒิ ผู้ทรงคุณวุฒิมีการแนะนำ ก็นำไปสู่โมเดลที่ปรับ แล้วส่งไปใหม่เพื่อยืนยันอีกรอบแล้วทางผู้วิจัยจึงสรุปได้

ผู้ทรงคุณวุฒิ : ตอน synthesis Input ผู้วิจัยจะต้องชัดเจน ว่ามีการประมวลผลจากของประเทศไทยก็มีฉบับ อะไรบ้างต้องชัดเจน และต่างประเทศก็ฉบับเพื่อเพิ่มความเชื่อมั่น เมื่อได้โมเดลจากการสังเคราะห์ และได้ผ่านกระบวนการรอบที่ 1 มีกระบวนการประเมิน มีข้อเสนอแนะและนำไปปรับปรุง สู่รอบที่ 2 มีการประเมินที่ผู้วิจัยตั้งเกณฑ์ไว้ในเชิงคุณภาพว่าผู้ทรงคุณวุฒิจะยอมรับโมเดลนี้ที่คะแนนเท่าไร เพื่อเป็นการอธิบายว่าโมเดลนี้ได้มาอย่างไรมีการพิสูจน์คุณภาพอย่างไร มีเกณฑ์การตัดสินใจอย่างไรจึงออกมาเป็นโมเดล จึงสามารถเผยแพร่ในสังคมได้และน่าเชื่อถือ

อาจารย์ที่ปรึกษา : ให้นำเอกสารกลับไปประเมินแล้วจึงส่งกลับมายังผู้วิจัย วันนี้อย่างมากที่มีข้อเสนอแนะที่หลากหลายเพื่อที่ผู้วิจัยจะได้ประมวลและนำไปปรับเพื่อความเหมาะสม ซึ่งการนำเสนอโมเดล อาจมีโมเดล 1 และ 2 ส่วนเกณฑ์การยอมรับอาจใช้เกณฑ์ของความเหมาะสมจากความเห็นของผู้ทรงคุณวุฒิ

ผู้ทรงคุณวุฒิ : รายการที่ประเมินมีหลายรายการที่ดีในเชิงการบริหารแบบนี้ เหมือนกับการรวมศูนย์ ผู้อำนวยการบริหารงานวิชาการทำทุกอย่างตามรายการคงไม่สามารถทำได้ จำเป็นต้องมีโครงสร้างหรือองค์ประกอบที่มารองรับ เป็นระดับๆ เช่น จากผู้บริหาร ไปสู่หัวหน้าวิชาการ ไปสู่หัวหน้าหมวดสาระ ไปสู่ครูและนักเรียน ผู้วิจัยควรเขียนแนวทางการนำโมเดลไปปฏิบัติ เป็นกลไกที่จะนำไปสู่ความสำเร็จ

ผู้ทรงคุณวุฒิ : ในส่วนของ อิสลาม อีมาน และอิหฺसान ที่ผู้วิจัยนำไปแทรกในรูปแบบ ผมมองว่า ตัวอย่างเช่น อิหฺसान เป็นตัวแปรเอกปัจจัย ผลของอิหฺसानทำให้ยกระดับบุคคล ให้เป็นผู้ใกล้ชิดต่อพระองค์มากขึ้น ตัวอิหฺसानเป็นตัวเอก คุณธรรม จริยธรรมเป็นผล ความหมายคือ คุณธรรม จริยธรรมจะไม่เกิดขึ้นหากปราศจากอิหฺसान หากจะนำหลักนี้ไปแทรกในข้อคำถามจะเป็น การยากเพราะเป็นนามธรรม เพราะอิหฺसानเป็นตัวแปรเอกที่จะนำพาคนหนึ่งให้ทำความดี รั้งเกี่ยว ความชั่ว ผมมองว่าถ้าจะมี อิสลาม อีมาน และอิหฺसान อยู่วงในกลมวงใน วงนอกน่าจะเป็น คุณลักษณะเชิงพฤติกรรม เป็นรูปธรรมที่จะไปแทรกเข้าไปในแต่ละด้าน มีเช่นนั้นผู้วิจัยต้องเขียนเป็น กระบวนการที่จะนำหลักไปแทรกในข้อคำถามอย่างไร หากเราทำ PDCA จะชัดเจนเป็นการวางแผน กระทำ พอเป็นนามธรรมจะไปแทรกนั้นยาก เช่นวงในเป็นหลักการปรัชญา วงนอกควรให้เป็นการ กระทำเพื่อนำไปแทรกในข้อคำถาม ส่วนการให้คะแนนในแต่ละข้อคำถามผู้ทรงคุณวุฒิอยากให้ผู้วิจัย เขียนข้อตกลงเบื้องต้น เนื่องจากแต่ละข้อคำถามไม่สอดคล้องกัน ดังนั้น ควรมีตกลงเบื้องต้นในการ พัฒนาข้อคำถามหากเป็นการพัฒนาโดยอ้อมอาจไม่ระบุ หากเป็นการพัฒนาโดยตรงก็ให้ผู้ทรงคุณวุฒิ ระบุว่าเป็นการพัฒนาด้านใด หากดูทั้งกระบวนการจะเป็น Input ,Process และ Output จะมีบาง ด้าน เช่น ด้านสื่อมีสัมพันธ์โดยอ้อม แต่การนำไปใช้สื่อในการจัดกิจกรรมจะมีความสัมพันธ์โดยตรง ผู้วิจัยสามารถเขียนข้อคำถามผนวกระหว่างการบริหารวิชาการและการเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ได้ แต่ บางด้านเช่น นวัตกรรมและเทคโนโลยีเป็นการรองรับการนำไปใช้ต้องนำไปใช้ถึงจะเกิดผล ซึ่ง กระบวนการนำไปใช้จัดกิจกรรมก็สามารถเชื่อมโยงการเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ได้ ซึ่งผู้วิจัยต้องให้ความ กระจ่างในกระบวนการพัฒนาที่ผู้ทรงคุณวุฒิควรเขียนแนะนำเพิ่มเติมในแบบประเมิน

ผู้ทรงคุณวุฒิ : ท้ายตารางของโมเดลการเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์มี 8 ด้าน หมายความว่า การที่จะให้ เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ได้ต้องมีทุกด้าน แต่สัดส่วนในแต่ละด้านอาจแตกต่างกันไปแต่จะไม่มี ด้านใดด้านหนึ่งไม่ได้ สรุปคือ กระบวนการทั้งหมดของโมเดลต้องเกิดทั้ง 8 ด้าน และการหล่อ หลอมด้านต่างๆ เพื่อให้บรรลุผลควรมีความต่อเนื่อง หรือด้านการแนะนำยังขาดด้าน Motivation ควรเพิ่มเติม การสร้างแรงจูงใจและการเสริมแรงก็มีความสำคัญ การมีค่านิยมที่ีระหว่างโรงเรียน บ้านและชุมชน

ผู้ทรงคุณวุฒิ : แบบประเมินในแต่ละหัวข้อย่อมมีคุณค่าในตัวอยู่แล้ว แต่ตอนนี้ยังไม่เป็นระเบียบ ไม่เป็นหมวดหมู่ ถ้าปรับโมเดลใหม่ Input ,Process และ Output ก็อาจเป็นโมเดลขึ้นมา แต่ที่มีอยู่ก็คิดว่าสามารถนำไปใช้ได้ทั้งหมดอาจไม่ต้องประเมินในแต่ละหัวข้อย่อย เพียงแต่ตอนนี้ยังไม่มีการประเมินแต่ละหัวข้ออาจไม่ตรงประเด็นนัก ดังนั้นผู้วิจัยควรนำแต่ละหัวข้อมาหลอมรวมแล้วสกัดเป็นโมเดลขึ้นมา แล้วนำสิ่งเหล่านี้มาสกัดเป็นประเด็นแต่ละชั้นตอน เมื่อส่งให้ผู้ทรงคุณวุฒิประเมินก็สามารถมองเห็นภาพได้ชัดเจนยิ่งขึ้น ซึ่งวันนี้ที่ประชุมยอมรับในประเด็นย่อย เพียงแต่ยังไม่มียุทธศาสตร์ที่ชัดเจน

ผู้ทรงคุณวุฒิ : การสร้างผู้เรียนสู่ความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์เป็นเรื่องใหญ่เพราะเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ทั้งในโลกนี้และโลกหน้าด้วย คงไม่สามารถพูดคุยเสร็จภายใน 1 – 2 วัน และเมื่อเป็นเรื่องเกี่ยวกับการศึกษาก็เชื่อมโยงกับทุกๆ ด้าน ทั้งด้านการเมือง และเศรษฐกิจ แต่หากว่าทำสำเร็จจะได้ผลดีมหาศาล

ผู้ทรงคุณวุฒิ : งานวิจัยนี้เป็นเรื่องที่กว้าง ซึ่งมองว่ามีเรื่องที่น่าสนใจ คือ กิจกรรมเสริมหลักสูตรที่นำไปสู่ความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ซึ่งจะทำให้แคลงและศึกษาเพียงกิจกรรมเสริมหลักสูตรที่อยู่ในสถานศึกษาเอกชนสอนศาสนากิจกรรมใดบ้างที่นำไปสู่ความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ซึ่งจะง่ายกว่า โดยเอากิจกรรมต่างๆ ที่มีอยู่ในโรงเรียนมาสังเคราะห์และสรุป เป็นการต่อยอดงานวิจัยของผู้วิจัย

ผู้วิจัย : ขอขอบคุณผู้เข้าร่วมประชุมการพิจารณาร่างรูปแบบการบริหารงานวิชาการของโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามจังหวัดชายแดนใต้เพื่อสร้างผู้เรียนสู่ความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์เป็นอย่างสูง และขออภัยที่ผู้ทรงตอบแทนความดีงามของท่านทั้งหลาย ผู้วิจัยจะขอนำข้อเสนอแนะต่างๆ ในวันนี้ไปปรับให้สอดคล้องกับเนื้อหาของวิจัยและนำเสนอเพื่อให้ผู้ทรงคุณวุฒิยืนยันอีกครั้ง อินชาอัลลอฮ์

ภาคผนวก จ
ถอดเทปการประชุมพิจารณาร่างรูปแบบ
การบริหารงานวิชาการของโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามจังหวัดชายแดนภาคใต้
เพื่อสร้างผู้เรียนสู่ความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์

**ถอดเทปการประชุมพิจารณาร่างรูปแบบการบริหารงานวิชาการของโรงเรียนเอกชนสอนศาสนา
อิสลามจังหวัดชายแดนภาคใต้เพื่อสร้างผู้เรียนสู่ความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์
เมื่อวันเสาร์ ที่ 26 พฤศจิกายน 2559**

ผู้วิจัย : ขออนุญาตเปิดประชุมการพิจารณาร่างรูปแบบการบริหารงานวิชาการของโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามจังหวัดชายแดนภาคใต้เพื่อสร้างผู้เรียนสู่ความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ ด้วยการอ่านสุเราะฮ์อัลฟาติหะฮ์ และขอขอบคุณผู้เข้าร่วมประชุมทุกท่านที่เสียสละเวลาอันมีค่าของท่านในวันนี้ สำหรับงานวิจัยการพัฒนารูปแบบการบริหารงานวิชาการของโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามจังหวัดชายแดนภาคใต้เพื่อสร้างผู้เรียนสู่ความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ ขณะนี้ผู้วิจัยได้ดำเนินการมาถึงขั้นตอนที่ 6 แล้ว ซึ่งเป็นขั้นตอนการปรับปรุงและนำเสนอรูปแบบการบริหารงานวิชาการของโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามจังหวัดชายแดนภาคใต้เพื่อสร้างผู้เรียนสู่ความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ โดยผู้วิจัยขอให้ผู้เข้าร่วมประชุมทุกท่านช่วยกันพิจารณาประเมินความเหมาะสมและความเป็นไปได้ของรูปแบบ พร้อมทั้งให้ข้อเสนอแนะมาปรับปรุงเพื่อเขียนรายงานผลการวิจัยต่อไป จึงขอให้ผู้เข้าร่วมประชุมทุกท่านได้ช่วยกันนำเสนอตามประเด็นที่ปรากฏในแบบประเมินความเหมาะสมและความเป็นไปได้ของรูปแบบการบริหารงานวิชาการของโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามจังหวัดชายแดนภาคใต้เพื่อสร้างผู้เรียนสู่ความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์

ผู้ทรงคุณวุฒิ : การบริหารงานวิชาการ แบ่งเป็น 2 ส่วน คือ 1) งานวิชาการ 2) การบริหารงานวิชาการ เนื่องจากเราผลิตนักศึกษาเป็นนักบริหารงานวิชาการ เกรงว่าในมิติของการบริหารจัดการจะไปปนจนกระทั่งกลายเป็นงานวิชาการ ต้องมีในมิติการคุ้มครองกระบวนการ และคุ้มครอง Output ที่ต้องการให้เกิด ส่วน Human Grounded หรือ Human Being สู่ความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์นั่นคือ เนื้อหาของวิชาการ ผมขอวิจารณ์โดยไม่ได้ดูรายละเอียดประกอบไปด้วยสัดส่วนระหว่างเนื้อหาของผู้วิจัย อย่างน้อย 60 ควรเป็นเรื่อง Management ไม่ใช่ตัว Content เพราะตัว Content วิชาการควรเป็นเรื่องของคนออกแบบหลักสูตรและการสอน อย่างเช่น วิทยาการที่สามารถสร้างคนเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ควรประกอบด้วยอะไรบ้าง คือ ผู้ที่ศึกษาด้านหลักสูตรและการสอนเป็นนักวิชาการ ส่วนของผู้วิจัยเป็นการผสม คือ นักวิชาการเป็นคนคิด ส่วนเราเป็นคนจัดการเพื่อให้เกิดตามที่นักวิชาการต้องการ ในส่วนหนึ่ง Policy ต้องอยู่ที่เรา โดยใช้กระบวนการ PDCA คือ กระบวนการที่นำไปใช้ แต่ตอนที่กำหนด Policy และการกำหนดกระบวนการ Process ของ Policy ควรจะมี KPI อยู่ในนั้นด้วย ส่วนตัววัดผลที่นักบริหารต้องคุมเพื่อให้บรรลุสิ่งนั้น จนกระทั่งกระบวนการประเมินผลว่าประสบความสำเร็จหรือไม่ ผมอ่านผิวเผินคิดว่าบางส่วนที่เป็น

Management science กับส่วนที่เป็น Content ของ Academics จะปนอยู่ที่เดียวกัน ในเบื้องต้น ผมอยากให้ความเข้าใจในตัวขยายข้างหลังเป็นการท้าทาย ส่วนข้างหน้าเป็นนักจัดการ นักควบคุมกำกับ ถ้าปริญญาเอกสาขานี้ตัวนี้เป็นตัวที่คุณควรจะได้คัดกรองมากกว่าตัวข้างหลัง แต่ว่าอาจจะมีตัวที่เป็น Art ที่เป็นศิลปะที่จะให้บรรลุสู่ความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ในเชิงบริหารต้องใส่อะไร ซึ่งเป็นส่วนที่ยาก โดยการบริหารนั้นต้องมีทั้ง Art และ science (Management) ส่วนที่เป็น Art อาจได้จากการเก็บข้อมูลเชิงคุณภาพ เช่น ต้องมีความต่อเนื่องของการทุ่มเท ความจริงใจ ต้องอยู่ในนั้นไม่ใช่เพียง Input เท่านั้น ดังนั้น จึงขอสรุปว่า 1) ให้เปอร์เซ็นต์ของนัก Management ให้บรรลุตามที่ส่วนวิชาการที่ต้องการ ผู้วิจัยต้องสามารถแยกด้านการบริหารจัดการและการออกแบบวิชาการออกจากกัน และ 2) ในแง่ระหว่าง Management science กับ Art of Management ซึ่ง Art of Management ต้องได้จากการเก็บข้อมูลเชิงคุณภาพ ส่วน Science คือ ข้อมูลเชิงโครงสร้าง

ผู้ทรงคุณวุฒิ : ผมจะขอ Comment ในเรื่องของ Item ข้อคำถาม งานวิจัยของผู้วิจัยเมื่อต้องประกอบของการบริหารงานวิชาการเพื่อสร้างผู้เรียนสู่ความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์โดยดูเฉพาะองค์ประกอบ โดยตัวแปรที่เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ไม่ได้แยก ดังนั้น งานวิจัยลักษณะนี้สามารถทำได้ 2 วิธี คือ 1) ศึกษารูปแบบการบริหารด้านวิชาการซึ่งเป็นตัวแปรปัจจัย นี้ถ้าเป็นเชิงปริมาณซึ่งเป็นตัวแปรปัจจัยด้านต่างๆ ของการบริหารวิชาการ และมีข้อคำถามสำหรับการเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์โดยผู้วิจัยได้ดำเนินการแล้ว และให้กรอบนิยามแล้ว และนำมาเป็นแบบสอบถามซึ่งจะเป็น 2 ตัวแปร ตัวแปรที่เป็นองค์ประกอบหรือรูปแบบการบริหารงานวิชาการกับตัวแปรการเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ โดยจะดูว่าองค์ประกอบเหล่านี้จะส่งผลต่อการสร้างมนุษย์ที่สมบูรณ์หรือไม่ ในตัวแปรปัจจัยความใส่ใจในการแทรกความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ยังไม่มากนัก แต่ถ้าดูเกณฑ์รูปแบบเพื่อการสร้างผู้เรียนสู่การมนุษย์ที่สมบูรณ์ นั้นหมายความว่าในแต่ละข้อคำถามต้องมีการส่งผลต่อองค์ประกอบในแต่ละข้อคำถามด้วย ก็คือรูปแบบการบริหารเชื่อมต่อการสร้างมนุษย์ที่สมบูรณ์ การวิจัยลักษณะนี้ในข้อคำถามควรนำแกนของการมนุษย์ที่สมบูรณ์มาแทรกในแต่ละข้อคำถามได้เลย โดยในแต่ละข้อคำถามจะมีส่วนที่เป็นรูปแบบ และส่วนที่เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ เนื่องจากได้ศึกษาเป็นรูปแบบ แต่ถ้าศึกษาเป็นตัวแปรปัจจัยก็สามารถดูในรูปแบบการบริหาร อาจจะแยกจากการเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์เนื่องจากเราศึกษาว่ามัน Impact ต่อการเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์หรือไม่ แต่เมื่อเป็นการศึกษาของผู้วิจัยคือได้จัดรูปแบบเลยจึงต้องใส่ใจในแต่ละข้อคำถามซึ่งมี 2 ส่วน คือ ส่วนที่เป็นรูปแบบ กับส่วนที่เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ การเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ถ้าใช้หลัก PDCA สามารถนำมาใส่ในแต่ละข้อคำถามได้เลย ส่วนความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ควรแบ่งเป็นแกนว่ามีกี่ด้านแล้วนำมาใส่ในแต่ละข้อตามความเหมาะสมของการบริหาร ซึ่งผมยังไม่ได้ดูรายละเอียดในแต่ละข้อคำถาม แต่ขอตั้งข้อสังเกตไว้ เพราะว่าการศึกษารูปแบบที่เป็นตัวแปรปัจจัย จะมีบางข้อคำถามไม่ได้ส่งผลโดยตรงแต่

เป็นการส่งผลโดยอ้อมต่อการเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ ปัญหาคือสามารถพัฒนาผู้เรียนสู่ความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ได้แต่เป็นโดยอ้อม ควรให้น้ำหนักในตัวคำถามต้องเน้นให้มีทั้ง 2 ส่วนคือ รูปแบบการบริหารวิชาการ และความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ด้วย

ผู้ทรงคุณวุฒิ : เมื่อดูคำว่ารูปแบบ Output ของผู้วิจัยจะต้องได้รูปแบบ Model แต่จากงานวิจัยของผู้วิจัยดูเหมือนเป็นองค์ประกอบที่ทำให้เกิดความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ หากเป็นรูปแบบต้องมีโมเดล 2 วิธี คือ คิดโมเดลแล้วลงไปทดสอบโมเดล หรือเหมือนเชิง R and D คือ ทำแล้วมาสรุปเป็นโมเดล Management ซึ่งที่เห็น Output น่าจะออกมาเป็นองค์ประกอบในการบริหารที่จะส่งผลให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์

ผู้ทรงคุณวุฒิ : หากมีตัวแปรการเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์รองรับก็จะเป็นโมเดล เพราะโมเดลต้องมีตัวแปรหลายตัว ตัวแปรแรกส่งผลต่อตัวแปรตาม ตัวแปรตามกลายมาเป็นตัวแปรต้นที่ส่งผลต่อตัวแปรอื่นๆ และตัวแปรมีความสัมพันธ์กันและนำไปสู่การสร้างมนุษย์ที่สมบูรณ์ ซึ่งตอนนี้ดูเหมือนเป็นในองค์ประกอบการบริหารวิชาการที่นำไปสู่ความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ เพราะไม่ได้แยกความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์เป็นตัวแปร เป็นตัวแปรตามหรือเป็นตัวแปรผลต่างหาก ซึ่งถ้าเป็นโมเดลต้องมี Pattern ของความสัมพันธ์ในตัวแปร ต้องบ่งบอกความสัมพันธ์ของตัวแปรด้วย

ผู้ทรงคุณวุฒิ : หากดูตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2542 จะมีความหมายชัดเจน คือ การจัดการศึกษาต้องเป็นไปเพื่อพัฒนาคนไทยให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ทั้งร่างกายและจิตใจ สติปัญญา ความรู้และคุณธรรม มีจริยธรรมและวัฒนธรรมในการดำรงชีวิตสามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นอย่างมีเหตุผล ถ้าประเมินตามแบบสอบถาม เช่น ด้านร่างกายและจิตใจของโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลาม ถ้าหากกำหนดเลยว่า นักเรียนช่วงชั้นที่ 1 ทางด้านร่างกายควรมีน้ำหนักส่วนสูงเท่าไร มีตัวชี้วัดที่ชัดเจน ฉะนั้น ควรนำ Model ในสิ่งที่พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2542 มี แล้วนำมาเพิ่มเติมในส่วนที่ยังไม่มีก็จะเหมาะสมกับพื้นที่ 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้ เช่น การบูรณาการวิชาศาสนาและสามัญ เพราะความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ในพื้นที่ 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้ มีนัยยะอื่น เช่น ด้านคุณยาและอาคิเราะฮ์

ผู้ทรงคุณวุฒิ : รูปแบบที่นักวิจัยได้นิยามว่าเป็นรูปแบบ ก่อนจะได้รูปแบบต้องรื้อว่ารูปแบบการบริหารวิชาการที่เหมาะสมกับบริบทของพื้นที่มีอย่างไร มิใช่เป็นการกำหนดขึ้นเองต้องมีโมเดลที่มีมาก่อนแต่ไม่ตรงแนวทางแล้วนำมาสกัด หรือสร้างให้เหมาะกับพื้นที่ เพราะหากดูตอนนี้และนำมาผสมกับ PDCA ด้วยก็ยังไม่ทราบว่าจะเดินไปอย่างไร ซึ่งเป็นแผนผังใหญ่มาก โมเดลของการสร้างผู้เรียนสู่ความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์มี 8 ด้าน โดยมีได้เชื่อมโยงสู่ความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ทั้ง 8 ด้าน นั้นการพัฒนาคุณลักษณะสู่ความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ต้องเชื่อมโยงทั้ง 12 ตัวและไปเป็น 8 ด้าน ซึ่งตอนนี้รูปแบบของผู้วิจัยยังไม่ชัดเจนเป็นหลักกว้างๆ ซึ่งควรเขียนโมเดลให้ชัดเจนโดยได้จากการสกัดโมเดลที่เคยมีมาก่อน โดยจะคิดเองไม่ได้ต้องให้ผู้ทรงคุณวุฒิ Approve

ผู้ทรงคุณวุฒิ : การบริหารงานวิชาการของผู้บริหารโรงเรียน โดยมาตรฐานวิชาชีพของคุรุสภาแบ่งเป็น 4 ด้านในเรื่องของการบริหารงานวิชาการ คือ 1) ด้านการบริหารจัดการเรียนรู้ 2) ด้านการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา 3) ด้านการนิเทศการจัดการเรียนรู้ และ 4) ด้านการส่งเสริมให้มีการวิจัยเพื่อการพัฒนาคุณภาพการจัดการเรียนรู้ ควรนำแนวทางทั้ง 4 ด้านที่คุรุสภากำหนดมาใช้ โดยจะสามารถนำไปสู่ความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ได้อย่างไรบ้าง โมเดลของผู้วิจัยก็จะแตกต่างจากคุรุสภา ตอนนี้อย่างงานไม่ถือว่าโมเดลของผู้วิจัยมีความสัมพันธ์กันอย่างไรแล้วนำไปสู่อะไร และความสัมพันธ์ระหว่าง PDCA กับส่วนต่างๆ ดังนั้นการกำหนดโมเดลต้องมีขั้นตอนจากตัวนี้ไปสู่ตัวต่อไปได้อย่างไร ประกอบกับผู้วิจัยได้กำหนดเป็นประเด็นในการศึกษา ในบางรายการที่มีการประเมิน เช่น ในหนึ่งข้อมีองค์ประกอบหลายอย่างโดยที่มีใช้เรื่องเดียวกัน หากไม่เห็นด้วยทั้งหมดก็ไม่สามารถแยกออกจากกันได้ ดังนั้น หากเป็นประเด็นที่แตกต่างกันควรแยกออกจากกันให้ชัดเจน

ผู้ทรงคุณวุฒิ : หากดูหัวข้อเป็นสิ่งที่ดีมากที่จะพัฒนาต่อยอดจากผู้ที่เคยทำ หรือสิ่งที่บรรดาผู้สอนได้ทำอยู่ การวิจัยนี้มีการพูดถึงรูปแบบการพัฒนาโรงเรียนเอกชนตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบันหรือไม่? หากไม่มีก็ไม่เห็นถึงการพัฒนารูปแบบว่ามีการพัฒนาการอย่างไร หากมีก็จะช่วยเพิ่มความน่าเชื่อถือ อีกประเด็น คือ การบริหารงานโรงเรียนมี 4 ด้าน ซึ่งทางผู้วิจัยเน้นทางด้านวิชาการด้านเดียว แต่อีก 3 ด้านก็เป็นปัจจัยหนุนเสริมงานวิชาการ การส่งเสริมผู้เรียนสู่ความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์นั้นหนุนเสริมอย่างไรกับการบริหารบุคลากร หรือด้านอื่นๆ นอกจากนี้

ผู้ทรงคุณวุฒิ : หัวข้อของเรา คือ รูปแบบการบริหารงานวิชาการ ควรจะเน้นมาที่การบริหารงานวิชาการ แต่แผนภาพที่นำเสนอไม่ใช่งานวิชาการเพียงอย่างเดียวมีงานอื่นๆ ด้วย ควรแยกให้ชัดเจนระหว่างบริหารงานวิชาการกับการบริหารงานโรงเรียน ในหัวข้อของผู้วิจัยคือ การบริหารงานวิชาการ ถ้ากล่าวถึงงานวิชาการตามที่ได้นำเสนอจะมี 4 ด้าน ตามมาตรฐานวิชาชีพที่คุรุสภากำหนด ควรเจาะเฉพาะรูปแบบของการบริหารงานวิชาการในแต่ละเรื่อง จาก 4 เรื่อง คือ 1) ด้านการบริหารจัดการเรียนรู้ 2) ด้านการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา 3) ด้านการนิเทศการจัดการเรียนรู้ 4) ด้านการส่งเสริมให้มีการวิจัยเพื่อการพัฒนาคุณภาพการจัดการเรียนรู้ ก็จะเป็นงานวิชาการโดยเฉพาะ ซึ่งของผู้วิจัยเป็นรูปแบบที่กว้างเป็นการบริหารงานโรงเรียนซึ่งกว้างมาก

ผู้ทรงคุณวุฒิ : กรอบการบริหารงานวิชาการซึ่งเป็นปัจจัยหลักในการบริหารงานโรงเรียน โดยมีตัวอื่นเสริม โดยเน้นการบริหารงานวิชาการ 80 ส่วนการบริหารงานด้านอื่นๆ เป็นการส่งเสริมเพื่อให้เกิดการบรรลุผลของงานวิชาการ ส่วนชื่อของงานวิจัย คือ การสร้างผู้เรียนสู่ความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ เป็นชื่อที่เหมาะสม ควรมีการนิยามศัพท์เฉพาะหรือกำหนดขอบเขตการวิจัย ผู้วิจัยเข้าสู่ที่มาของรูปแบบ โดยให้ผู้ทรงคุณวุฒิทำเครื่องหมายเพื่อประเมินรูปแบบงานวิจัย หากมีข้อเสนอแนะสามารถเพิ่มเติมในตอนที่ 3 ของแบบประเมิน พร้อมทั้งสามารถแลกเปลี่ยนความคิดเห็นได้ในขณะทำเครื่องหมาย

ผู้ทรงคุณวุฒิ : สอบถามว่าการพัฒนารูปแบบทั้ง 12 ด้านให้เป็นรูปแบบของพื้นที่ที่มีความแตกต่างอย่างไรกับรูปแบบที่ใช้อยู่ทั่วไปในโรงเรียนปัจจุบัน ซึ่งขณะนี้ยังไม่ชัดเจนว่านำอิสลาม อิหฺसान และอีมานมาเชื่อมโยงอย่างไรเพื่อนำไปสู่การสร้างผู้เรียนสู่ความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์

ผู้ทรงคุณวุฒิ : โมเดลเป็นลักษณะ Series ต้องเริ่มด้วยการพัฒนาหลักสูตร พัฒนาระบบการเรียนรู้อื่นๆที่ไม่ใช่ทุกตัวเป็นอิสระต่อกัน ทุกตัวเกี่ยวข้องกันในลักษณะ Series ตัวหลัก คือหลักสูตรที่มาจากอิสลาม อิหฺसानและอีมาน โดยการวัดประเมินผลต้องวัดตามหลักสูตรตรวจสอบลักษณะต่างๆ ของโมเดลว่าสัญลักษณ์ต่างๆ ที่ใช้ในการเขียนมีความหมายว่าอย่างไร เช่น วงกลม สีเหลี่ยม ลูกศร 1 ทาง หรือลูกศร 2 ทาง เป็นต้น

ผู้ทรงคุณวุฒิ : โครงสร้างหลักของโมเดลยังไม่ชัดเจน ผู้วิจัยควรสร้างโมเดลให้ชัดเจนแล้วจึงให้ผู้ทรงคุณวุฒิวิพากษ์โมเดลให้เห็นตั้งแต่ Series ขึ้นไป ซึ่งการได้มานี้ต้องได้มาจากการ Review โมเดลที่เคยมีคนทำกันว่ามีลักษณะอย่างไร หรือผู้วิจัยนำแนวคิดในการวิพากษ์ครั้งนี้ไปพัฒนาแล้วให้ผู้ทรงคุณวุฒิวิพากษ์อีกครั้ง

ผู้ทรงคุณวุฒิ : ขอเรียนว่านิยามของมนุษย์ที่สมบูรณ์ในอัลกุรอานมีเยอะมาก ขอยกตัวอย่างบางประเด็น เช่น อิบาตุรเราะหฺมาน คือ บวงบ่าวผู้ทำความดีต่ออัลลอฮฺ มีตั้งแต่ความอ่อนน้อมถ่อมตน ความสุขุม ความอดทนในการเผชิญกับสิ่งโง่เขลา การทำอิบาดะฮฺในยามดึกสงัด การวิงวอนขอปกป้องจากการลงโทษในนรก การดำรงรักษาความพอเหมาะพอควรในการใช้จ่ายและการให้ ความบริสุทธิ์ใจ (อิกลาศ) เป็นต้น เมื่อมาดูในแก่นักวิชาการได้นิยามไว้ว่า มนุษย์ที่สมบูรณ์ควรมี 6 Q 1) IQ ความฉลาดทางสติปัญญา 2) EQ ความฉลาดทางอารมณ์ 3) CQ (Creative) ความฉลาดในการริเริ่มสร้างสรรค์ 4) MQ (Moral) ความฉลาดในทางศีลธรรม 5) PQ (Play) ความฉลาดที่เกิดจากการเล่น และ 6) AQ (Adversity) ความฉลาดในการแก้ปัญหา ถ้านำมาสังเคราะห์แล้วนำมาเชื่อมโยงสู่ความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ แล้วนำไปสู่การบริหารงานวิชาการโรงเรียนว่าโรงเรียนต้องดำเนินการอย่างไรบ้างเพื่อให้ผู้เรียนเกิด ทั้ง 6 Q แล้วนำไปเชื่อมโยงกับอัลกุรอาน

อาจารย์ที่ปรึกษา : สามารถมองได้หลายมิติ ความเป็นโมเดลมีหลายแบบซึ่งทางผู้วิจัยได้อธิบายแล้วในบทที่ 2 แล้วนำโมเดลบางส่วนมานำเสนอ หากผู้ทรงคุณวุฒิยังมองว่าโมเดลไม่ชัดเจนทางผู้วิจัยควรนำไปปรับปรุง โดยแบบประเมินที่เสนอนั้นเกิดจากการที่ผู้วิจัยได้สังเคราะห์เป็นที่เรียบร้อยแล้ว และได้สร้าง Item ขึ้นมาเพื่อที่จะตอบถึงแนวทางการเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์เพียงแต่มีได้นำเสนอในการประชุมร่างพิจารณาครั้งนี้

ผู้ทรงคุณวุฒิ : ผู้ทรงคุณวุฒิคิดว่า อิสลาม อีมาน และอิหฺसान คือ Content และนำเขียนในตัวหลักสูตร แล้วนำหลักสูตรมาสู่ผู้เรียนโดยการจัดการเรียนการสอน นอกเหนือจากนั้นคือ กิจกรรมเสริมหลักสูตร หรือกิจกรรมที่เกิดจากครอบครัวและสังคมเป็นส่วนสนับสนุน นี่คือ Process ที่ทำให้เกิดความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ ส่วนการจัดการเรียนการสอนต้องตามหลักสูตรที่ผ่าน

การบูรณาการทั้ง 3 อย่างข้างต้น ซึ่งหลักสูตรเป็น Blueprint ที่มีทั้งความรู้ และ CAP ต่อมาการจัดการเรียนการสอนเพื่อบรรลุหลักสูตรสู่ความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ ส่วนกิจกรรมเสริมหลักสูตรเป็นตัว Support ส่วนสำคัญคือ หลักสูตรต้องสามารถบูรณาการทั้ง อิสลาม อีमान และอิหฺसान สามารถนำมาสู่การเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ โมเดลนี้เป็นโมเดลขององค์ประกอบหลักที่จะสร้างผู้เรียนสู่ความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ได้ ส่วนข้ออื่นๆ เป็นตัวแปรที่มาจากหลักสูตร เช่น การวัดและประเมินผล การวิจัย การนิเทศ เป็นต้น ดังนั้นตัวหลักคือ หลักสูตรที่ถูกพัฒนาโดยใช้การบูรณาการระหว่าง อิสลาม อีमान และอิหฺसान นำสู่การเรียนการสอนที่เป็นไปตามหลักสูตร และมีกิจกรรมเสริมหลักสูตรเป็นกิจกรรมที่นอกจากห้องเรียน และกิจกรรมจากที่บ้านเพิ่มเติมเพื่อนำไปสู่การสร้างผู้เรียนสู่การเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ ทางด้านการบริหาร คือ การบริหารหลักสูตร บริหารการเรียน การสอน บริหารกิจกรรมเสริมหลักสูตร และบริหารองค์ประกอบเสริมที่จะให้เกิดการสร้างผู้เรียนสู่ความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ อีกเรื่องหนึ่ง คือ Mine Stone การสร้างผู้เรียนสู่ความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ในโรงเรียนสังกัดสำนักงานการศึกษาเอกชนมีทุกระดับชั้น หากจะหาคำตอบเพื่อเป็นการยืนยันว่าได้ผลจริงโดยการวัดที่ผู้เรียนต้องกำหนดตัวชี้วัดที่ชัดเจนซึ่งต้องใช้ระยะเวลานาน หากใช้ผู้เรียนเป็น Output จะยากต่อการยืนยันผลของงานวิจัยนี้ หากเป็นการประเมินโดยผู้ทรงคุณวุฒิจะสามารถวัดและประเมินได้เพราะเป็นการยอมรับเพื่อคาดคะเนอนาคต

อาจารย์ที่ปรึกษา : จากที่ผู้ทรงคุณวุฒิเสนอทำให้ได้แนวคิดว่ารูปแบบของตัววิจัยสามารถนำมาหลอมรวมได้หาก 12 องค์ประกอบนั้นมากไป ผู้วิจัยอาจนำไปปรับปรุงโดยดูว่าองค์ประกอบใดเป็นตัวหลัก และองค์ประกอบใดสามารถหลอมรวมได้แล้วทำเป็นองค์ประกอบใหม่

ผู้ทรงคุณวุฒิ : ขอชื่นชมผู้วิจัยที่ทำงานให้กับโรงเรียนเอกชนและเป็นผลผลิตของโรงเรียนเอกชนซึ่งเป็นผู้ที่มีความคุ้นเคยเกี่ยวกับโรงเรียนเอกชนเป็นอย่างดี หัวข้อเป็นเรื่องที่น่าสนใจ เพราะมีคำถามและคำตอบภายในตัวว่ารูปแบบการบริหารงานวิชาการของโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามปัจจุบันยังมีปัญหา ควรมีการนำเสนอสาเหตุจึงจัดทำรูปแบบใหม่ขึ้นมา ตอนนี้ต้องยอมรับว่าโรงเรียนเอกชนมีจำนวนมากใน 3 จังหวัดและมีการพัฒนาเรื่อยๆ จากอดีตจนถึงปัจจุบัน ถ้าเทียบกับโรงเรียนของหน่วยงานอื่นๆ อาจยังไม่เป็นที่น่าพอใจ แต่ถ้าเทียบกับอดีตจนถึงปัจจุบันโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามได้พัฒนามามากแล้ว การที่จะสร้างผู้เรียนสู่ความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์เป็นความคาดหวังของโรงเรียน ส่วนที่ยังไม่ชัดเจนของการวิจัย คือ หากพูดถึงงานวิชาการเรื่องที่เกี่ยวข้องคือ หลักสูตร หลักสูตรอย่างน้อยใน 1 ช่วงชั้นต้องใช้เวลา 3 ปี จึงจะทราบผลว่านักเรียนเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์หรือไม่ หลักสูตรที่ใช้จะเริ่มเมื่อใดและจะจบเมื่อใดซึ่งยังไม่ชัดเจนแต่ผู้วิจัยอาจมีคำตอบอยู่แล้ว และเรื่องของคุณลักษณะการเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ตามที่ผู้วิจัยได้นำเสนอ 8 ด้าน ถือว่าเป็นสิ่งที่ดีมาก สิ่งสำคัญที่โรงเรียนอยากให้มีการประเมิน คือ การที่ผู้เรียนที่จบจาก

โรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามไปใช้ชีวิตอยู่ในสังคมพหุวัฒนธรรมเมื่อจบการศึกษาจากโรงเรียน ผู้เรียนจะสามารถปรับตัวอย่างไรโดยนำไปอาจนำไปเพิ่มเติมในข้อ 7 คุณลักษณะด้านสังคม

ผู้ทรงคุณวุฒิ : การเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ในอิสลามนั้นร่างกายและจิตใจต้องไปด้วยกัน หากร่างกายแข็งแรงดีแต่มีกิเลส อัจฉริยภาพแน่นอนหลักสูตรนั้นไม่ถึง ดังนั้น จะพัฒนาเพียงด้านใดด้านหนึ่งไม่ได้ การเรียนการสอนในปัจจุบันพัฒนาเพียงร่างกายไม่ได้พัฒนาด้านจิตใจให้แก่ผู้เรียนก็ยังไม่ถือว่าเป็นหลักสูตรที่สมบูรณ์ ดังนั้น จึงเห็นด้วยกับสิ่งที่ผู้วิจัยได้นำเสนอ

ผู้ทรงคุณวุฒิ : จากข้อเสนอของผู้ทรงคุณวุฒิหลายท่านจะเห็นว่าไม่ใช่เพียงหลักสูตรอย่างเดียวปัจจุบันถ้า Review ดีๆ กิจกรรมเสริมหลักสูตรสามารถสร้างได้พอสมควร ดังนั้นโมเดลของผู้วิจัยต้องจับตัวหลักๆ เช่น พหุวัฒนธรรม คือ สอนอย่างไรก็ไม่มีในกิจกรรมเสริมหลักสูตร ปัญหาของเรา หลักสูตรดี หลากๆ อย่างดีแต่ Output ออกมาก็ยังไม่น่าพอใจ ดังนั้นควรเน้นเรื่องของ Co-Curricular ที่ส่งผลต่อความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ซึ่งเป็นสิ่งที่สำคัญ ถ้าเสริมด้วย Co-Curricular ที่ดีก็จะได้ผลให้ครอบคลุมกับการบริหารโรงเรียน เนื้อหาทั้ง 12 ด้าน ที่เสนอเป็นเรื่องที่ใหญ่มาก เพียงจับเนื้อหาหลักๆ แล้วทำให้ชัด มี Process อย่างไร ต้องเขียน Output ให้ชัดเจน หลักสูตรมีหลายระดับ ตั้งแต่ ก่อนประถมศึกษา ประถมศึกษาและมัธยมศึกษา ควรโฟกัสจุดเนื่องจากขั้นพื้นฐานมีหลายระดับควร Focus สักส่วนจะชัดเจนกว่า

ผู้ทรงคุณวุฒิ : ผู้วิจัยควรหา Delphi คือ การประเมินของผู้ทรงคุณวุฒิที่มีความรู้และประสบการณ์ มองอนาคตที่สามารถยอมรับได้ โดยใช้ความรู้และประสบการณ์ของผู้ทรงคุณวุฒิเป็นผู้ประเมินของผู้วิจัยที่ออกแบบการวิจัยคำตอบที่ว่าดีหรือไม่ดีนั้นคำตอบจะหาได้อย่างไร? หากผู้ทรงคุณวุฒิรับรองผู้วิจัยก็สามารถอ้างอิงได้ว่าได้รับการรับรองจากผู้ทรงคุณวุฒิหรือผู้ทรงคุณวุฒิแล้ว หากไม่มีการ Delphi แต่เป็นการคิดขึ้นมา ก็จะไม่ได้รับคำตอบที่ได้รับการยืนยันจากผู้ทรงคุณวุฒิว่าเป็นโมเดลที่ดี

ผู้ทรงคุณวุฒิ : การรับรองโมเดลหรือการทดสอบโมเดลนั้นมีอีกหนึ่งทฤษฎี เรียกว่า Conventional shift คือ หลังจากทีนักวิจัยร่างโมเดลเสร็จ หลังจากนั้นจึงให้ผู้ทรงคุณวุฒิที่มีในวันนี้บางส่วน และหานักวิชาการระดับชาติทั้งมุสลิมและพุทธที่สูงกว่าวันนี้มาวิพากษ์โมเดลเป็นวิธีการหนึ่ง ซึ่งวันนี้เป็นการประชุมเพื่อร่างโมเดล

ผู้วิจัย : ผู้วิจัยมองว่าการบริหารงานวิชาการ จำนวน 12 ด้าน ค่อนข้างเยอะ จึงได้ปรึกษาอาจารย์ที่ปรึกษาและได้ส่งเคราะห์งานวิจัยมาประมาณ 50 งานวิจัย ส่วนใหญ่งานวิจัยจะมีการศึกษาในภาพรวมเกือบครบ 12 ด้าน แต่งานวิจัยบางเรื่องจะเน้นการบริหารงานวิชาการเพียง 5 ด้านหลักๆ ที่จะส่งผลต่อการบริหารงานวิชาการ แต่ดูกรอบงานวิจัยทั้ง 12 ด้านก็จะส่งผลในตัวของมันเอง จึงได้ทำ 12 ด้านมาตลอด และแนวทางที่ได้มาในแต่ละด้านจากแบบสอบถาม จำนวน 370 ฉบับจากโรงเรียนในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ อื่นจากนั้นแล้วผมได้ถอดบทเรียนสัมภาษณ์โรงเรียน

5 โรงเรียนที่ผู้วิจัยมองว่าเป็นโรงเรียนที่มีพื้นฐานการสอนอิสลามศึกษาเป็นหลัก และเป็นโรงเรียนที่มีชื่อเสียงในจังหวัดชายแดนภาคใต้ ได้แก่ โรงเรียนอัสตรอทรีกีเยห์อิสลามียะห์ จังหวัดนราธิวาส โรงเรียนธรรมวิทยามูลนิธิ จังหวัดยะลา โรงเรียนศาสนูปถัมภ์ จังหวัดปัตตานี โรงเรียนจริยธรรมศึกษามูลนิธิ จังหวัดสงขลา และโรงเรียนดารุลมาอาเรฟมูลนิธิ จังหวัดสตูล แล้วจึงนำสิ่งเหล่านั้นมาเพื่อที่นำเสนอในแต่ละข้อ และแต่ละด้าน หากได้รูปแบบการบริหารงานวิชาการเพื่อนำเสนอเชิงนโยบาย ซึ่งโรงเรียนได้ศึกษางานวิจัยชิ้นนี้แล้วสามารถนำไปพัฒนาโรงเรียนเพื่อให้นักเรียนเกิดคุณลักษณะทั้ง 8 ด้าน ของการเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ ผู้วิจัยมองว่าประสบความสำเร็จในระดับหนึ่งแล้ว

ผู้ทรงคุณวุฒิ : ขอเสนอแนะเกี่ยวกับวิธีการวิจัย R and D และวิธีการวิจัยลักษณะกึ่งนโยบายสำหรับวิธีการวิจัย R and D นั้นเป็นการวิจัยที่ต้องอาศัยการทดลองในโรงเรียนที่ผู้วิจัยได้กำหนดเป็นกลุ่มตัวอย่าง ทั้งนี้ เพื่อเป็นการยืนยันว่าสิ่งที่ผู้วิจัยได้ดำเนินการนั้นได้ปรากฏจริงและได้ทดสอบการวิจัยเรียบร้อยแล้ว ส่วนการวิจัยลักษณะกึ่งนโยบายเป็นการวิจัยโดยใช้กระบวนการประเมินความเหมาะสมและความเป็นไปได้ของรูปแบบจากผู้ทรงคุณวุฒิ ซึ่งอาจต้องได้รับการยืนยันจากผู้ทรงคุณวุฒิอีกประมาณ 2 – 3 ครั้ง แล้วจึงสรุปโมเดล

อาจารย์ที่ปรึกษา : การวิจัยนี้ไม่ได้ออกแบบมาเป็นแบบ R and D แต่การวิจัยนี้เป็นลักษณะกึ่งแบบเชิงนโยบาย ซึ่งที่มาของโมเดลนี้ได้มาจากการสังเคราะห์ทั้งเชิงปริมาณผนวกกับคุณภาพที่ได้จากการถอดบทเรียน วันนี้อาจให้ผู้ทรงคุณวุฒิดูในแต่ละองค์ประกอบว่าเห็นด้วยหรือไม่ ซึ่งเป็นการยืนยันว่าข้อค้นพบที่ได้เหมาะสมหรือไม่เหมาะสม แต่หากวันนี้มีข้อเสนอให้มีการปรับโมเดล ซึ่งโมเดลนี้ได้จากการสังเคราะห์แล้ว ผมมองว่าควรต้องให้เกียรติจากข้อมูลที่มีอยู่ ซึ่งผู้วิจัยได้ดำเนินการมาอย่างเป็นขั้นตอน และโมเดลที่ 2 คือ โมเดลที่ปรับหลังจากวันนี้แล้วนำไปปรับตามที่ได้รับคำแนะนำแล้วจึงส่งให้ผู้ทรงคุณวุฒิให้ข้อคิดเห็นยืนยันอีกครั้งหนึ่งแล้วนำไปสู่การพัฒนา

ผู้ทรงคุณวุฒิ : ควรมีการวิพากษ์โมเดลอีกประมาณ 2 ครั้ง เพื่อหาความเชื่อมั่นของโมเดลที่ได้รับการปรับปรุง ในวันนี้ให้ผู้ทรงคุณวุฒิอ่านแล้วแสดงความคิดเห็นเพื่อไปสู่การแก้ไข และเมื่อแก้ไขเสร็จจึงให้มีการประเมินรอบที่ 2 เพื่อผู้วิจัยใช้อ้างอิงว่าโมเดลที่สร้างมานี้ได้รับการประเมินจากผู้ทรงคุณวุฒิและเพื่อสร้างความเชื่อมั่นและความน่าเชื่อถือของโมเดล

ผู้ทรงคุณวุฒิ : การวิจัยนี้เป็นการพัฒนาโมเดลด้านองค์ประกอบ การจะบอกว่าโมเดลนี้ดีหรือไม่ดีมี 2 ลักษณะ คือ 1) ลักษณะเชิงคุณภาพ โดยให้ผู้ทรงคุณวุฒิวิพากษ์ วิเคราะห์ และเสนอแนะเพื่อการปรับปรุงข้อคำถาม และ 2) ลักษณะเชิงปริมาณ ซึ่งจะเก็บจากกลุ่มตัวอย่างกลุ่มใหญ่แล้วนำไปวิเคราะห์ในเชิงปริมาณซึ่งเป็นที่ยอมรับทางวิชาการในการวิเคราะห์องค์ประกอบโมเดลจะมีหลายลักษณะ ตัวอย่างเช่น Hypothesis Model (โมเดลสมมติฐาน) แล้วจึงลงภาคสนามนำไปสู่ Competing Model คือ การปรับโมเดลใหม่ตามบริบทที่เกิดขึ้น จากนั้นก็ Proposed Model นี้คือระยะแรก ส่วน Experimental Model คือ การนำโมเดลไปทดลองใช้อาจเป็นระยะที่

2. ตอนที่ผู้วิจัยดำเนินการ คือ Critical Model เพียงอย่างเดียวซึ่งต้องทำให้เกิดความกระจ่างในขอบเขตของการวิจัยเป็น *Conceptual Model* ไม่ได้ไปสู่การทดลองใช้โมเดล ซึ่งเมื่อมีผู้อื่นสนใจทำวิจัยต่อก็สามารถนำ *Conceptual Model* ไปใช้ แต่ถ้าไม่มีการวิเคราะห์องค์ประกอบก็เห็นด้วยกับในที่ประชุมที่จะต้องทำหลายๆ รอบเพราะไม่ได้ลงสู่การวิเคราะห์ที่เป็นเชิงเทคนิคที่เป็นการยอมรับในวงวิชาการ เมื่อไหร่ที่มีการพัฒนาโมเดลองค์ประกอบต้องมีการวิเคราะห์องค์ประกอบ ซึ่งการวิเคราะห์องค์ประกอบก็มีเงื่อนไขการเก็บกลุ่มตัวอย่างที่มากพอสมควร เทคนิคก็คือคนส่วนใหญ่อธิบายเห็นด้วยว่ารูปแบบเหมาะสมซึ่งจะมีหลักการวิเคราะห์ แต่หากไม่ได้วิเคราะห์ Factor Analysis ก็ต้องให้ความสำคัญกับการผู้ทรงคุณวุฒิที่ต้องมาดูแล

อาจารย์ที่ปรึกษา : ขึ้นอยู่กับผู้วิจัยจะใช้รูปแบบไหนแต่ต้องมีการอธิบาย แต่สาเหตุที่ไม่ได้ใช้การวิเคราะห์องค์ประกอบเพื่อที่จะสกัดโมเดลเนื่องจากว่าปริมาณงานที่ทำในส่วนของงานวิจัยมีหลายแบบ ซึ่งนี่เป็นส่วนหนึ่งของการสกัด โดยก่อนหน้าผู้วิจัยมีปริมาณงานเยอะพอสมควร แต่ก็สามารถทำได้ 2 รูปแบบ หากวิเคราะห์องค์ประกอบก็เป็นสิ่งที่ดีได้องค์ประกอบที่ชัดเจน จากนั้นเมื่อได้องค์ประกอบก็ต้องนำองค์ประกอบไปขยายต่ออีกทำเป็นกลยุทธ์หรือแนวทาง ซึ่งก็ไม่ได้นำเสนอเชิงนโยบาย ซึ่งองค์ประกอบทางผู้วิจัยก็ได้แล้วในเชิงคุณภาพ ในเชิง *Conceptual Model* ซึ่งทางผู้วิจัยได้ตั้งไว้หากมีผู้สนใจไปดำเนินการต่อ แต่ในกระบวนการขั้นที่ 1 -3 จนถึงขั้นสุดท้ายความน่าเชื่อถือ ความตรงภายใน ภายนอกเรากุมมาตลอดเพียงแต่ว่ามีข้อเสนอจากผู้ทรงคุณวุฒิ คือ ขั้นตอนการทำโมเดลต้องมีการตรวจสอบความน่าเชื่อถือของโมเดล หลังจากนั้นก็ต้องปรับโมเดลที่ได้จากการสังเคราะห์ ในเชิง *Conceptual Model* จากนั้นก็นำเสนอผู้ทรงคุณวุฒิ ผู้ทรงคุณวุฒิมีการแนะนำ ก็นำไปสู่โมเดลที่ปรับ แล้วส่งไปใหม่เพื่อยืนยันอีกรอบแล้วทางผู้วิจัยจึงสรุปได้

ผู้ทรงคุณวุฒิ : ตอน synthesis Input ผู้วิจัยจะต้องชัดเจน ว่ามีการประมวลผลจากของประเทศไทยก็มีฉบับ อะไรบ้างต้องชัดเจน และต่างประเทศก็ฉบับเพื่อเพิ่มความเชื่อมั่น เมื่อได้โมเดลจากการสังเคราะห์ และได้ผ่านกระบวนการรอบที่ 1 มีกระบวนการประเมิน มีข้อเสนอแนะและนำไปปรับปรุง สู่รอบที่ 2 มีการประเมินที่ผู้วิจัยตั้งเกณฑ์ไว้ในเชิงคุณภาพว่าผู้ทรงคุณวุฒิจะยอมรับโมเดลนี้ที่คะแนนเท่าไร เพื่อเป็นการอธิบายว่าโมเดลนี้ได้มาอย่างไรมีการพิสูจน์คุณภาพอย่างไร มีเกณฑ์การตัดสินใจอย่างไรจึงออกมาเป็นโมเดล จึงสามารถเผยแพร่ในสังคมได้และน่าเชื่อถือ

อาจารย์ที่ปรึกษา : ให้นำเอกสารกลับไปประเมินแล้วจึงส่งกลับมายังผู้วิจัย วันนี้อย่างมากที่มีข้อเสนอแนะที่หลากหลายเพื่อที่ผู้วิจัยจะได้ประมวลและนำไปปรับเพื่อความเหมาะสม ซึ่งการนำเสนอโมเดล อาจมีโมเดล 1 และ 2 ส่วนเกณฑ์การยอมรับอาจใช้เกณฑ์ของความเหมาะสมจากความเห็นของผู้ทรงคุณวุฒิ

ผู้ทรงคุณวุฒิ : รายการที่ประเมินมีหลายรายการที่ดีในเชิงการบริหารแบบนี้ เหมือนกับการรวมศูนย์ ผู้อำนวยการบริหารงานวิชาการทำทุกอย่างตามรายการคงไม่สามารถทำได้ จำเป็นต้องมีโครงสร้างหรือองค์ประกอบที่มารองรับ เป็นระดับๆ เช่น จากผู้บริหาร ไปสู่หัวหน้าวิชาการ ไปสู่หัวหน้าหมวดสาระ ไปสู่ครูและนักเรียน ผู้วิจัยควรเขียนแนวทางการนำโมเดลไปปฏิบัติ เป็นกลไกที่จะนำไปสู่ความสำเร็จ

ผู้ทรงคุณวุฒิ : ในส่วนของ อิสลาม อีมาน และอิหฺसान ที่ผู้วิจัยนำไปแทรกในรูปแบบ ผมมองว่า ตัวอย่างเช่น อิหฺसान เป็นตัวแปรเอกปัจจัย ผลของอิหฺसानทำให้ยกระดับบุคคล ให้เป็นผู้ใกล้ชิดต่อพระองค์มากขึ้น ตัวอิหฺसानเป็นตัวเอก คุณธรรม จริยธรรมเป็นผล ความหมายคือ คุณธรรม จริยธรรมจะไม่เกิดขึ้นหากปราศจากอิหฺसान หากจะนำหลักนี้ไปแทรกในข้อคำถามจะเป็น การยากเพราะเป็นนามธรรม เพราะอิหฺसानเป็นตัวแปรเอกที่จะนำพาคนหนึ่งให้ทำความดี รั้งเกี่ยว ความชั่ว ผมมองว่าถ้าจะมี อิสลาม อีมาน และอิหฺसान อยู่วงในกลมวงใน วงนอกน่าจะเป็น คุณลักษณะเชิงพฤติกรรม เป็นรูปธรรมที่จะไปแทรกเข้าไปในแต่ละด้าน มีเช่นนั้นผู้วิจัยต้องเขียนเป็น กระบวนการที่จะนำหลักไปแทรกในข้อคำถามอย่างไร หากเราทำ PDCA จะชัดเจนเป็นการวางแผน กระทำ พอเป็นนามธรรมจะไปแทรกนั้นยาก เช่นวงในเป็นหลักการปรัชญา วงนอกควรให้เป็นการ กระทำเพื่อนำไปแทรกในข้อคำถาม ส่วนการให้คะแนนในแต่ละข้อคำถามผู้ทรงคุณวุฒิอยากให้ผู้วิจัย เขียนข้อตกลงเบื้องต้น เนื่องจากแต่ละข้อคำถามไม่สอดคล้องกัน ดังนั้น ควรมีตกลงเบื้องต้นในการ พัฒนาข้อคำถามหากเป็นการพัฒนาโดยอ้อมอาจไม่ระบุ หากเป็นการพัฒนาโดยตรงก็ให้ผู้ทรงคุณวุฒิ ระบุว่าเป็นการพัฒนาด้านใด หากดูทั้งกระบวนการจะเป็น Input ,Process และ Output จะมีบาง ด้าน เช่น ด้านสื่อมีสัมพันธ์โดยอ้อม แต่การนำไปใช้สื่อในการจัดกิจกรรมจะมีความสัมพันธ์โดยตรง ผู้วิจัยสามารถเขียนข้อคำถามผนวกระหว่างการบริหารวิชาการและการเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ได้ แต่ บางด้านเช่น นวัตกรรมและเทคโนโลยีเป็นการรองรับการนำไปใช้ต้องนำไปใช้ถึงจะเกิดผล ซึ่ง กระบวนการนำไปใช้จัดกิจกรรมก็สามารถเชื่อมโยงการเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ได้ ซึ่งผู้วิจัยต้องให้ความ กระจ่างในกระบวนการพัฒนาที่ผู้ทรงคุณวุฒิควรเขียนแนะนำเพิ่มเติมในแบบประเมิน

ผู้ทรงคุณวุฒิ : ท้ายตารางของโมเดลการเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์มี 8 ด้าน หมายความว่า การที่จะให้ เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ได้ต้องมีทุกด้าน แต่สัดส่วนในแต่ละด้านอาจแตกต่างกันไปแต่จะไม่มี ด้านใดด้านหนึ่งไม่ได้ สรุปคือ กระบวนการทั้งหมดของโมเดลต้องเกิดทั้ง 8 ด้าน และการหล่อ หลอมด้านต่างๆ เพื่อให้บรรลุผลควรมีความต่อเนื่อง หรือด้านการแนะนำยังขาดด้าน Motivation ควรเพิ่มเติม การสร้างแรงจูงใจและการเสริมแรงก็มีความสำคัญ การมีค่านิยมที่ีระหว่างโรงเรียน บ้านและชุมชน

ผู้ทรงคุณวุฒิ : แบบประเมินในแต่ละหัวข้อย่อมมีคุณค่าในตัวอยู่แล้ว แต่ตอนนี้ยังไม่เป็นระเบียบ ไม่เป็นหมวดหมู่ ถ้าปรับโมเดลใหม่ Input ,Process และ Output ก็อาจเป็นโมเดลขึ้นมา แต่ที่มีอยู่ก็คิดว่าสามารถนำไปใช้ได้ทั้งหมดอาจไม่ต้องประเมินในแต่ละหัวข้อย่อย เพียงแต่ตอนนี้ยังไม่มีการประเมินแต่ละหัวข้ออาจไม่ตรงประเด็นนัก ดังนั้นผู้วิจัยควรนำแต่ละหัวข้อมาหลอมรวมแล้วสกัดเป็นโมเดลขึ้นมา แล้วนำสิ่งเหล่านี้มาสกัดเป็นประเด็นแต่ละชั้นตอน เมื่อส่งให้ผู้ทรงคุณวุฒิประเมินก็สามารถมองเห็นภาพได้ชัดเจนยิ่งขึ้น ซึ่งวันนี้ที่ประชุมยอมรับในประเด็นย่อย เพียงแต่ยังไม่มีรูปแบบโมเดลที่ชัดเจน

ผู้ทรงคุณวุฒิ : การสร้างผู้เรียนสู่ความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์เป็นเรื่องใหญ่เพราะเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ทั้งในโลกนี้และโลกหน้าด้วย คงไม่สามารถพูดคุยเสร็จภายใน 1 – 2 วัน และเมื่อเป็นเรื่องเกี่ยวกับการศึกษาก็เชื่อมโยงกับทุกๆ ด้าน ทั้งด้านการเมือง และเศรษฐกิจ แต่หากว่าทำสำเร็จจะได้ผลดีมหาศาล

ผู้ทรงคุณวุฒิ : งานวิจัยนี้เป็นเรื่องที่กว้าง ซึ่งมองว่ามีเรื่องที่น่าสนใจ คือ กิจกรรมเสริมหลักสูตรที่นำไปสู่ความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ซึ่งจะทำให้แคลงและศึกษาเพียงกิจกรรมเสริมหลักสูตรที่อยู่ในสถานศึกษาเอกชนสอนศาสนากิจกรรมใดบ้างที่นำไปสู่ความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ซึ่งจะง่ายกว่า โดยเอากิจกรรมต่างๆ ที่มีอยู่ในโรงเรียนมาสังเคราะห์และสรุป เป็นการต่อยอดงานวิจัยของผู้วิจัย

ผู้วิจัย : ขอขอบคุณผู้เข้าร่วมประชุมการพิจารณาร่างรูปแบบการบริหารงานวิชาการของโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามจังหวัดชายแดนใต้เพื่อสร้างผู้เรียนสู่ความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์เป็นอย่างสูง และขออัลลอฮฺ ﷻ ทรงตอบแทนความดีงามของท่านทั้งหลาย ผู้วิจัยจะขอนำข้อเสนอแนะต่างๆ ในวันนี้ไปปรับให้สอดคล้องกับเนื้อหาของวิจัยและนำเสนอเพื่อให้ผู้ทรงคุณวุฒิ ยืนยันอีกครั้ง อินชาอัลลอฮฺ

ภาคผนวก ฉ
แบบประเมินเพื่อตรวจสอบรูปแบบ
การบริหารงานวิชาการของโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามจังหวัดชายแดนภาคใต้
เพื่อสร้างผู้เรียนสู่ความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์

ภาคผนวก ช
ผลการวิเคราะห์ข้อมูลการประชุมพิจารณาร่างรูปแบบ
การบริหารงานวิชาการของโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามจังหวัดชายแดนภาคใต้
เพื่อสร้างผู้เรียนสู่ความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลแบบประเมินเพื่อตรวจสอบรูปแบบการวิจัย

เรื่อง การพัฒนารูปแบบการบริหารงานวิชาการของโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลาม
จังหวัดชายแดนภาคใต้เพื่อสร้างผู้เรียนสู่ความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์

รายการที่ประเมิน	ระดับความเหมาะสม		ระดับความเป็นไปได้		เกณฑ์การประเมิน	
	$\bar{x}$	S.D.	$\bar{x}$	S.D.	ใช้ได้	ใช้ไม่ได้
1. ที่มาของรูปแบบ						
1.1 หลักการและเหตุผล	4.41	.618	3.94	.827	✓	
1.2 วัตถุประสงค์ของรูปแบบ	4.53	.624	3.82	.951	✓	
2. องค์ประกอบของรูปแบบ จำนวน 12 ด้าน						
2.1 การพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา						
2.1.1 มีการบูรณาการหลักสูตรรายวิชาสามัญและศาสนามุ่งสู่เป้าหมายเดียวกัน	4.47	.717	3.24	1.147		✓
2.1.2 มุ่งเน้นการเรียนรายวิชาพื้นฐานของศาสนา สามารถปฏิบัติได้จริง และควบคู่กับการใช้ชีวิตในโลกนี้	4.71	.470	4.00	.791	✓	
2.1.3 ตอบสนองความต้องการที่หลากหลายของผู้เรียน	4.29	.920	3.12	.781		✓
2.1.4 ส่งเสริมการปลูกจิตสำนึกของผู้เรียนที่มีต่อตนเอง สังคม ศาสนา ประเทศชาติ และด้านอื่น ๆ ให้มากขึ้น	4.65	.702	3.65	.702	✓	
2.1.5 ต้องเป็นหลักสูตรที่สอดคล้องกับบริบทและอัตลักษณ์ในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้	4.59	.795	4.06	1.088	✓	
2.1.6 ส่งเสริมการพัฒนาตนเอง รู้ทันการเปลี่ยนแปลงของสังคมและโลก อ่านออกเขียนได้ เข้าใจธรรมชาติ รักษาสุขภาพ ไม่เอาเปรียบผู้อื่น และแสวงหาความรู้อยู่เสมอ	4.47	.717	3.71	.849	✓	
2.1.7 ส่งเสริมให้ผู้เรียนเป็นผู้ที่การศรัทธา ทำความดี มีคุณธรรมจริยธรรม และอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข	4.76	.437	4.12	.857	✓	
2.1.8 หลักสูตรควรเน้นความรู้ควบคู่คุณธรรม	4.71	.772	4.18	.951	✓	
2.1.9 ต้องเป็นหลักสูตรที่มีส่วนร่วมของโรงเรียน ชุมชน ครู ผู้ปกครอง และอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องในการจัดหลักสูตร	4.41	.870	3.53	.943	✓	
2.1.10 หลักสูตรต้องมีความชัดเจนและต้องมีการพัฒนาตามความเปลี่ยนแปลงของสังคม	4.47	.943	3.65	.996	✓	
2.1.11 ควรเน้นการเรียนวิชาดีฟี่สู (อรรถาธิบายอัลกุรอาน)	4.12	.697	3.71	.772	✓	
2.2 การพัฒนากระบวนการเรียนรู้						

รายการที่ประเมิน	ระดับความเหมาะสม		ระดับความเป็นไปได้		เกณฑ์การประเมิน	
	$\bar{x}$	S.D.	$\bar{x}$	S.D.	ใช้ได้	ใช้ไม่ได้
2.2.1 จัดกระบวนการเรียนรู้ที่เชื่อมโยงทั้งศุนยาและอาคิ เราะฮฺ	4.65	.702	4.18	.883	✓	
2.2.2 จัดกระบวนการเรียนรู้ตามความต้องการและความถนัด ของผู้เรียนและคำนึงถึงความแตกต่างระหว่างบุคคล	4.47	.800	3.65	.996	✓	
2.2.3 จัดกระบวนการเรียนรู้ที่เหมาะสมกับธรรมชาติของ รายวิชา มีความหลากหลาย ทันสมัย และน่าสนใจ	4.24	.831	3.47	1.068		✓
2.2.4 การจัดการเรียนรู้ให้สอดคล้องกับสภาพความเป็นจริง ของผู้เรียนและมีความหลากหลาย	4.47	.717	3.47	.874		✓
2.2.5 จัดให้มีการบูรณาการรายวิชาสามัญและศาสนาตาม ธรรมชาติของรายวิชาที่สามารถบูรณาการกันได้อย่างลงตัว	4.71	.470	3.24	1.200		✓
2.2.6 จัดกระบวนการเรียนรู้ที่มุ่งเน้นให้ผู้เรียนมีความ ประพฤดีดีและเห็นประโยชน์ส่วนรวมมากกว่าส่วนตน	4.76	.437	3.76	.831	✓	
2.2.7 สามารถปฏิบัติได้จริงในการใช้ชีวิตประจำวันของ ผู้เรียน	4.65	.606	3.82	.883	✓	
2.2.8 ครูผู้สอนควรมีความรู้ในรายวิชาศาสนาและสามัญที่ สามารถจะบูรณาการเนื้อหาวิชาได้ในระดับที่พึงพอใจ	4.59	.618	3.18	1.015		✓
2.2.9 มุ่งเน้นการอ่าน คิด วิเคราะห์	4.29	1.047	3.47	.874		✓
2.2.10 มุ่งเน้นการถ่ายทอดของครูผู้สอนที่ผู้เรียนสามารถ นำไปประยุกต์ใช้ให้เกิดผลในการดำเนินชีวิตประจำวัน	4.41	.939	3.53	1.125	✓	
2.2.11 ใช้ระบบการเรียนแบบทะเลาะเถาะ กลุ่มเล็กไม่ควร เกิน 12 คน	4.53	.874	3.59	1.228	✓	
2.3 การวัดผล ประเมินผล และเทียบโอนผลการเรียน						
2.3.1 ประเมินคุณลักษณะของความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ให้ ครอบคลุมคุณลักษณะทั้ง 8 ด้าน	4.47	.717	3.65	1.169	✓	
2.3.2 มีตัวชี้วัดและมาตรฐานในการสร้างผู้เรียนสู่ความเป็น มนุษย์ที่สมบูรณ์	4.59	.618	3.82	1.015	✓	
2.3.3 ประเมินตามสภาพจริงเพื่อปรับเปลี่ยนพฤติกรรมของ ผู้เรียนให้ดีขึ้นตามลำดับ	4.65	.606	3.76	.970	✓	
2.3.4 การวัดผลประเมินผลที่หลากหลายและเหมาะสมกับวัย ของผู้เรียนและความแตกต่างระหว่างผู้เรียน	4.59	.507	3.47	1.007		✓
2.3.5 ควรจะมีระบบการประเมินที่เป็นมาตรฐานเดียวกัน	4.53	.624	3.53	1.125	✓	
2.3.6 ครอบคลุมทักษะทุกด้านและทุกสาขาวิชา	4.76	.437	3.29	1.047		✓
2.3.7 สร้างเครื่องมือวัดผลที่มุ่งเน้นการกระตุ้นผู้เรียนให้ใฝ่รู้	4.71	.470	3.29	1.160		✓

รายการที่ประเมิน	ระดับความเหมาะสม		ระดับความเป็นไปได้		เกณฑ์การประเมิน	
	$\bar{x}$	S.D.	$\bar{x}$	S.D.	ใช้ได้	ใช้ไม่ได้
2.4 การวิจัยเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษา						
2.4.1 ทำวิจัยเพื่อพัฒนาคุณลักษณะของผู้เรียนในแต่ละด้าน	4.59	.507	3.82	1.074	✓	
2.4.2 ควรมีการเผยแพร่ผลงานการวิจัยแก่ผู้ที่เกี่ยวข้อง	4.53	.624	3.76	.970	✓	
2.4.3 สามารถวิเคราะห์ปัญหาและแนวทางแก้ปัญหาของผู้เรียน และส่งเสริมเพื่อการพัฒนา	4.59	.507	3.53	.800	✓	
2.4.4 วิจัยจุดบกพร่องของผู้เรียน เพื่อนำไปใช้ในการแก้ปัญหา	4.71	.470	3.59	.939	✓	
2.4.5 ต้องบริหารจัดการในการสร้างแรงจูงใจในการทำวิจัย	4.53	.514	3.35	.786		✓
2.4.6 วิจัยเพื่อหารธรรมชาติและแก่นแท้ของผู้เรียนตามยุคสมัย	4.41	.618	3.24	.831		✓
2.4.7 ควรทำวิจัยเพื่อแก้ปัญหาผู้เรียน มิใช่ทำเพื่อสร้างผลงาน	4.76	.437	3.29	.985		✓
2.4.8 ควรส่งเสริมให้ครูทำวิจัยและให้รางวัลตอบแทน	4.24	.752	3.41	1.064		✓
2.5 การพัฒนาสื่อ นวัตกรรมและเทคโนโลยีเพื่อการศึกษา						
2.5.1 ใช้สื่อ นวัตกรรม และเทคโนโลยีเพื่อการศึกษาที่สอดคล้องกับหลักคำสอนของศาสนา	4.53	.717	3.82	.809	✓	
2.5.2 ควรเป็นสื่อที่ส่งผลทางด้านจิตใจและจิตวิญญาณ	4.53	.717	3.35	.996		✓
2.5.3 จัดสื่อให้สอดคล้องกับวัยของผู้เรียน	4.59	.795	3.76	.752	✓	
2.5.4 พัฒนาสื่อการเรียนรู้ที่หลากหลายตามแบบฉบับของท่านนบีมุฮัมมัด ﷺ	4.71	.772	3.71	.985	✓	
2.5.5 ต้องมีความหลากหลายในการผลิตสื่อและใช้สื่อการสอน	4.53	.800	3.59	.870	✓	
2.5.6 ใช้เทคโนโลยีในการเรียนการสอนที่สอดคล้องกับผู้เรียน	4.59	.795	3.59	1.004	✓	
2.5.7 ผู้เรียนนำไปใช้ให้เกิดประโยชน์และสามารถประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันได้จริง	4.53	.800	3.41	.939		✓
2.5.8 สื่อน่าสนใจและดึงดูดใจผู้เรียน	4.53	.624	3.47	1.007		✓
2.5.9 เป็นสื่อที่สร้างสรรค์ ส่งเสริมให้ผู้เรียนมีการการพัฒนาสู่มิติที่ตั้งงาม	4.65	.606	3.65	.862	✓	
2.5.10 จัดให้มีห้องเก็บสื่อ นวัตกรรม และเทคโนโลยีในแต่ละระดับชั้น	4.35	.702	3.29	1.263		✓
2.6 การพัฒนาแหล่งการเรียนรู้						
2.6.1 จัดให้มีแหล่งเรียนรู้ นอกห้องเรียนที่เหมาะสมกับผู้เรียน	4.41	.712	3.12	.857		✓

รายการที่ประเมิน	ระดับความเหมาะสม		ระดับความเป็นไปได้		เกณฑ์การประเมิน	
	$\bar{x}$	S.D.	$\bar{x}$	S.D.	ใช้ได้	ใช้ไม่ได้
2.6.2 จัดให้มีแหล่งเรียนรู้ที่ดึงดูดใจผู้เรียนและอยากเรียนรู้	4.41	.618	3.18	.728		✓
2.6.3 ส่งเสริมการใช้แหล่งเรียนรู้ที่หลากหลาย	4.65	.606	3.35	.931		✓
2.6.4 มุ่งเน้นแหล่งเรียนรู้ที่ป้องกันผู้เรียนให้อยู่ในกรอบของศาสนา (บ้าน โรงเรียน มัสญิด)	4.59	.618	3.47	1.068		✓
2.6.5 พัฒนาแหล่งเรียนรู้ให้เหมาะสมกับการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและสอดคล้องกับหลักศาสนา	4.53	.624	3.35	1.057		✓
2.6.6 ควรจัดแหล่งเรียนรู้ให้มากและต่อเนื่อง	4.35	.786	3.12	.993		✓
2.6.7 จัดหาแหล่งเรียนรู้ที่ส่งผลต่อการพัฒนาผู้เรียนสู่ความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์โดยตรง	4.53	.624	3.24	1.200		✓
2.6.8 เป็นแหล่งเรียนรู้ที่ผู้เรียนสามารถเรียนรู้โดยธรรมชาติทุกสถานที่และทุกเวลา	4.47	.624	3.29	1.105		✓
2.7 การนิเทศการศึกษา						
2.7.1 นิเทศให้ครูดูแลผู้เรียนเป็นรายบุคคล จะได้อยู่ภายใต้กรอบคุณลักษณะมนุษย์ที่สมบูรณ์	4.47	.874	3.06	1.345		✓
2.7.2 เป็นการนิเทศที่ส่งเสริมและสนับสนุนให้กระบวนการเรียนการสอนส่งผลที่ดีต่อผู้เรียน	4.65	.493	3.71	.985	✓	
2.7.3 ควรนิเทศครูอย่างต่อเนื่อง เพื่อครูจะได้กวาดขันผู้เรียนให้มีการพัฒนาคุณลักษณะที่สมบูรณ์ทุกด้าน	4.53	.800	3.65	1.272	✓	
2.7.4 นิเทศด้านอิสลามศึกษาตามคุณลักษณะที่ต้องการ	4.76	.562	3.76	1.091	✓	
2.7.5 นิเทศให้ตื่นตัวอยู่ตลอดเวลา (ตักเตือนและกระตุ้น)	4.65	.606	3.65	1.169	✓	
2.7.6 นิเทศให้ผู้เรียนมีทักษะการคิดและทักษะชีวิต	4.71	.588	3.47	1.179		✓
2.7.7 ผู้นิเทศต้องเป็นแบบอย่างให้กับครูและผู้เรียน	4.65	.786	3.53	1.231	✓	
2.7.8 นิเทศให้ผู้เรียนพัฒนาและต่อยอดการเรียนรู้	4.53	.800	3.47	1.007		✓
2.8 การแนะนำการศึกษา						
2.8.1 แนะนำให้สอดคล้องกับความต้องการของผู้เรียนและบริบทของผู้เรียนที่มีความแตกต่างระหว่างบุคคล	4.59	.507	3.24	1.147		✓
2.8.2 แนะนำที่มุ่งเน้นการดำเนินชีวิตทั้งดุนยาและอาคิเราะฮ์ให้เกิดดุลยภาพ	4.76	.437	3.71	1.047	✓	
2.8.3 ต้องมีรูปแบบการแนะนำที่หลากหลาย	4.71	.470	3.47	1.231		✓
2.8.4 การแนะนำควรสอดแทรกคุณธรรมจริยธรรมแก่ผู้เรียน	4.76	.437	3.82	1.015	✓	
2.8.5 แนะนำให้ผู้เรียนมีโลกทัศน์ที่กว้างไกล	4.76	.437	3.65	1.115	✓	
2.8.6 แนะนำการศึกษาต่อที่เหมาะสมกับการดำเนินชีวิต	4.82	.393	3.65	1.115	✓	

รายการที่ประเมิน	ระดับความเหมาะสม		ระดับความเป็นไปได้		เกณฑ์การประเมิน	
	$\bar{x}$	S.D.	$\bar{x}$	S.D.	ใช้ได้	ใช้ไม่ได้
แห่งอิสลาม						
2.8.7 วิเคราะห์แนวปฏิบัติตนในการเป็นแบบอย่างที่ดีตามบรรพชนยุคแรกของอิสลาม	4.65	.606	3.24	1.300		✓
2.8.8 แนะนำให้ครอบคลุมทุกด้าน ทั้งผู้เรียน ผู้ปกครอง ด้านการศึกษาและทักษะอาชีพ พร้อมกับคุณลักษณะของความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์	4.71	.470	3.29	1.263		✓
2.9 การพัฒนาระบบการประกันคุณภาพการศึกษา						
2.9.1 การประกันที่มีการบริหารจัดการแบบอิสลาม มุ่งเน้นความบริสุทธิ์ โปร่งใส ตรวจสอบได้ และเป็นจริง	4.65	.493	3.12	1.166		✓
2.9.2 จัดให้มีระบบประกันคุณภาพที่ดีและรูปแบบที่สมบูรณ์ ทั้งตัวชี้วัดและเกณฑ์การประเมินในด้านการสร้างผู้เรียนสู่ความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์	4.41	.795	3.29	1.213		✓
2.9.3 มุ่งเน้นการประกันที่ตรวจสอบได้และเหมาะกับบริบทของโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลาม	4.71	.470	3.24	1.147		✓
2.9.4 การประกันที่สามารถต่อยอดได้หลังจากที่ผู้เรียนสำเร็จการศึกษาแล้ว	4.47	.624	2.88	1.054		✓
2.9.5 การทำระบบประกันให้เป็นงานหลัก ไม่เป็นภาระ และเป็นธรรมชาติ	4.59	.507	3.18	1.131		✓
2.10 การส่งเสริมความรู้ทางวิชาการแก่ชุมชน						
2.10.1. ให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรมส่งเสริมความรู้ทางด้านวิชาการแก่ชุมชน	4.47	.717	3.71	1.160	✓	
2.10.2 ส่งเสริมให้เกิดการเรียนรู้ตลอดชีวิต	4.71	.470	3.76	.970	✓	
2.10.3 ต้องสร้างเครือข่ายในการส่งเสริมความรู้ทางวิชาการ	4.59	.507	3.65	1.115	✓	
2.10.4 ส่งเสริมให้มีการจัดการเรียนการสอนในมัสญิดและมีการอบรมอย่างต่อเนื่อง	4.47	.624	3.59	1.064	✓	
2.10.5 ส่งเสริมความรู้วิชาการที่ชุมชนสามารถนำไปประกอบอาชีพได้ มีความหลากหลาย และเหมาะกับบริบทของชุมชน	4.71	.470	3.71	1.312	✓	
2.10.6 ส่งเสริมสังคมที่ขาดความรู้ ส่งเสริมแห่งการเรียนรู้	4.59	.507	3.29	1.160		✓
2.10.7 พัฒนาชุมชนที่รู้แล้ว ให้รู้เพิ่มมากขึ้น	4.65	.493	3.41	.939		✓
2.10.8 เจาะประเด็นหลักที่เป็นปัญหาในสังคม	4.41	.712	3.12	1.111		✓
2.10.9 ต้องสร้างนักดาอีย์ (ผู้เผยแผ่ศาสนา) และเป็นแบบอย่างที่ดี	4.82	.393	3.47	1.179		✓
2.11 การประสานความร่วมมือในการพัฒนาวิชาการกับสถานศึกษาและองค์กรอื่น						
2.11.1 ให้ความร่วมมือในการทำความดีและละเว้นความชั่ว	4.76	.437	3.94	.899	✓	

รายการที่ประเมิน	ระดับความเหมาะสม		ระดับความเป็นไปได้		เกณฑ์การประเมิน	
	$\bar{x}$	S.D.	$\bar{x}$	S.D.	ใช้ได้	ใช้ไม่ได้
2.11.2 ต้องสร้างความเข้าใจร่วมกันระหว่างสถานศึกษา	4.47	.514	3.53	.943	✓	
2.11.3 ควรเป็นผู้ให้ก่อนอย่างบริสุทธิ์ใจ เพื่อสร้างผู้เรียนที่ดีในอนาคต	4.59	.507	3.53	1.125	✓	
2.11.4 ส่งผู้เรียนเข้าร่วมกิจกรรมนอกสถานที่	4.41	.712	3.71	.985	✓	
2.11.5 มีการวางแผนงานและโครงการระยะสั้นและระยะยาวในแต่ละปี	4.71	.470	3.88	.697	✓	
2.11.6 ผู้บริหารต้องทำเป็นแบบอย่างแก่ครูและผู้เรียน	4.76	.437	3.47	.943		✓
2.11.7 ควรสร้างเครือข่ายที่เข้มแข็ง เพื่อให้ทุกภาคส่วนมีความรับผิดชอบร่วมกัน	4.53	.624	3.29	1.160		✓
2.11.8 แลกเปลี่ยนกิจกรรม Best Practice ของแต่ละโรง	4.65	.493	3.06	1.197		✓
2.11.9 จัดกระบวนการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างสถานศึกษา	4.59	.618	3.35	1.222		✓
2.11.10 การให้ความร่วมมือของทุกภาคส่วนจะเป็นการส่งเสริมให้ผู้เรียนมีคุณลักษณะที่สมบูรณ์	4.35	.606	3.12	1.219		✓
2.12 การส่งเสริมและสนับสนุนงานวิชาการแก่บุคคล ครอบครั วองค์กร หน่วยงานและสถาบันอื่นที่จัดการศึกษา						
2.12.1 สอดแทรกความรู้ที่ทำให้ผู้เรียนมีคุณลักษณะความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ตามที่โอกาสอำนวย	4.53	.624	3.71	.849	✓	
2.12.2 มุ่งเน้นการทำงานเป็นทีมและพัฒนาอย่างต่อเนื่อง	4.65	.606	3.41	1.004		✓
2.12.3 ส่งเสริมงานวิชาการให้สอดคล้องและเหมาะสมในแต่ละบริบทของการเรียนรู้	4.59	.618	3.59	1.064	✓	
2.12.4 มีการวางแผนโครงการระยะสั้นและระยะยาวในแต่ละปีงบประมาณ	4.71	.588	4.12	.857		✓
2.12.5 จัดนิทรรศการและจัดงานพบปะ เช่น วันรายอและวันอื่น ๆ	4.29	.849	3.47	1.179		✓
2.12.6 จัดให้มีการพบปะแลกเปลี่ยนเรียนรู้ตามโปรแกรมที่วางไว้	4.41	.618	3.35	1.115		✓
2.12.7 แต่งตั้งผู้รับผิดชอบและมีงบประมาณสนับสนุน	4.59	.618	3.65	1.169	✓	
2.12.8 ทุกสถาบันควรให้การสนับสนุนในการให้ผู้เรียนได้สัมผัสความดีและแบบอย่างที่ดีมีคุณภาพและมีความสมบูรณ์มากขึ้น	4.71	.470	3.65	.931	✓	
2.12.9 ต้องมีการส่งเสริมและสนับสนุนงานวิชาการอย่างต่อเนื่องและมีเป้าหมายชัดเจน	4.65	.493	3.65	1.169	✓	
3. แนวทางการนำรูปแบบไปใช้						
3.1 แนวทางการนำรูปแบบไปใช้						
การนำรูปแบบการบริหารงานวิชาการของโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามจังหวัดชายแดนภาคใต้เพื่อสร้างผู้เรียนสู่ความเป็น						

รายการที่ประเมิน	ระดับความเหมาะสม		ระดับความเป็นไปได้		เกณฑ์การประเมิน	
	$\bar{x}$	S.D.	$\bar{x}$	S.D.	ใช้ได้	ใช้ไม่ได้
มนุษย์ที่สมบูรณ์ให้เกิดผลสำเร็จ ผู้บริหารโรงเรียนควรทราบแนวทางการนำรูปแบบไปใช้ ดังนี้						
3.1.1 ผู้บริหารควรศึกษาและทำความเข้าใจเกี่ยวกับแนวคิด ทฤษฎี และวัตถุประสงค์ของการสร้างผู้เรียนสู่ความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ โดยมุ่งเน้นผู้เรียนให้ประสบความสำเร็จในการดำเนินชีวิตทั้งดุนยาและอาคิเราะฮ์	4.82	.393	3.29	1.213	✓	
3.1.2 กำหนดให้การบริหารงานวิชาการของโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามจังหวัดชายแดนภาคใต้เพื่อสร้างผู้เรียนสู่ความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์เป็นนโยบายหลักของโรงเรียน มีวัตถุประสงค์และเป้าหมายที่ชัดเจน	4.76	.437	3.47	1.231	✓	
3.1.3 ผู้บริหารโรงเรียนควรศึกษาและทำความเข้าใจรูปแบบการบริหารงานวิชาการของโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามจังหวัดชายแดนภาคใต้เพื่อสร้างผู้เรียนสู่ความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์อย่างถ่องแท้และนำเสนอผลการศึกษาคณะกรรมการสถานศึกษา รับทราบ เพื่อร่วมกันพิจารณานำรูปแบบดังกล่าวไปใช้	4.65	.493	3.53	1.179	✓	
3.1.4 ผู้บริหารโรงเรียนควรแจ้งนโยบายและรูปแบบการบริหารงานวิชาการของโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามจังหวัดชายแดนภาคใต้เพื่อสร้างผู้เรียนสู่ความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ให้ครูและบุคลากรของโรงเรียนรับทราบและร่วมกันดำเนินการตามนโยบายการศึกษาในการสร้างผู้เรียนสู่ความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์	4.65	.493	3.47	1.375	✓	
3.1.5 ผู้บริหารโรงเรียนมอบหมายหน้าที่ให้ครูและบุคลากรทางการศึกษาร่วมกันรับผิดชอบในการปฏิบัติงานตามความสามารถและความเหมาะสมของแต่ละโรงเรียน เพื่อสร้างผู้เรียนสู่ความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์	4.71	.470	3.65	1.115	✓	
3.1.6 ผู้บริหารโรงเรียนควรมีการศึกษาดูงานเพื่อพัฒนาและปรับปรุง และมีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้การบริหารวิชาการร่วมกันระหว่างผู้บริหารและนักวิชาการ ทั้งในและต่างประเทศ	4.71	.470	3.76	1.033	✓	
3.1.7 ผู้บริหารโรงเรียนควรมีการติดตามและประเมินผลการบริหารงานวิชาการของโรงเรียนเพื่อสร้างผู้เรียนสู่ความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ทั้งในระยะสั้นและระยะยาวตามนโยบายที่โรงเรียนกำหนด	4.82	.393	3.47	1.179	✓	
3.2 เจื่อนไขหรือข้อจำกัดของการนำรูปแบบไปใช้						

รายการที่ประเมิน	ระดับความเหมาะสม		ระดับความเป็นไปได้		เกณฑ์การประเมิน	
	$\bar{x}$	S.D.	$\bar{x}$	S.D.	ใช้ได้	ใช้ไม่ได้
3.2.1 เจื่อนใจของการนำรูปแบบการบริหารงานวิชาการของโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามจังหวัดชายแดนภาคใต้เพื่อสร้างผู้เรียนสู่ความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ไปใช้ ต้องมีการบริหารงานวิชาการตามขอบข่ายงานวิชาการเพื่อสร้างผู้เรียนสู่ความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ ตามองค์ประกอบของรูปแบบ จำนวน 12 ด้าน	4.59	.618	3.53	1.068	✓	
3.2.2 ข้อจำกัดของการนำรูปแบบการบริหารงานวิชาการของโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามจังหวัดชายแดนภาคใต้เพื่อสร้างผู้เรียนสู่ความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ไปใช้ มีดังนี้						
3.2.2.1 การบริหารงานวิชาการของโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามจังหวัดชายแดนภาคใต้เพื่อสร้างผู้เรียนสู่ความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ต้องอาศัยผู้บริหารโรงเรียนที่มีความสามารถในการบริหารจัดการอิสลามศึกษาและต้องอาศัยครูและบุคลากรทางการศึกษาที่เข้าใจมิติทั้งทางโลกและทางธรรม	4.71	.588	3.53	1.231	✓	
3.2.2.2 โรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามจังหวัดชายแดนภาคใต้มีผู้บริหารโรงเรียนที่แตกต่างกันในด้านศักยภาพการบริหารจัดการ ความตระหนักในการสร้างผู้เรียนสู่ความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ และมีที่ตั้งของโรงเรียนที่แตกต่างกัน อาจส่งผลต่อการบริหารงานวิชาการในการสร้างผู้เรียนสู่ความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ที่มีประสิทธิภาพและประสิทธิผล	4.71	.470	3.76	1.147	✓	
3.2.2.3 การเปลี่ยนแปลงผู้นำทางการศึกษา ทำให้เป้าหมายหรือนโยบายการบริหารงานวิชาการมีการเปลี่ยนแปลงบ่อยครั้งทำให้ส่งผลกระทบต่อการบริหารงานวิชาการของโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามจังหวัดชายแดนภาคใต้ทั้งโดยตรงและโดยอ้อม	4.41	.618	3.59	1.004	✓	

ภาคผนวก ฅ
นิพนธ์ต้นฉบับ

Prince of Songkla University
Pattani Campus

(Manuscript)

Development of Academic Affairs Administration Model of Islamic Private Schools in Southern Border Provinces to Make Learners Perfect Men

Mr. Yuttana Kuakul¹ Niloh Wae-useng²

ABSTRACT

Academic affairs administration is the core business of school administration especially in the context of southern border provinces. This research aimed to examine the present states, problems encountered and ways and means for academic affairs administration and to propose a model of academic affairs administration towards making learners perfect men based on the emerging concept of 12 areas of academic affairs administration, the concept of PDCA working process, and the concept of model development. Data were collected using questionnaires with 197 Islamic private schools and interviews with keyed informants from 5 schools. Data then were analyzed based on descriptive statistics and developed into the model through the examination and refinement of its feasibility and suitability within the studied context prior to real implementation.

The result of the study indicates the schools are in high level of performance in overall and in each aspect of academic affairs administration. The crucial problems encountered concern less effectiveness in curriculum implementation, teaching methods, and instructional media. Rather, lack of learning resources, in-service supervision and counseling, knowledge in research and authentic assessment, academic enhancement, and participation from concerned stakeholders mark other significant problems. The proposed ways and means to tackle these problems are among others providing workshop on Islamic studies curriculum development and implementation, pedagogy, and media. Giving support to learning resources,

---

¹ Graduate (Islamic Studies)

² Ph.D. (Educational Administration), Associate Professor

supervision and counseling, measurement and evaluation, academic enhancement and stakeholder involvement is necessary. Schools also need to have short and long term plan, set up steering committee, and constantly follow-up the academic affairs implementation through authentic measurement and evaluation. In addition, the suitable model of academic affairs administration that could make learners perfect men consists of 3 important components: 1) objective and principles, 2) axis and structure, and 3) implementation with conditions leading to its success. This model should be geared up by PDCA working process in connection with 5 aspects of academic affairs administration. They are 1) **development of school-based curriculum** which is concerned with the curriculum that is practical to Muslim ways of life, well-balanced between knowledge and ethics, and compatible with learners' competence and learning context in order for them to keep abreast with the changing society, 2) **development of technology, innovation, media and learning process** which is related to the learning process that links between this world and hereafter and enables learners to translate it into real practice in their daily life. In addition, the use of technology, innovation and media should be based on religious teaching so that it could result in positive character of learners' mind and spirit, 3) **educational research and measurement and evaluation** which are concerned with research conduct to improve teaching and learning and to solve learners' behaviors. As to measurement and evaluation, it is necessary to be systematic and authentic, covering cognitive, affective and psychomotor aspects of learners, 4) **supervision and counseling** which are concerned with continuity in in-service supervision and life skills, studying, and profession guidance counseling, and 5) **academic enhancement** that is concerned with schools' personnel involvement in organizing activities to help strengthen the community in regard to related knowledge, providing chance for the community to take part in academic affairs development, creating good relationship with community, setting up academic network for the community, supporting life-long learning, and coordinating with schools and other institutions to help improve schools' academic work.

Keywords: Academic Affairs Administration, Islamic Private Schools, Perfect Men

(นิพนธ์ต้นฉบับ)

การพัฒนารูปแบบการบริหารงานวิชาการของโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลาม

จังหวัดชายแดนภาคใต้เพื่อสร้างผู้เรียนสู่ความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์

นายยุทธนา เกื้อกุล¹ นิเลาะ แวอุเซ็ง²

บทคัดย่อ

การบริหารงานวิชาการเป็นหัวใจของพันธกิจการบริหารสถานศึกษาโดยเฉพาะในบริบทจังหวัดชายแดนภาคใต้ การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาสภาพ ปัญหา และแนวทางการบริหารงานวิชาการ และเพื่อนำเสนอรูปแบบการบริหารงานวิชาการของโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามจังหวัดชายแดนภาคใต้เพื่อสร้างผู้เรียนสู่ความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ โดยใช้กรอบแนวคิดการบริหารงานวิชาการ 12 ด้าน แนวคิดกระบวนการบริหารแบบ PDCA และแนวคิดการพัฒนารูปแบบเก็บรวบรวมข้อมูลโดยใช้แบบสอบถามกับโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลาม จำนวน 197 โรงเรียน และสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญจากจำนวน 5 โรงเรียน วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้สถิติเชิงบรรยาย ทำการสังเคราะห์ ตรวจสอบ และประเมินร่างรูปแบบด้านความเหมาะสมและความเป็นไปได้ตามบริบทเพื่อปรับปรุงให้สมบูรณ์และนำไปใช้ได้จริง

ผลการวิจัยพบว่า โรงเรียนได้มีการดำเนินการเกี่ยวกับการบริหารงานวิชาการในแต่ละด้านและภาพรวมทั้ง 12 ด้าน อยู่ในระดับมาก มีปัญหาหลักที่สำคัญ คือ โรงเรียนยังขาดการบริหารจัดการที่ดีด้านหลักสูตรอิสลามศึกษา เทคนิคการสอน สื่อการสอนอิสลามศึกษา และแหล่งการเรียนรู้ยังขาดความหลากหลาย การนิเทศและแนะแนวขาดความต่อเนื่อง ขาดความรู้ด้านการวิจัยที่ถูกต้องและการวัดผลประเมินผลไม่ได้เป็นไปตามสภาพจริง การส่งเสริมความเข้มแข็งด้านวิชาการยังขาดความหลากหลายและไม่ครอบคลุมองค์กรต่าง ๆ และมีแนวทางการบริหารงานวิชาการที่มุ่งเน้นการอบรมเชิงปฏิบัติการด้านการพัฒนาหลักสูตรอิสลามศึกษา เทคนิคการสอน สื่อการสอนอิสลามศึกษา แหล่งการเรียนรู้ การนิเทศและการแนะแนว การวิจัยและการวัดผลประเมินผลตามสภาพจริง และการส่งเสริมความเข้มแข็งด้านวิชาการที่ครอบคลุมองค์กรต่าง ๆ ทั้งในและต่างประเทศ และโรงเรียนควรมีการกำหนดแผนงานระยะสั้นและระยะยาว แต่งตั้งคณะทำงาน มีการประเมินและติดตามการบริหารงานวิชาการครอบคลุมทุกด้านอย่างต่อเนื่อง และมีรูปแบบการบริหารงานวิชาการที่เหมาะสม

¹ นักศึกษาดุษฎีบัณฑิต (สาขาวิชาอิสลามศึกษา)

² Ph.D. (บริหารการศึกษา), ผู้ช่วยศาสตราจารย์

ในการสร้างผู้เรียนสู่ความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ที่ประกอบด้วยองค์ประกอบสำคัญ 3 ส่วน คือ 1) หลักการและวัตถุประสงค์ 2) โครงสร้างและสาระสำคัญ และ 3) การนำไปสู่การปฏิบัติและเงื่อนไขความสำเร็จ รูปแบบดังกล่าวนี้ขับเคลื่อนด้วยกระบวนการบริหารงานแบบ PDCA ในมิติงานวิชาการ 5 ด้าน ที่มีความสัมพันธ์กัน ได้แก่ 1) **การพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา** มีความเกี่ยวข้องกับการจัดทำหลักสูตรที่ปฏิบัติได้จริงตามวิถีชีวิตของมุสลิม มุ่งเน้นความรู้ควบคู่คุณธรรม สอดคล้องกับความถนัดของผู้เรียนและบริบทเพื่อให้ผู้เรียนสามารถพัฒนาตนเองและรู้ทันการเปลี่ยนแปลงของสังคม 2) **พัฒนากระบวนการเรียนรู้ สื่อ นวัตกรรม และเทคโนโลยีเพื่อการศึกษา** มีความเกี่ยวข้องกับการจัดกระบวนการเรียนการสอนที่เชื่อมโยงทั้งโลกดุนยา (โลกปัจจุบัน) และ *อาคิเราะฮ์* (โลกหน้า) สามารถปฏิบัติได้จริงในการดำเนินชีวิตประจำวัน การใช้สื่อ นวัตกรรม และเทคโนโลยีที่ส่งผลอันดีงามต่อผู้เรียนในด้านจิตใจและจิตวิญญาณสอดคล้องกับหลักคำสอนของศาสนา 3) **การวิจัยและการวัดและประเมินผลทางการศึกษา** มีความเกี่ยวข้องกับการทำวิจัยเพื่อแก้ปัญหาการจัดการเรียนการสอนและพฤติกรรมของผู้เรียน การวัดและประเมินผลที่หลากหลายครอบคลุมด้านความรู้ เจตคติ และการปฏิบัติอย่างเป็นระบบและตามสภาพจริง 4) **การนิเทศและการแนะแนวการศึกษา** มีความเกี่ยวข้องกับการนิเทศการเรียนการสอนอย่างต่อเนื่อง การแนะแนวด้านการศึกษาต่อ ทักษะชีวิต และอาชีพ และ 5) **การส่งเสริมความเข้มแข็งด้านวิชาการ** มีความเกี่ยวข้องกับการส่งเสริมให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมกับผู้บริหารและครูในการจัดกิจกรรมส่งเสริมความรู้วิชาการแก่ชุมชน การเปิดโอกาสให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการพัฒนางานวิชาการ การสร้างความสัมพันธ์ที่ดีกับชุมชน การสร้างเครือข่ายการส่งเสริมความรู้ทางวิชาการแก่ชุมชน การส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต และการประสานความร่วมมือในการพัฒนาวิชาการกับสถานศึกษาและองค์กรอื่นทั้งในและต่างประเทศ

คำสำคัญ: การบริหารงานวิชาการ, โรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลาม, มนุษย์ที่สมบูรณ์

บทนำ

การบริหารงานวิชาการเป็นงานหลักของการบริหารโรงเรียน เปรียบเสมือนหัวใจของโรงเรียน มาตรฐานและคุณภาพของโรงเรียนมักจะพิจารณาจากผลงานด้านวิชาการเป็นสำคัญ เนื่องจากงาน วิชาการเกี่ยวกับหลักสูตรการจัดการเรียนการสอนเพื่อพัฒนาสติปัญญา ความรู้ ความสามารถของ นักเรียน และการบริหารงานวิชาการเป็นหัวใจสำคัญในการปฏิรูปการศึกษา ซึ่งจะต้องขับเคลื่อนลงสู่ สถานศึกษาโดยทันที มีแนวทางในการนิเทศติดตาม ส่งเสริมสนับสนุนประสิทธิภาพในการทำงานทั้งใน ด้านคุณภาพและมาตรฐานการศึกษา ระบบประกันคุณภาพ การปฏิรูปหลักสูตร ปฏิรูปการเรียนรู้ แหล่งเรียนรู้ที่ดี เพื่อสร้างความเข้มแข็งของสถานศึกษาอย่างต่อเนื่อง ดังที่กระทรวงศึกษาธิการ (2546) ได้กำหนดขอบข่ายการบริหารงานวิชาการเพื่อให้การบริหารสถานศึกษามีความคล่องตัว รวดเร็วและสอดคล้องกับความต้องการของผู้เรียน สถานศึกษาและสังคม (ชุมชน) รวมทั้งการมีส่วนร่วมของผู้มีส่วนเกี่ยวข้องทั้งหมด 12 ด้าน ได้แก่ 1) งานพัฒนาหลักสูตร 2) งานพัฒนากระบวนการ เรียนรู้ 3) งานวัดผล ประเมินผล และเทียบโอนผลการเรียน 4) การวิจัยเพื่อพัฒนาคุณภาพ การศึกษา 5) การพัฒนาสื่อ นวัตกรรมและเทคโนโลยีเพื่อการศึกษา 6) การพัฒนาแหล่งการเรียนรู้ 7) การนิเทศการศึกษา 8) งานแนะแนวการศึกษา 9) การพัฒนาระบบการประกันคุณภาพการศึกษา 10) การส่งเสริมความรู้ทางวิชาการแก่ชุมชน 11) การประสานความร่วมมือในการพัฒนาวิชาการกับ สถานศึกษาและองค์กรอื่น ๆ และ 12) การส่งเสริมและสนับสนุนงานวิชาการแก่บุคคล ครอบครัว องค์กร หน่วยงานและสถาบันอื่นที่จัดการศึกษา

จากการศึกษางานวิจัยเกี่ยวกับการบริหารงานวิชาการของโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลาม จังหวัดชายแดนภาคใต้ พบว่า โรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามมีจุดอ่อนอยู่หลายประการ อาทิ การที่ผู้บริหารขาดความรู้และประสบการณ์ในด้านการบริหารจัดการ ทำให้ยังไม่เข้าใจระบบและ เงื่อนไขต่าง ๆ ที่ทางรัฐและกระทรวงศึกษาธิการกำหนด ส่งผลถึงการประสานงานระหว่างโรงเรียนกับ หน่วยงานที่ดูแลการศึกษาในพื้นที่และระดับรัฐ (บัณฑิตย สมะฮะฮุน และคณะ : 2549) ในขณะที่ คุณภาพการศึกษาของโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ โดยส่วนใหญ่อยู่ใน ระดับที่ควรปรับปรุงโดยเร่งด่วนถึงพอใช้ในทุกปัจจัยคุณภาพ จึงส่งผลให้การดำเนินงานในด้านอื่น ไม่ว่าจะป็นงานวิชาการ งานธุรการ งานบุคลากร งานอาคารสถานที่ งานกิจการนักเรียน และงาน สัมพันธ์ชุมชน ไม่ได้รับการพัฒนาไปในทิศทางและลักษณะที่ควรจะเป็น และมีสภาพการดำเนินงาน วิชาการโดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง ยกเว้นงานวัดผล ประเมินผลและการเทียบโอนผลการ เรียน และงานประกันคุณภาพภายในและมาตรฐานการศึกษาที่พบว่ามีการดำเนินงานในระดับมาก (นาวาลย์ ปานากาเซ็ง, 2544 ; ฟาริด เตะมาหมัด, 2549 ;)

นอกจากนั้น โรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ยังประสบ ปัญหาในด้านการบริหารจัดการ การจัดการเรียนการสอน การนำหลักสูตรไปใช้ และกิจกรรมเสริม

หลักสูตร ผู้นิเทศขาดความรู้และประสบการณ์ในการนิเทศงานวิชาการ ขาดคู่มือและเครื่องมือเกี่ยวกับการนิเทศที่ทันสมัย ครูอิสลามศึกษาไม่เข้าใจเกี่ยวกับการจัดกิจกรรมการสอน การเขียนแผนการจัดการเรียนรู้ การใช้สื่อประกอบการเรียนการสอน และการวัดประเมินผลตามสภาพจริง ผู้เรียนขาดจิตสำนึกและไม่เห็นคุณค่าของคุณธรรมจริยธรรม และผู้ปกครองไม่ค่อยเอาใจใส่เรื่องการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรม (อับดุลลาตีฟ การี, 2550 ; อัมมัดซาคี มาหามะ, 2551 ; มุมีนีห์ บุงอตาหยง, 2552 ; อัสมาวาตี ดอเลาะ, 2554 ; มุหามัดรยานี บากา, 2554)

สำหรับสภาพการบริหารงานวิชาการของโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามจังหวัดชายแดนภาคใต้ในปัจจุบัน สรุปลงโดยภาพรวมแล้ว เป็นการบริหารโดยแยกส่วนระหว่างการบริหารงานวิชาการ ด้านศาสนาและสามัญ ซึ่งการจัดการเรียนการสอนด้านศาสนาจะใช้หลักสูตรอิสลามศึกษา พุทธศักราช 2546 และการจัดการเรียนการสอนด้านสามัญใช้หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 สำหรับโครงสร้างเวลาเรียน ส่วนใหญ่จะเรียนวิชาศาสนาในภาคเช้า และเรียนวิชาสามัญในภาคบ่าย ส่วนบางโรงเรียนจะเรียนวิชาศาสนาและสามัญสลับกันทั้งภาคเช้าและภาคบ่าย ดังนั้น การมาปฏิบัติหน้าที่การสอนของครูที่สอนศาสนาและสามัญจึงไม่ตรงกัน ถึงแม้บางโรงเรียนอาจจะจัดเวลาให้ครูมาปฏิบัติหน้าที่การสอนและเลิกสอนในเวลาเดียวกัน แต่การบริหารงานวิชาการของโรงเรียนก็ยังคงขาดความเป็นเอกภาพและขาดความเชื่อมโยงความรู้ระหว่างรายวิชาศาสนาและสามัญ ครูสอนรายวิชาสามัญส่วนใหญ่ไม่ได้นำความรู้อิสลามศึกษาไปประยุกต์ใช้ในการสอน ส่วนครูสอนรายวิชาศาสนา (อุสตาซ) ไม่ได้นำความรู้สามัญไปประยุกต์ใช้ในการสอน โรงเรียนจึงมีครูที่สามารถประยุกต์ใช้ความรู้ศาสนาและสามัญให้เป็นศาสตร์เดียวกันค่อนข้างน้อย การจัดกระบวนการเรียนรู้ทั้งรายวิชาศาสนาและสามัญส่วนใหญ่จะมุ่งเน้นให้ผู้เรียนมีคุณลักษณะเด่นด้านสติปัญญา เพื่อให้ผู้เรียนสามารถสอบผ่านเกณฑ์การประเมินในแต่ละระดับชั้นและสามารถสอบเข้าศึกษาต่อในระดับที่สูงขึ้น ส่วนคุณลักษณะด้านการศรัทธา การทำความดี คุณธรรมจริยธรรม จิตใจและจิตวิญญาณ ร่างกาย สังคม และทักษะด้านอาชีพ จะเป็นคุณลักษณะที่เกิดขึ้นโดยตรงในแต่ละรายวิชาที่สอนเป็นการเฉพาะ จึงทำให้สามารถเข้าใจได้ว่าการสร้างคุณลักษณะของผู้เรียนดังกล่าวมีการแยกส่วนในรายวิชาศาสนาและสามัญ หรือโรงเรียนอาจจะไม่ได้กำหนดนโยบาย วัตถุประสงค์ และเป้าหมายในการบริหารงานวิชาการเพื่อสร้างผู้เรียนสู่ความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์อย่างเป็นรูปธรรม นอกจากนี้ ครูยังขาดทักษะด้านการจัดกระบวนการเรียนรู้เพื่อเชื่อมโยงความรู้ให้ผู้เรียนมีคุณลักษณะของความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ครบทั้ง 8 ด้าน ดังนั้น จึงส่งผลให้การบริหารงานวิชาการเพื่อสร้างผู้เรียนสู่ความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ตามเจตนารมณ์ของพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติและตามคุณลักษณะของความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ในอิสลามไม่บรรลุตามเป้าหมายที่วางไว้

จากที่มาและความสำคัญของการวิจัยที่ได้กล่าวมาข้างต้น ทำให้ผู้วิจัยเห็นถึงความจำเป็นที่จะต้องศึกษาสภาพ ปัญหา และแนวทางการบริหารงานวิชาการของโรงเรียนเอกชนสอนศาสนา

อิสลามจังหวัดชายแดนภาคใต้ เพื่อเป็นวัตถุประสงค์ตั้งต้นในการเชื่อมโยงสู่การพัฒนารูปแบบการบริหารงานวิชาการของโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามจังหวัดชายแดนภาคใต้เพื่อสร้างผู้เรียนสู่ความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ และศึกษาแนวคิดต่าง ๆ เกี่ยวกับการบริหารงานวิชาการของโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามเพื่อนำมาเป็นแนวทางในการพัฒนารูปแบบการบริหารงานวิชาการของโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามจังหวัดชายแดนภาคใต้เพื่อสร้างผู้เรียนสู่ความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ ดังนั้น การมีรูปแบบการบริหารงานวิชาการของโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามเพื่อสร้างผู้เรียนสู่ความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ จะมีส่วนช่วยในการบริหารงานวิชาการของโรงเรียนให้มีประสิทธิภาพและประสิทธิผลเพิ่มสูงขึ้น และใช้เป็นข้อมูลประกอบการพิจารณาตัดสินใจของผู้บริหารโรงเรียนในการนำรูปแบบการบริหารงานวิชาการของโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามจังหวัดชายแดนภาคใต้เพื่อสร้างผู้เรียนสู่ความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ไปใช้ในโรงเรียน เพื่อเป็นประโยชน์ต่อโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามในการสร้างผู้เรียนให้มีคุณภาพและเป็นผู้สืบทอดบนหน้าแผ่นดินในการช่วยเหลือสังคมและประเทศชาติต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพ ปัญหา และแนวทางการบริหารงานวิชาการของโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามจังหวัดชายแดนภาคใต้
2. เพื่อนำเสนอรูปแบบการบริหารงานวิชาการของโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามจังหวัดชายแดนภาคใต้เพื่อสร้างผู้เรียนสู่ความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่อง “การพัฒนารูปแบบการบริหารงานวิชาการของโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามจังหวัดชายแดนภาคใต้เพื่อสร้างผู้เรียนสู่ความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์” มีรายละเอียดการดำเนินการวิจัยดังนี้

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย ประกอบด้วย ผู้อำนวยการ หัวหน้าฝ่ายวิชาการ และรองหัวหน้าฝ่ายวิชาการของโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามจังหวัดชายแดนภาคใต้ และนักวิชาการที่ปฏิบัติงานทั้งภายในและภายนอกโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามจังหวัดชายแดนภาคใต้ โดยแบ่งออกเป็น 3 กลุ่ม ดังนี้ 1) กลุ่มตัวอย่างที่ตอบแบบสอบถาม จำนวน 370 คน 2) กลุ่มตัวอย่างสัมภาษณ์เชิงลึก จำนวน 15 คน และ 3) กลุ่มตัวอย่างที่ประเมินความเหมาะสมและความเป็นไปได้ของรูปแบบ จำนวน 17 คน

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ 1) แบบสอบถามตรวจสอบรายการ (Check List) ประกอบด้วย แบบสอบถามเกี่ยวกับสภาพทั่วไปของโรงเรียนด้านการบริหารงานวิชาการของโรงเรียน เพื่อสร้างผู้เรียนสู่ความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์และคุณลักษณะของความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ 2) แบบสัมภาษณ์โรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามจังหวัดชายแดนภาคใต้ที่มีวัตถุประสงค์เพื่อสร้างผู้เรียนสู่ความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ และ 3) แบบประเมินรูปแบบการบริหารงานวิชาการของโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามจังหวัดชายแดนภาคใต้เพื่อสร้างผู้เรียนสู่ความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์

1. แบบสอบถามตรวจสอบรายการ (Check List) มีขั้นตอนการสร้างเครื่องมือ ดังนี้ 1) ศึกษาค้นคว้าเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการบริหารงานวิชาการเพื่อสร้างผู้เรียนสู่ความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ เพื่อกำหนดเป็นข้อคำถาม 2) นำข้อมูลที่ได้มาสร้างเครื่องมือในการวิจัย แล้วจึงเสนออาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ แล้วให้ผู้ทรงคุณวุฒิด้านการบริหารงานวิชาการของโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามและการวิจัยทางการศึกษาพิจารณาตรวจสอบอีกครั้งหนึ่ง

2. แบบสัมภาษณ์ มีขั้นตอนการสร้างเครื่องมือ ดังนี้ 1) กำหนดประเด็นหลักในการสัมภาษณ์ตามกรอบแนวคิดในการวิจัย ระบุรายการข้อมูลที่ต้องการของแต่ละประเด็น 2) จัดทำร่างแบบสัมภาษณ์และรายการข้อคำถามแต่ละประเด็น 3) ตรวจสอบคุณภาพของแบบสัมภาษณ์ โดยอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์พิจารณาตรวจสอบความตรงตามเนื้อหาและการใช้ภาษา จากนั้นปรับปรุงแก้ไขตามข้อเสนอแนะของอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์

3. แบบประเมินความเหมาะสมและความเป็นไปได้ของรูปแบบ มีขั้นตอนการสร้างเครื่องมือ ดังนี้ 1) ข้อมูลส่วนบุคคล 2) ความคิดเห็นเกี่ยวกับรูปแบบการบริหารงานวิชาการของโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามจังหวัดชายแดนภาคใต้เพื่อสร้างผู้เรียนสู่ความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ ในด้านความเหมาะสมและความเป็นไปได้ของรูปแบบ ลักษณะข้อคำถามเป็นแบบมาตราส่วนประมาณ 5 ระดับ และ 3) การหาคุณภาพของแบบสอบถามที่ใช้ประเมินความเหมาะสมและความเป็นไปได้ของรูปแบบ โดยการนำแบบประเมินที่สร้างขึ้นเสนออาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์เพื่อขอคำแนะนำ จากนั้นจึงนำมาปรับปรุงแก้ไขตามข้อเสนอแนะ แล้วจึงเสนออาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์อีกครั้งก่อนนำไปใช้เป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล

การหาคุณภาพของแบบสอบถาม

ผู้วิจัยได้นำแบบสอบถามที่สร้างขึ้น เสนออาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ เพื่อพิจารณาตรวจสอบ แก้ไขและให้ข้อเสนอแนะเพิ่มเติม จากนั้นนำไปปรับปรุงแก้ไขตามข้อเสนอแนะของอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ แล้วจึงนำเสนอผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 5 คน เพื่อให้ความคิดเห็นและ

ประเมินตรวจสอบความตรงตามเนื้อหา (Content Validity) ตลอดจนการใช้ภาษา ได้ค่าดัชนีความสอดคล้องระหว่างข้อคำถามและวัตถุประสงค์ (Item – Objective Congruence Index : IOC) แต่ละข้ออยู่ระหว่าง 0.60 – 1.00 แสดงว่าแบบสอบถามมีความตรงตามเนื้อหา จากนั้นนำแบบสอบถามไปทดลองใช้กับกลุ่มผู้บริหาร หัวหน้าฝ่ายวิชาการ และรองหัวหน้าฝ่ายวิชาการในโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามจังหวัดชายแดนภาคใต้ ที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 30 คน เพื่อตรวจสอบความชัดเจน ความเข้าใจต่อข้อคำถาม และหาความเชื่อมั่นของแบบสอบถาม (Reliability) ด้วยการหาค่าสัมประสิทธิ์แอลฟา (Coefficient of Alpha) ใช้สูตรของครอนบาค (Cronbach) แล้วนำผลที่ได้ไปปรับปรุงให้เป็นแบบสอบถามฉบับสมบูรณ์ ก่อนนำไปใช้เก็บข้อมูลจริง

การวิเคราะห์ข้อมูล

1. การวิเคราะห์ข้อมูลจากแบบสอบถามตรวจสอบรายการ (Check List) และการวิเคราะห์ข้อมูลจากแบบประเมินความเหมาะสมและความเป็นไปได้ของรูปแบบ ผู้วิจัยประมวลผลและวิเคราะห์ข้อมูลต่าง ๆ โดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูป ประมวลผลด้วยคอมพิวเตอร์ สถิติที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ ค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D) ค่าความถี่ (f) และค่าร้อยละ (%)

2. การวิเคราะห์ข้อมูลแบบสัมภาษณ์ ผู้วิจัยนำเนื้อหาที่ได้มาตรวจสอบความถูกต้องครบถ้วน จากนั้นใช้วิธีการวิเคราะห์เนื้อหา สรุปสาระสำคัญและความสอดคล้องของแนวคิดในภาพรวม

ผลการวิจัย

ผลการวิจัยพบว่า โรงเรียนได้มีการดำเนินการเกี่ยวกับการบริหารงานวิชาการในแต่ละด้าน และภาพรวมทั้ง 12 ด้าน อยู่ในระดับมาก มีปัญหาหลักที่สำคัญ คือ โรงเรียนยังขาดการบริหารจัดการที่ดีด้านหลักสูตรอิสลามศึกษา เทคนิคการสอน สื่อการสอนอิสลามศึกษา และแหล่งการเรียนรู้ยังขาดความหลากหลาย การนิเทศและแนะแนวขาดความต่อเนื่อง ขาดความรู้ด้านการวิจัยที่ถูกต้องและการวัดผลประเมินผลไม่ได้เป็นไปตามสภาพจริง การส่งเสริมความเข้มแข็งด้านวิชาการยังขาดความหลากหลายและไม่ครอบคลุมองค์กรต่าง ๆ และมีแนวทางการบริหารงานวิชาการที่มุ่งเน้นการอบรมเชิงปฏิบัติการด้านการพัฒนาหลักสูตรอิสลามศึกษา เทคนิคการสอน สื่อการสอนอิสลามศึกษา แหล่งการเรียนรู้ การนิเทศและการแนะแนว การวิจัยและการวัดผลประเมินผลตามสภาพจริง และการส่งเสริมความเข้มแข็งด้านวิชาการที่ครอบคลุมองค์กรต่าง ๆ ทั้งในและต่างประเทศ และโรงเรียนควรมีการกำหนดแผนงานระยะสั้นและระยะยาว แต่งตั้งคณะทำงาน มีการประเมินและติดตามการบริหารงานวิชาการครอบคลุมทุกด้านอย่างต่อเนื่อง และมีรูปแบบการบริหารงานวิชาการของโรงเรียน

เอกชนสอนศาสนาอิสลามจังหวัดชายแดนภาคใต้เพื่อสร้างผู้เรียนสู่ความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ ประกอบด้วยส่วนสำคัญของรูปแบบ 3 ส่วน ดังนี้

ส่วนที่ 1 ที่มาของรูปแบบ ประกอบด้วย 1) หลักการและเหตุผล และ 2) วัตถุประสงค์ของรูปแบบ มีรายละเอียด ดังนี้

1.1 หลักการและเหตุผล การบริหารงานวิชาการเป็นงานหลักของการบริหารโรงเรียนเปรียบเสมือนหัวใจของโรงเรียน มาตรฐานและคุณภาพของโรงเรียนมักจะพิจารณาจากผลงานด้านวิชาการเป็นสำคัญ เนื่องจากงานวิชาการเกี่ยวกับหลักสูตรการจัดการเรียนการสอนเพื่อพัฒนาสติปัญญา ความรู้ ความสามารถของนักเรียน การบริหารงานวิชาการจึงเป็นงานที่สำคัญสำหรับผู้บริหารโรงเรียนที่จะต้องให้ความสนใจและใช้เวลาในการบริหารให้มากกว่างานด้านอื่น (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2546 : 33) กอปรกับการบริหารงานวิชาการเป็นหัวใจสำคัญในการปฏิรูปการศึกษา ซึ่งจะต้องขับเคลื่อนลงสู่สถานศึกษาโดยทันที มีแนวทางในการนิเทศติดตามส่งเสริมสนับสนุนประสิทธิภาพในการทำงานทั้งในด้านคุณภาพและมาตรฐานการศึกษา ระบบประกันคุณภาพการปฏิรูปหลักสูตร ปฏิรูปการเรียนรู้ แหล่งเรียนรู้ที่ดี เพื่อสร้างความเข้มแข็งของสถานศึกษาอย่างต่อเนื่อง (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2546 : 6) ดังนั้น การบริหารงานวิชาการของผู้เรียนในโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามจังหวัดชายแดนภาคใต้เพื่อสร้างผู้เรียนสู่ความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ จึงมีความสำคัญและมีความจำเป็นตามความมุ่งหมายของการจัดการศึกษาที่กำหนดไว้ในพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 และ (ฉบับที่ 3) พ.ศ. 2553 มาตรา 6 กำหนดไว้ว่า “ การจัดการศึกษาต้องเป็นไปเพื่อพัฒนาคนไทยให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ทั้งร่างกายและจิตใจ สติปัญญา ความรู้และคุณธรรม มีจริยธรรมและวัฒนธรรมในการดำรงชีวิต สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นอย่างมีเหตุผล ” และเพื่อให้สอดคล้องกับแนวคิดความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์สำหรับผู้เรียนในโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามจังหวัดชายแดนภาคใต้ ผู้วิจัยจึงได้แบ่งคุณลักษณะของความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ออกเป็น 8 ด้านหลักที่สำคัญ ดังนี้ 1) การศรัทธา (อีมาน) 2) การทำความดี (อิบาดะฮฺ) 3) คุณธรรมจริยธรรม (อัคลาก) 4) สติปัญญา 5) จิตใจ (นัฟส) และจิตวิญญาณ (รูห) 6) ร่างกาย 7) สังคม และ 8) ทักษะด้านอาชีพ (al-Zintānī, 1993 ; Al-Husein Jarnū Mahmūd Jalū. 1994 ; Muḥammad Nūr Bin ‘Abd al-Hāfiẓ Suwaid, 1995 ; ‘Abdullah Nāsih ‘Ulwān, 1996 ; Muḥammad al-Saiyid Muḥammad Yūsuf, 1997 ; al-Naḥlāwī, 1999 ; ‘Amīn ‘Abū Lāwī. 1999 ; al-Hāzimī, Khālid Hāmid, 2000 ; Ṣālem Bin Sa‘īd Bin Musfir Bin Jabbār, 2001 ; al-Taḥḥān, Mustafā Muḥammad, 2002 ; ‘Aḥmad Farīd, 2004)

1.2 วัตถุประสงค์ของรูปแบบ เพื่อนำเสนอรูปแบบการบริหารงานวิชาการของโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามจังหวัดชายแดนภาคใต้เพื่อสร้างผู้เรียนสู่ความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์

ส่วนที่ 2 องค์ประกอบของรูปแบบการบริหารงานวิชาการของโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามจังหวัดชายแดนภาคใต้เพื่อสร้างผู้เรียนสู่ความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์

จากที่ผู้วิจัยได้เก็บรวบรวมข้อมูลทั้งเชิงคุณภาพและเชิงปริมาณในการบริหารงานวิชาการเพื่อสร้างผู้เรียนสู่ความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ สามารถสรุปเป็นองค์ประกอบของรูปแบบการบริหารงานวิชาการของโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามจังหวัดชายแดนภาคใต้เพื่อสร้างผู้เรียนสู่ความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ จำนวน 5 ด้านหลัก ดังนี้

1. การพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา เป็นหลักสูตรที่มุ่งเน้นการเรียนรายวิชาพื้นฐานของศาสนา โดยเฉพาะในรายวิชาอัตตัฟสิรฺ (อรรถาธิบายอัลกุรอาน) สามารถปฏิบัติได้จริงตามวิถีชีวิตของอิสลาม มีความสอดคล้องกับความถนัดของผู้เรียนและบริบทในพื้นที่ เป็นหลักสูตรที่ปลูกฝังให้ผู้เรียนเป็นคนดี เก่ง และมีความสุข ทำในสิ่งที่พระองค์อัลลอฮฺ ﷻ ทรงใช้และละเว้นในสิ่งที่พระองค์ทรงห้าม มุ่งเน้นความรู้ควบคู่คุณธรรม ผู้เรียนสามารถพัฒนาตนเอง รู้ทันการเปลี่ยนแปลงของสังคม และทุกภาคส่วนเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาหลักสูตร มีความชัดเจนและต้องพัฒนาตามกาลสมัย ปลูกจิตสำนึกของผู้เรียนต่อตนเอง ศาสนา และสังคม เป็นหลักสูตรที่มุ่งเน้นการใช้ชีวิตในโลกดุนยาและอาคิเราะฮฺ

2. การพัฒนากระบวนการเรียนรู้ สื่อ นวัตกรรม และเทคโนโลยีเพื่อการศึกษา มีการจัดกระบวนการเรียนการสอนที่เชื่อมโยงทั้งโลกดุนยาและอาคิเราะฮฺ โดยคำนึงถึงความต้องการและความถนัดของผู้เรียน สอดคล้องกับสภาพความเป็นจริงของผู้เรียนและมีความหลากหลาย มุ่งเน้นให้ผู้เรียนมีความประพฤติดีและเห็นประโยชน์ส่วนรวมมากกว่าส่วนตน ผู้สอนใช้เทคนิคการสอนและวิธีการสอนที่หลากหลาย สามารถปฏิบัติได้จริงในการดำเนินชีวิตประจำวัน และมีการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนแบบหะละเกาะฮฺ (นั่งรวมเป็นกลุ่ม) มีการใช้สื่อ นวัตกรรม และเทคโนโลยีที่ส่งผลอันดีงามต่อผู้เรียนในด้านจิตใจและจิตวิญญาณ สอดคล้องกับหลักคำสอนของศาสนา เหมาะสมกับวัยของผู้เรียน ดึงดูดความสนใจผู้เรียน และมีความหลากหลาย

3. การวิจัยและการวัดผล ประเมินผลทางการศึกษา มีการวิจัยในชั้นเรียนเพื่อแก้ปัญหาของผู้เรียนในด้านวิชาการ โดยครอบคลุมคุณลักษณะของผู้เรียนทั้ง 8 ด้าน มีการทำวิจัยเกี่ยวกับปัญหาของผู้เรียนและสามารถนำกระบวนการวิจัยมาแก้ปัญหาพฤติกรรมของผู้เรียน และมีการเผยแพร่ผลงานวิจัยให้ผู้ที่เกี่ยวข้องและผู้ที่มีส่วนได้ส่วนเสียได้รับทราบ มีการวัดผลและประเมินผลที่หลากหลายครอบคลุมด้านความรู้ ด้านจิตใจและด้านการปฏิบัติอย่างเป็นระบบและประเมินตามสภาพจริง โดยสามารถแบ่งสัดส่วนการประเมินผลที่ครอบคลุมคุณลักษณะของความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ของผู้เรียนทั้ง 8 ด้าน มีการจัดกิจกรรมสอนซ่อมเสริมเพื่อปรับปรุงแก้ไขผลการเรียนของผู้เรียน การประเมินกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน การประเมินคุณลักษณะอันพึงประสงค์ การประเมินการอ่าน คิด วิเคราะห์และเขียน มีการจัดทำระเบียบการวัดและประเมินผล มีการอบรมพัฒนาครูและ

ผู้บริหารให้มีความรู้ความเข้าใจในการสร้างเครื่องมือวัดประเมินผลที่มีความหลากหลายและเหมาะสมกับผู้เรียนในแต่ละระดับชั้น สอดคล้องกับมาตรฐานการเรียนรู้และสาระการเรียนรู้

4. การนิเทศและการแนะแนวการศึกษา มีการนิเทศที่ส่งเสริมและสนับสนุนให้กระบวนการเรียนการสอนส่งผลที่ดีต่อผู้เรียน มีการนิเทศอย่างต่อเนื่อง เพื่อให้ผู้เรียนเกิดคุณลักษณะทั้ง 8 ด้าน เป็นการนิเทศโดยศึกษานิเทศก์ นิเทศโดยผู้บริหาร และนิเทศโดยเพื่อนครูในโรงเรียน โดยมีการนิเทศอย่างน้อยปีละ 1-2 ครั้ง เพื่อให้ผู้สอนมีการกระตุ้นเตือนตัวเองตลอดเวลา ผู้นิเทศต้องเป็นแบบอย่างที่ดีแก่ครูและผู้เรียน มีความเชี่ยวชาญทั้งด้านศาสนาและสามัญ มีการแนะแนวทางการศึกษาต่อ ทักษะชีวิต และอาชีพ มีการแนะแนวที่มุ่งเน้นการดำเนินชีวิตในโลกศุนยและอาคิเราะฮ์ให้เกิดดุลยภาพ กอปรกับมีวิธีการแนะแนวที่หลากหลาย ทำให้ผู้เรียนมีโลกทัศน์ที่กว้างไกล มีการสอดแทรกคุณธรรมจริยธรรม และเป็นการแนะแนวการศึกษาต่อและการมีงานทำที่สอดคล้องกับการดำเนินชีวิตแบบอิสลามในอนาคต

5. การส่งเสริมความเข้มแข็งด้านวิชาการ ส่งเสริมให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรมส่งเสริมความรู้วิชาการแก่ชุมชนร่วมกับผู้บริหารและครู เปิดโอกาสให้ชุมชนได้เข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนางานวิชาการ และโรงเรียนต้องสร้างความสัมพันธ์ที่ดีกับชุมชน สร้างเครือข่ายในการส่งเสริมความรู้ทางวิชาการแก่ชุมชน ส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต มีการส่งเสริมและพัฒนาชุมชนให้มีการศึกษาทั้งด้านวิชาการศาสนา สามัญ และอาชีพ มีการประสานความร่วมมือในการพัฒนาวิชาการกับสถานศึกษาและองค์กรอื่นทั้งในและต่างประเทศ จัดให้มีการแข่งขันทักษะวิชาการประจำปีระหว่างโรงเรียน มีการเชิญวิทยากรให้ความรู้แก่ผู้บริหาร ครู บุคลากรทางการศึกษาและผู้เรียนในด้านการส่งเสริมความเข้มแข็งด้านวิชาการ มีการวางแผนการปฏิบัติงานวิชาการระยะสั้นและระยะยาวในแต่ละปี มีการส่งเสริมและสนับสนุนงานวิชาการแก่บุคคล ครอบครัว องค์กร หน่วยงาน และสถาบันอื่นที่จัดการศึกษา โดยมีการสอดแทรกความรู้ที่ทำให้ผู้เรียนมีคุณลักษณะความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ตามโอกาสอันควร ส่งเสริมงานวิชาการให้สอดคล้องและเหมาะสมในแต่ละบริบทของการเรียนรู้ แต่งตั้งผู้รับผิดชอบและมีงบประมาณสนับสนุน ทุกสถาบันมีการส่งเสริมและสนับสนุนให้ผู้เรียนได้ซึมซับความดีและแบบอย่างที่ดีงาม และมีการส่งเสริมและสนับสนุนงานวิชาการอย่างต่อเนื่องและมีเป้าหมายชัดเจน

กระบวนการของรูปแบบการบริหารงานวิชาการของโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามเพื่อสร้างผู้เรียนสู่ความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ ผู้วิจัยได้นำหลักการของ PDCA มาใช้ในการบริหารงานวิชาการ ประกอบด้วย 4 ขั้นตอน คือ 1) ขั้นตอนการวางแผน (Plan) เป็นการกำหนดเป้าหมาย/วัตถุประสงค์ในการดำเนินงานวิธีการและขั้นตอนที่จำเป็นเพื่อให้การดำเนินงานบรรลุเป้าหมาย 2) ขั้นตอนการปฏิบัติ (Do) เป็นการปฏิบัติให้เป็นไปตามแผนที่ได้กำหนดไว้ ซึ่งก่อนที่จะปฏิบัติงานใด ๆ จำเป็นต้องศึกษาข้อมูลและเงื่อนไขต่าง ๆ ของสภาพงานที่จะลงมือปฏิบัติให้ถ่องแท้ก่อน 3) ขั้นตอน

การตรวจสอบ (Check) เป็นขั้นตอนการเพื่อประเมินผลว่ามีการปฏิบัติงานตามแผน หรือไม่มีปัญหาเกิดขึ้นในระหว่างการปฏิบัติงานหรือไม่ และ 4) ขั้นตอนการปรับปรุง (Action) เป็นขั้นตอนการของการแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นหลังจากได้ทำการตรวจสอบแล้ว

ส่วนที่ 3 แนวทางการนำรูปแบบไปใช้ เจ็อนไขหรือข้อจำกัดของการใช้รูปแบบ

3.1 แนวทางการนำรูปแบบไปใช้

การนำรูปแบบการบริหารงานวิชาการของโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามจังหวัดชายแดนภาคใต้เพื่อสร้างผู้เรียนสู่ความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ให้เกิดผลสำเร็จ ผู้บริหารโรงเรียนควรทราบแนวทางการนำรูปแบบไปใช้ ดังนี้

3.1.1 ผู้บริหารควรศึกษาและทำความเข้าใจเกี่ยวกับแนวคิด ทฤษฎี และวัตถุประสงค์ของการสร้างผู้เรียนสู่ความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ โดยมุ่งเน้นผู้เรียนให้ประสบความสำเร็จในการดำเนินชีวิตทั้งโลกนี้และโลกหน้า

3.1.2 กำหนดให้การบริหารงานวิชาการของโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามจังหวัดชายแดนภาคใต้เพื่อสร้างผู้เรียนสู่ความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์เป็นนโยบายหลักของโรงเรียน มีวัตถุประสงค์และเป้าหมายที่ชัดเจน

3.1.3 ผู้บริหารโรงเรียนควรศึกษาและทำความเข้าใจรูปแบบการบริหารงานวิชาการของโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามจังหวัดชายแดนภาคใต้เพื่อสร้างผู้เรียนสู่ความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์อย่างถ่องแท้และนำเสนอผลการศึกษาให้คณะกรรมการสถานศึกษารับทราบ เพื่อร่วมกันพิจารณานำรูปแบบดังกล่าวไปใช้

3.1.4 ผู้บริหารโรงเรียนควรแจ้งนโยบายและรูปแบบการบริหารงานวิชาการของโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามจังหวัดชายแดนภาคใต้เพื่อสร้างผู้เรียนสู่ความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ให้ครูและบุคลากรของโรงเรียนรับทราบและร่วมกันดำเนินการตามนโยบายการศึกษาในการสร้างผู้เรียนสู่ความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์

3.1.5 ผู้บริหารโรงเรียนมอบหมายหน้าที่ให้ครูและบุคลากรทางการศึกษาร่วมกันรับผิดชอบในการปฏิบัติงานตามความสามารถและความเหมาะสมของแต่ละโรงเรียน เพื่อสร้างผู้เรียนสู่ความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์

3.1.6 ผู้บริหารโรงเรียนต้องมีการศึกษาดูงาน พัฒนาและปรับปรุง และแลกเปลี่ยนเรียนรู้การบริหารวิชาการร่วมกันระหว่างผู้บริหารและนักวิชาการ ทั้งในและต่างประเทศ

3.1.7 ผู้บริหารโรงเรียนควรมีการติดตามและประเมินผลการบริหารงานวิชาการของโรงเรียนเพื่อสร้างผู้เรียนสู่ความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ทั้งในระยะสั้นและระยะยาวตามนโยบายที่โรงเรียนกำหนด

3.2 เงื่อนไขหรือข้อจำกัดของการใช้รูปแบบ

3.2.1 เงื่อนไขของการนำรูปแบบการบริหารงานวิชาการของโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามจังหวัดชายแดนภาคใต้เพื่อสร้างผู้เรียนสู่ความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ไปใช้ มีดังนี้

3.2.1.1 มีการบูรณาการหลักสูตรในรายวิชาสามัญและศาสนาให้มุ่งสู่เป้าหมายเดียวกัน สอดคล้องตามความถนัดของผู้เรียนและบริบทในพื้นที่ เป็นหลักสูตรที่ปลูกฝังให้ผู้เรียนเป็นคนดี เก่ง และมีความสุข ทำในสิ่งที่พระองค์อัลลอฮ์ ﷻ ทรงใช้และละเว้นในสิ่งที่พระองค์ทรงห้าม มุ่งเน้นการใช้ชีวิตในโลกนี้และส่งผลต่อการสะสมเสบียงความดีงามในโลกหน้า

3.2.1.2 มีการจัดกระบวนการเรียนการสอนที่มุ่งเน้นเป้าหมายที่ชัดเจนตามคุณลักษณะของผู้เรียนทั้ง 8 ด้าน ผู้สอนใช้เทคนิคการสอนและวิธีสอนที่หลากหลาย มีความรู้ด้านศาสนาและสามัญ สามารถเชื่อมโยงความรู้ในโลกนี้และโลกหน้า มีการจัดกระบวนการเรียนการสอนตามความถนัดของผู้เรียนและบูรณาการเนื้อหาบางรายวิชาที่สามารถเชื่อมโยงกันได้ ทั้งรายวิชาสามัญและศาสนา

3.2.1.3 มีการวัดผลและประเมินผลที่หลากหลายครอบคลุมด้านความรู้ ด้านจิตใจและด้านการปฏิบัติอย่างเป็นระบบและประเมินตามสภาพจริง โดยสามารถแบ่งสัดส่วนการประเมินผลที่ครอบคลุมคุณลักษณะความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ของผู้เรียน

3.2.1.4 การใช้สื่อ นวัตกรรม และเทคโนโลยีในการส่งเสริมผู้เรียนให้เกิดคุณลักษณะทั้ง 8 ด้าน อันส่งผลที่ดีงามต่อผู้เรียนในด้านจิตใจและจิตวิญญาณ สอดคล้องกับหลักคำสอนของศาสนา เหมาะสมกับวัยของผู้เรียน ดึงดูดความสนใจผู้เรียน และมีความหลากหลาย ผู้เรียนสามารถนำไปใช้ในการดำเนินชีวิตประจำวันได้จริง

3.2.1.5 มีการแต่งตั้งคณะกรรมการในการนิเทศการสอนของครูในแต่ละกลุ่มสาระวิชา ประกอบด้วยครูสอนศาสนาและสามัญ เป็นการนิเทศโดยศึกษานิเทศก์ นิเทศโดยผู้บริหาร และนิเทศโดยเพื่อนครูในโรงเรียน โดยมีการนิเทศอย่างน้อยปีละ 1-2 ครั้ง เพื่อให้ครูสามารถจัดกระบวนการเรียนรู้ให้ผู้เรียนเกิดคุณลักษณะทั้ง 8 ด้าน ผู้นิเทศต้องมีความเชี่ยวชาญทั้งด้านศาสนาและสามัญ มีกระบวนการนิเทศอย่างต่อเนื่องสม่ำเสมอ

3.2.2 ข้อจำกัดของการนำรูปแบบการบริหารงานวิชาการของโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามจังหวัดชายแดนภาคใต้เพื่อสร้างผู้เรียนสู่ความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ไปใช้ มีดังนี้

3.2.2.1 การบริหารงานวิชาการของโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามจังหวัดชายแดนภาคใต้เพื่อสร้างผู้เรียนสู่ความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ต้องอาศัยผู้บริหารโรงเรียนที่มีความสามารถในการบริหารจัดการอิสลามศึกษาและต้องอาศัยครูและบุคลากรทางการศึกษาที่เข้าใจมิติทั้งทางโลกและทางธรรม

3.2.2.2 โรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามจังหวัดชายแดนภาคใต้มีผู้บริหารโรงเรียนที่มีความแตกต่างกันในด้านศักยภาพการบริหารจัดการ ความตระหนักในการสร้างผู้เรียนสู่ความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ และมีที่ตั้งของโรงเรียนที่ต่างกัน อาจส่งผลต่อการบริหารงานวิชาการในการสร้างผู้เรียนสู่ความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ที่มีประสิทธิภาพและประสิทธิผล

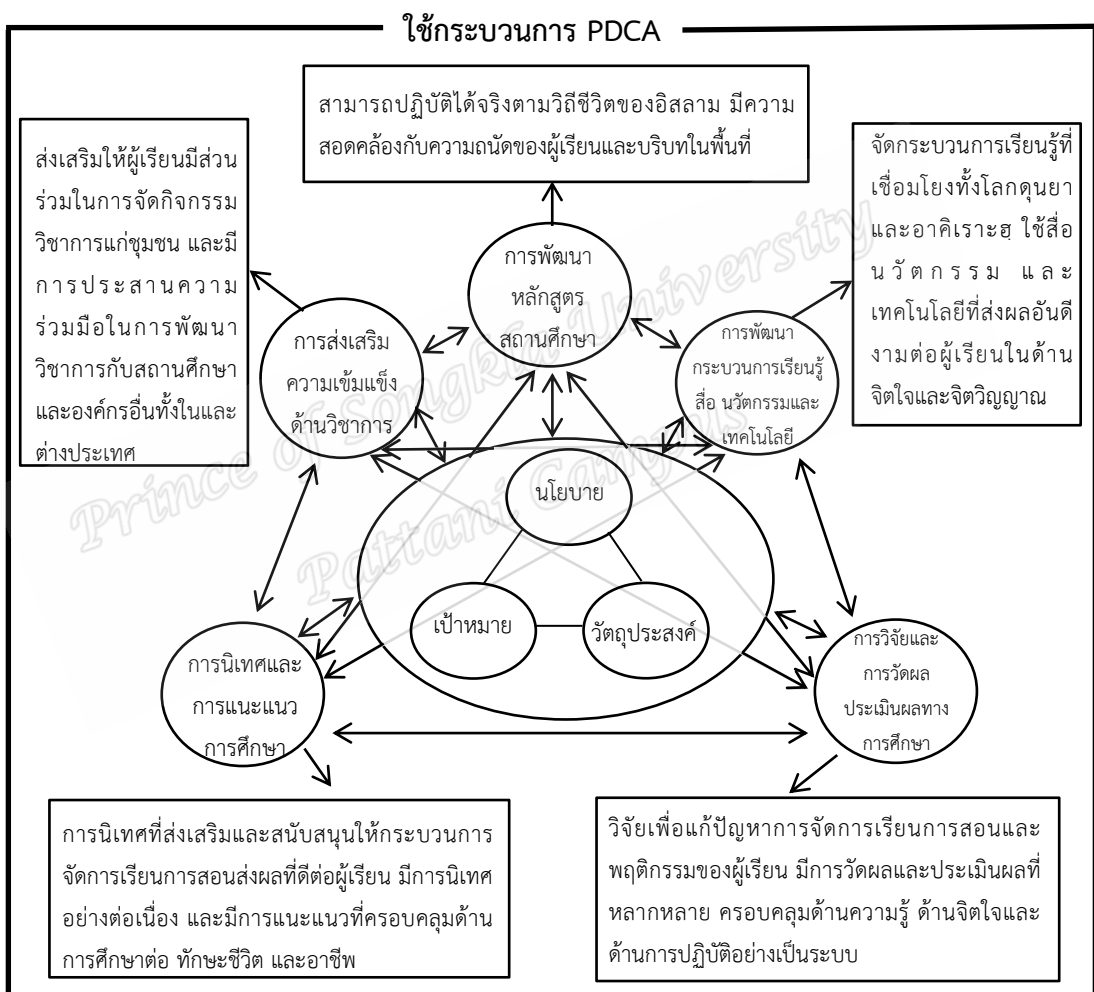
3.2.2.3 การเปลี่ยนแปลงผู้นำทางการศึกษา ทำให้เป้าหมายหรือนโยบายการบริหารงานวิชาการมีการเปลี่ยนแปลงบ่อยครั้งทำให้ส่งผลกระทบต่อการบริหารงานวิชาการของโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามจังหวัดชายแดนภาคใต้ทั้งโดยตรงและโดยอ้อม

Prince of Songkla University
Pattani Campus

รูปแบบการบริหารงานวิชาการของโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามจังหวัดชายแดนภาคใต้เพื่อสร้างผู้เรียนสู่ความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ แสดงรายละเอียดดังแผนภาพต่อไปนี้

ส่วนที่ 1 ที่มาของรูปแบบ	1. หลักการและเหตุผล 2. วัตถุประสงค์ของรูปแบบ
--------------------------	---

ส่วนที่ 2 องค์ประกอบของรูปแบบการบริหารงานวิชาการของโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามจังหวัดชายแดนภาคใต้เพื่อสร้างผู้เรียนสู่ความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์

↓

คุณลักษณะของความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์

1. การศรัทธา (อีมาน)   2. การทำความดี (อิบาดะฮฺ)   3. คุณธรรมจริยธรรม (อัคลาก)
4. สติปัญญา   5. จิตใจ (นัฟส) และจิตวิญญาณ (รูหฺ)   6. ร่างกาย
7. สังคม   8. ทักษะด้านอาชีพ

ส่วนที่ 3 แนวทางการนำรูปแบบไปใช้ เงื่อนไขและข้อจำกัดของการใช้รูปแบบ

อภิปรายผล

การศึกษาวิจัยเรื่อง การพัฒนารูปแบบการบริหารงานวิชาการของโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามจังหวัดชายแดนภาคใต้เพื่อสร้างผู้เรียนสู่ความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์พบว่า มีประเด็นสำคัญที่ควรนำมาอภิปรายผลดังนี้

รูปแบบการบริหารงานวิชาการของโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามจังหวัดชายแดนภาคใต้เพื่อสร้างผู้เรียนสู่ความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์เป็นรูปแบบการบริหารงานวิชาการที่มีวัตถุประสงค์ในการสร้างผู้เรียนของโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามจังหวัดชายแดนภาคใต้ตามความมุ่งหมายของการจัดการศึกษาที่กำหนดไว้ในพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 และ (ฉบับที่ 3) พ.ศ. 2553 มาตรา 6 กำหนดไว้ว่า “ การจัดการศึกษาต้องเป็นไปเพื่อพัฒนาคนไทยให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ทั้งร่างกายและจิตใจ สติปัญญา ความรู้และคุณธรรม มีจริยธรรมและวัฒนธรรมในการดำรงชีวิต สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นอย่างมีเหตุผล ” โดยความมุ่งหมายของการจัดการศึกษาดังกล่าวมีความสอดคล้องกับแนวคิดความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ตามแบบฉบับของอิสลาม โดยแบ่งออกเป็น 8 ด้านหลักที่สำคัญ ประกอบด้วย 1) การศรัทธา 2) การทำความดี 3) คุณธรรมจริยธรรม 4) สติปัญญา 5) จิตใจและจิตวิญญาณ 6) ร่างกาย 7) สังคม และ 8) ทักษะด้านอาชีพ การบริหารวิชาการเพื่อสร้างผู้เรียนให้เกิดคุณลักษณะข้างต้น ต้องอาศัยศาสตร์และศิลป์ในการบริหาร ดังที่ปรียาพร วงศ์อนุตรโรจน์ ได้กล่าวว่า “ การบริหารงานนั้นจะต้องใช้ศาสตร์และศิลป์ ต้องอาศัยการทำงานเป็นทีมที่ร่วมกันทำงานให้ประสบความสำเร็จ ผู้ร่วมงานแต่ละคนมีความแตกต่างกันทั้งในด้านสติปัญญา ความสามารถ ความถนัดและความต้องการที่ไม่เหมือนกัน จึงเป็นหน้าที่ของผู้บริหารที่จะเป็นผู้นำเทคนิควิธีและกระบวนการการบริหารที่เหมาะสมมาใช้ให้เกิดประสิทธิภาพและบรรลุเป้าหมายของสถานศึกษา ” (ปรียาพร วงศ์อนุตรโรจน์, 2544 : 8) ผู้บริหารโรงเรียน ครู และบุคลากรทางการศึกษาควรมีความตั้งใจในการสร้างผู้เรียนให้เกิดคุณลักษณะที่สมบูรณ์ด้วยการตั้งเจตนาอันบริสุทธิ์ (อิคลาศ) เพื่อให้ได้รับความพึงพอใจจากอัลลอฮ์ ﷻ โดยผู้บริหารต้องมีความตระหนักในการสร้างผู้เรียนให้ศึกษาเรียนรู้ด้านศาสนาเป็นอันดับแรก

ผู้บริหารควรปฏิบัติตามรูปแบบการบริหารงานวิชาการเพื่อสร้างผู้เรียนสู่ความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ครอบคลุมขอบข่ายงานวิชาการ 5 ด้าน โดยในแต่ละด้านได้มีรูปแบบการบริหารงานที่ชัดเจนสามารถนำไปประยุกต์ใช้ตามบริบทของแต่ละโรงเรียน การบริหารงานวิชาการของโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลาม อาจมีความแตกต่างกับการบริหารงานวิชาการของโรงเรียนทั่วไป โดยเฉพาะเป้าหมายการศึกษาในอิสลามที่มุ่งเน้นการศึกษาทั้งทางโลกและทางธรรม ดังที่ อะหมัด ชะละบี (Shalabi, 1954 : 48 อ้างถึงใน อิบราฮีม ณรงค์รักษาเขต, 2546 : 13) ได้เขียนไว้ในหนังสือ “History of Muslim Education” ว่า “เมื่อท่านนบีมุฮัมมัด ﷺ ได้เดินทางถึงเมือง มะดีนะฮ์ มีสญูดของท่านถูกสร้างขึ้นที่อัลมिरบัด และในมัสญิดแห่งนี้ท่านเคยสอนบรรดาเศาะหาบะฮ์ ﷺ ของท่านเกี่ยวกับความรู้

ทางศาสนาและทางโลก” ผู้บริหารสถานศึกษาจึงควรเป็นแบบอย่างที่ดีแก่ครู บุคลากรทางการศึกษา และผู้เรียน ควรนำแบบอย่างของท่านเราะสุล ﷺ และบรรดาเศาะหาบะฮ์ ﷺ มาเป็นแนวทางในการบริหารจัดการและการดำเนินชีวิต โดยตระหนักถึงคำสั่งใช้ของอัลลอฮ์ ﷻ และถือว่าการบริหารของเขาเป็นอิบาดะฮ์ (การทำความดี) ที่จะนำพาให้เขาเข้าใกล้อัลลอฮ์ ผู้บริหารต้องวางแผนอย่างรอบคอบ และรัดกุม และต้องตระหนักเสมอว่า การที่แผนจะสำเร็จได้นั้น เป็นเพราะความประสงค์ของอัลลอฮ์ ดังนั้นผู้บริหารจึงต้องใช้หลักการมอบหมายต่ออัลลอฮ์ ﷻ ผู้บริหารต้องมีคุณธรรมจริยธรรมอิสลามที่เป็นเลิศ มีความอดทน ให้อภัย มีความยุติธรรม มีความเมตตา มีความจริงใจ มีความสัมพันธ์อันดีงามกับบุคลากรและนักเรียน เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ และช่วยเหลือเกื้อกูลต่อเพื่อนร่วมงาน ผู้บริหารต้องมีความสามารถในตำแหน่งที่ตนรับผิดชอบและถือว่าความรับผิดชอบที่เขาแบกรับนั้นเป็นอะมานะฮ์ (หน้าที่รับผิดชอบ) ที่อัลลอฮ์ได้มอบหมายไว้ และเขาจะต้องถูกตรวจสอบในหน้าที่ที่รับผิดชอบอย่างแน่นอน

สำหรับครูผู้สอนมีบทบาทอย่างยิ่งในการสร้างผู้เรียนสู่ความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ เนื่องจากมีโอกาสได้ปฏิสัมพันธ์กับผู้เรียนมากกว่าผู้บริหาร ท่านนบีมุฮัมมัด ﷺ เป็นแบบอย่างอันดีงามด้านการสอนและมีวิธีสอนที่หลากหลาย ท่านได้วางแนวทางการสอนของท่านที่เพียบพร้อมไปด้วยการปลูกฝังพื้นฐานการเรียนการสอนและวิธีการจัดการเรียนการสอน โดยท่านได้ให้ความสำคัญต่อระดับและฐานันดรของผู้เรียนและยอมรับในความแตกต่างระหว่างบุคคลที่มีอยู่ในตัวของผู้เรียน ท่าน เป็นผู้ที่มีความเมตตาต่อผู้เรียน ไม่อยากให้พวกเขาต้องพบกับอุปสรรคและความลำบากในการศึกษาหาความรู้ และท่านก็ได้ส่งเสริมและสนับสนุนการศึกษาอย่างสม่ำเสมอ ท่านเราะสุล ﷺ มีจิตวิทยาการสอนที่ละเอียดอ่อนอย่างยิ่ง เพราะท่านเกรงว่าบรรดาเศาะหาบะฮ์ ﷺ จะเกิดความเบื่อหน่ายในการศึกษาเล่าเรียน ท่านจึงใช้จิตวิทยาการสอนและกลยุทธ์ในการสอนที่มีความหลากหลาย ทุกวิธีการสอนมีประโยชน์ในการนำมาสอนทั้งสิ้น ท่านเราะสุล ﷺ มีกลยุทธ์ในการเลือกวิธีสอน โดยท่านได้เลือกวิธีสอนที่เหมาะสมตามแต่ละเหตุการณ์และสถานการณ์ที่เกิดขึ้น การเลือกวิธีสอนจึงเป็นยุทธศาสตร์ที่สำคัญของการสอนสำหรับครูผู้สอน ท่านได้พิจารณาเลือกวิธีสอนอย่างละเอียดรอบคอบทุกครั้งที่ท่านได้ทำการสอน โดยจุดประสงค์หลักเพื่อต้องการให้บรรดาเศาะหาบะฮ์ ﷺ มีการพัฒนาคุณภาพชีวิตสู่แนวทางที่ดีขึ้นตามแบบฉบับอิสลาม โดยมีการเปลี่ยนแปลงทางด้านร่างกาย จิตใจ และสติปัญญา ท่านจึงได้พยายามสั่งสอนบรรดาเศาะหาบะฮ์ ﷺ ให้มีชีวิตที่ดีและสามารถเผยแผ่แบบฉบับที่ดีในการสอนของท่านต่อไป สอดคล้องกับ ‘Abdullah ‘Abd al-Hamīd Mahmūd (1994) ได้กล่าวถึงคุณลักษณะของครู ดังนี้ 1) ครูต้องมีการศรัทธา (อีมาน) ประกอบด้วย มีความยำเกรงต่ออัลลอฮ์ ﷻ ปฏิบัติในสิ่งที่พูด และมีความบริสุทธิ์ใจ 2) ครูต้องมีคุณธรรมจริยธรรมอันดีงาม ประกอบด้วย มีความสัจจะ มีความเมตตาและอ่อนโยน มีความนอบน้อมถ่อมตน มีความอดทน

เสียสละ มีความรับผิดชอบ (อะมานะฮฺ) และมีความยุติธรรม 3) มีความฉลาดรอบรู้ บุคลิกภาพดี และเป็นครูมืออาชีพ

การบริหารงานวิชาการเพื่อสร้างผู้เรียนสู่ความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ให้ครอบคลุมทั้ง 8 ด้าน ต้องอาศัยการบริหารจัดการที่มีความหลากหลาย อาจจะวางแผนการพัฒนารูปแบบการบริหารงาน วิชาการตามขอบข่ายการบริหารงาน 5 ด้าน ที่ต่างกันตามบริบทของการมุ่งเน้นในแต่ละด้าน และให้มีการเชื่อมโยงกันทุกด้าน การบริหารวิชาการทุกด้านต้องใช้กระบวนการบริหาร PDCA และใช้หลักการ บริหาร ประกอบด้วย การปรึกษาหารือ (ชูรอ) การมอบหมาย (ตะวักัล) การตักเตือน (นะซีหะฮฺ) ความยุติธรรม (อัดล) ความเป็นที่ไว้วางใจ (อะมานะฮฺ) ความเป็นกิจวัตร (อิสติกอมาฮฺ) ความ รับผิดชอบ (มัสอูลียะฮฺ) ความชำนาญ (อิตกอน) การนิเทศตรวจตรา (มูรอเกาะบะฮฺ) ความอดทนมุ มานะ (มุลญาฮะดะฮฺ) และคุณธรรมจริยธรรมอันสูงสุด (อิหฺसान) ภายใต้กรอบหลักของอิสลามที่ ครอบคลุม อิสลาม อี้มาน และอิหฺसान

ข้อเสนอแนะ

จากผลการศึกษาวิจัยเรื่องการพัฒนาารูปแบบการพัฒนาารูปแบบการบริหารงานวิชาการของ โรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามจังหวัดชายแดนภาคใต้เพื่อสร้างผู้เรียนสู่ความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ จะเป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาผู้เรียนสู่ความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ตามบริบทของโรงเรียนเอกชนสอน ศาสนาอิสลาม ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะ 3 ประเด็น ดังนี้

1. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1.1 หน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรมีการกำหนดนโยบายและแนวทางการพัฒนาการบริหารงานวิชาการของโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามจังหวัดชายแดนภาคใต้เพื่อสร้างผู้เรียนสู่ ความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์

1.2 หน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรให้ความสำคัญและตระหนักถึงความจำเป็นในการพัฒนา ผู้เรียนสู่ความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ โดยการส่งเสริมสนับสนุนการพัฒนาผู้เรียนให้ครอบคลุม คุณลักษณะทั้ง 8 ด้าน อย่างจริงจังและต่อเนื่อง

1.3 การบริหารงานวิชาการ ควรเน้นในการสร้างความตระหนักและสร้างความสำคัญใน ด้านการพัฒนากระบวนการเรียนรู้ด้วยวิธีการที่หลากหลาย

2. ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติ

2.1 รูปแบบการบริหารงานวิชาการของโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามจังหวัด ชายแดนภาคใต้เพื่อสร้างผู้เรียนสู่ความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ เป็นรูปแบบที่ใช้สำหรับการบริหารงาน วิชาการเพื่อสร้างผู้เรียนสู่ความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ หากหน่วยงานที่รับผิดชอบหรือผู้บริหาร สถานศึกษาต้องการนำไปใช้ในการบริหารงานวิชาการของโรงเรียน ก็สามารถนำรูปแบบนี้ไปใช้

ปรับเปลี่ยนตามรูปแบบตามขอบข่ายงานวิชาการแต่ละด้านและประยุกต์ใช้ให้เหมาะสมกับบริบทของแต่ละโรงเรียน

2.2 รูปแบบการบริหารงานวิชาการของโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามจังหวัดชายแดนภาคใต้เพื่อสร้างผู้เรียนสู่ความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ เป็นรูปแบบที่มีความเหมาะสมและมีความเป็นไปได้ในเชิงเนื้อหาและหลักการ แต่ยังไม่มีการนำไปใช้พัฒนาจริง ดังนั้นหากมีการนำรูปแบบนี้ไปใช้จริงจึงควรมีหน่วยงานที่รับผิดชอบในการบริหารจัดการพัฒนาฝึกอบรมโดยตรง เพื่อทำหน้าที่ในการหาความต้องการและความจำเป็นในการพัฒนาหลักสูตรเพื่อสร้างผู้เรียนสู่ความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์

3. ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยในครั้งต่อไป

3.1 ควรมีการศึกษาวิจัยหาประสิทธิภาพของรูปแบบการบริหารงานวิชาการของโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามจังหวัดชายแดนภาคใต้เพื่อสร้างผู้เรียนสู่ความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ว่าสามารถนำมาใช้ในการพัฒนาการบริหารงานวิชาการของโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามเพื่อสร้างผู้เรียนสู่ความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ได้จริงและมีประสิทธิภาพ

3.2 ควรมีการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับการสร้างแบบประเมินของโรงเรียนเป็นรายโรงเรียนที่เป็นมาตรฐาน และสอดคล้องกับบริบทของโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามจังหวัดชายแดนภาคใต้ อันเป็นประโยชน์ต่อความต้องการและความจำเป็นในการพัฒนาการบริหารงานวิชาการของโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามจังหวัดชายแดนภาคใต้เพื่อสร้างผู้เรียนสู่ความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์

3.3 ควรมีการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับผลกระทบของการนำรูปแบบการบริหารงานวิชาการของโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามจังหวัดชายแดนภาคใต้เพื่อสร้างผู้เรียนสู่ความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ ภายหลังจากการนำไปใช้จริง เพื่อจะได้นำผลจากการศึกษามาเป็นข้อมูลในการตัดสินใจปรับปรุงและพัฒนาปรับเปลี่ยนรูปแบบการบริหารงานวิชาการของโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามจังหวัดชายแดนภาคใต้เพื่อสร้างผู้เรียนสู่ความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ให้เกิดประสิทธิภาพและประสิทธิผลสูงสุดอย่างต่อเนื่อง

บรรณานุกรม

- สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. (2546). **คู่มือการบริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐานที่เป็นนิติบุคคล**. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์องค์การรับส่งสินค้าและพัสดุภัณฑ์
- ธีระ รุญเจริญ. (2545). **สภาพและปัญหาการบริหารและการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานของสถานศึกษาในประเทศไทย**. พิมพ์ครั้งที่ 1. กรุงเทพฯ : สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ.

- บัณฑิตย์ สมะฮอน และคณะ. (2549). **พหุวัฒนธรรมกับการพัฒนาการศึกษาใน 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้ : กรณีศึกษาปอเนาะ**. ศูนย์มุสลิมศึกษา สถาบันเอเชียศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
- มุมีนะห์ บุงอตาหยง. (2552). **กิจกรรมพัฒนาผู้เรียน เพื่อปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมอิสลามแก่นักเรียนระดับมัธยมศึกษาในโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามเขตพื้นที่การศึกษายะลา เขต 1**. วิทยานิพนธ์ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาอิสลามศึกษา มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์
- นาวาลย์ ปานากาเซ็ง. (2544). **คุณภาพการศึกษาของโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้**. วิทยานิพนธ์ปริญญาศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์
- นินาวาลย์ ปานากาเซ็ง แมงกาจิ. (2551). **การจัดการศึกษาเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืนของโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้**. วิทยานิพนธ์ปริญญาศึกษาศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์
- ฟาริต เตะมาหมัด. (2550). **แนวทางการบริหารงานวิชาการของโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามจังหวัดชายแดนภาคใต้**. วิทยานิพนธ์ปริญญาศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์
- มูหามัดรยานี บากา. (2554). **การบูรณาการสาระและมาตรฐานการเรียนรู้ช่วงชั้นที่ 3 สำหรับโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามในจังหวัดชายแดนภาคใต้**. วิทยานิพนธ์ปริญญาปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาอิสลามศึกษา มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ มหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยศิลปากร
- อัสมัดซากี มาหามะ. (2551). **สภาพและปัญหาการจัดการเรียนการสอนภาษาอาหรับในโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลาม อำเภอเมือง จังหวัดยะลา**. วิทยานิพนธ์ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาอิสลามศึกษา มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์
- อับดุลลาตีฟ การี. (2550). **การจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญตามแนวปฏิรูปการศึกษาของครูอิสลามศึกษาในโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลาม จังหวัดปัตตานี**. วิทยานิพนธ์ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาอิสลามศึกษา มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์

- อัสมาวาตี ดอเลาะ. (2550). **กระบวนการนิเทศงานวิชาการของผู้บริหารตามทัศนะของหัวหน้าฝ่ายบริหารงานวิชาการในโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลาม จังหวัดปัตตานี**. วิทยานิพนธ์ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารและการจัดการการศึกษาอิสลาม มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์
- อิบราเฮ็ม ณรงค์รักษาเขต. (2546). **ประวัติการศึกษาอิสลาม**. วิทยาลัยอิสลามศึกษา มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี
- ‘Abd al-Rahmān Bin ‘Abd al-Karīm al-‘Abid. (1993). **’Uṣūl al-Manhaj al-’Islām : Dirāsah Mu’aṣārah fī al-’Aqīdah wa al-’Aḥkām wa al-’Adāb**. (أصول المنهج الإسلام دراسة معاصرة في العقيدة و الأحكام و الأداب). al-Dammām : Dār al-Dhakhā’ir
- ‘Abdullah Nāsih ‘Ulwān. (1996). **Tarbiyyat al-’Awlād fī al-’Islām**. (تربية الأولاد في الإسلام). Lubnān : Dār al-Fikr al-’Islām
- ’Aḥmad Farīd. (2004). **al-Tarbiyyah ‘Alā Manhaj ‘Ahli al-Sunnah wa al-Jamā’ah**. (التربية على منهج أهل السنة والجماعة). Riyād : Dār Ṭaiyibah li al-Nashar wa al-Taudhī’a al-Mu’āṣir
- ‘Ali ’Aḥmad Madkūr. (1987). **Manhaj al-Tarbiyyat al-’Islāmiyyah ’Usūluhu wa Taṭbīqātuh**. (منهج التربية الإسلامية أصوله و تطبيقاته). Kuwait : Maktabat al-Falāh
- al-Hāzimī, Khālid Hāmid. (2000). **’Uṣul al-Tarbiyyah al-’Islāmiyyah**. (أصول التربية الإسلامية). Jiddah : al-Mamlakat al- ‘Arabiyyah al- Saūdiyyah
- al-Naḥlāwi, ‘Abd al-Raḥmān. (1994). **Min ’Asālīb al-Tarbiyyat al-’Islāmiyyah al-Tarbiyyah bi al-’Ibrah**. (من أساليب التربية الإسلامية، التربية بالعبارة). Bīrūt : Dār al-Fikr al-Mu’āṣir
- al-Taḥḥān, Mustafā Muḥammad. (2002). **al-Tarbiyyah wa Dawruhā fī Tashkīl al-Sulūk**. (التربية و دورها في تشكيل السلوك). Kuwait : al-Taba’at al-’Ulā.
- al-Zintānī, ‘Abd al-Hamīd al-Sa’īd. (1993). **’Usus al-Tarbiyyat al-’Islāmiyyah fī al-Sunnat al-Nabawiyyah**. (أسس التربية الإسلامية في السنة النبوية). Libya-Tūnis : al-Dār al-‘Arabiyyat li al-Kutub

ประวัติผู้เขียน

ชื่อ สกุล นายยุทธนา เกื้อกุล
 รหัสประจำตัวนักศึกษา 5520430014
 วุฒิการศึกษา
 วุฒิ ชื่อสถาบัน ปีที่สำเร็จการศึกษา

ศิลปศาสตรบัณฑิต College of Basic Education 2543
 (สาขาครุศาสตร์อิสลาม) (The Public Authority for Applied Education and Training) Kuwait

ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ 2550
 สาขาวิชาอิสลามศึกษา วิทยาเขตปัตตานี

ตำแหน่งและสถานที่ทำงาน

นักวิชาการอิสลามศึกษา สำนักงานการศึกษาเอกชนจังหวัดยะลา อาคาร 1 ชั้น 2 ศาลากลาง
 จังหวัดยะลา อำเภอเมืองยะลา จังหวัดยะลา

การตีพิมพ์เผยแพร่ผลงาน

ยุทธนา เกื้อกุล และนิเลาะ แวอุเซ็ง. 2560. “สภาพและปัญหาการบริหารงานวิชาการของโรงเรียน
 เอกชนสอนศาสนาอิสลามจังหวัดชายแดนภาคใต้”. วารสารอัล-นุร บัณฑิตวิทยาลัย
 มหาวิทยาลัยฟาฏอนี ฉบับสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์ ฉบับที่ 23 ปีที่ 12 ฉ.2
 ประจำเดือนกรกฎาคม – ธันวาคม 2560 (รอตีพิมพ์)

ยุทธนา เกื้อกุล และนิเลาะ แวอุเซ็ง. 2560. “การพัฒนารูปแบบการบริหารงานวิชาการของโรงเรียน
 เอกชนสอนศาสนาอิสลามจังหวัดชายแดนภาคใต้เพื่อสร้างผู้เรียนสู่ความเป็นมนุษย์
 ที่สมบูรณ์”. วารสารอัล-อิกมะฮฺ บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยฟาฏอนี ฉบับที่ 5
 ปีที่ 8 ฉ.1 ประจำเดือนมกราคม – มิถุนายน 2561 (รอตีพิมพ์)